

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EVLYÂ ÇELEBİ ANSİKLOPEDİSİ DENEMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübranur KOÇAK

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Programı

EYLÜL, 2022

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EVLYÂ ÇELEBİ ANSİKLOPEDİSİ DENEMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübranur KOÇAK
(Y1912.250004)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin AKAR

EYLÜL, 2022

YÜKSEK LİSANS TEZİ SAVUNMA TUTANAĞI

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Evliyâ Çelebi Ansiklopedisi Denemesi: İstanbul Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerden bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyân ederim. (05/09/2022)

Kübranur KOÇAK

ÖNSÖZ

Hayatı boyunca sürekli seyahat eden Evliyâ Çelebi, yaşayıp gördüklerini eserine yansıtarak on ciltlik *Seyahat-nâmesi*'ni meydana getirmiştir. Türk edebiyatında, belki de dünya edebiyatında seyahat-nâme türünün şah eseri olarak kabul edilen *Seyahat-nâme*'de seyyahın gezip gördüğü yerlerin dili, kültürü, tarihi, halkın kılık kıyafeti, inancı, gelenek ve görenekleri, mimari yapısı gibi pek çok konu hakkında bilgi vermiştir.

Bu çalışmanın asıl kaynağı, *Yapı Kredi Yayınları* tarafından neşredilen *Evliyâ Çelebi Seyahatnâme Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu- Dizini, 1. Kitap*'tır. Dört kısımdan oluşan çalışmanın birinci bölümünde, Evliyâ Çelebi'nin hayatı, sanatı ve eseri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise *Seyahat-nâme*'nin birinci cildinin incelenmesi sonucunda tespit edilen madde başlıklarına yer verilmiştir.

Yüksek lisans tez yazım sürecinde sabırla yol gösteren, desteğini eksik etmeyen tez danışman hocam Prof. Dr. Metin Akar'a teşekkürlerimi sunarım. Zorlu çalışma sürecinde maddî ve manevî desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Eylül, 2022

Kübranur KOÇAK

EVLYÂ ÇELEBİ ANSİKLOPEDİSİ DENEMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

ÖZET

Seyahat-nâme'nin birinci cildinde anlatılan İstanbul, çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Evliyâ Çelebi Ansiklopedisi çalışması sayesinde, *Seyahat-nâme*'de İstanbul hakkında nasıl bilgiler verildiği tespit edildi.

Tezde, Evliyâ Çelebi Ansiklopedisi çalışmasının nasıl bir metodla yapılması gerektiğinin gösterilmesi amaçlandı. Ansiklopedi çalışmasında kullanılan yöntemde *Seyahat-nâme*'nin birinci cildindeki metinlerin incelenmesi ile madde başları tespit edildi. Tespit edilen madde başları, tezin ikinci kısmında yer alan *tarihi eserler*, *yer adları*, *şahıs adları* başlıklarına göre sınıflandırılıp alfabetik sırayla bu kısımların altında yer verildi. Bu çalışma sayesinde Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nde İstanbul hakkında verilen bilgilere kolaylıkla ulaşıldığı görülmektedir. Buna örnek vererek açıklamak gerekirse *Seyahat-nâme*'de Ayasofya hakkında bilgi arayan araştırmacı, *Seyahat-nâme*'de *Tarihi Eserler* başlıklı kısımda, *câmi*'ler madde başında bu yapıyla ilgili tespit edilen bütün bilgilere ulaşabilir.

Tezin ikinci kısmında, *Seyahat-nâme*'de *Tarihi Eserler* başlıklı bölüme bakıldığında, madde başlarında cami, çeşme, saray gibi pek çok yapıttan bahsedilir. Fakat bu bölümde en çok madde başı, camilerle ilgili kısım olduğu tespit edildi. *Seyahat-nâme*'de *Yer adları* başlıklı bölümde, esas olarak *İstanbul* maddesi en çok yer tutmaktadır. Çalışmanın esasını oluşturan bu kısımda, Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nde İstanbul ile ilgili anlattığı her türlü bilgi bu bölümde yer verildi. *Seyahat-nâme*'de *Şahıs Adları* başlıklı bölümde ise Evliyâ Çelebi'nin kendi yaşadığı döneme kadar olan hükümdarlar, devlet bünyesinde çalışan kişiler, İstanbul esnaflarının pirleri gibi *Seyahat-nâmesi*'nde tespit edilen kişiler bu bölümde yer verildi.

Tezde ayrıca, madde başları altında yer verilen metinlerde hicri tarihler mevcuttur. Bu tarihler, Türk Tarih Kurumu'nun sitesi olan Tarih Çevirme Klavuzu'dan yardım alınarak hicri tarihten milâdi tarihe çeviriler, [ ] içinde gösterildi.

Bazı maddelerde, tereddüde düştüğümüz durumlarda söz konusu olan mahalde incelemelerde bulunduk ve bu konuda eski eserlerde bulunan bilgilere de müracat ettik. Yer adları konusunda da tereddütlerimiz oldu. Ancak bunların 17. yüzyıldaki telaffuz şekli olduğunu düşünülerek herhangi bir müdahalede bulunmadık.

Anahtar kelimeler: Evliyâ Çelebi, Seyahat-nâme, İstanbul, ansiklopedi, madde başı

EVLIYÂ ÇELEBİ ENCYCLOPEDIA ESSAY: ISTANBUL

EXAMPLE

ABSTRACT

Istanbul, which is described in the first volume of Evliya Çelebi's *Travel Book*, forms the basis of the study. With Evliyâ Çelebi's encyclopedia study, it has been determined how he gave information about Istanbul in *Seyahat-nâme*.

The thesis is aimed to show how the Evliyâ Çelebi Encyclopedia study should be done. In the method used in the encyclopedia, the headword were determined by examining the texts in the first volume of *Seyahat-nâme*. The identified headword was classified according to the titles of historical artifacts, place names, personal names in the second part of the thesis and placed under these parts in alphabetical order. Some headwords under, the texts found in *Seyahat-nâme* are included. Thanks to this study, it is seen that the information given about Istanbul in Evliyâ Çelebi's *Seyahat-nâme* is easily accessible. To explain this with an example, the researcher looking for information about Hagia Sophia in the Seyahatname can access all the information specified at the beginning of the *mosques* article in the *Historical Artifacts in Seyahat-nâme* section.

In the second part of the thesis, in the title part of historical works, many works such as mosques, palaces, and fountains are mentioned. In this section, it has been determined that the most common headword are the part about mosques. In the section titled place names, the headword Istanbul takes the most place. In this part, which forms the basis of the study, all kinds of information about Istanbul in Evliyâ Çelebi's *Seyahat-nâme* are included in this section. In the Personal Names section, people defined in the *Seyahat-nâme*, such as the rulers up to the time Evliyâ Çelebi lived, those who worked in the state, and the craftsmen in Istanbul, are included in this section.

In the thesis, there are also Hijri dates in the texts included under the article headword. These dates have been converted from the Hijri calendar to the Gregorian

calendar with the help of the Tarih Çevirme Klavuzu, the website of the Türk Tarih Kurumu. These dates are shown in [ ].

In some headwords, we have examined the places in question in cases where we have doubts. and we applied the information found in ancient works on this subject. We had some doubts about place names. However, we did not make any intervention, considering that these were the way of saying in the 17th century.

Keywords: Evliyâ Çelebi, Seyahat-nâme, Istanbul, encyclopedia, headword

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
I. GİRİŞ	1
A. Evliyâ Çelebi	1
1. Hayatı	1
2. Sanatı	2
3. Eseri	3
II. SEYAHAT-NÂME'DE TESPİT EDİLEN VE ANSİKLOPEDİ İÇİN ÖNERİLEN MADDE BAŞLIKLARI.....	5
A. Seyahat-nâme'de Tarihi Eserler.....	5
B. Seyahat-nâme'de Yer Adları	45
C. Seyahat-nâme'de Şahıs Adları.....	471
III. SONUÇ VE ÖNERİLER	835
IV. KAYNAKÇA.....	837
ÖZGEÇMİŞ	839

KISALTMALAR LİSTESİ

- s.** :sayfa
bk. :bakınız
c. :cilt
(---) :Evliyâ Çelebi'nin boş bıraktığı yerler
~ : İslâmbol

I. GİRİŞ

A. Evliyâ Çelebi

1. Hayatı

Türk edebiyatının, belki de dünya edebiyatının büyük seyyahı Evliyâ Çelebi, Osmanlı topraklarında ve çevresindeki ülkelere yaptığı seyahatlerini kaleme alarak on ciltlik *Seyahat-nâmesi*'ni meydana getirmiştir.

Evliyâ Çelebi, 25 Mart 1611'de İstanbul Unkapanı'nda doğmuştur. Babası sarayda kuyumcubaşı olan Derviş Mehmed Zillî Efendi'dir. Mizacından dolayı olayları abartarak anlatmayı seven Evliyâ Çelebi, eserinde verdiği bilgilere göre doğduğunda, evinde 70 kadar alim ve şeyhin olduğunu, bunların manevi yardımlarıyla serüven dolu hayatındaki bütün sıkıntılardan kolaylıkla kurtulduğunu ifade eder. Geçmişteki büyükleri hakkında karışık bilgiler veren Evliyâ Çelebi, şeceresini anne tarafından Ahmed Yesevi'ye bağlamıştır. Dedesi Yavuz Er, İstanbul fethinde bulunmuş ve gaza malından kazandığıyla Evliyâ'nın doğduğu evi ve 100 kadar vakıf dükkânını yaptırmıştır. Abaza kökenli olan annesi, I. Ahmed devrinde saraya getirilip Derviş Mehmed Zillî ile evlendirilmiştir. Evliyâ, annesi tarafından Melek Ahmed Paşa, İpşir Mustafa Paşa ve Defterzâde Mehmed ile akrabadır (İlgürel, 1995: 529).

Evliyâ Çelebi, eğitim hayatına muhtemelen sıbyan mektebine giderek başlamıştır. Ardından Hâmid Efendi Medresesi'ne gitmiş, burada yedi sene Ahfeş Efendi'den özel ders almıştır. Evliyâ Mehmed Efendi'den de hafızlık dersi almıştır. Sarayda kuyumcubaşı olan babasından güzel yazı sanatı öğrenmiştir. Daha sonra Enderun'a girerek eğitimini burada devam ettirmiştir. Hafızlığıyla, güzel sesiyle ve musiki bilgisiyle meclislerde bilinen birisi olan Evliyâ Çelebi, 1635 senesinde Ayasofya Camii'nde müezzinlik yapmış ve Melek Ahmed Paşa'nın aracılığıyla Sultân Murâd'ın huzuruna çıkarılmıştır. Evliyâ, padişahın emri ile *kilâr-ı hasa* alınmıştır (Baysun, 1948: 401).

İlk seyahat etme arzusu, Sultân Süleymân'dan Sultân İbrahim'e kadar olan padişahlara hizmet eden Derviş Mehmed Zillî Efendi'den dinlediği seyahat hikayeleri

ve babasının dostlarından dinlediği hikâyeler, onda bu isteği uyandırmış olabilir (Baysun, 1948: 402). Seyahat etme isteğiyle yanıp tutuşan Evliyâ Çelebi, ilk olarak İstanbul'u semt semt gezmiştir. Ailesine olan bağlılığından dolayı uzak diyarlara seyahat edemeyen Evliyâ Çelebi, 1630 tarihinde gördüğü rüyasından sonra yollara düşmüştür. Rüyasında, İstanbul'da Yemiş İskelesi'nin yakınında olan Ahi Çelebi Camii'nde Peygamber'i görmüş, huzurunda ona "Şefaati Ya Resullah" diyeceğine heyecan sebebiyle "Seyahat yâ Resullâh" demiştir. Peygamber, şefaati de seyahati de ona bahşetmiştir. Bu olaydan sonra Sad ibn Vakkas gezip göreceği yerleri kaleme almasını nasihat etmiştir. Rüyasını tabir ettirmek için büyük şeyhlerden olan Abdullah Dede'ye gitmiş, o da Evliyâ'ya İstanbul'u kaleme almasını nasihat etmiştir. Bu olaydan sonra *Seyahat-nâme*'nin birinci cildinin yazıldığı düşünülmektedir (Baysun, 1948: 402).

Ardından 1640 tarihinde Evliyâ Çelebi, birdenbire Bursa'ya gitmiştir. İstanbul ve Bursa seyahatini babasından izin almaksızın yapmıştır. Bursa seyahatinden döndüğünde babası artık seyahat etme izni vermiş ve ona gezip göreceği yerleri kaleme alma nasihatinde bulunmuştur (Baysun, 1948: 402).

Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nin son cildinden anlaşılacağı üzere Evliyâ Çelebi, son seyahatini gerçekleştirmek için Mısır'a gitmiştir. Onun bundan sonraki hayatında seyahate çıkıp çıkmadığı, nerede ve ne zaman vefat ettiği hakkında net bir bilginimiz yoktur (Baysun, 1948: 406).

2. Sanatı

Evliyâ Çelebi, seyahatlerinde yaptığı gözlemlerini kaleme alırken kullandığı sözcükler, onun söz ustası olduğunu göstermiştir. Dil ile kültür arasındaki bağlantıyı seyahat ederek ulaştırmış, bunu eserine yansıtmasıyla kültür çeşitliliğini ortaya koymuştur (Tezcan, 2002: 30).

Seyyah ifade zenginliğinden yararlanmış, doğru veya yanlış olsa bile bunu eserine yansıtmıştır. Kelimelerle oynamaktan hiç çekinmeyen Evliyâ Çelebi, Türkçe kelimelerin yanına yabancı unsurları getirmesiyle dilin gramer kaidelerini zorlamış, bunun sonucunda kendine özgü bir üslup meydana getirmiştir (Duman, 1997: 155-156).

Evliyâ Çelebi sadece seyyah değil, aynı zamanda bir şairdir. *Seyahat-nâme*'de yer yer manzum parçalar görülmektedir. Bunların bazıları Evliyâ Çelebi'ye ait,

bazıları ise başka şairlere aittir. Bu manzum parçalar *Seyahat-nâme*'de anlatılan olaylara veya tarihi eserlere tarih düşürmek için kullanılmıştır (Akalin, 2011: 20).

Gördüklerini ve işittiklerini abartarak anlatmayı seven Evliyâ Çelebi, bazen devrin inanışlarını ve olağanüstü olayları anlatırken aşırıya kaçmış, eserde anlatılan kerâmet ve büyü gibi hikâyeler, bunlara örnek olarak gösterilmiştir. Bu yüzden Evliyâ'nın eserinde yazılanlara uzun bir süre ciddiye alınmamış, seyahatlerine bile şüpheyile bakılmıştır (İz, 1989: 714).

3. Eseri

17. yüzyılda Evliyâ Çelebi tarafından kaleme alınan *Seyahat-nâme*'nin asıl adı *Târîh-i Seyyâh Evliyâ Efendi*'dir. On ciltten oluşan Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi* Osmanlı toprakları ve çevresinde bulunan ülkelere yaptığı seyahatleri anlatmasıyla meydana gelmiştir (Tezcan, 2009:16).

M. Cavit Baysun (1948: 410)'un *Seyahat-nâme*'nin nerede kaleme alındığıyla ilgili tespitleri şu şekildedir: Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nin dokuzuncu cildini Mısır'da kaleme aldığını tespit etmiştir. Onuncu ciltte Evliyâ'nın Mısır'da seyahat ettiği eyaletleri eserinde anlattığından dolayı muhtemelen burada yazıldığı düşünülmektedir. Evliyâ, son zamanlarında Mısır'dan İstanbul'a gelse bile burada çok yaşamamış, on ciltlik eserin tamamını bir anda yazamayacağına göre zamanla kaleme aldığı düşünülmektedir.

Seyahat-nâme'nin Evliyâ Çelebi vefat ettikten yaklaşık 55 sene sonra çoğaltıldığı düşünülmektedir. Eser, I. Mahmûd devrinde meşhur kızlarağası Hacı Beşir Ağa'ya hediye gönderilmiştir. Mısır'dan gönderilen hediyein değerini anlayan Hacı Beşir Ağa, İstanbul'da kitabı hemen istinsah ettirmiştir (Tezcan, 2002: 25).

Seyahat-nâme'nin içeriğinde sadece seyyahın gezip gördükleri ve işittikleri değil, başkalarından dinleyip tespit ettiği bilgiler, geniş hayâl gücü ile abartarak anlattığı hikâyeler, halk arasında yaygın olarak bilinen olağanüstü olaylar, başka yazarlardan aldığı bilgiler yer verilmektedir (İz, 1989: 713-714).

II. SEYAHAT-NÂME'DE TESPİT EDİLEN VE ANSİKLOPEDI İÇİN ÖNERİLEN MADDE BAŞLIKLARI

Çalışmanın bu bölümünde Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nin birinci cildi incelenmesi sonucunda tespit edilen madde başları *tarihi eserler, yer adları ve şahıs adları* başlıkları altında sınıflandırılarak alfabetik sırayla yer verilmiştir. Bu madde başlarının yazımında kaynağın imlâsına sadık kalınmıştır.

Evliyâ Çelebi Ansiklopedisine nasıl bakılacağına örnek vererek açıklanması gerektiğini düşünülmektedir. Çalışmada “Seyahat-nâme’de Tarihi Eserler” başlığı altında “Câmi’ler” madde başında “Abbas Ağa Câmi’i → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.222, c.1)” maddesini görmekteyiz. “Abbas Ağa Câmi’i” hakkında *Seyahat-nâme*’de verilen bilgi “İSLÂMBOL” maddesi altında “~ ’un Şehirleri” başlığı altında yer verilmiştir.

A. Seyahat-nâme’de Tarihi Eserler

-C-

CÂMİ’LER

Abbas Ağa Câmi’i	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.222, c.1)
Adliyye	→ SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi’-i selâtîn-i Vâlide-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi’) (s.143, c.1)
Ahî Çelebi Câmi’i	→ EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi’nin Rüyası) (s.12, c.1) → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi’leri) (s.148, c.1)
Ahmed Dürrânî Câmi’i	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.222, c.1)
Akılbind Câmi’i	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi’leri) (s.147, c.1)

- Akşemseddîn Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Altıpoğaç Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Atbâzârı Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Arab Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.211, c.1)
- Âşık Paşa Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Azebler Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Balat Câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.146, c.1)
- Balı Paşa câmî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî'leri) (s.147, c.1)
- Câmî'-i Arslan Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Câmî'-i Ayasofya-i Kebîr** → VEZENDON (bk. Der-beyân-ı bâni-i Ayasofya-yı kebîr) (s.18, c. 1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Şehr-i Mahmiyye-i Kostantiniyye içre olan selâfîn câmî'lerin beyân eder) (s.54, c.1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ma'bed-i kadîm Ayasofya-i Kebîr'in eşkâli ve tarz [u] tarhın ve binâ-yı musanna'âtı ve tûl [u] arzın ayân [u] beyân eder) (s.56, c.1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Evsâf-ı minâre-i erba'a) (s.58-59, c.1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Huddâmân-ı Ayasofya) (s.59, c.1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ayasofya makâmları ve ziyâretlerin beyân eder) (s.59, c.1)

- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ayasofya makâmâtların beyân eder) (s.63, c.1)
- GÜLÂBÎ AĞA (bk. Sergüzeşt-i Gülâbî Ağa) (s.59, c.1)
- Câmi'-i Bayram Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Câmi'-i Dragoman** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.146, c.1)
- Câmi'-i Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî) (s.64 c.1)
- EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Mî'mârbaşı ile Ebü'l-feth'in mürâfa'a-ı şer'-i Resûl olduğun beyân eder) (s.65, c.1)
- Câmi'-i Eyyûb Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.195, c.1)
- Câmi'-i Fethiyye** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i Fethiyye) (s.144, c.1)
- Câmi'-i Fîrûz Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Câmi'-i Gül** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i Sultân Murâd Hân-ı Râbî' Gül Câmi') (s.105, c.1)
- Câmi'-i Hâsekî Sultân** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i vâlîde-i şehzâdegân ya'nî Hâsekî Sultân) (s.76, c.1)
- Câmi'-i Hazret-i Emîr Buhârî** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Der-sitâyîş-i câmi'-i selâtîn-i eş-Şeyh Hazret-i Emîr Buhârî) (s.144, c.1)
- Câmi'-i-i Kahriyye** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Câmi'-i Koca Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Câmi'-i Kösem Vâlîde Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Câmi'-i Kulaksız** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.205, c.1)

Câmi'-i Küçük Ayasofya

Kostantîn vâlidesi Hellena Firav nâm kâfire (diyâr-ı Rûm'a karîb pâytaht-ı Nemrûd olan Rûhâ şehrinde kıral kızı idi, ya'nî Urfa şehrinden idi.) Küçük Ayasofya deyrin inşâ edüp Hazret-i Zekeriyya nâmına târîhin tahrîr etdi. (s. 20)

→ EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Evsâf-ı Câmi'-i Küçük Ayasofya) (s. 63, c.1)

Câmi'-i Mihrimâh Sultân → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Câmi'-i selâtîn Mihrimâh Sultân duhter-i Süleymân Hân) (s.76, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.233, c.1)

Câmi-i Orta Vâlîde Sultân → İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.233, c.1)

Câmi'-i Piyâle Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Câmi'-i Selâtîn-i Eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ) (s.144, c.1)

Câmi'-i Sultân Ahmed → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Ahmed Hân) (s.100, c.1)

→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. Eşkâl-i câmi'-i Ahmed Hân) (s.100-101, c.1)

→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. evsâf-ı minârâtı) (s.101-102, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.233, c.1)

Câmi'-i Sultân Bâyezîd Hân-ı Veli → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i sâmin [sâlis] Sultân Bâyezîd Hân-ı Veli) (s.66, c.1)

→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Eşkâl-i câmi'-i Bâyezîd Hân-ı Sâni ya'ni Bâyezîd-i Veli) (s.67, c.1)

Câmi'-i Sultân Cihângîr → İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.217, c.1)

Câmi'-i Sultân Selîm Hân → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf Câmi'-i Sultân Selîm Hân-ı Evvel) (s.69, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~'un Şehirleri) (s.233, c.1)

- Câmi'-i Sultân Süleymân** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i Sultân Süleymân) (s.69, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Eşkâl-i tarz-ı câmi'-i Süleymâniyye) (s.70, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Der-sitâyîş-i hatt-ı Karahîsari) (s.70, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı harem-i beyâz) (s.71, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı hıyâban-ı merkad-i pür-envâr) (s.72, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı harem-i bîrûn) (s.72, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Masârif-ı câmi'-i Süleymâniyye) (s.73-74, c.1)
- Câmi'-i Sultân Şehzâde Cihângîr** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (s.76, c.1)
- Câmi'-i Sun'ullâh Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.146, c.1)
- Câmi'-i Şehzâde Sultân Mehemed** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i şerif ve binâ-yı musanna'-ı latîf Şehzâde Sultân Mehemed câmi'i) (s.75, c.1)
→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Eşkâl-i câmi'-i Şehzâde-i âzâde) (s.75-76, c.1)
- Câmi'i Şemsî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Câmi'-i Üçbaş** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.146, c.1)
- Câmi'-i Vâlide-i Sultân Mehemed** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i Vâlide-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi') (s.143, c.1)
- Câmi'-i Vezîr Ahmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Câmi'-i Zeyrekbaşı** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı Câmi'-i Zeyrekbaşı) (s.63, c.1)

- Cerrâh Mehemed Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- Cihângîr Câmi‘i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi‘-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü‘l-vefâ) (s.145, c.1)
- Dâvûd Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- Defterdâr Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Defterdâr Süleymân Çelebi Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.148, c.1)
- Ebü‘l-fazl Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Ebü‘l-feth Câmi‘i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.144, c.1)
→ SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.145, c.1)
- Ebü‘l-feth Mehemed Hân Câmi** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Emîr-i Âhûr Câmi‘** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- Emîr Sultân câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Eski Alî Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Eski Husrev Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- Eyyûb Sultân Câmi‘i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.145, c.1)
- Eyyühüm Efendi Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Hacı Evhadullâh Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.148, c.1)
- Hâdım İbrâhîm Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- Hâfız (---) Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Halîl Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Hamdî Efendi Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Hâtûn Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.148, c.1)

- Hurrem Hâtûn Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.148, c.1)
- İbrâhim Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.145, c.1)
- İskender Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Kasabaları) (s.230, c.1)
- Kadı‘asker Abdurrahmân Efendi Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s. 147, c.1)
- Kapu ağası Hâdım Mahmûd Ağa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s. 148, c.1)
- Kapudan Halîl Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Kasabaları) (s.226, c.1)
- Karaköy Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.211, c.1)
- Kara Mustafâ Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.211, c.1)
- Kara Pîri Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)
- [Kara]manî Nişancı Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Kılıç Alî Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Kemâl Mi‘mâr Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Kethudâ Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Koca Defterdâr Mehemed Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Kasabaları) (s.227, c.1)
- Koca Husrev Bey Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.148, c.1)
- Koca Mehemed Paşa Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.147, c.1)
- Koca Sinân Paşa Câmi** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.221, c.1)
- Kösem Vâlîde Sultân Câmi‘i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi‘-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ) (s.145, c.1)
- Küçük Çavuş Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Kürkcübaşı Câmi‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi‘leri) (s.146, c.1)

- Mahmûd Paşa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Mehemmed Ağa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Mehemmed Ağa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Mihrimâh Sultân Câmi'i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ) (s.145, c.1)
- Monlâ Çelebi Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Monlâ Hayreddîn Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.145, c.1)
- Muhyiddîn Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.217, c.1)
- Murâd Hân-ı Râbi'i Câmi'i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ) (s.145, c.1)
- Nişancı (---) Paşa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Odabaşı Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.148, c.1)
- Orta Câmi'i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.144-145, c.1)
- Osmân Şâh Vâlidesi Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Rüstem Paşa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Sarıgürz Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.147, c.1)
- Sıdkı Efendi Camî'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.224, c.1)
- Sinân Ağa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s. 148, c.1)
- Sinân Paşa Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
- Sivasî Efendi Tekyesi Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri) (s.146, c.1)
- Sultân (---) Hân Vâlidesi Câmi'i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.145, c.1)
- Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' Câmi'i** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)

- Sultân Murâd-ı Râbi‘ Câmî‘i** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (s.145, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Süleymân Hân Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Şâh Sultân Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.195, c.1)
- Tavâşî Mesîh Paşa Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî‘leri)
(s.147, c.1)
- Terkîm Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî‘leri)
(s.147, c.1)
- Unkapanı Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî‘leri)
(s.147, c.1)
- Üsküdârî Mahmûd Efendi Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Yağkapanı Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.211, c.1)
- Yahyâ Kethûdâ Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.205, c.1)
- Yavuzer Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Vüzerâ ve Vükelâ Câmî‘leri)
(s.147, c.1)
- Zulmiyye** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Evsâf-ı câmî‘-i
selâtîn-i Vâlîde-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi‘)
(s.143-144)

(---) **Mehemmed Paşa Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.211, c.1)

(---) **Efendi Câmî‘i** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.217, c.1)

-Ç-

ÇEŞMELER

- Beğlerbeği Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Es‘ad Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Çeşme-i Hacı Mansûr** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Hasan Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.157, c.1)
- Çeşme-i Hasan Beğ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Hasan Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i İbrâhîm Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Kara Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Kâtib Hüseyin Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Çeşmeleri) (s.155, c.1)

- Çeşme-i Kethudâ-yı Yeniçeriyân Süleymân Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Mahmûd Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Çeşmeleri) (s.157, c.1)
- Çeşme-i Mesîh Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Murâd Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Sultân Ahmed** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Çeşme-i Sultân Murâd** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Siyâvuş Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Çeşme-i Vâlide Sultân Kösem** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Çeşme-i Yahyâ Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
- Çeşme-i (---)** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Gümrük Emîni Haşan Çelebi Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Hacı Ahmed Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
- Haydar Paşa çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- İmâmeyn çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- İskender Beğ Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Kara Mustafâ Paşa çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
- Kırkçeşme** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.154-155, c.1)
- Mesîregâh-ı Dîvâr Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
- Sovuk Çeşme** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)
- Tekeli Mustafâ Paşa Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- (---) (---) Çeşmesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Çeşmeleri) (s.155, c.1)

-D-

DÂRÜ'L-KURRÂLAR

- Bosnalı Mehmed Paşa kurrâsı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
- Dârü'l-kurrâ-yı Husrev Kethudâ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
- Dârü'l-kurrâ-yı Süleymân Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
- Hacı Paşa kurrâsı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- İmâmzâde kurrâsı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)

İsmehân Sultân kurrâsı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Kurb-ı Hocapaşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
Müftîzâde kurrâsı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
Sa'dî Çelebi kurrâsı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dârü'l-kurrâları) (s.151, c.1)
Şemsî Paşa kurrâsı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Vâlide kurrâsı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

DERSHÂNE-İ DÂRÜ'L-HADÎS

Dârü'l-hadîs-i Dâmâd Mehemed Efendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dershâne-i Dârü'l-hadîsleri) (s.151, c.1)
Dârü'l-hadîs-i Hasan Efendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dershâne-i Dârü'l-hadîsleri) (s.151, c.1)
Monlâ İshâk Çelebi Dârü'l-hadîs	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Dershâne-i Dârü'l-hadîsleri) (s.151, c.1)

-E-

EHL-İ TARİK TEKYELER

Ebü'l-feth Gâzî tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Ekmel Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Erdebîlî Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Sirkeci Tekyesi	→ EHL-İ TARİK TEKYELERİ (bk. Belde-i İslâmbol'da ne kadar ehl-i tarîk tekyeleri var ise anı beyân eder) (s.152, c.1)
Sünbül Sinân Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Tekye-i Akşemseddîn	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Tekye-i Dragoman	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
Tekye-i Emîr Buhârî	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

- Tekye-i Gülşenî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Gülşenî Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Kapu Ağası** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Koca Mustafâ {Paşa}** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Kesegendede** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Mevl[ev]ihâne-i (---) Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
- Tekye-i Sofiler** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Tavâşî Mehemed Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Ümmi Sinân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

-H-

HAMMÂMLAR

- Abbâs Ağa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Abbâs Ağa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
- Abdâl Hân hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
- Acem Oğlanı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Âhûrkapu hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Akbaba Sultân hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Aksarây hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Alaca hammâm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Alî Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Alî Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Alî Paşa [hammâmı]** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Anadolu Hisârı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Arpa Emîni hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Arslan Ağa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)

Atmeydâni hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Avret Bâzârı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Ayasofya hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
Azebkapusu hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Azebler hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Balat hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Balyoz hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Bayram Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Beğ hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Beğkoz hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Beşiktaş hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
B*kluca hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Bostân hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Bülbülderesi hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Büyükdere hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Cerrâhpaşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çengelköy hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Çufud hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Cum'abâzârı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çardaklı hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çavuşbaşı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Çelebi hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Çinili hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çufudkapusu hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Çukur hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çukur hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Çukur hammâmı	→ İSLÂMBOL (~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Darbhâne hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Dâvûd Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)

Deniz hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Dere hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Dragoman hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Edirnekapusu [hammâmı]	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Emîr Hekîmbaşı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Eski Vâlîde {hammâmı}	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Eyyûb hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Eyyûb hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Eyyûb hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Fenerkapusu hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Fındıklı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Gedik Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Hacı Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Hacı Kadın hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Hammâm-ı kasaba-i Fındıklı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
Hammâm-ı Vâlîde-i Murâd Hân	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
Hançerli hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Hâsekî hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Hâsköy hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Havuzlu hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Haydar Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Haydar Paşa [hammâmı]	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Hayreddîn Paşa [hammâmı]	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Hekîmbaşı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Hisâr hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Hocapaşa [hammâmı]	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Hocapaşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Irgat hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Irgat hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
İstinye hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kadı'asker [hammâmı]	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kadırğa Limanı hammâmı	→ (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)

Kadıköy hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kafesli hammâm	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kâğızhâne hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kanlıca hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Karaköy kapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kassâbbaşı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kâsımpaşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kâsımpaşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kavak hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kemânkeş hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Koca Mehemed Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Koca Mehemed Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Koca Mustafâ Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kösem Vâlide hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1) → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Kulaksız hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kulaksız hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kullekapusu hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kuruçeşme hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Kuzkuncuk hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Küçük Ağa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Küçük Ağa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Küçük Ayasofya	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Küçük Çavuşbaşı hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
Küçük Havuzlu hammâmlar	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
Lanka hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Lonca hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Lütfî Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Ma'cuncu hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Mahmûd Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Mahmûd Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
Mehemmed Ağa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
Mehemmed Paşa hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)

- Monlâ Gürânî [hammâmı]** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Monlâ hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
- Mübtecel hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Müftî hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Nişancı Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Ortaköy hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Orta Vâlide hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Otakcılar hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Pertev Paşa Hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Pîrî Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Piyâle Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Piyâle hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
- Sarrâchânebaşı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sarıgürz hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Sarıyâr hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Samadya hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sıçanlı hammâm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sırt hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Silivrikapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sofiler hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.160, c.1)
- Sofular hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sultân Hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Sultân Bâyezîd hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Sultân Bâyezîd-i Velî hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sultân hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sultân Selîm hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Sultân Süleymân hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.158, c.1)
- Südlüce hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Süleymâniyye Vâlide hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)
- Şengül hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlârı) (s.159, c.1)

- Tahta'l-kal'a hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Tahta'l-kal'a hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Tarabya hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Tasv[î]rli hammâm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Tavâşî Mehemmed Ağa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Tavâşî Mehemmed Ağa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.160, c.1)
- Tıhtâb hammâmları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Tıhtâb hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Topcular hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Türbedâr hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Ulu Beğ hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Vâlide hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Vefâ hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Vezneciler [hammâmı]** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yahyâ Efendi hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yalancı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yamalı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yedikulle hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Yeni Odalarbaşı hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Yenibâğçe hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Yenikapu hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Yenikapu hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yeniköy hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Yıldız hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- Yoros kal'ası hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Zâl Paşa hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.159, c.1)
- Zencîrlikapu hammâmı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hammâmlâri) (s.158, c.1)
- HÂNE-İ MÜCERREDÂN**
- Bekârhâne-i azebler** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)

- Bekârhâne-i Gedikpaşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)
- Cebelhâne Odaları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)
- Hilâlcî Odaları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)
- Mercân Odaları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)
- Pertev Paşa Odaları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)
- Yolgeçen Odaları** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Hâne-i Mücerredânları) (s.155, c.1)

HÂNLAR

- Balkapanî hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154,c.1)
- Cüvâncapucubaşı hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.155, c.1)
- Çukur hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Engüri hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Esîr hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Eski Yûsuf Paşa hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Ferhâd Paşa hânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Hân-ı Köpürlü Mehemed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.155, c.1)
- Hân-ı Pertev Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)
- Hân-ı Vâlide Kösem Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar) (s.154, c.1)

Hoca hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Kâğız hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Katırhânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Kebeciler hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Kettân hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Kına hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Kilid hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Mahmûd Paşa hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Müftî hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Nerdübânlı hân	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Pîrî Paşa hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Rüstem Paşa hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Sulu hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Tahtalı hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.154, c.1)
Yağkapanı hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.155, c.1)
Zindânkapsu hânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ ‘un İçinde Olan Hân-1 Hâcegânlar) (s.155, c.1)

-İ-

İMÂRETLER

- İmâret-i Eyyûb Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Hâsekî Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Kösem Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Mihrimâh Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- İmâret-i Orta Vâlîde** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- İmâret-i Sarây-ı Cedîd** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Ahmed Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Bâyezîd-i Velî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Mehmed Hân Ebü'l-feth** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Selîm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Süleymân Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Şehzâde Cihângîr Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Şehzâde Mehmed Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Vefâ Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)
- İmâret-i Vâlîde-i (---) Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret) (s.152, c.1)

-K-

KAPILAR

- Âhûrkapu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
- Ayvansarı Bâbı, Ayvansarıkapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Aya** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Ayazma** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Balat** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Bâlık Bâzârı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Cedîd** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Cibali** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Çatladı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
- Bâb-ı Edirne** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Eğri** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Fânûs** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Hümâyûn** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Odun** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Petre** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Silivri** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Sokullu Mehemed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Sultân İbrâhîm Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Süleymân Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Şehîd** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Top** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Unkapanı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Yenicâmi'** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâb-ı Zindân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Bâyezîd Hânkapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Balıkçılarkapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- Dâvûdpaşakapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
- Demirkapu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
- İç Âhûrkapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)

İç kal'akapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
Kireçcibaşı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Kumkapu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
Lankakapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
Narlıkapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
Samadyakapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.27, c.1)
Servikapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Şehîd Bâbı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Topkapu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Uğrunkapu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Vâlidekapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Yalıkapusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Yedikulle Bâbı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)
Yenikapu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26, c.1)

KEMERLER

Kırkçeşme Kemerî → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (s.74, c.1)

KAL'ALAR

Anadolu Hisârı	→ İSLÂMBOL (bk. Hisâr) (s.230, c.1)
Anadolu Kilidü'l-bahr Kal'ası	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.228, c.1)
Çiğ Ahmed Kal'ası	→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.105, c.1)
Kal'a-i Boğazhisârı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.227, c.1)
Kal'a-i Yoroz	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.228, c.1)
Kuşada Kal'ası	→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.105, c.1)
Musul Kal'ası	→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.105, c.1)

Kal'a-i İslâmbol

→ **KOSTANTÎN** (bk. Bânî-i tâsi' olan Kostantîn'in İslâmbol sûrun binâ idüp eşkâl-i kal'ayı beyân eder) (s.21, c.1)

→ **KOSTANTİN** (bk. İslâmbol suruna zemîme kârgîr şeddâdî binalar ikdâs ettiğın ayân ü beyân eder) (s.23, c.1)

Kal'a-i Kostantiniyye'nin dâ'iren-mâdâr cirmi ne mikdâr adımdır anı beyân eder

Evvelâ bu hakir pür taksir, âlem-i fetâlıkda yârân-ı bâ-sâfâlar ile İslâmbol'u geşt [ü] güzâr etdüğımız mahalde sene 1044 [/1634-35] târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Revân seferine râvane oldukda Koca Bayram Paşa Dârü's-saltanati'l-aliyye olan Mahmiyye-i Kostantiniyye'de kâ'immakâm olup merhum [u] mağfûrun-leh pederimiz ile Bayram Paşa musâhabet ederken esnâ-yı kelâmda İslâmbol'un ibtidâ bânîsi kim ola deyü niçe su'âl ü kıyl ü kâller olunduktan sonra hemân merhum pederimiz güftâre gelüp eydir:

“Sultânım İslâmbol tokuz kerre amâr ve tokuz kerre harâb olmuşdur. Ammâ dest-i Âl-i Osmân'daki gibi ilâ-hâze'l-ân bir zamânda böyle harâb olmamışdır kim her ne cânibinden olursa dost [u] düşman der [ü] dîvârlarının münhedim olan yerlerinden arabalar ile girüp çıkılır. Ekâlîm-i seb'a pâdişâhları mâbeyninde hasretü'l-mülûk bir İslâmbol ola ve pâ-yı taht-ı Âl-i Osmân ola, lâyük değıldir. Kim sizin zamân-ı hükûmetinizde bu kal'a böyle harâb [ü] yebâb ola. Ve bu kadar bin yıldan berü cümle der [ü] dîvârları siyâh-rû kala. Dîn-i mübîn gayretine ve Âl-i Osmân şevketine şunun ta'mîr [u] termîmine bezl-i himmet buyurun. Pâdişâh-ı zıll-ı ilâh inşâ'allâh Revân'dan mansûr [u] muzaffer geldükde âşiyânı olan Belde-i Tayyibeyi dürr-i beyz-âsâ gördükde cihân cihân safâlar kesb edüp inşâ'allâh hidmetiniz mukâbelesinde ihsân-ı azîmeye mazhar olup inkırâzu'd-devrân nâm-şerîfiniz hayr ile yâd olunur” dedükde cümle huzzâr-ı meclis taraf taraf ma'kûl deyüp derhâl pederimiz bu niyyete El-Fâtiha deyüp seb'ü'l- mesânî kırâ'at olunduktan derhâl İslâmbol mollâsı ve Eyûb ve Galata ve Üsküdar mollâlarının dördün dahi cem' edüp ve şehreminin ve dör[d] mi'mârbaşı ve sekbânbaşı ve'l-hâsıl cemî'i ser-i kârda olan iş erlerine fermân olunup İslâmbol'un cümle dörd bin yedi yüz mahallesinin imâmılarına tenbîh ü te'kîd olup ta'mîr ü termîm-i kal'a-i İslâmbol için imdâd teklîf olunup deryâ-misâl bennâ ve ummâller ile niçe bin âdem cem' olup cem' olup Sultân Murâd Hân Revân fethine revâne olup feth edüp gelince bir senede Koca Bayram Paşa İslâmbol'u ve Galata kal'aların ve cemî'i câmi'-i selâtînleri ta'mîr ü termîm edüp İslâmbol henüz bir tim iken beyâz bir dürr-i yetîm olup ahâlî-yi İslâmbol'dan kesâfet gidüp ferahnâk oldular.

{Târîh-i ta'mîr-i kal'a-i İslâmbol be-dest-i Kâ'immakâm Bayram Paşa,

Du'â edüp dedim ey Dânişî târîhini anın

Zemîn turdukca dursun bu binâ-yı âsumân-âsâ.

Sene (---)}.

Ol mahalde sene 1044 [/1634-35] mâh-ı (---) günü Revân fethinin müjdesi gelüp cümle **[15a]** halkın geceleri leyle-i isrâ, rûz-ı rûşenleri ıyd-i adhâ olup yedi gün yedi gece Hüseyin Ba[y]kara fasılları oldu. Ol mahalde Sarâyburnu'ndan tâ Yedikulle'ye varınca leb-i deryâda kal'anın esâsı önüne yigirmi zirâ' arız bir sedd binâ edüp kal'adan taşra bir şâhrâh-ı azîm oldu. Cümle keşîbânlar ol mahalden gemilerin ısparçına alat ipler ile keşân-ber-keşân çeküp Sarâyburnu'ndan içre dâhil olurlardı.

Ve İslâmbol kal'asının enderûn [u] bîrûnunda kal'a üzre ve kal'aya muttasıl ne kadar a'yân [u] eşrâf hâneleri var ise cümlesin münhedim edüp sâhiblerine mirîden bahâların verüp tarik-ı âmmı ile kal'a dâ'iren-mâdâr râyegân oldu. (s.24-25)

Ol asırda hakîr İslâmbol kal'asını dâ'iren-mâdâr adımladığımız:

Evvêlâ, bis-i İlâh ile Yedikulle'den taşra kenarınca tâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârikapusu'na gelince sekiz bin sekiz yüz on adın ve altı kapudur. Ve Küçük Ayvansarıkapusu'ndan tâ Bağçekapusu ya'nî Şehidkapusu'yla on dörd kapu mâbeyni altı bin beş yüz adımdır.

Ve Yenisarây ki Asitâne-i Darüs'sa'âdet'dir, Arpa anbârı dibinde Kireçbaşıkapusu'ndan Yenisarây dâ'iren-mâdar on kapudur, on aded kapusu mekşûfdur, altısı mağlûk kapulardır, hîn-i mahalde küşâde olur hâs kapulardır, âmm kapuları değildir.

Bu Yenisarây kal'ası Ebü'l-feth Gâzî Mehemmed Hân'ındır kim dâ'iren-mâdar cirmi altı bin beş yüz adımdır. Ve Âhurkapu'dan taşra nev binâ olan tarik-ı âmm üzre tâ Yedikulle köşesine varınca on bin adımdır ve yedi kapudur.

Ve bu terkim olunan hisâb üzre nefsi İslâmbol'un cirmi Yedikulle'den Ayvansarıkapusu'na, andan Sarâyburnu'na ve Yenisarây ile ve Sarâyburnu'ndan yine tâ Yedikulle'ye varınca dâiren-mâdar İslâmbol kal'ası kâmil otuz bin adımdır. Ve bin adımda on kulle vâkı' olmuşdur. Bu hisâb üzre cümle dört yüz külledir. Ammâ kara tarafı üç kat kal'a dîvârı olmağile anların kulleleri ile cümle burç [u] bârû-yı İslâmbol bin iki yüz yigirmi beş kulle-i azîmlerdir kim kimi çâr-kûşe ve

kimi müdevver ve kimi şeşhâne-i mevzûn ibret-nümûn küllelerdir. Ve iki kulle mabeyni (---) bedendir. Bu hisâb üzre dâ'iren-mâdar İslâmbol kal'asının etrafında (---) bedendir.

Vezendon Kırıl binâ etdükçe iç kal'a olmak iddi'âsıyla binâ etmişdir, ammâ Bayram Paşa merhum ta'mîr [ü] termîm etmeğe mübaşeret etdükde İslâmbol'un ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar'ın a'yân [u] eşrâf ahâlîsine ve ehl-i hirefine mahalle mahalle İslâmbol'un Hisârî'nin ta'mîr ü [termîmin] fermân etdükde mi'mâr arşını hisâbı üzre fermân edüp vech-i dîvârın taşrasından kullelerin devr ederek hisâb olundukda İslâmbol zirâ' - bennâ ile kâmil seksen yedi bin arşınla ihâta etmişdir.

Ve Kostantîn asrında Kurşumlu Mahzen kurbündeki Tophâne'de beş yüz top âmâde idi. Hâlâ demir kapuları zâhirdir. Ve Sarâyburnu'nda kezâlik beş yüz pâre top mevcûd idi. Ve Kızkulesinden taşra leb-i deryâda cânib-i erbâ'aya nâzır ejder-i âteş-feşân-misâl yüz pâre balyemez top-ı kûpları vardı kim rû-yı deryâda bu üç kovan toplarından kuş uçmak muhâl idi. Ol ecilden deryâ tarafı havfından İslâmbol emîn idi.

Ve ol asırda Galata'dan Yemiş iskelesine üç kat zencîr çekilüp üzerinde cisri azîm binâ olunup âyende ve revende ubûr ederlerdi. Vakt-i hâcetde keştîler ubûr etmeğiçün gemiler üzre olan cisri küşâde edüp gemiler geçdikden sonra yine cisri kurarlardı. Ve deryâ üzre zencîr ile bir cisr dahi Balatkapusu'ndan karşı Tershâne bâğçesine kurulmuş idi. Ve bir cisr dahi Eyyûb'dan karşı Südlüce'ye zencîr üzre kurulmuşdu. Ve Yanko ibn Mâdyân asrında Karadeniz Boğazı'nda Yoroç nâm kal'a dâmeninde rû-yı deryâ üzre üç kat demir zencîrler çekilüp düşman gemileri geçmezdi. Hâlâ mezkûr cisrlerin zencîr pâreleri İslâmbol'da tershâne mahzenlerinde durur. Hakîr'in manzûru olup her halkası âdem beli kalınlığı vardır, pâymâl-ı rimâl olup yadır.

Ve ol asırda kal'a-i İslâmbol ol kadar ma'mûr [u] âbâdân imiş kim kal'adan taşra Silivri'ye ve Karadeniz sâhilinde **[15b]** Terkoz kal'asına varınca bin iki yüz pâre bâğ [u] besâtînli ve gül [ü] gülistânli kurâ ve kasabâtlar birbirlerine muttasıl olmuşdu. Bin hâkim yoroç şehir hâricinde hüküm ederdi. Ve bin hâkim kal'a içre hüküm [ü] hükûmât edüp rûz-merre kâr-ı hükûmâtların Kostantîn'e arz ederlerdi. Ve kırk vezîri ve kırk bîtrîkı ve kırk kalayoroçu ve kırk pusteniki ve kırk vamoşu ve kırk loğofeti ve kırk bistiyar ihtiyârı ve kırk kuparı var idi kim cümlesi hükûmât

sâhibleri olup ellerinde altun ve gümüş mücevherli asâlar ile Atmeydânı'ndaki dîvân-hânedede Kostantîn huzûrunda el bağlayup dîvân sürüp hizmet ederlerdi.

Bu Kostantîn dahi cümle pâdişâhları kendüye mutî' [ü] münkâd edüp Îrân [ve] Tûrân ve Hind(ler)istân pâdişâhları kendüye bâc [u] harâç verüp ekâlîm-i seb'ayı kabza-i tasarrufa alup cihângîr olmağa sehl kalmışdı. Ammâ müddet-i medîd ömrü İslâmbol'u amâr etmeğile güzer etdi. Ve zamân-ı hayâtında Kızıl yumurta günleri ve Meryem Ana günleri ve İsvet Nikola ve Kâsım ve Hızır-İlyâs ve Avusdos ve haçların suya bıraktıkları günler ve Kara Koncoloz günleri ve bu makûle bed-nâm ıyd-i nasârâ günleri ve her bâzâr günleri İslâmbol kal'ası dîvârların kırmızı parankona çuka ile mestûr etdirüp bizzât kendüsi alay-ı azîm ile Leka-yı bed-likâ gibi sakalina incü dizüp başına tâc-ı İskender-i Keyâniyânı geyüp İslâmbol'u seyr [ü] temâşâ edüp deverân ederdi.

Ve üç yüz altmış altı kapunun dîdebân ü bevvâbân ve nigâhbânlarına bahşîşler ihsân edüp ubûr ederdi. Ve mezkûr bed-nâm günler olunca kal'anın cemî'i burc [u] bârû-yı bedenleri üzre niçe kerre yüz bin haç-peyker sancağ u bayrağ u alemler ile ve filandıra sûretli sanemler ile kal'ayı zeyn edüp üç yüz altmış altı yerde torompete ve luturyanî borular ve tabl-ı erganûn-i kübrâyîler ve nâkûs-i Yûnânîler taraf taraf çalınup şâdumânîler olup kal'anın bedenleri elvân harîr alemler ile lâlezâr olurdu. Ve cemî'i milel-i nasârâdan ve gayrı edyândan âdemler gelüp İslâmbol'un zîb ü ziynetin seyr [ü] temâşâ edüp giderlerdi. (s.25-26)

Bu eşkâl ve bu cirmde ma'mûr olan kal'anın yigirmi yedi aded kapularının mâbeynleri ne kadar adımdır anı beyân eder → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kapıları) (s.26-27)

Rûmeli Hisârı

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.224, c.1)

KASR

Kasr-ı Havernak

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Gül Câmi'i) (s.105, c.1)

KÖŞK

Revân köşkü

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Köşkleri) (s.105, c.1)

-M-

MATBAH-I İT'ÂM-I İMÂRET

- İmâret-i Cihângîr Sultân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Eyyûb Sultân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Hâsekî Sultân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Kösem Sultân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Mihrimâh Sultân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Ahmed Hân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Bâyezîd Velî** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Mehmed** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Selîm** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)
- İmâret-i Sultân Süleymân Hân** → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantıniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)

İmâret-i Şehzâde Mehmed Hân → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i

Kostantiniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)

İmâret-i Vâlide-i (---) Hân → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantiniyye'de ne

kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)

İmâret-i Vefâ Sultân → İSLÂMBOL (bk. Mahrûse-i Kostantiniyye'de ne

kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir) (s.152, c.1)

MEDRESELER

Hâcegîzâde dârü't-tedrisi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Hâsekî medresesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Ağazâde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Ak Hüsameddîn → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Altı {Mermer} → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Ayasofya-i Kebîr → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s. 149, c.1)

Medrese-i Baba Çelebi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)

Medrese-i Başcı İbrâhîm Beğ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Bezzâzistân Kethudâsı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)

Medrese-i Caf'er Çelebi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Çivizâde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Dâvûd Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Defterdâr Abdüsselîm Beğ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Defterdâr Şerîfezâde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Dragoman Yûsuf → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Efdalzâde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Emîr Sinân Çelebi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Eski Alî Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Eski İbrâhîm Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

Medrese-i Etmekcizâde Ahmed Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

- Medrese-i Fâtıma Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Ferruh Kethudâ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Hacı Hâtûn** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Hâmid Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s. 150, c.1)
- Medrese-i Hasan Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s. 150, c.1)
- Medrese-i Hayreddîn Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
- Medrese-i Hazînedârbaşı Ahmed Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Hekîm Mehmed Çelebi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Hüseyin Çelebi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i İbrâhîm Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i İmâmzâde** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)
- Medrese-i İskender Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i İsmehân Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kadı'asker Pervîz Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kadı Hekîm Çelebi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kadı Mahmûd Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kapuağası Ca'fer Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kara Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kara Pîrî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Karcı Süleymân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kepenekci** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Kirmastîzâde** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)
- Medrese-i Kovacılar** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)
- Medrese-i Kürkcübaşı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Makbûl Ahmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Ma'lûl Emîr** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Manav Kadı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Merdümiye** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Mesîh Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)

- Medrese-i Mihrimâh Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Medrese-i Monlâ Gürânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Mu'îd Ahmed Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Murâd Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Nişâncı Mehmed Beğ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Piyâle Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
- Medrese-i Revânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Rüstem Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Sâni Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân-ı Sâni** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149, c.1)
- Medrese-i Sekbân Alî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.151, c.1)
- Medrese-i Sofî Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Sultân Bâyezîd-i Velî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149, c.1)
- Medrese-i Sultân Selîm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149, c.1)
- Medrese-i Sultân Süleymân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149, c.1)
- Medrese-i Sünnî Kadın** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Şâh Hübân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149-150, c.1)
- Medrese-i Şâhkulu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Şemsî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Medrese-i Tûtî Kadı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Üçbaş** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Ümm-i veled** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Medrese-i Valide Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Medrese-i Yeni Vâlide** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
- Kahriyye medresesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Osmân Şâh Vâlidesi medresesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.150, c.1)
- Sultân Ahmed Hân Medresesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149-150, c.1)
- Şehzâde Mehmed Hân Medresesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Medreseleri) (s.149, c.1)
- MEKTEB-İ SİBYÂN**
- Mekteb-i Ağakapusu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)

- Mekteb-i Alî Cemâfî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)
- Mekteb-i Âşık Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)
- Mekteb-i Husrev Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)
- Mekteb-i Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)
- Mekteb-i Papasoğlu** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)
- (---) Mektebi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mekteb-i Sıbyân) (s.151, c.1)

MESÂCİD

- Arabacılar mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Baltacı Mahmûd Ağa mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Demir Hân mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Hacı Hasan mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Hâmid Efendi mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Hekîm Kaysûnîzâde mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.201, c.1)
- Harâccı Beğ mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Harâccı Muhyiddîn mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Kırımî mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Mescid-i Revânî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Payasoğlu mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Sâlih Paşa mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Tavâşî Haydar Paşa mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)
- Yârhisâr mescidi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mesâcidleri) (s.148, c.1)

MİHMÂN-HÂNE-İ MÜSÂFİRİNE VE KÂRBÂNSARÂY

- Elçi Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı) (s.155, c.1)
- Kârbânsarây-ı Ahmed Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı) (s.155, c.1)
- Kârbânsarây-ı Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı) (s.155, c.1)
- Kârbânsarây-ı Atbâzârî hânı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı) (s.155, c.1)
- Kârbânsarây-ı Bâyezîd Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Baklalı Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Hâsekî Sultân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Kapucular → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Koca Mehemed Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Kurşumlu Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Orta Vâlîde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

Kârbânsarây-ı Selîm Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Sinân Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Süleymân Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Kârbânsarây-ı Vefâ hânı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyları) (s.155, c.1)

Mihmânsarây-ı Kösem Vâlîde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

-S-

SARÂYLAR

Galata Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.153, c.1)

Hâne-i Balathı Solak Çelebi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.154, c.1)

Hâne-i Yeniçeriyân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.154, c.1)

Hüseyin Ağa Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

İbrâhîm Paşa Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.153, c.1)

Kara Hoca Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Kurd Çelebi Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Mehemed Paşa Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.153, c.1)

- Mehemmed Paşa Sarâyı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.153, c.1)
- Piyâle Paşa Sarâyı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
- Rüstem Paşa Sarâyı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Ağa-yı Silihdâr Mustafâ Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Ak Mehemmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Ankebût Ahmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.154, c.1)

Sarây-ı Atîk

Sarây-ı atîki binâ etdüğün beyân eder

Yine Sultân Mehemmed Hân Gâzî harem-i muhterem olmak için İslâmbol'un Karadeniz tarafına ve Galata halîcine nâzır bir mürtefi' arz-ı hevâdâr üzre Pozantin Kırıl binâsı bir deyr-i kadîm var idi kim cânib-i erba'ası sûr-misâl beden beden bir dîvâr-ı üstüvâr idi. Bu deyrin cânib-i erba'ası eyle çemenzâr ve hıyâbân-ı koyah etd[i] kim Cenâb-ı İzzet ber-hevâ tayerân eden ve ber-zemîn seyrân eden hûş-ı tuyûrun ve hayvânât-ı gûnâ-gûnun envâ'ı ol dırahtistân içre mevcûd idi. Ol deyr içre Pozantin ve Kostantîn asrında on iki bin kıssîs râhib ü râhibe sâhib-i riyâzet kefer-i dalâlet-âyîn var idi.

Sebeb-i imâreti ol idi kim Hazret-i Îsâ halîfelerinden Havâriyyûn Şem'ûn İslâmbol'a gelüp ol câ-yı ferah-fezâda ibâdete meşgul olup cem'î vahşî hayvânâtlar ile hüsn-i ülfet edüp ol mahlûklara su vermek için zemîni hafr edüp ol kazdığı yerden bir âb-ı hayvân zâhir oldu kim hakkâ âb-ı **[32b]** hayvân olup cümle hayvânât andan def'-i atşân edüp ba'dehu Şem'ûn Halîfe ol câ-yı ma'hûdda bir ma'bed-i muhtasar bir ibâdethâne edüp mürûr-ı eyyâmından sonra Pozantin Kırıl ol uyûn-ı câriye üzre mezkûr deyr-i kebîri binâ etdi.

Ba'dehu Ebü'l-feth ol deyrî münhedim edüp zemînine Eski Sarây'ı sene *semâne ve hamsîn* [ve] *semâne mi'ede* [858] şürû' edüp sene isnâ ve sittîn ve semâne mi'ede [862] itmâm bulup burc [u] bârûsuz ve dendân-ı bedensiz ve etrâf[1] handaksız bir sûrdur. Ammâ gâyet metânet üzre binâ olunup cümle dîvâr üzre rusâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. Ol asırda dâ'iren-mâdâr cirmi on iki bin arşın idi. Ve şekl-i murabba' kârgîr-binâdır. Bir rüknü Sultân Bâyezîd Kazancıları köşesinden tâ Miskî Sâbûnî Bâbı'na müntehî idi.

Andan bir köşesi tâ Dellâk Mustafâ Paşa sarâyında nihâyet bulurdu. Andan bir rüknü Küçükbâzâr seddi ve sarnıcı üzre karâr bulmuş idi. Hâlâ Yeniçeri Ağası sarâyı ve Siyâvuş Paşa sarâyı zemîni mezkûr Sarây-ı Atîk yerinde idi.

Ve andan bir köşesi tâ Tahta'l-kal'a üstündeki sedden ubûr edüp tâ yine Kazancı tâcirleri köşesine gelince bir sarây-ı azîm inşâ edüp içinde gûnâ-gûn kâ'alar ve müte'addid harem hücreleri ve gûnâ-gûn maksureler ve havz u şâzrevânlar inşâ edüp matbah-ı Keykâvûs ve kılar-ı hâssa ve üç bin teberdârân-ı bî-kâkül huddâmâna müte'addid hâneler binâ etdi.

Ve bir oda ak ağa ve bir oda kara ağa binâ edüp cümlelerin üzerine Dârü's-sa'âde ağasının hâkim edüp cümle hâsekîler ile Fransa kıralının kızın dahi bu Sarây-ı Atîk'e koyup haftada iki kerre Yeni Sarây'dan Eski Sarây'a gelüp ol gece adâlet ederdi.

{**Sitayış-i âb-ı hayât-ı Sarây-ı Atîk**}: Ebü'l-feth Mehmed Hân sâhib-tab' bir pâdişâh-ı zîşân olmağla; "Âyâ İslâmbol'un kankı suyu latîfdir" deyü cümle hukemâsın cem' edüp su'âl buyurdular.

Anlar dahi Eski Sarây dâhilinde olan uyûn-ı Şem'ûn'u cümleden hafif ü mu'tedil serî'u'l-hazm bir âb-ı hayât buldular. Ve bundan gayrı uyûnların âb-ı sâfilerin beşer miskâl olmak üzre pembeler ile berâber vezn edüp mevzûn pembeleri vezn olunmuş âb-ı rakîklere ilkâ edüp mezkûr pembeler beşer miskâl suları cezb edüp ba'dehu pembeleri âfitâb-ı âteş-tâbda kurudup cümle pembeyi vezn edüp bu ayn-ı Şem'ûn'da ıslanan pembe cümle pembelerden hafif gelmek ile kavî-i hukemâ gâyet latîf su olduğundan Ebü'l-feth Sultân Mehmed dâ'imâ ol âb-ı nâbdan nûş ederdi. İlâ hâze'l-ân cümle pâdişâhlar andan nûş ederler kim kılarcıbaşı tarafından ve dış sakkâbaşı tarafından üçer âdem beher yevm altı kişi üçer seyishâne yükü yigirmişer vukıyye gelir gümüş güğümlere ol âb-ı nâbdan leb-ber-leb edüp su nâzır huzûrunda kılarcıbaşının mu'temedün-aleyh âdemlerinin mührüyle kırmızı balmûmları ile güğümlerin ağızların mühürleyüp pâdişâha her bâr götürürler.

Hâlâ ol çeşme-i hayvân Eski Sarây'ın şarka nâzır kapusu önündedir kim Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân, Sarây-ı Atîk'den taşra cereyân etdirüp bu aynü'l-hayâtı binâ etmişdir. Hâlâ meşhur-ı âfâk ayn-ı Şem'ûn nâmıyla şöhre-i şehîr olmuş bir mâ'-i Kevserdir.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Sultân Süleymân Hân bu Sarây-ı Atîk'i bulup üç mîl ihâta eder bir sarây edüp üç kapu eyledi: Dîvân kapusu şarka nâzır, cenuba nâzır

Sultân Bâyezîd kapusu, cânib-i garba nâzır Süleymâniye câmi'î kapusu. Bu cirmde saraydan hâricine Süleymân Hân Belgrad ve Malta Rodos'u kal'aları fethi mâlından Süleymâniye câmi'in binâ etdi.

Ve medârisât (---) ve dârü'l-hadîs ve dârü'l-kurrâ ve mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân ve bir esvâk-ı Sultânî ve bir dâr-ı it'âm ve bir tevâne ve bir kârbânsarây ve bir dârü's-şifâ ve kendilere bir merkad-i pür-envâr ve bir hammâm ve bir esvâk-ı haffâfân ve bir çârsû-yı düğmeciyân ve zergerân binâ etdi.

Ve Makbûl Siyâvuş Paşa'ya bir sarây-ı azîm ve yeniçeri ağaları'na mahsus bir sarây-ı kadîm ve Lala Mustafâ Paşa için bir sarây ve Pîr Mehemed Paşa-yı Karamanî için bir sarây ve Gegbizye'de câmi' sâhibi Mustafâ Paşa'ya bir sarây ve kızı İsmehân Sultân'a bir sarây edüp câmi' huddâmlarıçün bin aded mürtezika hücreleri inşâ edüp Eski Sarây'ın cânib-i erba'asın tarîk-i âmm ile ârâste edüp ile'l-ân bir hâneye ittisâli yok bir sarây-ı azîmdir.

Bâlâda tahrîr olunan sarây-ı vüzerâlar [33a] ve imâretler bi'l-cümle Eski Sarây zemînine binâ olunmuşdur. Ammâ Sarây-ı Atîk, Sultân Mehemed Hân'ın binâsıdır. Andan dergâh-ı âlî yeniçerilerine yüz altmış (---) bölüğe ve cemâ'ate ve sekbânâna yüz altmış aded odalar binâ etdi. Ve kendüye bir câmi' ve cebeciyân tâ'ifesine (---) bölük odalar ve peykhâne ve kalenderhâne ve tersâne ve tophâne ve Kâğızhâne'de bârûdhâne ve niçe bunun emsâli imârât-ı azîmeler ile İslâmbol'un enderûn [u] bîrûnun gazâ mâlıyla binâ etdüğü âsârları inşâ'allâh her birin mahalliyle tahrîr ü tavsîf eyleriz. (s.52-53)

Sarây-ı Âyişe Sultân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sârây-ı Bayram Paşa → SARÂYLAR (bk. Sarây-ı Hânzâde Sultân) (s.154, c.1)

Sarây-ı Cânûlâdzâde Hüseyin Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sarây-ı Cedîd

Evsâf-ı Âsitane-i Dârü's-sa'âde sarây-ı cedîd Misâl-i kal'a-i hadîd

Çünkü Ebü'l-feth Gâzî bu kadar mâl-ı ganâyime mâlik olup evvelâ pâdişâhlar[a] lâzım olan bir süknâdır deyü üç bin kîse mâl harç edüp yeni sarây bünyâd etdüğüne târîh düşüştür. Güfte-i Şâ'ir Ahmed Paşa:

Bünyâd-ı sarâyı ki budur ahsen-i târîh

Kim ede mübârek topuna hayy-i tüvânâ {galat}.

Sene 838 [1434-35]

Târîh-i diğەر:

İbtidâ binâ ekkedallâhu bünyânehâ {beyt} {galat}.

Sene (---)

Şeyyede şeyyedallâhu erkâneha {galat}.

Sene 872 [1467-68]

tahrîr olunmuştur. Üstâd-ı Ferhâd-pîşe eyle bir Sarây-ı cedîd inşâ etmiştir kim devr-i Âdem'den beri ilm-i mi'mârîde mühensân-ı âlem eyle bir sarây-ı ferah-fezâ inşâ etmemiştir. Ve seyyâhân-ı âlem eyle bir sarây-ı ferah-fezâ inşâ etmemiştir. Ve seyyâhân-ı âlem bu atlas-ı derdünde nazirin görmemiştir. Zîrâ leb-i deryaya vâkı' olup iki cânibi deryâ, şimâlî tarafı Karadeniz, cânib-i şarkîsi Akdeniz ve cenûbî tarafı [32a] Ayasofya câmi'idir. Kim merce'l-bahreyne vâkı' olmuş {bir şehirdir}.

İbtidâ bânisi Hazret-i Süleymân ve sâniyen İskender-i Zülkarneyn'dir. Ammâ bu sarây-ı hoş-hevâyı Ebü'l-feth binâ etdükte mülûk-i seleflerin âsâr-ı azîmlerinden sonra yetmiş aded maksure-i şâhâne ve müte'addid dîvânihâne ve helvâhâne ve matbahhâne ve habbâzhâne ve tîmârhâne ve cebehâne ve hasırhâne ve odun anbârı ve alef anbârı ve ıstabl-ı hâssa-i bîrûn ve ıstabl-ı hâssa-i enderûn ve ıstabl-ı meydân-ı Vefâ âhur-ı azîmler etdi kim gûyâ her biri ıstabl-ı Anterdir.

Ve kilar-ı hâssa-i bîrûn ve kilar-ı hâssa-i enderûn ve kilar-ı terekeciyân-ı bîrûn bu tahrîr olunan âsâr-ı gûnâ-gûnun cânib-i erba'asına İremezâtü'l-imâd misilli bir bâğ-ı İrem inşâ edüp yigirmi bin serv [ü] çınâr ve bîd-i sernigûn ve ar'ar ve sanavber ve şimşâd misillinahl-i nevresleri tertîb üzere diküp mâbeynlerine niçe kerre yüz bin şecere-i müsmirâtın envâ'in diküp bir murgzâr-ı lâle ızâr cân fezâ bâğçe oldu kim ilâ hâze'l-ân ravza-i bâğ-ı cinândan nişân verir.

Bu hadîka-i müzeyyeninin tâ vasatında bir püşte-i dil-küşâ ve bir mürtefî' zemîn-i haş-hevâ üzere kendülere mahsus kırk aded kâşî-i Çîn ile hâsodalar binâ etdi kim gûyâ kasr-ı Havernakdır.

Ve bir Atmeydânı cirminde bir havlı-yı ferahfezanın cânib-i şarkında bir hmmâm-ı latîf ana muttasıl hazîne-i hâssa ve ana muttasıl kuşhâne ve ana muttasıl kilar odası andan hazîne odası andan hâsodası [andan] {Hünkâr câmi'i} andan doğancılar odası andan küçük oda andan büyük oda andan seferliler andan külhan

odası andan büyük oda mescidi andan meşkhâne andan yine hammâma gelince bu meydânın etrâfında mezkûr hâsodalar ile ma‘mûr [u] âbâdân edüp cümle odalarda üç bin zer-i zîvere gark olmuş zerdûz tâclı gül pîrehenli Yûsuf-çehre gılmân-ı hâssa ile mâl-â-mâl edüp her biri devâm-ı devlet-i pâdişâhî ed‘iyesine müdâvemetde olup hidmet-i şehriyârî ile ber-hordâr [u] behre-mend olmada idiler.

Ammâ bu sarâyda harem bünyâd olmamıştır. Ba‘dehu Süleymân Hân asrında harem binâ olunup bir oda tavâşî ağalar ve bir oda teberdâr[â]n-ı hâssa ve bir adâlet köşkü bir dîvân hâne bünyâd olunup yedi vezir-i sâhib-tedbîr haftada dörd gün dîvân olmak kânun-ı pâdişâhî oldu.

Ve bu merkum sarây-ı âlinin cânib-i erba‘asındaki kal‘a-i hısn-ı hasîn ve on iki bin dendân-ı beden ile itmâm bulup kal‘a-i üstüvâr olmuştur kim cem‘i dâr-ı diyârda misli binâ olunmamıştır. Dâ’iren-mâdâr şekl-i murabba‘ı Yeni Sarây’ın cirmi altı bin beş yüz adımdır. Ve cümle on altı sağır ü kebîr bâb-ı hâssalardır.

Ve bu tahrîr olunan sarây-ı pâdişâhî içre cümle askeri ve huddâmân-ı gılmândan ve teberdârâ-ı hâssa ve âşbâzân ve helvâciyân ve habâzân [ve] acemî hasırcıyân ve ağayân-ı tavâşî-yı beyâz ve ağayân-ı tavâşî-yı esvedân ve hüddâmân-ı ıstabl-ı hâssa ve on iki bin bastâncıyân-ı hâssa ile cümle bu sarây-ı cedîd içinde kırk bin ma‘dûd nüfûs-ı cân hisâb olunmuştur kim hâlâ tahrîr ü tavsifinde lisân kâsır bir sarây-ı ravza-i Rıdvân’dır. *Ammereullâh.* (s.51-52)

→ SULTÂN İBRÂHİM HÂN (bk.Fermân-ı İbrâhîm Hân ile Yeni Sarây’da binâ olunan kasırların târihleri) (s.127, c.1)

Yeni Sarây → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.153, c.1)

Sarây-ı Cûybâr Kadın → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sarây-ı Cüvâncapucubaşı → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sarây-ı Defterdâr-ı Mustafâ Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.153)

Sarây-ı Dellâk Mustafâ Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.153, c.1)

Sarây-ı Emîrgûnezâde Yusuf Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sarây-ı Ferhâd Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.153, c.1)

Sarây-ı Güzel Ahmed Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.153, c.1)

Sarây-ı Hâce-i İbrâhîm Hân → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.154, c.1)

Sarây-ı Hacı Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.235, c.1)

Sarây-ı Hânzâde Sultân → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Sarâyları) (s.154, c.1)

- Sarây-ı Hüseyin Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı İbrâhîm Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı İsmâ'îl Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153-154, c.1)
- Sarây-ı Kapudan Hasan Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Kapudan Siyâvuş Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Kara Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Koca Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Koca Ken'ân Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sârây-ı Koca Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
- Sarây-ı Koca Sinân Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Koca Vezir Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Kurşumlu Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Kuyucu Murâd Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Mahmûd Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s. 153, c.1)
- Sarây-ı Mihrimâh Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Melek Ahmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Moralı Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Mukâbelecî Hasan Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Mûsâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Pertev Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Pirinccizâde Yeniçeri Ağası** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Rüstem Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Siyâvuş Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Sofî Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- [Sarây-ı] Sokullu Mehmed Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Süglün Muslu Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Şâh Hûbân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Tekeli Mustafâ Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)
- Sarây-ı Varvar Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Vezîr Sâlih Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.154, c.1)
- Sarây-ı Yeniçeri Ağası** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyıları) (s.153, c.1)

Sıçân Halîfe Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Tekeli Mustafâ Paşa kasrı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.154, c.1)

Yenikapu Sarâyı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sarâyı) (s.153, c.1)

SEBİLLER

[Çeşme-i] Çinili Hammâm → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Çeşme-i Mustafâ Ağa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Âbbâs Ağa-yı Dârü's-sa'âde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Âyişe Sultân → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Erdebîlî → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i fâtiḥ-i Yemen Sinân Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.158, c.1)

Sebîl-i İbrâhîm Paşa-yı Ebü'l-hayr → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Kapudan Köse Alî Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Ken'ân Ağa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîl-i Mûsâ Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

Sebîlhâne-i Sultân Bâyezîd-i Velî → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Sebilleri) (s.157, c.1)

-T-

TEKYELER

Ekmel Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

Emîr Sultân Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Erdebîlî Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

İbrâhîm Efendi Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Kulaksız Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Sinân Paşa Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Sünbül Sinân Tekyesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri)(s.152, c.1)

Tekye-i Abdülkâdirü'l-Cîlanî → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

Tekye-i Akşemseddîn → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

Tekye-i Dragoman → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)

Tekye-i Divitcizâde → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

- Tekye-i Ebü'l-feth Gâzî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Emîr Buhârî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Gülşenî-i Alî Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Gülşenî-i Eş-şeyh Ma'sûm** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Gülşenî-i Hulvî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Hacı Bektaş-ı Vefî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Tekye-i Hazret-i Mahmûd Efendi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Tekye-i Kapu Ağası {Mustafâ Ağa}** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Karaca Ahmed Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Tekye-i Kesegendede** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Koca Mustafâ {Paşa}** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Mevlânâ-yı Rûmî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
- Tekye-i Miskînler** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
- Tekye-i Piyâlepaşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
- Tekye-i Sivasî** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Sofiler** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Tavâşî Mehemed Ağa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Tekye-i Ümmi Sinân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri) (s.152, c.1)
- Uşşâkî Efendi Tekyesi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

YALILAR

- Baltacı Mahmûd Ağa yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Beğ yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.226, c.1)
- Çelebi Kethûda yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Ekmekcizâde Ahmed Paşa yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Hâdım Alî Ağa Yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.226, c.1)
- İbrâhîim Hânzâde yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)
- İshâk Yahûdî yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Kara Hasanoğlu yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Karaağaç yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.201, c.1)
- Kelemser Boşnak {İsmâ'il} yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.226, c.1)
- Kemâl Efendi yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)
- Mimâr Mustafâsı yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Müftî Yahyâ Efendi yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.226, c.1)
- Yalı-yı Piyâle Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
- Re'is Şâmîzâde yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)
- Sâfiye Sultân yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Süleymân Efendi yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.230, c.1)
- Şekerci Yahûdî yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- Yeniçeri efendisi yalısı** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.226, c.1)

BÎMÂRİSTÂNLAR VE MÛRİSTÂNLAR

- Bîmârhâne-i Sultân Ahmed Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Bîmâristân ve Mûristânları) (s.153, c.1)
- Bîmâristân-ı Süleymân Hân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Bîmâristân ve Mûristânları) (s.152-153, c.1)
- Tîmârhâne-i Ebü'l-feth Sultân Mehmed** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Bîmâristân ve Mûristânları) (s.152, c.1)
- Timârhâne-i Hâsekî Sultân** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Bîmâristân ve Mûristânları) (s.153, c.1)

B. Seyahat-nâme'de Yer Adları

-A-

ADANA (s.84, c.1)

ALİYANA → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

ALEKSANDIRA → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

-B-

BAĞDÂD (s.85-89, c.1)

BASRA (s.85, c.1)

BOĞAZ → İSLÂMBOL

BOĞDAN (s.83, c.1)

BOSNA (s.82-87, c.1)

BUDİN (s.82-87, c.1)

BURSA (s. 91, c.1)

-C-

CAKDURKAN → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

CEZÂYİR (s.87, c.1)

CEZÂYİR, KAPUDAN PAŞA (s.91, c.1)

-Ç-

ÇILDIR, AHIÇKA (s.85,89, c.1)

ÇILDIR (s.92, c.1)

-D-

DÂVUD, HAZRET-İ (s.14, c.1)

DİYÂRBEKİR (s.84, c.1)

DİYÂRBEKİR (s.88-92, c.1)

DOPRAÇİN → İSLÂMBOL (bk. Bahr-i siyâh fethi beyânındadır) (s.15, c.1)

-E-

EFLAK (s.83, c.1)

EĞRİ (s.82, c.1)

EĞRE (s.82, c.1)

ERDELİSTÂN (s.83, c.1)

ERZURÛM (s.86-89-92, c.1)

-G-

GİRİD (s.84, c.1)

ĞİNGÖŞ

→ İSLÂMBOL (bk. Boğaz) (s.15, c.1)

GRANDURYA

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

GULGULE-İ RÛM

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

GÛRCİSTÂN (s.85, c.1)

-H-

HABEŞ (s.86-84, c.1)

HALEB (s.88-92, c.1)

HARKILBAN

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

-İ-

İĞRANDONA

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

İMÂDİYYE (s.85, c.1)

İSLÂMBOL

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

Boğaz

Bahr-i siyâh fethi beyanındadır

Ulûm-ı hey'ete mâlik olan müverrihînin kavlı-i sahîhleri üzre Karadeniz Tûfân-ı Nûh zulemâtı suyundan kalmış bir bahr-i amîkdir kim umku seksen kulaç fecc-i amîk bir bahr-i siyâhdır kim kable't-Tûfân Akdeniz'e munsab olmayup İslâmbol kurbünde hâlâ Karadeniz Boğazı olan mahalde nihâyet bulmuş idi.

Ol asırda Macaristân'da Salanta sahrâları ve Dobraçin ve Keçkemet ve Ğingöş ve Peşte sahrâları ve Sirem ve Semendire vâdîleri serâpâ Karadeniz olup Venedik körfezi sâhilinde Dodoşka vilâyetinde mezkûr Karadeniz Venedik körfezine munsab olduğu yerler hâlâ nümâyândır. Hattâ Silisre eyâletinde Pravadi kal'ası evc-i semâya ser çekmiş bir kal'a-i bâlâdır, ol asırda bu kal'a leb-i deryâda imiş. Hâlâ keştiler bağlamak için demir halkalar vardır, durur ve zamân-ı kadimde gemi küpeşterleri ve bodostomaları kayalara dokunmaktan rahnedâr etdikleri yerler

ayân u beyândır. Ve Karadeniz'in bir alâmeti dahi cezîre-i Kırım içre Bâğçesarây'a bir merhale karîb Menkûb kal'ası derler ebr-i nîlgûna ser çekmiş bir kal'a-i ser-bülendir, anda dahi keştîler yatacak limanlar ve kayalar üzre keştî bağlamak için amûd-ı müntehâlar vardır.

Cezîre-i Kırım ve Sahrâ-yı Heyhât ve Deşt-i Kıpçağ ve bi'l-cümle Diyâr-ı Sakâlibe serâpâ Karadeniz imiş kim bir fırkası dahi Bahr-i Harez'e ya'nî Gîlân ve Demirkapu denizine munsab olurmuş.

Hattâ bu hakîr-i kesirü't-taksîr sene (---) târîhinde İslâm Geray Hân asrında Maskov seferine giderken asker-i Tatar-ı adû-şikâr ile Heyhât sahrâsında Kertmeli ve Biyim ve Eşim nâm yurdlarda tüşün verüp meks etdükde on kerre yüz bin sabâ-sür'at esb-i tâzîlere su vermek için eşmeler hafir ederken rimâl-ı türâb içre deniz mahlûkâtının alâmetleri çıkardı. Meselâ yengeç ve kerevit ve midye ve istiridye misilli haşerâtların kabukları zâhir olurdu. Andan anlanır kim Heyhât vâdîsi dahi Karadeniz imiş. Âye[t]: ان الله على شئ قدير [9b]

Ba'dehu Mâlikü'l-mülk, Fâ'il-i muhtâr Allâh rû-yı arzı bir güne sûrete dahi komak için İskender-i Zülkarneyn'i halk etdi. Zîrâ "İzâ erâdellâhu şey'en heyye'e esbâbehu" mazmûnu üzre hübü-tı Âdem'den 5075 sene sonra edîm-i arzda İskender-i Kübrâ cihângîr pâdişâh olup cem'i pâdişâhlar kendüye mutî' [ü] münkâd oldular. Ammâ Yûnâniyân'dan Makdonya ve İzmirne sâhibi Kaydefâ İskender'e ser-fürû etmeyüp hasm-ı kavî olup İskender bu Kaydefâ mülküne bir vech ile zafer bulmayup âhir İskender terk-i tecrîd olup seyâhat ile Kaydefâ'nın diyârına kadem basup Kaydefâ Ana'nın dîvânına dâhil olup tarz [u] tavrın ve re'y [ü] tedbîr [u] cünbüş [ü] harekâtın tecessüs ederken Hikmet-i Hudâ İskender'i Kaydefâ askeri bilüp kayd [u] bend ile Kaydefâ huzûrına getirüp mukaddemâ Kaydefâ İskender'in sûretin nakş etdirmiş idi, ol timsâle İskender'i rûbâr edince bildiler kim İskender'dir. Amân vermeyüp İskender'i Kaydefâ haps edüp niçe zamân İskender habsde kaldı. Âhir Kaydefâ İskender'i hapsden ıtlak edüp kendü ile ceng etmeyeceğine ve kılıç çekmeyeceğine İskender'e yemîn verüp âzâd etdi. Andan İskender kûh-ı Elbürz dâmeninde pâ-yı tahtı olan Irâk-ı Dâdyân'a gelüp cümle hukemâları ile müşâvere etdiler. Vüzerâ-yı İskender eyitdiler.

"Pâdişâhım Kaydefâ nâm avretin ne haysiyyeti ola, deryâ-misâl asker ile üzerine varup elin, vilâyetin harâb u yebâb, halkın dendân-ı tîğdan geçirüp ciğerlerin kebâb edelim" dediklerinde İskender eyitdi: "El-kerîmü izâ ahide vefâh, kaçan

Kaydefâ beni hapisden etdükde üzerine asker ve kılıç çekmemek için ahd [ü] misak etdim, buna bir ilâc edin kim Kaydefâ'dan intikâm alam” dedikde hemân Hazret-i Hızır baş kaldırıp eydir:

“Yâ İskender, eğer Kaydefâ'dan intikâm alam dersen ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl dahi olmaya, hemân Karadeniz'i şehir-i Makdonya kurbünden kesüp Akdeniz'e munsab eyle. Kaydefâ'nın cemî'i dâr [u] diyârları gark-ı âb olup intikâm alırsın ve ahd [ü] emânına dahi durmuş olursun” dedikde cemî'i hukemâ-yı İskender

“Bârekallâh ilhâm-ı Rabbânî ile re'y [ü] tedbir-i ahsen bu ola” deyü cümle hukemâ-yı kudemâ-yı nüdemâ-yı mühendisîn Karadeniz ile Akdeniz'in irtifâ'ın alup Bahr-i Siyâh'ı irtifâ' üzere bulup yedi kerre yüz bin kûhken ummâller cem' edüp Karadeniz'in kat'ına mübâşeret edüp Hazret-i Hızır hafr üzere mübâşir idi. Zîrâ Hazret-i Hızır İskender-i Zülkarneyn'in askerî tâ'ifesinden idi. Nübüvvetinde ihtilâf vardır, ammâ nebî diyenler çokdur. İskender ile zulemâta varup âb-ı hayât Hızır'a müyesser olup hâlâ zindedir. Ve Hazret-i Mûsâ ile refik olduğu Kur'ân-ı azîm ile sâbitdir kim âye[t]:

قل هزاق بينى وبينك سأنبأك بتأويل ما لم تستطع عليه صبر

âyeti delîl-i kat'îdir. Hâlâ deryâ hizmetine me'mûrdur kim Karadeniz'i Akdeniz'e mahlût etmeğe sebep Hızır Nebî olmuşdur kim Cenâb-ı İzzet anları sebep halk etmişdir.

Netîce-i merâm deryâ-misâl asker-i ummâlân ile Karadeniz'i kat' ederken feth olunması karîb olunca Hızır'ın re'yiyle ehl-i İslâm'a zulm edüp ücretlerin kat' ederlerdi. Keferelere istimâletler verüp ücretlerin pîşîn verirlerdi. Tâ ki bu hâl üzere üç sene tamâm olunca Karadeniz yol bulup cemî'i kefereleri gark edüp ehl-i İslâm'dan ferd-i âferîdeye zarar olmayup Kaydefâ'nın şehirlerinden Makdonya'yı ve Eski İstamboliyye'yi ve şehir-i Liryo'zu ve kal'a-i Yoro'zu ve'l-hâsıl bin yedi yüz pâre şehri gark edüp Kaydefâ ve askerinden bir cân rehâ bulmayup gark-ı âb oldular.

Beyt:

Fursatında düşmene veren amân

Kaydefâ gibi olırsar bî-gümân.

Ammâ ol asırda Karadeniz ile Akdeniz mâbeyninde niçe bin kurâ ve kasâbâtlar ve şehir-i mu'azzamlar var idi. İslâmbol'un Sarâyburnu ile Üsküdar mabeyninde şehir-i Makdonya var idi. Yedi yüz germ-âbe Ilıcalı bir şehir-i azîm idi. Gark-ı âb olup İskender-i Kübrâ bu takrîb ile Kaydefâ'dan intikâm alup

Sarâyburnu'nda Makdonya şehrin ta'mîr etmeğe mübâşeret etdi. {Ol zamândan beri Macar diyârları ve Sirem ve Semendire sahrâları ve Leh ve Çeh ve Kırım ve Kamerü'l-kum ve Deşt-i Kıpçağ ve Heyhât vâdileri deryâdan küşâde olup mesken [ü] me'vâ İremzâtü'l-imâd misillü ferah-fezâ yerler olup benî âdem ve gayrı hayvânât için kân-ı giyâhât [ve] mezâri'ât yerleri oldu}. (s.15-16)

→ İSKENDER-İ KÜBRÂ (bk. Bahr-i Sefid ile Bahr-i Siyâh'ın mâbeynin bildirir) (s.16-17)

→ SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

Hisâr

Anadolu Hisârı

Anadolu Hisârı ve binâların bildir[ir]

Bu dahi leb-i deryâda nehr-i Göksu deryâyâ mahlût olduğu mahalde bir pest kayalar üzre sene (---) târîhinde Ebü'l-feth Mehemmed Hân binâsıdır kim târîhi:

(---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Şeddâdî binâ-yı alî kal'a-i metîndir. Ammâ küçükdür, cirmi bin adımdır. Garba nâzır bir kapusu ve içinde dizdârhânesi ve neferât evleri var. İki yüz tîmâr ehli neferdir. Kurâları cümle Kocaeli sancağındadırlar. Ve cebehânesi ve leb-i deryâda karşı Rûmeli Hisâr'ına ve Akındıburnu'na nâzır toplardır.

Kal'a önünde Mehemmed Hân'ın bir câmi'i var gayrı âsâr yoktur. Ve taşra varoşu cümle bin seksen hânedir. Ammâ azîm sarâyları ve yalıları vardır. Evvelâ Defterdâr Halıcızâde sarâyı ve Defterdâr Mustafâ Paşa sarâyı ve Hoca Çelebi sarâyı ve Kaftancı Alî Çelebi ve Emîr Paşa ve (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Bahâyî Efendi yalısı kâşî-i Çîn ile müzeyyen olmuş kasr-ı âlîli yalılarıdır. Ammâ ba'de'l-asr şems-i âteş-tâb te'sîr eder yalılarıdır. Ammâ memerr-i nâs olmamağile ehl-i ırz yalılarıdır. Bu kasabada aslâ kefer ve Yahûdî yoktur, cümle müslimlerdir.

Kal'a câmi'inden mâ'adâ mesâcidlerdir. Ve yedi dârü'l-ta'lim-i sıbyân [u] tıflân-ı ebcedhânı vardır. Ve bir küçük hammâmı var ve yigirmi aded dükkânları var. Halkı cümle ehl-i zevk ve garîb dost âdemlerdir. Dağlarında bâğları bî-hadd ü bî-nihâyedir. Ve,

Mesîregâh-ı Gökse: Bir âb-ı hayât nehirdir. Âlem dağlarından berü cereyân edüp iki cânibi dıraht-ı müntehâlarla zeyn olmuş bâğlardır.

Ve Halıcızâde bâğçeleridir [ve] âsiyâb-ı dakîklerdir.

Ve bu nehir üzre bir haşeb cisri var, cümle uşşâkân kayıklar ile bu nehirden [140b] teferrücgâh kurâları çemenzârına varup her şecere-i tayyibenin sâyesinde taraf taraf uşşâkân zevk [u] safâ ederler bir vâcibü's-seyr Gökse'dur.

Ve bu mahalde bir gûne kırmızı toprak hâsıl olup andan üstâd-ı kûze-kârlar gûnâ-gûn sifâl ve kûzeler binâ ederler.

Ve bu Hisâr dahi Üsküdar mollâsı hükmünde ve subaşısı vardır. Her gece bostâncıbaşı dahi muhâfaza eder. Ve bu Hisâr Gökseyu'nun cenûbî karşusunda,

Bâğçe-i hâs Kandîlli: Sene (---) târîhinde Murâd Hân-ı Sâlis binâsıdır. Ammâ Murâd Hân-ı Râbi' âb [u] hevâsından haz edüp dâ'imâ bunda işret ederdi. Akındıburnu'nda bir kaya üzre müte'addid kasırlar ile müzeyyen bir bâğ-ı cinândır. Ensesi kayalı dağlar olmağile bâğları dardır. Bâğçe üstâdı ve yüz neferâtı vardır.

Andan yine cenûba **Papas Korusu** nâm bir mahalli Mehemed Hân-ı Râbi', Vanî Efendi'ye ihsân eylemiş aceb nezâket eylemiş, isâbet-kâr pâdişâh-ı zevi'l-iktidârdır.

Ve bu Papas Korusu'yla müşâ olan **Kulle bâğçesidir** kim bâğçe-i Selîm Hân-ı Evvel'dir. Selîm Hân Şehzâde Süleymân'a gazab edüp katl olunmak için bostâncıbaşıya teslim edüp {bostâncıbaşı dahi "Sem'ân ve tâ'aten" diyüp Şehzâde Süleymân} yerine bir gayrı oğlan katl eder. Ba'dehu hayr-hâh-ı devlet bostâncıbaşı Şehzâde Süleymân'ı tebdîl-i câme bu Kulle bâğçesi'ne koyup üç sene mürûrunda Selîm-i Evvel Mısır'dan gelüp âhîret râyihalarından haberdâr olunca,

"Âh bostâncıbaşı mazlûm Süleymân için azîm hatâ etdik işte bilâ-veled fevt olursak bu devlet-i Âl-i Osmân kime nakl eder" deyince bostâncıbaşı zemînbus edüp Kulle bâğçesinden Süleymân'ı getirüp Selîm Hân'ın pây-e-i serîrine yüz sürüp Selîm, Süleymân'ı bağına basup âhir hilâfet Süleymân'a değince bostâncıbaşıya Mısır'ı ihsân edüp neşv [ü] nemâ bulup çapaladığı Kulle bâğçesi'nde Süleymân Hân evc-i ayyûka ser-çekmiş bir kal'a kullesi-misâl tokuz kat bir kulle-i kasr-ı âlî etmişdir kim cihân-nümâdır. Her katında fiskıyye ve havz-ı fevvâre ve müte'addid hücreler ile mebnî bir kasr-ı âlî olmağile Kulle bâğçesi derler.

Ve Süleymân Hân bizzât mübârek eliyle dikdiği bir servi var kim anı gören, sun'-ı Hudâ ne idüğün fehm eder. Böyle bir serv-i sebiz-gündur kim bir nihâli hâric

değildir. *Sübhâne'l-Hallâk*. Ve bu bğçenin gûnâ-gûn mevyey-i âbdârlarından incîri gâyet memdûh-ı âlemdir. (s.230- 231)

~ 'un Bağ-ı İremzâtları

Hâk-i Kostantniyye'nin cânib-i erba'asında pâdişâhlara mahsus ne kadar bğ-ı İremzât misilli hâs bğçeler varsa anların esmâların beyân eder

Evvêlâ Sarâyburnu'nda Hazret-i Süleymân'ın nazarı ta'alluk etdüğü ma'bed-i kadîmi Hâs bğçe, rub'-ı meskûnda naziri yokdur kim sekiz bin bğbânı vardır. Cümle kânun-ı Süleymânî'dir kim başka bir askerdir.

Andan Halîc'in karşu tarafında Tershâne bğçesi {binâ-yı Yanko ba'd[ehu] Ebü'l-feth}.

Ve Karaağaç bğçesi {binâ-yı Mehemed Hân-ı Râbi'}

Ve Kâğızhâne'de Mîrgûne bğçesi {binâ-yı Murâd Hân-ı Râbi', fâtihi Bağdâd}.

Ve Halkalı Bğçe {binâ-yı Süleymân, kâr-ı ân}.

Ve Siyâvuş Paşa bğçesi {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Ve Feteköy bğçesi {binâ-yı Bâyezîd Hân}.

Ve Dâvûd Paşa bğçesi.

Ve Silivri bğçesi {binâ-yı Ebü'l-feth}.

Ve Harâmîderesi bğçesi.

Ve İskender Çelebi bğçesi {binâ-yı Süleymân, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Ve (---) (---) (---).

Ve Dolmabğçe {binâ-yı Osmân-ı Sâni'}

Ve Beşiktaş bğçesi {binâ-yı Hayreddîn Paşa, kâr-ı Sinân}.

Ve Hasan Halîfe bğçesi.

Ve Bebek bğçesi {binâ-yı Selîm-i Evvel}.

Ve Ferîdûn bğçesi.

Ve Büyükdere korusu.

Ve Anadolu cânibinde Tokat bğçesi.

Ve Sultâniyye bğçesi.

Ve Çubuklu Bğçe.

Ve Kandilli Bğçe {binâ-yı Süleymân, kâr-ı Sinân}.

Ve Kulle bğçesi.

Ve Istavroz bāğçesi.

Andan Üsküdar bāğçesi {binâ-yı Mi'mâr Sinân Süleymân Hân}.

Ve Çamlıca bāğçesi {Mehemmed Hân-ı Râbi' }.

Ve Fener bāğçesi {binâ-yı Mi'mâr Sinân}.

Ve Haydar Paşa bāğçesi {binâ-yı Süleymân Hân, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Cümle kırk aded bāğçe-i hâslardır ammâ ma'lûmumuz olan bu tahrîr olunan evfâh-ı nâsda meşhur-ı âfâk bu bāğlardır kim cümlesinde yüzer ikişer üçer yüz bāğbânları ve hünkâr âhûrları olup her birinde birer tavla küheylân atlar vardır kim şeb [u] rûz hâzır [u] müheyyâdırlar.

.....(4.5 satırlık yer boş).....[145a] (s.237)

~ 'un Bāğçeleri

Bahadır Bağları	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Bazergânbaşı bağı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.201, c.1)
Bāğçe-i Cüvânkapucubaşı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.221, c.1)
Bāğçe-i Kandilli	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s. 231, c.1)
Bāğçe-i Kazamcıoğlu	→ İSLÂMBOL (bk.~ 'un Şehirleri) (s.221, c.1)
Bāğçe-i Sultâniyye	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.229, c.1)
Bebek Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.224, c.1)
Çubuklu Bāğçe	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.229, c.1)
Dede Bostânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Deli Hüsrev Paşa Bağı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.224, c.1)
Beşiktaş Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.221, c.1)
Dolmabāğçe	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.221, c.1)
Ebussu'ûd Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.201, c.1)
Hacı Ahmed Bostânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Haydar Paşa Bağı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Istavroz Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.231, c.1)
Kaya Sultân Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Kulle Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s. 231, c.1)
Mesîregâh-ı Boşnak Bağı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Mesîregâh-ı Kurd Çelebi Bâğı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Tekye-i Abdüsselâm Bāğçesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)

~'un Bîmâristân ve Mûristânları

Şehr-i İslâmbol'da olan bîmâristân [u] mûristânı ayân u beyân eder

Evvelâ tîmârhâne-i Ebü'l-feth Sultân Mehemmed, yetmiş hücre ve seksen ade[d] kubbe iki yüz huddâmları vardır. Dersiâm, hekîmbaşısı ve cerrâhbâşısı vardır. Âyende ve revendegândan bir âdem hastehâl olsa tîmârhâneye getirüp ana hizmet ederler. Vaziyyetine münâsib edviyeler verirler. Dîbâ ve şîb ü zerbâf harîr cânehâbleri vardır.

Rûz-merre merreteyn hastalara gûnâ-gûn et'ime-i lezîzeler tabh olup ehl-i derde bezl-i ta'âm ederler. Eyle evkâf-ı kavîdir kim matbahında keklik ve turaç ve süğlün murglarının eti bulunmaz ise bülbül ve serçe ve kebûter pişüp hastalara bezl oluna deyü evkâfnâmelerinde eyle tahrîr olunmuşdur. Ve hastalara ve dîvânelere def'-i cünûn için mutribân hânendegân ta'yîn olunmuşdur. Ve avretler ve kefereler için başka bir köşe tîmârhânesi vardır.

Andan bîmâristân-ı Süleymân Hân. Bu dârü'ş-şifâ eyle bir kân-ı devâ-yı hevâdârdır kim bi-emrillâh üç günde hasta şifâ bulur. Ve gâyetü'l-gâye üstâd-ı kâmil fassâd-ı âmil hukemâ ve cerrâhları var. Bu dâr-ı menâsın evsâfında lisân kâsırdır. Ammâ Bâyezîd Hân ve Selîm Hân'ın bîmârhâneleri yoktur.

Andan bîmârhâne-i Sultân Ahmed Hân. Bu dahi cümleden a'lâ evkâf-ı metîn olduğundan ekseriya fukarâ ve dîvâneleri bu dâr-ı şifâya getirirler. Zîrâ bunun dahi hevâsı hûbdur ve huddâmları mahbûb ü mergûb âdemlerdir kim dâ'imâ hastalara cân u gönülünden hizmet ederler. Zîrâ nâzır-ı nuzzârı kızlar ağası olmağile her bâr gelüp hastaların hâllerin su'âl eder.

Timârhâne-i Hâsekî Sultân kurb-ı Avretbâzârı. Bu dahi ta'rîf ü tavsîfden müberrâ bir dârü'ş-şifâdır. (---)

.....(2 satırlık yer boş)..... **[93b]** (s.152-153)

~'un Çeşmeleri

Şehr-i Makdonya-yı kadimde ne kadar selâtîn-i selef ve gayrı vüzerâ ve vükelâ ve a'yân [u] eşrâf, hayrât [u] mussanna' târîhli çeşme-i aynü'l-hayâtlar var ise anı bildirir

Evvelâ kâfir zamânında Kırkçeşme'den mâ'adâ ayn-ı câriye yok idi. Mâ'adâ bârân-ı rahmet seyline yollar edüp İslâmbol içre beş yerde küşâde sarnıçlar matar-ı rahmet leb-ber-leb olurdu. Andan (---) aded üstü mestûr sahrîclere mîzâblar ile Kırkçeşme suyun vakt-i şitâda getirüp rahmet mahallinde doldurup mâh-ı temmûz'da nûş ederlerdi. (s.155)

Ba'dehu sene (---) târîhinde Ebü'l-feth bu Makdonya'yı feth etdikde câmi' binâ edüp bir ayn-ı hayvân getirdüp çeşme-i Ebü'l-feth aded iki yüz, andan ayn-ı Bâyezîd Hân çeşmesi aded yetmiş, andan ayn-ı Süleymân Hân çeşmesi yedi yüz, ba'de niçe vüzerâlar niçe bin uyûnlar bulup Süleymân Hân kemerlerine zam edüp ahâlî-yi İslâmbol'u saky etdiler.

Ammâ Süleymân Hân'dan mukaddem şehr-i İslâmbol'da su killet üzre idi. Ba'dehu Süleymân Hân su kemerlerin binâ edüp ahâlî-yi İslâmbol'u atşândan müstağnî etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Evvelâ Haydar Paşa hammâmı kurbünde yine Haydar Paşa çeşmesinin ve Edirnekapusuyla Topkapusu taşrası mâbeyninde handak kenârında Beğlerbeği çeşmesinin ve Bağdâd Kerbelâsı'nda İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin ruhuna binâ olunan İmâmeyn çeşmesinin târîhi böyle vâkı' olmuştur:

Mâ Hasan ile Hüseyin aşkına su.

Sene (---).

İskender Beğ çeşmesi Ebâ Eyyûb-ı Ensârî'ye mekşûf kal'akapusunun taşrasında vâkı' çeşme-i cân-bahşın târîhidir:

Safâ-yı tab'ile Sâ'î bunun itmâmı târihin

Dedim bulmuş Sikender ayn ile âb-ı hayvânı.

Sene (---).

Çeşme-i Sultân Murâd-ı Sâlis, bu dahi Eyyûb-ı Ensârîkapusundan taşra leb-i deryâda Fâtıma Sultân yalısının tarîk-i âmma nâzır şâhnişinin altındaki çeşme-i Murâd Hân'ın târîhidir:

Pâdişâha çok du'âlar eyleyüp

Nûş edenler diyeler azb-i Furât

Oldu âsârı bu târîh-i azîm

Ayn-ı âlî çeşme-i Sultân Murâd.

Sene (---).

Târîh-i Sovuk Çeşme kurb-ı alayköşkü:

De düşünce Hâfızâ târîh olur

Vere ehl-i meşrebe bu mâ hayât.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Kara Mustafâ Paşa cenb-i türbe-i û:

Hamdî-i Dâ'î görünce dedi bir hoş târîh

Çeşme-i Mustafâ Paşa'dan için âb-ı zülâl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Hasan Beğ ibn Fâtıma Sultân kurb-ı Okcularbaşı:

Sebîlin yaptılar Hak ana bâb-ı rahmeti açdı

Kılup bu bâbda re'y-i Hasan rûh-ı revâniçün.

Sene (---).

Çeşme-i Kethudâ-yı Yeniçeriyân Süleymân Ağa kurb-ı Sarrâchânebaşı:

Târîh dedi Nisârî şevkile târîhini

Çeşme-i âb-ı hayât âleme oldu sebîl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Murâd Hân-ı Sâlis muttasıl-ı sarây-ı Fâtıma Sultân cenb-i Bâb-ı Ayvansarı:

Düşdü bir mısra' bu âb-ı dil-küşâ târîhine

Oldu cârî âb-ı pâk-i çeşme-i Sultân Murâd.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Alî Paşa hibe-i Süleymân Hân kurb-ı Karagümrük, târîh:

Revân ayn-ı Alî kevser bâd.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Kâtib Hüseyin Ağa kurb-ı tekve-i Oğlan Şeyhi der-Aksarây:

Feyz-i Rabbâniyle târîh âb-ı Kevser dediler.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Hacı Mansûr kurb-ı türbe-i Âşık Paşa:

Teşne diller dediler târîhini

Çeşme-i aynü'l-hayât-ı cân-fezâ.

Sene (---).

Çeşme-i Vâlide Sultân Kösem kurb-ı Yenikapu târîh:

Bu cihân içre dilen ey teşneler

Âb-ı Kevser 'dir başı bu çeşmenin

Dedim içen âşika târîhdir

Nûş-ı cân ola bu suyu çeşmenin.

Sene (---).

Çeşme-i İbrâhîm Paşa -ı câmi'-i Şehzâde târîh:

Hükmî-i Dâ'î dedi itmâmına târîhini

Oldu İbrâhîm Paşa ruhu için sâ'il âb

Sene (---).

Diğer târîh:

Hükmiyâ söyler dehân lûlesi târîhini

İçün İbrâhîm rûhuna eylen du'â.

Sene (---).

*Çeşme-i Hasan Paşa kurb-ı sarây-ı Cân-pûlâdzâde Hüseyin Paşa târîh-i güfte-
i peder-i men:*

Nûş edüp Zillî dedi târîhini

Çeşme-i cân-perveri mâ-i zülâl.

Sene 903 [/1497-98].

*Sultân Mehmed Hân [95b] kurbünde Harâccı Muhyiddîn mescidi önünde
(---) (---) çeşmesinin târîhidir: (s.156)*

Nâdirî anın tamâm oldukda târîhin dedi

Çeşme-i dil-cû-yı pâk [ü] bî-bedel aynü'l-hayât.

Sene (---).

Çeşme-i Mahmûd Paşa kurb-ı Bezzâzistân-ı Cedîd târîh:

Bülbülî gördü çu itmâmını dedi târîh

Yapdı Hak yoluna bu çeşmeyi Mahmûd Paşa.

Sene (---).

Çeşme-i Mesîh Paşa kurb-ı çârsû-yı Alî Paşa târîh:

Hâtif-i kudsî dedi târîhini

Mâ-i sâfi çeşme-i âb-ı hayât.

Sene (---).

Çeşme-i (---) kurb-ı Bozdoğan Kemerî târîh:

Hâtif-i gayb du'â ile dedi târîhin

Yâ ilâhî ola bu çeşme hemîşe cârî.

Sene (---).

Çeşme-i Hasan Ağa Hâsodabaşı dâhil-i Unkapanı der-mahalle-i Arabacılar,
târîh li-nâmıkılıh:

Evliyâ bu âb-ı nâbı nûş edüp târîh dedi

Bir içim su mâ sana kim şâd ola cân-ı Hasan.

Sene (---),

.....(28 satırlık yer boş)..... **[96a]** (s.157)

Çeşme-i Es'ad Efendi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)

Çeşme-i Sultân Ahmed → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)

Hacı Ahmed Çeşmesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)

Gümrük Emîni Hasan Çeşmesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)

Kara Mustafâ Paşa Çeşmesi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)

~ 'un Dârü'l-kurrâları

**Mahmiyye-i İslâmbol içre ne kadar selâtîn-i selef dârü'l-kurrâları var
ise anı bildirir**

Evvelâ ne kadar câmi'-i selâtîn ve câmi'-i vüzerâ ve gayrı a'yân-ı kibâr
câmi'leri var ise her birinde birer dârü'l-kurrâ mukarrerdir. Ammâ mahsusen dâr-ı
kurrâ olmak için dârü'l-kurrâ-yı Süleymân Hân cümleden mükellef kubbe-i
azîmdir.

Târîh-i dârü'l-kurrâ-yı Husrev Kethudâ {binâ-yı Mi'mâr Sinân} kurb-ı
Medrese-i Ekmekcizâde Ahmed Paşa:

Bi-fazlillâh çü Husrev Kethudâ ol sâhibü'l-hâtem

Yapup bu dâr-ı kurrâyı bir ev edindi ukbâda

Emânî n'ola târihi bunun derken dedi hâtif

Mübârek dâr-ı kurrâdır bu târîh oldu dünyâda.

Sene (---).

Târîh-i medrese-i Mehemed Paşa kurb-ı Hocapaşa (---)

Ve Küçük Karaman'da Sa'dî Çelebi kurrâsı fevkânîdir.

Ve İmâret câmi'î kurbünde İmâmzâde kurrâsı bir kubbe-i azîmdir.

Ve Bosnalı Mehemed Paşa kurrâsı ve Müftizâde kurrâsı.

Bu dârü'l-kurrâlar cümle Mi'mâr Sinân Ağa kârıdır.

.....(10 satırlık yer boş)..... (s.151)

~ 'un Dershâne-i Dârü'l-hadîsleri

**Âsitâne-i sa'âdetde ne kadar dershâne-i dârü'l-hadîs vardır cümle anı
ayân eder**

Cümle medâris-i selâtînlerde Müslim, Buhârî ve Meşârîk hadîsleri râvîleri ile tilâvet olunur. Ammâ ilm-i hadîs tilâvet olunmak için binâ olunan Dârü'l-hadîs-i Hasan Efendi, kurb-ı Kesegendede, târîhi:

Hâtif-i kudsî du 'â edüp dedi târîhini

Bânî-yi dârü'l-hadîse ola ihsân-ı cezîl.

Sene (---).

Monlâ İshâk Çelebi dârü'l-hadîse oldukda târîh demişlerdir. Her vezni birer târîh düşmüştür,

Âlim-i ehl-i tefsîr. Sene 926 [1519-20],

Rûşen fakîh-i âfâk. Sene 926 [1519-20],

Allâh ne müstahıkdır. Sene 926 [1519-20],

Dârü'l-hadîse İshâk. Sene 926[1519-20].

Musanna'ca târîhdir.

Dârü'l-hadîs-i Dâmâd Mehemmed Efendi kurb-ı câmi'-i Sinân Ağa.

.....(10 satırlık yer boş)..... (s.151)

~ 'un Ehl-i Tarik Tekyeleri

**Belde-i İslâmbol'da ne kadar ehl-i tarik tekyeleri var ise anı beyân
eder**

Evvelâ cümleden tekye-i kadîm Ebü'l-feth Gâzî tekyesi ki hâlâ Ayakapusu'nun iç yüzünde Sirkeci tekyesi derler. Hazret-i Risâlet'den sonra Ashâb-ı güzîn ba'de'l-hicre sene (---) târîhinde Mesleme ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî İslâmbol'un nısfın feth etdiklerinde dahi tekye idi. Ebü'l-feth ba'de'l-feth tekye edüp üç gece ihyâ etdi.

Andan tekye-i Akşemseddîn kurb-ı Alî Paşa.

Ve tekye-i Emîr Buhârî.

Ve tekye-i Sofiler.

Ve tekye-i Koca Mustafâ {Paşa}: Hârûnu'r-Reşîd {İslâmbol'un nısfın feth etdikde bu tekye mahalli kızlar manastırı idi, tekye ve kal'a binâ olunup ba'de'l-feth yine Ebü'l-feth'de tekye olup ibtidâ şeyhi Hazret-i Şeyh Üveys'dir. Yetmiş bin mürîde irâdet verüp hırka-pûş etmiştir. Şâm'da Bilâl-i Habeşî kurbünde medfûndur. *Kuddise sırruhu*}.
Tekye-i Ümmi Sinân. Ve tekye-i Sivasî.
Ve tekye-i Tavâşî Mehemed Ağa der-Çehârşenbebâzârı.
Ve tekye-i Kesegendede. Ve tekye-i Dragoman.
Ve tekye-i Kapu Ağası {Mustafâ Ağa} kurb-ı Ayasofya-i Kebîr, târihi:

Ola makbul-i Hudâ derbânı dedi târîhin

Hamdü lillâh oldu zîbâ tekyesi hâlâ tamâm.

Sene (---)

Ve Ekmel tekyesi kurb-ı (---). Ve Erdebîlî tekyesi kurb-ı Ayasofya. Ve Sünbül Sinân tekyesi. Ve tekye-i Gülşenî-i Hulvî.

Ve tekye-i Gülşenî-i eş-şeyh Ma'sûm der-Aksarây. Ve tekye-i Gülşenî-i Alî Paşa.

.....(10 satırlık yer boş) ..... **[93a]** (s.152)

Çizmeciler Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
Emîr Sultân Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
İbrâhîm Efendi Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kulaksız Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Sinân Paşa Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Tekye-i Abdülkâdirü'l-Cilânî	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Teye-i Divitcizâde	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Tekye-i Hacı Bektâş-ı Velî	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Tekye-i Hazret-i Mahmûd Efendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Tekye-i Mevlânâ-yı Rûmî	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Tekye-i Miskînler	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Uşşâkî Efendi Tekyesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

~ 'un Esnâfi

Acâyib ü garâyibden Mahmiyye-i Kostantıniyye'nin dörd mevleviyyetinde ne kadar bin dekâkîn-i gûnâ-gûn ve ne kadar yüz bin asker-i esnâf-ı ibret-nümûn var ise anları [u] kâ'ideleri ve pîr-perverleri ile yollu yollarınca fermân-ı şehriyârî üzre {ordu-yı hümâyûn-ı kübrâ için cümle elli yedi fasıldır ve cümle yüz aded esnâf-ı ibret-nümâ alaylarıdır kim} esnâf esnâf alayları {ile} ve pîr [ü] pîşvâları medfûn olduğu diyârlar ile ayân u beyân eder

Evvelâ fermân-ı pâdişâhî üzre İslâmbol'un dörd mevleviyyetinde olan cümle ehl-i hıref 57 fasıl olup cümlesi bin yüz sınıf ehl-i hıref olup alay-ı Muhammedîye âmâde oldular. İbtidâ bu zikr olunacak tâ'ifenin cem'ıyyetine me'mûr olan cemî'î sefere me'mûr vüzerâ ve vükelâların çavuşlarıdır. Bism-i İlâh ile evvelâ,

Esnâf-ı çavuşân alayı: Pîrleri Hazret-i Mâlik Eşter'dir. Efvâh-ı nâsda şöhre-i şehri olan oldur kim Sîn vilâyetinde bir ejderhâ katl etmeğiyle Mâlik Ejder derler. Ammâ *Fütüvvetnâme*'de yazdığı üzre mübârek gözünün biri gazâda mecrûh olup yırtlaz olmağıle Mâlik Eşter derler. Hazret-i Alî, Resûl-i Kibriyâ önünde beline şed kuşadup on birinci pîr olup cümle beğlere ve gâzîlere serdâr olurdu. Ve gâyet şecî' ü bahâdır kimesne olmağıle hîn-i arbedede başına teller ve atına ziller takup eline çevgânın alup Sâm-ı akrân meydân-ı ma'rekede alay düzüp saf bozduğıyçün alay çavuşlarına pîr olmuşdur. Kabr-i şerifi Kûfe'dedir.

Ammâ bu hakîr sene 1076 [/1665-66] târîhinde Kırım diyârında Mehemmed Geray Hân hizmetinde bulunup cümle Kırım hânlarının kabri Eski Yurd nâm mahalde olmağıle Mehemmed Geray Hân kendülere bir dâr-ı âhîret binâ etmeğe mübâşeret edüp esâsın hafırın kazarken bir çâr-kûşe bir beyâz mermer zâhir olup üzerinde Çağatay hat ile böyle tahrîr olunmuş:

“Ey su'âl etgen şolkay merkadnı eyesin, Sâlsâl kavurnı sokkan Mâlik Eşter uludur. Şol (---) sahâbesi kişilerindendir. Cılgası üç yüz ki cıldır” deyü taş üzre hatt-ı kadîm ile **[153b]** yazup düzetmiş, cümle ulemâ-yı Kırım hisâb etdiler “Merhûm öleli yedi yüz yetmiş yıl olmuş” dediler ve Salsâl'in hadenginden şehîd oldu derler. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ba'dehu Mehemmed Geray Hân kendüye türbe binâ etmeden ferâgat edüp üzerlerine bir kubbe-i âlî ve atebe-i ulyâsı üzre celî hat ile müzehheb târîhler terkim

etdirüp bir zâviye ve türbedârlara vazife ta'yîn etdiler. Hakîrin manzûru olduğu kabr-i Mâlik Eşter Bâğçesarâyı'ndadır. *Ve's-selâm*.

Ba'dehu cümle alay çavuşları küheylân atlara altışar pâre yancığla ve bahrî hotaslarla ve gûnâ-gûn akmişe-i ile ve kemer-i raht u gaddâre ile atların zeyn edüp kendüler dahi gûnâ-gûn akmişe-i fâhirelere müstağrak olup ellerinde çevgân, dillerinde savt-ı Dâvûdî ile "Yâ Sübhân" esmâsı sadâsına rehâ buldurup bellerinde tığ-ı gam gam ve serlerinde sîmurg-ı ankânın yedi yerde otağaların zeyn kılup şâhrâh üzre sadâ-yı [Ma'dî] Kereb Gâzî ve Mâlik Eşter'i icrâ ederek cümle askeri alaya terğîb eder. (s. 253-54)

Tâhir subaşı ya'nî çöplük subaşı: Pîri Sahâbe-i kirâmdan (---) hazretleridir kim Mekke ve Medîne'nin pâk olmasın Resûl-i Ekrem bunlara şipârîş buyurmuşlardı. Kabri Medîne'de Bakî' civârında medfûndur. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris, belin bağladı ve subaşı hâkimlerinin silsilesi anlara muntehîdir. (s.254)

{Esnâf-ı huddâmân-ı gilmân} ve huddâmân-ı gilmân subaşı ve gayrı gilmân-ı hâssa: Subaşı ardı sıra zer-ender-zere müstağrak olup herbiri birer pençe-i âfitâb gilmân mehtâblardır kim sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlar üzre ubûr ederler. Bu gilmân huddâmânın pîrleri zamân-ı kadimde Hazret-i Yûsuf idi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında bu tâ'ifenin pîrperverleri Hazret-i Enes ibn Mâlik ve Hazret-i Selmân-ı Pâris'dir.

Hazret-i Enes ibn Mâlik, Hazret'den (---) hadîs-i şerîf rivâyet eder. Kabri (---) dir. Resûl'ün haremine hidmet ederdi. Selmân-ı Fâris Hazret'den (---) hadîs rivâyet eder pîr idi. Taşrada hidmet ederdi. Hazret-i Risâlet, Selmân-ı Pâk hakkında hadîs:

سلمان منا اهل البيت درك علم الاولين والاخرين وان
الجنة تنساق الى سلمان في كل يوم و ليلة خمس مرات

buyurmuşlardır. Üç yüz otuz yaşında merhûm olup kabr[i] Kûfe'dedir. Hazret-i İmâm-ı A'zam bunlara yetişüp Hazret-i Risâletin tecdîd-i vuzû' etdiklerin ve ibâdet etdiklerinin şurût [u] kuyûdıyla Selmân'dan haber aldı derler. (s.254)

Esnâf-ı acemî oğlanları: Hicret-i nebeviyyenin sene 17'sinde Mekke feth olup Ebû Süfyân bin Sahr bin Harb ve Halîm bin Cerâm ve Bedîl bin Vertâ ve İkrime bin Ebû Cehil ve Abdullâh bin Sa'd bin Ebî Sarh ve Hazret-i Ebûbekir'in pederi Ebî Kuhâfe mekfûfü'l-basar iken bu cümlesi gelüp Hazret-i Risâlet huzûrunda İslâm ile

müşerref olup cümlesi ta'allukâtlarına İslâm teklîf edüp akrabâları İslâm kabul etmediklerinden Hazret-i İkrime ve Ebî Kuhâfe akrabalarının mâl [u] emvâl [u] erzâkları gâret olunup evlâdları esîr olmaların ricâ etdiler. Resûl-i Hudâ dahi Sahâbe-i kirâma izin verüp nehb [ü] gâret olunup evlâd [u] iyâllerin {esîr edüp} yine kendülere ihsân olunup ma'a ziyâdesin Ashâb-ı kirâma terbiye olunmaları için cümle üsârâ-yı gaşîmi tevzî {etdiler}. Bu gaşîm acemî olanlar ibtidâ andan kaldı.

Yine ol sene Hazret-i Risâlet-penâh Hâlid ibn Velîd hazretlerin Şâm'a serdâr edüp ibtidâ gazâ-yı Rûm oldur. Şâm'da cümle Rûm keferesin dendân-ı tîğdan geçirüp kırk bin esîr ile Medîne'ye geldikde Hazret-i Resûl, Hâlid'e Seyfullâhi'l-meslûl buyurdular ve cümle üsârâ-yı sıbyânları Ashâb-ı güzîne hibe eylediler. Acemî olanların bir aslı dahi budur. Pîrleri guzât-ı müslimîn olmuş olur.

Ammâ sene (---) târîhinde Orhân Gâzî asrında olan gazâlardan niçe yüz oğlanları Orhân Beğ, Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî'ye hibe eyleyüp Hacı Bektaş dahi terbiye edüp yine Orhân Gâzî sefere giderken yeniçeridir, ya'nî yeni askerdir deyü Orhân'a hedâyâ verdi. Bir sığın, bir gayrı libâs ile acemî oğlanımızdır deyü Orhân'a pîşkeş verdi. Bu takdîrce yeniçerinin ve acemî oğlanlarının pîrleri Hacı Bektaş-ı Velî'dir. Horasân erenlerindedir. Kabr-i münevveri Kırşehrinde medfûndur.

Bu acemî oğlanları tâhir subaşısı alayında bin mikdârı ucbe-likâ mutarraş, keçkûlâh ve pür-silâh olup ellerinde süpürgeler ve kürekler ile tarîk-i âmları pâk ederek ubûr ederler. (s.254)

Esnâf-ı arayıcıyân: Bu tâ'ife çöplük subaşısına mensûbdur. Kârları nefsi-i [154a] İslâmbol içre cemî'i hânedânlarda ve şâhrâhlarda ne kadar mezbele ve hâr [ü] hâşâk var ise zenbîller ile taşıyup deryâ kenârında tekneler içre yaykayup içinde akçe ve mankır ve mismâr ve gayrı gûne eşyâ bulup kifâflanırlar. Ammâ ba'zı mahalde istifan ve sorguç ve cevâhir kuşak ve zî-kıymet hâtem taşlarından düşmüş cevâhir makûlesi zî-kıymet şeyler bulurlar kim ta'bîr olunmaz.

Bu tâ'ifenin tâhir subaşısına senevî altmış bin akçe avâ'id verüp İslâmbol içre arayıcılık ederler. Pîrleri Verrâd-i Berberîdir. Zünnûn-ı Mısırî ile Hazret huzuruna gelüp İslâm ile müşerref [olup] huzûr-ı Alî'de Selmân-ı Pâris beline şed bağlayup cemî'i ırgatlara ve zebbâllere pîr oldu. Kabri Abbâs'da bir bâğ içindedir.

Ammâ bu arayıcı esnâfı cümle nefer 500, ayaklarına ve kasıklarına varınca battâl siyâh çizmeler geyüp üzerlerinde kırmızı ve siyâh meşin kaftanlar ile ve başlarında Teke ve Hamîd külâhları ve omuzlarında uzun sıyrıklar ucunda çapa demir

kazmalar ve arkalarında müdevver ağaç tekneler ve ellerinde kazmalar ve ba'zılarının ellerinde süpürge ve kürekler ve omuzlarında zenbîl ü garârlar ve hâr [ü] hâşâk sepetleri ile bir hây-hû ederek alay ile ubûr ederler. (s.254)

Esnâf-ı gûr kazan: Hübût-ı Âdem'den sonra pîrleri Kâbil'dir. Zîrâ Kâbil karındaşı Hâbil'i bir kız tezvîci husûsiyçün rakîb olup katl eyledi ve na'ş-ı Hâbil'i neyleyeceğın bilmedi. Âhir gördü kim bir zâğ-ı siyeh-rû gelüp Kâbil huzûrunda bir cevz-i Hindî yere minkârıyla eşüp gömdü. Kâbil bu gurâbın minkârıyla cevzi yere gömdüğün görüp hemân zemîni kazup Hâbil'in na'şın zemîne gömdü. Hâlâ kabri Hâbil cebel-i Arafât'da Âdem Matbahı zemininde medfûndur. Zîrâ ibtidâ Âdem Serendîl'e enüp andan cebel-i Arafât'da Havvâ ile buluşup Şîs ve Hâbil ve Kâbil ve Ram'ân ve Alcığa ve Şelvâz ve Asîde ve niçe evlâd-ı Âdem, cebel-i Arafât'da müştakk olmuşlardır.

Ba'dehu Kâbil-i kâtil-i nâ-kâbil, Âdem Safî'ye âsî olup mâlını Hâbil evlâdları nehb [ü] gâret edüp kendisi Şâm'a firâr edüp kabri Kırklar dağında bir gârdadır ve Hâbil'i urduğu taş dahi anda bir gârda ahmer-gûn bir kanlı taşdır. Rû-yı zemînde ibtidâ nâhak kan döken Kâbil'dir. Cümle kanlılara ve rakîblere ve gûr kazanlara pîr ol pîrsiz olmuşdur. Ve ibtidâ rû-yı zemînde ceng [ü] cidâl Hâbil ve Kâbil evlâdlarından kalmışdır.

Netîce-i kelâm gûr kazanlar cümle 2008 neferdir. Ordu alayı içre pür-silâh olup ellerinde kazma ve kürek ve dillerinde “Sübhânallâh” diyerek bu kadar sulehâyı ümmetden kimesneler mü'eddebâne ubûr ederler. Bu tâ'ifenin kârları hîn-i gazâda cemî'i şühedâları defn etmeğičün sefere me'mûrlardır. (s.255)

Esnâf-ı azîm lağımciyân: Nefer 5000, pîrleri Nakkâb-ı Yemenî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağlayup pîr etdi. Kabri Yemen huccâcının ihrâma girdikleri Yelemlem nâm mahalde medfûndur. Bunlar cümle pür-silâh olup azîm bal fiçıların gûnâ-gûn berk-i ahdar-gûn ile zeyn edüp sıriklarla fiçıları omuzlarında götürüp ellerinde kazma ve kürekler ve meydân süpürgeleri ve gerdeller ile “Aşa aşâ” diyerek câ-be-câ yolları süpürüp gerdellere ve fiçılara doldurup ubûr ederler.

Bu esnâfın gazâlarda kârları, bir kal'a feth oldukda ve ordu içre beyt-i helâ kazarlar ve kal'anın esâsına varmağa zîr-i zemînden lağım edüp bârûd-ı siyâh ile kal'a dîvârın hevâyâ perrân atup feth ederler.

Bu tâ'ife İslâmbol'da ekseriyyâ Kayseriyye Ermenîleridir. Sehel mezmûmca bed-râyihâlî kavimdir. Ammâ gâyet lâzımlı Serkiz ve Vartan ve Derder ve Asvadır ve Mohan isimli bokçulardır. (s.255)

Esnâf-ı salahorân: Neferât 9000, azîm askerdir. Pîrleri [Ma'dî] Kereb Gâzî'dir kim Hazret-i Alî kemer-bestesidir. Kabri Şâm huccâcî râhî üzre Medîne-i Münevvere'ye dörd menzil karîb kal'a-i Fahleteyn'de şehîd olup anda medfûndur.

Bu salahor esnâfî sefer yollarında çengelîstân [u] ormanistânı kırıp batak yerlere doldurup asker-i İslâma ve balyemez toplar ubûr etmeğe yolları tathîr ederler. Elllerinde kazma ve kürekleri ve demir küsküleri ve baltaları ve Ferhâdî külünkler ile ubûr ederler elzem-i levâzımından askerdir. (s.255)

Esnâf-ı beldârân-ı teberdârân lağımcıbaşı: Nefer 1000, pîrleri Kâsım bin Nusayr'dır. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris belin bağlamışdır. Cümle kûhkenlerin silsilesi ana çıkar. Cümle vilâyetlerde ne kadar taş kesen var ise pür-silâh olup ellerinde *[154b]* bunların dahi Ferhâdî kazmaları ve küsküleri ve varyaları ve kamaları ve kürekleri ve küfeleri ve bellerinde teberleri ile bu uslûp üzre bir hây-hû ile ubûr ederler.

Bu hırfetin gazâda kârları bir kûh-ı bâlâ şâhrâh üzre vâkî' olup andan ubûr etmek asîr olsa bu kavm bir gün mukaddem gidüp ol kûh-ı bülendi bir günde reh-i râst ederler ve bir kûh-ı demâvend üzre bir kal'a vâkî' olup feth olmasında usret çekilse bir günde ol kal'anın esâsına girüp münhedim ederler.

Bu esnâflar dahi askerî tâ'ifesinden olmağile cümleden ileri tâhir subaşı zeber-destindedir. Bu bâlâda tahrîr olunan tokuz aded esnâf yekûn esnâf-ı ma'dûd (---) mikdârı asker piyâde olup mükellef ü mükemmel pür-silâh olup İslâmbol'dan yolları nihâyet-i merâma varınca tathîr etmeğe übâşeret ederek bu uslûp üzre cümle ağaları ve yüzbaşları ve iş erleri atlı ve lağımcıbaşı ve tâhir subaşı yanyana ve ardları sıra cümle iç oğlanları ve dahi akîblerince sekiz kat mehterhâne çalarak şakalar ederek Alayköşkû dibinden huzûr-ı pâdişâhîden ubûr ederler.

Bu tokuz neferin ibtidâ ubûr etmesi elzem-i levâzımından olup yollar tathîr etdiklerinden sonra asâkir-i İslâm ve hâs [u] âm ve ordu-yı bâzâr ubûr ederler. *Ve's-selâm.*

Bu tâ'ife-i ibret-nümânın ardı sıra, (s.255)

Esnâf-ı asker-i asesbaşı: Kadîm-i evvelden yok idi. Sene (---) târîhinde Ebü'l-feth Sultân Mehemed ihdâsıdır. Yeniçeri bölük odalarından bir oda asker ile sefer eşer bir çobracıdır.

Neferât-ı yeniçeriyân 500, pîrleri yine Hacı Bektaş'dır. Cümle yeniçerileri eli hezârân asâli muhteşem üsküflü neferlerdir. Şâhrâhın tarafeyninde izdihâm eden temâşâcılarını açup tarîk-i âmları vâsi' etmeğe ve askerî tâ'ifelerin şer'ile katl etmeğe me'mûrdur. (s.255)

Esnâf-ı şehir subaşı: {Bu tâ'ife Hazret-i Risâlet asrında olmamağile pîrleri yokdur. Lâkin Mısır hulefâlarında Sultân Mehemed Ekrâd asrında Hazret-i İmâm Şâfi'î'nin savma'asına harâmî girüp cümle mezâhib-i erba'a için te'lif etdüğü kitâblarını serîka edüp ayân u beyân olmadı. Âhir muhibb-i Şâfi'î'den bir ferâset sâhibi kimesne Sultân Mehemed Ekrâd'a eydir:

“Eğer fermânınız olursa bi-emrillâh ben bulayım” deyü fermân alur.

Meğer ol asırda bir âlim, fâzıl kimesne var idi, hâmisî mezheb olmak üzere Ca'ferî mezhebin âşikârîye meşgûl idi. Mezheb-i râbi'e muhâlif mesâ'il-i nâ-şer'iler etmişdi. Anın fetvasıyla bir kaç mes'ele bulurlar kim İmâm Şâfi'î'ye iftirâ etmiş. Derhâl ol bî-mezheb-i nâ-âmilin hânesin basup cümle Şâfi'î kitâbları anda bulunup hâmisliyi katl edüp Şâfi'î izniyle subaşı nasb olundu. Hâlâ subaşılardan zu'mları üzere pîrleri İmâm Şâfi'î'dir. İbtidâ subaşı Yasavul Alî'dir. Kabri yine Şâfi'î civârında medfûndur}. Kendü neferâtları 200, elleri sopalı bî-rahm âdemlerdir. (s.255-256)

Esnâf-ı asesân-ı bî-amân: Nefer 202, bunlar dutma ve kapma ve urma ve kovma ve asma ve basma ve kayd [u] bend âdemleridir, biri birinden eşed mel'ûn kavimdirler. {Bu haşerâtların zu'm-ı bâtıllarınca pîrleri Amr-ı Ayyâr'dır ammâ hâşâ ve kellâ}. (s.256)

Esnâf-ı cellâdân-ı bî-îmân: Pîrleri Eyyûb-ı Basrî'dir. Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. Şer'-i Resûl-i Mübîn üzere ve nass-ı kâtî' fermân-ı Rabbü'l-İzzet üzere huzûr-ı Resûl'de ibtidâ bunlar bir kâtîli seyfi Alî ile katl etdüğüçün cellâdların piridir. Ve dâ'imâ şer'ile katle müstahak olanı pâk gasl edüp meydân-ı siyâsete getirüp gûnâ-gûn tesellîler ile tecdîd-i îmân getirdüp ve şehâdet kelimesin getirdüp yüzünü kıbleye müteveccih edüp bir kerre sağ eliyle katl olunacak kimesnenin başın sığayup herîf mebhût oldukda besmele ile kılıcı iki eline alup mücrimin kellesin teninden cüdâ ederdi. Ve rûhıyüçün Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp

cümle huzzâr-ı meclise maktulün yanında nasîhat edüp bu âdemden ibret alun deyü va'z [u] nasîhat ederdi.

Yüz yetmiş yaşında merhûm olup bizzât Mu'âviye hazretleri meyyitin götürüp Şâm-ı Şerîf'de Paşa sarâyı'nın kapusu civârında defn edüp üzerine bir kubbe inşâ edüp Cellâd eş-Şeyh (---) dahi anda medfûndur. Ve efendimiz Melek Ahmed Paşa'nın bir ferzend-i ahteri anda medfûndur. Ve hâlâ cümle katle müstahak olan âdemleri anın türbesi önünde katl ederler, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ve bu esnâf-ı cellâdân emr-i sultâna me'mûr âdemlerdir kim anların hakkında mısra':

Hükm-i Sultân olmasa hatâ gelmez cellâddan.

Bu kavmin üstâd-ı kâmilî Murâd Hân'ın cellâdı Kara Alî, bâzûların sığayup tığ-ı Dahhâk'dan nişân verir tığ-ı âteş-tâbın kemerine bend kılup sâ'ir işkence ve karabend ve nakşbend ve kemenbend ve zünnârbend edecek ucu aşıklı yağlı kemendleri kemerine asup ve sâ'ir âlât-ı işkencelerden kelpedân ve burgu ve mismâr ve buhur-ı fitil ve semîn sünger ve tilsimân ve yakakârt ve deri yüzecek sınıraş ve pûlâd tâs ve niçe elvân zehirli göz mîlleri ve malafa ve çimşîr işkence ve ne'üzü billâh el ayak kırmağa balta ve malafaların cümle kemerine bend kılup sâ'ir halîfeleri dahi yetmiş yedişer pâre âlât-ı cellâdları kemerlerine zeyn kılup sâ'ir huddâmların omuzlarında altunlu münakkaş serâmed servi haşebinden râyiha-yı tayyibeli kazıklar ile ve bellerinde seyâhat organları ve ellerinde yalın seyf-i müczemleriyle merdâne cünbüş ederek ubûr ederler. Ammâ ne'üzü billâh herbirinin çehresinde nûr kalmayup zehir damlar. [155a] (s.256)

Esnâf-ı hemyân kesici: Nefer 300, bunlar dahi “Varyemez mâlı ister ayyârlarız. Pîrimiz Amr-ı Ayyâr'dır” derler ammâ hâşâ sümme hâşâ. (s.256)

Esnâf-ı kara hırsız: Nefer 200, bunlar dahi “Ayyâr-ı cihanız. Pîrimiz Amr-ı Ayyâröğlü Uşûm'dur” [derler]. Mu'âviye hilâfetinde Gürcistân'a elçilik ile gidüp Irâk-ı Dâdyân'da mesmûmen merhûm olup anda medfûndur. (s.256)

Esnâf-ı deyyûsân: Nefer 212, hâşâ pîrleri ola. (s.256)

Esnâf-ı pâzveng-i eblehân-ı sâzengân: Nefer 300, hâşâ mine's-sâmi'în pîrleri ola. (s.256)

Esnâf-ı gidiyân-ı müflisân: Nefer 500. Bu pâzeng ve deyyûsân ve gidiyân bî-hisâbdır ammâ herkes evli evinde olmağile nâ-ma'lûmdur. Ammâ bu tahrîr olunan hemyân kesiciler ve hırsızlar ve uğursuzlar ve nûrsuzlar cümle defter ile

asesbaşı ve subaşıya vergi verüp İslâmbol'un izdihâm çârsû-yı bâzârlarında ve cem'iyet-i kübrâ yerlerinde taşradan gelmiş garîbü'd-diyârların sürmelerinden gözlerin çalup fakîr herîfler sürme ile kalırlar. (s.256)

Esnâf-ı Kâsımpaşa mukaddepleri: Nefer 155, hâlâ pîrsizlerdir. Tershâne kethudâları eli altında bîdîn bir alay kavmdirler. Tershâne-i Amîre'de cümle keştiler donanması mahallinde bu zâlimler hemyânları içre yüzer yüz ellişer guruş koyup gözü bağı *el-garîb ke'l-â'mâları* bozahâne ve meyhâne ve bekârhâne ve mesîregâhlara götürüp mest edüp bu kadar mîrî mâl yedin deyü küreğe korlar. Altı ay sefer edüp eline bin akçe verüp kürekden ıtlâk ederler. Eğer hazzın köşesiye evvelbahârda yine gelüp iki bin akçe al derler. Ammâ ne aceb ayyâr-ı cihân kavmdirler kim anlar dahi kürek erbâbın bilüp işsiz güçsüz âdeme böyle edüp küreğe korlar ve acâyib kâr ederler. (s.256)

Esnâf-ı hîzân-ı dilberân: Nefer 500, bunlar bir alay hâne-berdüş hîzân-ı ulefeciyân-ı mepşûtânlardır kim kadr [u] kıymetlerin bilmeyüp Bâbulluk'da ve Kalatyonoz'da ve Finde'de ve Kumkapu'da ve San Pavlo'da ve Meydâncık'da ve Kiliseardı'nda ve Tativla'da ve gûnâ-gûn meskeş yerlerinde sürü sürü gezüp boğazı tokluğuna sayd olunurken subaşı damına sayd olunup âhir defterli olur.

Ne'üzü billâh bunun emsâlî niçe esnâf-ı mühmelât vardır ammâ tahrîr ü tavsîfinde çendân âlem yokdur. Bunları subaşı bilir, gayrılar {bilmez. Ve bu} tahrîr olunan esnâf-ı cühmel ü mühmel ve mezmûmlar subaşı ile alayda gûnâ-gûn şaka ederek ubûr ederler. Ammâ ne zümreden oldukları ma'lûm değildir, hemân bir gürûh-ı enbûhdur. (s.256-257)

Esnâf-ı seyisân-ı Urbân-ı uryân: Bilâ-hisâb kavmdır. Pîrleri Kanber-i Alî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağıladı, cümle sâyislerin silsilesi ana muntehîdir. Haccâc-ı Zâlim Yûsuf anı şehîd edüp Bağdâ[d] (---) medfûndur. Bu seyislerin içinde hûb-âvâz ile hicâz makâmında teğannî edüp el urarak ubûr ederler. Ammâ vüzerâ seyisbaşları atlar üzre miyânlarında tâze Arab cüvânları ile ubûr ederler. (s.257)

Esnâf-ı mükârî ya'nî kirâcılar: Tüccârları ve gayrı ehl-i seferi şehirden şehire kirâları ile götürürler. Neferât 3000, cümle seyishânelerin semerlerin gûnâgûn şükûfeler ile ve dîbâ ve şîb ve zerbâf pûşîdeler ile zeyn edüp niçe yüz zîl ve çan ardala ile atların zeyn edüp ubûr ederler. Bunların dahi pîrleri Kanber-i Alî'dir. Hîn-i seferde lâzımlı askerdir. (s.257)

Esnâf-ı pâsbân-ı nıgehbân-ı İslâmbol: Neferât on iki bindir, kırk bindir derler ammâ fart-ı kelâmdır, üç yüz neferi Bedâsten-i atık ve Bedâsten-i cedîd pâsbânlarıdır kim gedikli ulûfeli âdemlerdir. Mâ'adâsı her şeb sabâha dek İslâmbol içre keşik bekler.

Bu esnâf subaşıya tâbi' olmağıle ordu alayında rûz-ı rûşende ellerinde gûnâ-gûn musanna' fânûsları yakup şem'-i asel kâfûr-ı ihşidîler ve şem'-i rîhleri yakup ellerinde ucu demirli sopalar ile bellerinde kılıçlar ve teber-kemânlar ile ve palâs palâs esbâblar geyüp başlarında mahûf ucbe-likâ kurd derilerinden tâclar ve sivri gûnâ-gûn külâhlar geyüp birbirlerine sopa urarak gûyâ hırsız kaçarmış şeklinde "Bire koma, kaşdı ha vardı ha, bire koma, gitdi gidi, vardı gidi, işte gidi" deyü ba'zı temâşacıları gösterirler ve seyirciler mâbeynine ol ucbe-likâ ile girüp halkı korkudurlar ve hem halkı iki tarafa açarlar ve gûnâ-gûn şaka ederler. Bunların pîri Dîvâne Hurûm'dur, Selmân, Alî huzûrunda belin bağladı. Bahr-i Ummân'ın Lahsa tarafında medfûndur.

Bu bâlâdaki ecnâs-ı mahlûkâtlar cümle (---) asker. Bunlarda aslâ dükkân ve tezgâh yokdur, ancak ordu-yı İslâm yerin tâhir edüp emn [ü] emân için ileri giderler. Zîrâ bir diyârda ve bir orduda ibtidâ hâkim [155b] ve hekîm olmasa ol orduya girmek ayn-ı hatâdır. Hâkim cihânın cânıdır. Hadîs, لولاالساطانل لاكلل الناس بعضهم بعضا, bu hadîs-i sahih mazmûnunca bir diyârda hâkim olmasa halk-ı âlem birbirin yerler, anıniçün mukaddem askerî tâ'ifesi gidüp pâsbânlar ordu-yı İslâmın cânib-i erba'asında dîdebânlık etmeğe me'mûrlardır.

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle 14 esnâf mevc mevc ve fevc gûnâ-gûn şakalar ile ubûr edüp asesbaşı ve subaşı ve lağımcıbaşı at başı berâber gidüp ardları sıra sekiz kat mehterhâne ve cümle sâzendeler fasıllar ederek alayköşkü dibinden arz-ı mahâret ederek ubûr ederler. *Ve's-selâm.* (s.257)

Ordu monlâsı: Kânûn üzre beş yüz akçe mevleviyyetdir, neferât üç yüzdür. İbtidâ Hazret-i Risâlet-penâh'ın zamân-ı sa'âdetlerinde kadı olan Abdullâh et-Tahrî'dir. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân Pâris belin bağlayup icâzet verdi. Hazret-i Resûl'ün emîni idi. Gazâ mâlının öşrün zabt edüp kadılık ederdî. Ve Hazret-i Alî'nin şâkirdi idi. Şerî'at kadılarının silsilesi ana çıkar. Sonra sene (---) târîhinde İmâm-ı A'zam zuhûr edüp sâhib-i mezheb olup hâlâ kadılar ana isnâd edüp pîrimizdir derler, hâşâ. (---) asrında İmâm-ı A'zam'a kazâ teklîf edüp kabûl

etmediği için hapsede merhûm olup kazâ-yı âsumânı kabûl etmedi. *Rahmetullâhi aleyh.* (s.257)

Esnâf-ı alemdâr-ı Resûl sancakdârân: Yüz (---) esnâfın birer sancakları vardır. Ammâ cümleden Ordu mollâsı sancağı mükellefdir kim sancağı-ı şer‘-i Resûl-i Mübîn'dir. Sancakdârların pîri Hazret-i Büreyde-i Eslemî'dir. Resûl'ün ibtidâ sancakdârı bunlardır. Evvel İslâm sancağın bunlar götürdü, hâlâ sancakdârların silsilesi anda nihâyet bulur. Alî huzûrunda Selmân belin bağladı. Kabri Mervî'dedir. Hicret'in altmış yılında şehîd oldu. Ve Hazret zamânında ma‘zûl olup yerine Ebâ Eyyûb-ı Ensârî, sancakdâr-ı Resûl olup Âl-i Emeviyyûn'dan (---) asrında İslâmbol muhâsarasında ishâlden şehîd olup yine Eyyûb'da medfûndur. Ve ordu mollâları hizmetinde, (s.257)

Esnâf-ı sa‘îler: Neferât 400, bunlar cemî‘i guzât-ı müslimînin mekâtiblerini vatanlarına vâsıl etmeğe me‘mûrlardır. Pîrleri Amr bin Ümeyye-i Zamîrî'dir kim Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris belin bağlayup şâtırlar ve sa‘îlerin pîridir. Kabri kal‘a-i Hıms'dadır. Hazret-i Resûl'ün peyki idi. Bu sa‘îlerin ellerinde birer harbe ve başlarında birer âfitâbe üzre cığcığa teller ve bellerinde kantûralar ve tennûreler ve zîl [u] bem ve sapan-ı Dâvûdîler ve ummân-ı kerâme ve cilbend-i mahabbetler ile piyâde ubûr ederler. (s.257)

Esnâf-ı muhzırân-ı mollâ: Nefer 200, pîrleri (---) dir. Kabri Abbâs'dadır. Elleri birer asâları ile piyâde kadı‘asker önü sıra ubûr ederler. (s.257)

Esnâf-ı e‘imme-i vüzerâ ve mîrimîrân ve sâ‘ir a‘yân: Cümle üç yüz nefer, pîrleri İmâm-ı A‘zam'dır kim Bağdâd-ı behişt-âbâd cenbinde medfûndur. Ammâ imâm-ı evvel Hazret-i Resûl'dir kim cemî‘i enbiyâ ervâhına dahi imâm olmuşdur. (s.257)

Esnâf-ı hutebâ: Aded-i neferât 400, pîrleri Hazret-i Osmân Zi'n-nûreyn'dir. Hazret-i Resûl kemerin bağlayup huzûr-ı Resûlullâh'da kâhîce hitâbet ederdi. Ammâ hafîb-i kadîm Hazret-i Peyember aleyhi's-selâmdır. Kabri Osmân, Medîne-i Münevvere Bakî‘inde bir kubbe-i âlîde medfûndur. (s.258)

Esnâf-ı kadı ve mollâlar: Cümle neferât 500, pîrleri bâlâda mestûrdur. Bunlar irtifâ‘-ı kadr için ma‘zûlen sefer eşerler. Mahlûl bir mansıb-ı âlî olsa erbâbına sadaka olunur. (s.258)

Esnâf-ı meşâyih-i izâm: Aded 300, bunlar bilâgaraz velâ-ıvaz mücâhidün fî-sebîlillâh olup gazâ ederler. Pîrleri Hasan-ı Basrî'dir. Selmân-ı Pâris şed bağlayup

cemî'i meşâyıhlara pîr oldu. Anların tarikine silsile-i Kutî derler. Çâr-yâr-ı güzînden sonra tarik şeyhi bunlara müntehîdir. Yüz yetmiş yaşında merhûm olup kabri Buhârâ'da (---) mahalde medfûndur. (s.258)

Esnâf-ı vâ'iz-i zâhir: Nefer 400, bunlar dahi kadı'asker alayında muhteşemâne ubûr ederler. Pîrleri Kûmel bin Riyâzî, Selmân irşâd edüp belin bağladı. Ba'zı meşâyıhların silsileleri ana çıkar. Anlara Kûmeylî derler. Anı Haccâc şehîd eyleyüp kabri Kûfe'de âsûdedir. (s.258)

Esnâf-ı nâsîh-ı müfessîrin: Nefer 600, bunlar dahi kadı'asker ile hasbeten-lillâh sefere giderler. Pîrleri Hazret-i Abdullâh ibn Abbâs'dır. Hazret asrında müfessir idi. Kabr[i] Mekke'de Ebtah nâm mahalde Mansûr-ı Devânîkî cenbinde medfûndur. (s.258)

Esnâf-ı muhaddisîn: Nefer 60, bunlar dahi kadı'asker ile sefer eşerler. Pîrleri Ebû Hüreyre'dir. Kabri Mısır'da Cîze şehrinde medfûndur. [156a] Yılda bir kerre mâh-ı Temmûz'da niçe yüz bin âdem cem' olup âsitânesinde mevlûdu'n-nebî olur, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim Ebû Hirre olduğuyçün niçe yüz bin kedi vardır. (s.258)

Esnâf-ı mü'ezzinân: Neferât 700, cümle sefere me'mûr vüzerâ ve emîr-i ümerâların mü'ezzinleri kadı'asker ordusu ile alaya binerler. Pîrleri Hazret-i Bilâl-i Habeşî'dir, Hazret huzûrunda Hazret-i Alî belin bağlayup cümle mü'ezzinlere pîr olup bizzât Hazret'in mü'ezzini idi. Hakkında Hazret "Yâ Bilâl ganni'l-uzâl" buyurmuşlardır. Cümle mü'ezzinlerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri Şâm'da Koyunkapusu'nun iç yüzünde etrâfı parmaklıklı bir kubbe-i sağîr içinde âsûdedirler. Üçüncü pîr bunlardır. Bu hakîrin dahi pîridir. *Rahmetullâhi aleyh.* (s.258)

Esnâf-ı sofîyyûn: Neferât 3000, bunlar dahi kadı'asker alemlerinde tevhit edüp râh-ı Hak için cihâd ederler. Pîrleri Ebû Derdâ'-i Âmirî'dir. Hazret-i Alî belin bağladı, on altıncı pîridir. Ashâb-ı Soffaya izn-i Resûl ile ser-halka idi. Ehl-i riyâzetin silsileleri anda nihâyet bulur ve Resûl-i Hudâ anın hakkında buyurdu.

عن ابن عباس رضى الله عنهما انه قال رسوا لله صلى الله عليه وسلم

اول من يصافح الملائكة من يوم القيامة ابو الدردا

Ya'nî "Ol kimesne kim melâikeler ile musâfaha ede Ebû Derdâ' ola" buyurmuşlardır. Kabri Necef'dedir. (s.258)

Esnâf-ı mütevelliyân: Nefer 700, bu mütevellilerin cümlesi kadı'asker nezâretinde olmaları sebebiyle alaya çıkarlar. Pîrleri Süfyân-ı Sevrî'dir. Kabri

Mekke Mu'allâsı kurbündedir. Mekke içre hânesin, Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' vâlidisi tîmârhâne ve dârü's-şifâ inşâ edüp bir âb-ı hayât kuyusu vardır. Dârü's-şifâ binâ olunmazdan mukaddem hastalar bu hâneye gelüp Süfyânü's-Sevrî kuyusundan su içüp sıhhat bulurlardı. (s.258)

Esnâf-ı bevvâbân-ı şerî'at ve gayrı bevvâbân: Neferât sekiz yüz, bunlar dahi kadı'asker ile kimi sefer eşer, kimi alaya çıkar, pîrleri Ebî Şeybe'dir, Selmân-ı Pâris belin bağlayup Hazret-i Resûl, Mekke-i Mükerrreme'nin miftâhların ana teslîm edüp hâlâ yine zürriyeti inkırâz bulmayup Mekke'nin miftâhları Şeybe oğullarındadır. Cümle bevvâbların pîri Şeybe'dir. Kabri Mekke Mu'allâsında Ebî Tâlib cenbinde medfûndur. (s.258)

Evsâf-ı mukayyidîn, huddâm-ı mahkeme-i şer'-i Resûl-i Mübîn: Neferât 2000, pîrleri Hazret-i Alî karındaşı Akîl'dir. Kûfe hâdisesinde şehîd olup kabri Bağdâd'dadır. (s.258)

Evsâf-ı mu'arrifân-ı cevâmi'hâ: Neferât 2000, pîrleri Şeyh Mansûr ibn Mu'âz hazretidir. Kabri bahr-i Necef'dedir. Bu tâ'ife hoş-âvâz ile pâdişâha du'â ederek kadı'asker alayı içre ubûr ederler. (s.258)

Evsâf-ı na'thân-ı Resûlullâh: Neferât 4000, pîrleri Kasîde-i Bürîde sâhibi eş-Şeyh Muhammed Bûsîrî'dir. Kabri Mısır'da Şeyh Ukbe-i Cüheynî cenbinde medfûndur. (s.258)

Esnâf-ı hâfızân-ı Kur'ân-ı azîm: Neferât 6000, şehri İslâmbol içre bu altı bin hâfızdan gayrı nisvândan üç bin hâfıza vardır. Pîrleri Müslim bin Akîl'dir, Selmân belin bağladı. Hazret-i Risâlet asrında on bin hâfız-ı Kur'ân var idi. Hattâ Hazret-i Ömer'in duhter-i pâkîze-ahteri Sitti Hafza hâfıza idi. Câmi'ü'l-kur'ân Hazret-i Osmân ile Kur'ân-ı azîmi cem' edüp hıfz-ı kırâ'ati bu Hafza Hâtûn'dan kalmağıla Hafz kırâ'atı derler. {Hâfıza hâtûnlara bu Sitti Hafza pîr olmuşdur}. Bu hâfız tâ'ifeleri ale'l-umûm küheylân atlar üzre Feth-i şerîf tilâvet ederek alayköşkü dibinden ubûr ederler. (s.258)

Esnâf-ı yazıcıyân: Dükkân 400, neferât 500, bu tâ'ife ordu-yı bâzâ[r]da ve sadriâ'zam kapusunda arzuhâl ve mekâtibler tahrîr ederler, elzem-i levâzı mindan kavmdir. Pîrleri Kâsım bin Abdullâh-ı Kûfî'dir. Selmân-ı Pâris belin bağlamışdır. Kabri Cidde kurbünde Hidde'de Hazret-i Havvâ yanında medfûndur. (s.258-259)

Esnâf-ı sahhâfân: Dükkân elli, neferât 300, bunlar ulemâ ziyinde ve ulemâ huddâmları olmağıle kadı'asker alayında tahtrevânlar üzre dükkânlarında niçe bin

kitâbları zeyn edüp alay ile ubûr ederler. Pîrleri Abdullâh-ı Yetîmî'dir. Selmân belin bağlayup kabri Şâm kurbünde Busrâ şehrinde Hâtem-i Tay cenbinde medfûndur. (s.259)

Esnâf-ı şâ'irân: Neferât 800, kadı'asker alayında kasâyidler kırâ'at ederek alay ile ubûr ederler. Pîrleri Hassân-ı Sâbit'dir kim Hazret'in şâ'iridir kim Seb'a-i Mu'allaka sâhibidir. Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur, ammâ ziyâret etmedim. [156b] (s.259)

Evsâf-ı meddâhân-ı sultân ve vüzerâ ve a'yân: Neferât 80, bu tâ'ife tahtirevânlar üzre ellerinde çevgânları, bellerinde mecmu'alar ile fesâhat [u] belâgat üzre kıssahânlık ederek ubûr ederler. Pîrleri Suheyb-i Rûmî'dir kim Hazret-i Risâlet'in meddâhıdır. Bunlar zamân-ı cehâletde *Anternâme* okurlardı. Hazret bunlara "Ammim Hazret-i Hamza-i bâ-safânın gazavâtın okusan ümmetimi cenge terğîb ederdin" buyurdularında ibtidâ *Hamzanâme*'yi bunlar te'lif etdiler. Ba'dehu Ebü'l-me'âlî {hicret-i nebeviyye'nin} sene 261 [/874-75] târihinde âb-ı tâb verüp altmış cild etdi. Hâlâ mezkûr altmış cildi meddâhân-ı Rûm fihris edüp üç yüz altmış altı cild *Hamzanâme* olmuşdur. Ammâ Suheyb-i Rûmî, Hazret huzûrunda Mekke ve Uhud ve Bedr-i Huneyn gazâların kırâ'at etdikce Hazret ferah kesb edüp Suheyb'e ihsânlar edüp hakkında hadîs buyurdu:

من فردوس الاخبار: روى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

انه قال اول من يسقى حوضى صهيب الرومى

Ya'nî "Kıyâmet gününde evvel Havz-ı Kevserden Suheybü'r-Rûmî içer", demişlerdir. Yüz on yaşında vefât edüp kabri Sivas şehrinin cânib-i şarkisinde bir yalçın kaya üzre bir âsitâne-i azîmi içinde medfûndur. Hazret huzûrunda kemerin Hazret-i Alî bağlamışdır. Meddâhların ve ahilerin silsilesi ana müntehîdir. (s.259)

Evsâf-ı hânendegân: Neferât 300, pîrleri Hamza bin Yetîmî'dir. Hazret huzûrunda hoş-hânlık ederdi. Cemî'i hânendelerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri Tâ'ifdedir. Bunlar hoş-âvâz ile sefere müte'allik ilâhîler okurlar. Ba'zıları,

Allâhümme yâ Hâdî

Âsân eyle yolumuz

ilâhîlerin kırâ'at edüp alayköşkü dibinden ubûr ederler. (s.259)

Evsâf-ı müneccimân: Neferât 70, pîrleri Hazret-i İmâm Alî'dir kim âye[t]:

والقمر قدرناه منازل حتى عاد كالعرجون القديم

âyeti tefirin bilüp evkât-ı hamseyi bilmek için bu ulûmu râyegân eyledi. Kabri şerîfi Kûfe'dedir kim ibâdet ederken Mülcem-i la'în şehîd etdi.

Ve bu müneccimân sınıfı tahtrevânlar üzre usturlâbların ve kible-nümâ ve mîkâtların ve tavîm ü zîc kitâbların zeyn edüp müneccimbaşı örf-i izafetiyle ve saçaklı abâyîsi ile kadî'asker ile muhteşemâne at başı berâber ubûr ederler. (s.259)

Esnâf-ı remmâlân: Dükkân 15, neferât 300, bunlar dahi ulemâ ziyinde olmağile kadî'asker alayıyla tahtrevânlar üzre tahta-i tâli'i ve kur'a ve remil tahtaların meydân-ı mahabbete koyup "Tâli'-i sa'd-i meymûn ve tâli'-i menhûs ve maksad [u] merâmlarınız görelim" deyü remmâlâne kelimât ederek ubûr ederler. Pîrleri yine Hazret-i Alî'dir kim reml-i Alî meşhûrdur, ulûm-ı kadîmdir. Zamân-ı kadîmde bu tarîkin pîrleri Hazret-i Dânyâl'dır. Hazret-i Cibrîl-i Emîn'den tahsîl-i ilm edüp reml ile mu'cizesin beyân ederdi. (s.259)

Esnâf-ı nakîbân-ı ehl-i hıref: Neferât 300, pîrleri Hazret-i Câbir-i Ensârî'dir. Kabri Mısır İskenderiyyesi şarkîsinde Remle bâğları nâm mahalde tarik-i âm üzre bir kubbe-i âlîde medfûndur, bir câmi'i ve zâviyesi vardır. Hazret huzûrunda kemerin Hazret-i Alî bağlayup cemî'i tarîk nakîblerinin silsilesi anamüntehîdir. (s.259)

Esnâf-ı re'îsân-ı ehl-i tarîk: Neferât 900, bî-hisâb kavmdır, ammâ kadî'askerile alaya çıkan şeyh [ü] şâb bunlardır. Pîrleri Ebû Ubeyd Cüzrecî. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî belin bağladuğî on yedinci pîrdir. Kabri Medyen'dedir. Mısır'dan Ka'be yolu üzre Şu'aybü'n-ni'am tarîki üzre bir küçük kubbede medfûndur. Bunlar cemî'i ehl-i hırefin ve ehl-i tarîkin re'îsleri pîridir. Zîrâ Hazret-i Resûl, bu Ebû Ubeyd Cüzrecî'yi Ensârîlere re'îs etmişdi. Sahâbe-i kirâmın kümmelînindendir. *Kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-azîz.* (s.259)

Esnâf-ı meşâyihân-ı ehl-i hıref: Neferât 105, pîrleri Hazret-i Selmân'dır. Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabri Bağdâd'dadır. (s.259)

Esnâf-ı çavuşân-ı ehl-i sanâyi': Neferât 415, pîrleri Ömer bin Haddâm'dır. Selmân-ı Pâris belin bağladı. Kabri Yemen'de Veys el-Karanî cenbinde medfûndur. Cümle ehl-i hıref çavuşlarının pîrleridir. Ammâ vüzerâ ve mîrimîrân çavuşlarının ve silâhşör ve cündîlerin pîri Mâlik Ejder'dir. Kabri Kırım'da denilmiştir. (s.259)

Esnâf-ı ferrâşân-ı ehl-i sanâyi' ve ehl-i tarîk: Neferât 2000, bunlar dahi bî-hisâb kavmdır, ammâ sefere me'mûr olup ordu monlâsıyla alay eden bunlardır. Pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir. Selmân Fâris belin bağladı. Kabri Basra'dadır. *Kuddise*

sırruhu. [157a] Bu tâ'ife ellerinde cârûbları ve firâşhâneleri ve Sönbeki cezîresi süngeri ve boğazlarında ridâları ile âdâb üzre ubûr ederler. (s.260)

Esnâf-ı cenâze peykleri ve mürde-şûyân ya'nî şehîdân gassâlleri: Neferât 4000, pîrleri Amr-ı Ayyâr'dır, kemerin Hazret-i Alî bağlayup kabri Hıms'dadır. Bu esnâfın ordu-yı İslâm'da kârları şehîd [u] şühedâ ve garîb [u] gurebâları gasl edüp defn ederler.

Ve bunlardan mâ'adâ sefere me'mûr vüzerâ ve vükelâ ve a'yân [u] kibârın imâmları ve mü'ezzinleri ki bâlâda tahrîr olunmuşdur, cümle pür-silâh olup gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile esb-i tâzî üzre süvâr olup sefere müte'allik kasîdeler ve

Allâhümme yâ Hâdî

Âsân eyle yolumuz

ilâhiyyâtların bülend-âvâz-ı Dâvûdî ile tilâvet ederek ubûr ederler. Zîrâ İslâmbol'da ne kadar selâtin câmi'leri ve câmi'-i vüzerâlar var ise anların e'imme ve hutebâları ve mü'ezzinleri huzurda kalup bu bâlâda tahrîr olunan sefere me'mûr ordu imâmlarına ve mü'ezzinlerine ve mu'arriflerine ve na'thânlarına ve huffâz-ı Kur'ân'lara ve cenâze peyklerine birer aylık ulûfelerin verüp imdâd ederler. Anlar dahi sefere giderler. Ammâ Hünkâr mü'ezzinleri iki pay ve sadrîa'zam mü'ezzinleri birer pay alup sefere giderler. Anlardan gayrısı cümle tahsil olan mâlları iştirâk-i sevî üzre hisse-mend olup gazâ ederler. Bu esnâflardan mâ'adâ bî-garaz hasbeten-lillâh gazâyâ giden fukarâların hisâbın Allâhu Rabbü'l-âlemîn bilür. (s.260)

{**Esnâf-ı hâcegân-ı mekteb-i püserân:** (---) (---) (---) (---)},

Esnâf-ı mekteb-i sıbyân [u] tıflân-ı ebcedhân: Hisâbın Hudâ bilür, ammâ hâce-i mu'allimhâne 1993, ve dârü't-ta'lîm-i mekteb kezâlik 1993. Bu mu'allimânın pîrleri hâce-i kâ'inât ve mefhar-i mevcûdât Hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ'dır, pîri Cibrîl-i Emîn'dir, andan Rabbü'l-âlemîn'e müntehîdir. Zîrâ Hazret-i Risâlet, İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin'in dedesi ve üstâdları idi. Ve mekteb-i sıbyânın pîrleri İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin'dir.

Bu zıkr olunan mu'allimhânelerin niçe kerre yüz bin ecinne askeri gibi sağîr ü kebîr tıflân-ı ebcedhânları bilâ-hisâb kâğızdan külâhlar geyüp ellerinde deblekler çalup herbir mekteb-i sıbyânları birer güne libâs ile gûnâ-gûn şakalar edüp kimisi “İllâ yansuru'ssultân” diyerek kimisi,

İlâhî izz-i zâtın hürmetiyeçün

Dahi bin bir sıfâtın hürmetiyeçün

deyüp gayrı tıfl-ı nâ-resîdeler âmîn deyüp üstâdları du‘â ederek mevc mevc ve fevc fevc çemapur askeri gibi gürûh gürûh enbûh gibi ubûr ederler. Niçe kerre yüz bin ferzendân dahi başlarında şeb-külâhları üzre gûnâ-gûn çığalar ve gûnâ-gûn ziller ile kendüleri zeyn edüp ellerinde def ü kudüm ve Eyyûp deblekleri ile “*İllâ yansuru ’s-sultân*” deyüp ellerin dak ederek asvâtları evce peyveste olup du‘â hırmeni içre ubûr ederler. Bu tâ’ife-i ecinneyi görmeyen dünyâda bir şey görmüş değildir. (s.260)

Esnâf-ı şeyhü’ş-şüyûh-ı sâ’ilân ya’nî şeyh-i dilenciyan: Nefer bir.

Tâ’ife-i fukarâ-i dilenciyan: Nefer 7000, âye[t]: اغماالصدقات للفقراء والمساكين
nass-ı kâtı’ına mazhar olmuş bir alay-ı azîm cerrâr [ü] kerrâr garîblerdir. Herbiri birer hırka-i peşmîneler ve ellerinde gûnâ-gûn alemleri, başlarında bûryâdân ve lîf-i hurmadan destârları ile Yâ Fettâh esmâsıyla cümle a‘mâları birbirinin omuzlarına yapışup kimi leng ve kimi a‘rec ve kimi ik‘ansis ve kimi meflûc ve kimi masrû‘ ve kimi bî-dest ve kimi bî-pâ ve kimi uryân ü bûryân ve kimi himâr-süvâr bir hengâme du‘â ile niçe bin bayrakların mâbeynine cerrârlar şeyhini ortaya alup şeyhleri du‘â etdükce yedi bin fukarâ bir sadâdan Allâh Allâh ile âmîn dediklerinde sadâları evce peyveste olur. Bu tertîb üzre anların dilenciler şeyhi alay içinde alayköşkü dibinden ubûr mahallinde durup pâdişâha hayır du‘â edüp ihsân [ü] in‘âmlar alup ubûr ederler. Pîrleri eş-Şeyh Hâfi’dir, Selmân belin bağlamışdır. Gazâdan gelen guzât-ı müslimînden âye[t]: واماالسائل فلا تنهر nassı üzre “Şey’ullâh” deyüp sadaka alırdı. Kabri Medîne-i Münevvere’de Kibleteyn kurbünde medfûndur. (s.260)

Esnâf-ı şeyhü’l-arasât: Nefer 155, bunların her biri hammâm kubbesi kadar gûnâ-gûn sarıklar sarup destârların götürmeğe gerdânları tahammül edüp herbirinin destârın beşer onar âdem dayanup götürürler, kimi har-süvâr ve kimi piyâde-reftârdır, kimi çemendere süvâr olup sarığın başka bir ata yükledüp herbiri birer güne destârıyla [157b] el açup du‘â ederek ubûr ederler. (s.260)

Esnâf-ı tâlib-i ilm-i sûhtevât: Neferât 12.000, bunlar dahi bî-hisâb yanmış ve kanmış kavmdır. Ammâ on iki bini kemerbaşlıları ve huddâmlarından martılar ve dızmanlar ve berebaşlıları ile gûnâ-gûn keçe külâh üzre elvân elvân şükûfe [ve] ezhârâtları ser-i sa‘âdetlerine zeyn kılup ellerinde *Kudûrî* ve *Mülteka’l-ebhurları* ve *Keşşâf* ve *Kadıhân* kitâbları ve bellerinde şemsîr-i hûnfeşânları ve sapanları ve gedelec yayları ve sehm-ı kazâları ve ba‘zısı ebyât [u] eş‘âr-ı pâkîze-güftâr kırâ’at ederek her biri piyâde kemerbaşlıları esb-i tâzîler üzre âmâde olup gûyâ dersin müzâkere edüp ubûr ederek alayköşkü dibinde âye[t]:

nassını tefsîr etdiklerinde Murâd Hân haz edüp sûhtevât tâ'ifesine üç kîse altun ihsânları olup hayır senâ ile ubûr etdiler. Anların pîri ser-çeşme-i Erbâb-ı Soffa Ebû Derdâ'-i Âmirî'dir, Selmân belin bağladı, bâlâda mastûrdur. (s.260-261)

Evsâf-ı ırk-ı tâhir âl-i abâ, sâdât-ı kirâm, evlâd-ı Resûlullâh: Aded on yedi bin, el-azametullâh bu tâ'ifenin alay-ı azîmi destâr-ı evlâd-ı Resûlullâh ile nümâyân oldukda cümle terrüc ehli "*Allâhümme salli ala Muhammed*" derler. Gûyâ bir nûr-ı ilâhî berk urup cümlesi esbâb-ı ihtîşâmları ile esb-süvâr çifte çifte ubûr ederler. Pîrleri İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin ve vâlideleri Fâtımatü'z-Zehrâ ve cedleri Hâtemü'l-enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ'dır. Kabr-i İmâm Hasan (---) medfûndur. Ehli, sem verüp mesmûmen şehîd oldu, sene (---) ba'de hicret-i nebeviyye'de. Kabr-i İmâm Hüseyin, Yezîd cenginde Kûfe'de şehîd olup cesed-i şerîfi Bağdâd'a (---) konak karîb İmâm Hüseyin'de bir âsitâne-i azîmde medfûndur ve ser-i sa'âdetin Yezîd Şâm'dan Mısır'a gönderüp hâlâ Mısır-ı Kâhire içre Hân-ı Halîl kurbünde meşhed-i İmâm Hüseyin'de bir kubbe-i âlî içinde ser-i sa'âdetleri medfûndur. Bir câmi'i var, cânib-i erba'asındaki mermer amûdlar Ka'be-i Şerîf haremindedir binâ olmağile Ka'be-i Şerîf'in siyâh örtüsün ol amûdlara kuşadup anda dikerler, ba'dehu Ka'be'ye götürürler. İmâm Hüseyin azîm âsitânedir. Cemî'i ehl-i Mısır şeb [u] rûz ziyâret ederler.

Netîce-i merâm cümle şürefâ ubûr edüp ardı sıra nakîbü'l-eşrâf yeşil imâmesiyle ve esb-i tâzîsi saçaklı abâyîsiyle, zîrâ bu dahi beş yüz akçe mollâdır. Ve sağ cânibinde ordu kadı'askeri, yeniçeri çukadârıyla ve muhızlıları ve sâ'ir huddâmları ile ve bunların sağında müneccimbaşısı örf-i izâetiyle beş yüz akçe mevleviyyet pâyesiyle muhızırbaşısı keçesiyle ve yeniçeri çukadârıyla üç mollâ ubûr edüp ardları sıra mülebbes iç gulâm mahbûbları ardları sıra sekizer kat mehterhâne davullarına meçikler çalup dârâtları ile alayköşkü dibinden ubûr ederler.

Ammâ bu kadı'asker alayında olan 38 esnâf aded gürûh-ı enbûh-ı gûnâ-gûn esnâfâtın yekûnu (---) askerdir. *Ve's-selâm*.

İbtidâ alay-ı ordu-yı asâkir-i avân, ba'dehu asâkir-i şer'-i Resûl-i Mübîn, ba'dehu esnâf-ı hukemâ-yı kehhâlân ve cerrâhânı beyân eder. Zîrâ bir diyârda esnâf-ı kehhâl ve cerrâh olmasa ol şehire varup mütemekkin olmak câ'iz değildir. (s.261)

Esnâf-ı elzem-i levâzım hekîmbaşı

Birdir ve beş yüz akçe mevleviyet ile hâkimdir. Örf-i izâfeti ve saçaklı abâyîsi ve muhzırları ve keçeli hünkâr kapucusu ve yeniçeri çukadârı ve yüz aded iç huddâmları vardır. Ve Tekirdağı şehri bu hekimbaşılara ber-vech-i arpalık ihsân olunmuşdur. Hukemâların pîrleri Hazret-i Zünnûn-ı Mısırî'dir. Mısır meliki Mukavkıs, Hazret-i Risâlet'e gâyet mahabbet edüp her bâr Hazret'e elçi gönderüp,

“Yâ Muhammed Rûm keferesi Mısır diyarına istîlâ edüp kabza-i tasarrufa alup vilâyetim elden gitdi, lütf edüp azîm asker ile Mısır'ımı feth edüp zîr-i destinde bir boybeği-misâl kemterin olam” deyü Zünnûn-ı Mısırî'yi bir çatal kılıç ile ve bir katır ve dörd aded Kıbtî câriyesi hedâyâlar ile Zünnûn-ı Kıbtî'yi Hazret'e gönderdi. Hazret kılıcı Zülfikâr deyü Alî'ye ve katıra Döldül deyü yine Alî'ye verdi. Cârîyenin birin Hazret-i Ebâ Bekir'e, birin Zübeyr hazretlerine, birin Şâ'ir Hassân'a verüp Abdurrahmân bin Hassân ol duhter-i pâkîze-ahterden oldu. Bu duhterin hemşiresi Mâriye [158a] câriyeyi Hazret-i Resûl kendiler alıkoyup Hazret-i İbrâhîm ibn Resûlullâh ol Mâriye cariyeden vücûda geldi.

Zünnûn, Hazret'in bu sâhib-i keremliğin ve mübârek cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede edince îmân ile müşerref olup Hazret kemâl-i ma'rifetin su'âl edüp “Kâtibim ve şâ'irim ve âlim-i hâzık ve tâbîb ü fassâdım” deyince Hazret-i Resûl, Hazret-i Alî'ye emr edüp Hazret huzûrunda Alî, Zünnûn'un kemerin bağlayup dest-bûs-i Resûl ile şeref-yâb olup cümle hukemâlara pîr [ü] pîşvâ olup Amr ibn el-Âs ile sıla-i rahm için Mısır gazâsına gelüp şehir-i Fustât ki eski Mısır'dır, anda ceng mahallinde hadeng ile mecrûh olup şehîd oldu. Kabri yine Mısır'da İmâm Şâfi'î tarafında Şeyh Ukbe-i Cüheynî cenbinde bir kubbe-i âlîde medfûndur. Cemî'i etıbbâların silsileleri ana münthehi olur. (s.261)

Esnâf-ı dekâkîn-i hukemâ: 700, neferât 1000, niçe yüz bin dükkânları yokdur. Ammâ hîn-i alayda bunlar tahtrevânlar üzre dükkânların âlât-ı hukemâ ve eşribe hokkaları ve gûnâ-gûn hab şîşeleri ve çifteler ile zeyn edüp {ba'zı emrâzlı âdemlerin nabızların dutup devâ ederek} ubûr ederler. Bu esnâf hakkında Hazret-i Resûl hadîs buyurmuşlardır:

علم علمان الابدان والثانى علم الاديان

bu mamûnca bir şehir-i azîmde yâhûd bir ordu-yı azîmde hâkim ve hekîm-i hâzık ve fassâd-ı âmil ve cerrâh-ı kâmil olmasa ol şehirde ve orduda olmak câ'iz değildir. İmdi ol ecilden ibtidâ hukemâ ve kehhâl esnâfları tahrîr olundu.

Ammâ bu ilm ilm-i kadîmdir. Zamân-ı kadimde pîrleri Hazret-i Lokmân idi ve Fisagores-i Tevhîdî ve Eflâtûn-ı İlâhî ve Bokrât ve Sokrât ve Restetâlis ve Câlinûs ve Mernûs [Feylekûs?] nâm hukemâ-yı kudemâlar gelüp akl ile bir kılı kırk yarup ilm ile göğe nerdübân etmişlerdi. Âhir ecel derdine dermân edemeyüp âhirete tahtirevân ile revâne oldular. (s.261-262)

Esnâf-ı kehhâlân: Dükkân 40, neferât 80, zamân-ı kadîmde pîrleri Hazret-i Mûsâ asrında bir Yahûdî hâtûnu idi. Hazret-i Mûsâ'nın gözü ağrıyup Cenâb-ı Bârî “Yâ Mûsâ ol hâtûna var kim gözüne ilâc etsin” buyurdularında Hazret-i Mûsâ varup ol hâtûn Mûsâ'nın ayağı altından gubârı alup mübârek gözlerine eküp Hazret-i Mûsâ şifâ buldu. Bu hâl üzre ol hâtûn iki yüz sene kehhâllık etdi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında kehhâlânların pîri (---), Hazret-i Selmân belin bağladı. Kabri İspahân-ı nısf-ı cihandadır. Hâlâ kabri şerîfinden bir veca‘-ı ayneyne mübtelâ âdem gubâr olup aynına vesme edinse şifâ bulur, hâlâ şu‘arâlar mâbeyninde kehl-i Sıfâhân meşhûrdur. Bu tâ’ife tahtirevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile zeyn edüp kehl kutuları ve gûnâ-gûn mîller ve niçe gûne kehhâle müte‘allik bisâtlar ile dükkânların zeyn edüp ba‘zı alîl âdemlere ilâc ederek ubûr ederler. (s.262)

{**Esnâf-ı bî-dükkân-ı tûtyâciyân:** Neferât 100, pîrleri yine (---), bunlar kutular içre koruk tûtyâsı ve çiçek tûtyâsı ve peygamber sürmesi[n] gezdürüp kârlarıyla alay ederler}. (s.262)

Esnâf-ı ma‘âcinciyân: Dükkân 200, neferât 500, kadîm-i evvelde pîrleri Hazret-i Fisagores-i Tevhîdî idi. {Ammâ} Hazret-i Risâlet asrında pîr-i hakîkileri Hazret-i Ubeyd-i Attâr'dır, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Hazret-i Hamza ile şehîd olup Cebel-i Uhud zeylinde medfûndur. Bu ma‘âcuncu tâ’ifesi tahtirevânlar üzre dükkânların ma‘âcin humları ve hokkaları ve gümüş hokkaları ve gümüş meblağlarla dükkânların zeyn edüp halîfeleri tuç havânlar içre besbâse ve kebâbe ve darçın ve dâr-ı fülful ve kakule ve havlân ve havlincân ve üdü’l-kahr ve zencebîl makûlesi edviyeleri döğüp ba‘zı pençe-i âfitâb-ı dilberânları gümüş hokkalar içre nûşdârû-yı devâ-yı misk ve dilber-lebi ma‘âcunların gümüş meblağlarla tarafeynde duran temâşâcılara ma‘âcun bezl ederler. Ammâ her bir dilber bir nezâketle ma‘âcunu lebine sürüp yâhûd gerdeni altından geçirüp şivekârlıklar ederek dilber-lebi ma‘âcunun ihsân ederler. (s.262)

Esnâf-ı cerrâhân: Dekâkîn 400, neferât (ve neferât) 700, pîrleri Ebû Ubeyd-i Kassâb'dır, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Lahsa'da medfûndur. Bu tâ’ife pür-

silâh olup tahtirevânlar üzre dükkânların dış çıkaracak kelpedân ve mengâne ve küsküler ve destere ve erre ve minşâr ve malafa ve kelpedânlar ve eğeler ve dahi niçe bin elvân âlet-i cerrâhân ile kârâhanelerin zeyn edüp ba'zı âdemlerin kolların ve başların ve ayakların tîmâr eder şeklinde ubûr ederler. (s.262)

Esnâf-ı meşrûbât-ı devâ: Dükkân 500, neferât 600, pîrleri Tîb Alî bin Süfyân-ı Sevrî'dir. Kabri Yemen Adeni'ndedir. **[158b]** Bu tâ'ifenin ekseriya dükkânları Sultân Bâyezîd'de ve Hocapaşa kurbünde Meydâncık mahallesi'nde ve Galata'da vâkî' olmuştur. Bu esnâfin kârları lisân-ı servi ve hindibâ ve koknâr ve na'nâ ve zâter misilli edviyelerin arakın çıkarup ve gayrı giyâhâtdan araklar çıkarup gûnâ-gûn şişelerle dükkânların zeyn edüp ubûr eder. Guzâta gazâda bu mâ'-i edviyeler gâyet lâzım olmağile bu tâ'ife dahi kâlâ-yı metâ'ın arz edüp pür-silâh ubûr ederler. (s.262)

Esnâf-ı âb-ı gülâbcıyân: Dükkân 41, nefer 70, bunlar Bedâsten-i atîk önünde husrevânî küp kadar bakır kazganlar içre Edirneli hâtûnlar gülâb satarlar. Gayrılarını dükkânlarda buhur suyu ve mâ'-i kâdî ve mâ'-i gülâb ve mâ'-i amber ve mâ'-i aselbend ve mâ'-i mâverd ve mâ'-i yâsemen misilli ıtrıyyât makulesi mâ'-i tayyibeler fûrûht ederler. Pîrleri Itriddîn-i Hindî'dir. Kabri yine Hindistân'da Rey şehrinde medfûndur. Hazret-i Resûl, râyiha-i tayyibeden haz edüp bunlar dâ'imâ Hazret['e] gülâb hedâyâ getirirlerdi. Kemerin Hazret-i Alî bend edüp pîr oldu. Bu tâ'ife pür-silâh alayda ubûr ederken dükkânlarından iki tarafda olan temâşâcılar üzre gülâb ve mâ'-i buhûr nisâr ederek ubûr ederler. Cümle şâhrâh mu'attâr olur. (s.262)

Esnâf-ı ehl-i hıref-i dehhân-ı edviye: Dükkân 80, neferât 115, pîrleri Abdüssamed Zeyyât Basravî'dir, Selmân kemerine şed bağlayup kabri Bağdâd diyârında Kurna kal'ası mezâristânında ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Kabri türâbından dâ'imâ bir yağlı türâb çıkar. Cüzâm ve ger olan bir âdem hammâmnda kîse sürünüp ol yağlı türâbdan sürünse bi-emrillâh halâs olur. Bu esnâfin kârları bâdemden ve servi kozağından ve cevizden ve findık ve fisdıkdan ve gayrı gûnâ-gûn eşyâlardan edhânlar çıkarup katremiz şişeleri içre koyup tahtirevânlar üzre dükkânların zeyn edüp halka yâsemen yağ ve sünbül ve gül ve reyhân ve kallemisk yağları bezl ederek ubûr ederler.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan (---) 11 aded esnâfin yekûnu (---) askerdir, cümlesi pür-silâh olup alayköşkü dibinden gûnâ-gûn şakalarla arz-ı kâlâ ederek ubûr edüp beş yüz akçe mollâ hekîmbaşî örf-i izâfetiyle ve huddâmları pâk surâhîleriyle ubûr

eder. Ardı sıra kehhâlbaşı ve cerrâhbaşı at başı berâber esbâb-ı ihtîşâmları ile ubûr ederler. Anların ardı sıra hekîмбаşının eli asâlı halîfeleri ile, (s.262)

Esnâf-ı tîmârhaneciyân: Pîrleri Dîvâne Hurûm'dur, Selmân-ı Pâk nazargedesidir, Hazret-i Hamza yâr-ı gârlarıdır. Kabri (---) medfûndur. İslâmbol içre beş aded tîmârhanenin ne kadar dîvâneleri var ise iki yüz aded bîmârhaneciler iki üç yüz yeri göğü bilmez dîvâne zir-zop bel-hop dîvâneleri altun ve gümüş yaldızlı demir zencîrler ile hekîмбаşı halîfeleri ellerinde şîşeler içre mecnunlara devâ olacak eşribeler verüp ba'zısın ser-tîmârhaneci gülâbîler al aşâğı edüp deyenek çalup sille-i pehlivânîler urarak her bir dîvâne ejder-misâl zencîr kırarak herbiri birer evzâ' [u] etvâr ile kimi uryân ve kimi giryân ve kimi nâlân ve kimi handân olup halt-ı kelâm ederek seyirciler üzre hüçûm edüp halkı gürûh gürûh kaçırarak kimi na'ra urarak âdem ejderhâsı-misâl ubûr ederler. Eğer bunların evsâfların ol alay gününde tahrîr etsek bir mücelled olur. (s.262-263)

Esnâf-ı huddâm-ı bîmâristân [u] mûristân: Beş tîmârhanede huddâm 700, bunların pîri Ashâb-ı güzînden (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri ma'lûmum değildir. Bu tâ'ife niçe tahtirevânlar üzre haste-hâllere tîmâr ve ta'âm ve devâ vererek ubûr ederler. Bunlara cümle evkâf tarafından harc-ı râh verüp mahâfe ve tahtirevânlar götürüp râh-ı gazâda hasta olanlara hizmet eder bir alay pâk ü pâkîze sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir. Bu hastaların mâbeyninde hekîмбаşı ve cerrâhbaşı halîfeleri pür-silâh olup alayköşkû dibinden ubûr edüp sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler. (---) (---) (---) (---) (s.263)

Esnâf-ı çiftçibaşı

Dükkânları yokdur ammâ dörd mevleviyyet yerde yigirmi altı bin tarla tahrîr olunup elli yedi bin çiftçi add olunmuşdur. Pîrleri zamân-ı kadîmde emr-i Hak ile Hazret-i Âdem idi ammâ Hazret-i Risâlet-penâh asrında pîrleri Hazret-i Reyyâs bin Ömerü'l-Harrât'dır. Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabri Havrân sahrâsı'ndadır. **[159a]** Ağaları bostâncıbaşı tarafından terekecibaşısıdır. Bu tâ'ife-i dihkânî ya'nî ikinci, ayaklarında çarıklar ve eyinlerinde abâ ve kabâ dolamalar ve gûnâ-gûn hırka-i peşmîneler ve başlarında tâc-ı gûnâ-gûnlar üzre teller ile zeyn edüp niçe bin gûnâ-gûn sığırları ve câmûsların boynuzların altun varak ile mutallâ edüp her sevrin miyânında kemer kuşaklar ve sereng ve atlas çullar ve niçe bin kınalı sakar câmûslara boyunduruk geçirüp çifte çifte sabana ve pulluğa koşup ellerinde nodul ve öğendire ve digren ve şuzevle ve kerepe ve raga misilli âletler ile câmûsları saban

sürer gibi sürüp “Ekmek benden bereket senden, ver Allâhım ver” deyü feryâd ederek boğazlarında tobra tobra atmaca ya’nî tohum buğdayın halk üzre serpererek “Benim elim değil Âdem ata elidir, Yâ Rabbî berekât-ı Halil ver” diyerek gürûh gürûh ubûr ederler. (s.263)

Esnâf-ı bâğbân: Dörd mevleviyyet yerde cümle bâğ u bâğçe ve besâtîn aded 43950, hadîka-i ravza-i cinân, bâğ [u] bostândır kim gûyâ her biri İremezâtü’l-imâddır. Her bir bâğda birer âdemden kırk üç bin {tokuz yüz} elli âdem eder. Ammâ ba’zı bâğda beşer onar âdem vardır. Bunların dükkân [ve] dezgâhları olmayup cümlesi terekecibaşu ma’rifetiyle kırk bin asker-i pür-silâh ellerinde gûnâ-gûn kazmalar ve çapalar ve yabalar ve beller ve başlarında teller ve çapa taraklar ve tırmıklar ve küsküler ve aşlama destereleleri ve keserler ve gûnâ-gûn bâğbânân âletleri ve niçe bin kınalı bostân dollâbları sığırın tezyîn edüp “Oha diha babam” diyüp “Allâh Allâh rahmet ver yâ Mevlâ, bereket ver yâ Mevlâ, kuvvet ver yâ Mevlâ” deyü feryâd [ü] figân edüp her bir bâğbânın ellerinde ve başlarında ucbe-likâ tâcları üzre gûnâ-gûn şükûfe ve ezhârlar ile donanup tarafeynde duran temâşâcılara şükûfe bezl ederler kim bir azîm ecnâs-ı mahlûk askerdir.

Ve bunların pîrleri Ebû Zeyd-i Hindî ki ana Baba Reten derler. Resûlullâh’ın bâğbânıdır. Selmân-ı Fâris belin bağladı. Cümle bâğçevânların silsilesi ana çıkar. Kabri Hindistân’dadır. Elli birinci pîr-i pîşvâdır. (s.263)

Esnâf-ı aşlamacıyân-ı eşcâr-ı müsmirât: Neferât 500, bunlar bir alay sulehâ-yı ümmetden mübârek âdemlerdir kim her şecerin güzîdesinden birer nevinihâlleri bî-semer dirahtlara aşlayup âbdâr meyve verir. Hattâ bir üzüm asmasında yigirmi elvân üzüm nihâli aşlayup yigirmi gûne engûr verir. Ve dud ağacında dahi eyle aşlamalar edüp yedi sekiz elvân dud-ı lezîz hâsıl olur. Pîrleri yine Baba Reten hazretleridir. Bunlar dahi gûnâ-gûn libâslar ile tabla tabla meyveleri başlarında götürüp halka bezl ederek ellerinde aşlama fidânları ve bıçkıları ve keserleri ve gayrı âletleri ile ubûr edüp du’â ederler. (s.263)

Esnâf-ı sebzevâtcı: Dükkân 500, neferât 500, seyishâneler üzre dükkânların ma’denivâz ve kerefis ve hıyâr ve patlıcan ve turp ve şargam, kabak ve keşür ile tez[y]în edüp halk üzre tâze hıyâr ve kızılağac ve tere ve pırasa ve şargam nisâr ederek ubûr ederler. Bunların pîri yine Baba Reten’dir.

Bu bâlâda tahrîr olunan gürûh {4 esnâf} asker cümle (---) âdemdir. Bunlar ol kadar avânsı şakalar edüp feryâd ederler kim sadâları evce peyveste olur.

Ve bu tâ'ife-i çiftçi ve bâğbânlar ni'met hâsıl edici kavmdır. Elzem-i levâzımından olmağile askerî tâ'ifesi ve ulemâ ve hukemâ esnâflarından sonra bu çiftçi tâ'ifesi takdîm olundu. Zirâ esnâf-ı kadîmdir. Dîn direği, nân pâresi ve cân pâresi bunların kârıdır.

Bunlar bir hây-hû ile ubûr edüp terekeci başı beş yüz sarı ve sivri külâhlı hünkâr bostâncıları ile anlar piyâde ve tûfeng-endâz, terekeci başı esb-süvâr, yanı sıra çiftci başı at başı berâber olup ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler. (s.263)

Esnâf-ı habbâzân ya'nî ekmekciyân

Dîn direği ibtidâ pîrleri Hazret-i Âdem'dir kim âye[t]: هذه الشجرة فتكونامن الظالمين deyü “Buğday ağacından yeme” deyü Cenâb-ı İzzet, Âdem'e emr edüp insân nisyândan mürekkebe olmağile emr-i Hakk'ı sıyup rû-yı arza hübût edüp yine emr-i Hak ile buğdayı Cibrîl-i Emîn getirüp bir dikdikde buğday kaynadup Âdem Nebî [159b] tenâvül edüp def'-i cû' etdüğü ibtidâ buğday çorbasıdır. İlâ hâze'l-ân bir kimesne hânesine bir âdem da'vet etse “Aş-ı Baba çorbası yiyelim” der. Aş-ı muhallebî ve sükkerî pâlûde yiyelim demez.

Ba'dehu Cibrîl-i Emîn ta'lîmiyle Âdem Nebî buğdayı un edüp hamîr edüp ekmek edüp dahi ıssı iken tenâvül edüp def'-i cî'ân etdi. Anıniçün tâze ıssı ekmek tâze cân verir. Anıniçün ekmekcilerin pîri Hazret-i Âdem'dir. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh iştihârında ekmekcilerin pîri Ömer bin İmrân-ı Berberî'dir, Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda beline şed bağlayup icâzet verdi. Hâlâ ekmekçilerin pîridir. Seksen yedi yaşında nakl edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur kim beş kerre ziyâreti müyesser oldu. Ve ehl-i hirefler mâbeyninde Selmân-ı Pâk'in kemer-beste etdüğü üçüncü pîridir.

Ve bu ekmekci hırfetinin çok esnâf yamağı vardır ve bî-hisâb askerdir. Ammâ bu esnâf-ı habbâzânın dükkânları cümle 999, neferât 10.000, bunlar arabalar üzre ekmekci dükkânları yapup kimi hamurkârlık eder, kimi ekmek pişirüp seyircilere hurdaca nân üreşdirirler.

Ve tahtirevânlar ve arabalar ve kızaklar üzre hammâm kubbesi kadar üstü çörek otlı ve sûsâmlı hâs beyâz ekmekler ederler kim her biri ellişer kantâr gelir ekmeklerdir. Ve kızaklar üzre olan ekmekleri yetmiş seksener çift câmûs çeker. Niçe böyle azîm ekmek yaparlar lâkin bunlar furunda pişmek mümkün değildir. Yeri

handak gibi yarup üstlerine kül örtüp dahi cânib-i erba'asına âteş edüp te'enniyle pişirirler, görmeğe muhtâcdır.

Ve dahi dükkânlarında niçe gûne beyâz Ramazân pideleri ve somunlar ve lavaşa yufka ekmekler edüp mezkûr büyük ekmeklerin bir kaçın Alayköşkü dibinde pâdişâh huzûrunda yağmâ etdirirler. Zîrâ İslâmbol monlâsı hânesine varınca mesâfe-i ba'îde olmağile götürmesi müşkildir. Bir kaç büyük ekmekleri dahi İslâmbol mollâsı hânesinde yağmâ etdirirler. Zîrâ cümle alay anda nihâyet bulup târumâr olup her esnâf ağaları ve şeyhlerin yine alay ile hânesine getirüp herkes hânelerine gider. (s.264)

{Esnâf-ı ekmekciyân-ı yeniçeriyân: Kârhâne birdir, neferât cümle üç yüz, cümlesi acemî oğlanlarıdır, yeniçeri ocağına ta'yîn verir gayrıya vermezler, meğer fukarâya vereler. Siyâh fotuladır, ammâ gâyet lezîzdir. Bu kârhâne, eski odalar ile acemî oğlanları odaları mâbeyninde bir kârhâne-i azîmdir.

Bir çorbacı ve bir fotula kâtibi ve yedi aded meremmâtçı ve yedi aded mu'temedleri ve bir ekmekcibaşısı ve bir kethudâsı ve bölükbaşılıları vardır. Bunlar dahi arabalar üzre dükkânlarında ekmek yaparak ve un eleyerek azîm ekmekleri sırk hammâllarına tahta-pûşlar üzre götürdüp iki tarafda olan seyrâncılara ekmekler bezl ederek cümle sivri külâhlı acemî oğlanları ile pür-silâh saf saf olup ekmekcibaşı ve fodula kâtibi ve çorbacısı rikâb rikâba muhteşemâne ubûr ederler, sivri külâhlı aceb askerdir}. (s.264)

Esnâf-ı tuzcuyân: Pîrleri Hazret-i İbrâhîm Halîlullâh'dır. Kaçan kim Halîlullâh Ka'be'yi binâ edüp ma'cene içre bir hayli türâb kalup İbrâhîm Halîl, hizmeti mukâbelesinde Hak'dan rahmet istedi. Cenâb-ı Bârî eyitdi:

“Yâ İbrâhîm, rahmet istersen oğlunu hocaya ver ve uryân geydir ve açları do[y]layup ziyâfet eyle sana rahmet vereyim” dedi. İbrâhîm eyitdi:

“Yâ Rabbî nice aç doylayayım?” Hak Celle ve Alâ eyitdi:

“Yâ İbrâhîm çamur karıştırdığın ma'cene içre kalan toprağı bir kısım şarka ve bir kısım garba ve bir kısım şimâle ve bir kısım cenûba atup ziyafetimdir yiyin ey mahlûk-ı Hudâ de” deyü Cenâb-ı İzzet hitâb edüp İbrâhîm ile çâr kısmı çâr kûşeye atınca Rabbü'l-İzzet rîha emr edüp cümle türâbı rû-yı zemîne dağıtdı ve bi-emr-i Hudâ her gubâr düşdüğü yerde tuz olup ilâ hâze'l-ân cemî'i mahlûk-ı Hudâ, İbrâhîm Halîl tuzundan tenâvül ederler aceb hikmetdir.

Ammâ Hazret asrında tuz satan Hazret-i Ebû Mellâh-ı Yemenî idi, Selmân kemerin bağlayup cümle tuzculara pîr oldu. Kabri yine Yemen'de San'ân şehrinde. Bu esnâf ekmekciye yamaktır. Zîrâ ekmek tuzsuz olmaz. Bunlar dahi pür-silâh olup tahtirevânlar üzre tuz dükkânlarında tuz tartarak tuz ekmek hakkıyçün diyerek ubûr ederler ve piyâde askerleri tarafeynde olan seyircilere tuz üleşdirerek ve şadumânlar ederek ubûr ederler. (s.264)

Esnâf-ı çörekciyân: Dükkân 200, neferât 2000, pîrleri (---) Cidde'de medfündür, Selmân belin bağladı. (s.264)

Esnâf-ı börekciyân: Neferât 4000, dükkân 200, pîrleri (---), kabri Kûfe'dedir, Selmân perverdesidir. (s.264)

Esnâf-ı gevrekciyân: Dükkân 55, neferât 200, pîrleri Mukbil-i Zerrîn-kemerdir Selmân belin bağlayup kabri nâ-ma'lûmdur. Sıffin cenginde şehîd oldu, derler. (s.264)

Esnâf-ı kâh[i]ciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri Şu'ayb-ı Havrânî'dir, Selmân belin bağladı. Kabri Habeş Zeyla'ı'ndadır. (s.264)

Esnâf-ı gurâbiyeciyân: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri Helvâyî Ömer'dir. Kabri Basra'dadır. (s.265)

Esnâf-ı simitciyân: Dükkân 70, neferât 300, pîrleri Reyân-ı Hindî'dir, Selmân belin bağlayup İmâm Hasan'a ve Hüseyin'e simit halka hedâyâ getirüp ol şehzâdelerin [160a] hizmetinde olurdu. Kabri Mısır diyârında Kınâ şehrinde Abdürrahîm Kınâvî cenbinde medfündür. *Kuddise sırruhü'l-azîz*. (s.265)

Esnâf-ı katâyifciyân: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri Reşîd ibn Helvâyî Ömer'dir. Kabri Kudüs'dedir, Selmân-ı Pâk belin bağladı. (s.265)

Esnâf-ı şehriyeciyân: Kârhâne 10, neferât 100, pîrleri Alî İskenderânî, Selmân belin bağladı. Kabri nâ-ma'lûmdur. (s.265)

Esnâf-ı lokmaciyân: Dükkân 20, neferât 50, pîrleri Hazret-i Ukkâşe'dir. Hazret-i Risâlet'in mühr-i nübbüvvetin bûs edüp Selmân belin bağladı, râvî-yi hadîsdir. Kabri Mar'aş'dadır, ammâ (---) dahi ziyâret etdik. (s.265)

Esnâf-ı gözlemeciyân: Dükkân 60, neferât 105, pîrleri Ebü'n-nidâ'dır, Şâm-ı Şerîf cenûbunda bir merhâle yerde kal'a-i Sa'sa[‘a]’da medfündür.

Bu bâlâda tahrîr olunan 12 aded esnâf cümle (---) asker olup pür-silâh cebe ve cevşene müstağrak olup şeyh ve nakîb ve kethudâları muhteşemâne atlar üzre süvâr olup neferâtları arabalar üzre furunlar yapup gûnâ-gûn eşyâlar dükkânların

zeyn edüp çörekçiler niçe yüz çörekleri tablalar ve kızaklar üzre koyup ikişer çift câmûs çeker, bâdemli ve yumurtalı çöreklerdir ve dükkânların zîb ü zîver ile zeyn edüp niçe yüz çörekleri ve halkaları sırik hammâllarına yükledüp ve halka çörek bezl ederek ubûr ederler. Börekçiler dahi gûnâ-gûn Şâm böreklerin ve tabla ve sini böreklerin başlarında ve araba üzre olan dükkânlarında halka börek bezl ederek ubûr ederler. Ve kâhîci ve gevrekci ve gurâbiyyeci esnâfları kezâlik dükkânlarında metâ'ların bezl ederek ubûr ederler.

Ve simitçiler dahi arabalar üzre furunların ve dükkânların zeyn edüp araba tekerleği kadar simitleri sıriklara geçirüp hammâllarla götürürler ve hurda simitleri dükkânlarına zeyn edüp ehl-i teferrüce simit, halka bezl ederek ubûr ederler. Ve katâyifciler dahi seyishâneler üzre dükkânlar yapup gûnâ-gûn ve reng-â-reng katâyif rişteleriyle dükkânçelerin tezyîn edüp halka katâyif bezl ederek ubûr ederler. Ve lokmacılar dahi seyishâneler üzre dükkânlar binâ edüp gûnâ-gûn fağfûrî ve mertebânî tabaklarla zeyn edüp halka ballı lokma bezl ederek ubûr ederler. Ve gözlemeciler dahi eyledir. Ammâ bu lokmacı ve gözlemeci dükkânlarında birer Yahûdî dîdebân mukarrerdir. Zîrâ Yahûdîler şîr-i revgan yağı yerler, müselmânlar say yağı yerler, gözleme ve lokmaya say yağı komasınlar deyü birer Yahûdî dîdebân bekler, dîdebân olmasa Yahûdîler ol dükkânlardan lokma ve gözleme yemezler, aceb muta'assıb mel'ûnlardır. Ve şehriyeciler dahi seyishâneler üzre dükkânların şamata varakları ve gûnâ-gûn teller ile zeyn edüp “Şehriyye nefâyis cânım” deyü şehriyye satarak ubûr ederler, azîm vezni üzre cem'iyet-i kübrâ asker-i bî-pâyândır. (s.265)

Esnâf-ı sakkâyân-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî: Cümle yüz altmış iki aded yeniçeri odalarının yedi yüz sakkâları vardır. Herbiri abraş gül-endâm-misâl küheylân atlarının üzerlerine telâtîn meşkeri ve telâtîn kovaları yükledüp atlarının yelederi ve kuyrukları ve şikemleri Hasanî Hüseyinî Kerbelâ kâtili ve Tuna geçidi kınalı atların sînelerinde ve kurgun ve paldımlarında gûnâ-gûn zîl ü bem çinkıraklar ve her atların başlarında beyâz ablak sorguclar ile tezyîn edüp sakkâlar siyâh çizme ve siyâh meşin dolamalarla ve serlerinde turna çığaları ile atların gûnâ-gûn çiçekler ile zeyn edüp piyâdeleri tarafeynde olan ibâdullâhlara mataralar ve sumaklar ile mâ'-i tâhir bezl edüp “Sakkâ sebîlillâh, şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ervâhlarıçün sebîl” deyü feryâd ederler. Zîrâ bu tâ'ife dahi ekmekçiye yamaktır. Zîrâ ekmek susuz, ev tuzsuz olmaz. Bu sakkâların pîri Selmân-ı Kûfi'dir. Selmân-ı Pâris belin bağladı.

Kabri Rey şehrinde, yüz otuz yaşında âhirete nakl eyledi, cümle sakkâların silsilesi ana çıkar. Ammâ bu tâ'ifenin zâbitleri yeniçeri ocağında bölükbaşılardan bir çorbacı sakkâbaşısıdır kim gedik sâhibidir, yoluyla gelüp kethudâyeri ve muhzır ağa olur. (s.265)

Esnâf-ı sakkâyân-ı şehir: Bunlar şehir sakkâsıdır, askerî değildir. Şehr-i İslâmbol içre 9999 çeşmelerden a'yân [u] eşrâfa su taşıyup kâr ederler. Bunların dahi pîrleri yine Selmân-ı Kûfi'dir. **[160b]** Bunların hâkimi hünkâr sakkâbaşısıdır, kârhâneleri Ayasofya'dadır. Ve bu at sakkâları cümle 1400 sakkâdır. Bunlar dahi atların gûnâ-gûn sebiz-gûn berkler ve gûnâ-gûn şükûfeler ile zeyn edüp mâ'-i sâfi bezl ederek ubûr ederler. (s.265)

Esnâf-ı arka sakkâsı: Neferât 8000 kavmdır, bunların pîrleri Ebü'l-Kevser Şâdü'l-kürdî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağlayup şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ için su bezl ederken İmâm Hüseyin huzûrunda Yezîdiler Şâdü'l-kürdî'yi şehîd edüp kabri meydân-ı Kerbelâ'dadır. Bu tâ'ifenin dahi ağaları hünkâr sakkâbaşısıdır.

Bu esnâf cümle piyâde olup arkalarında telâtin kırbalar ve libâsları serâpâ siyâh meşin dolamalar ve başlarında cığa teller ve gûnâ-gûn şükûfeler ve ellerinde tıhtâb ve câm ve billûr ve necef tâslar ve kâseler içre âb-ı nâbı mâl-â-mâl edüp içinde billûr ve akîk ve yeşim ve balgamî taşlar şa'şâ'a verir. Bu gûne altun yaldızlı mutallâ tâslar ile cümle guzât-ı müslimîne,

“Sakkâ, sebîl, sebîl içene rahmet, sebîl” diyerek âb-ı hayât bezl ederler. Nüş eden cânlara “Cân u gönülden sahhan ve âfiyen” derler. Ba'zılar,

“Mâ, Hasan ile Hüseyin aşkına su” derler. Ba'zılar bu ebyâtı terennüm eder, beyt:

İçen dil-teşneye târîh olupdur

Hüseyin-i Kerbelâ aşkına sahhan

derler.

Ba'zılara وسقيهم ربههم شرابا طهورا der.

Ba'zılar انا اعطيناك الكوثر der.

Ba'zısı و[جعلنا] من الماء كل شيء حي deyüp âb-ı nâb bezl edüp gazâlarda guzâtlar def'-i atşân ederler.

Ve ba'zılar şâhrâhları rûşen ederken şaka maslahatıyçün temâşâcılarının üzerlerine âb-ı rahmeti bârân-ı mağfîret gibi nisâr ederler. Ba'zı sakkâlar kamışdan su patlankıcı ile halk üzre nihânîce su serpüp şakalar ederek ubûr ederler. Ardları

sıra yeniçeri ocağı sakkâbaşısı ve hünkâr sakkâbaşısı at başı berâber tevâbi'leri ile pür-silâh ubûr ederler. (s.265-266)

Esnâf-ı değirmenciyân: Kârhâne-i değirmen-ı esb: {Bunların Hazret zamânında pîrleri yok idi. Cümle el değirmeni peydâ etmişlerd[i]. Ba'dehu su değirmeni peydâ olup sene (---) târîhinde Mısır'da Hâkim Bi-emrillâh at değirmeni icâd edüp dünyaya münteşir oldu. Pîrleri Hâkim olmuş olur}. Aded 985, neferât 9800, bu tâ'ife ekmekcilere yamaktır, pür-silâh olup niçe bin değirmen beygirlerin Tuna geçidi kınalayup arabalar üzre değirmenler tasnîf edüp araba tekerlekleri döndükçe değirmen çarhları tekerleğe dokunup dönerek un öğüdür. Niçe yüz değirmen dönerek ubûr ederken ba'zı halkın üstlerine un serpererek şakalar edüp "Allâh yüz aklığı vere" deyü ubûr ederler. (s.266)

[Esnâf-ı] değirmen-i mâ: Aded dördür, bu âsiyâb-ı mâlar İslâmbol içinde Kırkçeşme ayağı kış günlerinde çok cereyân e[t]dükde Kırkçeşme'den aşağı Necâtî sokağının sağ ve sol taraflarında hâneler içinde dörd aded musanna' değirmenlerdir. Vakt-i şitâda su tuğyân ile geldikde sâhib-i hâne levâzımâtıçün deverân eder, yohsa avâm-ı nâs için değildir, aceb temâşâgâhdır kim şâhrâh üzre su cereyân edecek arkları tâhir ü bâhirdir. İslâmbol'da bundan gayrı su değirmenleri yokdur. Ve bunları İslâmbol halkı dahi bilmezler, ammâ bu hakîrin semti olmağile deverân ederken bin kerre manzûrumuz olmuşdur. (s.266)

Esnâf-ı uncuyan: Dükkân 400, neferât 600, ekseriyyâ dükkânları Unkapanı'nın iç yüzünde vâki' olup uncu kefereleri bir güne manlifke şapka geyerler kim gûyâ hayâl-i zıl Karagöz'ü şapkasıdır. Ammâ müstakîm keferelerdir. Bunlar dahi arabalar üzre hâs beyâz un satarak ve halk üzre un serpererek pür-silâh ubûr ederler. (s.266)

Esnâf-ı un elekciyan: Kârhâneleri değirmenler vefurunlardır, neferât cümle 3000, bunlar ekseriya Mısır fellâhıdır. Pür-silâh olup yüzleri ve gözleri ve esvâbları cümle beyâz un olup arabalar üzre ellerinde un elekleri, dillerinde "İllâ yansuru's-sultân yâ sultân" diyerek ubûr ederler. {Pîrleri Ramazân ibn Şâzili'dir, Enes belin bağlayup kabri Vâdi'l-kurâ şehrinde dir}. (s.266)

Esnâf-ı buğday çalkayıcıyan: Bunların dahi dükkânları etmek furunları ve değirmenlerdir. Neferât 3000 kavmdir, bunlar dahi Mısır fellâhlarıdır. Bu tâ'ife kemâl-i ma'rifetlerin şol mertebeye ergürmüşlerdir kim buğday ve arpa ve mercimek ve bakla ve pirinc bir yerde mahlût olsa bunlar bir kalbur içre cümlesin

birbirinden ayırırlar. Ba'zı üstâd-ı kâmilleri kalbur içre buğday ve türâbı ayırıp çalkaya çalkaya buğdaydan “Lâ ilâhe illallâh” yazar ve “Yâ Şâfi” ve “Yâ Kâfi” yazar, aceb müntehâ ma'rifet-i sihr-i i'câzdır. Pîrleri Alî Sâmir'dir, Selmân belin bağladı. Bunların seferde kârları ıstabl-ı [161a] sultânide ve gayrıda at yemleri çalkayup pâk ederler. Bunlar dahi pür-silâh olup kalburlar ile buğday ve arpa çalkayarak ubûr ederler. (s.266)

Esnâf-ı galburcıyan: Dükkân 200, neferât 300, bunlar at derilerinden kalbur yaparlar. Bunlar dahi ekmeccilere yamaktır. Arabalar üzre dükkânlarında kalbur binâ ederek ubûr ederler. Pîrleri Sa'deddîn ibn Nâsır'dır, kemerin Selmân bend etdi, kabri Kara Âmid'de medfûndur. Elzem-i levazımından hîrfetdir. (s.266)

Esnâf-ı elekciyân: Dükkân 239, neferât 500, pîrleri eş-Şeyh Fidyân-ı Acemî'dir. Kabri Şîrâz'dadır. “Bunlar at kılından ve harîrden elekler yapup kâr ederler. Bunlar dahi ordu-yı İslâm'da lâzımlı esnâfdır. Ekmecciler alayında ubûr ederler ve “Uçuz veririm” deyü feryâd ederler. (s.266)

Esnâf-ı nişasdacıyân: Kârhâne 300, neferât 700, bunların pîri ma'lûmum değildir. Bu tâ'ife arabalar üzre nişasda satarak ve yaparak ubûr ederler. (s.266)

Esnâf-ı güllâccıyan: Pîrleri Helvâyî Ömer'dir, Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Bunlar seyishâneler üzre güllâc yaparak ve satarak pür-silâh ubûr ederler. Kârhâneleri 40, neferât 80. (s.266)

Esnâf-ı beksumâtçıyan: {Evsâf-ı peksumât emîni seferlerde azîm ağalıktır}. Furun 105, neferât 1000, kârhâneleri Galata'da ve Kuruçesme'de ve Yeniköy'dedir. Bunlar dahi pür-silâh olup arabalar üzre furunlarında hâs [u] beyâz peksumât pişirüp dükkânların berk [ü] bârlar ile zeyn edüp harar harar beksumâtları halka mebzûl ederek ubûr ederler ve vâsi' tahta soffalar üzre birer ikişer kantâr gelir, beksumâtları sırık hammâllarına götürdüp alay ederler.

Bu esnâfların yine pîri Hazret-i Âdem'dir. Ba'dehu Hazret zamânında pîrleri Ya'kûb-ı Fahfarî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı, anın yedinci miyân-bestesidir.

Cümlenin pîri vardır illâ at değirmeninin pîri yokdur, zîrâ hayvânlara azâb-ı elîm olduğundan ekmeğinde gnâ yokdur. El değirmeni çekmek sünnet-i Resûl'dür. İle'l-ân Mekke ve Medîne'de el değirmeniyle kifâflanır niçe bin ibâdullâh vardır.

Ba'dehu su değirmeninin Frengistân'da sâ'atçiler te'lîf etmişlerdir. Ammâ sene (---) târîhinde Süleymân Hân Budin kal'asın feth edüp içinde bir at değirmeni bulunup ana taklîd ile her diyârda îcâd etdiler.

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâflar ubûr etdikden sonra etmeçibaşının metâ'larının sonu ubûr etmeğe başlar, niçe bin tabla hâs u beyâz etmek ve beyâz halka her biri birer değirmen taşı ve değirmen çarhı kadar onar sırik hammâlî götürür. Uzun çam sıriklarına dizilmiş halkalar ve çam tahta soffâ tahtirevânlar üzre üstü bâdemli ve haşhâş ve anisonlu ve çörek otlu ve za'ferânlı Ramazân pideleri ki her birin altışar sırik hammâlları götürür ve dahi uzun tahtalar üzre dikili taş-misâl üstü gûnâ-gûn bahârlarla zeyn olmuş za'ferânlı ve çörek otlu ve sûsâmlı ve yumurtalı çörekler kim her birin onar çift sırik hammâlîna tahmîl edüp ubûr ederler. Ve azîm soffalar üzre hammâm kubbesi kadar pişmiş somunlar kim beş yüzden mütecâvizdir.

Andan arabalar üzre yüz elli mikdârı furunlar içre hâs ekmek pişirerek ubûr ederler. Ve arabalar üzre hamîr yoğururak ve pişiriciler kolların sığayup furundan etmek çıkararak "Ala vere" diyerek ve gayrı tâ'ifeleri omuzlarında furun kürekleri ve söngeleri ve gelberileri ve furundan âteş çekecekleri cümle dîbâ ve şîb ü zerbâf ile bu zikr olunan âletlerin saplarını sarup gûnâ-gûn şakalar ederek bir hây-hû ile ubûr ederler. Andan, (s.266-267)

Evsâf-ı mahmil-i şerîf hevdec-i Resûlullâh: Hazret'in bârhânesidir kim, surre emînlerinde durur. Siyâh Ka'be örtüsü üzre zer-ender-zerdûz işleme çâr-kûşe ve sivri çâr-kûşe kubbe üzre sürâhî altun yaldızlı top alemli ve çâr-kûşesinde yine mutallâ toplu mahmildir, anı götüren şütürü kınalayup zer-ender-zere gark edüp şütürün serinde teller ve gümüş zencîrli licâmı ve zerdûz sağrı poşu ve gûnâ-gûn zîl [ü] bembler ile deveyi zeyn edüp mahmil-i şerîf içinde bir ma'sûm Feth-i Şerîf tilâvet edüp hoş-elhân segâh makâmı üzre kırâ'at eder. Ve mahmil-i şerîfin cânib-i erba'asında çâr-yâr-ı güzînin ve sâ'ir Ashâb-ı kirâmın seyf-i müczemleri ile zeyn edüp ubûr ederler.

Lâkin **[161b]** mahmil-i şerîf cemelinin licâmı akkâm ve meş'alçilerin elinde olmak ile ol zümrenin evsâfin ve evzâ' [u] etvârın bildirir. (s.267)

{Esnâf-ı şütürbân [u] sârbân-ı revân: Bunların pîri Yemen'de Veys el-Karanî'dir kim Yemen'de Karan şehrinde medfündür. Bu kavim Hazret-i Risâlet'in hevdec-i şerîfi hizmetinde olduklarında cümle (---) bin aded pür-silâh sârbânlar develerin zer-ender-zere müstağrak edüp kös ve tabl ve makrafa ve kebirgelerin çalarak alayköşkû dibinden alay-ı azîm ile ubûr ederler}. (s.267)

Esnâf-ı akkâmân: Neferât 1005, pîrleri Şâdî el-Hindî'dir ammâ maskat-ı re'si Şâm'dır. Hindistân'da çok seyâhat etmeğile Hindî tahallüs eder. Kabri Kudüs'de Kerek kal'asında el-Muktedir Billâh cenbinde medfündür. Enes ibn Mâlik belin bağıladı. Sahâbe-i kiramdandır. Akkâmlar kuyûtların bilmeyüp Amr-ı Ayyâr pîrimizdir, derler, ol ise Hazret-i Resûl'ün peyki idi.

Bu esnâf-ı akkâmân kendüleri gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile mülebbes edüp ve sefere me'mûr olan vüzerâların tahtirevânların zeyn edüp bin yedi yüz tahtirevân, nakş-ı nigârâne-i Çîn-misâl bezenüp ve katırların dahi akmişe-i fâhireler ile tezyîn edüp cümle akkâmân pür-silâh olup mahmil-i şerîf yanında alayında "Allâ[h] yansuru's-sultân" deyü def [u] kudüm [ve] makrafalara darblar urup el çarparak maval ırlayarak bir hây-hû ile alayköşkû dibinden ubûr ederler kim sadâları evce peyveste olur. Andan, (s.267)

Esnâf-ı meş'alciyân: Neferât 3000, pîrleri Abdullâh ibn Şemmâs-ı Adeni'dir. Kabri yine Yemen Adeni'nde Urus Hasan Paşa câmi'i mihrâbı önünde medfündür. Bu meş'alciyân tabankeş olmaları hasebiyle ve kantûra taşıdıkları haysiyet ile Amr-ı Ayyâr pîrimizdir derler.

Bu tâ'ife dahi pür-silâh olup sefere me'mûr cem'i vüzerâ ve a'yânın meş'alcipleri cem' olup ellerinde def u kudüm [ve] makrafalara turrallar urup ale'l-umûm "Allâh yansuru's-sultân" deyüp feryâd etdiklerinde zemîn u âsumân dir dir dîtrer. Ve meş'aleleri içre gûnâ-gûn şükûfelerden sünbül ve erguvân ve lâle ve reyhân doldurup meş'al sapların atlaslarla sarup mahmil-i şerîfin ardı sıra sadâ-yı Allâh Allâh ile bu kadar bin âdem ubûr etdikde el-azametullâh kimin cânı var kim vâlih [ü] hayrân olmayup ağlamaya, bu tarîk ile meş'alciyân kümesi dahi ubûr ederler. Andan ekmeccibaşı önü sıra, (s.267)

Esnâf-ı köçek-i Amr-ı Ayyârân, reh-revân-ı şâtırân: Pîrleri Amr Ümeyye-i Zamîr'dir. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî kemerin bağlayup cümle şâtırların silsilesi ana müntehidir. Kabri Hıms şehrinde. Bu tâ'ife-i şâtırân cümle bin altmış neferâtdır. Sultân Murâd Hân'ın kırk aded şâtırlarından mâ'adâ cümle vüzerâ ve mîrimîrân ve sâ'ir ümerâ ve ser-bevvâbân, mîrialemlerin cümle şâtırları zer-ender-zere müstağrak olup altun tâsalar üzre cığcığalar zeyn edüp ellerinde teberi Müslimîler ile çifte çifte tâvûs-ı bâğ-ı İrem gibi hırâmânî refât ederler.

Ordu-yı İslâm alayında bunlardan muhteşem alay yokdur. Gûyâ bir nûr deryâsı cereyân eder, hakkâ ki içlerinde yine nûr-ı ilâhî'den nişân verir dilberânları

var kim görenin aklı perîşân olur. Zîrâ gâyet müzeyyendirler. Her biri dîbâ ve şîb ü zerbâfa ve murassa‘ kemer kuşaklarla ve başlarında gûnâ-gûn âfitâbeler üzre ablak tellerle kendülerin tezyîn edüp ve bellerinde incü saçaklı kantûralar üzre zîl [ü] bem ve debdevî ve dehdehî ve gûnâ-gûn horasânî şâtîrân zilleri ve ellerinde mücevher şeş-pençe hıştlar ve gûnâ-gûn teberler ile mü’eddebâne ubûr ederlerken, cümle temâşâcılar mebhût olurlar.

Bunlardan sonra ekmekcibaşı destâr-ı mahsûsasıyla ve tuzcubaşı kezâlik ekmekcibaşıyla yan yana ve cümle tevâbi‘leri ve iç gulâmları âlât-ı silâh ve zer-ender-zerli akmişe-i fâhire ile {ve tarafeyninde sırma keçeli ve kırmızı dolamalı ve başları telli mataracibaşı elinde cevâhir matara ve tûfengcilerin ellerinde mücevher sadefkârî kundaklı tûfengler ile ekmekcibaşı rikâbında yürürler. Gûyâ ekmekcibaşı bir mîrimîrândır. Dîn direği kârında olmağile cümleden mükellef olup ve cümle esnâfa takaddüm olundu ve esnâf-ı azîmdir ki tahrîr olundu}, ubûr ederler.

Ardı sıra yeniçeriyân sakkâbaşısı çobracı kuka süpürge tâcıyla ve hünkâr sakkâbaşısı tâc-ı revâcile iç gilmânları cebe ve cevşene gark olup ubûr ederler.

Ve ardları sıra peksumâtçibaşı ve tuz emîni ve peksumât emîni rikâb rikâba olup bunlar dahi iç gulâmları ile ubûr ederler.

Ardları sıra ekmekciler kethudâsı ve şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve yiğitbaşları cümle esbâb-ı ihtîşâmları ile ubûr ederler. Bunların dahi iç gulâmlarının ellerinde on yedişer boğum Basra kargısı cıda mızraklar ile ubûr eder.

Bunların ardı sıra Âl-i Osmân'ın on ikişer kat mehterhâne-i azîmi ve yigirmi çift beyâz şütürler üzre seksen aded kös-i hâkâniyânlara darblar urup ubûr etdiklerinde gulgule ve velvelesinden istimâ‘ eden benî âdemin beynisi mağzı ağzından çıkup görmeyen âdem dem-beste olur. Esnâf-ı habbâzân tâ bu mertebe muhteşemâne dârât [u] azemetle alay etmeğe ruhsat verilmiştir.

Bu bâlâdâ ekmekcibaşıya yamak tahrîr olunan cümle (---) 29 aded esnâfdır. Yekûn dükkânları (---) ve cümle [162a] ehl-i sanâyi‘i (---) aded askerdir. *Ve’s-selâm.*

Ammâ bu tâ’ifeler cümle ordu-yı İslâm’da elzeminden askerdir.

Bu ekmekçi esnafının alayından sonra esnâf-ı sarrâcân ubûr etmek murâd etdiler. Cümle keştîbân-ı tüccârân-ı berr ü bihâr gulû edüp mâbeynlerinde fetret vâkı‘ olmalı olunca bu ahvâl Sultân Murâd Hân'a mün‘akis olup cümle ulemâ-yı kibâr ile ve cümle meşâyihân esnâf ile meşveret edüp cümle keştîbân ekmekcilerden

sonra alay etmeleri ma'kûl görüldü. Zîrâ ekmekcilere buğdayı keştîbân getirüp ekmekçiler anlara muhtâcdır ve pîrleri Hazret-i Nûh-ı kadîmdir. Elbette anlar alay etsin deyü keştîbânların yedlerine hatt-ı şerîf-i sa'âdet-makrûn verilüp sâ'ir esnâflara dahi kânun hatları verildi. (s.267-268)

Esnâf-ı azîm keştîbân-ı Bahr-i Siyâh ya'nî Karadeniz

Sultân Murâd Hân-ı Râbi' asrında Karadeniz'de keştî cümle 9000, bâ-husûs Ucalı Hacı Alî şaykası iki anbârlı ve iki dikmeli ve Gümrük Emîni Alî Ağa'nın Kuru Zevrak nâm şaykası ve Fırtıloğlu şaykası ve Cido Alî şaykası ve Kosdıça Mustafâ şaykası ve Abâcıoğlu şaykası ve Kalafatoğlu şaykası ve Katrânoğlu karamürseli ve Âşcı karamürseli ve Çiço karamürseli ve niçe bin şayka ve zarbına ve karamürsel ve çekeleve ve meneksile gemiler Karadeniz'de şinâverlik ederdi.

Bunların neferâtları cümle 2000 pâk müsellaah ve fitoz bahâdır ve şeci' askerdir. Pîrleri Hazret-i Nûh'dur. Ammâ Hazret-i Resûl asrında Mekke deryâsı kim Süveys deryâsıdır, andan bir re'îs Hazret huzûruna gelüp İslâm ile müşerref olan Ebü'l-mahz-ı Ummânî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı ve cümle keştîbân ve re'îslere ser-çeşme olup âhir kabri bahr-i Ummân'da gark olup ka'r-ı deryâda makâm etdi.

Bu tâ'ife-i keştîbân var kuvveti bâzûya getirüp cümle piyâde{leri} pâk libâslar ile müzeyyen olup kızaklar üzre şayka ve karamürseller inşâ edüp içinde pür-silâh asker ile âmâde olup her gemiyi biner âdem gemi palamarları ile keşân-ber-keşân çeküp yetmiş seksen pâre Karadeniz'e çıkan Kazak keferesi şaykaların yedeğe alup alayköşkü dibine vardıkda şaykalar ve Karamürseller ile Kazak şaykaları ceng-i azîm eder şekilli olup kâfir gemilerin feth edüp haçlı peykerlerin ser-nigûn edüp içinde olan Marile keferelerini demir zencîrlere urup yine kefereler mahzûn savt ile dankiyo tulum sâzların ve boruları ve erg[an]ûnça düdüklerin çalarak müselmân gemileri kefereler gemilerin yedeğe alarak ve gemiler içre olan levendât kırkar ellişer dirhem dalyan tüfenglerin atarak ve gemilerini niçe bin kişi kızaklar üzre,

“Eyya moli ya mola” diyerek ve “Dâ'im Allâh, dâ'im Allâh” esmâsıyla gemileri çekerek ve gûnâ-gûn bayrak ve filandıra ve altun alemlerle gemilerin zeyn ederek gemilerden toplar atarak ubûr ederler. (s.267-268)

Esnâf-ı tâ'ife-i kalafatçıyan: Dükkân 300, neferât 1000, pîrleri Sa'd ibn Ubeyd'dir. Selmân belin bağladı. Keştîbânların kârı bunlar ile itmâm bulduğuyçün gemicilere yamaktır.

Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzre ba'zı gemileri “Tirtaka tirtak tır tır tak” diyerek kalafat ederek ellerinde tokmakları ve eceneleri ve malaları ve malahtarları ve zift ü katrân ile müllemma' olmuş esbâbları ve başlarında kenevirinden destârlar ve demir çengâl harbeler ucunda Kâğızhâne dağlarının süpürge fundasıyla ba'zı gemileri kalafat karinası edüp funda ile yakarak ve gemileri yağlayarak ve câ-be-câ malalar ile seyrâncıları,

“Sakın yoldan yoldaş” deyü yağlayup funda âteşiyle yakup yol açarak “Allâh yol vere, eyyâm {bol} vere” deyüp gavgâ ve feryâd ederek ve top u tüfenglerin atarak saf saf ubûr ederler. (s.268-269)

Evsâf-ı kalafat üstübüsü bükücüler: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri nâma'lûmdur, Allâhu a'lem, yine Sa'd ibn Ubeyd'dir. Bunlar dahi arabalar üzre dükkânlarında kettân üstübüsün katrân ile bükerek ubûr ederler. (s.269)

Esnâf-ı üstübü alıcıyan: Bunların dükkânları yokdur. Ancak İslâmbol içre zahırlarına birer çuval alup mahalle mahalle “Üstübü alayım” deyü feryâd edüp ba'zı cariyelerden tenhâca bulursa üstübüsün çıkarup alır. Neferât 200, bunlar dahi üstübü bükücüler ile dükkânlarında katrânlı destiler üzre üstübü bükerek “Nûh elidir, Nûh eli” diyerek feryâd [ü] figân edüp tüfenglerin atarak ubûr ederler. Hakîkat bunların dahi pîri Sa'd'dır. (s.269)

Esnâf-ı marankozân: Bunların dahi dükkânları yokdur. [162b] Ancak Galata'da ve Tophâne'de ve Kâsımpaşa'da lonca yerlerinde mevcûd bir alay üstâdân [u] mi'mârân-ı keştîdir. Gayrı neccârân bunların kârın edemezler. Başka bir ilm-i azîmdir. Neferât 3000 kavmdır, eğer müslim ve eğer Rûm u Freng gâyet üstâdlardır.

Pîrleri Hazret-i Nûh'dur kim emr-i Hak ile Tûfân'dan halâs için ibtidâ rû-yı arzda Hazret-i Nûh Cibrîl-i Emîn ta'lîmiyle kaz göğsü kemiğine göre bir gemi inşâ edüp direğine “Yâ Hafîz” ve küreklerine “Yâ Serî'ü'z-zafer” ve anbarına “Yâ Vâsi'” ve başa “Yâ Kavî” ve tahtalarına “Yâ Metîn” ve kıçına “Yâ Dâ'im” ve dümenine “Yâ Muksitü'l-müstakîm” yazdı ve gemi içine girenlere,

بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمَرْسِيهَا رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

âyetin tilâvet etmek fermân olunup ibtidâ Nûh Nebî gemiyi binâ edüp âye[t]:

وهي تجري بهم في موج كالجبال ونادي

نوح ابنه وكان في معزل يابني اركب معنا

âyeti üzre ümmetine ve evlâdlarına nidâ edüp cümle yetmiş yedi aded âdem ve yedi yüz aded ecnâs-ı mahlûkât-ı hayvân gemiye girüp Tûfân-ı Nûh'da kırk gün gezüp yevm-i âşûrâda âye[t]:

واستوت على الجودي وقيل بعدا للقوم الظالمين

nassı üzre şehr-i Musul kurbünde cebel-i Cûdî üzre gemileri kenâr bulup herkesde olan me'kûlât [ü] meşrûbâtların bir kazanda pişirüp âşûrâ dediler. Zîrâ yevm-i âşûrda tûfândan halâs oldular. İllâ Ken'ân nâm evlâdı kâfir olup gemiye girmeyüp gark-ı âb olup Mısır diyârında Elvâhda ber-kenâr olup anda bir gârda yatır, Kıbtîlerin ziyâretgâhlarıdır. Bunun hakkında âyet, (---) (---) (---) (---).

Ve hâlâ bu dünyâda olan benî âdem Tûfâ[n-ı] Nûh'dan gemiyle halâs olan yetmiş âdemden tenâsül bulmuşdur ve bu kadar hayvânât-ı gûnâ-gûn yedi yüz aded hayvânâtdan tenâsül buldu ve Hazret-i Nûh'a anıñçün Âdem-i Sâni dediler. İşte ibtidâ edim-i arzda gemi binâ eden Hazret-i Nûh olup cümle marankozların ve keştîbânların silsilesi Hazret-i Nûh'a müntehîdir kim bu marankoz tâ'ifeleri Hazret-i Nûh halifeleridir.

Hazret asrında Cidde iskelesi'nde ibtidâ gemi yapan eş-Şeyh Âmir-i Nevâtî'dir. Gemi inşâ edüp Yemen-i Aden'e sefer edüp her bâr Hazret'e hedâyâ getirüp hayr du'âsı berekâtıyla gemisi tâ Âl-i Emeviyyûn'da Abdülmelik hilâfetine dek ol gemi ve Şeyh Âmir-i Nevâtî mu'ammer olup kabri Cidde'dedir.

Bu marankoz neferâtları dahi pür-silâh olup ellerinde keser ve destere ve hinar ve çırpılar ile ubûr edüp kızaklar üzre yeni gemiler yaparak “Pîrimiz yâ Nûh yâ Nûh Nebî Necî” diyerek gûnâ-gûn şakalar ederek ubûr ederler. (s.269)

Esnâf-ı urgancıyân: Bunların dükkânları Galata handakı ve Tershâne ardı ve Okmeydânı'dır. Ammâ neferât 500, bu tâ'ifelerin pîri Şeyh Abdullâh-ı Hablî'dir. Yemen Mûhasında medfûndur. Bunlar Galata handakında cânkurtaran ve gomana ve palamar ve hurmâ lîfi ve kendirden ısparçına ve mürsel ve halat nâm katrânlı halatları vocıvocılar kızakları ile bükeler. Bunların hîn-i gazâda kârları top palamarları bükmeğdir. Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzre “Eyya moli ya moli” diyerek urga[n] ve halat bükerek ubûr edüp giderler. (s.269)

Esnâf-ı kendirciyân: Dükkânları mahzenlerdir, aded-i mahâzin 100, neferât 300, bu tâ'ife kendir ipi ve kendir kettânı fûrûht edüp keştîbânlara yamaktır. Bunlar arabalar üzre kendir ipleri ve sicimleri fûrûht ederek ubûr ederler. (s.269)

Esnâf-ı yelkenciyân: Dükkân 90, neferât 300, bu tâ'ife bezzâz-misâldir ammâ gemilere gûnâ-gûn mayısıra ve çember ve alborata ve trinketa ve çekeleve biçimi yelkenler biçüp gemileri donadırlar. Pîrleri bez dokumada Hazret-i Şîs'dir ammâ Hazret asrında pîrleri ma'lûmum değildir. Bunlar dahi arabalar üzre küçükgemilere yelken yapar şeklinde pür-silâh olup bez arşınıyarak ubûr ederler. (s.269)

Esnâf-ı ziftciyân u katrânciyân: Dükkân 70, neferât 110, bunlar dahi pür-silâh dükkânlar üzre zift ve iricna ve çam sakızı ve katrân satarak ubûr ederken niçe piyâde âdemleri katrânlı tulumlar ile seyrâncılar içine girüp halkı birbirlerine katup "yol verin" deyü feryâd edüp şakalar ederek niçe âdemlerin esbâb-ı ihtîşâmları ve yüzleri ve gözleri katrân olup bu güne mudhiklik ederek mevc mevc ubûr ederler, ammâ gâyet mashara kavmdir. (s.269-270)

Esnâf-ı serenciyân: Dükkân 200, neferât 300, bunların dükkânları Kâsımpaşa ve Galata ve Tophâne'dedir. Gemiye müte'allik seren ve direk ve kürek ve eğegî ve tahta ve bodostoma ve piraçolya ve kayın ve kovuş ve mezriye şekilli keresteler bey' [163a] ederler. Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzre alat, direk, kürek çekerek bir hây-hû ile ubûr ederler ammâ serencibaşı at üzre kethudâsıyla muhteşemâne güzer ederler. (s.270)

Esnâf-ı tulumbaciyân: Dükkân yedi, neferât seksen, bunların dahi pîri ma'lûmum değildir. Ve bunlar arabalar üzre dükkânlarında çam direklerin azîm burgular ile delüp tulumba ederler. Başka bir musanna'-ı garâyibdir. Telattum-ı deryâda bir geminin armozları açılıp rahnedâr olsa su girüp gark-ı âb olmak mertebesine vardıkda der-akab bu tulumbarı geminin bir kaç yerine koyup cümle suyu san'at ile taşra çeküp atarlar, görmeğe muhtâc bir san'atdır. Bu kâr ile bunlar dahi tay ederler. (s.270)

Esnâf-ı pusulaciyân ya'nî kible-nümâciyân: Dükkân 18, neferât 45, pîrleri Hazret-i Üryâ'dır. Ammâ Hazret asrında pîrleri Muvakkıt İbrâhîm Mağribî'dir, ilm-i felekde nazîri yok idi, Hazret'in muvakkıtı idi. Hazret huzûrunda Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Yenbû'ü'l-Ber'de Ulu Câmi' haremindedir kible-nümâsıyla kibleye müteveccih olup hâk-âlûd yatır ziyâretgâhdır. Bu tâ'ife-i pusulaciyân, pusulaların Sultân Bâyezîd câmi'i mihrâbında tecrübe ederler. Zirâ Bâyezîd-i Velî kerâmetle ol câmi'in mihrabına esâs birağılmışdır. Bu tâ'ifeler dahi pür-silâh olup

arabalar üzre dükkânlarında seng-i mıknatıs ile kible-nümâ mîllerin sıvararak ubûr ederler. (s.270)

Esnâf-ı kum sâ'atciyân: Dükkân 15, neferât 20, bu tâ'ife gemicilere deryâda lâzım olmağile alaylarında yamak olup tahtırevânlar üzre gûnâ-gûn kum sâ'atleri bağlayup kumların elekler ile eleyerek ubûr ederler. Pîrleri mukaddemâ Hazret-i Yûsuf gârda iken evkât-ı salâtı bilmek için inşâ etdi. Ammâ Hazret asrında pîrleri Talha bin Abderî'dir. Hazret'in sâ'atcisi idi. Bunlar mü'eddebâne güzer ederler. (s.270)

Esnâf-ı hartaciyân: Nefer 15 ve dekâkîn sekiz, bu tâ'ife cemî'i ulûm-ı garîbe ve acîbeye mâliklerdir ve bir kaç lisâna mâliklerdir, cümleden lisân-ı Latin-i Eflâtîn'e mâliklerdir kim selef hukemâlarına ilm-i hey'et üzre te'lifâtlarında Kitâb-ı Atlas ve Minor ve Coğrâfiyye ve Papamonta misilli kitâbları okuyup cemî'i rû-yı zemînde olan Karadeniz'i ve Akdeniz'i ve Bahr-i Muhît'i ve Bahr-i Okyûnûs'u ve Bahr-i Ummân'ı ve Bahr-i Süveys'i ve Bahr-i Harez'i ya'nî Gîlân Denizi ve Bahr-i Ummân'ı ve Bahr-i Hürmüzü ve Halîc-i Bundukân'ı ve Bahr-i Van'ı ve'l-hâsıl cümle ebhurları ve halîcleri ve tur'aları ve bu deryâlara mahlût olan nehr-i azîmleri ve rû-yı arzda olan dağ ve taşları cümle tasvîre getirüp hey'etle yazup gemicilere fûrûht ederler kim cemî'i keştîbânların bu ilm-i harta cânlarıdır. Zîrâ sekiz rûzgâr ve yetmiş kerte üzre ne diyâra gideceğın ve ne cezîreye uğrayup ol limana karîb sığ mıdır ve dökündülü taşlık mı ve kumsal mı ve amîk mi ve a'lâ yatak liman mıdır? Cümle bu hartalarda mastûr olup re'îsler bu hartılar ile amel edüp Bahr-i Ummân'da mellâhlık ederler, ilm-i azîmdir.

Bu kavmin pîrleri İkrime bin Ebû Cehil'dir. Hicret-i Nebevviye'nin sene 17 Mekke feth olup Ebû Süfyân ve bu İkrime İslâm ile müşerref olup Selmân-ı Pâk belin kuşadup ehl-i hey'ete pîr oldu. Ve bu ilmi babası Ebû Cehil'den ve Ebû Leheb'den görüp kesret-i seyâhat ile bu ilimde yegâne-i asr olmuşdu. Ve bu ilm-i hartada Ebû Leheb, Ebû Cehil-i la'în ferîd-i dehrden Dehrî mezheb mel'ûnlar idi. İkisinde hidâyet olmayup Ebû Leheb, âye[t]: حمالة الحطب âyeti üzre dağdan odun getirirken odun bağladuğı ip boğazına geçüp mürd oldu. Ve Ebû Cehil Bedr-i Huneyn gazâsında mürd oldu.

Netîce-i merâm bu hartacı kavmi arabalar üzre dükkânların harta kâğızları ile dünyâ tasvîri tahrîr olmuş ve niçe kılâ' ve şehirler sûretleriyle dükkânların zeyn edüp kendüler dahi vaka' [u] vakârlarıyla ubûr ederler. (s.270)

Esnâf-ı dalgıcân-ı gavvâsân: Dükkânları yokdur, ancak Galata'da ve Kâsımpaşa'da lonca yerleri vardır, anda bulunur. Neferât üç yüz, bunlar ekseriyyâ Mağrib Urbânı ve Reşîd ve İskenderiyye Urbânıdır. Ammâ Rodos cezîresi mukâbelesinde cezîre-i Sönbeki, Süleymân Hân fethi olup yine Süleymân Hân câmi'i evkâfî re'âyâsıdır, dörd bin aded Rûm harâcıdır. Bunlarda ola[n] gavvâs, Bahr-i Hürmüz'de inci çıkaran gavvâslar hemtâ olamazlar.

Bunlar ağızlarına zeyt yağı **[163b]** alup yetmiş kulaç ka'r-ı deryâyâ dalup ağzındaki zeyti taşraya bırakınca tarfetü'l-ayn içre dühn-i zeyt rû-yı deryaya müstevlî olup her bir zeyt yağı katresi birer hûrşîd-i dırahşân olur, zîrâ ol zeytlere şems-i cihânın tâbı urup her katre-i zeyt kevâkib-i Süreyyâ gibi ka'r-ı deryâyı münevver edüp bir sûzen ve bir derâhim olsa bulup gavvâslar ka'r-ı deryâyâ bir püşt-i pâ urup tarfetü'l-ayn içre taşra çıkar. Yetmiş kulaç yere talup bir ân dura ve yetmiş kulaç dahi çıka, mu'cize-misâl bir ma'rifetdir kim makdûr-ı beşer değildir.

Bunlar deryâdan sünger çıkarırlar ve gark olan gemilerin metâ'ların çıkarırlar. Bunların pîri, gavvâs-ı ma'ânî eş-Şeyh Hâlid-i Ummânî dâ'imâ Hürmüz deryâsında incü çıkarup ehl-i beyt-i Resûl'e hedâyâ getirirdi. Enes ibn Mâlik şed bağlayup gavvâslara pîr [ü] pîşvâ oldu. Kabri Habeş'de Musova cezîresindedir, yedi kerre ziyâreti müyesser olmuşdur. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ammâ bu talgıç tâ'ifeleri sâ'ir esnâflar gibi pürsilâh ve mülebbes değildir. Ancak bellerinde birer peştemâl ve ba'zılarının belinde yağlı hayâl balık kursağı ve uryân gavvâslarının bellerinde futaları bile yok ve kulaklarında deniz mâliki saçları ile uryânen alay ederler.

Ve ba'zılarının ellerinde iki tarafı tığ-ı Dahhâk'dan nişân verir tığ-ı gam gam şekilli miczem bıçakları var, kaçan bir gemi batsa ol geminin iplerin ve demirleri ve palamarların kesmeğe ol bıçakları taşır ve ba'zı zamân ka'r-ı deryâda balığa ve nehenge râst gelüp ol bıçağ ile cidâl edüp ihtimâldir halâs ola.

Sergüzeşt : Hacı Nâsır nâmında bir gavvâs dostumuz var idi, ol hikâye eder: “Bir kerre bu Habeş Harkova'sı önünde Mostarlı Mustafâ Paşa fermanıya incü çıkarmak için elimde bıçağımla daldım, anı gördüm, deryâ içre ejdehâ-misâl bir kıraç nehengi gelüp bana aslâ amân vermeyüp yutdu. Bir buz pâresi içre bir muzlim karanlık yere girdim. Ammâ aslâ bir havf [u] haşyete düşmeyüp bunalmadım ve deryâ gibi değil dâ'imâ nefes alup vermedim. Ammâ vücûdum gitdikce şiddet-i şitâdan erimede.”

Hakikatü'l-hâl deryâ mahlûklarının cemî'isinin tabî'atları burûdet üzredir ammâ tenâvül olursa ne bârid ve ne yâbisdir, i'tidâl üzre bir mahlûkdur.

Bu kerre Hacı Nâsır eydir: "Bildim ki beni balık yudup giderek vücûdum mahv olup ana gıdâ olurum. İbtidâ dübürüm kaynakları ve kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeğe başladı. Ammâ derûnumdan Feyyâz-ı Mutlak'a teveccüh edüp halâsım ricâ etdim. Ammâ yine balık karnında aslâ hareket etmeyüp bir vâsi' sıyrıncak yerde iki ellerimle yoklayup dururken anı gördüm, olduğum balık karnı ra'd gibi gürleyüp cân havliyle elimdeki bıçağın sabıyla ucunu berk duttum, bir zamândan gördüm ki berk-i hâtif gibi gitdiğim hayâllendim, bir zamândan sonra gördüm ki kâhî baş aşağı kâhî baş yukarıya takla ata ata bî-tâb kaldım. Ba'dehu yine ke'l-evvel balığın karnında asude-hâl oldum. Ammâ cânım sıkılmağa başlayup gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talab talab ede ede hareketden kaldı. Bilmem ne kadar sâ'at durduğumu, anı gördüm benim karnında olduğum balık erimeğe başladı. 'Yâ Rabbî bu ne hâldir' diyerek elimle uyluklarıma yapışdım, benim dahi etlerim kopmağa başlayınca aklım başıma gelüp bire meded kuvvet-i kuvâ bedende iken hemân balığın ağzına sürünerek varup bî-bâk taşra çıkdım, ammâ bir muzlim yer dahi var. 'Yâ Rabbî bu ne ola' deyü sürüne sürüne bir mahalle vardım.

Bir sarây-ı azîm dîvânânesi gibi bir vâsi' meydân ba'zı yerinde ciğer ba'zı yerinde bağırsaklar talab talab eder. Benim ağzından çıkdığım balık aslâ hareket etmeyüp ölmüş. Ammâ 'Ey Pâdişâh-ı Perverdigâr, âyâ bu nedir?' deyü hayli tevakkuf etdim ammâ misk râyihası beni helâk eyledi, der hemân cân havliyle ayak üzre gezerim, ammâ bir sıyrıncak yer buldum ki bu da balıktır ammâ 'âyâ ne hâldir?' dedim. Hemân sevda başıma gelüp anı akl etdim kim,

Bu balık durdukça oturduğum mahal karnıdır' deyüp elimle yoklayup bildim ki incecik deridir. Ağzından taşra çıkmak mümkün değil. Hemân Allâh'a sığınup elimdeki bıçağıle balığın aşağı tarafına bir bıçak nice urdumsa karnı yarılıp bir deryâ içre çıka-düşüp elimdeki bıçağıle rû-yı deryâyâ çıkup şinâverlik ederek **[164a]** bir kenâra çıkup bî-tâb [u] bî-mecâl rimâl üzre yatırken anı gördüm, ol balık kendüyi deryâdan taşra hevâyâ pertâb ederek ve deryâyı cûş [u] hurûşa getirüp burnunun iki deliklerinden minâre-misâl deryâyı şâzrevân edüp pur putur olup gûyâ başdarda kadirge gibi deryâ üzre şinâverlik ederek Harkova tarafına doğru gidüp Mostarlı Mustafâ Paşa önünde bi-emrillâh ol balık karaya düşer."

Bu Hacı Nâsır dahi bir gemiye binüp rübbânlar buna abâ kebe verüp sarup sarmalayup ertesi gün Harkova'da Mustafâ Paşa'ya gelüp sergüzeşt [u] serencâmın, hakîr'e nakl etdüğü gibi anlara nakl edince cümle halkı hayret alup Hacı Nâsır'ın yüzülen derilerine ilâc ederler. Meğer Paşa'nın gözü önünde talduğı mahalden halâs olduğı mahalle gelince bir gün iki gece olup halâs olur.

Hemân Paşa cümle askeriyle balığın yanına varup cümle asker üşüp bu balığı bir takrîb ile karaya çekerler, pâre pâre edüp görseler Hacı Nâsır'ın nakli üzre Hacı Nâsır'ı yudan balığı, bu balığ-ı kebîr yutmuş, karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır balık ağzından çıkup bu büyük nehengin karnına çıkar, anı bıçak ile yarup halâs olduğı isbât olunup sicille tahrîr olunur. Hâlâ sene (---) Mostarlı asrında mastûrdur. Ve Harkova'da şahâdet eder âdemlerle görüşüp Hacı Nâsır'ın takrîrine mutâbık geldi.

Hulâsa-i kelâm deryâda böyle nehengler ve böyle gavvâslar olup niçe bin benî âdemi balık yudup halâs olmamışdır. Ammâ Hazret-i Yûnus ile bu Hacı Nâsır halâs olduğı meşhur-ı âfâkdir. Bu Hacı Nâsır'ın pîri Hazret-i Yûnus olmuş olur.

Ammâ bu dalgıç kavmi alayda uryân u büryân meydân-ı Arasât kavmi gibi uryânen “Yâ Gavvâs, yâ Feyyâz” diyerek ubûr ederler. (s. 270- 271)

Esnâf-ı gün-başı: Ağaları birdir ve dükkânları yoktur. Galata'da kalafathâne yerinde bulunurlar, neferât cümle 500. Bunların kârı bir kalyon ve bir şayka ve Karamürsel gark olsa bunlar ol mağrûk gemilerin iki yanına iki gemi koyup gark olan gemiyi deryâ içre dalgıçlar gomana ve cânkurtaran halatlar ile dollâblar ile çekerek bir san'at ile deryâdan tağ gibi gemiyi say yağından kıl çeker gibi çıkarırlar, san'at-ı acîb ü garîbdir. Pîrleri Sun'ullâh Kurtubî'dir. Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Endelüs'dedir. Bunlar keştîbânlar alayında pür-silâh olup ellerinde çam ağacı gönderleri ve kızaklar üzre vocı ırgatları devr etdirerek “Meded Allâh âsân eyle” diyerek ubûr ederler. (s.271-272)

Esnâf-ı navlunciyân-ı buğday ve şa'îr: Dükkân 400, neferât 1005, bu kavm, gemicileri berbâd etmişlerdir. Getirdikleri buğdayların ellerinden ucuz alup der-anbâr edüp kaht [u] galâ ederek kırât ile bey' ederler. Şûm mezmûm mühtekir kavmdır. Ekseriyyâ Unkapanı'nda ve Mısır iskelesi'nde sâkin olur Medân Şârı Türkleridir.

Bunların hakkında Mekke delîlleri “Yâ Karamanî yâ kara îmânî” derler, bî-rahm ribâhor âdemlerdir. Bunların kâr [u] kesbleri gemicilerle olmağın anların

yamağı olup seyishâneler üzre dükkânlar edüp harar harar buğday ve arpa ölçerek ve halk üzre arpa ve buğday saçarak,

“Bereket senden yâ Mevlâ, ganîmet senden yâ Allâh” diyerek cümle piyâdeleri gâyet mülebbes pür-silâh olup ubûr ederler. Zirâ bunlarda ankâ navluncular vardır. (s.272)

{Esnâf-ı bâzergân-ı ankâ Karadeniz: Dekâkîn [u] mahâzinleri aded iki bin, neferât yedi bindir. Pîrleri Hazret-i Risâlet'dir kim Resûl-i Ekrem tüccâr ve mücâhidün fi-sebîlillâh idi. Hadîce-i Kübrâ mâlıyla Şâm kurbünde Busrâ şehrinde kâr [u] kesb edüp fâ'idelerin Hadîce ile pay ederlerdi. Bu tâ'ife dahi tahtirevânlar üzre dükkânlarında metâ'ların zeyn edüp arz-ı kâlâ ederek alay-ı azîm ile fevc fevc pür-silâh ubûr ederler}.

Ve bunların alayından sonra cümle ankâ gemi re'îsleri küheylân atlar üzre Cezâyir kapudanları kıyafetiyle pür-silâh olup önleri sıra cümle dilberân gemi muçoları ve yeftileri(?) ve Kurnaz ve Poyraz ve Haylaz ve Yırtlaz nâm niçe bin zeber-dest mellâhân [u] keştîbân dayılar ile,

“Eyya mola ya mola” diyerek yine kızaklar üzre gemilerin çekerek top u tüfengler atarak feryâd [ü] figânları göğe çıkararak ve gemilerin filandırılarla ve bayraklarla ve kapudan fenerleriyle cümle kapudanlar at başı berâber alay çavuşları yerine ba'zı dayılar silisre düdükleri çalarak saf saf alay gösterüp ubûr ederler. Ardları sıra sekizer kat mehterhâneler çalınup güzer ederler.

Bu bâlâda tahrîr olunan keştîbânlara yamak olan cümle esnâf 18, dükkânları (---) ve neferâtları cümle (---) asker-i deryâ-misâldir. *Ve's-selâm ale'd-devâm.*

Bu alaydan sonra fermân-ı şehriyârî ile kassâblar alayı ubûr edeceklerin Akdeniz kapudanları işidüp [164b] cümlesi Murâd Hân huzuruna varup,

“Pâdişâhım istimâ' etdik, bizim üzerimize kanlı kassâblar takaddüm edecekmiş. Pâdişâhım yâ bizim cümlemizi kırarsın ve illâ biz cümle kassâbları kırarız. Zamân-ı devletinde bed-nâmlık olur. Bizim akrânlarımız Karadeniz kapudanları Nûh Necî köçekleridir, deyü fermânınızla ileri gideler de biz dahi anlardanız. Ve Mekke, Medîne kapusu Mısır'ına hizmet edüp İslâmbol'u Mısır ni'metiyle ganîmet edüp yetmiş bin huccâc-ı müslimîn götürür getiririz. Bizim hizmetimiz nedir kim kassâblar üzerimize takaddüm ederler” deyince hemân sa'âdetlü pâdişâh kassâblar ile Akdeniz kapudanlarının mâbeynlerin ıslâh için buyurdular kim,

“Hakkâ kim İslâmbol'u ganîmet etdiklerinden mâ'adâ pîrleri Nûh Nebî'dir. Ve bir alay mücâhidün fi-sebîlillâh gâzîlerdir kim rû-yı deryâda küffâr-ı hâksâr-ı dûzah-karâr ile ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kîtâl etmede fener sâhibleri kapudanlarımdır. Bunlar alay-ı azîm ile ubûr edüp andan kassâbân ubûr etsinler” deyü hatt-ı şerîf verüp kapudanlar beyne'l-akrân tâze cân buldular.

Yâ bu esnâfâtların mâbeynlerinde bu da'vâ ve nizâ'm aslı oldur kim eğer pâdişâh askeri alay olsa ibtidâ bu beyt mısra'ı üzre beyt:

Budur kanûn-ı şâhinşâh-ı eslâf

Yürürler kulları ardınca şehler.

Hakîkat ibtidâ askerinin müfid [ü] muhtasarı ubûr edüp giderek mankala ağalar ve mîrimîrânlar ve vüzerâlar ve şürefâlar ve ba'dehu pâdişâhlar ubûr eder. Ammâ bu alay-ı orduda ibtidâ elzem-i levâzımından makbûl olan askerî ve ulemâ-yı monlâ-orduyî(?) ve hukemâ ve kehhâl ve habbâzîn ve mahfil-i Resûlullâh ve habbâzlara mensûb esnâf-ı keştîbân bu tertîb üzre ubûr edüp en nihâyetinde esnâf-ı muzahrafât ubûr etdiğiçün her esnâf biri birinden mukaddem alay göstermeleriyçün gavgâ edüp pâdişâha arz edüp pâdişâh hatt-ı şerîfle mâbeynlerin ıslâh eder. Zîrâ âlât-ı silâha müstağrak kavm içre fesâd olmasın içün keştîbân-ı Bahr-i sefid takaddüm etdi. (s.272)

Esnâf-ı re'îsân-ı Bahr-i Ummân, Bahr-i Sefid

Pâdişâh-ı Cem-cenâbın, bu kapudanlar rağbet ü iltifâtların göricek cümle esnâfa rağmen, bâ-husûs nizâ'ları olan kassâb tâ'ifesine ve akrânları olan Karadeniz re'îslerine tafaddulen mâl-ı Kârûn bezl edüp bir alay-ı azîm etmişlerdir kim tahrîr mümkindir.

Evvelâ Akdeniz kapudanlarından Bursalı Balı Kapudan ve Bodur Gürcî Ca'fer Kapudan ve Karamanlı Alî Kapudan ve Sarı Velî ve Sarı Solak ve Topal Muharrem ve Çavuşoğlu ve Kartaloğlu ve Kalafatoğlu ve Katrânoğlu ve Kara Hoca ve Firkateci ve Cennetî ve Tuğralı ve Yanaki ve Dimitraki ve Lemberaki nâm Urum kapudanları ile cümle on yedi karavana kalyonlardır kim her biri dörder beşer kat anbârlı ve ikişer kat yatırdma toplu ve beşer kat palavra kışlı ve kışında bâğçeli ve hammâmlı ve el değirmenli karavanalardır kim her biri beşer ayda dolar ve beşer ayda boşalır, dağ gibi kalyonlar ve gayrı barça ve pink galyonlar ve şitiye ve potaçlar Sarâyburnu'nda üçer yaylım top şâdumânları edüp cümle askerlerin karaya döküp

niçe yüz kalyoncukları kızaklar üzre koyup palamarlar ile her birini biner ikişer bin âdem keşân-ber-keşân çekerek,

“Ey mola, ya mola” sadâsı evc-i âsumâne peyveste olarak ve her bir galyoncuklarda mahbûb pençe-i âfitâblar zer-ender-zere müstağrak muçolar gemilerde dayılara hizmet edüp her dayıların ellerinde câmlar ile ayş [u] işret edüp her gemide gûnâ-gûn sâz [u] söz fasılları ve cümle gemilerin direkleri ve küreklerin cevâhire gark edüp dîbâ ve şîb [u] zerbâf bâdbânlar edüp ve ibrîşim çarmıhlar ve direk başlarında ikişer üçer mahbûblar “Ala vere” diyüp silisre çalarak cemî’i keştîbân dayılar âlât-ı silâha müstağrak olup sekiz bin pür-silâh dalyan Cezâyir tûfengli Berberîçe kırmızımfesli dayılar ve kışlakcı ve yelkenci ve dülekci ve çördeki ve ablici ve kazlıcı ve istinkacı ve gomanacı ve komanyacı nâm niçe bin müdebbir dayılar hükm [ü] hükûmât ederek “tiramola, orsa ve poca ve duna foga” diyerek niçe bin ıstılâh-ı keştîbân ile Allâh deyüp ubûr ederek alayköşkü dibine vardıkları mahalde gûyâ beş on pâre kâfir gemisine râst gelüp birbirlerine sarmaşup Freng gemileri “ki parlar” deyüp müselmânlar “Paralamazız bütün alırız” [165a] deyüp huzur-ı padişâhîde top u tûfeng atarak bir ceng-i azîm ederler kim gûyâ ceng-i deryâdır.

Dûd-ı siyâh hevâya mûnkâlib olduktan sonra cümle guzât-ı müslimîn kâfir gemilerine dökülüp ganîmetler alup mahbûb Freng oğlanların şikâr alup gerdânlarından bûs ederek ve sakallı keferelerin kayd [u] bend ederek cümle küffârın haçlı bayrakların baş aşağı edüp gülbâng-i Muhammedî çekerek kâfir gemilerin yedeğe alup bir tarafda Âl-i Osmân tabılları bir tarafda esîrlerin tabl [u] erganûn luturyanî boruları çalınarak yine gemileri niçe bin levendât keşân-ber-keşân sadâ-yı “ya moli” ile çeküp ardları sıra cümle kapudanlar üç bin aded idi ve bin kalyon ve altı yüz barça ve iki bin şayka ve karamürsel ve gayrı keştiler idi ve neferâtları cümle yigirmi bin idi. Bu cem’iyyet-i keştîbân bir pâdişâh-ı Cem-cenâb asrında olmamışdır.

Bunların dahi pîrleri Hazret-i Nûh'dur, sonra Risâlet asrında Ebü'l-mahz-ı Ummânî'dir. Ve tahrîr olunan üç bin aded kapudanlar çifte çifte rikâb rikâbe at başı berâber olup herbirinin önlerinde pençe-i âfitâb gemi muçoları piyâde şâtırlar yerine gidüp ellerinde kırkar ellişer dirhem Nova ve Gabele ve Taşlıca ve Cezâyir'in dalyan tûfengleri ve gemi harbeleri ve zembekleri ile saf saf olup cümle kapudanlar ubûr edüp her kapudana önlerinde gemilerinin zerdûz mûnakkaş ibret-nümâ gûnâ-gûn

sancaklar ve bayraklar ve filandırılar taşırlar. Ve her kapudanların önünde altunlu fânûsları gider. Ve cümle kapudanlar semmûr hil'at-ı fâhireler ve akmişe-i gûnâ-gûnlar ile mülebbes olup geçerler.

Cümle kapudanların nihâyetinde tuğ ve tabl [u] alem sâhibi Karamanlı Alî Beğ alayı geldikde benî âdemin gözü dîbâ ve şîb ü zerbâf ve cevâhirlî alât-ı silâh şa'sa'asından gözler hîrelenir. Ve bunun alayında olan mehâbet ü salâbet ve bunda olan pâk-müsellah fetâlar ve niçe mahbûb cüvânlar zer ü zîvere müstağrak olup ubûr eder. Ba'dehu kendüsi şâtırları ve mataracıları ve tûfengcileri ile refât edüp Alî Kapudan kendüsi mücevvezesiyle ve semmûr kabaniçesiyle ubûr eder.

Zîrâ bu Karamanlı Alî Paşa cümle Akdeniz kapudanlarına serdâr olup hazîne-i pâdişâhîden kendüye bir fânûs-ı cinân ve iki tuğ ve tabl [u] alem ihsân olunup Rodos pâyesiyle her sene yedi yüz pâre kalyonlara Mısır huccâcı ve tüccârın koyup mâh-ı Receb'de kiraz meltemi mevsiminde rûz-ı cum'ada Beşiktaş'dan kalkup turna katârı cümle gemiler dizilüp Sarâyburnu'nda her gemi kırkar ve ellîşer pâre top atup şâdumânlar edüp gülbâng-i Muhammedî çekerek Hudâ âsân edüp Mısır'a gidüp altı aydan yine İslâmbol'a şeker ve kettân ve kına ve pirinc ve mercimek ve gûnâ-gûn me'kûlât [ü] meşrûbât makûlesi getirüp İslâmbol'u ganîmet ederlerdi. Ve serdâr Karamanlı Alî Beğ dahi pâdişâha niçe yüz Habeşî tavâşîler ve Mısır kîseleri hedâyâlar getirirdi. Böyle bir serdâr-ı muhteşem olmağile yine ordu alayında andan ve ekmekcibaşidan mu'azzam u muhteşemâne alay yok idi.

Ve bu Kapudan Karamanlı Alî Beğ'in ardı sıra müsellah ve mahbûb hâs gilmânlarının ellerinde sııkları ve avuçlarında zerdûz bayraklar ile çifte çifte arz-ı kâlâ edüp ubûr ederler. (s.273)

{Esnâf-ı marankozân-ı Akdeniz: Bunun pîri yine Hazret-i Nûh'dur ammâ Hazret asrında pîrleri Âmir-i Nevâtî'dir ve kabri Cidde'dedir. Bu kavmin dükkânlar[1] Galata'da lonca yeridir, alay ile güzer ederler. (s.273)

Esnâf-ı pereme ve kayık marankozları: Neferât 700, pîrleri yine Şeyh Âmir-i Nevâtî'dir, alay ile güzer ederler. (s.273)

Esnâf-ı mavunacıyân: Neferât 800, kızaklar üzre mavunaların müzeyyen edüp çekerek ubûr ederler. (s.273)

Esnâf-ı kayıkciyân: Kayıkları cümle 2000, neferât 7000, bunlar dahi kayıkların kızaklar üzre zeyn edüp ubûr [ederler]. (s.274)

Esnâf-ı peremeciyan: Neferât cümle 8000, peremeleri cümle 4613, peremelerin şükûfeler ile kızaklar üzre zeyn edüp güzer ederler. (s.274)

Esnâf-ı çırnıkciyan: Neferât 200, cümle çırnık 80. Eğer bu bâlâdaki esnâfların alayların birer birer tahrîr eylesek bir mücelled olur. Ancak kayıkları ve peremelerin bir hây-hû ile çeküp ubûr ederler}.

Ardları sıra sekizer kat mehterhâne ve kös-i Âl-i Osmâniyan çalınarak ubûr ederler. {Bu bâlâda tahrîr olunan Akdeniz kapudanlarına yamak olan yedi aded esnâfların yekûn dükkânları (---) ve neferâtları cümle (---)} bir acâyib alay-ı bahâdırân-ı muhteşemândır. (s.274)

{Der-beyân-ı mübâhase-i esnâf-ı kass[â]bân ve muhâsama-i esnâf-ı tüccârân}

Bu Akdeniz kapudanlarının alaylarından sonra fermân-ı şehriyârî üzre kassâbân alayı geçmek sadedinde iken cümle Mısır'ın ankâ bâzergânları ve piriccileri ve kettâncıları ve Mısır hasırcıları ve kahvecileri ve şekercileri bir yere cem' olup kassâblar ile niçe güne zebân-dırâzlıklar olup kıyl [ü] kâller olup bilâhire huzûr-ı pâdişâhiye varup Mısır bâzergânları eyitdi:

“Pâdişâhım bizim kalyonlarımız pirinc ve mercimek ve kahve ve kettânlarımız getirmeğe me'mûr olup anlar bizsiz biz anlarsız olmayup ikimiz mâbeyninde bu kanlı kassâb-ı nassâblar n'ışler. Bunların kan dökdüğü şehirden tâ'ûn çıkmaya gelmiştir. Ol havfdan kanarahâneler sâ'ir diyârlarda şehirlerin hâricinde olur bir alay kanlı kirli menhûslardır. Ammâ biz dâ'imâ İslâmbol'u cemî'i hubûbât ile ganime ederiz” dediler. Hemân kassâbların etdüğü kanlar gözlerini bürüyüp eyitdiler:

“Pâdişâhım bizim pîrimiz Kassâb Cömerd ola ve kârımız Cenâb-ı Bârî'nin rahmetine mazhar olmuş koyun ola. Cenâb-ı Bârî kullarına kuvâ-yı beden için helâl etmiş bir ni'met ola ve cümle ni'metlerden mukaddem et, ekmek deyü yâd olunur bir ni'metdir. Bir fukarâ sehel et pâresiyle beş altı güne ni'met hâsıl eder. Böyle bir kâr-ı [165b] helâl ile iktisâb edinüp cömerdlik ile meşhûr olup şehri-i İslâmbol'u ganimet ederiz.

Bunlar kim bir alay ankâ ve mu'âmeleci ve ribâhor kavimlerdir kim bunların hakkında Cenâb-ı İzzet buyurmuşdur. Âye[t]:

واحل الله البيع وحرم الربا

dediler. Böyle bir tâ'ife-i mezmûm iken Mısır'dan metâ'ları gelüp kaht [u] galâ olsun içün der-mahzen edüp zarar-ı âm olduklarından gayrı bir alay muhtekir kavmdirler.

Ve devlet-i Âl-i Osmân bunların Mısır pirincine muhtâc değildir. Evvelâ Filibe pirinci ve Beğbâzârı pirinci

.....(3/4 satırlık boşluk) .....

bu gûne şâhdâne ve dânedâr pirinçler var iken bunların Mısır pirincine ne ihtiyâc.

Ve Mısır kettânı deyü medh etdiklerine dahi Rûm halkı muhtâc değildir. Bâ-husûs Rûm'da Manastır kettânı ve Florunya ve Serfice ve Tırhala ve Dırâma kettânı ve Anadolu'da niçe bin yerde kettân-ı gûnâ-gûnlardan mâ'adâ Tarabefzûn kettânı ve bezi ve gömleği bir kamışa korlar, yigirmi dirhem gelir bir beddâvî gömleği olur, sizin kettânınıza ne ihtiyâcdır. Ve sizin kettânınız sebebiyle ekseriyyâ İslâmbol'da niçe kerre ihrâk-ı azîm olmuşdur.

Ve mercimek dediğiniz cümle Rûm'da ve Anadolu'da mercimek olur kim ta'bîr ü tavsîf olunmaz.

Ve eğer Mısır şekeri dersiniz hakkında Cenâb-ı İzzet âye[t]: من غسل مصفى
âyetiyle medh etmiş Rûm aselleri ve Atina ve Eflak [u] Boğdan aselleri olur kim her birinde yetmiş hâssa vardır. Ve eğer pâdişâhım murâd edinirse Alâiyye ve Adalya ve Silifke ve Tarsûs ve Adana ve Payas ve Antâkiyye ve Haleb ve Şâm ve Sayda ve Berût ve Şâm-ı Tarabulus'da bu zikr olunan eyâlet [u] livâlarda ol kadar kerre yüz bin kantâr şeker olur kim cihânı ganîmet eder, sizin şekerinize ne ihtiyâc.

Ve eğer kahve dersiniz bir bid'at şeydir ve kâtı'u'n-nevm ve mâni'-i zürriyyet-i benî âdemdir. Kahvehâneleri vesvesehânedir. Ve kahve kavururken yakdıkları cihetden *Bezzâziyye ve Tatarhâniyye* kitâblarında “*Küllü alk [muhrak?] harâm bi'l-icmâl*” demişlerdir. Hakkâ ki yanık ekmek dahi harâmdır. Bahârlı şerbet ve leben-i hâlis ve çay ve bâdyân ve sa'leb ve pâlûde-i sahan kahvenizden nâfi'dir.

Ve hinnâ dersiniz tâ'ife-i nisvâna ve şeyh-i şiyâbların ak sakallarına sünnet ise levâdan kökün havânda dögüp su ile hamîr edüp saça ve sakala dürtülse gâyet la'l-gûn kırmızı olup rîş [u] geysûda olan kehleyi helâk edüp gird [ü] gubârdan pâk eder. Bu kerre sizin hinnânıza dahi ihtiyâc yokdur” deyüp kassâblar Mısır bâzergânlarının metâ'larına böyle mu'âraza edince hemân Mısır tüccârları eyitdi:

“Bizim pirincimiz hâsdr ve beyâzdr ve pişkindir, husûsâ Menzile ve Dimyât ve Fereskûr ve Birimbâl nevâhîlerinin pirinçleri tereyağıyla pişse misk [u]

amber gibi râyiha verir ve Hazret-i Risâlet-penâh'ın mu'cizesiyle halk olmuştur. Hazret'den mukaddem gülâb ve pirinc ve meyv ve abdullâvî yok idi.

Ve mercimeğimiz hakkında Cenâb-ı İzzet و عدسها buyurmuştur. Cennet toprağında ve Nîl suyunda hâsıl olup Rûm mercimeğinden lezîz ve pişkindir.

Ve hınnâmıza mu'âdil hınnâ bir diyâra olmak ihtimâli yokdur sünnet-i Resûl'dür ana dahi söz olmaz.

Ammâ hakkâ kim şeker ve kettâna Rûm'un ihtiyâcları yokdur. Frengistân şekeri dahi hâsıdır. Ammâ siz ki kassâb tâ'ifesisiz sizin beytü'l-mâl-ı müslimîne ne fâ'ide ve âyideniz vardır bilelim” deyince kassâblar gaşy olup Mısır tüccârları eydir:

“Pâdişâhım bizim beytü'l-mâl-ı müslimîne Mısırkalyonlarıyla gelen metâ'larımızdan pâdişâhıma on bir bin kîse gümrük hâsıl olur. Adâlet ederseniz alay-ı Muhammedî bizimdir, bizden sonra kassâblarıdır” deyince huzûr-ı pâdişâhîde olan Müftî Yahyâ Efendi ve Mu'îd Ahmed Efendi:

خير الناس من ينفع الناس

hadîsin tilâvet edince pâdişâh, Mısır tüccârlarının destine hatt-ı şerîf verüp,

“Alay-ı evvel tüccârân-ı Mısır ve alay-ı sâni kassâb cömerdân-ı merd-i meydân olalar” deyü fermânlar ihsân edüp Mısır tüccârânları haz edüp sürurlarından ayakları yer basmaz olup keştîbân-ı Akdeniz'den sonra alay etdiler. (s.274-275)

Esnâf-ı tüccârân-ı ankâ-yı Mısır ve gayrı sevdâgerân-ı sâhil-i Bahr-i

Sefid

Evvelâ cümle Akdeniz kenârında olan tüccârlarla İslâmbol'a metâ' götürüp sevdâgerlik ederlerdi. Mahzenleri aded altı bin ve neferât yekûn on bir bindir. Murâd Hân asrında bâzergân-ı kebîr ankâ Balkapanı'nda, Hacı Kâsım, Hotin gazâsı yılında yedi mahzenin kıflına kurşum akıtmış idi, elli bin kîseye mâlikdir derler idi.

Andan bâzergân-ı dâhiye Hacı Envâr [166a] ve el-Hacı Ferhâd ve el-Hacı Hasırcı Selîm ve Hacı Ni'metullâh on pâre kalyona ve yedi hâna mâlikdir.

Ve el-Hacı Îsâ ve el-Hacı Şeytân Selîm ve Navluncu Hacı Mustafâ ve Hacı Kaya ve Hacı Karakaş ve Gümrük Emîni Alî Ağa ve Hacı İvaz ve Almanoğlu ve Hacı İsmâ'îl niçe bin bunun emsâli kırkar ellişer bin {kîseye mâlik} ankâ bâzergânlar vardır kim her birinin Hind [ü] Yemen'de ve Arab u Acem'de ve dib Frengistân'da ortakları vardır.

Bunlar ale'l-umûm semmûr lepâçelere müstağrak olup kırkar ellişer huddâmları pür-silâh olup piyâde güzer ederler. Ve ba'zı huddâmları tahtrevân üzre

dükkânlarını la'1 [u] yâkût, cevâhir murassa'âtlar ile zeyn edüp her dükkânçede olan pençe-i âfitâb gulâmlar dîbâ ve zîbâlara bezenüp ellerinde cevâhir gülâbdânlar ile şâhrâhların tarafeyninde olan temâşâ-yı cemâl eden uşşâkânların üzerlerine arz-ı cemâl edüp gülâb nisâr ederler ve mücevher mecmere ve buhûrdânlar içre üd [u] amber yakarak ubûr edüp cümle şâhrâh üzre olan temâşâcılarının demâğları mu'attar olur. Andan sonra cümle bâzergânlar rikâb rikâbe vüzerâ tarzı mülebbes olup esbâb-ı mahsûsalarıyla gürûh gürûh ubûr ederler. {Pîrleri evâyil-i a'sârda Hazret-i Hûd idi. Ammâ sonra pîrleri bizzât Hazret-i Resûl-i Kibriyâ'dır kim Hazret-i Hadîce-i Kübrâ mâlıyla Şâm kurbünde Busrâ şehrine gidüp ticâret ederdi ve fâ'idelerin Hadîce Ana ile hisse ederlerdi kim hadîs, الكاسب حبيب الله buyurmuşdur}. (s.275)

Esnâf-ı bâzergân-ı pirincciyân: Dükkân 40, neferât 300, ammâ mahbûb çâkerleri bî-hisâbdır, pîrleri Safvân-ı Hindî'dir kim her bâr Hazret'e Hindûstân'dan Resûl'ün kendü mu'cizeleri pirinçden dâne-i ruz getirirdi ve pirinc bey' ederdi. Selmân-ı Pâk belin bağlayup kabri yine Hindistân'dadır ammâ ziyâret etmedim. Bu tâ'ife arabalar üzre dükkânlarında pirinç ölçerek "Yâ Ganî" ismiyle halk üzre kâhîce pirinc nisâr edüp pirinc ihsân ederek pür-silâh ubûr ederler. (s.275)

Esnâf-ı adesciyân: Dükkân 70, neferât 200, bunların pîri Hâtem-i Addâsî'dir, Selmân kemer-bestesidir. Kabri Urfa kurbünde kal'a-i Harrân'ın handakı kenârında medfûndur. Bunlar dahi arabalar üzre dükkânlarında ba'zı fukarâlara mercimek bezl ederek ubûr ederler, müzeyyen askerdirler. (s.275)

Esnâf-ı hinnâciyân: Dükkân 15, neferât 55, bunların pîri İmâm Attâr-ı Bilbeysî'dir. Enes ibn Mâlik telâmizidir. Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn hinnâlar ile müzeyyen edüp kâğıdlar içre ba'zı âdemlere hinnâ bezl ederek pür-silâh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı hasirciyân-ı Mısır: Dükkân 20, neferât 45, bu tâ'ifenin ibtidâ pîrleri Hazret-i Süleymân'dır ammâ Hazret asrında pîrleri (---) (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Yemen Kumfutası'ndadır. Bunlar arabalar üzre dükkânların gûnâ-gûn münakkaş Mısır hasır ile zeyn edüp yine silâhlarıyla ubûr ederler. (s.275)

Esnâf-ı kettânciyân: Dükkân 105, neferât 208, pîrleri ibtidâ Hüşeng Şâh'dır, pembeyi zemîne eküp s*d*k ile sıvarup bi-emr-i Hudâ kettân oldu, ilâ yevminâ s*d*k gibi râyihası var. Sonra pîrleri Hadîce-i Kübrâ Ana'dır, bizzât Hazret-i Risâlet-penâh'ın ba'de'n-nübüvve menkûhası olup Hazret dirâgûş edüp kemerin kuşadup kettân ekenlere ve eğirüp iplik edenlere Hadîce-i Kübrâ pîre oldu.

Vâdî-i Fâtîma'da hâlâ Hadîce kettânlığı derler, kendi biter ve kendi yiter, terbiyesinde usret olmağıle Mekke halkı Mısır bezine muhtâclardır. Bunlar dahi dükkânlarında Nehâriyye ve İbyâr ve Feyyûm kettânların zeyn edüp ubûr ederler. (s.275-276)

Esnâf-ı şekerçiyan: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri Hüseyin bin Nusayr'dır, şekerçilerin ve helvâcılarının silsilesi ana çıkar. Kabri Basra'dadır, anıniçün Basra hulviyyâtı meşhûrdur. Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda kemerlerin bağladı. Dükkanların gûnâ-gûn mümessek şekerler ile zeyn edüp halka nebât bezl ederek ubûr ederler. (s.276)

Esnâf-ı eşribe-i mümessek: Dükkân 55, neferât 100, pîrleri Helvâî Ömer'dir. Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn fağfûrî ve kâr-ı çini hokka ve kavanozlar içre reybas ve amber-i bâris ve gül-limon ve avşıla ve hummâs ve sandal ve temir-hindî ve dud şarâbı ve (---) (---) (---) (---) (---) misilli elvân elvân mümessek ü mu'amberîn eşribeler ile dükkânların zeyn edüp piyâdeleri halka şeker şerbetleri bezl ederek ubûr ederler. (s.276)

Esnâf-ı tüccâr-ı kahveciyân: Dükkân 200, neferât 300, bunlar ankâ bâzergânlardır, pîrleri Şeyh Şâzilî'dir. Hazret'in izniyle Veys el-Karanî kemerin bağlayup pîr oldu. Yemen'de Veys el-Karanî huddâmı idi ve yine Yemen'de medfûndur. Veys el-Karanî, Hazret'i görmeyüp Hazret'in izn-i şerîfiyle Veys yetmiş kişinin belin bağlayup [166b] pîr etdi. İnşâ'allâh cümlesi mahalliyle tahrîr olunur. Bu kahveciyân, cümle pür-silâh olup tahtirevânlar üzre ferde ferde kahveleri kileler ile ölçerek "Ala bin guruş vere yüz guruş" deyü gûyâ kahve fûrûht ederek ubûr ederler. Bu esnâflar ale'l-umûm ubûr edüp ardları sıra, (s.276)

Esnâf-ı Şâhbender: Nefer bir, dükkânı yokdur. Balkapanı hânî'nda olur bir nefer ağadır. {Pîri ser-çeşme-i ankâ Amr ibn el-Âs'dır. Kabri Mısır'ın cânib-i cenûbunda İmâm Şâfi'î kurbünde medfûndur}. Cemî'i vüzerâ ve ulemâ ve sulehâ ve mollâların poli[ç]se kâğızları hidmetinde olup cümle diyârın tüccârları bunun kabza-i tasarrufundadır. Gâyet mün'im ve mu'temed âdemdir. (s.276)

Esnâf-ı bâzergânbaşı: Bir neferdir, pîrleri Ebülhûr-ı Yemenî'dir kim Veys el-Karanî belin bağladı. Mekke'de mâl içün mesmûmen merhûm olup kabri Mekke içre Ebtah'dadır. Andan,

Esnâf-ı ehl-i kible: Bir âdemdir, dükkânı Bezzâzistân-ı Atîk'dedir, pîri (---) (---), Selmân belin bağlayup, kabri nâ-ma'lûmdur. Hadîka'da Kerbelâ'da

medfûndur, demiş, Allâhu a'lem. Bu dahi şâhbender ve bâzergânbaşı gibi azîmü's-şân kerr ü fer sâhibi ağadır.

Her biri üçer yüz pür-silâh ve müsellah ve müretteb güzîde asker ile ve ba'zı ankâ, eşbeh bâzergânlar ile at başı berâber rikâb rikâbe olup ubûr ederler. Ardları sıra akmişe-i fâhire ile mülebbes çâker mahbûb gılmânlar ile ubûr edüp dahi akîblerince sekizer kat mehterhâneler ile ubûr ederler. Bu dahi güzîde alaydır. {Bu Mısır bâzergânbaşısına yamak olan 12 esnâfdır, dükkân (---) cümle asker}. (s.276)

Esnâf-ı kassâbân-ı cömerdân-ı merd-i meydân

İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde 999 dükkândır ve cümle neferâtları 1700, pîrleri Hazret-i Kassâb Cömerd'dir, Hazret-i Resûl huzûrunda Hazret-i Alî belin bağlayup kassâblara pîr eyledi. Kabri Bağdâd-ı behîşt-âbâd'dadır.

Bu tâ'ife cümle ekseriyyâ yeniçerilerdir. Cümle pür-silâh olup arabalar ve tahtirevânlar üzre niçe yüz dükkânları akmişe-i fâhire ve gûnâ-gûn şükûfeler ile zeyn edüp kırkar ellişer vukıyye gelir Karaman ve Türkmân koyunların ve Mihaliç ve Bursa'da Osmâncık koyunlarından ve Karadeniz'de Kili koyunlarından semîn ü acîb koyunları kelle paçaları ile yüzüp vücûdunda beyâz yağ üzre la'l-gûn mutabbak güller ile ve sarı za'ferânlar ile koyunların vücûdların münakkaş edüp ve boynuzların varak-ı sîm ve varak-ı zeheb-i hâlis ile mutallâ edüp ve niçe yüz koyunları şerha şerha edüp Kassâb Cömerd köçekleri ellerinde sâtûrları ile nîme nîme ve çeyrek çeyrek edüp sarı pirinc kefeli terâzûlarda vezn edüp,

“Ala on vukıyye akçe, al cânım eyisin ver cânım, ala bir eyi kebâblık, ala bir a'lâ kıymalık” diyerek bellerinde sâtûrları ve pala kılıçları ve kassâb bıçaklarıyla kendülerin zeyn edüp cümle piyâde ubûr ederler. Andan, (s.276)

Esnâf-ı salhâneciyan: Kârhâne 200, neferât 1000, bunların pîrleri Hazret-i İbrâhîm Halîlullâh'dır. Kaçan İbrâhîm Nebî'ye “İsmâ'il'i kurbân eyle” deyü fermân-ı Rabbü'l-İzzet olup İsmâ'il'i kurbân ederken İsmâ'il'e bedel Cenâb-ı İzzet, Cibrîl-i Emîn ile cennetden bir keş gönderüp İbrâhîm Nebî keş'i kurbân edüp hâlâ koyun boğazlayıcıların pîri Hazret-i İbrâhîm'dir.

Ba'dehu Hazret-i Risâlet'e kurbân fermân olunup ıyd-ı adhâda kurbân etdi. Bunda rivâyet muhtelifdir. Kassâb Cömerd boğazlanmış koyun satmada pîrdir. Ammâ boğazlamada pîr, Hazret-i Halîm bin Cezzâr-ı Tâ'ifi'dir. Enes ibn Mâlik belin bağlayup kendüyi ehli olan mel'ûne uyurken boğazlayup kabri Yemen Adeni'ndedir.

Bunlar dahi pür-silâh olup araba üzre dükkânların tefne yapraklarıyla ve gûnâ-gûn bahâ[r]lar ile zeyn edüp ve semîn koyunlar ile zeyn edüp koyunları yüzerek ubûr edüp piyâde askerleri ellerinde ve bellerinde iri gümüşlü ve zencîrli kassâb bıçakları ve bellerinde kemend ipleri ve niçesinin eyinlerinde yüzülen koyun postları ile gürûh gürûh alay gösterirler. (s.276)

Esnâf-ı kassâbân-ı sığır: Dükkân 100, neferât 200, bu tâ'ifenin pîri Süfyân-ı Sevrî'dir. Hazret-i Alî belin bağladı, Mekke'de medfûndur. Bu esnâf dahi pür-silâh olup arabalar üzre dükkânların semiz sığır etleriyle bezeyüp alay gösterirler. (s.277)

Esnâf-ı kassâbân-ı Yahûdân: Dükkân 55, neferât 200, bu mel'ûnlar müselmânın boğazladuğı lahmı yemeyüp başka pîrsiz mel'ûnlardır. Ammâ sâ'ir kassâblara rağmen kendülerini eyle tezyîn eyleyüp agreb ü garâyibden şakalar ederek arabalar üzre dükkânların zer ü zîver ile tezyîn edüp alay ile ubûr ederler. [167a] (s.277)

Esnâf-ı mandıracıyân: İslâmbol'un cânib-i erba'asında ve Levend çiftliği karyelerinde cümle iki bin mandıradır. Herbirinde yetmiş ve seksen sürü koyun vardır ve her mandırada kırkar ve ellişer ipden ve kazıktan halâs olmuş şebbâz mandıra-oğlanları vardır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler. (s.277)

E(v)snâf-ı çiftlikân-ı a'yân-ı devlet: İslâmbol'un cânib [ü] etrâfında kâmil bin altmış çiftlik vardır. Herbirinde cebr-i noksân onar âdemden cümle (---) bin çiftlik huddâmlarıdır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler. (s.277)

Esnâf-ı eğrekiyân: İslâmbol'un etrâfında cümle sekiz yüz eğrek vardır. Dağlar ve ormanlar içre sığır ve sığa ve koyun ve keçi yatağı eğreklerdir. Her birinde onar eğrekci ve ter-oğlanları vardır. Cümle neferâtları (---) şebbâz [ü] şehnâz yiğitlerdir. Pür-silâh ubûr ederler. (s.277)

Evsâf-ı saya-i celebân-ı koyun: İslâmbol etrâfında yedi yüz sayadır. Bunlar dahi koyun eminine hidmet eder, celeblerin koyunlarına sayalardır kim hîn-i acilde bu orman sayaları içre koyunları İslâmbol'a getirüp bir günde ganîmet ederler. Bu sayalarda cümle beş bin sayacı ter-oğlanları vardır. Bunlar dahi hâzırbaş ubûr ederler. (s.277)

Esnâf-ı ağılıyân: Etrâf-ı İslâmbol'da iki bin ağıldır. Dağlar içre altı ay ma'mûr olur külbe-i ahzânlı çalı ve çırpıdan ağıllardır. İçinde sağmal koyun ve kuzu vardır. Hızır-İlyâs'da kuzuya narh verildikde bunlarda olan zevk u safâ bir yerde olmaz. Tâze peynirler ve gölemez ve kaymak ve yoğurd ve kesmik ve süd ve ağız

ve teleme peyniri ve hoşmerim ve tereyağı ve ayran ve pışav ve may ve kertme bu güne çoban ni‘metleri olur kim pâdişâh mâlik değildir. Bu iki bin ağılda cümle dörd bin ter-oğlanı vardır. Bunlar dahi âmâde ubûr ederler. (s.277)

Evsâf-ı tokad-celebân-ı sığır: İslâmbol'un su kemerleri taraflarından tâ Terkoz ve Karataşlar'a varınca ve Istanca dağları'na varınca bin sığır tokatları vardır. İslâmbol'un rûz-ı Kâsım'da pasdırma zamânı geldikde bu tokatlar niçe kerre yüz bin sığır ile mâl-â-mâl olup beslerler. Cümlesinde beş bin sürücü ma[tı] ter-oğlanı vardır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler.

Bu bâlâdâ tahrîr oluna[n] altı aded kim mandıracıyân ve çiftlikciyân ve sayacıyân ve ağılcıyân ve tokatçıyân ve sürücüyân bî-amân âdemler dağlarda yatup kalmak ile İslâmbol'dan mâlıyla cevâhiriyle firâr etmiş köle ve câriyeleri katl edüp mâlın rızkın almışlardır kim hadd [ü] hisâbın Hudâ bilür. Ba'zısın Eflâğ u Boğdan'andan Azağ'a ve Kazağ'a götürüp bir bayrak Kazak-ı âk ederler, gâyet mel'ûn kefereler vardır. Müslimleri dahi anlara tâbi'dir.

Ve bunların pîri cümle Ma'dî Kereb Gâzî'dir kim cümle gazâdan alınan koyun ve kuzu ve sığır ve câmûs ganîmetleri cümle Ma'dî Kereb'in idi. Ol ecilden ibtidâ çiftlik ve mandıra ve eğrek ve saya ve ağıl ve tokat yapup içine ter-oğlanları komak cümle Ma'dî Kereb Gâzî'den kalmışdır. Hazret-i Resûl izniyle yetmiş nefer kimesnenin kemerin Hazret-i Hamza-i bâ-safâ ammi-i Muhammedü'l-Mustafâ bağlamışdır. Evvelkisi bu Ma'dî Kereb'dir. Kabri (---) medfûndur, gâyet mün'im Sahâbe-i kirâm idi ve şecî' ve bahâdır idi.

Ammâ bu koyun kuzu ve sığır ve sığa teroğlanlarının pîrleri Nasr-ı Şücâ'-ı Basravî'dir, Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir. Kabri Vâdi'l-kurâ'dadır kim huccâc ziyâret ederler, tarîk-i âm üzre bir kubbecikde medfûndur. Bunlar dahi müsellağ ubûr eder[ler]. (s.277)

Esnâf-ı çoban [u] râ'ıyân: Neferât 9004, mukeddemâ pîrleri Hazret-i Mûsâ idi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında pîrleri Avn ibn Şâden er-Râ'î'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Çobanların silsilesi ana müntehîdir, kabri Yemen'de (---) medfûndur. Alay-ı azîm ile ubûr ederler. (s.277)

Esnâf-ı südcıyân-ı sevr: Kârhâne 200, neferât 1000, pîrleri Süfyân-ı Sevrî'dir, Selmân belin bağlayup Mekke'de Mu'allâ'da medfûndur. Sürü sürü sığırlarının südün sağup "leben-i câmûs" diyerek ubûr ederler. Ammâ bunlarda gâyet latîf ü semîn alaca sığırlar vardır. (s.277)

Esnâf-ı südciyân-ı ganem: Kârhâne 300, neferât 800, bunların pîri Hazret-i Şu'ayb'dır. Ammâ Hazret asrında Abdü Verrâd-ı Lebbânî'dir, Hazret-i Hamza belin bağladı, pehlivân idi. Hamza ile şehîd olup Cebel-i Uhud zeylinde medfûndur. Bunlar keçileri ve koyunların serâser çullar ile zeyn edüp süd sağarak نيناخالصا ساياغاللشاربين deyü ubûr ederler. [167b] (s.277)

Esnâf-ı cibn-i hâlûmiyân ya'nî peynirciyân: Kârhâne 400, neferât 500, bunların pîri Hazret-i İbrâhîm, Haleb'de sâkin iken bir beyâz ineği var idi. Ana Sevrü's-Şehb derlerdi, anı sağup südün yoğurd ve kaymak ve tereyağı ve kaşkaval peyniri ve teleme peyniri ve kesme peyniri yapup müsâfirlerine yedirüp ikrâm ederdi. Ol beyâz inek sebebiyle Haleb'e Halebü's-Şehbâ derler, haleb sağıma, şehb beyâza derler ya'nî sağılmış beyâz inek şehri demektir. Hâlâ Hazret-i İbrâhîm'in ol beyâz ineğin südün sağup cemî'i fukaraya bezl etdüğü süd mecuru Haleb'in iç kal'asındaki câmi' içinde makâm-ı İbrâhîm olan minberin altında durur bir taş mecur teknedir. Bu tekne içinden cemî'i halka süd üleşdirüp cümle halk südden müstağnî olup yine mecur ke'l-evvel leb-ber-leb dururdu. Cenâb-ı İzzet tâ bu mertebe berekât-ı Halîl vermiş idi.

Hattâ Gavri Sultân asrında Kertbay, hâkim-i Haleb iken bu süd mecurundan bi-emrillâh süd taşup câmi'den taşra çıkup iç kal'adan aşığı handaka cereyân edüp tâ Selîm Hân, Haleb kal'asın feth etmeyince süd cereyân edüp dinmemişdir. Ammâ Hazret asrında bu peynircilerin pîri Zeyd-i Kayserî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Muveylah'dadır. Bu hıref dahi silâhlarıyla hâzır-bâş güzer ederler. (s.277-278)

Esnâf-ı kaymakcıyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri İbrâhîm Nebî ve Zeyd-i Kayserî'dir. Bunlar dahi niçe yüz tabla kaymakların üzerlerine nebât-ı hamavî nisâr edüp “*Yâ kısta leben*” deyüp feryâd edüp ba'zı tahtrevân üzre dükkânlarda kaymakları iplere serüp halka kaymak bezl ederek ubûr ederler. (s.278)

Esnâf-ı tereyağcıyân: Dükkânları olmayup ekseriya Yahûd tâ'ifeleri tablalar ile kehribâ-misâl tereyağları fûrûht ederler. Neferât seksen, bunlar bî-silâh tablalar ile ubûr ederler. (s.278)

Esnâf-ı kârhâne-i yoğurdcubaşı: Aded bir, neferât 100, bu kârhâne Sultân Ahmed câmi'i altında Çatladıkapu râhına karîbdir. Pâdişâha mahsûs kârhânedir. (s.278)

Esnâf-ı cümle yoğurdcıyân: Kârhâne 500, neferât 1600, bu tâ'ife Eyyûb'da yüz aded kârhâne-i münakkaşlardır kim ıydeynin üçüncü günlerinde niçe bin âdem

cem' olup yoğurd ve kaymak tenâvül ederler. Bu lezîz yoğurd meğer Bingöl yaylasında ola, gâyet lezîzdir. Ba'zı cânlar Eyyûb Sultân'ın kerametiyle lezîz olmuştur, derler. Zîrâ anın şehrinde hâsıl olur.

Ve İslâmbol içre Zeyrekbaşı câmi'i kurbünde Hacı Hasan yoğurdu, acâyibdir, sâhib-i vefkdir derler. Ve Cübbealikapusu'nun iç yüzünde yedi kârhâne südcü odalarındaki yoğurdlar dahi meşhûrdur. Ve Silivrikapusu'nun iç yüzünde ve Yaylacık mahallesinde ve Ma'cûncu mahallesinde ve Lanka mahallesi ve Karaman mahallesinde hâsıl olan yoğurdlar dahi şöret bulmuştur. Ammâ Südlüce ve Kâsımpaşa ve Ortaköy'de İmâm yoğurdu ve Kanlıca yoğurdu ve Üsküdar kaymağı ve yoğurdu meşhûr-ı âfâklardır.

Bunların dahi pîrleri Hazret-i İbrâhîm ve Zeyd-i Kayserî'dir. Bunlar dahi niçe bin fağfûrî ve mertebânî ve kâse-i Çîn içre hâlis yoğurdları başlarında tablalar içre g.türüp alay ile ubûr ederler. (s.278)

Esnâf-ı teleme peynirciyân: Neferât 300, bunların dükkânları yokdur. Ekseriyyâ cümle Arnavu[d] tâ'ifesidir. Sırıklar üzre ikişer üçer yüz beyâz bez tobralar içre teleme peynirlerin doldurup sıriklara bağlayup omuzlarında gezdirüp "Teleme peynir" deyü feryâd edüp gezerler. Ammâ Hudâ âlimdir bir ter ü tâze peynirdir kim bal ile mahlût olsa, ısıcak ekmek ile tenâvül olursa âdem şehîd olmalı olunca yemek mümkündür.

Bunlar dahi bu gûne ubûr ederler. Bu tâ'ifeler dahi kassâblara yamaktır. Zîrâ onların dahi kârları koyun ile itmâm bulur. Anıniçün kaymaccılar ve peynirciler ve yoğurdular, kassâblar alayı içre alay ederler. (s.278)

Esnâf-ı şem'-i revgan, mûmcuyân: Kârhâne 555, neferât 5501, bunlar kassâbların iç yağlarına muhtâc olmağıle kassâblara yamaktır. Pîrleri Hazret-i (---)'dir. Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir, kabri Kerbelâ'da.

Ammâ kârhâne-i şem'-i asel-i sultânî birdir. Odunkapusu'nun iç yüzünde Kundakcılar içre azîm kârhânedir, ağası ve emîni ve yüz aded neferâtları var. Cümle selâtîn câmi'lerine ve sultânlara ve Sarây-ı Atîk'e ve Sarây-ı Cedîd'e ve sarây-ı vüzerâ ve a'yân-ı kibara şem'-i asel-i kâfûr-i ahsedî bu mîrî kârhâne hâsıl olur. Ammâ sâ'ir mûm yağı kârhânelerinin ehl-i hirefleri arabalar üzre dükkânların niçe bin deste münakkaş mûmlar ile zeyn edüp ve niçe münakkaş fânûslarda mûmlar yakup ve niçe sıriklar üzre yağ mûmları donadup ve alayları içinde **[168a]** direk kadar münakkaş ve mutallâ bal mûmları yakup arabalar üzre niçe bin gûne yel

mûmları ve fişek mumları ve Ebû Alî mûmları yakarlar kim ba'zı âdem kendüyi başsız görür ve ba'zısı elsiz ayaksız görür ve ba'zı mumların şu'lesinden niçe bin âdemler sarı ve kırmızı ve yeşil ve alaca yüzlü âdemler görünüp cümle temâşâcılara havf u haşyet hâsıl olup ba'zı fişek mûmları yandıkça mûm içinde olan fişekler âmedâne top gibi çatlayup halka bir vehm târî olur. Zindânkapusu'ndan taşra, (s.278)

Esnâf-ı tâcirân-ı şem'-i asel: Dükkân 55, neferât yüz, bunlar cümle müslimlerdir, tahtrevânlar üzre dükkânların zer [ü] zîver ile tezyîn edüp ve gûnâ-gûn oyma kâğızlar ile mûnakkaş şem'-i aselleri zeyn edüp ve cümle bunlar dahi pür-silâh olup ziynet-i kerr ü fer ile mûmcubaşı ve şem'hâne nâzırı ve emîni, küheylân atlar üzre rikâbe rikâbe ubûr ederler. Ammâ bu mîrî şem'hâne emîni ve nâzırı cümle mûmculara hâkimdir. Ne kadar balmûmu dökülse bu emînin mührüyle memhûrlanup fûrûht olur. İçine yağ ve çam sakızı koyamazlar, hîle ederlerse tecrîm edüp haklarından gelir mazbût esnâfdır. (s.278)

Esnâf-ı kassâbân-ı Etmeydânı: Dükkân yigirmi, neferât seksen, bunlar mîrî Urum kassâblardır ve her birinin tomrukları gedikdir, mahlûl olsa tomruğu yeniçeri ağası izniyle gayrıya ihsân olunur.

Bu hîrfet rûz-merre Âl-i Osmân'ın yeniçeri ocağına (---) bin vukıyye ve (---) aded koyun eti verirler. Eğer bir vukıyye et İslâmbol'da bir guruşa olsa bunlar bir vukıyye eti üç akçeye verüp her odadan mâh-be-mâh bahâsın alup zararın defterdâr paşa'dan alırlar. Böyle kânûn-ı Süleymânî'dir. (s.278-279)

Evsâf-ı seğirdim-i Etmeydânı: Bu kassâblardan et alan odaların cemâ'at odalarından (---) aded odalar, seğirdim odaları ta'bîr olunur. Bir temâşâ-yı azîm kânûn-ı yeniçeriyândır.

Vakt-i seherde Yedikulle kanaralarından yetmiş seksen seyishâne yükü semiz koyunları cümle yeniçeri odalarının âşçıları muhteşemâne siyâh meşin ferrâceleri mûnakkaş zinçefleriyle ve başlarında zerdûz üsküf keçeleriyle ayaklarında siyâh çizmeleriyle ve karakullukçu huddâmları ile (b)ellerinde dörder beşer âşçı bıçakları ve bellerinde sırmalı peştemâlleri üzre beşer altışar vukıyye gümüş zencîrler, gümüş zîlûb[em]ler ile çağış çağış ederek alay-ı azîm ile Yedikulle'den mezkûr meydân etlerin Etmeydânı'na getirüp büyük kapu dibinde cümle seyishâneleri dizüp cümle âşçı ustalar tertîb üzre yollu yollarınca dizilüp

dururken cümle seğirdim odalarının âşçıları Etmeydâni'nin ta'limhâne tarafında pâ-bürehne ve ser-bürehne olup birer göğüslük ile âmâde dururlar.

Hemân ki Yedikulle'den gelen etlerin baş koyunun baş usta, âşçılar koyunun paçalarından yapışup bir çavuş olacak âşçıbaşı pâdişâha ve ocağın devamına ve cümle pîr [ü] pîşvâlara du'â edüp fâtiha deyü feryâd edince hemân ta'limhâne dibinde pâ-bürehne uryân seğirdim âşçıları cümle bir uğurdan ol çemenzâr sahrâ içre ceyrân gibi pertâb edüp seğirdirler kim gûyâ her biri berk-i hâtifdir. En ileri çâpük olan gelüp baş koyuna el urup alır, isterse yeni silâh kuşanmış acemî usta olsun, baş koyunu ol alır kânûn budur. Ardı sıra gelen ikinci ve üçüncü koyunu alup götürürler. Ba'dehu cümlesi esbâbların geyüp aldıkları koyunları dükkânlara götürüp tartarlar, eğer eksik gelirse dahi et alır, ta'[y]ninden artık gelirse keserler, yaz u kış fâ'ideleri budur.

Bu seğirdim âşçılarının yolları eskiyüp çavuş olup ba'dehu başçavuş, andan kethudâ beğ ve yeniçeri ağası olur bir yoldur. Bunlar dahi cümle âşçılar, kassâblar ile yine bâlâda tahrîr olunduğu üzre seyishânelerle koyunları zeyn edüp ke'l-evvel alay-ı azîmlerinde niçe yerde şâ'irler çoğür çalarak pür-silâh ubûr ederler, ammâ bu alay aceb, mehîb alaydır. (s.279)

Esnâf-ı kanaracıyân-ı Yedikulle: Kârhâne yetmiş, neferât iki yüz, bunlar dahi pür-silâh ellerinde sâtûrları, bellerinde koyun yüzecek tilsimânları ve kemendleri ve iri gümüslü bıçakları ile arabalar üzre dükkânların yüzülmüş semiz koyunların vücûdların za'ferânlar ile kınalayup ve koyunların boynuzların varaklayup pür-silâh ubûr ederler. (s.279)

Esnâf-ı kanaracıyân-ı Bâğçekapusu: Pâdişâha mahsûs mîrî kanaradır. Kârhâne birdir, neferât 200, bunlar dahi seyishâneler üzre yüzülmüş niçe yüz koyunların zeyn edüp ubûr ederler. (s.279)

Esnâf-ı bârûdhâne-i Etmeydâni: Yeniçerilere mahsûs bir kârhânedir. Neferât 50, arabalar üzre dükkânların gûnâ-gûn bârûd-ı siyâh u beyâz ile zeyn edüp ubûr ederler. Ve bî-sadâ bârût bunlarda bulunur, âdem kemiği külünden olur. **[168b]** Dükkânlarında bârûd döğerek pür-silâh ubûr ederler. (s.279)

Esnâf-ı mûmciyân-ı Etmeydâni: Kârhâne bir, neferât yetmiş beş, bu kârhâne yeniçeri ocağına mahsûsdur. Cemî'i zamânda yeniçerilere üç mûm bir akçeye verirler, zararın defterdâr paşa'dan alırlar, kânûn-ı Süleymânî budur. (s.279)

Esnâf-ı mandıracıyân-ı yeniçeriyân: Istranca dağı'nda avcılar odasından bir oda nefer odabaşları ile neferâtlarıyla ol mandırada mîrî câmûsları ve koyunları bekler avcılardır kim cümle 1000 aded şebâz yeniçeriler olduğu bâlâda İslâmbol mesîregâhları evsâfında tahrîr olmuşdur.

Bu tâ'ife cümle yeşil mandıracı şep-külâhları geyüp niçe yüz çift Selîm Hân'ın Mısır'dan getirdiği alaca sığırların neslinden gûnâ-gûn sığırları ve niçe câmûs kadar çardaklı çatal-misâl boynuzlu sığınları kendülere râm edüp anları dahi dîbâ ve şîb ü zerbâf çullar ile ve cümle sığırların boynuzların altun varaklar ile müzeyyen edüp her öküzü ve sığınları gümüş zencîr ve altun yaldızlı zencîrler ile keşân-ber-keşân çekerek ubûr ederler.

Ve niçe yüz arslan-misâl mel'ûn samson köpekleri çatal zencîrler ile ikişer âdem keşân-ber-keşân çeküp her biri Kastamonu'nun cılav katırı kadar var kelb-i mu'allemlerdir. Ve her biri atlas çullar ile müzeyyendir.

Ve bu beylik mandıracılar ve avcılar azametullâh eyle pür-silâh olurlar kim gûyâ bu tâ'ife ayaklı cebehânedir. Her birinde gûnâ-gûn pençe harbe ve çatal harbe ve gelberi harbe ve sıpkın harbe ve çengâl harbe ve şiş harbe-i gûnâ-gûnlar ve kılıç ve mızrak ve hışt ve tîr [u] kemân ve zemberek-i bî-amân ve teber ve sapan ve navurta ve balta ve meçik ve sopa ve şiş {pinyal} ve topuz ve salma ve tabancalı ve çarhlı tüfengler bellerinde ve kırkar ve yüzer dirhem tüfeng ellerinde atarak ubûr etdiklerinde gûyâ bu asker murg-ı semender-vâr âteş-i Nemrûd içinde kalup feryâd [u] figânları evce çıkararak “Allâh'ı seven hû” diyerek gırîv ü feryâdları İslâmbo[l] için velveleye verirler.

Ve bâlâda tahrîr olunan salhâneciler ve kanaracılar ve mandıracılar ve çif[t]likciler ve eğrekciler ve sayacılar ve ağılcılar ve tokatcılar ve sürücüler cümlesi çobanlar gibi libâslar geyüp kimisi koyun ve kimi keçi ve kimi sığır ve kimi beşer altışar boynuzlu at kadar Mısır'ın Circe koyunları ve câmûs sığırları ve inekleri ve boğaları ve danaları çatal yularlar ile keşâ- keş ikişer ve dörder âdem çekerek ubûr ederler. (s.279-280)

Esnâf-ı çoban-ı bahâdırânın cümlesi gûnâ-gûn alât-ı silâha müstağrak olup ellerinde dalyan tüfengler atarak ve çobanlar boruların çalarak ve türküler haykırarak ve sapan-ı Dâvûdîleri şırak şırak atarak makâm-ı ırâk haykırarak ubûr ederler. Ve ba'zılarının ellerinde kavalların çalarak gülerek oynayarak ellerinde acib

ü garîb harbalar ve şeştüperler ve salma ve salıklar ve ucu demirli toyakalar ile niçe bini ubûr eder.

Ve niçelerinin ellerinde ikişer üçer zencîrli eşek kadar samsonlar kim her biri subû'-ı Cezâyir'e benzer kiminin adı Palo kiminin adı Maçko ve Alabaş ve Salbaş ve Toraman ve Karaman [ve] Komaran ve Sarhan ve Avn ve Zerke ve Cânyırtan ve Vardıha ve Geldiha [ve] Karabaş ve Alapars [ve] Borabas nâm bî-hisâb mel'ûn-ı gûnâ-gûn mehîb samsonları dîbâ ve şîb ü zerbâf çullar ile bu kelb-i sarıhler ubûr edüp her birinin boğazında gümüş tokalı haltalar ve gümüş çınkıraklar ve boğazlarında birer karış demir harbeler kirpi gibi dizilmiştir. Ba'zı samsonları demir zırh geydirüp ubûr eder.

Bu samsonlar koyuna giren kurda değil ejderhaya hamle edüp yanar âteşe girir. Çobanlar mâbeyninde soy gözedüp bir kancık kelbin bir samsona çekmek için elli koyun baş verir ve bir samson için beş yüz koyun verüp asîl kelb-i Ashâb-ı Kehfler var kim gökde ukkâba, zemînde evrene, deryâda nehenge baş vurup dalup alup salar, böyle zî-kıymet kelb-i mu'allemler vardır.

Hattâ Engürü'de tiftik keçisi köpekleri var kim beşer altışar yüz guruşa alındığın biliriz. Çobanların bu kelbler bürâderleridir kim hem-sifâl olup bir yalakdan darı malakı yiyüp aslâ ikrâh etmezler. Ammâ ne fermân etse o kelb ol ân iş bitirir, âdemi atından endirir, isterse pür-silâh şeci' [u] bahâdır yiğit olsun.

Ve bu çobanların niçe bininin ellerinde çatal zencîr yularlı beşer altışar onar boynuzlu acîb ü garîb gûnâ-gûn kınalı kösem koçlar ve mahbûb ganemleri dîbâ ve şîb ü zerbâf çullara gark edüp bellerinde mücevher kuşaklar ve mücevher hançerler [169a] ve boynuzlarında altun varaklar ve iki boynuz mâbeynin incü ve cevâhirlî püsküller ile zeyn edüp her koyunun boynunda altun ve gümüş kabaralar ile altun ve gümüş silsileler ile bu keşleri keşân-ber-keşân çoban dilberleri çekerek ubûr ederler. (s.280)

Esnâf-ı kârhâne-i arslancıyân: Kârhâne bir, neferât yüz aded, fermân-ı şehriyârî ile bunlar dahi avcılarının ve çobanların alayları içinde olan samsonlar ile ubûr etmek fermân olunup {arslancıbaşı kethudâsı kürkcübaşı alayıyla gitmek fermân-ı şehriyârî oldu}.

Bunların pîri Esedullâhi'l-Gâlib Hazret-i Alî ibn Ebî Tâlib'dir. Cümle esedler gelüp hâk-i pâyine yüz sürüp cemî'i yırtıcı vahşî hayvânlar kendülere munis olup

zebân-ı hâl ile kelimât ederler. Kabr-i Alî, Bağdâd'a beş konak karîb (---) medfûndur.

Bu arslancıyân cümle pür-silâh olup ellerinde ceyrân etinden afyonlu ve dârûlu ma'cûnlar ile her biri ellerinde Bağdâd kargısı aşalar ile her arslanın boğazında dörd zencîr kim her biri pranka kalınlığı altun ve gümüş mutallâ demir zencîrlerdir. On aded arslan ve beş aded bebr ve on iki aded kaplan ve niçe kurd ve sırtlan ve niçe tilki ve çakalları dahi birer âdem keşân-ber-keşân çeküp ubûr ederler. Kaçan kim bir arslan gazaba gelüp halka hücûm etse derhâl arslancı elindeki ceyrân etiyle mülemma' dârûyu burnuna dutunca hemân şem etdüğü dem, dem-beste olup mest olup bu gûne zabt ederler, yohsa aslâ zabtı mümkün değildir. Bu uslûb üzre bunlar dahi ubûr ederler. (s.280)

Esnâf-ı vasılcıyân ya'nî ayıcıyân: Bunlar pîrsizân-ı Fir'avniyân'dır, cümlesi Sultân Balat Şâh mahallesinde sâkinlerdir. Bu t[â]'ife avcıbaşılara mensûb olmağile, bile alay gösterdiler. Neferât yetmiş aded Karyağdı ve Avra ve Duracak ve Binbereket ve Yazıoğlu ve Sürioğlu ve Hayvânoğlu nâm Çingâneler ayların çatal zencîrler ile keşân-ber-keşân çekerek ellerinde sopaları ve dâ'ireleriyle ubûr ederken kâhîce aylarına,

Kalk-a beri yâ Vasıl

Ye necisden bir fasıl

Seni dağda dutdular

Âdem deyü oynatdılar,

Kur yayını dîvâna

Bahçada dolap döner

Sen de döne görsünler

deyü bu elfâz-ı mühmelâtlar ile alayköşkû dibinde her bir vasılcıyân birer gûne şakalar ederek ubûr ederler.

Bunlardan sonra kassâbbaşının netîce küme askeri cebe ve cevşen ve zırh zireh külâhlara müstağrak olmuş asker-i Kassâb Cömerd mevc mevc ü fevç yürüyüp kassâbbaşı ve meydân çorbacısı ve salhâne emîni ve avcılar çorbacısı ve şem'ahâne emîni ve koyun emîni ve cümle esnâf şeyhleri ve kethudâlar ve nakîbleri at başı berâber yan yana giderek iç gulâmları dahi akîblerince pür-silâh olup her biri mâh-ı tâbân gibi seyrân ederek ubûr ederler. Dahi ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu esnâfların alayları pâdişâha hoş gelüp beş kîse gurusu ihsân olundu. Ve bu kassâbbaşıya yamak olan otuz bir aded esnâfin cümle dükkânları (---)dır ve yekûn neferâtları (---) (---) (---) kavm-i müsellahtır.

Bu esnâf-ı kassâbın ardı sıra başcıbaşı alayı fermân olundu. Zîrâ cümle başcıyân kassâblara muhtâclardır. Başcılar kassâblardan baş paça almasa kâr edemezler, anıniçün başcılar alayı fermân olundu. (s.280-281)

Esnâf-ı ta'âm-ı atîk, başcıyân-ı âşcıyân

Dükkân cümle 90, neferât 500, pîrleri kadîm-i eyyâmında Keykâvûs idi. Ammâ Hazret-i Resûl asrında İmâm Hüseyin'in akîkası kurbânının kelle ve paçasını eş-Şeyh Seyfeddîn-i Herâtî sirke ve sarımsak ile tabh edüp huzur-ı Resûlullâh'a getirüp tenâvül olundukda Hazret-i Resûl, Seyfeddîn-i Herâtî'ye hayr du'â edüp Enes ibn Mâlik belin bağlayup başcılara pîr oldu.

Ve Hazret-i Resûl kâhice sudâ'a mübtelâ olup Cebel-i Ebî Kubeys üzre çıkup bu Şeyh Seyfeddîn-i Herâtî'den koyun başı getirdüp Cebel-i Ebî Kubeys'de kelle-i ganem tenâvül ederlerdi. Hâlâ anıniçün sünnet-i Resûl'dür, deyü niçe bin huccâc Cebel-i Ebî Kubeys üzre koyun kellesi yeyüp bi-emrillâh sudâ' marazı bir dahi görmezler. Hâlâ Cebel-i Ebî Kubeys üzre kelle kemikleri ile pür olmuşdur.

Bu başcı hırfeti dahi pür-silâh olup [169b] seyishâneler ve tahtirevânlar üzre dükkânların kâseler ve fağfûrî mertebânî tabaklar ile ve pâk altun ile mutallâ leğen ibrikler ile dükkânların zeyn edüp kimi baş ütülüyerek kimi paça pâk ederek kimi dükkânında paça satup ba'zı seyirciler dükkânlara girüp baş paça yiyüp iki tarafında olan temâşâcıları temâşâ ederek ubûr eder ve piyâdelerinin omuzlarında demir şişler üzre pâk olmuş za'feranlı sığır kelleleri ve koyun ve kuzu kelleleri ve pâk beyâz olmuş sığır ve koyun ve kuzu paçaları şişler üzre ve gûnâ-gûn bahârlar ile her başcı başların zeyn edüp dükkânları içre,

“Ala cânım yağlıca ile sirkeli ve sarımsaklıca ile” deyüp arz-ı kâlâ ederek ve gûnâ-gûn şakalar ile pürsilâh ubûr ederler. (s.280-281)

Esnâf-ı celeb-keşân-ı ganem: Azîm ankâ bâzergânlardır. Eflak'da ve Boğdan'da Kavala ve Selânik ve Tırhala ve Mora'da ve Anadolu'da ve Türkmân'da ortakları olup niçe kerre yüz bin sürü koyuna mâliklerdir. Cümle iki bin celeb-keşân-ı ganemdir.

Gümrük Emîni Alî Ağa efendimiz, koyun emîni iken İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde ıyd-ı adhâda altmış kerre yüz bin koyun kurbân olduğu tahrîr

olunup Murâd Hân-ı Râbi'e arz olundu. Ve şehri-i İslâmbol'a yevmiyye yigirmi yedi bin koyun girüp şehirli için zebh olunur. Ve pâdişâh-ı Cemcenâb için ve cemî'i vüzerâ ve sultânlarâ pâdişâh tarafından koyun eti ta'yîn verilmesi için beher yevm beşer yüz koyun zebh olup ta'yîn verilir. Ve yine pâdişâh tarafından beher yevm yeniçeri ve bostâncı ve acemî oğlanı ocaklarına beher yevm yetmiş seyishâne yükü koyun, cümlesi beher yevm sekiz yüz koyun mezkûr üç ocağa ta'yîn verilir.

El-azametullâh bu ne hikmetdir kim hemân "Nefs-i İslâmbol'da bir günde otuz sekiz bin koyun zebh olunur" deyü Murâd Hân'a arz olundu. Ya cümle gayrı diyârlarda boğazlanan koyunların hisâbın yine halk eden Hallâk-ı âlem bilür. Ammâ hikmet-i Perverdigâr budur kim bir koyun yılda bir kerre doğurur, yine bu kadar kırarlar, yine dağı taşı koyun sürüsü dutmuşdur.

Garâbet bu kim bir kelb ve hınzîr yılda iki kerre yavrulayup sekizer onar enikleri ve göblezleri ve fino ve fitirnevcikleri ve balacıkları olur, hınzîrın dahi sekiz ve on aded alaca ve karaca ve sarıca çoçkalrı, bocukları ve hırcaları olur, kelb ve hınzîr cihânı dutmak gerek idi. Ammâ bi-emrillâh koyun seher-hîz olduğundan rîh-i rahmete nâ'il olup Hak celle ve alâ dölüne ve döşüne berekât verir. Ammâ hınzîr bütün gece burnuyla yeri nadaz nadaz yarup yerden kök çıkarup yer, sabâh vakti hınzîr gibi hor hor hâblar ve kelb dahi tûl-ı nehârda van van uluyup vakt-i seherde burnun kuyruğu altına sokup muşıl muşıl uyur. Ol ecilden göblezleri ve hınzîr bocukları mu'ammer olmaz, aceb hikmetullâhdır. Nefîce-i merâm bu celeb-keşân askeri dahi cümle küheylân atlar üzre pür-silâh ubûr ederler. Andan, (s.281)

Esnâf-ı celeb-keşân-ı basdırmacıyân-ı sığır: Neferât altı yüz âdemdir. Bunlar dahi ankâ bâzergânlardır. Ammâ ekseri Eflak ve Boğdan keferesidir. Mukaddemâ bâlâda eğrekleri ve sayaları mevsûfdur. Bunlar mâh-ı Kâsım'da İslâmbol halkı ganîmeti için üç kerre yüz bin sığır götürüp pasdırma edüp kurbân ederler.

Yedikullekapusunun taşrasında handak kenârında iki hisâr-pîçe mâbeynine cümle sığırları doldurup fûrûht edüp pasdırma emîni bâcın alur ve başka basdırma nâ'ibi da'vâ dinler, kırk gün azîm bâzâr-ı sevr durur.

Nefs-i İslâmbol içre üç kerre yüz bin sığır kurbân olduğu Gümrük Emîni Alî Ağâ'nın ve Pasdırma Nâ'ibi Hüseyin Efendi'nin arzıyla Murâd Hân'a arz olundu. Ganem-keşân, sığır-keşân pîrleri nâ-ma'lûmdur, sonradan ihdâs kavimlerdir.

Bu cümle kurbânların kelle ve paçaların başcıyan alup kâr ederler. Bu sığır celeb-keşânları dahi cümle pür-silâh olup dükkân dezgâhsız esb-i sabâ-sür'atlere süvâr olup pür-silâh ubûr ederler, aceb pâk askerdir. (s.281)

{**Esnâf-ı tâcirân-ı pasdırmacıyan:** Dükkân 100, neferât 400, bunların dükkânları Odunkapusu'ndan taşra ve Galata'da ve Tophâne'de ve her yerde kuru Kili pasdırması satarlar. Tahtirevânlar üzre dükkânların kimyonlu pasdırmalarıyla zeyn edüp “pasdırma al bas durma” deyü ubûr ederler}. (s.281)

Esnâf-ı vettârân ya'nî kirişciyan: Kârhâne 80, neferât 500, bunlar kassâblara mensûpdur ammâ kassâbbaşı ma'rifetiyle başcılara yamaktır. Bunların kârhâneleri Yedikulle'de ve Eyyûb'da ve Tophâne'de ve Üsküdar'dadır. Bed râyihalı [170a] san'atdır.

Pîrleri Ömer bin Nasîrü'l-Vettârî'dir. Selmân-ı Pâk'in Hazret-i Alî huzûrunda kemer-beste etdüğü kırk sekizinci pirdir. Kabri Mâhân vilâyetindedir. Kirişcilerin silsilesi ana çıkar. Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânlarında niçe bin güne kirişleri zeyn edüp ubûr ederler. Andan, (s.282)

Esnâf-ı kirişciyan-ı tâcirân: Dükkân 55, neferât yüz, bunlar kiriş yapmayup ancak kiriş satarlar. Dükkânları Uzunçarsû içindedir. Pîrleri yine Ömer ibn Nasîrü'l-Vettârî'dir. Bu ehl-i hıref cümle âlât-ı silâhlarıyla ubûr ederler. (s.282)

Esnâf-ı dutkalcıyan: Kârhâne 70, neferât 300, pîrleri Muhammed Ekber ibn Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk'dır. Başcılarının pîri olmak ile dutkal dahi yapardı. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabr-i şerîfi Mısır'da Gavri Su Kemerleri kurbünde Hazret-i Zeynel'âbidîn kurbünde bir göm üzre bir kubbe-i âlî içinde medfûndur.

{**Hikâyet-i garîbe:** Hazret-i Osmân bunlara Emîrü'l-mü'minînzâde'dir deyü ri'âyeten Mısır hilâfetin ihsân edüp meğer Hazret-i Osmân'ın kâtibi Mervânü'l-hımâr gayrı kimesneye Mısır'ı ricâ etmişdi. Emir ber-aks olunca Mervânü'l-hımâr, ehl-i Mısır'a, Hazret-i Osmân ağzından bir mektûb-ı mahabbet-üslûb yazup bir yerinde “Fakbülû'l-emîr” lafzını bî-nukat yazup Hazret-i Osmân'a mühürledüp “Fakbülû'l-emîr” lafzına nokta koyup “Faktülû'l-emîr” ya'nî “Beğinizi katl edin” deyü emr olmuş olur.

Bir kaç gündün kâsıdlar bu'mektûbu Mısır“a'yanla'ma ve”ecek gün hikmet-i Hudâ Mısır'dan Muhammed Ekber av tarikiyle çıkup bu Mekke neccâbına râst

gelüp cümle mektûbların elinden alup hikmet-i Hudâ gözü ibtidâ bu sahte Hazret-i Osmân'ın mektûbuna nazar edince görse “*Faktülû'l-emîr*” yazılmış,

“Bire meded benim cürmüm nedir kim Hazret-i Osmân benim hakkıma katl fermân eylemiş?” deyü tîz bir gayrı neccâb ile bu mektûbları Mekke ve Medîne'de pederi Hazret-i Ebûbekir'in çerâğlarına gönderüp anlar dahi Medîne'de mektûbu Hazret-i Osmân'a gösterirler. Hazret-i Osmân dahi,

“Mühür benimdir ammâ hat benim değildir, benim iznim yokdur” dedi.

“Ey imdi yâ Emîre'l-mü'minîn kabâhat senin kâtibin Mervânü'l-humâr'ındır, bize anı ver katl ederiz” dediler.

Hazret-i Osmân, Himârı vermeyüp kırk gün Medîne içre ceng-i azîm olup âhir Hazret-i Osmân'ı Ramazân-ı şerîfde câmi' içre فسيفيكهم âyetin tilâvet ederken şehîd edüp kanı Kelâm-i İzzet üzre dökülmüştür. Hâlâ ol Mushaf-ı Şerîf Hıms'ın iç kal'ası câmi'indedir. Hazret-i Osmân'ın şehâdeti, Muhammed Ekber yüzünden olmuştur.

Ba'dehu Mısır eşirrâları dahi Muhammed Ekber'i diri iken bir yaş deve derisi içre sarup şiddet-i hârda deri içre dura dura kuruyup püşt-i pâ ile ura ura bu gûne şehîd etdiler. *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

Ol Muhammed Ekber'dir kim yaycıların ve dutkalcıların pîdir. Bu dutkalcılar başcılardan koyun paçası aldıklarıçün başcılara yamaktırlar. Bunlar arabalar üzre dükkânların gûnâ-gûn akmişe-i fâhireler ile tezyîn edüp dutkal kaynadarak ubûr ederler, kirişçiler gibi dutkalcıların tâcirleri yokdur. Tâcirleri hîrfet-i attar'dır. Andan, (s.282)

Esnâf-ı ciğerciyân-ı koyun: Dükkân (---), neferât 300, pîrleri (---)'dir. Kabri Habeş'de cezîre-i Dehlek'de Muhammed ibn Şeyh Şâzilî cenbinde medfûndur. Bu ciğerciler dahi kassâbbaşı re'yiyle başcıbaşıya yamaktır. Zîrâ başcılar ordu-yı İslâm fukarâları ta'âmı makbûl ta'âmdır. Anıçün bir kaç esnâf zam olunup başka tabl [u] alem sâhibi oldu.

Bu ciğerciler cümle Ohri ve Görice ve Horpušta Arnavudlarıdır. Niçe bin tâze ciğeri kırkar ellişer dânesin, yüreği, böbreği ve şirdeni ve mumbârıyla sıriklara dizüp “Ey koyun ciğeri” deyü feryâd ederler. Ba'zı şehir oğlanları bu Arnavudlara “Ulla ba geldi mi Arab karısı” deyü ulaşırlar. (---) (s.282)

Esnâf-ı çevrenân-ı Ârnâbûdân: Dükkân (---), neferât 400, bunlar her bozahâne birer köşede tennûrları vardır. Dâ'imâ bozahâne erbâblarına ciğer ve

kara talak ve böbrek ve pençevis ve yürek ve şirden ve ciğer köftesi kebâbı pişirir kirli ve paslı nâ-pâk kavmdir. Ammâ garîb ü gurebâ ta‘âmıdır. Bunlar dahi seyishâneler üzre pençevis ve karatavuk ya‘nî talak kebâbı pişirüp ubûr ederler. Gâyet mashara, mudhik Arnavudlardır. Bunlara şehir oğlanları “a a‘ â, a a‘ â” deyü ulaşırlar. Anlar dahi “a a‘ â Çelepi pişmiş kalkmış şişmiş süllice(?) bağırsak yer misin?” derler, turfe kavmdir. (s.282)

Esnâf-ı işkembeciyân, ta‘âm-ı mahmûrân: Dükkân 300, neferât 800, pîrleri Nusayr-ı Hindî’dir kim {Selmân belin bağladı} Mekke-i Mükerrreme’de (---) mahalde dükkânına bizzât Hazret-i Risâlet-penâh girüp herîse yiyüp hadîs, سيد الطعام الهريسه buyurmuşlardır. Hâlâ ol dükkânda her sene niçe bin huccâc teberrüken herîse yerler ve işkembe [170b] dahi işlenir pâk dükkândır.

Ammâ bu İslâmbol işkembecileri cümle Urum kefereleridir. Cümle tekâlif-i örfiyyeden berîlerdir kim yeniçerilerin Zağarcılar ocağı’na ve Samsonhâne ocağı’na beher yevm altışar hımâr yükü pâk olmuş işkembe ta‘[y]în verüp anlar dahi zağarlara ve samsonlara nafaka verirler. Bunların dükkânlarında vakt-i seher olunca niçe yüz fukarâ ve mahmûr-ı evgâr yârânlar cem‘ olup def‘-i humâr için zerâfet ü kabâhat çorbası ya‘nî işkembe aşısı yerler. Hakkâ ki ale’s-seher def‘-i humâr için paça ve işkembe eydir, derler.

Bu işkembeciyân dahi cümle tebdîl-i libâs edüp arabalar üzre dükkânların fağfûrî çini tabaklar ve pâk peşkirler ve leğen ü ibrikler ile müzeyyen edüp ellerinde işkembe kancasıyla kazganlar içinden pişmiş işkembeleri ve kırkbayırı ve şirdenleri ve döş başları ve yatak yerleri ve bodanalardan çengâller ile çıkarup bıçaklar ile doğrayup kâseler içre koyup ve üzerlerine ma‘denivâz ve biber ve darçın ve karanfil misilli bahârlar saçup,

“Vere bizim Mahmûr Beşe’ye, vere Asan Beşe’ye, ala iki ahça Ahmet Beşe’den” deyü lehce-i mahsûsaları ile kelimât ederek dükkânları üzre ve ba‘zıları işkembe hımârları üzre Urumca hoş-âvâz ile gûnâ-gûn murabba‘ları beşer onar Urumlar okuyarak ubûr eder.

Bunlardan sonra meşhûr-ı âfâk olan işkembeci eşekleri dahi kerrenây-ı Acem gibi segâh makâmında işkembecilere nazîre anırarak ubûr ederler. Bunlar dahi acîb ü garîb maskara Urumlar[dır]. (s.282-283)

Esnâf-ı sirkecibaşısı: Mîrî kârhâne Unkapanı’nın iç yüzünde Azebler mahallesi’nde pâdişâha mahsus kârhâne-i azîmdir. Niçe yüz Bartın ve İngilis fiçıları

var kim her birinin içine onar, on beşer âdem sığar fiçılardır ve Mora'nın ardıç ağacı fiçıları ve Alman fiçıları var kim ta'bir olunmaz. Ve Enez'in ve Mağrib'in ve Atina'nın husrevânî küplerinde otuzar kırkar yıllık sirkeleri vardır. Ve âdem sığar katremiz sırça şişeler içre gül sirkesi ve amber sirkesi ve hurmâ sirkesi ve koknâr sirkesi ve misket sirkesi ve tüffâh sirkesi ve niçe yüz elvân müsmirâtdan pâdişâh için kırkar ellişer yıllık sirke şişeler ile müzeyyen olmuş Ebü'l-feth'den berü sirkehâne kârhânesidir. Kethorya bâğlarında sirkecibaşya mahsûs bin dölüm misket üzümü bâğları var.

Bu kârhânededen gayrı cümle dörd mevleviyyet yerde toksan yerde kârhâneler vardır. Kâsımpaşa'da, Tophâne'de ve Üsküdar sirkeleri meşhûrdur. Neferâtları cümle 150 ehl-i hirefdir. Pîrleri Hazret-i (---), Enes ibn Mâlik belin bağlamışdır. Kabri (---) medfûndur. Sirke hakkında فخللوا سبيلهم âyeti vardır. Bir evde sirke olmasa anda berekât olmaz. Aceb hikmetdir kim sirkenin, evvel şırası harâm, ortası sirke olur helâl, âhiri şarâb olur yine harâm, hemân şaraba bir avuç tuz bıraktın, sirke olup yine helâl olur, aceb sun'-i Hudâ'dır.

Bunlar dahi başcıya yamaktır, zîrâ baş ve paça ve pıhtı ve işkembe sirke ve sarımsaksız olmaz. Kadîm-i eyyâmında pîrleri Cemşîd idi. Şarâbı, şeytân ta'lîmiyle peydâ ederken sirke etmenin yolun bulmuşdu. Hâlâ Cemşîd Ayasuluk'da yatır.

Bu esnâf arabalar üzre dükkânların gûnâ-gûn fiçılarla ve katremîz zeyn edüp piyadelerinin arkalarında varullar ile sirke taşıyup “Ey sirke” deyü halk üzre sirke nisâr ederek bir hây-hû ile,

“Ey sirke, keskin İngiliz sirkesi lâzım olur, berekâtlı sirke” diyerek ubûr ederler. Ammâ aceb garâyibdir.

Bu sirkeçilerde yetmiş seksen yıllık mayalanmış sirke fiçıları vardır. İçine üzümünden ve gayrıdan bir şey komak ihtimâli yokdur. Hemân fiçıdan kırk elli medre sirke alup ol sâ'at fiçıya ol kadar ısıcak su koyup üç günden eyle sirke olur kim âdemin ciğerin doğrar. Böyle mayalı fiçılar vardır kim sirkeçiler mâbeyninde ol fiçıları yüzer guruşa verirler, ilâ mâşâallâh su satarlar. Sirkeci ve şerbetciler dahi eyledir. Cenâb-ı İzzetin ihsânı olan suyu katre katre satarlar. (s.283)

Esnâf-ı turşucuyân, ta'âm-ı fâsıkân: Dükkân yetmiş, neferât 160(0), bu hırfet dahi başcıya ve sirkeciye yamaktır. Zîrâ bunlar dahi mahmûrlara lâzımlı ta'âmıdır kim “*El-mü'min hulviyyün ve'l-fâsık turşiyün*” demişlerdir. Mü'min olan

hulviyyât sever kim “*Hubbû'l-hulv mine'l-îmân*” demişler. Ammâ yine bunlar lâzımlı esnâfdır. Ma'îdeyi ekşi turşu küşâde edüp ta'âma iştiâ verir.

Bunlar arabalar üzre dükkânların müzeyyen edüp gûnâ-gûn fağfûrî ve gayrı küpler içre gûnâ-gûn turşular ve dükkânlarında iri fağfûrî tabaklar içre na'nâ ve ma'denüs ve kerefis ve gül ve kebere ve hıyâr ve patlıcan ve lahana ve havuc ve şargam ve pırasa ve sarımsak ve gûnâ-gûn turşular ile dükkânların zeyn edüp alay-ı azîm ile ubûr ederken [171a] halka turşu bezl ederler. (s.283)

Esnâf-ı kuru sarımsakçıyân: Dükkân 80, neferât 102, bunların dükkânları Odunkapusu hâricinde ve Galata'da ve Tophâne'de çokdur. Bunlar dahi başçılara ve işkembecilere yamaktır, zîrâ baş ve paça ve işkembe sarımsaksız olmazdır. Bu sarımsak gerçi bed-râyihalı ni'metdir, ammâ nâfi'dir.

Hukemâ kavlince çölistânda gezenlere sam yeli def'iyçün gâyet lâzımdır. Ve Kur'ân-ı azimde وفومها buyurmuşdur. Ammâ bir tevârîhde gördüm ibtidâ İblîs cennetden (---) diyara kadem basdıkdâ [sol] ayağı basduğı türâbdan hâsıl oldu ve soğan, sağ ayağı basduğı yerde hâsıl oldu, demiş. Ammâ hakkâ ki ikisi de latîf ta'âmdır. Anıniçün Bingöl'de ve Sincar'da Hâlitî ve Çekvânî ve Yezidî ve Şeytânî Kürdleri vardır, dâ'imâ koyunlarında soğan ve sarımsak taşırlar. Eğer gözleri önünde soğanı yumruk ile urup pârelesen ol ân anlar ol âdemi katl ederler. Soğana ve sarımsağa tâ bu mertebe ri'âyet edüp mahabbet ederler.

Bu sarımsakçıların pîrleri ma'lûmum değildir. Bu sınıf dahi seyishâneler üzre dükkânların dizi dizi sarımsaklar ile müzeyyen edüp piyâdeleri “Ey sarımsak, câna sarılsak” diyerek pür-silâh ubûr ederler. (s.283-284)

Esnâf-ı soğancıyân: Dükkân 70, neferât 300, bunların dahi pîri nâ-ma'lûmdur. Bu hırfet dahi omuzlarında niçe bin dizi dizi soğanları taşıyup

“Her ta'âma lezzet veren tuz soğandır soğan” deyü feryâd ederek pür-silâh ubûr ederler. Ammâ Odunkapusu ve Unkapanı taşrasında niçe yüz yerde dağlar gibi soğan yığınları var kim âdem hayrân kalır. Hakkâ kim her ta'âma girüp lezzet verir bir mukavvi ta'âmdır.

Bunlardan sonra başçıbaşı ve sirkecibaşı askeri bir hây-hû ile pür-silâh ubûr edüp başçıbaşı ve sirkecibaşı rikâb rikâbe gidüp ardları sıra küheylân atlar üzre iç gulâmları geçüp andan sekiz kat mehterhâne çalarak alayköşkü dibinden pâdişâha du'â edüp giderler.

{Bu kassâbbaşıya yamak 14 esnâf ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir}. (s.284)

Esnâf-ı elzem-i levâzımından âşcıyân

Dükkân cümle 555, neferât 2000, ibtidâ pîrleri baba çorbası pişirmede Hazret-i Âdem'dir, sâniyen Hazret-i İbrâhîm Halîlullâh'dır, sâlisen bizzât Hazret-i Risâlet-penâh'dır kim Mekke-i Mükerrreme, Hicretin (---) senesinde feth olup sürûr günü Hazret mübârek destiyle herîse ve çorba pişirüp cümle guzât-ı müslimîne hidmet edüp summât-ı Muhammedî çekdi.

Ba'dehu âşbâzların pîri Hazret-i Resûl'ün izn-i şerîfiyle Çümçemeddîn'dir. Hazret-i Hamza-yı bâ-safâ kemerin kuşadup cümle âşbâzlara pîr oldu. Kabri Mar'aş hâricinde Hazret-i {Ukkâşe ile bir yerde medfûnlardır. Bunlar Hazret-i Ömer hilâfetinde Esved ibn Mikdâd ile Mar'aş kal'ası altında Hırkîl Kıral ile ceng edüp Ukkâşe ve Çümçüm Sultân şehîd olup Esve[d] ibn Mikdâd Mar'aş'da defn etmişdir. Ziyâretgâh-ı hâs u âmdır ve ziyâretgâh-ı âşbâzândır, teferrüçleri dahi anda ederler, mesîregâh yerdir}.

Bu esnâf sâ'ir ehl-i hiref üzre takaddüm oldu kim cümle mahlûk-ı Hudâ'ya ta'âm lâzımdır. Zîrâ evliyâ ve enbiyâ hırka ve lokmaya muhtâc olduğundan Cenâb-ı Bârî, Kur'ân-ı azîminde niçe yerde buyurur âye[t]: وَيَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَبِّهِ

âye[t]: اغمانطعمكم لوجه الله ilâ âhirih, âye[t]: كلواواشربوا buyurmuşdur ve niçe âyetler vardır.

Eyle olunca bu esnâf ordu-yı İslâmda elzem-i levâzımından olmağile bu âşbâzlara mensûb cümle ehl-i hirefleriyle beyân olunur. Cenâb-ı Bârî, bir şehri ve bir orduyu ekmeksiz ve susuz ve ta'âmsız etmesin. Zîrâ atalar “Cân boğazdan girir” demişler, Türkmânîce kelâmdır.

Bu esnâf-ı makbûl, cümlesi pâk libâslar ile ve pâk müsellaah ve müretteb saf saf ubûr edüp arabalar ve tahtirevânlar üzre orta peşkinli beşer altışar tancere ta'âmlı ocaklar binâ edüp her dükkânları zer [u] zîvere gark edüp pâk dilberân huddâmlar el kavuşup her dükkânda zî-kıymet kâseler ve fağfûrî tabaklar ve mertebânî-i Gavrîler ve mutallâ leğen ve ibrîk ve harîr peşkîrler ve koknusu ve gücügen cenahından yelpâzeler ile huddâmlar âmâde durup âşbâzlar ellerinde kepçeler ile ta'âm kotararak giderken ba'zı ehl-i cû' ol izdihâmda dükkâna girince âşcılar çavuşu feryâd edüp eydir:

“Yaşlı müşterî geldi, ekmeğ ile kotara, beş akçe herse pilâv yağlıca ve nevâlelice ve çevrilişce [çevrişlice] eyle” deyü usûl ü âheng ile teğannî eder. Her

dükkânın birer gûne tarz [u] tavırları üzre cümle şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşlarıyla ubûr ederler. Ammâ âşcıbaşı en gerüde kalır. (s.284)

Esnâf-ı çâşnigîrân-ı vüzerâ ve âşbâzân: Her âşbâz dükkânında elbette bir çâşnigîr vardır. Her müşterinin huzûruna ta'âm getirdikde bism-i İlâh ile evvel çâşnigîr bir iki lokma tenâvül edüp “buyurunuz” deyü teklîf ederler, kânûn-ı âşbâzân-ı İslâmbol'dur, gayrı diyara mahsûs değildir, illâ İslâmbol'a mahsûsdur. Pîrleri eş-Şeyh Muhammed Summâtî'dir, Hazret-i Resûl'ün çâşnigîrbaşısı idi. **[171b]** Hazret huzûrunda Hazret-i Hamza belin bağladı. Kabri Kilis şehrinin kıblesi tarafında bir kubbe-i münevver içinde medfûndur, türbedârı vardır, hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Bunlar dahi cümle 3000 askerdir. Küheylânlar üzre ellerinde kargı sırtıkları ve piyâdeleri beli peştemalli ve omuzu tûfengli asker-i pür-silâhdır, alay ile ubûr ederler. (s.284)

{**Esnâf-ı zerdeciyân:** Dükkân 15, neferât otuz, pîrleri kâtib-i vahy Hazret-i Mu'âviye'dir. İbtidâ zerdeyi bunlar Hazret-i Hamza şehîd olduğu gün mâtem ta'âmı olmağičün kırmızı kan misâli za'ferân ile boyayup huzûr-ı Risâlet'e getirüp ol kadar medh olunmayup belki kadh olundu. Anınıçün diyâr-ı Acem'de Mu'âviye'yi sevmeyüp ta'âmın dahi yemezler. Zîrâ Mu'âviye, pes-i perdeden Ehl-i beyte garazı vardır, derler. Ammâ garâbet bu kim Arnavudluk'da dahi Mu'âviye'yi sevmeyüp mâvî esbâb geymeyüp zerde aş yemezler ve yeyeni dahi sevmezler, garîb temâşâdır. Netîce hîrfet-i zerdeciler dahi alay ile ubûr ederler}. (s.284-285)

Esnâf-ı kebâbcı ve köfteciyân: Dükkân 400 ve neferât 1500, bunların pîri ibtidâ Hazret-i İsmâ'îl'dir kendülere bedel-i zibih olan kurbânı halâs şükrâniyçün ibtidâ anlar kebâb etdiler.

Ba'dehu pîrleri Abdurrahmân ibn Afv'dır kim Aşere-i Mübeşşere'dendirler. Hazret bunlara cenneti tebşîr etdiklerinden Aşere-i Mübeşşere derler, kemerin bizzâ[t] Hazret-i Alî bend etdi. Kaçan Hazret teferrüclere Ashâbıyla gitdiklerinde Abdurrahmân ibn Afv kebâb ederlerdi. Kabri (---) medfûndur.

Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların zeyn edüp kebâb pişirüp bey' ederek ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı biryânciyân: Dükkân 155, neferât 200, dükkânlarında biryân bey' ederek silâhlarıyla ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı yahniciyân: Dükkân 100, neferât 255, dükkânlarında yahni bey' ederek ubûr ederler. Bu iki esnâfin pîrleri (---) (---), Enes ibn Mâlik nazargerdesidir. Kabri (---) medfûndur. (s.285)

Esnâf-ı dolmacyân: Dükkân 50, neferât 155, pîrleri Şehâb-ı Rûmî'dir, Selmân perverdesidir. Kabri Kayseriyye'de İmri'l-kays kurbünde medfûndur. Bunlar dükkânlarında kabak dolması ve yaprak dolması ve mumbâr dolması ve soğan ve patlıcan ve lahana dolmaları fûrûht ederek ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı hardalcıyân: Dükkânları yokdur, hemân çömler ile piyâde gezüp "Ey hardal" deyü feryâd eder, üç yüz aded hardalcı Arnavudlardır. Husûsan leyle-i Ramazân'da bu esnâfin kable'l mağrib feryâdlarından âdem bîzâr olur. Pîrleri Eflâtûn'dur derler, zîrâ Eflâtûn rîha mübtelâ imiş. Bu hardal gâyet ta'âmı hazm etdirüp rîhı def' etmede mücerrebdir. (s.285)

Esnâf-ı pâlûdecıyân: Dükkân 10, neferât 55, pîrleri (---), Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Bunlar dahi dükkânların zeyn edüp sükkerî pâlûde-i ter satarak silâhlarıyla ubûr ederken "Râhatü'l-hulkûm, kuvvet-i basarı ziyâde eder, müferrih ü mukavvî pâlûde" diyerek ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı südlü âşcıyân: Dükkân 15, neferât 30, pîrleri ibtidâ Şu'ayb Nebî'dir. Süd ile dârûyu pişirüp tenâvül ederdî. Sonra Hazret asrında Süfyân-ı Sevrî ineğinin südüyle pirinci tabh edüp Hazret'e getirüp bu def'a-i sânde Enes ibn Mâlik belin bağlayup pîr oldu. Bunlar dahi südlü aş satarak ubûr eder pâk âdemlerdir. (s.285)

Esnâf-ı salatacıyân: Dükkân 200, neferât 300, bunlar serâpâ Gölkesreli ve Horpuştalı ve Liçistalı Urumlardır. Pîrleri ma'lûmum değildir. Dükkânların tabaklarla zeyn edüp "Yağlı ve sirkeli ve sarımsaklı salata" deyü feryâd ederek ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı ispanakcıyân [ve] sebzeçıyân: Dükkân 400(0), neferât 500, pîrleri Baba Reten-i Bâğbân idüğü bâlâda mastûrdur. Bunların büyük kârhâneleri Yemiş iskelesi dibinde sebze hâne-i mîrîdir, bir kârhânedir. Sebze hâne ağası, bostâncıbaşı tarafından terekecibaşdır. Ekmekçilere ve sebzevâtcılara dahi hâkimdir {ve ru'ûs-ı hümâyûn ile muhteşem başka kâtibi vardır}. Ammâ bu alayda kendüsi ekmekcibaşyla gidüp sebzeçıyân esnâfiyla kethudâsı gider. Bu sebzeçıyân tahtırevânlar üzre dükkânların salata ve ma'denivâz ve kerefis ve kabak, lahana ve hıyâr ve patlıcan ile tezyîn edüp halk üzre hıyâr ve şalgam atarak ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı sucukcuyân: Dükkân on, neferât otuz, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar dükkânların nâzik bahâr ve et sucukları ile müzeyyen edüp “A ‘lâ bahârlı sucâyığım” diyerek pürsilâh ubûr ederler. (s.285)

Esnâf-ı hoşâbcıyân: Dükkân 500, neferât 700, bunlar tahtirevânlar üzere münakkaş dükkânlarda azîm kalaylı badyalar ve tıhtâb ve pirinc tâslar ve fağfûrî ve mertebânî kâse-i Çînler ile dükkânların müzeyyen edüp gûnâ-gûn müsmirât-ı yâbis hoşâblarından kayısı ve zerdâlû ve âlû-yı Buhârâ ve encâs-ı Mardin ve emrûd-ı Âzerbâyecân ve dud-ı Arabgîr ve engûr-i İzmir ve vişne-i Tekirdağı ve tuffâh-ı Kocaeli ve gügüm-i Tımışvar ve şeftâlû-yı İslâmbol ve kızılıcığ-ı Çubuklu Bâğçe, bunun emsâli gûnâ-gûn memdûh müsmirâtdan mümessek ü mu‘amber hoşâblar edüp,

“Râhat-ı cândır, bedene kandır, benî âdemi kandırır, cânım hoşâb” diyerek alayköşkü dibine vardıkda ser-i hoşâbcıyân {Bülbül nâm üstâd} hitâyî ve münebbit kâseler ile pençe-i âfitâb beli zerdûz peştemâlli [172a] dilberânlar ile sa‘âdetlü pâdişâha hoşâblar gönderüp bir kîse ihsân alup halka hoşâb bezl ederek ubûr etdiler.

Bunların pîri Hazret-i Osmân'dır. Hazret-i Risâlet'in iki kerîmelerini aldıkda ol ziyâfetlerde gûnâ-gûn hoşâblar îcâd etdi. Anıniçün Acem diyârında hoşâb memdûh değıldir. Zîrâ Hazret-i Osmân te'lîfidir. *Ve's-selâm.*

Eğer bu tahrîr olunacak cümle esnâfı bu gûne âb-ı tâb ile evsâfların tahrîr etsek başka bir fütüvvetnâme olup seyâhatimize mâni' olup kesret-i kitâbet olur. Şimden gerü ihtisâr üzere tahrîr etmek evlâ ve ma'kûldür. (s.285)

Esnâf-ı şerbetcıyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri,

.....(1 satırlık yer boş) .....

medfûndur. Bunlar dahi arabalar üzere dükkânların zeyn eyleyüp niçe bin kâseler ve kulplu İznik çinileri ve fağ[f]ûr çini kâseler ile kârhânelerin zeyn edüp gûnâ-gûn reybâs ve amber-i bâris ve gül-limon ve hummâs ve nîlûfer ve zûfâ ve temir-hindî ve vişnâb ve gûnâ-gûn engûrden eşribeleri küplerinde ve badyalarında kepçeler ile halka karşı savu[ra]rak ubûr ederler.

Bu şerbetcilere ser-çeşme, Mahmûd Paşa'da, Defterdâr-ı Selîm Hân Tâczâde türbesi mukâbelesinde Beddâvî şerbetcisi-ı âfâkdır kim Rûm ve Arab u Acem'de eyle üstâd-ı kâmil şerbetcî yokdur. Sâhib-i vefk olmağıle dükkânında müşteriden omuz omuzu sökmeyüp cem'i vüzerâ ve a'yân-ı kibâra niçe bin sîm-i hâlis meşrebeler ile şerbet taşınır. Ve gevrekçisi dahi meşhur-ı âfâkdır.

Ve tiryâkî şerbeti ve fişfiş şerbeti ve imâm şerbeti ve darçınlı hacı şerbeti ve Üsküdar iskelesi başında karanfilli Göle(?) şerbeti bunlar meşhûr-ı âfâkdir. Ammâ Tahtakal'a'da Bülbül Ermenî şerbeti âdemi bülbül edüp hayât verir. Ammâ Unkapanı'nda Arnavud Kâsım şerbeti, Kâsım gününde âdemi kızdırup çarmih ipde oynadır, lezîzdir, ammâ başdan aklı zâ'il edüp ayakda temel komaz. İslâmbol'da bir âdem eğri yürüyüp sendirese “Kâsım günü şerbeti içmişe benzer” deyü darb-ı mesel olmuşdur. Bu şerbetciler dahi,

“Câna safâ, rûha gıdâ verir şerbetim cânım” deyü halka şerbet bezl ederek ubûr ederler. (s.285-286)

Esnâf-ı cüllâbcıyân ve şerbetcıyân-ı piyâde: Bunların dükkânları yoktur. Hemân çârsû-yı bâzârlarda kalaylı bakraçlar ile “Cüllâbım ve şerbetim lezîz” deyü gezerler. Neferât 300, bunlar dahi eylece ubûr edüp halka cüllâb [u] şerbet bezl ederler. (s.286)

Esnâf-ı ısıcak pâlûdecıyân: Kârhâne yedi, neferât üç yüz, pîrleri (---) ve Selmân-ı Pâk kemerbestesidir. Kabri Süveys'dedir. Bunların kârhâneleri Tahta'l-kal'a kurbündedir. Kış günleri azîm kazanlar ile pâlûde pişirirler. (s.286)

Esnâf-ı ısıcak pâlûdecıyân-ı kavvâfân: Cümle neferât sekiz yüz bunların aslâ dükkânları yoktur, hemân bâlâda tahrîr olunan ıssı pâlûde kârhânelerinden niçe bin bakraç pâlûde alup bakraclar altında kutular ile zarâfet edüp âteşler gezdirüp bir elinde dahi ortası delik tablalar üzre fağfûrî ve çini Küâhiyye filcânların zeyn edüp çârsû-yı bâzâr içre,

“Bahârlı pâlûdem, kaynar kaynar pâlûdem var cânım” diyerek ubûr eder. Her kimesne pâlûde murâd edinüp iki fincân bir akçeye alup üzerine zencebîl ve darçın eküp ve gülâbdân ile ta'zîmen gülâb saçup bu güne kâr ederler. Ammâ önlerinde peştemâlleri ile mülebbesce bu tertîb üzre ubûr ederler. (s.286)

Esnâf-ı ıssı ve bahârlı şerbetcıyân: Bunların dahi dükkânları yoktur, herkes hânesinde şerbet pişirüp esvâk-ı sultânîde ıssı pâlûdeci gibi bakraçları âteş üzre edüp filcânların zeyn edüp “Şerbet nefâyis” deyü kış günleri bahârlı şerbet fîrûht ederek ubûr eder. Neferât cümle üç yüz. (s.286)

Esnâf-ı sa'lebcıyân: Neferât iki yüz, bunların dahi dükkânları yoktur. Kış günleri hussetü's-sa'leb derler ya'nî tilki taşığı demek olur, Bursa'da Cebel-i Ruhbân'da ve Bingöl'de ve Eğri dağında ve Göksun yaylasında ve Ercis dağında ve Sübhân dağında ve Cûdî dağında ve Bosna'da Köprez yaylasında ve Hersek'de

Çemrene yaylasında ve Samakov'da Rila yaylasında ve Filibe'de Despot yaylalarında olur. Hemân tilki hayâsı gibi bir sarımsak dişine benzer bir otdur, anı kurudup havânda un gibi edüp sükkerle pâlûde gibi pişirüp bakır ibrikler altında âteşler ile musanna' yapılmış ibrikler ile bahârlı ve gülâblı "Râhat-ı cân sıhhatü'l-ebdân sa'lebim nefâyis" deyüp feryâd ederek ubûr ederler. Ammâ hakkâ ki zâlim gâyet mukavvidir. Yüz yaşında âdemin âlet-i cimâ'ına tavakân verüp âdemi cüst ü çâpük ve serme[s]t edüp kuvvet-i nazarı dahi ziyâde eder. Yetmiş hâssasın Hekîm Dâvûd, *Tezkiresi*'nde tahrîr etmiş. (s.286)

{**Esnâf-ı bâdemli köfterciyân:** Dükkân kırk, neferât 200, pîrleri (---) Selmân telâmîzlerindedir kim anın kemer-bestesidir. Merkad-i şerîfi (---) dedir. Buköfterciler birer karış ipliklere cevizi ve bâdemi dizüp ve pâlûdeyi gâyet koyu edüp cevizi ve bâdemli ipleri pâlûdeye batırup yüzer dirhem gelir bâdemli Ayntâb köfteri gibi lezîz köfter olup dükkânların tahtrevânlar üzre gûnâ-gûn köfterler ile zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler. Ammâ Ayntâb'ın ve Ma'nisa'nın köfterlerinden Eğriboz ve İslâmbol köfteri gâyet terdir ve memdûh-ı cihândır}. (s.286)

Esnâf-ı südciyân-ı sûhteyân: Neferât üç yüz, bunların dahi dükkânları [172b] yokdur. Hemân şeker şerbetcileri gibi bakracları âteş üzre gezdirüp ale's-sabâh "Kuvâ-yı beden verir şekerli südüm, cânım südüm" deyü şâhrâhlar üzre leben-i hâlis fûrûht ederler. (s.286)

Esnâf-ı mahlebciyân: Bunların dahi dükkânları yokdur. Hemân bunlar dahi ıssı şerbetçiler gibi ibrikler ile reh-i râstlarda "Mahleb nefâyis" deyü feryâd edüp ubûr ederler. Mahleb dahi yaylalarda hâsıl olur bir otdur. Havânlarda döğüp şeker ile yâhûd asel-i hâlis ile tabh edüp ubûr ederler. Bu dahi mukavvî ve safrâ ve balgamı ve sevdâyı mahv eder, hoş-hor nefâyis şerbetdir.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan ıssı pâlûdeci ve ıssı şerbetçi ve ıssı südcü ve ıssı sa'lebcî ve ıssı mahlebcilerin pîrleri Hazret-i Mukbil-i Zerrîn-kemerdir. Hazret-i Hamza kemerin bağlamışdır ve Hamza'nın sarrâc-ı yâr-ı gâıdır. Kaçan kim Hazret-i Hamza gazâyâ gitmese bu Mukbil-i Zerrîn-kemer Ashâb-ı güzîn mâbeyninde kış günleri ıssı şerbet ve ıssı pâlûde ve sa'leb ve süd ve mahleb fûrûht edüp kâr ederdi. Âhir-i kârı Uhud gazâsında tamâm olup Hazret-i Hamza ile bir arada pâre pâre olup Hazret-i Hamza cenbinde medfûndur ki Medîne'nin hâricinde şimâl tarafındadır. (s.286)

Esnâf-ı ağdacıyân: Sâhib-i kârhâne yalnız yüz {dür}, neferât yedi yüz {dür}, bunların pîri Hazret-i (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri (---) dedir. Bunlar dahi tahtırevânlar üzere dükkânlarında kazan kazan ağda kaynadup müdevver tahta kepeçeler ile karışdırarak “İnebü’-d-dibs ciğer tâzeler, câna safâ verir ağdam nefâyisdir” deyü ubûr ederler. Ekseri Etrâk tâ’ifesidir. (s.286-287)

Esnâf-ı ağda tüccârı: Bunların kârhâneleri yokdur, bu kârhâne sâhiblerinden alup arkalarında varullar ile sokak sokak ağda taşıyup “Ağda” deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Neferât 313, ammâ acâyib kâr ederler. Zîrâ bunlar dâ’imâ ağda satup ağda yemeğile dağdaki vahşî hayvânları datlı dillerince râm ederler. Meselâ mahalle içlerinde tenhâca sokaklarda zengûle makâmından,

Ağdalı süzelim,

Ay gibi yüzelim,

Nâzlı güzelim,

Tatlıca tatlı,

Ağda yeyelim,

Bâğa gidelim,

Safâ edelim,

Ammâ ne ağda,

Sevdiğim bâğda,

Üzümü bağda.

deyüp bu güne manzûm terennümâtlar ederek ba’zı havâtînlerin ırkına girüp ağ yırtup ağındaki metâ’ın ağdaya değışüp bu güne kâr eder Türk veled-i zinâları ağdacılar vardır. (s.287)

Esnâf-ı değırmenciyân-ı üzüm: Kârhâne on beş, neferât üç yüz, kârhâneleri Yemiş İskelesi'nde Ahî Çelebi câmi’i sokağındadır. Ammâ ankâ bâzergânlardır. İzmir'de ve Kuşadası'nda ve Nâzlı'da ve Karabâğlarda niçe yüz ortakları vardır. Cümle hoşâbeci ve pâlûdeci ve ağdacı ve helvâcılar bunlara muhtâc olduğıyçün bu âşcılar gürûhunda tahrîr olundu. Zîrâ bu zümre me’kûlât [ü] meşrûbât fûrûht edicilerdendir. Ammâ bu üzüm değırmencilerininin pîrleri Helvâî Ömer'dir, Enes ibn Mâlik tilmizidir. Kabri (---) dedir.

Bunlar arabalar üzere üzüm değırmenleri edüp azîm taş tekerlekleri âdemler çevirerek güzer ederler ve cümle helvâcılara ve ağdacılara ma’cûn olmuş üzüm

taşıyan seyishâne atlarının arkalarında olan ağaç tahta teknelerin gûnâ-gûn şükûfeler ile tezyîn edüp kendiler dahi âlât-ı silâh ile bezenüp, *Sübhâne hâliku'l-ineb* و عنباوَقَضْبَا ayetin tilâvet ederek alayköşkü dibinden geçerler. (s.287)

Esnâf-ı azîm karcıbaşı: Kârhâne birdir, sebze hâneye muttasıldır, hünkârın karcıbaşısı yaz ve kış anda mevcûddur, neferât üç yüz ve kayıkcıyân-ı karcıyân neferât üç yüz, bu kayıkcılar dâ'imâ Katırlı dağları'na ve Mudanya'ya varup Keşîş dağından gelen karları ve buzları ve âb-ı zülâleri gemilere koyup Der-i devlete getirüp matbah-ı pâdişâhî'ye ve helvâ hâneye ve harîme ve sadria'zam'a ve'l-hâsıl yüz elli a'yân [u] eşrafa ta'yîn-i kar verilür azîm masârıdır.

Ve bu hizmete me'mûr kar-buz kesicisi Bursa Yörükleri ve taşıyıcı Mudanya katırcıları vardır.

Ve bu karcıbaşı hükmünde İslâmbol etrâfında karlığ-ı hazâyin-i rahmet tokuzdur. Ammâ neferâtları yokdur, hîn-i şitâda rahmet-i berf yağdıkda bizzât sadria'zam ve yeniçeri ağası ve bostâncıbaşı ve kapudan paşa, bunlar cümle iki kerre yüz bin eli kürekli ve kızaklı asker olup Okmeydânı'nda Atıcılar tekyesi dibinde Hünkâr karlığın ve Hasan karlığın ve Şücâ' karlığın ve Lenduhâ karlığın cemapur askeri üşüp karları hammâm kubbesi gibi top edüp yuvarlıyarak karlıklar içine itiverirler. Cümle leb-ber-leb berf-i rahmet olduktan sonra yine Okmeydânı'nda Dîvdâr deresin ve Kepez deresin ve Ganîzâde deresin ve Eyne Ayazma [173a] deresin ve Tozkoparan deresin ve Çoban deresin ve Kanlı deresin cümle bu dereleri rahmet karıyla asker-i deryâ-misâl doldurup depme ile cümle püşt-i pâ urup yerleşdirirler kim gûyâ yekpâre yahkend olur.

Ba'dehu Okmeydânı tekyesinde kapudan paşa, sadria'zam'a ve sâ'ir vüzerâ ve izâma ziyâfet-i azîm edüp karcıbaşı etek der-miyân edüp cümle tevâbi'leriyle hizmet eder. Zîrâ bu karlıklar anın direğidir. Lâkin Kâsımpaşa'da olmağile kapudan paşa ziyâfet eder. Ve Okmeydânı, atıcılar hükmünde olmağile yeniçeri ocağından bir oda ta'lîmhâ necıbaşı ve atıcıbaşı ve sâ'ir kemânkeş [u] kemândârân pehlivânânlar dahi gelüp hizmet ederler.

Andan ertesi gün yine cümle asker ve kapudan paşanın on iki bin pâyzenleri ve bostâncıları ve yeniçeriler cümle mîrî kazma ve çapa ve kürekler ile deryâ-misâl cemapur askeri cümle Eyyûb Sultân'a gidüp İdrîs Köşkü sahrâlarında olan karları (- --) karlığına leb-ber-leb ederler. Yedi yerde dahi üstü küşâde hafır karlıklar vardır. Evvelâ Sultân karlığı ve Ebü'l-feth karlığı ve İdrîs Şeyh karlığı ve Korucu karlığı

nâm karlıkları doldururlar. Andan gayrı korudanı Vardaminc deresin ve Boz Vasıl deresin ve Südcü deresin ve Nasıfpaşa deresin bu cümle dereleri dahi leb-ber-leb doldurup bu günde niçe yüz kazgan ta'âm pişüp askere ve sadrıa'zam'a nefis ta'âmlar ile yeniçeri ağası ziyâfet edüp yine karcıbaşı dâmen dermiyân hizmet eder. Eyyûb yoğur[d]cubaşısı ve Eyyûb subaşısı ve çobanlar kethudâsı dahi hizmet ederler. Ba'dehu vakt-i Temmûz'da bu karistânı karcıbaşı korudup pâdişâha ve vâlîde sultâna ve sadrıa'zama, ta'yîn olunan yerlere bezl eder.

Ammâ bu ordu alayında karcıbaşı cümle tevâbi'iyile pür-silâh olup kimi uryânen başında kardan monlâ sarıkları ve mücevvezeler ve buzdan harbeler ve niçe bin kardan topları birbirlerine ururken tarafeynde duran temâşâcılara dahi kar topları urarak şakalar ederler.

Ve niçe yüz kızaklar ve arabalar üzre hammâm kubbesi kadar karları keşâ-keş ederler. Ve yetmiş seksen katâr katırları gûnâ-gûn bayraklar ile tezyîn edüp her birinde birer yük billûr gibi Keşîş dağı buzların keçe çullara koyup katâr katâr ubûr ederler.

Ba'zı uryân karcıların ellerinde kar buz küsküleri ve külünkleri ve kulaklarının yanların delüp turna telleri ile geçerler. Ba'zıları böğürlerin delüp kalın çapa sıırıkların sokup bu tertîb üzre karcıbaşı ubûr eder. Cümle hoşâbcı ve şerbetciler karsız olmamak ile karcıbaşı dahi bu remmâ içre alay-ı azîm göstermek fermân-ı Gâzî Murâd Hân oldu. Küşâde ve mestur karlık cümle yetmiş adeddir ve's-selâm.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan cümle âşcıbaşı yamağı olup gürûh gürûh herkes remmâsıyla kâlâ-yı metâ'ın arz ederek ubûr edüp ba'dehu ser-çeşme-i tabbâhân âşcıbaşı ve terekecibaşı ve karcıbaşı, üçü atbaşı berâber rikâb rikâbe iç ağalarıyla pür-silâh müzeyyen ü müllebbes ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr etdiler.

Andan {Bu âşcıbaşıya yamak olan cümle yigirmi yedi aded esnâfdır ve cümle neferât (---) asker olur} helvâcıbaşı ile helvâcıyân ve balık emîniyle balık pişiriciyân (---). (s.287-288)

Der-beyân-ı mübâhese-i âşbâzân-ı mâhî ve ilzâm-ı helvâcıyân-ı şâhî

Helvâcıbaşı ile cümle helvâcıyân ve balık eminiyle balık pişiriciler cümle bir yere cem' olup, "Siz mukaddem gidersiz, biz mukaddem gideriz" deyü azîm {fetret} olup fermân-ı pâdişâhîyle,

“Benim helvâcılarım mukaddem gitsinler ve azîm şâdumânlar etsinler” deyü fermân olundukda helvâcı ve balıkcılar mâbeyninde niçe gûne güft [u] gû oldu. Balıkcılar eydir:

“Biz dahi âşcılarız kim mâ’ide-i rahmet pişiririz. Bizim kârımız fukarâ lokmasıdır. Balık tenâvül eden gıll [u] gışden berî olur. Ve pîrimiz Hazret-i Yûnus'dur. Biz mukaddem gideriz. Sizin tatlı helvânızı çok yiyen helvâ delisi olup sevdâ-zede olur ve salyarı dâ’imâ ağzından akup çok yiyenin evlâdları peltek ve pepeği olur” dediklerinde hemân helvâcıyân, tatlı ve ballı ve şeker güftâr ile eydirler:

“Bak-a ey bî-akl ve bî-idrâk, kifâflarından gayrı cân ürküdücü sayyâd-ı mâhî alan âhı onmadık gümrâhı tâ’ifeleri nice diyebilirsiz kim balık tenâvül edenler zekî tab’ olup gıll [u] gışden berî olur dersiniz.” (s.288)

{Hikâ[ye-i] helvâcıyân be-vech-i ilzâm-ı balıkcıyân}

Kaçan kim {Ebü’l-feth’dedir} sene 847 [1443-44] târîhinde Muhammediyye kitâbı mü’ellifi Yazıcızâde Mehemmed Efendi kitâbın itmâm edüp nüshasın Belh [u] Buhârâ erenlerine gönderüp tilâvet etdiklerinde pesend edüp eydirler:

“Bu kitâbın mü’ellifi deryâ kenârında olmamak var, zîrâ leb-i deryâ hevâ [vü] heves yeridir. Böyle te’lif müşküldür” dediklerinde [173b] Yazıcızâde müridleri eydir:

“Sultânım, leb-i deryâda bir mağârada kapanup bu kitâbı te’lif edüp dâ’imâ âb-ı rahmet olan deryadan tecdîd-i vuzû’ ederlerdi ve deryâ temevvüc etdikce anlar dahi deryâ gibi cûş [u] hurûşa gelüp kitâbında niçe bin tahrîrâtlar ederdi” dediklerinde Horasân erenleri eyitdi:

“Ey imdi leb-i deryâda olursa ömrü içinde balık yememiştir kim böyle kitâb te’lif etmiştir, zîrâ çok balık yiyen âdemin akli hafif olur ve kırk gün bir âdem balık beynisi tenâvül etse elbette bî-akl olur, zîrâ balıkda idrâk-i akl halk olunmayup akli gözündedir ve dâ’imâ yılan gibi gözü açıktır, kirpiği ve gözlerinin kapağı yokdur” deyince Buhârâ erenlerinden bu balık evsâfların Yazıcızâde halîfeleri istimâ’ etdükde:

“Belî sultânım, hakkâ kim bizim Yazıcıoğlu efendimiz sâhil-i bahrde olur ammâ pederi ve kendisi ve ecdâdları ömr-i azîzleri içre ol azîz balık yemeyüp bu *Kitâb-ı Muhammediyye*'yi te’lif etmiştir” dediler.

“Ey imdi eyle olunca sizin kârınız olan balık bî-akl olunca siz dahi tenâvül etmeğile hayvân-misâl bir heyûlâsız. Ve sayd etdiğiniz mâhîler ekseriyyâ Bekrî cânlara ta’âmdır. Kâr [u] kesbleriniz dâ’imâ fâsıklar ve kefereler iledir. Bizim helvâmız dersin tatlu ballu şekerlerden ve Cenâb-ı Bârî’nin “*Ene hâliku’l-ineb*” buyurduğu üzümde ve منعسلمصفى medh etdüğü asel-i hâlisden hâsıl edüp mü’min ü muvahhidler ni‘meti olur. Ve bizim helvâmız hakkında ol efsah-ı büleğâ ve ol Muhammedü’l-Mustafâ buyururlar kim حب الحلومن الاميان ve bir dahi المؤمن حلوى demişlerdir. Eyle olsa pâdişâhım kankımızın alayı mukaddem gitmek ma’kûldür” deyince cümle huzzâr-ı meclisin meşveretiyle helvâcıbaşıya hatt-ı yarlığ-ı belîğ verildi. (s.288)

Esnâf-ı kâr-ı şîrîn helvâciyân-ı şîrîn-zebân

Kârhâne-i hâs, pâdişâh sarâyındadır. Helvâcıbaşı-yı enderûn, nefer bir, neferât-ı helvâciyân-ı hâssa-i enderûn cümle iki, bunlar cümle pâdişâha hizmet eder beyâz külâhlı mutarraş iç oğlanları gibidir.

Helvâ yemede pîrleri Hazret-i Resûl-i Ekrem’dir kim dâ’imâ hâtır-ı helvâya mâ’il ve tab‘-ı latifî hemîşe tatlıya râğîb u nâ’il idi. Anniçün bu hadîs anların kelâm-ı dürer-bârlarıdır kim المؤمن حلوى demişlerdir. Beyt:

Sükker nedir kim anın sözüne diyem benzer

Ki sükkeri sözünün lütfu bir nefesde ezer.

Böyle hulvü’l-ikelâm Resûl-i Kibriyâ helvâ yemede pîr olmuşdur. Ammâ helvâ pişirmede pîr [ü] pişvâ[mız] Helvâ Ömer’dir. (---) belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Garâibe ve gûnâ-gûn ihtirâ’ helvâlar te’lif etmede pîr-i piş-kadem Hüseyin bin Nusayr’dır kim Selmân-ı Pâris belin bağladı. Kabri (---). (s.288-289)

Esnâf-ı helvâciyân-ı bîrûn: Dükân 170 ve neferât 400, bunlar dükkânların tahtirevânlar üzre akmişe-i fâhireler ile zeyn edüp ve gûnâ-gûn helvâ-yı pişmâniyeler ve sâbûnî ve tahîne ve helvâ-yı ebyaz ve mâhîce ve kırma bâdem ve samsa ve helvâ-yı kettân ve helvâ-yı gâzîler ve arşın helvâsın şehir oğlancıkları gördükde akılları gidüp ağızlarından salyalarını akar ve ter ü tâze beyâz halkaçını mahbûb dostlar görünce bir gayrı vâkı’a görürler. Hâsıl-ı kelâm dükkânların zülbiyyât ve katr-ı nebât-ı hamavîler ve yetmiş elvân helvâlar ile dükkânların zeyn edüp seyrâncılar üzre helvâ nisâr edüp şakalar ederek ubûr ederler. (s.289)

Esnâf-ı helvâciyân-ı tablakârân: Bunların dükkânları yokdur, neferât 500, bunlar gûnâ-gûn tahîneleri ve reşîdiyye cân gülü ve âsıdiyye ve sûsâmiyye ve

cevziyye ve fisdıkıyye helvâların başları üzre tablalarda zeyn edüp “Tatlı ye tatlı söyle, cânım helvâ nefâyis” deyü feryâd ederek ubûr ederler. Andan, (s.289)

Esnâf-ı akîdeciyân: Kârânâne 70, neferât 200, bunların pîri (---), Hazret-i Enes kemer-bestesidir. Kabri Basra cebbânesindedir. Bunların memdûhu Ayasofya çârsûsunda Akîdecî Fenâyî ve Unkapanı'nda Mevlevî Ahmed Çelebi ve Kâsımpaşa'da Dede Beğ ve Üsküdar'da Safî Çelebi, bunların akîdeleri beş sene dursa şekerlenüp fenâ bulmaz, gûyâ akîk-i Yemenî gibi ter ü tâze durur. Bunlar tahtirevânlar üzre dükkânların zer [ü] zîver ile müzeyyen edüp badyalar içre halka akîde bezl ederken müşk-i amber-i hâm râyihâsından temâşâcılarının demâğı mu'attar olur. (s.289)

Esnâf-ı şekerciyân-ı Galata: Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânlar niçe bin gûne bâdem şeker ve fisdık şeker ve zencebîl şeker ve fındık ve leblebi ve râzyâne ve kişmikiş ve nârenc kabuğu [174a] ve ûd-ı mülebbes ve kahve dâne mülebbesi ve bâdem mülebbesi ve Şâm fisdığı mülebbesi ve sanavber fisdığı mülebbesi, bunun emsâli niçe bin elvân mülebbes sükker ni'metlerin hâs u beyâz ve billûr ve necef [ve] moran câm katremîz şîşeler içre koyup dükkânlarında raflar üzre zeyn edüp ve niçe elvân atlas ve kemhâ ve hârâ ve dârâyîler ile dükkânların zeyn edüp âdâb üzre ubûr ederler.

Bunlara tâ'ife-i ispeçerân derler, Sakız Urumu ve Freng kefereleridir. Ammâ gâyet üstâdlardır. Ve ilm-i tıbda dahi mahâretleri vardır. Cümle neferâtları beş yüzdür ve kârânâneleri altmışa yetmişdir, zîrâ Kâsımpaşa'da ve Eyyûb'da ve İslâmbol'da ve Hocapaşa semtinde, Yahûdî mahallesinde çok dükkânları vardır, a'lâ kâr ederler.

Bunların alayında şekerden selviler ve şekerden elma ve emrûd ve zerdâlû ve kiraz ve şeftâlû ağaçlarında yine meyveleri dahi cümle sükkerdendir. Görenler anı kudret meyvesi dirahıtı sanır ibret-nümâ temâşâgâhdır.

Bunlardan sonra Hünkâr helvâcibaşısı ve şehir şekercibaşısı askeri beyâz sivri külâhlar ile pür-silâh mü'eddebâne alay-ı azîm ile sekiz kat mehterhâne çalarak kerr ü fer, dârât [u] azametle muhteşemâne tevâbi' [u] levâhıklarıyla ubûr ederler.

{Bu esnâf-ı helvâciyân (---) beş aded ehl-i hirefin dükkânları cümle (---) ve neferâtları cümle (---)}. (s.289)

Esnâf-ı balık emîni

Kârhâne bir, neferât 300. Bu pâdişâhın balık emînidir kim senevî yetmiş yük akçe iltizâmdır. Kârhânesi Unkapanı'nın taşrasında Eski Balıkbaşârı'nda sâhil-i bahrde bir kârhâne-i azîmdir. Cümle balık emînleri anda olurlar, kat-ender-kat mesîregâh hücrelerdir. Başka kethudâsı ve ru'ûs-ı hümâyûn ile kâtibi ve çavuşları ve yetmiş aded kolcuları var kim, kimisi balıkçılara, kimi istir[id]yecilere ve karityacılara ve ığrıbcılara ve niçe gûne sayyâdlara me'mûrlardır.

Pîrleri, Hazret-i Yûnus aleyhis's-selâmdır. Ammâ Hazret zamânında sayyâd-ı mâhî Nasrullâh-ı Semmâd'dır, Selmân-ı Pâris belin bağlayup kırkınıcî pîrdir. Cümle balıkçıların pîri bu Nasrullâh-ı Semmâd'dır.

Bi-emrillâhi Ta'âlâ çölde ve çölistânda ve berr ü beyâbânda şebekesin ya'nî ağın kum üzre atsa gûnâ-gûn mâhîler ile ağı mâl-â-mâl olurdu. Hattâ bu hakîr Şâm-ı Şerîf'den Hacc-ı şerîfe giderken Bi'r-i Zümürüd nâm mahalle vardığımızda cümle huccâc-ı müslimîn peştemâl peştemâl kum içinden ufacık ve iri balıklar getirüp pişirüp tenâvül etdik. Meğer Hazret-i Risâlet bu mahalle gazâdan gelüp meks eyledikde Nasrullâh-ı Semmâd'a emr edüp kumdan ağ ile balık sayd eder, böyle bir pîrdir ve mu'cize-i Resûlullâh'dır kim hâlâ ol mahal zâhir ü bâhirdir ve Nasrullâh-ı Semmâd'ın türbe-i şerîfi (---) dir. (s.289)

Balık emîninin zîr-i himâyesinde olan esnâfların beyân eder

Evvelâ **esnâf-ı dalyancıyân**: Dalyan aded 300, neferât 700, baş dalyan Beğkoz iskelesindedir. Kılıçbalığı avlanır azîm dalyandır kim anda üç yerde kurulur, limanın cânib-i bahrine ağlar gerüp bir âdem üç kat gemi direği üzre bir külbeye oturup kılıçbalığı gözedir. Hemân bir balık nümâyân olunca dîdebân herîf direk başından bir taş atup balık [1]ğrıb havfindan dâma düşünce “ala” deyüp hâzır sayyâdlar deryadan taraf ağları çeküp balık [1]ğrıb ağlar içre kalup ba'dehu kayıklarla varup balığı sopa ve toyakalar ile katl edüp İslâmbol'a götürürler.

Dördüncü dalyan, Karataşlar'da kalkan balığıdalyanıdır.

Beşinci, Terkoz'da kürek balığı dalyanıdır.

Mâ'adâsı İslâmbol Boğazi'nin iki tarafında dörder servi direkleri üzre dalyanlardır. Bunlar mevsiminde uskumru balığı ve palamide ve alakerde ve fiçıda ve kefal ve paçoş ve yılyaya ve ista[v]rid ve istaride ve kolyoz ve atrina ve hapsi ve tekir ve çuçurya ve iskorbid ve gelincik ve kaya ve çiroz ve gümüş ve horosya ve

tirkis ve lüfer balıkları gibi niçe yüz bin isiml[er]i ma'lûmumuz olan balıkları sayd edüp öşrün balık emînine verüp kâr ederler. (s.290)

Esnâf-ı ığrıbcıyân-ı sayyâdân: Neferât 3000, dükkânları yokdur. Balık mevsiminde ne rûzgâr ile balık çıkarsa ol tarafda ığrıb çekerler, garîb temâşâdır. Bi-emrillâh ığrıba ol kadar balık girir kim leb-ber-leb olup ba'zı zamân ığrıb ağırlığından der-kenâr olmayup dalgıçlar deryâya dalup bıçaklar ile ığrıbları pâreleyüp hafif oldukda taşra çıkarırlar. Bir ığrıbın iki kolu vardır, her tarafında yüzer âdem bellerinde sapanlar ile ığrıbları âheste âheste çekerler. Bunlar dahi ığrıbların yerde çekerek alay ile ubûr ederler ammâ ucbe-likâ kavmdır. [174b] (s.290)

Esnâf-ı karıtyacıyân: Sarâybu[r]nu'ndan Eyyûb Sultân'a varınca Halîc'in iki tarafında yalı evlerinde manzûrumuz olduğu mahalde yüz elli karıtya ağı var idi, tâ Ebü'l-feth asrında Petrekapusun Sultân Mehemmed'e açan Uruumlardan on adedi mu'âf [u] müsellemler olup hânelerinde olan on aded karıtyacılar balık eminine öşür vermeyüp mu'âflar idi. Hâlâ yine eyledir, mâ'adâsı öşür verirler.

Karıtya oldur kim bir gemi sereni yalı hânesinden taşra uzayup ucunda çâr-kûşe sııklarda ağlar gerilüp deryâdan bu fûnûn ile balık sayd ederler, hayli ma'rifetdir.

Ve bu hânelerde olan Uruumlarda olmağile bostâncıbaşı hükmündedir. Deryâya bir kazık kakılsa bostâncıbaşı izni olmayınca kakılmaz ve her kazık başına bostâncıbaşıya bir altun verirler, kânûndur.

Ve bu müsellemler pâdişâha ayı balığı mu'âlece için sayd etmeğe me'mûrlardır kim Kızıl Adalar'da yatağın bilirler. Gayrı âdem dutsa hakkından gelirler. (s.290)

Esnâf-ı ağcıyân: Neferât 1000, kayıklarıyla deryâya ağ döküp gûnâ-gûn balık dutarlar. (s.290)

Esnâf-ı saçmacıyân: Neferât 300, şeb [u] rûz sâhil-i bahrde gezüp kenâra karîb bir remmâ mâhîler görse elindeki saçma ağları serpüp bir hırmen kadar yerde olan balıkları cümle giriftâr eder, aceb ma'rifetdir. (s.290)

Esnâf-ı düzenciyan: Çırnık 600, neferât 1000, bunlar yek-pâre ağaç çırnıklar ile liman liman olta sicimlerden deryâya bırağup şeb [u] rûz kaya balığı ve izmarid ve istavrid balıkları gâyet lezîzdir, anları sayd ederler. (s.290)

Esnâf-ı sıpkıncıyân: Bunlar dâ'imâ balık geçitlerin bilüp anda kayıklar ile ellerinde harbe ve sıpkınlar ile levrek ve palamid ve alakerde ve fiçıda ve kolyoz nâm iri balıklar ururlar. (s.290)

Esnâf-ı sayyâd-ı çömlekçi: Bunlar limanlarda ve Kâğızhâne sazlıklarında ipler ile bağlı çömlekler bırağup içine kaya balıkları girüp vatan dutarken dutulup kebâb olur. Bu tâ'ife cümle üç yüz neferdir. (s.290)

Esnâf-ı sepetciyân-ı sayyâd-ı mahî: Neferât 200, bunlar Boğaz içre kayıklar ile gezüp ne cânibde akındı yok ise ol cânibde sepetlere ekmek döküp cümle balıklar içine girüp taşra çıkamazlar, bir güne sazdan örülmüş sepetlerdir. Bu sepetler içre deniz mahlûklarından yengeç ve kereviz ve teke ve sülüne ve ıhtapot ve lakoz ve pağurya ve ıstakoz ve teke ve yılan balığı misilli deryâ haşerâtları girir. Ammâ ıstakoz cümlesinden mukavvî fâsık ta'âmıdır.

Bunlar dahi sepetleriyle sayd etdikleri mehîb ıstakozları ve gayrı mahlûklar ile vâveylâ ve feza' [u] çeza' ederek cümle ubûr ederler. Andan, (s.290)

Esnâf-ı balıkciyân-ı satıcıyân: Dükkân cümle 2000, neferât 3000, bunlar balık avlayıcı değillerdir, satıcı kavvâflardır. Dükkânları Balat'ta ve Fenerkapusu'nda ve Ayakapusu'nda ve Cübbe Alî'de ve Unkapanı'nda ve Yenikapu balık bâzârında ve Kumkapu'da ve Samadya'da ve Nârlıkapu'da ve Pîripaşa'da ve Hâsköy'de ve Kâsımpaşa'da ve niçe yüzü Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da ve tâ Boğaz'a varınca deryânın iki tarafında ve Üsküdar'da ve'l-hâsıl meyhâne olan yerlerde elbette balık bâzârları mukarrerdir, zîrâ ta'âm-ı tarabdır. Bir Bekrî bürâder, bir balık başıyla bir gün meze ve nukl eder.

Ammâ bu balık satıcılar dükkânların tahtirevânlar üzre bâlâda tahrîr olunan mâhîlerin envâ'ından niçe bin mâ'ideleri tablalar ile zeyn edüp ve arslan-misâl eyi balıkları boğazından zencîrler ile bağlı bağırup çağırup feryâd eder. Ve deniz atları ve porsuklar ve kunduzlar ve yûnus balıkları sayd ederler kim her biri pereme kadar. Ve bir iki gün mukaddem Üsküdar kayığı kadar balıkları yatağın bilüp Adalar arasında dutup arabalar üzre tahmîl edüp yetmiş seksener çift câmûslar arabaları çekerek ubûr edüp bu tâ'ifenin çoğu Kayseriyye ve Niğde ve Manya Urumları'dır, bir hây-hûyla ubûr ederler kim âdem hayrân kalır. Ve müslim karıtyacılar dahi deryâ mahlûklarından acibe vü garîbe haşerâtlar ile ubûr ederler. Ve niçe bini ellerinde harba ve sıpkınlar ve musanna' ağlar ve serpmeler ile ubûr ederler. (s.290-291)

Esnâf-ı istiridyeciyan: Dükkân 300, neferât 800, bunlar kayıklar ile deryaya demir taraklar bırağup istiridyeye ve midye ve deniz kestânesi ve sülüne ve tarak ve buncu (---) (---) (---) (---) şekilli nukl-ı tarab nefâisleri meyhör bürâderler için çıkarup fûrûht ederler.

Ammâ lakoz istiridyeye gâyet mukavvîdir. **[175a]** Ba'zılar âteşde demir ıskara üzre pişirüp yerler. Ammâ çiğ yenirse gûyâ bir lakoz sarı balgam yutmuş gibi olur. Ammâ gâyet mukavvîdir, küçük çük bürâdere hayli kuvvet verüp ehliyle güleş etmeğe kişiye kuvvet verir. Hâsıl-ı kelâm fâsık cânlara mezedir.

Ve hâlis su zeytûn yağıyla midye pilâvı dahi leziz ta'âmıdır. Ammâ mâhîlerde uskumru ve pisi ve nîlûfer ve tekir [ve] kızıl kalkan balığına aşk olsun kim anı tamâm yiyen âdemden âdem çıkar eski balıktır. Ammâ kalaklı ve kulaklı kalkan ve kefal balığına dahi aşk olsun kim anın hakkında "*Ekeltü's-semekete hattâ re'sihâ*" derler. Hakikat cümle mâhîlerin başları ve âdem balığının kertiği başı lezîzdir.

Ezîn-cânib niçe yüz sayyâd-ı mâhîler vardır, ammâ bu kadar Murâd Hân'a arz-ı kâlâ edüp balık emîni re'yiyle cümle balık âşçıları dahi kendülere yamak oldular. (s.291)

Esnâf-ı âşçıyan-ı balıkbâzârı: Dükkân 500, neferât 900, cümle Rûm kefereleridir. Gûnâ-gûn balıkları pâk kalaylı tavalarda içre balıkların tabî'atına göre kimisin tereyağıyla, kimisin say yağıyla kimin şîr-i revgan yağıyla ve kimin Mısır ve Tekirdağı beziryağıyla pâk pişirüp dükkânlarında pâk peşkinlerinde leğenleri ve pâk ibrikler ve pâk makremeler ile mâhpâre ve mâh-cebîn(?) gulâmlar hizmet eder. Nâzûk kefal balığı çorbası ve midye pilâvı ve istiridyeye ve taraklar pişirüp kâr ederler.

Ve Rûm kefereleri ekseriyyâ İsvet Nikola ve Sarı Saltık ve Meryem Ana ve Kâsım ve Ayanta ve Hızır-İlyâs ve Şem'ûn ve Bucuk ve Karakoncoloz nâm bed-nâmların günlerinde perhiz oldukları zamân bu balıkbâzârı âşbâzları yağsız ta'âmlardan bakla ve nohudap ve mercimek ve hilete ve opsi mata ve ipsomisko ya'nî ekmek tirîdi, ankuryasa ya'nî hıyâr bûrânîsi(?) ve kormidya ya'nî soğan dolması bu güne yağsız Urum ta'âmları pişirüp fûrûht edüp kâr ederek tahtirevânlar üzre dükkânlarında Urumca anhalik(?) murabba'lar ile ubûr ederler garâyib mashara kavmdirler.

Murâd Hân bu esnâfların hey'etlerinden ve evzâ' [u] etvârlarından haz edüp kahkahâ ile gülmüşdür. Zîrâ bir âlüfte vü âşüfte pâdişâh-ı azîmü'ş-şân idi. Bunlardan sonra balık emînine mensûb, (s.291)

Esnâf-ı ağcıyân: Dükkân 70, neferât 300, bunların pîri Hazret-i (---). Kabri (---) medfûndur. Bunlar gûnâ-gûn torlar urup tahtirevânlar üzre dükkânlarına gerüp çengâl ve volta ve düzen ipleriyle kendülere düzen ederek "Avlayalım, avladalım" diyerek ubûr ederler. Ammâ bunların hakkında elsine-i nâsda "Ağ yapan onmasın, avlayan bitmesin, balık yiyen doymasın" demişler. Hakkâ yiyen doymasın kelâmı mü'essir olmuş, zîrâ bir adem ne kadar kızıl kalkan balığı yese doymaz. Zîrâ bir rûh-ı mücessemdir.

Bunlardan sonra balık emîni cümle askeriyle pür-silâh olup iç gulâmları ardı sıra sekizer kat mehterhâne ile güzer ederler. Çünkim bu balık emîni böyle kerr ü ferr [ü] dârât ile ve şem'ahâne emîni dahi mukaddemâ alay-ı azîmiyle ve salhâne emîni kassâblarıyla ve sebzehâne emîni ve koyun emîni kassâbları ile her biri birer takrîb ile ubûr etdiklerin sâ'ir ümenâlar istimâ' edüp Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa eliyle sa'âdetlü pâdişâha ruk'a verüp,

"Pâdişâhım bizim cürmümüz nedir kim senin zamân-ı sa'âdetinde böyle şe'âyir-i İslâm alay-ı Muhammedî'den kalavuz. Fermân-ı şehriyârî olursa biz dahi huzûr-ı izzetinden alâ kadri't-tâka alay ile ubûr edelim" deyü ricâ etdiklerinde ricâları hayyiz-i kabûlde vâkı' olup hatt-ı şerîf tertîbnâme verilüp ol minvâl üzre alay ümenâları beyân eder.

{Bu balık emînine mensûb (---) 14 aded esnâfdır. Cümle (---) dükkândır (---) ve cümle (---) neferâtdır}. (s.291)

Esnâf-ı ümenâ-yı Sultânî

Evvelâ Unkapanı emîni: Bâlâda habbâzân alayında tahrîr olunmuşdur, büyük emânetdir. Ru'ûs-ı hümayûn ile hâkimdir ve kâtibi ve kantârcısı ve du'âcısı ve kethudâ ve çavuşları ve zelehör hammâlbaşları ve yedi bölükbaşları cümle rû'us-ı hümayûn ile hizmetkârlardı.

Ammâ zelehör hammâlları gedikdir ve gayet zeber-dest tüvânâ âdemlerdir, biri fevt olsa taşra Cânbezdi nâm hammâllardan bir tüvânâsın bu merhûm zelehör gediğine korlar. Bu tâ'ife birer toklu veyâhüd birer kuzucuk ve kırkar badya boza içüp bin okka kâmil yüke girir. Zîrâ Eydincik ve Bandırma [175b] ve Erdek ve Mihaliç nâm şehir iskelelerinden seklem ta'bîr etdikleri yedişer sekizer kantâr-ı

Osmânî gelir çuvalları onar âdem kaldırıp bir âdemin arkasına koyup ol dahi kantâra koduğu zamân kantârın milleri vızır vızır öter ve yine kantârdan arkasına koyup murâd edindikleri yere götürürler ammâ iki tarafından birer zelehor hammâlları dahi ellerine yapışıp imdâd ederler. Makdûr-ı beşer değil, akıl ihâta etmez kâr-ı mühlikdir. {Arkalarında çuvallar ile cümle ubûr ederler, aceb dîv kavmdir.} (s.291-292)

İkinci, emîn-i tahmîs: İkidir, biri tahmîs-i kadîm Tahta'l-kal'a içindedir. Neferât 300, İslâmbol içre cümle kahve bunda döğülüp öşrü alınur mîrîdir ve Yeniçeri ocağı'ndan bir âşçı dâ'imâ bekler kim gavgâ olmaya, gedikdir.

Ve bu kârhânedede yüz yerde gedikli dibekler vardır, bunlarda kahve döğülürken havân gürültüsünden gûyâ ra'd gürler âdeme dehşet gelir. Bir vukıyye kahve üç akçeye ve iki akçe emîne verilir ve's-selâm.

Ve bu tahmîsde furun üçdür, kahve kavurulan dibeklerin ve furunların başka sâhibleri vardır. Bunlar dükkânlarında kahve döğerek ubûr ederler.

Ve bir tahmîs dahi Sultân {Mehammed} Hân-ı Râbi''in vâlidesi câmi'i kurbünde yapıilup mahsûlâtı câmi' mürtezikalarına â'ide olmuşdur. Elli dibek ve bir furundur, mütevellî tarafından zabt olunur. Bunlar dahi hemçünân ubûr ederler. (s.292)

Üçüncü, evsâf-ı emîn-i mîzân-ı harîr: Ağa bir, neferât yetmiş, kârhânesi Mahmûdpaşa kurbünde Hoca hânı nâm hânda sâkin olur. Emîni ve kâtibi ve kethudâları ve çavuşları cümle emr-i pâdişâhîyle hükûmet edüp senevî (---) kîse mâl-ı pâdişâhî verir emîn-i sâlimdir. Arab u Acem [ve] Bursa'dan harir cümle bu emîne gelüp kantâra urup öşrûn alup bunun taht-ı hükûmetinde olan cümle, (s.292)

Esnâf-ı ipekciyân: Dükkân 600, neferât 2000, gerçi harîr harâmdır ammâ pîrleri ibtidâ Hazret-i Eyyûb'dur kim etin yiyen kurduçgazlar ipek yaparlardı. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Safvân-ı Yemenî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri yine Yemen'de (---) dedir. Bu cümle ipekciler tahtrevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn ipek ve ibrîşimler ile zeyn edüp ibrîşim satarak ubûr ederler. (s.292)

Dördüncü, evsâf-ı emîn-i şem'ahâne: Odunkapusu'nun iç yüzünde olup mûmcular zümresi evsâfında tahrîr olundu. (s.292)

Beşinci, evsâf-ı emîn-i sirmakeşhâne: Ağa bir, kethudâ ve kâtib ve çavuşları cümle ru'ûs-ı hümâyûn ile hizmet ederler. Kârhâneleri Parmakkapu kurbünde Tevekkül çeşmesi dibinde azîm âsitânedir. (s.292)

Esnâf-ı sirmakeşân: Kârhâne yüz(?), neferât 400, kimi kalcı ve kimi çekici ve kimi çekici ve kimi haddecı ve kimi makkâbcı ve kimi dollâbcı ve kimi furuncu ve kimi tavlayıcı ve yüz aded üstâd-ı çarhcı ve kimi sîmci, bir alay cem'iyet-i kübrâ kavmdır.

{Pîrleri Hâlid bin Nasr bin Abdullâh'dır kim babası Nasr mûmcuların pîridir. Sirmakeşânlığı Hâlid peydâ edüp Selmân belin bağladı. Mekke'de medfûndur}.

Bu tâ'ife tahtirevânlar üzre dükkânların külçe külçe sırmaları ve kılabdanları dükkânlarının yüzüne sirmadan balık ağları gibi urup ve kılabdanları deste deste âvîzeler edüp gûyâ her bir dükkân nigârhâne-i Çîn gibi müzeyyen ubûr ederler. Bu esnâf sirmakeşândır ammâ, (s.292)

Esnâf-ı sırma ve kılabdan satıcı: Dükkân 80, neferât yüz elli, bunların pîri (---)dir. Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Rey'dedir. Bunlar dahi dükkânların sirmakeşânlar gibi zeyn edüp ubûr eder. (s.292)

Altıncı, evsâf-ı emânet-i yağkapanı: Ağa bir, neferât üç yüz, kârhâneleri birdir. Galata'da yağkapanı anın mekânıdır, kendisi ve kâtibi ve kethudâsı ve çavuşları cümle ru'ûs-ı hümâyûn ile zabt ederler. Cemî'i diyârdan say yağı ve zeytûn yağı ve'l-hâsıl cümle dühniyyâtdan öşr alup senevî yetmiş yük akçe iltizâm bir azîm emânetdir. Dîdebânları ve simsârları ve kolcuları ve refcileri cümle Amr-ı Ayyâr'dır. (s.292)

Taht-ı hükûmetinde olan esnâfları beyân eder

Esnâf-ı tüccârân-ı yağcıyân: Neferât 1000, bunlar ankâ bâzergânlardır. Pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar arabalar üzre dükkânların taştılar içre tereyağı ve sarı [say] yağı ile zeyn edüp pür-silâh ubûr ederken ba'zı seyrâncı dilberânların gördükde "Çelebi seni yağlarım gerice dur, üstüne yağım bulaşmasın" deyü ubûr ederler. Bunlardan sonra, (s.292)

Esnâf-ı yağcıyân-ı zeyt: Dükkân 600, neferât 1285, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar dahi pür-silâh olup dükkânların tahtirevânlar üzre katremîz şişeler içre zeyt yağların pür edüp ubûr ederler. [176a] Ardları sıra yağ emîni pençe-i âfitâb gulâmlarıyla küheylân atlar üzre ubûr ederler. (s.292)

Yedinci, esnâf-ı balık emîni: tahrîr olundu. Bunlar dahi garîb ü acîb turfe asker idi. (s.292)

Sekizinci, esnâf-ı emânet-i esîrhâne: Ağaları bir, neferâtları 400, ağası ve kethudâsı ve şeyhi ve çavuşları ve esîr dellâlları cümle ru'ûs-ı hümâyûn ile zabt

ederler. Senevî yüz kîse iltizamdır. Esîrhâneleri Tavukbâzârı'nda kal'a-misâl üç yüz hücreli tahtânî ve fevkânî odalar ve bir hân-ı azîmdir. Demir kilidli kapusu dibinde emîn sâkin olup bey' [ü] şîrâ olan gulâm [u] cevârîlerden öşr alır.

Esîrcilerin ibtidâ pîri Benî İsrâ'îl'den Ham Nisim nâm bir bâzergân idi kim Hazret-i Yûsuf'u kuyudan kova ile çıkardı kim âye[t]: فدلأدلوه âyeti delil-i kat'îdir. Andan Mısır'a götürüp Azîz-i Mısır'a satdı. İbtidâ esîr satmak Ham Nisim Yahûdî'den kaldı.

Ba'dehu Hazret asrında hicretin sene (---) târîhinde Bedr-i Huneyn Ramazân-ı şerîfde feth olup re'îs-i müşrikîn olan Ebû Cehil-i la'în yetmiş nefer fâcirînler ile katl olunup emvâl [ü] evlâdları nehb [ü] gâret olunup iyâl [ü] evlâdları cümle esîr olup Sahâbe-i kirâmdan Bedîl bin Vertâ esîr satdı. Bir rivâyetde Hazret-i Resûl'ün ammisi Abbâs (---) gazâsında esîr düşdükde Bedîl bin Vertâ ammi Abbâs'ı satup kendi mâlıyla kendüyi satın alup îmânile müşerref oldu, derler. Hâlâ esîrcilerin silsilesi Bedîl bin Vertâ'ya çıkar. Mücâhidün fi-sebîlillâh olmağile Hazret-i Hamza kemerine şed bağlayup yine Hazret-i Hamza ile Uhud gazâsında şehîd olup Hamza şehîdliğinde medfûndur. (s.292-293)

Esnâf-ı bâzergân-ı esîrciyân: Cümle neferât 2000, dükkânları esîrhâne hücreleridir. Bu tâ'ife Gürcistân ve Mikrîlistân ve Dâdyân ve Abazistân ve Çerkezistân [ve] Kırım'dan gazâ mâlıyla gelmiş ve ganîmet olmuş üsârâları cümle gilmân u cevârîleri zeyn edüp piyâdece sürü sürü el ele verüp gûnâ-gûn pençe-i âfitâb mahbûb u mahbûbeleri alay alay alayköşkü dibinden ubûr etdirirken ol gün sa'âdetlü pâdişâh yüz aded pençe-i âfitâb Gürcî ve Abaza ve Çerkez gulâmların sarây-ı hâssa alup çerâğ efrûhte edüp sâhiblerine belağan mâ-belağ ihsânlar etdi.

Bunlardan sonra esîrhâne emîni dahi önüne niçe yüz muğ-pîçe pençe-i âfitâbe kızları zer ü zîvere müstağrak edüp herbiri birer libâs-ı fâhireler ile ubûr etdirdi. Anlardan sonra niçe bin pâk ü pâkîze süğlün gözlü ve münevver yüzlü mahbûb-ı devrân esîr gulâmları şâtırlar yerine önüne alup saf saf ubûr edüp ardı sıra kendünün hâs iç gulâmları bu emînin ardı önü oğlanlar ile çatılıp ubûr ederler. (s.293)

Tokuzuncu, evsâf-ı tuz emîni: Ekmekciyân takrîbiyle tahrîr olundu. Azîm makbul askerdir. {Emîninin kârhânesi Zindânkapusu'yla Balıkbâzârıkapusu'nun arasında Çiniciler başında evc-i semâya ser-çekmiş çâr-kûşe bir kulle-i azîmdir, emîn anda sâkindir. Nâ'ibleri ve kethudâları fermânıyla hâkimlerdir}. (s.293)

Onuncu, evsâf-ı peksumât emîni: Dahî cümle esnâfiyla ekmekcibaşı neferâtıyla alayında tahrîr olundu, makbul emânetdir. Seferlerde bundan azîz emânet yokdur. Bir dahî nüzül emîni makbûldür. (s.293)

On birinci, esnâf-ı hamr emîni: Aşağıda tahrîr olunur. Zîrâ hamr menhî, cünüb cünûdu aşağıda terkîm olunur kim mezmûm, medhûr u makdûh kavmdir. Ve, (s.293)

On ikinci, evsâf-ı emîn-i bârûdhâne-i siyâh: Kârhâneleri İslâmbol'da beş yerdedir.

Evvelâ biri Unkapanı'nda Tüfenghâne'de on havândır.

İkinci Atmeydânı'nda yeniçerilere mahsûs bârûdhânedir.

Üçüncüsü Ayasofya'da cebehâne içinde cebecilere mahsûsdur.

Dördüncüsü Ma'cûncu çârsûsu kurbünde bârûd emîni kârhânesidir kim otuz havândır, çarhlar ile atlar döndürür, azîm kârhânedir.

Beşinci Kâğıdhâne'dedir kim kurşum örtülü binâ-yı azîm, vâcibü's-seyr bir kârhâne-i ibret-nümâdır. İslâmbol mesîregâhları evsâfında tahrîr olunmuşdur.

Ve bu beş kârhânedede hâsıl olan bârûd-ı siyahlardan mâ'adâ Tophâne'de ve Selânik ve Belgrad ve Mısır'da hâsıl olan bârûd-ı siyâhlar, Mısır'dan hazîne olup Der-i devlete geldikde Silivrikapusu'ndan Yenikapu'ya varınca kal'a dîvârında ne kadar üstü örtülü çâr-kûşe kubbe-i azîmler var ise anlara der-mahzen edüp leb-ber-leb niçe kerre yüz bin şedde bârûd-ı siyâhlar ile memlûdur. Her birinde beşer onar müstahfizân-ı cebeciyân vardır. Ne kâdirler kim ol mahalle karîb bir kimesne duhân içe. Zîrâ ol tarafların şâhrâhları bile cümle bârûd döğülmüşdür. Kaçan Selânik ve Mısır'dan bârûdları der-mahzen etdiklerinden sonra tarîk-ı âm üzre niçe bin at yükü ve arabalar ile deryâ kenârından kum getirüp yola dökerler. Tâ bu mertebe ihtirâz ederler. Zîrâ Mustafâ Hân cülûsunda bir kulleye ra'd isâbet edüp küllenin der [ü] dîvârların evc-i âsumânâ perrân edüp ba'zı pâreleri dörd sâ'at yerde Çekmecelere düşdü. [176b] Ve bir vaslası Üsküdar'a düşdüğü müsbeddir kim karîbü'l-ahd vâkı' olmuşdur. Anıniçün âteşden ihtirâz edüp cümle bârûdu bir yere komayup kulle kulle korlar.

Bu bârûdciyân esnâfları dahî arabalar üzre havânlarda gûnâ-gûn bârûdları döğerek ubûr ederler. Ardları sıra bârûdhâne emîni çorbacılarıyla ve çavuşları ve çarhcılarıyla ve neferâtlarının omuzlarında onar vukıyye havânlar elleriyle saf saf ubûr ederler. Bu esnâflar dahî Âl-i Osmân'damakbûldür. (s.293)

On üçüncü, evsâf-ı emîn-i Darbhâne-i Âl-i Osmân: İslâmbol içre birdir kim Sultân Bâyezîd kurbünde darbhâne-i azîmdir. {Kefere asrında kîmyâ sâhibi bir papasın dârü'l-bevârı idi. Ba'dehu mâl-ı kîmyâ ile bir deyr-i azîm inşâ etdi. Sultân Mehemed Hân deyrî ve hâneyi münhedim edüp darbhâne edüp hâlâ eser-i deyrî ma'lûmdur ve hâlâ} cânib-i erba'ası kal'a-misâldir. Emîni ba'zı zamân kubbe-nişîn vezirler olur. Zîrâ ol mahalde cülûs olup sikke tasîh olduğu mahal yevmiyye on kantâr gümüş işlenüp ve bir kantâr altun işlenüp memsûk olup altununa şerîfî derler kim hattında,

“Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l-bahreyn es-Sultân ibn ü's-sultân es-Sultân Mehemed Hân ibn İbrâhîm Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 1058 [/1648-49]” ve çil akçesi sikkesinde,

“Sultân Mehemed Hân bin İbrâhîm Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 1058 [/1648-49]” yazar. Cülûs mahalli olmasa emîni küçük defterdârlar olup yevmiyye birer kantâr gümüş ve onar kantâr mankır kesilir.

Bu kârhâne kethudâ ve simsâr ve kâtibler ve sikkezânbaşılar cümle ru'ûs berâtıyla huddâmlardır. Bu kârhâne içre cümle bin nefer âdemdir. Cümleye serçeşme nâzırdır, bir nefer âdemdir. Ve ser çeşme sâhib-i ayârdır, bir nefer âdemdir. Neferât-ı sikkeciyân kefereler 300, ammâ gâyet müstakîmlerdir. (s.293-294)

Esnâf-ı kalciyân: Nefer 100, bunlar cümle Yahûdîlerdir. (s.294)

Esnâf-ı kehleciyân: Nefer 100, bunlar çekilmiş teli hurda hurda kesdikleriyçün kehleciler derler. Bu esnâfın kimi dolabcı ve kimi telci ve kimi haddecı ve kimi cilâcı ve kimi sayacı ve kimi sikkeci ve kimi sübûkeci ve kimi vezneci ve kimi arayıcı ve kimi yassılayıcı ve kimi sarrâf ve kimi dîdebân ve kimi perdâhtcı ve'l-hâsıl imâm ve mü'ezzinlerine varınca bevvâblarıyla yetmiş esnâf kavmdır. Ammâ birinden bir zelle sâdır olup bir kalb şey etse emîn elinde mutlak hatt-ı şerîfî vardır, ol ân amân vermeyüp ellerin kesüp darbhâne kapusu önüne bırağırılar. Ve sikke urucuları gelişde ve gidişde uryân edüp ararlar. Ve herkese vezzânlar terâzû ile tartup verir ve tartup sayup hisâbile alır. Aceb mazbût kârhâne-i azîmdir.

Bunu görmeyen cihânda bir şey görmemiştir. Zîrâ bu sikkehâne, Âl-i Osmânın âb-ı rûyıdır. Ve devlet-i Âl-i Osmân'da ibtidâ sikke Osmân Beğ nâmına Bursa'da kesildi, sâniyen Bergama'da, sâlisen Kûtâhiyye'de ve İzmir ve Ma'nisa ve Tire ve Amasiyye ve Anid ya'nî Kastamonu ve Tarabefsûn ve Mar'aş, ba'dehu

Erzurûm ve Sivas ve Canha ya'nî Gümüşhâne ve Karaman ve Tokat [ve] Van ve Nahşivân ve Revân ve Şîrvân ve Şamâkı ve Gence ve Ardahan ve Âzerbâyçân ya'nî Tebrîz ve Âmid ya'nî Diyârbekir ve Bağdâd ve Basra ve Lahsa ve Yemen ve Habeş ve Mısır ve Dımışk ya'nî Şâm ve Haleb ve Tûnus ve Tarabulus ve Mağrib ü Cezâyir'dir.

Anadolu câniblerinde taht olup ve gümüş ma'âdini olup sikke kesilen şehir benderlerdir kim zikr olundu. (s.294)

Âl-i Osmân'ın Rûmeli'nde olan darbhâne olan beyân eder

Evvelâ sene (---) târîhinde Orhân Gâzî oğlu Süleymân Paşa, Rûmeli'nde İpsala'yı cum'a gün feth edüp ibtidâ salâ verildiğiçün ibtidâ salâdan galat İpsala derler. Bu mahalde gümüşhâne yokdur. Ammâ ibtidâ bir câ-yı menâs olmağıle teberrüken anda Orhân Gâzî nâmına bunda sikke kesilmi[ş]dir, hakîr'e görmek müyesser olmuşdur kim "*Duribe İpsala*" yazar sene (---).

Ba'dehu Süleymân[n] Paşa Tekirdağı ve İslâmbol'u ve Terkoz'lara varınca şebhûnlar edüp mâl-ı ganâyimler ile muğtenim olup âhir Süleymân Beşe Bolayır nâm mahalde bir kaza doğan salup ardı sıra at sürerken kazâ ve kader tekerlenüp gerdeni münkesir olup merhûm oldukda Bolayır kasabasında câmi'inde (---) ile medfûndur.

İkinci sikke Gelibolu.

Ve üçüncü Edirne'dir kim Gâzî Hudâvendigâr ki Sultân Murâd-ı Evvel'dir, Edirne'yi feth edüp Murâd Hân nâmına sikke kesildi.

Dördüncü sikke Üsküb'dür. {Ve yine dördüncü ve kurbünde gümüşhâne Kıratova'dır hâlis gümüşü olur}.

Beşinci sikke Priştine kurbünde Novaborda'dır, azîm gümüşhânedir. Ve Murâd Hân-ı Evvel bu gazâda Kosova'da leşler içinde Viloş Koblaki nâm bir mel'ûn çıkup elindeki bıçağ ile Murâd Hân'ı şehîd edüp na'sı Bursa'da Eski Kaplıca'da medfûndur.

Altıncı sikke Selânik'dir.

Ve yedinci Selânik kurbünde Sidirkapsi'dir, azîm gümüşhânedir {ve yine} yedinci Bosna'dır. Sekizinci yine Bosna'da Sirebreniçe'dir.

Tokuzuncu Nova'dır.

Onuncu Elbasan.

On birinci Mizistire'dir. [177a]

On ikinci Sofya.

On üçüncü Vidin.

On dördüncü Belgrad.

On beşinci Budin.

On altıncı Kefe.

Niçe yerlerde dahi darbhâneler vardır ammâ sikkesin görüp ma'lûmumuz olan bu vilâyetlerdir kim cümlesi altmış darbhâne kaldı. Mâ-tekaddem dahi ziyâde idi. Sikke kalp olmasın için niçe yerde olan darbhâneleri ref' etdiler. Hakîr ekseriyyâ mezkûr vilâyetlerin derâhimlerini görüp ve nicesine teberrûken nâ'il olduk. Ammâ hâlâ zamânımızda İslâmbol darbhânesi'nden hâlis ayâr işler darbhâne yoktur, meğer Bağdâd ola.

Ezîn-cânib bu İslâmbol darbhânesi'nin bâlâda tahrîr olunan esnâfları araba ve tahtirevânlar üzre dükkânların delikli altun ve çil akçe ile zeyn edüp her fırkası birer gûne arz-ı kâlâ ederek sikke urucular akçe keserek alay ile ubûr ederler. Ardları sıra, (s.294)

Esnâf-ı gümüş arayıcıyân: Ağa bir, neferât üç yüz, bunların kârhânesi darbhâne ve kârhâne-i kuyumcubaşı ve tamgacıbaşı kârhânesidir. Yeniçeri ocağından on aded elleri hezârân deyenekli yoldaşlar ile İslâmbol içre kol dolaşup herkesin kîsesine nazar edüp eğer kalb akçesi var ise,

“Bu kalb akçeyi kimden aldın?” deyü dutup hâkime götürüp haklarından gelirler ve kallâbı bulup iki ellerin kesüp ıslâh-ı âlem için salb ederler. Bunlar dahi üç yüz nefer ile pâk müsellağ olup seyircilerin içlerine girüp;

“Lütf eyle kardaş kesene bakalım” deyü alayköşkü dibinde pâdişâh huzûrunda dahi halkın kîselerine nazar ederek ubûr ederler.

Andan darbhâne emîni ve darbhâne sikkezânbaşısı ve gümüş arayıcı ağasıyla üç ağa at başı berâber ubûr ederler. (s.294-295)

On dördüncü, evsâf-ı emîn-i çuka anbârı: (---) emîn bir, neferât yüz elli ve yeniçeri ocağından tâ'ife (---) bir oda nefer ile çuka nâzırıdır. Âl-i Osmân'ın seksen bin yeniçerisine Selânik'den gelen mâvî çukayı bu anbâra koyup yılda bir kerre leyle-i Kadir'de bu anbâr açılıp kul kethudâsı ve sâ'ir ocak ağaları ve anbâr emîni ve anbâr çorbacısı hâzır olup yüz altmış iki odanın cümle odabaşları neferâtlarıyla gelüp bölük bölük ve cemâ'at cemâ'at gelüp kânûn-ı pâdişâhî üzre

ale'l-umûm onar arşın çukaların ve birer asdar sarıkların ve birer asdâr gömleklerin alup üç gün üç gecede tamâm olup pâdişâha hayr du'â ederler.

Bu anbâr yine zikri sebkât eden darbhâne içinde çâr-kûşe bir kulle-i azîmdir. Bu çuka emîni ve çuka nâzırı çorbacı ve cümle tevâbi'leri ve kâtibleriyle omuzlarında birer top çuka ile alayköşkü dibinden niçe yüz âdem ubûr ederler. (s.295)

On beşinci, evsâf-ı emîn-i dâne-i gendüm ya'nî buğday: Emîn bir, neferât üç yüz, nâzırı ve kâtibleri vardır. Anbârı Bâğçekapusu'nun taşrasında leb-i deryâda anbâr-ı azîmdir. {Bu buğday anbârı dahi Galata'da Ömer ibn Abdül'azîz'in binâ etdüğü minâreli kurşumlu mahzendir. Murâd Hân Gâzî câmi' etmek murâd edinüp müyesser olmadı}. Kesendire ve Koloz ve Beşdepe ve Dobruca nâm vilâyetlerden deve dişi buğdaylar gelüp bu anbârda der-mahzen olup rûz-merre ta'yînâtlara defter mücebince bezl ederler. Bunlar dahi arabalar üzre çuvallarından halk üzre buğday nisâr ederek ubûr ederler. Buğday emîni ve kâtibi ile at başı berâber güzer ederler. (s.295)

On altıncı, arpa anbârı emîni: Ağaları birdir, neferâtları ve keyyâlleri ve hammâlları cümle altı yüz âdemdir. Anbârı Emînönü'nde leb-i deryâda başka bir küçük kal'acıdır. Cânib-i erba'asında bedenleri ve leb-i deryâda şimâle nâzır bir demir kapusu vardır. Senede üç yüz gemi arpa gelüp bu anbâra dâhil olup ta'[y]înât verilür azîm dâhiye-i kübrâ masârıdır. Emîni ve nâzırı ve on iki aded kâtiblerinin başka dîvânların yeri vardır. Cemî'i re'îsânlar ile muhâsebe görürler. Bunlar dahi cümle pür-silâh olup arabalar üzre halka arpa nisâr ederek alay ile ubûr ederler, seferde lâzımlı emîndir. (s.295)

On yedinci, evsâf-ı kilar emîni: Ağaları birdir, neferâtları bindir, kilar-ı hâssa Bâğçekapusu'nun hâricinde bir kilar-ı azîmdir kim içinde hulviyyât ü zülbiyyât ve katr-ı nebât bulunur, kilar-ı hâssadır. Bunlar dahi ağalarıyla pür-silâh olup ubûr ederler. Unkapanı'nın taşrasında Tekirdağı iskelesinde Sultân Bâyezîd'in buğday anbârı ve Cübbealîkapusu'nun hâricinde kal'a dîvârına muttasıl Süleymân Hân'ın buğday anbârı dahi bu kilar emîni [177b] nezâretindedir, ammâ mütevellîler hükmündedir. (s.295)

On sekinci, odun anbârı emîni: Ağaları ikidir, bir ma'nâda üçdür ammâ dâ'imâ emîn ve bir oda acemî çorbacısı hizmet edüp İslâmbol ağası dahi her bâr sa'y eder. Zîrâ pâdişâhın matbah-ı âmiresinin odunları bundan masruf olunur. Bu

anbâr Bâb-1 Hümâyûn'un iç yüzünde kal'a dîvârı dâhilinde anbâr-1 azîmdir kim beş yüz gemi odun alır anbâr-1 azîmdir.

Bu anbâr acemîleri dahi külâhların kec kılup omuzlarında birer mîşe odunları ile güzer edüp odun emîni ve odun çorbacısı ve İslâmbol ağası üçü at başı berâber ubûr ederler.

Bir odun anbârı dahi Unkapanı'nın taşrasında Tüfenghâne'ye muttasıl bir meydândır. Bunda yeniçeri odunları yığılup oda oda küçük çavuş tevzî' ederler. *Ve's-selâm. (s.295)*

On tokuzuncu, otluk anbârı emîni: Ağaları birdir, neferâtları iki yüzdür. Bu anbâr yetmiş yerededir, her hünkâr bâğçesinde dağlar gibi yığılmış otluk vardır. Ammâ Vefâ meydânı'nda otluk anbârı ve Âhûrkapusu'nun iç yüzünde otluk anbârı azîm dağlar gibi yığılmış otluklardır. Emîr-i âhûr nâzırıdır. Kaçan kim Çatalca'dan on bin araba otluklar gelüp anbârlar doldukdan sonra otluk yığınları üzre kementlerle çıkup bayraklar diküp emîr-i âhûr pâdişâha ziyâfet edüp bir mücevher {eğerli sâfinât misilli} at hedâyâ çeküp on aded gulâmların pâdişâh harem-i hâssa alup çirâğ etmek kânündür. Bu anbârda kâtibler ve çeribaşılar ve âhûr kethudâsı ve hizmet edenler ve Çatalca'da çayır bekleyen bir oda çorbacı dahi ziyâfetden sonra yetmiş aded hil'atlar geyilüp bu hil'atlar ile yine alay-ı esnâfda {otluk emînine} cümle tevâbi'leri arabalar üzre otlukları {yığıp} ve alaca sığırların tezyîn edüp otluk emîni ve otluk çorbacısı at başı berâber ubûr ederler. (s.295)

Yigirminci, pasdırma emîni: Ağaları birdir, kâtibleri ve kadısı vardır, bâlâda kassâbbaşı alayında ubûr edüp tahrîr olunmuşdur. (s.295)

Yigirmi birinci, esnâf-ı salhâne emîni: Kassâblar ile ubûr etmişdir. (s.295)

Yigirmi ikinci, esnâf-ı sebzehâne emîni ve Terekecibaşı: Ekmekcibaşı alayında ubûr etdüğü tahrîr olunmuşdur. (s.295)

Yigirmi üçüncü, koyun emîni esnâfı: Kassâbbaşı alayıyla ubûr etdüğü tahrîr olunmuşdur. (s.295)

Yigirmi dördüncü, matbah emîni: Birdir, neferâtları iki yüzdür. Bu emînin mekânı matbah-ı âmire'nin yanında bir soffa üzre sâkin olur. Pâdişâhın cümle matbahının masârıfı bunun eliyle olur, azîm emânetdir kim bu kârhâneye akl-ı Arasto dahi akıl ergirmemiştir. Bunlar dahi pür-silâh vakâr üzre kılarcıyanlar ellerinde kantâr sıyrıklar ve bellerinde kırk kalem peştemâller ile küheylân atlar üzre

ubûr ederler, şecî‘ esnâf-ı dilîrân-ı dilberândır. Ammâ kilar sıçanlarıdır kim {dâ’imâ kilardan incîr ve üzüm ve gayrı şey uğurlarlar.} (s.295-296)

{Yigirmi (---) ci, tavuk emîni: Ağa bir, neferât 200, bu matbah emîni (emîni) tarafından pâdişâh için Tekirdağı ve Malkara ve Hayrabolu ve’l-hâsıl yetmiş kadılık yerde tavuğa bağlı kurâlar vardır, anlardan beher sene on iki kerre yüz bin tavuk cem‘ olup matbah-ı âmire’ye gelir azîm hidmetdir}. Ve (s.296)

Yigirmi beşinci, esnâf-ı şehremîni: Ağalık değildir kitâbetdir ammâ mahsûldâr emânetdir. Gökde uçan ve yerde gezen ve deryâda yüzen cümle bu şehremîni masârıfıyla olur. Muhâsebesi senevî bin kîse, kâhîce iki üç bin kîse ile görülür. İslâmbol kal‘ası ve hünkâr bâğçeleri ve’l-hâsıl mîrî ne kadar meremmât ve cedîd binâlar var ise bu şehremîni eliyle olur. Bu dahi kendü neferâtları üç yüzdür, anlar ile alayda ubûr ederler. (s.296)

Yigirmi altıncı, esnâf-ı çardak emîni: Ağaları birdir, neferâtları elli adedir. Bunlar dahi müzeyyen ubûr ederler. (s.296)

Esnâf-ı çardak çorbacısı: Bir oda yeniçeriyândır kim anlara kayıkcılar odası derler, eski odalarda sâkin olurlar. {Yeniçeri ağası kaçan kayık ile bir teferrüçgâha gitse bu oda halkı cümle ak kenârlı gömlekler ile ve kırmızı saya terpûşlar ile ağayı kanca başlı kayık ile götürürler, azîm kayıktır. Kıçı yeşil çuka ile mestûrdur, kayıkhâneleri Unkapanı iskelesi kurbünde[dir]. Bunlara anıniçün kayıkcılar derler}. Bin nefer yoldaşlardır. (s.296)

Esnâf-ı çârtâk nâ’ibi: Nefer bir, tevâbi‘hâ seksen aded bâzâr gammâzlarıdır. (s.296)

Esnâf-ı muhtesib ağa: Hâkim-i kadîmdir, ağa bir, neferâtları üç yüzdür, anlara kul oğlanı derler, gûyâ cellâdlardır. Bu muhtesibin pîri Behlül Dâna’dır, mukaddemâ olmamıştır. Hilâfeti terk edüp muhtesiblik kabûl edüp bir gün kol dolaşup görse kim her kim bey‘ [ü] şîrâsında hîlekârdır dükkânında iki ellerin böğrüne koyup ağzın poyraza açup müflis [ü] mendebûr oturur. Ayn-ı bâtınla gördü kim her kim hakkına râzı olup bey‘ [ü] şîrâsında dürüstdür, dükkânında mâlının hisâbın bilmeyüp müşterîden akçe almağa dermânı olmaz. Hemân bu ahvâle vâkîf olup atından enüp yine vîrânistâna yüz dutup eydir:

“Ey Bâr[î] Hudâ ben bir hâli mansıb zann edüp muhtesib oldum, meğer muhtesib [178a] ağası sen imişsin” Beyt:

Hamdü lillâh ki bâb-ı devletde

Eylediler seni muhâsebeci

Gâfil olma sakın ki rûz-ı cezâ

Hazret-i Hak olur muhâsebeci.

Mazmûnu üzre muhtesib-i hakîkî, Cenâb-ı İzzetdir. Ammâ dünyâda muhtesib lâzımdır.

Çârtâk emîni ve çardak çorbacısı ve çardak nâ'ibi ve muhtesib ağası cümle tevâbi'leriyle pür-silâh olup muhtesib ağası önünde altun yaldızlı ve gümüş zencîrli terâzûlar ile esnâfların metâ'larını vezn ederek kiminin metâ'ı eksik gelüp kötek çalarak ve niçe yüz eksik satmış şeklinde âdemlerin boğazlarına deve ardalaları ve zîlleri ve dehdevîleri boğazlarına asarlar ve niçe yüz âdemlerin boğazına tahta gülle ve başlarında necâsetli işkembeler üzre kartal ve karga telleri ve tilki kuyrukları abâyâsın(?) zeyn edüp yüzlerine bal sürüp,

“Eksik satanın hâli budur de” deyü feryâd ederler. Ve araba ve tahtirevânlar üzre çardak şekilli kasırlar yaparlar kim her biri biner guruşa olmaz gayet müzeyyen kasırlardır kim gûyâ her biri birer kasr-ı İremdir, içinde mahbûb pençe-i âfitâb gulâmlar birbirlerine şerbet ve kahve verüp gûnâ-gûn şîve ile şakalar ederek ubûr ederler.

Ardı sıra emîn ve çorbacı ve nâ'ib ve muhtesib esbâb-ı mu'ayyeneleri ile pür-silâh cebe ve cevşene gark olup enselerinde kafâdâr çifte köçekler ile gûyâ bu ağalar İslâmbol içre kola binüp alayköşkü dibine vardıkda bir kaç âdemi “Eksik satar mısın?” deyü seksen deyleneği çırpup ellerinde terâzûlar ile ubûr ederler. *Ve 's-selâm.* (s.296)

Yigirmi yedinci, esnâf-ı atbâzârı emîni: Ağa bir, neferât üç yüz, İslâmbol içre {ve Üsküdar'da} beher yevm ne kadar at ve katır ve de[ve] ve himâr bey' olunsa anlardan öşür alır kanûndur ve senevî kırk kîse iltizamdır. (s.296)

Bu emînin zîr-i destinde olan esnâfları bildirir

Evvelâ **esnâf-ı cânbâzân-ı esb:** Neferât üç yüz, kârhâne yüz, pîrleri Kamber-i Alî'dir, yine Alî Velî belin bağladı. Bunlar ankâ at cânbâzlarıdır. Her birinin ıstabllarında kırkar ve ellışer küheylân atları vardır. Ekseriyyâ bu tâ'ife Çingânelerdir ammâ her diyardan âdemler de vardır. (s.296)

Esnâf-ı dellâlân-ı esb: Neferât üç yüz, her kande bir at olsa bunlar satarlar. (s.296)

Esnâf-ı miyâncıyân-ı esb: Dükkânları yokdur, hemân çârsûda bey' [ü] şîrâ edenler mâbeyninde miyâncılık edüp kâr ederler. Pîrleri Necîbüddîn ibn Kamber-i Alî'dir, yine Alî kemer-bestesidir. {Kabri, şehîdân-ı deşt-i Kerbelâlar ile bir yerdedir}.

Bunlar dahi ey kâr ederler. Bu tâ'ife cümle pürsilâh olup ve küheylân atlara süvâr olup ve binden mütecâviz küheylân atları yelkendiz çullar ile keşâ-ber-keşân edüp çatal zencîrler ile ubûr ederlerken at bâzâr eder şeklinde bir gavgâ vü feryâdlar ile ubûr edüp atbâzârı emîni ve kâtibleriyle ve yasakçı yeniçerileriyle ve atbâzârı nâ'ibiyle ubûr ederler. (s.296)

Yigirmi sekizinci, esnâf-ı nüzül emîni: Ağa bir, neferât yedi yüz, bu emîn, seferlerde gâyet makbul emânetdir, cemî'i vilâyetlerden asâkir-i İslâm için gelen zahâyirleri buna teslim edüp otağı önünde dağlar gibi yığılır.

Bunlar dahi pür-silâh olup ellerinde deyenekler ile ba'zı re'âyâların arabaların gûnâ-gûn berkler ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.296-297)

Yigirmi tokuzuncu, evsâf-ı tershâne emîni: Ağa bir, neferât üç yüz, büyük mansıb-ı âlîdir. Âl-i Osmân'ın akıl ermiyen aklâmlarının biri dahi budur. Donanmayı hümâyûna masrûf olan yigirmi bin kîsenin muhâsebesi bundan matlûbdur. Cümle donanmayı bu inşâ eder, cümle tevâbi'leri ve hürde hurde kadırgacıkları kızaklar üzre tezyîn edüp şâdumânlar ederek ubûr ederler kim gâyet müzeyyen alaydır. (s.297)

Otuzuncu emânet, pencikhânedir: Ağa bir, neferât 200, pîrleri Abdullâh et-Tahrî'dir. Selmân belin bağlayup Hazret'in emîni {ve Hazret-i Alî'nin şâkirdi idi}.

Bu kârhâne Eminönü'nde büyük gümrük mukâbelesinde azîm çardaktır, senevî (---) kîse mîr[î] mâl verir iltizâmdır. Leh ve Çeh ve Nemse ve Maskov ve Rûs ve Gürcî ve Abaza ve Çerkes'den gelen esîrlerin, bu kârhânedede emîn cümle gulâmların ve kızların eşkâllerin yazup esîr başına birer altun alup eline pencik kâğızı verüp andan sâhibi üsârâların fûrûht eder, elinde pencik eşkâlli ve memhûrlu kâğızı olmasa satamaz ve esîrin mîrîye girift ederler. Zîrâ pencik emîninin iki yüz neferâtları böyle kâr bulmağa me'mûrlardır.

Bunlar dahi alay ile güzer ederken esîr eşkâli yazar şeklinde ubûr edüp pencikhânelerin arabalar üzre eyle müzeyyen ederler kim gûyâ bir kasr-ı Havernakdır. [178b] (s.297)

Otuz birinci, evsâf-ı emîn-i Karagümrük: Ağa{sı} bir, neferât üç yüz{dür} senede altı yüz kîse emânet-i azîmdir. Kara cânibinden ne kadar Rûmeli metâ'ları gelirse bunlar gümrük alır. Bu gümrükhâne Edirnekapusuna karîb Karagümrük nâmıyla ma'rûf olan yerdedir.

Bu emîn cümle tevâbi'yle müsellaah olup Edirne arabaları ve Sirem arabaların müzeyyen edüp bâzergânların metâ'larından gümrük alır şeklinde gavgâ ve nizâ' [ü] cidâl ederek geçüp giderler. (s.297)

Otuz ikinci, emânet-i azîm büyük gümrük: Ağa-yı azîmü's-şân bir, neferâtlar beş yüz, pîrleri Hazret-i Risâlet asrında {Sahâbe-i kirâmdan Abdullâh et-Tahrî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Gâyet mu'temed olmağile Hazret-i Risâlet'in emîni idi. Guzât-ı müslimînden onda bir ve tüccârdan onda bir öşr alup kâhîce izn-i Resûl ile kadı olurdu. Zîrâ ilm-i ledünnü Hazret-i Alî'den görmüşdü. Kabri (---) (---) (---). Andan} adl-i Ömer izniyle guzât-ı müslimîn irtibât bulmasıyçün guzât-ı müslimînün mâl-ı ganâyiminden öşr-i sultânî almağı kânûn etdiler. Ba'dehu cemî'i tüccârın zekâtıyçün mâllarının gümrüklerin almağı şer'î sûrete kodular. Ammâ ilâ-yevminâ zulm-ı gümrük hâlâ hadden tecâvüz eyledi.

Bu gümrükhâne, İslâmbol'da leb-i deryâda gümrük emîni olan meşhûr yerde leb-i deryâda kat-ender-kat yalılardır. Ve bir kârgîr-binâ mahzen-i azîmi vardır, Hind ü Yemen tüccârları beş on sene anda mâlların koyup gider, gâyet emîn yerdir. Hakkâ kim emn [ü] emân yerdir.

Bu emînün kırk aded müslim ve Yahûdî kâtibleri ve kantârcıları ve simsârcıları ve sarrâfları ve arayıcıları ve mukaddemleri ve kolcuları {ve masdarcıları} ve dîdebânları ve yeniçeri yasakçıları ve kul kayıkçıları ve şişler ile yük arayıcıları {var}.

Ve zelehör hammâlları cümle iki yüzdür, kırkar ve ellişer kantâr gelir kına ve kettân çuvalların ilm-i cerr-i eskâl ile kaldırdıklarında âdemin aklı gider, zîrâ kâr-ı insân değıldir deyü Ehrimen dedikleri emîn zelehör hammâlları ve Unkapanı zelehörleri meşhûrdur.

Bu Emînönü sırik hammâlları yigirmişer sırik ile yüklere girüp kırk kadar Dâbbetü'l-arz'a benzer herîfler ayaklarında battâl çizmeler ile zemîne püşt-i pâ urduklarında zemîn dir dir ditrer ve bu hammâllar usûl ile ayak urup "Yâ Hay" esmâsıyla bir âheng edüp elli kantâr yükü bir mahadde kaldırır gibi kaldırırlar.

Pîrleri Peygâm-ı Alî'dir ve Selmânî'dir. Bunlar bu hâl üzere yükler götürüp alay ederler.

Ba'dehu Yahûdî simsârlar ve arayıcılar “Kaçkın gümrük var mı?” deyü temâşacılar mâbeynnine girüp yük ararlar, ba'zı dilber oğlanlara sarılıp,

“Sende kaçkın gümrük esbâbı vardır, yüküne şiş salalım” derler, fakîr gulâm,

“Bende yük yokdur” deyü yemîn etdikde,

“Sus yemîn etme, ya bu ardındaki boğça nedir kim bu kadar kuyruk yağı saklamışsın” deyü latîfe ile ubûr ederler.

Ve dîdebânlar dahi esbâb gözederek ve kâtibler atlar üzere kitâbet ederek ve yeniçeri yasakçıları sarrâfbaşlıları himâye ederek ubûr ederler. Ve kantârcılar arabalar üzere yükleri kantâra urup,

“Ala kırk kantâr, beş lodora yaza, elli kantâr kettân Halîl Çelebi'nin” deyü tüccârların metâ'ların vezn ederek ubûr eder.

Ve kul kayıkcıları dahi kızaklar üzere kanca başlı kayığın çekerek ubûr eder.

Ve gümrük refcileri dahi elli kişi ellerinde asâlarıyla güzer ederler.

Bunların alayından sonra emîn ağanın alayı mevc mevc ve fevc ü fevc gelüp şâhrâhın iki tara fında olan âdemlerin bay [u] gedâsına cevâhir gülâbdânnlar ile pençe-i âfitâb gilmânlar gülâb nisâr edüp ardı sıra niçe mahbûblar dahi tarafeyne buhûr [u] ûd-ı mülebbes ve amber-ı hâm yakarak ubûr ederler.

Ardı sıra sırik hammâlları üzere gümrükhâne misâli bir kâh-ı Âzerbâyçân içre havz u şâzrevânlar tasnîf edüp fevvâreleri pertâb edüp cereyân etmede., Niçe çârkâb yasdıklar ve incü dikme mak'adlar ve Isfehân-ı nısf-ı cihân halîçeleri üzere hûr [u] gilmânlar kasr içre oturan erbâb-ı devletlere sükkerî ve mu'amberîn kahve-i Yemenîler ve çay ve bâdyân ve sa'leb ve mahleb bezl edüp bu kasr içre Gümrük Emîni Koca Alî Ağa ile latîfe ve şakalar ederler tâ ki alayköşkü'ne karîb vardıklarında çârkâb ve zer-ender-zer zerdûz cibinliklerin içinden kırk elli aded üstâd-ı kâmillerden hânende ve sâzendeler fasla başlayup alayköşkü dibinde tevakkuf edüp huzûr-ı pâdişâhîde on çift âhû-yı Hoten gözlü rakkâs mehpâreler raksa âgâz etdiklerinde eflâk dahi çarh-ı semâ'a başlayup huzûr-ı pâdişâhîde eyle bir fasl ederler kim Zühre engüşt ber-dehen edüp Hüseyin Baykara fasılları ederek [179a] ubûr edüp gümrük emîni ve tershâne emîni kasrdan taşra çıkup zemîn-bûs etdiklerinde Murâd Hân buyururlar kim,

“Gidilerin bu vakitte pâdişâhâne zevk etdiklerine reşk etdim. Ceddim Süleymân Hân, âh kırk gün yeniçeri ağası olsam demiş. Benim devletimin bu gümrük emîninin kerr ü fer [u] dârât [u] azamet, kâlâ-yı metâ‘ı ve tarz [u] tavrın görse âh üç gün gümrük emîni olsam der idi. Tîz hil‘at-ı fâhire” deyüp Gümrük Emîni Alî Ağa'ya bir semmûr kaplı hil‘at-ı fâhire ihsân edüp dârât ile ubûr edüp bu arada (---) aded ümenâ ve mültezimînler cümle alayları tamâm oldu.

{Bu gümrük emîni (...) olan cümle ümenâ-ların askerleri 83 esnâfdır (---) neferâtlardır, *ve 's-selâm*}. (s.297-298)

Esnâf-ı bakkâlân-ı tâcirân

Dükkân cümle 1590, neferât yekûn 4980, pîrleri Azî ibn en-Nebbâs'dır, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Bakkâlların silsilesi ana müntehîdir. Kabri Kudüs-i mübârek'de Ebü'l-cerrâh kurbündedir. Yüz yigirmi yaşında nakl etmişdir. Ashâb-ı güzînin güzîdesidir. *Kuddise sırruhu*.

Bu esnâf dahi me'kûlât [ü] meşrûbât fûrûht etmeğile sâ'ir esnâf üzre takaddüm olundu. Bunlar arabalar üzre çadırlar kurup pâk libâslar ile zeyn edüp zenbîl zenbîl fındık ve fisdık [ve] üzüm ve incîr ve gûnâ-gûn alaca(?) mûmlar ile çadırların zeyn edüp halk üzre üzüm ve fındık ve leblebi nisâr ederler. Ve bunlar gâyetü'l-gâye âlât-ı harbe müstağrak olurlar.

Ba'zısı soğandan ve pestilden ve hurmadan hil'atlar geyüp ellerinde cevizden tesbîh ve başında keçi boynuzundan çelengler şeklinde takup “Okka bir akçeye üzüm ve okkası iki akçeye Nâzlı incîrim” diyerek ubûr [ederler]. (s.298)

Esnâf-ı yağcıyân-ı gûnâgûn: [Dükkân] 185, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) bâlâda yağkapanı emîninin alayında gümrük alınan yağ bâzergânları tahrîr olunmuşdu. Ammâ bunlar yağ tâ kim sâhib-i dükkânlardır. Bunlar dükkânların elvân elvân ezharât [ü] şükûfeler ile zeyn edüp niçe husrevânî küpler içre ve kalaylı taşlar içre Mayak ve Perezen ve Kerş ve Taman ve Kefe ve Kili ve Akkirman yağların katremîz şişeler içre arabaların zeyn edüp ubûr ederken ba'zı mudhik âdemleri uryân olup cümle vücûduna yağ sürüp ellerinde üfürülmüş rûzgâr ile memlû tulumlar ile seyrâncıların üzerine vardıkça temâşâcılar gerüye kaçup şâhrâhî küşâde ederler. Ba'zısı yağlı tulumlar ile halkı yağlayarak gûnâ-gûn şakalar ederek yağ tulumların kızaklar üzre çekerek pür-silâh ubûr ederler. (s.298)

Esnâf-ı şırlugancyân: Kârhâne 235, neferât 550, pîrleri Ashâb-ı güzînden {Ebü'l}-me'men idi, Haccâc Yûsuf-ı Zâlim bu Ebü'l-me'men'e adâvet edüp kemâl-i ma'rifetinden su'âl edüp,

“Bir rıtl simsimden ne kadar dühn-i hâlis çıkar?” dedi,
Ebü'l-me'men “Nısf rıtl yağ çıkar” dedi. Netîce-i kelâm,
“Bir simsim dânesinden ne kadar rıtl yağ çıkar?” dedi.

Ol dahi “Bir dâneği iki tırnak mâbeyninde ezsen iki tırnağı yağlayacak kadar yağ hâsıl olur” deyü cümle su'âllerine cevâb verdi.

“Bârekallâh kemâl-i ma'rifetinde müdekkık üstâd-ı kâmil imişsin. Gel imdi zât [u] sıfât-ı Rabbü'lalemin'i nice bilirsin” dedi.

Hemân Ebü'l-me'men İhlâs-ı şerîf'i ve Âmentü billâhi ve melâ'iketih ilâ âhirihi tilâvet edüp “Nebiyü'l-ümmî olan Resûl-i Hudâ'nın ümmetiyiz” deyü kat'î cevâb verdi.

Haccâc yine ba'zı müşkil mesâ'il-i şer'iden müşkil su'âller etdi kim ol asırda eyle su'âllere Cerîr-i Taberî cevâb vermeğe kâdir olamazdı. Haccâc eyitdi:

“Dünyâ kârıyçün bir sûsâm dânesinden ne kadar yağ çıkduğun bilüp bu mesâ'il-i şer'iyeleri niçün bilmezsin” deyince Ebü'l-me'men eyitdi:

“Ben ulemâ-yı mütebahhirînden fâzıl ve şeyhülislâm ve kadı değilim. Resûl-i Ekrem'den gördüğüm gibi ümmî bir ehl-i İslâmım” dedükde özrün kabul etmeyüp âhir şehîd edüp ol gün [ibn] Zübeyr hazretlerine dahi,

“Sen, Ka'be'ye Hatîm'i nicesine ilhâk edüp vaz'-ı esâs etdin” deyü bahâne edüp Zübeyr'i maslûben şehîd edüp Mekke-i Mükerrreme'de Mu'allâ cebbânesi'nde Hazret-i Zübeyr ve yağcıların pîri Ebü'l-me'men bir yerde medfûnlardır *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

Netîce bu yağcılar dahi arabalar üzre yağ değirmenlerin deverân etdirerek yine arabalar üzre çadırlarında badya badya tahîneler fûrûht ederler.

Ba'zı neferâtları yağlı ve kirlî ve paslı hırka-i peşmîneler geyüp tulumlar ile “Ey şırlugan yağı” deyüp halka dokunarak ubûr ederler.

Ammâ bu esnâfin pîrleri Benî İsrâ'îl zamânında Hâsib-i Mâv idi, kâr-ı kadîmdir. Anıniçün hâlâ İsrâ'îl [179b] Yahûd tâ'ifesi şırlugan yağından ve tereyağından gayrı bir yağ yemek ihtimâlleri yokdur, katl edersen dahi say yağı yemezler. Ve hâlis yağ yemeleriçün her şırlugan kârhânelerinde birer dîdebân Yahûdî elbette mukarrerdir. Ammâ hakkâ kim ter ü latîf semndir, bedene takviyet

verüp vücûdu pembe-misâl eder. Anıniçün Yahûdî pîçelerin vücûdları kulak şahmesi gibi yumuşak olur derler. Netîce bu yağcılar dahi alay ile güzer edüp gûnâ-gûn şakalar ederler. (s.298-299)

Esnâf-ı tüccârân-ı balcıyân: Mahzenleri 300, neferâtları 1000, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar dahi ankâ bâzergânlardır. Eflak u Boğdan ve Erdel ve Tımışvar, Vidin, Sirem ve Semendire ve Budin, Atina ve Mora ve Girid vilâyetlerinin balları meşhûrdur kim cemî'i dünyâyâ bal bu diyârlardan gider.

Bu bâzergânlar ol diyârlardan bal cem' edüp Eflak ve Boğdan'dan dahi ziyâde niçe bin fiçı balı Balkapanı'na getirüp Emînönü'nde ve Balkapanı'nda fiçıların kesretinden yollardan geçilmez olur. Ammâ Atina balı gerçi bir neftî elvân baldır. Ammâ müşk ü amber-i hâm râyihası âdemin demâğın mu'attar eder. Ve bir filcân balı kırk filcân su götürüp yine leziz pâlüdesi olur. Ammâ Girid ve Boğdan balları hâs u beyâz ve lezîz balları olur kim gûyâ beyâz dülbenddir.

Bu bâzergânlar arabalar üzre dükkânların çadır ve sâyebânlar ile müzeyyen edüp kutu kutu beyâz gömeç balların ve niçe yüz at arabalarına bal fiçıların zeyn edüp cümlesi pür-silâh olup balcıbaşı ile ubûr ederler. (s.299)

Ehl-i hiref-i bezirciyân: Kârhâne 355, neferât 931, bunların pîri mukeddemâ Cemşîd idi. Ammâ Hazret-i Resûl asrında (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Bunlar dahi arabalar üzre cendireli değirmenler içre kenevir tohumundan beziryağı çıkarır şeklinde ubûr ederken bezircilerin üstleri başları yağlı ve pis ü pesnîd kavimlerdir kim esbâbları yağdan mücellâ olmuşdur. Bunlar dahi temâşâcıları ve tâze oğlanları yağlayarak ubûr ederler.

Bu tâ'ife ekseriyyâ Niğde ve Kayseriyye halkıdır. Ammâ kârhâne sâhibleri mün'im âdemlerdir, pür-silâh ubûr ederler. (s.299)

Esnâf-ı tâ'ife-i zeyyâtân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri bâlâda yağkapanı emîni alayında zeyt yağı bâzergânları mahallinde tahrîr olunmuşdur. Ammâ bu yağcılar sâhib-i dükkân olmağile bakkâlbaşıya yamaktır. Bunlar dahi dükkânlarında katremîz şişeler içre gûnâ-gûn zeyt yağları ile pür eyleyüp pür-silâh ubûr ederler. (s.299)

Esnâf-ı sâbûnciyân: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri mukeddemâ Cemşîd'dir. Bin sene mu'ammer olmağile üç yüz altmış altı san'at icâd etmişdir, bu sâbûnu zeyt yağından te'lîf edüp pek etmede niçe zamân tek-i pû edüp âciz kaldı.

Âhir âciz olup kahrında ağlarken bir katre göz yaşından sâbûn kazanı içre damladuğı yer donup taş gibi oldu. Andan bildi kim göz yaşı nemnâkdir, sâbûna tuzlu su idhâl edüp taş gibi oldu. Hakkâ ki mu‘ciz mertebesi terkîbdir. Ammâ sâbûn kazganlarda kaynarken içine zî-rûh kısmından ne düşerse bi-emrillâh mahv olup sâbûn olur.

Bu sâbûncular Haleb eyâletinde İdlib ve Rîha ve Yekfelûn ve İmroz ve İzmir ve Kuşadası şehirlerinden sâbûn getirüp İslâmbol'u ganîmet ederler. Ammâ cümleden latîf Şâm-ı Tarabulusu ve Kudüs-i Şerîf ve Nâbulus sâbûnları misk râyihalı beyâz sâbûndur. Silisre ve Nigebolı [ve] Vidin câniblerinde dahi zîbâ sâbûnlar yaparlar ammâ anlar koyunun iç yağındandır, râyahası beddir. Lâkin Mağrib-i Tarabulus sâbûnu koyu bulamaç gibi rakı sâbûnudur, küpler ile İslâmbol'a bâzergânlar getirüp bir latîf hoş-bûsu var, esbâbı gâyet(?) beyâz eder sâbûndur.

Bu sâbûncular dahi arabalar üzre dükkânların reng-â-reng sâbûnlar ile zeyn edüp niçesi ellerinde dizi dizi ve başlarında tablalar ile “Ey rakı sâbûnu” deyü pürsilâh “sâbûn alın pâk olun” diyerek ubûr ederler. (s.299)

{**Esnâf-ı miskî sâbûncu:** Dükkân 40, nefer 100 bunların pîri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzre cümle dükkânların gûnâ-gûn hoş-bû sâbûnlar ile zeyn edüp ubûr ederler}. (s.299)

Esnâf-ı bakkâl-ı pasdırmacıyân: Dükkân 500, neferât 800, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bu tâ'ife cümle müselm.nlardır. Ekseriyyâ Manavgatlı kavmi bunlardır kim sûr-ı hümâyûnda altun tâs içinde necâset yiyüp tâs kendünün olduğundan sonra, “Devletli pâdişâh, Manavgatlı kuluna nehnü kalmadı” ya'nî necis kalmadı deyü feryâd etmişlerdir. Ol asırdan berü bu tâ'ifeye şehir gulâmları [180a] “Nehnü kalmadı” deyü ulaşup mezmûm u medhûr kavm olmuşdur.

Bâlâda pasdırma emîni alayında tahrîr olunan pasdırma sığırı getiren bâzergânlar idi ammâ bunlar Kili şehri ve İsmâ'îl şehrinden gemiler ile gelen niçe yüz bin bez çuvallar ile pasdırma tâcirleridir. Ekseriyyâ dükkânları Odunkapusu'nun hâricinde ve Kâsımpaşa'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Üsküdar'dadır.

Bu hırfetin ba'zıları üzerlerine kaplan postu yerine kuru ve yaş sığır ve câmûs ve dana ve düğe ve boğa ve inek derilerin boynuzları ve paçaları ve kuyruklarıyla arkalarına alup geçerler ve kimi koyun pasdırmasından paça ve kelleleri ile yarım koyunları başlarına külâh yerine geyüp ve kaz yelekleri takınup ve sığır pasdı[r]masından gûyâ muvahhidî ferrâceler ve pasdırma hırkalar ve

ellerinde yine pastırmadan topuzlar ve bayrakları dahi pasdırmadan, ve'l-hâsıl çakşırları ve çizmeleri cümle pasdırmadan ve ba'zıları atlarının yancıkları ve eğerleri ve rahtları ve hotazları cümle pasdırmadan edüp "Manavgatlı guluna nehnü gerek nehnü" diyerek ubûr ederler. Acîb ü garîb mashara alaydır. (s.299-300)

Esnâf-ı leblebiciyân: Dükkân 100, neferât 400, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar dahi bakkâlbaşya yamaktır. Tahtirevânlar üzre dükkânlarında leblebi yaparak ve el değirmeninde leblebi unu ederek ubûr ederler.

Ba'zıları leblebi ile çirişi mülemma' edüp gûnâgûn biçimli kaftanlar ve külâhlar ve topuzlar edüp ubûr ederler. Ammâ bu esnâf ordu-yı İslâm'da ishâl marazına mübtelâ olanlara nâfi'dir.

El-hâsıl attârân san'atında dünyâda ne kadar me'kûlât [ü] meşrûbât bulunursa bakkâlânda dahi Şâm fisdığı ve sanavber fisdığı ve bâdem ve fındık ve unnâb ve kızılılık [ve] vişne kurusu ve hurmâ ve ceviz ve levz ve'l-hâsıl cümle eşyâ bulunup her birin birer esnâf tahrîr etmeyüp ale'l-umûm tahrîr edüp arz olunmuşdur.

Ba'dehu bakkâlbaşy cümle güzîde askerleriyle pür-silâh olup mün'im bakkâllar küheylân atlar üzre beşer onar bal ve yağ ile perveriş olmuş lahm u şahm sâhibleri pençe-i âfitâb gulâmları kafâdâr olup pür-silâh ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler güzîde askerdir.

{Bu bakkâlbaşy yamakları cümle 10 esnâfdır ve cümle (---) aded dükkândır ve cümle (---) neferdir.} (s.300)

Esnâf-ı yemişciyân-ı bâzârbaşy

Dükkân 1007, neferât 3000, bunların pîri dahi bakâlların pîri Azî ibn en-Nebbâş'dır. Lâkin bu tâ'ife yaş meyve satarlar, gayrı şey satmazlar. Bu ehl-i san'at cümle pür-silâh olup arabalar üzre dükkânların elma ve turunc ve nâr ve şeftâlû ve gûnâ-gûn âlûlar ile kârhânelerin zeyn ederler kim ta'bîr olunmaz. Ve turunc ve elma ve kayısı ve zerdâlû ve nâr ağaçları yapup her birin kızaklar üzre ellişer âdem çekerek azîm meyve dirahların köküyle yerden çıkarup böyle tezyîn ederler. Ve yine kızaklar üzre azîm münakkaş köşklerde havz u şâzrevânlar revân olup kasrların cânib-i erba'asın limon ve turunc ve kübbât ve kestâne ve nârları iplere dizüp köşkleri müzeyyen edüp içlerinde bâzârcılar oğlanlarıyla bâzâr edüp halk üzre limon ve turunc ve kestâne nisâr ederek ubûr ederler.

Ba'zıları pestilden hil'atlar geyüp kuru kestâneleri iplere dizüp kendülere kestânedan hil'atlar geyüp kimi kestâne yiyüp ellerinde nârdan ve limon ve

turuncdan ve elmadan tesbîhler ile ubûr ederken âye[t], وفاكهت وأبا.مناعالكم, âyetin okurlar ba‘zısının ellerinde kuru üzümünden tesbîhler ile güzzer ederken وعنبا وقضبا وزيوتونا âyetin tilâvet edüp muhteşem sâlûsâne ubûr ederler. Ve kızaklar üzre gemiler yapup her birin biner âdem çekerek giderken bu gemiler cümle meyve ile leb-berleb olup çarmıhları ve direkleri ve seren kürekleri ve kıçığı ve başları cümle meyve-i dânedâr ile müzeyyen edüp her birinin içine niçe manav bâzârcıları meyve almağa girir şeklinde girüp her biri birer sele ve sepet meyvelere yapışup biri dahi tağallüben “Ben alırım” deyü gemiler içre bir hây-hûy, gavgâ ve feryâd ve ana ve ata ve avretlerine çerbi-î şîrînler basup meyve alırken birbirlerinin başlarını yarup kanları akarak alayköşkü dibinden böyle ubûr eder.

Hakîkatü’l-hâl bir meyve gemisi gelse deryâda iken cümle bâzârcılar üşüp birbirlerin eyle mecruh ederek meyve alırlar, şerî‘ata varsalar da‘vâları dinlenilmek memnû‘dur. Tâ bu mertebe lecûc kavmdır. [180b] Bu gûne şaka ile alayköşkü’nden ubûr etdiklerinde pâdişâh-ı Cem-cenâb haz edüp iki ellerin dizlerine urup kahkahâ ile tebessüm etmişlerdir. Andan, (s.300)

Esnâf-ı bâğçevân: Dâhil-i hisâr-ı İslâmbol, bâğçe 1000, neferât 2000. Bu nefsi-î İslâmbol kal‘ası içre müte‘addid niçe bin bâğçeler var ammâ bini pâdişâh ma‘lûmu olmuş her biri ravza-î Rıdvân’dan nişân verir İremezâtlardır.

Cümleden biri Lâlezâr bâğçesi ve Kadıçeşmesi kurbünde Altıpoğaçâ bâğı ve Unkapanı kurbünde Lonkazâde bâğı ve Cübbealîkapusu dâhilinde Kahveli bâğı ve ana karîb Bostân hammâmı bâğı ve Âşık Paşa bâğı ve Haydar Paşa bâğı ve Kiremitci Solak bâğı ve Çivizâde bâğı ve sekiz selâtîn câmi‘lerin mihrâbları önündeki bâğ-ı İremler ve Nârlıkapu’da Bucak bâğı ve Tokatçı Solak bâğı ve Lanka bâğları ve Azîz Efendi bâğı ve Çukurbostânlar bâğı ve Yenibâğçe bâğları ve Topkapusu kurbünde Kaya Sultân bâğı ve ana muttasıl Çelebi Kethudâ bâğı ve Kürkcübaşı bâğı ve Dâvûd Paşa bâğı ve niçe yüz memdûh bâğlar vardır. Ammâ bu bâğçeler gâyet ma‘mûr tîmârlı olduğundan dânesi yüz dirhem gelir la‘l-gûn yanaklı dilberân şeftâlûsü lezzetinde papa ve sultânî ve cânî ve baba ve derrâkî ve çelevi cüce şeftâlûleri olur kim âyetün min âyâtillâhdır.

Ammâ Eğrikapu dâhilinde Kiremitci Mustafâ Ağa bâğının şeftâlûsü pâdişâhların eline girmiştir. Âbdâr ve hoş-hor la‘l-gûn ve ter şeftâlûsü olur.

Ve Kızılmusluk kurbünde Elçi Kara Mustafâ Paşa bâğçesinin yüz ellişer dirhem Malatıyye ve Göksulu emrûdları Acem diyârında Tesû ve Ordubâr emrûdları eyle değildir.

Ve Halıcılar köşkü bâğı'nda kumru kayısıları olur kim dânesi ellişer dirhem çeker âbdâr kayısılarıdır kim Şâm'da Hamevî kayısı eyle değildir.

Ve Avretbâzârı kurbünde bir hâtûnun bâğçesinde lüffân nârları olur kim her biri bi-emrillâh birer buçuk vukıyye gelüp pâdişâha hedâyâ için dânesin ikişer altundan bir mankır eksige vermek ihtimâli yokdur. Ammâ her dânesi birer dirhem gelir gûyâ la'l-i Bedahşândır. Bir hasta bir dânesin tenâvül etse ol ân hayât-ı câvidân bulur.

Ve Süğlün bâğında lop incîrleri olur kim dördü bir vukıyye gelir gûyâ bir tulum cüllâbdır.

.....(2 satırlık yer boş) .....

Eğer bu bâğların meyve-i memdûhâtların tahrîr eylesek bir kitâb-ı felâhatnâme olur. Ancak bu bâğbânlar bâzâ[r]cılar ile bey' [ü] şîrâ etmeğın bunlar dahi iki bin âdem müsellağ olup meyvelerinin mevsiminde niçe bin tabla sun'-ı Hudâ müsmirâtları başlarında götürüp sun'-ı Hudâyı halka arz ederek ubûr ederler. (s.300-301)

Evsâf-ı manavân ya'nî karpuzcuyân: Bunlar dahi cümle üç yüz dükkândır. Mâ'adâsı iskelelerde dağlar gibi kavun ve karpuz yığup fûrûht ederler, temâşâ manavlarıdır. Neferât cümle 2000 ammâ bunların kârları ancak altı aydır. Bir seneden bir seneye kavun ve karpuz durur ammâ râyegân değildir. Bu tâ'ifeler dahi arabalar üzre dükkânlarında yığın yığın kavun ve karpuz bey' ederek terâzûlar ile "Üç okka bir akçeye" feryâd ederek ubûr ederler. (s.301)

{**Esnâf-ı şükûfeciyân:** Bağ aded 300, neferât 800, pîrleri Baba Reten denilmişdi. Bunlar (---) dir}. (s.301)

Esnâf-ı çiçekciyân-ı meyveciyân: Dükkân 80 ve neferât üç yüz, pîrleri Halîl Armağanî'dir. Enes ibn Mâlik kemer bestesidir. Bunlar dâ'imâ Hazret-i Resûl'e ve Ehl-i beyte sepetler ile meyve ve şükûfe donadup armağan getirirlerdi. Kabri Tâ'if'dedir.

Bu çiçekciyânın dükkânları Tahta'l-kal'a'da ve Aksarây'da ve Sultân Mehmed'de ve Ayasofya'da Cebehânekapusu önündedir. Cümle vüzerâ ve ulemâ ve a'yâna pîşkeşlik için tabla tabla meyve ve bahâr-ı gûnâ-gûnları bunlar donadup

sayf ü şitâda âlü'l-âl meyve ve bahâr bunlarda bulunup niçe yüz tabla ile meyveleri başlarında götürüp güzer ederler.

Andan yine bâzârbaşının alay-ı azîmi yürüyüp pâk müsellaah askerler içre kızak-ı azîm üzre muhtesib çardağın ve Yemiş iskelesi'nde sebzehâne çardağın meyve-i ibret-nümâlar ile ve niçe yüz zerdûz yasdıklar ile donadup her şâhnişinlerinde mahbûb gulâmlar hizmet edüp ubûr ederler. Bu sebzehâne anların dahi kârhânesidir. Anıniçün tavanları ve direklerin atlas ve dîbâ ve zîbâ ile müzeyyen ederler.

Ba'dehu bâzârbaşı ve muhtesib ağa kethudâsı (---) (---) (---) at başları berâber ubûr ederken muhtesib ağa **[181a]** kethudâsı bir kaç âdemi huzûruna kul oğlanları getirüp "Eksik meyve satmışsın" deyü alayköşkü dibinde falaka deyenek deyüp kimine deyenek kimine tahta gülle kiminin yüzüne bal sürüp bir köşe başına kulağından mıhlayup kiminin yüzüne işkembe necâseti sürüp başına boklu işkembeyi külâh yerine geçirüp ters eşeğe bindirüp "Eksik satanın hâli budur de(yi)" diyerek ubûr edüp bâzârbaşı ardı sıra cebe ve cevşene müstağrak olmuş çâkerleriyle güzer edüp ardı sıra sekizer kat mehterhâne-i mükemmel ile gûnâ-gûn tablın döğüp alemin ref' ederek ubûr eder.

{Bu bâzârbaşı esnâfları cümle beş esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) neferâtdır (---). Ve bu arada cümle me'kûlât [ü] meşrûbât fûrûht edici alayları tamâm oldu}. (s.301)

Min esnâf-ı kılıççıyân-ı seyf-i Muhammedî

Pîrleri demir işlemede Hazret-i Dâvûd'dur ammâ Hazret-i Risâlet asrında pîr [ü] pîşvâ olan Hazret-i Esîr Hindî-i Seyyâf'dır. Selmân-ı Pâris belin bağladı, kılıççıların silsilesi ana çıkar, yüz yigirmi yaşında âhirete intikâl edüp kabri Cezîre-i Uşşâk'dadır, otuz dördüncü pîrdir.

Dükkân-ı seyyâfân 205, ve cümle neferât 1007 dîn-i mübîn kılıç ile âşikâre olduğu ecilden cümle ehl-i hirefe takaddüm olundu. Cümle ehl-i sefer ve ehl-i hazar bu esnâfa muhtâcdır kim her müslimin hânesinde elbette birer şemşîr-i âteş-tâb lâzımdır.

Bunların kârhânesi Ebü'l-feth ve Bâyezîd Hân asrında Kurşumlu Mahzen kurbünde Kireçkapusu önünde leb-i deryâda bir azîm kârhâne idi. Galatasarây zemîninde çıkan Eski İslâmbol demiri ma'denin bu kârhâne kılıç yaparlardı. Hâlâ Eski İslâmbol deyü sâhib-i süyûflar mâbeyninde şöhret bulan ol kârhâne işleridir.

Sonra mürûr-ı eyyâm ile harâbe olup Gümrük Emîni Alî Ağa zemînin mîrîden iştirâ edüp kârhâne iken bekâr bî-kârhâne yaptı. Ammâ zamânımızda kârhâneleri Mahmûd Paşa hammâmı mukâbelesinde kârhâne-i azîmdir. Ser-çeşmeleri Dâvûd-ı Asamî'dir kim Sağır Dâvûd demegile meşhûr-ı âfâkdir.

Sultân Murâd Hân-ı Râbi' ol kadar şemşîrbâz iken bu Sağır Dâvû[d] kılıcından gayrı Ispahân kârhânesi kılıcı bile dest-i kuvvetine dayanmazdı. Ol ecilden hatt-ı şerîf ile kılıçcibaşı olmuşdu.

Neferâtı tahtrevânlar üzre ve seyishâneler üzre dükkânların Sahâbe-i güzîn ve çâr-yâr-ı mu'în kılıçları ve şeyhânî ve ma'arrâvî ve seyf-i zülyezenî ve seyf-i zülfeccâmî ve hoşkadem ve sunkur ve esed ve zivzik ve demir delisi işleri ve selâme işi ve kârhâne işi ve Mısırlı Alî Berkûk işi ve Şâmlı Müstakîm işi ve Hindî Halkân işi ve Alaman ve Selânik ve Eski Cezâyir ve Felâra ve Islatına işleri gibi niçe meşhûr-ı âfâk bildiğimiz kılıçlar ile dükkânların zeyn edüp ba'zı üstâdlar kılıçları mücellâ ederek ba'zısı zağlıyarak güzer ederler.

Ba'zı şemşîrbâz fetâlar uryânen kollarına ve böğürlerine palalı ve domnalı ve dotalı enli kılıçları ve kaddâre ve meç ve pinyal ve şişleri karınlarına birer san'at ile sokup kanları akarak pür-silâh olup geçerler. Ba'zıları şemşîrbâzlık ederek saf saf ubûr ederler. (s.301-302)

Esnâf-ı kâr-ı kadîm zırhcıbaşı: Dükkân ancak 4, neferât 40. İslâmbol içre binden mütecâviz üstâd-ı kâmil zırhcılar vardır ammâ Âl-i Osmân'ın zırhları çok olmağile anların cümlesi askerî tâ'ifesi olup cebehâneye hizmet ederler. Anıniçün şehir içre bu esnâf dükkânları azdır.

Pîrleri Hazret-i Dâvûd'dur. İbtidâ Hazret-i Dâvûd, Melik Câlût ile ceng etmeğe âlât-ı ceng için ibtidâ Hazret-i Dâvûd zırh düzdü. Hâlâ ol zırhlardan Assâf ve Midlic olan çöl pâdişâhlarında der-hazîne olmuş zırhlardır kim irs ile anlara intikâl etmişdir. Ammâ Âl-i Osmân'dan ihtirâz edüp gâyet hıfz ederler. Zîrâ anların "Çöl pâdişâhlığı" nâmı ol zırhlar iledir.

{Lâkin demir togulkayı Hazret-i Dâvû[d] asrında halîfe olup Hazret-i Dâvûd'a şâkird olan Melik Tâlût, Câlût üzre sefere azîmet etdükde Melik Tâlût kendi ihtirâ'ından başa geyecek demir togulka amel edüp Hazret-i Dâvûd'a arz etdi. Anıniçün togulka-yı Tâlûtî derler. Ba'dehu Hazret-i Dâvûd, Melik Câlût üzre gidüp Dâvûd Nebî sapan taşıyla Câlût'u katl eyleyüp yerine pâdişâh olduğuna âyet:

وقتل داود جالوت وآتاه الله الملك

âyeti nâzil olmuşdur}.

Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh asrında Ashâb-ı güzîn iştihâr bulup âlât-ı silâha müstağrak olup Hazret-i Resûl'e Sahâbe-i kirâmdan Ebû Müslim Haddâdî bir zırh peydâ edüp hedâyâ getirdi. Ol zırhı Hazret mübârek tenine geyüp Uhud gazâsı'na gidüp bir dişi şehîd olup ol zırhı mübârek teninden çıkarup Sa'dân-ı Hindî'ye hibe eyleyüp ba'dehu Hazret-i Risâlet-penâh'ın huzûrunda zırhı hedâyâ getiren Ebû Müslim Haddâd'ın belin Selmân-ı Pâk bağlayup zırhcılara pîr oldu. Demircilerin ve zırhcıların silsilesi ana müntehîdir. Seksen sene mu'ammer olup kabri Yemen'de bender-i (---) (---).

Bu ehl-i hiref seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn kerevke ve Kabarti ve Dağistânî ve Kumukî zırhlar ile **[181b]** dükkânçelerin zeyn edüp kendiler dahi zırh [u] zireh-külâh ve cebe ve cevşen togulka ve kolçağ ve serpenâh ve kaz göğsü ve butluğ ve kübe ve görümlü nâm gazâ geyimlerine müstağrak olup Sâm u Nerimân ve Zâl [u] Güstehem-vâr şecî'âne ubûr ederler. (s.302)

Esnâf-ı mızrakçıyân: Dükkân 105, neferât 400, demirlerin yapan yine Hazret-i Dâvûd'dur ammâ mızrak ile asker peydâ eden ibtidâ Hûşeng Şâh'dır kim cemî'î cüyûş içre bundan hâzır-bâş silâh olmazdır kim dâ'imâ elde hâzır-bâşdır, “Dur kılıcım kınından çıkarayım” demeye muhtâc değildir. Ammâ bu cıda ve sinân Arab'a mahsûsdur, anlar acâyib kullanır. Tatar tâ'ifesi tüfeği ve mızrağı gördükde akli gidüp “Âyâ bu silâhları nice kullanırlar” deyü hayrân olurlar.

Ammâ Hazret çerisinde ibtidâ cıda taşıyan Sa'deddîn Hindî'dir. Hazret huzûrunda Hazret-i Hamza belin bağlayup yâr-ı gâr-ı Hamza-i bâ-safâ oldu ve Uhud gazâsında bile öldü. Kabri Hamza yanında oldu.

Bu esnâf dahi seyishâneler üzre dükkânların tezyîn edüp arabalar üzre niçe güne sün[g]üler ve hıştlar ve cıdalar ve çentmeler ve kargılar ve mızraklar ve sünceler ve harbeler ve sinânlar ve gürgenzenleri ve hezârân sivenleri ile dükkânların zeyn edüp âlât-ı silâh ile ubûr ederler gâyet lâzımlı esnâfdır. (s.302)

Esnâf-ı hançerciyân [ve] bıçakçıyân: Dükkân 305, neferât 800, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd Nebî'dir, ammâ Hazret asrında Ebû'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir, Hazret huzûrunda Selmân beline şed bağlayup bıçakçılara ve gayrı silâh düzenlere pîr oldu. Merkad-i pür-envârı Meşhed'dedir.

Bu ehl-i sanâyi‘ dahi tahtrevânlar üzr[e] dükkânçelerin gûnâ-gûn bıçak ve hançerler ile tezyîn edüp bıçak ve hançer yaparak ve piyâdeleri pür-silâh olarak alay-ı mükemmel ile güzer ederler. (s.302)

Esnâf-ı kalkancıân: Dükkân 10, neferât 30, bunların pîri Hazret-i Dâvûd’dur. Anların dest-i mübârekleri ile amel etdüğü kalkan hâlâ Kudüs-i Şerîf’de Sahratullâh kubbesinin sol tarafında kubbe içre dîvârda maslûbdur. Pûlâd-ı Nahçivânîden düzülmüş bir mücellâ kalkan-ı azîmdir. Efvâh-ı nâsda ana âyîne-i İskender derler ammâ galatdır, şugl-ı Dâvûd Nebî olduğuna şübhe yokdur kim be-kavl-i Muhammed bin İshâk, Dâvûd Nebî zamanından vilâdet-i Resûlullâh’a gelince bin altı yüz sene olmuşdu. Vilâdetden zamânımızda Murâd Hân-ı Râbi‘e gelince bin toksan iki sene olmuşdu.

Yekûn-ı kelâm Dâvûd Nebî’den tâ Murâd Hân’a gelince iki bin altı yüz toksan sene olmuş olur kim bu Hazret-i Dâvûd’un pûlâd kalkanın cilâsına gird-i gubârdan bir zerre jeng isâbet etmeyüp nûr gibi berk urur. Andan ma‘lûmdur mu‘cize-i Dâvûd Nebî kârı, kalkan-ı pûlâddır. Ol zamânlarda siper pûlâddan imiş. Hâlâ yine Mısır’da Berkûk Sultân ve Kayıtbay Sultân ve Gavri Sultân hazînelerinde pûlâd kalkanlar vardır, hâlâ Mısır kulları alaylarda isti‘mâl ederler.

Ba‘dehu Hazret-i Risâlet asrında Hasan Kattâl Gâzî pembe ipliğ ile hezârân çubuğ ile bir gûne kalkan îcâd edüp Hazret’e hedâyâ getirüp Hazret kabul etdükde,

“Yâ Alî, Hasan Kattâl Gâzî’nin beline şed bağlayup pîr eyle” deyü buyurdular. Hazret-i Alî şed bağlayup Hasan Kattâl siper düzenlere pîr olup tâ Hazret-i Alî hilâfetine dek Medîne-i Münevvere’de Sahâbe-i güzîne kalkan işleyüp kâr ederdi. Hazret-i Alî, Kûfe şehrinde Mülcem-i la‘în elinde şehîd olduktan sonra devlet-i Ashâb helc ü melc olup Hasan Kattâl, Âl-i Emeviyyûn’da Haleb’e hicret edüp anda siper düzerdi. Hâlâ anıniçün Haleb kalkanı Rûm, Arab u Acem’de meşhûrdur. Ba‘dehu siper düzenlerin pîri Hasan Kattâl hazretleri yüz yedi yaşında rihlet edüp kabri Haleb’de, Şâm kapusu hâricinde handak kenârında bir kubbecikde medfûndur.

Netîce-i merâm İslâmbol kalkancıları tahtrevânlar üzre dükkânlarında niçe bin musanna‘ ve zi-kıymet kalkan-ı gûnâ-gûnları zeyn edüp kendüleri dahi pür-silâh güzer ederler. (s.302-303)

Esnâf-ı kinciyân-ı sikkîn ya‘nî bıçak kincısı: Dükkân 300, neferât 600, pîrleri Hazret-i Dâvûd halîfesi Kâdir’dir. Ba‘dehu Hazret zamânında Ya‘kûb

Bânyânî'dir. Hamza belin bağladı. Ashâb-ı güzînin bıçaklarına ve kılıçlarına gılâf yapardı. Kabri Ma'ân şehrinde. Kendüyi bir avret taş ile urup şehîd etmiştir. Avreti dahi Hazret-i Alî katl edüp Ya'kûb Bânyânî'nin yanına defn etmişlerdir. Cümle Ma'ân kavmine zâhir ü bâhirdir kim yılda bir kerre ol kâtile avredin kabrinden kan çıkar. Ba'zı Şâm huccâcları dahi görmüşlerdir kim meşhur-ı âfâkdir.

Bu kinciyân tâ'ifesi dahi seyishâneler üzre dükkânların da niçe gûne bıçaklar ve kınlar ile tezyîn edüp **[182a]** geçerler. (s.302-303)

Esnâf-ı sağrıciyân: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri Âh-i Evran dedesi eş-Şeyh Sirâceddîn Lahsevî'dir. Selmân-ı Pâk irşâd edüp kemer-beste etmiştir. Kabri Gazze yanında Askalân şehri harâbesinde âsûdedir.

Bu sağrıclarla tabbâğların azîm mücâdeleleri olup âhir sağrıclar kılıçlılara yamak olup seyishâneler üzre dükkânların elvân elvân sağrıclar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Bunların kârhâneleri cümle Unkapanı'nın iç yüzünde başka bir çârsûdur, anda kâr ederler. Bundan sonra kılıçcıbaşının güzîde askeri saf saf pür-silâh olup kılıçcıbaşı ve zırhcıbaşı at başı berâber olup ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler.

{Kılıçcıbaşıya yamak sekiz esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) neferâtdır}. (s.303)

Esnâf-ı âteş-feşân tûfengciyân

Unkapanı hâricinde kârhâneleri birdir, Odunkapusu'nun iç yüzünde ve Dîvânyolu'nda ve niçe yerlerde dahi vardır ammâ kârhâne-i azîmleri Unkapanı'ndadır. Cümle dükkân 400(0), neferât 1000, bunların kârı âhengerlik olmağile pîrleri Hazret-i Dâvûd'dur. Hazret asrında tûfeng olmamağile Sahâbeden pîrleri yokdur.

Bu tûfeng Âl-i Emeviyyûn asrında Abdülmü'min bin pâre gemiyle İspanya elinden Mağrib-zemînde Kurtuba kal'asın feth ederken tûfeng sadâsı istimâ' olunup niçe guzât-ı müslimîn andan şehîd oldular. Ol zamânda nasârâda te'lîf olmuşdur. Ammâ silâh-ı mühlikdir.

Ammâ *Tuhfe* nâm târîhde yazmış kim tûfengi ibtidâ yine Hazret-i Dâvûd demirden îcâd edüp iki tarafı delikli olup ağzı ile üfleyüp içinde toprak dâne ile muzır vahşî kuşlara atup sayd ederdî, ba'dehu Cemşîd bârûdu te'lîf edüp bârûd ile

atdı, deyü *Târih-i Tuhfe* 'de hakkâ ki tuhfe yazmış, gûyâ sikkeyi mermerde kazmış. Ba'dehu tûfengciyânlar demirden düzmüş.

Bunlar başka alay-ı esnâf olmağa liyâkatleri yok idi. Lâkin Âl-i Osmân askerinin yeniçerileri tûfengendâz olmağile anların ricâsıyla tûfengcibaşı başka esnâf sâhibi olup başka mehterhâne ile ubûr etmek fermân olundu.

Bu tûfengciyân askeri tahtrevânlar üzre dükkânların da kimi tûfengi çarh-ı dollâbla deler, kimi zer-nişân ve mutahhil ve kitâbeler eder, kimi masdarlar [ve] kimi zâğlar ve kimi yağlar ve kimi nişangâhlar.

Ve sâ'ir piyâde şebhâz u bahâdır olan üstâdları Alî Balı ve Kara Velî ve Kara Mahmûd ve Uzun Muslu ve Kara Sinân ve Nigebolılı Şaşı Mustafâ ve Usta Receb-i Kırımî ve Uzun Halîl nâm üstâd-ı kâmillerin ellerinde kırkar ellişer dirhem cevherdâr ve na'lpâre ve sermâye tûfengler kuşanup atarak ve taraf taraf âteş-i Nemrûdları saçarak murg-ı semender-vâr gibi âteş içinde kalarak ubûr ederler. (s.303)

Evsâf-ı âhengerân-ı kaynakciyân: Kârhâne 40, neferât 500, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd'dur, zîrâ demir ve kömür ve örs ve çekiç dutan ehl-i sanâyi' cümle Hazret-i Dâvûd'dan yakarlar çerâğî. Bu kaynakciyan tûfengleri ibtidâ kaynadup taslak edüp ba'dehu perâhtcılara verüp anlar uslûba korlar.

Bunların kârhâneleri yine tûfenghânede şâhrâhın sol tarafında hisâr dîvârı dibinde başka mescidli ve ta'lîm-i tûfenghâneli bir kârhânedir. Bunlar dahi dükkânları arabalar üzre edüp sebiz-gûn bayraklar ile donadup âteşlerde tûfeng kaynadarak ve piyâdeleri tûfeng atarak ubûr ederler. (s.303)

Esnâf-ı kundakciyân: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri keser dutmada Habîb Neccâr'dır. Ammâ Hazret zamânında pîrleri yokdur. Bunların ekserî kârhâneleri Odunkapusu'nun iç yüzünde ve Dîvânyolu'nda ve Kâsımpaşa'da ve Galata ve Tophâne ve Üsküdar'dadır.

Seyishâneler üzre dükkânlarında kundak işleyerek ve sadevkârî kundaklar ile dükkânların zeyn edüp zî-kıymet tûfengler ile pâk alay gösterüp ubûr ederler güzîde üstâdlardır. (s.303-304)

Esnâf-ı vezneciyan: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri yine Habîb Neccâr'dır, zîrâ keser dutarlar. Âlât-ı tûfeng olmağile Hazret asrında pîrleri yokdur.

Bunlar tahtirevânlar üzre dükkânların ohlamur ağacı veznesi ve sığır boynuzu vezneleri ile kârhânelerin tezyîn edüp pâk ü pâkîze cüvânları ile reftâr ile ubûr ederler. [182b] (s.304)

Esnâf-ı keseciyân-ı silâh-ı tûfeng: Dükkân 100, neferât 505, pîrleri Ebû'n-nasr Hâtem el-Bağdâdî'dir. Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda kemerin bağladı. Bunlar dahi sarrâcdır ammâ tûfeng silâhları yaptıklarıçün sarrâclardan fermân ile ayrılıp tûfengcilere yamak oldu.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların sırma mebrûm katîfe ve çuka ve kîse-i gûnâ-gûnlar ile tezyîn edüp piyâdeleri yan yana alay gösterirler. (s.304)

Esnâf-ı tabancacıyân: Dükkân 105, neferât 200, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd'dur, zîrâ çekiç dutar. Hazret zamânında tûfeng olmamağile pîrleri Dâvûd Nebî'dir.

Bunlar gûnâ-gûn demir tûfeng tabancaları ederler kim bir kerre çakdıka bârûda çarh çakmağı taşı isâbet edüp ân-ı vâhidde tûfeng âteş alup hasımdan intikâm alınur.

Bu kârın ser-çeşmesi Odunkapusu'nun iç yüzünde Tabancacı Mehemed Çelebi'dir. Bunlar dahi seyishâneler üzre niçe gûne musanna' tabancaları zeyn edüp piyâdeleri silâhlar ile geçerler. (s.304)

Esnâf-ı tûfeng açıcıyân: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Hazret asrında yokdur. Bu ehl-i şuğl, paslı tûfengleri seyishâneler üzre mücellâ ederek alaylarıyla tertîb üzre ubûr ederler.

Esnâf-ı fişekçiyân-ı tûfeng: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri Cemşid-i bî-âr'dır, zîrâ bârûdî Cemşid te'lif eyledi. Bunlar gûnâ-gûn tûfenglerin kâlıblarına göre niçe bin deste kurşum fındıklar üzre bârûd-ı siyâh ile tûfenglere seyishâneler üzre fişeng bağlayarak ubûr ederler. Bunlar seferde lâzımlı esnâfdır. (s.304)

Esnâf-ı fişekçiyân-ı havâyî: Dükkân 18, neferât 50, bunların dahi pîri Cemşid'dir. Bunlar çok tâ'ifedir ammâ ekseri cebehâne ocağında askerîdir. Zîrâ bunlar sûrlarda ve şâdumânlarda ve şehzâdeler mevlûdunda niçe bin gûne fişeng-ı âsumânîler ile arz-ı mahâret ederler kim makdûr-ı beşer değildir.

Kârhâneleri Süleymâniyye tîmârhânesi'nin taşra hareminde hazîneleri ve âletleri vardır, gayrı dükkânları Eyyûb'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da vardır. Teferrûc günleri sıbyânlar ve tâze cüvânlar alup hevâyî fişeklik ile deli

fişeklik ederler. Ammâ bu kâra şöhret verüp pîr olan Ebû Alî Sînâ'dır kim cümle âteşbâzlara pîr olmağa isti'dâd hâsıl etmişdir kim garîb ü acîb san'at îcâd etmişdir.

Evvelâ bu âteşbâzân-ı fişengciyân kal'a fetihleri donanmasında, şeb-i muzlimde deryâyâ niçe yüz kayıklar ile niçe kerre yüz bin elvân fişekleri evc-i semâya âteş ile atarlar kim her biri eflâk-i bî-bâke urûc edüp ba'zıları ser-nigûn nüzûl ederken her birinden niçe bin kanâdîl-i necm-i geysûdâr hâsıl olup zemîni rûşen eder.

Ve bir gûne hevâyî fişekleri var kim üçer kamışlı üçer kerre hevâya çıkar. Evvelki hammâl fişek üç vukıyye bârûd-ı siyâh ile memlûdur, ana âteş edince evc-i âsumâna çıkup necm-i sağîre gibi nümâyûn olurken ana muttasıl bir fişek dahi âteş alup evvelki zemîne düşüp ikinci fişek iki vukıyye bârûd ile hafif olup ol dahi hevâda âteş alup eflâke çıkar. Bu dahi tamâm olacak mahalde buna muttasıl üçüncü fişek dahi âteş alup öbürü yere düşer. Bu üçüncü fişek eyle çıkar kim tâ verâ-yı ebre girüp içinde demir teller ile demir kinedli badaluçka fişekler içinde keskin İngiliz bârûdıyla memlû ol fişek âteş alınca gûyâ bulutlar pâre pâre olup bir sît [ü] sadâ evc-i âsumânda kopar kim ra'd-ı âsumânî bu fişeng sadâsının yanında bir pişşe cenâhı sadâsıdır. İhtimâldir kim istimâ' eden kerrûbiyânlar "*Allâhümme ihfaznâ min âfâti'l-ins*" diyeler tâ bu mertebe gürleyüp zemîn [u] âsumân bu âsumânî fişeng lerzesinden dir dir ditrer. Böyle üç tabaka biri birinden âlî evce çıkar fişekler yaparlar.

Ammâ bu hakîr âlem-i fetâliğimizde yârân-ı bâsafâlar ile ihtilâtımız mahallinde Gümrük Emîni Alî Ağa efendimize bu fişengin biri birinden yedi kat hevâya çıkar fişek peydâ edüp çam sıriğının için boş edüp ucuna büyük hammâl fişeğe on yedi okka bârûd koyup yedi fişegin tepesine bir azîm tirşe külâh edüp çam sıriğının aşağı ucuna ok gibi kartal yelekleri edüp Kaya Sultân mevlûdu gecesî şâdumânında kayık ile deryâda âteş edüp biri birinden âlî her biri semâya urûc edüp yedinci fişegin şu'lesi [183a] gâ'ib olup en nihâyetdeki badaluçkadan bir sadâ istimâ' olundu kim işiden âdemlerin zehresi çâk olayazdı. Ve her fişek aşağı nüzûl ederken petrol yağlı ve ala çehirli ve dâne-i haşhâşlardan eyle âteşler nisâr olup zemîne nüzûl etdi kim gûyâ kevâkib-i necm-i geysûdâr-ı seb'a-i seyyâreler zemîne şehâb-ı semâ gibi döküldü. Bu hâli hakîr görüp etdüğime peşimân olup tâ'ib ve tâhir oldum. Hadîs: التائب من الذنب من لا ذنب له mazmunu üzre inşâ'allâh etmemiş gibi oluruz. Ammâ garîb ü acîb san'at idi.

Ve İslâmbol fişekbâzları bir gûne fişek dahi peydâ etmişlerdir. Bir fişek semâya urûc edüp tamâm olunca andan kırk elli aded fişekler gökyüzünde cânib-i erba'aya târumâr olup birbirlerin kovarak kimi hevâya çıkar, kimi ener ve yine çıkar ve gâh sağına ve gâh soluna ber-hevâ gezerler. Bu dahi garîb ü acîb ma'rifet idi.

Ve bir gûne semâyî dahi ber-hevâ giderken andan kırk elli aded fişek-i gûnâ-gûnlar zemîne hışm-ı şehâb gibi süzülüp râst geldüğü yeri yaku yıkup temâşâcılarını pârekende ve perîşân edüp bir hây-hû olur.

Ve'l-hâsıl ol sûr geceleri sabâha dek pâdişâh-ı Cem-cenâb huzûrunda niçe yüz bin fişek ve tarakı ve badaluçka ve âsumânîler ve hevâyî ve semâyî ve evcî ve perîşânî ve bahrî ve tâvûsî ve horosî ve kepşî ve surhâbî ve cunûnî ve kestâne ve şâzrevânî ve ra'dî ve kelebekî ve semekî deryâya yedi kerre ve sekiz kerre gavvâsvâr dalup bir gayrı yerden çıkup deryâyı kaynadup temevvüc-i deryâ etdirerek yine dalup Bahr-i Siyâh ka'rında şinâverlik edüp âteşlerin saçdıka gûyâ deryânın dibi dutuşup ka'r-ı deryâda bir sûzen olsa nümâyândır, bu deryâ içre olan âteşlere niçe kerre yüz bin mâhîler üşerler, zîrâ balıklar deryâda âteşe gâyetü'l-gâye cem' olurlar, bu hâl üzre bu mâhî fişekler deryâ içre âteşlerin saçup yine rû-yı deryâya çıkup yine dalar. Bu dahi garîb temâşâdır.

Ve kâğızdan niçe yüz aded kal'alar yapup birbirleriyle birer sâ'at ceng-i azîm edüp âteş-feşânlıklar ederler. Ve yine fişekden eşkâl-i papaslar ve Freng ve Yahûdîler ve Kızılbaş sûretleri birbirleriyle ceng-i azîm ederler. Ve yine fişekden eşkâl-i at ve katır ve deve ve sığır ve fil [ve] câmûs ve hımâr ve kelb [ve] hınzîr sûretleri peydâ edüp bunlara âteş etdikce bu sûretlerin içinde pinhân olan üstâdlar halk üzre yürüyüp âteş havfindan temâşâcılara bir hây-hû kopar kim ta'bîr olunmaz. Ve hayâtda olan hımârlara ve kelb-i akûr ve ayulara ve kurdulara ve hınzîrlere fişekleri bağlayup âteş etdiklerinde fakîr hayvânlar cânları acısından niçe bin temâşâcılarının içine düşüp cümle halk birbirine girüp hâlleri ve esbâbları harâb olup azîm temâşâ olup mudhikâne acîbeler görülür.

Ve gûnâ-gûn badaluçka ve havân ve tulumba ve nerdübân ve şems-i cihân ve kafesler ve mühr-i Süleymânlar ve çatal âsumânîler ve ra'dîler ve evrenler ve ejdehâlar ve havân ve kumbaralar ve husrevânî küpler ve mârîler ve kelebekler ve'l-hâsıl bin yüz elli pâre âlât-ı âteşbâzlıklar san'atı Freng-i pürrenge mahsûs iken bu Âl-i Osmân'ın fişengbâzları bâlâda zikr olunan eşkâllere âteş edüp her birinde birer san'at-ı ibret-nümâ müşâhede olunur kim zî-akl olan gaş[y] u hayrân olup sihr-i

i'câz mertebesinde san'atların icrâ eyleyüp arz-ı mahâret eyleyüp fişekler ile şeb-i muzlimi leyle-i Kadir edüp rûz-ı rûşen-misâl ederler ve geceleri Kadir, rûzları rûz-ı ıyd-ı adhâ olup pâdişâh huzûrunda bu gûne arz-ı mahâret ederek alayköşkü dibinden ubûr ederler. *Ve's-selâm.* (s.304-305)

Esnâf-ı bârûdcıyân: Dükkân kırk, neferâtları 100, makeddemâ bâlâda kârhâneleri emîn [ü] ağavâtlarıyla tahrîr olunmuş idi. Ammâ bunlar bârûd tacirleridir. Dükkânları Sultân Bâyezîd'de ve Kâsımpaşa'da ve Eyyûb ve Galata ve Tophâne'de dükkânları vardır. Ammâ gâyet hıfz edüp seyishâneler üzre dükkânların bârûd-ı siyâhlar ile zeyn edüp geçerler. (s.305)

Esnâf-ı fitilciyân-ı tüfeng-endâzân: Dükkân 30, neferât 50, pîrleri Hazret-i (---), ibtidâ ipi anlar büküp sonra fitil gibi ucun yaktılar. Bunlar dahi seyishâneler üzre yedi katdan pembe fitilleri bükerek {ubûr etdiler}. **[183b]**

Bu alaylardan sonra kundakcıbaşı ve tüfengcıbaşı cümle ihtiyârları ve şeyhleri ve nakîb ve kethudâ vü çavuşları ile küheylân atlara süvâr olup piyâdegânları cebe ve cevşene gark olup sekizer kat mehterhâne ile güzer ederler.

{Bu tüfengcıbaşıya yamak 9 esnâfdır, dükkân (---) ve cümle (---) askerdir.} (s.305)

Esnâf-ı haddâdân-ı âteş-feşân-ı âhengerân

İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde cümle 1000 dükkândır ve yekûn neferât cümle 3005 askerdir. Bunların pîr-i hakîkîsi bizzât Hazret-i Dâvûd aleyhi's-selâmdır kim Kudüs-i Şerîf'de Bâb-ı Dâvûd hâricinde bir mahalle içre câmi-i selâtîni ve imâreti ve medresesi ve türbedârları vardır, hâlâ azîm âsitânedir ve bizzât yanında evlâdı Hazret-i Süleymân medfûndur. Zîrâ Mescid-i Aksâ'yı binâ ederken asâsına dayanup merhûm oldukda vezîri Âsaf-ı Berhayâ pederi yanında defn etdüğü cemî'i Kabâbıta ve İsrâ'îlî tevârihlerinde mastûr [u] mutâbıkdır.

Ammâ bu haddâdların Hazret-i Resûl zamânında pîrleri Ebû Zeyd-i Müslim-i Haddâdî'dir. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. Cümle demircilerin silsilesi ana müntehidir. Kabri Yemen San'ânı'ndadır. Selmân-ı Pâk'in şed bağladığı yigirmi ikinci pîr [ü] pîşvâdır.

Bu esnâf sefer-i hümâyûnda balyemez toplara ve cemî'i mühimmât [ü] levâzımâtlara elzem-i levâzımından olmağile ve kâr-ı Dâvûdî olmağile sâ'ir esnâfa takaddüm olunup yamaklarıyla evsâfları tahrîr olunur.

Bunlar azîm arabalar üzre kârhânelerin tefne ve erguvân ve gayrı şükûfeler ile tezyîn edüp ve kızaklar üzre yine ba'zı dükkânlarında sekizer onar kişi azîm çekiçler ile sindânlar üzre usûl ile demirler döğerek güzer ederler. Ve kimisi omuzlarında niçe demir çubukları ve niçesinin omuzlarında çekiçleri ile giderken yol üzre bir örs koyup hemân ol mahalde örs üzre demir pâresin döğüp bir yerde dahi böyle döğerek “Dâvûdîyiz Dâvûdî” deyüp feryâd ederek ubûr ederler. (s.305-306)

Esnâf-ı âhengerân-ı na'l-kesân: Dükkân 200, neferât 500, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir ammâ na'l kesmeği Hazret-i Hızır ta'lîm etmişdir.

Bunlar dahi kızaklar üzre dükkânlarında na'l kesüp omuzlarında yelteme ve sayalma ve pendele çekiçler ile arz-ı kâlâ ederek gûnâ-gûn şakalarla ubûr ederler. Ehl-i sefere bunlardan a'lâ ve lâzımlı esnâf olmazdır. (s.306)

Ehl-i hiref mihciyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Dükkânların arabalar üzre yapup na'l mihlari kesüp pür-silâh güzer ederler. (s.306)

Ehl-i sanâyi, mismârân ya'nî egserciyân: Dükkân 1006, neferât 3000, bunlar dahi Dâvûdî'dir. Bu tâ'ife İslâmbol'da gâyet firâvândır. Zîrâ ihrâk çok olmağile bunlar Lofça ve Zağra ve Miyâne ve Geyve ve gevele ve orta sayış ve yüleme padara egserisi ve tavan egserisi misilli egserileri arabalar üzre dükkânlarında zeyn edüp “Mervân başına mih satarım” deyüp dükkânlarında egser keserek ubûr ederler. Bunlar ekseriyyâ Divriği Ermenîleridir ammâ Ferhâd kavm[i]dir. (s.306)

Esnâf-ı ehl-i kâr, kebkebciyân: Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Dükkân 106, neferât 200, bunların dükkânları cümle Sultân Mehemmed'in Çukur hammâmı cenbinde bir sıra çârsûdur, gayrı hiref yokdur. Seyishâneler üzre kebke keserek ubûr ederler. Kebke oldur kim pabuc ve çizme altına kalaylı bir gûne hurda egserdir. (s.306)

Esnâf-ı ehl-i kesb, kantârciyân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri yine Dâvûd Nebî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Ammâ bunlar gûnâ-gûn kantâr te'lif etmişlerdir kim ibret-nümâdır. Dükkânların tahtirevânlar üzre zeyn edüp ve gûnâ-gûn kantârları zencîrlerinden birbirine bend edüp dükkânlarında âvîze misâli zeyn edüp arz-ı metâ' ederek giderler. (s.306)

Ehl-i şuğl, mîzânciyân: Dükkân 100, neferât 100, ibtidâ pîrleri Hazret-i İbrâhîm pederi Âzer'dir, Nemrûd'un sanemkârı veznedârı idi. Ammâ Hazret zamânında pîrleri Ebü'l-Kâsım Vezânî idi. Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Erzurûm'da Abdurrahmân Gâzî cenbinde medfûndur.

Bunların dükkânları Mahmûdpaşa'dadır. Alay dükkânların arabalar üzre gûnâ-gûn vezne ve sarı pirincden kefeli terâzûları zeyn edüp ubûr ederler. (s.306)

Esnâf-ı ehl-i tüccâr, eğeciyan: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Ubeyd Tâhir'dir. Pehlivân fetâ olmağile Hamza-i bâ-safâ kemer-bestesidir. Kabri Mekke'dedir. [184a]

Bu ehl-i hırefin dükkânları cümle Uzunçârsû'da vâkı' olmuştur. Seyishâneler üzre kârhânelerin dörpü egesi ve na'iband egesi ve Miyâne egesi ve bıçak egesi ve arkalı eğerler kim kuyumculara lâzımdır, gûnâ-gûn eğerler ile dükkânların tezyîn edüp ege yaparak,

“Eğrileri düzeldiriz, yoğunları eğerleriz” deyü feryâd ederek pür-silâh bunlar dahi ubûr ederler. (s.306)

Ehl-i kâni', esnâf-ı keserciyân: Dükkân 200, neferât 500, bunlar dahi Dâvûdî'dir ammâ Hazret asrında pîrleri Ebü'l-müslim-i Gaffârî'dir. Hazret-i Enes belin bağladı. Kabri nehr-i Murâd sâhilinde Ca'ber kal'ası dibinde Hazret-i Alî ile Hazret-i Âyişe-i Sıddîka'nın Sıffîn cenginde şehîd olup anda medfûndur. Bu azîz Sahâbe-i kirâma balta ve nacak ve külünk ve keser ve kazma yapmağı îcâd etdi. Bu keserciyânlar dahi dükkânların keser ve balta, bıçak ve gayrı uracak silâh âletleriyle dükkânların zeyn edüp geçerler. (s.306)

Ehl-i kesb, destereciyan: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri ibtidâ Benî İsrâ'îl'den Semâ'îl'dir kim Haleb'de Hazret-i Zekeriyâ'yı iki biçmek için ibtidâ erre-i Zekeriyâ'yı bu Semâ'îl îcâd etdi. Ba'dehu Yahyâ Nebî bunu katl edüp pederinin intikâmın aldı. Ammâ Hazret zamânında bu destereciyanların pîri Abdülgaffâr Mînşârî'dir. Selmân-ı Pâris beline şed bağlayup pîr oldu. Kabri Niğde şehri cebbânesinde medfûndur, ammâ ziyâreti müyesser olmadı.

“Bunlar gûnâ-gûn destere ve bıçıklar ve mînşârlar ve erreler ve keskiler ile dükkânların müzeyyen edüp bir hây-hû ile pür-silâh ubûr ederler. (s.306)

Esnâf-ı sevdâger-i burguciyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî'dir ammâ Hazret huzûrunda pîr olan Ebü'r-rîf-i Nakkâbî'dir. Emr-i Resûl ile Suheyb-i Rûmî kemerine şed bağladı. Kabri Şâm kurbünde Ba'labekke

kal'asındadır ziyâretgâh-ı ünâsdir. Bir atı sancı dutsa anın kabri üzre atı gezdirüp anın boğazına bir burgu asa kosalar bi-emrillâh at selâmet bulur. Hayyâlan-ı Şâm mâbeyninde mücerrebdır.

Bu tâ'ife dahi gûnâ-gûn makkâblar ve divseler ve girseler ve burguların envâ'ıyla dükkânlarına zîb ü ziynet verüp ubûr ederler. (s.306)

Ehl-i mihnet, kömürcüyân: Dükkân 400, neferât 800, bu tâ'ife dörd esnâfdır. Dağda kömür yakıcı bî-hisâb kavm-i rû-siyâhdır ammâ akçeleri akdır. Ve kömür gemicileri bunlar dahi davk-ı la'net-i dünyâda ve âhiretde siyeh-rû Rûm kefereleridir.

Bir sınıfı kömür mahzencileridir, müslim ve Ermenî'lerdir. Ve bir fırkası dahi kömür gezdiriciyândır kim bunlar Midilli beygırleri ve inekden doğmuş Kıbrıs cezîresi katırlarıyla çuval çuval kömürleri atlarına tahmîl edüp cümlesi siyâh çerde palâs palâs esbâbları kömü[r] tartarak ve satarak ubûr ederler.

Ammâ ibtidâdan pîrleri âteş yakmada Hazret-i Âdem'dir. Kömür yakmada Nemrûd-ı la'ındır kim âteş-i Nemrûd meşhûrdur kim Hazret-i İbrâhîm'i âteşe atdıkdâ Cenâb-ı Bârî İbrâhîm'e nâr[1] gülzâr eylediğine nass-ı kâtı' vardır. Âye[t]:

قلنا يا نار كوني برداوسلاما عليايراهيم

âyeti nâzil olmuşdur. Ammâ Hazret asrında ahgerciyânlarla pîr olan Hârût-ı Hayberî'dir. Hazret huzûrunda İslâm ile müşerref olup Selmân-ı Pâk belin bağlayup Hayber'den ve Uhud dağlarından Medîne'ye kömür getirüp kifâf-ı nefis ederdi. Kabri Vâdi'l-kurâ kurbündedir. Yine Hayberîler, "Müselmân oldun" deyü şehîd etdiler. *Kuddise sırruhu.*

Bunlardan sonra demircibaşının netîce askerleri saf saf ve fevc fevc pür-silâh olup demircibaşı küheylân atlar üzre şeyhleri ve nakîbleri ve destereci başı bir pîr-i fânî idi, Sultân Selîm ile Mısır fethinde bile idi, cümle pâdişâhlar kendüyi huzûrlarında getirdüp hayır du'âsın alırlardı ve vüzerâlar Unkapanı'nda dükkânına varup dest-bûs ederlerdi, bu pîr dahi ordu-yı İslâm alayına tahtrevân ile çıkup sağ tarafında demircibaşı ile sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler.

Bu demircibaşıya yamak on altı aded esnâf yamak olup cümle dükkânları (- --) ve cümle neferâtları (---) ammâ bu esnâfların cümlesi orduda gâyet lâzımdır. (s.306-307)

Esnâf-ı ser-çeşme-i âhengerân-ı çilingirân

Dükkân 500, neferât 1000, pîrleri yine Dâvûd Nebî'dir ammâ Hazret asrında pîr [ü] pîşvâları Şeyh İzzeddîn-i Semâhî'dir. [184b] Selmân-ı Pâris belin bağladı. Demir hurdavâtları yapanların silsileleri ana münteh.dir. Kabri Acem diyârında Şîrâz'dadır. Bunlar seyishâneler üzre rezeler ve bendîşeler ve halkalar ve demire müte'allik yaldızlı ve kalaylı eşyâlar ile dükkânların donadup alay ile güzeşt ederler. (s.307)

Ehl-i işgâl, gemciyân: Dükkân 100, neferât 400, gerçi Dâvûdî'lerdir ammâ pîr-i hakîkîleri Hazret-i Hızır'dır. Anın ta'lîmiyle ibtidâ gem yapan Seyyid Himâyüddîn'dir. Hazret-i Hamza belin bağlayup guzât-ı müslimîne gem yapardı. Merkad-i pür-envârı Bağdâd kurbünde Hille'dedir. Hâlâ anıniçün Hille gemi meşhûrdur ve Huveyze gemi dahi nâzik ü musanna'dır. Bunlar niçe bin kalaylı ve zernişânlı ve müzehheb ü mutallâ gemleri dükkânlarına zeyn edüp ubûr ederler. Pâdişâh emîr-i âhûruna hizmet eder gemcilerin cümlesi yüz aded neferdir kim gayet üstâdlardır. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i tarîkat, temrenciyâ[n]: Dükkân 100, neferât 115, pîrleri Ca'fer-i Hâşimî'dir. Hazret-i Alî akrâbasıdır, yine Alî kemer-bestesidir. Lâkin çeber olmağile elinden bir kâr halâs olmayup mücâhidîne hadeng peykânları düzerdi kim pûlâd-ı Nahşivânîden güzer ederdi. Kabri Acem Erdebîli'nde Şeyh Safî kurbünde başka bir kubbede medfûndur, Hazret-i Alî akrâbasıdır deyü Şeyh Safî'den ziyâde ziyâret ederler.

Bunlar dahi pür-silâh olup niçe gûne temrenler ve paşaklar peykânları alançalar ve pojekalar ve elbiseler ve çengal temren ve küştânî misilli çâr-kûşe ve tomarlı ve palalı ve sünceli mutallâ temrenler ile dükkânların zeyn edüp ba'zı üstâdları demren yaparak ubûr ederler. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i şerî'at, kaffâlân ya'nî kilidciyân: Dükkân 100, neferât 200, pîrleri Zeyd-i Hindî'dir. Selmân-ı Pâk nazar-gerdesidir. Kabri yine Hindistân'da Bender-i Dîv-âbâd'dadır. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların kıfl-ı kavîler ile bezeyüp güzer ederler. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i hakîkat, üzengiciyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir ammâ ibtidâ Hazret'e rikâb-ı cedîd yapan Şücâ'eddîn Mehribânî'dir. Enes ibn Mâlik telâmîzinden olup rikâbdârâna pîr olmuşdur. Kabri nâma'lûmdur.

Bu kavm seyishâneler üzre külbe-i ahzânların rikâb-ı gûnâ-gûn sîm talâ ve müzehheb ü mutallâlar ile dükkânların zeyn edüp kendüler de pür-silâh ubûr ederler. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i ma‘rifet mikrâsıyân: Dükkân 30, neferât 100, pîrleri Yâver-i Özbekî’dir. Selmân-ı Pâris belin bağladı. Meşhed-i pâki şehr-i Tesû’da Türk-i Türkân Ahmed Yesevî cenbinde medfûndur. Bunlar gûnâ-gûn mikrâs-ı lâları dükkânlarında lâle gibi zeyn edüp tay ederler. (s.307)

Ehl-i iktisâb, na‘lçacıyân: Dükkân 400, neferât 1000, pîrleri Âhenger-i Horasânî’dir. Selmân nazargerdesidir. Kabri Heyrât’dadır (---) (---). Bunlar pîrimiz (---) (---) ammâ galatdır. Bu tâ’ife kubâdî ve mahmûzî ve dirsekli ve cihânşâhî ve mervânî na‘lçalar ile dükkânların zeyn edüp kimisi âteşde na‘lça kesüp yelteme urarak pür-silâh ubûr ederler. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i halâl, na‘lçacıyân-ı mihlîciyân: Dükkân 400, neferât 700, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzre dükkânların mücellâ na‘lçalar ile tezyîn edüp pâypûşları na‘lçalıyarak pâk ü pâkîze libâslar ile pür-silâh ubûr ederler. Bunlar na‘lça kesiciler gibi kibirli kavm değillerdir. (s.307)

Esnâf-ı ehl-i sâbirân, ya‘nî çilingirân-ı yüksükçiyân: Dükkân 40, nefer 100, pîrleri Verten-i Hindî’dir. Enes ibn Mâlik telâmîzlerindedir. Kabri Mısır’dadır. Terzilerin parmaklarına demir yüksük yapmak Verten-i Hindî’den kalmışdır. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların yüksükler ile donadup pâk ü müsellağ ubûr ederler, sulehâ kavmdirler. (s.307)

Ehl-i hıref, iğneciyan: Dükkân 55, neferât 200, pîrleri Ebü’l-Kâsım el-Attâr’dır. Selmân-ı Pâk’in yigirmi dördüncü kemer-bestesidir kim iğnecilerin nefîce-i pîşvâları ana müntehîdir. Kabri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzre gûnâ-gûn ibre ve süzenler ve sündeler zeyn edüp niçesi cem‘î esbâbları ve destârların iğneler ile zeyn edüp “İğine iğine iğne gerek sökükleri dikmek gerek” diyerek feryâd edüp geçerler. (s.307-308)

Ehl-i şuğl, haddecıyan: Dükkân 15, neferât 40, bu fûnûnda Zerkûb-ı Konevî, altun dökücü ve sirmakeş [185a] olduğundan Zerkûb derler, “Haddeyi ol icâd edüp pîr oldu” deyü yazmış ammâ akli azmış ve hilâf yazmış, pîr oldur kim Hazret huzûrunda dörd miyân-bestenin şeddin kuşanmış ola, Zerkûb-ı Konevî ise Âl-i Selçûkıyân asrında zuhûr edüp Muhyiddîn el-Arabî’nin ögey evlâdıdır. Ammâ bu âhen haddecilerin pîri Hazret huzûrunda Zünnûn-ı Mısırî ile gelüp İslâm ile

müşerref olan Sa‘deddîn-i Mısrî’dir. Selmân belin bağladı. Kabri Arz-ı Hâsân’da ya‘nî Bilbeys şehrinde dir.

Hadde ol şeydir kim pûlâd-ı Nahçıvânî’den yâhûd pûlâd-ı Hindî’den mutavvelce Dımışkî’dir. Niçe yüz delikleri vardır, andan kuyumcular ve sirmakeşler sırma ve tel çeküp rakîk ederler san‘at-ı musanna‘dır. (s.308)

Ehl-i tâcir, âhen-fürûht: Dükkân 300, neferât 605, pîrleri (---) Selmân-ı Pâk perverdesidir. Kabri Habeş’dedir. Bu demir satıcıların dükkânları Tahta’l-kal‘a’da ve Karaman’da bî-hisâbdır. Rûmeli’nde Samakov’da ve Eğridir’de ve Pirlepe’de demir ma‘denlerinde şerîkleri olup ankâ bâzergânlardır. Bunlar dükkânların arabalar üzre çubuk demirler ile çâr-kûşe Alman çelikleriyle yükledüp kendüleri dahi müsella u mükemmel ubûr ederler. (s.308)

Esnâf-ı şâkirân, âhen tel-keşân: Dükkân kırk, neferât iki yüz, pîrleri (---) Selmân’dan yakar çerâğı. Kabri Medîne Bakî’inde Hazret-i Abbâs cenbindedir. Bu hirefin dükkânları Yeni Bezzâzistân’dadır. Bunlar seyishâneler üzre çarhlar ile demir teller ve sarı pirinç teller çeküp ubûr ederler. (s.308)

Esnâf-ı ehl-i kâni‘, hurdavât-ı âhen-fürûht: Dükkân 700, neferât 800, pîrleri Avn bin İmrân’dır, Selmân-ı Pâk’in elli ikinci kemer-bestesidir. Egser ve gayrı âhen hurdaları satanlara pîr olmuşdur. Kabri Hille’de, Alî minâresi kurbündedir. Bunlar bir alay Mağribî fukâralardır ammâ yine alayda tablalar ile başlarında demir hurdaları fûrûht ederek ubûr ederler. (s.308)

Ehl-i sanâyi‘, köşe-nişînân ya‘nî na‘lbandân-ı hussân: Dükkân 105, neferât 1000, pîrleri Hazret-i Hızır’dır kim Hazret-i Alî’nin Döldül’ün na‘llamışdır. Ammâ Hazret ile Hızır ve Veys el-Karanî görüşmemişdir. Ammâ Hazret huzûrunda na‘lbandlara pîr olan Ebü’l-Kâsım es-Semmâkü’l-Baytârî’dir. Selmân-ı Pâk’in beline şed bağladuğı yigirmi beşinci pîrdir kim na‘lbandların neticesi anda nihâyet bulur. Kırk dörd yaşında nakl edüp kabri Hürmüz’dedir, *radıyallâhu anh*, kim cümle ehl-i sefere lâzımlı esnâfin pîr-i pîşkademidir. Hattâ bu esnâf “Biz çilingirândan mukaddem gidüp başka tablhâne sâhibi oluruz” deyü hayli da‘vâ-yı merd etdiler.

Âhir-i kâr bunlara yamak olur neferât, esnâfât olmamağıle çilingirân ile bir azîm alaylarında arabalar üzre dükkânlarında günâ-gün çevirme Şâm na‘lı ve Bosna ve Vişigrad ve Hersek ve Koniçe ve İslâmbol’un okka na‘lları ve sâ’ir bisât ve sıtırac ve keski ve gözündekisi nişterleri ve kelpedân ve tahra ve perçin çekici ve iş çekiçleri ve işkence malafa ve baskı ve kemendler ile dükkânların zeyn edüp na‘l

döğerek pür-silâh ubûr ederler. Ba'dehu çilingirbaşı ve na'lbandbaşı güzîde askerleriyle pür-silâh sekizer kat mehterhânelerin çalarak ubûr ederler.

Bu çilingirbaşının cümle esnâf yamakları on beş adeddîr ve yekûn dükkânları (---) adeddîr ve cümle neferâtları (---) adeddîr kim bâlâda ale'l-infirâd cümle neferâtları dekâkînleriyle tahrîr olunmuşdur. (s.308)

Esnâf-ı kazancıbaşı

Kârhâne birdir. Unkapanı'yla Ayazmakapusu'nun iç yüzünde bir kârhâne-i azîmdir kim ta'bîr olunmaz. Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân binâsıdır. Sâ'ir dükkânları cümle dörd mevleviyyet yerde 900, neferât 4000, pîrleri Ebû Habîb Muhyiddîn-i Buhârî'dir Selmân-ı Pâk'in yigirmi üçüncü şed bağladuğı pîrdir. Kabri (---)

Ammâ ibtidâ Hazret-i Dâvûd tancere ve kazganı demirden düzmüşler idi. Sonra bakır ma'âdinleri zâhir olup Ebû Habîb Muhyiddîn nuhâs-ı hâlisden tancereler inşâ edüp pîr oldu. Hâlâ yine Kırım Tatarı ve Moğol ve Boğol ve Kalmah ve Kumuk kavimleri içinde cem'î tancereleri cümle Çoyunçu demirinden kazganlardır kim ma'deni Kırım cezîresinde hâsıl olup Kefe kurbünde Çoyunçî Mehemed Efendi'nin kârıdır kim {azîm kârhânedir kim ana mahsûsdur}. [185b]

Ammâ Âdem Safî'den Hazret-i Dâvûd'a gelince tancereleri çömlekdendir. Ekseriyyâ eti kebâb ederlerdi. Zîrâ evâyil-i a'sârda hukemâ-yı kudemâ ta'âmı yetmiş seksen gûne etmemişlerdi.

Bu kazancı tâ'ifeleri kızaklar ve arabalar üzre gûnâ-gûn kazanlar ve tancereler ve tavalar ile dükkânları zeyn edüp ubûr ederler. (s.308)

Esnâf-ı bakır sızırıcıyân: Kârhâne 4, neferât 65, bu kârhâneler Unkapanı'nın iç yüzünde Süğlün kulesinde ve Eğrikullede ve Otluk kulesinde ve Burgucular kulesindedir. Her körüklerin onar âdem çeker câmûs derisinden mehânlardır. Hurdevât bakırları eyle kal ederler kim âteşinin yanına varmağa âdem tâkat getiremez. Bunlar dahi külçe külçe bakırları arabalara koyup körüklerin çeküp gûyâ bakır eridirler gibi ubûr ederler turfe ucbe-likâ kavmdir. (s.309)

Ehl-i dekâkîn, câm ve tıhtâb tâsciyan: Dükkân 45, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar tahtrevânlar üzre câm tâs ve tıhtâb tâs yaparak güzür ederler. (s.309)

Esnâf-ı sâhib-i dekâkîn çarkeiyân: Dükkân 40, neferât 105, bunlar seyishâneleüze dükkânlarında bakır âvânların çarha çeküp mücellâ ederek geçerler. (s.309)

Esnâf-ı tâcirân-ı kazancıyân: Dükkân 300, neferât 500, bunların pîri Sa‘d ibn Ubeydî-i Hüzzercî‘dir, Selmân-ı Pâk‘ın şed bağladuğı otuzuncu pîrdir kim cümle ehl-i hireflerin tâcirleri silsilesi bu Ubeyd‘e çıkar. Kabri Yemen şehirlerinde Zebîd‘de yadır.

Bunlar dahi dükkânların kalaylı pâk bakır âvânlarıyla zeyn edüp ubûr ederler. Ammâ bunlar cümle Laz tâ‘ifesidir, “Tavalar, tençereler pakur avadanlıklarına hurtavâtlar alırum” deyü Laz kavmi lehçesiyle feryâd [u] figân ederek geçerler. (s.309)

Esnâf-ı kalayıyân: Dükkân 106, neferât 500, pîrleri Hazret-i Sârî‘dir kim Hazret-i Alî belin bağladı. Hazret-i Ömer hilâfetinde Acem diyârında Nihâvend seferi‘ne serdâr olup vardukda Acem gâlib gelüp Sârî münhedim olmak sadedinde iken Medîne‘de de Hazret-i Ömer cum‘a günü hutbe tilâvet ederek kalb gözüyle gördü kim Sârî münhedim oluyor. Hemân minberde hutbe esnâsında “*Yâ Sâriye ile‘l-cebel*” deyü Hazret-i Ömer bir na‘ra etdükte cümle cemâ‘at hayrân kalup, “Ömer‘e ateh galebe edüp beş aylık yolda Nihâvend‘de olan Sârî‘yi hâtırına getirüp hutbede galat etdi” dediler. Kimi esrâr-ı hafisine haml edüp târîh kodular.

Hazret-i Ömer‘in bu na‘rasın Nihâvend‘de olan guzât-ı muvahhidîn cümle istimâ‘ edüp hemân Sârî hazretleri alem-i Resûlullâhı ile‘l-cebel dedüği gibi dağa alem çeküp cebele arka verüp mansûr [u] muzaffer Medîne‘ye gelüp târîhleri mutâbık gelüp Hazret-i Ömer‘e ziyâdesiyle mahabbet etdiler.

Me‘âl-i kelâm bu kalaycıların pîri Şeyh Sârî hazretleridir kim kâhîce gazâlara serdâr olurdu. Kabr-i münevveri, Mısır‘ın iç kal‘asında Tavâşî Süleymân Paşa câmi‘i hareminde okuyla ve yayları ile tokuz kademe nerdübân ile enilir bir gârda medfûndur.

Bunlardan sonra kazancıbaşının güzîde askerlerinin omuzlarında niçe bin yelteme ve sayalma ve yassılama ve danlama bâm isimli çekiçler ile ubûr ederken yollarda bir tomruğu meydân-ı mahabbete koyup on dör[d] ve on altı kişi usûl-ı âheng ile ol tomruğa çekiçler çalup arz-ı mahâret ederek ubûr edüp gûnâ-gûn kazancı şakaları ederler. Ammâ bu esnâfın ihtiyârlarının kaba sakallılarının bakır rayıhasından cengârî ve kibritî ve yeşil ve mâvî sakalları vardır. Bunlardan sonra

kazancıbaşı ve çarkıcıbaşı at başı berâber olup ardları sıra Kastamonu ve Bakır Küresi ve Taşköprülü Türk dilbercikleri iç oğlanları pâyesiyile ubûr ederler. Zîrâ bu kazancılar cümle Kastamonuludur. Ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu kazancıbaşı yamağı cümle (---) altı esnâfdır ve dahi cümle (---) dükkândır. Ve cümle (---) askerdir. (s.309)

Esnâf-ı azîm zergerân ya'nî kuyumcubaşı

Kârhâne-i ma'mûr birdir, dükkân cümle 3000, neferât yekûn 5000, bunlar dahi örs ve çekiç ve âteş kullandıklarıyçün **[186a]** Hazret-i Dâvûd'dan dem ururlar. Ammâ Hazret-i Risâlet huzûrunda pîr olan Nasr bin Abdullâh'dır kim Selmân-ı Pâk beline şed bağladuğı yigirmi altıncı pirdir, merkad-i pür-envârı Yemen Adeni'nde diyâr-ı ademe gidüp dünyadan mün'adim olup Aden'de medfûndur.

Bu kuyumcular esnâfına iştiâr veren Sultân Selîm-i Evvel ve Sultân Süleymân Hân'dır. Zîrâ bu iki pâdişâh-ı cüvân-bahtlar Tarabefzûn şehri tahtgâhında rahm-ı mâderden müştak olup ikisi de kuyumculuk kârın tahsîl etmişdi. Hattâ Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu Rûm Kostanta nâm bir kefere Süleymân Hân'ın üstâdı idi.

Bir kerre bu Kostanta Süleymân şehzâdeye elem-zede olup "Bin deyenek uram" deyü yemîn eder. Âhir Süleymân Hân vâlidesi Kostanta'ya bin altun verüp cürmün afv etmeğı ricâ eder, ricâsı makbule geçmeyüp bin altunu Süleymân Hân'a haddeden tel çekdirüp beş yüz çubuk tel etdirüp beş yüz çubuk tel ile şehzâde Süleymân'ın pâyine iki kerre darb edüp bin deyenek olmuş olup Şehzâde Süleymân âzâde olduğı meşhûr-ı âfâkdır. Hattâ hakîr ol pîr Kuyumcu Kostantın'ı bir kaç kerre görmek olmuş idi. Pâdişâhlara girüp nakl edüp cemî'i tekâlifden berî bir deyrî ve diri koca kefere idi.

Ba'dehu Süleymân Hân pâdişâh oldukda kuyumcubaşılara iltifâten Sakkâ çeşmesin binâ edüp önünde bir hevâdâr yerde bâğlı ve bâğçeli ve bir câmi', hammâmlı ve müte'addid kâ'a ve hücreli bir tavîl dîvân-hâne-misâl ortası yollu iki tarafı kuyumcu dezgâhlarında halîfeler işleyecek hücreler ile ârâste bir kârhâne edüp on bin sahan ve beş yüz kazgan ve tancere ve sâ'ir bakır âvânları vakf edüp hayrât-ı azîm etdi.

Ve yigirmi yılda bir teferrücleri oldukda sâyebân-ı pâdişâhî verilüp on kîse-i Osmânî hazînededen verüp tabl-ı Âl-i Osmân ve kûs-i hâkâniyân verilüp on gün on

gece teferrüc etmelerin kânûn-ı Süleymânî etdi. Hakîr Evliyâ-yı pür-taksîr, kuyumcubaşızâde olmağile üç kerre teferrüclerini görüp Sultân Murâd Hân teferrücünde ibtidâ dest-bûs edüp revâne olan bu hakîr idi.

Bu teferrüçleri Kâğızhâne fezâsında esnâf-ı zergerân cem' olup kânûn-ı Kuyumcu Süleymân {Hân} üzre on gün on gece infidâdile yigirmi gün olur cem'iyet-i kübrâ ile cemî'i diyâr-ı Âl-i Osmân'da olan kuyumculara bir sene mukaddem zergerân çavuşları gidüp emr-i pâdişâhîler ile Kâğızhâne teferrüclerine da'vet edüp her diyârın kuyumcuları gelmek muhâl olup içlerinden necîb ü reşîd halîfeleri sâhib-i post olmağa beşer onar bin guruşlar ile çavuşları ve halîfelerin Âsitâne'ye gönderirler.

Ve bu cem'iyet-i kübrâya bizzât Âl-i Osmân pâdişâhları serâperde-i Süleymânî'sin gönderüp kendileri sa'âdetle serâperdesinde şeyhülislâm ile ve sâ'ir vüzerâ-yı izâmlar ile gelüp karârdâde oldukda cümle tabllara darblar urulup ibtidâ on iki halife-i müste'id, pâdişâh-ı Cem-cenâbın dest-i şerîfin bûs edüp sonra şeyhülislâmın ba'dehu sâ'ir vüzerâ-yı izâmın dest-i şerîflerin bûs edüp ba'dehu ser-zer-gerân kuyumcubaşının ve şeyhin ve nakîbin, ba'dehu sâ'ir pîrlerin dest-i şerîflerin öpüp revâne olmak kânûn-ı Süleymân Hân'dır.

Ba'dehu kuyumcubaşı pâdişâha bir murassa' ve mücevher pîş-tâhta ve devât ve bir zî-kıymet mücevher raht ve bir kılıc ve bir gaddâre hedâyâ verüp kuyumcubaşı zemîn-bûs edüp pâdişâh seyr-i şikâra revâne olup ba'dehu on iki bin halîfeler kuyumcubaşından dest-bûs edüp me'zûn olurlar. Yedi gün yedi gecede cevâhir ve murassa'ât kemer kuşaklı uşaklar ve cümle dilberânlar zer-ender-zere müstağrak olup cevâhir bıçaklar ve hançerler dakınup zerdûz harîr şed peştemâller ile tâvûs-ı bâğ-ı İrem gibi refât edüp pîrlerin dest-bûslarıyla revâne olurlar. Ve bu Kâğızhâne fezâsında beş altı bin hayme ve hargâhlar kurulup yigirmi gün yigirmi gece âdem deryâsı olup geceleri Kadr ve rûzları rûz-ı ıyd olur. Hulâsa-i kelâm bu teferrüce bir esnâf mâlik olmamışdır.

Ba'dehu yine ordu-yı hümâyûn alayında dahi bir alay-ı azîm müzeyyen ederler kim zer ü zîverlerinden çeşm-i benî âdem hîrelenir. Seyishâneler ve araba ve tahtirevânlar üzre bıçaklar ve hançerler ve mücevher kemerler ve mücevher buhûrdân ve gülâbdân ve raht ve kılıc ve gaddâre ve topuzlar ve niçe bin tahrîri mümkün olmayan zî-kıymet [186b] eşyâlar ile dükkânların zeyn edüp cümlesi eğer

Rûm ve Yahûdî ve Ermenî ve müslimler al ve kırmızı ve yeşil serbend ve mukaddemler sarınup pür-silâh ubûr ederler. (s.309-310)

Esnâf-ı bâzergân-ı cevâhirciyân: Neferât 600, bunların dükkânları yokdur, hânlarda sâkinlerdir kim mâllarının hisâbların ve cevâhirlerinin adedlerin Hudâ bilür. Elmâs-ı Hindistân ve la‘l-i Bedahşân ve pîrûze-i Nişâbûr ve aynü’s-semek-i Sûdân ve zümürüd-i İsvân ve yâkût-ı (---) ve seylân ve mercân-ı (---) misilli cevâhirler cümle bunlarda mevcûddur.

Bu ehl-i hıref tahtirevânlar üzre cevâhirlerin kâğıdlar üzre zeyn edüp ubûr ederler. (s.310)

Esnâf-ı lü‘lüciyân ya‘nî incüciyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri (---) (--). Bunlar seyishâneler üzre gûnâ-gûn dânedâr Hürmüz incüleri ve dürr-i yetimleri ipliklere dizüp külçe külçe edüp dükkânlarını balık ağı gibi incüler ile zeyn edüp ubûr ederler. Bunlar cümle Eski Bezzâzistânkapsu’nda olur Yahûdîlerdir. (s.310)

Esnâf-ı zergerân-ı cevâhirciyân: Dükkân 100, neferât 155, pîrleri Hüseyin ibn Nasr bin Abdullâh'dır kim kuyumcular pîrinin evlâd-ı mihteridir. Selmân-ı Pâk kemer-bestesidir kim kabri Isfehân'dadır. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların mücevher eşyâlar ile zeyn edüp ve yine cevâhir âvânî eşyâlar işleyerek cümlesi pür-silâh ubûr ederler.

Cümleden üstâd cevher-fürûş Küpeli Yahûdî ve Semmûrkaş Urum ve Galata’da dörd yol ağzında Benli Urum. Ve oyunbâz olan cevâhir kulu ta‘bîr etdikleri Laskaraki Urum, ilm-i cevâhircilikde ve rakkâs-ı pehlivân pîşekârlıkda yegâne-i asr bir Urumdur. Ve Ermenî Bedros. Ve Unkapanı’nda bizim peder merhûmun şâkirdi Laz Alî, Sultân Murâd Hân’ın cevâhir tahtında tasnî‘âtlar eyleyüp bir cevâhir taht-ı murassa‘ etmişdir kim on sekiz pâdişâh elçileri geldükde bu taht üzre Gâzî Murâd Hân iclâs edüp azamet [u] dârâtın bu taht ile ızhâr eder, böyle bir taht-ı ibret-nümûndur.

Bu esnâfların dükkânlarında olan la‘l [u] yâkût ve zeberced ve elmâs, pîrûze şa‘şa‘asından âdemin merdüm-i dîdeleri hîrelenüp âdem hayrân olur. Ve muğ-pîçeleri dahi zer-ender-zere ve cevâhire gark olup gûnâ-gûn akmişe-i fâhireler ile mülebbes olup ubûr ederler. (s.310)

Esnâf-ı sâ‘atciyân: Dükkân 45, neferât 1000, bunlar çok kavmdir ammâ niçe yüzü hânelerinde işlerler. Pîrleri Hazret-i Yûsuf’dur. Mısır’ın Cîze şehrinde zindânda mahpûs iken kumdan sâ‘at yapduğı bâlâda gemiciler esnâfında tahrîr

olunmuştur. Ammâ bu sâ'at-ı musanna'ı peydâ etmek yine Hazret-i Yûsuf'dan kalmıştır kim gece ve gündüz karanlık zindânda ma'lûm olup ibâdet etmeğiçün {ağacdan sâ'at} te'lîf etmişti. Hakkâ ki bu sâ'at yapmak makdûr-ı beşer değildir, kerâmetdir.

Ve bu ma'rifeti bilmeğe yetmiş ma'rifet bilmek gerekdir kim aylı ve günlü ve mîkâtlı ve münebbihli sâ'at yapup on iki ilm-i kitâb dahi bilmek gerekdir kim üstâd-ı kâmil ola.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların Alman ve İspanya ve Fransa ve Canpetro ve Kaşper ve Bülbül ve Yûsuf Çelebi sâ'atleriyle zeyn edüp ubûr ederler. (s.310)

Esnâf-ı sikkezânbaşı: Ancak bir âdemdir, neferât 100, pîri Hazret-i Osmân'dır kim Hazret-i Risâlet sikkesine "*Lâ İlâhe İllallâh Muhammediün Resûlullâh*" yazmıştır. Hakkâ ki hadîd üzre kazmıştır. Hazret-i Risâlet kemerin bağlayup hattâtlara ve sikkezânlara pîr olup hilâfetde iken kendüyi şehr-i Ramazân'da Kur'ân tilâvet ederken şehîd edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur.

Ve kaçan kim bu sikkezânbaşı hîn-i cülûsda ve gayrı eyyâmında pûlâd-ı Nahçıvânî üzre bir hadîd sikke kazsa kapuculardan ihtiyâr kulle sofilerinden üç aded sâlih ü müselmân âdemler nâzır olup onların huzûrunda sikke kazır, yohsa gayrı zamânda kazırsa ellerin keserler. Ve kazduğu sikkeleri mühürleyüp hîn-i mahalde Darbhâne sikkezânına defter ile verirler. Kânûn-ı Selîm Hân'dır kim Selîm Hân hem kuyumcu ve sikkezân ve zernişâncı [zerefşâncı?] idi.

Bu sikkezânbaşı dahi tevâbi'yle ve kulle sofileriyle ubûr ederler. Dükkânları yoktur, ancak tamgacıbaşı kârhânesinde başka hücreleri vardır. Andan, (s.310-311)

Esnâf-ı tamgacıbaşı: Kârhâne-i azîm birdir, kuyumcubaşı kârhânesine muttasıl bâğlı ve bâğçeli ve hammâmlı ve maksûreli bir kârhânedir. Tamgacıbaşı bir âdemdir ammâ neferâtı 70 âdemdir. İslâmbol içre işleyen gümüş âvânına tuğra-yı garrâlı sikke urur, akçe sikkesi gibi [187a] değildir, tuğra içre "*Murâd Hân muzaffer dâ'imâ*" lafzları mahrûrdur.

Bu tamgacıbaşı cem'i kuyumcuların işlerine nâzır olup kârların tamgalamağa getirdiklerinde tamgacıbaşı Memiç demir kalem ile her gümüş âvânından bir vasla çâşni kesüp âteşe birağup yine âteşden çifte ile çâşniyi çıkarup eğer hâs beyâz kurs-ı gümüş âteşden çıkarsa tamga-i şâhî urup, her tamgadan altı

akçe alup üç akçesin tamga nâzırını kulle sofileri alup rûz-merre bu üç kulle sofileri tamgacıbaşı üzre havâlelerdir kim alçak gümüşe tamga ururlarsa tamgacıbaşı ve üç kulle sofsinin boyunların urup yerlerine bir müstakîm âdem nasb ederler. Eğer âteşden kuyumcu işleri gök-gûn çıkarsa isterse ol işi pâdişâhın olsun tamgacıbaşı ol işleri çekiç ile hurd edüp sâhibine verir. Eğer içi boş dökme makûlesi bir kâr olursa içine alçak lehem doldurup hâlis gümüş hisâbına sâhibine muhâsebe veren kuyumcunun bu güne dökme işlerinin bir kaçın kırup içinde ziyâde lehem bârı var ise gayrıların dahi kırup sâhibine verüp tamga vurmaz. Eğer hâlis gümüş ise de içinde hîle vardır deyü kırar. Kânûn-ı Selîm Hân-ı Evvel'dir, zîrâ Selîm Hân sikkezân ve tamgacı idi ve bu tamgahâne kârhânesi anların hayrâtıdır. Bu tamgacıbaşı dahi dükkânsız alay edüp geçerler.(s.310-311)

Esnâf-ı ehl-i kible-i kuyumciyân: Bir âdemdir, bedâsten önünde sâkindir. Ammâ darbhâne ehl-i kiblesi mukaddemâ başka tahrîr olmuşdur. Bu ehl-i kibleler bir cevahire bahâ takdîr edüp bir altun ve gümüş âvânî eşyâlara bahâ takdîr edüp taraf-ı şâhîden birer şâhî vazîfe-i mu'ayyeneleri vardır. Bunlar dahi tevâbi'leriyle ubûr ederken ba'zı zî-kıymet eşyâlara bahâ takdir ederek dükkânlarıyla ubûr ederler. (s.311)

Esnâf-ı darbhâneciyân ve emîn-i nâzırân ve sâhib-i ayyârân ve sikkezân: Cümlesi darbhâne emîni takrîbiyle bâlâda tahrîr olunmuşdur. (s.311)

Esnâf-ı kalcıyân-ı kuyumciyân: Dükkân 40, neferât 200, bunlar cümlesi Yahûd tâ'ifesidir, tahtırevânlar üzre dükkânlarında gümüş kal ederek ubûr ederler. Pîrler (---) (---) (---).(s.311)

Esnâf-ı gümüşhâneciyân: Kârhâne 40, neferât 105, pîrleri Kârûn ve Cemşîd-i pür-fünûn (---). Bunlar hâr [ü] hâşâkden ve alçak gümüşlerden ve bakır ve kalay [ve] kurşumdan gümüş tahsîl edüp kal ederler. (s.311)

Esnâf-ı rumatciyân: Neferât 400, pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir kim ferrâşların pîridir. Kuyumcular elkâbında bu tâ'ifeye rumatcılar derler. Yılda bir kerre bunlar kuyumcu dükkânlarının ve sâ'atcilerin dükkânlarında olan hâr [u] hâşâk türâbları süpürüp pâk edüp gümüşhânecilere satup anlar dahi leb-i deryâda rumatları tekneler içre çalkayup hâr [u] hâşâkı deryâyâ gidüp altun ve gümüş pâreleri tekne içre kalup ba'dehu kal edüp bu güne kâr eder Yahûdîlerdir. Bunlar dahi alayda arkalarında çuvallar ile "Rumat alalum" deyü feryâd ederek geçerler. (s.311)

Esnâf-ı tîz-âbcıyân-ı sîm ü zer-i hâlis: Kârhâne 22, neferât 100, pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir, Enes ibn Mâlik perverdesidir. Sâhib-i kîmyâ idi. Kabri Yemen şehrinde şehr-i Mihcem'dedir.

Bu tâ'ifeler dahi cümle Yahûdîlerdir. Kârları oldur kim bir gümüşde altun olsa yâhûd bakırda ve kurşumda gümüş yâhûd altun olsa yâhûd kâr-ı kadîmlerde kalan altun mutallâ olup altunun rende ile kazırken gümüş dahi böyle kazılır, bu gûne gümüşleri altundan, altunları gümüşden ayırmak için iri şişeler içre gümüşü pâre pâre koyup ibtidâ nerm âteş ile şişeyi âteş üzre koyup içine tîz-âbı te'ennî ile dökerek kaynayup altunu dâne-i haşhâş-misâl şişe dibinde kalup gümüşü sâfî su olur. Ba'dehu altunun alup ana su altunu derler, balmumu gibi iki parmak mâbeyninde ezilir bir gûne za'ferân sarısı altundur.

Ba'dehu su olan gümüşe bir gûne tîz-âb dahi koyup yine şişede kaynadup ol dahi haşhâş dânesi gibi şişenin dibinde hâlis gümüş kalır kim artık kal etmeğe ihtiyâc kalmayup su gümüşü derler, bu dahi elde ezilir, sırmadan hâlis gümüşdür. Bu [187b] tîz-âbı Hazret-i Süleymân peydâ edüp uyuz olan dîvlere dürtüp gerlikden halâs olurlarmış.

Böyle bir tîz-âbdır kim râyihâsından Yahûdîler yeşil ve kırmızı ve kibritî sakalları olup tırnakları siyâh olur. Hind diyârında tîz-âb ile dişlerin boyayup yeşil ve kırmızı ve sarı ve kırmızı dişleri olup otuz iki gûne dişli âdem çokdur.

Hikâye{-i münâsib}: Hikmet-i Hudâ bir gün İslâmbol'da Yahûdî mahallesinde ihrâk-ı azîm vakı' olup bostâncıbaşı ve yeniçeri ağası yankını söndürmeğe varup bir kaç bostâncı ve yeniçeriler bu tîz-âbcı kârhânesinin birine girüp görseler kim raflar üzre yüz, iki yüz şişeler içre elvân elvân şarâblar, "bire meded" deyü herbiri birer şi[şe]den nûş edüp on üç nefer kimesnenin ol mahalde ciğerleri ve bağırsakları tarfetü'l-ayn içre taşra çıkup merhûm olup vücûdları âteşe yanup kaldı. Tîz-âb (---) (---) hâsıl olur. Böyle mel'ûn şeydir kim kîmyâcılara dahi lâzımdır. Ve bu Yahûdîler dahi kîmyâyâ çalışırlar, ba'zısı vâsıl olmuşdur.

Bunlar dahi tahtrevânlar üzre kibrit-i ahmer suyu ve kibrit dühnü çıkarup tîz-âb kaynadarak ubûr ederler. (s.311-312)

Esnâf-ı gümüş arayıcı: Bâlâda darbhâne emîni alayında tahrîr olunmuşdur. (s.312)

Esnâf-ı kafesdârân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunların dükkânları Sultân Bâyezîd câmi'i kurbündedir.

Pirinc tel kafesler içinde gûnâ-gûn yapılmış bıçak ve hançer ve kuşak ve gayrı gümüş âvânî eşyâları fûrûht edüp kâr ederler. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların kafesler içre mezkûr eşyâlar ile tezyîn edüp piyâdeleri müsella ubûr ederler. (s.312)

Esnâf-ı cevher-fürûşân: Dükkân 70, neferât 102, bâlâdâ tahrîr olunan bâzergân-ı cevâhirândır. Anların dükkânları yokdur ammâ bunlar bezzâsten etrâfında sâhib-i dükkânlardır kim başka cevâhircibaşları vardır kim devlet tarafına bir cevâhir lâzım olsa bunlar bulup kâr ederler. Bunlar dahi dükkânlarında cevâhirleri elvân kâğızlar üzre koyup pür-silâh olup cavk cavk ubûr ederler. Pîrleri (---) (---) (---) (---). (s.312)

Esnâf-ı elmâs-bür ya'nî hakkâk-i elmâs: Kârhâne yedi, neferât kırk beş adedir. Bunların ma'rifeti bir esnâfa benzemezdir. Kara taşdan elmâs-ı hâmları pâre pâre çıkarup her parçasın kurşumlu direfşler içine koyup âdem çevirir dollâblar üzre koyup yine kurşumdan çarhlarda elmâs bürâdeleri eğüp hâm elmâslar çarhlar üzre deverân ede ede berrâk olur. Ba'dehu yine bir cânibin kurşuma koyup ol tarafı dahi pâk olur. Murâdı üzre çâr-kûşe mi ve bâdemî mi ve şeşhâne ederse edüp pâk eder görmeğe muhtâc bir çarh-ı dollâblı kârhânedir. Zîrâ elmâs ol kadar sengin ve berkdir kim kurşum ne kadar nerm ise Cenâb-ı Bârî ana hasm halk edüp elmâsı kurşum hakk eder, aceb hikmetdir. Ve elmâsdan zî-kıymet cevher yokdur. Zîrâ (---) diyârda ma'deni azdır. Âteşe girdikce berrâk olur. Altun dahi âteşde pâk olur. Anniçün bu iki ma'den "Yâ Azîz" ismine mazhar olup azîz [u] makbûl olmuşlardır. Ammâ sâ'ir cevâhirler âteşden cümle fenâ bulurlar.

Bu elmâs hakkâkları tahtirevânlar üzre çarh dollâblarıyla elmâs pâk ederek ubûr ederler. (s.312)

Esnâf-ı hakkâkân: Dükkân 30, neferât 105, bunların pîri Hakkâk Abdullâh-ı Yemenî'dir. Hazret-i Veys el-Karanî'nin kemer-bestesidir. Hazret-i Resûl'e hedâyâsıyla gelüp Veys el-Karanî'den kemer-besteliği makbûl-i Resûl olup Risâlet-penâh du'âsıyla hakkâklara pîr olup yine Yemen şehirlerinden şehir-i Tiğâr'da medfûndur.

Bunlar seyishâneler üzre dükkânlarında akîk ve seylân ve yemenî ve pîrûze ve yeşim taşların hak ederek ubûr ederler. (s.312)

Esnâf-ı mühür-kenân: Dükkân[n] 5, neferât 80, pîrleri yine Hazret-i Osmân'dır, kabri Medîne Bakî'indedir. Bunların ser-çeşme üstâdları zamân-ı

Murâd Hân'da Mahmûd Çelebi ve Rızâ Çelebi ve Ferîd Çelebi'dir kim bir mührü yüzer guruşdan beş yüz guruşa varınca vüzerâ mühürleri kazarlardı. (s.312)

Esnâf-ı mühür-kenân-ı sîm ü heykelân ya'nî gümüş mühür ve tılsmât kazıcı: Başka esnâfdır, akîk-i Yemenî kazıyamazlar. [188a] Bunların mâbeynlerinde üstâdlar var kim ta'lik ve neshî ve rık'a ve reyhânî mühürler ve tılsmlar yazarlar kim gûyâ âyetün min âyâtillâhdır.

Dükkânları 15, neferât 40, pîrleri Hazret-i Ukkâşe, Hazret-i Risâlet'in zahrındaki mühür-i nübüvveti görüp ma'sûmlara ve masrû'lara *E'ûzü bi-kelimâtillâhi't-tâmmât* hırzını ilâ âhirihi yazmağa ve sarı nuhâs üzre kazmağa başladı. Ve Hazret'in izn-i şerîfiyle İsm-i a'zam du'âsın yazardı ve pûlâd üzre kazardı. İsm-i a'zam budur:

"Bismillâh, Yâ azîme'l-hadar, yâ serî'a'z-zafer, yâ ma'rûfe'l-eser" ilâ âhirihi tahrîr ederdi. Bizzât kemerin Hazret-i Resûl-i Ekrem bağlayup Resûl'ün zahrındaki mühür-i nübüvveti öpmüşdür. Kabri Mar'aş'da bir mesîregâh yerde medfûndur.

Ve bu sîm mühür-kenler dahi seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn mühürler ve heykeller ve vefkler ve hırz-ı yemânîler ve ta'vîz-i mutalsamlar ile kârhânelerin zeyn edüp alay ile ubûr ederler. (s.312)

Esnâf-ı kalemkârân-ı kuyumciyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri Tâhîr-i Acemî'dir kim ba'de'lfeth Mekke'nin Bâb-ı mu'allâsının gümüş kuflunu ve kapu levhası üzre sarı pirinc kitâbe içre *"Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh"* lafzını ve niçe eşkâl-i şükûfeleri tahrîr edüp kalemkârlık etdi ve Hazret-i Resûl'den me'zûn olup Hazret-i Alî kemerbestesidir. Kabri Şîrâz'dadır.

Bu kalemkârân tâ'ifesi böyle üstâd-ı kâmillerdir kim kuyumcuların ve cevâhircilerin işlerine hüsn verüp kalem ve savat ve mînâ-yı gûnâ-[gû]n ve nakş-ı bûkalemûnlar edüp hüsn verirler kim gûyâ sihr-i i'câzdır.

Bunların müntehâ üstâdları Unkapanı'nda Simitcioğlu Urum Mihayil idi kim Âl-i Osmân pâdişâhının ma'lûmu olduğundan sonra mînâlı sâ'at zarfların ve kılıç ve hançerlerde olan ma'rifetlerin teberrûken Hind pâdişâhına ve Acem şâhına ve gayrı diyârın erbâb-ı ma'âriflerine götürüp anlardan bu Mihayil'e hedâyâlar gelirdi.

Andan sonra üstâd-ı kâmil yine Unkapanı'nda Ermenî Haçatur idi. Andan Bezzâzistân önünde Aydın Ermenî. Ve Kalemkâr Tambûrî Arnavud Osmân Çelebi {idi}. Ba'dehu Mısır'da sikkezânbaşı olup sene 1009 [1600-01] târihinde

Abdurrahmân Paşa, Vâlî-i Mısır iken merhûm olup evlâdlarına hemân kırk bin sikke-i hasene altun kaldı. Bu kalemkârların kârına bir merd-i hünerkâr kâdir değiller idi.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların kâr-ı musanna‘âtlarıyla zeyn edüp kalemkârlık ederek ubûr ederler. (s.312-313)

Esnâf-ı sirmakeşân: Kârhâne birdir, neferâtları [(---)]. Bu esnâflar mâtekaddem kuyumcubaşılara yamak ola gelmişler idi, lâkin ümenâlar başka alay etmeleri fermân olunup sirmakeşhâne emîni alayında ubûr etdikleri bâlâda tahrîr olunmuşdur. (s.313)

Esnâf-ı tel-i âhen-keşân: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---). Kabri (---). Bunlar Yeni Bezzâzistân dibinde ve gayrı esvâkda işlerler. Kuyumcı tâ’ifesi bunlarsız olmaduğundan demir telciler yamak olup seyishâneler üzre çarhlar ile sarı pirincden rakîk sırma gibi teller ve rakîk tanbûre telleri çekerek dükkânlarıyla ubûr ederler. (s.313)

Esnâf-ı potacıyân: Dükkân 10, nefer yigirmi, pîrleri Abdülgaffâr el-Medenî’dir kim çanak ve çömlek yapıcıların pîridir. Yüz altmış iki yaşında intikâl edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî’indedir.

Bu potacılar bir güne türâba niçe güne filcân hurdaları ve rimâl-i türâblar mahlût edüp havânlar içre sahk edüp ma‘cûn gibi tahmîr edüp sağîr ü kebîr dervîşân kül.hları gibi toprak potalar yapup kuyumcular âteş içre bunlarda altun ve gümüş kal ederler. Gayrı güne potalar âteşe tahammül etmez. Ve bu kâr bu potacılar mahsûsdur kim terkîblerin gayrı enâyiye keşf etmeyüp bu kâr kendülere münhasır olmuşdur. Sâ’ir diyârlara dahi çoğu İslâmbol’dan gider. (s.313)

Esnâf-ı boracıyân: Dükkân 3, nefer 10, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar kuyumculara bora yaparlar kim lehem bâr ile bir işi birbirine yapışdırmak için kuyumcular lehem üzre borayı eküp bi-emrillâh âteşde iki gümüş birbirine muttasıl olup yekpâre olur.

Bora oldur kim Acem’de ve Canha’da ya’nî Erzurûm Gümüşhânesi’nde bir güne kireç gibi beyâz ma’dendir, anı Mısır şekerî kellesi gibi kelle kelle kâlıblarda dökürüp İslâmbol’a getirüp miskâlin birer şâhîye verirler, bir aceb ma‘âdindir. Ammâ Budin ve Alman ve İsfac kâfiristânında kâfiristânında hasîr külünden bora etdiklerin gördüm. **[188b]**

Ammâ Mısır kuyumcuları borayı Buhayre vilâyetinde Kârûn'un ka'r-ı zemîne geçdiği yerde cümle gencînesi natrûn olmuştur anı şîşeciler sırça üzre erid(?) edüp derhâl sırçayı su eder ve âteşe kuvvet verir. Bu natrûnu Frengistân'a götürüp anda kîmyâgîrler natrûnu tîz-âb suyunda kaynadup içinden Kârûn altunu hâsıl olur. Ammâ Danimarka kâfiristânı seyâhatinde ba'zı ilm-i kâf üstâdlarıyla meşveret edüp Mısır natrûnu ahvâlin söyleşüp "Belî tîz-âb suyunda natrûnun altunu çıkar ammâ harcı hâsılı berâber gelmez, değil kim fâ'ide ola" dediler. Ammâ Mısır kuyumcuları bu natrûnu bora yerine isti'mâl edüp a'lâ kâr verir.

Bu İslâmbol boracıları dahi seyishâneler üzre dükkânlarında kelle kelle bora ma'âdinlerin âvîzeler edüp ubûr ederler. (s.313)

Esnâf-ı civacıyân: Dükkân beş, nefer 10, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Ancak bir ma'den-i sun'-i Hudâ'dır. Leh vilâyetinde Daniska iskelesi'nden gelir. Ammâ bu hakîr sene 1071 [/1660-61] târihinde merhûm Seydî Ahmed Paşa ile Erdel Macaristânın harâc-güzâr edüp Rakofçi la'îni katl etdiğimiz sene bu hakîr çete ve potura kovarak Nagbanya Ejder kal'ası altında kemîngâhda yatırken bir kirechâne gördük, esîrlerimizden Macar lisânı üzre su'âl etdik. Meğer ol mahalde bir güne beyâz göz göz olmuş değirmen taşı dağlar gibi yığılmış, anlara âteş edüp anlardan civa akup hafirlere dolup civayı köpek derisi tulumlarına korlar, gayrı yerde durmak ihtimâli yokdur, böyle bir ma'dendir.

Kuyumcular bu civayı potalar içre âteşte pişirüp içine sahk olmuş varak altunları koyup mahv olup beyâz kurus gibi hal olur. Ba'dehu ol kurus olan civalı altunu âteş üzre gümüş kılıçlara ve hançer ve bıçaklara sürüp altun yaldızlı olur. Civa böyle bir ma'âdindir.

Bu civacıları fermân ile kuyumcubaşı, attârlardan ayırup kendülere yamak edüp anlar dahi seyishâneler üzre güzer ederler. (s.313)

Esnâf-ı borucuyân-ı sarı pirinc: Dükkân bir ve nefer bir âdeme mahsûsdur, gayrı kimesne etmeğe kâdir değildir. Kâ'idesin oğluna bile göstermez. Unkapanı'nda işler bir muta'assıb Urum'dur, Kirbazı derler bir üstâd-ı kâmildir. Pîrleri Efrâsiyâb'dır kim kerrenây-ı Acem'i ol icâd etmişti. Hazret asrında kerrenây-ı sûr yok idi, ancak yetmiş kol pehlivânlarında ceng mahallerinde kôs ve kudüm çalınup gülbâng-ı Muhammedî çekilirdi.

Bu borucu Kirbazı dahi kuyumcular alayında seyishâne dükkânında niçe yüz pirinc boruları zeyn edüp kendi boruya âheng verüp çalarak ubûr ederdi. Bu kâr-ı dilfigâr ancak buna mahsûsdur. (s.313)

Esnâf-ı devâtciyân-ı gûnâ-gûn: Dükkân 19, neferât 40, pîrleri Hazret-i Cibrîl-i Emîn'dir kim ibtidâ benî âdeme Cennet-i me'vâdan devât ve kalemi Hazret-i İdrîs'e getirüp yazıcılara ve derzilere pîr olup Cibrîl-i Emîn dahi devât yapanlara pîrdir. Ammâ Hazret asrında Ebû Hâfî nâm bir kuyumcu bir sarı pirinc devât peydâ edüp Hazret'e hedâyâ verüp Enes ibn Mâlik belin bağlayup devâtçılara pîr olup kabri Yemen'de şehr-i Demûl'dedir. Ba'dehu ol devâtı Hazret-i Resûl vahiy kâtibi olan Mu'âviye hazretlerine hibe eyledi.

Bu devâtçıların dükkânları cümle Sultân Bâyezîd'de kâğızcılar içindedir. Ser-çeşmeleri cümleye Kuloğlu Mustafâ Çelebi'dir kim üç kollu ve kapaklı ve sanduka misilli gümüş ve pirinc devâtlar yapar kim yüzer gurus kâr hakkı alır. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların devâtlar ile zeyn edüp alay gösterirler. (s.313-314)

Esnâf-ı tenekeciyân: Dükkân 300, neferât 305, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Bunlar Leh ve Çeh ve İngilis diyârından gelme demir kalaylı teneke ve pirinc teneke satarlar. Dükkânların tenekeler ile zeyn edüp güzer ederler. (s.314)

Esnâf-ı bıçak kinciyân: Dükkân 105, neferât 200, pîrleri (---). Bâlâda kılıç kincileri kılıççılara yamak olduğu tahrîr olundu, ammâ bunlar bıçak kincileridir. Kuyumcubaşıya yamaktır. Seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn bıçaklar ve kınlar ile tezyîn edüp ubûr ederler.

Bu arada kuyumcubaşı yamağı olan (---) aded esnâflar tamâm olup, andan kuyumcubaşı alayının güzîdesi gürûh gürûh pür-silâh olup kuyumcubaşının alayının nakîbi ve sâhib-i tarîki ve şeyhleri ve kethudâları ve yiğitbaşları ve çavuşları ve tarikatçıları ve [189a] miyân-beste ve kemer-beste edecek pîr [ü] pîşvâ ihtiyârları fırka fırka muhteşemâne ubûr ederek ardı sıra ehl-i kible ağa ve sikkezân ağa ve tamgacıbaşı ağa yan yana ve rikâb rikâbe vakârlar ile onar yigirmişer çifte dilberân köçekleriyle geçüp ardı sıra kuyumcubaşı önü sıra niçe bin pür-silâh dilberânlar ile kendüsi murassa' eğerli ve cevâhir zer ü zîverli rahtlı esb-i sabâ-reftâra süvâr olup yemîn ü yesârında pîş-kademi ile at başı berâber ubûr edüp kâmil sekiz kat mehterhâne ve tabl [u] köslerine turrular urulup hengâme-i azîm ile ubûr ederler.

Bu alayda cümle (---) askerdir ve cümlesinin (---) dükkândır ve cümle otuz aded esnâf-ı güzîdedir. Cümlesi ordu-yı İslâmda lâzımdır. (s.314)

Esnâf-ı dökmeçibaşı

Kârhâne birdir, Süleymâniyye câmi'î tahtındaki çarsû içre bir kârhâne-i azîmdir. Cümle selâtîn câmi'lerinin tuç pençere kâlıbları ve gayrı ibret-nümâ kâlıbları bu kârhânededir. Süleymân Hân, câmi'î binâ ederken bu kârhâne elzem-i levâzımından olmağile Süleymân Hân ibtidâ bu kârhâneyi binâ etdi. Dâ'imâ dökmeçibaşı bunda sâkindir. Sâ'ir dükkânları dörd mevleviyyet yerde bin dükkândır. Neferâtları cümle bin üç yüzdür. Zîrâ sahan dökmeçileri dahi bunlara yamaktır.

Pîrleri ibtidâ Kârûn'dur kim kîmyâya meşgûl iken tuç eylemek yolun buldu. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Talha bin Abderî'dir, Medîne-i Münevvere'de îmân ile müşerref olup Aşere-i Mübeşşere'den oldu. Tuç sahanlar ve tuç tâslar ederdî. Kabri Şâm'da Bilâl-i Habeşî kurbünde medfûndur. Bu dökmeçiler, tahtirevânlar üzre dükkânlarında kâr ederek tay ederler. (s.314)

Esnâf-ı kalay düğmeçiyân: Dükkân 150, neferât 200, pîrleri Ebü'l-mevâhib-i Ensârî'dir. Selmân belin bağladı. Kabri Yemen Cüblesi'ndedir. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların kalay düğmeler ve kalay kopçalar yaparak hareket ederler. (s.314)

Esnâf-ı kurşum berber kösrecileri: Dükkân 10, neferât 25, pîrleri ma'lûmum olmayup bir siğer ü fütüvvetde ve fütüvvetnâme-i kebîrde görmeyüp seyâhat etdüğümüz yerlede ziyâret dahi etmedik. Ammâ hakkâ ma'rifet değildir. *Allâhu a'lem*, sonradan îcâd bir ma'rifetdir. Ammâ hakkâ ki ibret-nümâ bir kârdır. Kurşum ile sunparayı bir yerde imtizâc etdirüp müdevver kösre yapup berberler usturalarını anınla müczem ederler.

Ve bunlar kara lökü âteşde nerm edüp içine yine sumpara koyup çarhlı kösre yapup kılıççılar ve bıçakçılar isti'mâl ederken âteşler zâhir olur. Çarhlı kösredir. Bunlar dahi seyishâneler üzre kösreler peydâ ederek fot ederler ammâ lâzımlı esnâfdır.

Bunlardan sonra dökmeçibaşı alay-ı azîmile sekizer kat mehterhânesin çalarak ubûr ederler. Bu yamak olan cümle üç aded esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir ammâ güzîde askerdir. (s.314)

Esnâf-ı yaycıbaşı

Dükkân 200, neferât 500, pîrleri Muhammed Ekber ibn Hazret-i Ebûbekir'dir kim Hazret-i Resûl huzûrunda Hazret-i Alî beline şed kuşadup yaycılara pîr ve dutkalcılara dahi pîr olmuşdu. Amr ibn el-Âs'dan sonra Mısır sultânı olup Hazret-i Osmân bunun sebebiyle şehîd olduğu bâlâda musarrahdır. Hâlâ kabri Mısır'da Zeynel'âbidîn yanındadır.

Bunların dükkânının çoğu Sultân Bâyezîd'de ve Murâd Paşa türbesinde ve Edirnekapusu'nda ve Galata'da [ve] Üsküdar'dadır. Bunlar tahtrevânlar üzre dükkânlarında pervâne yayların ve Sultân Bâyezîd bizzât yaycı idi, anın yayların ve Hurrem Usta yayların ve Kemâl Ata yaylar ve Şücâh ve Tozkoparan ve Deli Ferhâd yayları ile kârhânelerin zeyn edüp yay yaparak ubûr ederler. (s.314)

Esnâf-ı okcubaşı: Dükkân 200, neferât 300, pîrleri Ebû Muhammed ibn İmrânü'l-Kavvâs'dır kim Hazret'in okun ve yayın taşıyup yanı sıra kavaslık edüp her bâr seferden fâriğ olunca ok yapardı. Kabri Eğin şehrinde, Selmân-ı Pâk'in kırk altıncı kemerbestesidir.

Bu okcuyân pâk askerdir. [189b] Seyishâneler üzre külbelerin gûnâ-gûn oklardan heki ve puta ve âzmâyiş ve pişer ve peleng ve hadeng ve nâvek ve sehm ve zîzân ve gez ve pışar isimli kâmiş ve elvân çamlardan deste deste oklar ile dükkânların zeyn edüp ok yapup bir gözlerin yumup oka bakarak ve ok çevirerek bunlar cümle pür-silâh ubûr ederler. (s.314-315)

{**Esnâf-ı zemberekçiyân:** Kârhâne birdir, Atmeydâni'nda yeniçeri ta'lîmhânesinin bir tarafı zemberek ta'lîmhânesidir. Ve yeniçeri ocağından bir oda neferiyle cemâ'atden zemberekçiler odasıdır. Ammâ taşrada zemberekçiler dükkânı ondur, neferâtları seksendir. Pîrleri (---), Hazret-i Hamza kemer-bestesidir. Kabri Bilbeys'dedir.

Bu zemberekçiler dükkânsızca kol kalınlığı yayları kurup hışt gibi okları ve ba'zısı taş gülleleri atarak pür-silâh ubûr ederler. *Ve's-selâm.* (s.315)

Esnâf-ı sapancıyân: Dükkân 3, neferât beş, pîrleri ibtidâ Hazret-i Dâvûd'dur kim Melik Tâlût'u sapan ile katl eylediğine delîl-i nass-ı kâtî':

وقتل داود جالوت وأتاه الله الملك

âyeti nâzildir.

Bu sapanbâz şebhâzların sonra pîrleri Baba Amr'dır. Sapan ile cümle Hayberîlerin zehreleri çâk, kelleleri hâk dolmuşdu. Bu sapanbâzlar dahi sapanlarının taylasânların ra'd-vâr şakıldarak şırak şırak diyerek cümle ubûr ederler}.(s.315)

Esnâf-ı ta'lîmhâneciyân: Dükkân 45, neferât 50, pîrleri Sa'deddîn ibn Kereb Gâzî, Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir. Bedr-i Huneyn cenginde şehîd olup Bedir şühedaları cebbânesinde medfûndur.

Bu ta'lîmhâneçiler tahtirevânlar üzre ta'lîmhâneler inşâ edüp ba'zı kemândârân ok atarken ta'lîmhâneçi,

Ok elinden bir, olasin kemâl pîr

Ok elinden iki, sana lâzım yayın peki

Ok elinden üç, görmesin bazûların güç

Ok elinden dörd, düşmenin bağına derd

Ok elinden beş, olasin pîrlere eş

Netîce on iki oka varınca,

On iki İmâm-ı hümmâm aşkına okların oldu tamâm

deyüp on iki okda bir akçe alup tablaya urulan zîzânları alup bir san'at ile kemândâra red edüp ta'lîmhânesinin çanları çinkırdayarak böyle alay gösterüp giderler. (s.315)

Fasl-ı atıcıyân-ı kemânkeşân [u] kemândârân: Neferât 3000, pîrleri Hazret-i Sa'd bin Ebî Vakkâs'dır kim Aşere-i Mübeşşere'dendir, Cenneti Hazret-i Resûl on kişiye tebşîr etdüğü Ashâb-ı güzîndendir ve râvî-yi hadîsdir. Kabr-i şerîfi Şâm ile Kudüs-i Şerîf mâbeyninde Ken'ân elinde Cübb-i Yûsuf ile Cisir-i Hazret-i Ya'kûb mâbeyninde bir mürtefi' bayır üzre bir âsitâne-i azîm içre kubbe-i âlîde âsüdedir. Niçe kerre yüz bin gûnâ-gûn oklar vardır, her gelen tîrkeş ve sadak ve cab ve gedelecın tekbîrleyüp ol âsitânededen bir ok tîrkeşine koyup kendi sadağından üç ok âsitâneye kor. Tekyesinde fukarâları ve câmi'i vardır, mihmânihâne-i fukarâdır. Ammâ bu hakîr Medîne-i Münevvere kurbünde ve Mısır İskenderiyyesi kal'asının Bâb-ı ahdarının iç yüzünde Pîr-i Tîrendazân Sa'd ibn Ebî Vakkâs deyü târihiyle bir ziyâret etdim, garîb temâşâdır. Kande medfûn olduğunun sıhhati haberin alamadım. *Allâhu a'lem.* Netîce bu tîrkeşân kavmi cümle sığır boyunduruğu gibi yayları ve kemân küreleri ve müntehâları ve aylanları ve şeddân misilli yayları ve demir yayları ve çille zencîr yayları çekerek ellerinde Kerkeri kemânları Mısır lu'bedebâzlıklarıyla fır-â-fır çevirerek ubûr edüp cümlesi Rüstemâne âlât-ı silâhlar ile müstağrak olup kimi piyâde ikişer ikişer, kimi atlar üzre süvâr olup Mısır tarzı

silâhkârlık ederek ubûr ederler. Gerçi oyundur ammâ sünnet-i Resûlullâh'dır. Hakkında:

ومارميت ولكن الله رما

âyeti nâzil olup niçe hadîsler dahi vardır. (s.315)

Esnâf-ı pehlivânân-ı tîr-endâzân-ı hadeng-güzârân: Bunların dükkânları yoktur. Ancak kârhâneleri ta'limhâneler ve Atmeydânı'nda yeniçeri ta'limhânesi ve Okmeydânı'nda Atıcılar tekyesidir. Ammâ cümle sekiz yüz pehlivân-ı darbkârdır.

Bunların pîri dahi Sa'd ibn Ebî Vakkâs'dır. Bunların alayda kârları çilesine bir sinek konsa çilesi deprer yaylar ile saban demirlerine ve pûlâd-ı Nahşivânîlere ve tomruklar ve kalkanlara ve su ile dolu şişeler ve asılı yanmış kandîllere ve âyinelere ok ile darb urup delerek ubûr ederler. Bir fırkası dahi hilâl ile ve kaz yeleşgiyle ve yazı kalemleri ve şükûfe karanfiller ile çimşîr ve ceviz tahtalarına darb urup güzer ederler. Bir zümresi dahi yeleksiz okları katı yay ile hevâyâ atup yine hevâdan önüne enüp elile oku dutup bu güne itmâm bulmuş pehlivânlar vardır.

Ammâ bu zümrenin üstâd-ı kâmilî Ebezâde'dir kim Sultân Murâd huzûrunda bir yay çilesine dörd ok gezleyüp iki ok önünde darb urur, bir ok sağ omuzundaki darbe, bir ok sol omuzundaki darbe urup bir çileden dörd ok ile bir çekişde bir şastdan dörd darb urup bir kîse altun alduğı müsbetdir kim sihr-i helâl ma'rifet-i acîbdır.

Andan bu kârda sâhib-i fûnûn Eski Sarây imâmı ve Sultân Selîmlî Sarı Solak, Murâd Hân'ın üstâdıdır.

Ve Zeyrekbaşı'nda Sovukkuyu câmi'i imâmı Bodur Alî Efendi.

Ve bu hakîr Evliyâ-yı pür-riyâ fakîr alâ kadri't-tâka ba'zı mertebe âsârlarımız vardır kim ba'zı tekyelerde maslûbdur.

Ve Pehlivân Hacı Süleymân, sâhib-i menzildir, nişangâhının târîhi: **[190a]**

Pehlivân Hacı Süleymân merd-i Hak

Kabza ilminde odur sâhib-hüner,

deyü ibtidâsı bu mısra'lardır.

Bunlar bu güne icrâ-yı ma'rifet ederek alayköşkü dibinden ubûr ederler. (s.315-316)

Esnâf-ı zıhgîrciyân: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri Ebû Tâhir Şaggâl ibn Sa'd-ı Vakkâs'dır, Selmân-ı Pâk belin bağlayup fütüvvetnâme-i kübrâda “Bağdâd Hillesi'nde arslan paralamışdır, kabri nâ-ma'lûmdur” deyü yazmış. *Rahmetullâh.*

Bunlar seyishâneeler üzre dükkânların şîr-mâhî ve balık dişi ve sığın boynuzu ve kuknus burnu ve gergerdân boynuzu ve ablak koç boynuzlarından zıhgîrler ile dükkânçelerin zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler. (s.316)

Esnâf-ı pehlivânân-ı matrakçıyân: Dükkân 10, neferât 30, ammâ dükkân sâhibi olmayan niçe bin matrakçı pehlivânlar vardır. Pîrleri Hazret-i Amr-i Ümeyye-i Zamîrî'dir kim şâtırların ve matrakçıların pîri odur. Hazret-i Alî kemer-bestesidir. Kabri Hıms şehrinde dir.

Bunlar ordu alayında bâzûların sığayup piyâde matrakbâzlık edüp pehlivânâne şecâ'at ü mehâbet göstererek ubûr ederler. Cüst [ü] çâlâk âdemlerdir.

Ser-çeşmeleri başdarda-i pâdişâhîde resenbâzlık eden Taslak Kapudan'dır kim da'vâ-yı merd ile Acem'den dörd matrakbâz-ı kâmil gelüp dördü yek hamleden hücûm edüp dördü bide matrak yetiştirüp firâr etmişlerdir.

Ba'dehu Murâd Hân bu fenne mâ'il olup matrakbâz olmuşdur. Hattâ bu Taslak Kapudan hakkında Cevrî Çelebi Şeyhzâde hicvinde Arab ağzından bu beyti terennüm etmişdir:

Jeldi Taslak verdi matrak benim aldım saşısın

Bir açtırmazdır sizi Şeyhzâde kimler ajısın.

Ba'zı yârânlar “Şeyhzâde sikim ajısın” okurlar. Taslak Kapudan bir çâpük pehlivân idi.

Andan Sultân Bâyezîd meydânı'nda kârhâne sâhibi Matrakbâz Cin Ahmed, buna bir pehlivân mukârin olamazdı.

Ve Baba Arab, bu dahi şecî' ü dilîr, yetmiş yedi bendi itmâm etmiş matrakbâz idi. Eğer her bildiğimiz bu güne tahrîr etsek seyâhatimize mâni' olup ihtisârı evlâdır. (s.316)

Esnâf-ı pehlivânân-ı gürzbâzân: Dekâkîn 12, neferât 70, niçe yüz zorâver gürzbâz pehlivânlar vardır ammâ kârhâne sâhibi yetmiş neferdir. Sâ'ir pehlivânlar dahi bu kârhânelerde cem' olup orta çekme ve kesme ve asma ve dikme ve salma ve salık ve çârtop ve şeştop gürzlerden ikişer kantâr gürzlere varınca itmân ederler.

Pîrleri Hazret-i Hamza yâr-ı gârî Hurûm Gâzî'dir, kemerine şeddi yine Hazret-i Hamza bağladı. Bunlar dahi piyâde yetmiş altı aded gürzleri ve salmaları başları üzre firâfir devrân etdirerek Rüstemâne ubûr ederler. (s.316)

Esnâf-ı pehlivânân-ı küşte-gîrân: Tekyeleri iki yerededir, biri Küçükbâzâr kurbünde Unkapanı râhı üzre Servi fûrunu mukâbelesinde Pehlivân Şücâ' tekyesi Ebü'l-feth Gâzî'nindir. Biri dahi Zeyrek Yokuşu ayağında Pehlivân Demir tekyesi'dir. Hâlâ bu tekye ma'mûrdur. İçinde tekye-nişini Baba Hasan, hüsn-i hâl ile ma'rûf bir pîr-i fânidir.

Bu tekye içre üç yüz Pehlivân Zûpînler var kim onar çift câmûs kötenin zabt eder erlerdir. Yüz, yüz elli çift pehlivânlar cümle kisbetlerin geyüp sarı şîr-i revgan yağıyla yağlayup çifte çifte âdem ejdehâsı gibi apul apul yürüyüp birbirlerine kağan arslan gibi sarılıp bu kadar temâşacılar içre birbirine evren-misâl kec-nazar edüp alt üste ve üst alta pehlivanlık ederek cümle (---) bend lu'bedebâzlıktan kesme ve şîrâzî ve kesebend ve terskepce ve pîşkabza ve yanbaşı ve sergelle ve âsumâniş ve cezâyir sarması ve boğma ve karakuş nâm oyunları icrâ ederek alayköşkü dibinden ubûr edüp pâdişâhdan ihsânlar ile şeref-yâb olup ubûr ederler.

Bunların pîri Hazret-i Mahmûd Pîr-Yâr-ı Velî'dir Hazret-i Hamza kemer-bestesidir. Kabri (---) (---) (---) dir. (s.316)

Esnâf-ı sayyâdân-ı murgân: Dükkânları yokdur, neferât 500 avcıdır. Bunlar okculara kuş yeleklerinden gücügen yeleş ve kartal yeleş ve toy ve kuğu yelekleri getirdiklerinden yamak olup alaylarında pür-silâh ubûr ederler. Bunlar tüfeng-endâz avcılarıdır, pîrleri nâ-ma'lûmdur. (s.316)

Evsâf-ı kannâsân-ı avcıyân: Bunların dahi dükkânları yokdur. Dağ ve bâğ u râğ ve ırağ u yakında kuşu kuş ile sayd edüp yeleklerin [190b] bunlar dahi okculara getirdikleriyçün alaylarında yamaklardır.

Pîrleri ibtidâ Hazret-i İsmâ'il'dir kim def'-i cû' içün Rabbü'l-İzze kendüye avı mübâh edüp ibtidâ kuşu kuş ile sayd eden Hazret-i İsmâ'il'dir. Ba'dehu Hazret asrında İmâm Hüseyin atmaca ve doğan avladup kırmızı çakşırılı kut güvercin besledüğü fütüvvetlerde mahrûrdur. Anıniçün sayyâdlar İmâm Hüseyin'den yakarlar çerâğı. Kabr-i şerîfi Bağdâd kurbünde re's-i şerîfi Yezîd-i bî-mezîd Mısır'a gönderüp Mısır'da Meşhed-i Hüseyin'de medfûn olduğu müsbetdir.

Bu tâ'ife-i sayyâdân küheylân atlar üzre ellerinde Edil doğanları ve dal doğanları ve sunkur ve toykun ve karçığa ve şâhîn ve zağanos ve balaban ve çakır

ve taştülek ve devlingec ve karakuş [ve] atmaca ve karagöz nâm bâzlar(lar)iyile tablâzlarına turrallar urarak terkilerinde sayd [ü] şikâr etdikleri kaz ve turna ve turaç ve süğlün ve keklik ve çil ve ördek ve sürhâb ve balıkcıl ve toy ve karabatak şekilli avlar ile alayköşkü dibinden ubûr ederler. (s.316-317)

Esnâf-ı mervahacılar ya'nî yelpâzeciyan: Dükkân 000, neferât 105, pîrleri Ya'kûb-ı Tâ'ifi'dir. Hazret'e kuş yügünden mervaha getirüp Enes ibn Mâlik beline şed bağlayup irşâd etdi. Kabri Musul'dadır. Bunlar dükkânların seyishâne üzre edüp gücügen yeleşinden ve gurâb yügünden ve ukkâb yeleşinden ve gûnâ-gûn çelenglerden yelpâzeler yapup ubûr ederler. (s.317)

Evsâf-ı otağa-i sorguccuyân: Dükkân 40, neferât 80, pîrleri ibtidâ Sâm'dır, sonra nâ-ma'lûmdur bir fütüvvetde görmedik. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların sorguc şâhîler ve cığa ve turna telleri ve balıkcıl telleri ve hümâ telleri ve yeniçeri çorbacısı sorgucları ve kuka süpürgeleri ile ve ibret-nümâ tâvus telleri ve Habeş tavuğu yelekleriyle dükkânların cevâhir sorguclar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.317)

Esnâf-ı kuşbâzân: Dükkân 50, neferât 600, bunların pîri yokdur. Bunların hakkında atalar “Kuşbâzı kumarbâzı, anları katl eden gâzî” demişler. Bir alay şûm [u] mezmûm kavmdir. Ammâ İslâmbol çelebilerinin mîrâsyedileri anası altından elli guruşa yumurtasın alup kendi güvercini altına koyup yavru çıkarup remmâsıyla âsumâne urûc edüp hevâdan zemîne nüzûl etdikde takla ata ata zemîne düşüp ba'zısı helâk olur.

Bu güne taklabâz, pal ve şeber ve cevizi ve Şâmî ve Mısırî ve Bağdâdî ve münakkat ve alara ve martolos ve demkeş ve saya ve talazlı ve peleng ve çıbar ve şeber ve kızıl ala ve darkıl ala ve kara ala ve tekir ala ve çakır ala ve habâr ala ve sâde kut ve tâclı kut ve çakşırılı kut, bu kadar elvân kebûter hümâmları besleyüp kâr ederler.

Ve ba'zı güvercinlerin yelekleri okculara lâzım olmağile bu kuşbâz tâ'ifesi dahi onların alayında ellerinde ve başlarında münîs olmuş kebûterler ile ve kulağı menkûşlu ve ayağı halhâllı mercân gözlü tuyûr rabisler ile ubûr eder.

Ammâ bu bâlâda zikr olunan kebûterin cümlesinden makbûl taklabâz ve Bağdâdîdir kim bir âsitâna dahi varup âvâre olup lâne eylemez, âhir on sene mürûr ederse Bağdâdî Bağdâd'da ise de gelüp âşiyân-ı kadimin bulur. Hakkâ yârânlarımızın bir kaçı kuşbâz idi, bir kaçın Bursa'ya götürüp Cum'a namâzın kılup

kafesden âzâd etduğümüz gibi Bursa üzre bir pervâz urup evc-i âsumâne urûc edüp gâ'ib oldu. Ol ân İslâmbol'da lânesine varmış.

Hikâye: Bursalı Sa'dîzâde meşhur-ı âfâk mîrâsyedi kuşbâz olup on bin guruş sarf edüp bin çift kebûter cem' eder kim pâdişâha bu cem'iyet mün'akis olur. Her bâr bu Sa'dîzâde güvercinlerine karınsa zamânında misk içinde gecelemiş nâr dânesi vermeği mu'tâd etmiş.

Hikmet-i Hudâ bir gün bu remmâyı âşiyânlarından uçurup evc-i âsumânda pervâz u çevlân ederken hikmet-i Hudâ kazâ-yı âsumânî bir ra'd ü berk ve zulemât olur kim Bursa içinde âdem âdemi görmeden kalup cümle halk feza' u çeza'a başlar. Âhir-i kâr bir gün bir gece bu zulemât Bursa üzre ber-karâr olup Sa'dîzâde'nin güvercinleri gelmeyüp aklı başından gidüp âhir dâğ-ı [191a] derûnundan başın alup Arab u Acem seyâhati olup cihânı geşt [ü] güzâr ederek diyâr-ı Mağrib-zemînde Cezâyir vilâyetine varup erbâb-ı ma'ârif ve zürefâsıyla ihtilât ederek bir gün bir âsitâneye varup görse kim yedi seneden berü kendinin gâ'ib olan ta'aşşuk etdüğü güvercinler kim Rûm'a mahsûs olan murg-ı zeyreklerdir. Esnâ-yı kelâmda sâhib-i hâneye nezâketle bu kuşları sorup hâne sâhibi eydir:

“Bu remmâyı bize Allâh verdi kim yedi yıldır bir kerre bir zulemât hark u berk ve sâ'ika kopup dünyâyı zulemât bürüyüp bu güvercinler cân havliyle bunda düşüp kaldılar” deyince Sa'dîzâde eydir:

“Bu remmâ cümle benimdir kim yedi yıldır seyâhat edüp mâlîm arardım. Hamd-i Hudâ buldum” deyince sâhib-i hâne,

“Neden ma'lûm isbât eyle” dedükde,

Sa'dîzâde “N'ola?” deyüp tîz sûk-ı sultânîye gelüp bir miskâl misk-i Hoten alup bir yük nârı dâneleyüp misk ile bir gece nâr yatup ale's-sabâh ki olur Sa'd[î]zâde sâhib-i hâneye,

“Buyurun güvercinler benim olduğun size isbât edeyim” deyü sâhib-i hâne ile niçe yârânlar güvercinler âşiyânesi önünde durup Sa'd[î]zâde yuva kapusun açup âdet-i kadîmesi üzre güvercinlere,

“Dü çip çip” deyü na'ra edüp peştemâl içinden mümessek nâr dânesin bu kebûterlere nisâr edince azametullâh bu güvercinler mâbeyninde bir kuğurdu ve bir vığırdı peydâ olup nâr dânesine cân atup tenâvül şetdiklerinde bir kerre yerlerinden kopup evc-i âsumâna su'ûd edüp ber-hevâ gâ'ib oldular.

Hâne sâhibi şimdi güvercinler gelir ümîdinde olup muntazır iken Sa'dî Çelebi eydir:

“Hamd-i Hudâ mâlımı isbât etdim mi?” dedükde cümle Cezâyir halkı hayrân kalup Sa'dî Çelebi, Cezâyir'den yetmiş günde gemiler ile Rûm'dan Bursa'ya gelüp görse cümle kuşları âşiyânlarında yavru çıkarup yine bi-aynihi(?) yatmışlar.

Sa'dîzâde ehl [ü] iyâllerine su'âl edüp Cezâyir'den pervâz urdukları gün ibtidâ âşiyânına dâhil olan Bağdâdîler, andan pal ve şeberler gelür. Sa'd[î]zâde hisâbıyla Cezâyir'den sekiz sâ'atde Bursa'ya dâhil oldukları muhakkaktır. Hakkâ ki Bağdâdî hakikatli kuşdur.

Ve cemî'i kuşlardan Cenâb-ı Bârî güvercini zeyrek halk etmiştir. Ammâ beslemesi şûm u mezmûmdur. Meğer kırmızı tepeli ve ayağı çakşırlı kut güvercini ola, anı evlerde beslemek sünnetdir. İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin için Hazret-i Alî beyâz ve bensiz çatal ibikli ak horos ile kırmızı çatal tepeli ve çakşırlı hümâm beslemişlerdir, deyü yazmışlardır. Ammâ gayrısın beslemek memnûdur'dur, zîrâ evlâdları olan başdan kışdan çıkar, gâyet ihtirâz lâzımdır. (s.317-318)

Esnâf-ı tavukcuâyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Kârûn'dur kim ibtidâ tavuğu re's-i mâl deyü besleyüp kendisi yere geçdikde tavukları sahrâda bulunup mâl-ı Kârûn'dan tavuk ve Mısır'da natrûn kalmışdır. Ve Mısır'da tavuğu fişki içinde yavru çıkarmağı Kârûn peydâ eylemiştir. Bu dünyâda anı görmeyen bir şey görmemiştir. Üçüncü cild kitâbımızda Mısır evsâfında mufassal tahrîr olunmuşdur, ana nazar oluna.

Bu tavukcular kuş besleyüp ba'zı Mısır tavuğu ve kaz ve ördek yelekleri okculara ve yelpâzecilere lâzım olduğunda bu okcubaşı alayına ta'yîn olunup seyishâneler üzre kafes kafes dicâclar ve gûnâ-gûn her diyârın horoslarından ba'zı boynuzlu ve çatal ibikli ve ikişer ımlık horoslar ve semiz beslenmiş ımlık tavukları ile horosları “kukırıku kurıku” diyerek ubûr ederler. (s.318)

Esnâf-ı sayyâd-ı serçeciyân ve gayrı murgân: Bunların dükkânı yokdur, hemân bâğ u bâğçeler kenârında dâm [ü] duzahlar ile ve dutkal gibi ökseleri çalılara sürüp serçe ve iskete ve filorunya ve başdankara ve ispinoz ve saka kuşu ve işlibe ve ferye ve kuyruk atan ve kara bülbül ve bokluca bülbül ve bülbül-i gûyâ-yı hezâr ve mankır kuşu ve pozbakal ve ishâk kuşu ve sarı asma ve kara tavuk ve kârvân kuşu ve üğeyik ve hakkuran ve Yûsuf Mısır'da satıldı ve beyâz kumru, bu makûle murgân-ı hoş-nevâları sayd edüp kafesler içre mahbûs edüp giderken saka kuşları

kafesleri altındaki kâseler içinden yüksük kadar kovacıklar ile minkârıyla ve nâhunuyla su çeküp kovadan nûş eder. Mankır kuşu kezâlik kafesinin içinden mankır taşır bir turfe kuşdur. Ve sâ'ir kuşların herbiri birer **[191b]** gûne nevâhânlık edüp feryâd ederek sayyâdları dahi gûnâ-gûn şakalar ederek ubûr ederler. Bunlar dahi garâyib esnâfdır. (s.318)

Esnâf-ı bülbülcüyân: Neferât 500, bunların dükkânları yokdur, ekseriyyâ hânedânlarda zât-ı şerîf mollâ ve vüzerâzâde sâhib-i tab' çelebiler ve berber dükkânlarında üstâd-ı kâmiller perveriş edüp hezârın hezârân nalesinden rûhlarına gıdâ hâsıl olur.

Bunların niçe yüzü ellerinde incü ve akîk-i yemeni ile örülmüş bülbül kafesleri var kim ba'zı kafes bin guruşa olmaz, mülûka hedâyâ için yapılmış kafeslerdir.

Bu kafesler içre aşkıyâ ve bî-hicâb kesret-i nâsdân bî-pervâ bülbüller feryâd [ü] figânlar ederek birbirine hasmâne nâle ve nâlišler ederek niçe yüz kafes bülbül ve niçe yüz kafes kara tavuk tûtî-i gûyâ kimi ihlâs kimi salavât getirerek kafeslerle tûtîler dahi ubûr ederler.

Bu esnâflar ubûr etdikden sonra kemânkeşbaşı ve Okmeydânı'nda puta yerinde atıcıbaşı cümle atıcılar ile yayları ellerinde çekerek kurarak yasarak saf saf ubûr ederler. Ardı sıra yaycıbaşı ve okcubaşı ve yeniçeri ocağından ta'limhânebaşı ile üç ağa at başı berâber rikâb rikâbe ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile pür-silâh ubûr ederler.

Bu yaycıbaşı ve okcubaşıya on tokuz aded esnâf yamak olup cümle (---) aded dükkândır ve cümle (---) aded asker-i esnâfât-ı gûnâ-gûndur. Bunlar dahi tahrîr olunduğu gibi alayköşkü dibinden âmâde ubûr etmişlerdir. (s.318)

Esnâf-ı hayyâtân ya'nî terziyân

Kârhâneleri ikidir, Arslanhâne'ye muttasıl kârhânelerin Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî binâ etdi (---) başı kârhânesidir. Alayköşkü mukâbelesindeki kârhâne Sultân Süleymân Hân Gâzî binâ etdi. Bu ikisi dahi kârhâne-i azîmdir kim (---) başı kârhânesidir, her birinde beşer yüz neferât vardır. Ammâ taşra İslâmbol'un dörd mevleviyyetinde cümle terzi dükkânları üç bindir neferâtları beş bindir. Bu cümlenin pîrleri ibtidâ Hazret-i İdrîs Nebî'dir. Hâlâ Cennet-i me'vâda ehl-i cennet olacıklara hülle biçmededir. Hazret-i Îsâ dahi cennetdedir. Ölmeden cennete giren bu iki peygamberdir.

Hazret-i İdrîs Arz-ı Hâsân'dan İsvân diyarına gidüp anda halkı dîne da'vet edüp âhir âsumâne İsvân şehrinde urûc etdüğü mağârâsı üzre olan kayada kadem-i şerîflerinin çukurundan bu hakîr âb-ı rahmet nûş etmek müyesser olmuşdur. Ammâ Hazret-i İsbâ Kudüs-i Şerîf kurbünde Nâbulus şehrinde habs etdikleri mağârâdan âsumâne urûc etdikleri gârda hatm-i şerîf etmişiz.

Ezîn-cânib terzilerin pîri İdrîs Nebî'dir. Lâkin Hazret-i Risâlet asrında pîr [ü] pîş-kademleri Dâvûd-ı Tâhirî'dir kim Selmân-ı Fâris'in on birinci kemer kuşatduğu pîrdir. Cümle derzilerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri (---) (---)'dedir.

Ammâ bu iki hünkâr derzibaşlarından gayrı taşra derzibaşısı cümle ehl-i hirefîn pür-silâh edüp seyishâne tahtirevânlar üzre cümle dükkânların hil'at-ı fâhireler ile tezyîn edüp sıriklar üzre Mısır ve Dimyât ve Tire alacalarından gûnâ-gûn biçilmiş dikişi nâ-mâ'lûm ve alacaları birbirine muvâfık kâr-ı kadîm hil'atları ve dikişsiz dokunmuş alacaları yenlerinden sıriklar üzre gerüp arz-ı kâlâ ederek cümle derzi dilberânları silâhlar ile kendülerin tezyîn edüp tay ederler. Seferlerde lâzımlı esnâf olup pîr-i kadîmlerine ri'âyeten gayrı ehl-i hirefe takaddüm olundu. Zîrâ pâdişâhlar dahi bunlara muhtâcdır. (s.318)

Esnâf-ı hayyâtân-ı dolamacıyân: Bunların büyük kârhâneleri (---)'dır, ağaları dahi andadır. Sarây-ı hâs'da olan büyük oda ve küçük oda gılmânları cümle çuka dolama geyerler. Bu esnâfın kârlarıdır kim âsitâne-i kadîmdir, Bedâsten kurbünde.

Cümle dolamacılar seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn çuka dolama ve ferrâceler ile zeyn edüp kendileri pür-silâh olurlar.

Bu bâlâda tahrîr oluna[n] hil'atçı derzibaşı ve dolamacı derzibaşılar ve altı yüz neferâtları cümle pâdişâh kullarıdır ve nâzırları hünkâr hazînedârbaşısıdır. Şöyle ma'lûm ola. (s.318-319)

Esnâf-ı kapamacıyân: Dükkân 300, neferât 500, bunlar dahi pîri Dâvûd-ı Tâhirî'dir. [192a] Bu esnâf dahi seyishâneler üzre dükkânların Lekefûrî ve Bruçî ve İmâm Rızâ bezi ve Musul ve Diyârbekir bezleri ve Ahmed-âbâd ve Hitâyî bezlerinden kapama hil'atlar ile dükkânların bezeyüp pür-silâh ubûr ederler. (s.319)

Esnâf-ı hallâcân-ı pembe: Dükkân 104, neferât 300, pîrleri Mansûr-ı Zâhidü'l-Kattân'dır kim Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk beline şed bağlayup on ikinci pîr etdüğü bu Zâhid Mansûr-ı Kattân'dır kim cümle hallâcların silsilesi ana çıkar. Kabri Bağdâd'dadır.

Bu hallâclar araba ve kızaklar üzere dükkânlarında ûsûl-i âheng ile kemânlarının vertârlarına tokmak urup,

“Tır tıka tır tık tır tır tık tıka” deyü düyek usûlünde tokmak urarak pembe atarak gülüp oynayarak üzere oturarak ubûr ederler. Bir sınıfı dahi serâpâ elvân elvân pembelerden muvahhidî ferrâce ve hil’atlar ve çakşırlar ve pembe destâr-ı gûnâ-gûnlar ve pembe topuz ve teberler ve tüfengler ile ubûr ederler.

Ve tahtrevânlar üzere rengâmîz pembelerden siyâh gözlü âdemler ve hayvânâtlar ve arslan ve kaplanlar ve ejdehâ ve evrenler edüp gözleri nârenc ve turuncdan edüp her arslanı ve kaplanı demir zencîrler ile kayd [u] bend edüp zencîrin bir ucu yine pembeden eli deyenekli arslancı elinde olup tahtrevânlar üzere ubûr ederken alayköşkû dibinde hünkâr huzûrunda ba‘zı pembe hil’at giyen âdemlere âteş verüp seyrâncılar üzere varup cümle halk bir hây-hûya varup bu şakalar ile ubûr ederler. Ba‘zı hallâc ârifleri.

“Sakın pamukdan arslan geliyor” der. Ba‘zılar,

“Korkma pamukdan arslandır, kaba kaftan kâlıbıdır, hâkim değildir” deyü darb-ı mesel edüp giderler. (s.319)

Esnâf-ı takyacıyân-ı zenân: Dükkân 55, neferât 300, pîrleri Abdullâh-ı Vâsıtî’dir, on üçüncü pîrdir, Selmân-ı Pâris kemer-bestesidir, takyacıların silsilesi ana çıkar. Kabri yine Bağdâd Vâsıtı’ndadır. Bunlar seyishâneler üzere dükkânların dîbâ ve şîb ü zerbâflar ile ve nigârpâre takyalar ile ve dîbâ ve katife zerdûz işleme terpûşlar ile kârhânelerin zeyn edüp ve cümle takyacı cüvânları müzeyyen olup pür-silâh-ı gûnâ-gûn ile ubûr ederler. (s.319)

Esnâf-ı kavukcuyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Abdullâh bin Sa‘d’dır kim Hazret’in tâcına hizmet ederdi. Kabri Mekke Mu‘allâsındadır, Enes ibn Mâlik nazar-gerdesidir. Bunlar dahi dükkânların katife ve çuka ve kavukları ile tezyîn edüp cümle kavukçular ve pençe-i âfitâb kavukçu cüvânları akmişe-i fâhire ile pür-silâh ubûr ederken ba‘zı İslâmbol zürefâları kavukcu cüvânlarına “Çelebi temen alır mısın” deyü ulaşırlar. Bir kerre aceb hatâ olayazdı. Bu temen latîfesinden cüvânları aslâ haz eylemeyüp efvâh-ı nâsda şâyi’ kelâmdır. (s.319)

Esnâf-ı kelle-pûşcıyân: Dükkân 105, neferât 305, pîrleri (---) (---) (---) (---). Kabri (---)’dedir. Bunlar ekseriyyâ Midilli Urumlarıdır. Seyishâneler üzere kelle-pûşların zeyn edüp kendüler dahi tebdîl-i câme ile pür-silâh ubûr ederler. (s.319)

Esnâf-ı yorkancıyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Kâmil-i Hindî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Hazret-i Osmân'da olan Hazret'in kerîmeleri Rukiyye ve Ümmü Külsûm ve Hazret-i Alî'de olan bint-i Resûl Fâtımatü'z-Zehrâ'nın cihâzlarına hizmet etmiş Kâmil-i Hindî'dir kim yorkancıların pîridir. Kabri Yemen diyârında şehr-i Cüble'de yadır. Bu şehir hali(?) Mekke'ye karîbdir.

Bu yorkancılar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların atlas ve dîbâ ve sereng ve hârâ yorkancılar ile zeyn edüp cümlesi müsella ubûr ederler. (s.319)

{**Esnâf-ı zincef ütücisi:** Dükkân 30, neferât 40, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Bunlar dükkânlarında mantar şeklinde mermer üzre atlas zincef ve ütülü ulemâ hil'atları ederek ubûr ederler}.(s.319)

Esnâf-ı ehl-i kanâ'at, gömlekiyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri, ibtidâ Hazret-i Şîs'dir, pembe ipliği eğirüp bez dokuyup gömlek yaptı. Anın dahi pîri Cibrîl-i Emîn'dir. Ammâ Hazret asrında pîrleri Hazret-i Huzeyme'dir kim Hazret'in kayınbabasıdır kim kızı Sitti Zeyneb'i Hazret-i Resûl'e verdi. Huzeyme'nin kabri Mekke Mu'allâsındadır. Bu Huzeyme, Hadîce-i Kübrâ'dan ve Sitti Âyişe'den iplik alup gömlekler edüp bey' edüp kifâf-ı nefis ederdi.

Bu gömlekciler dahi seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn ak kenârılı İslâmbol [192b] ve Dırâma ve Serfice ve Kalamata ve Tırabuzan gömlekleriyle dükkânların tezyîn edüp ve dikişsiz dokunmuş hayâl bezden gömlekleri sıriklara serüp cümle arz-ı kâlâ ederek geçerler. (s.319)

{**Esnâf-ı dülbendciyân:** Dükkân 100, neferât 500, bunlar dahi âmâde ubûr ederler. Pîrleri bizzât Hazret-i Resûl-i Ekrem'dir kim Mekke'den Busrâ şehrine sarık götürüp bey' edüp kendüler beyâz destâr-ı Muhammedî sardılar, sonra geysûdâr olup Hazret-i Alî ile siyâh imâme sardılar. (s.319)

Esnâf-ı yağlıkiyân: Dükkân 60, neferât 100, ibtidâ yağlık mahrama işleyen Hazret-i Süleymân hâtûnu Belkîs Ana'dır. Sonra Hazret asrında mahrama dokuyup satan (---)dir. Selmân kemer-bestesidir. (---) (---) (---)

Bunlar dükkânların gûnâ-gûn münakkaş Kaya Sultân ve sarây yağlıklarıyla müzeyyen edüp arz-ı kâlâ ederek ubûr ederler}.(s.320)

Esnâf-ı örücüyân: Dükkân 10, neferât 35, pîrleri Atâullâh Habeşî'dir, Enes belin bağlayup kabri Habeş Zeyla'ındadır. Hazret-i Osmân ile Habeş'e gidüp anda merhûm olup bizzât Hazret-i Osmân cesedin gasl edüp cenâzesine imâmet edüp Hazret-i Osmân defn etdi. Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

Bu örücülerin dükkânları Mercân câmi‘i dibinde Sırt hammâmı önündedir. Kârları bir Kışmîrî şâl ve dülbend ve atlas ve hârâ ve ihrâm makûlesi eşyâları sıçan delse veyâhûd bir gûne âfet etse bunlar ol rahnedâr olan yerleri örüp gâ‘ib ederler, aslâ ma‘lûm olmaz, musanna‘ kârdır. Bunlar dahi seyishâneleer üzre örücülük ederek ubûr ederler. (s.320)

Esnâf-ı ehl-i kâmil, cüllâhân: Dükkân 300, neferât 1000, ibtidâ pîrleri Hazret-i Şîs'dir. Lâkin Hazret asrında pîr [ü] pîşvâları (---) Selmân-ı Pâk'in kemerbestesidir. Kabri (---) (---) (---). Bunlar tahtirevânlar üzre dezgâhlarında bez dokuyarak ubûr ederler. (s.320)

Esnâf-ı paracyân-ı çuka ve kumâş: Dükkân 45, neferât 180, pîrleri Ebü'l-hüdâ ibn Yâsîn'dir. Enes ibn Mâlik'e mâlik olup anın telâmîzinden oldu. Ebü'l-hüdâ'nın kabri Bağdâd Cevâzir'indedir. Bunlar dahi seyishâneleer üzre dükkânların gûnâ-gûn akmişe ve çuka pâreleriyle zeyn edüp geçerler. Bunlar dahi cümle Midillici Urumlardır ammâ mün'imlerdir. (s.320)

Esnâf-ı ehl-i kemâl, iplikciyân: Dükkân 255, neferât 500, bunların pîri (---) Enes ibn Mâlik perverdesidir. Kabri Fûncistân'da Sennâre şehrindeyir. Dükkânların elvân elvân iplikler ile donadup geçerler (s.320)

Esnâf-ı ehl-i icâd gazzâzân: Dükkân 300, neferât 800, pîrleri İmâm Gazâlî'dir derler ammâ galatdır. Hazret-i Risâlet huzûrunda pîrleri Abdullâh bin Ca'fer-i Tayyâr'dır, Selmân'ın yigirmi tokuzuncu halifesidir. Cümle gazzâz ve mutâfların pîridir.

Bu gazzâzânların seyishâne ve tahtirevânlar üzre dükkânların cevâhir murassa'ât ve akmişe-i fâhire ve som girih ve teybend kuşaklar ile ve gûnâ-gûn sırma mebrûm işler ve âvîzeler ile kârhâneleer eyle tezyîn ederler kim gûyâ Bursa'da Gelincik çârşûsu zeyn olmuşdur.

Ve pâk ü pâkîze gazzâz cüvânları ve kendüleri ile müzeyyen ederler kim gûyâ her biri gilmân-ı hakîkîdir. Zîrâ İslâmbol içre dilberân medh olunsa ibtidâ kavukcu, sâniyen takyacı, sâlisen gazzâz dilberânları medh olunup şehrengîz olmuşdur. Bunlar dahi şîve ve reftâr ederek ubûr [ederler]. (s.320)

Esnâf-ı ibrişimciyân-ı Yahûdân: Dükkân 100, nefer 200, pîrleri (---) (---) bunların Bezâsten cenbinde başka çârşûsu ve miyâ[n]cıları ve çavuşları vardır. Seyishâne üzre gûnâ-gûn Lahîcân ibrişimiyle dükkânların zeyn edüp tebdîl-i câme güzer ederler. (s.320)

Esnâf-ı düğmeciyân-ı harîr: Dükkân 50, neferât 600, niçe bini dahi hânesinde işlerler, dükkânların Tırabızan kârı harîr düğmeler ile zeyn edüp ve işliyerek ubûr ederler.

Bunlardan sonra ser-çeşme-i derziyân, hil'atçı derzibaşı ve dolamacı derzibaşı nakîb ve çavuşları ve şeyhleri ve du'acılarıyla sekizer kat mehterhaneleriyle ubûr ederler.

Bu terzibaşılara yamak olan esnâf cümle on tokuzdur ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.320)

Esnâf-ı haymeci ya'nî çadırcıyân

İbtidâ çadırı Cemşîd peydâ etmişdir. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Nâsır bin Abdullâh el-Mekkî el- Hayyâm'dır. Selmân-ı Pâk belin bağlayup çadırcıların silsileleri ana çıkar. Merkad-i pür-envârı (---) (---) (---) Hazret'e ihrâmdan hayme yapmışdır.

Bu haymeciler tahtirevânlar ve arabalar üzre münakkaş ibret-nümân haymeler kurup içinde çadırcı dilberânları işleyerek birbirlerine şaka ederek geçerler.

Bir fırkası dahi nakş-ı bûkalemûn kitâbeleri üzerlerine geyüp tengetir çadırlar ve sâyebân-ı nâmûsiyye ve Sahâbeler kurup çadır üstünde bir küçük çadır dahi [193a] peydâ edüp cümle askerî silâhile müsella olup ubûr ederler. (s.321)

Esnâf-ı tanâbcıyân: Dükkân 40, neferât 000, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların elvân elvân pembe iplikler ile mebrûm tanâblar ile müzeyyen edüp geçüp giderler. (s.321)

Esnâf-ı kolancıyân-ı hayme: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri yine gazzâzlar pîri Abdullâh bin Ca'fer-i Tayyâr'dır. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların çadır kolanlarının envâ'ıyla zeyn edüp geçerler.

Bunlardan sonra yine çadırcıbaşının güzîde askeri ve şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve kethudâları ve ağaları at başı berâber teberrüken hünkâr çadır mehterbaşı da bile alaya binüp sekizer kat mehterhâne ile geçerler.

Bu çadırcıbaşuya (---) üç aded esnâf yamaktır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.321)

Esnâf-ı kürkcüyân

Dükkân cümle 500, neferât cümle 1000, bunlar dahi iğne ile kâr etdiklerinden pîr-i kadîmleri İdrîs Nebî'dir. Ammâ ibtidâ kürk geymeği sayd [ü]

şikâr için Hûşeng Şâh her hayvânın postun geyüp dağlarda ol hayvân sıfatında gezüp hayvânları ol takrîb ile şikâr ederdi. Gayrılar dahi görerek post geyüp safâ etmeğe başladılar. Tâ ki Hazret-i Risâlet asrında kürkçülerin pîri Amr ibn Âmirî'dir. Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabr-i münevveri (---) (---) (---) (---)'dir kim on dördüncü pirdir.

Bu kürkçü esnâfıyla tabakların bir acâyib ma'rekeleri olup âhir pâdişâh ve a'yân [u] eşrâf kürk geymeğe muhtâc olduğundan bu esnâf mukaddem gidüp başka mehterhâne ile ubûr etmek fermân olunup bunlar tahtirevânlar ve seyishâneler üzere dükkânların niçe yüz bin guruşluk semmûr ve şak ve zerdevâ ve sansâr ve zincâb ve semmûr paçası ve semmûr kafâsı ve kâkûm ve ördek boğazı ve kuğu boğazı ve sakkâ kuşu boğazı ve tilki boğazı ve nâfesi ve çilkavası ve beyâz Maskov tilkisi ve zakan ve kebûtî ve kuzu bağanası ve düşüt bağana kürkleriyle dükkânların zeyn ederek ubûr ederler.

Ba'dehu Mahmûdpaşa çârşusunda Urum kürkçüleri başka bir alay-ı azîm olup niçe yüz kürkleri ters geyüp başlarında ayu postlarından ucbe külâhlar ve çakşırları cümle postdan ve niçe yüzü serâpâ kaplan ve bebr ve arslan ve kurd postlu ve başlarında semmûr kalpak tâclar ve ellerinde kosdaniçe ve harbeler ile atlarının cümle bisâtları hayvânât derilerine müstağrak olup geçerler.

Bir fırkası dahi yine hayvânât derilerine sarılmış yaban âdemleri yapmışlar kim *Allâhümme âfinâ* gören âdemlerin zehreleri çâk olur. Her bir yaban âdemleri beşer ve altışar pranka zencîrler ile bağlayup her birin beşer altışar âdem keşân-berkeşân çekerken yaban âdemleri seyirci olan âdemlerin üstüne hücum etdikce ol ucbe-likâlar havfindan halk içre bir hây-hû kopar kim ta'bir olunmaz. Ve niçe yüz gûnâ-gûn dîv ve perîler sûretleri edüp ayakları hevâda başı ser-nigûn ammâ yine zemînde iki ayağıyla yürüyüp halk üzere hücum ederler. Ve niçe eşkâl-i acîbe cinler ederler kim bu alayı görmeyen âdem gördükde aklı perîşân olur.

Ve niçe yüz arslan ve kaplan ve bebr ve ayu postlarına âdemler girüp dörd ayak üzere giderken halka kıya kıya nigerân eyleyüp zencîrler ile ubûr ederken ba'zı âdemler üzere hamle edüp zencîr-keşler ellerindeki hezârânlar ile urup zabt ederler.

Bir esnâfı dahi ayu ve hınzîr ve kurd ve sığın ve karaca derilerine âdemler girüp zencîrsiz apul apul giderken gerüden bir alay alaca zağarlar ve tazılar ve samsonlar ile bu kadar avcılar ellerinde harbe ve navurta silâhlar ile domuzlar ve ayı

ve kurdlar içine girüp birbirlerine hamle edüp bir av faslı ederek hünkâr önünden ubûr ederler. (s.321)

Esnâf-ı semmûr kalpakcıyân: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri nâ-ma'lûm olup tâc-ı Âl-i Cingiziyân'dır. Bunlar dahi dükkânların semmûr kalpaklar ile zeyn edüp niçe dâne semmûrların içlerin pembe ile doldurup bir köşede ipler ile çeküp hareket ettirüp bu tarz ile geçüp giderler. [193b] (s.321)

Esnâf-ı bâzergân-ı semmûr: Neferât 1000, bunlar cümle Rûmeli'nde Serfice ve Filorunya ve Liçista ve Gölikesri şehirlerinde sâkin bir alay bî-dîn ve bî-pîr Urumlardır. Her sene Maskov diyarından semmûr ve zincâb ve gayrı kürk getirür ankâ bâzergânlardır. Cümle semmûrlarını tersin geyüp seyishâne ve atların dahi serâpâ semmûr ve balık dişi ta'bîr etdikleri sülük dişleriyle seyishâneleri ve tahtirevânların zeyn edüp ubûr ederler. (s.321)

Esnâf-ı avcıyân-ı murgân {ve gayrı hayvânât}: Neferât 200, bunlar kürkcü avcılarıdır, ellerinde hatt-ı şerîf ile mu'âf müsellemlerdir kim çakırcıbaşı ve doğancıbaşı ve şâhincıbaşı ve atmacacıbaşı ve bostancı ve yeniçeri ocağı tazıcıbaşıları ve İstiranca'da avcı odaları yeniçerisi dahi bu kürkcülerin avcılarına müdâhale edemezler. İslâmbol'un cânib-i erba'asında Çekmece gölleri'nde ve Terkoz göllerinde kuğu ve saka kuşu ve yeşilbaş ördek ve alaca ördek urup boğazların kürkcübaşıya kanatların okcubaşıya verirler. Bunlar dahi şikâ[r]larıyla geçerler. (s.321)

Esnâf-ı parşçıbaşı: Ağa bir, kârhânesi Arslanhâne'dedir. Neferâtları 55, bunlar dahi kürkcübaşı pars ve şak postu sâhibi olmağile pâdişâhın cümle parsların altun ve gümüş zencîrler ile keşân-ber-keşân serâser çullar ile ellerinde hezârân asâlar ile “Alamadı parsım, göremedi parsım” deyüp geçerler. (s.321)

Esnâf-ı kethudâ-yı arslancıyân: Pîrleri Hazret-i Esedullâhü'l-Gâlib Hazret-i Alî ibn Ebî Tâlib'dir kim cümle yırtıcı hayvânlar Aliyyü Velî'nin hâk-i pâyine yüzler sürerler idi. Fermân-ı şehriyârîyle arslancıbaşı aslan, kaplanlarıyla kassâbbaşının mandıra çobanları samsonları alayında gitmek fermân olunup kürkcübaşı arslan ve kaplan ve bebr postların debâğat etdüğüçün arslancıbaşı kethudâsı kürkcübaşı alayında alay etmek fermân-ı Cem-cenâb olup elli aded arslancı yezîdi arslan ve kaplan ve pelengleri ve ayu ve kurd ve andık ve sırtlanları zencîrler ile keşân-ber-keşân çeküp her biri ej[de]hâ-misâl âdemlere hamle ederek geçerler.

Bundan sonra cümle kürkçülerin Urum ve müselmân dilberleri serâpâ şırtıma mirzâyî kalpaklar geyüp hemisi pür-silâh olup avcıbaşı ve parscıbaşı ve arslancıbaşı kethudâsı ve kürkcübaşı esbâb-ı ihtîşâmiyle mülebbes rikâb rikâbe licâm licâme berâber gidüp ardı sıra dilberânları ve sekizer kat mehterhâne ile şâdumânlar ederek ubûr ederler.

Ammâ bu kürkcü esnâfı eğer sefer ve hazarda Osmânlıya gâyet lâzımlı esnâfdır. {Bunlara yamak esnâf cümle altıdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (-- -) asker-i pür-silâhdır.} (s.321-322)

Evsâf-ı âhiyân ya'nî debbâğân

İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde on iki mahalde tabbâğ kârhâneleri vardır kim her birinde Âhi Evranî evren-misâl şâhbâzlar vardır kim âdem ejdehâlarıdır. Bunların içine kanlı ve harâmî girse aslâ hâkime vermezler. Ammâ ol kanlı anların elinden halâs dahi olamaz, ana köpek necisi kirdimân etmeğe ta'yîn edüp elbette tâ'ib ü tâhir olup bir kâr sâhibi olur. Cümle tabbâğ kârhâneleri 700'dür. Neferât cümle 3000 kâmil. Pîrleri Hazret huzûrunda Zeyd-i Hindî'dir, Selmân-ı Pâk'in kemer-bestelerinden onuncu pîr [ü] pîşvâdır. Ca'fer-i Sâdık'ın Fütüvvetnâme-i Kebîr'inde mastûrdur. Kabri (---) (---)'dir.

Ammâ ehl-i Rûm mâbeyninde tabbâğlara Ahiler derler, ya'nî Kayseriyye'den zâhir olan Ahi Evran ile şöhret bulmuşlardır. Ol ise Âl-i Selçûkiyân asrında bir ulu sultân imiş firâvân menâkıbı vardır. Cümleden biri Kayseriyye'de sâkin iken pâdişâha gamz edüp Ahi Baba öşür vermez derler. Âdemler ve hâcibler ta'yîn edüp Ahi Baba'yı dükkânında bulup kayd [u] bend ederken hemân dükkânının içinden bir evren zâhir olup hâciblerin bir kaçın pâre pâre ederken Ahi Baba zâlimler elinden halâs olup evren ile berâber Selçûkiyân önüne gelüp pâdişâhın akli gidüp,

“Korkma beğim bu evren benim dünyâ ve âhiret amelim ve karındaşımdır” deyü ölen hâciblerin defn etmesin ricâ edüp ricâsı cân [u] baş üzre kabûl olup hâcibleri defn eder, anıñün Ahi Evran derler.

Ba'dehu Kayseriyye'den hicret edüp hâlâ Anadolu'da bizim Kaya Sultân hâssı Denizli şehrinin bâğları [194a] arasında bir âsitâne-i azimde medfûndur. Anıñün Rûm tabbâğları pîrimiz Ahi Evran'dır derler, ammâ sahîhi Hazret huzûrunda pîr olan Zeyd-i Hindî'dir.

Ammâ bu tabbâğlar bahâdır ve zorba kavim olmağile cümle (---) aded esnâf bunlara bakarlar. Her kankı zamânda olsa elbette ser-çeşmelerine Ahi Baba derler.

Merhûm Melek Ahmed Paşa efendimizin sene 1006 [/1597-98] târîhinde vezâretten azline bunlar sebep olmuştur. Hakkâ ki zorba esnâf-ı bî-insafdırlar. Bunların cümlesi bir yere cem‘ olsa pâdişâhları hal‘ edüp cülûsa kâdirlerdir.

Bunlar bu ordu alayına cem‘ olup niçe bin zeber-dest pâ-bürehne ve ser-bürehne tabbâğ teknesinde kirdimândan çıkmış eli ayağı löklerden kırmızı kırmızı ve kiminin sahtiyân mazısından kolları ve tırnakları ve parmakları siyâh siyâh olmuş sîne-çâk kârları şer‘ile pâk Kelâm-ı İzzet cildleri olacak niçe bin reng-â-reng sahtiyân hırkalar ve ferrâceler ve muvahhidiler ve şepkülâhlar ve meşinden hil‘at-ı fâhire ve meşin destârlar ve sahtiyândan gürzler ve topuzlar ile “Aşa aşâ” deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Bir firkaları dahi tahtirevân ve arabalar üzre dükkânların hevâyî ve âsumânî ve gül şeftâlû ve kırmızı ve sarı ve nefî reng sahtiyânlar ile zeyn edüp geçerler.

Bir fırkası dahi arabalar üzre tekneler içre keçi derilerin kirdimân edüp püşt-i pâ urarak “Yâ Hay” ismiyle ubûr ederler.

Bir zümresi “Pâk ederiz, pâklarız, pâk ederiz” deyü geçüp giderler.

Ve bu tâ’ifenin bir iftihârları dahi oldur kim bir yeşil sarık üzre bir eski deriden bayrakları vardır, tâ Dahhâk-i Mârî’yi katl eden Kâve-i âhenger’in önündeki sahtiyân şeddîr kim “Anı bayrak edüp Dahhâk üzre gulû edüp Dahhâk’ı katl etdi, ol meşin bayrak budur” deyü iftihâr edinirler. Ammâ gâyet hıfz edüp alay-ı azîm ile güzeşt ederler. (s.322)

Esnâf-ı sağrıciyân: Unkapamı'nda dükkânları 12, neferât 100 aded kavmdir. Kadîm-i eyyamdan tabbâğâna yamak olagelmişlerdir. Bu ordu alayında kılıççıbaşya yamak olup anların alayında zikri sebkat etmişdir. Bunlar dahi üstâdlardır. (s.322)

Esnâf-ı güdericiyân: Kârhâne 80, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunların kârhâneleri Hocapaşa semtinde cümle Yahûdîlerdir. Seyishâne üzre güderi yaparak sebkat ederler. (s.322)

Esnâf-ı tirşeciyân: Kârhâne 26, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) seyishâneler üzre dükkânların ve kendi libâsların gûnâ-gûn, rengâreng tirşeler ile zeyn edüp cümle ubûr ederler. (s.322)

Esnâf-ı keçeciyân: Kârhâne 400, neferât 1005, pîrleri Ebû Sa‘îd et-Tarî'dir, Selmân-ı Pâk'in şed bağladığı on beşinci pirdir. Merkad-i pür-envârî Kerbelâ'dadır. İmâm Hüseyin ile şehîd olmuştur. Çok Yezîdî'yi katl etdüğüçün Acem diyârında

“Meşhed-i Ebû Sa‘îd et-Tarî gûriyçün” deyü yemîn ederler. Ziyâretgâh-ı Mu‘tezilî ve Şî‘îdir. Bu keçeciler tahtirevânlar üzre keçe deperek ve yapağı hallâclıyarak gûnâ-gûn keçe külâh keçe esbâblar ile ubûr ederler. (s.322)

Esnâf-ı dülbend börkcüyân: Atbâzârı’nda dükkân 40, neferât 100, bunların dahi pîri Ebû Sa‘îd’dir. Bunlar dahi arabalar üzre gûnâ-gûn kırmızı keçeden dülbend börkleri ve keçeden yekpâre Ma‘nisa yağmurlukları yapup arz-ı metâ‘ ederek tayy ederler. (s.322)

Esnâf-ı keçeciyân-ı yeniçeri: Dükkân 10, neferât 60, pîrleri yine Ebû Sa‘îd’dir. Dükkânları Yeniodalar’da Orta Câmi‘ cenbindedir. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların yeniçeri keçeleri ve üsküfleriyle zeyn edüp yeniçeriler gibi pür-silâh giderler. (s.322)

Esnâf-ı ehl-i kâmil mutâfân: Dükkân 300, neferât 1000, pîrleri gazzâzlar pîri Hazret-i Ca‘fer-i Tayyâr’dır kim Selmân kemer-beste[sidir]. Bunlar dahi cümle dükkânların gûnâ-gûn at çulları ve tobra ve kolan ve püştüvân ve gayrı musanna‘ eşyâları sıriklar üzre tezyîn edüp sıriklarda dollâblar çevirüp yapağı gazl ederek ubûr ederler.

Bunlar tabbâğdan yapağı almağa muhtâc olduklarından mutâflar [tabbâğlar]a yamak olunmuşdur. Seferlerd[e] makbûl firkadır. (s.323)

Esnâf-ı tâcirân-ı mutâf: Dükkân 50, neferât 80, pîrleri Sa‘d ibn Ubeyd-i Hüzzercî’dir. Selmân belin bağladı. Kabri Şehrezûl’dadır. Bunlar mutâf gibi tenhâ yerlerde kârhânelerde işlemezler, çârsû içre dükkânlarında mutâf âlâtı satup giderler. [194b] (s.323)

Esnâf-ı tâcirân-ı debbâğân: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunlar tabbâğ gibi değildir. Çârsûlar içre gûnâ-gûn işlenilmiş sahtiyânları seğsâneler üzre zeyn edüp geçerler. (s.323)

Esnâf-ı paracyân-ı tâcirân: Dükkân 10, neferât 15, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunlar Mercân çârşûsunda gön ve meşin ve sahtiyân parçacıkları fûrûht eder fukarâlardır. Bunlar dahi alayda giderler.

Bu bâlâda tabbâğlara yamak olan cümle esnâf başlarına gönden ve meşinden rengâreng külâhlar ve esbâblar geyüp geçerek ardları sıra ser-çeşme-i tabbâğân Âhî Baba cümle güzîde askeriyle müsellaht sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu hîrfete yamak cümle dükkân (---) ve cümle esnâf on bir ve yekûn asker (---)dir. (s.323)

Esnâf-ı mu‘azzez, sarrâcân-ı makbûlân

Dükkân cümle 1084, neferât cümle 5000, pîrleri Ebü'n-nasr Hâtem-i Bağdâdî'dir. Selmân-ı Pâk'in otuz ikinci şed bağladığı pîr [ü] pîşvâlardandır. Kabri Bağdâd Cevâziri'ndedir, cümle sarrâcların silsilesi ana çıkar ulu sultândır. Bu tâ'ife-i sarrâcân ordu-yı İslâmda gâyet lâzım olmağile sâ'ir ehl-i hıref üzre takaddüm olundu.

Bunlar, arabalar üzre ve tahtirevânlar ve seyishâneler üzre telâtîn sırmalı cüzdânlar ve işlenmiş sîm rahtlar ve mutallâ mataralar ve mebrûm katîfe eğerler ve gûnâ-gûn zî-kıymet sarrâc kârlarıyla dükkânların zeyn edüp işleyerek cümle sarrâc cüvânlarıyla pür-silâh ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı kaltakciyân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) bunlar dükkânların deve hamıyla sarılmış Şâmvârî kaltaklar ile zeyn edüp geçerler. (s.323)

{**Esnâf-ı tirkeşciyân:** Dükkân 30, neferât 60, pîrleri kadîm-i evvelde Âl-i Cingiziyân'dan Tohtamış Bay'dır. Ba'dehu Hazret-i Hamza taşıdı, bizzât ammi-i Resûl olmağile kemerin Resûl-i Ekrem kuşadup sadak taşıyanlara pîr oldu. Kabri Medîne-i Münevvere'nin şimâlinde Cebel-i Uhud tahtında medfûndur. Bu tirkeşciler dahi arz-ı ma'rifet ederek ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı gede[le]cciyân: Dükkân 7, nefer 12, pîrleri (---), Hamza-i bâ-safa kemer-bestesidir. Kabri şehr-i Ayntâb'dadır. Bunlar dahi gedelec yaparak geçerler. (s.323)

Esnâf-ı cabciyân-ı Arnavud: Dükkân 10, neferât 30. Bu dahi gedelec gibi bir turfe silâhdır, ammâ yine ok ve yay tarafıdır. Edirnekapusunda Arnavudlar işler. Bunlar dahi müsellah Arnavud eşkâlleriyle ubûr ederler}.(s.323)

Esnâf-ı tegelticiyân: Dükkân 49, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar seyishâne üzre dükkânların sırmalı katîfe tegelti ve çirgi ve eğrimler ile müzeyyen edüp tayy-ı menâzil ederler. (s.323)

Ehl-i ihtirâ'-i meşkiyân-ı sarrâc: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---), dükkânların arabalar üzre gûnâ-gûn su meşkleri ve kırbaları ve musluklar ile tezyîn edüp alay ile ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı debbeciyân: Dükkân 40, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar dahi dükkânların niçe gûne debbe ve boduç ve yağbâr ve deve hâmindan yağdânlar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı sıfırcıyân: Dükkân 50, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar gûnâ-gûn telâtinden summât ve sıfıra ve mûm sofraları ve niçe eşyâlar yapup seyishâneler üzre güzer ederler. (s.323)

Esnâf-ı yularcıyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar başka bir firkadır, zîrâ sarrâclar zümresinde herkes bir kâr ile güzer eder. Bunlar tavla yularlarıyla ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı sepet sandıkcıyân-ı sarrâcân: Dükkân 305, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar dahi dükkânların gûnâ-gûn ayaklı sandûklar ve sepet sandûklar ile münakkaş edüp kendüleri pür-silâh ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı kamçıcıyân: Dükkân 12, neferât 25, pîrleri nâ-ma'lûmdur, gûnâ-gûn sünbüle, örme, çatal, sakkâ kamçıları ve Tatar şıdaklarıyla dükkânların zeyn edüp ubûr ederler. (s.323)

Esnâf-ı palândûzân ya'nî semercıyân: Dükkân 500, neferât 1005, pîrleri Yûsuf Perendî'dir. Ebâ Zer-i Gıffârî hazretleri, Hazret-i Alî huzûrunda kemerin bağlayup semercilere pîr oldu. Kabri Deşt-i Kerbelâ'da İmâm Hüseyin ile şehîd olup anda medfûndur.

Bunlar gûnâ-gûn semerleri arabalar üzre tahmîl edüp ve niçe hurde semerleri eşek sıpası ve koduğu üzre ve cinceve köçeği üzre ve keçiler üzre gönlü ve meşinli palânlar ve semerler edüp arz-ı metâ' ederler. Ammâ ordu-yı İslâm'da semerciler ve na'lbandlar ve âşbâzlar ve berberler ve bozacılar kadar makbûl ehl-i hıref yokdur, azîm kâr edüp cümlesi pür-silâh geçüp giderler.

Bâlâda tahrîr olunan cümle sarrâcbaşu yamakları alayı tamâm olup sarrâcbaşının netîce güzîde askerlerinden şeyh [u] meşâyıhları ve kethudâları ve nakîbleri ve pîş kademleri ve çavuşları ve dellâlları ve kârhâne bekcileri cümle iki yüzdür. [195a] Zîrâ kârhâneleri kal'a-misâl dörd kapulu ve ortası fevkânî câmi'li ve havz u şâzrevânli âsitâne-i azîmdir. Arab ve Acem'de böyle mecmu'a-i zîbâ sarrâcâne-i ra'nâ olmazdır. Sene 859 [1454-55] târihinde (---) Karaman'da Sultân Mehmed Hân Ebü'l-feth binâsı ve evkâfidir. Bu âsitâne pâsbânlarından sonra sarrâcbaşu küheylân at üzre esbâb-ı ihtîşâmiyle telâtîn sırma işleme sancağ u bayrakları ve cebe ve cevşene gark olmuş mahbûb sarrâcân huddâmlar ile ubûr ederler. Cümle esnâfi (---) ve cümle dükkânları (---) ve cümle asker (---)'dir. (s.323-324)

Esnâf-ı pâ-y-pûşciyân ya'nî pabuccuyân-ı dikiciyân

Kârhâneleri cümle 3400, neferât yekûn 4000. Mercân çârşûsunda yedi bekârâne vardır. Cümle sekiz bin pabuccu bekârı pür-silâh anda mevcûddur. Başka odabaşları ve hâkimleri vardır. Anlar[a] hâkim hükm edememek için ellerinde Süleymân Hân'dan hatt-ı şerîfleri vardır. Mücrimlerin bir gece kendüleri katl edüp kârhâneleri ortasında Kümsek Dede medfûndur, âlem ağyardan bî-haber iken mücrimlerin anda defn ederler. Gerçi aşkıyâlardır ammâ bir hâkime mağlûb olmazlar. (s.324)

Hikâye-i münâsib: Hattâ bir kerre yeniçeri kavmi dîvânda çorba içmeyüp tâsları ayaklarıyla pâymâl edüp Süleymân Hân gazab-âlûd olup,

“Edepleriyle olsunlar, yohsa vallâhi cümlesini pabuccu bekârlarına kırdırırım” deyü yemîn edince derhâl dikici bekârları bu hâli istimâ' edüp dörd mevleviyyet yerden kırk bin eli muştalı ve arkaları puştalı ve belleri şed peştemâlli ve pür-silâhlı tâ'ife-i zeber-dest bâhâdırân pabuccu bekârları Bâb-ı Hümâyûn önünde sadâ-yı Allâh Allâh'ı evc-i âsumâna peyveste eder.

Bu sadâ-yı vâveylâ sa'âdetlü pâdişâh-ı Cemcenâbın sem'-i hümâyûnları olunca,

“Nedir bu sît [u] sadâ?” deyü su'âl eder.

Derhâl bu tâ'ifenin sevegeli ve kemerbaşları ve sergelle başları ve odabaşları pâdişâh huzûruna varup eydirler:

“Pâdişâhım biz kırk elli bin pür-silâh bî-felâh-ı fellâh kullarınız. Kelâm-ı dürer-bârınızdan sâdır olup ‘Bir[e] koma sizi bekârlara kırdırırım’ buyurmuşuz, biz dahi cân [u] baş ile edâ-yı hidmet etmeğe geldik, fermân pâdişâhımındır” deyü zemîn-bûs ederler. Süleymân Hân safâsından Süleymân-ı zamân olup,

“Kanı levendâtlarınız huzûruma gelsin” deyince azamet-i Hudâ deryâ-misâl sîne-çâk, pür-silâh bî-bâk, eli muştalı asker-i pâk sadâ-yı Allâh Allâh ile huzûr-ı pâdişâhîye gelince cemî'i yeniçeriler mûr [u] meges gibi herkes bir köşede siğidüp ta'vîze başlarlar. Pâdişâh eydir:

“Dilen benden ne dilersiz” der, anlar eydir:

“Pâdişâhım dörd ricâmız vardır, ibtidâ ricâmız oldur kim ecdâd-ı izâmın zamânlarında ocağımıza değşirmeden gelme yarar gulâmlar verüp okudup yazdırup kemâl-i ma'rifet sâhibi edüp bizden kapuya çıkup yeniçeri ağası huzûrunda bir sille ile revâne olup yeniçeri olurdu. Ba'dehu ‘Bunların ocağında neşv [ü] nemâ bulan

oğlanlar aşkıyâ olur' deyü ocağımıza değşirme oğlanı verilmez oldu. Anı ricâ ederiz ki yine ocağımıza değşirme oğlanı verilüp bizden yeniçeri olalar.

Ve ikinci ricâmız oldur kim bir pabucu bir günde gücile çıkarup ancak on akçe eder, beş akçesi masrafına, beş akçesi emek bahâ kalır. Bizim kârlarımız Bedâsten'de bin akçe hisâbiyle satıla.

Üçüncü ricâmız, hâkim tarafından bizi kimse yollarda arzımız pâymâl [u] ber-rimâl etmeye. Biz mücrimlerimizin şer'ile tarikat erkânımızla haklarından gelelim.

Dördüncü ricâmız, kânûn-ı kadîm üzre değşirme ağası alayıyla bizim alayımız da gidüp bizler dahi başka mehterhâne ile ordu-yı Hümâyûn alayı edelim" deyü cümle ricâ etdikleri ricâları Süleymân Hân yanında hayyiz-i kabûlde vâkı' olup ellerine hatt-ı şerîf verilüp,

"Varın herkes yine kâr [u] kesbinizde olun, gene lâzım oldukda hâzır-bâş olun" deyü me'zûn olup cümlesi bekârhânelerine gidüp beri tarafda çorba içmeyen yeniçeriler çorba tâsların bile içüp süpüreyazdılar.

İslâmbol içre pabuccu bekârı [195b] perkâr [u] cengkâr yiğitlerdir. Cümlesi pâ-bürehne ve ser-bürehne pür-silâh olup tahtrevânlar üzre dükkânların niçe gûne kütâne ve zergerdân ve miyâne ve merdâne ve zenâne ve lorta ve rûzgâr ölüsü ve sarây ve kurd ağzı ve tilleli ve kubâdî ve serhadli ve paşmaklar ile dükkânların zeyn edüp ve pabuc içinde bir pabuc ve çizme içinde bir çizme dahi ve dörd pabuc taban tabana bir yerde ve beş paşmak bir yerde ve âdem kaddi içine iki âdem sığar çizmeleri ve gayrı eşyâları dükkânlarında arz-ı kâlâ ederek pür-silâh ellerinde tuç ve câm ve tıhtâb ve çimşîr muştalar ile ubûr ederken,

"Dikiciler, sikiciler, çekiciler, çekişçiler bekârlarız" deyü feryâd ederek ubûr ederler. Gûyâ ecinne askerleridir. *Allâhümme âfinâ*. Herbiri birer âdem ejdehâsı, yetmiş tâsdan geçme semm-i helâhillerdir. {Pîrleri Reşâd ibn Muhammed Ekber-i Yemenî'dir.Yüz yigirmi sene mu'ammer olup kabri cezâyir-i Ummân'dadır}. (s.324-325)

Evsâf-ı tâ'ife-i değşirme-i gulâmân: Yedi senede bir yeniçeri ocağından yayabaşı cemâ'atlerinden bir çorbacı Rûmeli diyârına beş altı yüz neferâtlarıyla çıkup her kurâ ve kasabâtlarda mahbûb ve yarar ve tüvânâ Bulkar ve Arnavud ve Sırf ve Urum muğ-pîçeleri ve araya yedi sekiz bin değşirme oğlanı, kânûn-ı Orhân Gâzî ve ta'lîm-i Hacı Bektaş-ı Velî ile bu kadar bin gulâmları cem' edüp Üsküb

şehrinde cümlesine kırmızı abâdan omuzu yırtmaçlı muvahhidi abâ ve başına kırmızı keçeden hayâl-i zıl Karagöz'ü şep-külâhı gibi külâhlar ile İslâmbol'a gelüp cümlesin birer ocağa defter ile tevzî' edüp her ocakda ve hânedânlarda ilm-i kemâl [u] ma'rifet tahsîl edüp ba'dehu Türk üstüne yarımşar akçe ve yarım çuka yıllık ile acemî oğlanları yazup güzîdesin tophâne ve cebehâne ve bostâncı ocağına verirler, zîrâ ağır pâdişâh hizmetleridir.

Ba'dehu bu ordu alayında değşirme çorbacısı bunları cem' edüp eşkâl-i şeb-külâhlarıyla pabuççu bekârları alayında ubûr ederler. Andan bekârbaşı ve değşirme ağası rikâb rikâbe olup sekizer kat mehterhâne ile geçerler. Bu tâ'ife iki esnâfdır ve 3400 dükkândır ve cümle değşirme gulâmlarıyla bekârân 4007 askerdir. (s.325)

Esnâf-ı paşmakçıyan-ı haffâfân

Dükkân 1000, neferât 1004, bunlar dörd mevleviyyet yerde dikilmiş pabuc ve çizme ve paşmak ve postal ve yemenî ve fillar-ı Çerkezî ve elvân elvân pabuclar ve tomaklar ve içedikler ve terlikler fûrûht eder pâk ü pâkîze kavvâflardır. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların zeyn edüp dellâlları tablalar içre kütâne ve zergerdân ve zenâne ve lorta pabuclar ile tablaları zeyn edüp,

“Pabucum rûzgâr ölüsü, üç yüz kırk ve beş yüz elli ve bin beş yüz” deyü nidâ ederek kavvâflara ma'lûm bir hisâbdır kim müşterî bu ilimden haberdâr değildir, ammâ hilâf etmeyüp aldığı pabuc mestlere hisâbları üzre rakam edüp satdıkda,

“Şîvesi budur, mü'min karındaş. Alimallâh şehidallâh” deyü vardığı Ka'be'ye yemîn edüp her pabuç başına beş akçeye razı değil bir alay bıyığı trâş, başı misvâklı ve gözleri sürmeli tâ'ife-i Kadızâdelidir. Bâzâr edüp akçesin alırken hisâbında müşterîye kan ağladup müşterî gitdikden sonra,

“Gidiyi ey yakdım” deyü tefâhur kesb eder bî-insâf kavmdir. Ammâ ne çâre cümle kavm bunlara muhtâclardır. (s.325)

Kavvâfbaşıya yamak olan ehl-i hirefleri beyân eder

Evvelâ esnâf-ı paşmakcibaşı: Dükkân yetmiş, neferât yüz yetmiş, pîrleri Muhammed ibn Ekber-i Yemenî'dir. Selmân-ı Pâk'in otuz birinci şed bağladığı pîrlerdendir. Paşmakcılar ve pabuccular ve çizmecilerin silsilesi Muhammed ibn Ekber-i Yemenî'ye müntehîdir. Kabr-i münevveri yine Yemen'de Aden şehrinde dâr-ı ademde âsûde-hâldir.

Bunlar kâr-ı kadîm olup İmâm-ı A'zam ve Hümâmü'l-akdem paşmağı yapmak ile pabuççu bekârlarıyla alayda gitmeği revâ görmeyüp başka alay ile

kavvâfâna yamak oldular. Pabuccu bekârlarının dahi pîrleri bunların pîridir. Ammâ haffâfânın müstakillen pîrleri yokdur. Sonradan iştihâr bulmuş bir tâ'ifedir. Lâkin teferrüclerinde bir kimesneyi sâhib-i seccâde eyleseler yine du'âlarını pirimiz Muhammed Ekber-i Yemenî deyü yâd ederler. Andan paşmacılardan sonra, (s.325)

Esnâf-ı attârân-ı dikiciyân: Dükkân 80, neferât 100, pîrleri Ebü's-selâm ibn [196a] Muhammed Ekber-i Yemenî'dir. Bunların dükkânları Bezzâzistân-ı Atfık kurbünde Acıçeşme cenbinde başka bir çârsûdur kim pabuc ve paşmak ve çizme kâlıbları ve çiriş ve iğne ve sıtırâş ve bıçkı ve pabuccu dezgâhı kütükleri ve miyâne ve şâne ve nevreğân ve tilsimân ve muşta ve sünsâr ve mest cenderesi bu gûne eşyâlar ile seyishâneler üzre ubûr eder musallî cemâ'atdır. (s.325)

Esnâf-ı çizmeciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri yine Muhammed Ekber-i Yemenî'dir. Bunlar dükkânların sarı ve kırmızı ve âsumânî ulemâ çizmeleriyle zeyn edüp ubûr ederler. (s.325)

Esnâf-ı iç edikciyân ya'nî tomakciyân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri (--), Ebâ Zer-i Giffârî beline şed bağladı. Kabri Kayseriyye'dedir. Bunlar dahi dükkânların gûnâ-gûn ediklerle zeyn edüp geçerler. (s.325)

Esnâf-ı mestciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri Ebû Hüreyre'dir. Kemerin Hazret-i Alî bend edüp mestcilere pîr oldu. Zîrâ ceyrân derisi üzre mesh etmeği Resûl-i Kibriyâ sünnet edüp ibtidâ bu Ebû Hüreyre keçi derisinden mest yapup pîr oldu. Kabri Mısır Cîzesi'nde hurmâlık içinde bir câmi' cenbinde âsûdedir.

Hazret-i Risâlet bunlara Ebû Hüreyre künye kodular. Zîrâ her Sahâbeye birer hüsn-i lakab korlardı. Bunlar kuttaya {ya'nî kediye} mahabbet etdiklerinden Ebû Hüreyre lakab komuşlardır. Yılda bir kerre rûz-ı Nevrûz'da bir gün bir gece Mevlûd-ı Nebî olup yüz bin âdem cem' olup bey' [ü] şîrâ olup âsitânesinde niçe bin mır mırnâv der kediler vardır. Râvî-i hadîs ulu sultândır. Cild-i sânimizde evsâf-ı ziyâretgâhda mevlûdu ve yerden âdem kemikleri zâhir olduğu mufassal tahrîr olunmuşdur.

Ezîn-cânib mestciyânlar dahi seyishâneler üzre dükkânçelerin tezyîn edüp ubûr ederler. (s.325)

Esnâf-ı terlikciyân: Dükkân 200, neferât 400, pîrleri (---) (---) (---) (---) (--). Dükkânların elvân elvân meşin ve sahtiyân terlikler ile zeyn edüp "Ey terlik mesti" diyerek pür-silâh ubûr ederler. (s.325)

Esnâf-ı kavvâfân-ı eskiciyân: Dükkân 104 neferât 600, pîrleri Ammâr bin Yâsir'dir, Selmân-ı Pâris'in otuz üçüncü belin bağladığı pîrlere'dir. Kabri Urfa'dadır. Bunlar dahi dükkânların eskiden meremmât pabuclar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.325-326)

Esnâf-ı pîne-dûzân-ı bâb-ı hammâm: Mekân 105, neferât yine 105, yine pîrleri Ammâr bin Yâsir'dir. İslâmbol içre cümle yüz elli hammâm'dır, elbette her hammâmın kapusu dibinde bir pîne-dûz ya'nî eskici fakîri kifâf-ı nefis için kâr eder. Anlardan gayrı yerlerde cümle eskiciyân dükkân ve gayrı köşede bin aded fukaralardır. Bunlar cümlesi alayda başlarında voltan iğneleriyle eski pabuc dikerek ubûr ederler. Ammâ seferde lâzımlı esnâf'dır. (s.326)

Esnâf-ı dellâlân-ı kavvâfât: Neferât 500, bunların dükkânları yoktur. Hemân İslâmbol'da cümle tokuz yerde ârâsta ya'nî kavvâfhâne çârsûsu vardır, anlarda dellâllık edüp kâr ederler. Pîrleri (---) (---), Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağladı, kabri Bağdâd Kurna'sı cebbânesindedir.

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle esnâf teferrüçlerinde bir gulâmları revâne oldukda ibtidâ Muhammed Ekber-i Yemenî deyü du'â edüp sonra kendü pîr [ü] pîş-i kademlerin yâd ederler. Ba'dehu paşmakcibaşının güzide askeri pür-silâh ubûr edüp ardı sıra vaka' u vakâr ile kavvâfbaşı ve paşmakcibaşı at başı berâber âriyetî iç gulâmlarıyla pür-silâh olup dahi ardları sıra tablhâne-i Âl-i Osmân ile ceng-i harbîler çalarak ubûr ederler.

Bu kavvâfbaşıya yamak cümle on esnâf'dır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.326)

Esnâf-ı hâcegân-ı attârân

Dükkân 3005, neferât [(---)], pîrleri Hüsâm ibn Abdullâh-i Basravî'dir. Kabri i münevveri Acem Şehribân'ında âsûdedir.

Bu attârân zümresine niçe bin eşyâ mevcûddur ve niçe esnâf yamakları vardır, alâ kadri'l-imbân anları beyân eder. Evvelâ,

Attârân-ı Mısır: Zindânkapusu hâricinde cümlesi pür-silâh olup seyishâne ve arabalar üzre zenbîller içre eğir ve zencebîl ve besbâse ve kebâbe ve kâkûle ve darçın ve dâr-ı fülful ve râvend ve sünbül-i Hitâyî ve aselbend ve üdü'l-kahr misilli [196b] eşyâlar kim cümle üç bin yetmiş aded edviyelerdir kim hukemâ-yı mutekaddimîn Tezkire-i Dâvûd'da cümlesi tabî'atları ve hâssalarıyla ferâdâ ferâdâ tahrîr olunmuşdur.

Bu cümle edviyeleri bu fahhâmîn kavmi dükkânlarında râyegân ve kutular içre pinhân edüp alay ile ubûr ederler. (s.326)

Esnâf-ı ûd u amberciyân: Dükkân 45, neferât 100, pîrleri (---), Selmân belin bağladı, kabri (---) (---). Bunlar dükkânların ûd [u] amber ile tezyîn edüp geçerler. (s.326)

Esnâf-ı buhûrciyân: Dükkân 25, neferât 30, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların aselbend ve günlük ve sünbül-i Hıtâyî ve buhûr-ı nebî ile zeyn edüp mecmerler ile buhûr yakarak geçerler. (s.326)

Ehl-i sanâyi‘ fincânciyân: Dükkân altı, neferât 15, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların kâse-i fağfûrî ve mertebânî ve münebbid çârgül filcânlar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.326)

Esnâf-ı ehl-i kanâ‘at, filcân kinedcisi: Dükkân 10, neferât 20, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzre dükkânlarında kırılmış kâse filcânları kinedleyüp kanâ‘at ederek geçüp giderler. (s.326)

Esnâf-ı attâr-ı çömlekiyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri Abdülgaaffâr-ı Medenî’dir, Selmân-ı Pâk belin bağladuğı kırk tokuzuncu pîrdir. Çanakcı ve bardakcı ve çömlekcilerin pîridir. Yüz altmış iki yaşında âhirete nakl edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî‘indedir, ziyâreti müyesser olmuştur, *radiyallâhu anh*.

Bu çömlekciler dükkânların gûnâ-gûn kûze ve kâse ve tabaklar ile müzeyyen edüp kendüleri dahi silâh ile ubûr ederler.

Bu esnâfin bâlâda iki yüz kırkıncı fasılda Eyyûb çömlekcileri evsâfında mastûrdur, ammâ yine bu mahalde çömlekciler esnâfı alay ile ubûr ederler, zîrâ gayrı yerde dahi çömlekiyân vardır, anı bildirir. (s.326)

Esnâf-ı kârhâne-i çömlekiyân: Dükkân 300, neferât 400, bunların pîrleri dahi Abdülgaaffâr-ı Medenî’dir. Tahtirevânlar üzre balçık sahk edüp çarhlar ile çanak ve çömlek yaparak ubûr ederler. (s.326)

Esnâf-ı kibrîciyân: Dükkân 40, neferât 55, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların kibrî-i ahmer fitilleriyle zeyn edüp “Lâzım olurkibrî” diyerek geçerler. (s.326)

Esnâf-ı dehhân-ı kibrîciyân: İksîr-i a‘zam gibi kibrî yağı çıkarmak ancak bir âdeme mahsûsdur. İbtidâ dühn-i kibrîti Kârûn çıkardı derler. Zîrâ Hazret-i Mûsâ ta‘lîmiyle ibtidâ Kârûn kîmyâya çalışırken kibrît yağı çıkarmanın yolunu bulup yine

anınla ol ma'rifet ka'r-ı zemîne geçüp hâlâ bir âdeme mahsûsdur kim gûyâ ka'r-ı zemînden çıkarup meydâna getirdi. (s.326)

Esnâf-ı attâr-ı yağcıyân-ı bâdem: Dükkân 3, neferât 8, pîri Hekîm-i Zünnûn-ı Mısırî'dir, Alî beline şed bağlayup kabri Mısır'da denilmiştir. Bunlar gûnâ-gûn dühnler çıkarup alay ile ubûr ederler. (s.326)

Esnâf-ı şîşeciyân: Kârhâne 4, neferât 105, ibtidâ pîrleri Cemşîd'dir. Ba'dehu sene (---) târîhinde Ebû Alî Sînâ, hekîm-i kudemâ olmağile dahi ziyâde tasannu'lar eyleyüp iştihâr verdi. Ammâ İslâmbol'da iptidâ peydâ olan Cibâlikapusu'nun iç yüzünde, sonra Ayvansarıkapusu önünde, sonra Çömlekciler içinde; dahi cedîd kârhâne Hâsköy'dedir, gayrı yerde yoktur. Bunlar tahtirevân-ı azîm üzre bir şîşehâne içinde şîşe yaparak geçüp giderler. Ammâ nâr-ı cahîmden bir şerer görmek isteyen cân, şîşehâneleri görüp andan ibret alsın kim nâr-ı dûzah yanında bu nâr bir şererbâr değildir. (s.326-327)

Esnâf-ı tâcirân-ı şîşeciyân: Dükkân 200, neferât 300, pîrleri yine Bû Alî Sînâ'dır. Bu dükkânların çoğu Galata'da ve gayrı yerlerde dir. Dükkânların gûnâ-gûn billûr ve nefes ve moranlar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.327)

Esnâf-ı çerçiden hâcetciyân ya'nî ayakda gezen attâr: Dükkânları yoktur, cümle üç yüz neferdir. Bunların pîri (---) (---) Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağladı. Kabri Kudüs-i Şerîf Kerek'indedir. Bunların ellerinde sepetler içinde cemî'i edviyeler mevcûd olup sepetlerinin yüzünde ma'sûmlar oyuncakları asup "Çerçiden ne hâcet" deyü feryâd ederek alayda güzer ederler. (s.327)

Esnâf-ı eyvâyıcı ya'nî çiniciyân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri [197a] Hazret-i Abdülgaffâr-ı Medenî'dir kim Selmân belin bağlamıştır ve çömlekcilere pîr olmuştur, bu eyvâyıcı çinicileri dahi çanak ve kâse ve bardak satmağıla bunlara dahi pîr olmuştur.

Bu çinicilere eyvâyıcı demeden garaz oldur kim şöhret için cümle çini kâse ve kûze ve zî-kıymet mutallâ metâ'ların arz-ı kâlâ için dükkânlarının yüzüne tabaka tabaka zeyn edüp yâ zelzeleden yâ bir kedi veyâ bir fâreden yâhûd izdihâmda şehir gulâmları bir taş atup cümle metâ'ları güldürredeki zemîne düşünce pâre pâre olup sâhibi "Ey vâ" deyü feryâd eylediğinde esnâf-ı eyvâyıcıyân derler. Ecel-i mu'allak gibi mâlları dahi mu'allaktır. Zindânkapusu'nun hâricinde bir çârsû-yı müzeyyendir kim ta'bîr olunmaz.

Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların kâse-i İznik ve tabak ve kûze ve Kütâhiyye filcânları ve meşrebeler ile dükkânçelerin zeyn edüp azîm alay-ı müzeyyen ile pür-silâh ubûr ederler. (s.327)

Ehl-i tâcir tekneciyân: Dükkân 100, neferât 102, pîrleri Behlül Kassâ‘‘dır, Selmânî‘dir. Kabri Cebeliyye‘dedir. Bu hıref, dükkânların kızaklar üzre tekne ve çıbrı ve kas‘a ve galyeler(?) ile tezyîn edüp cümle pür-silâh ubûr ederler. (s.327)

Esnâf-ı ehl-i keyf, afyoncuâyân: Dükkân ve neferât 104, pîrleri ibtidâ peydâ eden Fisagores-ı Tevhîdî‘dir. Hazret asrında afyonu taşımaları sünnettir deyü ibtidâ tenâvül eden Amr bin Ümeyye-i Zamîrî‘dir. Hakkâ kim afyon tenâvül eden zamîr-şinâs, nüktedân, zarîf olur.

Bu tâ‘ife-i afyoncuâyânlar seyishâneler üz[r]e dükkânlarında afyon satarak kimi dilin taşra çıkarup maslûb-ı min indillâh şeklinde hâb-ı gaflete varup kimi kaşınup kimi hây-hû‘dan ürküp niçe zarîf tiryâkîlere afyon satarken ‘‘Karahisârî değildir’’ deyü gavgâ ederek ubûr ederler. (s.327)

Esnâf-ı ehl-i şevk, benglikciyân: Dükkân 16, neferât 60, pîrleri ibtidâ te‘lif eden Cemşîd‘dir, gayrısı nâ-ma‘lûmdur. Bunlar dükkânlarında benglik yiyerek gülererek şakalar ederek ‘‘Bengîleriz karnımız ac’’ diyerek geçerler. (s.327)

Esnâf-ı ispençerân ya‘nî devâ otcuâyân: Dükkân 70, neferât 105, pîrleri Hazret-i Lokmân‘dır kim rû-yı arzda Cenâb-ı İzzet ne kadar nebâtât halk etdi ise cümlesi lisanlarıyla ‘‘Ben falân derde devâyım’’ deyü Hazret-i Lokmân‘a söylerler idi. Ba‘dehu Hazret asrında bu otcu attârların pîri Hidâyetullâh ibn Zünnûn-ı Mısırî‘dir. Fahr-i âlem‘in izniyle kemerin babası Zünnûn bağlayup devâ otlarına pîr oldular. Kabri Hicâz dağlarındadır. Ahşâbât değşirirken yılan sokup şehre mu‘âleceye erince merhûm oldu.

Bu devâ otları gâyet çoktur. İslâmbol içre haftanın sekiz gününde on dörd bâzâr durur. Meselâ Cum‘abâzârı ve Salıbâzârı ve Çehârşenbebâzârı ve Sebtbâzârı günlerinde bu otlar bâzâr kurup labada kökü ve güneyik kökü ve lisân-ı sevr kökü ve hayyî‘l-gârikûn kökü ve miyan kökü ve zâter kökü ve niçe bin isimli devâ otların cem‘ edüp ispençer attârlarına mezkûr otları satup kâr ederler.

Bunlar dahi dükkânsız beş yüz neferdir. Bunlar dahi arkalarındaki zenbiller içre gûnâ-gûn edviye otlarıyla ubûr edüp andan ispençer attârları seyishâneler üzre niçe bin devâ otların zeyn edüp silâhlarıyla geçerler, seferlerde lâzımlı esnâfdır. (s.327)

Esnâf-ı attârân-ı kahveciyân: Dükkân ve mahzen 300, neferât 500, bunlar ulu bâzergânlardır. Her birinin Mısır'da ve Yemen ve Kumfuta ve San'ân ve Aden'de biner kîse mâlları vardır. Arabalar üzre niçe yüz ferde kahveleri tahmîl edüp kantârlara urarak,

“Ala bin guruş, ala iki bin guruş” diyerek ubûr ederler. Bunların pîri nâma'lûmdur. Zîrâ kahve karîbü'l-ahd peydâ olup İslâmbol'da (---) Hân asrında zuhûr etdi. Ammâ kahveyi yemek Şeyh Şâzilî'den kaldı, ol dahi (---) asrında idi. *Ve's-selâm.* (s.327)

Esnâf-ı attârân-ı Yahûdân: Dükkân 200, neferât 400, pîrleri yine Hüsâm bin Abdullâh-i Basravî'dir. Bunların cümle dükkânları Tahta'l-kal'a'da ve Mahmûdpaşa çârşûsunda ve hânî'nda ankâ Yahûdîler'dir. Gûnâ-gûn İngiliz boyalarından sülüğen ve zencifne ve lök ve isfidâc ve lâzüverd misilli boyalar ve demir teller ve sarı pirinc tenekeler ve'l-hâsıl edîm-i arzda Hallâk-ı âlem ne kadar ma'âdin halk edüp benî âdemin kârıyla ne kadar eşyâ-yı **[197b]** musanna'-ı zikîymet var ise bu attârlarda bî-kîymet bulunur, gâyet ankâ bâzergânlardır. (---) (---) (---) (s.327)

Esnâf-ı

.....(3 satırlık yer boş).....

Bâlâda tahrîr olunan cümle attârbaşı yamakları ubûr etdiklerinden sonra attârbaşının güzîde askeri cümle pür-silâh güzer edüp attârbaşı gûyâ bir muhteşem voyvada pâyesinde semmûr kürke müstağrak olup önü sıra bir mücevher zînlî küheylân at yedek gidüp kendinin kafâdârları cümle müsellaah ve mükemmel dilberânları dahi akîblerince sekiz kat mehterhâne döğerek ubûr ederler. Ammâ bunlar Âl-i Osmân ordusunda lâzımlı askerdir. Bu attârbaşuya tâbî' cümle yigirmi beş esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.327-328)

Esnâf-ı müzeyyinân ya'nî ehl-i hıref, berberân

Hübût-ı Âdem *aleyhi's-selâm*'dan tâ Hazret-i İbrâhîm'e gelince cemî'i benî âdem geysûdâr idi. Aslâ berber nedir bilmezler idi. Ba'dehu Cenâb-ı İzzet, Hazret-i İbrâhîm'e Ka'be'yi bünyâd etmeğe fermân edüp edâ-yı hac etdikden sonra Mîne bâzârında geysûlerin yülütmeği emr edüp Hazret-i İbrâhîm, Hazret-i İsmâ'îl'i ve Hazret-i İshâk'ı tırâş edüp sünnet-i İbrâhîm oldu.

Andan ba'zı ümmet geysûdâr olup kimi başların yülüdür idi. Hele ibtidâ yülüüyüp berberlere pîr olan İbrâhîm Nebî'dir. Hattâ Hazret-i Risâlet'e kırk yaşında

nübüvvet geldikte geysûdâr idi. Zîrâ cemî'i Hâşimî ve Kureyşî mergûle geysûdârlar idi. Hâlâ yine Hâşimî ve Kureyşî'de saçlı Urbân çokdur. Hattâ Kureyş kabîlesinden Cebel-i Elheme nâm kübbâr-ı Arab'dan bir kimesne bir a'râbînin gözün çıkarup şer'ile Hazret-i Ömer, Cebel-i Elheme'nin gözün çıkarmağa fermân edüp ol gece Cebel-i Elheme firâr edüp Antâkıyye kıralı Hırkîl'e varup Şâm nevâhîlerinde Cebel-i Elheme sâkin olduğuyçün ol mahalle Cebeliyye derler. Andan dahi firâr edüp İspanya hâkinde Avlonya dağları'nda sâkin olup Freng lisânıyla Arab lisânından hâsıl olma Arnavud lisânın peydâ etdiler. Hâlâ ol kavme Kuryeleş derler. Cümlesi âbâ ve ecdâdlarından gördükleri gibi cümle saçlı Ârnâbüdlardır. Anıniçün Arnavudlar'ın aslı Arab'dır kim ibtidâları Cebel-i Elheme'dir. Elbasan kurbünde medfündür, ammâ mürted oldu derler. Ve hâlâ yine Mekke câniblerinde Kureyşîlerin çoğu saçlıdır.

Ve bu dünyâ halkının cümlesi saçlıdır, illâ ümmet-i Muhammed mutarraşlardır, ammâ niçe sâhib-i tarîkleri cümle geysûdârlardır.

Ve Mısır cezîresinde Berberistân ve Fûncistân ve Bilâd-ı İsvân ve Sûdân ve Afnu ve Burnu ve Kırmanıkî ve Bağaniskî ve Donkalavî ve Sünnâr ve Nârnârintî ve Habeşî ve Zeyla'î ve Bânyânî bu kavimlerin ekseri müslim ve gayrı müslim olanları cümle kıvırcık saçlı âdemlerdir.

Hakîrin bu arz-ı ma'mûre-i dünyâda saçlı âdemlerden gayrı çok kavim görmedik. Siğer kütüblerinde yazdığı üzre Hazret-i Risâlet-penâh Mekke'den Medîne'ye hicret edüp Mekke-i Mükerrerme hicretin sene 17 feth etdükte Ebû Süfyân bin Dacn bin Harb ve Halîm bin Cerâm ve Bedîl bin Vertâ ve İkrime bin Ebû Cehil ve Hazret-i Ebûbekir'in pederi Ebû Kuhâfe cümle bunlar gelüp îmân ile müşerref olup Hazret-i Risâlet-penâh sürûr [u] şâdumânından râhatü'l-ebdân içün ol gün Selmân-ı Pâk'e emr edüp Selmân-ı Pâk, Hazret-i Risâlet-penâh'ın mübârek ser-i sa'âdetin pâk mûs ile müzeyyinlik edüp trâş etdi.

Selmân-ı Pâk cümle berberlere pâk pîr [ü] pîşvâ oldu. İbtidâ kemerin bizzât Hazret-i Alî bağlayup kabri Bağdâd'a (---) sâ'at ba'îd cânib-i (---) nehr-i (---) (---) bir âsitâne-i kübrâdır. Yılda bir kerre cümle berberler ve niçe bin ehl-i teferrüc gidüp cem'iyet-i kübrâ olur. Ulu sultândır kim Hazret-i Resûl'ün taşra hizmetkârı ve pîr ü âlim idi. Resûl-i Hudâ anın hakkında, hadîs:

سلمان مناهل البيت ادرك علم الاولين والا جرينوان
الجنة تنساقالى سلمان فى كل يوم وليلة خمس مرات

buyurmuşdur. Ya'nî bizden ve ehl-i beytimizdendir, evvelîn ve âhirin ilmîne erdi ve dürüstî [198a] cennet anı üzler, deyü Aşere-i Mübeşşere'den gayrı Selmân-ı Pâk'e ve Hazret-i Ukkâşe'ye cenneti tebşîr etmişdir.

İzn-i Resûl ile evvel Hazret-i Alî, Selmân-ı Fâris'in belin bağlayup (---) tarîkin pîrlerine Selmân-ı Pâk pîş-kâdem olup ser-çeşme-i pîr-i pîrân olmuşdur ve üç yüz otuz yaşına varup mu'ammer olup cemî'i müctehidîn Selmân'dan Hazret-i Risâlet-penâh'ın tecdîd-i vuzû'un ve ta'dîl-i erkân-ı salât-ı hamseyi [ve] şurût [u] kuyûdu, sünen-i müstehibbât [u] vâcibât [u] ferâyiziyle edâ etdiklerinin sıhhat-ı haberlerin bu Selmân-ı Pâk'den almışlardır.

Ve Hazret-i Selmân-ı Pâris, Hazret'den sonra Medâyin-i Bağdâd-ı behişt-âbâd'da sâkin olup hayli mu'ammer olmağile İmâm-ı A'zam hazretleri dahi Bağdâd'da hâsıl olmağile Selmân'dan niçe bin fûnûn görüp şeref-i sohbetleriyle müşerref olmağile ulûm-ı evvelîn ü âhirîne vâsıl olup sünnet-i Resûlullâh üzre sâhib-i mezheb oldu. Ammâ İmâm-ı A'zam ki Nu'mân ibn Sâbit'dir (---) atadan nesebi Enûşîrvân'a muntehî olur. Lâkin mezhebi Selmân'dan almadı, Hammâde hazretlerinden aldı, anlar Alkame'den aldı, anlar İbrâhîm-i Nahfî'den, anlar Abdullâh bin Abbâs'dan, anlar Hazret-i Resûl-i Ekrem'den, anlar Hazret-i İbrâhîm'den, anlar Hazret-i Şîs'den, anlar Hazret-i Âdem'den, anlar Hazret-i Cibrîl-i Emîn'den, anlar Hazret-i İsrâfil'den, anlar Hazret-i Mikâ'îl'den, anlar bizzât Hazret-i Rabbü'l-âlemînden *celle celâluhu ve amme nevâluhu* hazretlerinin bî-nihâye keremlerinden ahz eylemişler.

Mü'min [u] muvahhid olup İmâm-ı A'zam mezhebinden olan kimesne, mezhebi İmâm-ı A'zam kimden ahz eylemişdir bir mü'min bilmese şehâdeti câ'iz olmaz, demişler. Ve İmâm-ı A'zam'ın Selmân ile ve gayrı Ashâb ile müşerref olduğun böyle yazmışlar. Me'âl-i kelâm oldur kim berberlerin pîri evvel Hazret-i İbrâhîm, ikinci Selmân-ı Pâk'dir.

Bu berber tâ'ifesi tahtirevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn câmlar ile ve sarı pirincden leğen ve ibrikler ile ve niçe bin gûne Alman usturaları ile dükkânçelerin tezyîn edüp bellerinde pâk ibrîşim ve zerdûz şed peştemâller ile pençe-i âfitâb berber cüvânları kendülerin zeyn edüp geçerler. (s.328-329)

Esnâf-ı berberân-ı sünnetciyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri Ebü'l-havâkîn Muhammed bin Talha bin Abdullâh'dır. Selmân-ı Pâk belin bağlayup cümle İslâm ile müşerref olanları sünnet ederdi. Ammâ bizzât Habîb-i Ekrem *sallallâhu*

aleyhi ve sellem vâlidesi Emîne Hâtûn'dan bi-emrillâh sünnet ile tevellüd edüp ayneyn-i şerîfleri mükehhal müştak olmuşlardır.

Ammâ sünnet edicilerin pîri Ebü'l-havâkîn Muhammed'in hâtûnu Râbi'a binti Abdullâh ibn Mes'ûd' {dur}, duhter-i pâkîze-ahterlerin masdarı ortasındaki kırmızı dilçik nâm lahm-ı zâ'idi kesüp sünnet ederdi. Hazret-i İbrâhîm hâtûnu olan (---) Ana Hâcer Ana'ya gazab edüp ol lahmı kesüp sünnet edüp ol asırdan berü bintânları sünnet etmek Arabistân'a mahsûsdur. Hâlâ Mısır'da Hazarî derler bir gûne kavm vardır, kız sünnetleri gecesinde azîm şâdumânlar ederler. Nisvân tâ'ifesine bu sünnetin fâ'idesi oldur kim vaz'-ı haml etdikde âsân vech ile doğurmuş.

Ezîn-cânib bu sünnetciyân dahi seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn sünnet usturalarıyla zeyn edüp ba'zı gulâmları dükkânlarında def u kudüm ile sünnet eder şeklinde ubûr ederler. (---) (---) (---) (---) (s.329)

Esnâf-ı berberân-ı piyâdegân: Dükkânları yokdur, neferât 2000, pîrleri yine Selmân-ı Pâk'dir, pâkîze geçerler. (s.329)

Evsâf-ı çarkciyân-ı ustura: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri Ebü'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir kim bıçakçıların pîri idi. Bunlar tahtirevânlar üzre araba tekerleği gibi çarhlarda ustura bileyerek mükemmel ubûr ederler. (s.329)

Esnâf-ı ustura kuyrukciyânı: Dükkân 12, neferât 40, pîrleri yine Ebü'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir. Seyishâneler üzre dükkânlarında ustura sapları ve ustura kuyrukları yaparak pür-silâh tayy-ı merâhîl ederler. (s.329)

Esnâf-ı sarıkcıyân: Dükkân 17, neferât 40, pîrleri Cibrîl'dir kim cennetden tâc-ı enbiyâyı Hazret'e ol getirdi. {Ba'dehu imâme-i Resûlü}. Bunların Dükkânları Ayasofya câmi'i önünde Kaya Sultân sarâyı'na muttasıl dükkânlardır. Çoğu bî-zebân destârîlerdir. Ehl-i dîvâna mücevveze ve selîmî ve kallâvî ve perîşânî ve kubâdî ve kâtîbi ve a'zamî sarıklar sararlar. Ammâ (---) Karaman'da olan sarıkcılar cümle İmâm-ı A'zam tâcî örf-i destâr-ı Nu'mânî sararlar, her bâr kâr edelim deyü âdem ararlar, müştêrî **[198b]** bulmayup mevtâ tâbûtlarına destâr sararlar.

Bu fırka seyishâneler üzre mezkûr sarıkları zeyn edüp ubûr ederler. Bunlardan sonra berberbaşî cümle dilberânlarıyla müsellağ ubûr edüp sekizer kat mehterhâne çalarak tayy-ı menâzil ederler. Bu berberbaşîya yamak cümle yedi esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.329)

Esnâf-ı hammâmcıyân-ı tâhirân

İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde yüz elli bir hammâm olduğu bâlâda imâretler evsâfında tahrîr olunmuşdur. Ammâ bu esnâf alayında yüz elli bir hammâmcılar cümle pür-silâh ubûr ederler, ankâ ve muta‘azzım sâlih kimesnelerdir. Pîrleri Muhsin ibn Osmân'dır. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Pâk kemerin bağladığı sekizinci pîrdir. Kabri (---)'dir.

Bu hammâmcılar cümlesi küheylân atlara süvâr olup huddâmları arabalar üzre keçeden hammâmlar edüp münevver câmlar ile müzeyyen edüp,

“Gele Vefâ hammâmına cânım, gire Hacı Kadın hammâmına hânım, göre Çinili hammâmı cânım” deyü {mısra‘}:

Nilgün fûtaya sarmış bedeni uryânın

dilberân-ı uryân dellâklar böyle nidâ ederek hammâmlarıyla bile ubûr ederler. (s.329)

Esnâf-ı dellâkân: Neferât cümle 2000, pîrleri Ubeyd-i Mısırî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladığı yedinci pîrdir. Kabri yine Mısır'da Karâfe-i Kübrâ'dadır. Bu dellâklar cümle uryân olup ibrîşim peştemâller ile dilberânları kâküllerin perîşân edüp ellerinde fütûnî kîse ve bellerinde seng-i mûs ve mümessek sâbûn ile birbirlerine kîse ve sâbûn sürerek güzer ederler. (s.329)

Esnâf-ı nâtırân: Neferât 1000, pîrleri'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladığı tokuzuncu pîrdir. Kabri Ba‘albek kurbünde Cebel-i Lübnân'dadır. Bu nâtırlar dahi bellerinde peştemâller üzre kılıçların kuşanup ayakları çıplak, baldır duruda olup çimşîr ü âbnûs ve sadeşkârî na‘lınlar ile pür-silâh güzer ederek refât etdiklerinde cümle halk hande edüp hayrân olurlar. Bu hâlile geçerler. (s.329)

Esnâf-ı câme-şûyân ya‘nî çamaşırcıyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri (---) (---), kabri (---) (---)'dir. Bunlar arabalar üzre dükkânlarında esbâb yaykayup pâk esbâblar serüp ubûr ederler. (s.329)

{**Esnâf-ı lekeciyân:** Dükkân 10, nefrât 20, pîrleri (---) (---)'dir. Bunların dükkânları Bâyezîd meydânındadır. Bir esbâba leke vâkı‘ olsa ana bir ilâc edüp lekeyi gayb ederler. Zibâ san‘attır kim aslâ zi-kıymet esbâbın reng [ü] rûyü müteğayyir olmaz}.(s.329)

Esnâf-ı nûreciyân ya‘nî hırızmacılar: Neferât elli, bunlar ba‘zı hammâm kapularında hırızma satarlar, dükkânsız bir alayfukarâlardır. Bunlar dahi arkalarında

torbalar ile nûre satup “Nûre ile pâk edüben nûr ederiz” deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Bu hammâmcılar yamakları cümle pür-silâh ile ubûr edüp şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve hammâmcıbaşısı cümle küheylân atlar üzre ardları sıra sekizer kat mehterhâneler ile müsellah ubûr ederler. Yollarda her kankı dağ u bâğ ve çayır yerlerde keçeden hammâmlar yapup içine kömürler yakup guzât-ı müslimîn gasl ederler.

Bu hammâmcılar yamağı cümle altı esnâfdır ve dükkânları cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.329-330)

Esnâf-ı nakkâşân-ı cihân

Kârhâne-i nakkâşbaşı birdir, Arslanhâne'nin üst tabakaları kat-ender-kat kârgîr-binâ hücrelerdir kim cemî'i nakkâşân-ı üstâdân bu kârhânedede sâkinlerdir, gayrı yerlerde dükkân yüz adeddir, ammâ hânelerinde sâkin sarây-ı âlîler nakkâş cümle bin neferdir. Pîrleri Şeddâd'ın Bağ-ı İremin nakş eden Şemr-i Ahîm'dir, Kıbtî tevârihlerinden bu Şemr için peygamberdir deyü yazmış. Ammâ Hazret-i Süleymân veziri Âsaf-ı Berhîyây dahi peygamber ve nakkâş idi kim taht-ı Süleymân'ı ve kasr-ı Belkîs'ı Berhîyây nakş etmişdi kim lisân-ı Kabâbita'da darb-ı mesel olmuşdur kim pesendîde bir nakşa nakş-ı Berhîyây gibi erba'a ve işrîn kırât olmuş derler. Ammâ Acem ve Rûm şu'arâları medhinde nakş-ı Erjeng medh olunur.

Bu esnâfın pîrleri Hazret asrında Ka'be-i şerifi Hatîmiyle ta'mîr olundukda beyt-i ma'âd-ı şerîfi nakş eden Fazl ibn Hazret-i Abbâs'dır {kim ibn ammi'n-nebîdir, meyt-i Resûl üzre su dökmüşdür}. Hazret-i Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağlayup nakkâşlara pîr oldu. Kabri Şâm-ı cennet-meşâmda Câmi'-i Ümeyye'nin mihrâbı dîvârında minber dibinde Nebîlerkapusu'nun iç yüzünde on iki bin şehîd peygamberler yanında medfûndur.

Âl-i Emeviyyûn'dan Halîfe Abdülmü'min bu nakkâşlar pîri Fazl bin Abbâs'ı gâyet severdi. Hikmet-i Hudâ Abdülmü'min Câmi'-i Ümeyye'yi amâr [199a] edüp eflâke ser-çekmiş kubbe-i nüh-tâkı pîr-i nakkâş nakş-ı bûkalemûn ederken kubbeden gözüne kireç gubârı düşüp ol mahalde tâ kubbe-i mînânın zirve-i âlîsinden na'sı düşüp helâk olup nakş-ı bir zamân bâkî kalup Abdülmü'min bu pîre mahabbetinden Nebîlerkapusu dâhilinde defn etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu nakkâşlar dahi tahtirevânlar üzre yaylar ve iskemle ve ferâşhâne nakş edüp Şâhkulu ve Velîcân ve Ağa Rızâ ve Mürver İlik ve Bihzâd ve Mânî ve Freng

Sinor ve Cânşâh nâmân üstâdların sihr-i i'câz nakş-ı bûkalemûn-ı ibret-nümân işlerin dükkânlarının cânib-i erba'asına koyup cümle erbâb-ı ma'ârif temâşâ ederek bu nakkâşlar dahi bu yüzden alaylar ile geçüp giderler. (s.330)

Esnâf-ı zer-kûbyân ya'nî altun döğücüler: Dükkân 55, nefer 70, pîr-i atîkleri Hazret-i Dâvûd'dur, kıbel-i Hak'dan nâzil olan Zebûr âyetleriyçün altunu döğüp her sahîfeyi müzehheb ser-levhalı ederdi. Zîrâ Zebûr âyeti Hazret-i Dâvûd'a nâzil oldu kim âye[t]: *وَأَتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا* âyeti delildir.

Hazret-i Dâvûd'dan nübüvvet-i Resûlullâh'a gelince bin altı yüz kırk sene olup Mekke-i Mükkerreme'yi feth etdikden sonra ta'mîr ü termîmi mahallinde nakkâşların pîri Ka'be nakş ederken Ebü'l-hazen bin Nasr bin Abdullâh, Hazret'e döğülmüş zer-i hâlis getirüp Mekke-i Mükkerreme'i anınla mutallâ ve müzehheb etdiler.

Ba'dehu Risâlet-penâh'ın izn-i şerîfiyle Selmân-ı Pâk, Ebü'l-hazen'in belin bağlayup zer-kûplara ya'nî altun döğücülere pîr oldu. Kabri (---) (---)'dir. Bu ehl-i hiref dahi tahtirevânlar üzre câmlı dükkânları içre altun döğerek ubûr ederler. (s.330)

Esnâf-ı müzehheb-keşân: Dükkân 40, neferât 105, pîrleri Hazret-i Osmân'dır kim Hazret-i Risâlet'e kırk yaşında nübüvvet geldikde Hazret-i Cibrîl-i Emîn ile ibtidâ Kur'ân-ı azimden *اقْبِسْ رَبِّكَ* âyeti yarlığ-ı beliğ-i Rabbü'l-İzze gelüp ba'dehu Hazret-i Osmân İslâm ile müşerref oldukda bu âyet-i şerîfi ibtidâ-i Kur'ân-ı azîm edüp ser-levha ve müzehheb edüp hâlâ müzehhebcilerin silsilesi Hazret-i Osmân-ı Zi'n-Nüreyne çıkar. Kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde denilmiştir.

Bu müzehhebciler dahi dükkânlarında Kelâm-ı İzzetleri ve kitâbları tezhîb ederek ubûr ederler. (s.330)

Esnâf-ı mücellidân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri Abdullâh-ı Yetîmî olup bu sahhâfân alayı bâlâda ordu monlâsı alayında mufassaldır. (s.330)

Esnâf-ı sahhâfân: Dükkân 60, neferât 200, zîrâ ayak sahhâfî çokdur. Pîrleri Ebâ Zer-ı Gıffârî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Bakî'dedir, yüz yetmiş yaşında nakl etdi. {On beşinci pîr-i mâldâr olduğundan Hazret-i Resûl-i Hudâ anlara Ebâ Zer deyü lakab komuşlardır. Hazret'den kırk hadîs rivâyet eder}.

Bunlar dahi dükkânların niçe bin kitâb-ı gûnâ-gûn ile zeyn edüp ayak sahhâfları "*Mültekâ ve Dürer [u] Gurer*"im eydir ammâ *Keşşâf*'ımı keşf edüp

Tarîkat-ı Muhammedî’den ayrılman, ey kitâbdır” deyü torba tobra kitâblarla ubûr ederler. (s.330)

Esnâf-ı kâğızcıyân: Dükkân 200, neferât 205, pîrleri Hazret-i Abbâs amm-i Resûl'dür. Kabri Bakî'dedir ve Alî {kemerin bağladı}. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların İslâmbol tabağı ve Bosna ve Sebde ve Bundukânî kâğızlarıyla zeyn edüp cümlesi beyâz kâğızdan ferrâce ve muvahhidîler ve hırka ve azîm destâr ile ve yine kâğızdan gûnâ-gûn külâhlar ile kendülerin zeyn edüp dükkânlarında kâğızlar mühreleyüp cümlesi pür-silâh beyâz esbâblı asker olup ubûr ederler. (s.330-331)

Esnâf-ı mukavvâ kubur divitciyân: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Mu'âz ibn Cebel'dir ve Selmân kemer-bestesidir. Kabri {Ebtah'dadır}.

Bunlar dükkânların gûnâ-gûn kubur ve müzehheb ü münakkaş devâtlar ile müzeyyen edüp kendüler dahi pür-silâh tayy-ı mekân ederler. (s.331)

Esnâf-ı remmâlân ve esnâf-ı mektûbcuyân: Pîr perv[er]leri ve askerleriyle bâlâdâ ordu monlâsı alayında yazılmışdır. (s.331)

Esnâf-ı mürekkebcıyân: Dükkân 40, neferât 65, pîrleri Zeyd bin Hâris'dir, Enes kemerin bağladı. Kabri Mekke Ebtahı'ndadır. Bunların dükkânları Sultân Bâyezîd'dedir, ammâ niçe yüz kimesneler hânelerinde işlerler. Husûsan Sultân Selîm kurbünde İkiçeşme önünde Mürekkebcî Karı'nın mürekkebi gâyet meşhûrdur. Ve Kızılmusluk'daki yedi iklimde meşhûrdur, hattâ anın hakkında kâtibler ve şâ'irler bu beyti terennüm etmişler:

Mürekkebe çokdur İslâmbol'da ammâ

Kızılmusluk'daki gâyetde a'lâ

deyü medh etmişlerdir. (s.331)

Esnâf-ı nakkâşân-ı musavvirân: Dükkân 4, neferât 40, pîrleri yokdur, zîrâ sûret yazmak şerî'atımızda memnû'dur, lâkin Hazret-i Risâlet-penâh Hayber kal'asının feth edüp andan bir esed sûretli sancak [199b] ganîmet alup mehâbet [u] salâbet için ol esed sûretli sancağı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ki alemdâr-ı Resûlullâh'dır anların evlâd-ı mihteri Seydî Emetullâh taşıyup pederi Eyyûb Sultân, Hazret huzûrunda kemerine şed bağlayup bayrakdârlara pîr oldu. Kabri İmâm Hüseyin'e bayrakdâr olup Kerbelâ şühedâları içinde âsûde-hâldir.

Hazret ol sancakdan gayrı sûrete ve tasvîr [u] put yazmağa ruhsat vermemişlerdir. Ammâ Rûm nakkâşları zâde-i tab'larından yine dîn-i İslâmın şân [u] şöhret şevketleriyçün Hazret-i Hamza-i bâ-safânın Zûpîn ile atlar üzre ceng [ü]

cidâl sûretlerin âlât-ı silâha müstağrak olup Zûpîn'i kayd [ü] bend edüp Hamza gâlib olup sûretin yazarlar kim gûyâ zî-rûhdur.

Ve Hamza-i bâ-safânın yüz yetmiş sandaliyye sâhibi Hazret-i Sa'd u Sa'id'i ve Hâlid ibn Velid'i ve Ubeydetü'l-Cerrâh'ı ve Şeyh Sârî'yi ve Ma'dî-Kereb'i ve Dîvâne Hurûm'u ve Lenduhâ ibn Sa'dân'ı ve Sâhib-kırân Bedî'üzzamân Veliyyü'l-akrân'ı ve Kâsım-ı la'leyn-i Kubâ'yı ve teber-i müslimîsi elinde Hazret-i Peyk-i Resûl Baba Amr Ümeyye-i Zamîrî ve niçe yüz sâhib-kırânları zırh [u] zireh-külâh ve cebe ve cevşene müstağrak olup hüssân-ı sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlara yedi pâre âlât-ı silâhlarıyla her bir pehlivânların sûretlerin mehâbet [u] salâbetleriyle yazarlar kim gören ümmî âdemler hamd-i Hudâ ümmet-i Muhammed'den böyle sâhib-kırânlar var imiş deyü kendüleri cenge mahabbet edüp mücâhidün fi-sebîlillâh olmağa bâ'is olur.

Ve selef pehlivânlardan *Şâhnâme*'de yazduğı üzre Sâm ü Nerîmân'ı ve Zâl ü Kösthem'i ve Rüstem [ü] Efrâsiyâb'ı ve Şagât'ı ve Pîjen-i Menûçehr'i ve Ferîdûn'u ve Demirci Kâve ve Dahhâk'ı bu pehlivânları dahi eyle tasvîr edüp yazarlar kim her biri gûyâ birbirlerine hamle etmededirler.

Ve bu zikr olunan pehlivânların sûretlerin musavvirân dükkânlarının cânibi etrâfına zeyn edüp ubür ederler. Bu musavvirlerin ser-çeşmesi Miskâlî Solakzâde. Ve Tiryâkî Osmân Çelebi, kal'alar sûreti cengiyle tasvîr etmede Bihzâd-ı Sâni idi. Ve Parmakkapu'da Tâsbâz Pehlivan Alî, pâdişâhların ve serdâr u vüzerâların Revân ve Bağdâd cenglerin yazmada Velî Cân-ı Evvel idi ve gayrı fûnûnda dahi Cemşîd-i asr idi. (s.331)

Esnâf-ı fâlcıyân-ı musavver: Dükkân ve nefer birdir. Mahmûd Paşa çârşûsunda bir dükkânda sâkin Hoca Mehmed Çelebi derlerdi, sulehâ-yı ümmetden müsîn kimesne idi. Hattâ Süleymân Hân sohbetiyle müşerref olmuş bir zinde ihtiyâr idi.

Bâlâda tahrîr olunan cümle pehlivânların ve selef pâdişâhlarının ve niçe mürsel peygamberlerin ve bî-hisâb kal'aların ceng [ü] cidâllerin ve deryâda keşîflerin agreb ü garâyibden harb [ü] kıtâllerin evâyil-i eyyâm üstâdlarının sihr-i i'câz ve pesendîde ketebeli kalemleriyle iri İslâmbol tabakı kâğız cermleri üzre yazılmış tasvîrleri cild cild rû-yı dükkânına dizüp âyende ve revende gelüp tâli' dutup bir akçe verüp bu tasvîrlerden fâl açup, ceng [ü] cidâl mi gelir yâhûd Yûsuf ü Züleyhâ mı gelir ya Leylâ vü Mecnûn ve Ferhâd ü Şîrîn ve Varka [ü] Gülşâh mı

veyâ selef sâhib-kırânlarının birbiriyle muhâsemeti ve ayş [u] işretleri gelüp ana göre;

Bu fâl issine geldi işte Ferhâd,

Çalışmakla olursun sen de dilşâd

deyü her tasvîrlere münâsib indiyât-ı ebyât [u] eş'ârlar okurdu kim istimâ' edenin gülmeden aklı giderdi. Ol pîr anınla kâr ederdi. Kâhîce bu suretlerle pâdişâha giderdi.

Bu dahi bir tahtrevân üzre sûretlerin halka gösterüp alayda giderdi. Hâlâ İslâmbol mukallidleri içre bu tasvîr fâlcısının indiyât gazelleri gûnâ-gûn evzâ' [u] etvârlarıyla taklîd ederler kim niçe bin güne mudhik kelâmlardır. (s.331)

Esnâf-ı oymacıyân: Dükkân 9, neferât 20, pîrleri Abdurrahmân ibn Şâ'ir Hassân'dır. Hazret-i Resûl'ün Kâsım evlâdıyla rıdâ'an emildeş süd karındaşıdır. Kabri Kudüs kurbünde şehr-i Taberistân'dadır.

Bu oymacılar, dervîşân-ı zîşândan Hezârfen Çelebi ma'rifetli üstâd-ı kâmillerdir kim mikrâs-ı lây ile sihr-i i'câz oymalar oyarlar kim gûyâ sihr-i helâldir. Bunların yâdigârlarını teberrüken kitâblar içinde hıfz ederler.

Bunlar seyishâneler üzre dükkânlarında elvân varaklar üzre oymaların yapup ve kâğızlar üzre yapışdırup oymalar oyararak ubûr ederler. (s.331-332)

Esnâf-ı nakılcıyân-ı sûr-ı hümâyûn: Dükkân 4, neferât 55, pîrleri Müyesser-i Ezherî'dir, Hadîce Ana huddâmıdır. Enes ibn Mâlik belin bağladı. {Kabri Kûfe'dedir. Hazret asrındaki sûrlarda bahârdan serviler yapardı. Bu esnâfin} dükkânları Koska Furunu yanında ve Aksarây'da ve Tahta'l-kal'a'da ve Odunkapusu'nun iç yüzünde Şem'ahâne mukâbelesinde nakılcıbaşı dükkânıdır.

Bunlar bu alayda şehremîni mâlıyla [200a] Süleymâniyye minâresi kaddi balmûmunun rengâreng kâfûrîlerinden ve şamata varağı tellerinden evce serçekmiş servi-misâl münevver ve mutallâ nakıllar eyleyüp her birin yüzer ikişer yüzer tershâne karavana pâyzenleri çeküp vardıyanlar sağa ve sola çekin deyü silisre düdüklerin çalarak ubûr ederler ve niçe yüz hurde nakıllar ile alay gösterüp ubûr ederler. (s.332)

{**Esnâf-ı alıcı ve balıcı:** Neferât 100, bunlar ancak yevm-i Ramazân'da ıydeynlerde ma'sûmlara iskât(?) içün yeşil balmumundan tûtîler ve beyâz mumdan kumrular edüp çubucuklar ucunda "Alıcığım balıcığım" diyerek güzer ederler}. (s.332)

Esnâf-ı basmacıyân-ı yasdık: Dükkân 15, neferât 55, pîrleri yine nakkâşların pîri Fazl ibn Hazret-i Abbâs'dır {kim Hazret-i Resûl merhûm oldukda Alî gasl edüp bu Fazl cesed-i Nebî üzre su sab ederdi}. Dükkânları Sırt hammâmı kurbündedir. Kârları neftli ve katrânlı gûnâ-gûn boyalar ile münakkaş yasdıklar ve sofralar ve perdeler ve şatranc bezleri basup dükkânlarında bu kâr ile ubûr ederler. Ammâ latîf musanna' kârdır kim ne kadar yaykasan nakşı müteğayyir olmaz bir kârdır. (s.332)

Esnâf-ı basmacıyân-ı çit: Dükkân 25, neferât 100, pîrleri yine Fazl bin Hazret-i Abbâs'dır. Bunlar ekseriyyâ bekârhâne odalarında Tokad ve Sivas Ermenîleri ve Acem ve Hindî basmacılarıdır kim sihr-i i'câz yorcan yüzleri ve çarşafklar ve perdeler basarlar kim hayâl-pesenddir. Bu kârların arz edüp dükkânların kârlarıyla zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler. (s.332)

Esnâf-ı nakkâşân-ı zerdûzân: Dükkân 20, neferât 25, ammâ niçesi hânelerinde işlerler, pîrleri Ebî Sürh'dür ve Selmânî'dir. Kabri Medâyin'dedir. Bunların kârı vüzerâ ve vükelâ ve a'yân-ı kibâra zerdûz çerkâb yasdıklar ve mak'ad ve perdeler ve dikdik ve abâyîler ve şakabendler ve eğerler ve tegeltîler ve atlas üzre cebinlikler işlerler kim görenin akli gider, sırmanın şa'sa'asından âdemin gözü hîrelenir. Bu dahi pâk san'atdır. Bunlar cümle metâ'ların tahtrevânlar üzre dükkânların da zeyn edüp ubûr ederler. (s.332)

Esnâf-ı nakkâşân-ı yağlıkçıyân: Dükkân yigirmi, neferât 25, pîrleri Sirâceddîn'dir, Selmân belin bağladı. Kabri Şâm kurbünde Busrâ'dadır. Bunlar gûnâ-gûn bezler üzre siyâh kalemler ile makreme ve çarşafklar ve yasdıklar ve peşkîrler üzre nakş edüp hâtûnlardan bizim vâlîde dahi ana göre nakş edüp kâr eder. Bunlar dahi dükkânlarında siyâh kalemler ile bezleri nakş ederek pür-silâh olup ubûr ederler.

Bu esnâflardan sonra nakkâşbaşı cümle güzîde askeriyle ve şeyh ve nakîbleriyle ve du'âcılıyla sekizer kat mehterhâneyle ubûr ederler. Bu nakkâşbaşıya yamak cümle on yedi esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve yekûn (---) askerdir. (s.332)

Esnâf-ı Bezzâzistân-ı atık

İslâmbol'un iz[di]hâm ve güzîde yerinde Âl-i Osmân'ın hazîne-i azîmi bir bezzâzistândır kim gûyâ kal'a-i Kahkahâ'dır. Cemî'i erbâb-ı seferlerin ve vüzerâ ve a'yânın mâlları bundadır kim zîr-i zeminde niçe yüz demir kapulu mahzenler

vardır. Sene 857 [1453] târîhinde Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân binasıdır kim gûyâ şeddâdî binadır. Cânib-i erba'ası taşrasında keçeciler ve sahhâf ve takyacılar ve boğasicılar ve kılâbdan u sırmacılar ve kuyumcular ve incücüler ihâta etmişdir.

Ve çâr-küşesinde kal'a kapuları gibi metîn ve kavî demir kapuları vardır, şimâle nâzır Sahhâflarkapusu, garba mekşûf Takyacılar kapusu, cenûba meftûh Gazzâzlarkapusu. Ve şarka küşâde Kuyumcularkapusu üzre kanatların açmış bir mehîb kuş sureti vardır. Bu kuş sûretin bu kapu üzre tasvîr etmeden rumûz oldur kim kâr [u] kesb dedükleri ber-hevâ tayerân eder bir vahşî kuşdur. Eğer kuşu bir nezâketle sayd edebilirsen bu bezâstende kâr edebilirsin demek işâretidir. Ammâ hakkâ ki acâyib rumûz vasiyyetdir.

Ve bu bezâsten içre cümle (---) pâye-i kâ[r]gırlar üzre (---) aded rusâs-ı nîlgûn ile mestûr kubbe-i azîmdir kim cânib-i erba'asında demir kapaklı pencereler vardır ve dâ'iren-mâdâr kubbe etrâflarında âdemler gezüp demir kapaklar kapayacak tabakalar vardır.

Ve bezâsten içre şâhrâh dörd sokağın yemîn [ü] yesârı cümle altı yüz dükkândır ve kat-ender-kat cümle iki bin dollâbdır. Her dollâb sâhibi ferâğat edüp fûrûht etmek dilese beşer bin guruşa tûtyâ gibi satılır. Sabâhdan kuşluk vaktine dek işler bir kârhâne-i azîmdir, cihânın cümle zî-kıymet eşyâları bu bezâstende bî-kıymet bulunur bâzârdır. Ve bunda biner ve ikişer bin kîseye mâlik bâzergânlar vardır. (s.332)

Esnâf-ı pâsbân-ı Bezâsten-i atık: Neferât 70, bunların nâzırları pâdişâh hazînedârbaşısıdır. Kefilli ve bâyinli müselmân âdemlerdir kim her gece bezâsten içinde kanâdîleri çerâğân edüp pür-silâh yatırlar. Pîrleri Gafîr-i Hindî'dir. [200b] Selmân Kemberbestesidir. Kabri Mısır'dadır.

Bunlar eyle mu'temed âdemlerdir kim bedâstende olan dollâblar açık kalup niçe Mısır hazînesi ve cevâhirât ve murassa'âtın hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür, meydânda yatup aslâ vaz'-ı yed etmeğe kâdir değillerdir. Bunlar ellerinde fânûsları ve nobutlar ile,

“Aşa vura duta hay” diyerek ubûr ederler. Ammâ bunlar İslâmbol içre olan kırk bin pâsbânlara karışmazlar, zîrâ bunlar emr-i pâdişâhiyle gedik sâhibi pâsbân [u] nigebânlar ve dîdebânlardır. Taraf-ı pâdişâhîden şehremîninden ulûfe alup yerleri mahlûl oldukda bedâsten hammâllarının müstehaklarına tevcih olunur kavmdirler. (s.332-333)

Esnâf-ı hammâlân-ı bezzâzistân: Neferât 300, bunların pîri Peygâm-ı Alî'dir ve Selmânî'dir. Kabri Tebrîz'dedir. Bunlar bedesten hâricinde hizmet ederler, bedestenin dörd zencîrli kapusundan içeri giremezler, ancak taşradaki esnâflara hizmet edüp her gece cümle esnâfların sandûk sandûk metâ'ların taşıyup bedâstenin taşra mahzenlerine İslâmbol'un ihrâk havfindan hıfz edüp taşra dükkânlar boş kalır. Zîrâ her dükkân sâhibleri ba'îd yerlerde olur.

Bu hammâllar dahi arkalarında yassılama semerleri ve ellerinde hablleri ve bellerinde kılıçlarıyla ubûr ederler. *Ve's-selâm.* (s.333)

Esnâf-ı dellâlân-ı Bezzâzistân-ı enderûn: Neferât 40, pîrleri Ebü'n-nidâ (-) (-) (-). Bunlar cümle eli berâtlı gedik sâhibi muhteşem ve mu'temed âdemlerdir kim bedâsten içinde hizmet ederler, taşra çıkamazlar. Cümlesi alayda cevâhir raht ve kılıç ve gaddâre ve kürk ve gayrı zî-kıymet eşyâlar ile omuzlarında ubûr ederler. (s.333)

Esnâf-ı dellâlân-ı Bezzâzistân-ı bîrûn: Cümle 300 eli berâtlı değildir ammâ mu'temed kefilleri vardır. Bunlar dahi omuzlarında metâ'larıyla "Bin guruşa cevâhir kuşağım ve iki bin guruşa istifanım" deyüp ubûr ederler. (s.333)

Ehl-i sanâyi', çukacıyân: Dükkân 100, neferât 107, pîrleri Ebü'l-Hüdâ-yı Halebî'dir ve Selmânî'dir. Kabri Mekke'dedir. Bunlar arabalar üzre niçe bin pasdav saya ve londirine ve vezentin [florentin?] ve karkaşona ve nime ve paris ve marliye ve ankona ve londura ve iskerled ve yetmiş çile çukaları endâzeleyüp "Ala bin iki bin guruş" deyüp geçerler. (s.333)

Ehl-i hıref, atlascıyân: Dükkân 105, neferât 300, pîrleri Mansûr-ı Endelûsî'dir ve Selmânî'dir. Kabri {nâ-ma'lûm}. Bu kavim ekserî Yahûdilerdir, gûnâ-gûn akmişe-i fâhireleri dükkânlarında tahtirevânlar üzre ölçerek kat'-ı menâzil ederler. (s.333)

Esnâf-ı dîbâcıyân: Dükkân 16, neferât 25, pîrleri (-) (-) (-) (-) (-). Bu hıref tahtirevânlar üzre dükkânların zer-ender-zer şîb ü zerbâf ve serengler ile zeyn edüp müsellağ ubûr ederler. (s.333)

Ehl-i kâr, katıfecıyân: Dükkân 70, neferât 200, pîrleri (-) (-) (-) (-). Bu tâ'ife tahtirevânlar üzre katife dokuyarak san'atları ve metâ'ların arz ederek muhteşemâne ubûr ederler. (s.333)

Esnâf-ı yasdıkçıyan-ı sereng ve katife: Dükkân 100, neferât 400, pîrleri (- --) (---) (---). Mardin kârı ve Bursa kârı sırmalı katife ve sereng yasdıklar ile dükkânlarında dokuyarak cümle müsellağ geçerler. (s.333)

Esnâf-ı dârâyıcıyan: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri (---) (---) (---) (---) (- --). Bu fırka dahi dükkânçelerin dârâyî ve pûlâdî ve şâmîler ile zeyn edüp harîr dokuyarak menâzil kat' ederler. (s.333)

Esnâf-ı hil'atçıyan-ı harîr: Dükkân 5, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu zümre kuşaklık ta'bîr etdikleri yedi bâbet hil'at-ı pâdişâhîleri dokuyarak hil'atları zeyn edüp geçerler. (s.333)

Esnâf-ı muhattemciyan: Dükkân 17, neferât 40, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu pîşekârlar kırmızı ve gûnâ-gûn mukaddem kuşakları bâft edüp dükkânların muhattemler ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.333)

Ehl-i kâr, alacacıyan-ı Tire ve Şâm: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar seyishâneeler üzre dükkânların Tire ve Ma'nisa ve Şâm ve Hind alacaların dokuyarak arz-ı mahâret edüp geçerler. (s.333)

Ehl-i kesb, peştemâlcıyan: Dükkân, kârhâne birdir, ammâ neferât 400, pîrleri (---) (---) (---) (---) kârhâneeleri Kırkçeşme kurbünde başka kârhâne-i azîmdir. Dükkânların kırk kalem peştemâlleriyle zeyn edüp geçüp giderler. [201a] (s.333)

Ehl-i şuğl, kâmhâcıyan: Dükkân 17, neferât 30, pîrleri

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.333)

Ehl-i tüccâr, dimiciyan: Dükkân 58, neferât 100, pîrleri

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.333)

Ehl-i kâni', bezciyan: Dükkân 500, neferât 600, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar gûnâ-gûn Serfice ve Tarabefzûn ve İslâmbol bezleri ve yelken bezleri ve asdâr bezleri dokuyarak ubûr ederler. (s.333)

Ehl-i kâsib, bezzâzân-ı boğasıcıyan: Kârhâne 40, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar lekefûrî ve bruçî ve hitâyî ve şâmî ve zâgî ve mollâyî el-hâsıl gûnâ-gûn elvân bezleri bâft ederek geçerler. (s.333)

Ehl-i sevdâger, tâcirân-ı bezzâzân: Dükkân 700, neferât 1000, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu kimseler cümle bez dokuyucuların tâcirleridir, cemî'i rengâreng zî-kıymet Ahmed-âbâd ve Mahmûdî elvân bezleri ile geçerler.

Bâlâda tahrîr olunan metâ' dokuyanlarının dahi birer kat tâcir esnâfları vardır kim cümle yetmiş esnâfdır bile alay ederler. (s.333)

Ehl-i eşgâl, halîçe[ci]yân: Dükkân 40, neferât 111, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Arabalar üzre dükkânlarında Selânik ve Sıfet ve Uşşâk ve Kula ve Mısır ve Isfehân halîçeleriyle zeyn edüp ubûr ederler. (s.334)

Ehl-i tarîkat, abâciyân: Dükkân 300, neferât 700, pîrleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i şerî'at, kebeciyân: Dükkân 100, neferât 700, pîş kademleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i hakîkat, ihrâmcıyân-ı sûf: Dükkân 80, neferât 100, mürşidleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i ma'rifet, sofcıyân: [Dük]kân 90, neferât 400, pîşvâları
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i iktisâb, sipâhbâzârı: Dükkân 500, neferât 800, ser-çeşmeleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i hîlekar, bitbâzârı: Dükkân 400, neferât 700, şeyh-i kadîmleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i hevâ-yı avretbâzârı: Dükkânları biledir, neferât 200, reh-nümâları
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i ayyâr, dellâlân-ı bâzâr: Dükkânsız, neferât 300, üstâd-ı kadîmleri
.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.334)

Ehl-i ayyâr, miyâncıyân bâzârı: Dükkân [(---)] neferât 200, ser-nefer-i kadîmleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Bunlar alayından sonra Bedâsten-i atîk şeyhleri ve nakîbleri ve du'âcıları cümlesi bedâsten kethüdasıyla cümle rikâb rikâbe at başı berâber enselerinde çifte köçekler ile pür-silâh olup sekizer kat mehterhâne ile mükemmel ubûr ederler. Bu bedâsten kethüdasına yamak olan cümle otuz esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve yekûnu (---) asker-i bî-pâyândır. (s.334)

Esnâf-ı cemâ'at-i Bezâsten-ı cedîd

Bu dahi Sultân Mehmed Hân'ın binâsıdır. Eski Bezzâzisten'e yüz adım karîbdir. Bunun dahi eşkâl-i binâsı hemân Eski [201b] Bezâsten gibidir. Ancak şimâl cânibine Zebâtcıarkapusu'na altı kademe taş nerdübân ile çıkılır. Garba

Hakkâklarkapusu, cenuba Çadırcılarkapusu, şarka Telcilerkapusu nerdübânsız düz kapulardır.

Bunun dahi zîr-i zemînleri kavîdir ve serâpâ kurşumlu kubbelerdir. İçinde cümle altı yüz dollâbdır. Ve cümle bin aded neferâtlardır. Ammâ bunda Bedâsten-i atîk gibi zî-kıymet cevâhir makulesi eşyâlar satılmaz, Cümle harîre ve elbise-i fâhireye müte'allik metâ'lar bey' olunur. Bu ehl-i bedâstenin pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). (s.334)

Esnâf-ı hâcegiyân-ı Bedâsten-i cedîd: Cümle 1000 mâl-ı Kârûn'a mâlik tüccârân-ı kâ'idînler vardır kim mallârının hisâbı lâ-yu'ad velâ yuhsâdır. Ammâ gâyet sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir kim الكاسب حبيب الله deyüp kâr edüp cümle metâ'ların tahtirevânlar üzre dükkânların arûsek gibi bezeyüp mü'eddeb ü muhteşemâne ubûr ederler. (s.334)

Sınıf-ı dellâlân-ı Bedesten-i cedîd 70, pîrleri Ebü'n-nidâ denilmişdi. Bu dellâllar Eski Bedâsten dellâllarına kendüleri ol kadar müsellah u müzeyyen ve zî-kıymet âriyetî esbâblar ile alay ederler kim cümle temâşacılar âlem-i hayretde kalırlar. (s.334)

Pâsbân-ı Bedâsten-i cedîd 80, pîrleri Gafîr-i Hindî denilmişdi. Bu pâsbânlar ellerinde balta ve harbe ve bellerinde şemşîr-i âteş-tâb ile rûz-ı rûşende niçe musanna' fânûslar yakup "Aşa dura vura" deyü feryâd ile ubûr ederler. (s.334)

Hammâlân-ı Bedâsten-i cedîd 300, pîrleri Peygâm-ı Alî'dir deyü bâlâda gümrük emîni zelehör hammâlları ta'rîfide tahrîr olunmuşdu. Bunlar cümle arkalıçlarıyla bedâsten sandûkların(?) götürerek bir hây-hû ile ubûr ederler. (s.334)

Esnâf-ı dellâlân-ı Bedâsten-i bîrûn: Pîrleri Ebü'n-nidâ'dır denilmişdi. Bunlar ketiflerinde niçe bin guruşluk zî-kıymet esbâblar ile "Çârkâb tîrkeşim bin guruşa, tepsile(?) bezim bir guruşa" deyüp feryâd ederek tayy-ı merâhil ederler. (s.334)

Ehl-i hâl, âyineciyân: Dükkân 90, neferât 105, pîrleri Hüsâmeddîn Necefi'dir kim İmâm Hüseyin belin bağladı ve İmâm Hüseyin ile Kerbelâ'da şehîd olup kabri andadır. Bu tâ'ife dükkânların niçe bin âyine-i moran ile zeyn edüp geçerler. (s.334)

Ehl-i helâl, sabbâğân, ya'nî boyacıyan: Dükkân 500, neferât 800, pîrleri Âmir ibn Abdullâh es-Sabbâğ'dır, Selmân-ı Pâk belin bağladığı pîrlerin kırk yedincisidir, boyacıların silsilesi ana çıkar. Yüz otuz dört yaşında nakl edüp kabri

Yemen'dedir. Bunlar arabalar üzr[e] dükkânlarında elvân bezler boyayup iplere bezler serüp ubûr ederler. (s.334)

Ehl-i sâbir, hayırkâr ya'nî boyacı tokmâcısı: Dükkân 100, neferât 700, bunlara hayırkâr derler. Ba'zı zarîfler nezâketle bir âdeme söğmek murâd etse “hayır başına” der ya'nî boyacı tokmağı başına demektir. Bu esnâflar dahi arabalar üzre dükkânlarında bez tokmaklayarak ubûr etdükte gûyâ ra'd gürleri gibi gürlüyüp omuzlarında tokmaklar ile geçerler. (s.334)

Ehl-i hîrfe

.....(2 satırlık yer boş) ..... (s.335)

Ehl-i meşgûl

.....(2 satırlık yer boş) .....(s.335)

Esnâf-ı ehl-i tâcir, tâ'ife-i Bezzâzistân-ı Galata: Sene (---) târîhinde (---) (---) binâsıdır. Bu dahi kal'a-misâl dörd demir kapulu ve (---) aded kurşum kubbeli ve iki yüz dollâblı ve yüz aded pâsbânlı ve elli aded dellâllı bir metîn bezâstendir. Neferât cümle 200, dollâb 100, ammâ bunda İslâmbol bedâstenleri gibi cevâhir ve murassa'ât ve zî-kıymet tefârûkât bey' [ü] şîrâ olmaz, metâ'ları çuka ve kumâş ve Sakız kâmhâsı ve Sakız dimisi ve kız dimisi ve Cezâyir ihrâmı fürûht olunur.

Bu bedâstenin cümle âdemleri müsella olup Bedâsten-i cedîd neferâtlarıyla arz-ı metâ' ederek tebdîl-i câme ubûr ederler. Zîrâ çoğu cezîreler Urumlarıdır. (s.335)

Esnâf-ı zebâtcıyân: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların zebât ve kullemisk ve niçe yüz elvân hoş-bû dühniyyâtlar ile dükkânların hokkalar ile zeyn edüp geçerler. [202a]

Ba'dehu Yeni Bedâsten şeyhleri ve nakîbleri ve kethudâsı dahi sâhib-i ru'ûs olmağıle sekizer kat mehterhâne ile geçerler. Bu Yeni Bedâsten kethüdasına yamak olan cümle 13 esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.335)

Esnâf-ı doğramacıyân: Kârhâneleri Vefâ kurbünde Ekmekcioğlu türbesi yanında Süleymân Hân binâ etmişdir bir kârhâne-i azîmdir. Doğramacıbaşı ya'nî sadefkârcıbaşı anda sâkin olur. Kârhâne neferâtları cümle 100 neferdir. Ammâ İslâmbo[l] içre, (s.335)

Esnâf-ı sadefkârcıyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri Şu'ayb-ı Hindî'dir ve Selmân-ı Pâk belin bağladı, kabri Hind'de cezîre-i Serendîl'de. Bunlar

dükkânların Hind püsüs-kârîsi pîş-tahta ve sandukalar ile zeyn edüp ubûr ederler. (s.335)

Esnâf-ı kâr-ı helâl, harrâtîn ya'ni çıkırıkcıyân: Dükkân 500, neferât 1005, pîrleri Ebû Ubeyd Harrât'dır. Selmân-ı Pâk belin bağladuğı kırk üçüncü pîrdir kim çıkırıkcıların silsilesi ana müntehidir. Kabri (---). Ammâ bu kâra şöhret veren Hazret-i İbrâhîm Edhem'dir kim sihr-i i'câz çıkırık işi işlerdi.

Bu esnâf dahi tahtirevânlar üzre dükkânların günâ-gün çıkırıkcı kârlarıyla tezyîn edüp kendüler dahi kemânelerin çekerek işleyerek ubûr ederler. (s.335)

Ehl-i şâkirân, hilâlciyân: Dükkân 55, neferât 700, şeyh-i kadîmleri İmâm Hasan *radiyallâhu anh'*dir. Hazret'e hilâl hedâyâ getirdiğı mastûrdur kim hilâl-i günâ-gün yapmada sihr-i helâl ederdi. Kabri Medîne-i Münevvere Bakî''indedir. *Rahmetullâhi aleyh.* {Kemerin bizzât Resûl-i Kibriyâ bağlayup (---) kerîmesi evlâdı olmağıle bağrına basmışdır}. (s.335)

Ehl-i köşe, kaşıkcıyân: Dükkân 300, neferât 1000, Hazret'in zamân-ı sa'âdetlerinde miğlafa yok idi. Hams-ı mübârek deyü sağ elleriyle tenâvül ederlerdi. Takiyy-i Acemî, Hazret'e bir kaşık yapup Selmân-ı Pâk belin beğladı ve Selmân'ın bürâderi idi. (s.335)

Ehl-i dükkân, kutucıyân: Dükkân 100, neferât 1000, pîrleri Hurrem-i Hindî'dir. Yemen'de sâkin olmağıle Veys el-Karanî kemerin bağladı. Kabri Habeş Sevâkin'indedir. Bunlar tahtirevânlar üzre dükkânların kutularla zeyn edüp ubûr ederler. (s.335)

Ehl-i icâd, varulcuyân: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Varulcu esnâfin bir fütüvvetde görmedik. Bunlar tahtirevânlar üzre ardıc ve servi ve çam tahtalarından varul ve gerdeller yaparak tebdîl-i câme ile geçerler. (s.335)

Ehl-i kâmil, na'lincıyân: Dükkân 13, neferât 106, pîrleri Sun'ullâh ibn Ebü'l-Kâsım Abdülvâhid en-Neccâr'dır. Babası Abdülvâhid dülgerlerin pîri idi. Oğlu Sun'ullâh, Hazret'e na'lın yapardı. Kabri Kûfe'dedir. Na'lincılar dahi na'lınlar {ıyla ubûr ederler}. (s.335)

Ehl-i ihtirâ', zer-desteciyan: Dükkân 8, neferât 25, pîrleri Kâsım'dır kim neccârların pîrine bununiçün Ebü'l-Kâsım {Abdülvâhid derler. Dülgerler pirinin evlâd-ı kühterîdir. Bu zer-desteciler} dükkânlarında zer-deste ve çelik ve matrak ve nobut ve meçik ve asâ ve arka kaşağısı ve çevgân yaparak geçerler.

Andan doğramacıbaşı güzîde askeriyle pür-silâh olup sekizer kat mehterhânelerin çalarak ubûr ederler. Bu doğramacıbaşıya yamak olan cümle tokuz esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir. (s.335)

Esnâf-ı çalıcı mehterân ya'nî zurnacıbaşı

Bu tâ'ife ile mi'mârbaşının pâdişâh huzûrunda azîm mücâdele ve mübâheseleri geçüp mi'mârbaşı eydir:

“Pâdişâhım biz Habîb Neccâr köçeğiiz. Anlar Cemşîd-i la'în hîrfeti bir alay Deccâl kavmidir. Biz pâdişâhıma sarâyılar binâ ederiz ve selâtîn câmi'ler ve merkad-i pür-envârlar ve âsâr-ı acîbe binâlar edüp kal'alar fethinde ta'mîr [ü] termîm edüp ordu-yı İslâmda biz mukaddem lâzım olduğumuz için evvel alay ederiz” dedükde cevâb-ı mu'âraza mehterbaşı eydir:

“Bizim hidmetimiz pâdişâhıma her bâr lâzımız kim bir cânibe müteveccih olsa mehâbet [u] salâbet, şân, şöhret [ü] şevket için dosta düşmana karşı tabl, kudüm, nefîrin döğerek gider. Bâ-husûs ceng mahallinde guzât-ı müslimîni cenge terğîb edüp yüz yigirmi koldan ceng tablına ve kös-i hâkânîlere turrallar urulup asker-i İslâmı cenge kılındırmağa sebep oluruz. Bâ-husûs pâdişâhım bir şeye elemzede oldukda def'-i gam için huzûrunda on iki makâm yigirmi dörd şu'be ve yigirmi dörd usûl ve kırk sekiz terkîb ilm-i mûsikârdan fasl edüp pâdişâhım mesrur olur. Hukemâ-yı kudemâ kavlınce sâz [ü] söz ve hânende ve mahbûb rakkâs âdemin rûhuna safâ verir. [202b] Bu güne rûha gıdâ verici esnâflar hod bize mensûbdur. Sen ki mi'mârbaşısın, senin cümle esnâfın Ermenî ve Urum kefereleri ve egserci Çingâneler ve löküncü ve suyolcu Arnavudlar ve lağımcı ve necisli Ermenîlerdir kim cümle esnâfın mezmûm u menhus kâfirlerdir. Pâdişâhım biz bu esnâfi üzerimize tasaddur etdirmeziz. Cümle mehterhâne ocağı halkı kırılmağı irtikâb ederiz. Irz-ı pâdişâhî yok mıdır kim bir alay haşerât alayımıza tekaddüm edeler. Bâ-husûs her yerde alem-i Resûlullâh olursa ol alayda tabl-ı Âl-i Osmânî gerekdir” deyü ser-i mehterân ve serkâr-ı sâzendekâr bu güne da'vâ-yı merd edince çalıcı mehterler mukaddem alay etmek için fermân-ı şehriyârî oldu. (s.335-336)

Esnâf-ı çalıcı mehterân: Kârhâne birdir, neferât üç yüzdür. {Pîrleri Cemşîd'dir. Hazret asrında zurna çalınmayup pîr-i hakîkîleri yokdur. Ammâ Âl-i Emeviyyûn'da iştihâr buldular.} Kârhâneleri Hünkâr sarâyının bâğçe kapularında Demirkapu kurbünde bir kârhâne-i azîmdir. Ortasında bir ser-bülend çâr-kûşe kulle-

i azîmi vardır. Her gece ba'de'l-ışâ üç fasıl ve bir cengî harbî çalup pâdişâha du'â ederler.

Ve her vakt-i seher sabâha üç sâ'at kalup dîvâna cümle erbâb-ı dîvânı ve ehl-i salâtı âgâh etmek için üç kerre fasl-ı latîfler ederler kim bîdâr olanlara hayât verir. Sayf [ü] şitâ'da kânûn-ı Osmânî budur. Gâyet mültefit ü mu'azzez esnâfdır ve ulûfeleri ağırdır. Her ehl-i dîvân ve cümle a'yân bir mansıb-ı âliye nâ'il olsa bu mehterân tehniyeleriçün hâne-i ehl-i manâsıblara varup üç nevbet fasl ederler. {Eğer sâhib-i hâne hânesinde gâ'ib ise ehl-i beytine bir fasl çalup giderler}. (s.336)

Kârhâne-i mehterân-ı Yedikulle: Neferât kırk, bunlarda ba'de'l-ışâ ve ale's-sabâh üç fasl ederler, kânûn-ı Ebü'l-feth'dir. Ve İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde Eyyûb'da ve Kâsımpaşa'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da ve Rûmeli Hisârı'nda ve Yeniköy'de ve Rûmeli Yenihisârı'nda ve Kavak Yenihisârı'nda ve Beğkoz'da ve Anadolu Hisârı'nda ve Üsküdar'da ve Kızıkkulesi'nde, bu zikr olunan on üç yerde her vakt-i ışâ ve her vakt-i seher mehterhâneler çalınup subaşılar ve kadılar ve dizdârlar dîvân durmaları kânûn-ı Ebü'l-feth'dir. Zîrâ ol asrda ol taraflar serhad idi. Hakîkatına nazar olunsa henüz dahi serhaddir. Ve dörd mevleviyyet yere mehterân-ı bîrûn cümle neferât 1000.

Bunlar pâdişâh kârhânelerinde ulûfeleri yokdur, ancak sûrlarda fasl edüp kâr ederler. Çoğu Lidros köyünde ve Terkoz'da ve Balat'da sâkinlerdir, cümlesi mehterbaşya mensûbdur. Bir sûra gitseler mehterbaşya bir hedâyâ verüp me'zûn olurlar. (s.336)

Esnâf-ı mehterân-ı kösciyân: Kârhâne birdir. Odunkapusu'nun iç yüzünde Bıçkıcılar içinde bir azîm kârhânedir kim yüz elli çift deve kösleri ve Osmân Hân'ın Hotin seferine götürdüğü fil kösleri var kim her biri hammâm kubbesi kadardır. Leyle-i iydeynde ve rûz-ı iydeynde ve sûr-ı hümâyûnlarda ve on sekiz pâdişâh ve kralın elçileri cem' olanda bu kösleri çalup ra'd-vâr sadâları evce peyveste olur.

Bu kârhânedeki cümle (---) neferâtdır, pîrleri Hâkân-ı Çîn'dir. Anıniçün kös-i hâkâniyân derler. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh gazâlarında kös ü nakkare çalup pîr evvelâ Baba Sevindik-i Hindî'dir

Hamza-i bâ-safâ kemer-bestesidir. Kabri Musul'da Çercîs {Nebî cenbindedir} dır. (s.336)

Esnâf-ı kâr zurnacıyân: Dükkân 7, neferât 40, ibtidâ mü'ellifi Cemşid'dir, meşâdı Ayasuluk'dadır. İslâm ile gitdiğinde ihtilâf vardır. Ammâ gün başına birer şey te'lif etdikde tabl çalardı. (s.336)

Esnâf-ı davulcuyân: Dükkân 5, neferât 15, Âl-i Osmân'da ibtidâ davul çalan Orhân Gâzî'dir kim hâlâ Bursa'da kabri üzre maslûb kırmızı örtülü bir tabl-ı kebîrdir. Sene (---) târîhinde Eğre fâtîhi asrında kudretten çalındığı müsbet [ü] zâhirdir. (s.336)

Esnâf-ı dâ'ireciyân: Dükkân 10, neferât 50, ibtidâ dâ'ire Hazret-i Süleymân ile Belkîs'in zifâfi gecesini çalınmıştır. Ba'dehu hicretin (---) senesinde Fâtîmatü'z-Zehrâ on sekizine bâliğa iken Hazret-i Alî menkûhası olup leyle-i zifâfda Baba Ömer ve Hazret'in hoş-hânı Hamza bin Yetîm dâ'ire çalup sûr etdiler. Anıñün dâ'irezenlerin pîri Amr-ı Ayyâr'dır. Zîrâ Hazret-i Resûl buyurmuşdur: اعلوا الزفاف بالدفاف demişlerdir. Anıñün dâ'ire-i Arabistân helâldir, hattâ tevhdilerde bile çalarlar, ammâ celâcilsiz olup içinde halkaları ola gerekse sadefkârî olsun. Sûrlarda ve hitânlarda ve zekât verecek mahallerde çala. Arabistân'da def ü kudüm çalınmak şer'îdir. [203a] (s.336)

Kâr-ı rebâbcıyân: Dükkân 3, nefer 9, ibtidâ rebâb Abdullâh Fâryâbî'den kalup Süleymân Nebî huzûrunda çalınmıştır, sâz-ı kadîmdir kim üç târ ile cemî'i ilm-i mûsikî icrâ olunur. Hazret'den evvel sâz harâm değil idi. Sâz-ı kadîm kadîm-ı ibret-nümâ Dâvûd Nebî, Zebûr âyetleriyle çalardı derler. Frengistân'a mahsûs bir sâzdır. (s.336)

{**Der ta'rîf-i sâz-ı erganûn:**} Bu erganûn 300 aded rûzgâr düdüğü sâzlardır. Her deyrde birer mü'ezzin mahâfilleri üzre mezkûr sâzlar zeyn olup iki aded körükleri câmûs derilerindedir, her körüğü onar ruhbân çeküp bir körük enüp bir körük kalkup rûzgârları birer san'at ile bu zeyn olan sâzların çarhlarına dokunup çalar. Ve ağızla çalınacak sâzlara yine körüklerin rîhları isâbet edüp çaldıkda her sâzın yine deliklerine güderiden parmak gibi şeyler deliklere basup usûl ile sadâ verir. Ammâ bu cümle üç yüz sâzların muharriki körüklerin rûzgârları ve zenbereke ve çarhlardır.

Bu sâzlar savt-ı hazîn ile rehâvî makâmında sadâ verdikce ruhbânlar peyrev olup Zebûr âyetleri okurlar. Ve mûğ-pîçeciklerin niçesin tavâşî ederler kim bulûgiyete erdikde nefesi bozulmaya. Anlar dahi beşer beşer körüklerin üzerlerine çıkup körüklerin üst kapaklarıyla çıkup enerken mü'essir hoş-âvâz ile erganuna

muvâfik müselsel Zebûr âyetlerin rehâvî makâmında okuduklarında âdem mebhût ve gaş ve mest [u] hayrân olur.

Alman diyârında okunan Zebûr âyetlerin tercüme etmişlerdir. Zîrâ Zebûr, lisân-ı İsrâ'îlî üzredir. Âye[t]: وآتينا داود ذبورا dir kim Zebûr Hazret-i Dâvûd'a nâzil olmuşdur. Ammâ Nemse kavmi diyâr-ı Alman'da millet-i Mesîhiyyedendirler. Zebûr'u erganûn çalmalarıyçün tercüme edüp erganûnla okurlar. Âyet-i Zebûr lisân-ı Nemse:

*Fin son derbars an daş cuder gebbet ale'r-rheyligesten unt seligsten yugunt
firav Marya hilf avef den kapuçiner berko pasu*

Ammâ hikmet bu kim çok elfâzları Fârisî'dir. Bu âyeti rehâvî makâmında okuduklarında âdem hayrân olur. Bu erganûna Hazret-i Dâvûd, Ruhâ'da ya'nî Urfa'da peydâ etdüğüçün Ruhâ şehri ve ruhâvî makâmı derler. Görmeğe muhtâc bir erganûndur kim; mısra':

Şenîden key büved mânend-i dîde

demişler. Hakkâ ki şeker yemişler. (s.336-337)

Esnâf-ı kâr, neyzen-i kadîm: Dükkân 4, nefer 13, Hazret-i Mûsâ çoban iken ibtidâ kaval çaldı derler. Bunlar kamışdan battâl düheng ve nây ve girift ve mansûrşâh ve bolâheng ve dahi battâl ve Dâvûd ve serheng ve süpürge, hâsıl-ı kelâm on iki gûne ney vardır.

Bu sâza ulemâ-yı Rûm sehel rızâ vermişlerdir. Zîrâ meclis-i Sultânü'l-ulemâda ve huzûr-ı Hazret-i Mevlânâ'da çalınup ile'l-ân Mevlevîhânelerde çalınur. Ammâ Hazret-i Risâlet yigirmi beşe bâliğ iken Hadîce-i Kübrâ mâlıyla Hazret-i Hadîce'nin Müyesser nâmında bir gulâmıyla Busrâ şehrine, andan Şâm şehrine ticârete gidüp azîm hayr etdiler, ammâ Hazret Şâm'a girmeyüp Cebel-i Kaysûn'da hımâriyla hâlâ Kademü'n-Nebî olan kubbe yerinde kâ'im olup andan Mekke'ye rucû' edüp Hadîce-i Kübrâ'ya istikâmetle muhâsebe verüp ol sene Hadîce Ana kırk yaşında mahlûle iken Hazret'e mahabbet edüp Hazret'in menkûhası olup leyle-i zifâfda def ü kudüm ve rebâb ve nây sâzları çalındığı Siğer-i Cerîr'de mastûrdur. Anıniçün semâ'hânelerde ney çalınur başka bir mü'essir sadâsı var, âdemin cânına safâ verir. (s.337)

Esnâf-ı kâr, mûsikâr: Dükkân 6, nefer 15, Hazret-i Süleymân asrında Fisagores-i Tevhîdî halifesi Mûsâ mûsikâr ya'nî miskâli te'lif edüp sâz-ı kadîmdir. Bunun dahi envâ'ından battâl ve girift miskâller olur. (s.337)

Hüner-i kâr, cengciyân: Dükkân 2, nefer 10, Süleymân Nebî zamânında def'-i sevdâ için Fisagores-i Hekîm te'lîfidir. Ammâ turfa hey'et sâzdır, gûyâ fil hortumu gibi kırk târlı sâzdır, sadâsı âdeme hayât verir. (s.337)

Ehl-i hevâ-yı kudüm ve kôs ve tablbâz ve deblekciyân: Dükkân ve nefer bir âdemdir. Müşkil ma'rifetdir kim nakarenin yüzlerine deve hâmi çeküp zîl ü bemin bulmaktır. Ehl-i hevâ âdem kârıdır, ancak bir âdeme mahsûsdur. [203b]

- Kâr-ı tanbûrciyân (---)
- Kâr-ı santûrcuyân (---)
- Kâr-ı kânûncuyân (---)
- Kâr-ı avvâdân (---)
- Kâr-ı çârtâyiyân (---)
- Kâr-ı ravzaciyân (---)
- Kâr-ı şeştâriyân (---)
- Kâr-ı şeşhâneciyân (---)
- Kâr-ı kopuzcuyân (---)
- Kâr-ı çöğürcüyân (---)
- Kâr-ı çeşdeciyân (---)
- Kâr-ı karadüzenciyân (---)
- Kâr-ı yonkârciyân (---)
- Kâr-ı yeltemeciyân (---)
- Kâr-ı muğniciyân (---)
- Kâr-ı tel tanbûraciyân (---)
- Kâr-ı bârbûtciyân (---)
- Kâr-ı ıklıkcıyân (---)
- Kâr-ı kemânçeciyân (---)
- Kâr-ı sundarcıyân (---)
- Kâr-ı şarkcıyân (---) (---)
- Kâr-ı kaba zurnacıyân (---)
- Kâr-ı cura zurna (---)
- Kâr-ı âsafî zurna (---)
- Kâr-ı arabî zurna (---)
- Kâr-ı acemî sûrnâ (---)
- Kâr-ı şehâbî sûrnâ (---)

Kâr-1 balaban (---)
Kâr-1 nefir (---)
Kâr-1 nağarakı (---)
Kâr-1 (---)
Kâr-1 kaval-1 çoban (---)
Kâr-1 kaba düdük (---)
Kâr-1 dilli düdük (---)
Kâr-1 arabî düdük (---)
Kâr-1 çığırtma düdük (---)
Kâr-1 Macar düdüğü (---)
Kâr-1 mehter düdüğü (---)
Kâr-1 mizmer düdüğü (---)
Kâr-1 dankiyo düdüğü (---)
Kâr-1 tulum düdüğü (---)
Kâr-1 Eyyûb borusu (---)
Kâr-1 dervîşân borusu (---)
Kâr-1 şîşe boru (---)
Kâr-1 torompete boru (---)
Kâr-1 Efrâsiyâb borusu (---)
Kâr-1 pirincden mehter borusu (---)
Kâr-1 luturyan borusu (---)
Kâr-1 İngilis borusu (---)
Kâr-1 erganûn borusu (---)
Kâr-1 demirden ağır tanbûrası (---)
Kâr-1 câm dünbeleği (---)
Kâr-1 Eyyûb debleği (---)
Kâr-1 Yemen debleği (---)
Kâr-1 makrefe debleği (---)
Kâr-1 tabl-bâzcıyân (---)
Kâr-1 çağanacıyân (---)
Kâr-1 filcân-1 sâzcıyân (---)
Kâr-1 çârpâreciyân-1 rakkâsân (---)
Kâr-1 kamyş mizmerciyân (---)

Kâr-ı şâne zümmârcıyân (---)

Kâr-ı dinkefcıyân: Dükkân bir, nefer 3, küçük dıdâ'ire gibidir.

.....(1.5 satırlık yer boş) .....

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle (---) esnâfın her biri seyishâne üzre ve kimi piyâde dükkânlarında zıkr olunan sâzları yapup ubûr ederken Hünkâr mehterbaşısı dahi bu cümle üstâdların sâzlarına peyrev olup sekiz kat mehterhâne ile cümle üstâdlar yaptıkları sâzlara ferdaş verüp bir hây-hû ile ubûr ederler kim gûyâ Deccâl zuhûr etdi. Mehterbaşuya yamak olan cümle 77 esnâf ve cümle (---) dükkân ve cümle (---) cüyûş-ı sâzkârdır. [204a] (s.337-338)

Esnâf-ı bâzbâzân [u] cânbâzân [u] pehlivânân

Evvelâ kâr-ı pesendîde-i âlem **pehlivânân-ı resenbâzân ya'nî cânbâzân:** İslâmbol'da hâzır bulunan pehlivân nefer 13 pehlivânlardır kim her biri ipden nerdübân ile eflâke kemend atup urûc ederek kerrûbiyân ve Hazret-i Îsâ ile kelimât etmeğe yakın olmuşlardır. Evvelâ Üsküdarlı Mehmed Çelebi ve Mağribli Hacı Nâsır ve İskenderiyyeli Hacı Alî ve Harputlu Şaşı Hüsâm ve Bursalı Kubâdî ve Arabgîrli Kara Şücâh ve Kamberoğlu ve Kız Pehlivân, bunlar pâdişâh huzûrunda terâzûlü ve terâzûsüz kubâdî pabuç ile ve kimi ellerinde birer desti ile arkalarında birer himâr ile ve kimi ellerinde dal kılıç ile ve'l-hâsıl iki yüz altmış pâre âlet-i bâzbâzân ile arz-ı ma'rifet edüp Galata kulesinin tâ zirve-i a'lâsındaki top-ı feleke kadem basmış Arab u Acem ve Hind ü Yemen pehlivânlarıdır.

Cümleye ser-çeşme, sûr-ı hümâyûnda Atmeydânı'nda resenbâzlık eden Üsküdarlı Mehmed Çelebi hatt-ı şerîf ile ser-çeşme-i pehlivânân idi. Anın defteriyle bu cezîre-i dünyâda geşt [ü] güzâr eden pehlivânlar cümle iki yüz neferdir, huddâmlarıyla iki bin âdemdir.

Pîrleri Dâvûd-ı Hablî ibn İmri'l-kays'dır. Dâvûd, kal'a-i Hayber'e resenbâzlık ile {çıkup kal'anın fethine sebep olup Selmân-ı Fâris belin bağlayup resenbâzlara pîr oldu. Kabri Hemedân'dadır. Babası İmri'l-kays Benî Kureyş kabîlesinin fusahâ-yı büleğâsından şu'arâ-yı Arab'ın ferîd-i dehri idi. Li-İmri'l-kaysi'l-belîğ hâze'l-ebîyât:

يتمنى الصيف الشتا اذا جاء الشتى انكفره

ولا يرضى بحال واحد قتل الانسان ما اكفره

Bu ebyât kable'l-vukû'-ı Kur'ân-ı azîm denilmiştir. Ba'dehu قتل الانسان ما اكفره
âyeti nâzil ol mudur. Âhir Hırkîl Krala gidüp Kayseriyye'de gûrunda yatır. }
(s.338)

Esnâf-ı âteşbâzân: Neferât 70, pîrleri Ebû Ömer-i Vâsîti'dir. Selmân-ı Pâk
belin bağladığı beşinci pîrdir. Cümle âteşbâz pehlivânların pîridir. Yüz elli sene
mu'ammer olup kabri Kum'dadır.

Bu âteşbâzların müntehâ ma'rifetlerin gördüğümüz seksen iki senesinde
Fûncistân diyârında Rumeyletü'l-Himâl şehrinde gördüğümüz bâlâda ikinci Mısır
seyâhati cildinde acâyib tahrîr olunmuşdur kim eyle bir âteşbâzlık bu günde
etmemiştir. Meğer bu kâra iştiâr veren Ebû Alî Sînâ etmiş ola. Sihri mübîn
mertebesi ma'rifetdir. Ol cilde nazar oluna.

Pehlivân-ı şebbâz ya'nî hayâl-i zılcıyân

Pehlivân-ı hayâl-i zıll-ı tasvîrciyân

Pehlivân-ı kuklabâz

Pehlivân-ı baş kuklabâz

Pehlivân-ı zûrbâz

Pehlivân-ı tâsbâz

Pehlivân-ı kûzebâz

Pehlivân-ı çanakbâz

Pehlivân-ı sinibâz

Pehlivân-ı kâsebâz

Pehlivân-ı perendebâz

Pehlivân-ı şîşebâz

Pehlivân-ı kadehbâz

Pehlivân-ı hokkabâz

Pehlivân-ı beyzabâz

Pehlivân-ı kayışbâz

Pehlivân-ı kâğızbâz

Pehlivân-ı güllebâz

Pehlivân-ı yuvarlakbâz

Pehlivân-ı kumârbâz

Pehlivân-ı âyînebâz

Pehlivân-ı çarhbâz

Pehlivân-1 şemşîrbâz
Pehlivân-1 pâcîlebâz
Pehlivân-1 şâzrevânâz
Pehlivân-1 sürmebâz
Pehlivân-1 çemberbâz
(---)
(---)
(---)
Pehlivân-1 meymûnbâz
Pehlivân-1 ayubâz
Pehlivân-1 hımârbâz
Pehlivân-1 köpekbâz
Pehlivân-1 yılanbâz
Pehlivân-1 (---)

Bu esnâf-ı ibretkârların her biri pâdişâh huzûrunda mahâretlerin icrâ ederek ubûr ederler kim diller ile ta'bîr olunmaz. Bunlar dahi def ü kudüm ve bir hâyhû-yı şûm ile ubûr ederler kim İslâmbol içi velvelelerinden zelzele-nâk olur. Ammâ bunlarda mehterhâne yoktur. Cümle kırk esnâfdır. Kârhâneleri Katırhânî'dir ve cümle bî-silâh (---) âdemdir. [204b] (s.338-339)

Esnâf-ı neccârân-ı mi'mârân

Kârhâneleri Vefâ kurbünde doğramacıbaşı kârhânesinde olurlar, ammâ büyük ağalık olmağile dâ'imâ dîvânı cümle ihtiyârlar ile hânesinde eder. Kâmil yetmiş halîfesi vardır kim her biri İslâmbol gibi bir kal'a ve Ayasofya ve Süleymâniyye gibi bir câmi' yapmağa kâdirlerdir. Ve yetmiş kethudâ ve yetmiş çavuş bütün gün anlar ile İslâmbol içre gezüp hudûdundan taşra tarîk-i âm üzre yâ bir garîb ü fakîr hânesine havâle hâne yapanların hakkından gelüp hânelerin yıkağa me'mûrlardır ve yapan üstâdın hakkından gelirler. Ve üç yüz yetmiş aded esnâf yamakları vardır.

Pîrleri kadîm-i eyyâmda Habîb Neccâr idi. Antâkıyye'de medfûndur ve Antâkıyye kal'asın (---) asrında Habîb Neccâr yaptı, derler. Ammâ Hazret-i Resûl asrında pîrleri Ebü'l-Kâsım Abdülv[â]hid en-Neccâr'dır. Hazret-i Selmân, Hazret huzûrunda kemerin bağladuğı kırk ikinci pirdir, ba'de'l-feth Mekke-i Mükerrreme ve Hatîm-i Harem-i Şerîfi bunlar müceddeden binâ edüp Beyt-i Şerîfe iki bâb-ı

sa'âdet yaptılar. Ba'dehu Yûsuf-ı Haccâc cânib-i garbdaki kapuyu sedd etdiler. Hâlâ cânib-i şarka bir bâb-ı mu'allâ kaldı. Pîr-i neccârân Ebü'l-Kâsım'ın kabri İsvân kal'asının şarkında Hazret-i Lokmân gârında yatır.

- Esnâf-ı Neccârân, cümle 4000
- Esnâf-ı bennâyân, neferât 3000
- Esnâf-ı keresteciyân, dükkân 999, neferât 1005
- Esnâf-ı bıçkıcıyân, dükkân 300, neferât 1000
- Esnâf-ı sıvacıyân, neferât 1000
- Esnâf-ı câmcıyân, dükkân 71, neferât[t] 105
- Esnâf-ı alçıcıyân, dükkân 25, neferât 500
- Esnâf-ı horasâncıyân, dükkân 85, nefer 400
- Esnâf-ı kirecciyân, ocak 55, nefer 500
- Esnâf-ı yağlı kirecciyân, dükkân 90, nefer 600
- Esnâf-ı mermer kirecciyân, dükkân 40, nefer 100
- Esnâf-ı taş kireci, dükkân 7, nefer 50, pîrleri Kâsım bin Nasr'dır.
- Esnâf-ı mermer-bürân, dükkân 121, nefer 300
- Esnâf-ı lökünciyân, dükkân 10, nefer 100
- Esnâf-ı su yolcıyân, kârhâne bir, nefer 300
- Esnâf-ı kiremitciyân, dükkân 35, nefer 500
- Esnâf-ı kerpiçciyân, dükkânları yok, nefer 1000
- Esnâf-ı tahta kurşumcıyân, dükkân bir, nefer 50
- Esnâf-ı kurşum örtücü, neferât 300
- Esnâf-ı kaldırımcıyân, neferât 800
- Esnâf-ı kayağancıyân, dükkân 20, nefer 151
- Esnâf-ı taş-kesen, neferât 1000, kârhâne Dâvûdpaşa'da 10
- Esnâf-ı taş-keşân, nefer 1000, himâr 1005
- Esnâf-ı badanacıyân, neferât 400
- Esnâf-ı Eyyûb oyuncakçısı, dükkân 100, nefer 105
- Esnâf-ı araba yapıcıyân, dükkân 18, nefer 40
- Esnâf-ı pîş-tahtacıyân, dükkân 55, nefer 80
- Esnâf-ı iskemleciyân, dükkân 40
- Esnâf-ı ferâşciyân, dükkân 10, nefer 12
- Esnâf-ı tâbûtcıyân, dükkân 20, nefer 50

Esnâf-1 gergefcîyân, dükkân 6, nefer 20
Esnâf-1 çûlhâ dezgâhcısı, dükkân 6, nefer 20
Esnâf-1 tahtırevâncîyân, dükkân bir, nefer 10
Esnâf-1 Üsküdar'da mahfecîyân, dükkân bir, nefer 20
Esnâf-1 burma işkencecîyân, bir âdemdir
Esnâf-1 yağ değirmeni cendrecısı, nefer 3
Esnâf-1 at değirmeni çarkıcısı, nefer yedi
Esnâf-1 su dollâbları çarkıcısı, nefer bu dahi ancak üç âdemdir.
Esnâf-1 furun binâ edıcı, nefer ancak 10
Esnâf-1 kuyu kazıcıları, nefer 100
Esnâf-1 toloz mahzencileri, nefer 40
Esnâf-1 su yolları kazıcılar ilm-i hendesedir vasf olunmaz.
Esnâf-1 ırgadân, neferât 10.000
Esnâf-1 mühmel lağımcı Ermenîler, neferât 300

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâfların cümle kârların dükkânlarda ve piyâde işleyüp her biri metâ'ların birer takrîb ile gösterüp cümle âlâtları ellerinde ve bellerinde olup,

Neccârlar keser ile arabalar üzre evler yaparak bir hây-hû ile “Bire tahta getir ve egser getir” diyerek geçerler.

Bennâlar dîvâr yaparak “Taş getir ve çamur getir, tekne götür” diyerek geçerler.

Keresteciler araba üzre direk mertek [205a] yığup geçerler.

Bıçkıcıyân arabalar üzre tahta biçerek geçerler.

Sıvacıyân dükkânların sıvayup nakş ederek geçerler.

Câmcıyân tahtırevânlar üzre ibret-nümâ elvân câmlar ederek geçerler.

Alçıcılar arabalar üzre alçı değirmenlerin çevirüp alçı yaparak güzer ederler.

Horasâncılar kezâlik değirmenlerin çevirüp horasân yaparak tay ederler.

Dağda kirec yakıcılar arabalar üzre kirec yakup yüzleri gözleri beyâz kirec ile geçüp şaka ederler.

Yağlı kirecciler seyishâneler üzre yağlı kireç yükledüp cümle esbâbları kirec ile reftenlerler.

Mermer kirecci kezâlik geçerler.

Yanmamış taş kirecciler dahi atlara kirec yükledüp tay ederler. Ve,

Mermer-bürler gûnâ-gûn târîhleri mermerlere kazıyup mermerden kabir destârları ve seng-i mezârları yaparak ubûr ederler.

Löküncü Arnavudlar taş kirec ile beziryağıyla pembeyi bir yere halt edüp arabalar üzre tokmaklar ile lökün dögüp Arnavudca türki yırlayarak geçerler.

Su yolcular su künglerin kenevir iplerile lökünleri sararlar. Ammâ İslâmbol'da nâzlı esnâfdır. Kârhâneleri Ayasofya'da Sarıkcılar içinde kârhâne-i kadimdir kim Ebü'l-feth binâsıdır. Pîrleri Cedallâh Ebû Tûrâb'dır, Remle'de şehîd olup anda medfûndur.

Kiremitciler arabalar üzre kiremit yükledüp ve kiremit yaparak yüzleri ve gözleri çamurlu Ermenîler'dir eyle geçüp giderler.

Tahta kurşumcuların kârhânesi Süleymâniyye tîmârhânesi altındadır, arabalar üzre tahta kurşumlar döküp ve tahta kurşumdan kendülerine, atlarına esbâb bisâtlar edüp geçerler.

Kurşum örtücüler azîm kubbeleri arabalar üzre yükledüp kurşum örterek geçerler.

Kaldırmacı Arnavudların ellerinde kazmaları ve demir küsküleri ile yollarda kaldırım meremmât eder şeklinde, murabba':

Eve tulate matuzine sultâne râhime,

Ebürefâkete hanifese sultâne yane

deyü bu murabba'ı Elbasan Arnavudu lisânı üzre yırlayup geçerler.

Kayağancılar dahi arabalar üzre kayağan yükledüp ubûr ederler.

Taş kesenler arabalar üzre azîm taşlar kesüp geçerler.

Taş çekici eşekciler beş altı yüz eşekci Ermenîler "Çüş bire, andıra halası çüş" deyüp Ermenîce türkîler yırlayup geçerler.

Badanacı Ermenîler dahi arkalarında destiler ile mermer kirecinden cüllâb olmuş beyâz badana ile ellerinde uzun sıriklar ucunda domuz firçalarıyla "Kararmış evleri ve dîvârları ağardarak seksen ahçanı alup ağardıram, yatmış ahça disan olmaz" deyü Ermenî lehcesiyle kelimât ederek geçerler.

Eyyûb oyuncakları dahi arabalar üzre dükkânların kamış borularla ve tırillarla ve fırlaklarla ve hurde deff ü dümbelek ve kemânçe ve sıçan ve kuşlar ve'l-hâsıl bunlarda olan şeytanat ve mashariyyât ma'sûmlar avudacak mezâmirât ve oyuncaklar bir diyara mahsûs değıldir kim bin gûne oynayacaklar vardır, ibret için

Hind ü Yemen'e götürürler. Elbette her sene birer muhîl [u] şeytanatlı şeyler peydâ ederler, bu gûne mâhiyyetlerin arz ederek geçerler.

Bu esnâfin alayında ak sakallı, gözü sürmeli çelebiler ve mutarraş otuz yaşında kelle-pûşlu ve ayağı na'ınlı ba'zısı selâmiyye avret takyalı ve avret nezgebli müşekkel âdemlerin ellerine tâyeleri ve vâlideleri ve pederleri yapışup bu alayda giderken avret takyalı herîf çelesi

“A dadı ben bu oyuncağı isterim” yâhûd “istemem” deyüp ağlıyarak kimi ellerinde tırılları ve dümbeleklerin çalarak ubûr eder, garîb temâşâlı esnâf-ı mukallidînlerdir. Ammâ mukallidin îmânı sahîhdür deyü fetâvâlarda yazmışlar.

Ve Atbâzârı'nda Edirne arabası ve koçu arabaları yaparak niçe musanna' küçük arabaları, keçilere ve eşeklere ve iri samson kelpere çekdirüp ve mutallâ ve musanna' yetmiş seksen çift koçu arabaları altışar ve sekiz[er] ve onar kınalı küheylân donanmış atlara koşup arabaların çekdirerek ubûr ederler, temâşâdır.

Ve pîş-tahtacılar servi ve ceviz ve çimşîr ve unnâb ve çinâr tahtalarından pîş-tahtaların arabalar üzre zeyn edüp geçerler.

İskemleciler mutallâ ve münakkaş ve müşebbek iskemleler ile kızaklar üzre dükkânların tezyîn edüp geçerler.

Ferâşcılar kezâlik ubûr ederler.

Andan **tâbûtcular** bu sürûr [u] şâdumân mâbeyninde ibret için sağır ü kebîr servi tâbûtlar geçüp tâbûtcuların yanları sıra,

Cenâze peykleri ve cenâze şâhidleri “Babam ey âdem idi, Hak rahmet eyleye diyene Hak rahmet eyleye” deyüp beş yüz elli kazmalı ve kürekli,

Gûr kazanlar “Nerede kazalım” deyü ubûr etdiklerinde niçe âdem bu esnâfdan ibret alır. [205b]

Gergefciler avret gergeflerinin münakkaş zi-kıymetlerin dükkânları üzre zeyn edüp geçerler.

Avretlerin çûlhâ dezgâhların **dezgâhcılar** zeyn edüp geçerler.

Huccâc tahtirevâncıları Atbâzârı'ndan musanna' ve müşebbek tahtirevânları yaparak ve nicesin katırlara yükledüp müzeyyen ubûr ederler.

Mahâfeciler kezâlik yüz çift musanna' ve müzeyyen mahâfeleri çifte çifte katırlara tahmîl edüp “Hacca ve gazâya gidelim” deyü geçerler.

Kuyumculara ve mücellidlere **ağaç cendere yapıcılar** dahi gûnâ-gûn çimşîr ve santa ve palasanta ve kızılıcık ağacından cenderelerin seyishâneleri üzre zeyn edüp mesrûr güzer ederler.

Yağ değirmeni ve at değirmeni ve su dollâbı çarhçıları cümle arabalar üzre çarhların yapup araba tekerlekleri deverân etdikce mezkûr çarhlara tekerleklerin perleri isâbet edüp yağ değirmeni tahine çıkarır, at değirmenleri un öğüdür, su dollâbları küplerden su çıkarup araba ve kızaklar üzre olan havz u şâzrevânlarla birer san‘at ile sular dökülüp şâzrevânlar revâne olur aceb san‘at-ı musanna‘dır. Alayköşkünden pâdişâh bu çarhları görüp “Ey tasnîfdir” deyü pesend edüp bu üç esnâfa bir kîse gurusu ihsân etmiştir.

Furun yapıcılar arabalar üzre furunlar yaparak geçerler. Zîrâ ordu-yı İslâm’da her konakda furun lâzımdır.

Kuyu kazıcılar ellerinde kazmaları ve kürekleri ile “Şurada kuyu kazalım, yok şunda kazalım, toprağı sarıdır su çıkmaz, yok çıkar” deyüp müşâvere edüp kuyular kazar şeklinde ubûr ederler.

Toloz mahzen yapıcılar dahi “Mağazayı şunda yapalım, yok şunda yapalım” deyü kazma ve kürekler ile geçerler.

Su yolların dağlarda kazıyup bir yerden bir şehre su gideceğın ilm-i hendese ile dağları yetmiş seksen kulaç kazup anda âb-ı hayât su var idiğın bilüp ka‘r-ı zemînde dörd beş konak yerler kazup yüzer adımda bir kuyu ağızı menfez açup kuyu ağızına yelken bezlerinden bâdgîrler yapup andan su yollarına rüzgâr girüp ka‘r-ı zemînde üstâdlar rüzgârda işleyüp suları bir yere cem‘ edüp murâd edindikleri yere lağımlarla ve terâzûlarla suları götürürler, acâyib ma‘rifetdir. Bunlar dahi

“Şunda su vardır, kehrîz edüp kuyu kazup, baca edüp su getirelim” deyü müşâvere ederler. Bunlar cümle Arnavud tâ’ifeleridir, hakkâ ki makdûr-ı beşer değıl san‘atdır.

Kavm-i ammâlîn ya‘nî **fukarâ-yı ırgadân** ellerinde kazma ve omuzlarında kürekleri ve küfe ve zenbîller ile “İşleyelim çalışalım, hakkımıza barışalım, sonra işe karışalım” deyü silâhları kürek ve kazma ile ubûr eder bir alay ecnâs-ı mahlûkât fukarâlardır.

Lağımcı Ermenîler dahi ırgatlar gibi dükkânları yokdur, ancak köşeden köşeye durup ve karârgâh-ı kadîmleri Parmakkapu’da ırgat bâzârıdır, andan lağımcılar alayda

“Şurada bir kâriz vardır, açup ayırdılasah, çoh kâriz bâdâmı çıhardı, harnımız acdur bâdâm yisah” deyü Ermenî elfâziyla kelimât ederek ayaklarında şapşal siyâh çizmeler ile ve hırka-i mülevvesleriyle omuzlarında Ferhâdî hazmalar ve lopatayî palalı Bartın kürekleriyle ve necâset gerdelleri içinde tohumlanmış çekirdeği içinde öter sarı hıyârlar ve turp ve şalgamları tekne ve gerdellerinden çıkarup yiyerek ubûr ederler. Gerçi mezmûm ü mülevves kavmdır, ammâ Mısır ile İslâmbol’da lâzımlı kavmdır. Bu mülevves kavmin hizmetiyle İslâmbol pâk olur. *Ve’sselâm*.

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâf-ı gûnâ-gûnların cümlesi alayköşkü dibinden tahrîre gelmez şakalarla ubûr edüp ardları sıra mi’mâr halifeleri ve şeyhleri ve çavuşları ve du’âcılarını cümle küheylân atlar üzre pür-silâh geçüp ardı sıra mi’mâr ağa esbâb-ı ihtîşâmiyle cümle iç gulâmlarıyla müsellağ olup sekizer kat mehterhâne döğerek ubûr ederler. Mi’mârbaşıya yamak olan cümle 44 esnâf ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) asker-i bî-pâyândır. (s.339-340)

Esnâf-ı hânendegân [u] mutribân [u] rakkâsân

İslâmbol’un dörd mevleviyyet yerinde ne kadar hânende ve sâzende ve mutribân, rakkâsân, pîşekâr dâ’irezân ve mukallidân-ı mudhik ve kaşmerân var ise ve ne kadar veled-i zinâ zengâr ü nebtîz rind-i cihân feleğe kemend atmış şehir oğlanları var ise anları beyân eder:

{Pîr-i hânendegân Hamza bin Yetîmî’dir. Selmân belin bağladuğı yigirmi birinci pîrdir. Hazret huzûrunda Bilâl ile na’t-ı şerîf tilâvet ederdi. Kabri Tâ’if’dedir denmişdi}.

Evvelâ musâhib-i şehriyârî Sultân-ı Hânendegân **Tokatlı Dervîş Ömer Gülşenî** yedi pâdişâh ile hem-celis olup yüz kırk yaşında intikâl etmişdir. Süleymân Hân asrında Seyidvar gazâsında bu hakîrin pederiyle hem-hayme idiler. [206a] Mısır’da İbrâhîm Gülşenî hazretlerinin şeref-i sohbetleriyle behre-yâb olup Rûm’da Selîm-i Sâni’de Tarîk-i Gülşenî’ye sâhib-i seccâde olup Murâd Hân-ı Râbi’de bu hakîr Harem-i hâs’da iken ilm-i mûsikîde kavîl [ü] edvâr üzre üstâd-ı kâmilimiz ve peder-i ma’nevîmiz ve {kitâb-ı} Ma’nevîde dahi üstâdımız idi. Kaçan bunlar mûm sofrası kadar yedi yerde câm celâcilli sadekârî dâ’ireyi ele alup ibtidâ,

“Yâ Hazret-i gülüm Gülşenî pîrimin Ömer Rûşenî dost” deyüp dâ’ireye velvele verüp yek-zemzemedede tarz-ı Horasân üzre savt-ı bülend ile dübeyt taksîm bi-emrillâh bunlara verilmişdi. Cümle makâmlarda mahâreti firâvân idi. Ammâ Sultân Murâd Hân’ın tab’-ı şerîfleri makâm-ı segâha mâ’il olmağile segâhda ol kadar

kâr ve nakş ve savt ve zikr ve zecel ve tasnîfât ve kavller ve şarkıyyât var-sağıyyât besteleri okurdu kim âdem hayât-ı câvidân bulur. Makâm-ı mâyede bu besteyi devr-i revân usûlünde anlarındır. Murabba‘:

*Yârin dehânı sırr-ı nihândan haber verir
Güftâre gelse sihr-i beyândan haber verir
Hişmiyle baksa vermez amân Rüstem-i zamân
Kırpiği, kaşı tîr-i kemândan haber verir.*

Bu üstâdımıza Murâd Hân-ı Gâzî peder derlerdi. *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

Andan {**Hânende Kâsımpaşalı Koca Osmân Çelebi** atlas-ı felekde mânend-i melek imâm bir pîr [ü] üstâd-ı kâmil idi. Ve,

Hânende Kapucu, sağır, asam bir âdem olmağile bir kerre fasla başlasa tâ sabâh olunca fasl ederdi, dur desen işitmezdi ve Dâvûdî bülend âvâzı var idi. Ve,

Urfalı Baba Nevâî ırâk’da ferîd idi}.

Hânende Andelîb Çelebi hakkâ kim tîz-ender-tîz nefes ile andelîb idi.

Hânende Hâfız Kıral Dâvûdî bülend âvâzlı üstâd-ı kâmil idi.

Hânende Südcüz.de hançereli ve sûznâk nefes sâhibi, âlüfte üstâd idi. Andan Südcüzâde’nin fevti târîhi:

Kıla mahâfil-i cennetde Südcüz.de makâm.

Sene (---).

Hânende Südcüzâde Alî şakrak ve âlüfte hânende-i kâmil idi.

Hânende Kuburîzâde yegâne-i asr idi.

Hânende Kâmhâcızâde fenn-i Mevlûd’de lâ-nazîr idi.

Hânende Feryeli Hasan Çelebi tasnîfâtta üstâd-ı kül idi.

Hânende Zeynîzâde Diyârbekirli, tarz-ı Horasân’da pür-mehâret idi.

Hânende Yahyâ Çelebi Diyârbekrî’dir, ilm-i zecelde sihr-i helâl idi.

Hânende Cevşenî Âmidî’dir, Halvetîce nefesli üstâd idi.

Selânikî Ahmed Çelebi Dâvûd perdesinde bî-bâk kavlı-i uşşâk okurdu. Ve,

Hâfız Portakal Kâsımpaşalı, külliyât sâhibi üstâd-ı küldür. Ve,

Sadri‘zam Hâfız Ahmed Paşa Murâd Hân asrında Gulâm Şâdî idi.

Hânende Kara Oğlan Âmidî, Yahyâ telâmîzlerinden bî-bedel ve usûl-bend, sihr-i helâ[1] üstâd idi. Bitlîs hânı Abdâl Hân’dan hakîr ile Acem’e, Acem’den Erzurûm’da elli altıda Defterdârzâde Mehemed Paşa yanında üç sene Hüseyin Baykara fasılları etdik.

Nev-zuhûr hânendeleri beyân eder: Zâkir Orfana Osmân Çelebi ve Fethiyyeli zâkir Merdek Mahmûd Çelebi ve Hânende Galatalı Mahmûd Efendizâde Osmân Çelebi.

Ve zâkir **Sadâyî Çelebi** fenn-i zikrde hakkâ ki Gülşenî tarîkinin zâkiri ve şâkiri idi.

Ve zâkir **A'mâ Kadrî Çelebi** ferîdü'd-dehr bir sâhib-i te'lîf üstâd idi.

{Ve hânende **Küçük İmâm Çelebi** hüsn-i savta mâlik idi.

Ve baba-yı âlem **Büyük İmâm Çelebi**, hânende denilmezdi ammâ ilm-i mûsîkîde bî misâl idi}.

Ve **Taşcızâde Receb Çelebi** kâr u nakşda gûyâ Fâryâbî idi.

Ve **Receb Sifâlî** pür-fünûn, sâhib-i beste idi.

Ve **Nasîf Paşazâde Ömer Beğ** asrın Nâsır'ı idi.

Ve **Hânende Na'ıçacızâde Mehemed Çelebi** ilm-i na'tda ihtirâ'ât sâhibi idi.

Ve **Habîb Dede zâde** Abdülhad Efendi'nin zâkir-i şâkiri ve şâkirdi idi.

Ve **Eyyûblu Abdullâh Çelebi** na't okumada bî-bâk idi.

Ve İmâmzâde Hâfız Post henüz velvele-ârâ(r), üstâd-ı kâmil yegâne-i asr bir halûk ve hulvü'l-kelâm ve hoş-sohbet çelebidir. Bu hakîrin pederi nazar-gerdesidir.

Hânende Na'nâ Ahmed Çelebi ma'lûmât-ı firâvân sâhibidir.

Ve **Vehbî Celeb Osmân Çelebi** sûznâk nefesli üstâd-ı kâmil ve sâhib-i bestedir kim üstâdımız Dervîş Ömer telâmîzlerindedir. Harem-i hâs'da ayakdaşımız idi.

Küçük Alî Çelebi hem hânende ve mü'ezzin, mudhik ve hoş-sohbet, felekzede harâbâtî çelebidir.

Ve **Hâfız Buhûrîzâde** sâhib-i beste üstâd-ı kâmil zât-ı şerîfidir.

İhvân-ı bâ-safâya şöyle ma'lûm ola kim eğer İslâmbol içre meşhûr-ı âfâk üstâd-ı kâmil zâkirleri ve hânendeleri cümle bildiklerimizi tahrîr eylesem Hudâ âlimdir, başka bir fütüvvetnâme-i edvâr olur. Ancak bu tahrîr olunan üstâd-ı kâmil hânendeler pâdişâhların şeref-i sohbetleriyle müşerref olup her biri muhteşem kârhâne sâhibleri nedîm-i vüzerâ ve a'yân-ı {kibârlardır cümle 35}. (s.341-342)

{Sitâyîşnâme-i Mutribân}

Esnâf-ı sâzendegân, tarîk-ı Fisagores-i Tevhîdî: İbtidâ cemî'i sâzların sadâsı âlem-i ervâhda olan *der der ten* sadâsından te'lîf olmuşdur kim cesed-i

Âdem'e rûh girmek istemeyüp [206b] karâr etdi. Âhir hâtif-i Rabbânî tarafından *der der ten* sadâsı gelince rûh mest [u] medhûş olup safâ-yı hazzından cesed-i Âdem'e girüp karâr etdi. Ol sadânın te'sîrinden hukemâlar ruha gıdâ, câna safâ olmağıçün gûnâ-gûn sâzlar te'lîf etdiler.

İbtidâ te'lîf olan dâ'ire ve kamyâdan kavaldır. Hekîm Fisagores te'lîf edüp Belkîs'in zifâfı gecesi çalındı. Andan Mûsâ mûsikârı miskâli te'lîf etdi. Andan rebâbı Abdullâh Fâryâbî te'lîf edüp Hazret asrında dâ'ire ve rebâb çalınup sonra âlet-i ayş u tarab olmağıle hicret-i nebeviyyenin sene 4 Medîne-i Münevvere'de İmâm Hasan vücuda geldiği sâ'at Cibrîl-i Emîn mübârek-bâd'a nâzil olup hamr hakkında bu âyet-i şerîfi kıbel-i Hak'dan getirdi. Âye[t] (---) (---) (---) (---) (---). Andan şarâb harâm olup âlet-i tarabı olan sâz dahi men' oldu. Hakkında (---) (---) (- --).

Ammâ mülûk için sûrnâ ve boru ve tabl ve deff [ü] kudüm ve nây ve rebâb çalmağa sehel ruhsat vermişlerdir kim sâz [u] söz sevdâyı mahv edüp def'-i gam eder. Teferrüc ve mahbûb-ı cemâl, hukemâ kavlince kalbin âyînesin jeng-i gamdan mücellâ edüp âdemi tâze cüvân eder. Beyt:

Gönül eğlencesi sâz u safâdır

Safâ sür kim bu dünyâ bî-vefâdır

Kişi zevkile olısar ferahnâk

Hemân zevk ile cânım olma gamnâk

demişler, hakkâ ki sevdâ-zede âdem için ey demişler ve şeker yemişler. Bu takrîb ile sâzendelerin ibtidâsı. (s. 343)

{Fasl-ı evvel}

Sâzendegân-ı dâ'irezân: Neferât 500 {pîrleri Baba Amr bin Ümeyye-i Zamîrî ve Hazret'in hoşhânı Hamza bin Yetîm, Fâtımatü'z-Zehrâ sûrunda celâcilsiz def çalup pîr [ü] ihtiyâr oldu}. Cümle sâzendeler bu dâ'irezânlar olmasa rakkâsı bozulmuş sâ'at gibi fasılları helc [u] melc olur. Fasıllarına nizâm [ü] intizâm veren usûl-bend dâ'irezânlardır.

Cemî'i ulûmda usûl lâzımdır kim ilm-i usûl, ilm-i edvârda başka bir risâledir. Evvelâ Usûlbend Ahmed Garîbânî ve Parpuloğlu ve Diyârbekirli Karaoğlan ve Baba Âhû ve Baba Acem ve Kapucuoğlu ve Nâzlı Baba sihr-âsâr dâ'irezendir ve Mülâzımzâde ve Urum Angeli ve Ermenî Aydın ve Ermenî Haçatur ve Yahûdî

Pıtıkoğlu ve Çingâne Donsuz, bunlardan gayrı niçe bin dâ'irezen, usûl-bend üstâd-ı kâmiller vardır ammâ huzûr-ı şehriyârîde bunların her biri *vâhidün ke'elfdir*. (s.343)

Sâzendegân-ı kemânçeciyan: Neferât 80, mü'ellifi Fâryâbî'dir, Nahşivân'da yatır. Bunların ser-çeşmesi Kemânî Mustafâ Ağa ve Kemânî Âşûr Ağa ve Kemânî Mahmûd Çelebi ve Kemânî Kurşumcuzâde. Ve Kemânî Matrak Alîsi üstâd-ı kâmidir. Ve Kemânî Ahmed Çelebi, Kemânî Mustafâ Ağa'nın şâkirdidir. Mısra':

Kâbil-i şâkird olan üstâd olur üstâddan

mazmûnunca bu Ahmed Çelebi eyle kemânîdir kim istimâ' eden âdem hayrân kalur. Ve Kemânî Hüseyin Çelebi ve Kemânî diğêr Limoyî Ahmed Çelebi. (s.343)

Sâzendegân-ı neyzenân: Mü'ellifi Mûsâ Nebî'dir çoban iken kaval çaldı derler. Kabri Kudüs-i Şerîf kurbündedir. Bu neyzenlere serfirâz Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi oldu, Mevlevî Dervîş Yûsuf'dur, istimâ' edene bir rikkat-ı kalb hâsıl olur kim bi'z-zarûrî âdem bükâ eder.

Ve Berber Ömer Çelebi ve Sarrâc Ahmed Çelebi ve Kefeli Dervîş Mehemed.

Ve Dervîş Süleymân, Kâsımpaşa Mevlevîhânesi neyzenbaşdır.

Ve Torlak Dede ve Sipâh Ahmed Beğ ve Yenter Hasan Paşa ve Dervîş Kâsım.

Ve Küçük Dervîş Ahmed, Kullekapusu Mevlevîhânesi'ndedir.

Bunlardan gayrı cümle yüz altmış neyzenlerdir. (s.343)

Sâzendegân-ı mûsikârân: Neferât 51, ibtidâ Fisagores halîfesi Mûsâ mûsikârı te'lîf etmişdir. Bunlara serheng olan müverrih-i âlem ve alîm ve fâzıl ve nakkâş Miskâlî Solakzâde'dir kim yeniçeri cemâ'atındendir.

Ve Pıtıkoğlu ve Köle Yûsuf, Solakzâde'nin memlûküdür.

Ve Abdullâh Efendi, Re'îs kâtiblerindendir.

Ve Yahûdî Yako ve Çırmık Ahmed Çelebi. (s.343)

Sâzendegân-ı çengiyân: Nefer 12, müşkil sâz olmağile ehli azdır, cümleden Çengî Celeb Mustafâ Ağa bu kârda hakkâ ki yed-i tûlâsın ayân etmişdir. Ve Çengî Baba Şâhin ve Çengî Baba Alî ve Çengî Saçlı Ramazân. (s.343)

Sâzendegân-ı kudümzen: Neferât 500, ibtidâ mü'ellifi Hûşeng Şâh'dır. Nakarezen Alî Çelebi ve Sâdık Çelebi ve Üsküdarlı Sâlih Çelebi. Ve Melek Ahmed Paşa efendimizin Zengo nakarezâmı bu fende usûl-bend ferîdü'd-dehr idi. (s.343)

Sâzendegân-ı tanbûr[a]cıyân: Neferât 300, mü'ellifi (---) üstâd-ı kâmilllerinden Tanbûrî Muzur Ahmed ve Süleymâniyye mü'ezzini Şehlâ Hasan ve şâkirdi Sıçan Halîfe Hızırî ve Yûsuf Çelebi ve Kâsım Ağazâde, Küçük [(---)] mü'ezzini [207a] ve Kara Yûsuf ve Şâmlı Hasan Çelebi ve Gedâ Muslu Çelebi ve Urum Angeli ve Ermenî Avınç ve Yahûdî Karakaş. Niçe yüz üstâd-ı kâmiller vardır, ammâ mızrâblarında letâfet [ü] nezâket olup ihtilât etdüğümüz külliyyât sâhibi bunlardır. (s.343-344)

Sâzendegân-ı kânûncuyân: Neferât 55, mü'ellifi, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---), meşhur üstâdları Kânûncu Alî Şâh ve Revânlı Mîrzâ ve Revânlı Haydar Beğ ve Sûrmây Alî Yâr. Ve Cığalazâde Mustafâ Beğ, hakkâ ki kânûn üzre tabl [u] alem sâhibi idi. Ve Kara Sührâb ve Celeb Çâker Beğ ve Yeşilli Cân Memi ve Adalyalı Dervîş ve bunların her biri pâdişâh huzûrunda kânûn üzre fasl eden âsitâldır. (s.344)

Sâzendegân-ı avvâd: Neferât 6, mü'ellifi, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) memdûh üstâdları Acem Avvâd Mehemed Ağa, kaçan ûduna ferdaş verüp mûsıkî şu'abât [u] terkîbâtlarında seyrân [u] deverân etse gûyâ ûdundan bir râyiha-i ûd su'ûd edüp istimâ' eden eğer Ahmed eğer Mahmûd safâlarından bir fasıl dahi etdirmeğe ma'hûd olurlardı. Ve Avvâd Kara Şâtır, Murâd Hân'ın peyki idi. Ve Kâsımpaşalı Balı Çelebi. Ve Avvâd Koçu Beğzâde, hakkâ ki yegâne-i zamâne idi. Bunlar dahi ma'lûmumuz olan üstâd-ı kâmillerdir. (s.344)

Sâzendegân-ı çârtâiyân: Nefer 15, mü'ellifi diyâr-ı Acem'de Kemâl Ahî'dir. Şeyh Safî'nin ta'lîmiyle peydâ olmuşdur. Ammâ Rûm'da bu sâza şöhret {veren} Nahşivânlı Acem Murâd Ağa'dır. Murâd Hân, Emîrgüne Hân ile Revân'dan çıkarup İslâmbol'da Beşiktaş'da sâkin olup sâzende-i bî-adîl üstâd idi. Ve Lapazâde Mustafâ Çelebi, min telâmîz-i Murâd Ağa. Ve Murâd Ağazâde Şâh Ramazân Çelebi ve Kullekapulu Kara Sâdık ve Beşiktaşlı Küçük Solakzâde ve Celeb Rıdvân Halîfe, ma'lûmumuz olan bu üstâdlardır kim her biri külliyyât sâhibleridir. (s.344)

Sâzendegân-ı ravzacıyân: Nefer bî-hisâb, mü'ellifi Arabgîrli Şükrullâh Beğ'dir, karîbü'l-ahd te'lîf olmuşdur. Bu dahi tel sâzı ve beş târlı ve çârtâ gibi perdelidir. Ammâ levendâne sâzıdır. Üstâd-ı kâmilî Yeğen Alî Ağa ve Toykun Ömer

Ağa. Ve Celeb Alî Cüce tilmiz-i Hânende Dervîş Ömer'dir. Bunlar dahi fenlerinde mâhir kimesnelerdir. (s.344)

Sâzendegân-ı şeştâriyân: Neferât nâ-ma'lûm, Acem'de Alî Hân-ı Tebrîzî te'lif etmiştir. Çârtâ gibi perdeli bir sâzdır. Ammâ altı teli olmağile şeştâr dediler, bir muhrik sadâlı sâzdır. Ehl-i kâmilinden Acem Seyfî Ağa ve Mîrialem Musâhib Mîr Mehemed Ağa ve Rızâ Çelebi ve Hurrem Çavuş ve Zeynîzâde Hüsni bunlardır. (s.344)

Sâzendegân-ı şeşhâneciyân: Neferât 70, mü'ellif Rızâeddîn-i Şîrvânî'dir. Bu dahi tel sâzıdır ve ûd gibi burku yerleri eğridir ve kolu ûddan uzuncadır ve gevdesinde balık kursağı çekilmiştir ammâ perdeleri yoktur. Altı kılılı olduğundan şeşhâne derler. Müşkil sâzdır, ammâ cümle makâmât icrâ olur.

Bu fende yed-i tûlâ sâhibi Defterdârzâde Mehemed Paşa vekîlharcı Ahmed Ağa'dır kim Murâd Hân sâzına müştâk idi. Ve Gürcî Hasan Ağa ve Celeb Seydî Ağa ve Hızır Ağa, bunlar dahi pâdişâh ma'lûmu pîrlerdir. (s.344)

Sâzendegân-ı kopuzcuyân: Neferât 30, mü'ellifi Hersekoğlu Ahmed Paşa'dır. Ebü'l-feth vüze. Bu sâz Bosna ve Budin ve Kanlıca ve Eğre ve Tımışvar serhadlerine mahsûsdur, Anadolu'da aslâ görmedik. Bir erkek levendâne {sâzdır}. Hemân şeşhânenin yavrusudur. Ammâ aykır gibi kişner bir sâzdır ammâ üç târlıdır.

Bu sâzın üstâdı Çelengli Şehbâz Ağa ve Sührâb Ağa ve Yamalı Receb Ağa ve Boşnak Memi Ağa, bunlar meşhûrdur.

{Bu bâlâda tahrîr olunan on dörd aded neferât-ı sâzendeler kim kopuzcu ve şeşhâneci ve şeştârî ve ravzacı ve çârtâyî ve avvâd ve kânûnî ve tambûrî ve kudümzen ve çengî ve miskâlî ve nây-zenân ve kemânî ve usûl-bend dâ'irezân cümle bu üstâd-ı kâmiller bir remmâ-yı cavk-ı azîm olup cümlesi sâzlarını bir şedde edüp bu zikr olunan cümle on dörd esnâf sâzendegânın yekûnu (---) sâzendeler olup bunlar da altı fırka olup hânende ve dâ'irezenlerin bir fırkası, neyzen ve kemânîler ve miskâllerle bir âheng olup asl-ı makâm olan baba râstdan alay köşkü dibinde huzûr-ı pâdişâhîde bir fasl ederler kim ta'bîr olunmaz.

İkinci fırkası, çengî ve tanbûrî ve kudümzen ve bir fırka hânendelerile makâm-ı isfehân ederler.

Üçüncü fırka, kânûnî ve avvâd makâm-ı nişâbürek ederler.

Dördüncü remmâsı, çârtâyî ve ravzacıyân makâm-ı nikrîz faslı ederler.

Beşinci zümre, şeştârî ve şeşhâneçiler makâm-ı pencgâh faslı ederler.

Altıncı sınıfı, kopuzcu ve hânende ve dâ'irezenin bır fırkasıyla peyrev olup râst ta'allukâtında fasl-ı mâhûr ederek huzûr-ı pâdişâhîden bu tertîb üzre ubûr ederler.} {Peşrev isimleri yazıla}. (s.344)

{Fasl-ı sâni}

Sâzendegân-ı çögürçiyân: Neferât 3000, mü'ellifi Ya'kûb-ı Germiyanî, yine Kütâhiyye'de Zeregen bâğları'nda yatır. Germiyan pâdişâhlarından idi. Aşk ile âlûde bir pâdişâh olmağile îcâd etmişdir. Levendâne beş kıllı ve tahta göğüslü ve yigirmi altı perdeli gevdesi büyük bir sâzdır. Ekser yeniçeri ocağına mahsûs sâzdır.

Mahâret sâhiblerinden evvelâ Demiroğlu ve Cülâ Hasan ve Koroğlu ve Gedâ Muslu ve Kara Fazlı ve Celeb Kâtibî ve Sarı Mukallid Celeb ve Kuloğlu ve Kayıkcı Mustafâ ve Ramazân ve Kayıkcılar Mustafâsı [207b] ve Gedik Süleymân ve Toy İbrâhîm ve Celeb Gedâyî ve Hâkî ve Tûrâbî, bunlar pâdişâh huzûrundaki sâzendelerdir. (s.344)

Sâzendegân-ı çeşdeciyân: Neferât 300, mü'ellifi Selânikli Benekli Şâh'dır. Bu dahi çögür gibi beş kirişli sâzdır. Ammâ karnı küçük ve müdevver ve kolu kısa ve perdeleri gâyet sıkdır, ammâ şakrak sâzdır. Ekseriyyâ İslâmbol'da Balat Çingâneleri kayış ile boğazlarına asup Eyyûb'da ve Kâğızhâne ve gayrı teferrüc ehillerine çeşde çalarlar. Mûntehâ üstâdları Deli Hüsâm, Kemâl Çingâne, Zorlu Receb. Bildiğimiz bu üstâdlardır. (s.344-345)

Sâzendegân-ı karadüzenciyan: Neferât 50, mü'ellifi Şehzâde Bâyezîd'in Kuduz Ferhâdî. Süleymân Hân havfından Şehzâde Bâyezîd ile Acem'e firâr edüp diyâr-ı gurbetdir deyü tanbûra şekilli karadüzeni Isfehân'da Ferhâd peydâ edüp üç kirişli, sūrâhî gevdeli ve perdeli garîb sâzdır. Ekseriyyâ pabuccu bekârlarına mahsûsdur. (s.345)

Sâzendegân-ı yonkarcıyan: Neferât 500, mü'ellifi Şems Çelebi'dir kim *Yûsuf [ü] Züleyhâ* sâhibi Hamdî Çelebi oğludur, dedesi Akşemseddîn hazretleri tarîkine gitmeyüp aşk ile âlûde olmağile yonkar sâzın peydâ edüp âşikâne eş'ârları vardır kim Şems-i Cihân tahallüs eder.

Bu yonkari ekseriyyâ paşalı avânî çalarlar. Ammâ alay-ı pâdişâhîde çalanlar Doğancı Seyfî ve Dâvûd Paşa Süleymân'ı ve Hükmezâde Alî'si ve Sûhte Receb ve Tilki Alî Beğ ve Solak Nasûh Beğ ve Selîm Ağa ve Ca'fer Çavuş, bunun emsâli niçe yüz üstâdlar fasl edüp çalarlar. (s.345)

Sâzendegân-ı yeltemeciyân: Neferât 100, bu dahi Şems Çelebi te'lifidir. Hemân tanbûra cüssesinde bir turfe sâzdır, lâkin boyu kısa ve iki bâmı vardır, kirişleri mâbeyninde bir tel kirişi âheng eder garîb sâz-ı sûznâkdir. Çalıcıları Yayıcı Kurd ve Selânikli Alî ve Çento İbrâhîm ve Hüseyin Subaşı ma'lûmumuz bunlardır. (s.345)

Sâzendegân-ı muğniciyân: Neferât 55, Ma'nisa'da peydâ olmuştur ammâ Nihânî Çelebi *Sâznâme*'sinde yazmamış. Kânûn şeklinde yigirmi dörd şu'be üzere yigirmi dör[d] kirişlidir. Tire ve Ma'nisa ve Aydın ve Sarhan ve Kara Biga ve Sığla ve Menteşe semtlerinde bu sâz çokdur, levendâne bir sâzdır, sâzendelerinde Bekir Ağa ma'lûmumuzdur. (s.345)

Sâzendegân-ı tanbûraciyân: Neferât 500, Mar'aş elinde peydâ oldu demişler, avân sâzıdır kim ma'lûmdur. Peyrevleri Şâkird Alî ve Terlikci Nebî ve Dişlen Süleymân ve Martı Velî nâm üstâdlar ve niçeler {dahi} cem' olup fasl ederler. (s.345)

Sâzendegân-ı tel tanbûr[a]ciyân: Nefer 400, Kütâhiyye'de İftedli oğlu te'lif etmiş. Ammâ zenpâre sâzıdır ve tanbûra gibidir ammâ hurda ve târları üç teldir ve perdelidir, lâkin zâlim gâyet sûznâk sâzdır. Mahalleler arasında çalınsa vâlîde ve hemşîre ve hala ve deyzemiz pençerelere cem' olup bakmaları mukarrerdir. Ammâ bu ordu alayında çalanlar Yenge Kırığı Nasıf ve Şehlâ Yûsuf ve Kuyumcu Alî ve Türk Ese. Dörd yüz âdem sâz ile ubûr eder. (s.345)

Sâzendegân-ı bârbûtciyân: Neferât 15, Menteşe Muğla'sında peydâ olmuş ammâ mü'ellifi nâ-ma'lûmdur. Hemân kopuz gibi bir sâzdır, ammâ kolu doğru ve kiriş tellerinin iki tarafında ikişer demir teller vardır, gayrı tellerden aşağı dörd burkusu vardır. Pîr ve üstâdları hayli kimse idi, ancak serdârları Sirkeci Hüseyin idi. Fasl edüp geçerler. (s.345)

Sâzende-i ıklıkciyân: Neferât 100, Mısır'da Mansûr Reşîdî te'lifidir. Bu sâz Arabistân'da ve Türkistân'da çokdur ammâ Rûmeli'nde aslâ yokdur, Murâd Hân alayı için cem' olup fasl etmişlerdir. {Bu} ıklık hemân kemânçe gibi bir küçücük üç kıllı sâzdır. Ammâ gâyet tîz perdesi vardır, değme hânende anınla peyrev olup fasl edemez. (s.345)

Sâzende-i sünderciyân: Nefer 12, Kürdistân Sûrân'ında peydâ olmuştur, ammâ mü'ellifi nâma'lûmdur. Çögür gibi bir sâzdır, ammâ çögürün göğsü içinde gerilmiş on demir teli vardır, anlar dahi sadâ urur muhrik sâz-ı zîbâdır. Ekrâd

mutrıblarına mahsûsdur. Deli Duman ve Deli Tûfân ve Deli Gönül ve Şeker Balı nâmân mutrıbânlar İslâmbol'da bulunup bu Kürdistân mutrıbları başlarında tilki pöçükleri ve ellerinde zîlleri ve sünder sâzların çalarak geçerler. (s.345)

Sâzendegân-ı şarkıcıyan: Neferât 200, bu sâz çartâya benzer tel sâzıdır, Türkmenler çalarak ubûr ederler.

{Netîce-i kâr-ı sâzendegân-ı çöğürçüyân bu çöğürçülere yamak cümle on iki firka sâzendegândır ve cümle (---) askerdir. Bu on iki esnâf dahi altı firka olup altı makâm üzre fasl ederler.

Evvelâ, baş şarkıcı ve sâz-ı sünderci elde parmak zilcileriye ırâk faslı edüp geçerler.

İkinci firkası, ıklıkçı ve bârbûtcuyân düğâh fasl edüp geçerler.

Üçüncü firkası, tel tanbûracısı ve sâde tanbûracılar makâm-ı sabâ faslı ederler.

Dördüncü firkası, muğnici ve yeltemeci makâm-ı hüseyinî fasl ederler.

Beşinci zümresi, yonkarcı ve kara düzenci nevâ faslı ederler.

Altıncı sınıfı, çeşdeciyân [ve] çöğürçüyân makâm-ı acem faslı ederler.

Ammâ bu esnâf-ı çöğürçüyân gibi âşıkâne fasl eder zümre-i sâzendegân yokdur, zîrâ yiğitler sâzıdır.

Bunlar dahi alayköşkü dibinde güzer etdiklerinde Kayıkcı Mustafâ'ya ve Demiroğlu ve Koroğlu ve Kuloğlu ve Kâtibî'ye birer hil'at-ı pâdişâhîler ihsân olunup geçüp gitdiler. [208a] (s.345)

{Fasl-ı sâlis}

Sâzende-i kaba zurnacıyân: Neferât 100, mü'ellifleri Cemşîd'dir, Âl-i Osmân ve Tatar Hân alaylarında çalınır. (s.345)

Sâzende-i cura zurnacıyân: Neferât 200, Cemşîd te'lîfidir, Âl-i Osmân'da ve gayrı divelde dahi çalınır. (s.345)

Sâzende-i âsafî zurnacıyân: Neferât 80, Basra hâkimi Tayyâr Mehemmed Paşa ağası Âsaf Ağa te'lif etdi. (s.346)

Sâzende-i arabî zurnacıyân: Neferât 55, Şâm'da Alî Nâd te'lîfidir. Şâm'da ve Mısır'da mahmil-i şerifle çalınır. (s.346)

Sâzende-i acemî zurnacıyân: Neferât 90, Osmânlı zurnası şeklindedir ammâ kolu kalın ve sadâsı dahi kalındır. (s.346)

Sâzende-i şehâbî zurnacıyân: Neferât 40, Mağrib-zemînde Şeyh Şehâb te'lif edüp Fas vilâyetinde çalınır. (s.346)

Sâzende-i balabancıyân: Neferât 100, Şîrâz'da te'lif olup Osmânlıda çokdur, zurna gibi kulaklı değildir. (s.346)

Sâzende-i nefirciyân: Neferât 15, Isfehân'da Hudâdâd peydasıdır, bu dahi kamış sipsi ile çalınır. (s.346)

Sâzende-i nağarakıcıyân: Neferât 100, bu Arabistân'da Hâris-i Yemenî te'lifidir, yine Arabistân kahvelerinde çalınır. (s.346)

Sâzende-i kerrenâyıcıyân: Pirinc ve gümüş borulardır, hımâr sadâsı gibidir. Murâd Hân, Revân hânı'yla Revân'dan getirdi.

Bu bâlâda tahrîr olunan on aded nefes ile dehânî sâzları cümle yek-dil, yek-cihet olup umûmen sâzende-i nağarazancıyân neferât 500. Beş yüz nağarazenleriyle makâm-ı uzzâl ve şehnâzla bir fasl-ı azîm ve bir velvele ve gulgule ve debdebe ve hengâme-i elîm ederler kim Zühre raks edüp tâs-ı eflâk çın çın ötüp geçerler.

{Netîce-i zurnacıyân alayı: Bunlar dahi on bir esnâf-ı sâzendegândır ve cümle (---) askerdir. Cümlesi sâzların bir perdede düşüp makâm-ı bûselikte ve gayrı makâmında küll-i külliyyât ve şeddü'l-asr ve şükûfezâr ve Solakzâde sakîli peşrevlerin çalup bir hây-hû ve bir fasl-ı garîb ederler kim garîbü'd-diyârların dâr-ı diyârların hâtra getirirler. Pâdişâh dahi alay köşkünden fasılların istimâ' edüp bir kîse gurusş ihsân alup mesrûr [u] handân olup beyne'l-akrân revâne oldular}. (s.346)

{Fasl-ı râbî}

Sâzendegân-ı kaval-ı çoban: Neferât 100, mü'ellifi Mûsâ Nebî'dir derler, mürv[er] ağacından 9 delikli sâzdır. (s.346)

Sâzendegân-ı kaba düdük: Neferât 80, Musul'da Ca'fer Şâh te'lif etmişdir, çimşîr ağacındandır. (s.346)

Sâzendegân-ı yelli düdük: Neferât 62, Rûm'da çobanlar te'lifidir, kamışdan yanyana iki düdükdür. (s.346)

Sâzendegân-ı arabî düdük: Neferât 55, Nâbulus'da te'lif olmuştur, Kudüs'de Kumâme'de râhibler çalar. (s.346)

Sâzendegân-ı çağirtma düdük: Neferât 65, Üsküb şehrinde peydâ olmuştur, kaz ve turna kemiğindedir. (s.346)

Sâzendegân-ı macar düdük: Neferât 15, Erdel'de bir ruhbân te'lifidir, içinde şamata varak telleri vardır. (s.346)

Sâzendeğân-ı mehter düdüğü: Neferât 35, Nâsır-ı Tûsî te'lîfidir. Cümle mehterân bununla ta'lîm ederler. (s.346)

Sâzendeğân-ı mizmer düdüğü: Neferât 65, Ruhâ'da Îsâ deyrinde te'lîfidir, pâre pâre kâmişdandır. (s.346)

Sâzendeğân-ı dankiyo düdüğü: Neferât 75, Tırabuzan Lazları peydâ etmiştir, bu tokuz delikli kâmişdır. (s.346)

Sâzendeğân-ı tulum düdüğü: Neferât (---), Urus'da te'lîf olup yine Urus ve çobanlar çalar. (s.346)

Sâzendeğân-ı Fıranda: İngilis'de peydâ olup Kudüs'de kefere Kumâmesi deyrinde ruhânlar çalar, boynuzdur.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan ağız düdüğü sâzendeleri dahi cümle birbirlerine peyrev olup makâm-ı segâhda bir düdük faslı ederler kim böyle faslı ne Cem ü Cemşid ve İskender-i Dârâ ve Hüseyin Baykara etmemiştir, eyle geçerler.

{Netîce-i alay-ı sâzende-i düdükcüyân: Bunlar dahi on bir esnâf-ı sâzendedir ve cümle (---) askerdir. Bu cümlesi sâzların bir âheng edüp makâm-ı segâhda ve gayrıda Emîr-i Hac peşrevi ve Hasan Cân peşrevi, gül'izâr peşrevi (---) (---) ve Tatar Hân semâ'îsi fasılların edüp huzûr-ı şehriyârîden bir velvele ve zemzeme-i azîm ile geçerler}. (s.346)

{Fasl-ı hâmis}

Sâzende-i Eyyûb borusu: Neferât 300, Sinân Şâh te'lîf etmiştir, kâmişdan içi dilçikli borucuktur. (s.346)

Sâzende-i dervîşân borusu: Neferât 500, Menûçehr-i Îrânî sayd [u] şikâr için yapup çalardı, boynuzdandır. (s.346)

Sâzende-i şîşe borusu: Neferât 40, Venedik'de peydâ olmuşdur, çevgân gibi eğri şîşe borudur. (s.346)

Sâzende-i torompete borusu: Neferât 77, Alman'da Prak kal'asında peydâ olup alaylarında çalarlar. (s.346)

Sâzende-i Efrâsiyâb borusu: Neferât 100, Acem'de Îrân-zemînde Efrâsiyâb te'lîfidir, Kırım hânları da çalarlar. (s.346)

Sâzendeğân-ı pirincden mehter borusu: Neferât 40, Konya'da Arslan Şâh Selçûkî peydâ etdi, Âl-i Osmân'da çalınır. (s.346)

Sâzende-i luturyan borusu: Nefer 10, Felemenk Luturyanı'nda pirincden peydâ olup gemilerde nasârâlar çalar. (s.346)

Sâzende-i İngiliz borusu: Nefer 40, bu dahi pirincden eğri bir borudur ammâ içinde ince pirincden dilleri var. (s.346)

Sâzende-i Efrâsiyâb borusu: Nefer 15, Alman câmûslarının boynuzların ince edüp içine tel diller koyup çalarlar. (s.346)

Sâzende-i ağız tanbûrası: Nefer 200, Leh vilâyeti Daniska'sında peydâdır, demirdendir, orta dili vardır. Urus {ve Leh uşakları çalarak oynayarak ubûr ederler}.
[208b]

Bu bâlâdâ tahrîr olunan on aded sâzendegân, nefîr [u] sûrcıyân cümlesi bir perde olup, boruda peşrev olmaz ammâ her bir fırkası birbirlerine peyrev olup {makâm-ı rehâvî sûznâk} faslı ile ubûr etdiklerinde âdeme dehşet hâsıl olup vücûd-ı insâna bir lertzân hâsıl olup dem-beste ve hayrân olur gûyiyâ sûr-ı İsrâfîl işitmişlerdir. Ammâ cümle borulardan torompete ve erganûn ve luturyan ve İngiliz borularının vakt-i seherde savt-ı hazînleri âdemi mest [ü] medhûş bî-hûş eder. Bu üstâd-ı kâmiller dahi bu yüzden arz-ı ma'rifetle güzer ederler. (s.347)

Sâzende-i câm deblekciyân: Neferât 30, pîrleri Âsım Tâ'ifi'dir, Hazret'i deblek ile sahûra kaldırırdı. (s.347)

Sâzende-i çömlek deblekci: Neferât 500, Mısır'da te'lîf olmuşdur. Mahmil-i şerîf alayında dahi çalınır. (s.347)

Sâzende-i Yemen deblekciyânı: Neferât 12, biri deblek biri dâ'ire gibi küçük dinkefdir, bir yerde akkâmlar çalar. (s.347)

Sâzende-i makrafa deblekci: Neferât 13, Mekke şürefâları çalar, surre emîniyle Rûm'a gelüp alayda geçdiler. (s.347)

Sâzende-i tablbâzciyân: Nefer 100, ibtidâ Avcı İsmâ'îl Nebî çalmışdır, kuş davulu demektir, helâl sâzdır. (s.347)

Sâzendegân-ı çağanabâzân: Neferât 200, Acem'de Şîr-i Hudâ nâm bir pehlivân te'lîfidir, ammâ Rûm'da şöhet buldu. (s.347)

Sâzende-i filcân: Neferât 100, sûr-ı Hümâyûn Şâh'da Muğân-ı Hindî te'lîfidir, ammâ ibret-nümâ sâz olmuşdur. (s.347)

Sâzende-i kamış mizmârcıyânı: Nefer 100, Şeyh Şüşterî hayâl-i zil için te'lîf etdi, kamışdan dilim dilim yarılmış sâzdır. (s.347)

Sâzende-i tarak mizmârcıyânı: Nefer 100, şehir gulâmları peydâ etmişlerdir ammâ cem'î peşrevlerde fasl olunur sâzdır. (s.347)

Sâzende-i safirciyân: Nefer 100, kuklabâzlar çalar, iki kemik pâresi arasında deri ile ağızda çalınup kelimât olunur. (s.347)

{**Sâzende-i safir-i bülbül:** Neferât 300, pîr-i mü'ellifi Ebû Alî Sînâ'dır. Bu üç yüz âdem bülbül gibi feryâd-ı gûnâ-gûn ederek ubûr ederler kim gûyâ hıyâbân-ı Acem'de giderler}.

Bu bâlâda tahrîr olunan on aded sâzende-i deblekciyân [ve] tablbâzân [ve] çağanabâzânlar cümle (---) aded neferât bir yere cem' olup sâz [u] sözleriyle bir hengâme ve fasl-ı azîm ederek ubûr ederler kim gûyâ kavm-i cemapur gelüp geçmededir. Ammâ bu ibret-nümâ sâzendegân-ı deblekciyânın Yemen debleğinden ve akkâm ve meş'alciyânın makrafa debleklerinden ve kâse ve filcân sâzlarından Murâd Hân haz edüp huzûrunda vâfir fasl etdirüp akkâm ve meş'alciyağa ihsân etdi.

{Bu sâzendebaşya yamak cümle yetmiş bir esnâfdır ve cümle (---) neferâtdır, lâkin bu sâzendelerin dükkânları yoktur}.

Hamd-i Hudâ bu mahalde sâz yapan üstâdlar ve sâzende ve hânendelerin ta'rîf ü tavsîfleri tamâm oldu.

Eğer bu abd-i hakîr-i pür-taksîr Evliyâ-yı bîriyâ'dan su'âl olunursa bu kadar sâzları ve mü'elliflerini neden bilirsiz denirse Arab u Acem'de ve İsfeç ve Nemse ve Leh u Çeh [ve] Donkarkız ve Danimarka ve Daniska kırallıkların geşt [ü] güzâr etdiğimizde zikr olunan cümle (---) aded sâzlar ve niçe bin o kadar ziyâde gûnâ-gûn sâzlar görmüşüzdür kim inşâ'allâhu Te'alâ seyâhat etdiğimiz kurâ ve kasabât ve şehir-i mu'azzamları evsafının kitâbetine mübâşeret etdiğimizde cümle sâzlarıyla ve sâzlarının eşkâl [u] sûretleriyle tahrîr olunur.

Ammâ bu bâlâda tahrîr etdiğimiz sâzların ummâlleri ve sâzendeleri ve sâzları İslâmbol'a ve gayrı diyâra mahsûs olan sâzlardır kim anlar dahi şekl [ü] şemâyili ve kadd [ü] kâmet-i târlarıyla sûretleri tasvîrleriyle mahallinde yazılır. Zîrâ bir zamân deryâ-yı aşka gavnâs olduğumuz mahalde âlüfte ve âşüfteliğimiz hasebiyle cümle hânende ve sâzende ve mutribân ve kaşmerân ve meddâhânlar ile ihtilâ[t] etdiğimiz cihet ile cümle sâzlar ma'lûmumuzdur. Zîrâ bu ednâ-yı garîb bir zamân hasırcı olup tel ehli geçinüp sâ'ir erbâb-ı ma'ârifden gerü kalmamış idik.

Beyt:

Kendüyi görmeğe yokdur hâcet

Bilmeğe ârifile nâdânı

Cöngünü görmeğile zâhir olur

Herkesin mertebe-i irfânı

mazmûnca bu hakîrin dahi hayli yâddaşı var idi. Ve bâlâda tahrîr olunan sâzları ve sâzendegânları ve mü'elliflerini Sultân-ı şu'arâ Nihânî Çelebi *Sâznâme-i Dilnüvâznâme* nâmında risâlesine nazar olunup sâ'ile cevâb-ı şâfi andadır. Göreler kim bu dünyâda ne kadar bin sâz var imiş.

Esnâf-ı lu'bedebâzân [u] sâzendegân [u] mudhikân

Evvelâ şehir-i İslâmbol'da selâtîn-i Âl-i Osmân'ın bir sûr-ı hümayûnu yâ bir feth-i fütûh-ı şâdimânîlerinde ve destur-ı şâhî [209a] günlerinde ve gayrı a'yân [u] eşrafın sûr-ı hitânlarında iki üç yüz âdem hânendegân ve sâzendegân ve mutribân ve rakkâsân [ve] pîşekârân [ve] dâ'irezân [ve] mudhik u mukallidân-ı kaşmerân ve nebtîz rind-i cihân yetmiş tâsdan geçmiş semm-i helâhil-misâl şehir oğlanları bir yere cem' olup mezkûr sûrlarda bir gün bir gece iki gün beş gün oynayup her gecesine sâhib-i hânenen bir kîse gurusu alırlar ve sûrda mevcûd bulunan yârân-ı bâsafâdan her oyun esnâsında dâ'ire ile pârsâ edüp sabâha dek ba'zı sûrda bin gurusu tahsîl eder oyunkâr üstâd-ı kâmiller vardır. Anlar iki üç yüz kimse olmağile anlara kol ta'bir ederler, temâşâgâh kavmdir. Eğer bunları dahi manzûrumuz olduğu mertebe vasf etsek sitâyîşnâme-i mutribân nâmında bir dîvân olur. Bu esnâf-ı bâzbâzân-ı pehlivânân on iki koldur. (s.347-348)

Evvel, ser-çeşme-i pehlivânân Parpul kolu: 300 âdemdir ammâ ekseriyyâ bunların hânende ve sâzende ve rakkâs dilberleri Balatşâh mahallesi veled-i zinâ Çingâneleridir. Ebü'l-keâm bir alay rind-i cihân lu'bedebâzlarıdır. (s.348)

İkinci, Ahmed kolu: 300 neferdir, bunlar dahi Balat'da olurlar. Kaşmer veled-i zinâları ve pençe-i âfitâb rakkâslarından Mazlûm Şâh ve Kûpeli Ayvaz Şâh ve Saçlı Ramazân Şâh ve Küçük Şâhîn Şâh ve Memiş Şâh ve karındaşı Bayram Şâh, cümle şehbâz gulâm-ı şehnâz idi. Pîşkârları Dişlen Hasan ve Boynukısa Hacı ve Çağanabâzı kol sâhibi Pehlivân Ahmed'dir kim fenninde yegâne-i asr idi. Andan, (s.348)

Üçüncü, şehir oğlanı Kapucuoğlu Osmân kolu: 400 neferdir. Bunlarda aslâ Çingâne yok bir alay rind-i cihân Köçek-i Amr-ı Ayyâr, tâ'ife-i mekkâr [u] nâbekâr şehir oğlanları idi. Her biri yegâne-i asr, hânende ve sâzende ve mukallidlerdir kim cihân nüdemâları bunların yanında lâl-i bî-zebân olur. (s.348)

Dördüncü, Servi kolu: Neferât 300, bunlarda Çingâne ve Rûm ve Ermenî ve Yahûdî harâmzâdeleri vardır kim her biri yetmiş ağ yırtmış rind-i cihânlardır. (s.348)

Beşinci, Baba Nâzlı kolu: Nefer 200, Çingâne ve şehir oğlanları şakîleridir. Baba Nâzlı keşfîbân oyununda şeytân-ı cihândır. Oğlu Arnavud Kâsım taklîdinde mukallid-i sâhib-i kelâm mashara idi. Rakkâslarından Çâker Şâh ve Şeker Şâh ve Süğlün Şâh nâm gulâmlardır kim pâdişâh ma'lûmlarıdır. Zîrâ her biri dîbâ ve şîb ü zerbâf etekliklerin kuşanup meydân-ı mahabbetde çârpâreleriyle tarz-ı Acemâne raks [u] çovelân etdikde gören üftâdeler vâlih [ü] hayrân olup her köşeden sadâ-yı hû ile hâne-i sûr pür-nûr olur. (s.348)

Altıncı, Zümürüd kolu: 300 nebtîz, Yedikulle ve Nârlıkapu ve Sulu Manastır veled-i zinâ Urumları ve Ermenîleri ve şehir gulâmları cem' olup bir kol olmuşlardır. Ammâ rakkaslarından Sakız mahbûbu, kırma saçlı çeşm-i gazâli mûkehhal Dimitraki ve Lefteraki ve Yanaki ve Mihaylaki nâm Urum muğpîçeleridir kim şehir-i İslâmbol içre velvele-âra olup niçe âdemin mâl [u] menâlin yiyüp bir bûryâ üzre komuşlardır. Bunlar Urumlara müte'allik simitci ve harâccı ve yuvacı ve gümüş arayıcı taklîdlerinde ve Urum murabba'âtları okumada mâhirlerdir. (s.348)

Yedinci, Çelebi kolu: Neferât 200, bunların serçeşmesi bir dilbere âşık olup pederinden intikâl eden yüz bin guruş mâlî bu çengîliğe sarf edüp ol kadar murassa'ât cevâhir bisâtlar ve her fende üstâd-ı kâmil hânende ve sâzende ve mukallidler peydâ edüp on iki aded nûr-ı mahz, hûrşîd-i dirahşâna müşâbih pençe-i âfitâb rakkâslar peydâ etdi kim her birinin bir işvesi bir ân cân-ı safâya değerdî.

Evvelâ Cân Memi Şâh ve Zâlim Şâh ve Hurrem Şâh ve Fitne Şâh ve Yûsuf Şâh ve Mîrzâ Şâh bir Çerkes gulâmı idi, hakkâ kim melikden eşref idi. Bunlar İslâmbol içre iştihâr verüp Murâd Hân huzûrunda fasl edüp meşhûr-ı âfâk oldular. (s.348)

Sekinci, Akîde kolu: Neferât 200, serkârları Pehlivân Eyyûb'dur kim şâ'ir ve kâtib ve ârif ve zarîf hânende ve seyyâh idi. İslâmbol halkının bu kâra iltifâtların görüp üç bin iryal pâymâl-i rimâl edüp bir kol peydâ etdi kim *vâhidün ke'elf* oldu. Hüsn-i ülfeti olup ni'meti mebzûl olduğundan cümle erbâb-ı ma'ârif [209b] başına çevzinüp bir cem'iyet-i kübrâ edüp bir ayda Sultân İbrâhîm Hân ma'lûmu oldu. Zîrâ cümle fasîhü'l-lisân, erbâb-ı ma'ârif-i hezârfen, üstâd-ı kâmil hânende ve sâzende ve mudhik ve mutrıbları ve şakîleri vardır. Husûsan Süğlün Şâh'ı ve

Mahmûd Şâh'ı ve Edirneli Ahmed'i ve Çerkes Şâh'ı ve Nâzlı Yûsuf'u, kaçan bu mehpâre cüvânlar dîbâ ve şîb ü zerbâf ve zerdûz ve çârkâb eteklikler ile meydân-ı mahabbette tâvûs-ı bâğ-ı İrem gibi çevelân [u] reftâr etdiklerinde âdem dem-beste olup ol dem meftûn olur. Zîrâ her birinin mergûle mergûle fetîle fetîle çim-ender-çim ve ham-ender-ham müşk-bâr, amber-bû geysûların perîşân etdikde kâkül-i perîşânları gibi gören âşıkların dahi akılları târumâr olur. Ve bir bâğçe ve bâğçevân Gürcî taklîdi te'lîf etdiler kim acâyibdir. (s.348)

Tokuzuncu, Cevâhir kolu: Neferât iki yüz, bunlar Galata'da sâkin cevâhirci, kuyumcu Urum, Ermenîler olduğundan cevâhir kolu derlerdi. Bunlar dahi Urum ve Ermenî veled-i zinâlarıdır kim cihânârâlardır. Her biri fenninde yegâne-i asr pehlivânlardır.

Evvelâ ser-çeşmeleri Pehlivân Laskari derler bir tâze veled-i cevâhirkâr dilberdir, çağanabâzlıkda ve pîşekârlıkda ve'l-hâsıl her lu'bedebâzlıkda âb [ü] tâb veren bu cevâhircidir ve hûb-âvâz üstâd-ı kâmil hânende ve mukalliddir, ve karındaşı Üsküli Ermenî taklîdde sihirdir, Vasıloğlu Çingâne taklîdinde bîbedeldir. Ve'l-hâsıl kırk yedi pâre taklîd icâd edüp kâr-ı lu'bedebâzlığa bir gayrı âb [ü] tâb verüp cemî'i bisâtların mücevher edüp Cevâhir kolu demekle şân u şöhret bulmuşlardır. Her taklîdlerinde âdem gülmeden ensi ender. Ve mümtâz [ü] müstesnâ tersâ-pîçe ve muğ-pîçe rakkâs cüvânları var kim gûyâ her biri birer Muğân melikleridir. Cümleden Arslan Şâh bir mahbûb-ı bî-amândır kim gûyâ Yezîdî arslandır, saydına tâlib olan mahbûb dostlara kağan arslan gibi bir nigâh etse ol âşıkı şîrâne şîkâr ederdi. Ve Yavru Habîb dahi levendâne kesim kadd [ü] kâmeti yerinde ve merâlî ve gazâlî mükehhal nerkis gözlerin süzüp âşıkâ bir Süzebolı nazar etse kirpiği okuyla niçe mübtelâları urup mecrûh etmeden niçe dil-nüvâzlıklar edüp uşşâkı sayd ederdi.

Bu gûne gönül uğrusu on iki aded rakkâs cüvânları vardı kim Rûmzâd-ı muğzâd iken her biri bir Rûm harâcı değer Rûm cüvânları idi. Murabba':

Muğzâde aşk rehinde serim eyledim fedâ

Kâ'il değil esîr edüp ister dil almağa,

mazmûnunca her bir rakkâsları dil ü cân ile âşıkın dilin alup bî-zebân eder, tâ bu mertebe mahbûbları vardır. (s.348-349)

Onuncu, Patakoğlu kolu: 300 cümle Yahûdîlerdir ammâ bî-dîn masharalardır, cümlesi hakkâ ki sâ'ir kollara rağmen üstâdlardır. Bâ-husûs sâzendeleri meşhûrdur. Rakkâsları dahi kem değildir lâkin ânları yokdur. (s.349)

On birinci, Haşota kolu: Nefer 105, bunlar dahi cümle Yahûdîlerdir ammâ bu kolda mümtâz rakkâslarından Semmûrkaş ve Duşeniko ve Sinyor Yako ve İsrâ'il. Niçe cânı esîr etmiş bir Yahûdî-pîçe idi, bir heccâv âşıkı küstâhâne böyle demişdir. Müfred:

Bir Yahûdî-pîçe'ye dîn aşkına zerk eyledim

Âferimler eyleyüp şeytân tahsîn eyledi,

demiş ammâ nehnü yemiş. (s.349)

On ikinci, Semmûrkaş kolu: 200 neferdir ve cümlesi Yahûdîlerdir. Bu Yahûdî kollarının iştiyhârları oldur kim cem'î hokkabâz ve sürâhîbâz ve kûzebâz ve kadehbâz ve âteşbâz ve şebbâz ve perendebâz ve mührebâz ve sinibâz ve taklabâz [ve] güllebâz ve'l-hâsıl cümle ma'rifet-i bâzbâzân bunların kollarında mevcûd olup tâ sabâha dek bî-minnet fasl ederler ve bir gecede yüz guruşa kanâ'at ederler.

Ve bunlar Çingâne kollarına gâyet hasm olduklarından bir kol Çingâneden ve bir kol Yahûdîden dutup hasmâne bir fasıl Yahûdîler ve bir fasıl Çinganeler ede, garîb ü acîb temâşâlar olur. Ammâ bu Yahûdîlerin Çinganelere galebe taklîdleri var kim gârûp istimâ' eden temâşâcılarının akli gülmeden zâ'il olur. Evvelâ Çinganeler ayı oynatmağile meşhûrdur, Yahûdîler oynadırken gûnâ-gûn şakalar edüp Çinganelere söz atarlar. Ve bir Çingane {avretin} bir Yahûdîyle dutup Yahûdî'ye ve Çingane karısına işkence edüp söylediklerinde {temâşâdır}. Ve Çingâne karısının necisli [210a] işkembe ile ters eşeğe bindirüp Yahûdî dahi bir eşek üzre siyâset ile geçirüp bir hây-hû ile taklîd etdiklerinde âdem gülmeden mebhût olur. Ve niçe bunun emsâli Çinganelere rağmen taklîdleri vardır.

Hâsıl-ı kelâm bâlâda zikr olunan on iki çengi kolları, var kuvvetlerin bâzûya getirüp birbirlerinin kollarına tağallüben gûnâ-gûn arz-ı mahâretler ederek cümle dilberleri zer-ender-zerdûza gark olup gûnâ-gûn rakslar ve şakalar ile her bir kol birer san'at icrâ ederek Hüseyin Baykara fasılları edüp alay köşkû dibinden cümle ubûr ederler. Âl-i Osmân devletinde değil hûbût-ı Âdem'den berü bu bâlâda tahrîr olunan hânende ve sâzendelere ve bu çengilere bir mülûk mâlik olmamışdır, illâ zamân-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbi'de olmuşdur kim her bir esnâfi birer bilâdin yegâne-i asrlarıdır. (s.349)

Esnâf-ı hoş-sohbet, nedîmân-ı mukallidân

Neferât 500, bu zümre fırka-i kadîmdir kim Kâbil, Hâbil'i şehîd etdükde benî âdem iki fırka olup bir fırkası kâtil Kâbilî, bir zümresi mazlûm Hâbilî, bunların mâbeyninde kan vâkı' olmağile bunlar birbirlerinin hisset ü denâetlerin ve tarz [u] tavrların ve evzâ' [ü] etvârların taklîd ederlerdi.

Andan Hazret-i Mûsâ asrında Heccâm nâm bir mukallid, Fir'avn meclisinde Hazret-i Mûsâ'yı taklîd edüp cümle Fir'avnîler şâd olup Hazret-i Mûsâ gazab-âlûd olurdu. Âhir bir gün Hazret-i Mûsâ, Cenâb-ı Bârî ile bin bir kelimât ederken,

“Yâ Rabbî Fir'avn meclisinde Heccâm beni taklîd etdüğinden pek müte'ellim oldum, anı kahr eyle” dedi. Hak Celle ve Alâ eydir:

“Habîb-i Kelîmim Fir'avn'a taklîd etmez, sana taklîd edüp kılınır. Cümle evzâ' [ü] etvârı makbûlümdür, sana taklîd edüp ö[y]kündüğüyçün mukallid-i sahîhdür, ana cennetim nasîb etmişim” buyururlar, niçe kütüblerde musarrahdır.

İmdi, mukallidîn kadîm olduğundan ulemâ-yı kudemâ-yı muteahhirîn fetâvâ kütüblerinde “Mukallidin îmânı sahîhdür” demişler. Ammâ {mukallidden murâd, bir âdem ümmî olup tâ'at [u] ibâdât edüp ehl-i sünnet ve'l-cemâ'ate taklîd ede, anın îmânı sahîhdür demişler sahha} bu kelâma mağrûr olup kefere ve fecere ve sâ'ir dalâlet-âyîn zümresine taklîd etmeyüp kefere ziyinde gezmemek gerekdir kim anın haklarında *Men teşebbehe kavmen fehüve minhüm* demişlerdir.

Ba'dehu bu fenn-i taklîd ve fenn-i hicv, füsahâ [ve] büleğâ-yı Benî Kureyş kabîlesi içine düşüp İmri'l-kays heccâv idi, bî-dîn gitti. Muhammed Bûsırî dahi heccâv idi ve anadan doğma a'mâ idi. Ebû Leheb ve Ebû Cehil ve niçe yüz kibâr-ı Kureyş sohbet edüp Hazret-i Risâlet'i meclislerine da'vet edüp Bûsırî'ye tenbîh etdiler kim,

“Muhammed Yetîmî gelince bir hicve âğâze eyle kim Muhammed müte'ellim ola” dediler. Bûsırî dahi hicv-i Nebî etmeğe âmâde oldu. Hazret dahi da'vete icâbet deyü elbette ne cem'iyet olsa teşrif buyururlardı. Hemân sa'âdetle dâhil-i meclis olunca “Es-selâmu aleynâ” deyüp bir köşede karâr edüp esnâ-yı kelâmda,

“Yâ Bûsırî bir şeycügez terennüm eyleye” dediler. Hemân Bûsırî *E'üzü billâhi mine 'ş-şeytâni 'r-racîm Bismillâhi 'r-rahmâni 'r-rahîm* deyüp kasîde-i (---) (---) bed' edüp Hazret-i Risâlet-penâh'ı (---) beyt ile bir medh etdi kim hâlâ bir mısra'ına nazîre denmeyüp her lügatı *Kâmûs-ı Ahterî* ve *Şem 'î Lügatına* muhtâc bir

kasîde-i bî-nazîrdır. Bu kasîde sohbetinde olan münkirîn ü müşrikînler Bûsırî'ye ta'n-âmîz sözler söyleyüp,

“Ya biz sana ne dedik, sen ne işledin” dediler. Bûsırî eyitdi:

“Vallâhi siz Muhammed'i hicv eyle dediniz, ammâ kîbel-i Hak'dan derûnuma ilhâm-ı Rabbânîyle bir vecd hâsıl olup medh-i Nebî etdim *Ve salli ala cemâ'i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn*” deyüp iki ellerin yüzüne sürünce hemân bi-emrillâh Bûsırî'nin iki gözleri açılıp Hazret-i Risâlet'in huzûruna varup “*Lâ ilâhe illallâh, Muhammedün Resûlullâh*” deyüp İslâm ile müşerref oldukda Selmân-ı Pâk belin bağlayup şu'arâların kasâyid-perdâzlarına pîr olup ol sohbetde münkirinde yetmiş üç kişi İslâm ile müşerref oldular. Ba'dehu Muhammed Bûsırî yetmiş yaşına intikâl edüp {Mısır'da} İmâm eş-Şâfi'î kurbünde bir harâbede medfûndur.

Ve Hazret'in yine zamânında mukallid Şevr idi ve Hazret'e karâbeti var idi. Gerçi cehâletde idi, ammâ yine Hazret tarafdârı olup Benî Kureyş'i ol kadar hicv ü taklîd ederdi kim Hazret istimâ' edüp mübârek dendânları nümâyân olunca tebessüm ederlerdi. Kavm-i [210b] Kureyş münkirleri dahi kendi taklîdlerin istimâ' edüp,

“Taklîd-i tahkîkdir yâ Muhammed, bizde bu evzâ'-ı nâhemvâr vardır” deyü evzâ'larından ferâgat edüp ıslâh-ı nefis edüp nemm ü zemm ü gışş havfindan çoğu İslâm'a gelüp Ashâb-ı Resûl'den olurlardı.

Âhir-i kâr, mukallid Şevr dahi İslâm ile müşerref olup Hazret-i Risâlet-penâh'ın nedîm [u] musâhibi ve yâr-ı gâr-ı hem-seferleri idi. Zî-akl ve müdebbir ü mubassır kimesne olmağile Hazret-i Peygamber, Şevr'i müşâvereye dâhil etdüğinden Şevr'ü'l-Habîb derler, Ashâb-ı güzînin güzîdesi idi. Ammâ semt-i taklîdden ferâgat etmeyüp münkirîni ve sahâbeden bed-evzâ'ları fasl [u] kadh [u] zem ederdi. Ba'zılar eydirdi:

“Yâ Şevr'ü'l-Habîb, yeter şimdengerü ayıbdır, kadh-ı taklîdi ferâgat eyle, Sahâbe-i kirâmdan oldun ve akrabâ-yı Hazret-i Resûl'sün” derlerdi.

Şevr'ü'l-Habîb eydirdi: “Bire âdemler, Cenâb-ı Allâh sizin mel'ûnlarınızı bile hicv edüp âyet nâzil olmuşdur kim âye[t]: هَمَّازُ مَشَأُ بِنَمِيمٍ مَنَاعُ لِلْخَيْرِ مَعْتَدٍ ائِيمُ: buyurmuşdur. Eyi âdemlerinizi medh edüp âyet nâzil etmişdir âye[t]: (---) (---) (---) (---) buyurmuşdur. Ben kim benî âdem olam, sizin bed-ef'âllerinizi görüp nice hicv

[ü] taklîd etmeyem” deyü cevâb ederdî. Şevrû'l- Habîb'in taklîdi havfindan çok âdem ahlâk-ı hamîdile muttasıf olurdu.

Nedîm ü mukallidlerin pîri Şevrû'l-Habîb olmuş olur, merkad-i pür-envârı Haleb Kilis'inde, şehrin şimâl tarafında bir kurşum menzili ba'îd bir kayalı püšte üzre bir tekye-i âlî var, cümle Kilis şehri andan nümâyân bir mecma'ü'l-irfân bir kubbe-i pür-nûr vardır, Hazret-i Şevrû'l-Habîb anda yatır. Ammâ efvâh-ı nâsda Şurahbîl Sultân derler, ammâ galatdır. Hakîr âsitânesinin atebesî ve seng-i mezârı târîhleriyle mazbûtumuz olduğu cild-i sânde mastûrdur. Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsdir. Ezîn-cânib, (s.349-350)

Esnâf-ı bozacıyân-ı mezmûmân

Dükkân cümle 300, neferât 1005, ibtidâ bozayı te'lif eden Salsâl Tatar idi. Ba'dehu Mâlik Eşter, Salsâl'ı Akkirman kal'asında hadeng ile katl edüp Mâlik Eşter dahi Salsâl zahmından cezîre-i Kırım'a gelüp Eskiyard nâm mahalde merhûm olup kabri Yenisalacak'dadır.

Ammâ bozacılar, pîrimiz Sarı Saltık Sultândır, derler *hâşâ*. Anlar sâdât-ı kirâmdan bir ulu sultân idi. Bu hakîr'in ecdâdı Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretlerinin halîfesidir kim ism-i şerîfleri Muhammed-i Buhârî'dir kim hasîb ü nesîb ırk-ı tâhirdendir. Lâkin pîr-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretleri, Hacı Bektaş-ı Velî-i Horasânî hazretlerin irşâd edüp Rûm'a, Selçûkıyân'a gönderdikde, hikmet-i Hudâ, Rûm'a Osmâncık asrında gelüp Orhân Gâzî'yle gazâ edüp yeniçeri askerini tertîb eyledi. Ba'dehu ceddimiz pîrân-ı Türkistân Hoca Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî, Hacı Bektaş-ı Velî'ye imdâd için Muhammed-i Buhârî'ye, yedi yüz âdem Horasân erenlerinden verüp,

“Var imdi Saltık Muhammed'im Bektaş'ım, seni Rûm'a gönderüp Leh diyârında dalâlet-âyîn olan Sarı Saltık'ın sûretine girüp ol mel'ûnu ve Dobruca'da bir ejder böceği bu tahta kılıç ile katl edüp Makdonya ve Dobruca ve yedi kırallık yerde nâm [ü] nişân sâhibi ol” deyü Muhammed Saltık-ı Buhârî'yi Hacı Bektaş'a gönderüp ol dahi Saltık Muhammed-i Buhârî'yi Rûm'a gönderüp Dobruca kâfiristânında yetmiş nefer âşıklarıyla seyâhat edüp Keliğra mağâralarında ejderi katl edüp kırk bin kâfir ve Dobruca kırallı Pravadi kal'asında îmâna geldiler.

Andan Saltık Muhammed-i Buhârî, tebdîl-i câme olup Leh memleketinde Sarı Saltık nâmında papası katl eyleyüp papasın savma'asında Sarı Saltık nâmıyla karâr edüp pes-i perdeden Leh memleketinde sâkin olan Lipka kavmi Tatarın cümle

İslâm ile müşerref edüp andan Saltık-ı Buhârî, Leh diyârından hurûc edüp tâ Daniska iskelesi, kim Bahr-i Muhît kenârında bir bender-i şehri azîmdir, elli bir târihinde manzûrumuz olduğu İnşâ'allâh tahrîr olunur, ol şehri feth edüp Lipka Tatarı'ndan yüz elli bin ümmet-i Muhammed'i anda iskân etdi.

Andan yine iki kerre yüz bin Lipka kavmiyle hurûc edüp sancağ-ı Yesevî ve Bektaşî'yle tâ Maskov diyârında (---) şehrine varınca kılıç vurup diyâr-ı Maskov'da altı kerre yüz bin Heşdek Tatarların İslâm ile müşerref etdi. Hâlâ Maskov'da Heşdek kavmi Leh'de Lipka müselmânlarından çok kavm yokdur. Saltık Muhammed-i Buhârî, bu gûne bir mücâhidün fi-sebîlillâh sultân idi. Bozacılara pîr olmak neden düşer. Efsâne-i bozacıyân-ı çobandır.

Lâkin bu bozacılar ordu-yı İslâm'da gâyet lâzımlı kavmdir, ammâ şarâb gibi katresi harâm değildir, ancak sekri harâmdır demişler kim “*Küllü müskirin harâmun bi'l-icmâli*” kelâm-ı fetâvâsına dâhildir. Ammâ guzât-ı müslimîne kuvâ-yı beden ve bir germiyet verüp def'-i cû' eder. Ve çok içeni aslâ köpek dalmaz, zîrâ çok boza içmeden istiskâ ve nıkrîs marazına mübtelâ olup ol âdem koltuk deyenegine düşdüğünden, dâ'imâ elinde deyenek olmağile kelb talamadüğünün sebebi oldur.

Ekseriyyâ boza erbâbı Tatar ve Çingânelerdir. Ammâ bi'z-zarûrî ordu-yı İslâm'da lâzım olduğundan İslâmbol içre ne kadar mükeyyif meşrûbâtçılar var ise bu bozacıbaşıya yamak olup sınıf sınıf ubûr ederler. Ammâ ekşi bozacılar, arabalar üzre çadırların kurup ve gûnâ-gûn berg [u] bârlar ve bahârlar ile dükkânların zeyn edüp boza sıkup ve çömçe çömçe halka boza bezl ederek niçe yüz boza bekrîleri “biruy hay” deyü na'ra urarak ubûr ederler. (s.353)

Esnâf-ı tatlı bozacıyân: Pîrsizleri yine Salsâl'dır. Dükkân kırk, neferât 105, bunlar Tekirdağ'ın darısından bir gûne beyâz süd gibi boza yaparlar kim gûyâ bir kâse cüllâb-ı hoş-güvârdır. Niçe kerre tecrübe için makremelere komuşlardır, aslâ bir katre akmaz böyle koyu bozadır. Ekser ulemâ ve meşâyih nûş ederler. Hâmile hâtûnlar içse batnında evlâdları ten-dürüst olup vaz'-ı hamlden sonra nûş etse südü çok olur.

Bu bozanın memdûhu Ayasofya çârşû- [213a] sunda ve Atmeydâni başında ve Akılbend çârşûsunda ve Kadırğa Limanı'nda ve Okcular başında ve Aksarây'da ve Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler hammâmı önünde Usta Ahmed bozası ve Küçük bâzâr'da Koca Mehmed Paşa hammâmı önünde. Bu mezkûr tatlı bozacılar meşhûr-ı âfâklardır kim beyâz üstü kaymaklı bozalardır kim nûş eden hayât bulur.

On çömçe nûş etsen aslâ sekir vermez ve batn veca' etmez. Zîrâ içine Kuşadası bekmezi ve üzerine darçın ve karanfil ve zencebîl ve hindistâncevizi nisâr edüp dükkânlarının yüzünde birer âdem sıgar kutular içre durup ulemâ ve sulehâ ve meşâyihinden yevmiyye niçe bin bakır âvânî maşrabalar ve bakraçlar gelüp kâr eder.

Hakîr bu kadar âlüfte ve âşüfteler ile meyhâne ve bozahâne ve kahvehâne yasadandık, Hak Sübhânehe ve Ta'âlâ âlimü's-sırrı ve'l-hafıyyâtdır kim bu kutu bozasıyla ve Mısır'ın pirinc subyasıyla ve Kırım'da maksıma derler bir gûne yine kutu bozasına benzer bir bozadır, bu üçünden gayrı içmek müyesser olmamışdır kim rahm-ı mâderden müştak olalı me'kûlât [ü] meşrûbâtın mükeyyifâtlarından ömrüm içinde ne tütün, ne kahve, ne çay ve ne bâdyân ve ne kışır ve ne sa'leb ve ne mahleb ve ne pivo ve ne med ve ne şarâb ve ne şarâb-ı nâb ve ne vişnâb ne nâr şarâbı ve ne hurmâ şarâbı ve ne dud şarâbı ve ne karpuz şarâbı ve ne koknâr şarâbı ve ne avşıla şarâbı ve ne ipsime şarâbı ve ne ıslama şarâbı ve ne mavuza şarâbı ve ne bedevine şarâbı (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve ne müselles şarâbı ve ne misket şarâbı ve ne fişfiş şarâbı ne nârdenk şarâbı ve ne bozon şarâbı ve ne hümül şarâbı ve ne rakı ve ne gülefsen ve ne horilka ve ne firna ve ne sudina ve ne poloniyye ve ne hardaliyye ve ne ramazâniyye ve ne imâmiyye ve ne boza ve ne talkan ve ne kurut ve ne yazma ve ne kırmız ve ne balısıca ve ne tostagansa ve ne elma suyu ve ne bal suyu ve ne mübtecel suyu ve ne arpa suyu ve ne darçın suyu ve ne kibrît suyu ve ne göydürme suyu (---) (---) ve ne afyon ne berş, ne nûşdâr, ne cevâriş, ne mukîm, ne Bayrampaşa habbı, ne şarâbiyye, ne benglik, ne kara pehlivân, ne habb-ı uşşâkî ve ne habb-ı rahikî ve ne habb-ı safâyî ve ne habb-ı cedvâr ve ne habb-ı şifâ ve ne habb-ı şâhî, ne habb-ı ferah ne ma'cûn-ı kâkvîh ve ne ma'cûn-ı cihân-bahş ve ne ma'cûn-ı dil-şâd ve ne ma'cûn-ı kaysûn ve ne ma'cûn-ı miş ve ne ma'cûn-ı felâsife ve ne ma'cûn-ı pîrecân ve ne ma'cûn-ı dil-küşâ (---) (---) (---) (---) ancak dilber-lebi ma'cûnuna mübtelâ olup sîm-i hâlis hokka dehânından devâ-yı inşirâh-ı sadr içün gâhî be-gâhî kimesnenin haber [u] âgâhı yok iken bu hakîr dilber ma'cûnunun isti'mâl ederiz. Pederimiz merhûm dahi bu keyf ile âlûde idi.

Ancak hakîr bir fâsik-i mahrûm ve bir bî-mezâk turfe şallâk abdâl-meşreb bir cânız ve cümle ahibbâ ve asdikâ cânlara cânımız fedâ edüp bâlâda zıkr olunan meşrûbât mükeyyifâtlarından ve me'kûlât mükeyyiflerinden berâ-yı hâtır-ı yârân-ı bâ-safâ hâne-i bî-minnetimizde hâzır etmişizdir. Anıniçün ism [ü] resimlerin ve isti'mâl edenlerin keyfiyyet-i ahvâllerine vâkıf olup esmâ-yı mükeyyifâtından

anıniçün haberdâriz. Yohsa riyâ olmaya, *vallâhi'l-azîm* birinden haberdâr değilim. Ancak kutu bozası ve pirinc subyası ve Kırım maksımasın leyle-i ramazânlarda kuvâ-yı beden için nûş eden e'imme ve hutebâ ve meşâyihâne teba'ıyyeten nûş etmişizdir, aslâ sekri yok bir bulamaçlardır *ve's-selâm*.

Ammâ bu İslâmbol bozasının ayakdan alır hümüllü ve salatalı Süleymâniyye'de Yâsemen bozası ve Arnavud Kâsım bozası ve Ayasofya'da Taşaklı bozası ve Unkapanı'nda Sinân bozası ve Momo bozası ve'l-hâsıl ayakdan alır bozalar var kim Unkapanı'nın zelehör hammâlları bahis ile bozaları içüp arka hammâliyken evine sırik hammâlları yükledüp götürürler, tâ bu mertebe keskin bozalar vardır. Ve Unkapanı'nda hammâl u cemmâller çok olmağıle on üç bozahâne vardır, her birinde kırkar ve ellişer huddâmları, her birinde beşer altışar yüz boza bekrisi cânlar vardır kim sabâhdan tâ gurûba dek bozahânedede oturup caba boza içen hammâllar vardır.

Sinân bozahânesinin kaptusu üstünde zencîr ile asılmış bir bal fiçısı vardır, Zelehör Durası nâm bir Bartın Türk'ü hammâl bahis ile bir günde mehterhâne ile bir fiçı bozayı sabâhdan ahşamadak nûş edüp [213b] boza fiçısın kapu üzre asmışlardı, âyende ve revende temâşâ edüp içine üç âdem sıgar fiçı idi. (s.353-354)

Esnâf-ı subyacıyan: Dükkân iki nefer on âdemdir. Bunlar Mısır'dan gelüp bir dükkân Ayasofya hammâmı mukâbelesinde, biri Karaman-ı Kebîr'de idi. Bunlar subyaların cerre ve küplerde hıfz edüp bey' ederlerdi. Pirinci değirmenden çeküp pâk [ü] rakîk eleyüp, andan hamîr edüp furunda pişirüp, ba'dehu cüllâb edüp eleklerden süzüp içine mî'âd şekeriyile bir gece yatup ale's-sabâh kâse kâse satarken üzerine darçın ekerlerdi, aslâ südden fark olunmaz beyâz cüllâb idi. Bir günlüğü sehl-i dilberân olup cümle ulemâ ve sulehâlar mübtelâ olup hayli kâr ederlerdi. Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânlarında subya bey' ederek geçdiler. (s.354)

Esnâf-ı bal-sucuyân: Dükkân 50 neferât 100. İbtidâ mü'ellifi hekîm Eflâtûn'dur kim Atina'da peydâ etmişdir. Evvel pâk balı şerbet edüp içine ümül kökü koyup âteşde germâ-germ kaynadup eleklerden süzüp bir iki günlük olunca bir kâsesi âdeme Şirvânî yayla türkîsin ırladır. Ağır keyfi vardır, derler ammâ mukavvî olduğu sahîhdır. Bunlar dahi tahtirevânlar üzre bal suyu satarak ubûr ederler. (s.354-355)

Esnâf-ı arakcıyân: Dükkân 100, neferât 300. İbtidâ mü'ellifi (---) cemî'i nebâtâtdan gülâb gibi arak çıkup Leh diyârında bin gûne arak olur ammâ gülefsen

ve horilka rakısı cümleden kattâldir. Bunun dahi sekri harâmıdır, yohsa katresi harâm değildir. (s.355)

Esnâf-ı müselleciyân: Dükkân 10, neferât 50. Mü'ellifi İmâm Züfer'dir derler. Ammâ müselles oldur kim üzüm şirasın bir kazana koyup germâ-germ âteşde kaynarken bir çubuğu kazan içindeki şıraya berâber kesüp çubuğa üç aded kertik kertüp kaynaya kaynaya ol şıra ol çubuğun iki kertiği zâhir olup üçüncü kertik nümâyân olduğuyçün ana müselles derler. Zîrâ üçün ikisi mahv olup biri kaldıkda helâl [ü] zülâl müselles-i şer'î olur. Öyle ise müselles dedikleri bekmezdir. Ammâ İslâmbol müsellesi oldur kim, yedi yıllık ve bir yıllık keskin şarâbı âteşde müselles gibi kaynadup nûş ederler. Bir filcân içen لا تقربوا الصلوات وانتم سكارا mertebesine varır. Müselleciler dahi eylece alayda dükkânların şîşe ve kadehlerle zeyn edüp ubûr ederler. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.355)

Esnâf-ı mel'ûnân [u] menhûsân [u] mezmûmân ya'nî meyhâneciyân: Cümle kârhâne-i mekkârhâneleri, dörd mevleviyyet yerde bin altmış kârhâne-i fiskhânedir. Cümle dalâlet-âyîn keferi ve fecere ve behbûtî altı bin kâfirdir. Hicret-i nebeviyyenin dör[d]üncü senesinde nass-ı kâtî' ile katresi harâm olduğu âyet-i şerîf:

انما الخمر والانساب والازلام مرجس من عمل الشيطان فاجتنبوه

buyurmuşdur. Lâkin Âl-i Osmân'ın esbâb-ı ihtîşâmı çok olmağile masârîf dahi ziyâde olup emr-i Hudâ üzre bu şarâbı men' etmeyüp senevî (---) kîse hâsıl olur başka emânet-i kübrâdır, kim bâlâda tahrîr olunan otuz üçüncü emînin biri dahi budur. Galata'da Domuzkapusunda sâkin olur, emîn-i bî-dîn hâneleri vardır. Üç yüz tevâbi'e mâlik büyük emânetdir.

İslâmbol'un cânib-i erba'asında meyhâneler çokdur, ammâ vefret üzre olanlar Samadyakapusu'nda ve Kumkapu'da ve Yeni Balıkbâzârı'nda ve Unkapanı'nda ve Cibâlikapusu'nda ve Ayakapusu'nda ve Fenerkapusu'nda ve Balatkapusu'nda ve karşıda Hâsköy'de ve Galata demek meyhâne demektir kim *Allâhümme âfinâ* gûyâ Malta ve Alakorna kâfiristânıdır, andan tâ Karadeniz Boğazi'na varınca elbette her rabtada meyhâne mukarrerdir, ammâ Ortaköy ve Kuruçeşme ve Arnavudköyü ve Yeniköy ve Tarabya ve Büyükdere ve Anadolu tarafında Kuzguncuk'da ve Çengelköyü'nde ve Üsküdar'da ve Kadıköy'de cümle bu zikr olunan şehirlerde tabaka tabaka beşer altışar kat meyhânelerdir.

Ammâ Galata meykedeleri gümrâhdır kim lafz-ı gümrâh bunların hakkındadır. Zîrâ şeytân *aleyhi'lla* 'nenin ta'limiyle ibtidâ hamrı Cemşîd peydâ etdi, ba'dehu hukemâlar bu asl şarâba ba'zı edviyeler zam eyleyüp gûnâ-gûn mükeyyifâtlar peydâ etdiler. Ammâ bu meyhâneciyân mezmûm-ı halk-ı cihân bir alay mel'ûnlardır kim Galata meyhâneleri içre bu kadar hânende ve sâzende ve mutribân ve kaşmerân meyhânelerine cem' olup şeb [u] rûz zevk [u] safâ ile sürûr ederler. Ammâ bu ordu [214a] alayında hamr metâ'ların meydâna çıkaramayup ancak cümlesi tebdîl-i câme pür-silâh ubûr ederler.

Meyhâneci cüvânlarının üftâdeleri ve şarâb-ı bî-hicâbın esîr-i derd-i serleri mahmûr [u] evgâr evgâr dal-bıçak ve dal-nacak haykırarak gûnâ-gûn efsâne-i bî-âheng türkî ve murabba'ât varsağılar yırlayup sendireyüp düşüp kalkarak ubûr ederler. (s.355)

Esnâf-ı meyhâne-i koltuk: Dükkân 300, nefer 800

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Esnâf-ı meyhâneciyân-ı piyâde: Dükkânları yokdur, nefer 800

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Meyhâne-i şarâb-ı nâb-ı bî-hicâb: Dükkân bir, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Meykedehâne-i vişnâb şarâbı: Dükkân 60, nefer 500

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Hamrhâne-i rummân ya'nî şarâb-ı nâr: Dükkân 6, nefer 25

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Şarabhâne-i hurmâ şarâbı: Dükkân bir, nefer 6

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Sâğarhâne-i tut şarâbı: Dükkân 2, nefer 12

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Piyâlehâne-i şarâb-ı karpuz: Dükkân 2, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Sâkîhâne-i koknâr şarâbı: Dükkân bir, nefer 21

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Ayakhâne-i şarâb-ı avşıla: Dükkân bir, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Câmhâne-i şarâb-ı ipsime: Dükkân 15, nefer 55 (s.355)

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Çakırhâne-i şarâb-ı ıslama: Dükkân 50, nefer 300

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Fıskhâne-i mavuza şarâbı: Dükkân 100, nefer 500

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Kıltıhâne-i bedevine şarâbı: Dükkân 30, nefer 100

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Kân-ı fâsikân, misket şarâbı: Dükkân 70, nefer 400

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Kân-ı zürefâ, fişfiş şarâbı: Dükkân 60, nefer 155

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Mekân-ı Bekriyân, nârdenk şarâbı: Dükkân 80, nefer 100

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Müdminhâne-i bozon şarâbı: Dükkân 50, nefer 100

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Sohbethâne-i hümül şarâbı: Dükkân nâ-ma'lûm

..... (1/2 satırlık yer boş).....

İşrethâne-i rakı şarâbı: Dükkân 300, nefer 1000

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Tarabhâne-i gülefer arakı: Dükkân 3, nefer 10

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Nûshâne-i horilka arakı: Dükkân bir, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Keyfhâne-i firna arakı: Dükkân bir, nefer 3

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Ârâmhâne-i sudina arakı: Dükkân 2, nefer 5

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Eğlencehâne-i poloniyye arakı: Dükkân 3, nefer 13

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Nedîmhâne-i hardaliyye arakı: Dükkân 5, nefer 13

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Tüvânhâne-i imâmiyye arakı: Dükkân 80, nefer 100

..... (1/2 satırlık yer boş).....

- Şîrhâne-i bahısca arakı:** Dükkân 6, nefer 18
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Mezehâne-i zater-i Halîl arakı:** Dükkân bir, nefer 3
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Peymânehâne-i ohlamur arakı:** Dükkân 2, nefer 5
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Bî-kaydhâne-i anison arakı:** Dükkân 10, nefer 30
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Ankâhâne-i darçın arakı:** Dükkân bir, nefer 6
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Nekbethâne-i saman arakı:** Dükkân 5, nefer 15
 ..... (1/2 satırlık yer boş)..... **[214b]**
- Ayşhâne-i mün'im karanfil arakı:** Dükkân bir, nefer 9
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Nuklhâne-i sûşnâr arakı:** Dükkân bir, nefer 10
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Meyhorhâne-i elma suyu:** Dükkân 50, nefer 400
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Tembelhâne-i bal suyu:** Dükkân 22, nefer 100
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Müskirhâne-i mübtecel suyu:** Dükkân 7, nefer 15
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Fesâdhâne-i arpa suyu:** Dükkân 3, nefer 10
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Devâhâne-i darçın suyu:** Dükkân bir, nefer 5
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Hekîmhâne-i kibrît suyu:** Dükkân ve nefer 1
 ..... (1/2 satırlık yer boş).....
- Bâdehâne-i Yahûdiyân:** Dükkân 100, nefer 500
 ..... (1/2 satırlık yer boş)..... (s.356)

Bu bâlâda tahrîr olunan kırk beş aded meşrûbât [ü] münkibâtdan gayrı İslâmbol içre üç yüz güne mükeyyifâtlar vardır. Erbâb-ı müdâmîlerinin

mâbeynlerinde her bir bâdehânenin birer gûne esmâları vardır, erbâblarına nihân değildir, ammâ bizlere genc-i nihân gibi pinhândır.

Bu meşrûbâtların her biri İslâmbol'un birer köşesinde mahfîdir, erbâbları varup her birinde def'-i gam edüp cân sohbeti ederler, ammâ mâlların berbâd ederler ve meyhâneciler ey kâr ederler. Ammâ cümle bâde-fürûşânın pâdişâha ve sadria'zama ve yeniçeri ağasına ve asesbaşı ve subaşıya ve ağa kapu kahyalarına ve Galata mollâsına ve Galata voyvadasına ve hamr emînine ve Galata çorbacısına ve'l-hâsıl otuz hâkime bilâ-kazâ sandıklarından mâlların çıkarup cerîme verirler. Azîm mâl hâsıl olacak bir dollâbhâne-i şeytândır kim değme zî-aklın ferâseti ermez.

Bunların şarâbdan mâ'adâsı müskirât makûlesidir, sonradan hukemâlar îcâdı mükeyyifâtlardır. Ammâ şarâb-ı bî-hicâbın gerçi nass-ı kâtı'la katresi harâmdır, ammâ hukemâ kavlince mel'ûna rûh-ı sâni demişler. Nûş eden cânların cânına cân verüp bî-cân iken şîrâne ve cünbüş-i merdâne etmeğe başlayup bî-hicâb olur. Beyt:

Yâra yalvarmağa bir kimse hicâb etse hemân

Bir kadeh mey kişinin cümle hicâbın götürür.

Hakkâ ki nûş edenler arslan südü demişler. Hukemâ-yı kudemâ demişler kim aceb ederiz kim bir âdem elma yiyüp ale's-sabâh bir kâse şarâb içse anın öldüğüne ta'accüb ederiz demişler, ammâ lağv etmişler. Bâde bâde şarâb-ı aşk-ı ilâhîdir kim kutb-ı rabbânî ve ârif-i samedânî Üsküdarî Mahmûd Efendi *kaddesenallâhu bisırrıhi'l-azîz Aşknâme*'sinde buyururlar kim beyt:

Açıldı çün bezm-i elest devr eyledi peymânesi

Andan içenler oldu mest ayılmadı mestânesi

Ol bâdeden kim nûş eder deryâ gibi ol cûş eder

İçdiği dem serhoş eder esrik olur dîvânesi

Aç gözünü hak yola bak oku Hüdâyî'den sebak

Kâmil olurmuş ehl-i Hak doğmazdan evvel anası

buyurmuşlardır. Ey imdi bu keyfiyyet-i mecâzî ile âlûde olan cânlar ifnâ-yı vücûd edüp fakr [u] fâkadan kurtulmayup müflis [u] mendebûr olup beyne'l-halk mezmûm-ı âlem olup mezemmet-i iflâsdan halâs olmayup pâdişâh-ı vakt ise de âkıbeti hayr olmaz. Eş'âr-ı netîce-i merâm:

Gel imdi Evliyâ bunlardan el çek

Yeter etdin bulara karnın ölçek

*Eğer keyfiyyet ise sende maksûd
Taleb-kâr ol bulasın aşk-ı ma'bûd*

*Mükeyyef ol yiyüp esrâr-ı aşkı
Gönülden sür, gider ağyâr-ı aşkı*

*Bulan keyfiyyet-i aşkı hemîşe
Urur Ferhâd-veş dağlara tîşe*

*Bilün lezzet alan aşkı Hudâ'dan
Yumar göz, el çeker bu mâsivâdan*

*Ne denlü keyfin olsa hep mecâzî
Ölüm seyr etdirir sana Hicâz'î*

*Dilersin kim kabûl ede seni Hak
Mü'eddep ol mü'eddep ol mü'eddep.*

Âhir-i kelâm oldur kim Devlet-i Âl-i Osmân'da ve gayrı divelde bu şarâbhâneler mukarrerdir, lâkin bu meyhâneciyân şarâb, nukl, meze, kebâblarından ve dükkân-ı dûzahkârlarından bir şey etmeyüp cümle altı bin meyhâneciyân mahbûb muğ-pîçeleriyle cümle tebdil-i câme ile pür-silâh olup saf saf, gûnâ-gûn şakalarla rehâvî ve nikrîz [215a] makâmılarıyla savt-ı hazîn musanna' Urum türkîleri ve dankiyo ve tulum sâzları ve misire düdükleri ve lortani ve erganûn ve luturyanî ve İngilis boruları çalarak bozahânegilerin alayından sonra ubûr ederler.

Ardları sıra bozacıbaşı yeşil takyalı ve kırmızı fesli ve manlifke takyalı, bağır yelekli, bâzûları sığalı, eli boza kürekli ve beli Arnavud işbata kılıçlı, şehbâz neferâtları ubûr edüp halk üzre boza darısı saçarak bir hây-hû ile ve gûnâ-gûn Arnavud şakaları ve murabba'lariyle ubûr edüp giderler.

Ardları sıra bozacıbaşı esbâb-ı ihtişâmiyle müsella küheylân at üzre ve sağ yanında hamr emîni esbâb-ı muhteşemânesiyle küheyl at üzre ensesinde yüz aded pür-silâh pençe-i âfitâb kafâdâr iç gulâmlarıyla mehterhânesiz ubûr ederler, ammâ

mehterhaneden ziyâde bir hây-hû ile geçer kim âdemin kulakları asam olur. Meselâ cemî'î meyhânelerde ne kadar sâzendeler ve mutribân, kaşmerân, mudhikân, cüvân-mergân var ise bozacıbaşı ve hamr emîni akîblerince niçe bin def ü kudüm ve nefîr ve balaban ve tanbûrî ve santûrî ile ahşama karîb alayköşkü dibinden arz-ı mahâret ederek ubûr etdiler. (---) (---) (---) (---)

Esnâf-ı meyhâneciyân-ı Yahûdân: Dükkân 100, neferât-ı bî-dîn 600, pîrsizleri yine Cemşîd'dir. Ammâ bu mel'ûnlar sâ'ir Urum meyhânecilerine rağmen cümlesi tebdîl-i câme edüp ne kadar Yahûdî-pîçe mahbûb cüvânlar ve ne kadar pençe-i mehpâre İsrâ'îl-pîçe rakkâslar ve gayrı meşhûr dilberler var ise cümlesini zer-ender-zere müstağrak edüp Acemâne ve levendâne esbâblar ve aşkıyâ tarzı husrevânîler ve cübbe ve mağlüteler(?) ve kontuş-ı serhaddî esbâblar geyüp başlarında serbend ve semmûr kalpak ve gûnâ-gûn destâr-ı şedd ü şâşlar sarınup sâ'ir sakallı Yahûdîleri dahi cümle âriyetî zî-kıymet mücevher esbâblar ile başka başlarına altı yüz meyhâneci Yahûdî alay edüp ellerinde billûr ve necef, moran ve mücevher fağfûrî kadehler ile halka ellerinde olan destiler ile şarâb-ı nâb yerine şeker şerbeti bezl ederek ubûr ederler. (s.357)

Ammâ bunların alayı Yahûdî olmaları sebebiyle tahkîren en gerüde kalır. Zîrâ pâdişâh alayının çerileri ileri gidüp güzîdesi ahîr alayda gider. Beyt:

Bu gün içre budur âyîn-i şâhî

Yürürler kulları ardınca şehler.

Demişler, hakkâ ki yine öyledir. Ammâ bu ordu alayının güzîdesi ve elzem-i levâzımı ileride gider

Meselâ ibtidâ alay çavuşları asker cem' etmek için ileri gider. Ba'dehu hâkim tâhir subaşı alayı ubûr edecek yolları pâk eder.

Ba'dehu lağımçı ve salahorân ve asesbaşı ve subaşı ubûr eder.

Üçüncü fasıl, elzem-i levâzımından bâb-ı şerî'at ordu monlâsı ubûr etdi.

Dördüncü fasılda, cümle hukemâ ve cerrâhân güzer etdiler kim ordu-yı İslâmda elzem-i levâzımındandır, cümle yamak esnâflarıyla ubûr etdiler.

Beşinci fasılda, çiftçibaşı neferâtlarıyla ubûr etdiler kim bay [u] gedâ, cümle çiftçiye muhtâclardır.

Altıncı fasılda, dîn direği ekmekciyân esnafıyla ubûr etdiler kim cemî'î zî-rûh ana muhtâclardır. Bu gûne elzem-i levâzımından olan güzîde askerler ordu alayında mukaddem geçerler.

Ammâ bu meyhâneciyân-ı Yahûdân mühimm [ü] müsta'cel lâzımlı haşerât olmamağile ne kadar aded olduğu ma'lûm-ı pâdişâhî olmağičün 47 fasıl ve (---) aded deryâ-misâl esnâflar ubûr etdükden sonra bu meyhâneci-i Yahûdân geçmesi fermân-ı şehriyârî oldu. Ammâ vakt-i gurûba karîb alayköşkû dibinden geçmeğе kalup bî-vakt olduğıyçün üzerlerinde bî-nihâye zî-kıymet âriyetî esbâbları hıfz içün ve zehresiz cuhûdlar olmağile herkes taş atup tahta kakup vaz'-ı yed etmemeleriçün üzerlerine üç oda acemî çorbacılarını pür-silâh akîblerince ve ba'zısı mâbeynlerinde acemîler silâhıyla Yahûdîlerle ubûr ederlerdi.

Ve bu Yahûdî meyhâneçilerinin başka alay etmelerinin aslı oldur kim, cemî'î zamânda bunlar kimseden yeyüp içmezler ve ihtilât etmezler, eğer ülfet ederlerse ca'lı aşınâlık ederler. Her şeyleri ümmet-i Muhammed'e husûsan Muhammed isimli bir müslime [215b] katl etme ihânetleri mukarrerdir. {Beyt:

*Hemîşe bâd adâvet miyân-ı Gebr u Yahûd,
Her ân taraf ki şeved küşte sûd-ı İslâm'est}.*

Şarâb dedikleri mel'ûnu bile kimseden alup içmezler. Gayrı meyhâneçileri olmasının aslı oldur. Zîrâ azîm kâr ederler. Cümle şarâbın gûnâ-gûnu ve yigirmi otuz yıllık la'l-gûn ve sarı yâkût ve kehribâr-misilli şarâb-ı Ankona ve şarâb-ı Paris ve şarâb-ı Gingöş-i Budin ve şarâb-ı Alman ve şarâb-ı Sarakuza ve şarâb-ı Mora Arhuza ve şarâb-ı İngilis ve şarâb-ı Sakız ve şarâb-ı Kıbrıs ve şarâb-ı Bozcaada'nın misketi ve şarâb-ı Ayazmend ve şarâb-ı İslâmbol'un ketehoryası bu gûne mey-i nâb-ı la'l-gûn-ı gûnâ-gûnlar bu Yahûdîlerde zî-kıymet bulunur.

Bunların şarâbına (---) derler, sâ'ir meyhâne şarâblarına (---) derler. Böyle muta'assıb mel'ûnlar olduğıyçün başka bir mükellef alay edüp ubûr etdiler kim, cümle ordu alayı bunlarda tamâm oldu.

{Bozacıbaşıya yamak olan meyhâneciyân cümle elli esnâfdır ve cümle (---) aded kârhâne-i rüsvâhânedir ve cümle (---) cünûd-ı cünüb-i mel'ûnân-ı cehennem sakkâlarıdır kim, İslâmbol'un cümle esnâfları kırk yedi fasıl olup cümlesi bu meyhâneçilerde tamâm oldu}. (s.357-358)

Ahvâl-i nefîce-i itmâm: Alay-ı ordu-yı hümâyûn ibtidâsı tûl-ı nehârın on beş buçuk sâ'at altı derîce ve üç dakîka olduğu mahalde vakt-i şâfi'ide alayın ibtidâsı alay çavuşlarıyla alayköşkû dibinden yürümeğе başlayup cümle yekûn esnâfât bin yüz {adeddir} ve cümle (---) {dükkan} ehl-i sanâyi'dir.

Ve bâlâda tahrîr olunduğu minvâl üzere dörd mollânın ve Bayram Paşa vezîrin ikdâm [ü] ihtimâm-ı tâmiyle cem' etdikleri cümle cümle neferât-ı esnâfât (- --) (---) kerre yüz bin asker-i pür-silâh-ı deryâ-misâldir.

Bu cümlesi vakt-i seherden deryâ gibi temevvüç edüp cereyân ederek bir günde ubûr edüp her esnâf Yenibâğçe kurbünde Husrev Paşa türbesinde İslâmbol kadısı (---) Efendi hânesi önüne elbette varmaları kânûndur kim, zîrâ cümle ehl-i hirefin narh [u] terâzûlarına nâzır [u] nuzzâr olan İslâmbol mollâsıdır ve cemi'yyetlerine me'mûr olup anın hükm-i tassarruflarındadır.

Her esnâf monlâ kapusuna varup alayda arz-ı kâlâ etdikleri metâ'ların cümle mollâyâ hedâyâ verüp ba'zı eşyâların ol mahalde yağmâ etdirüp ba'dehu gelen esnâf ubûr edüp her esnâf alaylarıyla şeyhlerini ve nakîb ve kethudâ ve du'âcıları ve çavuşları ve ağalarını alaylarıyla şâdumânlıklar ederek hânelerine her esnâf ağaların koyup pâdişâha hayr du'âlar edüp herkes hânelerine revâne olurlar.

Bu alay için İslâmbol içre üç gün üç gece kâr olmayup bir alay tertîbi gulgulesi, velvelesi oldu kim diller ile ta'bîr ve kalemlerle tahrîr olmak mümkün değildir. Ancak bu abd-i hakîr, Evliyâ-yı pür-taksîr küstâhâne alâ kadri'l-imbân bu mertebe tahrîre kâdir olduk.

Ve bir pâdişâh-ı Âl-i Osmân'da ve gayrı hâkân-ı şâh-ı şâhânda ve Fağfûr u Çîn, Mâhânda ve Horasân u Hindistân'da böyle bir alay-ı deryâ-misâl ne olmuşdur ve ne olacaktır, ancak Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in fermân-ı şerîfiyle zâde-i tab'ı emriyle böyle bir alay-ı ordu-yı hümâyân olmuşdur.

İşte belde-i tayyibe-i Kostantiniyye, ya'nî mahmiyye-i taht-ı sâlis İslâmbol böyle âdem deryâsı ve böyle sevâd-ı mu'azzam, ma'mûr [u] âbâdân şehr-i Makdonya-yı *Gulibeti'r-Rûm*'dur. Hafizekellâhu *Ta'âlâ min âfâti's-semeviyyet ve'l-araziyye ve ammerahullâhü Ta'âlâ ilâ inkira[z]ı'd-devrân âmîn, yâ mu'în*. Bi-hakkı Seyyidi'l-mürselîn.

Hamdü lillâh ki İslâmbol içre olan cümle esnâfı elli yedi fasıl üzere tarh olup cümle fasıl fasıl mehterhaneleriyle ubûr etdikleri fasılları tamâm olup yine sadede gelelim ve *bihi nesta'in*. (s.358-359)

~ 'un Hammâmlârı

Şehr-i Tayyibe'nin âb-ı rûyî olan rûşenâ hammâmlar kim İslâmbol'da ve Eyyûb [ve] Galata ve Üsküdar'da selâtîn-i selef hammâmalarının cümlesin âb [u] hevâsıyla ve musanna' târîhleri ile beyân eder

Ammâ zâde-i tab'ımızdan beyne'l-ihvân bir latîfe olmağışün cümle hammâmı birer esnâfa tevzî' edüp her gûne zümreye münâsib tevzî'ât-ı hammâmât deyü dörd mevlevîyyetde olan hammâmı bildirir. Bu hammâmılar şe'âyir-i İslâmdan olup cümle ibâdullâh-ı müslimîn bu hammâmılara girüp gasl edüp tâhir olurlar. Zîrâ ehl-i İslâma nass-ı kâtî' nâzil olmuştur. Âye[t]: وان كنتم جنبا فطهروا

Evvelâ şehr-i İslâmbol'da keferde asrında Azebler hammâmı ve Tıhtâb hammâmı var idi. Ammâ ibtidâ İslâmbol içre binâ olunan Ebü'l-feth câmi'inin ummâl bennâları için Irgat hammâmı binâ olunmuştur kim cümle huddâmlar gasl edüp câmi-i şerîfde pâk hidmet edeler.

Andan hammâm-ı sâni Azebler hammâmı keferde tarzından munkalib olup tarz-ı İslâm üzre binâ olunmuştur.

Andan Vefâ hammâmı andan Eyyûb hammâmı binâ olunmuştur. Andan Çukur hammâm binâ olunmuştur. Hâlâ bu hammâmıların ta'mîr [ü] termîmi Sultân Mehmed Gâzî evkâfi tarafından mütevellîleri her sene meremmât edüp icâreye verilir, evkâf-ı azîmdir.

Evvelâ der-zikr-i tevzî'ât-ı hammâmât

Hastalara Eyyûb hammâmı.

Meşâyıhlara Ayasofya hammâmı {binâ-yı Hâsekî kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Sofilere Sofular hammâmı.

Azeblere Azebler hammâmı.

Bostâncılara Bostân hammâmı.

Bâzârcılara Cum'abâzârı hammâmı.

Mülhidlere Çukur hammâmı.

Hîzlere Havuzlu hammâmı.

Nakkâşlara Çinili hammâm {binâ-yı Hayreddîn Paşa kâr-ı Sinân}.

Vâsıtalara Hacı Kadın hammâmı.

Koruculara Koca Mehmed Paşa.

Kıncılara Sarrâchânebaşı hammâmı.

Yeniçerilere Yeni Odalarbaşı hammâmı.
Irgatlara Irgat hammâmı.
Cerrâhlara Cerrâhpaşa hammâmı.
Ermenîlere Samadya hammâmı.
Sarâyılılara Aksarây hammâmı.
Kara Arablara Sıçanlı hammâm.
Velîlere Sultân Bâyezîd-i Velî hammâmı.
Delilere Alaca hammâm.
Zâlimlere Zencîrlikapu hammâmı.
Mazlûmlara Sultân Selîm hammâmı.
Hammâllara Sırt hammâmı.
Şâ'irlere Sultân Süleymân hammâmı.
Dervîşlere Haydar Paşa hammâmı.
Evlâd-ı Arablara Tahta'l-kal'a hammâmı.
Hâsekîlere Hâsekî hammâmı.
Müneccimlere Yıldız hammâmı.
Bâzergânlara Mahmûd Paşa hammâmı.
Vâlidelere Vâlîde hammâmı.
Cündîlere Atmeydânı hammâmı.
Müftîlere Müftî hammâmı.
Zü'amâyâ Gedik Paşa hammâmı.
Zırhcılara Dâvûd Paşa.
Hâcelere Hocapaşa.
Sultânlara Sultân hammâmı.
Mollâlara Monlâ Gürânî.
Uruumlara Fenerkapsu hammâmı {binâ-yı Kapudan, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Hânendelere Balat hammâmı.
Eşkîyâlara Hançerli hammâmı.
Sâzendelere Lonca hammâmı.
Gemicilere Kadırğa Limanı hammâmı.
Îmâmlara Küçük Ayasofya.
Ehl-i dîvâna Bayram Paşa hammâmı.
Hâdımlara Mehmed Ağa hammâmı.

Vüzerâya Alî Paşa hammâmı.

Cömerdlere Lütfî Paşa hammâmı.

Bâğçevânlarâ Yenibâğçe hammâmı {binâ-yı Mustafâ Paşa vüzerâ-yı Süleymân Hân, kâr-ı Sermi‘mârân Koca Sinân}.

Arnavudlar’a Edirnekapusu {binâ-yı binti Süleymân Hân ya‘nî Mihrimâh Sultân kâr-ı Mi‘mâr Sinân}.

Mevlevîlere Yenikapu hammâmı {binâ-yı Merkez Efendi kâr-ı Sinân}.

Taşcılara Silivrikapusu.

Mahpûslara Yedikulle hammâmı.

Gidilere Çardaklı hammâm.

Küttâblara Nişâncı Paşa hammâmı.

Tercümânlarâ Dragoman hammâmı.

Meflûclara Tıhtâb hammâmı. (s.158)

Oturaklara Lanka hammâmı.

Lağımcılara Sarıgürz hammâmı.

Hukemâlara Ma‘cuncu hammâmı {binâ-i Müftî, kâr-ı Sinân}.

Kadı‘askerlere Kadı‘asker.

Acemîlere Acem Oğlanı hammâmı.

Kantârcılara Vezneciler.

Şâtırlara Pertev Paşa Hammâmı.

Oyunbâzlara Tasv[î]rli hammâm.

Şâfi‘îlere Darbhâne hammâmı.

Zenpârelere Kafesli hammâm.

Ağalara Küçük Ağa hammâmı.

Arpacılara Arpa Emîni hammâmı.

Sâdâta Abbâs Ağa hammâmı.

Avretlere Avret Bâzârı.

Yahûdîlere Çufudkapusu hammâmı.

Seyislere Âhûrkapu hammâmı.

Ma‘tûhlara Koca Mehemed Paşa.

Maskaralara Şengül hammâmı.

Kapudanlara Deniz hammâmı.

Ehl-i tevhîde Koca Mustafâ Paşa hammâmı.

Cücelere Küçük Ağa hammâmı.

Mah'bûblara Çelebi hammâmı kurb-ı Aksarây.

Kal'a-i İslâmbol'dan hâric olan hammâmları bildirir

Mevlevîlere Yenikapu hammâmı.

Çadırcılara Otakcılar hammâmı.

Kavara-zenlere Topcular hammâmı.

Atıcılara Kemânkeş hammâmı.

Kocalara Zâl Paşa hammâmı.

Hastalara Eyyûb hammâmı.

Mü'ezzinlere Bülbülderesi hammâmı.

Derbederlere Dere hammâmı kurb-ı Eyyûb.

Mezârcılara Ulu Beğ hammâmı {binâ-yı Nişancı Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Kâğıdcılara Kâğızhâne hammâmı.

Çobanlara Südlüce hammâmı.

Kiremitcilere Hâsköy hammâmı [97a]

Pîrlere Pîrî Paşa hammâmı.

Pehlivânlara Kâsımpaşa hammâmı.

Sağırlara Kulaksız hammâmı.

Sarhoşlara Piyâle Paşa hammâmı.

Hukemâlara Emîr Hekîmbaşı hammâmı.

Kapudanlara Tershâne'de Kapudan-ı azebistâna Azebkapusu hammâmı.

Kulampârelere Bokluca hammâm {Galata'da}.

Mübtecel kavmine Mübtecel hammâmı, Galata.

Ulefecilere Karaköy kapusu.

Kullara Kullekapusu hammâmı.

Kezzâblara Yalancı hammâmı kurb-ı Tophâne.

Topculara Tophâne'de Alî Paşa.

Eskicilere Yamalı hammâmı, Tophâne'de.

Çavuşlara Çavuşbaşı hammâmı.

Yahûdlara Çufud hammâmı Tophâne'de.

Beğlere Beğ hammâmı kurb-ı Galatasarây.

Balyozlara Balyoz hammâmı, Galatasarây.

Lazlara Fındıklı hammâmı.

Ma'sûmlara Beşiktaş hammâmı.
Sâhib-i hayrâtlara Hayreddîn Paşa.
Ehl-i takvâya Yahyâ Efendi hammâmı.
Fâhişelere Ortaköy hammâmı {binâ-yı Husrev Kethudâ, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Bî-namâzlara Kuruçeşme hammâmı.

Hisârlı'ya Hisâr hammâmı.

Dilencilere İstinye hammâmı.

Re'îslere Yeniköy hammâmı.

Ehl-i işrete Tarabya hammâmı.

Balıkçılara Büyükdere hammâmı.

Âşık [u] ma'sûka Sarıyâr hammâmı.

Bîçârelere Kavak hammâmı.

Papaslara Yoros kal'ası hammâmı.

Kozbekçilere Beğkoz hammâmı.

Kuşbâzlara Akbaba Sultân hammâmı.

Kanlılara Kanlıca hammâmı.

Ehl-i teferrüce Anadolu Hisârı hammâmı.

Hırsızlara Çengelköy hammâmı.

Kuzkunlara Kuzkuncuk hammâmı.

Yolculara Eski Vâlîde {hammâmı} Üsküdar.

Garîblere Orta Vâlîde hammâmı.

Köselere Kösem Vâlîde hammâmı.

Avcılara Arslan Ağa hammâmı.

Kassâblara Kassâbbaşı hammâmı.

Hacılara Hacı Paşa hammâmı.

Mezârcılara Türbedâr hammâmı.

Bâğbânlara Kadıköy hammâmı.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Şehr-i İslâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda cümle dörd mevleviyyet yerde yüz elli bir hammâmıdır. Ammâ hakîr Habeş ve Sûdân ve İsvân ve Mısır diyârlarında seyâhatde iken şehr-i İslâmbol içre on yedi hammâm dahi binâ etmişler, manzûrumuz olmamıştır. Ammâ bâlâda tahrîr olunan hammâmıların cümlesine

girüp seyr [ü] temâşâ etmek müyesser olmuştur. Eğer her birinin âb [u] hevâsı ve hoş binâsı ve tarh [u] tarzın tahrîr eylesek mecmû'a-yı Seyâhatnâme'miz bir dîvân-ı tavîl olur.

Ancak cümle hammâmlardan Ebü'l-feth Sultân Mehemed'in Çukur hammâmı gâyet musanna' ve rûşen-binâ bir hammâm-ı rûşenâdır kim cümle hammâmlardan büyüktür. Cümle yüz on kurnadır. Nısfı bölünüp keçeciler işler. Cemî'i ruhâm-ı gûnâgûn ile döşenmiş bir hammâm-ı azîmdir. Ve bir kubbe-i kebîr câmekânı var kim beş bin âdem alır {çifte hammâmıdır}.

Bu hammâmdan sehel küçük Mahmûd Paşa hammâmı, andan küçük Tahta'l-kal'a hammâmı, andan Sultân Bâyezîd hammâmı, andan Hocapaşa hammâmı. Bunlar azîm hammâmlardır.

Ammâ cümleden rûşen Haydar Paşa ve Süleymâniyye Vâlide hammâmı ve Darbhâne kurbünde Küçük Havuzlu hammâmlar cümleden rûşen [u] rûşenâdır.

Ve cümleden pâk [ü] pâkîze Ayasofya hammâmı ve Sofiler hammâmı ve Abbâs Ağa hammâmı ve Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehemed Ağa hammâmı cümle hammâmlardan her şey'i pâk ü pâkîze a'yân [u] eşrâf hammâmlarıdır.

Ammâ zikri sebkât eden hammâmların cümlesinden âb [u] hevâsı ve binâsı ve huddâmları pâk ü latîf harem-i hâs-ı hümâyûn-ı muhteremde hammâm-ı pâdişâhân-ı Âl-i Osmâniyân. Sene (---) târihinde bu hakîr'i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Kur'ân-ı azîm okudup harem-i hâsa aldıkda bu pâdişâha mahsus hammâma girüp temâşâ etmek müyesser olmuştur. Devlet-i Âl-i Osmân'da değil on sekiz pâdişâhlık yeri geşt [u] güzâr edüp rub'-ı meskûnda eyle bir âb [u] hevâsı ve binâsı latîf hammâm-ı münevver görmedim.

Cümle hammâmlardan musanna' olması ol cihet ile olmuş kim üstâd-ı bennâ hammâm içinde bir hammâm dahi inşâ etmiştir. Cânib-i erba'ası hâs gılmânânın mağselhâneleridir. Tâ ortadaki pâdişâhlara mahsûs hammâm-ı ibret-nümâdır.

Ve ba'zı köşelerde müte'addid havz u fiskıyye ve fevvâreler revân olup Selsebîl-i gûnâ-gûnlar cereyân etmede. Ve âb-ı tâhiri içre pençe-i âfitâb gılmânlar mâlik-i bahr gibi şînâverlik etmede. Ve cemî'i şâzrevânları ve cümle kurnaların lûleleri ve tâsları altun ve gümüşdendir. Ve ba'zı kurnaya bir lüleden hem ıssı ve sovak mâ'-i sâfi cereyân eder.

Ve serapâ döşemesi seng-i yerakânî ve mermer-i sommâkî ve zenbûrî ve seng-i ferah ve balgamî ve yemânî ve pîrûze-i Nişâbûrî ile zemînin üstâd-ı kâmil

eyle sihr-i i'câz [97b] Hind püsüs-kârîsi gibi nakş-ı bûkelemûn bir ruhâm-ı ibret-nümûn etmişler kim âdemin gözi hîrelenir.

Ve çâr-kûşe dîvârların şem etsen ûd u gülâb ve müşk-i amber-i hâm kokar ve her bâr mecmelerle huddâmlar sünbül(?) amber-i hâm ihrâk edüp âdemin demâğı mu'attar olur.

Ve kubbelerinde olan billûr ve necef ve moran câmların şu'lesinden derûn-ı hammâmıda gûyâ nûr berk urur. Ve cümle dîvârlarından ve kubbelerinden bir katre arak cereyân etmez. Ve hevâsı ol kadar latîfdir kim âdeme harâret vermez. Ve cümle kurnaları beyâz mermer-i hâmdandır. Ve her halvetde altun ve gümüş ve murassa' iskemleler vardır.

Ve kubbe-i nüh-tâklarında gûnâ-gûn murassa' kanâdîller ve taşra büyük câmekânında olan şugl-i mermer-kâr meğer Mısır'da ola, bir kubbe-i azîmdir.

Bu hammâm bir sedd-i âlî üzre olmağıle eflâke ser-çekmiş bir binâ-yı âlîdir. Cümle revzenleri cânib-i şarka deryâ aşırı Üsküdar'a ve Kadıköyü'ne nâzırdır.

Ve câmekân kapusunun sağ tarafı mutribhânedir, sol tarafı hazîne-i hâs kubbesidir. Ve'l-hâsıl rû-yı arzda eyle bir bî misâl hammâm-ı dil-küşâ yokdur. Meğer Van eyâletinde Bitlîs hâkimi Abdâl Hân hammâmı ola. *Ves-selâm.* (s.159-160)

Bâlâda tahrîr olan hammâmın musanna' târîhlerin beyân eder

Târîh-i hammâm-ı kasaba-i Fındıklı:

Görenler ol makâm-ı dil-küşânın dedi târîhin

Leb-i deryâda seyrân eyle hammâmını Monlânın.

Sene (---).

Târîh-i hammâm-ı Vâlide-i Murâd Hân-ı Sâlis kurb-ı Tavukbâzârı:

Görüp itmâmını Sâ'î-i Dâ'î dedi târîhin

Yapıldı Vâlide Sultân hammâmı şerîf oldu.

Sene (---).

Bu târîh fevkinde وان كنتم جنباً فطهروا âyeti tahrîr olunmuşdur.

Andan Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehemed Ağa hammâmının târîhidir:

(---) (---) (---) (---) (---)

Rûşenâ menzil-i tâhir hammâm.

Sene (---).

.....(17 satırlık yer boş).....

Yekûn hammâm-ı İslâmbol bâlâda mastûr olan yüz elli bir hammâmların cümlesi ekseriyyâ çifte hammâmlardır. İllâ Küçük Bâzâr'[d]a Mehmed Paşa hammâmı birdir, vakt-i zuhrdan sonra avretler girir. Bu hisâb üzre İslâmbol içre hammâm-ı hâs [u] âm üç yüz iki hammâm olur. *Ve's-selâm*.

Gerçi böyle bir sevâd-ı mu'azzama bu kadar hammâm azdır ammâ vüzerâ ve a'yân-ı kibâr sarâyalarında hammâm-ı mahsûs on dör[d] bin beş yüz otuz altı hammâm vardır. *Ve's-selâm. [98a]* (s.160)

Alî Paşa Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
Hekîmbaşı Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kâsım Paşa Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kulaksız Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kösem Valîde Sultân Hammâmı	→ İSLÂMBOL (~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Küçük Çavuşbaşı Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
Monlâ Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.219, c.1)
Orta Vâlîde Hammâmı	→ İSLÂMBOL (~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)
Piyâle Paşa Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Sultân Hammâmı	→ İSLÂMBOL (~ 'un Şehirleri) (s.234, c.1)

~ 'un Hâne-i Mücerredânları

Dâr-ı Aliyye içre ne kadar hâne-i mücerredân ya'nî bekâr odaları var ise anları beyân eder

Bunların başka odabaşları ve hâkim ve zâbitleri vardır. Kefili ve zamânı var ise odalara korlar.

Evvelâ cümleden mu'azzam Yolgeçen odaları dörd yüz hücredir ammâ hîn-i mahalde bin aded eli silâhlı yarar nâmdâr yiğit çıkar.

Andan Mercân odaları sekiz aded odalardır. Bunun dahi başka hâkimleri vardır. Bir kerre Süleymân Hân yeniçerilere dilgîr olup gazab-âlûd olup buyururlar kim,

“Vallâhi epsem olun yohsa sizi Mercân çârsûsunda pabuççu bekârlarına kırdırırım” buyurdukları fi'l-hâl bu kelâm pabuccu bekârlarına vâsıl olup derakeb pür-silâh eli muştalı beli puşkalı kırk bin nâmdâr yarar fetâlar “Allâh Allâh” ile Bâb-

1 Hümâyûn'dan içeri girüp bir dahi gülbâng-ı Muhammedî'ye rehâ buldurunca Süleymân Hân'ın mesmû'-ı şerîfleri olup bu ecnâsın eşbehlerin huzuruna çağırıp,

“Nedir şehbâzlarım?” dedükde anlar dahi

“Demin pâdişâhım pâypûşcu bekârların yeniçeri kırmağa taleb etmişsiz, fermân pâdişâhımındır, işte tarfetü'l-ayn içre kırk bin yiğit hâzır-bâşız, eğer sabâha te'hîr buyurursanız seksen bin âdemiz cümle hâzır olup fermân-beriniziz” dediklerinde Süleymân Hân hazzından,

“Dilen benden ne dilersiz” dedükde

“Pâdişâhım metâ'ımız sûk-ı Sultânî'de bahâsı nâma'lûm olmağičün bir pabuç ve mest yüz iki yüz hisâbıyla mezâd olunsun” deyü ricâ edüp ricâları kabul olur. Hâlâ (---) (---) (---) (---)

Ve Cebehâne odaları kurb-ı Mahmûdpaşa.

Ve Pertev Paşa odaları.

Hilâlcî odaları cenb-i Süleymâniyye.

Ve dahi kırk bekârhâne Atbâzârı'ndadır.

Ve dahi kırk bekârhâne Büyük Karaman'da vardır.

Ve Bekârhâne-i Gedikpaşa.

Ve yedi bekârhâne-i azebler kurb-ı Unkapanı.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Nice yüz bekârhâneeler vardır ammâ bunların her birinde biner ikişer bin âdem vardır kim sarıca arı erlerdir. [95a] (s.155)

~ ‘un Her Lisânda İsimleri

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s. 24, c.1)

~ ‘un İçinde Olan Hân-ı Hâcegânlar

Dârü's-saltanati'l-aliyye içre olan hân-ı hâcegânları ayân eder

Evvelâ Hoca hânı kurb-ı Mahmûdpaşa, cemî'i ankâ Acem sevdâgerleri cümle bu hânda sâkin olurlar. Yetmiş hücreli hân-ı metîndir.

Ve Mahmûd Paşa hânı, yüz yigirmi ocaktır.

Ve Kebeciler hânı yüz ocaktır. Bosna ve Belgrad'ın ankâ tüccârları bundadır.

Ve hallâclar içinde Pîrî Paşa hânı seksen hücredir.

Ve Esîr hânı iki yüz hücredir. Murâd Hân-ı Râbi‘ vezîri Bayram Paşa'nındır. Cümle üsârâ bunda bey‘ [ü] şîrâ olunur. Mîrî pencikhânesi vardır.

Ve Tahtalı hânı yetmiş hücredir kurb-1 Mahmûdpaşa.

Ve Nerdübânlı hân kurb-1 û.

Ve dahi Engûri hânı cümle sofcular anda sâkinlerdir yüz hücredir.

Ve hân-1 Pertev Paşa der-Sûk-1 tavîl iki yüz odadır.

Ve Ferhâd Paşa hânı kurb-1 Bedâsten üç yüz beyttir.

Ve Kilid hânı iki yüz hücredir.

Çârsû-yı tavîl hân-1 Vâlide Kösem Sultân ümm-i Gâzî Murâd Hân ve İbrâhîm Hân. Bu hân mukaddemâ Cerrâh Mehemmed Paşa'nın sarâyı idi. Mürûr-ı eyyâm ile münhedim olup vâlide-i merhume, tahtânî ve fevkânî üç yüz hâne-i şeddâdî inşâ etmişdir kim hâlâ şehir-i İslâmbol içre Mahmûd Paşa ve bu hândan mâ‘adâ hân-1 azîm yokdur. Ve bir hânesinde çâr-kûşe bir cihân-nümâ kulesi var eflâke ser çekmişdir. Develiği ve ıstablı bin aded at ve katır alır. Ortasında câmi‘i var.

Andan Kâğız hânı kurb-1 hân-1 Mahmûd Paşa.

Ve Katırhânı kurb-1 Tahta‘l-kal‘a.

Ve Balkapanı hânı azîm hândır kim gûyâ bir kal‘adır. Cümle Mısır tüccârları anda sâkinlerdir.

Ve Kettân hânı, andan Kına hânı, andan Rüstem Paşa hânı, andan Eski Yûsuf Paşa hânı, andan Müftî hânı, andan Çukur hân, andan Sulu hânı, andan Yağkapanı hânı, andan Zindânkapusu hânı, bu hânlar cümle Tahta‘l-kal‘a etrâfında azîm kurşumlu kârgîr-binâ

Ve Cüvâncapucubaşı hânı Uzun Çârsû ortasındadır. Ammâ izdihâm hândır.

Hân-1 cedîd-i Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a‘zam-ı Sultân Mehemmed Hân-ı Râbi‘ kurb-1 Hocapaşa, gerçi küçükdür ammâ gâyetü‘l-gâye binâ-yı metîndir.

Ve hân-1 Köpürlü Mehemmed Paşa vezîr-i Sultân Mehemmed Hân-ı Râbi‘ kurb-1 Tavukbâzârı. Gerçi hân-1 cedîddir ammâ metânet-i binâda Vâlide hânı'na yanbaşı gelse de olur. Cümle fevkânî ve tahtânî iki yüz yigirmi odadır.

.....(15.5 satırlık yer boş)..... [94b] (s. 154-155)

~ 'un İlk Hâkimleri

Hîn-i fetihde İslâmbol'a hâkim nasb olunanları beyân eder

[Birinci hâkim]: Evvelâ şehir-i İslâmbol üç senenin içinde ol kadar ma'mûr [u] âbâdân olup ol kadar âdem deryâsı oldu kim zabtı rabtları müşkil oldu. Zîrâ ekâlîm-i seb'adan çemapur askeri-misâl benî âdem cem' olmuş idi.

İbtidâ Musâhib Vezîr-i a'zam Mehemmed Paşa'ya beş cellâd ve bir oda yeniçeri ile muhızır ağa ve sipâh kethudâ yerleri ve cebeci ve topçu ve azebistân çavuşları ve bir bostâncı odabaşısı ve yeniçeriden bir tüfengci ve bir mataracı verüp ve şehirli tâ'ifesin te'dîb için falaka deyenek verüp Çehârşenbe gün kol edüp İslâmbol içre deverân ederek Unkapanı'nda binâ olunan ehl-i hıref dîvânhanesine gelüp dîvân etdi. Andan Yemiş iskelesi çardağında cümle ehl-i esnâf ile dîvân edüp meyveye narh verdi. Andan sebzeâne dîvânhanesine gelüp sebzevâta narh verdi. Andan Emînönü'nde sallâhâneye gelüp koyun etine narh verüp sarâyına revâne oldu.

İkinci hâkim: Sekbânbaşısıdır. Ana falaka deyenek verilüp cellâd verilmedi.

Üçüncü hâkim: Hâkim-i şer'-i mübîn İslâmbol mollâsıdır. Falaka deyenek ve haps-i medyûn fermân olundu.

Dördüncü hâkim: Eyyûb monlâsı, kezâlik ta'zîr [ü] haps sâhibi hâkimdir.

Beşinci hâkim: Galata mollâsıdır. Taht-ı hükûmetinde olan ahâlî-yi vilâyete hükmü cârîdir.

Altıncı hâkim: Üsküdar monlâsıdır. Bunun dahi ta'zîr [ü] haps ile hükmü cârîdir.

Yedinci hâkim: Ayak nâ'ibidir. Cânib-i şer'den ehl-i hırefe narh [u] terâzû için ta'zîr sâhibi hâkimdir.

Sekizinci hâkim: Muhtesib ağasıdır kim cemî'i ehl-i sanâyi'e hükm edüp ta'zîr ve siyâset edüp bey' [ü] şîrâsında hilâf edenin gerdenine tahta kulle ve başına şikenbe ve burnundan ve kulağından mıhlamak için me'mûr bir hâkim-i mağfûrdur.

Tokuzuncu hâkim: Asesbaşı ve dahi

Onuncu hâkim: Subaşısıdır. Gerçi bunlarda cellâdlar ve kırbac ve tâziyâneler vardır ammâ falaka deyenekleri yokdur. Lâkin mazannaları olduğu kimesneleri kayd [u] bend etmeğe ve mahkeme nâ'ibiyle ba'zı hânedânları basmağa me'mûrlardır. Ve her katl etdiklerin izn-i şer'ile salb [u] siyâset ederler. Mısra'-ı münâsib:

Hükm-i Sultân olmasa hatâ gelmez cellâddan.

Demişler.

Ve On birinci hâkim: İslâmbol ağasıdır.

Ve On ikinci hâkim: Bostâncıbaşı'dır. Her şeb deryâ üzre sabâha dek cümle sâhil-i bahrde olan kurâ ve kasabâtları deverân edüp mücrim bulunursa ta'zîr edüp katle mustehîk ise katl edüp deryâyâ ilkâ eder. Tâ bu mertebe hâkim-i mutlakdır.

On üçüncü hâkim: Çorbacıyândır. Her gece sabâha dek on iki yeniçeri çorbacıları beşer altışar yüz tevâbi'yle kol dolaşup müttehem âdemleri sayd edüp kayd [u] bend ile kapularına gönderüp haklarından gelinir.

Ve On dördüncü hâkim: Erba'în'dir. Bunlar şer'-i Resûl-i mübîn tarafından İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde kırk mahkeme vardır. Anlar hâkim-i erba'îndirler. Bunlar dahi ta'zîr ve hapishâne sâhibleridir.

On beşinci hâkim: Yine şer'-i Resûl tarafından şeyhülislâmdır. Ammâ "el-cevâb Allâhu a'lem olur olmaz" demeden gayrı bir hükme me'mûr değildir. Ammâ hakîkatine nazar olunsa hükm-i Kitâbullâh ile hâkim-i kadîm şeyhülislâmdır.

On altıncı hâkim: Anadolu kadı'askeridir. Ammâ ta'zîr sâhibi değildir. Dörd dîvânda da'vâ dinleyüp cümle Anadolu'da olan (---) kadılara hükm eder, kânûndur.

On yedinci hâkim: Rûmeli kadı'askeridir. Bu dahi ta'zîr sâhibi olmayup dîvânda da'vâ dinleyüp kat'-ı alâka ve fasl-ı husûmet eyleyüp cümle Rûmeli vilâyetlerinde olan (---) kadılara hükmü nâfiz olup berât-ı pâdişâhî tahrîr etmeğe kânûn-ı Ebü'l-feth Mehemed Hân üzre me'mûrdur.

On sekizinci hâkim: **[33b]** Yedikulle dizdârıdır. Kânûn üzre sâhib-i arzdır.

On tokuzuncu hâkim: Mi'mârbaşıdır. İslâmbol içre bir binâ olunsa bundan me'zûn olmayınca münhedim edüp bennâsın ta'zîr eder, kânûndur.

Yigirminci hâkim: Tershâne'de kapudan paşadır. Cümle deryâyâ şeb [u] rûz hükm eder.

Yigirmi birinci hâkim: Tershâne kethûdâsıdır kim şeb [u] rûz Kâsımpaşa şehrinde bir aşkıyâ bulsa cürmüne göre ta'zîr edüp eşedd-i ukûbet edüp katl dahi etmeğe me'mûrdur.

Yigirmi ikinci hâkim: Okmeydânı'nda Yeniçeri Ocağı'ndan ta'lîmhâ necibaşı ve korucular Okmeydânı hudûdunda kol dolaşup bir müttehem harâmzâde tutsalar atçıbaşıya getirüp cürmüne göre hakkından gelüp yâhûd yayların çilesiyle bir dirahda salb edüp tîr-i bârân ederler. Tâ bu mertebe ellerinde Ebü'l-feth

Gâzî'den mükerrer ve her pâdişâhdan tecdîd olunmuş hatt-ı şerîfler vardır kim eğer askerîden olup mücrim ise amân vermeyüp bir dırahta berdâr ederler.

Hulâsa-i kelâm İslâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde tâ Karadeniz Boğazının iki cânibinde olan kasabâtlarda olan cümle otuz üç hâkimdir. Ve otuz beş nâhiye kadısıdır. Ammâ Beğkoz kasabası kazâsı başka kazâdır kim müneccimbaşılardan meşrûtasıdır. İnşâ'allâh bu kazâ ve hükûmetler mahallerinde ale'lin-firâd tahrîr olunup bu kazâlardan gayrı dörd mevleviyyetin cümle taht-ı hükûmetinde yüz yetmiş altı nâhiye kazâları ve üç yüz altmış subaşılıkları ve seksen yedi yeniçeri kollukları ve yeniçeri serdârları vardır. Ve kırk yerde serbest evkâf subaşılıkları vardır.

Netîce-i kelâm eyâlet-i İslâmbol'un dörd mevleviyyetinde kadı ve subaşılardan cümlesi hatt-ı şerîf ile bin iki yüz hâkimdir kim kânûn-ı Ebü'l-feth'dir. Anlardan gayrı dörd mevleviyyet yerde yüz elli esnâfın dahi zâbit ü hâkimleri vardır ammâ emr-i hâkim ile ve izn-i şer'ile salb [u] siyâset hâkimleri değildir. Ancak tarîkat hâkimleridir. Seyecî'ü bunlar dahi mufassalen tahrîr olunur. (s. 53-54)

~ 'un Kal'aları

Rûmeli Hisârı

Şehr-i azîm ve kal'a-i kadîm Rûmeli Hisârı'nın eşkâl-i tarzın ve imâretleri ve hayrât [u] hasenâtların bi'l-cümle ayân u beyân eder

Evvelâ zamân-ı küfrde bir püšte üzre bir deyr-i atık var idi. İçinde bir râhib var idi. Ammâ nihânî dîn-i Muhammed ulularından idi. Üç yüz mikdârı mezheb-i nihânî dervîş-i dil-rîşe mâlik idi. Edirne şehrinde Ebü'l-feth'in tekrâr tahta cülûs etdüğün istimâ' edüp ale'l-fevr bir varak ile Sultân Mehmed'e,

"İslâmbol'u feth edecek sensin" deyü tebşîr edüp "bu mahalde bir kal'a ve Akdeniz Boğazı'nda iki kal'a inşa edüp Kostantıniyye'ye iki taraftan zahâyir makûlesi varmayup kaht [u] galâ olmak mukarrerdir, cenâbınız dahi azametle Edirne'den deryâ-misâl asker ile bu bizim cânibimize teşrîf buyurasız" deyü Rûmeli Hisârı yerinde sâkin olan ruhbân şekilli mü'min-i nihânînin mektûbu Ebü'l-feth'e varınca Mehmed Hân'a inşirâh-ı sadr [u] zevk-i derûn müyesser olup iki yerden gayret kuşağın kuşanup Kostantîn izniyle sayd [u] şikâra gelerek Karadeniz sâhilinde Terkoz kal'asına gelüp halîcinde ve çengelistanında sayd [u] şikâr edüp Terkoz kal'ası kapudanından hedâyâlar alup ve kapudana Mehmed Hân

hedâyâlar verüp aslâ sulha muhâlif ü muğâyir bir iş etmeyüp Kostantîn'e niçe şikârlar gönderüp sûret-i dostlukda görünüp bu hisâr mahallinde bir şikârhâne sarây çiftliği binâ etmeğe istîzân edüp hisâr yerindeki râhib sûreti müslime buluşup, görüşüp, öpüşüp niçe hüsn-i tedbîr meşveretleri ederler. Tâ ki kıral-ı bed-fi'âl-i dâldan elçiler gelüp,

"Bir sığır derisi kadar çiftlik ederse makbûlümdür, ricâların kabûl ederim ve illâ bu sığır derisi cirminden ziyâdeye iznim yokdur, sulha muğâyir iş olur" deyü bu haber ile elçi gelince Mehemed Hân elçi huzûrunda sevr postu cirminde bir kulle esâsına mübâşeret eder. Elçi kırala bu hâli i'lâm etmede.

Derhâl Mehemed Hân Edirne'den niçe bin ırgad bennâ ve kûhken üstâdlar getirüp ve Edirne'nin Karadeniz kenârında Burgaz iskelesi'nden bir gecede kırk elli pâre top [râhib-i] nihânînin re'yiyle pinhânîce getirüp leb-i deryâda yerli yerine koyup hâr [ü] hâşâklar ile setr ederler.

Ba'dehu deryâ-misâl asker ile hâlâ kal'a yerinde binâya şürû' edüp binâ etdiklerini çalılar ile setr ederler. Ba'dehu Sultân Mehemed akl-ı Arasto râhib-i nihânînin re'y [ü] tedbîriyle Kostantîn'in elçi ile gönderdiği sığır postun gergiye gerüp ince bıçağ ile dâ'iren-mâdâr dilim dilim edüp ol cirmde yalçın kayalar üzre hisârı inşâ ederler. Yine râhib-i nihânî eydir:

"Pâdişâhım ism-i şerîfin Mehemed'dir. Kitâbımızda Hazret-i Muhammed'in Muhammed'i kadı sarıklı ola sekiz yüz (---) târihinde devlet-i Kostantîn anın eline gire. İmdi bu kal'anın resmi senin Mehemed isminle binâ olunmak gerek. Biz bu işe kırk bir yıldır me'mûrum ve ilm-i mi'mârîde üstâd-ı kâmilim ammâ bir ferde keşf-i râz etmemişim" deyüp ruhbân-ı nihânî etek dermiyân edüp cümle bennâları başına cem' edüp bu Rûmeli Hisârı'nı kûfi hat üzre Mehemed ismi resminde binâ etmişdir kim Anadolu Hisârı bâğları dağından râyegân hatt-ı kûfi üzre ism-i Muhammed'dir.

Tâ kûh-ı bâlâda olan yedi tabaka kulle-i azîm mîm makâmındadır. Dizdârkapusu, hisâr-pîçesi hâ yerindedir. Ve aşağı leb-i de[r]yâda yine büyük şeşhâne kulle yine mîm olsa gerekdir. Durmuş Dede tekyesi tarafındaki çâr-kûşe hisâr-pîçe dâl harfî yerine kâ'imdir. Bu minvâl üzre R'umeli Hisârı ism-i Muhammed resmindedir. Ve ebced hisâbı üzre ism-i Muhammed toksan ikidir. Ol hisâb üzre dâ'iren-mâdâr toksan iki dirsek ve burûcdur. Ve Hân lafzı altı yüz elli birdir. Ol hisâb üzre dâ'iren-mâdâr altı yüz elli bir dendân-ı bedendir.

Bu san'at ile bu kal'a [137a] altı ayda tamâm olunca cümle hâr [ü] hâşâke âteş urup kal'a-i cedîd ve dürr-i beyz-âsâ nümâyân olup cümle asker derûn-ı kal'aya girüp top u tüfeng ve cebehânesi ve sâ'ir mühimmât [ü] levâzımâtın yerlü yerinde edüp mezbûr ruhbân nihânî mi'mâr-ı müslim tebdîl-i câme edüp Muhammed sünnetine ikrâm eyleyüp mü'min [ü] muvahhid şeklinde olup Rûmeli Hisârı dizdârlığın ricâ edüp ihsân olundu.

Bu hâli kıral-ı dâl istimâ' edüp "Sulha muğâyir bir kal'a binâ etdiler" deyü bir elçi gönderdi.

Sultân Mehemed Hân dahi dilim dilim olmuş sığır derisin tekrar kırala gönderüp,

"İşte izniniz ile yine bu sığır derisi cirminde binâ etdik, eğer dahi ziyâde binâ etdikse iznimize muhâlefet etmiş oluruz, ziyâdesin münhedim edelim" deyü halîmâne ve hekîmâne cevâblar arz eyleyüp küffâr neylesün bir iş oldu, sulhu tecdîd etmek murâd edinüp Mehemed Hân rızâ vermeyüp Akdeniz Boğazı'nda dahi iki cânibe kal'a-i azîmler inşâ edüp Kostantîn'in iki boğazların kesüp boğazlarından ta'âm geçmez olup kaht [u] galâ olunca İslâmbol'u bu takrîb ile feth etmişlerdir.

İşte Rûmeli Hisârı bu eşkâlde bir kal'a-i hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn yalçın kayalar üzre garb cânibi evce peyveste olmuş kayalardır. Ve dâ'iren-mâdâr aslâ handakı yokdur, zîrâ cümle yalçın mâvî kayalar üzredir. Ve cirmi etrâfı altı bin adımdır ve dîvârının kaddi kırk zirâ'dır ve üç kulesi seksener zirâ'-ı melikîdir. {Herbiri kehkeşân-âsâ semâya ser çeküp tâ zirve-i a'lâları alemlerinde gûnâ-gûn dîdebân kadehleri vardır. Ve herbiri onar tabaka hücrelerdir. Kaçan kim taraf-ı pâdişâhîden bir âdem mağzûb olsa bunda Mîm kulesine haps ederler kim kat-ender-kat müzehheb ve latîf kâ'alar vardır. (s.224-225)

Evsâf-ı kutb-ı âfâk ziyâretgâh-ı Durmuş Dede: Tavsîfi gerüde sahîfe kenârındadır}.

Ve cümle üç kapusu var; biri Dağkapusu şimâle nâzırdır, biri aşağı şehre nâzırdır, biri hisâr-pîçe kapusudur, biri demir pençereli Sel kapusudur, dâ'imâ mesdüddür. Cümle yüz beş pâre topları var ammâ leb-i deryâda Boğaz'a nâzır âdem girir şayka ve balyemez topları var.

Bu mahalde şeb [u] rûz kal'a dizdârı ve üç yüz neferâtı âmâde dururlar. Ve kal'a içinde yüz seksen hânedir kim cümle kırkankıç âşiyânı gibi kayalara muttasıl bâğçesiz neferât hâneleridir. Ve bir minâreli Ebü'l-feth Sultân Mehemed câmi'i ve

iki mesâcid ve iki buğday anbârı var, gayrı çârşû-yı bâzârdan bir imâret yokdur. (--
-) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ammâ taşra varoş şehri leb-i deryâda bir zıyk yerde daracık bâğsız ve bâğçesiz kayalar üzre kat-ender-kat bin altmış aded hâneleri ve teferrücgâh yalıları vardır. O câmi'î ve on bir mesâcidi ve yedi mekteb-i sıbyânı ve bir hammâmı ve iki yüz dükkânı ve bir tekye-i Durmuş Dedesi var.

Bunda yedi {hâne} mu'âf Rûm keferesinden gayrı hâneler yokdur. Ve Yahûdî aslâ yokdur. Ve meyhâne ve bozahâne dahi aslâ yokdur, zîrâ halkı gâyet müslimlerdir.

A'yân [u] eşrâfı yalı sâhibleridir, anlar dahi vakt-i şitâda İslâmbol'da sâkin olurlar. Ve halkı balıkcı ve kal'a neferâtı ve kayıkcı ve sâ'ir ehl-i hirefdir.

Ve dağlar üzre bî-nazîr kiraz bâğları vardır kim Hisâr kirazı Rûm ve Arab ve Acem'de meşhûr-ı âfâkdır kim diyâr-ı Acem'de gülnâr-ı Rûm derler, iki kiraz-ı âbdâr bir dökme riyal gurus ile vezn olunmuşdur. Ve âbdâr hora üzümü {olur}.

Ve bu şehrin önünden cereyân eden bahre Şeytân akındısı derler, gâyet şiddet üzre akar tarfetü'l-ayn içre bir gemi Kandilli bâğçe burnuna sürer. Bu akındı kenârında olan yalılar da Dizdâr yalısı ve Hacı Îsâ yalısı ve Kara Hasan yalısı ve Narkçı Hasan Efendi yalısı ve Koska furunlu Mehemmed Ağa yalısı ve (---) Efendi yalısı ve Topkapulu Mahmûd Ağa yalısı ve

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve Hezârpâre Ahmed Paşa yalısında yalılar tamâm oldu. (s.225)

Ziyâretgâh-ı Hisâr-ı Rûmeli: eş-Şeyh İsmâ'îl Çelebi, Atmeydânı'nda Çukur Çeşme başında sene (---) târîhinde on halifesiyle katl olundular. Bunlar tevellüd etdiklerinde pederleri ismine Kurbân İsmâ'îl buyurmuşlar. Yetmiş seneden sonra hakikat Atmeydânı'nda kurbân olmuşlardır. Kanları düşdüğü yere cümle ahbâbları bir zâviye binâ etdiler hâlâ Dikilitaş dibinde Parmaklı Mescid nazargâhdır. Bu Şeyh İsmâ'îl'i sevmiyenler (---) demişler, *la 'netullâhi aleyhim ecma'în.* (s.225)

{Menâkıb-ı kerâmet-i Şeyh İsmâ'îl: Kaçan kim bu azîz hazretlerinin halifeleriyle cesed-i mübâreklerin deryâya Âhûrkapu'dan bıraktıklarında meğer pâdişâh Hisâr'da Kandilli bâğçede imiş. Anı görseler rû-yı deryâda azîz on halifesiyle Kandilli Bâğçe önünde Hünkâr huzûrunda başları ellerinde semâ' edüp deryâ cûş [u] hurûşa gelir.

Hikmet bu kim bir âdem na'şî deryâda üç gün durup sonra zâhir olur. Bunlar gark olmadan İslâmbol'dan o şiddet-i akındıyı kesüp Kandîlli bâğçesine varalar, aceb hikmetdir. (---) Hân ve gayrı cân bu hâli görüp gırîv [u] feryâd edüp,

"Pâdişâhım bunları nâ-hak katl etdiğine arzuhâle geldiler" deyince Hünkâr giryeler eyler. Kâmil bir sâ'at semâ'dan sonra yine akındıya karşı semâ' ederek kayalar dibinde Durmuş Dede tekyesi önüne varup anda defn etdiklerinde kâmil on gece üzerlerine nûr yağdığın müşâhede etmiş cânlar ile müşerref olmuşuz. *Rahmetullâh.* } [137b] (s.225)

{Ziyâretgâh-ı kutb-ı âfâk Hazret-i Durmuş Dede: Der-şehr-i Hisâr, Rûmeli Hisârî'nın cânib-i kıblesi dîvârı dibinde bir ulu âsitânede medfûndur. Fukarâ-yı Bektaşiyândan türbedârları ve çerâğ ve tabl [u] kudümleri ârâste bir nazargâhdır. Azîz'in maskat-ı re'sleri Karadeniz'e nehr-i Turla mahlût olduğu mahalde kal'a-i Akkirman'da mütevellid olup bulûğiyete erdikde keşîbânlar mezkûr Dede'yi İslâmbol'a götürüp bu hisârda bırağup anda neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Giderek keşf [ü] kerâmât sâhibi olup ba'zı gemiye süvâr olanlar[a] "Bu sefer zarar çekersin, bu sefer assı edüp doyum gelirsin" deyü niçe güne keşf [ü] kerâmetler izhâr edüp yigirmi sene mu'takad-i âlem olup sene (---) târîhinde devlet-i Ahmed Hân'da dâr-ı bâkîye irtihâl edüp mezkûr tekye-i Hisâr'da defn olunup hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir. *Rahmetullâh.* } (s.225-226)

Kal'a-i Boğazhisârı

Kal'a-i Boğazhisârı'nın binâsını bildirir

Yanko ibn Mâdyân asrında bu boğazın ağzında iki cânibdeki kûh-ı bâlâlar üzre birer sedd-i kahkahâ misilli kal'alar var imiş. Mürûr-ı eyyâm ile bu Rûmeli tarafındaki cebel üzre olan Yoroç kal'ası harâb olup kalmağıla Murâd Hân asrında bu boğazdan içeri küffâr-ı âk Kazak girüp Yeniköy ve Tarabya kasabası ve Büyükdere'yi ve Sarıyâr kasabalarının nehb [ü] gâret etdüğü Murâd Hân-ı Râbi'e mün'akis olup tîz cümle a'yân-ı dîvân ile meşveret edüp ve vezîri Kapudan Receb Paşa'nın ve Kuzu Alî Ağa'nın re'y [ü] tedbîrleri ile bu boğazın ağzında iki tarafa birer Kilidü'l-Bahr-i Siyâh kal'aları inşâ olunması fermân-ı şehriyârî sâdir olup sene (---) şehrinde mübâşeret edüp bir senede iki kal'a-i hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn kal'ateyn tamâmeyn oldular.

Ba'dehu Kazak bundan içeri girmeğe kâdir olmayup ahâlî-yi kasabâtlar hıfz [u] emânda oldular. Bu kal'alar Karadeniz'in bir dar boğazı ağzında vâkı' olmuşdur.

Mâbeynehümâları nısf mîldir. İki cânibin halkı birbirleri ile savt-ı Dâvûdî ile kelimât edüp istimâ' ederler. Ammâ bu boğazdan Karadeniz aşağı doğru Akdeniz'e eyle cereyân eder kim ubûr eden gemilere ok erişmez, berk-i hâtif gibi ubûr ederler. (s.227)

Eşkâl-i kal'a-i Kilidü'l-Bahr-i Siyâh-ı Rûmeli: Leb-i deryâda şekl-i murabba' bir binâ-yı metîndir. Kibleye nâzır bir demir kapusu var. Dâ'iren-mâdâr cirmi bin adımdır. İçinde altmış aded neferât hâneleri ve Sultân Murâd Hân'ın bir câmi'i ve iki buğday anbârı ve cebehânesi ve yüz aded sağîr ü kebîr topları ve dizdârı ve üç yüz neferâtları vardır.

Hâkim-i şer'î bunun dahi Galata nâ'ibi ve dizdârı hâkimdir. Ve bostâncıbaşı dahi hükûmet eder.

Kal'adan hâric neferât hâneleri vardır. Ammâ hân ve hammâm ve çârsû-yı bâzâr ve gayrı imâret yokdur. Ammâ dağlarında bâğları çokdur.

Ve bu boğaz ağzından taşra bi-emrillâh Karadeniz vâsi'dir kim bâlâda evsâfi tahrîr olunmuşdur.

{Der-sitâyîş-i fânûs-ı emîn: Kal'adan taşra bir kulle-i serâmed üzre fânûs-ı azîmdir. Her şeb çerâğân olup Bahr-i Siyâh'daki gemiler ana nazar edüp boğazdan içeri girüp tasadduk ederler}.

Bu boğaz ağzından Karadeniz'in tûlu şimâl tarafından nihâyeti tâ Azak kal'asına varınca bin yedi yüz mîldir. {Ve İskender Karadeniz'i Akdeniz'e cereyân ettirüp kesdiği boğaz budur kim hâlâ kayalarda yerleri zâhir ü bâhirdir}.

Hamd-i Hudâ bu hakîre Karadeniz'in tarafeyninde olan belîdeleri ve şehir-i mu'azzamları tahrîr etmeğe iktidârımız vardır kim üç kerre Karadeniz'in cânib-i erba'asın tâ Abaza vilâyetlerine varınca teferrüc etmişizdir. *Sümme elhamdü lillâh.*

Ezîn-cânib Eyyûb ve Südlüce ve Hâsköy ve Kâsımpaşa ve Tophâne ve Beşiktaş'dan tâ bu mahalle gelince Rûmeli tarafıdır kim İslâmbol tarafıdır ve merkûm yigirmi iki pâre şehir ve kasabalar ki tahrîr olunup cümle İslâmbol'un birer mahallesidir. Ammâ Yedikulle'den tâ bu Karadeniz Boğazı'na gelince kâmil iki konak yerdir. Ammâ her kasabanın mâbeynlerinde arz-ı hâliye yokdur. Serâpâ birbirlerine müşâ bâğ u bâğçeleri vardır kim bu arada Rûmeli kasabâtları tamâm oldu.

Andan kayığa süvâr olup bu Boğazhisârı'ndan karşı Anadolu hâk-i pâki olan Arz-ı Mukaddes zemînine kadem basup tahrîre cür'et etdik. (s. 228)

Anadolu Kildü'l-bahr Kal'ası

Anadolu Kildü'l-bahr kal'asın beyân eder

Bunu dahi sene (---) târîhinde Murâd Hân-ı Râbi' binâ etmişdir. Leb-i deryâda bir düz vâsi' zemînde şekl-i murabba' bir binâ-yı metîn kal'a-i üstüvâdır. Dîvârının kaddi yigirmi zirâ'dır.

Ve kıbleye nâzır bir demir kaptu vâdır. Dâ'iren-mâdâr cirmi sekiz yüz adımdır. İçinde seksen mikdârı neferât hücreleri vâdır, dizdârı ve üç yüz neferâtları vâdır. Ve dahi Sultân Murâd Hân'ın bir câmi'i ve iki buğday anbârı ve yüz aded topları vâdır. Cümle karşı Rûmeli kal'asına ve Karadeniz Boğazı'na nâzır toplardır. Herbiri onar mîl alur balyemez topları kirpi gibi zeyn olmuşdur. (---) (s.228)

Ve bu kal'anın cenûb tarafında (---) adım ba'îd **kasaba-i Kavak** leb-i deryâda bir liman-ı azîmin sâhilinde sekiz yüz hâneli bâğ-ı İremlî serâpâ müslim hâneleridir. Câmi'i ve yedi mescidi ve bir hammâmı ve iki yüz mikdârı **[139a]** dükkânları ve bekârhân[e]leri ve mekteb-i sıbyânı ve bir çeşmesârı ve âb-ı hayât suları var bir kasabacıdır. Halkı cümle keştîbân ve bâğbân ve neccârdır. Ve cümlesi Anadolu hâkidir. Hâkimleri Üsküdar mollâsının nâ'ibi ve kal'a dizdârı hükûmet eder ve şeb [u] rûz bostâncıbaşı kayıkları ile gezüp hükûmeti serbestdir.

Ve limanında şitâ ve sayfda iki yüz, üç yüz pâre gemi eksik değildir. Zîrâ eyyâm-ı muvâfik olmasın gözedüp eyyâm oldukda her bir keştî bir cânibe revâne olurlar. Dağlarının kestânesi ve ahlât emrûdu meşhûrdur. Ve bu şehrin şimâlî cânibindeki Yoroğ dağında, (s.228)

Evsâf-ı kal'a-i Yoroğ: Alina Kırıl binâsıdır. Ammâ Yoroğ nâm bir ruhbânın manastırı var idi, anıñün Yoroğ kal'ası derler. Bir şeddâdî köhne siyâh reng kal'a-i atıkdır. Ammâ hâlâ içinde iki yüz mikdârı müselmân hâneleri ve bir Yıldırım Hân câmi'-i müfîdi vâdır. Zîrâ Yıldırım Hân bir kerre Boğdan [u] Eflak isyân etdikde bu mahalden karşıya ubûr etdikde memerr-i İslâm olsun için bu kal'a-i metîni feth edüp kalmış idi.

Ba'dehu Ebü'l-feth ta'mîr edüp içine asker kodu. Gerçi hâlâ dizdârı ve neferâtları yokdur, ammâ evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kûh-ı bâlâ üzre şekl-i murabba' bir kal'adır.

Dâ'iren-mâdâr cirmi iki bin adımdır. Ve cânib-i erba'ası kestâne ormanıdır. Halkı cümle odunkeşândır. Ve mücessem sığırları olup lezîz leben-i hâlisleri ve yoğurdları olur. (s.228)

Kal'anın cânib-i şarkisinde bir koruluk orman içinde **ziyâret-i Şehîdler ve ziyâret-i Kırklar**.

Bu kal'a halkı Karadeniz'de Kazak şaykaları nümâyân olsa âteş yakup etrâf kurâlara haber olur. Ol işe me'mûrlardır. Ammâ gece ile aslâ âteş yakmazlar. Zîrâ Karadeniz'de şînâverlik eden keştîler leyle-i muzlimde boğaz ağzı zan edüp karaya düşerler. Ana binâ'en gece ile âteş yakmazlar. (s.228)

{**Der-sitayış-i fânûs**}: Ancak her gece âteşi karşı Rûmeli Boğazı tarafında evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kulle-i bâlânın zirvesinde bir fânûs-ı azîm içre yûnus balığı yağı yakup cümle Karadeniz keştîleri ana nazar edüp şeb-i siyâhda boğazdan içeri girüp selâmete dâhil olup kurbân ederler.

Ve bu Yoroş kal'asından aşığı Kavak kasabası beş bin adımdır. (s.228)

Andan cânib-i cenûba leb-i deryâ ile Servi Burnu'na gelince sekiz bin adımdır kim ol burun üzre Süleymân Hân'ın bir seddi vardır, servler ile müzeyyen bir çemenzâr-ı cihân-nümâ zemîndir. Andan cümle ehl-i teferrüc **cebel-i Yûşa'da ziyâret-i Yûşa' Nebî'**ye urûc ederler kim iki sâ'atde ancak çıkılır bir kûh-ı bülendin zirvesinde kabr-i Yûşa' Nebî ve tekye ve fukarâları vardır.

Ol cibâl-i âlînin tâ zirve-i a'lâsında bir çâh-ı mâsı var üç kulaçda suyu çıkup gûyâ âb-ı zülâldir.

Ba'dehu mezkûr Servi Burnu'nda üç bin adım cânib-i kibleye leb-i deryâ ile bâğlar kenârından gidüp, (s.229)

~ 'un Kapıları

Bu eşkâl ve bu cirmde ma'mûr olan kal'anın yigirmi yedi aded kapularının mâbeynleri ne kadar adımdır:

Evvelâ, Yedikulle köşkü leb-i deryâdır.

Andan Handak kenârınca Yedikulle Bâbı'na gelince bin adımdır.

Andan Bâb-ı Silivri iki bin on adımdır.

Andan Bâb-ı Cedîd bin adımdır.

Andan Bâb-ı Top iki bin tokuz yüz adımdır.

Andan Bâb-ı Edirne bin adımdır.

Andan Bâb-ı Eğri tokuz yüz adımdır.

Ve bu altı aded kapular cümle cânib-i garba, Edirne cânib-i garba, Edirne cânibine nâzırdır.

Andan Ayvansarı Bâbı'na bin adımdır.

Andan Bâb-1 Balat yedi yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Fânûs tokuz yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Petre altı yüz adımdır.

Andan Yenikapu yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Aya üç yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Cibali dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Unkapanı dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Ayazma dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Odun dörd yüz hatvedir.

Andan Bâb-1 Zindân üç yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Balık Bâzârı dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Yenicâmi' üç yüz adımdır. Bu kapu sene (---) târîhinde câmi' binâ olundukda müceddeden küşâde olmuş bir bâb-1 cedîddir. İki tarafında taş nerdübânlar ile cemâ'at-i kesîre câmi'e urûc ederler. Vâlidekapusu derler, cemâ'at-i kesîre'ye câmibir bâb-1 hâsdır, âmm değildir.

Andan Bâb-1 Şehîd'e varınca üç yüz adımdır.

Ve Ayvansarıkapusu'ndan bu Şehîd Bâbı'na gelince on dörd aded bâbları leb-i deryâda vâkî' olup cümlesi cânib-i şimâle mekşûfdur.

Ve Sarây-ı Hümâyûn'un cânib-i erba'asında olan bâb-1 hâsların evveli Kireççibaşı ve Yalıkapusu ve Topkapusu ve dahi Uğrunkapu, sarâyda cürm edenleri katl edüp bu kapudan deryaya ilkâ ederler.

Ve Balıkçılarkapusu ve İç Âhûrkapusu cenuba nâzırdır.

Ve Bâyezîd Hânkapusu cenâbu nâzırdır, ammâ dâi'mâ küşâde değildir.

Andan Bâb-1 Hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn cânib-i münkeşif bir bâb-1 âlîdir.

Andan içeri üç kat bâb-1 sa'âdetler dahi vardır.

Andan Servikapusu pâdişâhlar tebdil-i câme olup Ayasofya câmi'ine yâhûd şehri cüst [ü] cû etmeğe çıkdıkda bu kapudan çıkar, cenûb tarafına mekşûf bir bâb-1 kebîrdir.

Andan Bâb-1 Sultân İbrâhîm Hân, sene (---) târîhinde küşâde olunmuşdur. Soğuk Çeşme dibinde bir bâb-1 azîmdir kim cenûb tarafına nâzırdır.

Andan Bâb-1 Sokullu Mehemed Paşa alayköşkü dibinde bir küçük kapudur kim cânib-i garba nâzırdır. **[16a]**

Andan Bâb-1 Süleymân Hân, bir gecede ihdâs edüp Makbûl iken Maktûl İbrâhîm Paşa bu kapudan nihânice duhul ederdi. Cânib-i garba nâzır bir küçük kapudur, hâlâ dâi'mâ mesdûd durur.

Andan Demirkapu bostâncılara ve musâhiblere mahsûs bâb-1 azîmdir kim cânib-i garba nâzırdır. Âhûrkapu'dan bu Demirkapu'ya gelince merkum sekiz aded hâs kapular cümle İslâmbol şehri içine açılır. Ammâ Sarâyburnu tarafında olan beş aded hâs kapular leb-i deryâda olmağile şimâle nâzır cümle hadîd musanna' bâb-1 âlilerdir.

Bu zikr olunan bâbların mâbeyni ve cümle cirm-i kal'a-i sarây-ı sağır ü kebîr on altı kapu mâbeyni dâ'iren-mâdâr altı bin beş yüz adım başka bir kal'a-i üstüvârdır.

İç Âhûrkapusu'ndan taşra hâs [u] âm Âhûrkapusu'na gelince iki yüz adımdır.

Bâb-1 Çatladı'ya gelince bin üç yüz adımdır.

Kumkapu'ya gelince bin iki yüz adımdır.

Lankakapusu'na gelince bin dörd yüz adımdır.

Lanka'nın dörd bölük kal'asın ubûr edüp Dâvûdpaşakapusu'na gelince bin altı yüz adımdır.

Samadyakapusu'na gelince sekiz yüz adımdır.

Nârlıkapusu'na gelince bin altı yüz adımdır.

Yedikulle'nin iç yüzünde İç kal'akapusuna gelince kâmil iki bin adımdır.

Bu Yedikulle başka bir kal'a-i Kanator Vezîr binâsıdır, kapusu cânib-i şimâle mekşûf iki kat hadîd bâb-1 âlilerdir.

Bu kapulardan mâ'adâ tâ Âhûrkapu'ya varınca hisâb olunan kapuların yedisi dahi leb-i deryâda olmağile cümlesi cânib-i şarka nâzırdır. Ve bu tarafa lodos rûzgâr-ı zorkârı gâyetü'l-gâye ziyâde isâbet etdüğinden Bayram Paşa merhumun kal'a hâricinde leb-i deryâda binâ etdüğü rasîfler telatum-ı deryadan harâb olup bu add etdüğümüz adımları sene (---) târîhinde İbrâhîm Hân asrında Âhûrkapu'dan içeri adımlayup Yedikulle'ye varılup hisâb olunmuşdur kim bu hisâb üzre dâ'iren-mâdâr İslâmbol kal'ası yigirmi dokuz bin sekiz yüz on adımdır. Ammâ Bayram Paşa asrında Âhûrkapu'dan taşra adımladığımızda kâmil otuz bin adım idi.

Mi'mâr arşınıyla kal'a-i Kostantıniyye seksen yedi bin arşındır. (s. 26-27)

~ 'un Kasabaları

Kanlıca Kasabası

Kanlıca kasabasının imâretlerin bildirir

Sebeb-i tesmiye

.....(1 satırlık yer boş).....

Karîbü'l-ahd ma'mûr olmuştur. Leb-i deryâda bâğlı ve bâğçeli bin iki yüz hâne-i zîbâlar ve ferahfezâ yalılardır. İbrâhîm Çelebi yalısı ve Emîr Paşa yalısı ve Süleymân Efendi yalısı, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Tâ nihâyetinde Lonkazâde'nin yalısı cümleden müzeyyen yalıdır.

Bu şehirde aslâ kefere yoktur. Cümle yedi mahalle müslimdir ve yedi mihrâbdır. Evvelâ iskele başında İskender Paşa câmi'i'nin kapusu üzre târîhidir:

Kâle Rıdvâ[nu']l-ulâ târîhehu

Kulnâ Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm Sene (---)

(---) Hân vüzerâlarındandır. Çâr-kûşe dîvâr üzre yine çâr-kûşe tavan kubbe ve kurşumlu ve bir minâreli câmi'dir. Haremide dıraht-ı mevzûnları var kim Mi'mâr Sinân Ağa binâsıdır. Bunlardan mâ'adâ mesâcidlerdir.

Ve iki mu'allimhâne-i sıbyânı var. Gayrı medrese ve dârü'l-hadîs ve hân ve dârü'l-kurrâ ve imâret-i it'âm yoktur.

Ancak bir hammâmı var, ol dahi gâyet küçükdür. Ammâ hammâm içre bir kurnası üzre üstâd-ı mermer-bür arz-ı kemâl eyleyüp bir beyâz mermerde bir fil tasvâri etmişdir kim her gören üstâd-ı kâmil engüşt ber-dehen eder. Bir acîb ü garîb fîl sûretidir kim gûyâ zî-rûhdur.

Ve bu kasabanın memdûhâtından leben-i hâlis yoğurdu gâyet lezîzdir. Ve bu şehrin yine cenûbunda müşâ, (s.230)

Kara Pîrî Paşa Kasabası

Kara Pîrî Paşa kasabasının imâretleri ve bâğ u bâğçeleri ve hânedân

[u] mesîregâhların ayân u beyân eder

Devlet-i Bâyezîd Hân'da ve Selîm Hân-ı Evvel'de Hazret-i Ebûbekir neslinden olan Vezîr Kara Pîrî Paşa bu mahallin âb [u] hevâsın beğenüp bu câ-yı meserretde bir bâğçe binâ edüp bir kasaba olunmasın fermân edüp bir rabta-i ma'mûr olduğundan Pîrî Paşa derler. Bin mikdârı bâğlı ve bâğçeli ma'mûr hânelerdir.

Galata mevleviyyeti nâhîyesi ve başka subaşısı vardır. Ammâ ilâ hâze'l-ân bu kasaba içre bir câmi' ve üç mescidi var.

Ammâ câmi', Aynî Hâtûn binâsıdır (---) pûşîde ve bir tula serâmed, rakîk ü nahîf minâre-i mevzûnu var kim ilm-i hendeseye mâlik olanlar vâlih [ü] hayrân olurlar. Ahmer-gûn bir minâre-i mevzûndur. Bu câmi'i Ser-bevvâbân Arslan Ağa nâm şecî' amâr etdikde atebe-i ulyâsı üzre ta'mîrine tarîhdir:

Ser-i bevvâb-ı derî pâdişeh-ı âlem o kim

Şîr-dildir Esedullâh denildi ana nâm

Çün tamâm oldu bu câmi' dedi hâtif târîh

Câmi'-i hâs olup oldu bu câ-yı ubbâd.

Sene 1000 [1591-92].

Ve câmi'-i zîbâ Turşucuzâde Hüseyin Çelebi, Kiremitçiler içre vâkı' olmuş Mi'mâr Sinân binâsıdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Bunlardan mâ'adâ hân ve imâret ve medrese ve kurrâ yokdur. Cümle Yahûdî ve Rûm ve Ermenî kefereleri müstevlî olmuşdur. Ve hammâmı (---) ve iskele başında iki yüz mikdârı dükkânlardır. Çoğu meyhâne ve bozahânelerdir. Zârâ latîf limanlı kenâr-ı bahr olmağile cümle gemiler anda kışlaya bağlanup gemicileri meyhâne erbâblarıdır.

Ve iki yüz kârhâne kiremit iler dükkânları vardır. Zîrâ bu mahallin deryâsı dibinden mâh-ı Temmûz'da Arnavud gavvâsları bir gûne tîn-i siyâh çıkarırlar kim bi-emrillâh bir diyâra mahsûs değildir. Ba'dehu ol tîni gemilerden çıkarup ma'cenelere doldurup kırk gün durup kesb-i hevâ etdükden sonra ummâllar tîn-i zülâlin içine girüp pûşt-i pâ ile tahmîr edüp andan kiremit ve tula edüp pişirdiklerinde bi-emrillâh siyâh levn iken ahmer-gûn kiremit olup cümle İslâmbol hânedânları bu kiremitden örtüldüğüçün serâpâ İslâmbol kıpkırmızı nümâyândır. Anıniçün Pîrî Paşa kasabasının kiremidi ve tulası meşhûr ve teferrücgâh bâğçeleri bî-hisâbdır.

Ve (---) Ayazması nâm bir mâ'-i zülâl su kaynağı vardır kim [124a] Temmûz'da hummâya mübtelâ bir âdem üç kerre bu mâ'-i sâfiden nûş edüp gasl etse istifrâğ edüp halâs olur. Ekseriyyâ Rûm tâ'ifesinin meşâdları bu mahalde olup bu ayazmayı ziyâret ederler.

Ve bu kasaba hâricinde Sultân Mehemed Hân-ı Râbi‘ kim fâtih-i Yanova ve Varat ve Uyvar ve cezîre-i Girid'de fâtih-i Kandiye'dir, bunda bir bâğ içre bir âb-ı nâb bulup bir günde bir çeşme-i aynü'l-hayât binâ edüp Selsebîl-âsâ cereyân etdüğine çeşme üzre beyâz mermerde Teknecizâde Mustafâ Çelebi hattıyla müzehheb ve lâciverdli zîbâ târîh-i ra‘nâdır:

Bahtıyâ tahsîn edüp hâtif dedi târîhini

Oldu cârî adlile Sultân Mehemed çeşmesi.

Sene (---).

.....(1 satırlık yer boş).....

Ziyâretleri ma‘lûmum değildir.

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.202-203)

Kasaba-i Arnavudköy

Kasaba-i Arnavudköy imâretlerin bildirir

Leb-i deryâda bin mikdârı ma‘mûr bâğ u bâğçeli ma‘mûr hânelerdir kim cümle sükkânları Rûm ve Yahûdîler'dir, câmi‘ ve mesâcid ve medâris ve mekteb ve imâret yokdur. Ancak bir küçük hammâmı vardır ve cümle (---) aded dükkânlardır. Teng mahalle vâkı‘ olmağile bâğ u bâğçesi azdır. Ammâ Rûm mahbûbları mümtâzdir.

Ve ekmeği ve peksumâtı beyâzdır ve Yahûdîleri ehl-i zevk ve ehl-i sâzdir. Husûsan Benli Yahûdî sâz [u] tanbûr çalmada cümleden mümtâzdir.

Ve Rû[m] keferelerinin ekseri kavm-i Lazdır. Ve cemâ‘at-i müslimîni gâyet azdır.

Ve Akındıburnu'ndan içeri bir körfez limanlı yer olmağile vakt-i şitâda niçe yüz keştîler kışlaya yatırlar.

Bunların dahi hâkimi Galata nâ‘ibi ve subaşı ve yasakçı ve bostâncıbaşıdır.

Ve bu kasabayı geçüp {Akındıburnu nâm bir kayalı yerdir, niçe gemiler ol mahalde helâk olur bir girdâb-ı azîmdir. Cümle keştîbânlar ol mahall-i muhâtaradan gemilerin ve kayıkların kettân ipleri ile çeküp gücile ubûr eder bir câ-yı helâkdir.

Bu mahalli Murâd Hân'ın rûznâmecisi İbrâhîm Efendi ta‘mîr edüp bir çeşmesâr cârî etdi.

Bu mahalli ubûr edüp Hasan Halîfe bâğı hâlâ pâdişâh bâğçesidir kim Murâd Hân-ı Râbi‘de kul gulû edüp Yeniçeri Ağası Hasan Halîfe'yi pâreleyüp bâğçesi mîrî oldu.

Anı ubûr edüp Bebek bâğçesi pâdişâhlarındır. Selîm Hân-ı Evvel'in ancak bir kasrı vardır, ol kadar amâr değil, bâğdır. Ammâ azîm servler vardır.

Anı ubûr edüp Deli Hüseyin Paşa bâğı, hünkârındır. Sâfi sanavber dırahtıyla müzeyyendir.

Andan Kayalar nâm mahalde kırk elli hâne. Ve Sıdkı Efendi câmi'i fevkânîdir. Altında bir ayn-ı zülâli kayadan cereyân eder. Andan akındı kenârıyla Rûmeli Hisârı'dır. Ve's-selâm}.[136b] (s. 223- 224)

Kasaba-i Büyükdere

Kasaba-i Büyükdere imâretin beyân eder

Bu dahi Selîm Şâh-ı Evvel'in ve Selîm Şâh-ı Sâni'nin ayş [u] işretgâhı ve avgâhı ve teferrücgâhı olmağile bir kûhsâr dere içre hıyâban-ı azîm koyağ-ı ormanistândır kim anda bir hırmen cirminde zemîne güneş te'sîr etmez bir cilvegâhdır.

Ve bu derede olan sun'-ı Hudâ-yı Bîçûn çınâr ve kavak ve servi ve bîd-i sernigûn ve sâ'ir eşcâr-ı azîmler var kim her biri evc-i semâya peyveste olmuş dıraht-ı müntehâlardır, gûnâ-gûn çemenzâr soffalar ve musallâ soffaları ve uyûn-ı câriyeler ile halk olunmuş teferrücgâh-ı Selîmi'dir. Bu mesîregâhın sebebiyle kurbünde kasaba-i Büyükdere amâr olmuşdur.

Cümle bin mikdârı hâne-i müfid [ü] muhtasarlardır. Bir mahalle-i müslimîn ve yedi mahalle balıkcı ve gemici ve bâğbân kefereleridir. İskele başında Koca Defterdâr Mehemed Paşa câmi'i var. Ve bir hammâmı ve bir kaç esvâk-ı muhtasarı vardır. Ammâ bâğı ve bâğçesi hadden efzûndur. (s. 227)

Kasaba-i Çengelköy

Evsâf-ı kasaba-i Çengelliköyü

Sebeb-i tesmiyesi oldur kim kaçan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân, İslâmbol'u feth etdikde bu şehirde Yanko ibn Madyan Kırâlı zamânından çengallar kalmış bulunduğundan Çengâlköyü derler. Üsküdar mevleviyyeti hükmünde (---) tarafından subaşılıktır. Gayrı hâkimleri cümle Üsküdar'dadırlar. Şehri leb-i deryâda ensesi dağlı ve bâğ u bâğçeli hıyâbân-ı Acem-misâl bâğ-ı İremlerdir kim ta'rîf ü tavsîfden ârîdir. Cümle (---) mahalledir ammâ ahâlîsinin çoğu Rûm kefereleridir. Müslimleri azdır ammâ gâyet mükellef ü mükemmel sarâyaları ve pâdişâh [ve] vüzerâ sarâyaları vardır. Cümleden Ma'ânoğlu bâğçesi ve Beğlerbeği bâğçesi.

Bunun civârında **Istavroz b ğçesi** p di ahlara mahs s bir sar y-ı b ğ-ı Mer m  rd-i he t-behi t  ar-b ğ-ı Acem'dir kim vafında lis nlar k sır ve kalemler k sirdir. Bunda olan n zhet- b d kasr-ı t k-ı rev k-ı tumtur klar bir b ğçe-i h sda yokdur. Amm  All hu a'lem bu b ğın t li'-i im reti Merr h burcunda bin  olunmuş ola. Z r  elbetde Sult n Mur d efendimiz bu b ğçeye g ç etdikde niçe  demleri katl ederdi.

Hatt  Anadolu'da isy n edüp Bergama kal'asında kapanan İly s Pa a'yı Küçük Ahmed Pa a huz r-ı  hriy riye getirdikde bu b ğçede elli pa a katl olundu ve niçe bunun ems li kimesneler bu b ğçede katl olunurlardı. Hatt   hrinin halkı m beynlerinde  eb [u] r z gavg  ve cid l eksik değildir. Hakk  ki ceng al ve  eng lk y 'd r, amm  g yet ma'm r u müzeyyen ve ürün rabta-i mahb bdur. Cümle taht n  ve fevk n  k rg r-bin li üç bin altmış aded evlerdir ve (---) c mi'i var. Evvel   ars  içre,

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Andan mezk r Istavroz b ğçesin ge up **[141a]** (s.231)

Kasaba-i H sk y

Kasaba-i H sk y'de olan cev mi' ve mes cid ve tekye ve h n u hamm mları ve esv k-ı sult n  ve h ned nları ve s 'ir im retleri bey n eder

Evvel  bu bel de H sk y n miyla ma'r fdur amm  bir  hr-i müzeyyen-mis ldir. Z r  üç bin ma'd d kat-ender-kat ravza-i had kalı h ne-i z b lardır. Ba'zı b ğlarında limon ve turunc ve k bb t h sıl olur. Amm   b [u] hev sı lat f bir c -yı s r r zem nde v k ' olmuş dery ya n zır kat-ender-kat evlerdir. Hus san Yah d  K peli oğulları ve M rdeh y ve Nis m ve Kem l Yah d  n m n cuh dların h nelerinin am rı ve b ğ u b ğçelerinin bah rı ve g n -g n limonu ve l ff n n rı bir b ğda yokdur. Ve bu rabta Galata mevleviyyeti hükmünde niy betdir ve başka suba ısı ve yeniçeri çorbacısı kolluğu var h kimlerdir.

Ve (---) c mi' (---) (---) (---) (---) (---) ve İskele mescidi ve Sarr ch ne mescidi (---) (---) (---). Bunlardan m 'ad  h n ve im ret ve medrese yokdur.

Ancak bir hamm mı ve bir mahalle-i m slim ni var. M 'ad  on bir cem 'at ta'b r ederler Yah d  mahallesi var. Amm  h l  İsl mbol'da ihr k bi'n-n r olup  h dkapusu'ndan içeri s kin olan Yah d ilerin h ne-i telv sleri berb d olup ihr k bi'n-n r ile t hir oldukda zem nine V lide Sult n c mi'i b ny d olup ol mahalle-i

Yahûdîler serâpâ dekâkînler olup Yahâdûleri bu Hâsköy'e nefy olaldan beri Hâsköy'de yigirmi cemâ'at Yahûdî ziyâde olup cümle on bir bin Yahûdî oldu, derler. Gûyâ bu şehri Selânîk'dir yâhûd Arabistân'da Sıfet şehri gibi tâ'ife-i Yahûd ile mâl-â-mâldır. Yedi kenîseleri ve on iki sinago hahamları vardır. Ve iki mahalle Urumlar ve üç deyr-i telvîsleri var ve bir mahalle Ermenîler var.

Ve cümle altı yüz dekâkînlerdir. Gerçi bezzâzistânı yokdur ammâ cemî'i zî-kıymet bî-kıymet firâvân bulunur. Ve elli dükkân tabbâğhâne ve yüz meyhâne ve üç bozahâne var. Ammâ Küpeli Yahûdî'nin mümessek elma suyu ve tiryandafila Rûm'un misket şarâbı, harâbâtî erenleri içre meşhûrdur. Zîrâ bâğlarında olan misket üzümü meğer Akdeniz Boğazı'nda Bozcaada'da ola. Ve Yahûdî pîçelerinin terbiye etdikleri şeftâlûları hoş-hordur.

Câ-be-câ mahbûbe Urum keratsaları vardır. Ve cemî'i Yahûd tâ'ifesinin mezâr-ı meşâdistânı bu Hâsköy dağlarında beyâz çakıl taşı gibi ser-ber-zemîn olup yatırlar. Gayrı yerde olmak ihtimâli yokdur, Üsküdar ve Galata'dan cümle bu mahalle getirirler. Ammâ bir kaç senedir haham la'înleri izin verüp gayrı yerde dahi izn-i hâkim ile meşâdlık yaptılar.

Ve bu Hâsköy mezârlıkları kurbünde İne Ayazma nâm bir ayn-ı zülâl vardır, mahmûm-ı riba'a mübtelâ olan âdem yedi kerre nûş edüp gasl etse ısıtmadan halâs olur. Rûm tâ'ifesinin ziyâretgâhlarıdır. Hakîrin âlem-i aşkda olduğu mahalde bir cum'aertesi gecesi bu mahaldeki Yahûdî mezâlîği içinde,

"Gel tâli'im gel" deyü nidâ etduğimde bir dîv gûl-i beyâbân zâhir olup havfımdan "Yâ Hafız" ismiyle firâr edüp mezkûr İne Ayazma içre ol gece [124b] pinhân olup bî-hûş olduğum sergüzeşt [u] serencâmım inşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur kim bir ferd-i âferîdenin başına gelmemiştir.

..... (2 satırlık yer boş) .....

Ve bu Hâsköy kurbünde yine leb-i deryâda pâdişâhlara mahsûs, (s.203-204)

Tershâne bâğçesi: Kadîm-i evvelde kefere asrında dahi kırallara mahsûs bâğ imiş. Ammâ ba'de'lfeth, Ebü'l-feth ibtidâ bunda hayme-i Muhammedîsi ile meks edüp ve gazâ mâlın guzât-ı müslimîne bunda hisse edüp nazargâh-ı kadîmi olmak ile fermânıyla ma'mûr edüp niçe kâ'a ve hammâm ve kasr ve müte'addid hücre ve soffalar ile aşren ve fe-aşr havz u şâzrevânlar ile ma'mûr [u] âbâdân edüp sadranc nakşı {dikilmiş} on iki bin serv dırahtı râyihâsından âdemin demâğı mu'attar olup niçe bin eşcâr-ı gûnâ-gûn müsmirât ve gayrı çınâr ve bîd-i sernigûn

ve çimşîr ve sanavber ile bu bâği müzeyyen edüp gûyâ ravza-i Rıdvân olmuş bir İremezâtdır. Hudâ'ya ma'lûm bu hıyâbânda serviler var kim evc-i âsumâna ser çekmiş niçe bin servdir âdem vâlih [ü] hayrân olur.

Bu bâğa aslâ güneş te'sîr etmez bir koyah-ı Acemdir. Ve şeb [u] rûz fevvâreleri Selsebil-âsâ cereyân etmedir. Ve bî-hisâb murgân-ı nevâhânın ve hezâr hezârânın dâstânından âdemin rûhuna gıdâ verir.

Ve müsmirât-ı elvânından âbdâr şeftâlûsü ve kayısısı memdûhdur. Ve leb-i deryâda İbrâhîm Hân bir kasr-ı İrem binâ etmişdir kim gûyâ kasr-ı Havernakdır.

Ol mahallin deryâsında bir gûne deryâ mahlûku çıkar, başka sayyâdları vardır, istiridye derler, incü sadefi hurdesi-misâl beyâz kabuk içre zî-rûh bir mahlûkdur. Meyhor kimesneler zeyt yağıyla pişirüp yâhûd limon ile çiğce tenâvül edüp bâde nûş ederler, ta'âm-ı tarabdır. Ammâ bâde içmeden de bir âdem beş on gün ol istiridyeden tenâvül etse her gece ehliyle ve nâ-ehliyle beşer onar kerre cimâ' eder. Bu gûne bir mahlûkdur kim Tershâne bâğçesi önünde hâsıl olan gâyet memdûhdur. Bâğçe üstâdına sayyâdları senevî on bin akçe avâ'id verirler.

Bu bâğın bâğçe üstâdı ve üç yüz halifesi var, hizmet ederler. Böyle bir nazargâh-ı Mehemed Hân-ı Gâzî'dir. Anda hünkârlara mahsûs kayıkâneler vardır. Kaçan pâdişâh Yeni Sarây'a ve gayrı yere gitmek murâd edinse kırlankıç kayığının kışında cevâhir kubbe altında mücevher taht üzre sâde cura zurna ve nakare faslı ederek Halîc'in tarafeyninde olan kat-ender-kat yalıları ve bâğ u bâğçe ve tershâneleri seyr [ü] temâşâ ederek murâd [ü] merâmları olduğu yere giderler.

Ve bu Tershâne bâğçesinde hâs-âhûr vardır. Anda küheylân-ı sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlara süvâr olup bâğın cânib-i şimâlinde Okmeydânı'na çıkup ol fezâda cirid ü çevgân oynadırlar. Cânib-i erba'ası böyle mesîregâh-ı bâğ-ı hıyâbândır. Ammerekallâhü Ta'âlâ. Hamd-i Hudâ hakîr anda fakîrâne çok ibâdet etmişiz.

Ve bunda hizmet eden bostâncılar cümle sâhib-i sülûk sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir ve elbette ber-hordâr olurlar. Zîrâ İslâmbol feth olunca Akşemseddîn hazretleri bu câ-yı dil-küşâda sâkin olup cümle merdân ve erba'în çıkarırdı ve hidmet edenlere hayr du'â ederdi. Anıçün huddâmları ber-hordâr-ı ömr olurlar. Ve bizzât Ebü'l-feth mübârek dest-i şerîfleri ile yedi servi dikmişdir. Cümleden serâmed mevzûn u hemvâr sebiz-gûn serv(er)lerdir. Ve bir serv dahi {Akşemseddîn hazretleri} mübârek dest-i şerîfleri ile diküp hâsıl etmişdir. Bi-emrillâhi Ta'âlâ âdetullâh bunun üzerine cârîdir kim serv dirahtı sebiz-gûn olur. Ammâ bu serviği

Akşemseddîn dikmek ile ak serv hâsıl olmuştur. Hâlâ zamânımızda temâşâgâhdır kim Çimşîrlik havzının kurbünde idi. (s.204)

Kasaba-i Kavak →İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.228, c.1)

Kasaba-i İrem Beğkoz

Kasaba-i İrem Beğkoz imâretlerin bildirir

Bir liman-ı azîmin sâhilinde sekiz yüz hâneli ve bâğ u bâğçeli ma'mûr u müzeyyen kasabadır. (---) câmi'i (---) binâsıdır ve (---) mescidi ve hammâmı ve mekteb-i sıbyânı ve esvâk-ı muhtasarı vardır. Çârsû-yı bâzârı içre dıraht-ı müntehâlar ile müzeyyendir.

Cümle halkı bâğbân ve hatab-keşân ve sayyâd-ı mâhîdirler. Gerçi Üsküdar mevleviyyeti hükmündedir, ammâ Âl-i Osmân pâdişâhlarının müneccimbaşlarına meşrûta yüz elli akçe pâyesiyle kazâdır ve Sultâniyye bâğçesi üstâdı ve bostâncıbaşı hâkimdir. Âb [u] hevâsı latîf bir şehr-i şîrîndir ve iskelesi önünde deryâ içre,

Evsâf-ı dalyan-ı Kılıçbalığı: Deryâda beş altı gemi direklerin birbirlerine bağlayup deryâyâ dikmişlerdir. Tâ zirve-i a'lâsında bir âdem nigezbânlık edüp direk depesindeki kadehinde durur. Karadeniz telattumundan rehâ bulan kılıçbalığı bu limana girüp şînâverlik ederken gemi direği depesindeki âdem elindeki taşı kılıçbalıklarının ardındaki taraf-ı deryâyâ atup *a'cebenî tulumbuhâ* kavli üzre taş deryâyâ tum deyüp düşünce fakîr balıklar limana doğru selâmetdir deyü firâr ederken deryâ etrâfın ihâta etmiş ağların ağzından içeri girince [139b] dîdebân herîf direk başından "Ala" deyü feryâd edüp cümle sayyâdlar balık şebekesinin ağzın sedd edüp ba'dehu içeride kalan kılıçbalıklarına kayıklar ile varup harbe ve tokmaklar ile urup sayd ederler. Ammâ kılıç[balığı], taşıdığı silâhına değmez bir tenbel balıktır bir kulaç mikdârı tavîl burnunda tîğ-ı Dahhâk'dan nişân verir kılıcı ağ deliğine girüp aslâ harekete kâdir olamaz. Lâkin eti sarımsaklı ve sirkeli terator ile tabh olursa gâyet ni'met-i nefîsedir. Bu dalyan, balık emîni üzerine yetmiş yük akçe iltizâmdır. Ve bu Beğkoz iskelesinden içeri bin adım ba'id,

Evsâf-ı Tokat bâğçesi: Ebü'l-feth Mehemmed Hân bu mahalde sayd [u] şikârda iken Makbûl Mahmûd Paşa Tokat kal'asın feth etdüğü {haberi} bu mahalde gelüp sürûrundan,

"Tîz şu mahalde bir hadîka binâ olunup ismine Tokat bâğçesi desinler ve sayd [u] şikâr olan vahşî hayvânları hıfz için etrâflarına bir tokat çiti-misâl çitler çekilsin" deyü fermân edüp bir kasr-ı tahtânî ve bir havz-ı azîm ve bir şâzrevân-ı

ibret-nümâ inşâ etmişler kim hâlâ âdem gerdeni-misâl hevâya pertâb edüp tâ kubbe-i âlîdeki altun tâsa urur bir kasr-ı azîmdir.

Bâğçe üstâdı ve yüz aded bostâncı neferâtları vardır. Bir ormanistân içre bir kûhî vâdîdir. Bir hammâmı ve müte‘addid kâ‘aları vardır. Pâdişâhlar sürgün avı edüp cümle hayvânâtı bunda tokada tıkup temâşâ ederler. Ekseriyyâ Sultân Murâd-ı Râbi‘ efendimiz bu câ-yı latîfden haz edüp ayş [u] nûş ederdi. Bunda bir çemenzâr yerde cirid-endâht etdikleri nişânı taşındaki târîhdir:

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve bundan içeri bir sâ‘at ba‘îd, (s.229)

Teferrücgâh-ı Akbaba Sultân: Bir belîde-i ma‘mûredir. İnşâ‘allâh mesîregâhlarda tahrîr olundukda Âl-i Bahâdır mesîresi ve Dereseği mesîresi ve Âlemdağı mesîresi ve Koyunkorusu mesîresi ve Yûşa‘ Nebî mesîresi mahallerinde tahrîr olunur kim hasretü'l-mülûk teferrücgâh-ı âlî-câylardır. Ve bu Beğkoz'un cânib-i cenûbunda leb-i deryâda, (s.229)

Bâğçe-i Sultâniyye: Bâyezîd-i Velî Hân binâsı bir cinân-ı bâğ-ı gülistândır. Bunda dahi serv-i serâmedler var kim kehkeşân-âsâ semâya ser çekmişdir. Ve sene (---) târîhinde Allâhu a‘lem Murâd-ı Sâlis asrında Özdemiroğlu Osmân Paşa, Gence ve Şirvân-ı Şamâkı yâhûd Tebrîz-i Dilâvîz'i harâb [ü] yebâb etdükde anda bir kasr-ı ibret-nümânın kubbesi ve pençere ve revzenleri ve câm u bâmları ve pençere kapakların bi'l-cümle huzûr-ı pâdişâha gönderüp anlar dahi bu ibret-nümâ kâr-ı üstâd zâyî‘ olmasın için bu Sultâniyye bâğçesi'nde leb-i deryâ üzr[e] bir kasr-ı İrem etmişlerdir kim ilâ yevminâ hâzâ cemî‘i üstâd-ı nakkâşân-ı Mânî ve Erjeng, Bihzâd, Velîcân-misâl nakkâş-ı cân gelüp seyr [ü] temâşâ edüp engüşt ber-dehen ederler kim bu kadar seneden berü leb-i deryâ hevâsından cemî‘i nukûş-ı garîbe ve acîbelerine fenâ gelmemişdir. Ve cemî‘i rû-yı arzda ve beyne's-semâ‘i ve'l-arzda mevcûd olan mahlûkât-ı zî-rûh bu kasırda mevcûddur kim kerrûbiyân kalemin çekmede âcizdir. Ekseriyyâ sayd [u] şikârı acâyib sihr-i mübîn tasvîr eylemişdir kim meşhûr-ı âfâkdir. Bunun dahi bâğçe üstâdı ve yetmiş aded neferâtları vardır. Ve bu bâğın cenûbunda muttasıl, (s.229)

Belîde-i İncirli: Leb-i deryâda üç yüz hâneli ve bâğçe evlerdir. Bir câmi‘i ve bir mescidi var, hammâmı Hezârpâre Ahmed Paşa sarâyındadır. Ammâ çârsû-yı bâzârı yoktur. Ve buna muttasıl, (s.229)

Evsâf-ı Çubuklu Bâğçe: Bâyezîd-i Velî, Selîm-i Evvel'i şehzâde iken Tarabefsûn'dan getirüp esnâ-yı kelâmda Bâyezîd-i Velî kahr edüp Selîm'i bu mahall-i gazabda sekiz çubuk urup "Sekiz seneye hilâfete işâretidir. Oğlan elem çekme zikr eyle, zikr târîhinden sonra te'dîbimle meydân-ı hilâfet senindir, al bu yediğin kuru çubuğu yere dik, sekiz sene meyvesin yiyesin" deyü niçe rumûzlar edüp şehzâde Selîm-i Evvel asâ-yı yâbis kızılıcığı yere diküp,

"Yâ Rabbî bu kuru ağaca meyve ver ve meyvesin meşhûr-ı âfâk eyle" deyü du'â edüp Bâyezîd-i Velî ve Kara Şemşeddîn hazretleri âmîn deyüp ol sâ'at kuru kızılıcık çubuğu yeşerüp berk [u] bâr verir. Her dâne-i [140a] kızılıcığı beşer dirhem gelir kerâmet-i Bâyezîd mi, Kara Şemşeddîn mi, Şehzâde Selîm mi böyle bir kuru çubuk meyve verdiğiçün hâlâ Çubuklu Bâğçe derler. *Îlâ mâşâallâh*, bunda olan kızılıcık bir diyârda yokdur. Her biri beşer dirhem gelir la'1-gûn Medîne hurmâsı kadardır.

Ba'dehu Selîm Hân sekiz deyenek acısına karşılık sekiz sene pâdişâh olup Bâyezîd-i Velî'nin nutk-ı dürer-bârlarıyla "Zikrullâh eyle, ez-zikr târîhinden sonra te'dîbimle hilâfet senindir" dedikleri vücûd bulup lafzû'z-zikr tokuz yüz yigirmi ikide Mısır'ı feth edüp Hâdimü'l-Haremeyn olup bu Çubuklu Bâğçe'yi ma'mûr [u] âbâdân etdi. Ve Edirne'ye giderken Çorlu'da çorlu olup ölüp bekâ dârına gitdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu Çubuklu Bâğçe'den yine cenûba leb-i deryâ ile ma'mûr bâğları ubûr edüp bin adımda, (s.229-230)

Kasaba-i İstavriz

Evsâf-ı kasaba-i İstavriz

Bu mahallerde deryâ mahlûklarında istavriz balığı çok olduğundan lisân-ı Rûm'da istavrizden galat İstavroz derler. Bir rivâyetde Yıldırım Hân, şehri Kostantîn fethine geldikde bu rabtadan İslâmbol'a geçerken bunda bir kenîse-i azîmde ceng olunurken biz bunu isterüz dediklerinden galat-ı meşhûr evlâ olup İstavroz derler.

Bu dahi Üsküdar mollâsı hükmünde olup (---) tarafından subaşılıktır. Cümle (---) aded mahalle ve cümle (---) aded bâğ-ı İremli kârgîr-binâ evlerdir kim cümle kiremitlidir. Ve cümle (---) aded mihrâbdır. Evvelâ (---) câmi'i

.....(2.5 satırlık yer boş).....(s.231)

Kasaba-i İstinye

Kasaba-i İstinye imâretlerin ayân u beyân eder

Evvelâ keferi zamânı sâfi deyrîstân imiş. Hâlâ Servi Burnu'nda kilisaların âsâr-ı esâsları zâhirdir. Ammâ cümleden İstinye nâm bir râhibin kenîsesi ziyâretgâhları idi. Ciniviz keferesi Galata'ya istilâ etdikde İstine nâm râhib deyrini bırağup cezîre-i Girid'e varup anda bir deyr binâ edüp anda sâkin oldu. Hâlâ ana dahi İstiyi kal'ası derler. Anniçün bu İstinye'ye Rûm lisânınca "İstiniye" derler. Bin pâre gemi alır bir liman-ı azîmin cânib-i garbında bin hâneli Rûm keferesiyle müslim hâneleri mahlût kasabadır. Üç câmi'i,

.....(1 satırlık yer boş).....

ve yedi mesâcidi ve bir hammâmı ve yigirmi aded dükkânları vardır ammâ hân ve medâris ve imâret yokdur. Lâkin bâğı ve bâğçesi çokdur. Ekseriyyâ fukarâları bâğbân ve limanında sayd-ı mâhî edüp kifâflanırlar. Ammâ körfez içre olmağile hevâsı ol kadar memdûh değildir.

A'yândan Müftî Yahyâ Efendi yalısı ve Yeniçeri efendisi Koyunzâde yalısı ve Hâdım Alî Ağa yalısı ve Beğ yalısı bunlar meşhûr yalılarıdır. Ve nev binâ Kelemser Boşnak {İsmâ'îl} Efendi yalısı cümleden mükellef sarây-ı âlî olmadadır. Ve ziyâretleri ma'lûmum değildir, ammâ İstinye limanı burnunda bir kasr-ı âlî teferrücgâh kasr-ı zîbâsı var, âyende ve revendeye mihmânhanedir.

Ve bu limanda beher şitâda iki yüz, üç yüz pâre gemi kışlaya bağlanır sekiz rûzgârdan emîn bir limandır. (s. 226)

Kasaba-i Kuruçesme

Kasaba-i Kuruçesme imâretlerin beyân eder

Leb-i deryâsı a'yân [u] eşrâf yalılarıdır. Andan içeri bir vâsi' dere içre bir mahalle-i müslimîn ve bir câmi' ve bir hammâm var. Gayrı on bir cemâ'at Yahûdî hâneleri ve üç mahalle Urum keferesi evleri vardır. Ve Yahûdîlerin üç sınago deyrleri ve Rûmların iki kenîseleri vardır.

Ve cümle iki yüz dükkânlardır. Bezzâzistânı ve hân-ı imâreti ve gayrı âsârları yokdur. Ancak bâğı ve bâğçesi çokdur. Bu dahi Galata niyâbeti ve yeniçeri yasakcısı ve subaşısı vardır.

Bu rabtanın şarkîsi bahrin karşı tarafı kasaba-i Kuzkuncuk'dur. Bunda dahi ziyâretgâh ve mesîregâh ve ârâmgâh yokdur. (s.223)

Kasaba-i Kûzenciyan → Mahalle-i Çömlekciler (s. 193, c.1)

Kasaba-i Kuzguncuk

Evsâf-ı kasaba-i ma‘mûr Kuzkuncuk: Vech-i tesmiyesi Ebû'l-feth asrında Kuzkun Baba sâkin olduğuyçün ismine Kuzkuncuk derler. Bu dahi Üsküdar mevleviyetinde (---) tarafından subaşılıktır. Cümle (---) aded hânedânlardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Nakkâş Paşa bâğçesin geçüp ve Öküz limanının ve Kaya Sultân sarâyı bâğın geçüp (---). (s.231)

Kasaba-i Nişâncı Paşa

Kasaba-i hâric Nişâncı Paşa

Hâric-i sûrun cânib-i garbında bir hevâdâr mğrtefi' kûh üzre hadîka-i Rıvânlı üç bin aded ma‘mûr u âbâdân ve müzeyyen sarây-ı azimli mahalle-i kebîrdir. (---) câmi' vardır. Cümleden Nişâncı Paşa câmi'i Sultân (---) (---) tuğra-yı garrâ hizmetine me'mûr idi. Cemâ'at-i kesîreye mâlij bir müferrih câmi'-i zîbâdır. (---) târihi budur:

Nişâni fikr bu binânın sâl-i garrâsın

Dedi mülhem anın târihini [de] hayr-ı Sultânî.

Sene (---).

Ve elli aded mescidi ve dörd aded tekyesi ve bir hammâm henüz binâ olundu ve yigirmi aded dekâkinleri vardır. Ammâ hânları yokdur. Lâkin Nişâncı Paşa'nın bir müferrih hammâm-ı dil-küşâsı vardır kim lâ-nazîr kabîlesşndendir. Eyyûb'a karîbdir. Süleymân Hân asrında olmak ile Mi'mâr Sinân binâsıdır.

.....(10 satırlık yer boş)..... (s.193)

Kasaba-i Ortaköy

Kasaba-i Ortaköy imâretlerin beyân eder

Kadîm-i a'sârda cümle kefereler sâkin imiş, ba'dehu Süleymân {Hân} asrında Defterdâr (---) Paşa leb-i deryâda bir câmi' binâ etmeğile sâ'ir a'yân-ı kibârlar dahi yalılar edüp ma'mûr olmuşdur. Sâhil-i bahrde bir derenin iki cânibinde iki bin üç yüz kat-ender- kat yalılı ve bâğlı ve bâğçeli sarâyılar ve büyütlardır.

Leb-i deryâdaki yalılardan ibtidâ Baltacı Mahmûd Ağa yalısı ve Şekerci Yahûdî yalısı ve İshâk Yahûdî yalısı ve (---) zâde yalısı ve Mi'mâr Mustafâsı yalısı ve Sâfiye Sultân yalısı ve Ekmekcizâde Ahmed Paşa yalısı ve Cığaloğlu Mahmûd Beğ yalısı ve Kara Hasanoğlu yalısı ve Çelebi Kethudâ yalısı ve Nakkâş Paşa yalısı, bu yalılardan mâ'adâ derûn-ı şehirde cümle kefereler ve Yahûdîler ile mâl-â-mâldır.

Ve cümle iki yüz mikdârı dükkândır. Çoğu meyhânelerdir. Hân ve imâret ve medrese ve bezzâzistân yokdur ammâ bâğı ve bostânları çokdur.

Hâkimi Galata mollâsı nâ'ibi ve subaşı ve yeniçeri yasakcısı vardır. Ve bostâncıbaşı dahi hükm eder ta'zîri serbestdir. Ancak Defterdâr Paşa câmi'i ve Baltacı Mahmûd Ağa mescidi var, gayrı yokdur.

Ve bir hammâmı var {binâ-yı Husrev Kethudâ, kâr-ı Mi'mâr Sinân} gâyet hevâsı hûbdur ve dellâkları mahbûbdur.

Sebîlhâneleri yokdur ammâ leb-i deryâda Tekeli Mustafâ Paşa'nın bir aynü'l-hayât çeşmesi târîhi budur:

Cân-fezâ çeşme-i sevâb oldu.

Sene (---).

Bu rabtada ziyâretgâh ve gayrı amâristân yokdur. (s. 223)

Kasaba-i Otakçılar

Evsâf-ı kasaba-i bîrûn-i sûr mahalle-i ma'mûr (---) (---) (---) rabta-i Otakçılar

Bu câ-yı ma'hûda dahi Ebü'l-feth asrında taraf-ı Rûm'a azîmet olundukda serâperde-i Osmâniyânı cümle hayyâmlar bunda kurup sâkin olduklarıyçün Otakçılar derler. Âb [u] hevâsı latîf hadîka ve rıdvânlı iki binden mütecâviz müzeyyen sarâyalar ve gayrı hâneler vardır. başka hâkimi ve Eyyûb Sultân mevleviyyeti hükmündedir. Eğrikapu'nun garbında bin adım ba'îd bir mürtefi' yerde vâkı' bir müferrih ve dil-küşâ semtdir.

Ve Otak Meydânı nâmıyla bir çemenzâr ve mesiregâh vâdîsi vardır. Cümle yârân-ı bâ-safâ ba'de'l-feth vâdîsi vardır. Cümle yârân- bâ-sâfâ ba'de'l-asr vâdîsi vardır. Cümle yârân-ı bâ-safâ ba'de'l-asr ol câ-yı ma'hûda var[u]p kesb-i tarâvet hâsıl edüp cilvelenirler.

Bu mahalde dörd câmi' ve on yedi mesâcid ve altı tekye {Emîr Buhârî tekyesi cümleden mam'ûrdur} ve üç hân vardır ammâ hammâmları çok olmağıle çârsû hammâmı yokdur.

Ve yüz mikdârı envâ'ından dekâkînleri vardır. Ammâ çârşû câmi'i (---) (---) binâsıdır. Cemâ'at-i kesîreye mâlikdir. (---) Târîhi budur: (---) (---) (---) (---).

Târîh-i sebîl-i Hüseyin Ağa:

Görüp anı dedi bu adb-i za'if

Târîh olsun sebîli hûb [u] latîf.

Ve dahi bu Otakçılar ile Edirnekapusu mâbeyninde tekye ve câmi'-i Emîr Buhârî ulu âsîtanedir. Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân'ı binâsıdır.

.....(5 satırlık yer boş)..... (s.193)

Kasaba-i Sarıyâr

Kasaba-i Sarıyâr imâretin beyân eder

Tâ İskender-i Zülkarneyn asrında ma'mûr bir şehri azîm idi. Zîrâ İskender bu mahalde deryâyı Karadeniz'i kesüp Akdeniz'e mahlût ederken bu mahalde altun ma'deni bulup deryâyı gayrı mahalden kesüp bu ma'den mahallinde bir şehir binâ edüp ismini şehri Fondura kodu, gâyet ma'mûr şehir idi.

Ba'dehu Cîniviz kıralı harâb edüp ba'dehu bu hâl üzre amâr olmuşdur. Leb-i deryâda bin mikdârı bâğ u bâğçeli ma'mûr hânelerdir. İki mahalle-i müslim ve yedi mahalle keferi ile ma'mûrdur. Ammâ Yahûdî bunda dahi yoktur.

Bir câmi'i (---) binâsıdır. Ve (---) mescidi ve bir hammâmı ve esvâk-ı muhtasarı vardır. Halkının çoğu Anadolu halkı olmağile cümle bâğbândır. Ve Rûm kefereleri cümle balıkçılar ve meyhânegiler ve gemicilerdir.

Ve bir vâsi' dere içre Çelebi Solak nâm bir sâhib-i tab'ın bir gül [ü] gülistân gül bâğı var kim Sultân Murâd-ı Râbi'in manzûru olup buyurdular kim,

"Ben Hâdimü'l-Haremeyn olsam gerek böyle bir ravza-i cinâne mâlik değilim" dedükde sâhib-i gaytân,

"Pâdişâhıma hibe olsun" demişler. Pâdişâh kabûl etmeyüp Solağa vâfir ihsânlar edüp "Bâğın amâr olsun" buyurmuşlardır, tâ bu mertebe bir İremzâtü'l imâd'dır.

Bundan gayrı cümle yedi bin bâğdır. Cümle dağları bâğlar zeyn edüp la'l-gûn kiraz-ı âbdârı meşhûrdur. Hisâr kirazı nâmıyla şöhre-i şehir olan gülnâr bu Sarıyâr'ındır kim her birinden yüzer katre âb çekîdeler, medhinde lisân kâsırdır. Her sene İslâmbol halkı bu şehirde üç ay sohbet ederler. (s.227)

Evsâf-ı ma'âdin-i zeheb: [138b] Âl-i Osmân devletinde tâ Sultân [(---)] asrına dek bu ma'den işleyüp zeheb-i hâlis altun hâsıl olurdu. Ba'dehu Defterdâr (-) Paşa ayâr dutup harcı hâsılına kifâyet etmeyüp mu'attal etdiler. {Ve, (s.227)}

Evsâf-ı ma'âdin-i tîn-i top kâlıbı: Bu türâbdan gayrı top kâlıbına tîn olmak ihtimâli yoktur. Asfarü'l-levn sakız misâli türâb-ı hâlisdir. Ka'r-ı zemînden çıkarup Tophâneye götürüp tahmîr ederler} (s.227)

Kasaba-i Südlüce

Kasaba-i Südlüce'nin câmi' ve mesâcid ve medâris ve hân [u] hammâmları ve tekyeleri ve sarây-ı âlîleri ve ziyâretgâhları târîhleriyle bildirir

Evvelâ kasaba-i Südlüce Eyyûb Sultân önündeki Halîc-i mâlihînin karşı şimâlinde er avret nümâyûn olduğu Halîc kenârında Galata mevleviyyeti nâhiyesinde başka subaşı hâkimli bin iki yüz ma'mûr [u] âbâdân bâğ-ı İremli sarâyılar ve gayrı âsâr-ı binâlar ile müzeyyen bir kasaba-i şîrindir kim lisân-ı Acem'de "Kend-i şîr" derler, lisân-ı Arab'da "Rabta-i leben" derler, Türkî'de "Südlüce" derler, Rûm'da "Galata" derler, cümlesi süd ma'nâsıdır. Zîrâ bu kasabanın

Nebâtâtı ve hevâsının letâfetinden südü hâlis olmağıle Südlüce derler.

Bu mahalden Eyyûb Sultân şehrine kayıklar ile ubûr olunur. Mâbeynehümâsı sığıldır, azîm keştiler gelemezler. Zamân-ı küffârda bu mahalde zencîr üzre cisr-i azîm var imiş, hâlâ âsâr-ı binâları nümâyândır. Bu mahalden yine deryâ ile Alîbeğköyü'ne ve Kâğıdhâne köyüne, cânib-i şimâle tokuz mîl mezkûr Halîc ile tarafeynin çemenzâr yerin temâşâ ederek Kâğızhâne'ye varılır. Ammâ kasaba-i Südlüce bu Kâğıdhâne boğazı ağzında vâkı' olmuş cümle hâneleri leb-i deryâdan tâ Ca'fer-âbâd dağına çıkınca biri biri üzre Halîc'e ve Eyyûb'a nâzır bâğlı ve bâğçeli hevâdâr dâr-ı amârlar ve cevâmi'lerdir.

Cümle (---) mahalle ve (---) câmi'dir. Cümleden mükellef kurşumlu Çavuş Paşa câmi'i çâr-kûşe, harpüşte tahta kubbesi ve bir tabaka mevzûn taş minâresi var.

Ve (---) câmi'i (---) {ve Hekîm Kaysûnîzâde mescidi Süleymân Hân'ın Mi'mâr Sinân binâsıdır.} Gayrısı mesâcidlerdir.

Ve dörd tekyesi ve bir hammâmı ve bir hânı ve elli mikdârı dükkânı ve iskele başında bir ârâmghâh-ı kân-ı irfân mesîregâh soffası var.

Ve sarây-ı vüzerâlardan Karaağaç yalısı leb-i deryâda dirahht-ı karaağaç ile hıyâbân olmuş bir yalıdır. Mukaddemâ Defterdârzâde İbrâhîm Paşa bâğçesi idi. Sultân Murâd-ı Râbi'in hâtırına bu bâğçenin âb [u] hevâsı hoş gelüp dâ'imâ bu iremde ayş [u] nûş edüp niçe bin kayık ve peremeler ile Kâğızhâne teferrücüne giden kimesneleri seyr [ü] temâşâ edüp ihsân [ü] in'âmlar ederdi. Hâlâ ol bâğ-ı İrem Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'in mülki olup pâdişâhlara mahsûs bâğçe oldu. Bostancı ustası ve huddâm bostâncıları vardır.

Andan Ebussu'ûd bâğçesi, bu dahi ana muttasıl sanavber dıraht ile zeyn olmuş gül [ü] gülistânlı bâğdır. Ebussu'ûd Efendi Tefsîr-i şerîf'in bu bâğda te'lîf etmiştir.

Ve buna muttasıl Bâzergânbaşı bâğı, müte'addid kâ'alar ile müzeyyen bir yalıdır.

Ve İbrâhîm Hânzâde yalısı, kadîm-i evvelde Sokullu Mehemmed Paşa binâsıdır. Bunda olan meyve-i gûnâ-gûn ve şükûfe-i ibret-nümûn bir bâğda yokdur.

Ve Re'îs Şâmîzâde yalısı, nev binâdır ammâ bâğçesi yokdur.

Ve Kemâl Efendi yalısı müfid [ü] muhtasardır. (s.201-202)

Ve tekyelerinde cümleden kâr-ı kadîm ve âsâr-ı azîm **tekye-i Ca'fer-âbâd**, Süleymân Hân huddâmlarından Ca'fer nâm bir sâhib-i tab' kimesnenin

hayrâtıdır. Şehrin bir mürtefi' zemîni üzre vâkı' olmuş gûnâ-gûn dıraht-ı âlîler ile müzeyyen ve (müzeyyen) müte'addid soffalar ile ve kâ'a ve matbahlar ile Câ'fer-âbâd'dır.

Süleymân Hân bu tekyenin deryâya nâzır bir köşesinde sâkin olup teferrüc ederken Hindûstân pâdişâhından hedâyâlar gelüp bir nakş-ı bûkalemûn telâtîn derisinden bir ta'âm sofrası ve yüz Hitâyî münebbid tabaklar ve yüz aded kâseyi ve niçe âlât-ı ta'âm zî-kıymet eşyâları bu tekyeye vakf eder. Ba'dehu bu şeyleri zorbalı asrında hazîneye alup sofrâ ile bir şeftâlû çekirdeğinden bir dervîşân keşkûlü kalmışdır kim garâyibdir. Hindûstân'da hâsıl olmuş şeftâlû çekirdeğinin nısfıdır. Hâlâ iki vukıyye su alır. Kenâreleri altun dâvâre ve sîm halhâllar ile bir ibret-nümâ sun'-ı Hudâ'dır. Nısfı hâlâ hazînededir. Selîm-i Sâni bu keşkûlden bilâ cur'a bâde-nûş etmiştir. Hakkâ ki yek-merdî kâse değil penc-merdî kâseden ziyâde bâde alır.

Ve bu tekyenin mücellâ der [ü] dîvârında olan hüsn-i hatlar ve ibret-nümâ nakş-ı bûkalemûn tasâvîrin evsâfı bir vech ile terkîm olunmaz. Hattâ Nakkâş Ağa Rızâ rû-yı dîvâra siyâh kalem ile bir kaya eşkâli üzre bir kepk-i vahşî tasvîr etmiş, Bihzâd-ı Mânî kalemin çekmede âcizdir. Cümle erbâb-ı ma'ârifin nazargâhı bir âsitâne-i teferrücâh-ı mesîregâh köşedir. **[123b]** (s.202)

Tekye-i Hasan-âbâd: Sultân Murâd-ı Râbi' asrında Unkapanı'nın iç yüzünde Pervîz Ağa nâm bir ağanın mün'im ü mâldâr abd-i memlûkü Hasan nâm köle âdemisi binâ etmeğile zürefâ-yı İslâmbol bu tekyeye Niznâm-âbâd tekyesi derler. "Niznâm" lafzı lisân-ı Rûs'da bilmem demektir. Ammâ cihân-nümâ bir püşte

üzre nev-âbâd Niznâm-âbâd tekyesidir. Sâhibü'l-hayrâtı hayâtda olmağile her ay başında cümle ehl-i teferruce salâ edüp hânende ve sâzendeler ile ziyâfetler ederdi.

Ve niçe tekye-misâl bâğçeler vardır. Ammâ cümleden (s.202)

Tekye-i Abdüsselâm bâğçesi: Hıyâbân-ı İremde âdem gâ'ib olur bir bâğdır. Cümle ehl-i hıref bunda teferruc ederler.

Ve bâğçe-i Alî Ağa ve bâğçe-i Eski Yûsuf ve bâğçe-i Ganîzâde şimâl cânibi Okmeydânı'na ve garb cânibi Halîc-i Eyyûb'a nâzır fisdık ve servi dırahtları ile müzeyyen bir bâğdır. (s.202)

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Südlüce: Evvelâ Çavuşbaşı câmi'i sâhasında deryâyâ nâzır hattât-ı Süleymân Hân, Hazret-i **Ahmed el-Karahisârî:** Kubbesi yokdur, ancak çâr-kûşe beyâz mermer sandûka içre medfûn olup seng-i mezârınd[a] olan hatlar bizzât kendiler tahrîr edüp mermere yazmışlar. Ammâ ibret-nümâ kazmışlar kim ol hatlar budur:

.....(1 satırlık yer boş).....

Cemî'i hattât [u] erbâb-ı ma'ârifin nazargâhı ve pesendîdesidir. (s.202)

Ziyâret-i sultân-ı şu'arâ Habîbî: Ferzend-i ercümend-i Acem'dir. Hakkâ ki pâkîze eş'ârı vardır. Selîm Şâh-ı Evvel'in nüdemâlarındandır. Bu Südlüce'de Ca'fer-âbâd tekyesi'nde medfûndur. "Ca'ferî mezheb olmağile Ca'fer-âbâd tekyesi'nde defn olunmağı vasiyyet etdi" deyü iftirâ etdiler.

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.202)

Kasaba-i Tarabya

Kasaba-i Tarabya imâretlerin beyân eder

Mâ-tekaddem leb-i deryâda bir balık dalyanı var imiş. Andan gayrı âsâr-ı binâ yok imiş. Selîm Şâh-ı Sâni, leb-i deryâyı teferruc ederken bu sayyâd-ı mâhî mahalline uğrayup gûnâ-gûn mâhîler sayd etdirüp ol mahalde niçe serv dırahtları vardır, ol servlerin sâyesinde tâze şikâr olunmuş mâhîleri pişirdüp ayş [u] tarab edüp zevk [u] safâ eder.

Ba'dehu vezîr-i a'zamı Sokullu Mehmed Paşa'ya fermân edüp.

"Bu mahalde bana bir çemenzâr soffa ve bir kasaba amâr edüp ismi Tarabya olsun" buyururlar. Andan bu kasaba ol asırda binâ olup ma'mûr olmuşdur.

Ba'dehu Murâd Hân asrında Yeniköy'ü Rûs keferesi urdukda bu Tarabya kavmi bahâdırlar olmağile Kazak ile ceng edüp kâfire bir dâne-i hardal

vermediklerinden küffâr-ı dūzah-karâr bu şehri âteş-i dūzaha urup berbâd edüp ba‘dehu bu meretebe henüz amâr olmadadır.

Cümle sekiz yüz kadar hânelerdir. Bir mahalle-i müslim ve bir câmi‘ var ve yedi mahalle cümle kefere evleridir. Ammâ mezkûr dalyan-ı mâhî mahalli ve ol servi çemenzârı mahalli hâlâ Gümrük Emîni Alî Ağa'nın yalısıdır, bundan azîm sarây-ı âlî yokdur.

Hammâmı ve gayrı imâretleri yokdur. Ve kırk elli aded esvâk-ı muhtasarı vardır. Ammâ bâğ u bâğçesi çokdur.

Ve yine bunun şimâlinde, (s. 226-227)

Kasaba-i Yedikulle

Evvelâ kasaba-i hâric-i Yedikulle, kefere zamânında nazarete ya'ni tâ'ûnlu yoldan gelmiş âdem şehre girmeyüp bu mahalde yedi gün sâkin olup Kostantıniyye'ye dâhil olduğüyçün bu câ-yı ma'hûda nazarete derlermiş. Ba‘de'l-feth Gâzî cümle tabbâğları ve salakhâneleri bunda koyup âbâdân ederler.

Leb-i deryâda kasaba-i ma'mûredir. Bir câmi‘i ve yedi mescidi ve bir hânı ve bir hammâmı ve yedi sebîli ve üç tekyesi vardır. Ve üç yüz aded Âh-i Evran kârhânesi ya'nî tabbâğ dükkânı vardır ve elli aded dutkalcı kârhânesi vardır ve leb-i deryâda yetmiş aded kirişçi kârhânesi vardır. Ammâ müteehhil mahallesi azdır, cümle mücerredân bâzârıdır. Hîn-i ma'rekede beş bin tüvânâ bekârı şehbâzları çıkar kim her biri birer Ahi Evrân'a benzerdir. Ammâ bu kasabanın bed-râyihasından gayrı kimesne bir ân dursa âdem helâk olur. Ammâ anlara ol bed-râyiha müşk [ü] amber gibi kokar. Müşk-bâr âdem yanlarına varsa haz etmezler. Ammâ gâyet mün'im âdemleri var. Bi-emrillâh Cenâb-ı İzzet mâllarına berekât-ı Halîl vermişdir. Meşhûrdur kim pîr [u] pîş-i kademleri Hazret-i Âh-i Evran halîfelerinin birine su'âl eder:

“Eteğindeki nedir?” meğer halîfenin dâmenindeki kelbneçâseti imiş. Hicâbından,

“Eteğindeki guruşdur” deyü cevâb eder. Hemân Ahi Evran,

“İlahî mâl [u] erzâkınız berekâtlı olup çok ola” deyü du'â ederler. İlâ hâze'l-ân tabbâğlarda müni'im âdemler çokdur. Hacı Alî nâm bir tabbâğın kırk yıllık kelb necâseti vardır. İngilis Frengleri kırk bin guruş verüp vermemişdir deyü meşhûr-ı âfâkdir.

Ve bu kasabanın hâricinde bir çeşme-i cân-fezâ'nın kemeri altında çâr-kûşe bir beyâz mermer üzre üstâd-ı merner-bûr bir kaz murgu tasvîri etmişdir kim diller ile ta'bîr olunmaz. Gûyâ zî-rûhdur. Efvâh-ı nâsda Kazlıçeşme nâmıyla meşhûrdur. (s.192)

Kasaba-i Yenikapu

Kasaba-i Yenikapu imâretlerin bildir[ir]

Yenikapu'nun hârici garbîde bir kasaba-i iremdir. Beş yüz mikdârı bağ u bağçeli gül-gülistânlı sarâyları ve hâneleri vardır ve Câmî'-i Merkez Efendi ve yedi zâviye ve bir hammâm. (---) mevlevîhânesi âsitâne-i azîmdir. Yetmiş aded fukarâyı Mevlevî hücreleri ve semâ'hânesi ve. İmâreti ve etrâfında çemen-zâr kurâları ve dıraht-ı azîmler ile ârâste ve pîrâste olmuş bir âsitâne. Ve Âsârî nâm bir ressâm-ı mânend-i Bihzâd gelüp bu âsitânenin rû-yı dîvârına kalın hat ile وهو العزيز الحكيم âyetini yazmışdır kim gûyâ mu'cizedir. Ve yine vech-i divâra bir şîr-i gurre tasvîri tahrîr etmiş kim gûyâ sâhil-i Şattu'l-Arab'da sayd [u] şikâra gezer bir eseddir. Her gelen şu'arâ esede münâsib ebyâtlar yazmışlardır. Diller ile tavsîf olunmaz. Ve dahi niçe bin kıt'a ebyât [u] eş'âr tahrîr olunmuş bir âsitâne-i Mevlevî'dir.

Ve bu kasabada yetmiş seksen mikdârı dekâkînleri vardır ve âb-ı hayât suları meşhûr [u] firâvândır.

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Yenikapu:

.....(6,5 satırlık yer boş)..... [117b] (s.192)

Kasaba-i Zâlpaşa

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Zâlpaşa

el-Mevlâ Mushî Efendi: Şerh-i Miftâh'a hâşiyesi olan Balı Efendi'nin mahdûmudur. Defterdâr câmi'î haremindedir medfûndur, {binâ-i Mi'mâr Sinân}.

el-Mevlâ Ahmed bi'l-Kâfzâde Efendi: Defterdâr câmi'î haremindedir medfûndur. Sene 965 [1557-58] de Kâfzâde verâ-yı Kâf'a kadem basup kâf kâfi oldu. Kad(?) (---) mahlasıyla sihr-i i'câz eş'ârı vardır.

el-Mevlâ Bâkî Efendi Mushîsı: Zâlpaşa rehğüzârında medfûndur.

eş-Şeyh Pîr Ahmed: Tarîk-i Eşref'dir. Edirne'de Pîr Alî Dede halîfesidir. Defterdâr câmi'î mukâbelesinde yatır.

eş-Şeyh Mahmûd el-Karamanî: Niğdevîdir. Defterdâr Mahmûd Paşa dârü'l-hadîsinde muhaddis iken merhûm olup anda medfûndur. [119a] (s.194)

Yeniköy Kasabası

Yeniköy nâm kasabanın hayrât [u] imâretlerin beyân u ayân eder

Sultân Süleymân fermânıyla ma'mûr olmağile Yeniköy derler. Ammâ leb-i deryâda üç bin hâne âbâdânlı ve bâğ u bâğçeli müzeyyen şehr-i cedîddir. Galata nâ'ibi hükmünde ve subaşısı ve yeniçeri serdârı ve çavuşu ve yasakçıları vardır. Zîrâ halkı cümle Trabuzanlı lecûc kavimdir ve halkı gâyet ankâ bâzergânlardır. Ve birer Mısır hazînesine mâlik kalyon ve şayka ve karamürsel sâhibi kefere re'îsleri var, anıñün kal'a-misâl ma'mûr sarâyıdır. Cümle üç mahalle-i müslim ve yedi mahalle kefere-i fecere vardır. Yahûdî'den aslâ nişân yoktur, sâkin olsa katl ederler. Zîrâ Laz tâ'ifesiyle Urum keferesi Yahûdî aslâ sevmezler.

Ve bu şehir içre üç câmi' var. Leb-i deryâda Kapudan Halîl Paşa câmi'i gâyet şîrindir ve (---) câmi'i (---). Bunlardan mâ'adâ mesâcidler.

Ve Hacı Ömer hânesi önünde yeniçeri ocağı avcıları Istanca dağlarında sayd [ü] şikâr etdikleri sığınların ve karacaların ve tablalıların lahmini bu Yeniköy'e getirüp pâdişâh için pasdırma yapup mezkûr Hacı Ömer hânesi önündeki çemenzâr fezâda perverde ederler. Zîrâ bu rabtanın âb [u] hevâsı latîfdir.

Ve bunda bir hammâm ve bir hân ve bekâr odaları ve iki yüz esvâk-ı muhtasarı vardır, ammâ yüz mikdârı hemân leb-i deryâda peksumâtcı kârhâneleri vardır. Zîrâ Karadeniz'e ve Akdeniz'e giden cümle gemilerin kapudanları peksumâtı Galata'dan ve bu Yeniköy'den alırlar. Anıñün peksumâtcı kârhânesi çoktur.

Ve tağları ve bayırlarında cümle tokuz bin mestûr bâğlardır. Bâde-i nâbı harâbâtîler beyninde memdûhdur ammâ inde'l-Hak mezmûmdur.

Bunda medrese ve bezâsten ve kal'a yoktur ammâ tûfeng-endâz askerîsi çoktur. Zîrâ bir kere sene (---) târîhinde rûz-ı ıydde Kazak-ı âk Karadeniz Boğazı'ndan üç yüz pâre şayka ile gelüp bu belîdeden bin âdem esîr ve beş Mısır hazînesi mâl-ı defâyin ve bu kadar kâlâ-yı zî-kıymet olup bî-bâk u bî-pervâ selâmetle dârü'l-bevârlarına gitdiler. Ol asırdan berü bu şehirde yeniçeri ocağından bir oda kolluk eder ve her gece bostâncıbaşı kayığıyla gelüp hıfz [u] hırâset eder. Ve ol zamândan berü kânûn-ı Murâd Hân-ı Râbi'dir, Karadeniz Boğazı hâricinde Terkoz nâm kal'ada ve Uskumru çayırında cümle yeniçeri oturakları ve korucuları çadırların kurup altı ay muhâfaza beklerler. [138a] (s.226)

~ 'un Köşkleri

Revân köşkü

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Evsâf-ı câmi'-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Gül Câmi'i) (s.105, c.1)

~ 'un Kurucuları

Hamd-i bî-hadd ü sipâs ve senâ-yı bî-add ü bî-kıyâs, ol perver[di]gâr-ı âlemîn üzerine olsun kim hitâb-ı kün ile bu arz [u] semevâtı ve mulevven kâ'inâtı ademden vücûda getirdi. Ve dürûd-ı bî-tu'add ol mahbûb u matlûb-ı Hudâ Muhammedü'l-Mustâfâ üzerine olsun kim feth-i kılâ' habîrül'l-fâtihîn ve sâhib-i eshâbü'l-mücâhidîndir ve vâris-i mülk-i dîn-i şer'-i mübîndir kim fâtihi Mekke [ve] Bedr-i Huneyn ve kâli'ü'l-bâb-ı kal'a-i Fahleteyindir, bu feth [u] fütühûtlardan sonra Yemen ve Mısır ve Şâm ve Kostantiniyye hakkında ümmetlerini terğîb etmek için niçe hadîs-i şerîfler buyurmuşlardır.

Zikrül'-ahâdîs elletî verade fihâ zikr Kostantiniyye;

قل رسول الله صلى الله عليه وسلم :

لتفتحن القسطنطينية ولنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش

H • ve M م ve K ك an Bişri'l-anevî ve fî kitâbı *Câmi 'ü's-sağîr*.

Ve bu rû-yı arzda İslâmbol'dan büyük belde-i ma'mûre olmaduğuna niçe bin delâ'ilât vardır. Ammâ Ebû Hüreyre radiyallâhu anh hazretleri rivâyetiyle bu hadîs-i şerîf-i tavîl delîldir.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : هل سمعتم مبيدنة جانب

فيها فالبر وجانبي منها في البحر . قالو نعم يا رسول الله قال

لاتقوم الساعة حتى يغيروها سبعون من بنى اسحق

..... (1.5 satırlık yer boş).....

Benî İshâk'dan murâd olan Ays'dır kim Rûm tâ'ifesi Ays evlâdlarındandır kim Kostantiniyye'ye mâlik olduklarına işâretidir.

Ve kelâm-ı kübbârdan bu ebyât dahi Belde-i tayyibe hakkındadır. Beyt:

Nahnü'l-lezî bâye 'ünâ Muhammeden

Ale'l-cihâdi mâ ye 'înâ ebeden

Ve niçe hadîs-i şerîfleri Ashâb-ı güzînden Mu'âviye hazretleri ve Hâlid ibn Velîd ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ve Abdül'azîz hazretleri istimâ' edüp;

"Âh fâtihi Kostantiniyye biz olaydık" deyü fâtihi Rûm olmağa sa'y-i belîğ edüp niçe kerre ashâb-ı güzîn Kostantiniyye'yi muhâsara etdikleri inşâ'allâhu ale't-

tafsîl mümkün olduğu merteye tahrîr olunur. Ammâ hübü't-ı Âdemden sonra ibtidâ bânîsin beyân eder. (s.13)

- SÜLEYMÂN, HAZRET-İ (bk. Fî beyân ta'mîr-i şehri kadîm ve kal'a-i azîm) (s.14, c.1)
- MELİK RAC'ÎM (s.15, c.1)
- YANKO (s.14-15, c.1)
- İSKENER-İ KÜBRÂ (s.16, c.1)
- PUZANTİN (s.17, c.1)
- KAYSER-İ RÛM (s.17, c.1)
- VEZENDON (s.17-18, c.1)
- YAĞFÛR (s.19-20, c.1)
- KOSTANTİN (s.20-21, c.1)

~ 'un Ma'âdinâtları

Kostantîn şehrinin dâhilinde ve hâricinde sun'-ı Hudâ ma'âdinâtları ayân ü beyân eder

Evvelâ be-emr-i Hudâ İslâmbol içre Sultân Ahmed câmi'inin imâreti altında bir gâr-ı azîmler var idi. Andan hikmet-i Hâlık ile bârûd-ı siyâh ve güherçile ve kükürd-i asfar çıkup zamân-ı ihtiyâcda andan alup def'-i ihtiyâc ederlerdi. Hikmet-i Rabbânî ve kazâ-yı âsumânîden ol gâra ra'd isâbet edüp Kostantîn asrında şehri Kostantîn'in niçe yerleri ol bârûdun ihrâk olmasından harâb oldu.

Bir rivâyetde Ebü'l-feth'in feth edeceği günler vâkı' oldu derler. Hulâsa-ı kelâm bu gâr-ı bârûd üzre ne kadar kâr-ı kadîm binâ-yı azîmler var ise evc-i âsumâna tayr-ı ebâbil gibi tayerân edüp İslâmbol'dan binâ pâreleri Üsküdar tarafında Salacak Burnu'na ve Kadıköyüne düşdüğü pâreler hâlâ zâhirdir. Ve bir pâre-i azîm dahi Tophâne tarafında Fındıklı nâm kasabanın şimâlinde Çizmeciler tekyesi önünde Kabataş nâm bir şeddâdî binâ pâresi deryâ içre yadır. İslâmbol'dan tayerân edüp anda düşdüğü muhakkaktır. Böyle bir mağâra-i azîm idi. Hâlâ yine mülûk murâd edinse zuhûra gelir. Ammâ şehir harâb olup hâsılı harcını ihâta etmez derler.

Ma'âdin-i sâni: İslâmbol'un cânib-i cenubunda Yedikulle'den nîm merhale Kumburgos nâm kal'a kurbünde bir gûne beyâz sâ'at kumu hâsıl olur. Anıniçün Kumburgazı derler. Eyle beyâz ve rakîkdir kim kuvvet-i basar fark edemez.

İslâmbol'un ve Frengistân'ın kum sâ'atçileri ve zergerleri andan rimâl alup isti'mâl ederler.

Ma'âdin-i sâlis: Edirnekapusu hâricinde Dâvûd Paşa Bâğçe-i hâssı kurbünde yedi yerde ma'âdin-i hacir vardır kim böyle bir sun'-ı Girdigâr bir diyârda yoktur. Bu kadar bin yıldan berü ilâ-yevminâ hâzâ beher yevm niçe bin haml-i himâr u bağı {taş} taşınup deryâda katre ve güneşde zerre mikdâr tenezzül bulmamışdır. Zîrâ be-emr-i Sâni' kesb-i hevâdan rûz-merre bitmededir. Ammâ Hızır Ma'deni derler bir sengîn taşdır. Ayasofya binâsıyçün Hızır göstermegile Hızır Ma'deni derler. Cümleden latîf ve kat' etmesi sehel âsân bir hacir-i makbûldür.

Ma'âdin-i râbi': Ebâ Eyyûb-ı Ensârî kasabası kurbünde tîn-i Ensârî derler bir ma'cûn-misâl tîn-i mülâyimdir. Andan gûnâ-gûn kûzeler icâd ederler. Gûyâ cezîre-i İlimni'de tîn-i mahtûm gibi bir râyiha-i tayyibesi vardır. Andan bir kerre âb-ı nâb nûş eden gûyâ âb-ı hayât nûş etmiş olur.

Ma'âdin-i hâmis: Kasaba-i Eyyûb Sultân ile kasaba-i Hâsköy mabeyninde olan buhayre içinden gavvâslar bir gûne tîn-i siyâh çıkarırlar, bundan dahi gûnâ-gûn kûzeler ve kâseler ve sifâl ve tabaklar ederler, bir garîb tîn-i garâyibdir.

Ma'âdin-i sâdis: Mesîregâh-ı Kâğızhâne nâm ferah-fezâda bârûdhâne çarhların deverân etdiren uyûn-ı Cendreci nâm âb-ı hayât Hind ü Sind ve Arab u Acem seyyâhânı içre meşhûr-ı âfâkdir. Anda bir gûne eğir kökü hâsıl olur kim Azak eğirinden ve Gerece {şehri} ve Kaniye kal'ası halîci eğirinden nâfi' bir eğirdir. Tenâvül edeni bin kerre geçirdir, aceb hâssası vardır ammâ nâdirdir. Ekseriyyâ su kaplıbağası mahlûku ol eğiri yiyüp semîn ve semiz olurlar. Galata'dan Freng tâ'ifeleri gelüp mezkûr kaplıbağaları sayd edüp cemî'i emrâz-ı muhtelifeye dâ'-i devâ için tenâvül ederler. Hakkâ ki bin kerre nef'i müşâhede olunmuşdur kim cemî'i zamânda ol bağaların me'kûlâtı eğir köküdür.

Ma'den-i sâbi': Kâğızhâne'nin şimâlinde Sarıyâr nâmında bir gûne tahmîr olunmuş tîn-i mûmesseki çıkar. Andan dahi kûze ve kâseler inşâ edüp a'yân [u] eşrâfa hedâyâ götürürler, gâyet makbûldür.

Ma'âdin-i sâmin: Karadeniz boğazları dâhilinde Sarıyâr kasabasında bir asfar'ül-levn bir kûh-ı bâla vardır. Tâ zirve-i a'lâsına varınca serâpâ bağ u bâğçedir. Ol cebel-i âlînin cânib-i şarkîsinde sâhil-i bahre karîb bir gârda zeheb-i hâlis ma'deni vardır. Ammâ Üngürüs ve Bundukânî ayârından hâlis altunu vardır. Kefere asrından tâ Sultân Ahmed Hân asrına gelince bin yük akçe iltizâm ile emânet bir

ma'âdin-i hâs idi. Defterdâr Ekmekcizâde Ahmed Paşa cevheri rakîk olup fâ'idesi şey-i kalîl oldu deyü sedd etdi. Hâlâ mu'attaldır. Ammâ yine taraf-ı sultândan fermân olursa bir a'lâ ma'dendir. Belağan mâ-belağ husûlü mümkündür. (s.30-31)

Ma'den-i tâsi': Göksu nâm hisâr mesîregâhındaki dağlarda bir güne taşlardan kireç hâsıl olur kim kardan ve pembe ve südden beyâz bir [19a] güne kireçdir kim rub'-ı meskûnda nazîri yoktur.

Ma'âdin-i âşir: Yine Göksu nâm mesîregâhda ahmer-gün bir güne türâb hâsıl olur. Andan dahi gûnâgûn bardaklar ve çanaklar ve sifâller icâd ederler. Ammâ hukemâ kavlince bu hâkin kûzesinden âb-ı sâfî nûş eden renc-i bâsûr-ı demevîden halâs olur, kerrât ile tecrübe olunmuştur.

Ma'âdin-i hâdî aşer: Şehr-i Üsküdar'ın dağlarında bir güne küfeki kayağan taşı hâsıl olur azîm vezni üzre iri parça parça kopar bir aceb seng-i hârâdır. Ekseriyyâ mezâristânlar için isti'mâl ederler. Ve

Ma'âdin-i isnâ aşer: Tophâne kasabası ensesinde Galatasarâyı nâmıyla mevsûf u ma'rûf sarây-ı pâdişâhînin altında Eski İslâmbol nâmıyla muttasıf ma'den-i hadîd oldur kim cemî'i dünyâda Eski İslâmbol demiri deyü meşhûr-ı âfâk olmuştur. Ammâ kân-i mâ-kânından bir ferdin haberi yoktur. Tâ Fezendo nâm kıralın zamânında Hazret-i Hızır Ayasofya mu'temedi iken anın ilkâsıyla bulunup Ayasofya'nın cemî'i hadîd mühimmâtı ve levâzımâtı Tavukbâzârı'ndaki Dikilitaş'ın bendleri bi'l-cümle mezkûr hadîd-i Eski İslâmbol'dandır. Tâ ki Sultân Bâyezîd-i Velî asrına dek râyegân olup huddâmları hadîd-i hâlis istihrâc ederlerdi.

Sultân Bâyezîd-i Velî bir dervîş-nihâd pâdişâh-ı Ebü's-Selîm olmağile bu ma'âdine her bâr gelüp âb [u] hevâsından hazz edüp bir kaç kerre çetr-i mülemmâ'lar ile ol câ-yı ma'hûda yatup bir kaç def'a ol mahall-i latîfde Hazret-i Risâlet'i menâmında görüp Hazret-i Risâlet ta'lîmiyle anda bir dâr-ı şifâ ve bir tahsîl-i ulûm için bir medâris inşâ edüp her kim anda bir kerre bism-i İlâh dedi ise müfessirûn ü muhaddisinden ulu kimesne olup âhir-i kâr sarây-ı hâs olmağičün huddâmân-ı ulemâ nân-ı hâssa koyup hâlâ bir âsitâne-i sa'âdethâne olaldan berü ile'l-ân ma'âdin-i Eski İslâmbol mu'attal olmasının sebebi oldur.

Ve bu hakîr âlem-i sabâvetimizde Sultân Osmân-ı şehîd asrında Kurşumlu Mahzen ile Topkapusu mâbeyninde Dımışkîhânedeki kârhânesi var idi. Ebü'l-feth Mehmed Hân binâsı idi. Sultân Mehmed mezkûr ma'denden hadîd cevherin

istihrâc etdirüp bu Dımişkîhâne'de üstâd-ı şemşîr-kârlara şeyhânî ve ma'arrâvî ve zivzikî tarzı seyf-i müczimler inşâ etdirirdi.

Hattâ Hakîr'in manzûru oldukda Sultân Murâd-ı Râbî'in kılıççıbaşısı Sağır Usta Dâvûd üstâdı Üstâd Mustafâ mezkûr Dımişkîhâne'de işlerdi. Kal'a hâricinde sâhil-i bahrde bir kârhâne-i azîm idi. Ba'dehu Sultân İbrâhîm cülûsunda Kara Mustafâ Paşa'yı şehîd etdikleri sene Devlet-i Aliyye helc ü melc olmağile Gümrük Emîni Alî Ağa mezkûr Dımişkîhâne'yi mîrîden alup kat-ender-kat Yahûdî hâneler yapup Dımişkîhâne'nin ve ma'denin dahi nâm [u] nişânı mün'adim oldu.

Ma'âdin-i sâlis aşer: Kân-ı insân Belde-i Tayyibe ya'nî kal'a-i Kostantiniyye'dir kim bunda olan âdem deryâsı ve benî âdemin mahbûb [u] ra'nâsı bir diyârda yokdur illâ İslâmbol'da çokdur. Hattâ meşhûrdur, vech-i arzda bin âdem ölür ve bin bir âdem doğup bir âdemden tenâsül bulur derler. Eyle bir sevâd-ı mu'azzam şehri kebîrdir kim şehri İslâmbol içre bin âdem merhûm olsa yine âdem deryasından omuz omuzu sökmez böyle bir gulgule-i Rûm'dur {anıniçün İslâmbol'a ma'den-i kân-ı insân derler}.

Eğer cemî'i âsâr-ı binâları ve imâretlerin birer birer takrîr ü tahrîr etsek bir mücelled kitâb olur. Ammâ mahalli ve münâsebeti geldükde Âl-i Osmân devletinde amâristânını beyân ederiz. Ammâ Kostantîn asrındaki âbâdânlığı sâ'ir kayâsıra ve batâliseler zamânında ma'mûr olmamışdır.

Kostantîn İspanya'da Rim Papa iken yüz sene mu'ammer kiral olup İslâmbol'a istilâ etdikden sonra zuhûr-ı tantana-i Kostantîn otuz seneye müntehî olup ba'dehu taht [u] raht [u] bahtı vücûd-ı bî-bahtından tehî olup (---) mahalde gûristânına gömdüler.

Yerine İlyanuş nâm bir veled-i pelîdi mesnednişîn oldu. Bu İlyanuş re'âyâ-perver olmayup ayş [u] nûş ve fisk [u] fücûra zâhib olmağile cümle halk kendüden rû-gerdân olup bunun zamânında niçe mülûklar tama'-ı hâma düşüp İslâmbol üzre asker çeküp kimi müstevlî olup kimi bî-feth avdet edüp üç yüz sene bu hâl üzre İslâmbol için ceng [ü] cidâl [19b] ve harb [ü] kıtâl olup âhir İskender vefâtı târihinden 882 [1477-78] sene sonra Hazret-i Risâlet-penâh vücûda gelüp rû-yı zemîne velvele salup kırk yaşında sâhib-i nübüvvet oldukda ba'de hicreti'n-nebeviyye 17 sene sonra Mekke-i Mükerrreme'yi Kureyşler destinden feth edüp zamân-ı sa'âdetlerinde Şâm-ı şerîf dahi feth olundu, be-dest-i Hâlid ibn Velîd ve

Esved ibn Mikdâd ve yetmiş bin Sahâbe-i güzîn-i sâhib-çihâd feth-i Şâm'da mevcûdlar idi.

Mâlik-i Dımışk, Hırkîl kaysere Arz-ı Mukaddes'de bir câ-yı menâs kalmayup âhir karârı firara mübeddel olup deryâ-misâl asker ile İslâmbol üzre varup hâh-nâ-hâh devletleri ber-geşte olmuş Yûnâniyân elinden Hırkîl kayser şehri Kostantîn'i alup müstakil kiral-ı dâll olup bu dahi amâr etmeğe mübâşeret etdi. (s.31)

Ammâ beri Mekke ve Medîne taraflarında Hazret-i Risâlet-penâh günden güne emr-i Hudâ ile mücâhidün fi-sebîlillâh olup bizzât kendüleri yigirmi sekiz gazâ edüp tokuz gazâda kâfirler ile mukâtele olmuşlardır. Meselâ gazâ-yı Bedr ve gazâ-yı Uhud ve gazâ-yı Handak ve gazâ-yı Benû Ferîd [Kurayza] ve gazâ-yı Beni'l-Mustalık ve gazâ-yı Hayber ve gazâ-yı Mekke ve gazâ-yı Huneyn ve gazâ-yı Tâif ve on tokuz gazâda Hazret-i bâ-izzet bile gazâ etdiler. Ammâ harb [ü] kîtâl ve ceng [ü] cidâl olmadan düşman itâ'at edüp harâc kabûl etdiler.

Meselâ gazâ-yı Vüddân ve Ebevâh ve Nevât ve el-Asîr ve Benî Selîm ve es-Sevîk ve Gatafân ve Bahrân ve Beni Kaynukâ' ve Hamrû'l-eşedd ve en-Nasîr ve Zâtû'r-Rikâ' ve Bedrû'l-ahîr ve Havkatû'l-cedel ve Benî Lihyân ve Zîkard ve el-Hudeybe ve gazâ-yı Tebûk ve gazâ-yı el-Kazâ sefer olup bâ-sulh gazâlar bunlardır, ammâ sefer-i seriyye oldur kim Mücâhid [ü] Ensârdan biri serdâr-ı zafer-şî'âr olup otuz tokuz kerre ve dahi ziyâde sefer olmuşdur derler. Siğîr kitâblarında mastûrdur.

Bu tarz üzre cümle Ashâb-ı güzîn mâl-ı gazâ ile muğtenim olup ümmet-i Resûlullâh yevmen-fe-yevmen mansûr [u] muzaffer oldular. Ve Hazret-i Risâlet-penâh'a kırk yaşında nübüvvet gelüp müddet-i risâletleri 23 sene oldu ve müddet-i ömr-i azîzleri 63 sene olup nübüvvetden sonra Mekke münkirleri ile hüsn-i zindegâne etmek mümkün olmayup emr-i İlâh ile Medîne-i Münevvere'ye hicret edüp on sene Medîne'de mutavattın olup ikinci senede sıyâm farz olup ve kible Kudüs'den Mekke'ye:

فول وجهك شطر المسجد الحرام

âyeti ile {kible} tahvîl olunup eyyâm-i nübüvvetlerinde otuz bin kerre mu'cizât-ı bâhireleri zâhir olmuşdur. Ve Cibrîl-i Emîn izn-i Hak ile zemîne otuz bin kerre nüzûl edüp Hazret'in şeref-i sohbetleri ile müşerref olmuşdur. Yigirmi yedi bin kerre bizzât Hazret'e bilâ-vâsita buluşup üç bin kerre sâ'ir enbiyâya nüzûl etmişdir. Vallâhu a'lem.

Bizzât Hazret-i Risâlet-penâh velvele-âra bir hâtemü'l-enbiyâ oldu kim rub'-ı meskûnda olan papalara ve kırallara ve kayâsıralara ve batâliselere nâmeler ile elçiler gönderüp Dağıstân kavmi İslâm kabûl etdiler.

Ve Acem ve Belh u Buhârâ ve Horasân kavmi ve Maskov'da Heşdek kavmi ve Leh'de Libka kavmi ve İspanya'da Mübtecel kavmi cümle Hazret-i Risâlet-penâh'ın yarlığ-ı belîğ-i sa'âdetine itâ'at edüp İslâm kabûl etdiler. İlä-yevminâ hâzâ anlar kâfiristân diyârlarında mü'min ü müvahhid müselmânlardır.

Ammâ Mısır kavmi ile Kostantîn halkı İslâm kabûl etmeyüp Hazret-i Risâlet-penâh Mısır ve İslâmbol fethi için ümmetlerine terğîben niçe hadîs-i sahî[h]ler buyurmuşlardır kim bâlâda münâsebetle tahrîr olunan hadîs-i sahîhin biri Müslim [ve] Buhârî'den ve Kitâb-ı Câmî'ü's-Sağîr'den yazılmışdır.

Zikrû'l-ahâdîs elletî verade fihâ zikr Kostantiniyye;

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

لتفتحن القسطنطينية ولنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش

Bu hadîs-i sahîh an Bişri'l'anevî ve Hâkim'de dahi mastûrdur. Ve Kostantîn[iyye] hakkında niçe hadîsler dahi vardır. Bu hadîs-i şerifleri cümle Sahâbe-i kirâm Hazret'den istimâ' edince;

"Âh fâtihi Kostantiniyye ben olaydım" deyü cümle kibâr-ı Ashâb-ı güzîn tama'a düşüp âmâde olurlardı. El-abdü yüdebbiru vallâhu yukaddiru, tâ ki evsâf-ı Kostantîn ile cemî'i Ashâb-ı kibârın gûşları pür oldu. Âhirü'l-emr [20a]

Rihlet-i Resûl-i Hudâ be-civâr-ı Celle ve Alâ altmış üç yaşında mâh-ı Rebi'ülevvel'in on ikinci gece isneyn gecesini vaki' olup Medîne-i Münevvere'de medfûndur. Andan mesned-nişîn-i hilâfet Hazret-i Ebâbekir, andan Hazret-i Ömer, andan Hazret-i Osmân andan Hazret-i Alî, andan Hazret-i İmâm Hasan hüsn-i rızâları ile hilâfeti ferâğat etdi. Andan İmâm Hüseyin eş-şehîd be-dest-i Yezîd ibn Mu'âviye. Andan hilâfet Âl-i Emeviyyûn'dan halîfe-i rû-yı zemîn Mu'âviye oldu. (s.32)

~ 'un Mahalleleri

Aydın Çavuş Mahallesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Hacıahmed mahallesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Ketehorya mahallesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Badille	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)

Mahalle-i Büyükdere	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Cum'abâzârı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Çelebi Çetinkoz	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Depebaşı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Emîrefendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Hamdîfendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Kocapiyâlepaşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Kankıkozar	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Kâsım Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Kocapiyâlepaşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Kulaksız	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Küçükdere	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Küçükpiyâlepaşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Piyâle Kethûdâ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Sinânpaşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Tatavla	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Türbedâr	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Uşşâkî	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Mahalle-i Yeldeğirmeni	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)
Sarı Kethudâ Mahallesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.208, c.1)

~ 'un Matbah-ı it'âm İmâret

Mahrûse-i Kostantniyye'de ne kadar matbah-ı it'âm imâret var ise anı bildirir

Evvelâ ol Râzık-ı Hudâ-yı kerîm ve Hâlik-i Cennet-i na'îm-i mukîm üzerine sadlek hamd [ü] senâ olsun kim cümle mevcûdâtın ni'meti anın üzerinedir kim, âye[t]:

ومامن دابة في الارض الا على الله رزقها

nassı üzre ol Rabbü'l-âlemîn İslâmbol'un fethin Ebü'l-feth'e ihsân edüp ol dahi Kerîm ve Ganî ismine mazhar düşüp hünkârlık edüp ibtidâ gurebâ ve fukarâ ve zu'afâya ni'met-i uzmâyı bezl etmek için ibtidâ imâret-i sarây-ı cedîd mâh [u] sâl bi'l-guduvvi ve'l-âsâl bay u gedâya ve hâs [u] âmma yevmiyye üç kerre ni'meti mebzûldür.

Andan, imâret-i Sultân Mehemed Hân Ebü'l-feth imâret-i Sultân Bâyezîd-i Vefî: Bunun dahi merreteyn hâs [u] âmma sofrâ-i bî-imtinânı mebzûldür.

Andan imâret-i Sultân Selîm-i Evvel.

Andan imâret-i Sultân Süleymân Hân.

Andan imâret-i Şehzâde Mehemed Hân.

Andan imâret-i Sultân Ahmed Hân.

Andan imâret-i Hâsekî Sultân kurb-ı Avretbâzârı.

Andan imâret-i Vefâ Sultân.

Andan imâret-i Eyyûb Sultân.

Andan imâret-i Şehzâde Cihângîr Sultân kurb-ı Tophâne.

Andan imâret-i Mihrimâh Sultân cânib-i Üsküdar.

Andan imâret-i Vâlîde-i (---) Hân cânib-i Üsküdar.

Andan imâret-i Kösem Sultân vâlîde-i Sultân Murâd Hân ve İbrâhîm Hân ve Osmân Hân' {dır}. *Rahmetullâhi aleyhim ecma 'în.*

Bunlardan mâ'adâ niçe yüz tekyelerde matbah-ı Keykâvûslar vardır. Ammâ imâret-i selâtîn-i selef bunlardır kim beher yevm ilâ-hâze'l-ân merreteyn fukarâ ve mesâkîne ve pîr [u] cüvâne ve âyende vü revendeye birer nân-pâresiyle birer tâs şûrbâsı ale'd-devâm mebzûldür. Bu hakîr elli bir senede on sekiz pâdişâhlığ u kırallık yer seyâhat etdim, bu mertebe manzûrumuz olmamıştır.

İnkirâzu'd-devrân ni'met-i Âl-i Osmân dâ'im ola. (s.152)

~ 'da Medfûn Olan Evliyâlar

Belde-i Tayyibe'nin enderûn [u] bîrûnunda medfûn olan kibâr-ı evliyâü'l-ârifîn ve asfiyâü'l-vâsilîn, *haccallâhu ale'l-âlemîn, radiyallâhu Ta'âlâ anhüm ecma 'în ve kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-mübîn ista'antü billâhi ve bihi'l-avnü'l-mübîn* hazretlerinin mümkün olduğu mertebe ziyaretlerinin ve müte'addid kümmelîn ve fuzalâü'd-dehrden olan şeyhülislâmları ve ulemâ ve sulehâları ve meşâhîr mollâları ve hâl sâhibi meşâyihleri ziyâret edüp târîhleri ve âsâr-ı binâları ve medfûn oldukları semtleri ile ayân u beyân olunur *Ve bihi nesta 'în.*

Evvelâ kal'a-i Kostantıniyye dahi dest-i küffârda iken Âl-i Emeviyyûn asrında İslâmbol üzre tokuz kerre sefer edüp üç kerre nısfın sulh ile feth edüp İslâmbol içre niçe niçe bin Sahâbe-i güzîn sâkin olup Kocamustafâpaşa haremindedir ve

Cübbealîkapusu'nun iç yüzünde Gül Câmi'i ve Sirkeci tekyesi'nde ve Şehîdkapusu hâricinde ve İslâmbol'un içinde niçe bin sahâbeler medfûn olduğu ve Kâsımpaşa'da Tershâne ardında niçe bin sahâbe-i kirâm âsûde olduğu ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ba'de Hicreti'n-nebeviyye sene (---) târîhinde serdâr-ı mu'azzam olup İslâmbol'da şehîd olduğu ve Hârûnu'r-Reşîd hilâfetinde Baba Ca'fer Sultân elçilik ile İslâmbol'a gelüp Zindânkapusu dâhilinde medfûn olduğu bâlâda ale't-tafsîl tahrîr olunmuşdur. (s. 174-175)

Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (s.175, c.1)

~'da Medfûn Olan Vüzerâlar

İslâmbol içinde medfûn olan vüzerâların imârât-ı kubâbları ve târîhleri ile ziyâretgâhların ayân u beyân eder

Evvelâ türbe-i vezîr-i Ebü'l-feth Gâzî Makbûl Mahmûd Paşa câmi'i haremindedir bir kubbe-i âlîde medfûndur. Târîhi budur: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ziyâret-i Koca Mustafâ Paşa kurb-ı bâb-ı Silivri. Bâyezîd Hân vezîrîdir. Türbesinin târîhi böyle merkûmdur:

Süleymân Hân sâhib-i cîsr. (---)

Târîh-i vefât-ı Küçük Mustafâ Paşa vezîr-i Süleymân Hân eş-şehîr sâhib-i cîsr:

*Bildi merhûm Mustafâ Paşa
Köprüdür fi'l-hakîka bu dünyâ*

*Geçdi merhûm dediler târîh
Köprüden geçdi Mustafâ Paşa. Sene (---).*

Târîh-i türbe {ve sebîl-i} fâtihi Yemen Sinân Paşa:

Görüp itmâmını hâtif dedi târîhini ol dem Sinân Paşa.

Târîh-i vefât-ı Pîrî Paşa sülâle-i {Hazret-i Ebûbekir, vüzerâ-i} Selîm Şâh-ı Evvel:

Pîrî Paşa'nın mekânın Adn ede Hayy-ı Vedûd.

Sene 999 [1590-91].

Târîh-i türbe-i Bayram Paşa:

Mehbit-ı nûr-ı Hudâ ola bu türbe dâ'imâ.

Sene (---).

Târîh-i vefât-ı Bayram Paşa, vezîr-i Murâd Hân-ı Râbi', Bağdâd'a serdâr olup giderken (---) nâm mahalde merhûm olup na'sı İslâmbol'a geldi ve Avretbâzârı'nda bu türbesinde defn olundu. Târîh:

Eyledi Bayram Paşa Adn-i a'lâyı makâm.

Sene (---).

Târîh-i merkad-i Hüseyin Beğ ibn Kapudan Hasan Paşa kurb-ı harem-i câmi'-i Şehzâde:

Debîri lütf-ı Hâdî çün ana kam'-ı atâ yazup

Hüseynin ola ukbâda makâmı Cennet-i me'vâ.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Süleymân Paşa, vezîr-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' eş-şehîr Kul Kethudâsı Süleymân Paşa, kurb-ı Sarrâchâne:

Ey Nisârî dediler târîhini tahsîn edüp

Türbe-i pâk-i Süleymân. Zihî vâlâ makâm.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Husrev Paşa-yı Atık, kurb-ı Yenibâğçe, bu târîh bir musanna' ve murassa' türbe kapusu üzre merkûmdur:

Hak kıyâmetde inâyet eylesün

Mustafâ ana şefâ'at eylesün

İşidenler dediler târîhini

Dâ'im Allâh ana rahmet eylesün.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Köpürlü Mehemed Paşa, vezîr-i a'zam-ı Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' kurb-ı Dikilitaş:

Dedî tahsîn ile gördükde Nisârî târîh

Türbe-i bî-bedel u câ-yı Mehemed Paşa.

Sene (---).

.....(16 satırlık yer boş)..... **[106b]** (s. 174)

~ 'un Medreseleri

Şehr-i İslâmbol'da ne kadar dâr-ı tahsîl-i ulûm medâris-i selâtîn ve vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı kibâr ve mîrimîrân medreseleri var ise alâ-kadri't-tâka târîhleri ve pâyeleri ile beyân eder

Evvelâ şehr-i İslâmbol içre medrese nâmıyla binâ olunan ba'de'l-feth Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî binâsı medrese-i Ayasofya-i Kebîr: Mâtekaddem kefere zamânında dahi bîtrîk ve kıssîslerin incilhâneleri idi. Hâlâ beyne'l-ulemâ (---) (---) pâyesidir.

Andan medrese-i sâni Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân-ı Sâni ibtidâen Âl-i Osmân binâsı İslâmbol içre bu medreselerdir. Sultân Mehemed Hân câmi'inin taşra harem-i kebîrinin yemîn [ü] yesârında ya'nî şimâlinde ve cenûbunda sekiz aded medreselerdir kim beyne'l-ulemâ medâris-i Semâniyye derler.

Ulûm-i dîniyyeyi terğîb ü ta'zîm ve ahâlîsini ikrâm ü tefhîm için numûne-i Heşt Behîşt-i cihân medâris-i Semân binâ etdi ki levâiyih-i ulûm-ı nefise ile her bir medresenin sahnı bir hadîka-i bâğ-ı Rıdvân'dır. Miyân-ı ulemâda pâyesi (---) âlîdir. Ve Harîm- i kebîrin kible kapusu dibinde sıbyân-ı müslimîn için bir dârü't-ta'lim-i Kur'ân binâ etdi.

Ve bu medârislerin cânib-i şarkîsinde yol aşırı marazî ve fakîr fukarâya ve mesâkîn için bir dârü's-şifâ etdi kim beyt:

Bir aceb dârü's-şifâdır kûy-ı yâr

Hasta varan mübtelâsı hoş gelür

mazmûnu üzre anda olan üstâd-ı kâmil ü amâmil-i hâzik fassâd-ı âmil hukemâlar ehl-i derde dâ'-i devâ edüp elbette ifâkat bulur bir âsitâne-i cân-bahşdır. El-hâsıl ibret-nümâ mûristân ve bîmâristândır.

Ve bu Medâris-i Semâniyye'nin şimâlinde ve cenûbunda sühtevât tetimmeleri vardır. Cümle üç yüz altmış altı hücrelerdir. Her hücrenin içinde dörder beşer tâlib-i ilm sühceler vardır. Her hücrenin lahmiyye ve şem'iyeleri cânib-i vakıfdan mu'ayyineleri vardır.

Ve bu ulemâya bir dârü'z-ziyâfe âsitânesi vardır. Ve bir matbahü't-ta'âmı var kim yetmiş kubbedir, gûyâ matbah-ı Keykâvus'dur, şeb [u] rûz merreteyn bay [u] gedâ-yı fukarâ-yı mesâkîne ni'meti mebzûldür. Ve bu imâret kurbünde bir kârbânsarây var. Ve devâbbât-ı müsâfirîn için bir ıstabl-ı Anterîsi var, üç bin at ve

katır ve deve makûlesi hayvânât alır. Böyle bir hayrât-ı azîm ve medâris-i kadîmelerdir.

Andan medrese-i Sultân Bâyezîd-i Velî: Yine câmi'inin taşra haremi cenûbunda bir medrese-i azîmdir. Dersiâmı şeyhülislâm ve nezâret dahi müftilere meşrûtdur.

Andan medrese-i Sultân Selîm-i Evvel ki fâtihi-i Mısır'dır. Yenibâğçe kurbünde Halıcılar Köşkü nâm mahalde bir binâ-yı azîm medrese-i kadîmdir. Ammâ Süleymân Hân binâ edüp pederi rûhuna hibe eylemiştir. Evkâfi Yenibâğçe sahrâsının nebâtât [u] giyâhâtı ve hadâyıkât [u] besâtînleridir. Bu fezâ-yı dil-küşâ ve sâha-i meserret-efzânın tûlu kâmil bir mîldir. Ve bu çemenzâr-ı hoş-nümânın arzı nısf mîldir. Ve bir çemenzâr-ı hoş-nümâdır kim sebzezâr-ı bisât-efzâdır. Hattâ Selîm Hân-ı Evvel hîn-i cülûsda pederleri Bâyezîd Hân üzre Acem ve Mısır seyâhatinden gelüp hurûc etdikde bu sahrâ içre serâperde-i Selimîsin kurup meks etdiklerinde a'yân-ı İslâmbol'un ekseri bu sahrâda bî'at etdiklerinden dâ'imâ bu sahrâ-yı çemenzâra gelüp cilvelenirler idi. Ba'dehu Süleymân Hân, Selîm Hân medresesine bu sahrâya vakf eyledi.

Andan medrese-i Sultân Süleymân, şimâlinde ve cenûbunda dörd aded medreselerdir kim midhatinde lisân kâsırdır. Ve bir dârü'l-hadîsi ve bir dârü'l-kurrâsi ve başka ilm-i tıb medresesi ve bir imâreti ve tevhânesi ve bîmârhânesi ve müte'addid hammâmları, dârü'z-ziyâfesi ve âyende vü revendeye mihmân-hânesi ve ıstâbl-ı Anterîsi ve mekteb-i sıbyânı ve sâ'ir imâretleri hadden efzûndur.

Ve Şehzâde Mehemmed Hân medresesi, beyne'l-ulemâ (---) pâyesidir. {Cümle Mi'mâr Sinân binâsıdır}.

Ve Sultân Ahmed Hân medresesi, pâyede (---) (---) (---) (---) **[91b]**

Târîh-i medrese-i Şâh Hûbân kurb-ı Kasr-ı alay:

Yapdı bu medreseyi Şeh Hûbân

Olmaya izz ü şerefden hâlî

(s.149)

Emelî gördü dedi târîhin

Dâr-ı tahsîl u mekân-ı âlî.

Sene (---).

Târîh-i medrese-i Kara Mustafâ Paşa cenb-i Parmakkapu:

Seyr edenler birbirine gösterüp dedi târîhin

Mustafâ Paşa baka yaptı ne zîbâ medrese.

Sene (---).

Medrese-i Mu'îd Ahmed Efendi, kurb-ı Kadıçeşmesi musanna' ve cedîd medrese-i müzeyyendir.

Ve medrese-i Hâmid Efendi, mahalle-i Filyokuşu.

Ve medrese-i Hasan Paşa kurb-ı sarây-ı Cân-pûlâdzâde, târihi budur:

Sadr-ı bülend kadr-i Hasan ki zamânda

Oldur kemâl-i lütfile cûyâ-yı ehl-i fazl

Rûhî erince medrese itmâma zevk edüp

Târîh söyledim ana me'vâ-yı ehl-i fazl.

Sene (---).

Diğer târih-i zîbâ:

Âsaf-ı sâhib-kerem

Dâver-i âlî-himem

Mâlik-i seyf [ü] kalem

Sadr-ı mükerrerem Hasan

Söyledi târihini

Rûhî-i sâhib-keâm

Oldu bu âlî binâ

Ba'is-i nâm-ı hasan.

Sene (---).

Hakkâ ki binâ-yı âlîdir. Tahtında serâpâ dekâkînlerdir. Gâyet mussana' fevkânî binâ-yı azîmdir.

Andan medrese-i İsmehân Sultân, dâhil-i bâb-ı Edirne.

Ve medrese-i Caf'er Çelebi.

Ve medrese-i Kadı Mahmûd Efendi.

Ve medrese-i Murâd Paşa.

Ve medrese-i Dâvûd Paşa.

Ve medrese-i Eski Alî Paşa.

Ve medrese-i Mesîh Paşa.

Ve medrese-i Rüstem Paşa {Mi'mâr Sinân [binâsı]}.

Ve medrese-i Çivizâde kurb-ı Zeyrekbaşı.

Ve medrese-i Kepenekci.

Ve medrese-i Başcı İbrâhîm Beğ.

Ve medrese-i Altı {Mermer}.

Ve medrese-i Nişâncı Mehemed Beğ {Mi'mâr Sinân [binâsı]}.

Ve medrese-i Kürkcübaşı.

Ve medrese-i Kara Pîrî Paşa kurb-ı Sovukkuyu.

Ve medrese-i Efdalzâde.

Ve medrese-i Merdümiyye kurb-ı Kızılmsluk.

Ve medrese-i Monlâ Gürânî: ism-i şerîfleri

Şemseddîn Ahmed bin İsmâ'îl Gürânî'dir. Ebü'l-feth'in hâcesi idi. Ebü'l-feth'e dilgîr olup Mısır'da Sultân Kayıtbay'a gidüp belağan mâ-belağ mâl [u] emlâke mâlik olup ba'dehu Mehemed Hân ricâsıyla yine Sultân Mehemed'e gelüp İslâmbol fethinde bulunmuşdur.

Hâlâ câmi' sâhasında medfûndur.

Ve medrese-i Revânî: Selîm Şâh-ı Evvel'e ve Süleymân Hân'a erişmiş fusahâ [ve] buleğâ kimesnedir. Edirne-i pür-irem ravzasında müştak olup isimleri Şücâ'dır. Medresesi Kırkçeşme kurbündedir. Kendüler dahi mescidi sâhasında medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh.* {Târîh (---)}.

Ve medrese-i Etmekcizâde Ahmed Paşa, kurb-ı Vefâ, Sultân Ahmed Hân'ın defterdârı idi.

Ve medrese-i Sünnî Kadın.

Ve medrese-i Fâtîma Sultân.

Ve medrese-i Üçbaş {Mi'mâr Sinân binâsıdır},

Nûreddîn Hızır dâhil-i Bâb-ı Edirne.

Ve medrese-i Ferruh Kethudâ.

Ve medrese-i Manav Kadı

Ve medrese-i Ak Hüsameddîn kurb-ı hammâm-ı Selîmiyye.

Ve medrese-i Eski İbrâhîm Paşa.

Ve (Şehzâde) Selîmiyye kurbünde Hâsekî Sultân'ın Kahriyye medresesi Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Ve Avretbâzârı'nda Hâsekî medresesi Sinân Ağa binâsıdır kim Süleymân Hân mâliyle olmuşdur.

Ve dahi Aksarây kurbünde Osmân Şâh Vâlidesi medresesi Sinân Ağa binâsıdır.

Ve Topkapusu dâhilinde medrese-i Makbûl Ahmed Paşa.

Ve medrese-i Sofî Mehemed Paşa.

Ve medrese-i İskender Paşa.

Ve İsâkapusu'nda medrese-i İbrâhîm Paşa.

Ve medrese-i Kapuağası Ca'fer Ağa.

Ve medrese-i Hazînedârbaşı Ahmed Ağa.

Ve medrese-i Ma'lûl Emîr.

Ve medrese-i Ümm-i veled.

Ve medrese-i Kadı'asker Pervîz Efendi.

Ve Sultân Mehemed kurbünde Hâcegîzâde dârü't-tedrisi.

Ve medrese-i Ağazâde.

Ve medrese-i Defterdâr Abdüsselîm Beğ.

Ve medrese-i Tûtî Kadı.

Ve dahi medrese-i Hekîm Mehemed Çelebi.

Ve medrese-i Hüseyin Çelebi.

Ve dahi medrese-i Emîr Sinân Çelebi.

Ve medrese-i Şâhkulu.

Ve medrese-i Dragoman Yûsuf.

Ve medrese-i Karcı Süleymân.

Ve medrese-i Hacı Hâtûn.

Ve medrese-i Defterdâr Şerîfezâde.

Ve Küçük Karaman'da medrese-i Kadı Hekîm Çelebi.

Ve medrese-i Baba Çelebi. (s.150)

Ve medrese-i Kirmastîzâde.

Ve Karagümrük'de medrese-i Sekbân Alî.

Ve medrese-i Bezzâzistân Kethudâsı Sultân Selîm kurbündedir.

Ve medrese-i Kovacılar.

Ve medrese-i İmâmzâde.

El-hâsıl bu bâlâda tahrîr olunan medârislerin elli bir adedi cümle Süleymân Hân ve Selîm Hân-ı Sâni' asrında Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır. (s.151)

Medrese-i Piyâle Paşa → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Medrese-i Hayreddîn Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
Medrese-i Mihrimâh Sultân	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
Medrese-i Orta Vâlide Sultân	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
Medrese-i Yeni Vâlide	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)
Medrese-i Şemsî Paşa	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.233, c.1)

~ 'un Mekteb-i Sıbyân

**Dârü'l-aliyye'de ne kadar bin dârü't-ta'lim mekteb-i sıbyân-ı ebced-
hân var ise anı beyân eder**

Cümle selâtîn ve vüzerâ cevâmî'lerinin mekteb-i sıbyân [u] tıflânı vardır. Ammâ Parmakkapu'da Kara Mustafâ Paşa türbesi önünde (---) mektebi evkâf-ı azîmdir. Kapsu üzre târîhi:

Kâlû lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ.

Sene (---).

Târîh-i mekteb-i Husrev Paşa-yı Atık kurb-ı Yenibâğçe:

Izz u ikbâl ile Husrev Paşa

Mektebi yapıdı ede Hak bâkî

Dedi bir kâmil o dem târîhin

Dâr-ı tahsîl-i kelâm-ı Bâkî.

Sene (---).

Ve Mekteb-i Ağakapsu, kurb-ı Süleymâniyye: Bi-emrillâh bu mektebde üç yüz ve dörd yüz sıbyândan hâlî değildir. Bir kerre Bismillâh diyen mahrûm kalmamıştır.

Ve Mekteb-i Papasoğlu kurb-ı Unkapanı.

Ve Mekteb-i Âşık Paşa

Ve Zeyrekbaşı seddi üzre mekteb-i Alî Cemâlî ulu âsitânedir.

Mekteb-i Mehmed Paşa kurb-ı mahalle-i Hocapaşa târîhi böyledir:

Dedi bu mısra 'ı târîh edüp hoş

Binâ-yı mekteb-i âlî ü dil-keş.

Sene 996 [/1587-88].

.....(10 satırlık yer boş)..... (s.151)

~ 'un Mekteb-i Sıbyânları

**Dârü'l-aliyye'de ne kadar bin dârü't-ta'lim mekteb-i sıbyân-ı ebced-
hân var ise anı beyân eder**

Cümle selâtîn ve vüzerâ cevâmi'lerinin mekteb-i sıbyân [u] tıflânı vardır. Ammâ Parmakkapu'da Kara Mustafâ Paşa türbesi önünde (---) mektebi evkâf-ı azîmdir. Kapusu üzre târîhi:

Kâlû lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ.

Sene (---).

Târîh-i mekteb-i Husrev Paşa-yı Atîk kurb-ı Yenibâğçe:

Izz u ikbâl ile Husrev Paşa

Mektebi yapdı ede Hak bâkî

Dedi bir kâmil o dem târîhin

Dâr-ı tahsîl-i kelâm-ı Bâkî.

Sene (---).

Ve mekteb-i Ağakapusu, kurb-ı Süleymâniyye: Bi-emrillâh bu mektebde üç yüz ve dörd yüz sıbyândan hâlî değildir. Bir kerre Bismillâh diyen mahrûmkalmamıştır.

Ve mekteb-i Papasoğlu kurb-ı Unkapanı.

Ve mekteb-i Âşık Paşa.

Ve Zeyrekbaşı seddi üzre mekteb-i Alî Cemâlî ulu âsitânedir.

Mekteb-i Mehmed Paşa kurb-ı mahalle-i Hocapaşa târîhi böyledir:

Dedi bu mısra'ı târîh edüp hoş

Binâ-yı mekteb-i âlî ü dil-keş.

Sene 996 [1587-88].

.....(10 satırlık yer boş)..... [92b] (s.151)

~ 'un Mesâcidleri

**Mahmiyye-i Kostantıniyye içre olan mesâcid-i kadîmleri ayân u beyân
eder**

Evvêlâ Ebül-feth'in nefsi İslâmbol içre kâmil iki yüz yetmiş mihrâb mesâcidleri vardır.

Târîh-i Kırımî mescidi, kurb-ı Eskiödarlar. Târîh:

Harîk oldu olup Sâ'î bu hayra

Süleymân Kethudâ Beğ ol ağa nâm

Edip ta'mîrini bu düşdi târîh

Kırımî mescidi pes oldu itmâm.

Sene (---).

Harâccı Muhyiddîn mescidi, Ebü'l-feth kurbündedir.

Ve Harâccı Beğ mescidi. Unkapanı'nın iç yüzünde Süğlün Muslu Sultân sarâyı dibinde bir mevzûn tula minâresinin zirve-i âlîsindeki kapusu üzre beyâz tula ile kırmızı tula üzre üstâd-ı bennâ Kûfî hat ile tuladan bir "Lâ ilâhe illallâh, Muhammedün Resûlullâh" tahrîr etmişdir kim diller ile ta'bîr olunmaz.

Ve Sâlih Paşa mescidi, kurb-ı Unkapanı.

Ve Tavâşî Haydar Paşa mescidi, yine mahallesindedir.

Ve Hacı Hasan mescidi, kurb-ı Haydar Paşa, mükellef mesâciddir. {Ve Mi'mâr Sinân kârıdır}.

Ve Demir Hân mescidi, kurb-ı Sovukkuyu.

Ve Hâmid Efendi mescidi mahalle-i Filyokuşu târîhi:

Hâzâ makâm-ı Mahmûd.

Sene 985 [1577-78].

Ve Arabacılar mescidi, kurb-ı Unkapanı.

Ve Payasoğlu mescidi, dâhil-i Unkapanı.

Ve Yârhisâr mescidi, dâhil-i Bâb-ı Cübbe Alî.

Ve Mescid-i Revânî, kurb-ı Kırkçeşme. (s. 148)

Sultân Süleymân ve Selîm Hân-ı Sâni asrında Koca Mi'mâr Sinân bin Abdülmennân Ağa'nın ilm-i hendese ile binâ ettiği mesâcid-i zîbâlardır

Evvelâ Yenibâğçe'de Rüstem Paşa mescidi.

Ve Yenibâğçe'de Sinân Paşa [mescidi].

Ve Topkapusu'nda Müftî Çivizâde mescidi.

Ve Yenibâğçe kurbünde bâlâdaki hayrâtları binâ eden Mi'mâr Sinân bin Abdülmennân mescidi.

Ve Karagümrük kurbünde Emîr Alî mescidi ve buna karîb Üçbaş mescidi ve Defterdâr Şerîfezâde mescidi.

Lütfipaşa kurbünde Yenibâğçe başında Sırmakeş mescidi.

Sultân Mehmed Hân kurbünde Hâcegîzâde mescidi.

Silivrikapusu kurbünde Çavuş mescidi.
Dâvûdpaşa kurbünde Müftî Çivizâde kızı Afife Bânû mescidi.
Silivrikapusu kurbünde Takyacı Ahmed mescidi.
Ağaçayırında Debbâğ el-Hacı Hamza mescidi.
Ve Kumkapu kurbünde İbrâhîm Paşa hâtûnu Âsiye Hânım mescidi.
Ve Lanka bostânı kurbünde eş-Şeyh Ferhâd mescidi.
Ve Kumkapu hâricinde Kürkcübaşı mescidi.
Ve Kâmhâcılar kârhânesi mescidi.
Ve Kuyumcubaşı kârhânesi mescidi.
Ve Derzîler kârhânesi mescidi.
Ve Ayasofya'da Hersek bodurumu üzre Ağa mescidi.
Ve Fenerkapusu dâhilinde Yayabaşı mescidi.
Ve Selîmiyye kurbünde Abdî Subaşı mescidi.
Ve Selîm Hân kurbünde Hüseyin Çelebi mescidi.
Ve Alî Paşa hammâmı kurbünde el-Hacı İlyâs mescidi.
Ve La'îzâr cenbinde Dâmâd Çelebi mescidi.
Ve Kocamustafâpaşa kurbünde Duhânîzâde mescidi
Çukur Hammâm kurbünde Kadîzâde mescidi.
Ve Unkapanı indinde Tüfenghâne kârhânesi mescidi
Edirnekapusu hâricinde Sarây Ağası mescidi.
Ve Topkapusundan taşra İlyâszâde mescidi.
Ve Topkapusundan taşra Sarrâfzâde mescidi.
Ve Sulu Manastır'da Rûznâmecî Hamdullâh Hamîdî Çelebi mescidi.

Bu tahrîr olunan mesâcidlerin cümlesi Süleymân Hân câmi'in binâ eden Koca Mi'mâr Sinân Ağa binâ etmişdir kim üç bin altmış aded hân ve câmi' ve imâret ve medrese ve dârü'l-kurrâ ve dârü'l-hadîs ve sarây-ı vüzerâ ve a'yân-ı kibâr ve kılâ'hâ-yı Mekke ve Medîne ve Kudüs ve Şâm ve Segedin ve kal'a-i Bender misilli binâlara mühendis [ü] bânî olmuştur.

İslâmbol'da Süleymâniyye câmi'i kurbünde Ağakapusu köşesinde sebîlhânesi cenbinde yek-pâre mermerden bir kubbe-i müdevveri âşiyân etmişdir. Dâr-ı bekâya yüz yetmiş yaşında gitmişdir. Ser-i sa'âdetleri önünde olan mermer üzre müzehheb hatt-ı celîler cümle Karahisârî Hasan Çelebisi hattıdır kim sihr-i bûkalemündür.

.....(5 satırlık yer boş).....

Bî'n-nefs İslâmbol'da cümle (---) mesâcidlerdir ammâ mükellef kubbeleri kurşumlu mesâcidler bunlardır kim tahrîr olundu. [91a] (s. 148-149)

Baltacı Mahmûd Ağa mescidi → İSLÂMBOL (~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)

~ 'un Mesîregâhları

**İslâmbol'un cânib-i erba'asında hâs u âmm için bî-tekellûf olan
mesîregâh-ı ferahfezâların beyân eder**

Evvelâ şehr-i İslâmbol içre temâşâgâh-ı At meydânı ve Et meydânı ve Ağa çayırı meydânı ve Yenibâğçe meydânı ve Bârûdhâne meydânı ve Vefâ meydânı ve Bâyezîd-i Velî meydânı ve Süleymâniyye meydânı ve Ebû'l-feth meydânı ve Atbâzârı meydânı ve Arabacılar meydânı ve Selîmiyye meydânı ve Kadırga Limanı meydânı ve Şehzâde meydânı ve Yedikulle meydânı ve Vâlide câmi'i meydânı ve Ayasofya meydânı ve Lanka bâğı ve Bucak bâğı ve Lalezâr bâğı. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Emînönü meydânı {ve Karagümrük meydânı} ve Çardakönü meydânı ve Odunkapusu meydânı {ve Ayazmakapusu meydânı ve Büyük Ayazma iskelesi meydânı} ve Unkapanı meydânı ve Cübbealikapusu meydânı ve Fenerkapusu meydânı ve Balatkapusu meydânı ve Ebû Ensârîkapusu meydânı {ve Kumkapusu meydânı ve Lankapusu meydânı ve Lanka Denizi hammâmı ve Samadya meydânı ve Dâvûd Paşakapusu Meydânı}.

Ve İslâmbol hâricinde Silivrikapusu'ndan taşra Süleymân sahrâsı, bir çemenzâr yerde âb-ı hayât aynı ve bir kasr-ı âlisi var.

Ve mesîregâh-ı Yenikapu tekye-i Mevlevîhânesi. Ve Topkapusu hisâr-piçesinde temâşâgâh-ı Zağar yaylası, Âl-i Osmân'ın cümle sayd [u] şikâr zağarları anda yaylanır. Yeniçeri ocağından Zağarcıbaşı hâkimdir.

Ve Bayram Paşa bâğı ve Kâsım Ağa bâğı ve Topcular meydânı ve Otakcılar meydânı ve Yâvedûd iskelesi meydânı ve Defterdâr iskelesi meydânı ve Eyyûb haremî ve İdrîs Köşkü meydânı ve Kâğızhâne yolunda Cirid meydânı. (s.237-238)

Ve **mesîregâh-ı Alibeğköy** bir çemenzâr vâsi' dere içre kırk evli ve bir câmi'li ve yetmiş seksen dıraht-ı çınâr-ı azimli gün görmez bir teferrücgâhdır. (s.238)

Ve **mesîregâh-ı Lâlezâr** Kâğızhâne lâlesi nâmıyla meşhûr olan lâle-i gûnâ-gûn bunda hâsıl olur kim vaktinde bu sahrâya lâle-i rengâreng zeyn olup görenin akli perîşân olur bir vâdî-i lâlezârdır. ....(1 satırlık yer boş).....
(s.238)

Andan **mesîregâh-ı Kasr-ı Emîr-âhûr**, nehr-i Kâğızhâne kenârında bir çemenzâr yerde haşeb binâ bir kasr-ı zîbâdır. Âl-i Osmân pâdişâhlarının hussânları bu çerâgâhda çayırladığı mahalde emîr-i istabl bu kasırda sâkin olup pâdişâha bu kasırda ziyâfet edüp iki cevâhir zînli küheylân sâfinâtü'l-ci âd misilli atlar hedâyâ çeküp sâ'ir musâhiblere ve vezîr-i a'zama dahi yelkendiz atlar çeker. Pâdişâhdan ol dahi bir semmûr geyüp behre-mend olup on gulâmın harem-i hâssa ricâ edüp çerâğ eder.

Rub'-ı meskûnda nazîri yok çınâr-ı azîmler sâyesinde bir teferrücgâhdır kim {Selâtin-i Âl-i Osmân'ın es-sâfinâtü'l-ciyâd misilli küheylân ve cildân ve tureyfi ve ma'nek ve musâfaha ve mahmûdî ve seylâvî (---) esb-i sabâ-sür'atlerinin çerâgâhı bir çemenzâr-ı ferah-fezâ zemîn-i sebiz-gündür kim anda hâsıl olan alef ve tirfil ve yonca ve ayırık ve karafirik ve sarıfirik makûlesi çemen bir diyârda olmaz. Meğer Erzurûm'da Pasin sahrâlarında ve Muş hâmmûnunda ve Soğanlı vâdilerinde ve Bingöl ovalarında ve Van'da ve Salmas ve Tercân tihlerinde ve deşt-i Kıpçak'da ola. Tâ bu mertebe Kâğızhâne çayırı meşhûr-ı cihân çayırdır. Bir esb-i lâgar-ı şâh [u] gedâ on gün ol çerâgâhda alef yese fil-i mahmûdî gibi semîn ü cesîm olur}. (s.238)

Mesîregâh-ı Tekye-i hâss [u] âmm Kâğızhâne-i cihân-ârâ: Arab u Acem'de Hind ve Yemen ve Habeş seyyâhânları içre meşhûr-ı âfâk bir teferrücgâhdır. Rûm şu'arâları âb [u] hevâsına şehrengîz etmişlerdir. Karadeniz Boğazı'na karîb Levend Çiftliği nâm derelerden gelüp cereyân eder bir âb-ı hoş-güvârdır kim cümle câme-şûyân anda varup destâr ve kamîs [ü] serâvîllerin gasl edüp aslâ sâbûn sürmezler. İki kerre gasl edüp beyâz gülberk-i ter-misâl olur gâyet leziz sudur. Ba'zı Hind tüccârları metâ'ın bu Kâğızhâne'ye getirüp birer kerre suya batırdıkları kifâyet eder.

Bu nehrin iki cânibi niçe bin çınâr ve kavak ve bîd-i sernigûnlar ile müzeyyen bir çemenzâr vâdîdir kim giyâhâtında tirfil ve yonca ve ayırık ve levşe(?) makûlesi ve Kâğızhâne çiçeği ve lâlesiyle zeyn olmuş bir çemenzâr-ı koyah ve sâyedâr dırahtları ile müzeyyen bir teferrücgâhdır.

Ve bu nehir içre eğir otu hâsıl olur kim Azak'da ve Kanije gölünde olmaz gâyet nâfi' eğir kökü olur.

Ve ta'tîl günleri niçe bin kayık ve peremeye süvâr olmuş niçe bin pîr [ü] cüvân âşıkân-ı sâdıkân bu câ-yı meserrete gelüp her biri birer güne cilvelenirler. Ba'zı cânlar mahbûbları ile mezkûr nehre girüp şinâverlik edüp birbirlerin **[145b]** bî-bâk dirâgûş ederler bir nehr-i mahabbetdir. Ammâ iki cânibinde olan dirahtların kökleri su içinde balık ağı şebekesi gibi olup ba'zı cânların ayağına ol kökler geçüp "Hay deniz mâliki beni tutdu" deyüp havfından gark olur. Gâyet ihtirâz lâzımdır. Anda ise mâlik olmak ihtimâli yokdur. Yine böyle iken niçe bin dilberân mukaşşer bâdâm gül-pembe-misâl vücûd-ı nâzenînlerin nîlgûn ibrişim fûtalara sarup mâhîler gibi gavvâslık edüp âşıklarına dil-nüvâzlık ederler. Ve herkes cavk cavk olup köşe köşe sâz u söz ile Hüseyin Baykara sohbeti ederler. Ve bu câ-yı sürûrda bir oda acemî oğlanıyla bir acemî çorbacısı hükûmet edüp bârûdhâne üzre hidmet eder. (s.238)

Der-sitâyiş-i Bârûdhâne: Sene (---) târihinde bu aynü'l-hayât kenârında Bâyezîd-i Velî inşâ etmişdir. Ba'dehu Süleymân Hân kârgîr-binâ edüp üzerini Kurşum örtmüşdür. Ammâ kârgîr kubbe değildir. Cebehâne ocağından bârûdcıbaşısı ve kethudâsı ve çavuşları ve iki yüz neferâtları vardır.

Bu kârhâne içre yüz aded tuç havânlardır kim her biri onar kantâr gelir tuç havânlardır. Ve gûnâ-gûn çarhları vardır kim görmeğe muhtâcdır, takrîr ile fehm olunmaz. Nehir üzre çarhları ve dollâbları vardır. Nehrin bendlerin açup dollâblar deverân etdikce içerde çarhlar dönüp kırkar ellişer vukıyye demir desteler darb edüp havân içre bârûdu döğüp cümle huddâmlar ağaçlar ile havân içini karışdırmadadırlar. *Allâhümme âfinâ*, demir el havâna dokunursa âteş çıkup cümle huddâmları tayr-ı ebâbîl gibi hevâyâ perrân giderler, bir muhâtara yerdir, temâşâsında dahi hüsn yokdur.

Ve bu çarhlar ve deste-zenlerin tarabından ra'dvâr bir sadâ hâsıl olur kim âdemin mağzı lertzân olur. Ammâ ibret-nümâ temâşâgâh-ı serdengeçdidir. Hemân ârif olan gen yakadan temâşâ edüp Kâğızhâne tekyesinde cân sohbeti ede.

Zîrâ bu tekyede niçe bin uşşâkân sâkin olacak soffalar ve dehlîzler ve yetmiş ocak matbah-ı Keykâvûs ve kilar ve yigirmi aded dükkân ve bir furun ve bir kahvehâne ve bir câmi' ve bir çâh-ı âb-ı hayât vardır. Ve iki yüz hücre acemî oğlanları hücreleri vardır. Anların mahzenlerinde tekyenin binden mütecâviz sahan

ve tencere ve kepçe ve kazgan ve bakır âvânî vardır, murâd edinen yârân beş on gece mihmân olup safâ eder. (s.238)

{**Der-sitâyiş-i teferrüc-i zergerân:**} Ve bu Kâğızhâne çemenzârında kırk senede bir esnâf-ı zergerân bu fezâyâ cem' olup kânûn-ı kuyumcu Süleymân Hân üzre yigirmi gün yigirmi gece sohbet edüp cemî'i diyâr-ı Âl-i Osmân kuyumcularından bu teferrüce imdâd edüp üç yüz kîse masrûf olup on iki bin halîfe mezâhib-i gûnâ-gûn sâhib-i post olup revâne olurlar.

Ve bu cem'iyet-i kübrâya bizzât Âl-i Osmân pâdişâhı serâperde-i Süleymânîsin kurup geldükde on iki kîse kuyumcubaşıya hedâyâ vermek kânûn-ı Hân'dır. Zîrâ Süleymân Hân âlem-i şehzâdeliğinde Tarabefzûn şehrinde Rûm Kostanta'ya şâkir[d] olup zerger olmuş idi. Ba'dehu anıñün hilâfetinde Sakkâ çeşmesi kurbünde kuyumcular kârhânesin binâ etmişdir.

Ve kuyumcular halîfelerinden ibtidâ on iki halîfe-i müsta'id-i pâdişâh-ı azîmü'ş-şânın, sonra şeyhülislâmın, sonra sâ'ir vüzerâ-yı izâmın dest-i şerîflerin bûs edüp ba'dehu ser-zergerân kuyumcubaşının ve şeyhinin ve nakîbinin ba'dehu sâ'ir pîrlerin dest-i şerîflerin öpmek kânûn-ı Süleymân Hân'dır.

Ba'dehu kuyumcubaşı pâdişâha cevâhir ve murassa' âtlı pîş-tahta ve devât ve raht ve kılıç ve gaddâre misilli hedâyâlar verirler. Ve'l-hâsıl bu Kâğızhâne vâdisinde beş altı bin hayme ve hargâh kurulup yigirmi gün âdem deryâsı olup geceleri çerâğân-ı kadir rûzları rûz-ı rûşen olup rûz-ı ıyd-i adhâ olur.

Ve yigirmi senede bir esnâf-ı sarrâcân dahi bunda teferrüc edüp bu dahi teferrüc-i ibret-nümâ olur. Ammâ her sene mâh-ı Şa'bân'ın guresinden âhirine dek İslâmbol kavmi Ramazân'a istikbâl [146a] takrîbiyle bu Kâğızhâne fezâsına haymeler kurup kâmil bir ay şeb-bük nâmıyla zevk u safâ ederler. İşte bu Kâğızhâne böyle bir câ-yı sürûrdur. Ve bu teferrücgâhdan şimâle bin adım, (s.238-239)

{**Mesîregâh-ı**} belîde-i **Kâğızhâne:** İki yüz bâğ-ı İremlî hâne-i müselmândır. (---) dâyesi (---) Hâtûn'un bir câmi'i var, kible kapusu üzre târihi:

.....(1 satırlık yer boş).....

Bir latîf hammâmı ve yigirmi aded dükkânı var. Ammâ kefere zamânı bunda kâğız işleyecek bir azîm kârgîr kubbeler ile mebnî kâğızhânesi var, su dollâbları yeri var kim Dâye Hâtûn câmi'i altından suyu ubûr edermiş. Ammâ hâlâ bu kâğızhâne harâbdır. Lâkin sehel bahâne ile amâr olup bârûdhâne olmak mümkündür.

Ve bu mahalde nehr-i zülâlin tarafeyninde tâ haşeb cisre varınca çınâr-ı müntehâlar var kim Hudâ âlimdir, her biri eflâke ser çeküp herbirinin şu'beleri üzre niçe yüz bin balıkcıl kuşları âşiyân edüp başlarındaki cığaların düneklerine birağup Emîrgüneoğlu bâğçesi üstâdı alır. Ve bu belîdenin garbî cânibinde, (s.239)

Tekye-i âteş-perest-i Hindûyân: Bir çemenzâr soffalı ve bir kaç bîd-i sernigûn dırahtlı küçük tekyedir. İslâmbol'da ve etrâfında bir Hindû mürd olsa bunda getirüp âteşe yakarlar. Hakîr üç kerre vâkîf oldum. Ammâ Kâğızhâne cisri başında olan, (s.239)

Tekye-i Kalenderhâne-i Hindiyân: Cümle müselmânândır. {Sultân} İbrâhîm Hân, İbrâhîm-i Edhem gibi sâhib-i tâc olduğuna nazar etmeyüp bu Hindî tekyesinde fukarâlar ile ta'âm tenâvül etmişdir. Ve yine bu Kâğızhâne köyünde, (s.239)

Mesîregâh-ı Bâğçe-i Emîrgüne: Sene (---) târîhinde Murâd Hân-ı Râbî' Revân'ı feth edüp Revân hânı olan Mîrgüne Yûsuf Hân'ı İslâmbol'a getirüp bu câ-yı çemenzârda bu bâğçeyi inşâ edüp Mîrgüne Hân'a ihsân eyledi. İbrâhîm Hân cülûsunda Kara Mustafâ Paşa-yı âkıbet-endîş Mîrgüne Hân'ın Acem'e firâr etmesin ihtimâl edüp Mîrgüne Hân'ı katl edüp bu bâğçe pâdişâhlara mahsûs oldu. Ammâ cümle binâsı tarz-ı Acem üzre tarh olunup cânib-i erba'a dîvârı billûr câmlı hammâmı var kim taşrasında gülistân içre andelîblerin âşiyânında pîçelerine gîdâ verdiği nümâyândır. Bu bâğın taşrasında niçe bin dırahtlar sâyesinde cümle uşşâkân cilvelenüp kesb-i tarâvet ederler. (s.239)

Mesîregâh-ı Cendereci köyü: Sâhib-i inşâ Cenderecizâde, bu belîdede hâsıl olmağile Cendereci köyü derler. İki yüz hâneli ve bir câmi'li ve bir hammâmlı ve niçe yüz çınâr-ı azîmli sâyedâr bir çemenzâr, âb [u] hevâsı latîf teferrücgâh yerdir. (s.239)

Teferrücgâh-ı Çaybaşı: Bu şehir ve Kâğızhâne köyü nehirleri cereyân ederek Eyyûb ile Südlüce kasabası mâbeyninde İslâmbol halîcine munsab olur âb-ı zülâldir. Ammâ bu merkûm Çaybaşı Kâğızhâne nehrinin başıdır. Gâyet lezîz âb-ı rakîkdir. {Ammâ İodos hevâda Mîrâhûr Köşkü dibinde deryâ karışup sehel şorca nehir olur, Alî Beğ nehri kezâlik böylecedir}.

Bu mahalde niçe çemenzâr soffalar vardır, mahfice sohbet murâd edinen ehl-i ırz tâ'ifesi atlar ve arabalar ile {gelüp} bundaki dırahtlar sâyesinde ayş [u] nûş ederler. (s.239)

Mesîregâh-ı Su Kemerleri: Sene (---) târîhinde Süleymân Hân on bin kîse harc edüp bu mahalden İslâmbol'a bin bir göz cisrler ile âb-ı nâbdan nişân verir su getirmiştir kim hakkâ bu binâlar kâr-ı dîv-i Süleymân'dır kim makdûr-ı beşer değildir. Ba'zı kemerler bir dağdan bir dağ mâbeyninde vâkı' olup üçer kat eflâke ser çekmiş kehkeşân-âsâ kemerlerdir kim vâcibü's-seyrdir. Buna karîb, (s.239)

Teferrücgâh-ı Sultân Osmân havzı: Aşren fe'aşr bir havz-ı azîmdir. Anda cümle dağ u râğ u bâğ ve dere ve depelerden âb-ı hayâtlar cem' olup bu havzdan kemerlere tevzî' olur.

Ve bu havuzlara ve kemerlere nigâhbân üç pâre ma'mûr kurâlar vardır kim seyl-i rahmet dağlardan hâr [ü] hâşâk getirüp havza idhâl etdikde ol kurâ halkı tathîr edüp kavs-ı kuzah-misâl kemerleri {dahi} tathîr ederler. Bu kemerin cânib-i erba'asında ma'mûr [u] âbâdân korular vardır. Cümle uşşâkân anda zevk [u] safâ ederler. Bir acâyib ü garâyib hıyâbânlardır kim medhinde lisân kâsırdır. (s.239)

{Evsâf-ı Tetimme-i Su Kemerleri: Evvelâ Uzun Kemerler ve Mu'allak Kemerler ve Güzelce Kemerler ve Müderrisköy kemerleri ve Kovuk Kemerler, bunlar İslâmbol'un cânib-i garbîsinde bir konak tavîl menzildir.

Evvelâ Uzun Kemerler'in kaddi yigirmi zirâ'dır, tûlu bin iki yüz yigirmi zirâ'dır. Kovuk Kemerler'in kaddi yetmiş zirâ'-ı melikidir.

Ve Güzelce Kemerler bir kaç serâmed kemerlerdir kim adedi ma'lûmum değildir.

Ve Mu'allak Kemerler üç tabakadır kim biri biri üzre üç kat tâk-ı kistrâlardır. Evvel tabakası kehrîz-misâldir kim içinde atlı âdem mızrağıyla girse mümkündür kaddi kâmil altmış beş zirâ'-ı âlîdir, temeli kâmil on sekiz zirâ'dır.

Ve Müderrisköy kemerleri dahi altmış zirâ'dır. Ammâ ne kadar kemerlerdir ma'lûmum değildir. Bu kemerlerin temelleri Galata kulesi kadar derindir.

Bu kemerlerin ihrâcâtına dörd yüz kerre yüz bin ve iki yüz bin altmış üç bin sikke-i hasene ve her sikkesi altmış akçe hisâbı üzre akçe-i hâlis harç olmuştur}.

[146b] (s.240)

Mesîregâh-ı Istranca dağları: Bir ucu Alman dağlarında nihâyet bulur çengelîstândır. Bunda yeniçeri ocağından bir oda yeniçeri avcıları vardır, âsitâne-i Bektaşiyân'dır. Cümle huddâmları her hidmete cân ve baş ile hizmet ederler ulu âsitânedir. Bunlar pâdişâh için sığın ve karaca ve tablalı avlayup pasdırma ederler. Ve Karadeniz Boğazın hıfz [u] hırâset ederler.

Ve İslâmbol'dan firâr eden kul ve karavaşları kayd [u] bend edüp sâhibi çıkarsa müjdesin alup verirler. Eğer firâr eden kulda mâl [u] erzâk var ise mâlin alup anı dahi âdem pasdırması edüp yere gömüp dil çıkarmazlar. Ve eğer mahbûb u mahbûbe ise dağlarda pinhân edüp niçe zamân her işe kullanırlar. Ammâ bu dağlara herkes gidemeyüp bir hayli hayyâl atlılar gidüp teferrüc ederler. Ve bu mahalde, (s.240)

Mesîregâh-ı mandıra-i Selîm Hân: Selîm-i Evvel Mısır'ı feth etdükte Mısır'dan fil kadar beledî sarı ve kırmızı ve dargıl ve gûnâ-gûn alaca sığırlar getirüp bu dağda komuşdur. Hâlâ Yeni Sarây'da odun çeken araba sığırları anlardandır. Niçe bin sığır olmuşdur, bunlara huddâm acemîler odalarından bir oda, iki yüz oğlan odabaşları ile hizmet ederler. Ve her sığır sürüsünün beşer onar samsonları vardır kim her biri birer arslana benzer köpeklerdir. Ve her sığırın birer ismi vardır. Her biri kırkar ellişer vukıyye süd verir.

Bu âsitânedede dahi müsâfirîne gâyet ri'âyet ederler, ammâ gâfil gitmemek gerek. Zîrâ bunlar acemî aşkıyâlarıdır ve kaçkın köle sayd edüp Karadeniz sâhilinde Urus gelirse şikâr alırlar, şebbâz ü fetâ yiğitlerdir. (s.240)

Saydgâh-ı Terkoz gölü: Şâhin balaban ile gölden kaz ve ördek sayd olunur.

Ve mesîregâh-ı karye-i Kiteli ve teferrücgâh-ı karye-i Baklalı ve mesîregâh-ı karye-i Türk eşe.

Ve'l-hâsıl bu İslâmbol'un cânib-i garbîsinde yetmiş pâre ma'mûr [u] âbâdân ormanlı ve avgâhlı ve bâğlı ve bâğçeli kurâlar var kim her biri birer kasaba-misâl câmi'li ve hammâmlı ve esvâk-ı muhtasarlı belîdelerin her biri birer atlı yatağı mesîregâhlardır. (s.240)

Mesîregâh-ı Çekmece gölleri: İslâmbol'da bî-kayd olan yârânlar kayıklar ile bu Çekmece göllerine gelüp pisi balığı şikâr edüp ter ü tâze iken tereyağıyla pişirüp tenâvül ederler. Rub'-ı meskûnda bu balığın nazîri yokdur kim aslâ balık râyihası yokdur. Bir yassı ve müdevver ve beyâz küçük balıkdır. Ancak birer vukıyye gelir mâ'ide-i Rabbi'l-İzzetdir. Ammâ az olur.

Ve bu Çekmece göllerinde morina balığı dahi beş on yılda ya bir dâne ya iki dâne çıkar. Ammâ bu morina balığı nehr-i Tuna'ya mahsûsdur. Bunda çıkmasının aslı oldur kim kaçan Yanko ibn Madyan, Hazret-i Süleymân'dan sonra İslâmbol'u binâ etdükte karındaşı Yanvan Kırıl Tuna suyun İslâmbol'a getirmeğe ta'ahhüd

edüp ahdine vefâ edüp Tuna Demirkapusundan ve Tahtalı nâm mahalden Tuna'yı kırk yılda İslâmbol kurbünde Azatlı köyü'ne dek getirüp Yanko'ya Yanvan,

"İşte bürâder Tuna'yı avret gibi saçından sürüyüp getirdim" dedikde bi-emrillâh Tuna cûş [u] hurûşa gelüp avdet edüp Kırkkilisa şehri kurbünde Bunarhisâr ve Yenehisâr ve bu Çekmece göllerinde zâhir olur. Anıniçün ba'zı zamân bu morina balığı küçük iken gelüp Çekmece gölünde tarâvet kesb edüp kâhîce zâhir olur. (s.240)

Mesîregâh-ı Okmeydânı: {Bu Okmeydânı'nda istiskâ du'âsıyçün bir kârgîr soffa üzre bir mermer minber vardır, Sultân Murâd-ı Râbi' binâsıdır. Ve bir tîr-endâz tekyesi vardır, cümle ehl-i hıref anda teferrüc eder. Bâlâda târîhiyle evsâfi mastûrdur. Bu meydânın ve bu tekye-i kemândârânın zâbiti yeniçeri ocağından ta'lîmhâ necibaşdır. Bir oda yeniçeriler ile hıfz [u] hırâset edüp bir âdem bu sahrâda koyun otlatsa ve fisk etse hakkından gelir. Bir hâkimi dahi atcıbaşdır. Nişân yerinden ok serîka edeni yay kirişiyle salb etmeleriçün Ebü'l-feth'den ve Bâyezîd Hân'dan hatt-ı şerîfleri vardır.

Bu tekyede selef pehlivânlarının niçe bin darbları ve yayları ve pesendide hünerleri Hazîne odasında maslûbdur.

Ve bu arsada niçe bin sûtûn-ı müntehâ nişânlar vardır. Cümleden Kara Sücâh ve Şücâ' ve Mısır dîvdârı ve Kara Lenduhâ ve Kara Timur menzilleri a'lâdır. Ve yıldız rûzgârıyla Tozkoparan amudunda beyt:

Sâhibü'l-menzili fi'l-meydân

Ellezî men ismuhu Tozkoparan.

tahrîr olmuş. Ve Hattât Şeyh ve Bakraçlı, bunlar menzileyne meğer Sultân Murâd-ı Râbi' ermişdir, münteh menzillerdir kim makdûr-ı beşer değildir kim cümle (---) gezdire.

Ve pâdişâhlar bu meydânda çetr-i mullamma'ların kurup cümle pehlivânların âsârların seyr [ü] temâşâ ederler kim ibret-nümâ makdûr-ı beşer olmayan temâşâ-yı garîbeler vardır. Ve selef pehlivânlarının okun atup yayın yasanların cümlesi bu tekye önünde medfûnlardır kim mısra'ı:

Yatırlar yerde pest olmuş ne tîğ u ne kemer peydâ.

mazmûnunca netîce-i kâr, âhir-i kârları ka'r-ı zemînde dükkânçe-i lahd içre lisân-ı hâlile Fâtiha cer ederler. Cümle pîrân-ı kemândârânlar rûhıyîçün Fâtiha}.

Bir kaç kerre vasf olunmuştur. Ve bu mahalde yetmiş aded teferrücgâhlar Karadeniz Boğazi'na varınca medh olunmuştur. Ammâ Anadolu cânibinde, (s.240-241)

Mesîregâh-ı Akbaba Sultân: Beyâz kiraz mevsiminde ve kestâne mevsiminde Beğkoz iskelesinden niçe bin araba ihvân-ı bâ-safâ ehl [ü] iyâlleri ve zahâyirleri ile Akbaba köyüne gidüp iki üç ay kestâne faslın ederler. Kayık ile İslâmbol'dan bir günlük mesâfedir. Mezkûr Akbaba köyü yüz hâneli ve bir cevâhir mihrâblı câmi' ve yigirmi aded dükkânlı ve bir hammâmı, havzlı ma'mûr kurâdır. Akbaba tekyesi, âbâdân tekyedir. Ba'zı yârân anda meks eder. Ba'zı cânlar haymeleri ile meks edüp sohbet eder.

Ziyâret-i Akbaba Sultân, tarîk-i (---) dendir. Mesîregâh-ı Âl-i Bahâdır, mesîregâh-ı Dereseki ve teferrücgâh-ı Âlemtağ, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) [147a]

Netîce-i merâm bu bâlâda tahrîr olunan teferrücgâh merâmları ve bâğçe-i selâtînleri ve a'yân [u] eşrâf ve vüz[er]â yalıların âb [u] hevâları ve tarz [u] tarh binâları ve ibret-nümâ kâ'alarıyla cümle evsâfların manzûrumuz olduğu üzere tahrîr eylesek bir tomar-ı dirâz olur. Ammâ hamd-i Hudâ bu abd-i za'îfin akl-ı kâsırı üzere alâ kadri'l-imbân Belde-i Tayyibe'nin ibret-nümâ âsârları ve bânîleri ve fâtipleri ve cümle meşhûr imâretleri ve sâ'ir hayrât [u] hasenâtları ve kânûn-ı Âl-i Osmâniyânı ve vüzerâ ve vükelâ ve ulemâları ve arz-ı beledi ve âb [u] hevâsı ve cümle meşhûr ziyâretleri tahrîr olunup ancak mahmiyye-i imâret-i Kostantıniyye içre şehre ziyet veren cemî'i dekâkîn ve ehl-i hıref, sâhib-i sanâyi'ât kalmış idi.

İnşâ'allâhu Ta'âlâ ma'lûmumuz olduğu mertebe cemî'i ehl-i hıref, kânûn-ı Süleymân Hân üzere pîrperverleri ile ve pîrleri kankı diyârda medfûn olduğuyla ve cümle esnâf ne kadar dükkândır ve ne kadar yüz bin kavm askerdir anı beyân eder. (s.241)

- Mesîregâh-ı Ağa Sekisi** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
- Mesîregâh-ı Ayas Paşa** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.218, c.1)
- Mesîregâh-ı Beşiktaş** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)

Mesîregâh-ı Bûlbûlderesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.197, c.1)
Mesîregâh-ı Büyük Çamlıca	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Mesîregâh-ı Cân Kuyusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı Ceres Meydânı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı Deniz Hammâmı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı Eyyûb Sultân	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı Hasan Karlığı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Mesîregâh-ı İdrîs Köşkü	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı İne Ayazma	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Mesîregâh-ı Göksu	→ İSLÂMBOL (bk. Hisâr) (s.230, c.1)
Mesîregâh-ı Kalamış	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.196, c.1)
Mesîregâh-ı Kayışbınarı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Mesîregâh-ı Kırkserviler	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.197, c.1)
Mesîregâh-ı Kızkulesi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Mesîregâh-ı Küçük Çamlıca	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Mesîregâh-ı Münecimkuyusu	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.218, c.1)
Mesîregâh-ı Sarıkadı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)
Mesîregâh-ı Somsonhâne	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.218, c.1)
Mesîregâh-ı Söğüdcük Ayazma	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.207, c.1)
Mesîregâh-ı Yahyâ Efendi	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)

~'un Şehirleri

Beşiktaş Şehri

**Beşiktaş şehrinin imâretleri ve hayrât [u] hasenâtları ve hânedânları ve
acâyibâtları ve âsâr-ı binâ-yı ibret-nümâların beyân eder**

Zamân-ı kadîmde bu şehir kefare destinde iken ismine kuna petro derlerdi. Ya'nî "taş beşik" demektir. Sebebi oldur kim bu şehir zemîni çengelistan-ı hıyâbân iken Yaşka nâmında bir ruhbân râhib bunda bir kenîse-i azîm binâ edüp Kudüs-i Şerîfde Hazret-i İsa'nın rahm-ı mâderden müştak olduğu Beytüllahm nâm mahallinden Hazret-i İsa'nın ibtidâ sabâvetde gasl olunduğu taş tekneyi mezkûr ruhbân Kudüs'den getirüp bu Beşiktaş'daki deyrine koduğundan lisân-ı Urum'da Beşiktaş ismiyle bu şehir şöret bulup ma'mûr [u] âbâdân olup ba'dehu ruhbân mürd oldukda mezkûr taş beşiği Hırkîloğlu İlya nâm kıral ol beşiği Ayasofya deyrinin sağ tarafındaki tabakaya koyup hâlâ ziyâretgâhdır.

Hâlâ anıniçün lisân-ı müslimde bu şehre Beşiktaş derler. İlâ-maşâ'allâh ma'mûr olmadadır. Zîrâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdır. Leb-i deryâda vâsi' fezâlarda ve alçacık bayırlar üzre kat-ender-kat bağlı ve bağçeli ve havlıları vâsi' altı bin hânedânlar ve yalılar ve gayrı buyûtlardır.

Ve cümle (---) mahalle-i müslimân ve mahalle-i Ermenî ve bir mahalle Rûm ve bir mahalle Yahûdî vardır. Ma'mûr [u] âbâdân hânedân yalılarında ibtidâ Kapudan Ca'fer Paşa ve Kapudan Kâsım Paşa yalılarında ikişer yüz hücreler ve üçer hammâm ve birer câmi'li sarây-ı azîmlerdir.

Ve Baba Süleymân Ağa yalısı ve Minkârîzâde yalısı ve Alî Efendi yalısı ve Azmîzâde ve Defterdâr Emîn Paşa yalısı (---) (---) ve Freng Mustafâ Efendi ve Hâfız Ahmed Paşa yalısı Kaya Sultân'ındır. Ve Osmân Usta yalısı ve Milikî Kadın ve Çelebi ve Mütevvellî Mustafâ Efendi yalısı. Ve niçe yalılar dahi vardır ammâ bu yalılarda pâdişâhlar gelüp ziyâfet tenâvül etmişlerdir. (s.220-221)

Âl-i Osmân bâğçelerin beyân edelim

Evvelâ **Dolmabâğçe**: Mâ-tekaddem bir küçük servili bâğ idi, sene (---) târîhinde Sultân Osmân Gâzî fermân edüp cem'i Âl-i Osmân donanması ve cümle tüccâr keştilerinin sandalları ve filika ve firkateleri ve İslâmbol'un yigirmi bin pereme ve kayık ve mavunaları ale'l-umûm gemilerin taşlar ile doldurup Dolmabâğçe önündeki deryâyâ döküp bir liman-misâl bir boğaz iken kâmil dörd yüz arşın deryâyı doldurup ismine Dolmabâğçe dediler. Bir meydân-ı azîm olup Osmân Hân cirit oynar idi. Ba'dehu ol fezâyı bâğçe etdiler. Selîm Hân-ı Evvel'in bir kasrı ve bir havzı vardır. Gayrı âsâr-ı binâ yokdur. Ammâ bunda dahi serâmed sun'-ı Hudâ serv-i azîmler var kim ta'bîr olunmaz. Başka bâğçe üstâdı ve iki yüz nefer şehbâz bostâncıları vardır.

Leb-i deryâsı amîk olup lodos rûzgârı telattumu harâb etmesin için mîşe dırahtların deryâya kakup beşik beşik edüp leb-ber-leb taş ile memlû edüp istihkâm bulmağın Beşiktaş derler. Ammâ bu binâ olmazdan bin yıl mukaddem bu şehrin ismi Beşiktaş idi. (s.221)

Beşiktaş bâğçesi: Sene (---) Bâyezîd Hân asrında (---) Paşa yalısı idi. Ba‘dehu pâdişâhlara intikâl edüp behişt-âbâd bir bâğ-ı İremezâtü'l-imâd oldu. Leb-i deryâda kat-ender-kat müte‘addid kâ‘alar ve şâhnişânler ile ârâste bir sarâydır, ammâ ol kadar vâsi‘ değildir. (---) Hân bunda tevellüd etdüğüçün dâ‘imâ bunda teferrüc ederdi. Ammâ Murâd Hân-ı Râbi‘, Nef‘î Efendi'nin hicviyyâtından Sihâm-ı Kazâ'yı okurken kazâ-yı âsumânî Murâd Hân'a yıldırım isâbet edüp elindeki Sihâm'ı deryâya atup mebhût oldu. Gayrı bu bâğçeye kadem basmayup ba‘dehu Bayram Paşa'ya Nef‘î Efendi'yi ma‘nûkan katl etdirdi. (s.221)

Bâğçe-i Cüvâncapucubaşı: Bir bâğ-ı hıyâbândır. (s.221)

Bâğçe-i Kazancıoğlu: Bu yalı dahi pâdişâhlara intikâl edüp Murâd Hân Kaya Sultân'a hibe eyledi. Vâcibü's-seyr bir yalıdır. Bunda bir fevkânî şâzrevân vardır kim cemî‘i dünyâda eyle musanna‘ fevâreler yokdur. [135a]

Bu yalılardan mâ‘adâ derûn-ı şehirde Kiremitcizâde hânesi ve Küçük Çavuş hânesi

.....(1 satırlık yer boş).....

Acâyib hânedânlardır ve sâhibleri a‘yân-ı kibârdır.

Ve bu şehrin ahâlîsi gâyet ehl-i zevkdir. Ve sulehâdan ehl-i hâl [ve] sâhib-i vera‘ kimesneleri vardır. Çoğu الكاسب حبيبالله deyüp bâğbânlık ederler. Ve gûnâ-gûn ehl-i sünnet esbâbı geyerler. Ekseriyyâ halkı Anadolu tarafındadır. Ammâ nebtîz şehir oğlanları vardır.

Ve mahbûb [u] mahbûbe-i Beşiktaş taş yüreklilerdir, kimseye merhamet yüzünden nazar etmeyüp kec-nigâh ederler, garîbü'd-diyâra dil-nüvâzlık etmezler. Ammâ halkının ni‘metleri birbirlerine mebzûldür. Anınla meşhûr bir kavmdir.

Bu kavmin hâkimleri şerî‘at tarafından Galata mollâsının nâ‘ibi ve muhtesib nâ‘ibi ve muhtesibi ve subaşısı hükm eder. Ve leb-i deryâsın bostâncıbaşı ve bâğçe-i Beşiktaş ustası hükm eder. Gâyet mazbût şehirdir. Gerçi Galata gibi bu şehrin kal‘ası yokdur ammâ gâyet emn [ü] emân şehirdir. (---) (---) (---) (s.221)

Beşiktaş şehrinde olan câmi'leri beyân eder

Evvelâ iskele başında yüz adım ba'îd kırdâ bir düz fezâ çerâgâh-ı mahsûldâr zemîn-i hevâdârda Koca Sinân Paşa câmi'i, (---) Hân vüzerâ (---) aded kubbe-i âlîli câmi'-i rûşendir. Cümle imâret dîvârı kırmızı ve beyâz taş ile mebnî {olmuş} ibâdetgâh-ı müslimîndir. Tûlen ve arzen (---) ayakdır.

Kıble kapusu üzre târîhi (---), (---) üzre altı aded kubbeler ile müzeyyendir. (---) (---) ve taşra yan soffalarında (---) amûd-ı âlîler üzre altı aded kubbeler ile müzeyyendir. Ve soffâ haremi etrâfı demir pençerelerdir. Ve dahi taşra haremi çımâr-ı müntehâlar ile müzeyyendir. Haremin bir köşesinde mahkeme-i şer'-i Resûl-i mübîn vardır.

Mâ-tekaddem imâreti işlermiş, yine ba'zı mütevellî istikâmet edüp ni'meti mebzûl olur. Ve bir nâzik minâresi var. Ve kıblesi önünde demir pençereler içinde a'yân-ı şehirden ba'zı kimesneler medfûndur. Ve minâresi gâyet mevzûndur.

Ve bu câmi'in mihrâbı önü tâ iskeleye varınca bir vâsi' sahrâdır. Leb-i deryâdan bir buçuk mîl karşı tarafı şehr-i Üsküdar'dır.

Ve Dolmabâğçe kurbünde Ahmed Dürrânî câmi'i, (---) (---) binâsıdır. (---) (---)

Ve nev binâ Dârü's-sa'âde Ağası Abbâs Ağa câmi'i çâr-kûşe bir câmi'-i hevâdârdır. Kapusu üzre târîhi:

..... (1 satırlık yer boş) .....

(---) câmi'i (---). Bu câmi'lerden mâ'adâ (---) mihrâba varınca cümle mesâcidlerdir

Ve medrese-i Hayreddîn Paşa ve kırk aded mekteb-i sıbyân-ı ebcedhânı ve bir dârü'l-kurrâsı vardır. Ammâ dârü'l-hadîsi ve (---) yokdur.

Ve iskele başında âyende ve revende müsâfirîn meks etmeğiçün bir kerbânsarây vardır. Zîrâ Âl-i Osmân'ın Anadolu cânibinde bir seferi vâkı' olsa cümle Rûmeli askeri bu Beşiktaş'dan karşı tarafa niçe bin gemilerle Üsküdar'a ubûr ederler bir bender iskeledir.

Ve üç hammâmı var. Dere cisri başında (---) hammâmı ve Câmi'-i Kebîr kurbünde (---) hammâmı ve Yahyâ Efendi kurbünde (---) hammâmı, bu hammâmlardan mâ'adâ yüz toksan sarây hammâmları vardır.

Ve cümle (---) sebîlhânedir ve cümle (---) çeşme-i âb-ı zülâllerdir. Târîh-i çeşme-i Yahyâ Efendi:

(---) târîhi bu inşâlar olsun

Kanup içenlere sıhhâlar olsun.

Sene 945 [/1538-39].

Ve cümle yetmiş mikdârı dükkânları vardır. Şehrine göre dükkânları ve çeşmeleri azdır. Ammâ her hânede ve besâtînlerinde niçe bin âb-1 zülâl çâh-1 mâlar vardır. Hattâ mâh-1 Temmûz'da Galata şehrinin suyu killet üzre olmağile niçe bin kayıklar ile bu Beşiktaş kuyularından Galata'ya su taşıyup Galata Halkı def'-i atşân ederler. Tâ bu mertebe âb-1 zülâl Beşiktaş suları vardır.

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtından besâtînlerinde olan sürâhî dolma kabağı ve lahanası ve ekşi dudu ve yalılarında gûnâ-gûn mâhîleri {meşhûrdur}. (s.221-222)

Mesîregâh-ı Beşiktaş: Evvelâ cemî'î yalıları mesîregâhlardır ammâ hâs [u] âmma mahsûs olan (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı öz öz ravza-i Rıdvân misilli yüz altmış aded besâtînler ile meşhûr olmuş şehirdir kim her biri gül [ü] gülistân ve sünbül ü reyhân ile hadîka-i cinân bâğlardır. Andan,

Mesîregâh-ı Yahyâ Efendi: Bir kûhsâr-ı vâsi' çemenzâr dere içre aslâ güneş te'sîr etmez çınâr-ı azîmler ve şecere-i bîd-i sernigûnlar ve sakız dirahları ve servi ve cevz-i Rûmî şecerleri ile müzeyyen bir vâdîdir. Sâhib-i hayrâtlar her uyûn-ı câriyeler dibinde birer çemenzâr soffalar inşâ edüp sarıasma ve karatavuk ve ishâk kuşu ve ispinoz ve filorunya ve başdankara ve bülbül-i bed-nâm ve bülbül-i nîknâmın hezârân feryâd [u] nâlişleri ehl-i teferrücün cânına cânlar bağışlayup cümle yârân-ı bâ-safâ taraf taraf sohbet ederler bir teferrücgâh-ı kadîmdir.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.222)

Ve tekyegâh-ı dervîşan-ı Beşiktaş: Evvelâ tekye-i Mevl[ev]îhâne-i (---) Paşa, leb-i deryâda semâ'hânesi deryâyâ nâzır fevkânî bir mevlevîhânedir kim İslâmbol'da ve gayrı diyârda misli yokdur. Semâ'hânesi bir musanna' tavan kubbe-i la'l-gündür kim şimdiki üstâdları ana nazîre kubbe inşâ edemezler, gâyet refî' ü pesendide kubbe-i âlîdir. Ve fukarâ hücreleri cânib-i garbında ma'mûrdur. Ve meydân-ı semâ'hâne serâpâ ceviz levhasıdır.

Ve bu meydânın cânib-i selâsı billûr ve necef ve moran câmlardır. Ve şeyhi Mübârek Hasan Dede'dir. Zamânımızda yüz on yaşında müstecâbü'd-da've bir kimesne idi. Mukâbele günleri kürsîde Mesnevî-yi şerîf kırâ'at ederken ba'zı zamân kendülere bir vecd hâsıl olup,

"Bu gece dersimizi Hazret-i Mevlâna'dan böylece tilâvet edüp hâzır ihvân-ı safâya kırâ'at ederiz" deyü takrîr ederlerdi. *Kuddise sirruhu.*

Ba'dehu dâmâdı Neyzen Dervîş Yûsuf Celâlî şeyh olup takrîr-i Mesnevî'de bir kaç kerre mest olup kendüleri kürsîden aşağı fukarâ üstüne atup çarh-ı semâ' etdükde kaşı ve gözleri ve yüzü bile görünmezdi. Eyle bir semâ'-ı safâ ederdi kim ihvân âlem-i hayretde kalırdı. Böyle bir serbâz-ı aşk-ı ilâhî ile âlûde olmuş âteş-pâre sâhib-i celâl kimesne olduğundan Şeyh Yûsuf Celâlî derlerdi. Bu kerre cemâli mahalli oldukda cümle uşşâk başına cem' olup nây-ı Mevlâ[nâ] çaldıkda cümle uşşâk semâ' ederlerdi. Ve ba'zı {mahalde} çeng çaldıkda cümle uşşâk mest [ü] medhûş olurdu. Riyâzât [u] mücâhede sâhibi bir pâdişâh-meşreb idi. *Rahmetullâh.*

Andan tekye-i Hazret-i Yahyâ Efendi:

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.222)

Beşiktaş'da âsûde olan kibâr-ı evliyâullâhların kabr-i şerîflerin beyân eder

Evvelâ Dolmabâğçe kurbünde eş-Şeyh Hazret-i Ahmed Dürrânî, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ziyâretgâh-ı Hazret-i Yahyâ Efendi {mevtine târîhdir: Leyle-i ıyd-i adhâ sene 978 [1570-71]}. Deryâya havâle bir kûh-ı bülendin zirvesinde bir kubbe-i âlî içinde medfûndur kim çâr-kûşe dîvârının cânib-i erba'asında niçe yüz bin uşşâkân-ı hattâtın gûnâ-gûn hatt-ı ebyât-ı eş'ârları tahrîr olunmuş bir âsitânedir. Bizzât kendüleri Tarabefzûn'da mütevellid olup Süleymân Hân Gâzî ile süd karındaş olmuşlardır. Zîrâ Süleymân Hân ve pederi Selîm Hân-ı Evvel Tarabefsûn'da tevellüd etmişlerdir. Ba'dehu Yahyâ Efendi, Süleymân Hân hilâfetinde cebren İslâmbol'a gelüp terk-i dünyâ edüp yine medfûn oldukları püšte üzre her leyle-i cum'a Hızır Nebî ile mülâkât olup ilm-i ledünni anlardan tilâvet edüp terk-i dünyâ olmuşdu. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ve civârlarında Kapudan Halîl Paşa {bir kubbe-i âlî içre medfûndur. Âsâr-ı hayrâtından kal'a-i Sakız'da ve İslâmbol Yeniköyünde leb-i deryâda birer câmi'i var. Ve elli bin guruş harc edüp Kasımpaşa'da Kulaksız mahallesi kurbünde Emîr Efendi câmi'ine su getirüp aceb hayrât-ı azîm etmişdir}. Ve Tatar hânlarından (---) (---) Hân Kara Mustafâ Paşa re'yiyle şehîd etdiler.

.....(1 satırlık yer boş).....[136a]

Ve Beşiktaş câmi'i önünde leb-i deryâda bir kubbe-i münevver içinde Ziyâret-i Kapudan Gâzî Hayreddîn Paşa, Süleymân Hân kapudanlarındandır kim Cezâyir, Tunus, Tarabulus fetihlerinde bulunmuşdur ve niçe cezîreleri Akdeniz'de feth etmişdir.

Mevtine târîh:

Taldı rahmet denizine kapudan.

Sene 970 [/1562-63].

Diğer târîh:

Mâte re 'îsü'l-bahr.

Süleymân Hân'ın Mi'mâr Sinân'ı binâsıdır. Aceb kubbe-i musanna' etmişdir. Ve türbe-i Yahyâ Efendi, azîz merhûm Tarabefsûnî olup Süleymân Hân ile âlem-i sabâvetde emildeş ya'nî süd karındaş olmağile türbe-i pür-envârın Beşiktaş kurbünde Mi'mâr Sinân binâ etmişdir.

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.223)

Galata Şehri

Evsâf-ı eşkâl kal'a-i Galata

Kal'a-i Kostantiniyye'nin halîci şimâlinde bir mîl karîb mesâfe leb-i deryâda akçe tahtası eşkâlinde şeddâdî sengîn bünyâd bir kal'a-i metîn ve şîrîn-kâr-ı hısn-ı hasîndir. Ve dâ'iren-mâdâr yalın katdır, İslâmbol gibi üç kat değildir. Ammâ derûn-ı kal'ada üç kat bölme hisâr divârı vardır, her biri birer Ciniviz kıralzâdesi hükmünde idi ve başka kapuları vardır.

Ve enderûn [u] bîrûnunda cümle (---) bâb-ı kebîrlerdir. Evvelâ cânib-i garbda Kâsımpaşa Tershânesi'ne nâzır hisâr-pîçede Meyyitkapusu.

İkinci Azebkapusu cenâba nâzır ve leb-i deryâdadır.

Üçüncü yine leb-i deryâda cenûba nâzır Kürkcükapusu.

Ve dördüncü yine leb-i deryâda mezkûr Yağkapanı [kapusu] cenûb cânibine mekşûfdur.

Ve beşinci yine leb-i deryâda cenûba nâzır Balıkbâzârikapusu.

Ve altıncı cânib-i cenûba nâzır Karaköykapusu.

Ve yedinci cânib-i şarka {leb-i deryâya} mekşûf Kurşumlu Mahzenkapusu, Urumlar Ayanikokapusu derler, zîrâ anda Hazret-i İsa halîfelerinden havâriyyûn ayazması vardır, ısıtmalı âdem girse şifâ bulur.

Andan yine cânib-i şarka {deryâya} nâzır sekizinci Kireçkapusu.

Ve yine cânib-i şarka {deryâya} mekşûf Domuzkapusu.

Andan cânib-i şimâle tokuzuncu Tophânekapusu karaya nâzırdır.

Andan yine kara cânibinde cânib-i şimâle Küçükkullekapusu onuncu kapudur.

{On birinci kapu yine şimâle nâzır Büyükkullekapusu (---) kademe nerdübân ile çıkılır cümleden metîn demir kapudur}.

Bu kapuların cümlesi kal'anın dâ'iren-mâdârındadır. Tophâne ve Kulle kapuları karaya nâzırdır, sekiz kapusu leb-i deryâdadır. (s.210-211)

Derûn-ı kal'ada bölme hisâr dîvârlarındaki kapuları bildirir: Evvelâ Küçükkaraköykapusu ve Küçükkullekapusu'nun iç yüzünde Mihalkapusu ve Meydâncıkkapusu ve Kilisekapusu ve İçazebkapusu ve Sâdıkkapusu bu altı aded kapular içhisâr bölmelerinde mahallâtlar içinde vâkı' olmuşdur. Üçü şâhrâh-ı azîme vâkı' olmuşdur. (s.211)

Der-beyân-ı dâ'iren-mâdâr kal'a-i Galata: On bin altmış adımdır. Ammâ sene (---) târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Revân seferinde iken Kâ'immakâm Bayram Paşa Galata'yı ta'mîr [ü] termîm etdükte vech-i dîvârı beyâz kirec ile badana etdükte vech-i dîvârdan mi'mâr arşını ile arşınlayup cümle burc [u] bârûları ile hisâb olunup on sekiz bin mi'mâr arşını ihâta etmişdir. Cümle iki yüz beş kulle ve on üç bin bedendir. Ve dîvârının kaddi kırk zirâ'-ı melikîdir.

Ba'zı kulleleri seksener zirâ'-ı mekkîdir. Ammâ Ebü'l-feth'in binâ etdüğü Kalata Kulesi yüz on sekiz zirâ'-ı bennâdır kim eflâke ser-çekmişdir, tâ zirve-i a'lâsı rusâs-ı hâs ile mestürdür. İslâmbol kal'ası bir yerden dâ'iren-mâdâr nümâyân değildir, illâ bu Galata Kulesinden şekl-i müsellesi râyegândır. Ve küşâde hevâda Bursa'ya hâ'il cebel-i Ruhbân bi'l-müşâhede nümâyândır, dûrbîn ile Bursa'nın cümle imâretleri râyegândır. {Bu kulle üç fersah yerden nümâyândır ve şekl-i müdevverdir}.

Bu kullenin derûnu on bir tabaka zindândır. Hâlâ Âl-i Osmân'ın gemi âletlerine mahzendir. Cenûba nâzır bir demir kapusuna (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur. Hakîr bir kaç kerre andan hevâya kâğız uçurup ve bir kerre ana ip bağlayup urûc eden cânbâz temâşası takrîbiyle çıkup şehri İslâmbol'u temâşâ etdik.

Ve bu Galata Kulesi'nin kara cânibinde Meyyitkapusu'ndan tâ Tophânekapusu'na varınca ka'r-ı azîm bir handak-ı kebîrdir kim niçe bin kal'a

temâşâ etdik, aslâ misli yokdur, illâ Karadeniz'e nehr-i azîm Turla mahlût olduğu mahalde ibret-nümâ kal'a-i Akkirman handakı ola.

Ve bu Galata handakı içre dâ'imâ gemiciler keştî gomanaları ve ısparçına ve cânkurtaran palamarlar bükerler. Amîk vâsi' handakdır, kenârları serâpâ mezâristân, mûristân, cebbânistândır. {Ammâ leb-i deryâ[d]a handakı yokdur, cümle çârsû-yı bâzâr yerleridir}. (s.211)

Sevâd-ı mu'azzam Galata kal'ası içre olan imâret [ü] câmi'leri bildirir

Evvelâ câmi'-i kadîm **Arab câmi'i**: Hazret-i Ömer ibn Abdül'azîz binâsıdır. Niçe kerre kenîse ve câmi' olmuşdur. İçinde (---) aded amûd-ı gûnâ-gûnları vardır. Kible kapusundan kibleye varınca tûlu (---) adımdır ve arzı (---) adımdır. Aceb rûhâniyyetli câmi'dir. Taşra haremi (---) ve kal'a kulesi-misâl çârkûşe bir minâre-i âlisi vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan Azebkapusu hâricinde (s.211)

(---) **Mehemmed Paşa câmi'i**: (---) Hân vüzerâlarındandır, ammâ selâtîn câmi'i [129a] misâl bir câmi'-i rûşendir. Cümle revzenleri deryâyâya nâzırdır ve cümle kubâbları ve bir tabaka mevzûn minâresi metânet üzre metîndir. Ve bu câmi' leb-i deryâda ve teng yerde vâkı' olmağıle minâresi câmi'in sol tarafında yol aşırı vâkı' olmuş bir serâmed taş binâ minâre-i mevzûndur.

Ve bu câmi' izdihâm iskele başında olmağıle gâyet cemâ'at-i kesîreye mâlikdir kim şeb [u] rûz cemâ'atden hâlî değıl bir câmi'-i rûşendir kim {Koca Mi'mâr binâsıdır}. Andan Yağkapanı taşrasında bu dahi Mehemmed Paşa gibi fevkânî, (s.211)

Yağkapanı câmi'i: (---) binâsıdır, çâr-kûşe tahta kurşum kubbeli ve alçacık minâreli (---) kademe nerdübân ile urûc olunur câmi'dir. Altı serâpâ zeyt yağı dükkânlarıdır. Ve Kurşumlu Mahzen kurbünde, (s.211)

Kara Mustafâ Paşa câmi'i: Fâtih-i Bağdâd Murâd Hân-ı Râbi' vezîridir. Zamân-ı evvelde bir kenîse ve ayazma idi. Bir minâreli ve tahtânî ve kurşumlu ve cemâ'ati çok câmi'-i cedîddir. Andan içeri ana karîb, (s.211-212)

Karaköy câmi'i: Tahtânî ve müfid [ü] muhtasar bir câmi'dir.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Bunlardan mâ'adâ (---) mihrâba varınca mesâcidlerdir. Medrese ve dârü'l-hadîs yokdur. Ammâ Arab câmi'inde ve Mehemmed Paşa câmi'inde ve Kara

Mustafâ Paşa câmi'inde dârü'l-kurrâlar vardır. Ve cümle yetmiş sekiz mekteb-i sibyan var ammâ imâret-i it'âm yokdur.

Ve sebîlhâne cümle yigirmi üç adeddır. Evvelâ Azebkapusu'nun iç yüzünde Mehemed Paşa hammâmı cenbinde Mehemed Paşa sebîli. Ve Rûznâmecî İbrâhîm Efendi sebîli. Kürkcükapusu hâricinde Yaycılar ve Karaköykapusu sebîli. Ve Kapudan sebîli. Ve Arab câmi'i kurbünde (---) sebîli (---) (---) (---).

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) çeşmedir. Bu şehir-i azîme göre çeşmeleri azdır. Evvelâ Azebkapusu taşrasında Mehemed Paşa çeşmesi, târîhi:

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve bu şehir cümle on sekiz mahalle-i müslimîn ve yetmiş mahalle kefere-i Rûm ve üç mahalle Freng-i pür-reng ve bir mahalle-i Yahûdî ve iki mahalle Ermenî vardır. Başhisâr'da aslâ kefere yokdur. Ve ikinci hisârda Arab câmi'ine gelince aslâ ve kat'â kefere ve gayrı yokdur ve ahâlî-i mahalle elinde Ebü'lfeth'den berü hatt-ı şerîfleri vardır, kâfiri komazlar ve silâh ile nasârâ görseler ol ân amân [ü] zamân vermeyüp katl ederler. Zîrâ ekseriyyâ İspanya'dan Sultân Ahmed asrında gelen ciğer-hûn Mübtecel tâ'ifesi müselmânlarıdır kim İspanya'da küffârdan ciğerleri hûn olmuşdur. Galata'da müsellağ kâfir görseler hemân katl ederler. Zîrâ bu iki kal'adan mâ'adâ tâ Tophâne'ye varınca iki kal'a içi mâl-â-mâl yedi kıral Frengi ve cümle nasârâ mâl-â-mâldır. Murâd Hân tahrîri üzre iki kerre yüz bin kâfir ve altmış dörd bin müslim vardır. Hudâ hıfz ede.

Yetmiş kefere kenîsesi vardır. Evvelâ cümleden Fransa'nın Erganûn deyri: Bir sed üzre kapusuna yedi kademe nerdübân ile urûc olunur.

Ve ana karîb Venedik deyri: İhrâk olup yigirmi sene harâb yatup Kandiye sulhunda Köpürlüzâde Ahmed Paşa izniyle amâr olundu. Evce ser-çekmiş çâr-kûşe bir nâkûshânesi var. Bu dûyûrların dâhilinde ve hâricinde suver-i acîbe ve garîbe menkûş tasvîrler var kim gûyâ zî-rûhdur.

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve Urumların (---) deyri var.

.....(1 satırlık yer boş).....

Zu'm-ı bâtıllarınca dâr-ı şifâları var.

.....(1 satırlık yer boş)..... [129b]

Ve Ermenî ve Yârmenîlerin üç kenîseleri var.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve Yahûdîlerin iki sinagogları var. {Ammâ} Yahûd tâ'ifesi bu keferelerden dâ'imâ havf [u] haşyet üzredirler. Ammâ bu keferelerinde şeb [u] rûz pâsbânlar [ve] nigezbânlık ederler. Zîrâ bir kaç kerre isyâna bel bağladılar ammâ yine niçesin dendân-ı tîğdan geçirdiler. (s.212)

Der-beyân-ı hâkimân-ı şehri azîm Galata

Evvelâ taraf-ı şer'-i Resûl'den Galata beş yüz akçe pâyesiyle şerîf mevleviyyetdir. Monlâsı Arab câmi'i kurbünde sâkin olup üç yüz pâre kurâyâ hâkim olup kırk dörd yerde nâhiye nâ'ibleri var kim her nevâhî yüz ellişer akçe pâyesiyle şerîf kazâlardır. Senevî yetmiş kâse hâsıl olur.

Ve bu şehir Sultân {Ahmed} câmi'i evkâfı olmağile kızlar ağası nâzır olup iki yüz kâse hâsıl olur, mütevellîsi hâkimdir.

Üçüncü hâkim, Galata voyvadasıdır.

Dördüncü hâkim-i mâl, Yağkapanı gümrük emînidir kim senevî (---) kâse mâl-ı pâdişâhî verir iltizâmıdır.

Beşinci hâkim, kalafatçıbaşısıdır.

Altıncı hâkim, muhtesibdir.

Yedinci hâkim, ayak nâ'ibidir.

Sekizinci hâkim, çöplük subaşısıdır.

Tokuzuncu hâkim, hamr emînidir, senevî yetmiş bin guruş mâl-ı mîrî ve yetmiş bin guruş masrûf eder.

Onuncu hâkim, yeniçeri ocağından beş altı yüz nefer tâ'ifesiyle bir çorbacı hâkimdir.

On birinci hâkim, yine yeniçeriyân ocağı mûmcularından bir ihtiyâr mûmçu gediği ile nevbet bekler. Bu meyhâneler üzre me'mûrdur kim fitne ve fesâd olmasın. Zîrâ ümmü'l-habâyis kânıdır.

{On ikinci hâkim, Karaköykapusu'nda İslâmbol ağasıdır kim odun cem' edüp pâdişâha verir, hizmet-i azîmdir}.

Bu bâlâda tahrîr olunan hâkimler cümle leylen ü nehâr tevâbi'leri ile pürsilâh mahalle ve esvâklar içre kol dolaşup mücrim bulurlarsa amân vermeyüp haklarından gelirler. Zîrâ aşkıyâsı ve keferesi gûyâ Malta keferesidir. (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Evsâf-ı dekâkîn-i şehir-i Galata: Cümle üç bin seksen dükkândır. Haffîhânesi ve sükker çârsûsu ve yağbâzârı ve attârları müzeyyen çârsûlardır. {Ve on iki kurşum örtülü kubbe-i âlîli Ebü'l-feth Gâzî bezzâzistânı var, cân otu dahi bulunur. Dörd demir kaptusu var, ekserî sâhib-i dükkânları kefer-i Urum ve Freng'dir. Kız dimisi çokdur}.

Ammâ leb-i deryâda ve Ortahisâr'da iki yüz aded kat-ender-kat harâbâtî cânlar için meykedeler var kim her birinde beşer altışar yüz fâsık ayş [u] işret edüp hânende ve sâzendegân ile bir hây-hûdur kim diller ile ta'bîr olunmaz. Bu tâ'ifenin me'kûlâtıyçün Balıkbaşârı çârsûsunda niçe yüz elvân mâhîler var kim ta'bîr olunmaz. Ve âlü'l-âl meyvenin a'lâsı ve sâ'ir me'kûlât [ü] meşrûbâtın güzîdesi bunda bulunur. Âdem cânı ve rûh gıdâsı ve kuş südü dahi bu Galata'da bulunur. Ammâ Mübtecel şerbeti sofiler için lezîz şerbetdir. (---) (---) (---) (---) (s. 213)

Şehir içre olan hânedânları beyân eder: Evvelâ bu Galata zemîni leb-i deryâdan şimâl cânibine Kullekaptusuna varınca bir sâ'at yokuş yukarı kat-ender-kat Ciniviz keferesi binâsı kârgîr-binâlardır. Ve cümle şâhrâhları sadranc tarzı tarh olunmuş tarîk-ı âmların cümlesi bin yüz altmış sokak ad olunmuşdur. Ammâ kal'adan taşra leb-i deryâda tarîk-i azîm ve kal'a içre Voyvada yolu ve Arab câmi'i yolu ve Harbî yolu ve Kullekaptusu yolu, bu râhlar izdihâm yollardır. Ve mollâ hânesi ve el-Hacı [hânesi] ve Seyyid Alî Çelebi hânesi ve kârbânsarây-ı Rüstem Paşa, Mî'mâr Sinân binâsıdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Bu şehir içre bâğ [u] bâğce yokdur, aslâ. Ve Kürkcükaptusu hâricinde kalafatçılar odaları cümle (---) aded odalardır. Ağaları ve ço[r]bacıları vardır. Tershâne-i âmire'de pâdişâhın kadırgaların kalafat ederler. Cümle iki bin askerdir ve kırk bölükdür.

Ve Karaköykaptusu taşrasında İslâmbol ağası ocağı cümle Acemiyân şâdîleri bunda mîrî odun taşımağa me'mûrlardır kim odabaşları fes üzre bir gûne turfe destâr sarup neftî dolama geyüp ayaklarına siyâh tomak ve kırmızı pây-pûş geyüp kul kayıklarına süvâr olup tâ Karadeniz Boğazı'na varınca odun gemileri cem' edüp cümle gemilerden kul akçesi alup kayıklarında bir gûne ayak üzre beyâz gömlekler geyüp kürek çekerler. Bu hâne ve âsitânelerden mâ'adâ ma'lûmum değildir. (---) (---) (---) (s.213)

Der-sitâyişi-i hammâm-ı Galata: (---) hammâmdır ammâ cümleden Azebkapusu'nun iç yüzünde (---) kade[me] taş nerdübân ile urûc olunur Mehemmed Paşa hammâmı, binâsı ve hevâsı ve mâsı gâyet latîfdir.

Andan içeri Bokluca hammâm, gâyet kesîf [ü] atıktır. **[130a]**

Ve Mahkeme kurbünde (---) hammâmı.

Ve Karaköykapusu hammâmı (---) binâsıdır ammâ havuzlu bir latîf hoş-hevâ hammâm-ı atıktır.

Ve Tophânekapusunun iç yüzünde (---) hammâmı ol kadar memdûh hammâm değildir.

Bunlardan mâ'adâ üç yüz hânedân hammâmı vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.213)

Tarz [u] tavr-ı ahvâlât-ı ahâlî-yi Galata'yı beyân eder: Evvelâ Galata kavmi (---) fırkadır. Evvelâ fırkası keşfîbândır. Sâniyen tüccârândır. Sâlisen ehl-i hîref-i gûnâ-gûndur. Râbi'an marankozân-ı kalafatçıyândır. Ekseriyyâ halkı Cezâyir esbâbı geyerler.

Zîrâ {çoğu azebistândır. Ve ankâ kapudanlar vardır, cümleden Elvân kapudandır}.

Ve Rûm tâ'ifesi meyhâneciyândır. Ermenîleri pasdırmacı ve hâcegândır. Yahûdîleri bâzâr-ı mahabbetde miyânciyândır. Yahûdî bîçeleri ulefeciyeğândır. Bunlardan mezmûm hîzân olmazdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Şehr-i Galata'nın me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtın beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz Mübtecel françile ekmeği. Ve Şekerciler çârşûsunda katremîz şîşeler içre niçe bin elvân mümessek ve mu'amber pâdişâha lâyıktır şekerleri bir diyârda yokdur, meğer Şâm-ı cennet-meşâmda ola. Ve Mübtecellerin münakkaş varaklı bahâr helvâsı ve bahârlı simidi.

Ve ehl-i sanâyi'âtdan pusula sâ'atçileri ve câm-ı billûr ve sâ'at-ı remil fûr[û]ht kefere attârları (---).

Ve meşrûbâtda bâde-i gûnâ-gûnlarının memdûhu beyne'l-harâbâtî Taş Nerdübân meyhânesinde ve Kefeli'de ve Manyalı'da ve Mihalaki'de ve Kaşkaval'da ve Sünbüllü'de ve Kostanti'de ve Saranda nâm meyhâneçilerde la'l-gûn katresi harâm gûnâ-gûn misket şarâbı ve Ankona ve Sarakuza ve Mudanya ve Erdemid ve Bozcaada şarâb-ı nâbları olur kim ol râh-ı gümrâhdan ubûr etdüğümüzde şâhrâh üzere

ser-bürehne ve pâ-bürehne niçe yüz humhâne esîri pâymâl-ı rimâl olup yatırlar. Hâl-i perîşânlarından su'âl etdükde bu beyti îrâd eyler. Beyt:

*Eyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir
Men kimem sâkî olan kimdir mey-i sahbâ nedir*

derler. Ba'zılar beyt:

*İçdim şarâb-ı la'lini mestâneyim mestâneyim
Oldum esîri kâ'külün dîvâneyim dîvâneyim.*

der. Ba'zılar kıt'a:

*Ayağım adım atmaz bir kadem meyhânededen gayrı
Elim bir nesne dutmaz sâkıyâ peymânededen gayrı
Koy-a gavgâyı ey vâ'iz kulağım nesne g ş etmez
Sürâhî gulguliyle na'ra-i mestânededen gayrı.*

der. Ba'zı harâbâtî erenleri eydir. Beyt:

*Harîm-i mey-gedeye sen edeple gel zâhid
Bilir misin hele sen hiç bu âsitâne nedir*

deyüp serserî yatır. Bu gûne mest [ü] harâb eder bâde-i nâbları var. Hudâ âlimü's-sırr ve'l-hafıyyâtdır, bu hakîre bir katresi müyesser olmamışdır. Ammâ âlüfte ve âşüfteliğimiz takrîbiyle cümle esnâf ile ihtilât edüp ahvâllerine vâkıf-ı esrâr olmuşuz. Ammâ Mübtecel şerbeti nâm Atina balı şerbetin nûş etmişizdir.

İşte Galata şehrinin bu gûne esnâfâtı vardır. Bu keyfiyetlere mübtelâ olup müflis mendebûr olanları Yağkapanıkapusunun iç yüzündeki zindâna koyup ıslâh-ı vücûd eder. Ammâ âb [u] hevâsının letâfetinden mahbûb u mahbûbeleri meşhûrdur. Ve bay u gedâya ni'metleri mebzûldür. Ve cümle yâr anda âlüfte dervîşân-meşreb halkı vardır. Vakt-i şitâda oda sohbetleri memdûhdur. Ve a'yân [u] kibâr re'îsleri seferden gelüp filika ve firkateleri ile cümle yârânların alup Boğazhisâr'da bâğ fasıllarına gidüp cân sohbeti etmeleri meşhûrdur.

Ve bu Galata limanı gâyet latîf liman olmağile sekiz rûzgârdan emîn olup vakt-i şitâda bin pâre gemi birer demir üzre lenger verüp bî-bâk [ü] bî-pervâ yatırlar. Bu kal'anın şimâl cânibinde olan taşra varoş Tophâne'den add olunur. Zîrâ hâkimi başkadır. Ve Galata'da ziyâretgâh olmamağile tahrîr olunmadı. (s.213-214)

Kasımpaşa Şehri

Kâsımpaşa şehrinin cemî'i imâretleri ve hânedân [ve] bâğ-ı İremleri ve tershâne ve ziyâretgâhların beyân eder

Evvelâ bu Kâsımpaşa tâ zamân-ı kadîmde ma'mûr manastırlık imiş, kefere mâbeyninde şehir-i Ayalonka nâmıyla meşhûr imiş. Ammâ ba'de'l-feth mezâristân-ı ümmet-i Muhammed olması fermân olunur. Zîrâ Abdülmü'min Melik hilâfetinde Mesleme ve Eyyûb-ı Ensârî ve Hârûnu'r-Reşîd ve Yıldırım Bâyezîd Hân'da dahi İslâmbol'un nısfı ve Galata'nın nısfı feth oldukda yine Kâsımpaşa'da [125a] Tershâne ardı cümle mezâristân olup sahâbe-i kirâm ve evlâd-ı evlâd-ı zevîl-ihtirâmılar medfûn olduğu müsbeddir kim hâlâ mezâristânlarında seng-i mezârları kûfi hatt ile tahrîr olunmuş alâmetler vardır kim manzâr-ı hâs [u] âmdir kim {bâlâda ale't-tafsîl mastûr} ol ecilden Ebû'l-feth imârâtına bezl-i himmet edüp (---) aded göz tershâne ve bir dîvânâne-i kapudan paşa {ve bir câmi'} inşâ eder.

Ba'dehu (---) sene târîhinde Süleymân Hân velvele-ârâ pâdişâh-ı azîmü's-şân olup devletinde benî âdem ile şehir-i İslâmbol âdem deryâsı olup omuz omuzu sökmez olup vüzerâlarından {fâtih-i Anabolı} Kâsım Paşa'ya ve fâtih-i Sakız Piyâle Paşa'ya ve fâtih-i Ahıçka Ferhâd Paşa'ya ve fâtih-i Alâüddeve Ayas Paşa kullarına fermânları sâdır olup Kâsımpaşa şehrini ma'mûr etmeğe bezl-i himmet etdiklerinden niçe bin a'yân-ı devlet, var makdûrların sarf edüp niçe bin hânedân ve hayrât [ü] hasenâtlar edüp ma'mûr [u] âbâdân oldu. (s. 204-205)

Ve Galata mevleviyyeti nâ'ibi taraf-ı şer'den hâkimdir. Taraf-ı avândan kapudan paşa ve tershâne kethudâsı ve subaşısı hâkimlerdir. Hâlâ on bin seksen beş gaytân hadîkalı kat-ender-kat evlerdir.

Ammâ merhûm Koca Piyâle Paşa kendü re's-i mâlî on iki bin esîre mâlik olmağıle Kâsımpaşa'nın tâ nihâyetinde bir câmi' ve medrese ve tekye inşâ edüp bî-cemâ'at bir câmi' olur. Âhir bu câmi'e cemâ'at-i kesîre peydâ etmek için Tershâne-i Atîk boğazından deryâyı kesüp tâ Piyâlepaşa câmi'i bir sâ'at yerdir, deryâyı anda götürüp Halîc'in iki tarafı bâğ u bâğçeli kat-ender-kat evler olup câmi'i etrâfi amâr olup cemâ'at-i kesîre olur.

Piyâle Paşa vefâtından sonra Halîc tathîr olmayarak bârân-ı rahmet selinin hâr [ü] hâşâkından Halîc türâb ile pür olup pereme ve kayıklar girüp çıkması mu'attal oldukda herkes hânesin ilerü binâ ederek hâlâ Halîc mu'attal kalmışdır. Ammâ pederimiz hikâyet eder, "Kâsımpaşa esvâkı içre Dörd Ağızlı nâm çâh-ı mâlara gelince deryâ geldiğin bilürüm" deyü buyururlardı. Hâlâ mülûk murâd edinse yine deryâ cereyân etmesi emr-i seheldir. (s.205)

Evsâf-ı Tershâne-i Âmire: (---) göz Süleymân Hân binâsıdır. Bârûdhâne {kulesi ve yetmiş kapudan mahzenleri} ve kürekhâne ve yedi aded kurşumlu mahzenler ve dîvânihâne-i cedîd cümle Süleymân Hân'ın hayrâtıdır. Ve San Pavla zindânı ve Cirid meydânı kasrı ve Şâhkulukapusu ve Meyyit İskelesikapusu cümle Süleymân Hân'ındır. Ve Kapudan Paşa'ya on iki bin azebistân askeri ve yüz elli kapudan-ı enderûn ve yüz elli kapudan-ı bîrûn cezîrelerde ve yetmiş alem ve tuğ sâhibi azebistân ağası ve kırk sancak yerde re'âyâ ve berâyâdan kürek-keşân azebistân gelmek kânûn-ı Süleymânî'dir.

Ve (---) aded tershâne gözlerin eyle ma'mûr edüp her birinin tâkları tâk-ı kehkeşândan nişân verüp her bir göze birer dîdebân ve San Pavla zindânına üç yüz azebistân nevbetci her şeb ta'yîn edüp tershâne kapudanlarının otuz beşi tershâne gözlerinde sabâha dek kol dolaşalar ve otuz beş kapudanı askerleriyle şehirde kol dolaşalar. Zîrâ Süleymân Hân asrında Galata Kulesi ve Tershâne zindânlarında otuz bir bin ecnâs-ı mahlûkât kefere-i fecereden esâr var idi {kim dâ'imâ pây-beste ve dil-haste esîrlerdir, dîdebânları ve vardiyânları destinde girîbânları beste ve giryân ve hayrân ü nâlân esîrlerdir.

Ve mahpûshâneleri olan San Pavla zindânı bir tarh üzre binâ olunmuşdur kim bir vech ile andan benî âdem rehâ bulmak mümkün değildir. Ve murg-ı zeyrek dahi bu kafese girse pervâz urmak muhâldir. Zîrâ ka'r-ı zemîni bile kat-ender-kat azîm mermerler döşenmişdir kim lağım dahi mümkün değildir}.

Bu tertîb üzre Kâsım Paşa şehri eyle ma'mûr oldu kim yedi tağın dere ve depesi üzre hâlâ Murâd Hân-ı Râbi' tahrîri şehir-i Kâsımpaşa on bir bin altmış hânedir. Ve Süleymân Hân asrında her mahalle câmi'i ve mesâcidleri ve tershâne gözlerinde ve her dükkânda ve her hâne kapusu önünde birer kandîl çerâğân olurdu.

Bu gûne amâr olmuş şehir-i müzeyyende hâlâ (---) aded mahalle-i müslimîn ve on mahalle-i kefere-i Rûm ve bir mahalle Ermenî var ammâ Yahûdî yoktur, dükkânlarda sâkin olup giderler.

Ve bu şehrin cânib-i erba'asında gerçi kal'a yoktur ammâ rabâtdan ziyâde masûn [u] mahfûzdur. Bu şehir iskeleden tâ Piyâlepaşa mahallesine varınca (---) adımdır. Okmeydânı'ndan tâ Galata hudûdunda dörd yol ağzına varınca tokuz bin adım yerdir. (s.205)

Tûlen ve arzen bu cirmde olan şehir-i azîm içre ibtidâ câmi'-i atîk **Koca Kâsım Paşa'**{dır}. Bir düz yerde vâkı' olup çâr-kûşe bir dîvâr üzre çâr-kûşe

harpüşte tahta kubbeli ve tahtânî câmi'-i atıktır. İçinde aslâ amûdları yoktur. Ve taşra haremi çınâr ve dud şecerleri ile müzeyyendir. Mâ-tekaddem imâreti var imiş, hâlâ bîmârhânedir. [125b] Ve bir tabaka minâre-i mevzûnu var. Ancak bir kible kapusu üzr[e] târîh (---) (---) (---) (---) Mi'mâr Sinân binâsıdır. Ve harem içre mahkeme-i şer'-i mübîn vardır. Ve hareminin yemîn [ü] yesârında iki kapusu var. Ve bu câmi' şehrin iz[di]hâm yerinde olmağile gâyet cemâ'at-i kesîreye mâlikdir. (s.205)

Kethudâ câmi'i: Harpüşte kurşum kubbeli ve bir minâreli câmi'dir. Ve eski dîvânhânedede ibtidâ binâsı, (s.205)

Ebü'l-feth Mehemed Hân câmi'i: Ma'bed-i muhtasar bir küçük câmi'dir. Ve yeni dîvânhânedede, (s.205)

Süleymân Hân câmi'i: Hâlâ bu iki câmi' huddâmlarının vazîfe-i mu'ayyeneleri taraf-ı pâdişâhîden verilir selâtîn câmi'leridir. (s.205)

eş-Şeyh Eyyühüm Efendi câmi'i: Cemâ'ati gâyet sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir. (s.205)

Yahyâ Kethudâ câmi'i: Mevlevîhâne kurbündedir ve harpüşte kurşum kubbelidir, bir minâresi vardı. (s.205)

Hacı Husrev câmi'i: Tatavla yolunda bir yokuşda kiremitli ve bir minâreli câmi'dir. (s.205)

Hamdî Efendi câmi'i: Okmeydânı kurbünde bir minâreli ve kurşumlu câmi'dir. Bu câmi' sâhibi Emîr Efendi dâmâdıdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.205)

Emîr Sultân câmi'i: (---) (---) binâsıdır. Bir kûh-ı bâlânın zirvesinde çâr-kûşe harpüşte ve bir minâre-i rusâs ile mestûr bir câmi'-i ziyâretgâhdır kim ulu âsitânedir. (s.205)

Câmi'-i Kulaksız: (---) (---) binâsıdır, bir minâreli ve kurşum kubbelidir. (s.205)

Sinân Paşa câmi'i: Bu dahi harpüşte kurşumlu kubbedir. Haremine (---) ayak nerdübân ile nüzûl olunur. Bir püşte üzre cihân-nümâ câmi'-i rûşendir. (s.206)

Câmi'-i Piyâle Paşa: Bir dere ağzında kible cânibi âlî sed üzre bir câmi'-i metîndir. Süleymân Hân vüzerâlarından fâtih-i Sakız, Vezîr Kapudan Koca Piyâle Paşa binâsıdır. Cümle on iki kubbe-i âlîdir ve cümle (---) aded kırmızı sommakî amûd-ı azîmler üzre mebnî kubâblardır. Mihrâbı ve minberi sâde güzelidir.

Cümle (---) revzenleri tuçdur, demir değildir. Eyle rivâyet ederler kim cümle feth etdüğü kâfir kilisalarının çanlarını getirüp câmi'in pençerelerine şebeke etdi, derler. Ve cümle (---) aded necef ve moran câmlar ile müzeyyen olduğundan gâyet rûşen câmi'dir. Ve iki kible kapusu var, atebe-i ulyâsı üzre Karahisârî hattıyla سلام عليكم (---) (---) (---) âyeti zeheb-i hâlis ile tahrîr olunmuşdur.

Ve taşra dehlîz soffaları üzre (---) aded amûd-ı zenbûrîler üzre (---) aded kubâblardır. Bu soffaların mihrâb dîvârında serâpâ ebyât, eş'âr, müfredât-ı gûnâgûn ve bir azîm resm-i Ömer tahrîr olunmuşdur. Bundan taşra dehlîz-i harem dahi tûlânî (---) amûd-ı sağîr üzre tahta tavan sûtûhdur kim cümle bu câmi' rusâs-ı hâlis ile pûşîde bir câmi'-i nûrdur.

Kible kapusundan mihrâbâ tûlu (---) adımdır ve bir yanından bir yanına (---) adımdır. Ve taşra harem-i kebîrinde altı aded çınâr-ı azîmler var kim her biri eflâke ser-çeküp şâhaları sâyesinde ehl-i teferrüc kesb-i hevâ ederler. Bu haremin dahi dörd kapusu vardır, garb tarafi kapusunun yemîn [ü] yesârında kırk aded medrese hücreleri vardır.

Hikmet-i Hudâ bu câmi'i, Piyâle Paşa merhûm binâya şürû' etdükte câmi'in şimâlî tarafında yedi husrevânî küp altun bulduğu yer hâlâ zâhir ü bâhirdir kim hâlâ ol küpler İslâmbol'da Uzun Çârsû başındaki sebîlhânesi içinde durur mermer küplerdir. Böyle helâl mâl ile binâ olunmuş câmi'dir. Ve bir tekye ve kendilere bir medfen ve bir hammâm ve bir çârsû binâ etmişdir. *Rahmetullâhi aleyh. Gâzî Paşa'dır.*

Bu câmi'lerden mâ'adâ cümle (---) aded mesâcidlerdir. Evvelâ Piyâle Kethudâ mescidi ve Yahyâ Kethudâ mescidi ve Şehremîni Hüseyin Çelebi mescidi ve Memi Kethudâ mescidi.

..... (1.5 satırlık yer boş) ..... (s.206)

Evsâf-ı medâris-i ulûm: Evvelâ medrese-i Kâsım Paşa câmi'inin yol aşırısındadır. Ve medrese-i Piyâlepaşa.

..... (1 satırlık yer boş) .....

Ve yetmiş mekteb-i sıbyân ve üç yerde dârü'lcurrâ. Gerçi halkı erbâb-ı sefer makûlesi derler ammâ kâmil ü fâzıl çelebileri vardır.

Ve yigirmi yerde tekye-i Halvetî ve Celvetî ve Uşşâkî ve Mevlevî ve gayrı tarîk tekyeleri vardır. Cümlesinden [126a] Hazret-i Emîr Sultân tekyesi tarîk (---) ulu âsitânedir. Yüzden mütecâviz hücre ve fukarâları vardır. Her leyle (---) (---)

cümle fukarâ واذكرو الله âyeti emrine imtisâlen tevhîd [ü] tezkîr edüp vücûdların ifnâ ile ihyâ ederler. Kapudan Halîl Paşa mâl-ı gazâ sarf eyleyüp bu âsitâneye bir âb-ı zülâl getirüp fukarâlara imâret inşâ edüp bay [u] gedâya ni‘meti mebzûldür.

Ve Kulaksız tekyesi tarîk-i Halvetî'dir.

Ve Sinân Paşa tekyesi tarîk-i Ümm-i Sinânîdir.

Ve Piyâlepaşa hammâmı kurbünde Mu‘abbir İbrâhîm Efendi tekyesi tarîk-i (---) âsitânesidir, fukarâsı gâyet çokdur.

Ve Hacı Haydar bostânı kurbünde Hazret-i Uşşâk Efendi tekyesi sulehâ-yı ümmetden fukarâları var.

Ve Mevlevîhâne tekyesi Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ asrında bizzât Abdî Dede hazretleri cümle ahbâblarının himmetleri ile kendüler Ferhâd-vâr ırgatlık edüp binâ etmişlerdir. Bir mürtefi‘ zemînde bir tekye-i Mevlânâ-yı Rûmî'dir.

Ve tekye-i

..... (2 satırlık yer boş) .....

Ve cümle (---) hammâmıdır. Evvelâ Kâsım Paşa hammâmı, hammâm-ı atîk hoş-hevâ-yı hûb-binâ hammâmıdır kim suyu âb-ı zülâldir.

Ve hammâm-ı (---), Tershâne dîvârı ardında bir küçük kesîf hammâmıdır, ammâ gâyet yerinde binâ olunmuşdur.

Ve Hekîmbaşı hammâmı hikmetle binâ olunmuşdur kim misli yokdur. Ammâ ol kadar büyük hammâm değildir. Lâkin suyu lezîzdir.

Ve Kulaksız hammâmı âlât [u] bisâtı ve huddâmları pâk ve dellâkları cüst ü çâlâk olup herkese hidmet ederler. {Ammâ Kulaksız hammâmı olmağile ekseriyyâ huddâmları sağırlardır}.

Ve Piyâlepaşa hammâmı gâyet latîf ve rûşen hammâmıdır kim meşhûr-ı âfâk hammâm-ı latîflerin biri dahi bu hammâmıdır.

..... (1 satırlık yer boş) ..... (s.206)

Ma‘mûr olan sarâyı beyân eder: Evvelâ Piyâle Paşa sarâyı ve Kara Hoca sarâyı ve Kurd Çelebi sarâyı ve Hüseyin Ağa Alî'si sarâyı ve Sıçan Halîfe sarâyı.

..... (1.5 satırlık yer boş) ..... (s.206)

Sebîlhâneler: Cümle

..... (5 satırlık yer boş) ..... (s.206)

Ve çeşme-i cân-safâlar: Cümle (---) Hacı Ahmed çeşmesi târîhidir:

Kandî-i Dâ'î dedi itmâmının târîhini

Hacı Ahmed çeşmesin cârî ede dâ'im latîf.

Sene (---)

..... (3.5 satırlık yer boş) ..... (s.207)

Ve mesîregâh [u] teferrücgâh tekyeler: Cümle (---) ammâ cümleden atık **tekye-i Tîr-endâzân**; ibtidâ müfid [ü] muhtasar Ebü'l-feth binâsıdır zîrâ Ayasofya'dan putları çıkarup bu Okmeydânı'nda hâlâ puta sepedi mahalline koyup haftada iki gün cümle guzât-ı müslimîn putlara oklar atdıklarıyçün hâlâ puta oku derler bir gûne sehm-i kazâdır. Ol asırda kemândârân [u] kemânkeşân sohbet etmeleriçün bu tekye binâ olundu.

Ba'dehu Bâyezîd Hân-ı Velî yaycı olup kemânkeş olmağile kemânkeş ve sînekeş ve düşmenküş Hattât Şeyh hazretleri tahrîkiyle mezbûr tekyeyi Bâyezîd Hân tevsî' etdi. Ba'dehu mürûr-ı eyyâm ile câ-be-câ tekye münhedim olup Sultân Murâd-ı Râbi' dahi tîr-endâz olmağile bu tekyenin imâretine fermân edüp Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa ta'mîr ü termîm **[126b]** etdüğine târîh-i tekye-i tîr-endâzân:

Himmet-âbâd-ı cedîd oldu binâ-yı tekyegâh.

Sene (---).

Andan aşağı **Mesîregâh-ı İne Ayazma**: sergüzeştimiz olan mahaldir. Gerçi imâretinden bir nişân yokdur ammâ azîm dıraht-ı müntehâlar sâyesinde bir ayazmadır. Ba'zı mahbûb [u] dostân nîlgûn fûtaya sarılmış billûr-misâl beyâz dilberân seyr olunur bir teferrücgâh-ı gâhgâh-ı nâgâhdır, hergâh değildir mâh be-mâhdır kim mâhpâreler hirmengâhdır. (s.207)

Mesîregâh-ı Hasan Karlığı: Bir vâsi' dere içre ok atmak içün mastabalar binâ olmuştur. Herkes yârânıyla ol câ-yı ma'hûdda ahdlerine vefâ edüp âlem ağyârdan bî-haber sohbet ederler. Kardan cereyân eder bir âb-ı berdi vardır. (s.207)

Mesîregâh-ı puta yeri: Bir çemenzâr derede beş altı soffalar vardır, her cum'a niçe bin kemânkeşân, kemân-dârân, tîr-endâzân, esnâf-ı Sa'd-ı Vakkâsân cem' olup ser-çeşme-i kemân-dârân "Pîr Vakkâs rûhuna Fâtiha" deyüp kânûn-ı Ebü'l-feth üzre puta sepedine niçe bin tîr-bârân edüp sîne-i putaya hedef ederler. (---) adım menzil yerdir. {Üç yerde âb-ı hayât çeşmeler ve niçe dıraht-ı azîm çınârlar ve gayrı şecerler var}. (s.207)

Mesîregâh-ı Dîvdâr çeşmesi: Bu dahi Okmeydânı'nın bir köşesinde âb-ı hayât dan nişân verir bir çeşmedir. Cânib-i erba'asında dıraht-ı azîm çınârlar sâyesi cemenzârında cümle ahibbâ cân sohbeti ederler. (s.207)

Teferrücgâh-ı tekye-i Piyâlepaşa: Bir çukur yerde cânib-i erba'ası kal'a-misâl dîvârlı bir tekyedir, fevkânî ve tahtânî ikişer bin âdem alur soffaları var, cümle ehl-i hıref anda halîfe revâne edüp sâhib-i post ederler. Ve niçe bin sahan et'ime-i nefise hâs u âmma bezl olunup tenâvül olunur azîm matbah-ı Keykâvûsunda üç bin aded bakır âvânî bisâtları vardır. Ve niçe serâmed çınâr-ı müntehâları ve bir âb-ı hayât çâh-ı mâsı var kim ta'bîr olunmaz. (s.207)

Mesîregâh-ı Söğüdcük Ayazması: Bir hevâdâr yerde bîd-i sernigûnlar ile müzeyyen bir ayazmadır. (s.207)

Teferrücgâh-ı Hacı Ahmed bostânı: Gûnâ-gûn Müsmirâtı mevcûddur. (s.207)

Mesîregâh-ı Boşnak bâğı: Kayısı ağacı-misâl gül şecereleri vardır. Rûm ve Arab ve Acem'de böyle gülistân görülmüş değildir. Zîrâ sâhibi Boşnak Şeyh Uşşâkî târikinde bir hâl sâhibi âdemdir kim bizzât kendüleri bâğbân-ı gülistândır. (s.207)

Teferrücgâh-ı Dede bostânı: Mevlevîhâne şeyhi Abdî Dede ahibbâsıdır. (s.207)

Mesîregâh-ı Kurd Çelebi bâğı: Bâğ-ı İrem hıyâbânıdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve niçe mesîregâhlar dahi vardır ammâ ma'lûmumuz olan bunlardır.

Evsâf-ı dekâkîn-i {şehir-i} Kâsımpaşa: Cümle (---) mahallede üç bin altmış dükkândır. Gerçi bedâsteni yokdur ammâ cemî'î zî-kıymet anda mevcûddur. Ammâ cümleden esnâf-ı tabbâğân-ı gümrâh tâ'ifedir. Cümle üç yüz kârhâne-i azîmdir, her birinde yigirmişer otuzar zeber-dest pehlivân fetâları vardır. Sarı sahtiyânı ve kırmızı köselesi ve dutkalı meşhûr.

Bu tâ'ifenin içine bir kanlı ve bir hırsız girse cümlesi baş kaldırıp ol mücrimi hâkime vermezler. Ammâ ol mücrim dahi ölünce bunların içinden halîs olamaz. Bir hizmete ta'yîn edüp san'at öğredüp kâr etdirüp harâmîlikden ol âdem müstağnî olur. Bunlardan mâ'adâ gûnâ-gûn cümle ehl-i sanâyi'âtı çokdur.

Bu şehir içre iki dere cereyân edüp iki tarafları serâpâ dekâkînlerdir.

Ve (---) yerde cisri vardır. Üç aded cisri kârgîr birer gözlü cisri lerdir. Evvelâ Kâsımpaşa cisri. Andan Emîr (---) Ağa cisri (---) gözdür ve târîhi budur kim

Teknecizâde hattıyla mastûrdur: (---) (---) (---) (---) (---). Andan Tershânekapusu cisri bir gözdür ve memerr-i nâs tarîk-i âm kapusudur.

Bu cisrlerden mâ'adâ Piyâlepaşa deresine varınca on bir haşeb cisrlerdir. Ve Cum'abâzârı cisrinden Şeyh deresiyle tâ Hacı Ahmed bostânı'na varınca bu dere üzre on yedi yerde alçacık yaya âdem ubûr edecek iskele cisrleri vardır, cümlesi pranka zencîrler ile bağlıdır.

Esvâk-ı sultânîlerinden evvelâ Cum'abâzârı ve Kâsımpaşa çârsûsu ve Piyâlepaşa bâzârı ve Terziler bâzârı ve Kulaksız bâzârı ve Tabbâğlar bâzârı ve İskele bâzârı,

.....(1 satırlık yer boş).....[127a] (s.207-208)

Esmâ-i mahallât-ı şehr-i azîm Kâsımpaşa: Evvelâ mahalle-i Türbedâr: Cemî'î mevtâyı bunlar defn eder, sulehâ-yı ümmetden âdemlerdir ve mahalle-i kadîmdir kim mezâristân içinde vâkı' olmuşdur.

Ve mahalle-i Kanlıkozlar: Mezâristân içre serâpâ ceviz dırahtlarıdır. Mahalle-i Kâsım Paşa ve mahalle-i Kethudâ ve mahalle-i Ketehorya ve mahalle-i Piyâle Kethudâ ve mahalle-i Cum'abâzârı ve mahalle-i Büyükdere ve mahalle-i Küçükdere ve mahalle-i Uşşâkî ve mahalle-i Tatavla ve mahalle-i Depebaşı ve mahalle-i Badille ve Sarı Kethudâ mahallesi ve Dere mahallesi.

Ve Aydın Çavuş mahallesi: Kara Sünbül Alî Efendi'nin efendisi kîmyâ sâhibi Aydın Çavuş'dur. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ve mahalle-i Çelebi Çetinkoz: Diyen(?) cevize

hâşiye sâhibidir. Yeni Dîvânihâne'ye hâ'il, püşte başındaki mahalledir.

Ammerekallâh.

Ve mahalle-i Yeldeğirmeni ve mahalle-i Küçükpiyâlepaşa ve mahalle-i Emîrefendi ve mahalle-i Sinânpaşa ve mahalle-i Kocapiyâlepaşa ve mahalle-i Kulaksız ve mahalle-i Hamdîefendi ve Hacıahmed mahallesi ve Ketehorya mahallesi.

.....(2 satırlık yer boş).....

Bu mahallelerden mâ'adâ ma'lûmum değildir. (s.208)

Der-vasf-ı ahâlî-i şehr-i Kâsımpaşa: Bu şehr-i azîmin halkı üç firkadır. Bir sınıfı askerî tâ'ifesidir kim kapudanlar ve azebistân vardiyanlar ve resenbâz keştîbân dayılardır. Cümle Cezâyirli esbâbı geyüp kırmızı fes üzre kafesî destâr ve eyinlerine burnus ve demir-koparan ve kapod ve gûnâ-gûn parankona dolamalar ve bellerinde

çatal pala bıçaklar ve ayaklarında tomaklar ve ba'zılar baldırı çıplak serembâz, cündebâz cünûd-ı gâzîyândır. Bu askerin cümlesi (---) güzîde askerdir. Kânûn-ı Süleymânî üzre senevî mevâcib-i kâmilleri üç bin yetmiş kîse mâldır. Tershâne dîvânında kapudan paşa huzûrunda her üç ayda bir mevâcib alırlar güzîde askerlerdir.

Ve bir fırkası esnâf-ı gûnâ-gündur ammâ bâğbânı çokdur.

Üçüncü fırkası tüccâr ü neccâr-ı ehl-i bihârdır. Bunlar cümle murâdları üzre esbâb-ı gûnâ-gün geyerler. Libâs-ı mahsûsaları yokdur.

Ve bir fırkası dahi tâlib-i ilm, dervîşân-ı abâpûşân-ı dilrîşândır. Ammâ her biri birer pâdişâh-ı alîşândır. Bâğdan bâğa gidüp tâ'at [u] ibâdât edüp sohbet-i hâs ederler.

Ve zenâneleri gâyet mü'eddebe ve mestûre havâtînlerdir kim her biri gûyâ Râbi'a-i Adeviyye'dir. Ve bu şehrin mahbûb u mahbûbesine hadd [ü] hasr yokdur. Zîrâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdır. Arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı yine İslâmbol arzıdır, ancak mâbeynehümâda bir mîl bir halîci var.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s. 208)

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtının beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz gurâbiyye gevreği ve beyâz simidi ve yağlı çöreği ve âbdâr la'l-gün durrâkı ve papa şeftâlûsu ve şîrîn kameri kayısı ve Cem Şâh engûrü ve Şâm üzümü ve Boşnak Dede gülü ve kaymaklı yoğurdu ve semiz koyun eti meşhûrdur zîrâ çemenzâr yerleri çokdur.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s. 208)

Ehl-i sanâyi'âtının kâr-ı memdûhlarından: Evvelâ terzileri, Cezâyir biçimi esbâblar kesüp eyle sihr-i i'câz iğne ururlar kim İslâmbol üstâdları ana mânend bir sûzen urmağa âcizlerdir. Ve üsârâlarının mahpûshâneelerde işledikleri gûnâ-gün münakkaş eldivenler ve çorablar meğer Frengistân'da ve Gürcistân'da işlene.

Ve tabbâğânının kârlarından sarı sahtiyânı ve kırmızı kösesi meşhûr-ı âlemdir. Ve Piyâlepaşa sükunda gûnâ-gün keçe külâhlar meğer Ma'nisa'da ve Konya'da işlene. Ve Tershâne-i Âmire'de üstâd-ı kâmil keştî binâ edici marankozlar var kim cemî'i kâfiristânda nazîrleri yokdur. Her ne gûne hinarda bir keştî murâd edinsen ana göre binâ edüp gûyâ tasvîr ederler.

.....(1.5 satırlık yer boş)..... [127b] (s. 208)

**Şehr-i Kâsımpaşa'nın enderûn [u] bîrûnunda âsûde olan
ziyâretgâh-ı kibâr-ı kümmelîni ve a'yân [u] eşrâfin merâkîd-ı
pür-envârların beyân eder**

Evvelâ Tershâne ardında niçe bin Ashâb-ı kirâm ve teba'-i tâbi'în ve erbâb-ı Soffa ve evlâd-ı Ashâb-ı güzîn anda medfûndur. Seng-i mezârlarında bu ebyât tahrîr olunmuş:

Bunlar onlardır ki gelüp gıtdiler

Gelüben iş bu cihânda n'itdiler

deyü bâlâda mufassal terkîm olunmuşdur. Hulâsa-i kelâm ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Andan,

Kabr-i Meyyitzâde: Pederleri Eğre gazâsına müteveccih olduklarında vâlideleri hâmile imiş. Pederleri eydir:

"İlâhî gazâyâ azîmet etdim bu ehlim batnındaki sana emânet eyledim" deyüp sefere revâne olunca bi-emrillâh hâtûnu merhûme olup defn ederler.

Bi-emrillâh gûrda vaz'-ı haml edüp ma'sûm vâlide-i merhûmesinin memesine yetişüp emer. Pederi seferden selâmetle gelüp ehlin su'âl eder,

"Merhûme oldu" derler. Hemân mu'tekid gâzî eydir:

"Ben anın karnındaki kârhâne sâhibine emânet verdim, tîz ehlimin kabrin bana gösterin" deyüp derhâl kabrine varup kulak dutar, görse bir ma'sûm sadâsı istimâ' olunup derhâl gûrun kapağın açup görse bir cân-pâresi vâlidesinin sağ memesin emer, aslâ çürümemiş. Pederi hamd [ü] senâ edüp ciğer-kûşesin bağına basup hânesinde terbiye eder. Ulemâ-yı fâzılînden bir kimesne olup devlet-i Ahmed Hân'da merhûm olup yine vâlidesi cenbinde defn edüp üzerinde bir kubbe-i âlîsi vardır, Meyyitzâde deyü ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu sultânın kurbünde bir soffa-i kârgîr üzre pederimiz Dervîş Mehemed Zillî ve vâlidesi ve dedemiz Demirci Kara Ahmed ve dedemiz Yavuzer Beğ ve vâlidemiz ve'l-hâsıl bî-hisâb cümle akrabâ ve ta'allukât bürâder ve hemşîrelerimiz anda medfûnlardır, rûhlarıçün el-Fâtiha.

Andan Süleymân Hân desterecibaşısı eş-Şeyh Abdullâh kabri ziyâretgâhdır. Ve Meyyitkapsu kurbünde Kırklar Mezârı. Ve Mu'abbir İbrâhîm Efendi. Ve Gâzî Piyâle Paşa bir kubbe-i pür-envâr içre câmi'inin mihrâbı önünde medfûndur. Bu kubbe içinde bir câm top içre üstâd mikrâs ile cezîre-i Sakız'ı oyup ol câm top içre nice komuşdur akıl perişân olur, ibret-nümâdır.

Ve kabr-i eş-Şeyh Hazret-i Pîr Alî el-müştehir bi-İdrîs: Rûmeli'nde şehr-i Tırhala'da bir fakîr terzinin evlâdı olmağıle İdrîs künyesiyle iştihâr bulmuşdu. Tarîk-i Hacı Bayram-ı Velî'dendir. Ve Hüsâmeddîn Ankaravî hazretlerinden me'zûn olup "Şerî'atdan taş kopardı" deyü (---) senede ma'nûkan başın koparup şehîd etdiler. Niçe yüz keşf [ü] kerâmâtları ızhâr olmuşdur. Kabr-i şerîfleri Kâsımpaşa'da Tershâne ardında Okmeydânı râhı üzre bir mürtefi' yerde medfûndur. Niçe hayrât [u] hasenâtları var idi. Cümleden biri Ebâ Eyyûb-ı Ensârî'nin yıldız cânibinde İdrîs Köşkü nâm tekyegâh ve namâzgâh bunların hayrâtı idi. Kendülerden sonra Murâd Hân-ı Râbi' tahte's-serâyâ varınca sarâyı sîrây (?) eylediler. Hâlâ havzı ve çeşmesi ve çemenzâr soffasında namâzgâhı ve servileri bâkîdir, kendiler dahi dâr-ı bâkîdedir.

eş-Şeyh Osmân ya'nî Emîr Sultân: Avâm-ı nâsda Emîr Efendi derler. Diyâr-ı Sivasdandır ve tarîk-i Bayramî'dir. Kâsımpaşa'da Kulaksız mahallesi kurbünde zâviye-i azîminde medfûndur.

el-Mevlâ Mustafâ Uşşâkîzâde: Kâsımpaşa'da pederleri cenbinde ka'betü'l-uşşâk olan zâviye-i Uşşâkî'de medfûndur. Hâlâ ulu âsitânedir. Merkûm u merhûm âbid ü zâhid ve meşâyih mertebesinde ulemâyı âmilîn silkine münselik çebebi idi.

eş-Şeyh Mevlavî İsmâ'îl Dede: Ankaravî'dir, Kullekapusu Mevlevîhânesi şeyhi idi. Sene 1041 târihinde İsmâ'îl-vâr râh-ı Hakk'a kurbân oldu. Ve tekye sâhasında medfûndur. Ba'dehu yerine Adalyalı Âdem Dede, sâhib-i seccâde oldu. Ammâ merhûm azîz İsmâ'îl Efendi yedi sene a'mâ olup yine tefsîr-i mağz-ı Kur'ân Mesnevî ü Ma'nevî ederdi. Bi-emrillâh gözü açıklardan olup Mesnevî-i Şerîfî şerh etdi kim hâlâ Fârisî-hânlar mâbeyninde hummûs-ı Nahşivânî'dir. Ve on bir cild sâ'ir kütüb-i mu'tebere te'lîfâtı vardır. Bahr-i ma'ânî, müteşerri' ü müteverri' ve dervîş, edîb ve mütevâzî' kimesne idi. {Kullekapusu Mevlevîhânesi'nde medfûndur. Yerine Âdem Efendi halîfe oldu}.

Ve bunlar ile hem-asr eş-Şeyh Hazret-i Abdî Dede, Kâsımpaşa Mevlevîhânesi bânîsi ve şeyhi idi. Mecâzibûn-şekl aşk-ı ilâhî ile âlûde kıyl ü kâlden berî bir ehl-i hâl kimesne idi. Böyle iken tasavvufâne *Mesnevî ü Ma'nevî*'ye tahkîkler ederdi kim cümle âşîkân mest olup gûyâ va'z-ı Celâleddîn idi. {Ve esnâyı va'zda tekyeye bir âdem gelse ism [ü] resmiyle görmediği ve bilmediği âdeme safâ geldin, fülân efendi deyü keşf ederdi. Ve kendiler semâ'a girdikde dervîşân mest [ü] medhûş olurlardı. Kabr-i şerîfi tekyesi sâhasındadır. Niçe kerâmetlerinden

biri Murâd Hân-ı Râbi' Bursa'dan İslâmbol'a gelirken Bozburun mahallinde gark olurken Murâd Hân bu Abdî Dede[']yi] kayık başında görüp elinde bâğçe küreğiyle deryâya urup,

"Üskün bi-hakkı'l-Meliki'l-Kuddûs" deyü deryâya urdukca telattum-ı deryâ teskîn olur, mazanna-i kerâme kimesne idi.

Ve kabr-i Sürûrî Çelebi: Gelibolu'da Hoca Şa'bân nâm bir tâcirin oğludur. Her bir ulûmda tekâmîl-i fûnûn etmiş bir zû-fûnûn idi. Yüz elli pâre mücelled te'lîfâtları vardır kim her biri cihân-ârâdır. Bi'z-zarûrî Sürûrî güm-nâm-ı uzlet olup vâsıl-ı cinân oldu. Kabri Kâsımpaşa'da binâ etdüğü mescidin sâhasındamedfündür. Târîh:

Gitdi cihândan Sürûrî.

Târîh:

Mîreved behîşt.

Sene 965 [/1557-58].

Ve Mevlânâ İmâmzâde Mehemmed Efendi: Bağdâdîzâde ile bir ânda merhûm olup cenâzeleri hem-inân bürâderân-misâl olup Okmeydânı'nda Vâ'iz Sinân Efendi karâfesinde medfûnlardır. Ammâ her biri zamânında yegâne-i asr idi deyü pederimiz hikâyet eyledi}. [128a] (s.208-209)

Binâ-yı kadîm ve kala-i azîm Galata şehrinin ibtidâ bânîsi ve eşkâli ve içinde olan imâretleri ve cümle evsâfların ayân u beyân eder

Evvelâ kal'a-i Kostantıniyye'yi İskender-i Kübrâ târîhinden sonra (---) Kıral binâ edüp Galata zemîni bir çemenzâr-ı hoş-hevâ ve mahsûldâr fezâ olmağile cemî'i sağmal koyunlarını ve sığırlarını bu Galata zemîninde koyup südlerin dâ'imâ sağup kırala getirirler idi. Bu câ-yı mahsûldârda lezîz süd hâsıl olmağile ismine Galata dediler. Zîrâ lisân-ı Yûnân'da süde "galata" derler. Ba'dehu çobanlara süknâ olmağičün Kurşumlu Mahzen yerinde kal'a-misâl bir câ-yı menâs inşâ etdiler. Bu hâl üzre tâ (---) asrına varınca geçinüp Galata gündün güne amâr oldu. {İslâmbol'un şîmâlinde olup mâbeynehümâsında bir mîl enli bir halîcdir. Nihâyeti garb tarafında Kâğızhâne'ye varılır on sekiz mîldir. İslâmbol'dan Galata'ya kayık ve pereme ve mavunalar ile ubûr olunur. Kefere asrında zencîr üzre cisr var imiş}. (s.209-210)

Ba'dehu târîh-i İskender'den (---) sene sonra İspanya ve Ciniviz kıralları Kostantıniyye üzre hurûc edüp İspanya Kostantın'ı zabt edüp Ciniviz kıralı Galata'ya müstevlî olup dörd oğlu için dörd aded bölme hisâr-ı azîmi birbirlerine muttasıl

binâ etdi. Ve Akdeniz cezîrelerinden dörd kerre yüz bin kefere götürüp Galata'yı ma'mûr etdi.

“Ba'dehu Karadeniz'in tarafeyninde tâ Azak kal'asına varınca bin altmış pâre kal'a binâ etdi. Hattâ cezîre-i Kırım'da kal'a-i Kefe ve Sudak ve Tateli ve Balıklağa ve İnkirmân ve Menkub ve Sarkirmân ve Kerç ve karşı tarafda Taman ve Azak kal'aların binâ edüp Karadeniz'in cânib-i erba'asın zabt [u] rabt edüp Ciniviz kıralı büyük oğlu Aronda'yu Galata kal'asına kıral nasb edüp babası Sakız cezîresinde karâr edinüp taht edindi.

Ba'dehu Galata'da Aronda Kıral, Rûm keferesiyle yek-dil [ü] yek-cihet olup rûz-merre Kostantiniyye'ye istilâ eden İspanya keferesiyle ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl ederek İspanya şeb [u] rûz cenge tâkat getiremeyüp bir gece Yedikulle tarafından gemilerine süvâr olup İspanya'ya firâr edüp Rûm keferesi yine Kostantiniyye'ye mâlik olup boybeği şeklinde hükûmet ederlerdi. Ammâ Ciniviz kıralı Aronda, Galata'da müstakil kıral olup bin pâre yelken gemiye mâlik olup dörd karındaş iştirâk-i seviy üzre Galata'yı ol kadar ma'mûr etdiler kim hâlâ eser-i binâlarından ma'lûmdur.

Ba'dehu hicret-i nebeviyyenin sene 43 târîhinde Hazret-i Risâlet-penâh'ın,

لَتَفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِيَّةَ وَلَنَعْمَ الْإِمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ

hadîs-i şerîfine imtisâlen Âl-i Emeviyyûn'dan {ibtidâ Mu'âviye hilâfetinde hicretin kırk üçüncü senesinde Kostantiniyye'yi muhâsara edüp mâl-ı ganâyimle bî-feth avdet etdiler.

Ba'dehu hicretin 52 senesinde yine Âl-i Emeviyyûn'dan}

Abdülmelik hazretleri hilâfetinde Mesleme ve Hazret-i Eyyûb-ı Ensârî ve Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri birer kabîleye serdâr-ı mu'azzam olup berren ve bahren iki kerre yüz bin asker-i deryâ-misâl ile Karadeniz Boğazı'ndan Kostantiniyye tarafına ubûr edüp Galata kal'asına amân vermeyüp feth etdiler. Ve Galata'nın şimâlî tarafında hicretin toksan ikinci senesinde Ömer ibn Abdül'azîz bir kulle-i azîm binâ edüp ismine Kulle-i Kahr kodu. Ba'zılar Medînetü'l-Kahr dediler. Ve hâlâ Kurşumlu Mahzen olan mahalli anlar binâ edüp câmi' etdiler. Ve Galata içre Arab câmi'ini binâ etdikleri için Arab câmi'i derler. Zîrâ mihrâbı kibleye müteveccihdir.

Bu minvâl üzre Galata şehrin ta'mîr u termîm edüp hudûdnâmeleri tahrîr edüp Kostantın'ı harâca kesüp Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri bu mahalde halîfe

olup Süleymân bin Abdülmelik hazretlerin yerine Galata'da kâ'immakâm edüp Mesleme hazretlerin Süleymân'a vezîr edüp Galata'ya seksen bin asker muhâfazacı bırağup yine küffârdan üç yıllık harâc-ı pîş alup Ömer ibn Abdül'azîz, Şâm-ı Şerîf'e donanma gemileri ile hilâfetine gitdiler.

Hulâsa-i kelâm şehr-i Kostantiniyye ve şehr-i Galata'yı on kerre ümmet-i Muhammed muhâsara etdikleri bâlâda mufassal tahrîr olunmuşdur. Ammâ on birinci muhâsara hicret-i nebeviyye'nin sene (---) târîhinde Akşemseddîn hazretleri Ebü'l-feth Gâzî'ye bu ebyâtı kırâ'at edüp Mehemmed Hân'ı terğîb ederdi. Beyt:

Nahnü'l-lezî bâye 'ûnâ Muhammeden

Ale'l-cihâdi mâ ye 'înâ ebeden

derlerdi. Âhir Mehemmed Hân bezl-i himmet edüp (---) senede İslâmbol'u ve Galata'[y1] feth edüp ma'mûr etdi. Ba'dehu sene (---) târîhinde Bâyezîd Hân asrında Galata kal'ası zelzeleden münhedim olup ta'mîr [ü] termîmine târîhdir:

În hisâr-ı refî' ger sengeş

Hasm-râ ber-teneş dehed sil'a

Ve zemân-ı şehî ki rü'yet-i û

Ez kamer mihter est(erest) der tal'a [128b]

Çûn meremmet şüd û be-vakt-i şerîf

Şüd müverreh imâret-i kal'a.

Bu târîh Yağkapanıkapusu üzre çâr-kûşe bir beyâz mermer üzre celî hatt ile mastûrdur. (s.210)

Şehr-i Eyyûb Sultân

Şehr-i azîm Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretlerinin câmi' ve mesâcid ve medâris, hân u hammâmları ve gayrı imâretleri ve ziyâretgâhlarının târîhleri ile ayân u beyân eder

Evvel şehr-i Eyyûb, İslâmbol'un cânib-i garbında deryâdan tokuz mîl ba'îd karadan iki sâ'at dûr bir şehr-i iremdir. Amm yine mâbeyninde asl arz-ı hâliye yoktur. Serâpâ ma'mûr [u] âbâdân vüzerâ ve vükelâ ve a'yân, sultân yalılarında kim bu şehir İslâmbol'a muttasıldır. Lâkin başka hükûmetdir. İbtidâ kânûn-ı Ebü'l-feth üzre beş yüz akçe mevleviyyetdir ve yedi yüz pâre kurâya hükmü nâfizdir ve yigirmi

altı nevâhî nâ'ibi vardır. Ber-vech-i adâlet senevî on bin guruş hâsıl olur. Başka subaşı ve mütevellîsi hükûmet {eder}.

Ammâ bu şehrin cânib-i erba'asında sûr yoktur, hemân bir sevâd-ı mu'azzam belde-i tayyibedendir. Cânib-i şimâli İslâmbol halicidir. Karşu tarafı deryâ mukâbebelesinde Südlüce kasabasıdır, bir hadeng-i pehlivân menzili yerdir.

Bu şehir mollâ defteri üzre bâğ u bâğçeli kat-ender-kat ma'mûr u âbâdân tokuz bin sekiz yüz sarâylar ve gayrı büyütlardır.

Bu şehrin tûlu Halîc kenârınca Zâlpaşa câmi'inden tâ Kâğızhâne yolu üzre Cüvâncapucubaşı sarâyına varınca nihâyet bulup üç bin adımdır. Andan öte kiremit hânelerdir. Ve yine Zâl Paşa'dan tâ İdrîs Köşküne varınca yine üç bin adımdır. Yine Zâl Paşa'dan Bülbül deresine varınca üç bin adımdır. Yine Zâl'dan yokuş yukarı Nişâncı'ya ve Topcular'a varınca üç bin adım ravza-i iremli şehir-i kebîrdir. Bu cirmde olan şehir-i azîmin içinde olan, (s.194- 195)

Şehr-i Eyyûb Sultân câmi'lerin beyân [eder]

Evvêlâ **Câmi'-i selâtîn Eyyûb Sultân**. Bizzât Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzî bin edüp Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri rûhuna savâbın hibe eyledi. Leb-i deryâyâ karîb âsitâne-i Ensârî'de bir düz zemînde bir câmi'-i kebîrdir. (---) kubbedir. Mihrâb tarafında bir nîm kubbe dahi vardır ammâ ol kadar âlî kubbeleri yoktur. Ve câmi' içre aslâ amûdlar yoktur, ancak orta kubbe etrâfında metîn kemerler ile mebnîdir.

Minberi ve mihrâbı musanna' değildir. Ve sağ tarafda hünkâr mahfili vardır. Ve iki kapusu var, sağ cânibde yan kapu ve kible kapusu var.

Ve bu câmi'-i selâtînin bir yanından bir yanına tûlu (---) ayakdır ve kible kapusundan mihrâba varınca arzı (---) ayakdır. Ve kible kapusu üzre bir kıt'a mermer üzre celî hatt ile tahrîr olunan müzehheb târîhi budur:

Dedi târîhin dütâ beyt-i atîk

Hamdü lillâh beyt-i ma'mûr oldu bu

Dendi Kostantîne târîh اخرون.

Sene (---). (---)

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında birer şerîfeli iki minâre-i âlîsi var. Ve harem-i muhtereminin cânib-i selâsında medrese hücreleri ile müzeyyen bir haremdir. Ve bu haremın tâ vasatında bir cemâ'at maksûresi vardır, (---) sûtûn mermer-i hâm üzre mebnî bir kasr-ı Havernakdır.

Bu nüzhetgâh ile Ebâ Eyyûb kabri mâbeyninde evc-i âsumâna ser çekmiş iki çınâr-ı müntehâlar var kim her şu‘besi kâkül-i dilberân gibi perîşân olup sâyesinde cemî‘i cemâ‘at-i kesîre ibâdet ederler. Bu haremin dahi iki kapusu var. Ammâ cânib-i garb kapusundan taşra bir harem-i azîm dahi vardır. Şecere-i dud ile memdûd dırahtlar ile ârâste ve yedi aded çınâr-ı azîmler ile pîrâste olmuş bir haremdir. İki tarafında âbdest muslukları vardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Andan Kâğızhâne râhı üzre **Şâh Sultân câmi‘i**: Bir bâğ u bâğçe içinde mahbûb câmi‘-i rûşendir. Çâr-kûşe harpüşteyi rusâs-ı hâs-ı nîlgûn ile Mi‘mâr Sinân mestûr etmiştir.

.....(1 satırlık yer boş).....

Bu câmi‘lerden mâ‘adâ bu şehir içre cümle bin seksen mesâcid vardır. Cümleden cemâ‘ati çok Dökmeci {başı} mescidi ve Arpacıbaşı mescidi ve Karcı Süleymân mescidi bu dörd mescid Mi‘mâr Sinân binâsıdır. (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) medresedir. Evvelâ medrese-i Eyyûb Sultân ve Medrese-i Sokullu Mehemed Paşa (---).

.....(2 satırlık yer boş)..... **[119b]**

Ve cümle (---) aded dârü'l-hadîsdir.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded dârü'l-kurrâ-i Kur‘ân. Dârü'l-kurrâ-i Sa‘deddîn Hasan eş-şehîr bi-Hocazâde.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded dârü't-ta‘lîm-i sıbyân-ı tıflân-ı ebcedhândır.

.....(1/2 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded sarây-ı vüzerâ ve a‘yândır.

Evvelâ Sarây-ı Alî Paşa, kâr-ı Mi‘mâr Sinân'dır.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded zâviye.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded hândır.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve ancak bir imâret-i ta‘âmdır kim âyende ve revendeye ni‘meti mebzûldür.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded hammâmdır. Bu dahi Ebü'l-feth Gâzî binâsıdır. Ammâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdır. Merd [ü] zenân için çifte çifte hammâmdır. Haste-hâl olan girse bi-emrillâh şifâ bulur. Andan gayrı altı yüz sarây hammâmı vardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded sebîlhâneledir. Târîh-i Sebîlhâne-i Sultân Ahmed der-harem-i Eyyûb Sultân:

*Eyledi Sultân Ahmed şükr-i nu'mâ-yı celîl
Bin igirmi ikisinde yapıdırıp bir nev-sebîl.*

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Kâsım Paşa kurb-ı türbe-i û:

*Dedi târihini Nihâdî içüp
Selsebîl-i behîşt-i âb-ı zülâl.*

Sene (---).

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded çeşme-i âb-ı hayâtlardır. İskele başında üç köşeli Resûl Paşa'nın çeşmesi târihidir:

*Bu Nihâdî dedi târih[i] se tâ
Çeşme-i pes üç taraf kıldı sebîl.*

Sene (---).

Çârsûdaki çeşme[nin] târihidir:

*Kim Nihâdî dedi târihin latîf
Oldu ayn-ı çeşmesâr-ı Selsebîl. [Sene] 975 [/1567-68].*

Pâk-i sâfî çeşme-i âb-ı hayât.

Sene 975 [/1567-68].

Oldu âb-ı Kevser-i âb-ı sebîl.

Sene 975 [/1567-68].

.....(11 satırlık yer boş).....**[120a]**

Ve cümle bin seksen beş dükkândır. Gerçi bezzâzistânı yokdur, ammâ cemî'î zî-kıymet eşyâ anda mevcûddur. Ammâ haffâf çârşûsu ve lebbân-ı hâlis çârşûsu ve ma'sûmlara (---) çârşûsu mükellef ü müzeyyen çârsûlardır. Ammâ kaymağı ve yoğurdu gâyet lezîzdir. Ve berber dükkânları dahi gâyet müzeyyendir. Her yevm-i

cum'ada bu Ebâ Eyyûb ziyâretine niçe bin âdem gelüp çârsû-yı bâzârda âdem deryâsı olup kaymâkçı dükkânlarının şâhnişinlerinde meks edüp leben-i hâlis ve kışta-yı ebyaz ve asel-i mussaffâ tenâvül edüp safâ ederler. (---) (---) (---) (---).

Mesîregâh-ı Eyyûb Sultân: Evvel Kâğıdhâne râhı üzre Küplüce Ayazma, Halîc-i bahre nâzır bir mürtefi' püşte üzre dıraht-ı müntehâlar sâyesinde bir mesîregâh-ı câ-yı safâdır kim âb-ı hayâtdan nişân verir bir ayazması vardır. Hummâ-yı rub'a mübtelâ olan kimesne üç hafta ale's-seher nûş etse bi-emrillâh şifâ bulur. (s.195-196)

Mesîregâh-ı Ağa Sekisi: Bu dahi Halîc'e nâzır bir âlî çemenzâr yerdir. Ve,

Mesîregâh-ı Ceres Meydânı: Bu şehrin nihâyetinde Kâğızhâne râhı üzre bir atmeydânı'dır. Her cum'a niçe bin hussân-süvâr cündîler cem' olup silâhşörlük ederler. Aceb temâşâ yeridir. (s.196)

Mesîregâh-ı Kalamış: Her bâr niçe yüz yârân-ı bâ-safâ kayıklara süvâr olup bu cezîrelerde kaya balıkları sayd ederler kim bu mâhîler bir diyâra mahsûs değildir. Gerçi bir bed-çehre ve siyâh levn bir turfe balıktır ammâ gâyet lezîz ve mukavvî semekdir. Bâ-husûs aslâ balık râyihâsı yokdur. Ne kadar tenâvül olursa sıkleti ve harâreti yokdur. (s.196)

Mesîregâh-ı Deniz hammâmı: Yine kayıklar ile cümle ahibbâ her cum'a günleri bu Eyyûb şehri önündeki cezîreler mâbeynindeki halîclere girüp cümle âşikân [u] ma'sukân-ı müştâkân bilâ vâsita birbirlerine dirâğûş edüp felekden kâm alup deniz mâlikleri gibi âdem melekleri nîlgûn fûta ile şinâverlik ederler ve her cezîrelerin çemenzârlarında ayş [u] nûş edüp gam-ı dünyâyı ferâmûş edüp sohbet-i hâsül-hâs ederler. Bu câ-yı müferrih dahi bir diyâra mahsûs değildir, illâ şehri Eyyûb'a mahsûsdur. (s.196)

Mesîregâh-ı Cân Kuyusu: Eyyûb'un şimâlinde mezâristân içre birkaç hâneler vardır, anda bir beyt-i kadîmde bir su kuyusu vardır. Bir âdemin bir şey'i gâ'ib olsa evvel pâk âbdest alup ol çâh-ı mâ kenârında iki rek'at namâz kılup ve Fâtîha-yı şerîf tilâvet edüp savâbın Hazret-i Yûsuf rûhuna hibe edüp eyide kim,

"Ey sâhib-i bi'r Hazret-i Yûsuf-ı Sıddîk aşkına olsun benim fülân akrabâm yâhûd fülân evlâdım yâhûd zâyî' olan eşyâm nice oldu" deyü kuyu ağzından aşağı nidâ edüp dura, derhâl su'âl etdüği kimesneyi yâhûd gâ'ib olan eşyâları ism [ü] resmiyle hayâtda ve memâtda ve kankı diyârda ve kim harâmîlik edüp eşyânı uğurladıkların bir bir takrîr edüp bir ince âvâz zâhir olur.

Bir hikmet-i acîb ü garîb mesîregâh-ı tâlî' kuyusudur kim ne gûne su'âl etsen ana göre cevâb istimâ' olunur. İllâ muğayyebât-ı hamseden su'âl etseler. Meselâ ba'zı zenâne,

"Karnımdaki erkek midir?" deyü su'âl etse,

"Azacık ye" deyü cevâb zâhir olup gayrı haber çıkmaz. Hakîr bir kaç kerre müşâhede etmişim. Hattâ bir kerre,

"Bizim Osmân dayımız hayâtda mıdır?" dedim,

"Ey dincik şehrinde un alır yakında size gelir" deyü haber verdi.

Hakîkat on üç günden Osmân Dayı gelüp, "Mâh-ı Şa'bân'ın yedinci bâzâr günü neşlerdiniz?" dedim,

"Ey dincik'de un alırdım" deyü yemîn eyledi. Hulâsa-i kelâm bir acîb cân kuyusudur. (s.196)

Mesîregâh-ı İdrîs Köşkü: Bânîsi Bayramiyye tarîkinden Şeyh İdrîs nâm bir azîz, bir tekye inşâ edüp cemî'i yârân-ı zarîfân-ı dervîşân anda cem' olup safâ ederlerdi. Ba'dehu cülûs-ı Mustafâ Hân'da mezbûr şeyhe mülhiddir deyü isnâd edüp tekyesi ve evkâfın harâb [ü] yebâb, binâsın türâb edüp zîr [ü] zeber etdiler. Hâlâ bir kaç dıraht-ı müntehâları ve çemenzâr soffaları ve namâz seddi ve çeşme-i zülâli ve havz-ı azîmi kaldı. Hâlâ yine İdrîs Köşkü nâmıyla bir teferrücgâhdır. (s.196-197)

Mesîregâh-ı Kırkserviler: Hevâd[â]r cihânnümâ bir koyah-ı hıyâbân mesîregâh yerdir. (s.197)

Teferrücgâh-ı Ağa karlığı: Bir çemenzâr fezâdır kim güyâ zemîn-i sebzigün katîfedir. (s.197)

Mesîregâh-ı Bülbülderesi: Niçe bin andelbânın nağmesinden âdeme safâ ve sürûr hâsıl olur. (---) (---) (---) (---) *[120b]*

Ve bu şehrin âb [u] hevâsının letâfetinden mahbûb u mahbûbesi memdûhdur. Ve a'yân [u] eşrâfı çokdur. Ammâ halkının ekseri ulemâdır. Anlara kurbâncılar derler. Zîrâ bu şehirde kurbân hâne vardır. Ba'zı kimesne,

"Eyyûb Sultân'a bir kurbân ve yüz kurbân nezrim olsun" deyüp kurbân hânedeki birer kurbânın edâ etdikde niçe yüz mün'im âdemler cem' olup kurbân hânedeki hissesin aldıkdan sonra tama'kârlık edüp koluna bir yen dahi geyüp,

"Bize de hissemiz verin" deyü dest-dirâzlık edüp üç dörd gûne libâs yen ile hisse aldıklarında İslâmbol zürefâları yanında Eyyûb halkına kurbâncılar derler meşhûrdur. (s.197)

Memdûhât-ı şehri Eyyûb: Evvelâ hâs ve beyâz ekmeği ve kaymağı ve yoğurdu ve şeftâlûsü ve kayısısı ve lüffân nârı bir diyâra mahsûs değildir. Ve haremdeki dıraht-ı çınârlar üzre âşiyân eden balıkcıl kuşları her sene başlarından ikişer aded tellerin Eyyûb Sultân kubbesi üzre bıragurlar.

..... (1 satırlık yer boş) ..... (s.197)

Evsâf-ı ziyâretgâh-ı Hazret-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî aleyhi rahmetül-Bârî ve gayrı kibâr-ı evliyâullâhları ve merâkîd-ı ulemâ ve sulehâ ve meşâyih-i izâmları ve vüzerâ ve vükelâları ve gayrı a'yân-ı kibârın merkad-i pür-envârlarının târîhleri ile firâdâ firâdâ beyân eder

Evvelâ Ârif-i Samedânî ve (---) (---) (---) Hazret-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ibn (---) (---) Sahâbe-i kirâmdan râvî-i hadîsdir ve Ensârdandır. Ve Hazret-i Risâlet-penâh Mekke'den Medîne'ye hicret etdükde nâka-i Resûlullâh'ı Cibrîl-i Emîn licâmından çeküp bu Ebâ Eyyûb hânesi önüne çökerüp Hazret-i Risâleti bu Ebâ Eyyûb hânesine müsâfir alup Ebâ Eyyûb gayrı hâneye nakl etdi. Ve hâlâ Hazret-i Risâlet'in kabri şerîfi bu Ebâ Eyyûb'un hânesi yeridir kim Hazret-i Ebûbekir, Resûl-i Kibriyâyı anda defn etdi. Bu Ebâ Eyyûb böyle yâr-ı gâr-ı Resûl'dür. Hazret'den (---) hadîs nakl eder.

Âhir Âl-i Emevî'den Mu'âviye hilâfetinde sene 52 târihinde ba'de'l-hicre Ebâ Eyyûb, Mesleme ile iki kerre Kostantiniyye üzre serdâr olup sulh ile Kostantîn kıraldan mâl-ı hazâyinler ile Şâm'a gelüp def'a-i sânde yine Ebâ Eyyûb serdârlık ile İslâmbol'u muhâsara edüp Galata'yı feth edüp İslâmbol'u feth etmek sadedinde iken küffâr sulh edüp be-kavl-i sulh Ebâ Eyyûb Ayasofya içre ibâdet edüp avdetde Eğrikapu'da küffâr bunları taşâ dutup Ebâ Eyyûb taş ile mecrûhen merhûm oldu.

Bir rivâyetde ishâlden merhûm oldu derler. Ahvâl-i pür-melâli bâlâda musarrahdır. Ammâ sene (---) târihinde Ebû'l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzî, İslâmbol'u feth edüp yetmiş yedi kibâr-ı evliyâullâhlar ile yedi gün kabri Ebâ Eyyûb'u tecessüs etdiler. Âhir-i kâr Akşemseddîn hazretleri

"Müjde olsun beğim, alemdâr-ı Resûl olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî bu mahalde medfûndur" deyü bir hıyâbân ormanistân ve çengalistân içre girüp bir seccâde üzre iki rek'at namâz kılup ba'de's-selâm bir secde dahi edüp gûyâ hâb-ı râhata varup kaldı. Niçeler,

"Efendi kabri Eyyûb'u bulamadığı hicâbından hâba vardı" deyü niçe ta'n-âmîz güft [u] gûlar etdiler.

Bir sâ'atden sonra Akşemseddîn hazretleri seccâdeden baş kaldırıp mübârek gözleri tâs-ı pürhûne dönüp beşereleri arak-âlûd olmuş, hemân Ebü'l-feth'e hitâb etdiler kim,

"Beğim, hikmet-i Hudâ seccâdemizi tâ kabr-i Ebâ Eyyûb üzre döşemişiz, hemân şu mahalli kazsınlar" deyince fukarâ-yı Şemseddîn'den üç kişi, bir dahi Ebü'l-feth, bir dahi Akşemseddîn seccâdenin altını hafr edüp üç zirâ' amîk oldukda bir yeşil sommâkî çâr-kûşe taş zâhir olup ol taş üzre kûfi hat ile,

Hâzâ kabru Ebâ Eyyûb-ı Ensârî

deyü tahrîr olunmuş, ol ân ol seng-i hârâyı ref' edüp (---) seneden berü vücûd-ı Eyyûb za'ferân ile boyanmış kefen içre ter ü tâze bulunup mübârek yed-i yümnâlarında bir tuç mühre bulunup yine hâli üzre mezkûr seng-i sebiz-gûnu koyup setr ederler.

Cümle asâkir-i İslâm ayne'l-yakîn hâsıl edüp hafr olan türâbını tevhid [ü] tezkîr ile yine doldurup cümle ibâdullâh-ı müslimîn ziyâret edüp türbe-i pür-envârının esâsına mübâşeret ederler. Hâlâ üzerindeki kubbe-i pür-envâr ve câmi' ve medrese ve hân ve hammâm ve imâret-i it'âm ve çârsû-yı bâzâr cümle Ebü'l-feth Gâzî'nin binâsıdır.

Ammâ Ebü'l-feth'den [121a] berü ne kadar selâtîn-i selef gelmişler ise teberrüken birer âsâr-ı binâ zamîme ederek cennet-âsâ bir makâm-ı illiyyîn olmuşdur kim kubbe-i pür-envârı bir ravza-i Rıdvân içinde kalmışdır. Kabr-i şerîfi dehlîzinin revzenleri câmi'in haremine nâzırdır. (s.121-122)

Cümle der [ü] dîvârları kâşî-i Çin ile müzeyyen bir türbe-i pür-envârdır. Ve ravza-i kabr-i münevveri dâ'iren-mâdâr şebeke-i sîm-i hâlis ile inşâ olunmuşdur. Ser-i sa'âdeti tarafında alem-i şerîfi ve cânib-i erba'asında olan sîm ü zer çerâğ ve şem'dânlar ve kanâdîller ve âdem kaddi mutallâ şem'dânlar üzre şem'-i kâfûriler ve buhûrdân-ı gûnâ-gûnlar ve gülâbdân-ı mücevherler ile mâl-â-mâl bir kabr-i şerîfdir.

Ve bunda olan hüsn-i hat kelâm-ı izzetler meğer âsitâne-i Düldül-süvâr Esedullâh Alî Kerremallâhu vechehu'nun kabr-i şerîfinde ola.

Ve kabr-i Eyyûb'da olan tuhef ve yâdigâr musanna'ât âvîze-i bî-kıymetler meğer Sultân Ahmed câmi'inde ola. Ve pâ-yı şerîfi cânibinde bir sahrîc-i çâh-ı mâ vardır. Teberrüken cümle ehl-i züvvâr nûş edüp emrâz-ı hafakândan bi-emrillâh halâs olur.

Ve bu âsitâne'nin der [ü] dîvârında olan levha-i müzehhebli hüsn-i hatlar meğer meşhed-i İmâm Rızâ'da ola. Ve bu âsitâne'nin târîhi: (---).

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.196-197)

Ziyâretgâh-ı Hazret-i sultânü'l-ulemâ ve'l-fuzelâ Mevlânâ Ebussu'ûd Efendi Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsi'a: İbtidâ tulû'ları İslâmbol kurbünde Müderrisköyü nâm bir karyede vücûda gelmiştir. Hazret-i Risâlet-penâh'dan berü böyle bir fuzalâ gelmemiştir. Beyne'l-ulemâ Nu'mân-ı Sânî dediler. Bir tefsîr-i mu'teberi vardır. Üç bin ulûmdan ve bin yedi yüz tefsîrdan ahz edüp bir tefsîr te'lîf etmiştir kim hâlâ beyne'l-ulemâ memdûh [u] meşhûr-ı âfâk olup hummûs-ı hadîd-i Nahçıvânî'dir kim ana mu'âdil bir tefsîr yokdur.

Süleymân Hân asrında şeyhülislâm idi. Ulemâ-yı zâhirden olmağile ehl-i tevhîde ta'n ederdi. Âhir İbrâhîm Gülşenî hazretleri huzûr-ı Süleymân Hân'da Hazret-i Ebussu'ûd'u ilm-i tasavvufda irşâd edüp "Tevhîd devr ehline helâldir" deyü fetvâlar verdi. Ve Ümm-i Sinân hazretlerinin meyyitinden irşâd olup sâhib-i sülûk olup tarîk-i Sinânî üzre merhûm oldu. Hakkâ kim hayâtında yegâne-i asr olup rümh [u] sinân idi. *Kuddise sırruhu.*

Târîh-i itmâm-ı tefsîr-i Ebussu'ûd güfte-i Mevlânâ Mehemmed Münşî:

Tâc-ı tefsîr-i kelâm-ı mu'ciz.

Sene 972 [1564-65].

Târîh, (---) Feyzullâh Efendi sene (---) mevtine târîhdir:

Mâte ferdü'z-zamân Mevlânâ.

Sene 982 [1574-75].

Diğer târîh:

Monlâ Ebussu'ûd'a ola makâm cennet.

Sene 982 [1574-75].

Diğer târîh:

Müftî-i zamân eyledi azm-i ukbâ.

Sene 982 [1574-75].

.....(1 satırlık yer boş).....

Kabr-i şerîfi Ebâ Eyyûb civârında sûk-ı lebbân içre bî-kubbe hadîd revzenler içre mermer amûdlar ile kabr-i münevveri ma'lûmdur. Cümle ta'llukâtları ile ol dârü'l-karârda inkırâzu'd-devrân karar etmişlerdir. Cenbinde zâviyesi ve mekteb-i sibyanı ve sebîli vardır kim ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. (s.198)

el-Mevlâ Abdülkerîm Mehemed Çelebi ibn Ebussu'ûd Efendi: Cedd-i a'lâsı cenbinde medfûndur. (s.198)

Kabr-i Bedî'üzzamân ibn Hüseyin Baykara ibn Timur Hân-ı sâhib-hurûc: Bu Bedî'üzzamân (---) Hân'ın Şehr-i Tebrîz'de pâ-yı semendine yüz sürüp İslâmbol'a ma'an geldikde tâ'ûndan merhûm olup Eyyûb haremindedir medfûndur.

.....(8 satırlık yer boş)..... **[121b]**

Ve ziyâret-i eş-Şeyh Hazret-i Ömer Bâkî: Müftî Ahmed Efendi'nin bürâder-i kihteridir. Eyyûb câmi'inde vâ'iz u nâsîh iken bin yigirmide merhûm olup civâr-ı Eyyûb'da medfûndur. Dîde-i cânı ayn-ı Ömer gibi küşâde Acem diyârın seyâhat ederken ömrî tahallüs edüp halâs olmuşdur. Zîrâ bilâd-ı Acem'de ism-i Ömer istimâ' olunmamıştır. Haşâ sümme hâşâ ism-i Ömer'e adı yaman derler. (s.198)

el-Mevlâ Hocasâde Abdül'azîz Efendi: Eyyûb'da pederler[i] cenbinde medfûndur. Bürâderleri Es'ad Efendi sadr-ı Rûm olmağın târîh demişlerdir:

Bu iki sadra geldi nakkâd iki bürâder.

Sene 1015 [1606-07].

Yevm-i azlde bürâderleri yerine Dâmâd Efendi nasb olunup bu gûne târîh denmiştir:

Azl-i azîzân

Nasb-ı dü nâdân

Târîh-i îşân

Telvîs-i dîvân.

Sene 1017 [1608-09].

Diğer târîh:

Besmele bâsı ile târîhin

Yazdılar Hocasâdeler ma'zûl.

Sene (---).

(s.198)

el-Mevlâ el-fâzıl Ahmed Efendi ibn el-Mevlâ Sa'deddîn ya'nî Hocasâde Efendi: Üstâd-ı Arasto-yı ma'ânî, mu'allim-i makâm-ı Murâd Hânî olan sa'd-ı zamânın ferzend-i ercümendir. Târîh-i fevti:

Ve'msikû kavle Muhammedin ve aleyhi'l-fetvâ.

Sene 1010 [1601-02].

Eyyûb câmi'inde cenâzesi namâzın Üsküdarî Mahmûd Efendi kılup yine Eyyûb civârında medfen-i mu'ayyenlerine güzâr ve vâlid-i kuds-âşiyânları cenbine

defn kılındı. Ziyâretgâh-ı ehl-i nazardır. Cemî'î ulûmda deryâ-yı ma'ârif olduğundan gayrı pâkîze eş'âr-ı belîği vard[ır]. (s.198-199)

eş-Şeyh âlimü'l-celîl Alî Beğ ibn Husrev: İznik'de Fâzıl Alî Beğ demekle şöhret bulmuştur. Osmâncık asrında Adabalı nâm azîzin neslindedir. Sultân Ahmed Hâ[n] cülûsunda Eyyûb Sultân'da Ahmed Hân beline bunlar kılıç kuşatmışlardır. Sene (---) târîhinde menzil-i fânîden dâr-ı bâkîye irtihâl edüp yine Eyyûb Sultân türbesi haremindedir. Azîz-i mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr bahr-i muhît-i ilm-i Rabbânîye mâlik merd-i Hudâ idi. (s.199)

eş-Şeyh Eyyûbî Mahmûd Efendi: Küberâ-i Halvetî'den Ya'kûb Efendi halîfesidir. Yine Eyyûb'da Cezerî Kâsım Paşa câmi'ine karîb bir mescid-i şerîf ve bir zâviye-i latîf-i rûşenâ inşâ etmişdi. Ol makâm-ı ferah-fezânın haremindedir. (s.199)

eş-Şeyhü's-şüyûh sâhibü't-tecvîd ve'l-kırâ'e Hazret-i Ahmed Efendi El-Mısrî: Mu'allimü's-sultân ve sâhib-i dârü'l-kur'ân idi. Rûm'da kırâ'at ile Kur'ân-ı azîmi tilâvet etmek bunlardan kalmışdır. Eyyûb Sultân câmi'inin imâmı iken bin târîhinde intikâl eyleyüp Sokullu Mehmed Paşa türbesi sâhasında âsûdedir. Bu hakîr'in üstâdı Evliyâ Efendi'nin üstâdıdır. (s.199)

eş-Şeyhülislâm Hâmid Efendi: Eyyûb'da medfûndur. İslâmbol'da Filyokuşu'nda câmi'î ve medresesi var. Hakîr Evliyâ ol medresede hücre-nişîn olup Ahfeş Efendi nâm hümâm Dersiâm'dan yedi sene ba'zı fûnûn tekmîl etdik, mübârek âsitânedir. Merhûm Hâmid Efendi'nin fevtine târîhdir, güfte-i Vankulu Mehmed Efendi, min telâmîz-i Hâmid Efendi:

Müftî-i dîn-i Ahmed Hâmid Efendi çünkim

Etdi güzer cihândan ukbâya oldu mes'ûd

Seyrimde gece gördüm bir gülsitânda anı

Anda Habîb-i ekrem Ashâbı cümle mevcûd

Dedim ki bu kadardır oldu makâm-ı Hâmid

Hâtif'den erdi târîh hâzâ makâm-ı Mahmûd.

Sene 985 [1577-78].

(s.199)

el-Mevlâ Hocasâde Mes'ûd Çelebi: Eyyûb'da vâlidleri binâ etdüğü mekteb sâhasında medfûndur. (s.199)

el-Mevlâ Sarı Muslihiddîn: Amasiyye-i gâsiyedendir ve Eyyûb civârında bir revzen içre medfûndur. Gâyet fârisî-hân olmağile fesâhat ve zerâfet üzre fârisî tekkellüm ederdi. (s.199)

el-Mevlâ Abdullâh Martoloszâde: Hâk-i pâk-i İslâmbol'dandır. Eyyûb türbesi kurbünde Hâmid Efendi cenbind[e] medfûndur. Hakkâ kim fazîlet-i ilmiyye ile meşhûr idi. (s.199)

el-Mevlâ Sa'deddîn Hasan eş-şehîr bi-Hocasâde: Ayasofya câmi'î içinde tecdîd-i vuzû' ederken dünyâdan el yudu. Eyyûb'da binâ etdikleri dârü'l-kurrânın hazîresinde mütevârî hâk-i pâk-i atîr-âsâde medfûndur. (s.199)

Merkad-i Kara Mustafâ Paşa: Fâtih-i cezîre-i Kıbrıs Selîm-i Sâni vezîridir. Eyyûb hareminin sol kapusunun iç yüzünde bir kubbe-i serâmed içinde medfûndur ve gazâ etdüğü tîr [u] kemânı başı ucunda maslûbdur. (s.199)

el-Mevlâ Saçlızâde Abdülevvel Efendi: Eyyûb civârında medfûndur.

el-Mevlâ Pîr Mehemed Azmî Efendi: Defterdâr Pîr Ahmed Çelebi'nin defter-i âmâlî Azmî Efendi Kıbrıs'ı tahrîf ederken bu beyt târîh olmuşdur:

Nizâm-ı sübha-i ömrü erüp encâma hatm oldu

Anıniçün makta '-ı itmâmına târîh nazm oldu.

{Diğer târîh:

Rûh-ı pâkine dembedem rahmet.

Sene 1040 [1630-31]}

Mevtine târîhdir:

Azmî dâr-ı alâya azm etdi.

Sene (---).

Eyyûb'da medfûndur. (s.199)

Kabr-i Güzel Siyâvuş Paşa: Süleymân Hân vezîridir. [122a] Çârsû içre bir kubbe-i âlîde cemî'î ta'allukâtları ile medfûndur. Şâh-râha nâzır pençeresi üzre tahrîr olununan târîhdir: (---) (---) (---) (---). Mi'mâr Sinân binâsıdır. (s.199)

el-Mevlâ Babazâde Mehemed Efendi: Kal'a-i Larende'dendir. Eyyûb'da hazîre-i mahsûsa içinde medfûndur. (s.199)

Merkad-i el-Mevlâ Mehemed bin Abdullâh eş-şehîr Hubbî monlâsı: Eyyûb'da müstakil türbesinde medfûndur. (s.199)

Kubbe-i el-Mevlâ Mehemed Bâkır eş-şehîr Dökmecizâde: Irâk-ı Acemîdirler. Hikmet-i Hudâ Şehzâde-i Acem Haydar Mîrzâ merhûm olduğu sâ'at merkûm Mehemed Bâkır dahi ol ân merhûm olup iki Acem ferzendi gûyâ ma'hûd imişler deyü İslâmbol zürefâsı içre niçe güft [ü] gû latîfe oldu. Eyyûb'da âsüdedirler. {Güfte-i Bâkî Efendi:

Şâdumân olsun Acemler gözleri aydın yine

Mîr Haydar nûr-ı çeşm-i Husrev-i İrân gelür,

deyü ebyâtlar denilmiştir. Ba'dehu Kızılbaşlar kemiklerin serîka edüp Acem'e götürmüşlerdir}.(s.199)

Ziyâret-i el-Mevlâ Hâcegîzâde Mustafâ Efendi: Eyyûb'da medfûndur. Fazîlet-i bâhire sâhibi ve salâh-ı hâl ile meşhûr idi. (s.199)

el-Mevlâ fâzıl el-azîz eş-şeyh Abdülkâdir bin Hacı Mü'eyyed ya'nî Şeyhülislâm Şeyhî Efendi: Eyyûb türbesi civârında medfûndur. (s.199)

Kubbe-i el-Mevlâ Feridûn Beğ et-Tevkî'i: İsmi Ahmed'dir ve Çivizâde perverdesidir. Eyyûb türbesi civârında müstakil türbesi vardır. Mehemed Hân-ı Sâlis nişâncısı olmağıle Mehemed Hân cülûsuna târîh-i musanna' demişdir. Târîh budur:

Atâ {982} bahş oldu ihsânına târîh

Cülûs-ı sâline şemşîr-i İslâm.

Sene 982 [/1574-75].

(s.200)

Ziyâret-i eş-şeyh Baba Mahmûd Efendi: Şehr-i Filibevidir. Şu'arâ-yı fâzıl ve âlim bir kimesne idi. Niçe te'lîfâtlarından mâ'adâ Tefsîr-i Ebussu'ûd'u tahrîr edüp ilm-i inşâda ve ilm-i arûzda ve gayrı fûnûnda Monlâ Câmî-i sâni idi. Belki dahi mâ-fevki idi. Eyyûb civârında kabr-i mu'ayyenesi ziyâretgâh-ı ulemâdır. (s.200)

Ziyâretgâh-ı Gâzî Palak Mustafâ Paşa: Süleymân Hân vezîr[i] kapudan paşalarındandır kim İslâmbol'dan kırk pâre kadırğa ile Sebte Boğazı'ndan mühimmât [u] cebehâne ile çıkup Mısır cezîresin ve Habeş burnun dolaşup Lahsa ve Basra'dan Bağdâd altına yigirmi pâre kadırğa ile Süleymân Hân'a vâsıl olup Bağdâd fethinde bulunan Palak Mustafâ Paşa'dır. Hizmeti mukâbelesinde Mısır ihsân olunup ba'dehu İslâmbol'da kubbe-nişîn iken merhûm olup Eyyûb hareminin Hünkârkapusu hâricinde bir kubbe-i mahsûsası içinde medfûndur. (s.200)

Merkad-i Kandî Mustafâ bin Celâl Tevkî'î: Eyyûb'da bürâderi Sâlih Efendi ile binâ etdüğü câmi'in sâhasında mestûrdur. Fevti târîhidir:

Îlâhî rahmet eyle Mustafâ'ya.

Sene (---).

İlm-i tevârîhde bî-hisâb te'lîfâtları vardır. (s.200)

el-Mevlâ Mehemed ibn Mehemed [eş-şehîr] bi-İbnü'n-neccâr: Karaman'dan zuhûr edüp merkad-i pâki Eyyûb'dadır. (s.200)

Ziyâret-i el-Mevlâ Ca'fer Efendi: Ebussu'ûd Efendi'nin ammissi Abdünnebî Efendi'nin mahdûm-ı mükerremidir. Eyyûb'da Cezerî Kâsım Paşa haremünde medfûndur. (s.200)

Merkad-i el-Mevlâ Mahmûd Emîn Karabâğî: Şirvân'da Karabâğ'dandır. Eyyûb'da Şâh Sultân câmi'î mukâbilinde medfûndur. (s.200)

el-Mevlâ Alî bin Abdül'azîz eş-şehîr Ümm-i veledzâde: Eyyûb'da Ebussu'ûdzâde Mehemed Çelebi'nin cenbinde medfûndur, sene 981 [/1573-74].

Merkad-i el-mevlâ Es'ad Efendi ibn Sa'deddîn-i Sâni: Hazret-i Eyyûb'da vâkı' vâlid-i mâcid ve bürâder-i vâlâ-kihterinin cenbinde medfûndur. Yetmiş altı hasîse üzre memdûh-ı âlem te'lîfâtları vardır. Gûyâ Ebussu'ûd-ı sâni idi. (s.200)

Kabr-i Mevlânâ Seyyid Kâsım Gubârî: Belde-i Âmid'den be-dîdâr idi. Eyyûb civârında medfûndur. Monlâ-yı merkûm harîs-efşâ-yı zû-fünûn idi. Ve vecîh-i edîb, hulvü'l-lisân ve lebîb-i müntesib olduğu kibâr meclisinde herkesi hayr ile yâd ve ihsâna teveccühlerin tebşîr ile niçe mahzûnu şâd kılmağa mu'tâd etmişlerdi.

Kabr-i el-mevlâ el-fâzıl Sâlih Efendi: Sultân Murâd-ı Sâlis mu'allimi Sa'deddîn Efendi'nin mahdûm-ı râbi'idir. Sinn-i şerîfleri kırka bâliğ oldukda toksan altı cild kütüb-i mu'tebere te'lîfâtları var idi. Bu kadar menâsıblara mutasarrıf olup eşgâl-i dünyâ ile âlûde iken aceb kuvvet-i kudsîdir kim gûyâ İmâm-ı A'zam-ı sâni'dir. Vasiyyetleri üzre Ebâ Eyyûb-ı Ensârî kurbünde pederleri cenbinde medfûndur. (s.200)

Merkad-i Tabaniyassı Mehemed Paşa: Vüzerâ-yı Sultân Murâd-ı Râbi', Eyyûb Sultân türbesine muttasıl bir köşede medfûndur. (s.200)

el-Mevlâ Alî bin Mehemed: Osmân Hân hocası Ömer Efendi'nin bürâder-i kihteridir. Eyyûb civârında âsüdedir. Gâyet sulehâ-yı ümmetdendir. Ekseriyyâ

evkât-ı hamsesin Sultân Mehemed câmi'inde edâ eder giderdi ve dâ'imâ hamd ederdi. (s.200)

Ziyâretgâh-ı el-fâzıl es-Seyyid Mehemed ibn es-Seyyid Mehemed:

Vilâyet-i Hamîd dâhilinde Eğirdir nâm kasabada âsûd[e] olan kutb-ı [122b] izz u temkîn eş-şeyh Hazret-i Burhâneddîn'in necl-i necîbidir. Ve Mısır'da Nakîbü'l-eşrâf Burhâneddîn hazretleri efendimiz mezkûr sultânın evlâd-ı zevi'l-ihtirâmılarından. Merkûm Şerîf Mehemed Efendi, Ebî Eyyûb'da i'dâd etdikleri türbe-i itr-ı pâkde mütevârî hâk-i pâkdir. Şi'r [ü] inşâda yegâne-i efrâd, ma'ârifde müfred-i zamâne idi, pederimiz ile gâyet hüsn-i ülfetleri var idi.

el-Mevlânâ el-fâzıl ve's-sadr el-kâmil Mehemed bin Hüsâm eş-şehîr Kara Çelebizâde Efendi: Sene 1042 [Haziran- Temmuz 1633] Zilhiccesinde merhûm olup cenâzesi Ebû'l-feth'de kılınup Eyyûb civârında mütevârî hâk-i pâ-yı amber-âsâ kılınmıştır. Yetmiş yerde hayrât [u] hasenâtları vardır. Bu hakîr çok ihsânın görmüşüz. (s.200)

el-Mevlâ Bitlice Mustafâ Efendi: Eyyûb'da medfûndur. (s.200)

Târîh-i fevt-i Hânende Südcizâde:

Kıla mahâfil-i cennetde Südcizâde makâm.

Sene (---).

(s.200)

Târîh-i kabr-i musâhib-i Sultân Murâd-ı Râbi' Mûsâ Çelebi:

Mûsâ'ya cemâliyle tecellî kıla Bârî.

Sene (---).

Receb Paşa sipâh zorbalarına katl etdirüp İbrâhîm Paşa sarâyından Mûsâ'nın na'sını pâre pâre Atmeydânı'na bıraktılar. Murâd Hân cenâzesine hâzır olup Eyyûb'da şâhrâh üzre bir hadîd şebeke içinde medfûndur ve seng-i mezârında bâlâdaki târîh, zeheb [ü] lâjiverd ile mastûrdur.

Kara Monlâ Sünbül Alî Efendi'nin mevtine târîhdir:

Mürd şüd Monlâ Alî der-sâl-i mûş.

Sene (---).

(s.200)

Târîh-i türbe-i Ferhâd Paşa: {Kâr-ı Mî'mâr Sinân}. Vezîr-i Murâd-ı Sâlis ve Mehemed-i Râbi' kurb-ı iskele-i Eyyûb Sultân türbe-i pür-envârının atebe-i ulyâsı üzre tahrîr olunmuştur. Târîh:

Teng-mû ilhâm ile İlmî dedi târîhini

Eyledi Ferhâd Paşa Adn-i âlîde makâm.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Musâhibe-i Sultân İbrâhîm Hân Şekerpâre Kadın: Kurb-i iskele-i Eyyûb. Ammâ kendiler asr-ı Mehemmed Hân-ı Râbi‘de diyâr-ı İbrîm'e nefy olunup ba‘de'l-ıtlâk Mısır'da merhûme olup türbesi hâli üzre kalup târîhi bu gûnedir: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). (s.201)

el-Mevlâ Gınâyî Efendi: Şu‘arâ-yı Murâd-ı Sâlis, Ebû Sa‘îd hânesi mukâbilinde şâhrâha nâzır medfûndur. Mücelled dîvânı ve Bahirnâme'si vardır. (s.201)

Târîh-i türbe-i Kâsım Paşa der-çârsû-yı Eyyûb Sultân:

Diyelim rûhıyîcün Fâtiha dâ'im el açup

Adn-i a'lâyı makâm eyleye Kâsım Paşa.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Kâsım Paşazâde:

Dedi târîhi Nihâdî el açup

Fâtiha okuyalım rûhıyîcün.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Selîm ve Murâd Hân vezîri Ca'fer Paşa der Eyyûb cânib-i Ortayol:

Ederken âlemi seyr [ü] temâşâ

Adem iklimine erişdi râhı

Bir eksikli Beyânî dedi târîh

Behîşt ola makâmı yâ ilâhî.

Sene 995 [/1586-87].

(s.201)

Târîh-i türbe-i azîm Sokullu Koca Mehemmed Paşa: {Mi'mâr Sinân binâsıdır}. Süleymân'a ve Selîm'e ve Murâd Hân'a kırk sene vezâret edüp âhir dâvânda bir eli kanlı deli serhadli bıçağ ile dîvânda şehîd etdüğine târîhdır:

Hükm-i Hak ile şehîd oldu Mehemmed Paşa.

Sene 987 [/1579-80]

Vüzerâ türbelerinde bundan mu'azzam türbe ve imâret ve medrese yokdur. (s.201)

eş-Şeyh Baba Yûsuf: Tarîk-i Bayramîlerdendir İdrîs Köşkü'nde medfûndur.
(s.200)

Türbe-i Pertev Paşa: Süleymân Hân vüzerâlarındandır. Süleymân Hân Seğitvar kal'ası altında merhûm olduğu gün Seğitvar'ı Süleymân Hân'ın ölüsü feth etdüğinden mâ'adâ bu Pertev Paşa seksen yedi bin asker ile Erdel diyârı kal'alarından Göle kal'asının Süleymân Hân merhûm olduğu sâ'at feth edüp Seğitvar altında Sokullu Mehemed Paşa'ya müjde gelmiştir. Ba'dehu Pertev Paşa merhûm olup Eyyûb Sultân civârında medfûn olmuştur. Koca Mi'mâr Sinân, üzerine bir kubbe-i münevver etmiştir.

.....(7 satırlık yer boş)..... **[123a]** (s.201)

Kadıköy

Kadıköy imâretin beyân eder

Evvelâ hicret-i nebeviyyenin sene (---) târîhinde İslâmbol tekurı Kanator Kırâl Seydî Battâl Gâzî'nin havfından bu cezîreye kal'a binâ edüp deyr-i azîmlerle ve bî-had âdemle amâr etdi.

Ba'de'l-feth Mehemed Hân feth edüp kal'asının münhedim edüp şehrini Dârü's-sa'âde ağalarına hâs ihsân eyledi. Hâlâ cümle sekiz yüz hânedir. Bir mahalle-i müslim ve yedi mahalle-i Rûm keferesi ve altı yüz bâğdır. Leb-i deryâda yel değirmenleri vardır. Ve Terzi Mustafâ Ağa yalısı cümleden ma'mûrdur.

Ve çârsû içre bir minâreli kible kapusuna (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur şekl-i murabba' kiremitli bir câmi'-i müfîd [ü] muhtasardır. (---) Hân'ın Dârü's-sa'âde ağası Osmân Ağa binâsıdır, kible kapusu üzre târîhi:

Nâm-ı pâki bânî-i hayrâta âsârı tamâm

Dediler târîhini bil câmi'-i Osmândır.

Sene (---).

Bundan gayrı câmi' yokdur. Bir hammâmı ve yüz dükkânı var gayrı imâret yokdur. Ammâ limanında balığı çokdur.

Hamd-i Hudâ İslâmbol'un Anadolu tarafında olan Kavak boğazından berü bu mahalle gelince tokuz pâre kasabât şehirlerin ve bâğ u bâğçelerin alâ kadri'l-imbân müfîd ü muhtasar tahrîr edüp itmâmı müyesser oldu. (s.237)

Tophâne Şehri

Tophâne şehrinin âsâr-ı binâları ve hayrât [u] hasenâtları ve ibret-nümâları ve topcıyân kârhânesi ve balyemez topları ve esvâk-ı sultânîsin bildirir

Evvelâ şehir-i Tophâne zamân-ı nasârâda bir ormanistân içinde İskender-i Rûmî'nin bir manastırı var idi. Hâlâ Cihângîr câmi'i olan ol deyr-i cihânnümânın zemînine binâ olunmuşdur. Kefereler anı yılda bir kerre "Aya Aleksandra" deyü ziyâret ederlerdi.

Ve İskender-i Zülkarneyn kaçan kim Sedd-i Ye'cüc'ü binâ edüp bir kaç gül-i beyâbânı ve *[130b]* bir kaç aded mehîb dîv-i sefidleri ve Çerâkize vilâyetinde olan kûh-ı Elburz'de sâhir oburları ve Abaza diyârında olan Sadşe dağlarındaki sehere avretleri cümle mezkûr diyârlardan Kostantıniyye ki, Makdonya şehridir, anda getirüp bu Tophâne'de bir hafr-ı azîm içinde dest [u] pâlarına hurmâ lîfi habl-i kavî ile kayd [ü] bend edüp habs etmişdi. Bi-emrillâh tılsımât habl kuvvetiyle hareket etmeğe kâdir değiller idi. Yılda bir kerre Cihângîr zemîninde olan Aleksandra deyrinin ziyâretine gelenler bu Tophâne'deki gülleri ve dîvleri ve sehereleri ve sâhirleri temâşâ ederlerdi.

Kaçan kim vakt-i şitânın erba'în ve zemherîri olunca İskender izniyle mezkûr sehereler mutalsam ile binâ olmuş bakır gemilere süvâr olup bâdbânsız rû-yı deryâda berk-i hâtif gibi kışgırarak Akdeniz'de ve Karadeniz'de gezüp Makedona ya'nî Kostantîn şehrin hıfz [u] hırâset edüp kırk günden sonra yine Tophâne'ye gelüp gemileri limanda bağlayup sehere ve sâhirler haps olurdu. Dîvlere ve güllere İskender dağları dertdirüp ve Karadeniz Boğazın açdırırdı. Dîv [u] güller ol mahalde gark-ı âb olup seherelerin cümlesi mürd olup bakır keştileri Tophâne limanında kalup tâ Yezîd ibn Mu'âviye İslâmbol'u feth etdükde bakır gemilerin pârelerinden guzât-ı müslimân bulup yağmâ etmişlerdi, tevâtürle muhakkaktır.

İşte Tophâne şehrinin ibtidâ imâreti İskender binâsıdır. Ba'dehu Ebü'l-feth evvel hiyâbân içre bir müfid [ü] muhtasar tophâne inşâ etdi. Andan Bâyezîd-i Velî dahi tevsî' edüp odalar binâ etdi. (s.214)

Evsâf-ı âsîtâne-i Topcıyân: Sene (---) târihinde Koca Süleymân Hân kırk sekiz sene pâdişâh olup ekâlîm-i seb'a düşmanlarından intikâm alup cümle pâdişâhları ve kıralları "Sem'an ve tâ'aten" deyüp amân dilediler.

Evvelâ Alman kırallı amân demeyüp dâ'imâ adâvet ederdi. Süleymân Hân'ın kırk sekiz sene hayâtı(?) gazâ ile geçüp dörd sene Arab'da ve dörd sene Acem'de ve

dörd sene Venedik kâfirinde ceng edüp otuz altı sene kâmil Nemse çâsârıyla ceng edüp âhir anların diyârlarında Süleymân Hân maraz-ı zahîrden merhûm oldu. Nemse böyle kuvvetli ve cengâver, muhîl şeytanat sâhibi kalın kâfirlerdir.

Bunlar top u tufenge mâlik olmak ile Süleymân Hân dahi topcıyân tâ'ifesine rağbet {edüp} cemî'i Memâlik-i mahrûsalarından ve kâfiristândan ihsân [ü] in'âmı ile topcular ayardup ecdâdı Mehemmed Hân ve Bâyezîd Hân binâ etdüğü tophâneyi münhedim edüp mücedded bir tophâne etmişdir. Anı görmeyen kâr-ı dîv ve kuvvet-i insân ve akl-ı benî âdem ne idüğün bilmez. {Hâlâ a' dâ-yı dîn olan küffâr-ı hâksârların kabza-i tasarruflarında olan kılâ'-ı azîmeleri feth [u] istihlâs için âlet-i mühimme olan topların envâ'ı işlenecek kârhâne-i kadîmdir}. (s.214)

Der-sitâyiş-i kârhâne-i top: Leb-i deryâdan yüz adım ba'îd bir kûh-ı bülendin dâmeninde cânib-i erba'a dîvârları kal'a-misâl bir rabâtdır. Muhâsara olunsa dahi cenge tahammülü var bir metîn dîvârdır. Anın tâ vasatında yine çâr-kûşe bir dîvâr-ı âlî vardır. Kaddi kırk zirâ' âlîdir, üzeri harpüşte padavra tahtası örtülüdür.

Bu kubbe üzre azîm bacalar vardır kim âteş [u] duhânı ol bacalardan taşra çıkar. Ve bu padavra dam üzre âdemler gezecek yollar vardır ve dam üzre nerdübân nerdübândır. (s.214)

Ve bu damın tâ zirvesinde ve cânib-i erba'asında niçe yüz bal fiçları ile sular hâzırdır, ihtimâldir kim tuç eridirken âteşinden bir şerâre dama isâbet ederse dam üzre gezen âdemler sular ile ol âteşi teskîn ederler. (s.214)

{Evsâf-ı top kâlibı dollâbları}: Ve bu kârhâne içre niçe yerde dollâblar vardır, anlarda top kâlibları binâ edüp âmâde ederler. Ve kâlibın içine gülle yerine kırkar ellişer vukıyye gülle kalınlığı olmağičün demir mîllere kırkar ellişer bin yumurta ile mahlût ma'cûn olmuş çamuru demir mîle ipler ile sarup top kâlibları içine koyup aşığıların yine demir sikkeler ile mu'allakda zabt ederler. Zîrâ bu top kâlibı içinde tuç dökülüp top oldukda top içinden yumurta ile mahlût mîli çıkarup kâmil top olur.

Evsâf-ı furun-ı tuç: Bu furun mezkûr kârhâne içre iki yerde binâ olunmuş kubbe furunlardır kim cânib-i erba'ası (---) cezîresinde hâsıl olur âteş taşıdır. **[131a]** Gayrı taş ol âteş-i Nemrûd'a tahammül etmek ihtimâli yokdur. O cezîreye mahsûs hacet-i sebiz-gündür. Bu ocağın altı boşdur ve üzeri kubbedir. Bu kubbelerin içine kırkar ellişer bin kantâr bakırı ve mâye için kadîm-i eyyâmda binâ olunmuş pârelenen top kırıkların yerleşdirüp kubbelerden taşra alarkada niçe bin kantâr kalay

hâzır ederler. Kâtibleri dahi ne kadar bakır ve ne kadar kalay hâzır olduğu deftere kayd olur. Zîrâ bakırına göre top kâlıbları hâzır ederler. (s.214-215)

Der-sitâyiş-i top kâlıbı yerleri: Mezkûr tuç kubbelerinin önünde derk-i gayyâdan nişân verir çukurlar içre ağızları yukarıya top kâlıbların koyup eğer balyemez top ise her ocağa onar top kâlıbı koyup yigirmi top eder. Eğer kolumburuna top ise yigirmişer kâlıb, eğer şâhîler ise yüzer kâlıb, eğer içine âdem sıgar şayka toplar ise beşer [yüzer] kâlıb koyup cümlesinin ağızların Kâğızhâne balçığıyla sıvayup meselâ bostânları ray etmeğiçün su yolları ederler, hemân eylece yollar edüp yolları tuç eriyecek kubbenin yolu ağızında nihâyet bulup bu gûne tedârükle hâzır-bâş ederler.

Ve tuç kubbelerinin cânib-i erba'asında dağlar gibi çam katrân odunları âmâdedir. Bir sene mukaddem bu çam odunların niçe yüz üstâd kesüp iki ucun mekik gibi sivri birer kulaç ince odun edüp kurudurlar. Ba'dehu top dökecekleri günde cümle halîfe ve üstâdlar ve dökücübaşı ve topcubaşı ve vardıyanbaşı ve muvakkıt eline kum sâ'atin alup ve kârhâne imâmı ve mü'ezzinânı ve du'âcılarını cümle cem' olup du'â ve senâ ile sadâ-yı "Allâh Allâh" ile iki furuna dahi âteş edince muvakkıt sâ'at dutup mezkûr mekik çam odunların ale'l-ittisâl tuç kubbesinin iki taraf deliklerinden bırakmadırlar.

Kâmil bir gün bir gece germâ-germ âteş olduğundan sonra cümle dökücüyân ve âteş-endâhtân çeledi libâsların çıkarup pabucları ve bir gûne nikâblı maskara külâhlar geyüp hemân gözleri görünür gûyâ her biri birer hayâl-i zıll-ı Karagözleri olup eyinlerinde yine keçeden bol maskara hil'atları geyüp hizmet ederler. Zîrâ yigirmi dörd sâ'atden sonra âteş-i Nemrûd'un ve tuç deryâsı âteşinden gayrı gûne esbâblı âdem yanına varsa bizzât benî âdem kebâb olur, değıl kim çeledi esbâbları tahammül ede. Üstâdlar ana keçe esbâb geymek yolun bulmuşlar. {Nâr-ı cahîmden bir şerer görmek isteyen bu Tophâne âteşin görsün kim, Âye[t]: (---) (---) (---)}

Ba'dehu yigirmi dörd sâ'atden sonra sadrıa'zama ve şeyhülislâma ve kadı'askereyne ve niçe müstecâbü'd-da've meşâyihâ ve sâ'ir vüzerâlara haber olup vüzerâlar ile kârhâne içine kırk âdemden gayrı ve dökücüyân üstâdlarından dahi kırk âdem girüp gayrı huddâmları cümle taşra kovarlar. Zîrâ tuç deryâsı akdıkda bed-nazar sevmez kim hadîs: ان العين حق hadîsi vardır.

Andan cümle vüzerâ ve meşâyihâna "*Lâ havle velâ kuvvet*" evrâdına müdâvemet etmeğı üstâdlar emr edüp bir hayli ba'îd soffalar üzre oturup esmâya

meşgûl olurlar. Hemân cümle üstâd cem' olup ağaç kürekler ile niçe yüz kantâr çubuk kalayları tuç deryâsına atmağa başlayup hemân dökücübaşı sadria'zama ve sâ'ir vüzerâ ve ulemâya ve meşâyihe eydir kim:

"Sultânım dîn-i mübîn aşkına zekât [u] sadakanızdan altun ve guruş tuç deryâsına birağın" dedikde sadria'zam bir kaç kîse altun ve pâdişâh tarafından hazînedârbaşı bir kaç kîse altun ve sâ'ir vüzerâlar birer ikişer kîse altunu dökücübaşıya teslim edüp alâ-mele'i'n-nâs tuç deryâsına "Bismillâh" ile atup ol ân uzun ince çam gemi serenlerin tuç deryâsına sokup kalay ve altun guruşları karıştırdıkça çam direkleri mahv olup yine gayrı direkler ile niçe sâ'at karışdırup (--) sâ'atde tuç deryâsının yüzü kaymaklanmağa başladıkda üstâdlar bilirler kim tuç deryâsı kâmil kal oldu. Ol ân dahi ziyâde âteş atmağa başlayup üstâdlar tenbîh edüp ol kârhâne içre bir katre su komazlar. Zîrâ tuç deryâsı akarken bir katre su râyihası duysa yolları pâre pâre olup *Allâhümme âfinâ* cümle huzzâr-ı meclis helâk olur.

Ba'dehu kâlîb ocakları **[131b]** kenârında iki tarafda kırkar ellîşer koyun kurbânları âmâde olup cümle hâzırûn vüzerâ ve vükelâ ayağ üzre kalkup kârhâne du'âcısı âmâde olup muvakkıt sâ'atiyle ocakbaşına gelüp tuç deryâsı ağzın açmağa nîm sâ'at kaldıkda haber edüp du'âcı du'âya âğâze edüp cümle {hâzırlar} hulûs-ı kalb ile âmîn deyüp herkes teveccüh-i tâm ile bükâ ederler. Zîrâ gâyet mahûf u muhâtare helâk yeridir kim niçe üstâd ve vüzerâ helâk olmuşdur.

Hemân kim ibtidâ âteşden tuç deryâsın halâs mahalline gelince cümle (---) (---) sâ'at olduğu sâ'at muvakkıt haber edüp dökücübaşı ve gayrı üstâdlar keçe esbâbları ile tuç deryâsı ağzın demir çapalar ile "Allâh Allâh" deyüp açdıklarında tuç deryâsı âteş gibi akmağa başlayınca yüz adım yerde olan âdemlerin yüzlerine ve esbâblarına gûyâ alev yapışır. Ba'zı temâşâcılar ve vüzerâlar üzerlerine beyâz çarşaf alup sadâ-yı gülbâng-i Muhammedîye rehâ buldurunca iki taraf niçe yüz kurbânları zibh etdikçe tuç deryâsı âteş gibi yokuş aşağı akup en nihâyetindeki top kâlîbına akup balyemez top ise nısf sâ'atde dolup fi'l-hâl keçe ile sarılmış bir gûne mülemma' yağlı çamur vardır, tuç ırmağı yolun anınla sed edüp andan yukaruda bir gayrı top yolun açup ana dolmağa başlar.

Bu hâlde iken yine du'â vü senâ mukarrerdir. Tâ cümle toplar tolup tamâm oldukda du'â dahi hayr ile itmâmın bulup ol gün yetmiş aded kimesne hil'at-ı pâdişâhî ile behre-yâb olup terakkîler ihsân olunup ba'dehu topcubaşı sadria'zama

ziyâfet edüp cümlesi keçe külâh esbâbların çıkarup dökülen toplar zemîn içre kâmil bir haftada sovuyup andan mîllerin içinden çıkarup cümle ehl-i hıref-i zergerân eğe ile topları mücellâ ederler. Ba' dehu üstâd-ı neccârân topları vâlîde-i müşfikaları gibi kundaklayup gûnâ-gûn terbiye ile cenge âmâde ederler.

Ve bu kârhâne içre top arabası binâ edenlerin başka kârhânesi vardır. Ve Karadeniz Boğazı'nda Sarıyâr kasabası dağlarından gelme top kâlîbî çamurların ağaç kılıçlar ile tahmîr edenlerin başka kârhânesi vardır. Ve top kâlîbları binâ olunan kâlîb kârhânesi başkadır. Ve top falyası delinen kârhâne başkadır. Bir ulu âsitânedir kim diller ile ta'bîr ü tavsîfî mümkün değildir. Zîrâ mısra'ı:

Şenîden key büved mânend-i dîde

Ve bu kârhâne-i ibret-nümânın cenûba nâzır bir kapusu üzre dökücübaşının âsitânesi ve müte'addid hücreleri vardır. (s.215-216)

Esnâf-ı dökücüyân: Cümle (---) bölükdür odabaşları ve çorbacıları vardır ve cümlesi (---) neferdir. Senevî mevâcibleri (---) kîse olur, hâs ve makbûl askerdir. (s.216)

Evsâf-ı âsitâne-i asâkir-i İslâm, tâ'ife-i topcıyân

Bu dahi Ebü'l-feth ve Bâyezîd ve Süleymân Hân binâsıdır. Dökmeciyan âsitânesine yan yana muttasıl leb-i deryâyâ karîb kal'a-misâl bir âsitânedir. Bir kapusu leb-i deryâda kıbleye nâzır, bir kapusu şimâle nâzırdır, ammâ deryâyâ nâzır kapusu gûnâ-gûn maslûbât-ı ibret-nümûnlar ile müzeyyen bir bâb-ı âlîdir. Ve kapunun bir cânibinde bir esed, bir âhûyu şikâr etmiş ve bir tarafında zencîr ile makyûd bir esed tasvîri var kim ibret-nümâdır. Ba'zı ressamlar temâşâ edüp Şâhkulu resmidir der.

Bu âsitâne içre kat-ender-kat (---) aded bölük odalardır. Ve cümle (---) aded çorbacılarıdır. Ve cümle altlı ve üstlü ma'dûd odabaşı ve eskiler ve âşçıları yeniçeri gibi meşin ferrâce geyüp gümüş zencîrli bıçak taşırılar. Ve cümle (---) bin asker-i bahâdırânlardır.

Hakîrin temâşâ etdüğü igirmi iki gazâda bunlardan zehredâr asker görmedim. Zîrâ küffâr dâ'imâ topu bunların atduğı topa atup bunları kırkar ellîşer bir yerden top {yoluyla civâr-ı Rahmete gidüp top sadâsından halâs olurlar}.

Ve bir hasım dahi kendi toplarıdır. Böyle iken yine her topun ardında fakîr topcular karınca gibi kaynarlar. Bi-emrillâh bunlara bir du'â te'sîr etmişdir.

Âsitânelerinin kapusu üzere olan kasra İbrâhîm Hân gelüp meks etmişdir. Ol zamândan berü pâdişâhlara mahsûs kasr olmuşdur. [132a]

Ve bu âsitânelerin leb-i deryâsında Hâfız Ahmed Paşa sene (---) târîhinde Bağdâd-ı behişt-âbâd üzere serdâr-ı mu'azzam oldukda bin yedi yüz pâre top-ı gûnâ-gûnlar var idi kim her biri birer iklim harâcî değer toplardı kim altun gibi şa'sa'a ururdu. Ve altmış pâre toplar var idi kim her birinde eskiciler işleyüp ba'zısı içinde garîb {hâne-berdûş, beze-miskîn} gurebâlar sâkin olurdu. Hâlâ ol topların gülleleri dağlar gibi yığılup durur ve ol toplardan ancak altı pâre top-ı azîm kalmışdır. Ammâ anlardan mâ'adâ niçe zî-kıymet üstâd-ı kâmil topları vardır. Münakkaş Alî Paşa topu {gâyât ibret-nümâ müsaykal u mücellâ ve müzehheb toplardır}.

Ve Süleymân Hân topları ve Ebül-feth topları ve Bâyezîd Hân topları ve üç ağızlı top ve şeşhâne top ve burma top ve Fransa topları ve kırk karış küpeli topu ve Alî Balı ve Ese Balı ve Hamza Balı ve Çuldualmaz ve Kundak dutmaz ve Dîv Balı ve Seki Balı ve Kara Balı ve Ajder Balı ve Kırkmîl Balı ve Şakî Balı ve Palamarkıran ve Deli top nâmân ibret-nümâ toplar var kim her biri birer kal'a değer toplardır kim rûz-ı ıydeynde ve sürûr [u] şâdumân günlerinde ve pâdişâh ubûr etdükde {rû-yı deryâya sekdirme gülleler atılup her biri karkuş gibi seker. Her bir top bu minvâl üzere kırkar ellişer kerre atıldıkda} ejder-i heft-ser-misâl gıjgırdıklarında âdemin zehresi çâk olup {zemîn [u] âsumân dir dir ditreyüp cemî'i düşmen ru'b u haşyet çekerler.

Ve bu toplar cümle çınâr-ı mûntehâlar ve serv-i serâmedler ve şecer-i ohlamur ve bîd-i sernigûnlar sâyesinde ale't-terfîb dizilmiş bir mesîregâh yerdir kim her ıyd-ı şerîfîn ikinci günü niçe bin âdem cem' olurlar}. Her biri deryâya nâzır olup âsûde yarırlar. Âl-i Osmân pâdişâhının bir hazîne-i azîmi dahi bu top-ı kûplerdir kim bir pâdişâh mâlik değıldir.

Topcubaşı defteri üzere Âl-i Osmân'ın kabza-i tasarruflarında olan yedi bin altmış kılâ'-ı azîmlerde ve palanka ve mendirek ve kavâye ve kullelerde cümle on yedi bin kırk beş topdur ve bin pâre top donanma-yı hümâyûndadır, deyü Topcubaşı Alî Balı karındaşımızdan mesmû'umuz olmuşdur. *Ve's-selâm.*

Evsâf-ı hâkim-i şehri Tophâne: Evvelâ hâkim-i Galata mollâsının nâ'ibi ve ayak nâ'ibi hükm eder ve askerî hâkimi topcubaşıdır. Ve leb-i deryâda bostâncıbaşıdır ve subaşı ve muhtesibi (---) (---) (---) (---) hâkimler.

Ve bu şehir cümle yüz yetmiş mahalle-i müslimân ve yigirmi mahalle Urum ve yedi mahalle Ermenî ve iki cemâ'at Yahûdîler vardır. Kıbtî ve Freng yokdur.

Bu mahalleler cümle (---) bin bâğ u bâğçeli sarây-ı âlîler ve kat-ender-kat gayrı hâne-i ma'mûrlardır. Evvelâ Terekeci yalısı ve Vâlidekarındaşı yalısı ve Hüseyin Ağa yalısı ve Rahîkîzâde yalısı ve Sadreddînzâde yalısı ve Güğümbaş yalısı ve Melek Ahmed Paşa efendimiz yalısı ve Deniz Uğrusu yalısı ve Ebûsa'îd yalısı, bu yalılar pâdişâhâne yalılardır. Ve bunlardan gayrı niçe bin ma'lûmumuz olduğu sarây-ı azîmler vardır ammâ tahrîrinde âlem yokdur. (s.216-217)

Mahalleleri ismin beyân eder:

.....(2 satır boşluk)..... (s.217)

Bu kadar ma'mûr [u] âbâdân şehir-i azîm içre olan câmi'leri beyân eder

Evvelâ cümleden **Kılıç Alf Paşa câmi'i**: Gûyâ câmi'-i selâtîndir. Leb-i deryâda bir düz vâsi' zemînde tahtânî bir câmi'-i şîrîndir kim İslâmbol'da nazîri yokdur. Hemân tâbaka'n-na'1 bi'n-na'1 Ayasofya-i kebîr tarzında binâ olunmuşdur. Ammâ iki yan kapu ve bir kible kapusu vardır. Kapu üzre târîhi {budur:

Hâtif-i kudsî görüp Ulvî dedi târîhini

Ehl-i îmâna ibâdetgâh olsun bu makâm.

Sene 988 [1580-81]}.

Ve türbesi kapusu üzre târîh budur:

Mîr-i bahr a'nî Kılıç Paşa kapudan-ı zamân

Yapdı bu câmi'i çün ola derim ber-hordâr

Ehl-i diller dediler göriceğiz târîhin

Es-selâm oldu alâ câmi'ike Beytü'l-harâm.

Sene (---).

Ve bu câmi' kapusundan tâ mihrâba varınca tûlu (---) ayakdır, bir yan kapudan bir yan kapuya arzı (---) ayakdır. Ve derûn-ı câmi'de (---) aded rakîk amûdlar üzre yan soffaları var. Ve kubbe-i kebîri dörd pâye üzre binâ olunmuşdur.

Mihrâbı ve minberi gâyet musanna'dır. Ve cümle (---) pençerelerdir. Ve cümle (---) aded billûr câmlardır. Ve iki kat kanâdîl tabakaları vardır. Ve enderûn [u] bîrûnundaki pençereler üzre kâşî-i Çîn içre sûre-i Mülk (---) tahrîr olunmuşdur

kim cümle Karahisârî Hasan Çelebi'si hattıdır. Ve câmi' içre gâyet musanna' âvîzeler maslûbdur.

Ve mihrâb önünde bâğçesinde murg-ı gûyânın figânı cemâ'ate hayât verir. Ve câmi'in sol tarafında sâhibü'l-hayrât {Kılıç} Alî Paşa, bir kubbe [132b] içre kılıcın arşa asup yayın yasup hâk-i bâkîye kadem basup yatır. (s.217)

{Menâkıb-ı Alî Paşa}: Zürefâ mâbeyninde meşhûrdur kim Kılıç Alî Paşa uluç âdemîsi olmağile lisânı Freng lehcesi imiş, bu câmi'i itmâm buldukda cemî'i vüzerâ [ve] vükelâ ibtidâ cum'asında câmi'e cem' olup na'thân ifrât üzre {teğannî ile} na't-ı şerîf tilâvet ederken hemân Alî Paşa ayağ üzre kalkup na'thâna hitâben,

"Nedir bu gu gu gu ve hinku ku bu meyhâne mi, yâ cânım bozahâne mi?" deyü feryâd eder. Yanındaki vüzerâlar,

"Sultânım bizim Hazret-i Peygamberi medh eder" dedükde,

"Ya bizim Muhammed Efendi bu gu gu gu medh eder kâyil mi?" der.

"Kâyildir sultânım" derler.

"Ya bu kaç akçe ulûfe yazdım, baka defter" der.

"Sultânım on akçe" derler.

"Ya bu minberde bizim hünkârcı Murâd Sultân medh eder kaç akçe yapar?"

"Kırk akçe yapar" derler.

"Yâ hünkârcı mı büyük yoksa bizim Hazret-i Muhammed Efendici büyük?" der.

"Sultânım Hazret-i Muhammed büyükdür" derler.

"Tîz Muhammed Efendi gu gu gu hünkâr gu gu gu berâber kırk açan olsun ve bizim Portakal Bunduki altun ulûfe alsın" dedikleri latîfeler ile ile'l-ân zürefâlar mâbeyninde dâstândır. Böyle bir mu'tekid uluç âdemi imiş her cum'a câmi'in taşra yan soffasında oturup {cümle} fukarâya bir kîse tasadduk edermiş.

Bu yan soffalar dahi (---) aded amûd üzre (---) aded kubbelerdir. Dahi taşra haremünde çınâr-ı müntehâlar ve âbdest muslukları var. Ve taşra haremünün dörd kapusu var ve bir tabakalı nâzük minâresi var. {Bunda dahi Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân Ağası bâzû-yı kârın ayân etmişdir}. (s.217)

Andan **Küçük Çavuş câmi'i**: Bir püşte üzre câmi'dir. (s.217)

Andan Tophâne kârhânesi ensesinde yine bir bayır başında **Ebü'l-fazl câmi'i**: Cihân-nümâ bir minâreli câmi'dir. (s.217)

Ve Fındıklı'da **Mehammed Ağa câmi'i**: Leb-i deryâda tahtânî câmi'dir.

Ve ana karîb yine leb-i deryâda Ese Çelebi furunu cenbinde fevkânî altında şâhrâh ve dükkânlar ile müzeyyen **Muhyiddîn câmi'i**: Cemâ'ati vefret üzredir. (s.217)

Andan yine leb-i deryâda Fındıklı kasabasında {**Monlâ Çelebi**} **câmi'i**: Kubbe-i âlîli ve bir vâsi' haremli ve bir minâreli câmi'dir. (s.217)

Andan öte Ayaspaşa **Mahallesinde (---) Efendi câmi'i**: Kiremit örtülüdür ammâ latîf câmi'-i nev binâdır. Andan, (s.217)

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Cihângîr: İskender-i Zülkarneyn'in Aleksandira nâm deyrinin yerinde Sultân Süleymân Hân binâ edüp savâbın rûh-ı Cihângîr'e bağışlayup cihân savâbın etmişdir. Bu câmi' evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kûh-ı bülendin tâ zirve-i a'lâsında cihân-nüma bir câmi'-i Cihângîrdir kim cihân-ârâdır.

Leb-i deryâdaki Mehemed Ağa câmi'i dibindeki ol dik sokakdan baş yukaru tâ Cihângîr câmi'i'ne varınca (---) yüz kademe taş nerdübân ile çıkılır bir daracık tarîkdir kim âdem güc ile bir sâ'atde urûc eder. Ba'zı kapu önlerinde teneffüs edecek ârâmgâh vardır. Niçe şehbâz bahis ile ârâm etmeden çıkamamışdır. Tâ bu mertebe bir dik yokuşdur.

Menâkıb: Bir kerre bir garîb yiğit Salı bâzârında bey' [ü] şîrâ ederken azgaşub bu garîb yiğit dal-kılıç olup bir kaç âdemi katl edüp niçe âdemleri atı ayağı altında pây mâl edüp firâr ederek ol garîb ol nerdübânlı sokağa girir. Ardı sıra niçe yüz âdem silâhları ile sokağın ağzın alup ol garîbin gerü dönmesine muntazır olup dururlar. Zirâ bilirlir kim ol teng ü bâlâ nerdübânlı sokakdan atlı değil, Hudâ âlimdir kim darlığından kuş uçmaz. Hemân garîb Allâh'a sığınup atına ökçe edüp bi-emrillâh baş yukaru atı çıkarup halîs olur. Aşağıda bu kadar halk hâ'ib [ü] hâsir kalırlar.

İşte bu mertebe bir kâh-ı bâlâ üzre çâr-kûşe dîvâr üzerine çâr-kûşe [ve] harpüşte kurşum örtülü kubbedir. Zirâ ol kûh-ı bâlâ üzre ağır binâ olmak muhâldir.

Bir minâresi ve tekyesi ve imâreti ve haremli vardır kim çınâr-ı müntehâlarla müzeyyendir. Ba'de'l-asr cümle cemâ'at-i ahibbâ ve yârân-ı safâ anda cem' olup cemî'i deryâda şînâverlik eden keştileri temâşâ ederler bir cihân-nümâ câmi'dir kim Koca Mi'mâr şuglıdır.

.....(2 satırlık yer boş)..... [133a]

Bu câmi'lerden mâ'adâ şehri Tophâne'de ve Fındıklı kasabasında (---) mihrâba varınca mesâcidlerdir, eğer mesâcidleri dahi tahrîr eylesek bin kürrâs seyâhatnâme olur. Ammâ cümleden Süheyl Beğ mescidi mükellefdir ve Mi'mâr {Sinân binâsıdır}.

Cümle (---) medreselerdir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Cümle (---) dâ[rü]'l-hadîsdir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Cümle (---) dârü'l-kur'ândır (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) mekteb-i dârü's-sıbyân-ı ebcedhândır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) aded tekyegâh-ı dervîşân-ı dilrîşân-ı zîşândır. Evvelâ Kullekapusu hâricinde bir kûh-ı bâlânın tâ zirvesinde âsitâne-i Hazret-i Mevlânâ-yı Celâleddîn-i Rûmî Mevlâhâne-i İskender Paşa, yüz aded dervîşân hücreleriyle cihân-nümâ bir ulu âsitâne-i kadîmdir. Andan Cihângîr tekyesi, tarîk-ı (---) fukarâsı vâfirdir. Ve tekye-i Abdülkâdir el-Cîlânî, ma'mûr tekyedir. Ve tekye-i mahalle-i Tomtom ve tekye-i Karabaş ve tekye-i Çavuşbaşı ve tekye-i İsâ Çelebi ve tekye-i Ebûsa'îd (---)

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.217-218)

Mesîregâh-ı hâs [u] âm yerleri beyân eder

Evvelâ Çizmeciler tekyesi (---) binâsıdır. Leb-i deryâda bir azîm teferrüçgâhdır. Deryâyâ nâzır bin âdem alır soffası var, matbahında bin sahanı ve üstâd âşbâzı var ve her üstâd birer gûne pâypûş ve çizme ve üç pabuc bir yerde ve iki çizme bir yerde ve gûnâ-gûn başmaklar ile zeyn olmuş bir matbah-ı Kevkâvus'dur kim cümle ehl-i sanâyi' üstâdân anda gelüp şâkird başka çıkarırlar.

Ve mesîregâh-ı Ayas Paşa havzı.

Andan mesîregâh-ı Samsonhâne, Âl-i Osmân'ın yeniçeri ocağında olan arslan-misâl samson kelbleri bunda yaylanırlar.

Mesîregâh-ı Münecimkuyusu, bu Samsonhâne kurbündedir. Âl-i Osmân'dan (---) (---) asrında Alî Kuşcu nâm bir sâhib-nücûm-ı hümmâm ilm-i zîcde rasad çıkarmak için bir kuyu kazmışdır kim umku yüz beş kulaçdır. Ba'dehu ulemâ meşveret edüp,

"Bu rasad kankı diyârda binâ olunursa ol şehre yağ müstevlâ olması mukarrerdir" deyü pâdişâha i'lâm edüp Alî Kuşcu'yı rasaddan ferâgat etdirirler.

Hâlâ ol kuyuyu Sultân Murâd-ı Râbi‘ doldurmak için Müftî Yahyâ Efendi'ye bî-nukat,

"Şu rasadı yıkalım mı?" deyü su'âl buyurup tezkire yazmışlar.

Müftî Yahyâ Efendi görse kim bî-nukat bir lugaz:

"Bire gelin ihvân, pâdişâhımız bir lugaz göndermiş cevâbına muntazırlardır" deyü cemî‘i zû-fünûn müşkil-küşâ âdemler cem‘ olup feth etmede âciz ü fûrûmânde kalırlar. Âhir bevvâb-ı biçâre kapudan çağırıp eydir:

"Sultânım şu terkîbe her biriniz 'Seversıda, şevrisda, sivrazdi' deyüp durursuz. İzn-i şerîfiniz ile şu pâdişâhımın hattını yüzüme sürüp görsem" dedükde Müftî Yahyâ Efendi,

"Bire ebter! biz feth edemedik de sen mi feth etsen gerek" dedükde Mu‘îd Ahmed Efendi ve Balızâde Efendi eydirler. Beyt:

Her mîşe gümân meber ki hâlist

Şâyed ki peleng nihüfte bâşed

deyüp hatt-ı pâdişâhı bevvâbın eline verdiklerinde hemân ân bevvâb-ı nüktedân,

"Şu rasadı yıkalım mı?" demiş "Lugaz mıdır bilmem {nedir}?" deyince hemân Yahyâ Efendi,

"Bire Allâh râzı ola bevvâb. Biz ‘Yıkalım mı’ lafzın bî-nukat olmağile 'Yakalım mı, bakalım mı, takalım mı, sakalım mı' deyüp dur[ur]uz. Bire meded Hâsekî Ağa'yı çağırınız haber götürsün" deyüp dest-ber- kalem alup, "Pâdişâhım, ol müneccim-i bî-tâli‘ Alî Kuş'un cân kuşu uçmağile uçmakda belki karâr etmeyüp bu dünyâda karârgâhı olan rasad nâmında çâh-ı gayyâsın yıkup mâl-â-mâl-ı rimâl [u] türâb eylesiz" deyüp fetvâ gönderüp ol sâ‘at pâdişâh Kapudan Receb Paşa'ya fermân edüp Kapudan Paşa forsalar ile ol kuyuyu türâb ile pür etdi. Hâlâ yine cânib-i erba‘ası çemenzâr, mesîregâh yerlerdir.

Ba‘dehu Müftî Yahyâ **[133b]** müşkil-küşâ olan bevvâb-ı nâ-murâdı Murâd Hân hattıyla ber-murâd edüp Kütâhiyye mevleviyyeti pes-pâye olmak ile ibtidâ ana sadaka ihsân olunmuşdur.

Ve bu Müneccimkuyusu yakınında teferrücgâh-ı Pelîdcik ayazması, bir çemenzâr yerlerdir ve bir âb-ı hayât suyu vardır.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle iki yüz aded sebîlhâne hayrâtıdır. Evvelâ Kılıç Alî Paşa haremi köşesindeki sebîlhâne târihi: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve mukâbelesinde yol aşırı Sultân Murâd-ı Râbi‘ kapudanı Silihdâr Mustafâ Paşa sebîli târihidir:

*İki târîh eyleyüp tertîb ile
Kıldı her bir mısra ‘ı Cevrî hisâb*

Dil-küşâ ayn-ı hayât-ı cân-fezâ. Sene (---).

Menba ‘-ı Kevser sebîl-i âb-ı nâb. Sene (---).

Târîh:

.....(3 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded çeşme-i âb-ı zülâllerdir. Fındıklı'da Silihdâr ve Musâhib-i Murâd Hân-ı Râbi‘ çeşmesinin târihidir:

Oldu sâfi çeşme-i pâkîze-i âb-ı hayât.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Siyâvuş Paşa:

Çeşme-i pâk-i musaffâ bî-bedel âb-ı hayât.

Sene (---).

İskele başında toplar mâbeyninde Siyâvuş Paşa kapusunun târihidir:

Çâh-ı zezem menba ‘-ı âb-ı hayât-ı dil-küşâ.

Sene (---).

Kullekapusu Mevlevîhânesinin haremde Gümrük Emîni Hasan Çelebi'nin çeşmesi târihidir:

Ey Nisârî teşneler bu çeşmeye târîh için

Dediler ayn-ı Hasan, rûh-ı Hüseyin'i kıldı şâd.

Sene (---).

Bu dahi Küçük Kullekapusu taşrasında handak kenârında Gümrük Emîni Hasan Çelebi çeşmesinin târihidir:

Dedi târihini bu çeşme-i hayrın Cevrî

Hak kabûl ede zehî ayn-ı latîf âb-ı sevâb.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Es‘ad Efendi, kurb-ı Çizmeciler tekyesi kenâr-ı bahr:

Ülhimtü fî târihihi,

Mâün li-Es'ada hayrehu.

Sene 1022 [/1613-14].

Diğer târîh-i çeşme-i û:

Îzâ temme hâze'l-binâ kâlû

Târîhü hâzâ hayru's-sa'dî.

Sene (---).

Yine Çizmeciler tekyesi önünde Sârîku'l-bahr Hüseyin Efendi hânesi dîvârındaki çeşmenin târîhidir:

Tamâm oldu binâsı çünkü târîh

Dedi hâtif misâl-i mâ-i cennet.

Sene 1066 [/1655-56].

Târîh-i çeşme-i Sultân Ahmed, der Tophâne:

Gûyiyâ âb-ı hayât bunda kıldılar sebîl.

Sene (---).

Topcularkapusu önünde çâr-kûşe çeşmesârdır.

.....(3 satırlık yer boş).....

Niçe yüz çeşme-i cân-perverler vardır ammâ bunlar cümleden meşhûr cârîdir. (---) (---) (---) (---)

Şehr-i Tophâne'de cümle altı hammâmıdır, cümleden Alî Paşa hammâmı pâk ve mâ'-i sâfi ve huddâmları nerm [ü] râm bir hammâm-ı hâs [u] âmdır. Andan Çufud sokağı'nda (---) hammâmı, ol kadar rûşen-binâ değildir. Andan Kullekapusu hâricindeki mahallede (---) hammâmı ve Galatasarây kurbünde (---) hammâmı ve Tophâne kârhânesinin kurbünde Küçük Çavuşbaşı hammâmı.

Ve Fındıklı'da Monlâ hammâmı'nın kapusu üzre târîhi böyle tahrîr olunmuştur:

Görenler ol makâm-ı dil-küşânın dedi târîhin

Leb-i deryâda seyrân eyle hammâmını Monlâ'nın.

Sene (---).

.....(1/2 satırlık yer boş).....

Bu hammâmlardan mâ'adâ yedi yüz hânedân hammâmları vardır kim ba'zısına ahâlî-yi mahalle ehl [ü] iyâlleri ile girirler. (s.218-219)

Der-beyân-ı dekâkîn-i esnâf-ı ehl-i hiref: Şehr-i Tophâne'de ve kasaba-i Fındıklı'da cümle sekiz yüz dükkândır. Gerçi bezzâsteni yokdur ammâ yine her zî-

kıymet eşyâ mevcûddur. Zîrâ [134a] bender şehirdir. Gûnâ-gûn meyve fûrûht eden bâzârcı dükkânları ile meşhûrdur. Zîrâ bu dükkânlar cümle dıraht-ı azîmler sâyesinde binâ olmuşdur.

Ehl-i hirefinin memdûh kârlarından nâzik kirde kebâbı ve kirdesi ve lezîz hoşâbı ve levendât için darı bozası. Ve hâs u beyâz pembe-misâl sünger gibi göz göz pişmiş Tophâne somunu, Sabanca somunundan ve Amasiyye Lâdiki ekmeğinden lezîzdir kim bu kârhâne sâhibi îsâ Çelebi'ye bir dervîş du'â edüp bir vefk vermiş, ol zamândan berü İsâ Çelebi'nin vefk-ı murâdı üzre felek müsâ'ade edüp ekmeği cihân-ârâdır kim Acem şâhlarına bu Tophâne somunundan gütürüp Rûm'dan Isfehân'a üç ayda varup aslâ müteğayyir olmamışdır.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s. 219-220)

Der-vasf-ı ahâlî-yi şehri Tophâne: Ekseriyyâ halkı tüccâr ve manav ve keşfîbân ve topcuyândır. Ve Karadeniz sâhilinde şehri Sınab'dan ve Amasra ve Ereğli ve Bartın ve Bafra ve Samsun ve Uca [Ünye] şehri halkları cem' olmuşlardır.

Ve Gürcî ve Abaza kavmi gâyet çokdur. Hâlâ beher sene bu Tophâne Abazaları evlâdları bir yaşında ve ikisine bâliğ iken şehir oğlanı olmasın kul olup satılup devlet-mend olsun için her sene evlâdların süd analara verüp niçe beşik kundak, oğlan uşak, gemiler ile Abaza diyârına gönderüp on, on beş yaşında İslâmbol'a getirüp pâdişâh musâhiblerine pîşkeş yâhûd fûrûht edüp çerâğ ederler. İşte bizim merhûm Melek Ahmed Paşa ve Siyâvuş Paşa böyle Tophâne Abazası idi. Bunun emsâli niçe bin evlâdları Tophâne'den Abaza'ya gidüp gelmededir. Ve a'yân-ı kibârları azdır.

Ve şehri azîm olduğuna göre çeşmeleri {dahi} azdır. Ammâ her hânedede birer çâh-ı mâları vardır. Ve şehrine göre çârsû-yı bâzârları dahi azdır.

Ve ekser evleri C[ih]ângîr ve Ayaspaşa ve Ağa hammâmı ve Çavuşbaşı mahallelerinin cümlesi deryâya nâzır kat-ender-kat biri biri üzre mukassî evlerdir. Anlardan mâ'adâ hâneleri bâğlı ve bâğçeli sarâylardır.

Ve cemî'i sokakları İslâmbol ve Eyyûb ve Kâsımpaşa ve Galata gibi serâpâ kaldırım döşelidir. Ve şâhrâhları vâsi'dir.

Ve mesâcidleri birbirine karîbdir. Zîrâ halkı gâyet musallî, sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir.

A'yân [u] eşrâfi elbise-i fâhireler geyüp sâ'ir vasatü'l-hâl tüccâr ehl-i hirefleri kudretine göre siyâb-ı kasîrler geyerler. Ve zenâneleri çuka ferrâce ve

başlarına ve dülbend izâr ve yüzlerine kıl nikâb ile selâmiyye dîbâ takya geyüp gâyet mü'eddebâne hareket ederler. Ve bu şehrin mahbûbu ve mahbûbesi vardır.

Ve bu şehrin arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı hemân İslâmbol gibidir. Zîrâ bir mahallesidir. (s.220)

**Tophâne şehrinde medfûn kibâr-ı evliyâları ve ulemâ ve meşâyih-ı
vüzerâların merâkîd-ı pür envârların beyân eder**

Evvelâ ziyâret-i (---), İsâ Çelebi furunu kurbünde bir kubbe-i azîmde medfûndur.

Ve kabr-i Mevlânâ Nakîb Yahyâ Efendi, Arab Ahmed Efendi türbesinde medfûndur.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve ziyâret-i Kapudan ve Kılıç ve Uluc Alî Paşa {Mi'mâr Sinân binâsıdır} câmi'i'nin sol tarafında bir kubbe-i âli içinde sâhibü's-seyf gibi Kılıç Alî kılıcın arşa asup okun atup yayın yasup yatır.

Fındıklı'da şâhrâh üzre kabr-i Kalenderî Mehemed Efendi'nin fevti târîhidir:

Bir âfitâb kadr kerem kânı serveri

Saldı zemîne gûrına çarh-ı sitemgeri

Târîhini Halîlî dedi lütf-ı Hak ile

Câvîd-i cennet ola nasîbi Kalender.

Sene (---).

Kullekapusu Mevlevîhânesi'nin mezâristânı içre Miskâlî Solakzâde'nin Nakkâş Bihzâd'ı fevtine târîhidir:

Kalem-gîr-i ecel bozdu yazık bu nakş-ı Bihzâd'ı.

Sene (---).

Yine bu Kullekapusu Mevlevîhânesi'nde Şeyh Âdem Efendi hacca gidüp Mısır'da merhûm olup yerine Arzî Mehemed Efendi meşihatine ve fevtine târîhidir:

Buyurdu ey Nisârî böyle tahrîr eyle târîhin

Değildir devr-i Âdem gedi o devr-i Mehemed'dir.

Sene (---).

(---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) [134b] (s.220)

Üsküdar Şehri

Şehr-i azîm ve bilâd-ı kadîm bender-i âbâdân Üsküdar'ın câmi' ü medâris ve hân ü hammâmları ve gayrı âsâr-ı binâların ayân u beyân eder

Evvelâ sebep-i binâ-yı şehr-i Üsküdar oldur kim şehr-i İslâmbol'u, Âl-i Emeviyyûn'dan ve gayrı pâdişâhlardan berren ve bahren yedi def'a muhâsara edüp ba'zı mahalde İslâmbol'un nısfın ve Galata'yı tamâmen feth edüp ve ba'zı zamân harâca kesüp bu minvâl üzre bî-feth sulh [u] salâh ile avdet ederlerdi. Ammâ hicret-i nebeviyye'nin iki yüz kırk beş senesinde Hırkıl Kıral Kostantıniyye'de mürd olup oğlu Alina, kıral-ı dâll iken ol sene Âl-i Abbâsiyân'dan Hârûnu'r-Reşîd yüz elli bin asker ile Üsküdar'dan geçüp İslâmbol'u muhâsara kılup âhir bilâ-feth avdet etmek nâmûsdur deyü bir sığır derisi cirminde Silivrikapusunun iç yüzünde Koca Mustafâ Paşa câmi'i yerinde bir kal'a ve bir mahalle-i müslimîn içre bin âdem muhâfazacı koyup beher sene küffârdan ellişer bin altun harîc almak üzre üç yıllık harâcî pîşin alup Bağdâd'a vardıklarında Alina Kıral isyân edüp İslâmbol içre olan ümmet-i Muhammedi katl-i âm ederken bi-emrillâh ol cengde Alina Kıral'ı ümmet-i Muhammed katl edüp niçe bin küffârı dahi katl edüp anlar dahi cümle şehîd olurlar. (s.231-232)

Bu mahalde Seydî Battâl Gâzî üç bin bahâdırânıyla Üsküdar'da pusu edüp küffârdan ganîmet alup küffâr üzre musallat olmada idi. Battâl Gâzî İslâmbol içre bu kadar ibâdullâhın şehîd olduğun istimâ' edüp dâğ-ı derûnundan Üsküdar tarafında Kuzkunca ve Çengelise şehirlerinde ve Pendik ve Kartal ve Darıca şehirlerin gâret [u] alan [u] tâlân edüp üç bin papası dendân-ı tîğdan geçirüp bu kadar mâl-ı ganâyimle maskat-ı re'si olan Malatıyye kal'asına, andan Bağdâd'a Hârûnu'r-Reşîd'e varup İslâmbol içre şehîd olanların ahvâllerin bir bir Hârûn'a takrîr edince hemân ol ân Hârûnu'r-Reşîd iki kerre yüz bin asker ile bir sene mürûrunda tekrâr İslâmbol'u muhâsara edüp üç gün üç gece ceng-i azîm edüp Seydî Battâl ve gayrı guzât on sekiz bin küffârı şemşîr-i âteş-tâbdan geçirüp yigirmi bin esîr nüfûsu kayd [u] bend edüp Tekur Yağfûr nâm kıralı dest-ber-kafâ Hârûnu'r-Reşîd huzûruna getirüp ol ân Yağfûr'a amân vermeyüp boğazından Ayasofya çanlığına salb edüp İslâmbol'u yağmâ ve alan [u] tâlân edüp hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür, mâl-ı ganâyim alup yine Koca Mustafâ Paşa mahallinde makeddemâ binâ olunan kal'aya on bin ibâd-ı müslimîn koyup Hârûnu'r-Reşîd Bağdâd'a müteveccih olup Seyyid Battâl

Gâzî ki ism-i şerîfleri Ca'fer ibn Hüseyin Gâzî'dir, anlar Üsküdar'da leb-i deryâda Kızkullisine havâle bir püşte üzre hayme ve hargâhların kurup anda muhâfaza edüp yedi sene bâğ u bâğçe yetiştirüp sâkin olurlardı. İlâ yevminâ hâzâ ol bâğlara Battâl bâğları ve Âl-i Bahâdır **[141b]** bâğları ve Şücâ' bâğları ve Gâzîköyü bâğları derler, galat-ı meşhûr olup Kadıköy bâğı derler. Bu takrîb ile yedi senede ibtidâ Üsküdar'ı ve Kadıköyün Battâl Gâzî amâr etmiştir.

Ba'dehu Battâl Gâzî Şâm gazâlarına gidüp {Kıral-ı bed-fi'âl Kanator-ı dâl olan} küffâr Kadıköyü'ne bir kal'a-i metîn binâ etdi. Hâlâ bu hakîrin bâğları içinde burc [u] bârûları esâsları nümâyândır. Andan sonra Üsküdar'ın kara tarafına tâ Çamlıca dağlarına varınca bir hafr-ı azîm etdi ve hafrın toprağın iç yüzüne sedd edüp kapu yerleri etdi.

Ve Çamlıca dağı üzre bir karavul kulesi ve Toygar depesinde ve Yassidepe'de ve Piyâlepaşa depesinde el-hâsıl on iki yerde kulle-i azîm karavul hâneler binâ edüp Üsküdar'ın cânib-i erba'asına kırk bin kefer nigezbân koyup Üsküdar'ı ma'mûr edüp Seydî Battâl havfından Üsküdar hâkimi deryâ içre bir kulle-i azîm binâ edüp kızını ve zî-kıymet eşyâlarını ol kulleye koyup ismine keretsân-ı Yûnân'da (---) dediler. Türkçe Kızkullesi demektir.

Ba'dehu Seydî Battâl Şâm'ı feth edüp Üsküdar'ın bu minvâl üzre imâretin işidüp başına gâziyândan yedi yüz âdem cem' edüp ale'l-gafle Üsküdar'ı basup Kızkullesi'ne kayık ile geçüp Kanator Kıral'ın kızın ve cümle cevâhirlerin alup niçe bin küffârı kırıp Üsküdar'ı feth eder. Üsküdar bâğçesi yerinde ibâdet edüp,

"İlâhî bu diyârı Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın ümmetlerine müyesser eyleyüp ma'mûr [u] âbâdân eyle" deyüp Üsküdar'ı yakup yıkmadan mâl-ı ganâyimin alup yine şehri Medâyin'e revâne oldular.

Ba'dehu anların du'âsı berekâtıyla Kanator Kıral şehri Üsküdar'ı ol kadar amâr eder kim bâğ-ı behişt olur. Ba'del-feth-i Ebü'l-feth dahi ma'mûr olur. Ammâ zamân-ı Süleymân Hân'da dahi ziyâde amâr olup ilâ yevminâ hâzâ Battâl Gâzî du'âsı berekâtıyla ma'mûr olmadır.

Ammâ zamânımızda Sultân Murâd Hân-ı Râbi' tahrîri üzre şehri azîm Eskidâr yedi dağın dere ve depesi üzre tokuz bin kat-ender-kat bâğlı ve bâğçeli ve yalılı ve sarây-ı âlîler ve gayrı büyâtlar ile ârâste ve gûnâ-gûn imâretlerle pîrâste olmuş şehri Eskidâr'dır. Üsküdar galat-ı meşhûrdur.

Eskidâr'dan murâd Üsküdar bâğçesi yerinde Hârûnu'r-Reşîd'in serâperdesi yerinde Seydî Battâl Gâzî'nin yedi sene sâkin olup bâğlar ve beytü'l-hüzünler binâ etüğü dârlardır. Anıniçün Eskidâr derler. Üsküdar galatdır.

{Bu Üsküdar Arz-ı Mukaddes hâki olup cümle Anadolu ve Arab u Acem ve Hind ü Sind diyârlarının memerr-i nâsı olmağile gâyet bender şehr-i mu'azzamdır. İslâmbol'dan altı mîldir. Ammâ Karadeniz akındısı şiddet üzre cereyân etmeğile cümle kayıklar Beşiktaş nâm mahalle varup andan Üsküdar'a salırlar, eyle tokuz mîldir. Ve Sarâyburnu'ndan Eyyûb on mîldir ve deryâsında akındısı yokdur. Ammâ Üsküdar'a geçmek gâyet müşkildir. Husûsâ lodos hevâda gâyet ihtirâz lâzımdır.

Ammâ} hâlâ bu şehr-i Üsküdar yetmiş mahalle-i müslimîn ve on bir mahalle-i kefer-i Rûm ve Ermenî ve bir mahalle-i Yahûdî vardır. Ammâ Freng keferesi yokdur. {Ve cânib [u] etrâfında kal'ası dahi yokdur}.

Ve cümle bu şehir ahâlisinin taraf-ı şer'-i şerîfden hâkimi beş yüz akçe pâyesiyile mollâdır kim yüz âdemiyle hükûmet eder. Cümle eyâleti (---) kurâdır ve (---) beş nâ'ibi hükûmet eder ve senevî ber-vech-i adâlet kırk bin guruş hâsil olur.

Ve yeniçeri ocağından bir oda yeniçeri çârsû içre kolluk bekler. Ve sipâh kethudâyeri ve cebeci ve topcu ocağı ihtiyârları vardır.

Ve a'yân [u] eşrâfi ulemâ ve sulehâ ve meşâyih-i kibârı hadden efzûndur. Ammâ şeyhülislâmı ki fetvâ sâhibi İslâmbol'dadır. Ve nakîbü'l-eşrâf kâ'immakâmı vardır. Ve subaşı ve altı yüz mütevellîsi vardır kim azîm evkâflar ile müzeyyen şehirdir.

Evvelâ hânedân-ı azîmlerin eşbehi Salacak'da Âyişe Sultân sarâyı ve Vâlide-i Âtîk Sultân sarâyı ve Kaya Sultân sarâyı ve Hânzâde Sultân sarâyı ve (---) Sarâyı ve Doğancılar kurbünde Hacı Paşa sarâyı ve Ak Mehmed Paşa sarâyı ve Nasîf Paşazâde sarâyı ve Cinci Hoca sarâyı ve Arslan Ağa sarâyı ve,

.....(1 satırlık yer boş).....

ve niçe bin sarây-ı azîmler var ammâ kitâbeti âdemi ta'cîz eder.

Bu imâretlerden mâ'adâ cümle (---) aded câmi'-i selâtîn ve gayrı câmi'lerdir. İbtidâ iskele başında, (s.232-233)

Câmi'-i selâtîn câmi'-i Mihrimâh Sultân binti Süleymân Hân: (---) Paşa'nın ehlidir. Bu câmi'i Süleymân Hân {sene 954 [/1547-48] târîhinde} binâ edüp savâbın Sultân-ı merhûmenin râhuna hibe etmişdir. {Rahimehallâh}

Eşkal-i câmi', leb-i deryâda haremine iki taraftan (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur bir haremdir, vasatında bir âbdest havzı ve çınârlar ile müzeyyendir. Ve câmi'in taşrasında yan soffaları üzre (---) [142a] aded amûd-ı müntehâlar üzre (---) kubbe-i âlilerdir. Ve bir kible kapusu üzre târîhi:

.....(1 satırlık yer boş).....

ve bu kapudan mihrâba varınca tûlu (---) ayakdır ve arzı (---) ayakdır ve câmi' içre (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve iki minâresi birer tabakadır. (s.233)

Câmi'-i selâtîn Orta Vâlide Sultân câmi'i: Atbâzârı kurbünde hayrât-ı azîmdir kim ta'bîr olunmaz. Sene 985 târîhinde Sâlis Murâd Hân'ın vâlidesi binâ etmişdir. Eşkal-i câmi', bir bayır üzre bir câmi'-i azîmdir kim gûyâ nûrdur. Kible kapusundan mihrâba tûlen ve arzen (---) eder. Cânib-i selâsı yanlarında cemâ'at tabakaları ve kanîdîl tabakaları vardır. Bunda dahi gûnâ-gûn billûr câmlar ve revzenler var (---) kible kapusu üzre târîhi: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (- --)

Ve taşra yan soffasında (---) amûd üzre (---) aded kubbedir. Ammâ bu kubbelerden câmi'in kubbe-i kebîri âlîdir. Ve taşra haremi içre çınâr ve ohlamur dırahtları zeyn olmuşdur.

Bu câmi'in dahi yemîn [ü] yesârında birer şerîfeli iki minâre-i mevzûnları var, bunun dahi cemî'i binâları serâpâ rusâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. {Ve Mi'mâr Sinân binâsıdır kim ammâ gâyet metânet üzre mebnîdir}. (s.233)

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Kösem Vâlide Sultân: Sultân Ahmed Hân'ın hâtûnu ve Osmân Hân'ın ve Murâd Hân'ın ve İbrâhîm Hân'ın vâlideleridir. Sultân Ahmed'den berü yedi kerre pâdişâh olup Sultân Mehemed-i Râbi' asrında kul gulû edüp Siyâvuş Paşa re'yiyle Dîv Süleymân nâm kızlar ağası Vâlide'yi saçıyla ma'nûkan boğup sene (---) târîhinde şehîd etdi. Bu câmi'i hayâtlarında anlar binâ etmişdi.

Bir bayır üzre hevâdâr zemînde bir kubbe-i azîmli ve taşra soffalı ve haremlî ve (---) minâreli câmi'-i rûşendir. Bir kible kapusu üzre târîhi:

Tamâm olunca dedi himmetiyle târîhin hâtif

Bu câmi'de olan tâ'at ola makbûl-i Subhânî.

Sene (---).

Ve Hünkâr bâğçesi kurbünde Tazıcılar kârhânesi'nde Sultân Ahmed câmi'i, bir minâreli tarz-ı kadîm câmi'dir.

Ve Hünkâr bâğçesi kenârında Sultân Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i, bir alçak minâreli câmi'-i hâsıdır. Her cemâ'at-i âmm varamaz. (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Fener bâğçesinde Sultân Selîm-i Evvel câmi'i, câmi'-i hâsıdır, âmm için değildir, ammâ latîf câmi'dir.

Ve Istavroz bâğçesinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i, rûşen-binâ câmi'-i hâsıdır.

Ve Çamlıca bâğçesinde Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' câmi'i, binâ-yı metîn câmi'-i hâsıdır (---).

Ve şehir içre Üsküdarî Mahmûd Efendi câmi'i, (---) Paşa'nın binâsıdır.

Ve câmi'-i Arslan Ağa.

Ve câmi'-i Şemsî Paşa, leb-i deryâda bir küçük câmi'dir ammâ gâyet şîrîn câmi'dir kim gûyâ bir kasr-ı şîrîndir, Mi'mâr Sinân binâsıdır.

.....(7 satırlık yer boş)..... (s.233)

Evsâf-ı cümle mesâcid: (---) adeddir, cümleden Hacı Paşa mescidi.

.....(2.5 satırlık yer boş).....[142b] (s.233)

Cümle medreseleri ayân eder: Evvelâ iskele başında medrese-i Mihrimâh Sultân ve medrese-i Orta Vâlîde Sultân ve medrese-i Yeni Vâlîde ve medrese-i Şemsî Paşa bu medârisler Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır. Ve Kelîme Hâtûn medresesi.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.233-234)

Ve cümle dârü'l-hadîsleri beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.234)

Ve cümle dârü'l-kurrâları bildirir: Vâlîde kurrâsı ve İsmehân Sultân kurrâsı ve Şemsî Paşa kurrâsı ve türbesi, Hacı Paşa kurrâsı ve türbesi, bunlar dahi Mi'mâr Sinân kârlarıdır.

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.234)

Ve cümle dârü't-ta'lim-i sıbyânı bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle imâret-i it'âmı beyân eder: Evvelâ cümleden, iskele başında Mihrimâh Sultân imâreti mâh ve sâl bi'l-guduvvi ve'l-âsâl âyende ve revendeye, mihmân-sarâyda sâkin olanlara beher-yevm merreteyn birer bakır sini ile herkese birer tâs buğday çobrası ve birer nân ve her şeb birer şem'a ve her at başına bir yem

sadakası vardır. Üç gündən ziyâde mihmân olana vermezler. Şeb [u] rûz şart-ı vâkif böyle ta'yîn etmişdir.

İkinci imâret-i it'âm Orta Vâlide'dir. Bu dahi ol tertîb üzere cum'a geceleri pilâvı, zerdesi dahi mebzûl-ı bay [u] gedâ ve pîr [u] cüvândır. Ve cevâmî' huddâmları sekiz yüz âdem ta'yîn-i vazîfe alırlar, evkâf-ı azîmdir.

Üçüncü imâret, Vâlide-i Cedîd'dir. Ol dahi sâlifü'z-zikr hayrâtları gibi ve dahi ziyâde bay [u] gedâya ni'meti mebzûldür.

Ve beş bâğçe-i selâtinde dâ'imü'd-dehr her ni'metleri bî-imtinân mebzûl-ı zu'afâ ve mesâkîn ve müsâfirîndir.

Ve matbah-ı Şeyh Mahmûd Efendi ve matbah-ı (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Bunların dahi gelen fukarâlara ni'metleri bezl olunur kim cümle imâret-i it'âm-ı Üsküdar on bir yerdedir. Eğer her birin fûrâdâ fûrâdâ mâ-vaka'ı üzere tahrîr eylesek Seyâhatnâme'miz bir ziyâfetnâme olur. (s.234)

Evsâf-ı tekye-i dervîş-i dil-rişân-ı zîşân: Cümle kırk yedi tekyedir. Ammâ cümleden tekye-i Hazret-i Mahmûd Efendi, tarîk-i Halvetî'de eyle bir âsitâne-i azîm yokdur kim şeb [u] rûz üç yüz fukarâsı zikrullâh ile meşgûllerdir. Her birinin birer köşede savma'aları vardır. Ba'de salâti'l-cum'a eyle tevhîd-i sultânî olur kim istimâ' eden âşıklar sermest olurlar.

Ve tekye-i Abdülkâdirü'l-Cîlanî, bu dahi eyle bir âsitânedir.

Ve tekye-i Divitcizâde, bu dahi Halvetî tekyesidir.

Ve tekye-i Karaca Ahmed Sultân, mezâristân içredir.

.....(5 satırlık yer boş).....

Ve tekye-i Hacı Bektaş-ı Velî, Kaya Sultân yalısı dibinde Öküz limanı'nda bir küçük âsitâne-i dervîşândır.

Ve Tekye-i Miskînler, tarîk-i âm üzere şehir hâricinde bir tekyedir. Cümle miskînler anda sâkin olup nezerâtlar ile geçinirler. Şehir içre bir miskîn haber alsalar amân vermeyüp alup tekyelerine götürürler. İsterse a'yân [u] **[143a]** eşrâf [u] kibâr olsun anı miskînler ellerinde olan hatt-ı şerîfleri ile alup miskînhâneye götürürler. Zîrâ dıyâr-ı Rûm'da cüzâm marazı sârîdir deyü şehir içre miskîn turmak memnû' olduğundan her şehir hâricinde başka miskînhâneler vardır. Kimse ile ihtilât etmeyüp başka sâkin olurlar. Ammâ Arabistân'ın Mısırında gâyet cüzâm âdem çokdur. Kubâ marazıdır deyü eli ve ayağı dökülmüş âdemler ile bir yerde yiyüp içüp

yatup kalkarlar. Hikmet-i Hudâ evlâd-ı evlâdları dahi olursa elbette kaşları ve kirpikleri olmaz. (s.234)

Evsâf-ı hammâmât-ı Üsküdar: Cümle (---) hammâmdır.

Ammâ cümleden İskele çârşüsünde Sultân hammâmı.

Ve çârsû içre (---) hammâmı, gâyet müferrih ve hoş-hevâ ve hoş-binâ bir hammâm-ı rûşenâdır. Ve mahbûb-ı ra'nâ pâk dellâkları ve fûta-i nîlgûnları vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Atbâzârı kurbünde Orta Vâlide hammâmı, dil-güşâ hammâm-ı mübârekdir. Cümle halvetleri pâkdir.

Ve Kösem Vâlide Sultân hammâmı, cümleden sonra binâ olunmağile her hammâmın tarzından üstâd mi'mâr birer tarz serîka edüp bir tarh-ı ibret-nümâ üzre nev-binâ bir hammâm-ı ra'nâ-yı hoş-mâ' hoş-binâ hammâmdır ki Üsküdar'da ve İslâmbol'da nazîri yokdur

Ve Cinci Hoca sarâyı kurbünde (---) hammâmı (---) âb-ı hayât sulu hammâm-ı latîfdir.

.....(4.5 satırlık yer boş).....

Bu hammâmlardan mâ'adâ bu şehir içre sekiz yüz sarây hammâmı vardır. Ba'zısına ahâlî-yi mahalle ehl [ü] iyâlleri ile girüp safâ ederler. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.234)

Evsâf-ı kârbânsarây-ı Eskidâr: Cümle on bir mihmânâne-i hâs [u] âmdır.

Cümleden iskele başındaki câmi'in iki tarafında leb-i deryâda yüzer ocaklı yüzer tavla at alır kârbânsaraylardır kim gûyâ birer kal'adır. Serâpâ kurşum ile mestûrdur kim âyende ve revendeye hâne-i bî-minnetdir, Mihrimâh Sultân hayrâtıdır.

Ve kârbânsarây-ı Orta Vâlide, bu dahi câmi'i ve imâret-i it'âmı kurbünde yüzer ocaklı biner at alır mihmânânedir ve başka develiği var.

Ve mihmânsarây-ı Kösem Vâlide, a'yân-ı kibâr sâkin olmağičün ma'mûr sarây-ı âlîdir. Hâlâ içinde Kethudâ Arslan Ağa sâkin idi. Ma'lûmumuz olanlar bu hânedânlardır.

{Ve sarây-ı Koca Mehmed Paşa, Süleymân Hân vezîridir, kâr-ı Koca Mi'mâr. Ve sarây-ı Doğancılar. Ve sarây-ı Hacı Paşa. Ve yalı-yı Piyâle Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân}. (s.234-235)

Evsâf-ı hân-ı tüccârân-ı berr ü bihârân, seyyâhân-ı cihân-bân: Cümle yüz beş hândır. Ammâ kurşumlu hânlar değil. Her biri kırkar ve ellişer ocaklı hânlardır. Ba‘zısına üç ayda bir ulûfe için sipâh tâ’ifesi gelüp sâkin olurlar. Ammâ cümlesinin bâblarında zencîrler çekilmiştir kim her birinin hâncıları ve bevvâbları vardır. Evvelâ Nasıf Paşa hânı, Atbâzârı hânı,

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.235)

Evsâf-ı sitâyîş-i sebîlhâne: Cümle altmış altı sebîl-i atşândır.

.....(3.5 satırlık yer boş)..... [143b] (s.235)

Der-sitâyîş-i çeşme-i aynü'l-hayât-ı Üsküdar: Cümle (---) çeşme-i uyûn-ı câriyelerdir. Ammâ cümleden mükellef, hayrât-ı azîm Cum‘abâzârı içinde Yeniçeri kolları cenbinde Kara Mustafâ Paşa çeşmesinin târîhidir:

Mahallinde yapıldı çeşme-i âb-ı hayât-efzâ.

Sene (---).

.....(5.5 satırlık yer boş)..... (s.235)

Aded-i evsâf-ı dekâkîn-i esvâk-ı sultânî: Cümle iki bin altmış dükkândır, lâkin bezâsteni yokdur. Ammâ yine cümle zî-kıymet mevcûddur. Zîrâ cem‘î ehl-i hiref gûnâ-gûn mevcûddur. Tertîb üzere bir esnâfa münhasır çârşûsu yokdur, hemân cümle ehl-i sanâyi‘ mahlûtdur. Hattâ tabbâğhânesi bile iki yeredir. Ammâ Sipâh {bâzârı bir sûkdur iki cânibi kapuludur}.

Ve aded-i bâğ-ı engûr dörd bindir. Ve aded-i bostân-ı gülistân üç yüzdür ve aded (---) (---). Bunların her birinde niçe bin elvân şükûfe ve ezhârât hâsıl olur kim râyihasından âdemin demâğı mu‘attar olur. (s.235)

Evsâf-ı mesîregâh-ı Üsküdar: Evvelâ her cânibi mesîregâh [u] teferrücgâhdır. Ammâ cümleden pâdişâhlara mahsûs olan bâğçe-i cennet-âsâlar birer tarîk ile seyr olursa her biri birer temâşâgâh-ı nısf-ı cihândır.

Andan mesîregâh-ı Büyük Çamlıca, eflâke ser çekmiş bir cebel-i bâlânın tâ zirve-i a‘lâsında bir tekye-i bülend idi. Hâlâ pâdişâhımız kendilere mahsûs bâğ-ı cihân nâmıyla bir bâğçe-i âlî etdi kim bu hakîrin andaki kasr-ı bülende târîhidir:

Dedim ey Evliyâ bu kâha târîh

Mübârek ola kasrın pâdişâhım.

Sene (---). (---)

Andan aşağı mesîregâh-ı Küçük Çamlıca, çemenzâr [u] mesîregâh [u] şikârgâh çinâr-ı müntehâlî bir vâdidir.

Ve teferrücgâh-ı Kalamış Burnu, Kadıköy bağları ile Fener bağçesi mâbeyninde bir körfez içre beyâz kumsal bir bahrdır. Cümle dilberân [u] âşıkân-ı sâdikân anda deniz mâlikleri gibi âdem mâlikleri ve melekleri şinâverlik edüp âşik [u] ma'şûk birbirlerin bilâ vâsita kuc-kucağ olup dirâgûş ederler bir teferrücgâh yerdir.

Ve teferrücgâh-ı Kadıköy bağları ve Haydar Paşa bâğı ve Âl-i Bahadır bağları ve Sücâh bağları.

Ve Kaya Sultân bağçesinde mesîregâh-ı Piyâle Paşa havzı, deryâya nâzır bir püşte üzre bir kasr-ı tahtânî ve bir havz-ı azîmi var kim içinde kayığı ve mefret mâhîleri vardır.

Ve seyrângâh-ı Doğancılar meydânı, selâtinler Üsküdar'a göç etdikleri mahalde cümle doğanbâz bunda göçerler bir azîm kârhâne (---).

Ve mesîregâh-ı Kızkulesi, deryâ içre karadan bir ok menzili ba'îd çâr-kûşe bir musanna' kulle-i bâlâdır, kaddi kâmil seksen zirâ'dır, cirmi iki yüz adımdır. (---) tarafına nâzır bir demir kapusu vardır. İçinde yedi kat hücreleri ve âb-ı hayât suyu matar-ı rahmetden cem' olur sahrîcdir. Dizdârı Çelebi Cüce ve yüz neferâtı ve leb-i deryâda ejder-i heft-ser gibi kırk pâre balyemez topları ve mazgal delikleri ve mükemmel cebehânesi vardır.

Ve teferrücgâh-ı Bahr-i Salacak, bunda dahi cümle dilberân mâh-ı Temmûz'da deryâya çimerler.

Ve seyrângâh-ı Şemsî Paşa, bunda dahi cümle âşıkân ba'de'l-asr gelüp âyende ve revende kayıkları temâşâ edüp kesb-i hevâ ederler.

Ve mesîregâh-ı Sarıkadı, ulu ziyâretgâhdır.

Ve mesîregâh-ı Kayışbınarı, dırahtistân içre bir âb-ı hayât-ı zülâldır.

Ve teferrücgâh-ı avgâh-ı Âlemdağı, acâyib av âlemi olur.

.....(2 satırlık yer boş).....[144a] (s.235)

Ve esmâ'-i mahallâtları beyân eder:

.....(4.5 satırlık yer boş)..... (s. 235)

Ve **halkının kâr [u] kesbleri ve libâsları ve lisânların beyân eder:** Ahâlî-i Üsküdar (---) firkadır. Bir firkası askerî tâ'ifesinin a'yân [u] eşrâflarıdır kim gûnâ-gûn akmişe-i fâhire geyerler.

Ve bir firkası bağbândır. Ve bir firkası ulemâ ve sulehâdır. Ve bir firkası fakr [u] fâka kanâ'at etmiş Geysûdâr Mahmûd Efendi fukarâlarıdır kim hadden bîrûndur.

Ve bir fırkası keştîbân ve kayıkcıyandır. Ve bir zümresi esnâf-ı tüccârân [u] ehl-i sanâyi'âtdır. Bu kavmin libâsları iktidârlarına göre kapama ve çuka dolama ve ferrâce geyerler.

Bu halkın ekseri Anadolu diyârı halkı olmağile lehce-i mahsûsaları Etrâk lisânıdır ammâ şehrinde hâsıl olan çelebileri fesâhat [u] belâgat üzre tekellüm edüp ulemâsı ve şu'arâsı ve nebtîz şehripleri vardır. Ve bu şehirde tarîk-i Celvetî iştihâr bulmağıla âyân [u] ezkâr mahallinde ilm-i edvâr üzre gûnâ-gûn ilâhiyyâtlar ve zikr ü zecel ü tasnîfât okur.

Ehl-i hevâsı çokdur. Zîrâ âb [u] hevâsı da gâyet latîfdir. Arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı hemân İslâmbol arzıdır. Anıniçün mahbûb u mahbûbesi gâyet çokdur. Ba'zı şu'arâlar mahbûb-ı Üsküdar'ı şehrengîz etmişlerdir. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.235-236)

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtın beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz pidesi ve kirdesi ve tennûr kebâbı ve beyâz ve ter kaymağı ve hora üzümü ve karanfilli üzüm şerbeti (---) (---) (---) meşhûr-ı âfâkdır.

.....(1 satırlık yer boş)..... (s. 236)

**Evsâf-ı ziyâretgâh-ı kibâr-ı evliyâ-i izâm ve meşâyih-i kirâmıların
kabr-i münevverelerinin ziyâretgâhların beyân eder**

Evvelâ cümleden mukaddem merkad-i **Hazret-i Şücâ' Baba**, Battâl Gâzî refiklerindedir. Bâğ çapalarken yılan zehirleyüp merhûm olup yine Şücâ' bâğları içinde medfûndur.

Andan Âsumânî Dede kabri, tarîk-i Yesevî'den bir mecâzib kimesne imiş dâ'imâ âsumâna bakup kelimât edüp gûnâ-gûn hâletler zâhir olur bir kimesne imiş. {Anıniçün Âsumânî derler}. Selîm Hân Acem'e teveccüh etdükde,

"Yürü Selîm, İsmâ'îl'i imâmlar yoluna çıldır çıldır demeden kurbân edüp her şey'in gavırına var" buyururlar. Hakikat Selîm Hân, Şâh İsmâ'îl'i Çıldır sahrâsında bozup askerinin dendân-ı tîğdan geçirüp Sultân Gavrî üzre gidüp anın dahi gavırına erüp Mısır'ı feth eder. Âsumânî Dede'nin nutk-ı düererbârları vücûd bulup kendüleri Karaca Ahmed Sultân tekyesi cenbinde kabri-i ma'lûmunda medfûndur. (s. 236)

Ziyâret-i kutbü'l-aktâb-ı âfâk eş-şeyh ale'l-ıtlâk Hazret-i Mahmûd Efendi: Ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim, tekyesinde medfûndur. Mevtine târîhdir, güfte-i Nev'îzâde:

Züyyinet Cennetü Adnin ve kusûr

Bi-riyâzın ve cinânın mevrûd

Se'ele'l-hâtıru an-sâhibihâ

Hâtifün kâle li-şeyhin Mahmûd.

Sene 1038 [1628-29].

Diğer târîh, güfte-i Veysî. Ammâ hikmet-i Hudâ sultân-ı şu'arâ Veysî Efendi Mahmûd Efendi'nin mu'tekidi olmağile bu târîh dahi anların azîz merhûm olduğu sene evvelinde merhûm olduklarına târîhdir:

Veysî ki olmuş idi lugazda bî-bedel

Ta'yîn-i sâl-i fevtine târîhdir gazel.

Sene 1037 [1627-28].

Ve Mahmûd Efendi tekyesi cenbinde bir kubbe-i âlîde Vezîr Halîl Paşa, sâhibü'l-hayrât olmağile anda medfûndur.

Ammâ merhûm Mahmûd Efendi hezârân-necm-i geysûdâr fâ'izü'l-envâr olan Hüdâyî mahlas Seyyid Mahmûd Efendi, Anadolu'da Sivrihisâr belîdesinde sivrilüp meydâna gelüp zümre-i ulemâda müderrisîn ve nâ'ib kazâ-yı nâgehânî semtine sâlik oldu. Bir gece âlem-i rü'yâda {nîrân-ı cahîmi seyrân edüp havfindan bîdâr olup cümle mâ-melekin bezl eyleyüp Bursa'da Üftâde Efendi'den inâbet edüp tekmîl-i tarîk edüp seccâde-i hilâfete me'mûr olup Üsküdar'da bir dâr alup berhordâr oldu.

Hulâsa-i kelâm yedi pâdişâh dest-i şerîflerin bûs etmişlerdir ve Sultân Ahmed Hân rikâbında piyâde gitmişlerdir. Ve yüz yetmiş bin mürîde irâdet vermişdir. Ol asrın kutbu idi ve vâsıl-ı gencîne-i esrâr-ı hakîkat ve ser-çeşme-i ser-çeşmân-ı meşreb-i ma'rifet, şem'-i mihrâb-ı mücâhede, çeşm u çerâğ-ı erbâb-ı müşâhede idi. Evsâfî hadden bîrûn ve hayrât [u] hasenâtı binden efzûndur. Ve yüz mücellid tasavvufâne te'lifât, ebyât [u] eş'âr [u] ilâhiyyâtları vardır. Hüdâyî tahallüs ederler.

Hamd-i Hudâ bu hakîr şeref-i sohbetleriyle müşerref olup bû-reşîdî hırkası dâmeniyle setr etmişlerdir ve evlâd-ı ma'nevîmiz olsun demişlerdir ve bî-had va'z [u] nasîhatlarında bulunup takbîl-i yed-i mübârekleri ile ber-murâd olduğumuza iftihâr ederiz. *Ve's-selâm.*} [144b] (s. 236)

Üsküdar'da **Mevlânâ Mehmed Emîn Bedreddînzâde**: Maskat-ı re'si Şirvân-zemînde kal'a-i Şamâhî'dir. Üsküdar'da Karaca Ahmed Sultân tekyesi civârında âsûde olup seng-i mezârında târihi budur, güfte-i Şehâbî Efendi:

Menzilün fi(...) Cenâb-ı Allâh

Sene 1036 [1626-27].

Ferîd-i asr, bahr-i ma'ârif, mahzen-i ma'ânî bir kimesne-i Şirvânî idi. (s.236)

Ve kabri **Konrapalı Hayreddîn Efendi**, halîm ü selîm idi.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Niçe bin ziyâretler var ammâ ma'lûmumuz bunlar[dır]. (s. 236)

~ 'un **Mihmân-hâne-i Müsâfirîne ve Kârbânsarâyı**

Belde-i Tayyibe içre âyende ve revendegâna ne kadar mihmân-hâne-i müsâfirîne kârbânsarây var ise anları zikreder

Evvelâ Tavukbâzârı'nda Elçi hânı: Mâ-tekaddem kefere zamânında dahi hân imiş. Ba'dehu sene (---) târihinde tarz-ı İslâm üzre (---) (---) Paşa'nın hayrâtıdır.

Kârbânsarây-ı Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân.

Andan kârbânsarây-ı Bâyezîd Hân.

Kârbânsarây-ı Selîm Hân-ı Evvel {binâ-yı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Süleymân Hân {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Hâsekî Sultân {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Ahmed Hân [ve] kârbânsarây-ı Kapucular kurb-ı Ayasofya, karşı karşıya iki hân-ı azîmlerdir.

Kârbânsarây-ı Koca Mehmed Paşa kurb-ı Atmeydânı.

Kârbânsarây-ı Kurşumlu Hân.

Ve kârbânsarây-ı Baklalı Hân.

Ve kârbânsarây-ı Vefâ hânı {sâhibuhu Pertev Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân.}

Kârbânsarây-ı Atbâzârı hânı.

Ve kârbânsarây-ı Sinân Paşa {kâr-ı Mi'mâr Sinân} cenb-i sarây-ı Melek Ahmed Paşa.

Kârbânsarây-ı Alî Paşa-yı Atîk cenb-i Bitbâzârı.

.....(8 satırlık yer boş)..... (s. 155)

~ 'da olan akl-ı Arasto üstâdları

**İslâmbol içre olan hezârfen Cemşîd-kâr, çeberkâr, pür-kâr akl-ı
Arasto üstâdları beyân eder**

Evvelâ iblis-i la'îne ders verüp pireyi kafese koyup kehle fakîri arabaya koşan Fennî Çelebi, hezârfenliğinden mâ'adâ pâkîze eş'âr-ı dürer-bârları vardır. Ve,

Hezârfen Ahmed Çelebi: İbtidâ Okmeydânı minberi üzre yıldız rûzgârı şiddetinde kartal kanatlarıyla sekiz tokuz kerre eflâkde pervâz ederek ta'lim edüp ba'dehu Sultân Murâd Hâ[n], Sarâyburnu'nda Sinânpaşa köşkünden temâşâ ederken Galata kulesinin tâ zirve-i a'lâsından Ahmed Çelebi lodos rûzgârıyla uçup Üsküdar'da Doğancılar meydânına düşdüğü müsbettir. Ba'dehu Murâd Hân bir kîse altun ihsân edüp Hezârfen Ahmed Çelebi'yi Cezâyir'e nefy-i ebed edüp anda merhûm oldu. Ahmed Çelebi hakkında Murâd Hân, bu âdemden pek havf edecektir kim her ne murâd edinse elinden gelir, deyü nefy etdi.

Lâğarî Hasan Çelebi: Murâd Hân'ın Kaya Sultân nâm bir duhter-i pâkîze-ahteri vücûda geldikde şâdumânî-i akîka olduğu gece bu Lâğarî Hasan elli vukiyye bârûd-ı ma'cûndan yedi kollu bir fişeng îcâd edüp Sarâyburnu'nda Hünkâr huzûrunda deryâ üzre fişeğe Lâğarî binüp şâkirdleri fişeğe âteş edüp Lâğarî,

“Pâdişâhım seni Hudâ'ya ısmarladım Îsâ Nebî ile kelimâta gideriz.” Deyü evc-i âsumâna urûc ederken temcîd [u] temhîdler ederek dahi yanında olan fişenglere âteş edüp rû-yı deryâyı çerâgân eyleyüp bâm-ı felekde fişek-i kebirin bârûdu kalmayup zemîne nüzûl ederken ellerinde olan kartal cenâhların açup Sinânpaşa kasrı önünde deryâyâ düşüp şînâverlik ederek uryânen pâdişâh huzûrunda zemîn-bûs edüp,

“{Pâdişâhım, Îsâ Nebî pâdişâhıma selâm eyledi}” deyü şaka edüp} bir kîse altun ve yetmiş akçe ile zümre-i sipâhdan olup Kırım'da Selâmet Geray Hân'a gidüp anda merhûm oldu, rahmetli yâr-ı gâr-ı sâdıkımız idi *rahmetullâhi aleyh*.

Şâdî Çelebi: Da'vâ-yı merd ile Murâd Hân huzûrunda ehrimen bostancı uskokları dest ber-kafâ ellerin ve ayakların bağlayup bir meşinli harar içine koyup hararın dahi ağzın bağlayup Sarâyburnu'nda deryâyâ ilkâ etdiler. Çok vakit geçmeden rû-yı deryaya çıkup burnu kanamış, Hünkâr önüne gelüp zemîn-bûs etdikde bir kîse altun ihsân olunup çavuş zümresine ilhâk olundu.

Nâsır Habîb-i Mağribî: Murâd Hân, Tershâne bâğçesinde Okmeydânı'na teferrüce çıkup bu Nâsır Habîb bir yağ değirmeni taşın getirdüp beş yüz karavana

pâyzen gücile hünkâr huzûruna kodular, hemân Nâsır Habîb taşın yanına varup altı elif, üç mîm ve üç sîn ve bir kuş çelengi resmi edüp Nâsır Habîb Okmeydânı'nın bir tarafına gidince hemân ardı sıra fakîr taş hareket edüp araba tekerleği gibi tekerlenerek, Nâsır ne cânibe müteveccih olursa fakîr taş zağar gibi gezerdi. Nâsır seğird[ir]se ol dahi eyle yuvarlanırdı kim, göz ermezdi. Hattâ Cüvân Dilsiz taşın önün alam sandı, altında kalup hurd olayazdı. Ol taş niçe zamân Okmeydânı'nda kaldı ve Nâsır Habîb bir kîse ihsân aldı.

.....(7.5 satırlık yer boş).....[217a] (s.359-360)

~ 'da olan Tekyeler

Tekye-i Ca'fer → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)

Tekye-i Hasan → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)

Tekye-i Hazret-i Yahyâ Efendi → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)

~ 'da olan benî âdemler

İslâmbol'da olan ne kadar benî âdem vardır anı beyân eder

Evvelâ cümle askerî tâ'ifesi bâlâda mufassal tahrîr olunmuşdur. Andan cümle sâdât-ı kirâm 3006, ulemâ-yı izâm 3000, meşâyihân 2000, imâm-ı hümâm 3006, hutabâ 3005

.....(4.5 satırlık yer boş)..... [216a] (s. 359)

~ 'un Sarâyları

İslâmbol içre ne kadar meşâhîr-i sarây ve vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı kibâr ve gayrı müte'addid büyût-ı sığâr var ise ba'zılarının târîhleri ile ta'rîf ü tavsîf olunur

{Sultân Süleymân ve Sultân Selîm-i Sâni' asrında Mi'mâr Sinân Ağa destiyle binâ olunan sarây-ı azîmleri bildirir: Evvelâ Ebü'l-feth'in binâ etdiği Yeni Sarây bi-emri Hakk-ı kadîr ihrâk bi'n-nâr olup Süleymân Hân müceddeden ta'mîr ü termîm etdi sene (---).

Bâyezîd Hân'ın binâ etdiği Galata sarâyın Süleymân Hân ihyâ etdi.

Ve Yenikapu sarâyı.

Ve Kadırga Limanı'nda Mehemmed Paşa sarâyı.

Ve Ayasofya'da Mehemmed Paşa sarâyı.

Ve Süleymân Hân vezîri Rüstem Paşa sarâyı.

Ve Sarây-ı Koca Alî Paşa.

Ve Atmeydânı'nda sarây-ı Güzel Ahmed Paşa yerine Ahmed Hân Yeni câmi'î binâ etdi. İçinde çârsû-yı bâzârı var idi.

Ve sarây-ı Ferhâd Paşa kurb-ı câmi'-i Bâyezîd Hân.

Sarây-ı Pertev Paşa der-meydân-ı Vefâ.

Sarây-ı Koca Sinân Paşa be-Meydân-ı hussân.

Sarây-ı Sofî Mehemed Paşa cenb-i mahalle-i Hocapaşa.

Ve sarây-ı Mahmûd Ağa kurb-ı Yenibâğçe.

Ve sarây-ı Şâh Hûbân kurb-ı çeşme-i Kara Kâsım Paşa.

Bu sarâyları cümle Selîmeyn ortasında bir Süleymân Hân asrında Üstâd Sinân inşâ etmiştir}.

Evvelâ cümleden büyük sarây-ı kebîr Atmeydânı'nda İbrâhîm Paşa sarâyı, Süleymân Hân vezîridir. Bu sarâyın nısfı bölünüp pâdişâhlara mahsûs sarây-ı hâs olup gılmân-ı hâssadan iki bin zülf-keşân gulâm-ı pâdişâhî vardır ve sa'âdethâne-i hümâyûndan sonra bundan büyük sarây-ı âlî yoktur.

Andan sarây-ı Mihrimâh Sultân, yedi yüz müte'addid hânesi ve kâ'aları vardır, kurb-ı Sultân Bâyezîd.

Andan büyük Süleymân Hân câmi'inin şimâlinde sarây-ı Siyâvuş Paşa {binâ-yı Süleymân Hân kâr-ı Mi'mâr Sinân}, üç yüz kâ'a-i azîmli ve şâhnişînli müte'addid hücreleri vardır. Ve yedi hammâmı ve elli esnâf dükkânları vardır, cümle deryâ zîr-i pâda nümâyândır. Ve matbahı ve ıstablı pâdişâh sarâyında yoktur.

Andan sarây-ı Yeniçeri Ağası {binâ-yı Süleymân Hân kâr-ı Mi'mâr Sinân} Süleymânîyye kurbündedir. Yeniçeri ağalarına mahsûs sarâyıdır.

Tekeli Mustafâ Paşa kasrına târîhidir:

Kasr-ı dil-cû latîf nüzhetgâh.

Sene (---).

Sarây-ı Dellâk Mustafâ Paşa, kurb-ı Süleymânîyye.

Sarây-ı Defterdâr-ı maslûb-ı ka'beyn Mustafâ Paşa kurb-ı Süleymânîyye.

Sarây-ı Pertev Paşa be-meydân-ı Vefâ.

Sarây-ı Süğlün Muslu Sultân dâhil-i Unkapanı.

Sarây-ı Pirinccizâde Yeniçeri Ağası be-Zeyrekbaşı, târîhidir:

Bârekallâh oldu vâlâ menzil-i nüzhet-fezâ.

Sene (---).

Ve sarây-1 Kurşumlu Sultâ[n] be-Zeyrekbaşı.

Sarây-1 mahsûs Tekeli Mustafâ Paşa kurb-1 Eski Odalar, târîhidir:

Ola bu beyt-i âlî dâ'imâ ma'mûr [u] âbâdân.

Sene 1034 [/1624-25].

Sarây-1 Moralı Mustafâ Paşa kurb-1 Meydân-1 Acemiyân.

Andan sarây-1 Kuyucu Murâd Paşa kurb-1 Mürekkebciler.

Târîh-i sarây-1 ağa-yı Silihdâr Mustafâ Ağa kurb-1 Süleymâniyye târîhidir:

Cennetü'l-me'vâya mânend oldu bu âlî makâm.

Sene (---).

Sarây-1 Koca Vezîr Mehemed Paşa kurb-1 Câmi'-i Şehzâde.

Sarây-1 Koca Ken'ân Paşa kurb-1 Sarây-1 Atîk.

Sarây-1 Mûsâ Paşa kurb-1 Hocapaşa.

Sarây-1 Kara Mustafâ Paşa kurb-1 Aksarây.

[Sarây-1] Sokullu Mehemed Paşa kurb-1 Kasr-1 alay.

Sarây-1 Melek Ahmed Paşa, binâ-yı ân Paşa kurb-1 Ayasofya, üç hammâmı ve iki yüz hücreleri vardır.

Sarây-1 Re'îsü'l-küttâb İsmâ'îl Efendi kurb-1 Mahmûdpaşa, târîh:

Mübârek ola sa'âdetle dâ'imâ bu mekân.

Sene (---).

Nev'-i diğér târîh:

Dilârâ câygâh u beyt-i ma'mûr.

Sene (---).

Sarây-1 Hânzâde Sultân ya'nî sarây-1 Bayram Paşa kurb-1 Ayasofya.

Sarây-1 Varvar Alî Paşa kurb-1 câmi'-i Ahmed Hân.

Sarây-1 Emîrgûnezâde Yûsuf Paşa kurb-1 Bâb-1 Âhûr.

Târîh-i sarây-1 Mukâbelecî Hasan Efendi:

Kasr-1 âlî dil-küşâ câ-yı safâ.

Sene (---).

Andan sarây-1 Kapudan Hasan Paşa kurb-1 Ayasofya.

Sarây-1 Âyişe Sultân kurb-1 û.

Sarây-1 Cânpûlâdzâde Hüseyin Paşa.

Târîh-i sarây-1 Cûybâr Kadın:

Bu ayn ile bu sarây oldu Cennetü'l-me'vâ.

Sene (---).

Ve sarây-ı Cüvânkapucubaşı el-vezîr ya'nî sarây-ı Rüstem Paşa kurb-ı tekye-i Karaca Ahmed Sultân.

Sarây-ı Ankebût Ahmed Paşa kurb-ı û.

Târîh-i sarây-ı hâce-i İbrâhîm Hân eş-şehîr be-Cinci Hoca târîh:

Mu'allâ devlet-âbâd oldu bu menzil mübârek-bâd,

Diğer târîh:

Yümn-i devletle mübârek ola dâ'im bu mekân.

Sene (---).

Sarây-ı Vezîr Sâlih Paşa kurb-ı Mahmûdpaşa.

Sarây-ı Kapudan Siyâvuş Paşa kurb-ı Kadırğa Limanı, târîh:

Safâ-yı ayn ile oldu bu menzil Cennet-i me'vâ.

Sene (---).

Sarây-ı Ak Mehemmed Paşa kurb-ı Cündî meydânı.

Târîh-i hâne-i Balatlı Solak Çelebi:

Bu hâne-i zîbâyı mübârek ede Allâh.

Sene (---).

Târîh-i sarây-ı Hüseyin Ağa kurb-ı Sultân Selîm:

Mübârek ola bu kasr-ı küşâde-i zîbâ.

Sene (---).

Târîh-i hâne-i Yeniçeriyân-ı cemâ'at (---) kurb-ı Orta Câmi':

Dedim ey Uzletî bu resme târîh

Der-i devlet ola dâ'im küşâde.

Sene (---).

Târîh-i sarây-ı İbrâhîm Efendi, Emîn-i Tershâne kurb-ı Meydân-ı Vefâ:

Du'â ile bu kasrın Evliyâ târîhini dedi

Mübârek eylesün Mevlâ bu âlî kasr-ı vâlâyı.

Sene 1064 [1653-54].

.....(1 satırlık yer boş)..... **[94a]** (s. 153-154)

Hüseyin Ağa Sarâyı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kara Hoca Sarâyı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)
Kurd Çelebi Sarâyı	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Piyâle Paşa Sârayı

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

Sıçan Halife Sarâyı

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.206, c.1)

~ 'un Sebilleri

**Şehr-i İslâmbol içre şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ rûh-ı şerîfleriyçün binâ
olunan münakkaş ve müzeyyen sebîlleri ve musanna‘ târîhleri ile
tahrîr olunduğun beyân eder**

Târîh-i sebîl-i Mûsâ Paşa kurb-ı alayköşkü:

Hak bu kim ayn-ı sevâb oldu bu lillâhi sebîl.

Sene (---).

Ve târîh-i sebîlhâne-i Sultân Bâyezîd-i Velî:

Nûş edüp Azmî dedi târîhini

Selsebîl olmuş reh-i Hakka sebîl.

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Ken‘ân Ağa bâb-ı kible-i Ayasofya-i Kebîr:

Her kim çeker zülâlini târîhini hemân

Der: Şâd bâd cân-ı şehîdân be-Kerbelâ.

Sene (---)

Târîh-i sebîl-i Âyişe Sultân der-Okcularbaşı:

Zehî âb-ı musaffâ sundu atşâna dedi sakkâ

Sebîl-i pâkdir mâ Âyişe Sultân cânıyçün.

Sene (---).

Târîh-i sebîlhâne kurb-ı Çinili Hammâm:

Rûh-ı Resûl-i Ekrem için eyledim sebîl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Ser-hazînedârân Mustafâ Ağa kurb-ı Ayasofya-i Kebîr:

Ser-hâzin Ağa-yı âlişân

Mustafâ nâm o kân-ı sıdk u safâ

Râh-ı Hakka kılup hazîne fedâ

Kıldı bu çeşme-i latîfi binâ

Dedi târîhini Fedâyî anın

Selsebîl oldu bu behîst-me'vâ.

Sene (---).

Târîh-i sebîlhâne-i musanna' kurb-ı Ayasofya-i Kebîr:

Göricek Bülbülî akduğunu bu âb-ı pâkin bil

Dedi târîhini Allâh için Kevser sebîl oldu.

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Erdebîlî kurb-ı Ayasofya-i kebîr:

انا اعطيناك الكوثر *Sene (---).*

Târîh-i sebîl-i Kapudan Köse Alî Paşa dâhil-i Bâb-ı Kapan-ı dakîk:

Verince Evliyâ teşnelere su

Dediler târîhini yâ Ganî Hû.

Sene 1082 [1671-72].

Târîh-i sebîl-i Abbâs Ağa-yı Dârü's-sa'âde kurb-ı Lâleli Çeşme:

Evliyâ bu târîhi dedi cemîl

Âb-ı Kevser Hak için oldu sebîl.

Sene 1081 [1670-71].

Târîh-i çeşme-i (---) kurb-ı Aksarây:

وسقيهم ربهماً شراباً طهوراً *Sene (---).*

Târîh-i sebîl-i İbrâhîm Paşa-yı Ebül-hayr ya'nî kethudâ-yı sâbık-ı Vezîr

Köpürlüzâde kurb-ı Meydân-ı Vefâ:

Evliyâ bu âb-ı berdin târîhin dedi cemîl

Bu sebîl Hak yoluna ayn-ı sevâb oldu sebîl.

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i fâtih-i Yemen Sinân Paşa kurb-ı Sırmakeşhâne:

Görüp itmâmını ol dem dedi târîhini hâtîf

Sinân Paşa sebîli eyledi Mevlâ için cârî.

Sene (---).

.....(17 satırlık yer boş)..... **[96b]** (s.157-158)

~ 'un Teferrücgâh Yerleri

Teferrücgâh-ı Âlemdağı → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)

Teferrücgâh-ı Bahrı-ı Salacak → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)

Teferrücgâh-ı Kadıköy → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.235, c.1)

~ 'un Tılsımâtı

**Kal'a-i Kostantîn'in enderûn [u] bîrûnunda olan mutalsamât-ı garîbe
ve acîb[e]ler beyânındadır**

Evvelâ Yanko ibn Mâdyân asrında ve Vezendon Kırıl devrinde Kostantîn devletinde İslâmbol ol kadar âbâdân olup âdem deryâsı oldukda ekâlîm-i seb'adan üstâd-ı kâmil mi'mâr [ve] mühendisler ve ilm-i cerr-i eskâlde bennâ-yı kâmiller ve mu'allim-i âmil keheneler ve ilm-i nücûmda kâmiller ve ilm-i kâfda kâmil sâhib-i ayârlar her diyârdan İslâmbol'a cem' olup ma'rifetlerin ızhâr için Kostantîn'e intisâb edüp ahâlî-yi Kostantîn ve Pozantîn âfât-ı semeviyye ve arzıyye-yi dehr-i denîden masûn, mazûn, mahfûz olmalarıçün her üstâd-ı kâmil İslâmbol'un yigirmi yedi kûh-ı bâlâsı üzre yigirmi yedi rasad mutalsamât ihdâs etdiler.

Evvelâ üstâd Yağfûr Avretbâzârı nâm mahalde hezâr pâre beyâz mermer-i hâmdan mîl minâre-vâr içi ecvef nerdübânlı bir amûd-ı serâmed inşâ edüp Yanko ibn Mâdyân'ın Hindistân'ı ve Laristân [u] Moltan'ı deryâ-misâl asker ile feth [ü] teshîre gitdüğü asâkirin eşkâl-i timsâlleri ile mezkûr amûdun cânib-i erba'asına serâpâ nakş-ı bûkalemûn-ı ibret-nümûn tasâvîrler etmişdir kim cemî'i sûretler birer güne eşkâlde âmâde durup zî-rûh zann olunur.

Ve bu amûdun tâ zirve-i a'lâsında yekpâre beyâz mermer üzre bir maksûrecik üzre bir perî-çehre hûbân-ı zamâne ve pençe-i âfitâb-ı cihâne timsâlin yine beyâz mermerden inşâ edüp yılda bir kerre bir sayha urup rû-yı arzda ne kadar tuyûr var ise ol sûret üzre deverân ederken niçe kerre yüz bin ecnâs-ı tuyûr zemîne düşüp ahâlî-yi Rûm alup tenâvül ederlerdi.

Ba'dehu Kostantîn asrında bu mîl minâre üzre ruhbânlar çıkup İslâmbol üzre bir yağı asker gelse ruhbânlar nâkûslara darblar urdukda cümle cünûd-ı cünüb-i müşrikîn âmâde olurlardı.

Ba'dehu bu mîl minâre Hazret-i Risâlet rahm-ı mâderden müştak olduğu mahalde bir zelzele-i azîm olup zirvesindeki perî sûreti ve cümle nâkûslar ser-nigûn olup mîl minâre zelzele te'sîrinde pâre pâre olduğu hâlâ zâhir ve bâhirdir. **[16b]** Ammâ mutalsam olması cihet[iy]le münhedim olmayup ilâ yevminâ-hâz [â] dâ'im ve kâ'im bir temâşâgâh-ı azîmdir kim ta'bîr olunmaz.

İkinci tılsımât: Kostantîn'in Tavukbâzârı'ndaki hezârpâre amûdudur kim ahmer-gûn seng-i sumparadan binâ olunmuş bir müdevver mîldir kim kaddi yüz zirâ'-ı melikîdir. Bu dahi Fahr-i âlem'in vücûda geldiği isneyn gecesi zelzelesinden rahnedâr olup üstâd-ı bennâ eski İslâmbol hadîdi ile âdem uyluğu kalınlıkda hadîd kemerler ile mezkûr mutalsam amûdu miyânlarından kırk aded yerden dirâgûş etdirüp hâlâ kâ'im ü sâbit durur.

Ve bu amûd târîh-i Sikender-i Rûmî'den yüz otuz sene mukaddem binâ olunmuşdur kim ve Hicret-i Risâlet'in tokuz yüz yetmiş târîhine gelince şehr-i merkûmun ibtidâsından berü iki bin üç yüz toksan yıl olduğu ma'lûmdur.

Ba'dehu Kostantîn bu amûd-ı âlî üzre bir sığırcık kuşu timsâli tılsım edüp yılda bir kerre ol murg kanat kakup sayha urdukda cemî'i tuyûr minkâr [u] nâhunları ile üçer dâne zeytûn getirdikleri bâlâda münâsebetiyle tahrîr olunmuşdur.

Üçüncü tılsımât-ı garîbe: Sarrâchânebaşı'nda evce ser çekmiş yek-pâre bir amûd-ı zenbûr üzre bir beyâz sandûka mermer-i hâm üzre Pozantin Kırâl'ın duhter-i bed-ahteri medfûndur kim mûr [u] mârdan masûn olmağičün mutalsam bir amûd-ı a'zamdır.

Dördüncü tılsımât: Altımermer nâm mahalde altı aded amûd-ı muntehâ vardır kim her birin hukemâ-yı kudemâdan üstâdlar rasad etmişlerdir kim biri Kavala kal'ası sâhibi Feylekos hekîm inşâ etmişdir. Ol amûd üzre tuçdan bir kara sinek sûreti icrâ etmişdi. Dâ'imâ ol timsâl-i megesden sadâ-yı zenbûr gibi bir âvâz zâhir olup İslâmbol içre aslâ sinek gezmezdi. (s.27-28)

Beşinci mutalsam-ı ibret-nümâ: Yine Altımermer'in birinde Eflâtûn-ı ilâhî bir peşşe sûreti ihdâs edüp İslâmbol içre aslâ sivrisinek ile'l-ân girmek ihtimâli yoktur. Hâlâ ol tılsımın ameli te'sîr etmededir.

Altıncı tılsım: Yine Altımermer'de bir amûd-ı bâlâ üzre Hekîm Bokrât bir leylek murgu tasvîri eylemişdi. Yılda bir kerre bu leylek sayha urdukda İslâmbol içre âşiyân edinen leylekler helâk olurdu. İle'l-ân şehr-i İslâmbol içre murg-ı leylek girüp lâne etmek ihtimâli yoktur, ammâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârî şehrinde çokdur.

Yedinci tılsımât: Yine Altımermer'de bir amûdun zirvesinde Sokrât Hekîm tuçdan bir horos icâd etmişdi. Şeb [u] rûz yigirmi dörd sâ'atde birer kerre kanat kakup sayha urdukda İslâmbol'un cemî'i horosları bâng ururlardı. İlä-yevminâ hâzâ İslâmbol horosları sâ'ir diyârın horoslarından mukaddem nısf-ı leyde "kukırıku"

deyü feryâd edüp lisân-ı hâl ile vakt-i seherdir, es-salâ deyü gâfilîn ü nâ'imîni âgâh eder.

Sekizinci tılsmât: Yine Altımermer'de bir amûd üzre Süleymân Nebî asrında Fisagores-i Tevhîdî bir tuçdan kurd tasvîri etmişdi. İslâmbol halkının cemî'i gûsfendleri çobansız sahrâlarda gezüp gûrk-i vahşî ile gûsfend-i yahşî berâber gezerlerdi.

Tokuzuncu tılsm-ı mudhik: Yine Altımermer'de bir amûd üzre tuçdan bir cüvân ve bir mahbûbe-i zamân birbirleri ile sîne-ber-sîne kucuşup dururlardı. Kaçan kim er ve avret hânelerinde birbirleriyle cidâl edüp bürûdet üzre olduklarında ya er kişi, ya zen kişi ol amûdu dirâgûş etdükde elbette ol gece mâbeynlerine mahabbet çivisi girüp bu tılsımı icrâ eden Aristetalis Hekîm'in rûhu şâd ve mahabbet edenlerin gangîn gönülleri âbâd olurdu.

Onuncu tılsm-ı acîbe: Yine Altımermer'de bir amûd-ı zenbûrî üzre Hekîm Câlinûs rusâs-ı ebyazdan ya'nî kalaydan iki sûret ihdâs edüp biri bir pîr-i fânî beli bükülmüş, âb-ı rûyî dökülmüş durur. Anın mukâbelesinde bir fertûte-i zamâne şütür-leb ve abûsü'l-vech bir pîre-zen kaddi dutâ olup durur. Er ile avretin birbiriyle hüsn-i zindegâneleri olmasa ya er kişi ya zen kişi ol amûdu dirâgûş etseler elbette birbirlerinden mufârakat vâkî' olur.

Acîb ü garîb mutalsamâtlardır kim ile'l-ân ba'zısının hükmü cârîdir. Anıniçün Altımermer derler. Risâlet-penâh asrında münhedim olup yerde medfûn [17a] olmuş amûd-ı musanna'lardır.

On birinci tılsım: Sultân Bâyezîd-i Velî hammâmının zemîninde çâr-kûşe yek-pâre bir sûtûn-ı âlî var idi kaddi seksen zirâ' idi. Gezbazya nâm bir kehhân-ı köhne-i devr [ü] zamân ol amûdu tâ'ûn için mutalsam etmiş idi. Nitekim ol amûd dâ'im idi şehir-i Kostantîn'de tâ'ûndan nişân yok idi. Âhir münhedim edüp yerinde Bâyezîd-i Velî bir hammâm-ı dil-küşâ binâ edüp ol gün ki mezkûr amûd ser-nigûn oldukda Bâyezîd Hân'ın bir oğlu mat'ûnen Edirnekapusu hâricinde Dâvûd Paşa Bâğçesi'nde vefât edüp yine Edirnekapusu bîrûnunda bir soffa üzre defn edüp andan sonra İslâmbol içre tâ'ûn istilâ eyledi.

On ikinci tılsmât: Eğrikapu kurbünde Tekrur Sarâyı'nda Mahayilaki nâm bir hekîm bir mîl-i seng-i siyâh üzre tuçdan bir ifrît sûreti ihdâs eyleyüp yılda bir kerre ol ifrît na'ra urup ağzından âteşler zemîne saçılıp herkes ol âteşden bir şerer

alup hânesinde matbahına koysa ol âdemin kemâl-i sıhhati oldukça ol âteşdândan nâr-ı şererbâr sönmezdi.

On üçüncü mutalsam-ı ibret-nümâ: Zeyrekbaşı nâm mahaldeki Hazret-i Yahyâ nâmıyla binâ olunan deyrin zeylinde bir gâr-ı azîm var idi. Her sene mâh-ı zemherîr şitâsı geceleri oldukça ol gârdan niçe kara koncoloz nâm câdûlar çıkup arabalar üzre {süvâr olup} deverân [u] seyrân ederlerdi. Vakt-i seher karîb oldukça yine cümle koncolozlar mezkûr gâra girüp gâ'ib olurlardı.

On dördüncü tılsmât-ı acîbe: Ayasofya deyrinin cenûbunda dörd aded amûd-ı mûntehâ beyâz mermerler üzre bilâ-teşbîh Cebrâ'îl ve İsrâfil ve Mîkâ'îl ve Azrâ'îl kerrûblarının timsâlleri var idi. Biri cânib-i şarka, biri garba, biri şimâle, biri cenûba müteveccih dururlardı. Yılda bir kerre Cebrâ'îl sûreti kanat kakup sayha ursa şark cânibi ganîmet olur derlerdi. İsrâfil sûreti kanat ursa garbda kaht [u] galâ olur derlerdi. Mîkâ'îl sayha ursa şimâl cânibinde bir sâhib-hurûc zuhûr eder derlerdi. Azrâ'îl sayha ursa cemî'i dünyâda tâ'ûn olur deyü havf ederlerdi. Bu timsâller Hazret-i Fahr-i âlem vücûda gel[dik]de ser-nigûn olup hâlâ mezkûr amûdlar Ayasofya Çukurçeşmeleri kurbünde dörd aded mermer amûdlar râyegân temâşâgâhdır.

On beşinci tılsmât: Atmeydânı'nda Milyonpar nâm amelî bir sûtûn-ı âlîdir kim zirâ'-ı bennâ ile kaddi yüz elli arşındır. Kostantîn zamân-ı hükûmetinde kabza-i tasarrufunda olan pâdişâhların dest-i hükûmetlerinde olan kılâ'ların ve şehir-i azîmlerin adedince her pâdişâh-ı hâkimden ol kadar makbul [u] mu'teber reng-â-reng ahcâr-ı zî-kıymet taleb edüp geldikde Atmeydânı sahrâsında dağlar gibi yığılup tamâm oldukça hisâb [u] kitâb etdiler üç kerre yüz bin seng-i gûnâ-gûn gelmiş. Andan bildiler kim Kostantîn üç kerre yüz bin kal'a ve şehre mâlik kiral imiş. Ba'dehu bir üstâd-ı kâmil bu taşlar inkırâzu'd-devrân mü'ebbed durmak için Atmeydânı'nda merkum taşlardan kılâ' [u] büldânın nizâmı intizâmıyçün bir mîl minâre tılsım edüp mîlin tâ ortasında bir kalın demir mîl diküp cânib-i erba'asına mezkûr taşları hendese üzre inşâ edüp mîlin tâ zirve-i a'lâsında hammâm kubbesi kadar bir mıknafis taşı koyup ol mîlin ortasına vaz' olunan hadîd mîli seng-i mıknafis cezb edüp cümle seng-i gûnâ-gûnlar dahi birbiri üzre metânet buldu. Ve ol mîlin cemî'i taşları ekâlîm-i seb'a şehirlerinin herbirinden gelüp binâ olunduğuyçün milyonpar derler. Hâlâ sâbit dâ'im bir ibret-nümâ hezârân-pâre bir alâmetdir. Ve

mi'mârbaşı mîlin dibinde medfûndur kim Uryarin nâm bir üstâd-ı kâmil dir. Ayasofya'yı binâ eden Ağnados mi'mârın oğludur. (s.28-29)

On altıncı tılsımât: Yine Atmeydânı'nda yekpâre ve çâr-kûşe ahmer-gûn seng-i zembûrî nakş-ı bûkalemûn mîldir kim Yanko ibn Mâdyân zamânında bir üstâd-ı kâmil kehene âlim-i âmil İslâmbol içre inkırâzu'd-devrân havâdisâtından ne zuhûr edeceğın ve her pâdişâh asrında ne alâ'imât zâhir olacağıın ilm-i nücûm kuvvetiyle mezkûr seng-i hârânın çâr-kûşesine rumûz [u] [17b] künûz ile cem'î i ecnâs-ı mahlûkâtın tasâvîrlerin resm edüp bir âdem başına çizme geymiş yazılmışdır, ana işâret dir kim bir devlet gele, ayakda olan pespâye âdemlere söz değüp baş ola. Ve mücevvezeli âdemler sûreti var ve bostâncı külâhlı ve yeniçeri keçeli âdemler var, bunlar mutasarrıf olalar işâretin etmiş. Ve baykuşlar sûretin edüp harâb ola, alâmetin göstermiş. Ve niçe bin alâ'imât-ı acâyibâtlar dahi vardır kim diller ile ta'bîr ü tavsîf olunmazdır.

Ve Yanko ibn Mâdyân'ı tasvîr edüp serîr-i âlî üzre elinde bir müdevver halka ile timsâl etmiş kim meselâ cihângîr olup dünyâyı feth edüp halka-misâl elime aldım remzin etmiş ve yüzün cânib-i şarka nâzır etmiş. Ve ardında cânib-i garba nâzır, elinde kas'aları ile niçe dilenci sûretinde pâdişâhlar etmiş kim kullarından, vüzerâ ve re'âyâsından rüşvet isteyen hâkimler rumûzun etmiş.

Ve bu mîlin bir cânibinde dahi bu kadd [ü] kâmetde yüz zirâ' seng-i âlîyi ilm-i cerr-i eskâl ile üç yüz nefer âdem ile kâ'im etdüğünün âlât sûretleri ve bocı ırgatları ve felenkleri tasvîrin etmiş. Ve hâlâ evce ser çekmiş on âdem dirâgûş edemez, çâr-kûşe bir amûd-ı müntehâdır kim çâr-kûşesinde birer tuç kürsî üzre sâbit dir kim ilm-i mi'mârîden haberdâr olan gördükde âdem engüşt ber-dehen eder. Hâlâ temâşâgâh-ı ünâs-ı cihândır.

On yedinci tılsımât-ı ibret-nümâ: Yine Atmeydânı'nda Pozantin Kırall'ın zamân-ı dalâletinde Sürende nâm hekîm şehrin yılan ve çıyan ve akreb haşerâtları misilli zehir-nâk hayvânât helâkiyçün tuçdan üç başlı bir ejdehâ timsâli binâ etdi kim Makdonya içinde aslâ zehir-nâk ve mûhiş hayvânâtlar yoğ idi. Hâlâ kaddi on zirâ' burma bir ejder sûretidir. Ve on zirâ' dahi zemînde Sultân Ahmed câmi'i binâ etdükde tîn-i türâb içinde kalmışdır. Hattâ Selîm-i Sâni ve mest-i fânî at üzre ubûr ederken eğer hânesinden bozdağın mücevher topuz ile mezkûr ejder sûretine bir topuz urunca ejderin garb canibine nâzır kellesinin alt çenesine isâbet edüp ol ân İslâmbol'un garb cânibinde yılan zâhir olup ol asırdan berü yılan İslâmbol içre şâyî'

oldu derler. Allâhümme afvenâ ejder eğer öbür kellelerine bir zarar olursa İslâmbol'u mâr [u] mûr berbâd eder. Hâsıl-ı kelâm tılsımı hâlâ müte'essir bir temâşâgâhdır.

.....(15 satırlık yer boş).....

Bu merkûm tılsımâtların emsâli cânib-i berre müte'allik üç yüz altmış altı ibret-nümâ tılsımâtları var idi. Hâlâ ameli **[18a]** te'sîr edüp râyegân olan tılsımâtlar ki bunlardır, *ve's-selâm*. (s.29)

Deryâya müte'allik olan tılsımât-ı acâyibâtları beyân eder

Evvelâ, Çatladıkapu'da gün görmez pâdişâhın kendü sarâyı cenbinde yine kendi te'lîfi bir mutalsam çâr-kûşe bir amûd üzre bir dîv sûreti var idi. Kaçan kim İslâmbol'a Akdeniz tarafından düşman gemileri zâhir olsa mezkûr tuç dîv sûretinden bir âteş zuhûr edüp cümle keştîler ihrâk bi'n-nâr olurdu.

İkinci mutalsam: Kadirga Limanı'nda bakırdan bir gemi var idi. Kaçan kim yılda bir kerre zemherîr geceleri olup İslâmbol'un cemî'i sâhire avretleri ol bakır gemi ile sabâha dek rû-yı deryâda şinâverlik edüp Akdeniz'i hıfz [u] hırâset ederlerdi. Hattâ Ebü'l-feth fethinde mezkûr bakır gemi ganîmet olundu derler.

Üçüncü tılsım: Temâşâ. Bu bakır geminin emsâli Tophâne tarafında âmâde imiş. Yine leyle-i zemherî[r]de cümle sehhar ü kâhinler {bu bakır gemiye} süvâr olup Karadeniz cânibinde sihrile gezüp muhâfaza edermiş. Yezîd ibn Mu'âviye Galata'yı feth edüp bu keştîyi pâre pâre etdi derler.

Dördüncü tılsımât: Sarâyburnu'nda tuçdan üç başlı bir ejdehâ var idi. Akdeniz'den ve Karadeniz'den ve Üsküdar'dan gelen düşman gemilerine mezkûr ejder âteş-feşânlık edüp cümle zevrakları askeriyle ihrâk edermiş.

Beşinci tılsımât: Yine Sarâyburnu'nda üç yüz amûd-ı müntehâlar üzre üç yüz altmış nev'a deryâ mahlûkunun eşkâl-i timsâlleri var idi. Meselâ mâh-ı hamsinde hamsîn balığı sûreti sadâ ursa Karadeniz'de aslâ hamsi balığı kalmayup cümle İslâmbol'a gelüp der-kenâr olup cümle ahâlî-i Makdon, hamsîn balığı ile hamsîn yevm kifâflanırlardı.

Altıncı tılsımât: Erba'inde kırk gün mâhî-i gûnâ-gûn temevvüc-i deryâ olmadan te'sîrât-ı mutalsamât ile cümle mâ'ideler ber-kenâr olup halk-ı Rûm ganîmet olurdu. Ba'dehu bu tılsımâtlar Hazret-i Risâlet'in tevellüdü gecesî zelzele-i kübrâdan münhedim olup ile'l-ân amûdları Sarâyburnu'nda Selîmiye Köşkü'nden tâ Sinân Paşa Kasrı'na gelince sâhil-i bahrde mezkûr amûdları kaldırım gibi

döşemişlerdir. Deryâdan kayıklar ile güzer edenlere âşikâre amûdlardır. Gerçi amûdlar münhedim olup pâymâl-i bahr yatır ammâ mutalsam olan sûretleri de[r]yâya müte'allik olup yine deryâyâ düşmek ile hâlâ amelde olup her sene niçe bin elvân mâhîler kenâra çıkup sayd ederler.

Ve İslâmbol kal'asın yigirmi dörd mîl ihâta etmiş deryâdır. Her mîl başında dahi birer şey'e te'sîr için tılısmâtlar var idi. Ve bu yigirmi dörd mîl deryâyı bir âdem bir günde devr eder, ammâ ol gün rûz-ı dırâz olup on beş sâ'at ola. Ve hâlâ İslâmbol'un tulû'dan gurûba tûl-ı nehârı on beş buçuk sâ'atdır ve arz-ı beledi (---) ve iklim-i hâmisin vasatında vâkı' olmuştur. Anıniçün âb [u] hevâsı latîfdir.

.....(12 satırlık yer boş)..... [18b] (s.29-30)

~ 'un Vüzerâ ve Vükelâ Câmi'leri

İslâmbol içre ibtidâ binâ olunan vüzerâ ve vükelâ ve â'yân câmi'lerin bildirir

Evvelâ cümle vüzerâ câmi'lerden kadîm Bedâsten-i cedîd kurbünde **Mahmûd Paşa câmi'i**: Ebü'l-feth vüzeralarındandır. Ammâ selâtîn-misâl bir câmi'-i kebirdir. Üç kubbe ve üç kapusu ve bir harem-i azîmi vardır. Kible kapusu üzre târîhi:

Yesserallâhu lenâ kâ'imakâmen Mahmud.

Sene (---)

Unkapanı'nın iç yüzünde Kazancılar içinde **Monlâ Hayreddîn câmi'i** : Ebül-feth asrında binâ olunmuştur. İslâmbol içre bundan gayrı üç mihrâblı câmi' yokdur. Ve üç kubbe ve üç kapudur. Ammâ taşra haremi dardır. Nazargâh-ı müstecâbü'd-da've mahaldir. Bu câmi' binâ olunurken Monlâ Hayreddîn mu'temed-misâl nigerânda iken bir leylek murgu edüp "Lak lak" deyüp feryâd ederken hemân Monlâ Hayreddîn hazretleri gazabâlûd olup

"Bire var hey tuyûr İslâmbol'dan taşra feryâd eyle" deyince bi-emrillâh nutk-ı dürer-bârları vücûd bulup İslâmbol içinden cemî'i leylek kalkup gayrı kurâ ve kasabâtlara giderler. İlâ hâze'l-ân İslâmbol'da leylek sâkin olmak değil dam u bâm üzre bir ferd [ü] merd görmüş değildir. Bu mezkûr Kazancılar câmi'i eyle bir nefes sâhibi ulu sulltânın binasıdır. (s. 145)

Ve Edirnekapusu kurbünde **câmi'i-i Kahriyye**: mâ-tekaddem deyr-i musanna' imiş. (s. 145)

Andan Silivrikapusu kurbünde **câmi'-i Koca Mustafâ Paşa** {Târihi güfte-i Mevlânâ İdrîs:

Hâzihi buk'atün güfte-i Mevlânâ İdrîs:

Hâzihi buk'atün mübâreketün

Üssiset hasbehu mebânihâ

Rüttibet fî zilâli sulrânin

Mâ re'â'd-dehru kattu sânihâ

Bâyezîddin efâza merhameten

Küllü fâzin bihâ ve dânihâ

Kad benâhâ vezîruhu sıdkan

İsmuhu lafzuhu me'ânihâ

Kad benâhâ vezîruhu sıdkan

İsmuhu lafzuhu me'ânihâ

Mustafa'l-halki Âsafen rateben

Lem tecid rütbeten tûdânihâ

Hâtifün sâhe fî müvverrihihâ

Rabbi evsil sevâbe bânihâ

Sene 980 [1572-73]}

Ebü'l-feth'e ve Bâyezîd -i Veki'ye vezir olmuştur. Üç kubbeli müstecâbü'd-da've bir yerdir kim cânib-i erba'asında Mesleme ve Ebâ Eyyûb ve Harûnu'r-Reşîd asrında Alina nâm kıral-ı la'înin elinden niçe bin Sahâbe-i kirâm ve kıral-ı la'înin elinden niçe bin Sahâbe-i kirâm ve sahâbîzâdeler şehîd oldukda bu câmi'in haremi etrâfında medfûnlardır kim bu câmi'ide olan rûhâniyyet bir câmi'de yokdur. Ve hareminde Zencîrli Servi nâm bir serv-i seviz-gûn-vâr nihâl [u] sâhaları perîşân olup bir sâhibü'l-hayr zencîrler ile bend etdiğinden Zencîrli Servi derler. Vâcibü's-seyrdir. Ve niçe bin erbâb-ı sülûk bu âsitânede hazırdır. İmâreti ve medrese ve zâviyesi ma'mûrdur. (s.145)

Câmi'-i Fîrûz Ağa: Kurb-ı Atmeydânı cemâ'at-i kesîre mâlik bir kubbeli bir câmi'dir. Kible kapusu üzre kapusu üzre târîhi budur:

Hâzinü's-sultân-ı Sultân Bâyezîd

Vehve Fîrûzun, re'ü'l-hâzinîn

Kâle Rıdvânu'l-ulâ târîhahu

Cennetü'l-me'vâ ve dârü'l-hâmidîn.

Sene 896 [1578-79]

(s.145)

Çehârşenbebâzârı'nda Murâd Hân-ı Sâlis ağası **Mehemmed Ağa câmi'i:** rûşen-binâ bir câmi'-i zîbâdır. Atebe-i ulyâ üzre târîhi budur:

Dedi âsârı târîhin hâtif

Beyt-i Hâdî ve câmi'-i ümmet *Sene 896 [1578-79]*

(s.145)

Uzunçârsû içinde **İbrâhim Paşa câmi'i:** Kârgîr kubbe binâ değildir, çâr-kûşe levha kubbedir. Ammâ gayet musanna'dır. İbtidâ binasına târîh:

ومندخله كان أمنا *Sene (---)*

Ve itmâmına târîh:

Hayran celîlün mü'ebbed

Sene (---)

Târîh-i **câmi'-i Dragoman:** Kurb-ı Fethiyye,

İzz u câhile k'oldu Yûnus Beğ

Tercemân-ı şeh-i cihân-ârâ

Yapdı bu câmi'-i şerifi ol

Kiluben avn [u] lütfu ona Hudâ

Rûh-ı kudsî dedi oldem târîh

Dâr-ı tâ'ât u menzil-i sulehâ.

Sene (---)

{Mî'mâr Sinân binasıdır}. (s.145- 146)

Târîh-i **câmi'-i Üçbaş:** Kurb-ı Zencîrlikuyu. Bu câmi' sahibi Selmân-ı Pâk köçeğinden olup üç âdem başın bir akçeye trâş etmeğile helâl [ü] zülâl mâl cem'

edüp bu câmi'î binâ etmeğile helâl [ü] zülâl mâl cem' edüp bu câmi'î binâ etmeğile hâlâ Üçbaş câmi'î derler. Bir küçük câmi'dir ammâ andan bir rûhâniyyet vardır. Kapusu üzre târîhi:

Lemmâ re'â sâhibü'l-yemîni fe-kâle li't-târîhi itmâmehü ahsene hayrın ebedâ. Hamza bin Atâullâh. Sene 929 [1522-23] **[89a]**

Diğer târîh-i âhâr:

Tekabellâhu vallâhu cezâhu bi'l-gufrâni ve kad ihtârehü fi târîhihi hayre latîfin. Sene 929 [1522-23] (s.146)

Târîh-i **câmi'î-i Sun'ullâh Efendi**: Kurb-ı Kırkçeşme ihrâk olup ta'mîrinden sonraki târîhidir:

*Hacı Bektaş ocağının kethudâsı sa'yile,
Kim Süleymân-ı zamândır vere ecrin lem-yezel*

*Hark-ı nâz oldu velî ta'mire dedim târîhin
Câmi'î-i ra'nâ ibâdetgâh-ı nîk u bî-bedel.*

Sene1072 [1661-62]

(s.146)

Silivrikapusu kurbünde ma'bed-i kadîm **Kürkcübaşı câmi'î**: Bu câmi'in kible köşesinde bir mîkât nişanı vardır. Sayf [u] şitâda bir dakîka fevt etmez mîkatdır. (s.146)

Balatkapusu'nun iç yüzünde **Balât câmi'î**: Süleymân Hân'da Ferruh Kethudâ'nındır {ve Mi'mâr Sinân} binasıdır. Taşra soffasının kible dîvârında serâpa Kudüs-i Şerîf'den Mısır'a ve Mısır'dan tâ Medîne ve Mekke-i Mükerrreme'ye varınca cemî'î menâzillerde olan dere ve depeleri ve mahûf u muhâtara akabe menâzilleri eşkâl [u] hey'etleri ile bir üstâd-ı kâmil nakkâş-ı âmil tasvîr etmişdir kim Erjeng ü Mânî kalemin çekmed âcizdir. (s.146)

Andan Sultân Selîm kurbünde **Sivasî Efendi Tekyesi Câmi'** derler. Ammâ (---) binasıdır. Altı (---) aded amûdlar üzre sahrîcdır ammâ suyu yokdur. Gazzâzlar ibrîşim bükler. (s. 146)

Karagümrük kurbünde **Akşemeddîn câmi'î**: Müstecâbü'd-da' ve mahaldir kim şeb [u] rûz cemâ'atden hâlî değildir. (s.146)

Andan Unkapanı'nın iç yüzünde **Azebler câmi'î**: Ebü'l-feth asrında Elvân Çelebi binasıdır. Beyne'n-nâs Şeftâlû câmi'î derler. Zîr[â] binâ olduğu sene mihrâb

dîvârı taşrasında bir şeftâlû şeceri hâsıl olup dördü bir vukıyye gelür şeftâlû olur bir dıraht-ı azîm idi. Anıniçün Şeftâlû câmi‘i deyü meşhur-ı âfâk idi. Ba‘dehu sene (---) târîhinde Süğlün Muslu sultânı sarâyında bir âteş-i azîm olup câmi‘ ihrâk bi’n-nâr olup ol ahâlî-yi mahlle hâlâ şeftâlûsuz kalup et şeftâlûsüyle geçinirler. (s. 146)

Âşık Paşa Câmi‘i: Ziyâretgâh mahaldir. (s. 146)

Andan Müftû hammâmı kurbünde **Altıpoğaçâ câmi‘i:** Ebü'l-feth'in Etmecibaşısı Cübbe Alî hazretleri neslinden olup her gün Bâyrzîd-i Velî'ye âteş görmemiş gûyâ güneşde pişmiş altışar poğaçâ getirdiğiçün Altıpoğaçâ câmi‘i derler. (s. 146)

Kara Pîri Paşa câmi‘i: Zeyrekbaşı kurbünde Sovukkapu üzre cihân-nümâ bir câmi‘-i âlîdir. Altı üç yüz amûd üzre âb-ı rakîk ile memlû sahrîcdır kim âb-ı hayâtdan nişân [verir]. (s.146)

Atbâzârı câmi‘i: İslâmbol içre her gece kânun-ı Ebü'l-feth üzre dîdebânlık eden on iki yeniçeri çorbacıları bu câmi‘de salât-ı ışâyı edâ edüp tâ sabâha dek İslâmbol içre muhâfaza edüp mücrimlerin hakkından gelirler. Andan,(s. 146)

Emîr-i âhûr câmi‘i: Yedikulle kurbünde Sulu Manastır'a karîb yine deyrden tahvîl olunmuş bir câmi‘-i azîmdir. Ammâ cemâ‘ati azdır. {Mi‘mâr Sinân binâsıdır}. (s.146)

Hâdım İbrâhîm Paşa câmi‘i: Süleymân Hân'ın vezir-i a‘zamı idi. Mütেকâ‘id olup Silivrikapusu'nun iç yüzünde tahtânî bir câmi‘-i rûhânî etmişdir kim gûyâ bir kasr-ı huld-i berîndir. Haremi içre dıraht-ı mûntehâlar ile zeyn olup koyah [u] hıyâbâ[n] bir harem-i mecma‘ü'l-irfândır ve gayet musanna‘ u müzeyyen câmi‘-i dil-küşâdır. Kubbe kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---), Mi‘mâr Sinân binâsıdır. Andan,(s.146)

Dâvûd Paşa câmi‘i: Ma‘bed-i kadimdir. Sultân Bâyezîd-i Velî vüzeralarındandır. Bir vâsi‘ haremi ve bir tarafında mahkeme-i şer‘-i Resûl-i mübîn vardır. Târîh (---) (---) (---) (---) (---). Andan, (s. 146)

Cerrâh Mehmed Paşa câmi‘i: (---) Hân vüzeralarındandır. Avretbâzârı kurbünde bir musanna‘ câmi‘dir ve kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---)(---) (---) (---). Andan, (s.146)

Eski Husrev Paşa Câmi‘i: (---) Hân vüzeralarındandır. Aksarây kurbünde bir şîrîn câmi‘dir. Kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)(---) (---). [89b] (s.146)

Eski Alî Paşa Câmi'i: (---) Hân vüzerasıdır. Tavukbâzârı dikilitaşı dibinde bir câmi'-i azîmdir. Târîhi:

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.147)

Akılband câmi'i: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Cemâ'at-i kesîreye mâlik câmi'idir. Andan,(s.147)

Koca Mehemed Paşa câmi'i: Süleymân Hân vüzerasıdır. Atmeydânı'na karîb câmi'-i kebirdir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).(s. 147)

Nişancı (---) Paşa câmi'i: (---) Hân'ın tevki'-i hümayûnları hizmetinde idi kumkapu kurbünde bir câmi'-i rûşendir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Andan, (s.147)

Câmi'-i Vezîr Ahmed Paşa: Selîm ve Süleymân Hân vüzeralarındandır. Topkapusunun iç yüzünde bir püşte üzre selâtîn câmi'i-misâl bir câmi'dir. Kapsu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) { Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır}. (s.147)

Câmi'-i Bayram Paşa: Vezîr-i a'zam-ı Murâd Hân-ı Râbi' Ebü'l-feth kurbünde Kepkepciler içinde bir câmi'-i fevânîdir. Nerdübânlar ile urûc olunur. Târîhi budur:

Oldu vâlâ câmi'-i cennet-harîm ü bî-adîl.

Sene (---)

{Mi'mâr Sinân binâsıdır.} (s.147)

Andan Kesegendede kurbünde **[Kara]manî Nişancı Paşa câmi'i:** (---) Hân'ın nişancısı idi. Mükellef ü mükemmel selâtîn-misâl bir câmi'dir.

Târîhi türbesi üzre:

Kudsiyân fevtini Sâ'î dediydi târîhini

Dediler vâsıl-ı Hak oldu Nişânî Paşa.

Sene (---).

(s.147)

Andan **Hâfız (---) Paşa câmi'i:** (---) Gâzînin vüzeralarındandır. Ebü'l-feth câmi'i kurbünde olmağile bu Ahmed Paşa bir gece vâkı'asında Ebü'l-feth'i görüp Ebü'l-feth bu Hâfız Paşa'ya itâb [ü] hitâb edüp "Niçün benim câmi'im kurbünde câmi' binâ edüp niçün cemâ'atım aldın" deyü bu Hâfız Paşa hemân hâbdan bîdâr olup bu vâkı'ayı ta'bîr etdirüp hayr ola derler. Yetmiş günden merhum olup mezâra defn ederken lahd kenarından bir taş uçup Paşa-yı mûmâ-ileyhin üzerine düşüp bi-

emrillâh kılıç gibi başını keser. Tevâtürle meşhûr-ı âfâkdir. Târîhi budur (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan, (s.147)

Halîl Paşa câmi'i: (---) vüzerâsındandır. Sultân Mehemmed imâreti kurbündedir. Ammâ musanna' câmi'-i zîbâdır. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). (s.147)

Terkîm câmi'i: (---) binasıdır. Yeni Odalar kurbündedir. (s.147)

Andan **Sarıgürz Câmi'i** (s.147)

Andan Ebü'l-feth kurbünde Alî Paşa çâsûsu içre **Tavâşî Mesîh Paşa câmi'**: Kılar-ı hâssa'dan Sultân Murâd Hân-ı Sâlis asrında Mısır olup ba'dehu vezir-i a'zam oldu ve sonra tekâ'üd ihtiyâr edüp mezkûr câmi'i binâ etdi. Ammâ mükellef câmi'dir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,(s.147)

Balı Paşa câmi'i: (---) Hân veziridir. Emîr Buhârî kurbünde fevkânî bir câmi'dir. Ammâ kaptanı üzre târîhi böyle tahrîr olunmuşdur:

Yapdı bu câmi'i Hü mâ Hâtûn

Bint-i İskenderî vezir ol mâh

Hak kabul ede gösterüp {dîdâr

Kıla mahşerde şefkatiyle İlâh

Dedi anın Hüdâyî târihin

Mescid-i ümmet-i Resûlullâh.

Sene (---).

Mi'mâr Sinân binasıdır}. Andan, (s. 147)

Rüstem Paşa câmi'i: Süleymân Hân veziridir. Tahte'l-kal'a'nın kurbünde fevkânî serâpâ kâşî-i Çîn ile mebnî bir câmi'-i rûşendir. Diller ile ta'bîr olunmaz. Altında cümle mahzenler ve dekâkînlerdir. Kible kaptanı üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Mi'mâr Sinân binasıdır. (s.147)

Yavuzer câmi'i: Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân'ın (---) (---) idi. Unkapanı'nın iç yüzünde Sağrıçılar içinde bir kubbeli câmi'dir. Bu hakîr'in ceddî binasıdır. Târîhi yokdur. (s.147)

Kara Çelebizâde'nin **Unkapanı câmi'i:** Mukeddemâ Sultân Süleymân Hân asrında Süleymân Subaşı binâsıdır. Unkapanı'nın taşrasında leb-i deryâda olmağile {Mi'mâr Sinân binâsı idi. Ba'dehu mürûr-ı eyyâmla} câmi'i ve minâresi münhedim

olup Kara Çelebizâde müceddeden bir kubbe-i âlîli ve altı dekâkîn ü mahâzinli bir câmi'-i fevkânîdir. Ve minâre-i nahîfe mâlikdir, hâlâ şehri-i İslâmbol'da nazîri yok bir minâre-i serâmeddir.

Kemâl Mi'mâr câmi'i: Kurb-ı Sultân Bâyezîd.

Târîh:

Mâlî ile eyledi ta'mîr dedim târîhin

Câmi'-i zîbâ ibâdetgâh-ı nîk [ü] dil-küşâ.

Sene (---). [90a]

(s.147)

Andan Aksarây kurbünde **Osmân Şâh Vâlidesi câmi'i:** Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır. (s.147)

Monlâ Gürânî kurbünde **Kadı'asker Abdurrahmân Efendi câmi'i:** Harpüşte kubbe Mi'mâr Sinân kârıdır. (s. 147)

Ve Yedikulle'de **Hacı Evhadullâh câmi'i:** Mimâr Sinân binâsıdır. (s.148)

Âhûrkapu kurbünde **Kapu ağası Hâdım Mahmûd Ağa câmi'i:** Süleymân ve Selîm-i Sâni ağasıdır. Mi'mâr Sinân binâsıdır. (s. 148)

Yenikapu kurbünde **Odabaşı câmi'i:** Sinân Ağa binâsıdır. (s. 148)

Kocamustafâpaşa kurbünde **Koca Husrev Beğ câmi'i:** Sinân Ağa binâsıdır. (s.148)

Sulu Manastır hammâmı **Hâtûn câmi'i:** Mimâr Sinân binâsıdır. (s.148)

Üsküblü Çeşmesi dibinde yedi yol ağzı ki İslâmbol içre bu gûne yedi râh cem' olmamışdır, anda **Defterdâr Süleymân Çelebi câmi'i:** Çâr-küşe harpüşte kurşum kubbeli Mi'mâr Sinân binâsıdır. (s.148)

Yenibağçe kurbünde **Hurrem Hâtûn Câmi'i:** Mi'mâr Sinân Ağa binâsıdır. (s. 148)

Kadıçeşmesi'nde fevkânî **Sinân Ağa câmi'i:** Yine Mi'mâr Sinân câmi'i: Yine Mimâr Sinân Ağa binâsıdır. (s.148)

Yemiş iskelesinde mâl-ı helâl ile binâ olunmuş **Ahî Çelebi câmi'i:** Mimâr Sinân kârıdır.

.....(27 satırlık yer boş)..... [90b] (s.148)

~ 'un Kuşatılması

İbtidâ gazâ-yı Kostantiniyye be-hilâfet-i Mu'âviye

Hicret-i nebeviyye-i Resûl-i Kibriyâ'nın kırk üçüncü senesinde Hazret-i Mu'âviye emîrû'l-mü'minîn iken rû-yı zemîne velvele-ârâ bir pâdişâh-ı re'y-ârâ olup zamân-ı hükûmetinde Mesleme bin Abdülmelik'i serdâr-ı mu'azzam edüp Şâm-ı cennet-meşâm askerinden yüz bin asker verüp iki yüz pâre kadirge sefâyin ve iki yüz pâre sâ'ir mühimmât [u] levâzımât, me'kûlât, meşrûbât merâkibleri içre mahsûb u ma'dûd cüyûş-ı muvahhidîni mezkûr merâkiblere leb-ber-leb edüp Şâm-ı Tarabulus limanından mütevekkilen alallâh deyüp cümle fellâhân [u] mellâhân keştîbânların re'y [ü] tedbîrleri ile cezîre-i Malta ki ol zamânda Rodos idi, derhâl {cânib-i} berre asker döküp amân vermeyüp feth edüp içine asker koyup fethi müjdesin Mu'âviye'ye bir keştî ile gönderdiler.

Andan cezîre-i İstanköy ve cezîre-i Sakız'ı ve cezîre-i Midilli'yi ve cezîre-i İlimye'yi ve cezîre-i Bozca'yı bir günde feth edüp müjde haberleri yine halîfeye gidüp Kostantıniyye fethine müteveccih olup Boğaz'dan içeri dörd yüz pâre keştî ile girüp kal'a-i Kostantîn altında lenger-endâht olup kal'ayı muhâsaraya şürû' edüp deryâdan cümle keştîler Akdeniz ve Karadeniz cânibler[in]den sefâyinler ile gelen zahîreleri ahz edüp asker-i İslâm ganâyimle muğtenim, küffâr-ı mahsûr kaht [u] galâ ile vücûdları mün'adim olup kal'adan küffâr "amân el-amân" deyüp her sene birer kadirge yükü mâl-ı hârac vermek üzere sulh edüp Hırkıl kıral-ı dâllin veled-i nâ-pâkin pâk etmek için serdâr-ı zafer-şi'âr rehin alup niçe kerre yüz bin gurusluk mâl-ı hazâyin alup mesrûr [u] şâdân Arabistân ellerine avdet edüp sâlimîn ü gânimîn Şâm'a dâhil oldular. (s.32-33)

Muhâsara-i sâni: Kal'a-i Kostantıniyye Hicret-i Fahr-i âlem'in elli ikinci senesinde alemdâr-ı Resûlullâh olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî aleyhi rahmeti'l-Bârî hazretleri ve Hazret-i Abdullâh ibn Abbâs ve Abdullâh bin Zeyd hazretleri ve niçe bin Sahâbe-i kirâm ile elli bin şecî' ü dilîr asker-i İslâm iki yüz pâre zevraka süvâr olup Mesleme hazretleri dahi akîb-i askerden imdâdâ gelüp cümle asker eyyâm-ı muvâfık ile yine Rodos'a varup anda muhâfazada olan asâkir-i İslâm'a zahîre ve imdâd koyup İslâmbol'un Yedikulle tarafında keştîleri limana koyup cânib-i berden kal'ayı muhâsaraya meşgûl olup yine keştîler cânib-i erba'ayı nehb ü gâret ederek harâb [ü] yebâb edüp asker-i İslâm ganîmet ederlerdi. Altı ay bu minvâl üzere subh [u] şâm Şâm-ı cennet-meşâm askeri küffâr-ı bed-girdâr [u] murdâr ile ceng-i kavî eyleyüp hikmet-i Hudâ cümle cüyûş-ı muvahhidîn gülbâng-i Muhammedî'ye rehâ buldurup yürüyüş ederken serdâr-ı zaferşi'âr olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri

zemberek sehm-i kazâsına uğrayup şehîd oldu. Ammâ kavî-i sahîh maraz-ı ishâlden merhûm oldu.

Rivâyet-i âhar, çünkim altı ay muhâsarada kal'a feth olmayup şiddet-i şitâlar dahi gelüp Akdeniz'in telattumun cümle mellâhân [u] keşîbânlar bilüp askere haber etdiler. Asker içre bir güft [u] gû olup kal'a fethinden ferâgat edelim, sene-i sâbık üzre ma'a'z-ziyâde hârac alalım deyü asker-i İslâm müşâvere edüp bu re'y [ü] tedbîr üzre Hırkîl kırala elçi gönderüp anlar dahi harâcî kabûl etdiler.

Andan ba'zı Sahâbe-i kirâm bâri gelmiş iken kal'aya girüp Ayasofya'da iki rek'at namâz kılalım deyü kıraldan izin alup ve harâcların alup cengden ferâgat etdiler. Ve Mesleme ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî bin mikdârı pür-silâh âdemleri ile zîr-i kal'aya gelüp kâfirden rehin almadan kal'aya bî-bâk [u] bî-pervâ dâhil olup doğru [20b] Ayasofya deyrine varup ikişer rek'at salât-ı hâcet kılup;

"İlâhî ma'bedgâh-ı İslâm eyle" deyü hayr du'âlar edüp deyr-i azîmin cânib-i erba'asın seyr [ü] temâşâ ederken papas ve kıssîslerin tahrîkiyle fırsat ganîmetdir, bunlar serdâr-ı Muhammedî'dir, hemân amân vermeyüp bunları kıralım deyüp cümle küffâr yek-dil [ü] yek-cihet olup asker-i İslâm'a hâb-ı hargûş verüp ziyâfetler ederek şehri Kostantînimizi seyr [ü] temâşâ edün diyerek askeri Âhûrkapu'ya derkenâr olmuş kadirkalardan ba'îd Edirnekapusu tarafına götürürken cânib-i erba'adan niçe bin küffâr-ı hâksâr ümmet-i Muhammed üzre hücum etdiklerinde derhâl cümle asker-i Urbân tîğ uryân edüp şehri Kostantîn içre bir ceng-i azîm edüp tarfetü'l-ayn içre Tekfur-ı bî-nûrun cünd-i murdârı dendân-ı tîğdan ve rumh-ı sinândan geçdiler. Ammâ asker-i İslâm deryâda katre-misâl azacık asker yine böyle iken üç sâ'at-i nücûmî bin mikdârı muvahhidîn şehir içre ceng-i Alî ederlerken dam u bâmlardan ve baca ve revzen ve şâhnişinlerden muğ-pîçe ve avretler asker-i İslâmı zebûn edüp âhir ceng-i germâ-germ ile Eğrikapu nâm mahalle gelüp bâbı kal' edüp ve bevâbân [u] nigâhbânların bi'l-cümle katl edüp Ebâ Eyyûb Eğrikapu'dan çıkarken anda taş ile mecrûh olup ol mahalde zahîr zahmetine dahi mübtelâ idi, ol bahâne ile günden güne ishâli müştâd olup şehîd olduğun kal'ada mahsûr olan küffârlar Ebâ Eyyûb'un şehâdetin istimâ' edüp;

"Ey garîb müslim abdullâhlar hemân {cümleliz} sağ iken kalkın yohsa sizi İsa uğruna cümle kırup ölen serdârınızı bulup âteşe yakarız" deyü haber gönderdiler. Asker-i İslâm dahi "Siz serdarımızın ölüsün âteşe yakarsanız biz sizin esîrlerinizden

yüz bin üsârâları ve sene-i sâbıkda halîfemiz yanında rehin olan kıralzâdeniz âteşe göyündürürüz" deyü haber gönderdiler.

Anlara bu haber vâsıl olunca ahd-i emânları üzre mâl-ı hazâyinlerin ve halîfeye ve serdârlara belağan mâ-belağ hedâyâların verüp asker-i İslâm Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretlerin Eğrikapu kurbünde bir mîşe-zâr içre bir seng-i hârâ üzre mestûr târîhiyle defn etdiler.

Andan cümle guzât-ı müslimîn bî-feth mâl-ı hazâyin ile Yedikulle'den keştilere süvâr olup muvafik eyyâm ile Kızıl Adalar'a lenger-endâz olup ol şeb asâkir-i İslâm hâb-ı râhatda yatırken İslâmbol tekrurunun bir oğlu iki yüz pâre gemi ile vakt-i seherde ale'l-gafle şebhûn edüp ceng-i azîm içinde bi-emr-i Hayy-ı Kadîr cümle küffâr-ı hîlekar münhedim olup yetmiş pâre gemileri ile on bin küffârları giriftâr-ı bend-i hicrân olup bizzât serdâr olan kıral-ı dâllin veled-i pelîd-i nâ-pâki esîr olup sekiz bin küffâr dahi cânın dâr-ı cahîme salup cümle guzât mansûr [u] muzaffer ve şâd [u] handân azm-i Arabistân deyüp bâdbânların küşâde edüp giderken İslâmbol Silivrisin ve kal'a-i Florunya ve kal'a-i Kumburgos'ı ve niçe kurâ ve kasabâtları nehb ü gâret ederek Şâm Tarabulusu'na, andan Şâm'a dâhil oldular. (s.33)

Muhâsara-i sâlis-i kal'a-i Kostantîn: Hicret'in toksan ikinci senesinde yine Benî Ümeyye halîfelerinden Süleymân bin Abdullâh [Abdülmelik] fermanıyla kız karındaşı oğlu Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri karadan seksen yedi bin asker ile İslâmbol'u muhâsara edüp kara câniblerin ve Galata tarafların yakup yıkup bu kadar mâl-ı ganâyim alup bilâ-feth avdet edüp Boğazhisâr'dan yine karşı Anadolu câniblerine ubûr edüp Sinop kal'asının muhâsara edüp andan sulh ile mâl-i firâvân alup andan Kastamonu'yu muhâsara edüp min indillâh anın dahi fethi müyesser olmayup Şâm'a geldiler. (s. 33-34)

Muhâsara-i râbi'-i Mahmiyye-i Kostantîniyye: Yine Âl-i Emeviyyûn'dan mezbûr Süleymân bin Abdullâh yine kızkarındaşı oğlu Ömer ibn Abdül'azîz hazretlerini serdâr-ı mu'azzam edüp Hicret'in toksan yedi yılında yüz yigirmi bin askerle karadan seksen bin asker ile üç yüz pâre gemi deryâdan İslâmbol üzre sefer edüp ol sene Bursa nevâhîlerinde Aydınçık nâmında Belkîs Ana şehrinde kışlayup evvelbahârda İslâmbol'u muhâsara edüp tarafeyne azîm kaht [u] galâ olup [21a] derûn-ı kal'ada olan küffâr derûnundan çıkan necâsetlerin yedi. Taşrada guzât-ı

müslimîn ot otlayup Kâğızhâne çayırın kuru bayır edüp âhir bî-feth avdet edüp Şâm'a geldiler. (s.34)

Muhâsara-i hâmis-i sûr-ı Kostantıniyye: Ba'de hicreti'n-nebeviyye bi'z-zâ[t] Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri sene 100 [/718-19] târîhinde halîfe-i Şâm iken yüz bin asker ile berren ve bahren İslâmbol'a gelüp Karadeniz Boğazı'ndan Galata cânibine ubûr edüp Galata kal'asın amân vermeyüp feth edüp Galata burnunda Kurşumlu Mahzen nâm câmi'i binâ etdi. Ve Galata içre Arab câmi'i nâmıyla ma'rûf olan câmi'i binâ etdüğüçün Arab Câmi'i derler, kiblelesi gayet dürüstür.

Ve Galata kal'asının ensesinde evc-i âsumâna ser çekmiş bir kulle-i serâmed binâ edüp ismini Medânetü'l-kahr kodı. İslâmbol tekuruyla bilâhire ol ahd üzre sulh etdi kim İslâmbol'un Eğrikapusu ve Edirnekapusu ve Sultân Selîm dağından Zeyrekbaşı dağına andan Unkapanı'na, andan tâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârîkapusu'na varınca ümmet-i Muhammed girüp sâkin olalar. Ve Aşağı Mustafâ Paşa çârsüsünde Gül Câmi'i binâ edüp Sirkeci tekyesini mahkeme-i şer'-i mübîn edüp bir mahalle dahi Yedikulle kurbünde Kocamustafâpaşa yaylasına koyup bu ahd [ü] mîsâk üzre tekur-ı bî-nûr sulhu kabûl edüp beher sene ellîşer bin altun harâc vermeğe ta'ahhüd edüp bu şart üzre akd-i sulh olup ber-vech-i pîşin üç yıllık harâcı alup Ömer ibn Abdül'azîz bir sene Galata'da meştâ edüp muhâfazada kalan ümmet-i Muhammed'lerin cemî'i ma'ûnetlerin görüp Süleymân bin Abdülmelik'i Galata kal'asında serdâr bırağup Mesleme'yi kendüye başvezîr edüp tekfurdan üç yüz pâre gemi imdâd alup kendü gemileri ile cümle beş yüz pâre gemi ile cânib-i Arabistân'a giderken Boğaz'dan taşra Akdeniz sâhilinde Kazdağı nâm mahallere vardıkda meğer İspanya küffârından İslâmbol tekuruna üç yüz pâre gemi imdâda giderken bunlara Kazdağı nâm mahalde râst gelüp ceng-i azîm edüp küffâr mağlûp olacak mahalde gerü İslâmbol tekurundan dahi yüz pâre gemi imdâd yetişüp asker-i İslâm iki kat dinc-â-dinc küffârın ortasında kalup bir neberd-i azîm olup semâda cümle kerrûbiyânlar reşk etdiler.

Âhirü'l-emr küffâr yine mağlûp olmak sadedinde iken eyyâm muhâlif olup cümle ehl-i İslâm ve cümle küffâr-ı sâhib-esnâm keştîleri ile karaya düşünce azamet-i Hudâ Arab'ın mahâret-i azîmi karada olmağile ol gece kurâ ve kasabâtları nehb ü gâret edüp üç bin mikdârı at ve katır ve himâr bulup subh-ı sâdik oldukda gemilerden karaya düşmüş, pâymâl-i rimâl olmuş ac u zâc olup şaşmış, küffâr-ı hâksâr içre aç kurd gibi Arab hayyâlleri girüp yedi sâ'atde yigirmi üç bin kâfiri pây-

beste ve dil-haste edüp esîr etdiler. Ve gark olan gemilerinden ol kadar mâl-ı hazâyinler aldılar kim hisâbın muhtesib-i Bârî bilür.

Ve dendân-ı tîğdan geçen küffâr-ı hâksârın hâlâ küştelerinin üstühânları püşte püşte olup yatırlar. Hâlâ Ömer Kırdığı Yurdu {derler. Meşhûr-ı âfâk bir vâdîdir}.

Ve {anda} kâmil üç gün üç gece ol mahalde ceng-i sultânî olup yine İslâmbol tekurunun ammisi oğlu Mihayil-i la'în ve yetmiş kapudan boybeğleri ve kâfir segleri ve İspanya'dan imdâda gelen Firendize nâm kıralzâde üç yüz pâre geminin üç yüz kapudaniyla esîr olup bakıyetü's-seyfi leb-i deryaya varınca kova kıra esîr edüp iki yüz pâre gemileri sağ bulunup iki yüzü pâre pâre ve gark-ı âb olup asker-i İslâm gemilerinden dahi yüz elli pâre gemi pârelenüp ve gark-ı deryâ olup yigirmi gün sâhil-i bahrde asker-i İslâm gemileri ta'mîr ü termîm edüp kendü keştîleri ile ganîmet olan kâfir gemileri ile cümle yedi yüz pâre gemiye mâlik olup ve yigirmi üç bin esîr peydâ edüp sâ'ir helâk olan gemilerin cümle mühimmât [ü] levâzımâtların sağ gemilere leb-ber-leb edüp sâlimîn ü gânimîn Sayda kal'asına bu kadar mâl-ı ganâyimle vâsıl olup cümle Şâm askeri ihtiyâcdan berî oldular. Bu gazâ-yı ekber bir târîhde olmamıştır.

Ba'dehu Ömer ibn Abdül'azîz Şâm'a geldükde üç yıldan sonra İslâmbol'da serdâr nasb etdüğü Süleymân bin Abdülmelik'i Şâm'a getirüp yerine Ebü'l-Âl serdâr olup Galata'da Hırkîl ile hüsn-i ülfet edemeyüp küffâr ile mâbeynlerinde hayli ihtilâl oldu. Ömer ibn Abdül'azîz'e arz eylediler. Âhirü'l-emr. [21b] (s.34)

Muhâsara-i sâdis-i Kostantiniyye: Hicret-i Habîb-i Hudâ'nın yüz altmış senesinde Mervân ibn el-Hakem yüz elli bin cünûd-ı müslimân ile ve bin pâre merâkibler ile İslâmbol'u muhâsara edüp altı ayda kuvvet-i bâzû ile Hırkîl oğlu Sundura nâm kıralın destinden bâ-sulh feth edüp mukaddemâ muhâfazada kalan ümmet-i Muhammed'e takviyet için Cübbealîkapusu'ndan içeri üç mahalle âdem ve bir câmi' inşâ ve bir kadı-yı sâhib-i münşâ koyup beher sene küffâr beş yüz bin Tâkyânûsî altun vermeğe ta'ahhüd edüp Mervân ibn el-Hakem Şâm'a avdet eyledi. (s.34-35)

Muhâsara-i sâbi'-i Kostantiniyye: Mervân'ın sulhundan yetmiş dörd sene ubûr edüp hicret-i nebeviyye'nin iki yüz otuz tokuzunda hulefâ-yı Benî Abbâs'dan Yahyâ bin Alî halîfe iken elli bin âdem ile Malatıyye'yi feth edüp andan İslâmbol'a

gelüp kal'asına aslâ bakmayup cânib-i erba'asın nehb [ü] gâret edüp yigirmi bin küffârî dendân-ı tîğ-ı bidirîğdan geçirüp vilâyet-i Harrân'a geldi. (s.35)

Muhâsara-i sâmin-i Belde-i Kostantıniyye: Yahyâ ibn Alî muhâsarasından on altı sene mürûr edince Yahyâ merhûm olup Hicret'in iki yüz elli beşinde [/868-69] İslâmbol tekuru Hırkîl mürd olup İlyana nâm oğlu İslâmbol kıralı iken Bağdâd-ı behişt-âbâd'dan Hârûnu'r-Reşîd yüz elli bin asker ile İslâmbol'u muhâsara edüp âhir bilâ-feth avdet müşkildir deyü sulha terğîb edüp İslâmbol içre kıraldan bir sığır derisi yer isteyüp İlya[na] Kıral ricâsın kabûl edüp Hârûnu'r-Reşîd sığır derisini incecik dildirüp mukaddemâ Ömer ibn Abdül'azîz asrında Kocamustafâpaşa semtinde kalan bir mahalle Sahâbe-i kirâmın cânib-i erba'asına {mezkûr sığır derisi dilimi cirminde} metânet üzre bir kal'a-i kavî inşâ edüp içine dahi asker ve me'kûlât [ü] meşrûbâtların koyup beher sene elli bin filori harâc ve on yıllık pîşîn harâc alup bu yüzden akd-i sulh edüp Hârûnu'r-Reşîd Bağdâd'[a] müteveccih oldu. (s. 35)

Vakâyi'ât-ı azîme ve âlâm-ı şedâyid-i gamîmeyi beyân eder: Ol zamân kim Ömer ibn Abdül'azîz asrında Galata kal'ası ve İslâmbol'un nısfı bâ-sulh feth olup Sahâbe-i güzînden ve Erbâb-ı Soffa ve Muhâcirîn [ü] Ensârdan ve Tebe'-i tâbî'n-i müctehidînden Mesleme hazretleri ile yigirmi bin mikdârî âdem kalup bi-emrillâhi Ta'âlâ evlâd-ı evlâdları ol kadar tenâsül bulup mu'ammer oldular kim Kostantîn keferesine galebe eder oldular. Hârûnu'r-Reşîd muhasarasına gelince bu Ashâb-ı güzînin {İslâmbol içre} devletleri yüz elli beş sene oldu. Âhir Hârûnu'r-Reşîd ba'de'l-muhâsara Bağdâd'a varup sâkin olunca beri tarafda İslâmbol kıral-ı dâlli cemî'i bîtrîk ve kıssîs ruhbânların bir yere cem' edüp {eydir}:

"Şehrimiz içre kırk elli bin Arab askeri tenâsül bulup gündün güne ziyâde olup hadlerinden hâric evza' [u] etvâr etmeğe başladılar. Ve anların bunda sâkin olmaları sebebiyle bir kaç kerre muhâsaralar çeküp bu kadar mâl-ı hazâyinden ayrıldığıımızdan mâ'adâ her bâr bir alay ârsız, cebbâr kavmin zulm [ü] te'addîlerinden bu şehir içre huzûr edemez olduk. Bunlara bir tedârük görmek gereksiz" deyü İlyana Kıral fermân edince ba'zı mest [ü] medhûş-ı bâde-nûş kefer ve fecereler şarâb-ı bî-hicâb kıvâmıyla,

"Hemân cümle Arab kavmin bir gecede kırup ellerinden halâs olup şehrimiz emîn olur" dediler.

Ba'zı âkıbet-endîş munsıf keferecikler; "Gerçi biz bunları bunda kırarız ammâ anlar dahi Haleb ve Şâm'da rehin olan kıralzâdelerimiz ve bu kadar yüz bin üsârâlarımız kırarlar" deyü cevâb edince yine ba'zı melâ'în,

"Bire Arab kavmi içre tefrika girüp Halîfe Osmân'ı şehîd etdiler. Ve Alî ile Â'îşe anaları nehr-i Furâd kenârında Ca'ber kal'ası dibinde ceng-i azîm edüp tarafeynden yigirmi bin âdemleri şehîd oldu. Ve yakın zamânda Muhammed'in kızı oğlu İmâm Hüseyin'i Kerbelâ'da Yezîd kırk elli bin âdem ile susuzlukdan ve açlıktan ba'zısın kılıç ile kırup şehîd etdiler. Hâlâ anların içine tefrika düşüp bu gûne fetretler vâkı' olup anların bugün de başların kaşımağa dermânları yokdur. Hemân fırsat ganîmetdir Kostantınıyye'miz içre olan Arab-ı Urbân'ı kırup âsûde-hâl olalım" deyü bir alay müşrikin bu sû'-i tedbîri hüsn-i tedbîr görüp hicretin iki yüz elli altısında niçe kerre yüz bin küffâr-ı hâksâr ale'l-gafle gulû-yı âm edüp herkes halvethânesinde tâ'at [u] ibâdâta meşgûl iken İslâmbol ve Galata'da olan ümmet-i Muhammed [22a] içre bir gırîv [ü] feryâd-ı Allâh Allâh kopup herkes ahâlî-i mahallesiyle bir yere cem' olup ceng-i azîm edüp küffârı kırup şehîd olurlardı.

Âhir gulû-yı âmma muhâlefet kuvvet-i hatâdandır, deyü herkes İslâmbol içre akrabâ ve ta'allukâtları ile fırka fırka ceng ederek pârekende ve perîşân olup bir fırkası Emînönü'ne gelüp Arz-ı Mukaddes türâbına düşüp Üsküdar'a geçmek sadedinde iken bir alay küffâr-ı dûzah-karâr bu ibâdullâhı cümle şehîd edüp hâk-i mezelletde rimâl-i türâb üzre bıraktılar. Hâlâ ol kân-ı şühedâya Şehîdkapusu derler.

Ve niçe bin ibâdullâhı Cübbealîkapusu kurbünde kırup şehîd edüp cesed-i latîfleri hâk-âlûd olup âsûde oldular. Ve bir fırkası dahi Yedikulle kurbünd[e] Kocamustafâpaşa mahallinde Hârûnu'r-Reşîd'in bir sığır postu dilimi cirminde binâ etdüğü kal'a içre ümmet-i Muhammed mahsûr olup üç gün üç gece neberd-i azîm edüp âhir-i kâr bunlar dahi cümle hürr-i şehîd oldular. Ve ibâdullâhın niçe bini İslâmbol içre ba'zı câ-yı menâs zann etdükleri yere giderken küffâr-ı bed-girdâr bunları buldukları yerde şehîd etdiler.

Hâlâ İslâmbol içre Sarrâchâne kurbünde ve Kesegen Dede kurbünde ve Kahriyye ve Fethiyye râhları üzre ve Şehzâde câmi'i haremi içre ve Zeyrekbaşı semtinde ve Unkapanı cenbinde ve ekseriya yeniçeriyânın yeni odaları içinde ba'zı mezârlar vardır kim her köşede parmaklık çevrilmiş merkadler vardır ve ba'zı köşelerde sedler üzre mezârlar vardır, cümlesi anlar ol asırda şehîd olan Sahâbe-i

kirâm ve evlâd-ı zevi'l-ihtirâm ve ehl [ü] iyâlleridir kim anlardan bir cân halâs olmamıştır.

Ammâ Galata'da olan ümmet-i Muhammed cümle yigirmi üç bin bahâdır-ı nâmdâr asker idi. Var kuvveti bâzûya getirüp yedi gün yedi gece ceng-i Muhammed-i Arabî edüp yedi kerre küffâr üzre galebeler edüp şebhûnlar edüp âhir serdârları olan Muhammed Zü'l-hayâl bir sâhib-i şecî' nâmdâr serdâr iken şehîd olup cümle guzâtın perr ü bâlleri şikest olup bir yerden dahi imdâd gelmemek ile yedi gün dahi cenge tâkat getirüp sekizinci gün küffâr Galata kal'asının câ-be-câ münhedim olan yerlerinden yürüyüşler edüp cümle ibâdullâhı şehd-i şehâdet ile şehîd etdiler.

Bu ceng-i azîmde gerçi yigirmi üç bin âdem câm-ı şehâdeti nûş etdiler, ammâ yedi gün yedi gecede yüz binden mütecâviz küffâr-ı dûzah-karâr dendân-ı tîğdan ve rumh-ı sinândan geçdiğinden mâ'adâ Galata cenginde bizzât kıralları olan İlyana nâm mel'ûn kırk vezîriyle ve anası Aliya ile ve yedi yüz tabl [u] nâkûs beğleri ve cehennem segleri ile cümle katl olup şehir-i Kostantîn bî-kıral kalup her taraftan birer kıral hurûc edüp İslâmbol içre kırallık için bir fetret [ve] isyân [u] tuğyân olup cümle küffâr birbirlerine eyle kılıç urdular kim yedi günde yüz yetmiş bin küffâr-ı cân-ber cehenneme gitdikleri kendi tevârihlerinde mastûrdur kim "Ervâh-ı Arab bizi kırdı" derler. Meşhûr [u] mahrûrdur.

Bu ceng esnâsında Kayser Hırkîl'in kızı evlâdlarından Grando Mihâl, Frengistân'dan gelmiş idi. Anı kıral etdükleri gün hikmet-i Hudâ İmâm Hüseyin evlâdlarından Seyyid Baba Ca'fer Sultân ve Veys el-Karanî hazretlerinin hulefâlarından Şeyh Maksûd hazretleri üç yüz fukarâsıyla ve üç yüz tevâbi'yle Baba Ca'fer Sultân, Hârûnu'r-Reşîd tarafından elçilik ile İslâmbol'a dâhil olup yeni kıral olan Grando Mihâl'e buluşup nâmelerin verüp cevâbnâme kıralın mefhûmu olup Baba Ca'fer Sultân'a ve Şeyh Maksûd Sultân'a hadden efzûn i'zâz [ü] ikrâm edüp bir sarây-ı âlî tathîr etdirüp anda meks ederler. Şeyh Maksûd görse kim İslâmbol içre niçe bin şühedâ yedi günden berü ter ü tâze pâymâl-i rimâl olup yatırlar. Ahvâl-i cidâlin haber-i sıhhatin alup derhâl kıralla gelüp bir hayli kelîmât edüp kıral Şeyh Maksûd'un maksûd [u] merâmı zamîrinden anlayup,

"Cümle şühedâlarımızı âyîniniz üzre defn edün" deyü izin verüp Şeyh Maksûd maksûd [u] murâdına erüp derhâl kendünün üç yüz fukarâsı ve üç yüz Baba Ca'fer Sultân tevâbi'yle kazma ve çapalar peydâ edüp İslâmbol içre ne kadar bin

şehîdler var ise cümlesin şehîd oldukları mekânlarda defn eder. Ve Kocamustafâpaşa mahallinde üç bin Sahâbeyi defn eder.

Ve niçe bin mevtâları kayıklar ile İslâmbol'un şimâlî cânibinde [22b] medfen-i kadîm olan Tershâne ardı demek ile ma'rûf cebbâne-i kadîmde kehf-i azîmler ve tâk-ı kadîmler içre Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri asrından berü niçe bin sahâbe-i kirâm İslâmbol ve Galata'dan cümle ol mezâristânda medfûnlar idi. Şeyh Maksûd dahi kayıklarla cümle şühedâyı bu garâfe-i kadîmde defn edüp Şeyh Maksûd cümle mevtâyı maksûdlarına vâsıl edüp Şeyh Maksûd bu mezâristânın içinde bir azîm seng-i hârâ üzre celî hat ile mübârek dest-i hatları olmak üzre râyegân u ayân bir manzûm hattır kim böyle tahrîr olunmuşdur. Beyt:

Bunlar anlardır ki gelüp gitdiler

Gelüben işbu fenâda nitdiler

Geldiler ve gitdiler ve yetdiler

Âkıbet dâr-ı bekâya gitdiler.

Bu gûne meşhûr-ı âfâk bir hatt-ı garîbdir kim Rûm ve Arab ve Acem'den niçe bin seyyâh-ı âlem gelüp bu cebbâne-i kadîmi ziyâret edüp bu hat için ba'zı ârifân cifrdır derler, ba'zılar rumûz [u] künûzdur deyü ol mahalde olan şeddâdî binâlara Ferhâdî külünkler urup defîne çıkarmak kaydında olup helâk olanlar dahi anda medfûndur. Ammâ ba'zı sulehâ-yı ümmetden kimesneler leyle-i cum'ada pâbürehne olup sûre-i Tekâsür tilâvet ederek gelüp ziyâret ederler. Zîrâ bu mahalde Sahâbe-i kirâmdan ve şühedâ-yı izâmdan niçe bin Muhâcirîn [u] Ensârdan kimesneler medfûndur. Ve beyne'l-ulemâ efvâh-ı nâsda şâyi'dir kim,

"Bu İslâmbol'un şimâl cânibinde Halîc-aşırı olan mezâristânda bir deliğinden bin bir Muhammed isimli kâse-i ser çıka" deyü meşhûr-ı âfâkdır. Zîrâ bu cebbâne üzre niçe bin kerre leyle-i kadirlerde nûr yağduğun niçe bin sulehâ-yı ümmetden kimesneler müşâhede etmişlerdir kim ol mahalli ziyâret etmeden hâlî olmamak gerekdir.

Netîce-i kelâm, Şeyh Maksûd hazretleri yedi günde İslâmbol içre cemî'i şühedâyı defn edüp hikmet-i Hudâ Hârûnu'r-Reşîd tarafından elçilik ile gelen Seyyid Baba Ca'fer Sultân gazûb u dilâzâr er olmağile Kıral Grando Mihâl ile hüsn-i ülfet etmeyüp mesmûmen şehîd olup Baba Ca'fer kırala şetm etdüğüçün kıral âzürde-dil olmağile Şeyh Maksûd'a fermân edüp Baba Ca'fer'i kâfirlerin

mahpûshânesi olan yere defn etdirdi kim cemî'i mücrim, mahpûs, kâtil, medyûn küffârlar Baba Ca'fer'e şetm edeler. İlâhâze'l-ân Zindân kulesi içinde Seyyid Baba Ca'fer Sultân medfûndur. Ammâ hamd-i Hudâ İslâmbol'un fethi müyesser olup yine zindân-ı medyûn olup ziyâretgâh olmuştur. Ve bend-i zindândan halâs olanlar tasadduk nezerâtlar verüp kâfirlerin beddu'alarına karşılık cümle halâs olanlar hayr du'â ederler bir ziyâretgâhdır.

Ba'dehu Şeyh Maksûd'un hüsn-i hulkundan ve hulvü'l-keâmından ve dînleri uğuruna şühedâların defn etdi deyü şeyhden {kral} haz edüp Baba Ca'fer ile gelen nâmelerin cevâbının me'âl-i muhassılın kendü nâmelerine tahrîr edüp niçe bin Tâkyânûsî eşrefi ile mu'azzez ü mükerrrem Şeyh Maksûd'u Bağdâd'da Hârûnu'r-Reşîd'e irsâl eyledi. (s. 35-36)

Muhâsara-i tasi'-i Makdonya-yı Kostantniyye: Bâlâda tahrîr olunan hâdise-i kübrâ[dan] bir sene ubûr edüp üçüncü senesinde yine Hârûnu'r-Reşîd hûn-ı Ashâb-ı güzîni Rûm kâfirlerinden taleb etmek için yer götürmez deryâ-misâl asker ile Bağdâd-ı dâd-âbâddan hurûc edüp kat'-ı menâzil ederek kal'a-i Malatıyye'ye gelüp Ca'fer Gâzî kim Seyyid Battâl'dır, Hârûnu'r-Reşîd anı yüz yetmiş bin cüyûş-ı muvahhidîn ile Kostantniyye üzre talî'a-ı asker edüp Battâl Gâzî Rûm'a gitmede. Hârûnu'r-Reşîd dahi akîb-i askere kafâdâr dündâr olup menâzil kat' ederek İslâmbol'un boğazın alup gelen gemileri ahz [ü] kabz edüp cümle asker ile karşı İslâmbol tarafına geçüp cânib-i erba'ayı nehb [ü] gâret ederek İslâmbol'u muhâsara edüp mahsûr olan küffâra zâd [ü] zevâd(a) gelmemek ile cümlesi cû'undan amân ile taşra çıkınca Hârûn küffâra aslâ amân vermeyüp Seyyid Battâl Gâzî bunlara bir kılıç urmuşdur kim yine küffârın tevârîhleri üzre üç kerre yüz bin küffâr seyfi âteş-tâbdan geçdi ve yetmiş bin esîr nüfûs-ı müte'addid cân kayd [ü] bend olup guzât-ı müslimîn ol kadar mâl [u] menâl ile muğtenim olup götürmede âciz olup âhir bin pâre gemiye bu kadar mâl-ı hazâyini mâl-â-mâl edüp Haleb İskenderûnu'na gönderdiler. Ol mahalde Tekur Yağfûr-ı bî-nûr kıral-ı dâll idi, dest-ber-kafâ la'în esîr olup der-akab emîrül-mü'minîn önüne getirüp ol ân halîfe amân vermeyüp kıralı Ayasofya çanlığına berdâr [23a] etdiler. Ve cümle asâkir-i İslâm mâl-ı ganâyimle diyâr-ı Bağdâd'a gitdiler.

Ba'dehu şehr-i Kostantîn yedi sene mu'attal yatup âhir salb olunan Yağfûr kıralın bir küçük veled-i nâ-pâki tâ'ife-i Freng-i pür-reng ile iştirâk-i sevî üzre şehr-i Kostantîn'i zabt edüp ismine Kanator Kıral derlerdi, kendüsi İslâmbol'a müstevlâ

oldu. Ciniviz Frengi Galata'nın nısfına mâlik oldu. Ve İspanya nısfına kıral olup devletleri günden güne nizâm [u] intizâm bulup Ciniviz küffârı Karadeniz sâhilinden tâ cezîre-i Kırım'a ve kal'a-i Azağ'a varınca bin yedi yüz pâre kal'aya mâlik olup Galata'yı taht edindi.

Bu Kanator veled-i Yağfûr yetmiş sene mu'ammer olup İslâmbol'u ol kadar ma'mûr etdi kim Yûnâniyân bu Kanator'a Kostantîn-i Sâni dediler. Ba'dehu ömrü defteri dürülüp nâra yandı. Bilâ veled fevt olmak ile kayâsıraların devleti bunda inkırâz bulup cümlesinin devletleri (---) sene olup (---) nefer kayâsıralardır.

Ve Yûnâniyânın Yanvan Tevârîhi'nde cümle kayâsıraların neseb-i bî-nefesleri böyle mastûrdur. Evvelâ Kanator Kıral ve İlya ve Hırkîl veled-i İstifan veled-i Sanayil veled-i Kostantîn veled-i Yorgi veled-i Hırkîl Miğal veled-i İlyanın veled-i Kostantîn veled-i Kiriş Mihâl veled-i Tiryandafil veled-i İlyan veled-i İstifan veled-i Mihayil veled-i Kanator Miğal veled-i Pozantin veled-i Amlâk veled-i İlyangur veled-i Filorin veled-i Pozantin veled-i Yanko ibn Mâdyân veled-i Amlâk veled-i İrem veled-i Avz bin Sâm bin Nûh aleyhi's-selâm'dır. Rivâyât-i Kurtubî böyle îrâd eyleyüp Târîh-i Yanvan'a mutâbık gelmiştir.

Bu hakîr-i pür-taksîrin dükkânlarında zergerlik eder keferi Simyon, Yanvan Târîhi'n okudukca istimâ' edüp hâtır-nişânımız idi. Zîrâ anlar ile âlem-i sabâvetden beri ülfetimiz sebebiyle ve reşîd ü necîb olmamız cihetiyle fesâhat [ü] belâgat üzre lisân-ı Yûnânî ve lisân-ı Latini anlardım. Ve hakîr Simyon'a Şâhidî Lügati'n okudurdum. O bize Aleksandra ya'nî İskender-i Zülkarneyn Târîhi'n okudurdu. İskender Târîhi'nde dahi Rûm kayâsıralarının ecdâdı Amlâk'a ve Sâm'a ve Hazret-i Nûh'a müntehîdir *ve's-selâm*.

Netîce-i kelâm Kanator Kıral'da kayâsıralar munkarız oldukdan sonra devletleri helc ü melc kendüleri maraz-ı felc ile derd-i belâ ve renc-i anâ çekerek kal'a-i Kostantîne niçe güne batâlise ve tekur ve papa ve ladikalar gelüp tâ hicretin sene 699 [1299-1300] târîhinde evvelen Osmân lafzı târîh olup Âl-i Osmân zuhûr edince (---) sene dest-i küffârda Kostantîn şehri ma'mûr [u] âbâdan olup Âl-i Osmân dahi İslâmbol'un feth [u] teshîrine ihtimâm-ı bezl-i himmet edüp Sultân Alâeddîn-i Selçûkiyân ta'lîmiyle ibtidâ İslâmbol'un cânib-i erba'asın feth [u] fütûh etmeğe ihtimâm etdiler. (s.37)

Evvelâ sebep-i te'lîf-i müsevvedât-ı kitâb ve bâ'is-i tasnif müstetâb olan kilik-i cevâhir-gûy bu vech ile inşâ ve imlâ kıldı kim sebep-i hâdis-i tahrîr-i sulûf [u]

sunûf add olunan mecmu‘a-1 dil-küşây bu tarîkile kitâbet eyledi kim müverrihân-11 Rûm ve nükte-perdâzân-1 zevi'l-mefhûm ki, âyet:

ومامنا الآله مقام معلوم

nass-1 şerifi mücebince:

İbtidâ rû-yı arzda makâm edinen Âdem-i Safî'dir. Andan evlâd-1 evlâdı münteşir olup vech-i arza benî âdem müstevlî oldu. Ammâ esnâf-1 ümem için cemî‘i elsine-i muhtelif müverrihleri ihtilâfât-1 kesîre etmişlerdir. Ammâ sükkânân-1 kavm-i Rûm ve ecnâs-1 mütenevvi‘a-1 ân merzibûm bi-tedbîri Hayyî'l-Kayyûm fermâniyla aslında kavm-i Rûm, Ays bin İshâk evlâdlarındandır. Ammâ kav-1-i sahîh Yâfes'e münteşir olup Ays'ın ceddidir kim cümle tâ‘ife-i Ervâm andan münteşir olup bir şecî‘ ve pâk-i‘tikâd salâbet ü mehâbet sâhibi olmuşlardır, kim diyâr-1 Rûm'a kadem basan ibtidâ Âl-i Selçûkiyân'dır kim sene 476 [/1083-84] târihinde ümerâ-i Dânişmendiyye ile yek-dil yek-çihet olup Malatıyye ve Kayseriyye ve Alâiyye ve Antâkiyye ve Karaman Konya diyârların kayser-i Rûm Yûnâniyânlar elinden alup müstakil pâdişâh oldular. Ammâ ibtidâ tulû‘ları Mâveraü'n-nehir'dendir.

Ba‘de Hicreti'n-Nebeviyye sene 600 [/1203-04] târihinde Âl-i Selçûkiyân inkırâz-1 nesl bulup Tûrân-zemîn vilâyetinde Mâhân şehri beğlerinden Süleymân Şâh ve Ertuğrul Beğ Rûm diyârına [23b] Selçûkiyândan Sultân Alâeddîn'e Ertuğrul toğrulup gelüp beğ iken Alâeddîn ümerâlarından olup etrâf [u] eknâfda niçe feth [u] fütühât edüp Sultân Alâeddîn merhûm olıcak cümle a‘yân-1 vilâyetin re‘y [ü] tedbîrleri ile Erduğrul müstakil beğ oldu. Sâhib-i hutbe olup sikke sâhibi olmadan Söğüdcük nâm şehirde merhûm olup andan oğlu Osmân, evvelen Osmân lafzı târihinde müstakillen sikke ve hutbe sâhibi müstakil pâdişâh olup ibtidâ hutbeyi Tursun Fakîh nâm imâm-1 hümâm Osmân Beğ nâmına okudu. Ba‘dehu Osmâncık Anadolu vilâyeti itlâk olunan diyâr-1 Germiyan [ve] Karaman-1 Rûm'a ümmet-i Muhammed velvele-ârâ müstevlî olup şa‘şa‘a saldılar.

Andan oğlu Orhân Gâzî müstakil beğ oldu. Bunların zamân-1 sa‘âdetlerinde yetmiş yedi kibâr-1 evliyâullâh alem-i Resûlullâh tahtında hâzır olup himmetleri ile niçe bin feth [u] fütühâtlar etdiler. Yine bunların zamân-1 hilâfetinde cedd-i izâmımız Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretleri Horasân'dan halîfesi olan Hacı Bektaş-1 Velî'yi üç yüz fukarâsıyla sâhib-i seccâde edüp def ü kudüm ve alem ü çırâğ verüp "Var Orhân Beğ ile Rûm fâtihi ol ya Bektaş" deyü nefes edüp Hacı

Bektaş-ı Velî üç yüz er ile Horasân'dan Orhân Gâzî'ye gelüp mülâkât olduğu gibi Bursa üstüne gelüp feth etdiler.

Ve andan Kostantiniyye fethine mübâşeret edüp sene (---) târîhinde Gâzî Süleymân Beğ ibn Orhân Gâzî'yi yetmiş kibâr-ı evliyânın ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin izni ve re'y [ü] tedbîriyle Süleymân Beğ, Kara Mürsel ve Kara Koca ve Kara Foça ve Kara Mürsel ve Kara Yalova ve Kara Biga ve Kara Sığla nâm kırk kara nâm bahâdirân ile yek-dil, yek-cihet olup Kara Ece Ya'kûb Kapudağı nâm yerlerde sâhili bahrde niçe keştîler feth edüp ve ba'zı sığır derisinden tulum salları inşa edüp cümle kırk kişi salları ile deryâyı ubûr edüp hâk-i Rûm'a kadem basup bism-i İlâh ile gülbâng-i Muhammedî çeküp gemilerden atların çıkarup cânib-i erba'ayı nehb [ü] gâret ederek yevm-i cum'ada İpsala kal'asının feth edüp cum'a salâsın anda edâ etdikleriyçün ibtidâ salâdan galat İpsala derler.

Andan ılgar ile Gelibolu kal'asının demir kapusuna Süleymân Şâh Bismillâh deyüp el urup bi-emrillâh Gelibolu kal'asının fethi *Bismillâhi'rrahmâni'r-rahîm*'dir.

Andan ılgar ile Tekirdağı ve İslâmbol kurbünde tâ Silivri kal'asına varınca mezkûr kırk kişi şebhûnlar edüp bu kadar mâl-ı ganâyim [ve] üsârâlar alup ve niçe yolların ahvâline vâkîf olup mansûr [u] muzaffer yedi günden yine kelekler ile karşı Kapudağı nâm mahalle ubûr edüp bu kadar mâl-ı ganâyim ile şehir-i Bursa'ya dâhil olup cümle asker-i İslâmın demâğına lezzet hâsıl olup niçe kerre gemilerle Rûm tarafına geçüp niçe yüz kurâ ve kasabât ve kılâ'lar feth [u] fütûh edüp her bâr İslâmbol'un cânib-i erba'asın gâret ü alan tâlân kâfirlerin nâlân [u] giryân ve esîr-i bend-i hicrân edüp anlara mukâbil bir düşman gelmek ihtimâlleri yok idi. Ve şikâr etdikleri dûtîze ve bâkire duhterleri akd-i nikâh ile merbût edüp tenâsül buldular.

Andan sene (---) târîhinde Gâzî Hudâvendigâr halîfe olup müstakillen Rûm diyârına deryâ-misâl asker çeküp mukaddemâ Alâeddîn Sultân'ın ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin nasîhatıyla Kostantiniyye'yi feth etmek için cânib-i erba'asın evvel feth etmeğe Gâzî Murâd-ı Evvel cüyûş-ı Muhammedî ile sene (---) târîhinde bizzât Gâzî Hudâvendigâr Gâzî Murâd-ı Evvel'dir, Edirne kal'asın İdrivne tekuru elinden feth edüp kabza-i teshîre alup cümle Anadolu'da ümmet-i Muhammed Edirne câniblerinde mâl-â-mâl olup İslâmbol'dan taşra küffâr-ı hâk-sâr çıkamaz oldu. Ammâ bi-takdîri Hallâk-ı âlem Gâzî Hudâvendigâr yedi kerre yüz bin küffâr-ı hâksâr ile Rûmeli hâkinde ve Vuçitrin kal'ası dâmeninde Kosova nâm sahrâda küffâr ile ceng edüp yedi kerre yüz bin küffâr münhedim olup cümlesi dendân-ı tîğ-

1 âteş-tâbdan geçüp Gâzî Hudâvendigâr hamd-i Hudâ ederek lâşe-i küffâr-ı dûzah-
karârları seyr [ü] temâşâ ederken lâşeler içinden Vilaşkobla nâm kâfir elinde tîğ-ı
Dahhâkdan nişân verir bir bıçağıle Gâzî Hudâvendigâr'ı urup şehîd eyleyüp ol
mel'ûnu dahi anda pâre pâre edüp guzât-ı müslimîn bî-hisâb mâl-ı ganâyimle
mansûr [u] muzaffer Edirne'ye gelüp Yıldırım Bâyezîd Hân taht-nişîn [24a]
müstakil pâdişâh olup etrâf-ı kâfiristâna Yıldırım Hân yıldırım gibi şakiyup
babasının intikâmın almağıçün diyâr-ı deyr-i küffâristâna kılıç urup (---) sene
târîhinde, (s.37-38)

Muhâsara-i âşir-i medîne-i Kostantiniyye berâ-yı tedbîr-i Yıldırım Hân:

Edne'l-arz olan taht-ı sâni Edirne'den Yıldırım Bâyezîd Hân yüz bin deryâ-misâl
asker-i bî-pâyân ile İslâmbol'u yedi ay muhâsara edüp âhir küffâr-ı bed-girdâr

"Amân ey Yıldırım Hân murâdınız üzre sulh edelim" deyü derûn-ı dilden
tekur-ı la'în sulha tâlib [ü] râğib olup beher sene ikişer kerre yüz bin altun harâc
vermeğı kabûl etdiler. Yıldırım Hân bu sulhu kabûl etmeyüp kadîm-i eyyâmda
Ömer ibn Abdül'azîz fethinde ve Hârûnu'r-Reşîd asrındaki gibi Galata ve İslâmbol
kal'asının nısfında ke'l-evvel ümmet-i Muhammed sâkin olup câmi' ve imâretler
edeler ve kal'a hâricinde olan bâğ u bâğçelerin mahsûlâtları öşrü cümle ümmet-i
Muhammed'in olmak üzre Yıldırım Hân sulh isteyüp bi'z-zarûri tekur kıral bu sulhu
kabûl edüp İslâmbol içre yigirmi bin âdem koyup Edirnekapusu ve Eğrikapusu ve
Ebû Ensârî bâblarından tâ Unkapanı'ndan Zeyrekbaşı ve Karaman'dan yine
Edirnekapusuna gelince hudûd kesilüp İslâmbol içre ümmet-i Muhammed leb-ber-
leb olup Cibâlikapusu içre yine Gül Câmi', âb-ı gülâb ile mülevvesât-ı küffârdan
tathîr olunduğıçün Gül Câmi' derler. Ve ana karîb Sirkeci tekyesin yine mahkeme-
i şer'-i mübîn edüp Galata kal'asına dahi altı bin asker koyup Galata'nın nısfın tâ
kulleye varınca ümmet-i Muhammed zabt edüp İslâmbol'un dahi nısfında Ayasofya
câniblerinde {kefereler} sâkin olup {ümmet-i Muhammed ile cümle küffâr} i'tidâl
üzre geçinirlerdi.

Yıldırım Bâyezîd Hân bu yüzden İslâmbol'un nısfın feth edüp mansûr [u]
muzaffer yine Edirne'ye müteveccih oldu.

Andan sene (---) târîhinde İrân-zemînden Timu[r]lenk hurûc edüp otuz yedi
mülûkü rikâbında piyâde yürüdüp cümlesini fermân-beri etdi. İllâ Yıldırım Hân
şecî' ve bahâdır pâdişâh olmağıle Timur-ı bî-nûra ser-fürû etmeyüp Timur, Yıldırım
Hân üzre gelüp (---) nâm sahrâda iki asâkir-i bî-pâyân saf bağlayup ceng-i âheng

mahallinde Yıldırım Hân'a dilgîr olan eşkinci Tatar tâ'ifesinden hemân on iki bin asâkir-i Tatar, Timur cânibine firâr etdiler. Andan niçe bin ulûfesiz derme çatma asker dahi Yıldırım vezîrinin sû'-i tedbîriyle Timur'a tâbi' olup Yıldırım Hân ol an sehel asker ile kalup gayretinden bir nâ-tamâm tay üzre süvâr olup dal-kılıç Timur askeri içine girüp eyle şemşîrbâzlık etdi kim Tatar'ı demet demet püşte püşte ederdi.

Âhir bi-emrillâh, altında iş görmemiş at kalup Yıldırım Hân atından tekerlenüp kıyâma gelmeden Tatar askeri Yıldırım Hân'ın başına üşüp Timur huzûruna getirüp Timur ayağa kalkup ikisi bir seccâde üzre oturup bal ve yoğurd tenâvül edüp esnâ-yı kelâmda Timur, Yıldırım Hân'dan su'âl eder kim;

"Cenâb-ı Bârî yârî kılup fırsatı bana verüp seni ele getirüp yine seninle zânû-be-zânû kelimât edüp ta'zîm ederem ammâ ben senin eline girsem nice ederdin" dedikde hemân sâf-dil Yıldırım Hân nutka gelüp "Vallâhi sen benim elime girsen seni bir demir kafes içre koyup tâ ölene dek çıkarmazdım" dedükde Timur eydir:

"Gönlünde âşık gönlündeki" deyüp tîz bir demir kafes getirüp Yıldırım Hân'ı kendi murâdı üzre demir kafes içre koyup azm-i râh edüp giderken beride hilâfet Çelebi Sultân Mehemed ibn Yıldırım Hân'a müyesser olup derhâl yetmiş bin pürsilâh asker ile Timur'un akîbinden ılgar edüp (---) nâm mahalde Timur'a yetişüp bir sâtûr-ı Muhammedî urdu kim hâlâ dillerde dâstân-ı dostân olup mâl-ı ganâyimleri ile asker-i İslâm muğtenim olup ba'zı guzât-ı müslimîn Yıldırım Hân inhizâmında mâl [u] menâlden ayrıldıkları dâğ-ı derûnlarından Timur askerinin dendân-ı tığdan geçenlerinin derilerini yüzüp şiddet-i hârda ol sahrâ-yı bi-pâyân içre üzerlerine âdem derisinden sâyebânlar edüp zıllında sâyedâr oldular. Anniçün ol sahrâya hâlâ Taşak Ovası deyü bir yâvece ismiyle mülakkab bir fezâdır. Ammâ takdîr-i Hudâ ol gece Yıldırım Hân kafes içre gayretinden hummâ-yı muhrikden merhûm olmuş idi.

Çelebi Sultân Mehemed babasının intikâmın Timur'dan alup kıra kıra tâ Tokat kal'a[sına] [24b] varınca Timur'u kırup Timur Tokat kal'asına girüp mahsûr olur, Çelebi Sultân Mehemed mansûr {u muzaffer} avdet edüp pederinin na'ş-ı şerifin Bursa'ya getirüp câmi'i sâhasındaki kubbe-i azîm içre defn edüp müstakil pâdişâh oldu. Ammâ Îsâ Çelebi ve Mûsâ Çelebi nâmân karındaşları hilâfet sevdâsında olup (---) Çelebi Edirne'de halîfe olup Rûm halkı andan bî'at edüp pederi Yıldırım Hân'ın nâ-tamâm kalan Edirne'de Ulu câmi'i tamâm etdi ve (---) Çelebi dahi Eflak u Boğdan i'ânetiyle azîm asker cem' edüp hilâfet ârzûsunda oldu.

Bu mahalde bunların mâbeyninde ihtilâl çihilâl vâkı' olduğun İslâmbol tekuru işidüp raks etdi. Derhâl dellâlar nidâ etdirüp;

"Tiz şehri Kostantîn içre bir müselmân kalmasın yohsa cümlesin kırarım" deyü {ümme-i Muhammed'e} bir gün mehil verüp kimi berren ve kimi bahren İslâmbol'dan çıkup Edirne ve Tekirdağı câniblerine gelirken akîblerince kemîngâhlar içre kefereler âmâde olup hayli ibâdullâhı gâ'ib edüp şehîd etdiler.

Bu hâdisât dahi Âl-i Osmân'ın derûnuna bir dâğ-ı derûn olup âhir Çelebi Mehmed Hân intikâl edüp hilâfet Murâd-ı Sâni'ye, andan Ebü'l-feth Sultân Mehmed-i Sâni'ye intikâl etdi. Ammâ {Mehmed Hân} âlem-i sabâvetde olmağile cânib-i erba'adan küffâr baş kaldırıp mukâvemet etmeğe re'y [ü] tedbîr sâhibi olmamağile yine Ebü'l-feth'in babasını tekrâr halîfe edüp Ebü'l-feth'e Ma'nisa taht-ı hükûmetin verdiler. Anda ilme meşğûl olup fazîlet-i bâhire sâhibi olup niçe tevârihler tetebbu' edüp şeb [u] rûz Akşemseddîn ve Sivasî Kara Şemseddîn hazretleri sohbetiyle müşerref olup anlardan tahsîl-i ulûm edüp müfessir ü muhaddis şehzâde-i âzâde oldu.

Ammâ hikmet-i Hudâ, Mehmed Hân Ma'nisa'da iken Mısır'da Sultân Kalavan Mısır pâdişâhı idi. Ammâ sikke ve hutbe Bağdâd'da Âl-i Abbâsiyân nâmına idi. (s.38-39)

Hikmet bir gün Mısır'ın cânib-i şimâlinde on merhale karîb Bahr-i sefid sâhilinde Kudüs-i Şerîf iskelesi olan Akka kal'asına Fransa küffârı ale'l-gafle altı yüz pâre gemi ile Akka'ya ve şehri Askalân'a ve şehri Filistîn ve şehri Taberistân'a istîlâ eyleyüp bu kadar mâl-ı ganâyim alup ve niçe bin ümme-i Muhammed'i ehl [ü] iyâlleri ile esîr edüp keştilerine leb-ber-leb eyleyüp yine Fransa diyârında karâr etdüğü haberi Ma'nisa'da Sultân Mehmed'in mesmû'-ı hümâyânları olup beyne'l-ulemâ bu hâdisâtı söyleşüp Ebü'l-feth gâyet müte'ellim olup ibâdullâh-ı müslimîn içün zâr [u] giryân olup bükâlar eyledi. Hemân Akşemseddîn hazretleri cemî'i huzzâr-ı meclis huzûrunda,

"Ağlama pâdişâhım küffârın bu Akka kal'asından aldugı ganîmet akîdelerinden ve pişmiş helvâlarından İslâmbol'u feth edeceğin günler pişmiş helvâ yersiz. Ammâ ol gün gâzî olup cümle guzât-ı müslimîne adâlet eyleyüp kadı ve gâzî [ve] râzî ol" deyü ser-i sa'âdetinden Akşemseddîn hazretleri örf-i izâfetin çıkarup Ebü'l-feth'in başına koyup İslâmbol fethini tebşîr etdiler. Ve bâlâda tahrîr olunan

hadîs-i şerîfleri kırâ'at edüp Kara Şemseddîn-i Sivasî hazretleri "Pâdişâhım senin hakkına kelâm-ı Alî ile bu ebyât vârid olmuşdur" deyü bu ebyâtı kırâ'at etdi. Beyt:

Nahnü'l-lezî bâye 'ûnâ Muhammeden

Ale'l-cihâdi mâ ye 'înâ ebeden

deyü bu eş'âr-ı belîği tilâvet edince cümle hâzırûn hayr du'â edüp Fâtiha-ı kilidi tilâvet etdiler. Ebü'l-feth ol mahalde ser-i sa'âdetine örf-i Şemseddîni geyüp şems-i tâbân gibi nümâyân olup eydir:

"El-umûru merhûnetün bi-evkâtihâ" deyüp cemî'î umûrun Cenâb-ı Bâri'ye tevîz eyleyüp yine ilme meşgûl oldu. Hikmet-i Hudâ pederi Murâd Hân merhûm olup tekrâr Sultân Mehemed Hân sene 855 [/1451-52] târihinde müstakil pâdişâh olup cümle kullar kendüden bî'at edüp etrâf pâdişâhlarına nâmeler gidüp cümle pâdişâhlardan elçiler ile mübârek-bâd nâmeleri ile hedâyâlar geldi. İllâ Kara Koyunlu neslinden Âzerbâyçân şâhı Uzun Hasan itâ'at etmeyince Sultân Mehemed'in ibtidâ gazâsı Uzun Hasan olup Tercân sahrâsında iki deryâ-misâl asker birbirine mukâbele vü mukâtele olunca bir gün bir gece ceng-i sultânî ve neberd-i hâkânî olup Sultân Hasan münhezimen firâr etdüğine târîh:

Butlân keydü'l-hâ'inîn,

lafzı târîh olmuşdur. *Sene 878 [/1473-74]*

Târîh-i diğêr, be-inhizâm-ı Hasan-ı Tavîl:

وينصرك الله نصرا عزيزا [25a] *Sene 878 [/1473-74].*

{Târîh-i vefât-ı Uzun Hasan,

Behr-i û târîh-i vefâteş heme kes şeh-i dîn server- i âdil güftend, *Sene 882 [/1477-78]}* (s.40)

Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân'ın Mahrûsa-i Kostantiniyye'yi on birinci kerrede muhâsara etdüğün ayân u beyân eder → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (s. 41-42-43, c.1)

İSTİFANYA

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

-K-

KANATURYA

→ KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

KANNİJE (s.82, c.1)

- KAPUDAN** (s.82, c.1)
- KARAMAN** (s.82-88, c.1)
- KARAMAN** (s.91, c.1)
- KARS** (s.85-89, c.1)
- KAYSER-ZEMÎN** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- KEÇKEMET** → İSLÂMBOL (bk. Boğaz) (s.15, c.1)
- KEFE** (s.83-84, c.1)
- KIBRIS** (s.84, c.1)
- KIBRIS** (s.88-92, c.1)
- KIRIM** (s.83, c.1)
- KOSTIYYA** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- KOSTANTINIYYE** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- KOSTANTINIYYE-İ KÜBRÂ** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- KOSTANTÎN OPOL** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- KUDÛS** → Kumâme (s. 22, c.1)
- L-**
- LAHSA** (s.85, c.1)
- M-**
- MAKDONYA** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
- MAR‘AYŞ, ZÛLKADRİYYE** (s.88, c.1)
- MAR‘AYŞ** (s.91-92, c.1)
- MEKKE** (s.86, c.1)
- MISIR** (s.86, c.1)
- MORA** (s.82, c.1)
- MUSUL** (s.86, c.1)
- MUSUL** (s.90, c.1)

-O-

- OKMEYDÂNI** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Der-sitâyîş-i feth-i Okmeydâni) (s.49, c.1)
→ EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Der-beyân-ı taksîm-i mâl-ı ganâyim) (s. 49-50)

-P-

- POZANTA** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
POZNATYAM → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

-R-

- RIKKA** (s.85, c.1)
RIKKA (s.89, c.1)
RIKKA (s.92, c.1)
RÛMELÎ (s. 82, c.1)
RÛMELÎ (s. 87, c.1)

-S-

- SAKÂLİBE** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
SALANTA SAHRÂLARI → İSLÂMBOL (bk. Boğaz) (s. 15, c.1)
SEMENDİRE VÂDİLERİ → İSLÂMBOL (bk. Boğaz) (s.15, c.1)
SİVAS (s. 82, c.1)
SİVAS (s. 88, c.1)
SİVAS (s. 91, c.1)
SİLİSRE, ÖZİ (s.83, c.1)

-Ş-

- ŞÂM** (s.88-92, c.1)
ŞEHREZÛL (s.86, c.1)

-T-

- TAHT-I RÛM** → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)
TARABULUS-I ŞÂM (s.84, c.1)
TARABULUS-I ŞÂM (s.88, c.1)

TARABULUS-I ŞÂM (s.92, c.1)

TARABEFZÛN (s.89, c.1)

TARABEFZÛN (s.92, c.1)

TEKURYA → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

TIMIŞVAR (s.83, c.1)

TIMIŞVAR (s.88, c.1)

TRABZON, TARAB-EFZÛN (s.85, c.1)

TUNA NEHRİ → VEZENDON (bk.Cereyân-ı Nehr-i Tuna be-himmet-i Kırıl Yanvan) (s.18-19)

-U-

UYVAR (s.83, c.1)

-V-

VAN (s.86-89, c.1)

VARAT (s.83, c.1)

VEJENDONYA → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

VEZENDOVAR → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

-Y-

YAĞFURYA → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

YANKOVIÇE → KOSTANTÎN (bk. Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder) (s.24, c.1)

YEMEN (s.85, c.1)

C. Seyahat-nâme'de Şahıs Adları

-A-

ABAZA → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)

ABAZA → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)

- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.107, c.1)
- ABBÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 330, c.1)
- ÂBİD ÇELEBİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- ÂBİD ÇELEBİ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)
- ABDÎ ÇELEBİ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)
- ABDULLÂH** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- ABDULLÂH BİN CA'FER-İ TAYYÂR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)
- ABDULLÂH BİN MES'ÛD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
- ABDULLÂH BİN SA'D** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
- ABDULLÂH DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi'nin Rüyası) (s.13, c.1)
- ABDULLÂH EFENDİ, HÂCE** → SULTÂN MURÂD HÂN HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayri kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- ABDULLÂH ET-TAHRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.297, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.297, c.1)
- ABDULLÂH İBN ABBÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- ABDULLÂH İBN SEMMÂS-I ADENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.267, c.1)
- ABDULLÂH-I HABLÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
- ABDULLÂH MARTOLOSZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- ABDULLÂH-I VÂSİTÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)

- ABDULLÂH-I YETÎMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- ABDURRAHMÂN** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- ABDULLÂH ABDÜLKERÎMZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- ABDULLÂH EFENDİ BİN ALÎ, ALÎ ÇELEBİZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ABDULLÂH EFENDİ, HOCA{ZÂDE}** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmı ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)
- ABDULLÂH EFENDİ, KECDEHÂN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ABDULLÂH EFENDİ, TURSUNZÂDE** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- ABDULLÂH İBN ŞÂ'İR HASSÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.331, c.1)
- ABDULLÂH KIRIMÎ, HATTÂT** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- ABDULLÂH-I YETÎMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.330, c.1)
- ABDURRAHMÂN BİN ALÎ BİN MÜ'EYYED, MEVLÂNÂ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder) (s.163, c.1)
- ABDURRAHMÂN ÇELEBİ, KINALİZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ABDURRAHMÂN EFENDİ, KARA** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı

evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s. 176, c.1)

ABDURRAHMÂN İBN AFV → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)

ABDURRAHMÂN PAŞA → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa‘âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)

ABDURRA’ÛF, ARABZÂDE → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)

ABDÜ VERRÂD-I LEBBÂNÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)

ABDÛL‘AZÎZ EFENDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.198, c.1)

ABDÛL‘AZÎZ BİN SEYYİD YÛSUF, MEVLÂNÂ → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)

ABDÛLFETTÂH İBN AHMED ÂDİL PAŞA, MEVLÂNÂ → SULTÂN SÛLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba‘zıları zikrindedir) (s.79 c.1)

ABDÛLGAFFÂR EL-MEDENÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.313, c.1)

ABDÛLGAFFÂR-I MEDENÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)

ABDÛLGAFFÂR MİNŞÂRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)

ABDÛLGAFÛR ÇELEBÎ → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s. 96, c.1)

ABDÛLHALÎM BİN ALÎ → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)

ABDÛLHALÎM EFENDÎ, AHÎZÂDE ÇELEBÎ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.178, c.1)

ABDÛLKÂDİR, KADRÎ ÇELEBÎ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)

ABDÛLKÂDİR BİN HACI MÛ‘EYYED → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)

- ABDÜLKÂDİR BİN SA‘DULLÂH** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- ABDÜLKERÎM** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s. 96, c.1)
- ABDÜLKERÎM, DELİ İMÂM** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182 c.1)
- ABDÜLKERÎM ÇELEBİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ABDÜLKERÎM MEHEMMED ÇELEBİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.198, c.1)
- ABDÜLKERÎM EMÎN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- ABDÜLLATÎF** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- ABDÜLMECÎD EFENDİ, SİVASÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa‘âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)
- ABDÜLVÂSİ‘ BİN HIZIR** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- ABDÜLVEHHÂB BİN ABDÜLKERÎM** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir) (s.166, c.1)
- ABDÜLVEHHÂB EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.178, c.1)
- ABDÜRRAHÎM** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)

- ABDÜSSAMED EFENDİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s. 176, c.1)
- ABDÜSSAMED ZEYYÂT BASRAVÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.262, c.1)
- ABDÜSSELÂM** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir) (s.166, c.1)
- ÂDEM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.264, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.284, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- ADNÎ PAŞA** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- ADLÎ EFENDİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- ÂFİTÂBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- AHAVEYN ÇELEBİ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- AHDÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- AHÎ EVRAN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.321, c.1)
- AHÎZÂDE ÇELEBİ** → ABDÜLHALÎM EFENDİ
- AHÎZÂDE EFENDİ** → MEHEMMED NÛRULLÂH
- AHMED, KÂFZÂDE EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.194)
- AHMED BÎCÂN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)

- AHMED BUHÂRÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.183, c.1)
- AHMED ÇELEBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- AHMED ÇELEBÎ, TABÎB** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır) (s. 96, c.1)
- AHMED DEDE, BOYNUZLU DÎVÂNE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- AHMED DÜRRÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
- AHMED EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- AHMED EFENDÎ, MONLÂ** → ŞEMSEDDİN AHMED
- AHMED EFENDÎ İBN SA'DEDDÎN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.198, c.1)
- AHMED PAŞA, TIMIŞVAR** → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s.96, c1)
- ÂHENGGER-İ HORASÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
- ÂHÎ ÇELEBÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir) (s.167, c.1)
- AHMED** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- AHMED ÇELEBÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- AHMED EFENDÎ¹** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- AHMED PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- AHMED PAŞA** → SULTÂN İBRÂHÎM HÂN (bk. Zamân-ı hilâfetine olan vüzerâları bildirir) (s.127, c.1)
- AHMED PAŞA (KÂ'İMMAKÂM)** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)

¹ AHMED EFENDÎ: ŞEYHÜLİSLÂM HÜSEYİN EFENDÎ'nin oğlu

- AHMED PAŞA (VEZİR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- AHMED PAŞA, ARAB** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- AHMED PAŞA, CENÂBÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78, c.1)
- AHMED PAŞA, ETMEKÇİZÂDE (EL-VEZİR)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadria'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- AHMED PAŞA, FÂZİL** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümayûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s. 134, c.1)
- AHMED PAŞA, ŞÂİR** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161 c.1)
- AHMED PAŞA, HACI** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- AHMED PAŞA, HÂDİM** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadria'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- AHMED PAŞA, HÂFİZ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)
→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyî'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.107, c.1)
- AHMED PAŞA, HÂFİZ** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- AHMED PAŞA, HÂ'İN (VEZİR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)

- AHMED PAŞA, TARHUNCU** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a‘zamları zikrindedir) (s.132, c.1)
- AHMED PAŞA BİN HERSEK** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a‘zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- AHMED PAŞA-YI FENÂRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a‘zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- AHMED PAŞA-YI HEZERPÂRE** → SULTÂN İBRÂHÎM HÂN
- AHMED SÂDIK** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.183, c.1)
- AHMEDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- AK HÛSÂMEDDÎN** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- AKÎL** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Esnâfi) (s.257, c.1)
- AKŞEMSEDDÎN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.161-162, c.1)
- ALEMŞÂH** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- ALÂEDDÎN** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- ALÂEDDÎN** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- ALÂEDDÎN CEMÂLÎ (EŞ-ŞEYHÛLİSLÂM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba‘zıları zikrindedir) (s.79, c.1)
- ALÎ** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)

- ALÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- ALÎ AĞA, ÇEŞTECİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- ALÎ AĞA, YENİÇERİ AĞASI** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- ALÎ BEĞ İBN MALKOÇ BEĞ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)
- ALÎ BEĞ İBN HUSREV** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- ALÎ BİN ABDÜRRA'ÛF** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ALÎ BİN MEHEMMED** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- ALÎ ÇELEBİZÂDE** → ABDULLÂH EFENDİ BİN ALÎ
- ALÎ ÇELEBİZÂDE ABDULLÂH EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)
- ALÎ ÇELEBİ İBN ZAĞANOS PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- ALÎ EFENDİ, BİTLİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- ALÎ EFENDİ, KINALIZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- ALÎ HÂN** → SELÎM HÂN (bk. Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni) (s.170, c.1)
- ALÎ İBN ABDÛL'AZÎZ, ÜMM-İ VELEDZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- ALÎ İBN EBÎ TÂLİB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.321, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.280, c.1)
- ALÎ İBN SÂLİH** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s. 79, c.1)

- ALÎ İSKENDERÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
- ALÎ PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.217, c.1)
- ALÎ PAŞA, DERVÎŞ** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s. 96, c.1)
- ALÎ PAŞA, HÂDİM** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- ALÎ PAŞA, HÂDİM** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- ALÎ PAŞA (KAPUDAN)** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- ALÎ PAŞA (KAPUDAN)** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- ALÎ PAŞA, KEMÂNKEŞ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103,c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)
- ALÎ PAŞA, KEMÂNKEŞ²** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- ALÎ PAŞA, SOFU** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- ALÎ PAŞA, SOFU** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s. 96, c.1)
- ALÎ PAŞA, TEMERRÜD** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- ALÎ PAŞA, VARVAR** → SULTÂN İBRÂHÎM HÂN (bk. Hük-m-i İbrâhîm Hân'da âsî olan vüzerâları ayân u beyân eder) (s.127, c.1)

² Kemânkeş Ali Paşa: Bostânzâde Mehemmed Efendi'nin damadı.

- ALÎ PAŞA, VEZİR-İ A'ZAM** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s. 102, c.1)
- ALÎ SÂMİR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
- ALİYÜDDÎNÜ'L-YEGÂNÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder) (s.163, c.1)
- ÂMİR İBN ABDULLÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.334, c.1)
- AMMÂR BİN YÂSİR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)
- AMR-I AYYÂR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.336, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
- AMR-I AYYÂROĞLU UŞÛM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
- AMR BİN ÜMEYYE-İ ZAMÎRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
- AMR İBN ÂMİRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.321, c.1)
- AMR İBN EL-ÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 276, c.1)
- AMR ÜMEYYE-İ ZAMÎRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.267, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.316, c.1)
- ANDELÎBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ARSLAN PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrmîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s. 78 c.1)
- ÂSİM TÂ'İFÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 347, c.1)
- AŞKÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (161, c.1)
- ATTÂR-I BİLBEYSÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- ATÂULLÂH BİN AHMED** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- ATÂULLÂH EFENDÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)

- ATÂULLÂH HABEŞÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)
- AVN BİN İMRÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.308, c.1)
- AVN İBN ŞÂDEN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
- AYA DEDE** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebû'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- AYAS PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrmîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- AYAS PAŞA, VEZÎR-İ A'ZAM** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- ÂZER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- AZÎ İBN EN-NEBBÂŞ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.298, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.300, c.1)
- AZÎZ EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- AZMÎZÂDE EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- AZMÎZÂDE HÂLETÎ EFENDİ** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- B-**
- BABA AMR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.315, c.1)
- BABA AMR ÜMEYYE-İ ZAMÎRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.343, c.1)
- BABA MAHMÛD EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- BABA NAKKÂŞ** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s.96, c.1)
- BABA RETEN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.301, c.1)

- BABA YÛSUF** → SULTÂN BÂYEZÎD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)
- BABA YÛSUF** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- BABAZÂDE MEHEMMED EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- BAHŞI EFENDÎ** → MEHEMMED BİN YÛSUF
- BÂKÎ EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- BÂKÎ EFENDÎ MUSLISI** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.194, c.1)
- BÂKÎ PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân (s.103, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.107, c.1)
- BÂKÎ PAŞA, DEFTERDÂR** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s. 103, c.1)
- BALI BEĞ, KÜÇÜK** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındadır) (s.79 c.1)
- BALI EFENDÎ, SARHOŞ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- BALI EFENDÎ, SARHOŞ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- BÂYEZÎD** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- BÂYEZÎD HÂN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)
- BÂYEZÎD HÂN, ŞEHZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)

- BAYRAM AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın
asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- BAYRAM PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Târîh-i Revân feth-i
Revân) (s.105, c.1)
→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın
ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-
merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen
vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder)
(s.106, c.1)
- BEDÎ'ÜZZAMMÂN İBN HÜSEYİN BAYKARA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un
Şehirleri) (s.198, c.1)
- BEDREDDİN MAHMÛD** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da
olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- BEDREDDİN MEHEMMED İBN MEHEMMED, HEKÎM** → SELÎM HÂN (bk.
Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır) (s.96, c.1)
- BEHİŞTÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- BEHİŞTÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i
kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- BEHLÛL DÂNÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.296, c.1)
- BEHLÛL KASSÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)
- BEHRÂM PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrmîrân-ı
Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- BEHRÂM PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı
Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- BEKİR EFENDİ, AKÇALI** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân
asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin
beyân eder) (s.178, c.1)
- BEYÂNÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle
müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s. 178, c.1)
- BİLÂL-İ HABEŞÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- Bİ-TAŞKÖPRÛZÂDE** → KEMÂL EFENDİ

- BİTLİCE MUSTAFÂ EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200,c.1)
- BOSTÂN EFENDİ** → MUSTAFÂ
- BOSTÂNZÂDE EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- BOSTÂNZÂDE EFENDİ** → MEHEMMED BİN MUSTAFÂ
- BOSTÂNZÂDE EFENDİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- BOSTÂNZÂDE KÜÇÜK MEHEMMED EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- BÛ ALÎ SÎNÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)
- BURNAZ MEHEMMED ÇELEBİ, SABÂH DELİSİ** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- BÛLBÛL DİVÂNESİ** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- BÛREYDE-İ ESLEMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
- C-**
- CÂBİR-İ ENSÂRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- CA'FER ÇELEBİ İBN TÂC** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- CA'FER EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- CA'FER-İ HÂŞİMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
- CA'FER PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- CA'FER PAŞA, HÂDİM** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- CA'FER PAŞA, KAPUDAN** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.122, c.1)
- CA'FER-İ TAYYÂR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
- CEDALLÂH EBÛ TÛRÂB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.340, c.1)

- CELİLÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- CÂMÎ-İ RÛMÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161
c.1)
- CANPÛLÂD BEĞ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın
zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79
c.1)
- CÂNPÛLÂDZÂDE MUSTAFÂ PAŞA, KAPUDAN VEZÎR** → SULTÂN
MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'
efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân
eder) (s.123, c.1)
- CEBECİBAŞI** → SULTÂN OSMÂN (bk. İcmâl-i saltanat-ı Sultân
Osmân ibn Ahmed Hân) (s.102, c.1)
- CELÂLZÂDE BEĞ, NIŞÂNÎ** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve
nişâncıyân) (s.96, c.1)
- CEM ŞÂH** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Der-
beyân-ı menâkıb-ı serencâm-ı Cem Şâh ibn Ebü'l-feth
Mehemmed Hân-ı Pâdişâh) (s.46-47, c.1)
→ EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir)
(s.161, c.1)
- CEM ŞÂH** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- CEM ŞÂH SA'DÎSÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir)
(s.161, c.1)
- CEMÂLÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161
c.1)
- CEMŞÎD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.283, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.299, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.299, c.1)

- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.304, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.304, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.311, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.336, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.357, c.1)

CENDRECİZÂDE AHMED ÇELEBİ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)

CERRÂHPAŞA → İBRÂHİM EFENDİ

CİBRİL → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)

CİBRİL-İ EMİN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.313, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi)(s.319, c.1)

CİHÂNGİR → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)

CİHÂNGİR → SULTÂN MEHEMMED (bk. Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemmed-i mağfûr) (s.171, c.1)

CÜVÂN KAPUCUBAŞI → SULTÂN İBRÂHİM HÂN (bk. Zamân-ı hilâfetinde olan vüzerâları bildirir) (s.127, c.1)

-Ç-

ÇÂKERİ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-su'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

ÇELEBİ HASAN PAŞA, KAPUDAN → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.123, c.1)

ÇELEBİ MÜFTÎ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)

ÇEŞMÎ EFENDİ → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)

ÇİVİZÂDE → MEHEMMED BİN ŞEYH MEHEMMED

- ÇİVİZÂDE EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- ÇÜMÇEMEDDÎN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.284, c.1)
- D-**
- DÂ'Î** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- DÂ'Î** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- DÂMÂD EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- DÂNYÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- DÂVÛD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.301, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.302, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.302, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.302, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.302, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.304, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.305, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.305, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.315, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)
- DÂVÛD BİN KEMÂL** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- DÂVÛD-I HABLÎ İBN İMRİ'L-KAYS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.338, c.1)

- DÂVÛD HÂN** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s. 96, c.1)
- DÂVÛD PAŞA** →SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163,c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s. 77 c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SULTÂN OSMÂN (bk. İcmâl-i saltanat-ı Sultân Osmân ibn Ahmed Hân) (s. 102, c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)
- DÂVÛD PAŞA** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s. 103, c.1)
- DÂVÛDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- DELİ İMÂM** → ABDÛLKERÎM
- DERVÎŞ ÇELEBİ** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s.96, c.1)
- DERVÎŞ EFENDİ** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- DERVÎŞ MEHEMMED İBN ŞEYHÛLİSLÂM SUN'ULLÂH EFENDİ**

- EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- DERVÎŞ PAŞA, VEZÎR** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- DİLÂVER PAŞA, VEZÎR** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- DÎVÂNE HURÛM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.262, c.1)
- DÖKMECİZÂDE** → MEHEMMED BÂKIR
- DUHÂN-KEŞ DEDE, DÎVÂNE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- DURMUŞ DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- DURMUŞ DEDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s. 225, c.1)
- E-**
- EBÂ ZER-İ GİFFÂRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.330, c.1)
- EBEZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.315, c.1)
- EBÎ SÛRH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
- EBÎ ŞEYBE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- EBÛ ALÎ SÎNÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.304, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.347, c.1)
- EBÛ DERDÂ'-İ ÂMİRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- EBÛ HABÎB MUHYİDÎN-İ BUHÂRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.308, c.1)
- EBÛ HÛREYNE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.325, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- EBÛ MUHAMMED İBN İMRÂNÜ'L-KAVVÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.314, c.1)
- EBÛ SA'ÎD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.322, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.322, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.322, c.1)

- EBÛ SA'ÎD EFENDÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- EBUSSU'ÛD EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.197, c.1)
- EBÛ ÖMER-İ VÂSİTÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 338, c.1)
- EBÛ TÂHİR ŞAGGÂL İBN VAKKÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 316, c.1)
- EBÛ UBEYD CÛZRECÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- EBÛ UBEYD HARRÂT** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.335, c.1)
- EBÛ UBEYD-İ KASSÂB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi)(s.262, c.1)
- EBÛSA'ÎD İBN ŞEYH SUN'ULLÂH** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- EBÛSA'ÎD, ŞEYH** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- EBUSSU'ÛDZÂDE EFENDÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- EBÛ ZEYD-İ HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
- EBÛ ZEYD-İ MÜSLİMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- EBÛ'L-FAZL EFENDÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

EBÜ'L-FETH ABDULLÂH EN-NASRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.302, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)

EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED

Der-beyân-ı tulû'-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemed-i Sâni:

Sene 834 [/1430-31] târihinde Ma'nisa'da {Emîr İsfendiyâr kızından} mütevellid olmuşdur. On üç yaşına bâliğ iken sene 847 [/1443-44] târihinde cülûs etdi. İki sene hilâfet edüp askerin fetretinden ve küffârın vefretinden hal' olunup pederleri yine pâdişâh olup kendüler Ma'nisa'ya müteveccih olup beş sene zamân mürûr edüp sene 855 [/1451-52] târihinin mâh-ı Muharreminin on altıncı günü ki yevm-i hamîsdir yine taht-nişîn-i pâdişâh-ı Cem-cenâb olduğu sene sinn-i şerîfleri yigirmi seneye bâliğ imişler. "Rahmetü Rabbih" lafzı cülûs-ı sâniilerine târih olmuşdur, sene 855 [/1451-52].

Ol asırda büyük dedemiz Yavuz Er Beğ Ebü'l-feth'in mîrialemligi hizmetinde olup İslâmbol fethinde dedemiz ma'an bulunup Unkapanı'nın iç yüzünde Sağrıcalar câmi'i zemîninde olan binâları dedemiz mâl-ı ganâyim ile kabz edüp ba'de'l-feth bir câmi' ve yüz dekâkîn inşâ etdirüp câmi'ine vakf etmişdir. Bu hakîrin İslâmbol içre mütevellid olduğu hânemizi gazâ mâlında[n] dedemiz binâ edüp sâkin olurlar. Ve binâ etdüğü câmi'in ve dekâkîn ü büyütların berâtları Ebü'l-feth'in tuğra-yı garrâsıyla ve hüccet-i şer'iiyelerin imzâları Emîr Buhârî hazretleri imzâsıyla mûmzâ olup hâlâ zürriyetinden olmamız cihetiyle tevliyet-i mezbûr elimizde olup keyfe mâ-yeşâ mutasarrıfız. Ol takrîb ile dâ'imâ evkâfnâmelerimize nazar edüp Ebü'l-feth'in hilâfeti târihleri ve tulû'-ı zuhûru mazbûtumuzdur.

Ammâ bir gazûb hûnhâr pâdişâh-ı kâm-kâr imiş. Taht-ı sâni Edirne'de cülûs eyledikde li-ümm bürâder-i kihteri olan Şehzâde Hasan'ı ma'nûkan şehîd edüp na's-ı pâkin Bursa'ya gönderüp pederleri cenbinde defn etdirdiler. Andan müstakil pâdişâh olup Bosna serhadlerinde ve Yayıçse kal'asın ve niçe kılâ'-ı metînleri feth edüp Akdeniz tarafındaki Boğazhisârlar'da Kilidü'l-bahreynleri ve Karadeniz Boğazı'nda yine iki kal'a-i metîn binâ edüp İslâmbol kal'asına aslâ zahîre gelmeyüp küffâr:

"Amân ey güzîde-i Âl-i Osmân" deyüp haracgüzâr olup sulh kabûl eylediler. Ammâ Yıldırım Hân sulhu üzre cemî'i bâğların mahsûlü Osmânlı öşrü olup küffâr bir tûşe üzüm koparmaya. Ol şart üzre sulh mün'akid olup üç sene mürûr edüp Rûmeli Hisârı bâğlarından küffâr üzüm koparup bâğbânlar ile ceng edüp tarafeynden bir kaç âdem düşüp sulha muğâyir iş olduğun Edirne'de Sultân Mehemed'e arz olunup anların dahi bu ahid-şikenlik cân-ı azîzlerine minnet olup Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân yer götürmez deryâ-misâl asker ile İslâmbol'u muhâsara etdüğün beyân eder. (s. 40)

Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân'ın Mahrûsa-i Kostantiniyye'yi on birinci kerrede muhâsara etdüğün ayân u beyân eder

Evvelâ cemî'i müverrihân-ı Rûm'un tahrîrâtları üzre hicret-i nebeviyye'nin sekiz yüz elli yedinci [1453] senesidir kim تلك عشرة كاملة lafzı ile Mehemed-i Sâni fethi ile kemâlin bulmuşdur kim inkırâzu'd-devrân mü'ebbed ola. Târîh-i merkûmda Ebü'l-feth Meğâzî Edirne'den deryâ-misâl asker ile kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil ederek İslâmbol'un Edirnekapusu hâricinde cemî'i cüyûş-ı muvahhidîn hayme ve hargâhları ve bâr [u] büngâhları ile meks etdiler. Anadolu câniblerinden dahi niçe bin asker Gelibolu Boğazı'ndan ubûr edüp asker-i İslâm'a mülâkî olup Yedikulle taraflarında meks eylediler.

Mukeddemâ Uzun Hasan destinden feth olunan Tokad ve Sivas ve Kemâh ve Erzurûm ve Canha ve Bayburd ve Tarabefzûn cânibi askerleri dahi bahr-i İslâmbol'a gelüp berren cümle asker yine Karadeniz Boğazı'ndan ubûr edüp Okmeydânı nâm mahalde küffâra mukâbil ol asker-i bî-pâyân hayme-i çetr-i müllemmâ'ları ile sahrâ-yı sehmi lâlezâr edüp meks etdiler. Cümle asâkir-i İslâm İslâmbol'un ancak kara cânibin muhâsaraya şurû' edüp metrisler ve lağım mühimmâtları ve top-ı kûp siperleri tedârüküne meşgûl olup kal'anın ancak deryâ tarafeyni kaldı.

Ve asker-i İslâm bir yere cem' oldukda yetmiş yedi [25b] aded mazanna-i kirâme kibâr-ı evliyâullâhdan ulu sultânlar var idi. Cümleden biri Akşemsedîn ve Sivasî Kara Şemsedîn ve Monlâ Gürânî ve Hazret-i Emîr Buhârî ve Monlâ Fenârî ve Cübbe Alî ve Ensârî Dede ve Monlâ Pûlâd ve Aya Dede ve Horosî Dede ve Hatablı Dede ve eş-Şeyh Zindânî (---) (---) (---) (---) (---) (---), bu makûle sultânlardan himmet ricâ edüp Ebü'l-feth ahd etdi kim "İslâmbol devletinin nısfı sizin ve nısfı guzât-ı müslimînin ve rub'ı hakîrin olup mâl-ı ganâyimle her birinize

birer zâviye ve türbe ve imâret ve mekteb ve medrese ve dârü'l-hadîs tetimme-i medârisler binâ edeyim" deyü va'de-i kerîmeler etdi.

Andan cümle ulemâ ve sulehâ bir yere cem' olup ordu-yı İslâm içinde nâdîler nidâ edüp cümle cüyûş-ı muvahhidîn tecdîd-i vuzû' edüp ikişer rek'at salât-ı hâcet kılup du'â-i hayırdan sonra üç nevbet gülbâng-i Muhammedî çeküp kal'ayı muhâsara etdikleri sâ'at sünnet-i Resûl üzre Tekur Kostantîn'e nâme ile Mahmûd Paşa'yı gönderdiler. Nâme kırâ'at olunup mefhûmu ma'lûmları olunca kal'alarının metanetine ve askerlerinin vefretine mağrûr olup ne harâc ve ne İslâm ve ne kal'ayı teslîm etmeği kabûl etmeyüp elçiyi redd etdiler.

Beri taraftan asker-i İslâm-gayyûr gayrete gelüp ceng [ü] cidâle âheng edüp kal'a üzre hücum edüp her taraftan mümkün olduğu mertebe sarıca arı gibi kal'a dîvârına sarılıp bism-i İlâh ile metrise girüp subh [u] mesâ cenge sa'y-i belîğ ve ihtimâm-ı tâm etdiler.

Derûn-ı kal'ada mahsûr olan küffâr-ı muhîlkâr iki kerre yüz bin fecere-i müşrikîni cem' edüp cemî'i burc [u] bârûlar üzre niçe bin muhîl [u] şeytanatlar ihdâs edüp dâ'iren-mâdâr kal'a murg-ı semendervâr âteş-i Nemrûd içinde kalup var makdûrların cânib-i berre sarf edüp deryâ tarafından havfleri olmadığı ecilden ecelleri fikirlerine gelmezdi. Zîrâ Sarâyburnu'nda beş yüz pâre top ve Kurşumlu Mahzen tarafında beş yüz pâre top ve Kız Kulesi'nin enderûn [u] bîrûnunda kirpi gibi iki yüz pâre top-ı kûp ile âmâde olup bu üç yerin toplarından rû-yı deryâda kuş uçmak ihtimâlî yokdur deyü cânib-i bahre mukayyed olmadılar.

Ve cemî'i papas ve kıssîs [ve] bîtrîkler ol cünd-i cünüblerin cenge terğîb edüp her bir kefereye birer lât-ı melât-ı mühmelât va'desi ederlerdi. Ve ilm-i nücum ile kal'anın tâlî'-i kuvvetin bu yüzden buldular kim;

"Âhir zamânda bir Muhammed gele, niçe bin kiliseler yıka. Anın ümmetleri Antâkıyye ve Kudüs'ü ve Mısır'ı ve Kostantiniyye'yi ala ve karadan niçe bin pâre yelkenleri açılmış gemiler ile gele ve başında kadı sarığı ola ve katıra binüp ayağında mâvî çizme ola. Ol Muhammed'se gelüp kiliseler yıkılalı ve Mısır'ı [ve] Antâkıyye ve Kudüs'ü ümmetleri feth edeli sekiz yüz elli sene oldu. Ve karadan gemi yürüyüp bu kal'a feth olmak muhâldir. Ve bu Muhammed ol Muhammed değildir. Büyük Muhammed'lerinden berü bu Kostantîn on bir kerre muhâsara görüp fethi Arab'a müyesser olmayup bu Türk'e mi müyesser ola" deyü akl-ı kâsırları üzre niçe lâf-ı güzâf urup Kostantîn'e tesellî-i hâtır verüp yine cenge âheng etdiler. Ammâ

taşrada asker-i İslâm esâs-ı kal'anın ka'rina girüp câ-be-câ kal'ayı rahnedâr etmeğe başladılar.

Ve yine rûz [u] şeb cânib-i erba'adan asker-i İslâm'a imdâd ile zahâ'ir gelmede ammâ küffâra bir dâne-i hardal gelmemede, zîrâ mukaddem târîh ile Akdeniz ve Karadeniz boğazlarına kal'alar binâ olunup mesdûd olmuşdu. Yine böyle iken derûn-ı kal'ada küffâr makdûrun sarf edüp ceng ederlerdi. Zîrâ derûn-ı kal'ada mecâzibûndan Yâvedûd Sultân nâm bir bûdelâ, kal'ayı bir kaç günden sonra feth olmasın Cenâb-ı Bârî'den ricâ edüp du'âsı hayyiz-i kabûlde vâkı' olup günden güne kal'anın fethi müşted olup tâ ki on gün oldu.

Ebü'l-feth cümle meşâyihân-ı sâdıkânı cem' edüp; (s.41)

"Âyâ hâl neye müncer olur. Kal'a {günden güne} metânet bulup feth sa'b oldu" deyince hemân Akşemseddîn hazretleri;

"Beğim sen elem çekme; bu kal'anın fâtihi sen olasın deyü âlem-i şehzâdeliğinde sana tebşîr etmişdik, lâkin bi-emri Hudâ Cenâb-ı İzzet'in bu gazâda müstetir işleri vardır. Derûn-ı kal'ada Şeyh Maksûd halifelerinden Yâvedûd ismine mazhar [26a] düşmüş mecâzibûndan bir cân vardır. Tâ ol merhûm olmayınca bu kal'a feth olmak ihtimâli yokdur. Ammâ elli günden merhûm olur" deyü kal'anın fethini sâ'at ve derîce ve dakîkasıyla vakit ta'yîn eyleyüp bilâhire keşf-i râz eyleyüp hemân;

"Beğim sen yine ihtimâm-ı tâm eyle, bu esrâr-ı ilâhî bunda kalsın; asker-i İslâma ihsânlar edüp hüsn-i dil göster" dedi. Hemân Ebü'l-feth Timurtaş Paşa'yı iki bin askerle Kâğızhâne cânibindeki hıyâbân içre elli pâre kadırga yapmak fermân edüp ba'zı kurâları gâret edüp levha ve haşebâtlarının mümkün olanların gemiler binâ etmeğe sarf eyledi.

Ve Koca Mustafâ Paşa'yı cümle azebistân askeriyle Okmeydânı ensesinde Levend Çiftliği nâm mahalde mukaddemâ elli pâre kadırga ve elli pâre at kayıkları koyah-ı hıyâbân içre âmâde idi.

Onuncu günde Kâğızhâne'deki kadırgalar {dahi} hâzır olup (olup) berde ve bahrde keştiler asâkir-i İslâm ile hâzırbaş idi. Ol gün Sultân Mehemed niçe bin güzîde ve zeber-dest asker ile Okmeydânı'na varup mezkûr gemilerin zîr-i felenklerine dârû döküp ve yağlı kızakları felenkler üzre vocı ırgatlar ile ilm-i cerr-i eskâl ile niçe bin nâmdâr tüvânâ yiğitler keşân ber-keşân çekerek Okmeydânı'nın ol çemenzâr sahrâsına geldükde bi-emri Hudâ bir eyyâm-ı muvafik rîh-i tayyibe

esüp cümle keştilerin bâdbânların küşâde edüp cümle guzât-ı müslimîn sadâ-yı Allâh Allâh'a rehâ buldurup top u tüfeng şadumânları ederek yüz elli pâre gemiler ile Okmeydânı rû-yı deryâ-misâl oldu. Küffâr İslâmbol'dan bu ziynetler ile bu keştileri görüp;

"Âyâ bu ne ola" deyü perişân hâl olup derûn-ı kal'ada beyne'l-küffâr bir güft [ü] gû oldu. Andan cümle guzât-ı müslimîn yüz elli pâre gemileri Tershâne bâğçesi dibinde Şâhkulu nâm iskelede deryaya indirdikleri yerler hâlâ Okmeydânı içre nümâyândır. Ve ol asırda keştilerin altına nisâr olunan dârûlar ile'lân ol câ-yı ma'hûdda kendü bitüp kendü yiter.

Ba'dehu cümle guzât-ı müslimîn âlât-ı silâhları ile keştilere süvâr olup âmâde durdular. Tâ ki Kâğızhâne'de Timurtaş Paşa'nın binâ etdüğü elli pâre büyük kadırgalar dahi Eyyûb'dan tarafa zâhir olup rû[z]gâr-ı muvâfık ile bâdbânların küşâde edüp içinde olan mücâhidîn top u tüfenglerin endâht ederek gülbâng-ı Muhammedî ile Tershâne ireminin yanında olan Okmeydânı donanmasına kavuşup bir hây-hûy bir sadâ-yı Allâh Allâh zâhir olunca kal'ayı muhâsara eden guzât-ı müslimîn dahi kuvvet-i kâhireye gelüp azîm ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl esnâsında cümle donanma-yı hümâyûn'a asker-i İslâm dolup karşı tarafa geçdiklerin kâfir görünce akılları başlarından gidüp acz ızhâr etmeğe başladılar. Ve dahi ol günün hücumunda kal'anın taraf taraf rahnedâr yerlerin görüp âye[t]:

يجعلون اص بعهم فى آذانهم من الصواعق حذر الموت

vasf-ı hâlleri idiğın bilüp tekur-ı dil-gûra serzeniş etmeğe başlayup yigirminci günde kal'ayı teslîm edelim demeğe âgâze etdiler.

Hulâsa-i kelâm derûn-ı kal'adaki müşrikîn ve kal'anın metânetine bel bağlayan mağrûr kâfirîn ü hâsirîn ü hâyibîn dalâlet ve fi'âl-i bî-me'âllerine nâdimîn, âye[t]: انقلبوا صاغرين

"Bir yanından kaht [u] galâ, bir yanından âsumânî bârân-ı belâ, bir yanından Türk-i vâveylânın gelişi ve yürüyüşü bizi helâk etdi" deyü her biri birer tedârük ile nihânîce kal'anın rahnedâr olan yerlerinden asâkir-i İslâm tarafına amân deyü firâr etmeğe başladılar. Asker-i İslâm bunları bu hâlde görüp dahi ziyâde takviyet bulup içeriden taşra firâr eden keferelere ri'âyet etdiler.

Ol gün Karamanoğlu ve Germiyanoglu ve Tekebayoğlu ve Aydınbay ve Sarhanbayoğulları yetmiş yedi bin asâkir-i pür-silâh ile imdâda gelüp cüyûş-ı müslimîn henüz tâze cân buldular.

Derhâl kadırgalar ile karşı geçen Timurtaş Paşa leb-i deryâya asker-i İslâm döküp ibtidâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârîkapusundan Ensârî Sultân sarıldı. Ve Monlâ Pûlâd, Sultân Pûlâd [26b] kapusundan sarıldı. Ulemâ-yı Sûrândan idi. Hâfız-ı Kelâmullâh bir kerâmet sâhibi kimesne idi.

Monlâ Fenârî hazretleri Fenerkapusu'ndan sarılıp küffâr ol tarafda bir gecede bir hisâr-pîçe bünyâd edüp kal'ayı metânet üzre etdi kim hâlâ zamânımız mülûkleri ol kal'ayı bir senede tamâm edemezler. Hâlâ ma'mûr bir kal'a-i ma'mûrdur. Ve Petro nâm bir ruhbân üç yüz keşîş ile nev binâ kal'adan firâr edüp İslâm ile bi'l-cümle müselmân olup Mehemed Petro ol mahalden sarıldığıyçün Petrokapusu ya'nî Taşkapusu derler. Ve bi-emrillâh ol gece yeni binâ olunan kal'ayı Mehemed Petro ibtidâ feth edüp kendüye sancak ihsân olundu.

Ve Aya Dede üç yüz fukarâ-yı Nakşibendî ile Ayakapusu'ndan sarıldı ve şehîd olup kal'a kapusu dâhilinde mahkeme-i kadîmimiz olan Sirkeci tekyesinde defn olundu. (s.42)

Ve Cübbe Alî hazretleri Cibâlikapusu'ndan sarıldığı hâtırıyçün Cübbe Alî'den galat Cibâlikapusu derler, Mısır'da Sultân Kalavan'ın şeyhi idi. İslâmbol fethinde bulunmak için Bursa'ya gelüp Zeyneddîn Hâfi tarikatında sâhib-i seccâde olup at çulundan bir cübbe geydiğiçün Cübbe Alî derler. Ba'dehu Ebü'l-feth İslâmbol fethine müteveccih oldukda ekmekcibaşı olup cem'î asâkir-i İslâma ekmek yetiştirirdi. Bir ferd-i âferîde esrârına vâkıf olmayup bir furun nân ile niçe kerre yüz bin ibâdullâh gül-i pembe-misâl hâs ve beyâz ekmek yerlerdi.

Ve bu Cübbe Alî hazretleri Okmeydânı'ndan enen gemilere süvâr olmayup hemân Tershâne bağçesi önünde üç yüz Zeyneddîn Hâfi fukarâları ile deryâ üzre postların döşeyüp tevhîd-i erreye meşgûl olup def [ü] kudümlerin çalarak ve alem-i hâfîlerin açarak azharun mine's-şems deryâ üzerinden piyâde ve post-nişîn ubûr etdüğün kal'adan küffâr-ı dûzah-karâr görünce ru'b u bîmden akılları çâk olup Cübbe Alî hazretleri postların deryâdan alup Cibâlikapusu'ndan sarıldılar. Ba'de'l-feth keşf-i kerâmet etdüğiçün kendüleri şehîd olup Gül Câmi' sâhasında defn olunup cümle fukarâları ol âsitânede münzevî oldular.

Ve Horosî Dede Unkapanı'ndan sarıldı. Unkapanı'na anıniçün Horoskapusu derler. Ve kapunun taşra atebesinin içeri girirken sol tarafında tâ atebe-i âlîsi üzre bir horos tasvîri vardır, anıniçün Horoslukapu dahi derler. Ve Horosî Dede ceddimiz Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretlerinin fukarâlarından olup Hacı Bektaş-

1 Velî ile Horasân'dan gelüp bir pîr-i fânî olup Ebü'l-feth ile İslâmbol'a gelirken asâkir-i İslâm içre şeb [u] rûz yigirmi dörd sâ'atde yigirmi dörd kerre bâng-i horos urup;

"Kum yâ gâfilûn" deyü guzât-ı müslimîni âgâh etdüğüçün Horos Dede derlermiş. Merhûm dedemiz {Yavuz Er} gâyet mu'tekidi olmağile bunların şerefiyyetine Unkapanı'nın iç yüzünde bir câmi' inşâ etmişdir kim hâlâ Sağrıçılar {çârsûsu} içinde Yavuz Er câmi'i ve mahallesi derler. Ba'dehu Horosî Dede tâ ömrü âhir olunca Horoskopusu dibinde merhûm olup merhûm dedemiz Unkapanıkapusu hâricinde şâhrâh üzre bir soffada defn edüp cenbinde bir âbdesthâne muslukları edüp hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

Ve Ayazmand beği Alîyâr Beğ Karakoyunlu'dan Uzun Hasan ammilerinden idi. Ayazmakapusu'ndan cümle askeriyle sarıldı ve tecdîd-i vuzû' için bir ayazma kazdı. Anıniçün Ayazmakapusu derler, leb-i deryâda bir âb-ı nâb uyûndur.

Hatablı Sultân Aksarây'da Oduncuzâde demekle ma'rûf u {müte'ârif} mecâzibûn şekilli bir mürşid-i kâmil kimesne idi. İki bin fukarâsıyla Odunkapusu'ndan sarılıp sebab-i tesmiyesi oldur kim hâlâ Odunkapusu derler.

Ve Şeyh Zindânî Abdürra'ûf Samedânî hazretleri sâdât-ı kirâmdan ulu sultândır. Hârûnu'r-Reşîd asrında elçilik ile gelüp mesmûmen kıralın şehîd etdüğü Baba Ca'fer Sultân, Şeyh Zindânî hazretlerinin ecdâdıdır. Zindânkapusu içre medfûn olduğun Şeyh Zindânî bilüp Ebü'l-feth ile Edirne'den gelüpü üç bin sâdât-ı kirâm ile amân vermeyüp Zindânkapusu'nu kal' edüp kal'a dâhilinde cedd-i izâmına varup ziyâret etdükde kendi yeşil imâmesin ceddî Baba Ca'fer Sultân'ın ser-i sa'âdeti mahalline koyup ba'de'l-feth yetmiş sene türbedâr olup bir âsitâne bünyâd etdi. Ve ba'de'l-feth Ebü'l-feth ol mahalli yine zindân etdüğüçün ve Şeyh Zindânî feth etdüğüçün Zindânkapusu derler.

Ba'dehu Şeyh Zindânî hazretleri yerine yine ırk-ı tâhirden Seyyid Muhammed'i Baba Ca'fer üzre türbedâr nasb edüp kendüler Sultân [27a] Bâyezîd-i Velî ile {"Fetahetâ"} sene 889 [/1484-1485] târîhinde Kili ve Akkirman kal'aları ki taht-ı Salsâl'dır, onların fethin Şeyh Zindânî hazretleri ve Kara Şems ile tebşîr edüp ba'de'l-feth Bâyezîd-i Velî ile Edirne'ye geldükde Şeyh Zindânî hazretleri dârü'l-fenâdan dâr-ı bekâya irtihâl edüp Bâyezîd-i Velî rûhiyçün cümle zindânda olanları âzâd edüp zindân kulesinin karşusunda tarîk-i âm aşırı bir türbe-i pür-envâr binâ edüp bizzât Bâyezîd-i Velî {cenâze-i şeyhe} hâzır olup ol câ-yı mehbt-ı pür-

envârda defn etdiler. Âsitânesinde Tîğî Beğ güftesiyle târihi vardır. Hâlâ azîm âsitânedir. Cümle evlâdları ile anda medfûnlardır kim ziyâretgâh-ı Abdürra'ûf Samedânî'dir. Hâlâ İslâmbol'da Baba Ca'fer Zindânî âsitânesin bekleyenler anların zürriyetindedir kim şecerelerinde böyle tahrîr olunmuşdur.

Abdürra'ûf Samedânî ibn Şeyh Cemâlüddîn ibn bint-i Emîr Sultân ibn Şerefüddîn ibn Tâceddîn anlar dahi kız evlâdından râzı bilâ-oğuldur. Anlar bint-i Seyyid Sikkîn kim Akşemseddîn kurbünde Türbeli Göynük'de medfûndur. Anlar İslâmbol zindânında medfûn Baba Ca'fer oğludur. Anlar Muhammed Hanefî evlâdıdır kim bizim ceddimiz Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî'ye muntehî olduğunda şecerelerimizde böyle tahrîr olunmağile hasîb ü nesîbleri ile ma'lûmumuzdur.

Kâmkâr Beğ Kütâhiyye'de Germiyanogullarından idi. Üç bin yiğit ile Şehîdkapusu'ndan sarılıp Ayasofya'ya karîb olmağile cem'iyet-i Nasâra vefret üzere gelüp kapuyu küşâde edüp bir ceng-i azîm olup cümle guzât-ı müslimin anda şehîd olduğuyçün ve Hârûnu'r-Reşîd asrında Ensârdan niçe Sahâbe-i kirâm câm-ı şehd-i şehâdeti ol mahalde nûş etdikleriyçün Şehîdkapusu derler. Ammâ efvâh-ı nâsda Çufudkapusu derler ammâ galatdır. Lâkin cemî'i milel-i Yahûdî ol semtde sâkin oldukları cihetden Çufudkapusu derler ammâ sahîhi Şuhûdkapusu'dur.

Ve hâlâ Hünkâr Sarâyı etrâfında olan kapularda aslâ muhâsara olunmamışdı. Ammâ Yedikullekapusu'na yeni imdâda gelen Karamanoğlu Yedikulle'den sarıldı. (s.42-43)

Ve Tekebayoğlu Silivrikapusu'na ta'yîn olundu.

Ve Aydınbayoğlu Yenikapu'dan sarıldı.

Ve Sarhanbayoğlu Topkapu'sundan sarılıp ol ân Topyolu'nda şehîd olup yerine Menteşbayoğlu ta'yîn olundu.

Edirnekapusuna İsfendiyâr oğlu fermân olunup hakkâ ki ceng-i İsfendiyâr etdi derler.

Ve Eğrikapu'dan Hamîdbayoğlu ta'yîn olunup İslâmbol'un iki cânibi muhâsara olunup hemân ancak Yedikulle'den tâ Sarâyburnu'na varınca Kumkapu cânibleri leb-i deryâ olmağile muhâsara olunmadı. Ammâ Yedikulle tarafından Serdâr Şâ'ir Ahmed Paşa ihtimâm-ı tâm edüp küffârın top [u] tüfengine bakmayup kal'anın niçe yerlerin harâb [ü] yebâb etdi.

Silivrikapu serdâr[1] Cem Şâh Haydar Paşa'sı göz açdırmayup küffâra top u tûfeng atdırmaz oldu.

Adnî Paşa ki Mahmûd Paşa'dır, Yenikapu serdârı idi. Kal'ayı münhedim edüp üç def'a yürüyüş edüp fethi müyesser olmadı.

Topkapusu serdârı Nişânî Paşa'dır kim Celâleddîn-i Rûmî zürriyetinden Karamanî Mehemed Paşa derler. Uzun Hasan cenginde hayli şecâ'ati zâhir olmuş bir vezîr-i dilîr idi. Topkapusu'ndan küffâra bir top atdırmaz oldu.

Edirnekapusu'ndan Cem Şâh Sa'dî Paşa'sı cengâver bir server olup Cem Şâh ile Frengistân'da çok sâkin olup niçe bin funûn-ı ceng hâsıl edüp Edirnekapusunda İsfendiyâr oğlu Şecî' ile yek-dil yek-cihet olup hadîs-i şerîfler mazmûnunca "fâtih-i Kostantiniyye biz olaydık" deyü iki yerden iki şecî' nâmdârlar ikişer yerden gayret kemerlerin kuşanup yedi yerden Edirnekapusu câniblerin münhedim etdikleri alâmetleri zâhirdir.

Ve Hersekoğlu Ahmed Paşa Eğrikapu serdârı idi. Eğrikapu'yu top-ı kûp ile döğe döğe doğruldup küffârın miyânın eğrildüp {mûmiyân etdi}.

Bu minvâl-i meşrûh üzre kal'a-i Kostantiniyye yigirmi gün muhâsara olup aslâ feth [u] fütûhdan bir eser zuhûr etmeyüp cümle guzât-ı müslimîn ve yetmiş evliyâullâh-ı muvahhidîn ve üç binden mütecâviz mezâhib-i erba'ada fetvâ sâhibi ulemâ-yı âmilîn ve bu kadar meşâyihân-ı sâlikîn kal'anın yigirmi günden berü feth olmaduğuna müte'ellim olup cümlesi bir yerden Cenâb-ı Bârî'ye derûn-ı dilden teveccüh-i tâm edüp fethin ricâ etdikleri hâlde hemân bi-emrillâhi Ta'âlâ İslâmbol üzre bir zulemât çöküp bir ra'd ü berk olup ol ân [27b] Atmeydânı tarafında bir âteş zâhir olup evc-i âsumâna peyveste olup evc-i âsumâne şeddâdî binâları perrân berhevâ atup kimi berre ve kimi cânib-i bahre düşüp ol gün derûn-ı kal'adan üç bin kâfir havf [u] haşyetlerinden kal'adan taşra firâr edüp kimi İslâm ile müşerref olup hidmet-i pâdişâhide oldu, kimi birer diyâra firâr etdi. Ammâ yine küffâr gayret-i Mesîhiyye'yi elden komayup kal'anın rahnedâr yerlerin termîm edüp ceng ederdi. Ammâ derûn-ı kal'ada olan küffâr kaht [u] galâdan hâlleri mükedder idi.

Muhâsaranın otuzuncu günü ki oldu Sultân Mehemed ser-i sa'âdetine örf-i izâfetin geyüp ayağına âsumânî çizmesin geyüp Düldül-vâr bir katıra süvâr olup ulemâ kıyâfetiyle İslâmbol kal'ası etrâfların deverân u seyrân edüp asâkir-i İslâma ihsân [ü] in'âmlar edüp ve istimâletler ile va'de-i kerîmeler edüp cüyüş-ı müslimîni cenge terğîb edüp gezerdi. Ol taraftan ubûr edüp niçe bin asker ile Eyyûb'den

Kâğızhâne tarafına varup Beğ nehrin ve Kâğızhâne nehrin ubûr edüp Levend Çiftliği nâm mahalde kırk pâre firkate dahi yapılmış idi, anları alup yine kızaklar ile çekerek Okmeydânı'ndan aşırup deryâ-misâl imdâd-ı asker gösterüp {gemileri Şâhkulu iskelesinde} deryâyâ kodular ve içine niçe bin pür-silâh kırmızı fes arakiyyeli azebistân kavm-i Arabistân şehbâzlarından asker doldurup yine İslâmbol'a geçmek sadedinde iken (s.44)

Bi-emri hikmet-i Hayy [ü] Kadîr hikâyet-i garîb [ü] acîb-i bî-nazîr

Sarâyburnu tarafından on pâre paturuna mükellef ü mükemmel âlât-ı silâhıyla müretteb galyonlar orsa haçlı peykerlerin küşâde kılup Sarâyburnu'nda lenger birağup tabl [u] erganûnların çalup bir yaylım top u tüfeng şâdumânları ederler kim diller ile ta'bîr olunmaz.

Hemân beriden iki yüz pâre firkate ve kayıklar içre Okmeydânı'ndan gelen guzât-ı müslimîn gemilere girüp salpa demir, avanta kürek, ribaça gemir edüp bir baş on pâre kalyonlara ve on pâre balkarmata kadırgalara cümle guzât-ı müslimîn zenbûr-ı asel, kovana üşer gibi üşüp k*çdan ve başdan ankebût-vâr resenbâzlık edüp kâfir keştilerine mâl-â-mâl olurlar. Küffâr ise emn [ü] emâna dâhil olduk, bunlar istikbâlimize geldi zan edüp aslâ dest-dirâzlık etmeyüp âsûde dururlar.

Görseler kim bunların lisânında sadâ-yı Allâh Allâh zâhir olup keşti içre olan küffârları dest-ber-kafâ kayd [u] bend etmeğe başlayup cemî'i mâl [u] erzâkların gâret etmeğe başlarlar. Hemân küffâr lisânlarınca "ki parlari" der, ya'nî "nişleyüp ne söylersiz" der. Guzât dahi "parlamazız bütün alırız" derler. Kâfir gördü kim bunlar Türk askeri bir tâ'undur kim gemileri içre girmişler, âlat-ı silâha el kaldırmağa iktidârları yok. Ve limana girdikde şâdumân için cemî'i top u tüfenglerin atmış bulundular. Âhir "zanca Türk" deyüp cümle giriftâr oldular. (s.44)

Derûn-ı kal'ada olan cümle küffâr-ı bed-girdâr bu hâli görüp imdâda gelenler dahi bu yüzden oldu deyü saç [ve] sakalların yolup Sarâyburnu'nda ve Kurşumlu Mahzen'de ve Kız Kulesi'ndeki toplara âteş edüp semender-vâr âteş-feşânlık etdiler. Ammâ karadan limanın iç yüzüne enmiş gemilere ne fâ'ide. Küffâr ise deryâ boğazlarından gelen gemiler için mezkûr üç boğazı toplar ile ma'mûr etmişlerdi.

Küffârın gözleri önünde on pâre galyonu ve on pâre kadırganın sütûnları üzre haçlı bayrakların sernigûn edüp İslâm keştileri küffâr barçaların "Allâh Allâh" ile yedeğe alup top u tüfeng şâdumânlarıederek Galata ve İslâmbol halici üzre ubûr etdirerek Tershâne bâğçesi önünde lenger birağup birkaç{kerre} top u tüfeng

şadumânları edüp küffârın zehreleri çâk, guzât-ı müslimînin cümlesi şâd [u] ferahnâk olup tâze cân buldular.

Derhâl serdengeçdiler keştîlerden çıkup Tershâne bâğçesi'nde Ebü'l-feth'e ve Akşemseddîn'e müjde edüp hemân ol sâ'at Akşemseddîn hazretleri buyururlar kim;

"Beğim cenâb-ı şerîfiniz Ma'nisa'da şehzâde iken Mısır nevâhîlerinde Akka ve Sayda [ve] Berût kal'alarına küffâr istîlâ etdüğün cenâbınız istima' edüp bu kadar ibâdullâh ve bu kadar sıbyân [u] **[28a]** nisvân esîr-i giryân oldu deyü giryân olduğunuzda 'Elem çekme beğim, İslâmbol'u feth edeceğiz günde gâret olan Akka'dan gelmiş akîde ve pişmiş helvâ yersiz' deyü size tesliyet-i hâtır verüp İslâmbol'un fethin tebşîr etmişdik ve 'Ol günler gazâ ile guzât-ı müslimîne kadı ol ve her şey'e kanâ'at edüp râzı ol' demiş idin. İşte ol pişmiş helvânın semeresi geldi, zuhûr etdi. İnşâ'allâh ellinci günde kal'anın dahi seyeci'ü fethi bi-emrillâh mukarrerdir" deyü da'vâ-yı merd edüp cümle guzât-ı müslimîn gemilerde olan mâl-ı ganâyimi ve üç bin kîse Tâkyânûsî filoriyi ve bin sebûke zeheb-i hâlisi ve iki bin sebûke sîm-i ebyazı ve yigirmi gemide sekiz bin esîri ve yigirmi kapudanları ve bir kıralzâde ve bir Fransa kıralının duhter-i nâ-şüküftesini ve bin aded pençe-i âfitâb mahbûbe-i cihâne ümmet-i Muhammed kızları kim, kimi şerîfe ve kimi gayr-ı şerîfe-i müslime bânû-yı cihânlar kim her biri hûrşîd-i cihân-tâb banû-yı sâhibhicâb duhterler idi ve niçe bin kerre yüz bin âlât-ı silâhât levâzımât makûlesi eşyâları derûn-ı deftere kayd edüp Ebü'l-feth'e cümle mâl-ı ganâyimi Allâh emâneti verüp yine cenge meşgûl oldular. Ebü'l-feth dahi bu mâl-ı ganâyimi ve Fransa kıralı kızını ve gayr-ı müslime bâkireleri Akşemseddîn'e teslim edüp kendüler kal'anın feth [u] teshîrine cidd ü cehde sâ'î oldular.

Hikâyet-i netîce: Meğer mukaddemâ İslâmbol Kostantîni, Fransa kıralının kızına nâmzâd imiş. Fransa kıralı dahi kızının baht [u] tâli'ine bir donanma-i azîm edüp altı yüz pâre gemi ile Arabistân yakaların nehb [ü] gâret ederek ol sâl-i nâ-mübârekde Akka ve Sayda ve Berût'u ve Şâm Tarabulus'u ve Gazze ve Remle ve tâ arz-ı Hâsân'a varınca müstevlî olup iki binden mütecâviz Arabistân ü Havrân'ın hûrân-misâl gözlü bâkirelerin esîre edüp ba'dehu bu kadar milyon mâl-ı ganâyim ile ve bu kadar müslime cevârîler ile kıral ahd [ü] mîsâkına gûyâ vefâ edüp Fransa kıralı kızını İslâmbol tekuruna on pâre galyon ve on pâre kadırgayı mâl-ı Kârûn'a müstağrak edüp gönderdikde Akdeniz boğazına gelüp gördüler kim Türk cânibinden kal'alar binâ olunmuş. Hemân mel'ûnlar hîle edüp cümle tebdîl-i câme

edüp bir keskin firişka kıyâmet lodos rûzgârında beş pâre boş gemiyi ileri yelkenleyüp boğazdan içeri girirken hemân boğazın iki tarafında olan kal'aların cümle toplarına âteş edüp beş pâre boş gemiler gark-ı âb olup ardı sıra yigirmi pâre pür-silâh gemiler tarfetü'l-ayn içre girirler. Ahâlî-yi kal'a bir dahi top doldurup kerteye alınca iki sâ'atde gemiler yigirmi mîl menzil aldılar. Bu hîle ile İslâmbol'a gelüp tahrîr olunduğu üzre hamd-i Hudâ cümlesi esîr olup ol kıral kızından Sultân Bâyezîd-i Velî tevellüd etmiştir. Bu husûsda niçe müverrihîn gûnâ-gûn tahrîrât etmişlerdir. Ayn-ı Âlî bu kızı Ebü'l-feth'in babası alup Ebü'l-feth ol kızdan müştak oldu der. Ammâ kavî-i sahîh Ebü'l-feth İsfendiyâr oğlunun kızı Alîme Hânım'dan mütevellid olmuşdur. Bu Fransa kıralının kızı Ebü'l-feth'in hâtûnudur kim Sultân Bâyezîd-i Velî'nin vâlidesidir.

Sıhhat-i hikâyeyi beyân eder: Bu hakîrin pederi Sultân Süleymân Hân ile Belgrad ve Rodos ve Budin ve Ustolni-Belgrad fethlerinde bulunup hattâ Seğitvar gazâsında Süleymân Hân merhûm oldukda yine pederimiz ol gazâda bulunup Devlet-i Âl-i Osmân'a hizmeti sebkât etmiş bir pîr-i fânî idi. Dâ'imâ müsîn âdemler ile ihtilât edüp mâcerâ-yı mâzîden söyleşirlerdi. Yâr-ı gâr-ı refîkinden yine bir pîr-i zâl güherâb var idi. Ammâ talâkat-ı lisânda fesâhat [u] belâğatına İmri'l-kays ve Ebü'l-me'âlî hempâ olamazdı.

Ol pîr, yeniçeriyân dergâh-ı âlîsinin baş kâtibi idi. İsmine Sukemerli Koca Mustafâ Çelebi derlerdi. Anlar mezkûr Fransa kıralı kızının akrabâlarından olduğu muhakkak idi kim her bâr anlara Fransa kıralından hedâyâ gelüp âlem-i sabâvetimizde hakîre ba'zı eşkâl-i garîbe tasâvîrler bağışlardı. Anlar bir pîr-i fânî olmuşlar [28b] idi. Hattâ bir müşâvere olsa huzûr-ı pâdişâha cümle vüzerâ ve vükelâ vardıkda "kocalar gelsin" deyü ibtidâ Seğitvar altında Süleymân Hân merhûm olup asâkir-i İslâmın haberi yok iken vezîr-i a'zam olan Sokullu Mehmed Paşa'nın re'yiyle Süleymân Hân'ın na'sın taht üzre koyup bol hil'atın ardından ellerini hareket etdiren Silâhdâr Kuzu Alî Ağa'yı müşâvereye da'vet ederlerdi. Andan Rikâbdâr Gülâbî Ağa'yı, andan Zeyrekbaşı'nda sâkin Matbah Emîni Abdî Efendi'yi, andan hakîrin pederini, andan mezkû[r] Sukemerli Koca Mustafâ Çelebi'yi getirdüp müşâvere-i tâm ederlerdi. Ve ne cânibe sefer olsa bunlar tahtirevânlar ile gazâyâ giderlerdi. (s.44-45)

Zîrâ bu [Su]kemerli Mustafâ Çelebi {cümlesinden müsîn idi. Hattâ} Müftî's-sakaleyn Kemâl Paşazâde hazretlerinin telâmîzlerinden tekmîl-i fûnûn etmiş bir zû-

fünûn müfessir ü muhaddis ü müverrih bir kimesne idi. Hattâ Kemâl Paşa huddâmı olmaları cihetiyle Sultân Selîm-i Evvel ile Mısır fethinde yigirmi beş yaşına bâliğ bir fetâ yiğit idim deyü Selîm Şâh'ın Sultân Gavrî ile Mercidâbık'da olan ceng-i azîmin ve Sahrâ-yı Kâkûn'da olan neberd-i kebîrin ve ol cengde Gavrî Sultân câm-ı eceli nûş edüp lezzetinin gavrine erüp cengde Gavrî'nin gâ'ib olduğun ve Mısır'da oğlu Sultân Muhammed pâdişâh olup sabîdir deyü kul yine hal' edüp yerine Sultân Tûmânbay Mısır'a pâdişâh olup tâ Mısır feth olunca Sultân Tûmânbay Selîm Hân ile yigirmi üç yerde ceng edüp Mısır nice feth olduğun kaçan kim [Su]kemerli Mustafâ Çelebi hikâye etdükde hakîr âlem-i hayretde kalırdım. Gâyet mü'min ü muvahhid ü mu'temed âdem idi. Mezkûr Fransa kıralı kızının sergüzeşt [ü] serencâmların anların nakl-i sahîhinden istimâ' edüp tahrîr etmişizdir. (s.45)

{Âl-i Osmân'a Fransa kıralının karâbetin bildirir}

Anlar hikâye eder kim;

"Bizim pederimiz Fransa kıralı (---) nâm kıralın oğlu idi. Ol zamân kim Fransa kıralı pederimizin hemşîresin İslâmbol tekuruna vermeğe ta'ahhüd edüp mâl-ı cihâzın tedârük etmek için altı yüz pâre gemiyle {kal'a-i} Akka câniblerin nehb ü gâret edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle ve bu kadar esîr [ve] esîre ile vilâyetimiz olan taht-ı kadîm Paris'e gelüp şâdumânlar ederler. Ol gelen ganâyim esîrelerden kıral pederime bir seyyide câriye verir. Hakîr ol seyyideden müştak olup üç yaşında iken pederimizi kıral dedemiz hemşîresiyle İslâmbol'a girirken bu kadar mâl-ı firâvân ile Sarâyburnu'nda bizi Osmânlı alup Tershâne bâğçesinde bizi Sultân Mehemed'e teslîm edüp ba'de'l-feth pederimiz Sultân Mehemed huzûrunda Akşemseddîn hazretleri telkîniyle İslâm ile müşerref olup pederimizin hemşîresin cümle guzât-ı müslimîn Sultân Mehemed'e hibe edüp ana dahi Akşems[eddîn] telkîn-i İslâm etdükde tereddüd edüp İslâm kabûl etmeyince {Sultân Mehemed Hân} biz anı hüsn-i terbiyeye koruz deyü ibrâm [u] ilhâh-ı tâm [u] ihtimâm etmediler. Ammâ hakîr ol asırda beş yaşında idim. Akşemseddîn, hakîre ta'lîm-i İslâm edince bilâ-tereddüd hamd-i Hudâ İslâm ile müşerref olup pederimizi dergâh-ı âlî kapucibaşları zümresine ilhâk edüp hakîr Sarây-ı Hâs'da pederimiz hemşiresi halamızın yanında olurdum" deyü nakl ederdi.

"Ba'dehu Mehemed Hân halamız ile hüsn-i ülfet edüp Sultân Bâyezîd-i Velî andan tevellüd etdi. Ve Cem Şâh dahi ve Şehzâde Nûreddîn Şâh dahi cümle halamızdan müştak oldu" deyü Fransa kıralı kızının ahvâlin böyle takrîr edüp Fransa

kıralıyla Âl-i Osmân'ın karâbetin bu yüzden tahkîk edüp hikâye ederdi. Ammâ "Bilâhire İslâm kabûl etmeyüp merhûme oldukda Sultân Mehemmed Hân kendiye binâ etdüğü türbe cenbinde bir kubbe-i sağîre içinde defn olundu" {der idi.}

Hakîrin niçe kerre vakt-i seherde manzûru olmuşdur kim eczâhânlar türbesinde eczâ-yı şerîfler kırâ'at etdüklerinde sâ'ir kubâblarda medfûnlara müteveccih olup tilâvet-i Kur'ân ederler. Ammâ bunun İslâm ile rihlet etdüğüne şekk [ü] şübhe olmağile cümle eczâhânlar sandûkasına arkaların [29a] çevirüp tilâvet-i Kur'ân ederler. Ve niçe kerre hakîr'in manzûru oldu kim Fransa Fireng'i tâ'ifesi nihânîce gelüp türbedârlara bir kaç akçe verüp ziyâret ederler. Zîrâ dâ'imâ kapusu mesdûddur.

Hakîr dahi bu gûne vâkîf oldum ve hakîkatü'l-hâl [Su]kemerli Mustafâ Çelebi'nin nakli üzre Fransa kıralının kızı Ebü'l-feth'in hâtûnu ve Bâyezîd-i Velî'nin vâlîde-i müşfikasıdır. (s.46)

**{Der-beyân-ı menâkıb-ı serencâm-ı Cem Şâh ibn Ebü'l-feth
Mehemmed Hân-ı Pâdişâh}**

Ve bu şâhid-i âdildir kim kaçan kim Bâyezîd-i Velî hilâfetde iken karındaşı Cem Şâh ile Karaman Sahrâsı'nda iki şehzâde-i âzâde birbirleriyle çirkâb-ı dünyâ için bir ceng-i azîm edüp âhir Cem Şâh münhedim olup Mısır'da Sultân Kalavan'a firâr edüp andan gemi ile hacca giderken telattum-ı deryâ ile diyâr-ı Yemen ve Aden'e düşüp andan Veys el-Karanî hazretlerin ziyâret edüp andan Yemen huccâciyla hacc edüp andan yine Mısır'a gelüp andan keştî ile Rodos'da Malta'ya gelüp andan Fransa diyârında büyük vâlidesine gelüp mu'azzez ü mükerrem pâdişâh-ı vakt olup üç yüz müselmân tevâbi' iyle ayş [u] nûşda ve sayd [u] şikârda henüz şehzâde-i âzâde oldu.

Nedîm-i hâslarından Sivrihisârî Cem Şâh Sa'dîsi defterdârı ve enîs-i gamgüsârı idi. Ve Âşık Haydar dahi nedîm-i hâssı idi. Ve on yedi ban oğlu ban karşusunda eller kavşırıp hizmetinde idiler. Dâ'imâ cemî'i kâfiristânda tevâbi' [u] levâhıkıyla seyâhat ederdi. Niçe bin penç beyti ve muhammes ü müseddesâtı ve kasâyidi vardır kim dîvânı beyne'ş-şu'arâ memdûh-ı âlemdir. Kıt'a-yı Cem Şâh:

*Iztırâbı kogil ey murg-ı revân sabr eyle
Eskiyüp işte harâb olmada bu ten kafesi
Kârbân-ı reh-i iklim-i adem menzilin
Tokınur oldu katı sem 'ime bâng-i çeresi*

Uslûb-ı kasîdede lâ-nazîr şi'r-i belîği vardır. (s.46)

Âhir Âl-i Osmân'dan karındaşı Sultân Bâyezîd Fransa kiralına elçi gönderüp Cem Şâh'ı taleb etdiklerinde Freng-i bed-reng hîle edüp Cem Şâh'a müşâbih bir sarışın âdemi zehirli ustura ile trâş edüp vechinin reng-i rûyı müteğayyir olup ma'nûkan herifi katl edüp Cem Şâh Sa'dîsi muhallefâtlarından meşhûr-ı âfâk olan câm-ı Cem kim bâdesin nûş edüp sâkî eline câmı tehî verince yine leb-ber-leb olur bir mutalsam câm idi, anı ve beyâz tûtî ve sadrancbâz maymunu ve niçe bin zî-kıymet gûnâ-gûnu ve niçe bin mücelled kütüb-i mu'tebereleri na's-ı Cem ile Sa'dî Çelebi ve Haydar Çelebi'ye teslîm edüp Sultân Bâyezîd'e gönderdiler. Cem Sa'dîsi bir ârif nüktedân, sâhib-i iz'ân kimesne idi. Beyâz tûtîyi siyâha boyayup *انا لله وانا اليه راجعون* pâdişâh sağ olsun kelimâtların ta'lîm edüp Cem [Sa'dîsi] huzûr-ı pâdişâhiye na's-ı Cem ile vardıkda cemî'i muhallefâtların arz edüp der-hazîne etdiler. Ammâ Bâyezîd-i Velî;

"Kanı beyâz tûtî" deyü su'âl etdikde hemân tûtî-i gûyâ, pâdişâh sağ olsun fesâhat üzre söyleyüp,

"Efendim Cem Şâh merhûm olup beyâz melek sûretinden çıkup siyâh mâtem donları geydim" dedükde Bâyezîd Hân'a bir bükâ ârız olup,

"Ya Sa'dî, bu karındaşım Cem'i nice katl etdiler" dedükde Cem Sa'dîsi eydir:

"Vallâhi pâdişâhım gerçi bâde-nûş idi, ammâ bu mutalsam câmdan gayrıdan içmezdi ve kâfırlar ile ihtilât etmeyüp bir yere gitmezdi. Dâ'imâ ebyât-ı eş'âr ile ilme meşgûl idi. Hikmet-i Bârî bir banoğlu berberi var idi, ol zehirli ustura ile Cem Şâh'ı trâş edüp yüzü ve gözü şişüp boğdular ve hakîr ile na'sı ve muhallefâtların pâdişâhıma getirdim, vâkî'-ı hâl budur" deyü i'lâm etdi.

Pâdişâh na's-ı Cem'i Bursa'da Murâd-ı Sâni ki Ebü'l-feth'in pederi, Bâyezîd-i Velf'nin dedesidir, anda defn olunmağı emr edüp na's-ı Cem'i Bursa'ya götürüp Murâd-ı Sâni cenbinde defn etmeğe mezâr kazarken kubbe-i pür-envâr içinden bir sâ'ika ve bir kıyâmet kopdu kim cümle huddâmlar firâr edüp üç gün ol âsitâneye bir ferd-i âferîde girmek muhâl oldu. Âhirü'l-emr yine Murâd-ı Sâni türbesi kurbünde Sultân Şehinşâh türbesine na's-ı Cem Şâh deyü defn edüp bu vakâyi'âtı Âsitâne'ye arz etdiler. Târîh-i fevt-i Şehzâde Cem Şâh:

Bahâr-ı devlet-i Cem çün hazâni yâft pîş ez-sayf

Resîd ez-gayb târîheş zi-dünyâ reft Cem vâ hayf.

Sene 800 [1497-98]

On bir sene Mekke ve Medîne ve Yemen ve Aden ve Mısır ve Şâm ve Irâk ve Frengistân'ın İspanya ve Fransa hudûdlarında seyâhat [29b] edüp karındaşı tûğdan halâs olup câm-1 Cem nûş ederken âhir câm-1 ecelden Cem nûş edüp mest [ü] medhûş-1 hakîkî oldu.

Ammâ Fransa zu'munca "Zehirli mûs ile gayrı âdem trâş edüp reng-i vechi bozulup katl etdük ve Cem'dir deyü Rûm'a gönderdik ammâ hâlâ kırallarımız Cem neslindedir kim Selîm-i Evvel'de Cem Şâh Fransa kıralı oldu" derler. Hakîkat böyle şeytanatları olmasa Bâyezîd Hân tarafından fermân sâdır olunca Sa'dî Çelebi'[n]in ve Haydar Çelebi'[n]in huzûrunda niçün şehîd etmeyüp zehirli ustura ile hîle etdiler. Bundan bir hîle olmak fehm olunur kim gayrı kefere katl etmiş olalar. Ve bir âdil-i şâhid dahi oldur kim Bursa'da Gâzî Murâd Hân türbesine na's-1 Cem'dir deyü defn edelim derken ol gâzî pâdişâh bi-emrillâh kabûl etmeyüp âhir gayrı yere defn etdiler. Bu dahi bir alâmetdir.

Hattâ hakîr yetmiş üç târîhinde Uyvar kal'ası fethinde bulunup yetmiş dördde sulh için elçi Mehemed Paşa ile Alaman diyârında Nemse çâsârına varup anın papinta hattıyla kâfiristânın yedi kırallık yerin üç yılda geşt [ü] güzâr ederken Dış Fransa ta'bîr etdükleri ki yeni dünyânın cânib-i şarkisinde bahr-i Okyûnûs kenârında Donkarkız vilâyetine kadem basup yetmiş beş Ramazân-1 şerîfinin sıyâmın anda edâ ederken ba'zı söz anlar tevârih-şinâs papaslar ile ülfet ederken esnâ-yı kelâmda Âl-i Osmân devletini söyleşerek Fransa Cem Şâh'ın ahvâlâtlarını su'âl etdim, anlar eyitdiler:

"Kaçan kim Osmânlı'dan Cem Şâh'ın katline fermân geldükde Osmânlı'nın mahkûmu olmamak için Osmânlı'ya nisbeten ve Cem Şâh kendü kızları evlâdı olduğu ecilden Cem Şâh'a merhamet edüp Cem'e müşâbih gayrı âdemi zehirleyüp na's-1 Cem'dir deyü İslâmbol'a gönderdiler. Sonra Cem Şâh Tış Fransa vilâyetine müstakil pâdişâh olup sizin Sultân Selîm Mısır'ı feth etdükde beri taraftan azîm hedâyâlar ile Cem Kıral, Sultân Selîm'e gazân mübârek ola, deyü nâmeler ile hedâyâlar gönderdi. Hâlâ Fransa kıralları Cem Kıral neslindedir. Ve Fransa'nın Âl-i Osmân ile karâbeti Bâyezîd Hân'ın vâlidesi ve Cem Kıral zürriyeti olması cihet ile dir" {deyü} bu tahkîkleri etdiler.

"Ve hâlâ Cem Kıral, Paris şehrinin hâricinde bir bâğ-1 İrem-misâl mesîregâhda bir kubbe-i zeberced [ü] mînâ içinde medfûndur ve cemî'i müselmân tevâbi'leri ve gayr-1 üsârâları anda defn ederler" deyü nakl etdiler. (s.46-47)

Hakkâ ki Fransa'nın Âl-i Osmân'a karâbeti Ebü'l-feth'in hâtûnu takrîbiyledir kim Âl-i Osmân dîvânında cemî'i elçiler cem' oldukda Hind ü Sind ve Habeş ve Yemen ve Irâk ve Özbek ve Dağıstân ve Tatar Hân ve Fes ü Merânkûş pâdişâhlarının elçileri altına oturur, zîrâ anlar İslâm pâdişâhlarıdır, hattâ Fransa elçisi Acem elçisinin üzerine tasaddur edüp alt yanına Acem, dahi alt yanına Nems[e] elçisi oturup Acem elçisi iki kefere mâbeyninde kalırdı.

Fâtih-i Bağdâd Râbi' Murâd Hân, bu tertîbe rızâ vermeyüp cümle elçiye mukâbil Fransa {elçisi} meks etdirdi. Bu kerre Maskov elçisi şehinşâh elçisi iddi'âsında olup Nemse elçisinin alt yanında oturmağı kabûl etmeyüp bi'z-zarûri Acem elçisinin alt yanında oturdu. Hâlâ Fransa kiralının mu'azzez ü mükerrrem olması Bâyezîd-i Velî'nin vâlidesi takrîbiyledir,

El-kelâm yecirrü'l-kelâm fehvâsınca söz sözü açup ezîn-cânib yine Kostantîn kal'asının sadetine gelelim. Çünkim Sultân Mehemed Hân Gâzî Fransa kiralının kızın mâl-ı ganâyimden alup cümle guzâtın re'yiyle Akşemseddîn hazretlerine emânet koyup kendüler ol mâl-ı ganâyiminden asker-i İslâm'a bezl ederek kal'anın cânib-i erba'asın deverân edüp guzât-ı müslimîne takviyet verirdi.

Âhirü'l-emr ellinci gün kim oldu, ol ân kal'a içinden bir feza' u ceza' zâhir olup kıyâmet kopdu. Hemân ol ân niçe bin bî-edyân küffâr-ı Hıristiyan zî-kıymet eşyâları ile burc [u] bârûlar üzre beyâz vere bayrakları diküp "El-amân ey güzîde-i Âl-i Osmân" deyüp kal'ayı vere ile teslîm edüp cümle küffâr bir gün mehil alup berren ve bahren her biri birer diyara ve deyre ve îre gitdiler. Meğer kal'a içre melâmiyyûndan Yâvedûd Sultân merhûm olunca küffârın başına kıyâmet kopup kal'ayı emân ile verüp deryâ-misâl asker-i İslâm sadâ-yı Allâh Allâh {ile} şehri İslâmbol'un cânib-i selâsından asker-i bî-pâyân yürüyüş edüp mâl-ı ganâyim almağa şürû' etdiklerinde Koca Ebü'l-feth örf-i [30a] izafetiyle ayağında âsumânî çizmesiyle katıra süvâr olup elinde seyfi Muhammedîyi kaldırıp,

"Koma gâzîler, hamd-i Hudâ fâtih-i Kostantîniyye oldunuz" deyü pür-silâh yetmiş seksen bin güzîde asker ile Kostantîn sarâyına varup kabz edecek mahalde sarâyâ niçe bin küffâr cem' olup ceng-i azîm ile sarây feth olup ol arbede esnâsında Kostantîn kiral katl olunup lâşesin sâ'ir emânlı îmânsız küffârlar Sulu Manastır'da lahd etdiler. Sarây-ı Kırâl'da ol kadar mâl-ı hazâyin bulundu kim hisâbın Hudâ-yı Mûte'âl bilür. Zîrâ bu Kostantîn bâzergân ve ankâ idi. Tokuzuncu kerrede

İslâmbol'u binâ ve itmâm eden Kostantîn'dir. Âhir Âl-i Osmân'a verüp tamâm eden yine Tekur Kostantîn'dir.

Andan Ebü'l-feth teberrüken iki rek'at salât-ı hâcet kılmağa **Ayasofya** deyrine girmeğe kasd edince içinde ve cânib-i erba'asında sâkin olan on iki bin ruhbân Ayasofya'ya kapanup dam u bâmlardan ve kulle çanlar[ın]dan asâkir-i İslâm'a zemberek ve nefit ü katrân yağdırup alarka etdiler.

Hemân Ebü'l-feth asâkir-i İslâm ile Ayasofya deyrine sarıca arı gibi sarılıp üç gün üç gece ceng-i azîm olup elli üçüncü günde Ayasofya-i Kebîr feth olup ibtidâ Sultân Mehemed Ayasofya içre girüp niçe ruhbânı katl edüp elindeki livâ-yı Resûlullâhı mihrâb mahalline diküp ibtidâ ezân-ı Muhammedî'yi Sultân Mehemed tilâvet edüp sâ'ir guzât-ı müslimîn ruhbânıyâna kılıç urup derûn-ı Ayasofya hûn-ı müşrikîn ile mâl-â-mâl oldu. Hemân Ebü'l-feth Gâzî dal-tırkeş olup alâmetim olsun içün bir hadeng-i çârcenâh Ayasofya kubbesinin tâ ortasına atdı. Hâlâ alâmet-i tîr-i Mehemed Hân nümâyündür. Ve bir hünkâr solağı sol eliyle bir kâfiri katl edüp sağ elin kâfirin kanına bulayup Sultân Mehemed'in huzûrunda bir pertâb edüp elinin kızıl kanın bir beyâz mermere sürüp pençe nakşı edüp alâmet etdi. Hâlâ ol kanlı solak pençesi türbe kapusundan içre girdikde karşı köşede beş âdem kaddi bâlâda bir pençe-i kebîr-i sâhib-dilîr zâhir ü bâhirdir. (s. 47-48)

{Menâkıb-ı Yâvedûd Sultân}: Sultân Mehemed Ayasofya'yı seyr [ü] temâşâ edüp deverân ederken Terlerdirek nâm bir mahalde bir nûr-ı ilâhî berk urur görüp üzerine vardılar, gördiler kim bir nûr-ı ilâhî beyâz vücûd-ı şerîf kıbleye müteveccih olup yatır. Gördüler kim sadr-ı münevverinde kırmızı et ile Yâvedûd ismi yazılmış, hemân Akşemseddîn ve Sivasî Kara Şemseddîn ve yetmiş aded kibâr-ı evliyâullâh buyurdular kim,

"İşte pâdişâhım İslâmbol'un elli günde feth olmasına bâ'is bunlar idi kim hikmetullâh ile İslâmbol'un fethini ellinci günde ricâ edüp ol gün rûh teslîm eden bu mecâzibündür kim mukaddemâ pâdişâhımı âgâh etmişdik" dediler.

Hemân cemî'i ulemâ ve sulehâ ve fuzalâ cesed-i şerîfini gasl etmek murâd edindikleri mahalde Ayasofya'nın Terlerdirek küncinden bir sadâ zâhir olup, "Merhûm u mağsûldur, hemân defn edün" deyü nidâ gelince cümle hâzırûn dembeste ve hayrân oldular. Andan cümle meşâyihân Yâvedûd Sultân'ın na'ş-ı şerîfin tâbûta koyup Şehîdkapu'sunda defn etmek murâd edinüp bi'z-zarûrî tâbûtu götürenler kendülerin Emînönü iskelesi'nde bulup andan bir kayığa süvâr olup berk-

i hâtif gibi kayak kürek çekmeden ve yelken açmadan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri kurbünde karâr edüp hemân tâbût kayıktan bi-emrillâh çıkup ol mahalde kazılmış bir mezârda tâbût durup ardı sıra cümle guzât ve ulemâlar varup istimâ' etdiler kim mezkûr kabirden Yâvedûd ismi istima' olunurdu. Cümle ulemâ ve sulehâ na'ş-ı şerîfi ol kabir içre defn edüp gitdiler. Anniçün ol kabir-i şerîfe hâlâ türbe-i Yâvedûd iskelesi derler ve's-selâm ve Rahmetullâhi aleyhi ale'd-devâm.

Hamd-i bî-hadd [ü] bî-pâyân ol Hâlık-ı kevn [ü] mekâna olsun kim her emrin tedbîrinde birer hükm-i ezelisi vardır kim selâtın-i İslâm-ı Âl-i Osmâniyân es-sultân ibn ü's-sultân es-sultân Ebü'l-feth Gâzî Mehemed Hân tâbe serâhüm ve ce'alallâhu el-firdevse mesvâhüm hazretleri İslâmbol'u feth edince بلدة طيبة sıfat kâşifesinin hurûfu târîh-i fethine mutâbık olan dârü's-saltanatı [30b] 'l-aliyye Kostantiniyetü'l-mahmiyye hamâhallâhu an ru'bu'lbeliyye Sultân-ı mûmâ-ileyh hazretleri Akşemseddîn hazretlerinin mukaddemâ fethini ve vakt [u] sâ'ati ve derîcesiyle fethin ta'yîn etdüğü günlerde bi-emrillâh feth oldu kim hicret-i nebeviyyenin sene 857 [/1453] târihi mâh-ı Cemâzilâhiresinin yigirminci günü kim yevm-i erba'ada feth olunduğu mâh-ı Temmûz'un on ikinci günü idi.

Feth [u] fütûhuna niçe şu'arâ ve ulemâ târîhler bulmuşlardır, ammâ Kur'ân-ı azîm'de bulunan Târîh:

بلدة طيبة ve اخرون lafzı târîh vakı' olmuşdur.

Târîh-i diğere:

Ehl-i İslâm etdi İslâmbol'u feth.

Târîh-i musanna':

Feth olduğu İslâmbol yârâna alâmetdir.

Târîhini yazmışlar, küffâra kıyâmetdir. Sene 857 [/1453]

Merkûm târîhleri sa'd sâ'atinde Mehemed Hân İslâmbol'a kadem basdığıçün evvâh-ı nâsda İslâmbol içre ol güne yevm-i kudûm derlerdi. Hamd-i Hudâ taht-ı evvel Bursa, taht-ı sâni Edirne, taht-ı sâlis Kostantiniyye olup bu sevâd-ı dil-küşâ ve medîne-i bisât-fezâ imârât-ı fâhire ile yevmen fe-yevmen reşk-i cennet-i ulyâ ve ebniye-i âliye ile şey'en fe-şeyen nâdire-i dünyâ olmuşdur.

Ammâ Ebü'l-feth Gâzî Ayasofya ismiyle müsemmâ kenîseyi temâşâ etdükte gördü kim bu makâm bir binâ-yı azîm ve bünyân-ı metîn-i kadîmdir ki mühendis-i hired [u] hurdedân ve mi'mâr Ağnados nâm tab'-ı selîm [u] sâhib-iz'ân bu binânın metâneti erkânında hayrân ve bu bünyânın tarh-ı esâs ve ref'-i kubbesin gören vâlih

[ü] ser-gerdân olur. Hemân Gâzî Mehemmed Hân bu mâ'bed-i kadîmi telvîsât [u] müzahrafât-ı hûn-ı keşîşândan ve esnâm [u] evsândan derûn-ı deyri tathîr edüp niçe bin yerde amberdânlar ve micmerdânlar ile ûd [u] amberler yakup câmi' içre guzât-ı müslimînin demâğları mu'attar olup ân-ı sâ'atde bir müfîd ü muhtasar mihrâb ü minber ve mahfil ü minâre ile ol makâm-ı behişt-irtisâmı ibret-nümâ-yı huld-ı berîn bir câmi'-i müslimîn edüp ibtidâ yevm-i cum'ada cemî'i guzât-ı müslimîn hâzır olup salâlar kırâ'at olunup mü'ezzinân **انا لله وملكته** âyetin savt-ı hazîn ile âgâze edince hemân Akşems[eddîn] ve Kara Şemseddîn hazretleri kalkup Sultân Mehemmed'in koltuğuna girüp Akşemseddîn imâmesin Ebü'l-feth'in ser-i sa'âdetine geydirip imâmesi üzre bir ablak turna teli sokup ve eline bir uryân kılıç verüp sağ tarafında Akşemseddîn, sol tarafında Kara Şemseddîn ta'zîm [u] tekrîm ile Mehemmed Hân'ı minbere çıkarup dâvûdî bülend âvâz ile Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn deyince cümle guzât-ı müslimîne bir hâlet el verüp bir gırîv ü feryâd-ı şadumânî etdiler. Kâ'ide-i uslûb-ı hatîb üzre hutbeyi edâ edüp nüzûl etdükde teberrüken ve teyemmünen Akşemseddîn hazretleri Sultân Mehemmed Hân'dan me'zûn olup imâmet etdi.

Ol cum'a Ayasofya'nın zîr-i zemînlerinde pinhân olan bitrîk ve kıssîsden üç bin ruhbân şeref-i İslâm ile müşerref olup üç yüz yaşında bir papasın ismini Baba Mehemmed kodular. Mihrâbın sağındaki muzlim künc Hazret-i Süleymân'ın ibtidâ binâ etdüğü ma'bed-i kadîmdir deyü Baba Mehemmed gösterüp Ebü'l-feth ibtidâ anda iki rek'at sâlât-ı hâcet kılup inkırâzu'd-devrân ma'mûr [u] âbâdan ola deyü du'â edüp ol mahallin zîr-i zemîninden bir hafta kâmil niçe {bin} deve yükü mâl-ı Tâkyânûs-ı okyûnûs çıkarup kıral hazînesine ve Tershâne bâğçesine taşıdılar. (s. 48-49)

{**Der-sitâyîş-i feth-i Okmeydânı**}: Mehemmed Hân cemî'i guzât-ı müslimîne cümle mâl-ı ganâyimi tahmîl edüp ve Ayasofya içre mücevher putlardan Vüdd ve Yağûs {ve Ya'ûk ve Süvvâ' ve Nesir misilli putlarla} Tershâne Bâğçesi'ne varup andan putları Okmeydânı'nda nişângâh edüp cümle guzât-ı müslimîn putlara oklar atdılar. Hâlâ kemânkeşânlar mâbeyninde puta oku ta'bîr etdükleri sehm ol hadengdir kim ilâ-hâze'l-ân puta oku derler. Hattâ ol putun pâreleri Sultân Ahmed Hân asrına gelince durduğı muhakkaktır.

Bir putun ismine Âzmâyîş dediler kim lodos cânibine koyup yıldız rûzgârıyla ana ok atarlardı. Hâlâ ol câ-yı ma'hûda Tozkoparan Ayağı derler.

Ve bir puta heki dediler. Hâsköy tarafına koyup şimâlden ok atdılar. Hâlâ ol tîre heki derler.

Ve bir puta Peşrev dediler, yıldız cânibine koyup kıbleden ok atarlardı. Hâlâ ol nâveke peşrev derler. Beş dirhemi sekiz yüz gez menzil seğirdir.

Ve bir puta Peleng dediler, cânib-i garba konulup cânib-i şarkdan sûfâr-ı Moğolî atılırdı. Hâlâ cümle tîr-endâzân mâbeyninde ol tîre peleng derler.

Hâsıl-ı kelâm Okmeydânı'nın cânib-i erba'asına on iki gûne [31a] putları koyup on iki gûne sehm-i zembûr ile mezkûr putlara tîr-i bârân edüp cümle yârân-ı gâziyân pîr-i atıcıyân Hazret-i Sa'd-ı Vakkâs rûhunu şâdân eylediler. İle'l-ân ta'tîl günleri ahâlî-yi İslâmbol ol âyîn üzre Okmeydânı'na giderler.

Andan Sultân Mehemed Hân Tershâne Bâğçesi'ne gelüp üç gün üç gece cemî'î guzât-ı müslimîne it'âm-ı âm edüp summât-ı Muhammedîler edüp bizzât kendüler etek der-miyân edüp çâşnigîrbaşı-misâl kemerinde peştemâl ile cümle guzâta nân ü nemek yemek gerek dahı ne gerek deyü hûn-ı beyâz bezl edüp ba'de-ta'âm ser-i kârda olan ulemâ-yı fuzalâların dest-i şerîflerine ibrik ile su döküp tâ bu mertebe kesr-i nefis eyleyüp üç gün üç gece hizmet eyledi. (s.49-50)

Der-beyân-ı taksîm-i mâl-ı ganâyim: Üç gün üç gece ziyâfetlerden sonra cemî'î askerî tâ'ifesinin ağavâtları ve küttâbları ve üç defterdâr-ı pâdişâhî cem' olunup mukaddemâ rû-yı deryâda alınan Fransa kıralının yigirmi gemi mâl-â-mâl ve bî-hisâb mâl [u] menâli Tershâne bâğçesinde dağlar gibi küme küme alâhide alâhide yığdılar. Ve İslâm ile müşerref olan Baba Mehemed'in Ayasofya'da Hazret-i Süleymân'ın gösterdiği kenzin mâlını dağlar gibi püşte püşte öbek öbek yığdılar. Ve İslâmbol içre yedi bin deyr-i manastır ve sarâylerden alınan mâl-ı ganâyimleri Tershâne bâğının dıraht-ı muntehâlarına berâber yığup defter ile ibtidâ asker-i İslâm içre hizmet eden hukemâ ve kehhâl ve cerrâha ve gassâle ve gûr kazanlara ihsân etdiler.

Andan şürefâya, andan ulemâ ve sulehâya, andan e'imme ve hutebâ ve meşâyihîne, andan mollâ ve kadılara, andan serdengeçdi gâzilere ve andan kırdâ gemi çeken azebistâna Levend Çiftliği nâm belîdeyi anlara ihsân edüp anıniçün Levend Çiftliği ismiyle müssemmâdır.

Andan yeniçeriyâna, andan sipâha ve andan zâ'im [ü] zü'amâya, andan topcuya ve cebeciye ve lağımcıya ve eşkinci tâ'ifesine, andan at kuluna, andan orduciyâna ve'l-hâsıl yüz yetmiş bin âdeme birer arakiyye mâl ve sâ'ir menâlden

gayrı altmış üç bin hâne ihsân olunduğu defter olunmuşdur kim bir pâdişâh-ı zevî'l-iktidâr asrında olmamıştır.

Cümle guzât-ı müslimîn dahi ahz [ü] kabz eyledikleri gazâ mâlından alâ mâ farazallâh öşr-i ömrî-i pâdişâha verüp cümle üsârâdan da [penc] yek-i sultânî üç bin sekiz yüz esîr pâdişâhın hissesine düşdü.

Ve yigirmi bin kîse zeheb-i Tâkyânûsî ve Yanko ibn Mâdyânî düşdü. Ve üç bin sarây ve iki bedâsten ve yedi bin dekâkîn dahi düşdü. Ve Ayasofya câmi'iyile yedi deyr-i azîmi dahi Sultân Mehemed'e verdiler.

Ve Sultân Mehemed üzre cümle guzât Yeni sarây için yevmiyye biner akçe icâre yazdılar. Bir Yahûdî bin bir akçe deyüp katl olundu.

Karaman semtinde üç yüz sarây-ı âlîyi ulemâya, yüz altmış iki sarây yeniçerilere, yetmiş sarây yetmiş vezîre ve yedi sarây yedi kubbe vezîrine, ve'l-hâsıl bu tertîb üzre nefis-i İslâmbol içre olan imâretleri cümle gazâda hâzır olanlara tevzî olunup guzât dahi Fransa kıralının mukaddemâ zikri münsebetiyle sebkât eden kıralın kızın pâdişâha verüp iskât-ı hak etdiler. Ve pâdişâha ve dîn-i mübîne hayr du'â etdiler. Hemân Akşemseddîn hazretleri ayağ üzre kalkup eydir:

"Ey guzât-ı müslimîn bilin, âgâh olun kim cümleğiniz hakkında ol âhir zamân peygamberi ol server-i kâ'inât ve ol mefhar-i mevcûdât buyururlar,

لتفتحن القسطنطينية ولنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش

buyurmuşlardır. İmdi inşâ'allâh cümleğiniz ve cümlemiz mağfûrdur. Ammâ bu gazâ mâlın isrâf etmeyüp İslâmbol içre hayrât [u] hasenât edüp pâdişâhınıza itâ'at eyleniz. Osmâncık'dan bu âna gelince pâdişâhlarınıza beğ derdiniz, şimdengerü sultân deyin. Ve etek der-miyân edüp ziyâfetde size hidmet edüp ekmek bezl etdüğüyün hûn ekmekdir, hûnkârdın" deyü pâdişâhın başına iki çatal ablak sorgucu takup,

"Pâdişâhım henüz Âl-i Osmâniyân'ın âb-ı rûyı oldun, hemân mücâhidün fî-sebîlillâh ol" deyü gülbâng-i Muhammedî çeküp cümle guzât-ı müslimîn İslâmbol içre müstevlî olup amâristân etmeğe şürû' eylediler. {Ve Akşemseddîn ve gayrı kibâr-ı evliyâların izn-i şerîfleri ile sikke-i Âl-i Osmân'da es-sultân ibn ü's-sultân es-sultân Mehemed Hân ibn Murâd Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 857 [/1453] târihi tahrîr olundu}.

Ertesi gün ale's-sabâh Sultân Mehemed haremnden çıkup Akşemseddîn ile Tershâne Bâğ'ında müşerref oldukda Akşemseddîn buyurdular kim;

"Pâdişâhım bu gece pişmiş helvâ yediniz mi?" deyince Ebü'l-feth "Hayır yemedik" dedi. Akşems[eddîn] buyurdular kim;

"Ya biz size şehir-i **[31b]** Ma'nisa'da hâkim iken Akka kal'asın küffâr aldığına gam yemen İslâmbol'u feth ettiğiniz günler pişmiş helvâ yersiz dediğim işte bu gece Fransa kıralı kızının bekâretin izâle edüp helvâsın yediniz" der.

"Ve ol duhterin ismi Akîde Hânım olsun ve ol duhter-i nâ-şüküftenin bekâretin izâle ettiği[ni]z için size biz dahi hünkâr dedik" deyü bu güne latîfe kelimâtlar eder. Ve,

"Fetih günleri ol asırda size adâlet eylen buyurduk idi. Şimdi gerekdir kim şimdi bu size hâsekî olan Akîde Hânım ile cevârlığe gelen üç bin ümmet-i Muhammed duhter-i nûr-ahterlerin bir ferde vaz'-ı yed etdirmeyüp Akka ve Gazze ve Remle ve Havrân diyârlarına bu bâkirelerin isim [ve] resimleri ile deftere kayd edüp ol defterleri vilâyetlerin gönderüp cümlesinin peder ü mâderlerini İslâmbol'a getirüp rızâ-yı vâlideynleri ile her birin birer guzât-ı müslimîne akd-i nikâh edüp İslâmbol şehrin amâr edesiz" dedikte Akşemseddîn'in bu re'y [ü] tedbiriyle her diyâra âdemler gidüp ân-ı zamânda cümle bâkirelerin on bin mikdârı peder ü mâder ve akrabâ vü ta'allukâtları gelüp üç bin bâkire üç bin bahâdırâna izn-i şer'ile verüp azîm sûrlar edüp İslâmbol amâr oldu.

Andan Anadolu'da ve Rûmeli'nde cem'î eyâlet sâhibi vüzerâlara emr-i şerîfler pârekende ve perîşân olup vilâyet vilâyet İslâmbol'a benî âdem sürdüler.

Evvêlâ Rûmeli'nden Üsküb halkın Üsküblü mahallesine, Yenişehir halkın Yeni Mahalle'ye, Sofya halkın Ayasofya'ya, Mora Urumların Fenerkapusuna ve Selânik Yahûdîlerinin elli cemâ'atin Tekur Sarâyı'na ve Şuhûdkapusu cânibine kodular. Anıçün Çufudkapusu derler. Anadolu cânibinden Aksarâylyı Aksarây mahallesine, Akka ve Gazze ve Remle'den gelen Arabistân kavmin Tahta'l-kal'a'ya, Acem'den geleni Mahmûdpaşa kurbünde Hoca Hânı'na, Balat şehrinde gelen Çingâneleri Balat mahallesine, Akılbend'den gelen uluç âdemlerin Akılbend mahallesine, Ârnâbûd kavmin Silivrikapusuna, Sıfet Yahûdîlerin Hâsköy'e, Anadolu Etrâkların Üsküdar'a, Tokat ve Sivas Ermenîlerin Sulu Manastır'a, Ma'nisalılı Ma'cûncu mahallesine, Eğirdir ve İğdirliileri Eğrikapu'ya, Bursalıları Eyyûb Sultân'a, Karamanlıları Büyük Karaman'a, Konyalıları Küçük Karaman'a, Tirelileri Vefâ'ya, Çehârşembe ovası halkı Çârşanbabâzârı'na, Kastamonu kavmin Kazancılar mahallesine, Tarabefsûnlu Lazları Bâyezîd Hân câmi'i yerine, Gelibolu kavmin

Tershâne'ye ve İzmir kavmin Büyük Galata'ya ve Freng kavmin Küçük Galata'ya ve Sinop ve Samsun kavmin Tophâne'ye, ve'l-hâsıl ol asırda dest-i Âl-i Osmân'da ne kadar şehir-i azîmler var ise cümlesinden ümmet-i Muhammed'i ehl [ü] iyâlleri ile İslâmbol'a getirüp i'zâz [u] ikrâm edüp ma'mûr [u] âbâdan etdiler. Anıniçün İslâmî bol ismiyle müsemmâ olup ile'l-ân gulgule-i Rûm, velvele-i Rûm, tantana-i Rûm oldu.

Hikmet-i Hudâ İslâmbol feth olduğu günler mâh-ı temmûz idi. Ol günler kim deryâya niçe bin şühedâların hûnu dökülüp kırmızı oldu. Hâlâ ol feth günleri mâh-ı temmûz olunca deryânın reng-i rûyî müteğayyir olup her yıl kırk gün kâmil Ebû Ensârîkapusu'ndan tâ Şehîdkapusu'na varınca rû-yı deryâ kırmızı kan gibi olur. Acîb ü garîb sırr-ı Hudâ'dır. *İnnallâhe alâ külli şey'in kadîr.* (s.50-51)

Hîn-i fetihde İslâmbol'a hâkim nasb olunanları beyân eder →
İSLÂMBOL (bk. ~'un İlk Hâkimleri) (s. 53-54, c.1)

Şehr-i Mahmiyye-i Kostantıniyye içre olan selâtîn câmi'lerin beyân eder

Evvelâ evsâf-ı kâr-ı kadîm ve binâ-yı azîm ma'bedhâne-i abd-i Hayy-ı Kadîr ya'nî **Câmi'-i Ayasofya-i Kebîr**. Evvelâ müverrihîn-i selef-i Yûnânîyân'dan Tevârîh-i Yanıvan kavli üzere ibtidâ Hazret-i Süleymân dâr-ı dünyâyı deverân [ü] seyrân ederek emrine râm olan bâd-ı sabâ-sür'at serîr-i Süleymânî İslâmbol zemîninde Sarâyburnu'nda karâr edüp anda bir ma'bedhâne inşâ eyledi.

Ba'dehu hûbût-ı Âdemden sonra beş bin elli iki senesi ubûr edüp Yanko ibn Mâdyân'ın nebîresinden Vezendon nâm bir kıral-ı hümâm zuhûr edüp İslâmbol'u yedinci kerresinde anlar dahi amâr edüp cihân-ârâ bir pâdişâh-ı zîşân olduğu bâlâda yedinci fasılda musarrahdır. Ol Fezendon'un bir duhter-i pâkîze-ahteri Makdonya şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellide olmağile ismine Ayasofya derlerdi. Babasının İslâmbol kal'asının cânib-i erba'asın müceddeden binâ etdüğün istimâ' edince iki bin milyon hazîne ile babası Fezendon'a gelüp Hazret-i Süleymân'ın ibâdehânesin tevsî' etmeğe mübâşeret edüp bezl-i mâl ederken Hazret-i Hızır gelüp;

"Bu câmi'in cemî'i mühimmât [u] levâzımât masârıfın benden alın ve bu resme bir câmi' binâ edin" deyü Ayasofya'nın vaz'-ı esâsın ta'lîm {etdi.} İbtidâ zemîn-i ka'ra varınca hafr edüp tâ Âhûrkapu berâberliği olunca ka'r-ı zemînden sular zâhir olup kâmil bir ay bu temel içre âteş-i Nemrû[d]lar yakup kurşum akıdup

gûyâ bir rusâs-ı nîlgûn bahr oldu. Bu kurşum deryâsı temelde yedi yıl durup ba' dehu Ağnados nâm bir ilm-i hendesede âmil-i tâm mi'mâr-ı benâm zâhir olup Hazret-i Hızır temeline vekîlü'l-harc ve nâzır olup kırk bin ummâl ve yedi bin hammâl ve üç bin bennâ cem' olup meşveretleri ile Ayasofya'nın kurşum temeli üzre üç bin amûd-ı müntehâ üzre tâklar ve toloz kubbeler inşâ etdiler kim altı su sarnıcı olup zelzeleden masûn u mahfûz olmak mûlahazasıyla ibtidâ [34a] temelin bu yüzden itmâm etdiler.

Ve sahrîcin kırk çeşmenin serdâbiyle serdâbı memlû etdiler. Ve sahrîcin câbe-câ yerlerin ta'mîr ü termîm için kayıklar peydâ etdiler. Hâlâ mezkûr kayıklar durup tâ Â' işe Sultân sarâyına ve Hasan Paşazâdeler ve Kudde Mehemmed Kethudâ ve Arslanhâne ve Sarây Meydânı ve Cebihâne-i Enderûn ve Sovuk Çeşmelere varınca merkûm sarâyların altı serâpâ boş olup âb-ı rakîk ile mâl-â-mâldır. Ve Ayasofya'nın tâ vasatında bir bakır kapaklı kuyu ağzı vardır, andan delveler ile su çekilüp cemâ'at nûş edüp def'-i atşân ederler. (s. 54)

Ba' dehu üstâd-ı mühendis-i hîred [ü] hurdedân ve mi'mâr-ı akl-ı selîm [u] iz'ân Ayasofya'nın cânib-i erba'ası dîvârlarının imâretine şurû' etdiler kim bu binânın mesâhat-ı erkânını temâşâ eden hayrân ve tarh-ı esâsı ve refî'-i binâsın gören ser-gerdân olur.

Ve bu Ayasofya'nın keyfiyyet-i binâ-yı âlisi böyle tavsîf olunur kim ekâlîm-i seb'ada olan kûh-ı bî-sütûn pâre ahcârât-ı zî-kıymetleri gâh zemîn zahrına tahmîl ve gâh ilm-i cerr-i eskâl ile bâr-ı sakîl olanları sa'y-i belîğ ve kûşîş-i bî-dirîğ ile hacetleri keşân ber-keşân çekerek esâsını refî' edüp ruhâm-ı rengîn ve sûtûn-ı sengîn ile itmâm buldu.

Ve ekâlîm-i seb'adan gûnâ-gûn nakş-ı bûkelemûn-ı ibret-nümûn ebrî ruhâmlar keşîflerle taşındı. Ve üstâd-ı Ferhâd-pîşe seng-tırâşların tîşeleri aşındı. Ol kadar ihtimâm-ı bezl-i tâm edüp câmi'in nısfın yedi yılda tamâm etdiler. Ve ahcârât-ı firâvân Belkîs tahtı olan Ayasuluğ şehrinde ve Aydıncık tahtından gelmiştir. Ve dil-âvîz [u] reng-âmîz ruhâmlar Karaman ve Şâm ve Kıbrıs cezîresinden nakl olunmuştur.

Ve niçe bin sommâkî ve zenbûrî ve zeytûnî ve ruhâmî ve yerekânî mücellâ sûtûn-ı müntehâlar Atina şehri kurbünde Hazret-i Süleymân'ın binâ etdüğü Temâşâlık nâm âsâr-ı azîmelerden gelmiştir. Ve ekseriyyâ nukre-i hâm gibi mermer-i hâmlar Marmara cezîresinden gelmiştir.

Ve niçe yüz mi'mâr [u] mühendis tarz [u] tarihinde ser-i kârlığa mübâderet edüp her biri hezâr ahsend edecek hünerler ızhâr edüp ihsân alurlardı. Ammâ cümle mi'mârlara pîşvâ Ağnados mi'mâr idi. Ve vaz'-ı nefis üzre inşâ ederdi. Tâ ki bu binâ-yı azîm tâk-ı Kısra-misâl çârtâk pâyeleri mahalline dek tamâm olup bir gecede mi'mâr başı olan Ağnados gâ'ib oldu. Ve Hazret-i Hızır dahi görünmedi. Meğer Ağnados mi'mâr tebdîl-i câme olup Kızılelma diyârına varup anda dahi Rim Papanın izniyle bir deyr-i gama mübâşeret edüp anı dahi nısfına dek yedi yılda tamâm edüp bir gece andan dahi firâr edüp yine İslâmbol'daki Fezendon Kırallı'na gelüp anın kızı Ayasofya bânîsi Ay Sofya kıza gelüp mülâkât oldukda,

"Niçün benim deyrim nâ-tamâm bırağup beni sâ'ir kırallar mâbeyninde bed-nâm etdin" deyü Ağnados mi'mâra bir hayli itâb u şitâb ederler. Ağnados dahi,

"Vallâhi bu makûle ağır binâ-yı azîm temelinde metânet bulmağičün kırk yıl sabr edüp andan kubbeye mübâşeret etmek gerek. Ammâ ben yedi yıl gâ'ib olup Kızılelma'da bir deyr-i azîm inşâ edüp yedi yılda anı nısfında bırağup yine bunu tamâm etmeğe geldim" dedükde hemân Hazret-i Hızır

"İşte ben de geldim" deyü zâhir olup hazîne-i mühimmâtı küşâde edüp yine Ayasofya'ya şürû' edüp cümle (---) yüz sommâkî amûdlar üzre tâk-ı nuh-tâklar üzre iki tabaka dahi amûd-ı müntehâlar üzre tâk-ı Havernaklar üzre kubbe-i eflâk misilli bir kâse-i sernigûn ve rusâs-ı hâss-ı nîlgûn ile mestûr bir kubbe-i azîm ma'mûr etdiler kim felek-i atlas-ı bûkelemûnda böyle kubbe-i ibret-nümûn misl-i kablihâ ve ba'dihâ binâ olunmamışdır.

Ve bu kubbe-i âlînin tâ zirve-i a'lâsında yüz kantâr İskenderî altundan bir haç alem edüp âfitâb-ı âlem-tâb edîm-i arza şu'le saldıkdâ Bursa'da Cebel-i Ruhbân'da ve Âlem dağında ve Istranca kûhunda olan ruhbânların merdüm-i dîdeleri hîrelenirdi. Ve dâ'imâ ruhbânlar Bursa'da Keşîş dağından tayerân edüp Ayasofya'da meks edüp tâ bu mertebe riyâzet-kâr kıssîsler idi.

Ve'l-hâsıl Ayasofya kâmil kırk senede [34b] tamâm edüp enderûn [u] bîrûnunda on iki bin ruhbân huddâmânı var idi. Hattâ vilâdet-i Resûl-i Kibriyâ'dan 882 sene [/1477] (sene) mukaddem İskender-i Kübrâ asrında tâ'ife-i Yûnâniyân kavm-i Kabâbîta-i nâbîta destinden Mısır'a istîlâ edüp bu Ayasofya'ya Mısır'ı vakf etdiler. Tâ bu mertebe ma'mûr oldu kim millet-i nasârânın bilâ-teşbîh ka'beleri idi.

Ba'dehu İskender vefâtından 882 [/1477] sene sonra Hâtemül-enbiyâ Muhammedül-Mustafâ mâh-ı Rebî'ü'l-evvel'in on ikinci İsneyn gecesini rahm-ı

maderden sa'âdetle müştak olup dünyâyâ kadem basup âlemi münevver kıldığı mevsim-i nisanın yigirmisi idi, hikmet-i Hudâ ol leyle-i mübârekde cemî'i Kâfiristân içre bir zelzele-i azîm olup Bağdâd'da tâk-ı Kısra ve kubbe-i Kızılelma ve kubbe-i Ayasofya-yı bâlâ münhedim olup cümle âteş-gede-yı nâr-ı Nemrûd-ı merdûd sönüp niçe alâmetler zuhûr etdüğinden bildiler kim Muhammed dünyâyâ geldi dediler.

Andan yedi sene sonra Enûşirvân ve Hâtem-i Tay merhûm olup Hazret-i Risâlet'i ammileri Ebû Tâlib yanına olup perverde etdiler. Hazret on ikisine bâliğ iken Ebû Tâlib ile Şâm kurbünde Busrâ şehrine ticârete gitdiler. Busrâ şehrinde bir ulu râhib var idi. Ol eydir:

"Yâ Ebû Tâlib bu yanındaki oğlanın alnında nûr, başında sa'âdet tâcı vardır. Bu âhir zamân peygamberi olup cihânı dutar. Sen bu oğlanı Şâm'a götürme" dedi. Hemân Ebû Tâlib cümle metâ'ın Busrâ şehrinde fûrûht etmeğe mübâşeret etdi.

Ammâ beri İslâmbol tarafından Ayasofya kubbesinin kible tarafından nisfi münhedim olup niçe kerre binâ etdiler, aslâ mümkün olup ta'mîr ü termîme bir çâre olmayup münhedim olurdu. Âhir Hazret-i Hızır bir şeyh-i zâl sûretinde cümle ruhbâna görünüp eydir: (54-55)

"Eğer bu câmi'in kubbesin meremmât edelim dersiniz, şimdi zuhûr eden âhir zamân Muhammed'ine varın ağzı yarından yar alup âb-ı zemzem ile mahlût edüp bunda kirece ağzı yarın halt edüp ba'dehu kubbeyi ta'mîr edin. Yohsa gayra [gayrı?] ilâc yokdur" deyü cevâb edüp gâ'ib oldu. Ruhbânlar bildiler kim Hazret-i Hızır'dır, hemân üç yüz bitrîk ve râhib-i ladıklar kat'-ı menâzil ederek Şâm'a andan Busrâ'da Bahîrâ Papas'a varup Muhammed'i sordular,

"Ol dahi ammisiyle Mekke'ye gitdi. Hemân fırsat ganîmetdir bir eli nişânesin alın" deyü bu ruhbânlara nasîhatlar etdi. Anlar dahi Mekke'de Ebû Tâlib'e varup murâd [ü] merâmların arz edüp hemân Ebû Tâlib bir filcân içine mürekkebe koyup,

"Yâ Muhammed sağ elin mürekkebe batırup bu ceyrân derisi kâğız üzre bas kim inkırâzu'd-devrân senin ümmetlerin bu ruhbân mesîhâlardan harâc u bâc almayup mu'âf [u] müsellemler olalar" dedikde hemân Hazret yed-i yümnâların mürekkebe batırmak sadedinde iken Ruhbân Erzâ'il erzellik edüp Hazret'in dest-i şerîfine yapışup mürekkebe ziyâdece basınca hemân Hazret gazab-âlûd olup

"Sen cümle ruhbâna patirgâh ol ve sizi bi'l-cümle ümmetlerim bu elim nakşıyla zabt [u] rabt edüp bununla hükm [ü] hükûmât etsinler" deyü mübârek dest-

i şerîfiyle kâğıza basup pençe-i Resûl-i Mübîn yed-i tûlâsın ayân edüp ilâ hâze'l-ân cemî'i Âl-i Osmân diyârında pençe, buyurdu-yı şerîf dedikleri Hazret-i Risâlet'in dest-i şerîfleri nakşıdır kim cümle diyâr-ı İslâm anın ile zabt [u] rabt [u] akd [ü] hal olunur. İlâ hâze'l-ân ol resm-i dest-i şerîf İslâmbol'da Fenerkapusu'nda sâkin patirgâh nâm hergâh kâfir keşîşin kabza-i tasarrufundadır kim yedi kat cevâhir sandûka içinde mahfûzdur. Ve bu resm-i dest-i şerîf üzre Ebû Tâlib'in yedi satır hatt-ı Hâşimîsi mastûrdur kim ahidnâmedir.

Andan yine cümle ruhbânlar eyitdiler:

"Yâ Muhammed, sen dünyâyâ geldiğin gece bizim Kostantiniyye'de Ayasofya nâm bir deyrimizin kıblesi tarafı münhed[im] oldu. Bir kaç kerre binâ etdük temel tutmadı. Mübârek ağzın yarından bu cevâhir kumkuma içre birez ilkâ eyle kirece karışdırup ma'bedhânemizi ta'mîr edelim ola kim ber-karâr ola" deyü ricâ etdiler. Derhâl ricâları hayyiz-i kabûlde vâkı' olup Hazret-i Risâlet hokka içre mübârek ağzı yarından ilkâ edüp kâ'im ü dâ'im **/35a/** olup,

"Ümmetlerime âharûnda belde-i tayyibe olup ibâdethâne-i müslimîn ola" deyü rumûz [u] künûz ile hayr du'â edüp hikmet-i Hudâ lafz-ı احرون بلدة, İslâmbol fethine târîh vâkı' olmuştur.

Andan ruhbânlar bu yar-ı şerîf ile mesrûr [u] şâdân olup kumkuma içre âb-ı Zemzem doldurup ve yetmiş deve yükü Mekke-i Mükerrreme hâkinden tahmîl edüp ve yetmiş deve bârı dahi âb-ı Zemzemden tulumlara leb-ber-leb edüp andan ılgar ile İslâmbol'a gelüp ale't-ta'cîl Ayasofya kubbesinin ta'mîr [ü] termîmine mübâşeret edüp kirec ile yar-ı şerîfi ve yetmiş deve yükü âb-ı Zemzemi ve Mekke türâbın mahlût edüp binâ etdüklerinde bi-emrillâhi Ta'âlâ tamâm metânet üzre itmâm etdiler.

Hâlâ yar-ı Resûl ile binâ olunan câ-yı ma'hûd kubbenin kible tarafında otuz iki münakkaş terk-i cedîd râyegândır, ma'lûmu olan cânlar nazar etdükde Allâhümme sallî ala Muhammedin derler. Zîrâ kubbenin sâ'ir yerinden yar-ı Resûl ile binâ olunan mahal günden ayân [u] münevverdir.

Ba'de'l-feth, Ebû'l-feth bu kubbe Hazret-i Risâletin ağzı yarıyla kâ'im oldu deyü tâ kubbe-i âlînin ortasına bir zencîr ile teberrüken bir altun top asmışdır kim elli kîle-i Rûmî buğday alır bir küçük top-ı müzehhebdir. Tâ câmi'in ortasında bir âdem desti erer âlîdir. Hazret-i Hızır mezkûr topun altında ibâdet eder. Sulehâ-yı ümmetden ba'zı âdemler Hızır ile ol mahalle buluşmuşlardır. Ve ba'zı erbâb-ı hâcât

kimesneler kırk gün sabâh namâzın kılıp dünyevî ve uhrevî hayr murâdâtı hâsıl olduğu niçe kerre tecrübe olunmuştur. Ammâ mezkûr top altında kırk gün ibâdet etmeğe tâlib gâyet çok olduğundan bir ân ârâm yokdur. Ve'l-hâsıl ehl-i hâcât beyninde makâm-ı azîmdir. (s.55-56)

Ma'bed-i kadîm Ayasofya-i Kebîr'in eşkâli ve tarz [u] tarhın ve binâ-yı musanna'âtı ve tûl [u] arzın ayân [u] beyân eder

Evvelâ câmi'-i Ayasofya, İslâmbol kal'asının cânib-i şarkîsi nihâyetinde Ahurkapu tarafı deryasına bin adım ve şimâlî tarafına Sarâyburnu deryasına bin adım ve şimâlî tarafına Sarâyburnu deryasına bin adım ba'îdbir püşte-i âlî üzre eflâke ser çekmiş bir kubbe-i serâmeddir kim bu günde eyle bir kubbe-i azîm binâ olunmamıştır.

Bu kubbe-i zer-kârdan mâ'adâ kible canibinden bir nîm kubbe içinde andan dahi alçak bir küçük nîm kubbe içinde mihrâb ve sağ cânibinde beyâz mermer-i hâm (mihber) binâ olunmuştur. Ve kible kapusu üzre dahi serâmed nîm kubbe-i azîm ile mebnidir.

Bu kubâblardan mâ'adâ Ayasofya'nın cânib-i erba'asında üç tabaka binâsında üç yüz altmış toloz kemer kubbe-i zîbâlardır. Ammâ ortadaki asâleten kubbe-i azîmdir. Bu kubbenin cânib-i erba'asında dâ'iren mâdar (---) aded billûr ve necef ve moran câmlarıyla müzeyyendir. Ve bu kubbe câmlarından mâ'adâ enderûn [u] bîrûnda olan câmlar cümle bin yetmiş aded câmlardır kim andan derûn-ı câmi' münevver olur.

Ve mezkûr kubâbların cümlesinin içinde üstâd-ı nakkâş Erjeng Freng Mânî Manastır nâm mutallâ ve müzehheb ve mînâ ve tasâvîr ve eşkâl-i garîbe ve acibe sihr-âsâr timsâl-i kerrûbiyân ve gayrı âdemiyan suretleri etmiştir kim hâlâ im'ân-ı nazar ile nazar eden engüşt ber- dehen edüp cümle eşkâlleri zî-rûh zan ederler. (s.56)

Bu eşkâllerden mâ'adâ kubbe-i azîmin dörd pâye-i azîmlerinin tabaka-i âlisi nihâyetinde dörd köşede birer melek sureti vardır. Bilâ-teşbîh biri Cebâ'il ve biri Mîkâ'il ve biri İsrâfil ve biri Azrâ'il suretleridir kim halâ kanatların küşâde edüp dururlar kim kadd [ü] kâmetleri perr ü bâlleri ile ellişer zirâ' timsâl-i acibelerdir, tâ Hazret-i Risâlet vücûda gelince bu ferişte suretleri göbeğinde olan ağızlarından kelîmât edüp Cebrâ'il tasvîri cânib-i garbdan düşmen zühûr eder ve kaht [u] galâ olur deyü haber verirmiş . Ve İsrâfil sûreti cânib-i şimâlde olacak vakâyi'âtdan haber verirmiş. Ve Azrâ'il timsâli cemî'i dünyâda müte'ad[did] pâdişâhların mevti

haberini verirmiş. Hâlâ ol zikr olunan dörd sûret-i mehîb râyegândır. Amma Hazret'den berü tılısmâtları bâtil olmuşdur.

Ve bu kubbe-i kebiri üstâd-ı bennâ çâr-pâye-i metîn ve çâr-tâk-ı Kısra üzere binâ etmişdir kim her bir tâk-ı Hevernakdan [35b] ve tâk-ı Kaydefâ'dan ve tâk-ı Kafdan ve (tâk-ı) Şeddâd'dan nişân verüp dördü dahi kudret kemeri olan kehkeşân-âsâ semâya ser-çeküp zirve-i evc-i a'lâya kemend salmışdır. Mezkûr kemerlerin bir pâyeye vus'atı hakîr'in orta ayak mestiyile (---) ayak vâsi'dir.

Ve câmi'in tûlu, kible kapularının tarafında üç kat taşra dehlîz vardır. En gerüdeki medrese dehlizinin kible kapusunda tâ mihraba varınca Ayasofya (Sofya) câmi'inin tûlu (---) adımdır ve arzı bir yandan bir yanına (---) adımdır.

Ve derûn [u] bîrûn-ı câmi'de sağîr ü kebîr cümle (---) aded serâmed amûd-ı bâlâlardır kim gûyâ her biri birer pâye-i kürsî-i vâlâlardır. Ve la'l-gûn sommâkî sütûn-ı mücellâlar var kim zî-kıymet cevahirden nâdire-i cihân kemyâb makulesi amûd-ı mu'azzamlardır kim her birisinin kadd [ü] kâmetleri kırkar zirâ'-ı mekkîdir. Andan âlî olan ikinci tabakadaki amûdlar dahi bî-misâldir, ammâ kadd [ü] kâmetleri otuzar zaire'dir.

Ve bu câmi'in üç tarafında ikişer tabaka cemâ'at ibâdât edecek tabakalar vardır kim iki tarafda nerdübânlarından at ile çıkmak mümkündür. Dolamac bir şâhrândır kim beyâz mermer-i hâm mefrûşdur. Ve câmi' içre tâ kubbeğe varınca üç tabaka kanâdîller çerâğân edecek dehlizler vardır kim derûn-ı câmi'i ihâta etmişdir. (s. 56-57)

Ve bu câmi'in enderûn [u] bîrûnunda cümle üç yüz altmış bir kapudur, ammâ yüz bir kapusu bâb-ı azîmlerdir kim anlardan cemâ'at-i kesîre girüp çıkmadadır, ammâ bu mezkûr yüz bir kapunun cümlesi mutalsamdır, kerrât ile add etsen bir kapu dahi zâhir olur, ana dahi nişân edüp ad etsen nişânsız ad edüp görmediğin bir kapu dahi zâhir olur, aceb hikmetdir.

Ve cümle kapuların kaddi yigirmişer zirâ' âlî bâb-ı kebîrlerdir kim cümlesinin kanatları kâr-ı zergerân ile ârâste olmuş gümüş ile mînâ pirinç-i musanna' ibret-nümûn bâb-ı mu'allâdır. Ammâ kiblenin orta kapusu cümleden âlî kaddi elli zirâ' bir bâb-ı kebirdir.

Bu bâb-ı sa'âdetin levhaları cümle Hazret-i Nûh aleyhi's-selâm'ın bizzât dest-i şerifiyle inşâ etdüğü geminin tahtalarındandır kim kaçan Hazret-i Nûh kırk günde deryâ-yı tûfân üzere şînâverlik edüp kırkıncı gün yevm-i âşûda beyt:

Be deryâ der menâfi ‘bî- şumârest

Eger hâhî selâmet der-kenâret

Deyüp Musul şehri kurbünde Cebel-i Cûde nâm mahalde keştî-i Nûh Necî ber-kenâr oldu. Âyet[t] واستعلى الحودى mazmûn-1 şerîfi üzre keştî-i Nûh Necî ol Cûde cebeli üzre karâr bulup ümmet-i Nûh tûfândan halâs bulduklarıyçün Nûh Necî dediler.

Mürûr-1 eyyâm ile keştî-i Nûh levhaları Cebel-i Cûde üzre kalup tâ Vezendon kiral asrında kızı Ay Sofya, Ayasofya'yı binâ ederken Hazret-i Hızır'ın ta‘lîmiyle Nûh Nebî keştîsinin tahtaların getirüp bu câmi‘-i şerîfin cümle bâbların ol levhalardan inşâ etmişlerdir. Hâlâ gemi mismârı olan yerleri zâhirdir.

Ve bu orta kible kapusu üzre pirinc-i asfar-gûn tâbût-misâl bir sandûka-i tavîl içre Ayasofya'yı binâ eden Ay Sof[ya'nı]n na‘şî iksîr-i a‘zam içre mûmyâ olup medfûndur. Niçe pâdişâh-1 tama‘kârlar ol sandûkaya vaz‘-1 yed etmek murâd etdiklerinde câmi‘ içre bir zelzele ve velvele ve sâ‘ika zâhir olup câmi‘ münhedim olur mülâhazasıyla ferâgat ederler kim bir mutalsam-1 azîm dahi budur.

Anın fevkindeki amûd-1 sağırların tâkı üzre bir mermer kitâbe içre Kudüs-i Şerîf’in kible-i kadîm olduğu tasvîr olunmuşdur. İçi cevâhir-i gûnâ-gûn ile mâl-â-mâldır. Ammâ bu dahi mutalsamdır kimse vaz‘-1 yed etmeğe cür’et edemezler.

Ve bu mahalde bir sebiz-gûn amûd-1 ibretnümûn vardır. ol amûd üzre Meryem Ana timsâli var idi. Elinde bir şeb-çerâğ var idi kim beyza-i fâhte kadar var idi. Her şeb, bu şeb-çerâğın şu‘lesi câmi‘i münevver adedi. Bu dahi Risâlet-penâh’ın mevlûdu gecesî ser-ningûn olup hâlâ {ol şeb-çerâğ} Kızılelma’dadır. Anıniçün ol beyza İspanya elinde kalmışdır.

Ve bu câmi‘in iç yüzü rûyî dîvârında serâpâ beşer altışar zirâ‘ çârkûşe mücellâ ebrî hacerâtlar ile kaplı bir câmi‘dir. Her bir taşda bi-emrillah gûnâ-gûn eşkâl-i garibeler ve şükûfeler yazılmışdır. [36a] ve her amûdların kürsî-i âlîlerinde ve kemerleri etrafındaki zıhlar kirişmelerinde ol kadar üstâd-1 mermer bür san‘at harç etmişdir kim hâlâ cihân üstâdları ana bir tîşe urmağa kâdir [de]ğildir. Ammâ mihrâbı ve minberi gâyet musanna’dır. (s. 57-58)

Evsâf-ı minâre-i erba‘a: Ebül-feth Mehemed Hân Edirne’de halîfe iken İslâmbol’da bir zelze[le]-i azîme olup Ayasofya deyri cânib-i şimâle meyyâl eğrilüp münhedim olur deyü cümle küffâr havfe düşdüler.

Ol asırda Bursa'da Ulu Câmi'î ve Edirne'de Eski Câmi'î Yıldırım Hân için binâ eden Mi'mâr Alî Neccâr hayâtda olmağile fi'l-hâl Ebü'l-feth Kostantîn'e dostluğa binâen sûret-i mahabbetden görünüp Ayasofya'nın ta'mîr [ü] termîmiyçün Koca Mi'mâr Alî'yi Tekur'a gönderüp kıral gâyet haz edüp Ayasofya'nın cânib-i erba'asına azîm pâyeler inşâ etdi kim her biri birer sedd-i Kahkahâ ve sedd-i Ye'cûc-misâl sedd-i bî-sütûnlardır. Hâlâ Ayasofya câmi'inin etrâfında ol pâyeler zâhir ü bâhir olup Ayasofya anlar ile metânet bulmuşdur. Ammâ Ayasofya'nın sağ tarafındaki Sarıkcılar dükkânları mâbeyninde olan pâyenin içini Mi'mâr Alî iki yüz kademe minâre yolu gibi yol eyledikde kıral-ı dâl,

"Bu nerdübân nedir?" deyü su'âl etdükde Mi'mâr Alî eydir:

"Vakt-i hâcetde kurşum üzre çıkmak için etdim" deyü cevâb eder. Ba'de't-tamâm Mi'mâr Alî, kıraldan ihsân-ı firâvânlar alup Edirne'de Sultân Mehemed'e geldikde,

"Pâdişâhım metânet üzre eyle pâyeler binâ etdim ki âhir zamânda Hallâc-ı Mansûr yay çillesi önünde Ayasofya kubbesi top [u] çevgân-misâl galtân olup fenâ bulmaya. Ta'mîr etmek benden feth etmek senden ola. Ve sana bir minâre yeri inşâ edüp anda du'â etdim. Hemân fethine bezl-i ihtimâm eyle" deyince cümle huzzâr-ı meclis Fâtiha-i ümmü'l-kitâb kırâ'at etdiler.

Üç yıldan bi-emrillâh fethi müyesser olup ol mezkûr minâre pâyesi üzre Ebü'l-feth eflâke ser çekmiş bir şerîfeli tarz-ı kadîm bir tula şeşhâne minâre-i mevzûn inşâ etdirmişdir kim hâlâ kaddi (---) kademe minâre-i serâmeddir. Ba'dehu sene 981 [1573-73] târihinde Bâb-ı hümâyûn köşesinde Sultân Selîm-i Sâni bir kadehli bir beyâz seng-i sengîn ile zıh zıh bir minâre-i mevzûn etmişdir {kim} ibret-nümâdır. Bunda olan mukarnez ve medîne ve zıhlar bir minârede yokdur. Ammâ Ebü'l-feth minâresinden alçakdır. Cümle (---) kademedir.

Andan sene 986 [1578-79] târihinde fâtihi Şîrvân ve Şamâkı ve Demirkapu-yı Bakü olan Sultân Murâd-ı Sâlis tâbe serâhu bu câmi'-i behişt-âsânın hâ'it-ı şimâlinde ve garbında bir tarh ve bir resm-i nazîf üzre iki aded latîf minâre-i mevzûnlar ihdâs edüp birer şerîfe ile inşâ etdi.

Ve hâlâ bu câmi'-i pür-nûr dörd minârelidir. Ve her minârelerin alemleri yigirmişer zirâ' mutallâ-yı müzehheb alemlerdir kim mânendi âfitâb-ı âlemtâbdır.

Ve kubbe-i âlî üzre olan alem-i kebîri tahdîd edüp kubbesine göre alemin kaddin elli zirâ‘ tavîl edüp elli bin mümessek zeheb-i hâlis ile mutallâ edüp iki fersah yerden ve yüz mîl deryâdan nümâyân bir alem-i alâmet-i edyândır.

Ve yine Sultân Murâd-ı Sâlis câmi‘ içre Marmara cezîresinden gelmiş iki aded beyâz mermer-i hamdan hum-ı husrevâniler getirdmiştir kim böyle bir küplere ne Cem ve ne Cemşîd ve ne Dâr[â] mâlik olmamıştır. Her biri birer yek pâre hammâm kubbesi kadar vardır. Allâhu a‘lem ale't-tahmîn her biri biner kîle hınta almak ihtimâli vardır. Câmi‘in dâhilinde, biri yeminde biri yesârda âb-ı hayât ile mâl-â-mâl durup cümle cemâ‘at musluklarından tecdîd-i vuzû‘ edüp âb-ı nâbindan nûş edüp def‘-i atşân ederler.

Ve Murâd Hân bu câmi‘in der [ü] dîvârın gerd [ü] gubârdan tathîr edüp cümle {kapu} kanatları ve cümle der [ü] dîvârların mücellâ ve musaykal edüp kanâdîlleri teksîr etdi.

Ve huffâzlar kırâ‘at-i Kur‘ân etmeğiçün **[36b]** dörd mahalle ham mahâfiller binâ etdi. Ve mü‘ezzinâna bir (---) sûtûn-ı rakîk üzre bir mahfil-i münîf eylemiştir kim ta‘bîr olunmaz.

Ve fâtihi-i Bağdâd Sultân Murâd Hân-ı Rabi‘ çâr mermer sûtûn üzre yek pâre bir mermer kürsî inşâ etmiştir kim felekde misli yokdur. Ve her gün birer vâ‘iz pend [ü] nasîhat etmeğiçün sekiz aded şeyh ta‘yîn eyledi. Biri Kadızâde hazretleri, biri Üsküdarî Mahmûd Efendi hazretleri, biri Cerrâhpaşa şeyhi İbrâhîm Efendi ve biri Sivasî {Abdülmeccîd} Efendi ve biri Kudsî Efendi ve Tercümân şeyhi Ömer Efendi ve eş-şeyhül-kebîr Emîr İştîbî hazretleri mesâ‘il-i şer‘îyyede müşkil-küşâ âlim ü âmil ve fuzalâ kimesne idi. Hamd-i Hudâ bu zikr olunan meşâyihlerin şeref-i sohbetleriyle müşerref olup du‘â-yı hayrlarıyla behre-mend olduk.

Ve bu tahrîr olunan hayrâtlardan mâ‘adâ Âl-i Osmâniyândan mülûk-i selâtîn-i selefîn her biri birer hayrât zamîme edüp Sultân Ahmed Hân pâdişâhlara mahsûs mihrâbın sol tarafında bir maksûre-i secdegâh-ı şehinşâh inşâ edüp esnâf-ı sanâyi‘ [u] bedâyi‘ kârıyla bir câmi‘-i murassa‘ u mülemma‘ olup nazîre-i beyt-i ma‘mûr semâ‘-ı sâbi‘ ve envâ‘-ı vakâyi‘ râyi‘ ile müreffa‘ ve müvessa‘ kılınup numûne-i kubbe-i felek-i nuh-pâdır.

Ve hergiz seyr [ü] temâşâsına ukûl-ı fuhûl, havâs u mikyâs ve bî-kıyâs ve mühendisîn-i sâhib kıyâsa istiyâs ü irtibâs gelüp gûnâ-gûn eyvân-ârâyîş nakş-ı bûkalemûn ve âvîze-i maslûbât-ı ser-nigûnlar ile {câmi‘i tezyîn ederlerdi}. Ve ehl-

i basîret ü hayret ve sâhib-i akl u kiyâset olanlar bu câmi‘ mehbît-1 nûr-1 Hudâ'yı görenler vâlih [ü] hayrân ve mest [u] medhûş ser-gerdân olurlar. İle'l-ân Cennet-i Adn-i berînden nişân verir bir câmi‘-i zîşândır.

Ve Sultân Murâd-1 Râbi‘ bu câmi‘-i dil-küşâdan hazz edüp tâ gerü kıble kapusu dâhilinde bir haşeb maksûrecik inşâ edüp her salât-1 cum‘ayı edâ etmeğe geldikde niçe kafes bülbül-i gûyâ getirüp gûnâ-gûn tuyûr [u] murgânın asvât-1 hazîni âdemin rûhuna gıdâ verüp ol gün câmi‘-i pür-nûr Ravza-i Rıdvân'dan ve bâğ-1 cinândan nişân verirdi. Ve her şeb on ikişer bin kanâdîl-i gûnâ-gûnlar ile ve fânûs-1 şem‘dânlar üzre şem‘-i asel-i kâfûriler ile çerâğân olup nûrun alâ nûr olur. Ve kubbe-i âlînin tâ vasatında Hazret-i Risâlet'in mübârek ağzı yarısıyla kâ'im olan kubbenin ortasında bir müdevver dâ'ire içre Yâkût-1 Müsta‘simî hattı-misâl bir hatt-1 kadîm ile âye[t]: *الله نور السموات والارض* âyeti tahrîr olunmuştur.

Ve cânib-i erba‘asında niçe bin hüsn-i hat âsârlar vardır. Hattâ Sultân Murâd Hân-1 Râbi‘in fermânıyla Hattât Teknecizâde Mustafâ Çelebi lafza-i Celâl ve ism-i Resûl Muhammed Aleyhi's-selâm ve ism-i çâr-yâr-1 güzîn rıdvânullâhi Ta‘âlâ aleyhim ecma‘în deyü Karahisârî tarzı hatlar yazmışdır kim makdûr-1 beşer değildir. Zîrâ eliflerinin kaddi onar arşındır. Ana göre sâ'ir hurûflarına bir hüsn vermişdir kim ta‘bîr ü tavsîf olunmaz.

Bu bir câmi‘-i azîmdir kim cemî‘i fukarâlar ka‘besidir. Ve İslâmbol içre andan büyük câmi‘-i kebîr yokdur. Ve anda olan rûhâniyyet meğer Kudüs'de Mescid-i Aksâ yâhûd Şâm-1 Şerîf'de Câmi‘-i Emeviyye veyâhûd Mısır'da Câmi‘-i Ezher ola. Ammâ bu Ayasofya'nın her muzlim künclerinde gencîne-i gınâ sâhibi sulehâ-yı ümmetden niçe yüz kimesneler i‘tikâf niyyetine girüp gündüz sâ'im ve gece kâ'im tâ‘ât [u] ibâdete meşgûl ehl-i sülûk kimesneler ile mâl-â-mâldır. Ve rûz-merre yetmiş yerde ders-i âmlar rızâen lillâh ders takrîr edüp tahsîl-i ulûm kânı bir mekândır. Ve beher yevm cemâ‘at-i kesîreden hâlî değildir. (s. 58-59)

Huddâmân-1 Ayasofya: Huddâmân-1 Ayasofya'yı bildirir: Evvelâ e'imme ve hutabâsı ve meşâyihleri ve devir-hânları ve dersiâmları ve talebeleri ve mü'ezzinânları ve eczâhânları ve mu‘arrif ü müsebbihîn na‘thân ve bevâbları ve kayyımları ile cümle iki bin kâmil huddâmları vardır. Zîrâ evkâf-1 azîmdir. Beher şehri cümle ehl-i cihet mütevellî bâbına cem‘ olup ulûfe alırlar. Beher sene (---) kîse îrâdı ve (---) kîse masrûfu vardır. (s. 59)

Ayasofya makâmı ve ziyâretlerin beyân eder: Evvelâ câmi'-i Ayasofya kendüsi beytullâhdır. {Andan} makâm-ı Hazret-i [37a] Mesleme: Hazret-i Mu'âviye hilâfetine Mesleme hazretleri serdâr olup İslâmbol'da Ayasofya içre dâhil olup Üçbucak nâm mahalde ibâdet etmişdir kim hâlâ makâm-ı Mesleme derler.

Andan makâm-ı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî: Hicretin elli ikinci senesinde serdâr olup bâ-sulh Ayasofya içre iki rek'at namâz kıldığı mahalle makâm-ı Eyyûb Sultân derler. Terlerdireğ'in kıblesindeki mihrâbdır. Hâlâ evkât-ı hamsede anda cemâ'atden hâlî değildir. Ve sulehâ-yı ümmetden çok kimesneler leyle-i mübârekelerde anda i'tikâfa girirler.

Andan makâm-ı Ömer ibn Abdül'azîz: Hicretin toksan yedi yılında serdâr olup sulh ile Ayasofya'nın cânib-i garbında yeşil mihrâb dibinde ibâdet etmişdir. Hâlâ makâm-ı Ömer ibn Abdül'azîz derler.

Andan makâm-ı Hârûnu'r-Reşîd: Hicretin iki yüz elli sekizinde Hârûnu'r-Reşîd Kostantiniyye içre ikinci gelişinde Yağfûr Kırıl'ı Ayasofya çanlığına salb edüp Ayasofya içre kible cânibinde Meyyitkapusu dâhilinde Süleymân Nebî kıblesinde ibâdet edüp hâlâ makâm-ı Hârûn derler.

Ve makâm-ı Seyyid Battâl Gâzî: Eflâke serçekmiş çanlığa çıkup ibâdet etmişdir.

Makâm-ı Baba Ca'fer Sultân: Hârûnu'r-Reşîd hilâfetine elçilik ile gelmiştir.

Ve makâm-ı Şeyh Maksûd: Sultân Baba Ca'fer'in refiki olup ikisi kırıl izniyle Ayasofya'nın cânib-i şarkisinde Türbekapusu dâhilindeki köşede ibâdet etmişler. Hâlâ makâm-ı Baba Ca'fer ve Baba Maksûd makâmı derler.

Makâm-ı Hazret-i Süleymân: Minberin sağ tarafındaki yeşil mihrâb makâm-ı Süleymândır kim ibtidâ Ayasofya zemîninde ibâdetgâh-ı kadîm olan ol mahaldir. Hâlâ niçe kimesneler anda teheccüd, işrâk, ebvâbîn salâtın anda edâ ederler.

Ve makâm-ı İskender-i Zülkarneyn: Hâlâ minber-i âlî makâm-ı İskender üzre sedd-i İskender-vâr binâ olunmuşdur.

Andan makâm-ı Hazret-i Hızır: Tâ kubbenin ortasındaki altun top altında makâm-ı Hızır'dır. Zîrâ ol kubbe-i münevver Hazret-i Risâlet'in mübârek ağzı yarıyla nizâm [u] intizâm bulmuşdur. Niçe bin e'izze-i kirâmdan kimesneler Hızır ile bu makâm-ı şerîfde müşerref oldukları kerrât ile müsbet olmuşdur.

Makâm-ı Kırklar: Mü'ezzinler mahfilinin cenûbî tarafına karîb yeşim sommâkî ve yerakânî ve mermer-i gûnâ-gûn ile zemîni kırk aded müdevver taşlar ile döşenmiş bir makâmıdır kim niçe kimesneler Kırkları anda bulmuşlardır. (s. 59)

Andan yine Ayasofya makâmâtının beyân eder

Makâm-ı Havâriyyûn: Yukarı tabakanın cânib-i şarkında. Andan,

Makâm-ı Hazret-i Akşemseddîn: Terlerdirek kurbündedir. Ve,

Ziyâretgâh-ı Terlerdirek: Bu amûd-ı arakâlûdun hakkında niçe kıyl ü kâl vardır kim sayf [u] şitâda şeb [u] rûz arakrîz olup durmadadır. Ayasofya câmi'inin gerüde kible kapularının cânib-i garbî nihâyetindeki kapunun iç yüzündeki bucakda çâr-kûşe yek-pâre bir beyâz mermer sütûn-ı mûntehâdır kim kaddi on bir zirâ'dır. Aşağısında bir âdem kaddi bakır kaplıdır. Yine böyle iken dâ'imâ terler durur.

Bir rivâyetde temelinde mutalsam defîne var derler. Rivâyet-i uhrâda kal'ada mahsûr olan Yâvedûd Sultân'ın âh-ı sûz-nâkinin harâretinden ile'l-ân terler derler. Bir rivâyetde Hazret-i Risâlet'in ağzı yarıyla cümle kireç bu sütûn altında acîn olduğuyçün hâlâ anın nemnâki te'sîrinden terler derler. Garîb temâşâdır.

Hâsiyyet-i Terlerdirek: Bir âdem sudâ'a mübtelâ olup bu amûdun arakından başına dürtse bi-emrillâh şifâ bulur. Hâssa-i dîğêr, bir âdem zahîre mübtelâ olup yüreğinden kan gitse Terlerdirek terinden yalasa bi-emrillâh halâs olur. Hâssa-i sâlis, bir âdemi rub' ısıtması dutsa Terlerdireğin dibinde kaplı olan bakırın câ-be-câ yerlerinde delikler vardır, andan bir kaç parmak toprak yalasa bi-emrillâh istifrâğ edüp halâs olur. Gâyet mücerredir.

Makâm-ı Kiblekapusu: Bu bâb-ı sa'âdetin kanatları Hazret-i Nûh'un gemisi tahtası olmak ile cümle müsâfirîn-i tüccâr-ı ehl-i bihâr ol kapu dibinde rek'ateyn salât-ı hâcet kılup ellerin kapu tahtasına sürüp Nûh Necî rûhuna [39a] bir Fâtiha-i şerîf tilâvet edüp sefere teveccüh eder. Gâyet mücerredir.

Hâssa-i bi'r-i Ayasofya: Bir âdem yürek oynamasına ve hafakân marazına mübtelâ olsa üç cum'aertesini Ayasofya içindeki kuyunun suyundan ale's-seher aç karnına üç kerre nûş ede be-izn-i Hudâ rehâ bulur.

Hâssa-i Altun top: Bir kimesne nisyâna uğrayup işitdiği hâtırında kalmasa gerekdir kim tâ Ayasofya kubbesinin ortasında maslûb olan altun top altında yedi kerre sabâh namâzın kılup üç kerre: "Allâhümme yâ kâşife'l-müşkilât ve yâ âlime's-sırrı ve'l-hafıyyât" deyüp her vakitte yedişer siyâh üzüm tenâvül etse bi-emrillâh zekiyyü't-tab' necîb ü reşîd ola kim bir istimâ' ettiği elfâz derûnunda en-nakşı ke'l-

hacer ola. Zîrâ bu kubbe Hazret-i Risâlet'in ağzı yarıyla ta'mîr olunmuşdur. Altında bir kerre ibâdet edenin dünyevî ve uhrevî hayr murâdâtı bi-emrillâh hâsıl olur.

Hattâ Hamdî Çelebi ibn Akşemseddîn'e Türbeli Gönülük kasabasında ol kadar ateh galebe eder kim bir âdem kendüye selâm verse kâğıza bir selâm lafzı yazmış, ana nazar edüp "ve aleykümü's-selâm" der imiş. Cümle hükemâ ilâc etmede âciz olup tâ bu mertebe kendüye nisyân müstevlî olur.

Âhir Akşemseddîn hazretlerinin ta'lîmiyle Hamdî Çelebi Ayasofya'ya gelüp yedi kerre mezkûr top altında sabâh namâzın edâ edüp merkûm du'âyı her sabâhın üç kerre tilâvet edüp yedişer dâne siyâh üzüm yeyüp bi-emrillâh bakletü'l-hamkâ tabî'atinden halâs olup ol ân Yûsuf [ü] Züleyhâ te'lîfine şürû' edüp yedi ayda itmâmı müyesser olup andan Kıyâfetnâme'yi te'lîf etdi kim hâlâ Kıyâfetnâme-i Hamdî Çelebi meşhûr-ı âfâk bir te'lîfidir kim hakkâ hilkat-i benî âdem üzre bir manzûm risâle-i nâdîre-i asrdır.

Makâm-ı Sovukpençere: Ayasofya'nın kible tarafında Hünkârkapusu'nun iç yüzünde cânib-i şimâle mekşûf bir revzen-i cân-safâdır kim dâ'imâ anda bâd-ı nesîm esüp âdeme hayât verir. Taşrasındaki bâğ-ı İrem'in hoş elhân bülbül-i gûyâsının nağamâtından âdeme gıdâ-yı rûh hâsıl olur.

Bu câ-yı dil-küşâda ibtidâ-i fethde Hazret-i Akşemseddîn Tefsîr-i Cerîrî dersin teberrûken ve teyemmünen telâmîzlerine nakl edüp,

"Bunda tilâvet-i Kur'ân eden ve sâ'ir ulûma meşgûl olan tekmîl-i fûnûn edüp musannıf ola" deyü hayr du'â edüp ile'l-ân anda bir kerre Bismillâhi diyen mahrûm kalmamışdır. Böyle bir latîf makâmıdır.

Hattâ üstâdımız Şeyhü's-şüyûh, sâhib-i kurrâ Evliyâ Efendi bu Sovukpençere'de ilm-i Kur'ân'da aşere ve takrîbi telâmîzlerine okudup niçe bin âdem bu mahalde sâhib-i kurrâ olmuşdur.

Makâm-ı Hazret-i Îsâ beşiği: Yukarı tabakanın cânib-i şarkîsinde bir köşede ahmer-gûn bir mermer tekne-misâl bir beşikdir. Nisvân-ı sâhib-isyân tâ'ifelerinin evlâdları müşevveşü'l-hâl olsa ma'sûmların bir ân bu beşikde kosalar i'tikâdları sebebiyle bi-emrillâh makâm-ı Mesîh'de enfâs-ı Rûhullâh bulurlar.

Mağsel-i Hazret-i Îsâ: Yine Mehd-i Îsâ[ya] karîb bir taş çâr-kûşe teknedir. Îsâ Nebî rahm-ı Meryem'den {(--)} sene târîhinde} sâdır olunca Meryem Ana Hazret-i Mesîh'i bu tekne de gasl etmişdir. Kostantîn-i kadîm mezkûr beşiği ve mağsel tekneyi Kudüs-i Şerîf'in cenûbî tarafında Beytüllahm'den getirdiği

muhakkaktır. Ammâ hakîr Beytüllahm'de mağsel-i Îsâ manzûrumuz olmuştur. Ammâ bu Ayasofya'daki mağsel-i Îsâ içre nâ-dürüst olan ma'sûmları bu tekne içinde bir kerre gasl etseler dem-i nefesi ve teni dürüst olup gûyâ dem-i Îsâ'ya mazhar olup hayât bulur meşhûr-ı âfâk bir taş teknedir.

Makâm-ı Yedilerkapusu: Yine yukarı tabakanın cânib-i şarkında bir azîm kapudur. Ammâ kanatları tahta değildir, münakkaş ibret-nümûn beyâz mermer kapu kanatlarıdır kim gûyâ bâb-ı mu'allâdır, vech-i arzda nazîri yokdur. Seyyâhân-ı âlem ve mi'mârân-ı benî âdem içre şöhre-i âfâk olmuş bir bâb-ı ibretnümâdır. Dâ'imâ Yediler anda ibâdet eder.

Temâşâgâh-ı hücerât-ı pür-envâr: Yine tabaka-i âlînin cânib-i şarkisinde beş altı kıt'a rakîk gûnâ-gûn tahta biçilmiş taşlar vardır. Âfitâb-ı âlem-tâb kulle-i felekden tulû' etdükde pertevi bu hücerât-ı gûnâ-gûnlara pertev urdukda her bir hücreden bir güne güneş ziyâ verüp çeşm-i benî âdem bakmağa tâkat getiremez.

[39b]

Hâsıl-ı kelâm fukarâlar ka'besi olan Ayasofya-i Kebîr'in enderûn [u] bîrûnunda niçe bin ziyâretgâh makâm-ı âliyeler var, ammâ hakîrin ma'lûmı olan bu tahrîr olunan makâm-ı latîflerdir kim tahrîr olundu.

Ve Ayasofya'nın cemî'i imârâtlarının üzerleri serâpâ rusâs-ı hâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. Bu kadar bin yıldan berü kurşumu fenâ bulmamışdır. Zîrâ bu Ayasofya kurşumu içre niçe bin kantâr altun vardır, anıniçün fenâ bulmaz. Netîce-i merâm bu Ayasofya'nın vaz'-ı esâsında cemî'i üstâd-ı mühendis-i hurdedân hayrân olup diller evsâfında lâl ve kalemler tahrîr midhatinde(?) beyt:

Ra'eynâ câmi'e'd-dünyâ cemî'an

Velâkin mâ-ra'eynâ misle hâzâ

Ba'dehu Ebü'l-feth Sultân Mehemed bu Ayasofya'yı ta'mîr ü termîm edüp ürd-i behîşt-âsâ bir beytullâh etdükden sonra Kadırğa Limanı kurbünde, (s. 62-63)

Evsâf-ı Câmî-i Küçük Ayasofya: Sene târîhinde Kastantîn'in anası Aline binasıdır. Gûyâ tâbaka'n-na'l bi'n-na'l Ayasofya tarzında bir câmi' {olduğuyçün Küçük Ayasofya derler}. Kible kapusundan mihrâba varınca tûlu (---) ayakdır ve cümle (---) aded sûtûn-ı gûna-gûn üzre menbî kurşum örtülü bir kubbe-i âlîdir ve (---) kapusu ve bir tabaka bir minâresi ve haremi etrâfında hücreleri ile müzeyyen bir ma'beb-i kadimdir kim Ebü'l-feth'in hayrâtıdır. (s. 63)

Evsâf-ı Câmi'-i Zeyrekbaşı: Kostantîn'in (---) binâsıdır. Hazret-i Yahyâ rûhiyçün binâ olunmuş bir câmi'-i azîmdir kim zamân-ı nasârâda ismine Manastır-ı Sencovaniyye derlerdi. Ve hâlâ Hazret-i Yahyâ'nın cesed-i şerifi Malta elinde olmağile Malta'ya Sencovaniyye derler. Malta küffârı Mısır İskenderiyyesi'nden hurûc edüp İspanya keferesi destinde Kudüs-i Şerîf kalmışdı. Ol asırda Malta Urbânı İskenderiyye'den Akka kal'asına istîlâ edüp andan Kudüs-i Şerîf kurbünde Beyt-i Sabastıyye nâm karye deyrinde Hazret-i Yahyâ'nın cesed-i şerifi ol deyrde ter ü tâze dururdu. Ser-i sa'âdetler[i] Şâm-ı cennet-meşâmda Câmi'-i Emeviyye'nin tâ ortasındaki gâr içre altun sini içre durur.

Ba'dehu Malta küffârı Sabastıyye'den cesed-i Yahyâ'yı alup Akka'ya getirüp anda cevâhir sanduka içine koyup anı kendülerine ricâl-i gayb deyüp anın nâmıyla her diyârı gâret edüp mansûr olurlar. Anıniçün Malta kâfirine cümle milel-i nasârâ ri'âyet edüp i'tibâr ederler. Hâlâ haçlı sancaklarında Yahyâ Nebî'nin Sencovan nâmıyla sûretin yazup sancak taşırlar.

Hazret-i Yahyâ, Hazret-i İsâ'nın vâlidesi tarafından akrabâ-yı karîbi olması ciheti ile Kostantîn'in vâlidesi bu Zeyrekbaşı'ndaki câmi'-i inşâ edüp Hazret-i Yahyâ rûhuna hibe etdüğüçün Manastır-ı Sencovaniyye derlerdi. Cânib-i erba'asına başka kal'a dîvârı ve bir su sarnıcı ve üç bin bitrîke hücreler imâret edüp âbâdân etmişdi. Ba'de'l-feth Sultân Mehemmed câmi' etmişdir.

Sağır ü kebîr cümle kırk altı kubbedir ve cümle (---) sûtûn-ı zî-kıymetlerdir. Kible kapusu'ndan tâ mihrâba varınca tûlu (---) ayaktır ve arzı (---) ayaktır. Ve bir minâre-i mevzûnu ve (---) kapusu vardır. Ammâ bu câmi'-in kubbeleri ve toloz kemerleri içre mutallâ-yı müzehheb tasâvîr-i gûnâ-gûnlar var kim görenler vâlih [ü] hayran olur. Bir püşte üzre vâkı' olmuş cihân-nümâ bir câmi'-i a'lâdır.

Ve'l-hâsıl Ebü'l-feth'in zamân-ı saltanatlarında İslâmbol içre kendüleri ve vüzerâları ve sâ'ir merâtib sâhibleri altı bin altı yüz yetmiş deyr-i kebîrlerin mihrâbların tahvîl edüp secdegâh-ı müslimîn edüp âyîn-i Muhammedî olup hâlâ amâristân câmi'lerdir.

Andan bizzât kendüler için tarz-ı Rûm bir câmi'-i latîf inşâ etmeğe şürû' etdükde ibtidâ Karaman çârsûsu içinde Irgat hammâmın kırk günde binâ etdi kim cümle bennâ ve ummâller her gün gâsl edüp ba'dehu hizmet edeler deyü ibtidâ hammâmı binâ etdi. Hâlâ Irgat hammâmı nâmıyla meşhûr bir hammâm-ı latîfdir.

(s.63-64)

Evsâf-ı câmi‘-i Ebü’l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzî

Evsâf-ı câmi‘-i Ebü’l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzî: Cemî‘i memalik-i Âl-i Osmân’da ne kadar ilm-i hendesede kâmil mi‘mâr vr bennâ ve kûhken var ise kâmil mi‘mâr ve bennâ ve kûhken var ise İslâmbol’a cem‘ olup [40a] niçe bin kibâr-ı evliyâullâhın du‘âsıyla esâsına mübâşeret olundu, sene 867 [/1462-63].

İtmâmına târîh sene 875 [/1470-1471]. İntihâ-yı imaretine bu mısra‘ târîhidir:

Şeyyede şeyyedallâhu erkânehâ

Bu câmi‘-i bülend ve ma‘bedhâne-i bî-mânend şehr-i İslâmbol'un tâ vasatında Karamaneyn mâbeyninde bir mürtefi‘ zeminde vâkı olmuşdur. Zamân-ı kadimde bu câmi‘-i latif’in zemininde (---) (---) nâm kıralın bir deyr-i garibi var idi kim Kayser-zemînde Ayasofya'dan sonra eyle bir musanna‘ binâ olunmamış idi. Zelzeleden münhedim olup kudüm-i yümn-i Sultân Mehemmed Gâzi ile esâs-ı binâsın ka‘r-ı zemîne varınca nâm [ü] nişânın ref‘ eyleyüp câmi‘-i Mehemmed Hân binâ olundu.

Eşkâl-ı câmi‘-i Ebü’l-feth: Bu câmi‘in yemîn [ü] yesârından (---) kademe taş nerdübân ile su‘ûd olunur. Ve zemînden tâ sutûh-ı dam [u] bâmına varınca zirâ‘dır. Vech-i arzdan atebe-i suflâsına varınca dörd zirâ‘ kaddi mürtefi‘dir.

Ve çâr-pâye-i âlî üzre münkalib olmuş bir kubbe-i âlîdir ve mihrâb tarafında dahi nîm kubbedir. Ve yemîn ü yesârında iki sommâkî amûdlar var kim ve mine‘l-iberdir. Mihrâbı ve minberi ve hünkâr mahfili ve mü‘ezzinân mahfili beyâz mermerden sâde güzeli kâr-ı kadimdir. Ve kubbe-i pür-envâr içre iki tabaka kanâdiller ile zeyn edecek tabakaları vardır. Ve mihrâbın sol tarafında Cübbe Ali hazretlerinin külâh-misâl dilim dilim bir sancağı vardır.

Ve kible kapusundan tâ mihraba varınca bu câmi‘in tûlu (---) ayakdır ve arzi (---) ayakdır. Ve câmi‘ içre kanâdillerden gayrı maslûbât âvîzeler yokdur. Ammâ du‘â müstecâb olacak rûhâniyyetli câmi‘dir. Zîrâ binâ olundukda bennâ ve ummâlînden gayrı millet hizmet etmemişlerdir. {Cümle huddâmları gasl edüp hizmet ederlerdi. Ve gazâ mâlından binâ olduğçün râniyyet vardır. ve hâlâ hâl sâhibi kimesnelerden hâlî değil bir nazargâhdır.

Ve kible kapusundan taşra çıkarken sağ tarafda çâr-kûşe beyâz mermer üzre müzehhed ve lâciverd ile Hattâd Demircikulu’nun celî hat ile tahrîr olunan hadîsdir:

لتفتحنَّ القسطنطينية ولنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش

Ve çâr-kûşe haremi dahi tûlen ve arzen (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur haremin cânib-i erba‘asında yan soffaları üzre cümle gûnâ-gûn ibret-nümûn amûd-1 nakş-1 bukalemunlar var kim âdem hayrân olur. Hattâ hareminin kible kapusunun iç yüzündeki amûd-1 ebrî içre biemrillâh taşı mevcinde bir hırka-i peşmîneli Mevlevî külâhlı ve eli mirvahalı bir dervîş sûreti vardır, gûyâ zî-rûhdur. Temâşâgâh-1 ünâsdr kim Musavvirü’l-Hallâk eyle tahrîr etmiş.

Ve bu haremin tâ vasatında bir âbdesthâne havzı vardır. Cânib-i erba‘asında sekiz amûd üzre bir mevzûn levhalı kurşum ile mestûr bir kubbe-i serâmeddir. Bu havzın cânib-i erba‘asında evc-i semâya ser-çeküp minârelere hemtâ serâmed sebizgûn servler var kim gûyâ her biri yeşil melekdir.

Ve câmi‘in yemîn [ü] yesârında birer tabakalı seng ile bünyâd olunmuş minâre-i âliyeleri var kim vâcibû’s-seyrdir. Her biri (---) kademe bâlâdır. Ve haremin cânib-i erba‘asında (---) kubbe-i vâlâdır.

Ve haremin zemîni eyle mermer-i reng-â-rengler ile mefrûşdur kim gûyâ ruhâm-1 mînâdır. Ve haremin cânib-i erba‘asındaki revzenlerin taşra atebeleri üzre olan kitâbeler içre yeşil sommâkî üzre mermer-i hâm ile Yâkût-1 Musta‘sımı {tarzı} hattıyla sûre-i Fâtîha kitâbet olunmuşdur kim diyâr-1 İslâm’da bu güne mermer üzre hatt-1 Yâkût görülmemidir.

Ve mezkûr havz-1 latîf üzre üstâd-1 kâmil kemâl-i ma’rifetin ayân u beyân etmeğiçün sarı pirincden bir güne şebeke kafes örmüşdür kim bu dahi makdûr-1 beşer değildir. Ve havz-1 kebîr içre bir mermer musanna‘ kadehden gûnâ-gûn fevvârelerden âb-1 revândan şâz olup şeb [u] rûz âdem gerdni-misâl pertâb edüp cereyân etmededir. Ve havz-1 müdevverin cânib-i erba‘asındaki uyûnlardan [40b] cümle cemâ‘at-i kesîreler tecdîd-i vuzû’ edüp âb-1 hayâtından nûş edüp def‘-i atşân ederler.

Hâsıl-1 merâm ol bünyâd-1 refi‘ü’l-imâdın tekmîline sa‘y-i belîğ edüp kubbe-i azîm-i nîlgûnun rif‘at-1 intisâbını Hayyâm-1 Mînâ nâm seb‘-i sidâd(?) gibi bülend ve hoş binâ-yı dil-pesend etdiler kim vasfında lisân kâsırdır.

Ve bu câmi‘in mihrâb önünde ravza-i Rıdvân’dan nişân verir bir bağ-1 İrem içre Ebü’l-feth Gâzî’nin ve ehlinin türbe-i pür-envârları vardır. Andan gayrı câmi‘in cânib-i selâsında bir sahrâ-yı azîm-misâl bir haremi vardır kim sekiz yerde kapuları vardır. Bu haremin iki cânibinde (binâ) bağçeler vardır, andan hâric câmi‘in tarafeyninde Semâniyye medreseleri vardır. Cümle (---) hücrelerdir kim mâl-a-mâl

talebelerdir. Anlardan hâric tarik-i âm aşırı medârislerin iki câniblerinde sûhtevât tetimmeleri vardır. Cümle (---) hücreler içinde tâlib-i ilm ile memlûdur.

Ve bir dârü'z-ziyâfe ve bir dârü'ş-şifâ ve bir mihmân-sarây-ı azîm ve bir hammâm-ı kadîm ve bir mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân ile ârâste olmuş bir câmi'dir kim bir mürtefi' yerden bu câmi'-i latifin cânib-i erba'asında olan imaretlere im'ân-ı nazar ile nazar etsen sâfi rusâs-ı hâsdan göm gök bir amâristândır kim berk urup durur. Bu âsârlardan gayrı koca Ebü'l-feth niçe bin imâret ile şehir-i İslâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda niçe âsâr-ı azîmler edüp İslâmbol'u ma'mûr [u] âbâdân etdi. (s.64-65)

{Mi'mârbaşı ile Ebü'l-feth'in mürâfa'a-ı şer'-i Resûl olduğun beyân eder}

Bir gazûb pâdişâh-ı Cem-cenâb olmağile câmi'i binâ eden mi'mârbaşıya itâb edüp,

"Benim câmi'im niçün Ayasofya kadar âlî etmeyüp benim birer Rûm haracı değer sütûnlarımı kesüp câmi'im alçak etdin?" dedikde mi'mâr eydir:

"Pâdişâhım İslâmbol'da zelzele çok olup metânet üzre inkırâzu'd-devrân mü'ebbed ola deyü iki amudu üçer zirâ' kesüp câmi'-i Ayasofya'dan sehel alçak etdim" deyü özür buldu.

"Özrü cürmünden eşedir" deyü Ebü'l-feth amân vermeyüp mi'mârbaşının iki ellerin bileklerinden kat' etdi.

Ertesi gün mi'mârbaşı ehl [ü] iyâliyle İslâmbol mollâsı olan (---) hazretlerinin huzûruna varup Ebü'l-feth Gâzi'den şikayet edüp,

"Mürâfa'a-i {şer'} olunmasın taleb ederim" dedikde derhâl (---) hazretleri kethudâsını Ebü'l-feth'e gönderüp şer'-i şerîfe da'vet eder. Hemân Ebü'l-feth,

"Emir şer'-i Resûl-i mübînindir" deyüp lepâçesin geyüp kemerine bir bozdağan topuz alup bâb-ı şerî'ata yüz sürerek gelüp ba'de's-selâm aleyk alınıp sadr-ı âlîde karâr etmek murâd edindikde (---) hazretleri,

"Oturma beğim, hasmınla mürâfa'a-yı şer' olup ayak berâber durun" dedikde mi'mârbaşı da'vâya âğâze edüp eydir:

"Sultânım, ben bir üstâd-ı kâmil mi'mâr [u] mühendis-i âmil idim. Bu âdem, 'Benim câmi'im niçün alçak edüp iki direğim kesdin' deyü benim iki ellerim kesüp beni kâr [ü] kesbimden ve kifâf-ı nefsimden alıkoyup ehl [ü] iyâlîm beslemeğe iktidârım kalmadı. Emir şer'-i şerîfin" deyüp summun bükmün durdu.

"Beğim ne dersin, bu âdemin ellerin siz mi kat' etdiniz?" deyince hemân Ebü'l-feth,

"Vallâhi sultânım, bu âdem benim birer Mısır harâcı değer amûdularım kat' edüp câmi'im bî-şöhret olup alçak olduğıyçün ellerin kat' etdim. Emir şer'-i şerîfindir" dedikde hemân (---) hazretleri,

"Beğim şöhret âfetdir. Câmi' sahrâda {ve} küşâde olsa ve alçak olsa ibâdete mâni' değildir. Senin taşın cevâhir dahi olsa kıymeti yine bir taşdır. Ammâ bu âdem melekten mükerrem, kırk yılda hâsıl olur. Ve nâ-şer'î kat'-ı yed edüp tehevür etmişsiz. Bu âdem kârdan kalup şimden gerü kârı cimâ' etmek olsa gerekdir. Evlâd [u] ensâbı kesret üzre olup kifâf-ı nefsleri şer'ân senin üstüne lâzımdır. Ne dersin beğim?" dedikde hemân Sultân Mehemed,

"Emir şer'in" dedükde (---) hazretleri,

"Emr-i şer' budur kim mi'mâr da'vâ etse şer'an sizin dahi elleriniz kat' olunur. Zîrâ şer'-i şerîfden me'zûn olmadan nâ-şer'î iş edenin emr-i şer'ile hakkından gelinir" dedükde Ebü'l-feth,

"Sultânım Beytü'l-mâl-ı müslimînden kifâyet mikdârı ulûfe edelim" dedikde hemân mollâ,

"Hayır, Beytü'l-mâl'e gadr etmen. Bu iş izn-i şer'siz olmuşdur, kabâhat sizindir. Siz kendi **[41a]** ulûfenizden bu mecrûha beher yevm onar akçe ferâgat edersiz" deyü hükm etdükde Ebü'l-feth,

"Yigirmişer akçe olsun, ammâ kat-ı yed etdiğim bana helâl etsün" dedükde Mi'mârbaşı tesellî-i hâtır bulup,

"Dünyâda ve âhiretde helâl olsun" deyü yevmiyye yigirmişer akçenin berât hüccetin alup gitdi.

Sultân Mehemed dahi kat'-ı alâka ve fasl-ı husûmet hüccetlerin alup da'vâ ve nizâ'dan halâs olunca hemân (---) hazretleri,

"Pâdişâhım şer'-i şerîfe hoş geldin, ol mahalde da'vâcın var idi, iktizâ-yı şer' ol idi kim huzûr-ı şer'de müdde'în ile berâber olaydın. Anıniçün sana ta'zîm etmedik. Şimdi sana ta'zîm farz mesâbesindedir" deyü seccâde üzre teklîf etdiler.

Hemân gazûb Sultân Mehemed eydir:

"Eğer efendi bu sultândır deyü bana himâye edüp mi'mâra gadr edeydin şu topuz ile seni hurd ederdim" deyü eteği altından topuzu sapıyla gösterdi.

Hemân (---) hazretleri eydir:

"Eğer beğim sen dahi benim şer'ile hükm etdiğime rızâ vermeyüp zerre kadar şer'atdan nükûl edeydin şu seccâde altındaki ejdere seni helâk etdirirdim" deyü seccâdeyi küşâde edince bi-emrillâh seccâde altından bir ejdehâ kışırıp dehânından âteş-feşânlık ederken Monlâ hazretleri ejdere "Epsen ol" deyü hitâb edüp seccâdeyi yine setr edince hemân Sultân Mehemed (---) hazretlerinin dest-i şerîfin bûs edüp du'â-yı hayırları ile şeref-yâb olup sarâyına müteveccih oldular. Böyle bir pâdişâh-ı azîmü's-şân iken bâb-ı şer'ate gelüp itâ'at etdi.

Andan mi'mârın baş halîfesi Abdâl Sinân mi'mârbaşı olup bu câmi'e niçe zamîme âsâr-ı binâlar etdi. Ba'dehu Alî Kuşcu nâm ilm-i nücûmda benâm-ı hümâm gelüp bu Ebü'l-feth'in câmi'i hareminin içinde Boyacılar kapusu cenbinde sıbyân-ı müslimîn için dârü't-ta'lim-i Kur'ân binâ olunan kubbe-i âliye önünde mezkûr Alî Kuşcu âye[t]: nass-ı kâtı'ı üzre çâr-küşe bir beyâz mermer içre bir mîkât etmişdir kim rub'-ı meskûnda nazîri yokdur. Bu câmi'-i dil-küşâyı Ebü'l-feth bu tahrîr olunduğu üzre itmâm edüp cihân-ârâ bir pâdişâh olup zamân-ı hilâfetinde memâlik-i Âl-i Osmân ma'mûr [u] âbâdân oldu. (s. 65-66)

Ebü'l-feth Gâzi'nin zamân-ı saltanatlarındaki fütûhâtları beyân eder

İbtidâ Tuna Belgradın muhâsara edüp bî-feth rücû' etdi. Ve cezîre-i Mora'da kal'a-i Gördüs ve dahi kal'a-i Misistre ve kal'a-i Kostantiniyye ve kal'a-i Atina ve kal'a-i Eğriboz {875} [/1470-71] ve Avrethisârı ve Alacahisârı ve Belgrad kurbünde Havâle kal'ası ve Semendire kal'ası ve Silifke kal'ası ve Mut kal'ası, Varsak Kara{hisârı} kal'ası, vilâyet-i Germiyan'da Kütâhiyye kal'ası ve Karaman'da Ermenak kal'ası ve Kalonhisârı ve Kefe kal'ası sene 880 [/1475-76] ve İbn Germiyan kal'ası ve Sudak ve Kerç ve Balıklağa ve Menkup kal'ası. Bu Kefe'den beri mezkûr kal'alar Kırım cezîresi etrâfındadır.

Ve vilâyet-i Karaboğdan fethi sene 881 [/1476-77] ve cezîre-i Ayameki ve cezîre-i Pulya'dan ba'zı kılâ'lar sene 880 [/1475-76], feth-i vilâyet-i Karaman sene 882 [/1477-78] ve kal'a-i Samsun ve kal'a-i Sinop ve kal'a-i Tarabefzûn sene 865 [/1460-61] feth oldular.

Ve R[û]meli'nde feth-i kal'a-i Arnavud İskenderiyyesi sene 883 [/1478-79] ve ceng-i Uzun Hasan sene 878 [/1473-74] ve kal'a-i Elbasan sene 871 [/1466-67].

Ve'l-hâsıl zamân-ı devletinde yetmiş yedi sancak yerler feth olup {(---) aded hutbesi tilâvet olunur}. Âhir hicretin sene 886 [/1481-82] Mâldepe kurbünde merhûm olup na's-ı şerîfin Üsküdar'dan İslâmbol'a geçirüp câmi'in mihrâbı

önündeki kubbe-i cennet-mekân-ı âşiyânda defn etdiler. Müddet-i saltanat 31 sene ve müddet-i ömr-i azîzleri 51 sene.

Andan serîr-i saltanat, **Sultân Bâyezîd-i Velî**'ye nasîb olup İslâmbol'u ta'mîr ü termîm ederken hikmet-i Hudâ kazâ-yı âsumânî İslâmbol içre yedi gün altı gece bir zelzele-i azîm olup Galata kal'asının niçe yerleri münhedim olup ta'mîr ü termîm olunup Yağkapanı'nın atebe-i ulyâsı üzre Mi'mâr Murâd çâr-kûşe bir mermer üzre celî hatt ile yazmışdır, ammâ hakkâ ki sikkeyi mermerde kazmışdır.

Târîh

În hisâr-ı refî' kez sengin

Hasmrâ ber-teneş rasîd sal'a.

Ve zamân-ı şehî ki rü'yet-i û

Ez kamer mihterest der tal'a

Çün meremmet şüd û be-vakt-i şerîf [41b]

Şüd müverreh imâret-i kal'a.

Sene (---).

Bu zelzeleden münhedim olan yerler fermân-ı şehriyâr ile altmış günde ta'mîr ü termîm olundu. "Yanko ibn Madyan zamânından berü böyle bir zelzele-i azîm olmamışdır" deyü yazmışlar.

Andan Bâyezîd-i Velî İzmit sancağında Geyve nâm kasabada nehr-i Sakarya üzre on dörd göz bir cisr-i azîm inşâ etdirmişdir kim her bir tâkı tâk-ı kehkeşândan nişân verir bir kantara-i metîndir.

Andan şehir-i Osmâncık'da Kızılırmak üzre on tokuz kemer bir cisr binâ etdi. Ve Sarhan diyârında nehr-i Gedüz üzre on tokuz tâk-ı nüh-tâk bir cisr inşâ etmişdir kim meşhûr-ı âfâk kavs-ı kuzahdan nişân verir bir köprüdür. Ve andan İslâmbol içre câmi'in binâsına şurû' eyledi. (s. 66)

Belde-i Tayyibe ya'ni İslâmbol'da Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî'den ilâ-yevminâ hâzâ âsûde-hâl olan pâdişâların merkad-i pür-envârlarının musanna' târîhleri ile ziyâretgâhları ayân u beyân eder

Evvelâ ziyâretgâh-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî ki fâtihi İslâmbol'dur. Mestûr olan câmi'-i şerîfinin mihrâbı önünde bir bâğ-ı İremezât içinde bir kubbe-i âlîde medfûndur. Üsküdar tarafında, Mâldepe nâm mahalde merhûm

olup na'ş-ı şerîfin İslâmbol'a getirüp mezkûr mehbit-ı pür-envârda defn etdiler.
Rahmetullâhi aleyh.

Târîh-i vefât-ı Ebü'l-feth Gâzî:
Ölmedi Şeh Mehemmed ibn Murâd
Belki bâğ-ı cinâna kıldı seyr

İşi hayr olduğuyçün halka
Oldu târîh ana du'â-yı hayr.

Sene 886 [/1481-82].

{İsfendiyâr Beğ kızından vücûda gelüp bir pâdişâh-ı Cem-cenâb Ebü'l-feth olmuşdur}. Müddet-i saltanat 31 sene ve müddet-i ömr 51 sene, vilâdetleri sene 834 [/1430-31] ve on üç seneye bâliğ iken sene 847 [/1443-44] cülûs etdi. İki sene saltanat sürüp sabîdir deyü küffârın vefret [ü] kesretinden hal' olunup pederleri Murâd Hân pâdişâh olup kendüler Ma'nisa'ya hâkim oldular. Beş sene mürûrundan yine kul gulû edüp Murâd Hân ihtiyâr oldu deyüp sene 855 [/1451-52] Muharreminin on altıncı günü ki yevm-i hamîsdir, def'a-i sânîde yine taht-nişîn pâdişâh-ı kâmkâr oldu. Sinn-i şerîfleri yigirmi bir seneye bâliğ iken taht-ı sânî Edirne'de cülûs-ı sânî etdiğine târîhdir: *Rahmetü rabbih*, sene (---) vâkî' olmuşdur. Bir ehl-i dil, muhibb-i ulemâ ve şu'arâ bir pâdişâh-ı deryâ-dil idi. (s.160-161)

Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir

Evvelâ **şâ'ir Ahmed Paşa**: Bursevîdir. Uslûb-i kasîdede pîr-i üstâdân-ı mukaddemîndir. Sene 902 [/1496-97] vefâtına Mevlânâ Eflâtûnzâde târîh demişdir:

Kâle Rûhu'l-Kudsi fi târîhihi
İnne fi'l-cennâti me'vâ rûhihi.

Şa'ir **Türâbî**: Kastamonîdir, fakr u fâkada bir meczûb-ı ilâhî kimesne idi. Ammâ ilhâm-ı Rabbânî ile dürr-i meknûn kelimâtları vardır.

Senâyî Çelebi: Kastamonîdir na'thân ve mu'arrif olduğundan Senâyî tahallüs eder. Ve,

Câmî-i Rûmî: Kastamonîdir.

Cemâlî: Karamanîdir.

Monlâ Hamdî: Kastamonîdir, Monlâ Latîfî'nin ceddidir.

Haydar: Sivrihisârlıdır, Cem Şâh'ın defterdârı ve enîs-i gam-güsârıdır.

Harîrî: Bursevîdir.

Hafî: Edirnevîdir.

Halîf: Diyârbekirîdir, Rûm'a geldikde bir mahbûb-ı cihân-ârâ imiş.

Dâ'î: Kastamonîdir.

Dâ'î-i diğeri: Bursevîdir.

Resmî: Bursevîdir, Şa'ir Ahmed Paşa nedîmlerindedir.

Zeyneb Hâtûn: Kastamonîdir, dîvân sâhibi afîfetü'l-hâl bir sâliha hâtûn imiş.

Sa'dî Paşa,

Cem Şâh Sa'dîsi: Sivrihisârîdir.

Şehrî Çelebi: Kastamonîdir ve Cendecizâde ceddidir.

Şehdî ba'zılar **Şehîdî** yazmışlar.

Sâfî: Bizzât Cezerî Kâsım Paşa'dır.

Sun'î: Bursevîdir.

Adnî Paşa: Ebü'l-feth'in makbûl Mahmûd Paşasıdır.

Aşkî ve Ulvî: Bursevîlerdir.

Gülşenî: Sarhanîdir, Mısır'da medfûndur ammâ İbrâhîm Gülşenî hazretleri değildir.

Kemâl-i Zerd: Bergamalıdır.

Lâlî: Tokatlı iken Acem'de çok seyâhat edüp Acemâne eş'âr-ı belîği [vardır].

Melîhî: Tokadîdir ve Şa'ir Ahmed Paşa nedîmlerindedir, firâvân te'lifâtları vardır.

Mehdî: Bursevîdir, hâzır-cevâb ve şîrîn-hitâb bir şa'ir-i mâhirdir.

Nişânî: Celâleddîn Rûmî zürriyetindedir ki Karamanî Mehmed Paşa'dır. Uzun Hasan Şâh'a Ebü'l-feth tarafından nâme-i dürer-bârı bunlar inşâ etmiştir. Bedîhe bu ebyât anındır, beyt:

Fazl ehli hayli mu'teber u kâmrân imiş

Rüşvet yoğ imiş anda zamân ol zamân imiş.

Nizâmî: taht-ı Selçûkiyân olan Konya'dandır. Sulehâ ve fukahâ Veliyyeddîn nâm bir vâ'izin evlâdıdır.

Nûrî: kuzât tâ'ifesindedir.

Cem Şâh ibn Ebü'l-feth Mehmed Hân: âşıkâne eş'âr-ı belîği vardır. Karındaşı Bâyezîd-i Velî ile ceng edüp Cem münhezimen Mısır'a ve Mekke vü

Medîne'ye ve Yemen'e ve Aden'e andan Frengistân'da [98b] diyâr-ı ademe gidüp na'şî Bursa'ya geldiği bâlâda mastûrdur. Ve,

eş-Şeyh Yazıcızâde Mehemed Efendi: Muhammediyye te'lifidir. Ve,

Ahmed Bîcân: Yazıcızâde karındaşıdır. Envârü'l-Âşıkîn nâm kitâbın sâhibi bir âşık-ı sâdik hâl sâhibi erler ve pîr-perverler imiş.

eş-Şeyh Kâtib Salâhaddîn: Ankaravî'dir. İlm-i nücûmda gûyâ Fisagores-i Tevhîdî idi. Melheme ve Ta'bîrnâme misilli te'lifâtları vardır. *Rahmetullâhi aleyhim ecma'in.* (s. 161)

Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder

Evvelâ **eş-Şeyh kutbü'l-aktâb Hazret-i Akşemseddîn:** İsm-i şerîfleri Mehemed bin Hamza'dır. Mevlûdları Şâm'da vâkî' olmuşdur. Ebâbekir es-Siddîk neslindedir. Şeyh Şehâbeddîn Suhreverdî ve Hacı Bayram-ı Velî ile hem-meclis olup İslâmbol fethi günün ta'yîn buyurmuşlardır. Ba'de'l-feth Anadolu'da Türbeli Günlük nâm bir kasabada evlâd-ı zevi'l-kirâmları ile medfûndur. Kırk kerre ziyâreti müyesser olmuşdur. Müddet-i mürleri 66 sene. Zamânında kutbiyyete kadem basup niçe yüz mücelled te'lifâtları vardır. İlm-i tıbda Lokmân-ı sânidir. *Rahmetullâh.* Ve,

Şeyh Sa'dullâh ibn Akşemseddîn: Cümle evlâdlarından ulucadır. Ba'dehu seccâde-nişin olup mürşid-i kâmil oldu. Sene 897 [1491-92] vefât edüp pederleri cenbinde medfûndur. Ve,

eş-Şeyh Fazlullâh bin Akşemseddîn: İlm-i ledünde gavvâs idi. Niçe bin halkı irşâd edüp pederleri yerinde sâhib-i seccâde idi, âhir sene 906 [1500-1501] vefât edüp pederleri cenbinde âsûde olundu. Ve,

Şeyh Nûrullâh bin Akşemseddîn: Bunlar dahi ol ırk-ı tâhirdendir. Bursa'da tahsîl-i ilm [u] ma'rifet ederken hikmet-i Hudâ kalemtrâş batına batup vücûdu defterinden esâmesin hak edüp Bursa'da medfûndur.

eş-Şeyh Emrullâh ibn Akşemseddîn: Pederi tarîkine gitmeyüp mütevellî oldu. Ba'dehu nikris marazına mübtelâ olup merhûm oldu ve pederi cenbinde medfûndur. Hayli mu'teber te'lifâtları vardır. Ve,

eş-Şeyh Nasrullâh ibn Akşemseddîn: Tahsîl-i ulûm için diyâr-ı Acem'e gidüp anda merhûm oldu.

eş-Şeyh Mehemed Nûrû'l-hüdâ bin Akşemseddîn: Bunlar meczûb-ı ilâhîden imişler. Hattâ azîz Şems hazretleri sâ'ir evlâdlarına "Sakının Nûrû'l-hüdâ celâlınden" derler imiş. Hattâ bu Nûrû'l-hüdâ câmi'e vardıkda cemâ'ati görüp "Bu

ehl-i cennetdir bu ehl-i cehennemdir" deyü ta'yîn-i keşf ederlermiş. Âhir azîz Nûrû'l-hüdâ'ya bâzâr ta'âmı yedirüp mükâşefeden men' etdirmiş. Niçe kerâmâtı zâhir ü bâhir olmuş er oğlu erdir. Sultân Murâd Hân kendüye Evlek nâm karyeyi temlik edüp hâlâ anda medfûndur. Ve,

eş-Şeyh Mehmed Hamdüddîn ibn Akşemseddîn: Bunlar rahm-ı mâderde iken pederleri vâlide-i Hamdî'nin karnına urup "Bire benim şâ'ir ü mâhir ve âlim ü fâzıl u kâmil oğlum" deyü vâlideleri rahminde iken yapışup oşarmış. Hikmet-i Hudâ rahm-ı mâderden sene 853 [/1449-50]müştak olup sekiz yaşında dîvân sâhibi olup Leylâ vü Mecnûn ve Mevlûd-i Manzûm dahi anındır. Ammâ Yûsuf [ü] Züleyhâ(sı) te'lîfi makdûr-ı beşer değildir kim Ayasofya-i Kebîr'in kubbesi ortasında altun top altında sırr-ı kalemden te'lîf etmişlerdir kim gûyâ mu'cize-gûdur. Ammâ aşk-ı ilâhî ile alûde olan kimesnelerin kelimât-ı dürer-bârları ile sâdir olur. Müddet-i ömrü (---) sene iken sene (---) târîhinde vefât edüp yüz yetmiş pâre mücellid te'lîfâtının cümlesi memdûh-ı âlemdir. Ve bunların çiğerküşesi,

eş-Şeyh Mehmed Zeyneddîn ibn Hamîdullâh: Bir dürr-i girân-mâye idi kim ol asırda velvele-ârâ bir fuzalâ-yı âlem-ârâ olup cemî'i Arab u Acem ulemâları ana cevâb vermede âciz-mânde idiler, gûyâ İmâm-ı A'zam-ı sâni idi. Hulâsa-i kelâm cemî'i ulûmda yed-i tûlâ sâhibi idi. Bâ-husûs ilm-i hatda Yâkût-ı Musta'sımî-vâr hattât idi. Hattâ Ebü'l-feth câmi'inde

olan hatlar bunlarıdır derler. Ve,

eş-Şeyh Abdülkâdir bin Sa'dullâh bin Akşemseddîn: Bunlar Azîz hazretlerinin evlâd-ı evlâdıdır. Halkdan münzevî bir künc-i fenâyı ihtiyâr etmiş bir ihtiyâr ve tâlib-i ilm ve sâhib-i hilm kimesne idi. Kuddise sırruhu. [99a] Ve,

Şeyh Abürrahîm: Akşemseddîn'in halîfesidir. İlm-i tasavvufda Vahdetnâme nâm bir te'lîfi vardır. Gâyet mu'teber nefis kitâbdır. Ve,

eş-Şeyh İbrâhîm Tennûrî ibn Sarrâf Hüseyin: Bunlar dahi Akşemseddîn hulefâsıdır. Şehr-i Sivas'da vücûda gelmiştir. Ba'dehu Akşemseddîn hizmetinde olur. Ve Keskin'de medfûn Şeyh Hamza-i Şâmî ve şehr-i İskilib'de yatan Muslihiddîn Attâr bu üçü halvete girüp sâhib-i seccâde olurlar. Ammâ bu İbrâhîm Tennûrî hazretleri isti'dâd-ı küllî sâhibi olmağile halvete girmeden Akşemseddîn hazretlerinden me'zûn olup sadr-ı hilâfete iclâs ederler. Ve,

eş-Şeyh Habîb-i Karamanî: Niğde kurbünde Ortaköy'den tulû' edüp Kânkırı kurbünde Karacalar nâm karyede medfûndur.

eş-Şeyh Hacı Hamza: Habîb-i Karamanî halifesidir. Amasiyye'de Mehmed Paşa imâretinde medfûndur. Eflâtûnzâde güftesiyle:

İnne fi'l-cennâti me'vâ rûhihi.

Sene (---).

Bu mısra' fevtine târîh vâkı' olmuşdur. Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.

“Bu mahalde Ebü'l-feth Gâzînin mevti târîhi ve meşâyihleri târîhleri tamâm oldu. (s. 161-162)

Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir

Evvelâ İslâmbol feth olduğu gün merhûm bulunan **Yâvedûd Sultân** Ayasofya içinde na'ş-ı şerifi bulunup sînesi üzre yed-i kudret ile kırmızı et pâresinden ism-i Yâvedûd tahrîr olunmuşdu. Eyyûb Sultân'a karîb Yâvedûd iskelesinde defn olunmuşdur. Kuddise sırruhu.

Ve ziyâret-i **Aya Dede:** İslâmbol'u feth ederken Ayakapusu'nda şehîd olup yine Ayakapusu dâhilinde mahkeme-i kadîmimiz olan Sirkeci tekyesi'nde niçe fukarâsıyla medfûndur.

Ve **Horosî Dede:** İslâmbol fethinde bulunup Unkapanı'ndan feth edüp anda şehîd olup Unkapanıkapusu hâricinde medfûndur ve bâlâda menâkıbı mürûr etmişdir.

Ve ziyâret-i **Şeyh Şemseddîn Ahmed ibn İsmâ'îl Monlâ Gürânî:** Ebü'l-feth'in hocası iken dilgîr olup Mısır'da Sultân Kaytbay'a varup anda mâl-ı Kârûn'a müstağrak olup yine Ebü'l-feth ricâsıyla Kaytbay, Şeyhi İslâmbol'a gönderüp fetihde bulunup ba'de'l-feth câmi'i sâhasında medfûndur sene (---).

Ve eş-Şeyh **Mevlânâ Mehmed bin İbrâhîm bin Hasan-ı Niksârî:** Şeyh Vefâ câmi'i hareminded medfûndur. Ebü'l-feth ulemâsından ulu sultândır.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Târîh-i vefât-ı **Hazret-i Şeyh Vefâ** der-meydân-ı Vefâ :

Ân şem'-fürûz-ı harem-i ka'be-i esrâr

Be-güzâşt ez ân belki gird-geh-i meh

Hâhîki bedânî şî'r u Şeyh Vefâ-râ

Der(?) Yâ Rab şeyh rahmeten ilâ rabbihî,

Sene (---).

Bu Şeyh Vefâ'dan aşağı Unkapanı râhı üzre eski tekve-i pehlivânân civârında Sultân-ı şu'arâ **Necâtî Beğ** medfûndur. Zamânında yeğâne-i asr ferîdü'd-dehr idi. Selîs ve hoş-âyende dîvânı ve niçe mücelled te'lifâtı var. Hattâ Edirnevî Sehî Beğ, Necâtî Beğ'in duhter-i pâkîze-ahterin alup Necâtî Beğ intikalinden sonra Sehî Beğ Evrâk-ı Perîşân-ı Necâtî ile Sehî nâmıyla bir dîvân etmişdir. Ammâ Necâtî hizmet-i pâdişâhîde mîrîlivâ olmasa dâ'imâ künc-i ferâğda olsa beher-yevm birer te'lifâtı olurdu. Lâkin sene 914 [1508-09]'de sarsar-ı fenâdan Necâtî necât [u] rehâ bulmayup kendü mısra'ı üzre,

Ölmeyince gelmedi mesken Vefâ Meydânı'na.

dedüğü minvâl üzre âhir cenâzesi Meydân-ı Vefâ'da kılınup mezkûr mahalde defn olundu. Türbe-i münevveri içre bir sebîlhânesi ve bir çâh-ı mâsı var, sebîl-i Necâtîden nûş eden necât bulur. Seng-i mezârında Karahisârî hattıyla dâmâdı Sehî Beğ güftesiyle târîhi budur:

Gitdi Necâtî hây.

Sene (---)

târîh vâkı' olmuşdur. [107a]

Ve **eş-Şeyh Hazret-i Velî Efendi**: Ebü'l-feth meşâyihlerinden olup Sarhanî'dir. Silivrikapusu hâricinde handak kenârında reh-güzâr üzre medfûndur. Velî Sultân nâmıyla ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

eş-Şeyh Ramazân Efendi: Karahisârî'dir, tarîk-i Halvetî'de Muhyiddîn Efendi halîfesidir. İslâmbol'a geldikde Bezâsten Kethudâsı Hâce Husrev bunlara bir tekve ve bir câmi' binâ eyleyüp kapusu üzre târîhi:

Seyr edüp anı Sâ'î-i Dâ'î

Dedi târîh ka'betü'l-uşşâk.

Sene (---).

Bu âsitâne niçe bin âdemi irşâd edüp âzim-i dârü's-selâm olup intikâline târîh:

Hâşimî dedi geçdi Şeyh bugün.

Sene 1025 [1616-17].

Yerlerine veled-i necîbi Abdülhalîm Efendi seccâde-nişîn oldu.

Ve **eş-Şeyh Hazret-i Seyyid-i Vilâyet**: Bâyezîd Hân meşâyihidir. İslâmbol içre mescidi hazîresinde medfûndur.

Ve eş-Şeyh Hazret-i Seyyid Ahmed el-Buhârî: Şeyh İlahî ile Simav şehrinde Bâyezîd Hân asrında İslâmbol'a gelüp Şeyh Vefâ hazreti ile hem-celîs olup erba'în ve i'tikâflar edüp âhir Sultân Mehmed câmi'î kurbünde Bâyezîd Hân binâ etdüğü câmi'in hazîresinde medfündür. Hâlâ ulu âsitânedir, cümle Belh [u] Buhârâ halkı tekyesinde sâkinlerdir.

Ve eş-Şeyh Hazret-i Âbid Çelebi: Bâyezîd Hân şeyhidir. Hazret-i Celâleddîn-i Rûmî neslindedir. Kuzât tâ'ifesi idi, terk edüp Hazret-i Şeyh-i İlahî'den cihâz-ı fakrî kabûl edüp kümmelînden kimesne oldu. Âhir İslâmbol'da bir mescid ve bir tekye binâ edüp anda medfündür. (s.175)

eş-Şeyh Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa: Bâyezîd Hân ve Selîm Hân ulemâsıdır. Selîm Hân ile Mısır fethinde bulunup kadî'asker kalmışdır. Ba'dehu İslâmbol'da Müftü's-sakaleyn ya'nî ins [ü] cinne fetvâ verüp kutbiyyete kadem basmış idi. Eğer bunların evsâfların tahrîr eylesek bir tomar-ı tavîl olur. Ancak yetmiş aded kütüb-i mu'teberelerinde[n] mâ'adâ iki yüz risâle te'lîfâtı ve tasavvufâne ve âlimâne eş'âr-ı belîği vardır. Ammâ bî-mahlaslıkları kendüye mahlas olmuşdur. Âhir-i kâr hâlisen ve muhlisen merhûm olup Edirnekapusu hâricinde tarîk-i âm üzere bir demir pençereler içre üstü mekşûf bir mahalde âsûdedirler. İns [ü] cinne sâhib-i fetvâ olduklarında her cum'a ertesi vakt-i seherde niçe yüz masrû' âdemler gelüp üç hafta ziyâretine müdâvemet edüp bi-emrillâh sar' zahmetinden halâs olur. Ziyâretgâh-ı hâs [u] âm-ı enâmdır. Târîh-i intikâl-i Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi:

İrtahale'l-ulûm bi'l-kemâl.

Sene 941 [1534-35].

Diğer târîh:

Kabr-i Ahmed dâ[i]m ola pür-nûr.

Sene 941 [1534-35].

{Diğer târîh:

Hâzâ makâm-ı Ahmed.

Diğer târîh:

Hiye âhirü'l-kıyâs.

Sene 941 [1534-35]}.

eş-Şeyh Abdüssamed Efendi: Kayseriyye'dendir ve tarîk-i Nakşibendî'dir ve İslâmbol'da niçe zamân mürşid-i kâmil olup talebelerine tevhîd usûlü ta'lim edüp ba'de'l-vusûl vâsıl-ı na'îm olup usûl-i kadîm ile dâr-ı bâkîde karâr etdüğüne târîh:

Bin zâr girye birle gûş eyleyince târîh

Dedim ki irtihâl-i Abdüssamed Efendi.

Sene (---).

eş-Şeyh Hazret-i Adlî Efendi: Niçe sene seyâhat edüp ba'dehu zâviyelerinde sâkin olup Kocamustafâpaşa şeyhi Hasan Efendi merhûm olunca yerine bu Adlî Efendi sâhib-i seccâde oldu. Âhir anlar dahi sene (---) âhirete intikâl eyleyüp Kocamustafâpaşa haremindedir Zencîrli Servi zeylinde medfûndur. Adlî mahlasıyla hoş-âyende tasavvufâne eş'ârları ilm-i edvâr üzre beste olunup devr-i tevhîdde ilâhiyyâtları tilâvet olunur.

el-Mevlâ Şeyh Edîbî Efendi: Bursevîdir, mevtine târîhi güfte-i Fâ'izî:

Edîbî'nin makâmın Cennet-i Adn eyleye Allâh.

Sene 1025 [1616-17].

İlm-i şi'irde fâris-i belâğat idi.

el-Mevlâ Kara Abdurrahmân Efendi: Kefe müftîsi Süleymân Efendi merhûmun mahdûm-ı ercümendidir. Emîr Buhârî türbesi mukâbilinde Kadı'asker Abdurrahmân Efendi türbesi civârında medfûndur. Ahlâk-ı kerîme ile mevsûf velî-i ni'am kimesne idi.

Bunlara karîb târîh-i kutb-ı aktâb **eş-Şeyh Memi Cân Efendi:**

Âlemin kutbu Memi Cân bu cihândan gitdi

Bâğ-ı Rıdvân'a yer etsün yine mihmân-ı azîz

İşidüp Hâşimî dâ'î dedi târîhin anın

Eyleyüp rûh-ı revân verdi Memi cân-ı azîz.

Sene (---).

el-Mevlâ Şeyh Mehmed Taşkoprüzâde: Kemâl Efendi merhûmun mahdûmlarıdır, sene 1018 [1609-10] tâ'ûndan intikâl edüp Âşık Paşa câmi'i haremindedir [107b] cediti cenbinde âsûdedirler. Nevbâve-i bûstân-ı necâyib mahdûm-ı mükerrerem çelevi idi.

el-Mevlâ Sa'dîzâde Efendi: Kesegendede kurbünde türbe-i pür-envârında medfûndur. Bu hakîr on bir sene Karaman'daki dârü'l-kurrâsında İbn Kesîr ve Seb'â ve Şâtibiyye'yi tekmîl etmişiz. Hâzâ min fazlı Rabbî.

el-Mevlâ Tursunzâde Abdullâh Efendi: Kadıçeşmesi kurbünde Âbid Çelebi mescidi hareminde medfûndur. Cemî'î ulûmda fûnûn-ı şettâya mâlik bî-hisâb risâle ve te'lifâtı vardır.

el-Mevlâ Feyzullâh ya'nî Kâfzâde: İsimleri Mustafâ iken Feyzî tahallüs etmeğile isimleri Feyzullâh olmuşdur. Sihr-i mübîn eş'ârı vardır. Sinn-i şerîfleri 71 seneye bâliğ iken merhûm olup Zencîrlükuyu kurbünde kayınbabaları Ma'lûlzâde türbesi civârında medfûndur.

el-Mevlâ Mehemed Efendi: Hasan Kethudâzâde derler Âşık Paşa câmi'î hareminde mestûrdur. Mezbûr sehâ ve keremde Hâtem-i Tay tabî'at idi.

el-Mevlâ Muzaffer Efendi: Haleb müftîsi Alî Efendi'nin ferzendidir. Kesegendede kurbünde medfûndur sene 1002 [/1593-94].

el-Mevlâ Hazret-i Sun'ullâh Efendi ibn Ca'ferü'l- imâdî: Sene (---) târîhinde intikâl edüp Câmi' -i Ebü'l-feth'de Üsküdarî Mahmûd Efendi azîz hazretleri cenâzesi namâzın kılup Kırkçeşme kurbünde câmi'î sâhasında reh-güzâr-ı revzen dâhilinde bir kubbe-i alîde medfûndur. Mevtine târîh:

Dedim ey Fâ'izî târîh-i fevtin

Îlâhî eyle Sun'ullâh'a rahmet.

Sene 1021 [/1612-13].

(s.175-176)

{**Ahvâl-i âlem-i sabâvet-i hakîr**}: Bu hakîr Evliyâ-yı bî-riyâ rahm-î mâderden müştak olduğumuzda merhûm Sun'ullâh Efendi hânemizde bulunup gûşumuzda menkûş olmağičün gülbâng-i Muhammedî savt-ı a'lâ ile kırâ'at etmişlerdir ve akîka kurbânımız dahi Mevlevî şeyhi İsmâ'îl Efendi zebh edüp {"İsmâ'îl kurbânıdır" buyururlar}. Ol gece hânemizde yetmiş aded sâhib-i sülûk ârif-i billâh cânlar mevcûd olup Geysûdâr Kapanî Mehemed Efendi dahi gelüp hakîri kundağımızla kucağına alup kulağımıza ezân-ı Muhammedî tilâvet etmek murâd edindikde,

"Ya bu oğlanı âgâh edüp kulağına kim ezân okudu" deyü su'âl edince huzzâr-ı meclisden ba'dehu üstâdımız olan Dersiâm Ahfeş Efendi buyururlar kim,

"Ezânı Sun'ullâh Efendi okudu" deyince hemân Geysûdâr Mehemmed Efendi eydir:

"Biz dahi abdâlânâne fenâfillâh ezânın okuyalım" deyüp bir savt-ı hazîn ile ezân tilâvet edüp dest-i şerîflerinde olan ma'hûd teberin yanımıza koyup,

"Bu oğlana ihsân eyledim, bununla çok gazâda bulunup fakr [u] fâkada sâhib-i seccâde ve sâhib-i celâl olsun ve zamân-ı fetâlîğında bir şeyden havf etmeyüp kumda oynayup ayağına çöp batmasın" deyü Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp bilâ-selâm giderler.

Ve ibtidâ dehânımıza Kâsımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Dîvâne Abdî Dede hazretleri mübârek dehânından nân-pâre çıkarup,

"Fukarâ lokmasıyla perveriş bulsun" deyü ibtidâ ağzımıza anlar bir nân-pâre korlar. Ve Yenikapu Mevlevîhânesinin şeyhi Hazret-i Doğanî Dede bu hakîr'i der-âğûşuna alup hevâya atup,

"Bu oğlan bu cihânda bizim uçurmamız olsun" deyü buyurmuşlar.
Kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l'azîz.

Hikmet-i Hudâ kırk seneye bâliğ olduğumuzda Geysûdâr Mehemmed Efendi'nin ihsân etdüğü teberi niçe sene taşıyup elli bir târîhinde Leh seferine gidüp nehb ü gâret mahallinde teberi bir kapu halkasına geçirüp sâ'ir mâl-ı ganâyime tama'kârlık ederken küffâr-ı hâksâr ale'l-gafle bizi basup uryânen birer yaldak at ile cân halâs edüp bir aylık yolu çapkun alaşalarımız ile yedi günde Kırım'a selâmetle dâhil olduk. Ammâ şeb [u] rûz,

"Ah teber-i Geysûdâr Mehemmed Efendi" der idim. Hikmet-i Hudâ sene-i âtîde yine Leh seferine atlanup Izbaraş vilâyetlerin harâb [ü] yebâb, halkın kebâb, hânelerin türâb ederek sene-i sâbıkda münhedim olup firâr etdüğümüz İşceres nâm şehir-i menhûsa varup yine sene-i sâbıkda gâret etdüğümüz sarâya varup hakîr {kadem} basdım ve kapusunda bir ok sancup sarâyı gârete şurû' edüp kânûn-ı Tatar üzre bir ferd vaz'-ı yed etmeyüp cümle mâl-ı ganâyimi ve yigirmi esîr ve kırk ağırınak at ve bu kadar bakır ve kalay âvânî ve semmûr lepâçeler ile muğtenim olup bir hücrenin kapusuna vardıkda bi-emri Hudâ [108a] sene-i mâzîde teberi kapu halkasına koyup firâr etdiğümüz dervezede teberi nice kodum ise eylece durur. Hemân Perverdigâra sadlek hamd [ü] senâ edüp teberi merhûm İslâm Geray Hân'a ve sâ'ir ihvâna ve yârâna gösterdim. Cümle ahıbbâ âlem-i hayretde kaldılar.

Ya'nî bu tatvîl-i kelâmdan murâd [u] merâm oldur kim hamd-i Hudâ bu hakîr-i pür-taksîr böyle mazanna-i kerâme kimesnelerin nazar-gerdesiyiz *sümme elhamdü lillâh* cümlesinin himmetleri hâzır u nâzır ola. Âmin.

Ve ibtidâ kulağımıza ezân tilâvet eden mezkûr Sun'ullâh Efendi dörd kerre şeyhülislâm olmuşdur. Bir merd [ü] ferde müyesser olmamışdır.

el-Mevlâ Dervîş Mehemmed ibn Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi: Bunlar dahi Kırkçeşme'de pederleri türbesinde âsûdedir. Târîh-i güfte-i Fâ'izî Çelebi:

Etdi Dervîş Mehemmed azm-i cinân.

Sene (---).

Merhûm bir nûr-ı hadîka-i Rıdvân idi ve her fûnûnda yed-i tûlâya mâlik idi.

el-Mevlâ Mehemmed Kestelî: İmâmzâde'dir ve Edirnekapusu hâricinde Kestel Sekisi nâm bir çemenzâr soffa-i âlî üzre medfûndur. Âlim ü fâzıl ve şâ'ir ü mâhir idi.

el-Mevlâ Dâmâd Mehemmed Efendi: Anadolu'da Mudurnu kazâsına tâbi' Çini nâm karyedendir. İslâmbol'da Sinân Ağa câmi'i kurbünde binâ etdikleri dârü'l-hadîs sâhasında medfûndur.

el-Mevlâ Sun'ullâh-ı Hamîdî: Yalvaç nâm kasabada Şeyh Abdülkerîm'in oğludur. Sun'î tahallüs etmeğile şöhret bulmuşdur. Kesegendede civârında medfûndur. İlm-i inşâda mâhir eş'âr-ı dilâvîzi reşkendâz-ı silki'l-cevâhirdir.

el-Mevlâ Rıdvân Efendi: Üngürüsül'-asl ve Hırvadü'n-nasl idi. Akşehir'de Fazlullâh Efendi terbiyet-gerdesi idi. Yigirmi yılda deryâ-yı ulûm olup cümle ulemâyı imtihâna da'vet eder bir zekiyyü't-tab' kimesne idi. Kesegendede civârında bir muhteşemâne mermer sanduka ile Rıdvân Efendi ravza-i Rıdvân'da âsûde oldu.

el-Mev[lâ] Şeyh Edhemzâde: Tirevîdir. Edirnekapusu hâricinde Beğlerbeği Çeşmesi kurbünde Çevizli Soffa nâm mahalde medfûndur. Cemî'i ulûmda mahâreti olduğundan gayrı meşâyih-i izâmlar ile ülfet edüp ilm-i ledünne mâlik bir sâlih ü âbid kimesne idi.

el-Mevlâ Zeynel'abidîn: Bursevîdir, Kesegendede civârında medfûndur. Ser-halka-i erbâb-ı fühûm ve ten-perver sâhib-i şühûm ve ilm-i fıkıhda lâ-nazîr idi.

el-Mevlâ Ahmedî: Bursevîdir. Hayrî tahallüs eder âbdâr pâkîze eş'ârı vardır. Sinân Paşa medresesine mutasarrıf iken ecel sinânına uğrayup fevtine târîh güfte-i Fâ'izî:

Ede Ma'bûd Hayrî'ye rahmet.

Sene 1025 [1616-17].

Hâfız Ahmed Paşa nedîmlerinden idi.

el-Mevlâ Mahmûd Niksârîzâde: Çelebidir. Edirnekapusu hâricinde vâlideleri cenbinde defn olundu. Hadîdü'l-lisân, cerû'l-cinân bir bahr-i ma'ânî ve bir çelevî-i nûrânî idi ve Niksârî tahallüsü ile hayli latîf eş'ârı vardır. (s.176-177)

el-Mevlâ İsmâ'îl: Amasiyevîdir Kesegendede civârında medfûndur. Fazilet ve ilmiye ile meşhûr kimesnedir ve sâhib-i kerem Tay-cenâb idi.

eş-Şeyh Abdülkerîm Emîn: İştibîdir. Üç def'a hac edüp Yemen'de niçe bin meşâyih ile hem-sohbet olup İslâmbol'da vâsıl-ı cinân oldukda Fethiyye Mehemed Paşa'da vâkı' zâviye sâhasında medfûndur. Târîh-i güfte-i Kisbî:

Geçdi İştibî Emîn.

Sene 1015 [1616-17].

Şehr-i İştib'de câmi' ve hânları ve hammâmı ve dekâkinleri ve zâviye imâreti ve Üsküb'de bedâsteni ve dükkânları vardır.

el-Mevlâ Şemseddîn Ahmed el-Ensârî eş-şehîr Monlâ Ahmed Efendi: Âzerbâyçân'da Karabâğ Gence'sindendir. Hazret-i Şeyh Vefâ câmi'i haremindedir. Niçe kerre ziyâret etmişizdir.

el-Mevlâ Arabzâde Abdurra'ûf: Cemî'i menâsıbı imtihân ile almışdır. Selîmiyye kurbünde Kovacı mescidi hazîresinde âsûdedir.

el-Mevlâ Memikzâde Mehemed Efendi: Amasiyye-i gâsiyedendir. Kayınatası Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde medfûndur. Fuzalâ-yı asr ve ilm-i şî'irde şâ'ir ü mâhir idi.

el-Mevlâ Seyfullâh: Hamîdîdir. Karaman kurbünde müstakil bir türbe-i münevverde medfûndur.

el-Mevlâ Bostânzâde Efendi ism-i şerîfleri Mustafâ'dır. Şehzâde câmi'i haremindedir reh-güzâr üzre pederleri yanında medfûndur, sulehâ-yı ümmet idi.

el-Mevlâ Bıyıklı Süleymân Efendi: Edirnekapusu hâricinde medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh. [108b]*

el-Mevlâ Kâtibzâde Zeynel'âbidîn: Pederleri Koca Mahmûd Paşa'nın kâtibi olmağile Kâtibzâde derler. Şeyh Vefâ câmi'inde medfûndur. Cümle kütüb-i mu'teberelerin Vefâ câmi'ine vakf edüp hakîr kitâb-ı Mültekâ'yı ve kitâb-ı Kûhistânî'yi hâfız-ı kütûbdan alup kırâ'at etmişdik.

el-Mevlâ Şemseddîn: Selîm-i halîm Hân hocası olan Atâullâh Efendi'nin mahdûm-ı mükerreridir. Bu dahi Şeyh Vefâ türbesi hazîresinde âsûdedir.

el-Mevlâ Nefeszâde Mustafâ Efendi: Emîr Buhârî tekyesi kurbünde medfûndur.

el-Mevlâ Osmân Beğ ibn Mehemed Paşa ibn Ahmed Paşa ibn Dukaginzâde: Pederleri Mısır vâlîsi olup Mısır'da câmi'î vardır. Ammâ kendüler ulemâ sınıfından olup niçe medâris ve menâsıblar zabt edüp âhir Âşık Paşa haremine âşık olup bîçâre Osmân anda yatup seng-i mezârı nişângâh-ı tîr-i du'â-i ehl-i derûndur. *Kuddise sirruh.*

Ziyâretgâh-ı eş-Şeyh Beyânî: Tuna sâhilinde Ruscuk nâm kasabadandır. İlm-i şi'irde ve ilm-i tasavvufda nazîri yokdur. İslâmbol'da zâviyesi sâhasında mestûrdur.

eş-Şeyh Abüllatîf: Şeyh Vefâ civârında medfûndur. Mahrem-i esrâr-ı nihân ve bâğbân-ı riyâzü'l-cinân idi.

eş-Şeyh Yuluk Mehemed: Hamîdî'dir. Alî Paşa-yı tahkîk haremінде müstetirdir. (s. 178)

EBÜ'L-HÜDÂ-YI HALEBÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 333, c.1)

EBÜ'L-HÜDÂ İBN YÂSÎN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 320, c.1)

EBÜ'L-HÛR-I YEMENÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)

EBÜ'L-KÂSİM ABDÛLV[Â]HÎD → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.339, c.1)

EBÜ'L-KÂSİM EL-ATTÂR → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)

EBÜ'L-KÂSİM ES-SEMMÂKÛ'L-BAYTÂRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi)
(s. 308, c.1)

EBÜ'L-KÂSİM VEZÂNÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)

EBÜ'L-KEVSER ŞÂDÛ'L-KÛRDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)

EBÜ'L-MAHZ-I UMMÂNÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.273, c.1)

{EBÜ'L}-ME'MEN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 298, c.1)

EBÜ'L-MEVÂHİB-İ ENSÂRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 314, c.1)

EBÜ'L-MÛSLİM-İ GAFFÂRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 306, c.1)

EBÜ'N-NASR HÂTEM EL- BAĞDÂDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 304,
c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 304, c.1)

- EBÜ'N-NİDÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 334, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 334, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 265, c.1)
- EBÜ'R-RÎF-İ NAKKÂBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 306, c.1)
- EBÜ'S-SELÂM İBN MUHAMMED EKBER-İ YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Esnâfi) (s.325, c.1)
- EDHEMZÂDE** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- EDÎBÎ EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- EFLÂTÛN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)
- EFRÂSİYÂB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.313, c.1)
- EKMELEDDÎN EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- ELEKÇİ DÎVÂNESİ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- EMÎR EFENDÎ, YORGANCI** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- EMÎR İŞTİBÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)
- EMÎR PAŞA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- EMÎRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- EMRULLÂH İBN AKŞEMSEDDÎN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- ENES İBN MÂLİK** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.254, c.1)

- ES'AD EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- ES'AD EFENDİ (ŞEYHÜLİSLÂM)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân
asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- ES'AD EFENDİ, HOCAZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın
zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı
ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- ES'AD EFENDİ (ŞEYHÜLİSLÂM)** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân
Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın
ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-
merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen
vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder)
(s.107, c.1)
- ESKİCİ (---) DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında
Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)

EVLİYÂ ÇELEBİ

Evliyâ Çelebi'nin Seyahat İsteği

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm ve bihi'l-avni nesta 'în

*Elhamdü lillâhi'l-lezî şerrefe'l-müşerrefîne bi-teşrifî't-tâ'ât ve's-seyâhât ve
yessere lî arda'l-mukaddeseti'l-bilâdât ve'z-ziyârât ve's-salavâtü alâ men essese
bünyâte'l-kılâ'î's-şerî'ati ve kelle[le]hâ bi-esâsi'n-nübüvveti ve't-tarîka ve alâ
âlihi't-tayyibîne't-tâhirîne hayrı'l-beriyye ve tuhafî tahiyyât zâkiyât ve salâtü salavât
nâmiyât, nessâr-ı zât-ı âlî-sıfât, eşref-i kâ'inât ve ekmel-i mevcûdât, pîşvâ-yı
mihrâb, sallû kemâ ra'eytümünî, reh-nümâ-yı bî-irtiyâb, ol Muhammed {efdalı
men nataka} bi'd-dâd üzerine olsun kim anın rû-yı âbında ol Hazret-i ulûhiyyet
Mâlikül-mülk ve Hâlikül-eflâk edîm-i arzı ibn âdem için mesken [ü] me'vâ-yı latîf
edüp benî âdemi cemî'i mahlûkât [u] mevcûdâtdan eşref-i mahlûk etdi. Şi'ir:*

Tebâreke men ecre'l-umûre bi-hükmihi

Kemâ şâ'e lâ-zulmen erâde velâ hazmâ.

Ve ba'de du'â ve hayr-ı senâ ol zıllullâh-i rû-yı zemîn, nizâm-ı intizâm-ı
arazîn olan es-sultân ibn es-sultân es-Sultân Gâzî Murâd Hân-ı Râbi' ibn Sultân
Ahmed Hân ibn Sultân Mehemed Hân ibn Sultân Murâd Hân-ı Sâlis ibn Sultân

Selîm Hân-ı Sâni ibn Sultân Süleymân Hân ibn Selîm Hân-ı Evvel ibn Bâyezîd Hân-ı Sâni ibn Ebü'l-feth Sultân Mehemmed-i Sâni *rahmetullâhi aleyhim ecma'in* {üzerlerine olsun}.

Ammâ bu müsevvedâtımıza şürû' etduğumuz mahalde hidmet-i şerîfiyle şerefyâb olduğumuz pâdişâh-ı Cem-cenâb fâtihi-i Bağdâd-ı behişt-âbâd Sultân Murâd Hân-ı Gâzî *tâbe serâhu* gark-ı garîk-i rahmet ola, onların zamân-ı saltanatlarında hicret-i nebeviyye'nin sene 1041 [/1631-32] târihinde piyâdece Belde-i Tayyibe ya'nî Mahmiyye-i Kostantiniyye etrâflarında olan kurâ ve kasabâtları ve niçe bin hadîka ve gül [ü] gülistânlı bâğ-ı İremleri seyr [ü] temâşâ ederek hâtıra seyâhat-ı kübrâ ârzûları hutûr edüp,

"Âyâ peder ü mâder ve üstâd [ü] bürâder kahırlarından nice halâs olup cihân-geşt olurum" deyü her an Cenâb-ı Bârî'den dünyâda sıhhat-i beden, seyâhat-i tâm, âhir nefesde îmân ricâsında idim. Ve dâ'imâ dervîş-i dil-rîşân ile hüsn-i ülfet edüp şeref-i sohbetleriyle müşerref olup, ekâlîm-i seb'anın ve çâr-kûşe rû-yı zemînin evsâfın istimâ' etdükdâ cân [u] gönülden seyâhate tâlib [ü] râğıb olup,

"Âyâ âlem[i] temâşâ edüp Arz-ı Mukaddese'ye ve Mısır [u] Şâm'a ve Mekke vü Medîne'ye varup ol Mefhar-i Mevcûdât hazretleri'nin Ravza-i Mutahharası'na yüz sürmek müyesser ola mı?" deyü zâr [ü] giryân ve serserî ve nâlân olurdum.

Evliyâ Çelebi'nin Rüyası

Hikmet-i Hudâ **sebeb-i seyâhat ve geşt [ü] güzâr-ı vilâyet** Evvelâ mahlas-ı hakîr-i fakîr ve dâ'î-i kesîrüt-taksîr seyyâh-ı âlem ve nedîm-i âdem, Evliyâ-yı biriyâ ibn Dervîş Mehemmed Zıllî dâ'imâ ed'îye-i me'sûre-i istihâreye tâlib ü müdâvim ve esniye-i mevfûre-i müşerrefeye râğıb ü mülâzım olup Hikmet-i Rabbânî ve hidâyet-i Yezdânî, sûre-i kerîm-i Furkâniyye ve âyât-i azîme-i Kur'âniyye berekâtiyle dil-i çeşm-i alîl Cenâb-ı Hazret-i Celîl tarafından istimdâd taleb edüp maskıt-ı re'simiz olan İslâmbol'da künc-i mihnetânemizde girde-bâliş-i nâliş üzre hâb-ı murâda yasdanup bin kırk {mâh-ı} Muharreminin leyle-i âşûrası idi kim bu hakîr beyne'n-nevm ve'l-yakazada iken görürüm ki Yemiş iskelesi kurbünde Ahî Çelebi câmi'i nâm câmi' kim helâl-i zülâl mâl ile inşâ olunmuş bir müstecâbü'd-da' ve câmi'-i atîkdir, menâmımda hakîr kendümi ol câmi'de gördüm. Derhâl câmi'in kapusu küşâde olup pür-silâh asker ile câmi'-i münevverin içi nûr-ı münevver-i cema'ât-i kesîreyle mâl-â-mâl olup salât-ı fecrin sünnetin edâ edüp salavât-ı şerîfeye meşgûl oldular. Meğer hakîr minber dibinde sâkin olup bu

münevver vech-i hasenli cemâ'ati temâşâ etmede hayran oldum. Hemân cenbimde olan câna nazar edüp; "Benim Sultânım cenâb-ı şerîfiniz kimdir, ism-i şerîfiniz bize ihsân buyurunuz" dedim. [7a] Anlar eyitdi:

"Aşere-i Mübeşşere'den kemânkeşlerin pîri Sa'd-ı Vakkâs'ım" dedikde dest-i şerîfin bûs etdim.

"Ya Sultânım, bu sağ cânibde nûra müstağrak olmuş cema'ât-i mahbûb kimlerdir" dedim.

"Anlar cümle ervâh-ı enbiyâdır. Ve gerü safda cümle ervâh-ı evliyâ ve asfiyâdır. Ve bunlar ervâh-ı Sahâbe-i kirâm ve Muhâcirîn, Ensâr ve Erbâb-ı Soffa ve şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ve asdikâdır.

Ve bu mihrâbın sağındaki Hazret-i Ebûbekir ve Hazret-i Ömer'dir. Ve mihrâbın solunda Hazret-i Osmân ve Hazret-i Alî'dir. Ve mihrâb önündeki külâhlıca âdem Hazret-i {Risâlet'in} dünyâ ve âhîret karındaşı Hazret-i Veys el-Karanî'dir. Ve câmi'in solunda dîvâr dibinde siyâh-çerde âdem senin pîrin Hazret'in mü'ezzini Bilâl-i Habeşî'dir.

Ve bu ayağ üzre cemâ'ati saf saf bozan ve düzen kasîrül-kâme âdem Amr-i Ayyâr Zamîrî'dir. İşte bu alem ile gelen asker ki kızıl kanlı esbâba müstağrak olmuşlar Hazret-i Hamza-i bâ-safâ ve cemî'i ervâh-ı şühedâdır" deyü cümle câmi' içindeki cemâ'ati birer birer bu hakîre gösterüp her kankısına nazarım ta'alluk etdi ise dest-ber-sîne edüp nazar aşınâlığı edüp tâze cân buldum.

"Ya sultânım bu cemâ'atin bu câmi'de cem' olmalarının aslı nedir" dedim.

"Azak câniblerinde cüyûş-ı muvahhidînden Tatar-ı sabâ-refâtâr askeri muztaribül-hâl olmağile Hazret'in himâyesinde olan bu İslâmbol'a gelüp andan Tatar Hân'a imdâda gideriz. Şimdi Hazret-i Risâlet dahi İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin ve on iki imâmlar ile ve bizden gayrı Aşere-i Mübeşşere ile gelüp sabâh namâzının sünnetin edâ edüp sana kâmet eyle deyü işâret buyurlar; sen dahi savt-ı a'lâ ile ikâmet-i tekbîr edüp ba'de's-selâm *Âyetü'l-kürsî*'yi tilâvet eyle, Bilâl *Sübhânallâh* desin, sen *Elhamdü lillâh*, Bilâl *Allâhu ekber* desin, sen *âmîn âmîn* de. Ve cümle cema'ât ale'l-umûm tevhîd ederiz. Ba'dehu sen *Ve salli alâ cemî'i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn* deyüp kalk, hemân mihrâbda Hazret-i Risâlet otururken dest-i şerîfin bûs edüp,

'Şefâ'at yâ Resûlallâh' deyüp ricâ eyle" deyü Sa'd-ı Vakkâs yanımda oturup cümle ta'lîm eyledi. Anı gördüm, câmi' kapusundan bir nûr-ı mübîn berk urup câmi'

içi nûr iken nûrun alâ nûr olunca cümle Sahâbe-i kirâm [ve] ervâh-ı enbiyâ ve evliyâ ayağ üzre hâzır durdular. Sa'âdetle Hazret-i Risâlet yeşil alemlerinde, yüzünde nikâbıyla, elinde asâsıyla, belinde kılıcıyla, sağında İmâm Hasan ve solunda İmâm Hüseyin ile zâhir olunca mübârek sağ pâ-yı şerîflerin câmi'-i münevver içre *bism-i İlâh* ile koyup mübârek vech-i şerîfinden bürka'ın küşâde kılup "*Esselamü aleyk yâ ümmet.*" buyurdular. Cümle Huzzâr-ı meclis "*Ve aleykümü's-selâm yâ Resûlallâh ve yâ Seyyide'l-ümem*" deyü selâm aldılar.

Hemân Hazret mihrâba geçüp iki rek'at sünnet-i fecri edâ edüp hakîre bir dehşet ve vücûduma bir lertzân vâkı' oldu. Ammâ Hazret'in cemî'i eşkâline nazar eyledim. *Hilye-i Hâkânî*'de tahrîr olunduğu üzre idi. Ve yüzünde bürka'ı al şâl idi. Ve destâr-ı şerîfi on iki kolanlı beyâz şâş idi. Ve hırka-i şerîfleri saruya mâylil deve yününden idi. Ve gerdeninde asfarü'l-levn sof şâli var idi. Ve pâ-yı sa'âdetlerinde sarı çizmelerivar idi. Ve ser-i sa'âdetleri destârı üzre bir misvâk sokulmuş idi.

Ba'de's-selâm sağ cânibde hakîre nazar edüp mübârek yed-i yümnâları ile zânû-yı şerîfine urup hakîre hitâben kâmet eyle dediler, hemân hakîr Sa'd-ı Vakkâs'ın ta'lîmine göre derhâl makâm-ı segâhda *Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed ve sellim aleyh* deyü kâmet edüp tekbîr etdim. Hazret dahi makâm-ı segâhda savt-ı hazîn ile Fâtiha-i şerîfi tilâvet edüp zamm-ı sûreyi, sûre-i Sâd-ı şerîfden,

ووهبنالدا وود سليمان نعم العبد اّنه اواب

aşr-ı şerîfin tilâvet edüp cümle cemâ'at sâmi'inden olup Hazret imâmet etdi. Ba'de's-selâm hakîr *Âyetü'l-kürsî*, Bilâl *Sübhânallâh*; hakîr *Elhamdü lillâh* ve Bilâl *Allâhu ekber* deyüp Bilâl-i Habeşî ile müselsel mü'ezzinlik hizmetinde olup ba'de'd-du'â bir tevhit-i Sultânî olmuşdur kim aşk-ı ilâhî ile **[7b]** mest [ü] medhûş olup gûyâ hâbdan bîdâr idim.

Hulâsa-i menâm Sa'd-ı Vakkâs ta'lîmiyle edâ-yı hidmeti tamâm edüp Hazret-i Risâlet mihrâbda savt-ı muhrik ile uzzâl makâmında bir *Yâsîn-i şerîf* ve üç sûre-i *İzâ câ'e* ve sûre-i mu'avvezeteynleri bi't-tamâm tilâvet edüp Bilâl Fâtiha deyüp Hazret mihrâbda ayağ üzre dururken hemân Sa'd-ı Vakkâs hazretleri destimden yapışup huzûr-ı Hazret'e götürüp;

"Âşık-ı sâdıkın ve ümmet-i müşâkıkın Evliyâ kulun şefâ'atin ricâ eder" deyüp Hazret'e götürüp "Mübârek dest-i şerîflerin bûs eyle" deyince bükâ-âlûd olup mübârek dest-i şerîfine küstâhâne leb urup mehâbetinden,

"Şefâ'at yâ Resûlallâh" diyecek mahalde hemân

"Seyâhat yâ Resûlallâh" demişim. Hemân Hazret tebessüm edüp

"Şefâ'atî ve seyâhatî ve ziyâretî ve Allâhümme yessir bi's-sıhhati ve's-selâme" deyüp Fâtiha dediler. Cümle Sahâbe-i kirâm Fâtiha tilâvet edüp cümle huzzâr-ı meclisin dest-i şerîflerin bûs ederdim. Ve her birinin hayır du'âsın alup giderdim. Kiminin dest-i şerîfi müşk gibi, kimi amber ve kimi sünbül ve kimi gül ve kimi reyhân ve kimi zaymurân ve kimi benefsec, kimi karanfil gibi kokardı. Ammâ bizzât râyiha-i Hazret-i Resûl za'ferân-ı verd-i handân gibi kokardı. Ve mübârek sağ elin bûs etduğimde gûyâ pembe-misâl kemiksiz bir dest-i şerîf idi. Ammâ sâ'ir enbiyânın dest-i şerîfleri ayva râyihası kokardı. Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk'ın dest-i şerîfleri kavun gibi şemm olunurdu. Hazret-i Ömer ke-râyihati'l-amber gibi idi. Hazret-i Osmân benefşe gibi râyihası var idi. Hazret-i Alî ke-râyiha-i yâsemen idi. İmâm Hasan karanfil gibi İmâm Hüseyin verd-i ebyaz gibi kokardı. *Rıdvânullâhi Ta'âlâ aleyhim ecma'in.*

Bu hâl üzre cemî'i huzzâr-ı meclisin dest-i şerîflerin bûs edüp yine Hazret-i Risâlet bir Fâtiha deyüp cümle Ashâb-ı güzîn savt-ı a'lâ ile seb'ül-mesânîyi tilâvet edüp hemân Hazret-i Risâlet-penâh mihrâbdan *"Esselamü aleyküm eyâ ihvânûn"* deyüp câmi'den taşra revâne olunca cümle Sahâbe-i kirâm hakîre gûnâ-gûn hayır du'â ve iltiyâm etdiler. Ve câmi'den çıkup gitdiler. Hemân Sa'd-ı Vakkâs hazretleri belinden sadağın çıkarup hakîrin beline kuşadup tekbîr edüp;

"Yürü sehm [ü] kavs ile gazâ eyle ve Allâh'ın hıfz [u] emânında ol ve müjde olsun sana bu meclisde ne kadar ervâh ile görüşüp dest-i şerîflerin bûs etdinse cümlesini ziyâret etmek müyesser olup seyyâh-ı âlem ve ferîd-i âdem olursun. Ammâ geşt [ü] güzâr etdüğün memâlik-i mahrûseleri ve kılâ'-ı büldânları ve âsâr-ı acîbe ve garîbeleri ve her diyârın memdûhât, sanâyi'ât, me'kûlât [ü] meşrûbâtını ve arz-ı beledi ve tûl-ı nehârların tahrîr edüp bir âsâr-ı garîbe eyle. Ve benim silâhımla amel edüp dünyâ ve âhiret oğlum ol. Tarîk-i hakkı elden koma, gıll [u] gışdan berî ol, nân u nemek hakkın gözle, yâr-ı sâdık ol, yaramazlarla yâr olma, eyilerden eylik öğren" deyü va'z [u] bendler edüp ve alnım bûs edüp Ahî Çelebi câmi'inden taşra çıkup gitdiler. Hakîr mebhût olup hâb-ı râhatdan bîdâr olup;

"Âyâ bu benim vâkı'am mıdır, yohsa vâkı'-ı hâlim midir, yohsa rû'yâ-yı sâlihâm mıdır" deyü gûnâ-gûn tefekkür ile inşirâh-ı sadr [ve] zevk-i derûna nâ'il

oldum. Ba'dehu ale's-sabâh pâk âbdest alup salât-ı fecri edâ edüp İslâmbol'dan Kâsımpaşa'ya ubûr edüp mu'abbir İbrâhîm Efendi'ye rü'yâmız ta'bîr etdirüp;

"Cihân-ârâ ve âlem-geşt seyyâh-ı âlem olup hüsn-i hâtıme ile işin itmâm bulup Hazret'in şefâ'ati ile dâhil-i huld-i berîn olursun" deyü tebşîr edüp el-Fâtiha dedi. Andan Kâsımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Abdullâh Dede'ye varup dest-i şerîflerin bûs edüp vâkı'amı anlara dahi ta'bîr etdirdim.

"On iki imâmın destin bûs etmişsin, dünyâda hümâm olursun. Aşere-i Mübeşşere ellerin öpmüşsün, dâhil-i cinân olursun. Çâr-yâr-ı güzînin yed-i mübâreklerin bûs etmişsin, dünyâda cemî'i pâdişâhların şeref-i sohbetleri ile müşerref olup nedîm-i hâsları olursun. Ol kim Hazret-i Risâlet'in cemâlin görüp dest-i şerîflerin takbîl edüp hayr du'âsın almışsın, sa'âdet-i dâreyne vâsıl olursun. Ve Sa'd-ı Vakkâs'ın nasîhatı üzre ibtidâ bizim İslâmıbolcuğazımızı [8a] tahrîr etmeğe bezl-i himmet edüp var makdûrun sarf eyle, 'El-mukadder kâ'in' fehvasınca sana dahi takdîr olan nasîbin elbette gelir" deyü yedi cild tevârîh-i kütüb-i mu'teber-i nefise ihsân edüp "Yürü işin râst gele, el-Fâtiha" deyüp du'â-yı hayrları ile behremend olduk.

Ba'dehu hakîr-i fakîr anca hâne-i bî-minnetimiz olan savma'amız küncünde gencîne-i kitâba mâlik olup ba'zı tevârîhât tetebbu' ederek maskat-ı re'simiz olan hasretü'l-mülûk ve liman-ı bahr-i fülûk olan vilâyet-i Makdon'un hısn-ı hasîni ve sedd-i metîni olan İslâmbol'un tahrîrâtına şurû' eyledik. (s.12-13)

→ SULTÂN MURÂD (bk. Sergüzeşt-i Evliyâ) (s.114, c.1)

Evliyâ Çelebi'nin Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar

Bu hakîr Evliyâ'nın zamânında hayâtda olup dest-i şerîflerin bûs edüp du'â-yı hayrlarıyla şeref-yâb olduğumuz büdelâ ve melâmiyyûn ve mecâzibûndan olan mazanna-i kerâme hâl sâhibi kimesneleri ayân eder

Evvelâ **Sultân-ı Büdelâ Hasan Dede**: Ebü'l-feth câmi'inin BoyacılarKapusu dâhilinde sâkin idi. Eflâke ser-çekmiş kat-ender-kat tabaka tabaka külbe-i ahzânlar binâ etdirirdi. Ammâ aslâ kâbil-i süknâ değil idi. Ol mertebe âlî idi kim Ebü'l-feth minaresine berâber olup neccârlar dahi fevkinde bir mismâr mıhlamağa cür'et edemezlerdi. Niçe gûne keşf [u] kerâmâtları zâhir olmuşdu. Âhir bir gece bir rîh-ı akîm esüp külbe-i Hasan'ın hüsnün bozup münhedim edüp ale's-sabâh Hasan Dede'yi savma'asında kefenini sarılı bulup Kestelzâde yanında defn etdiler.

Ve mezkûr **Geysûdâr Mehemed Efendi**: *Kuddise sirruhu*.

Ve **Armağanî Mehemed Efendi:** Kocavîdir. Her kişiye birer tüffâh hedâyâ verdiğiinden Armağanî derlerdi. Murâd Hân-ı Râbi'den izin alup sıla-i rahme giderken Üsküdar tarafında bostâncıbaşı cistrinde tâ'ûn askerinin ervâh-ı tayyibe ve ervâh-ı habîseleri ile buluşup üç gün sohbet edüp İslâmbol'da kim mat'ûnen merhûm olacaktır kim halâs olacaktır deyü cümlesin yazup defterin yine Sultân Murâd'a verir. Üçüncü gün İslâmbol'a bir vâveylâ düşüp Armağanî Mehemed Efendi defterinde nice tahrîr olunduysa eyle vâkı' olup yedi günde yetmiş bin âdem merhûm olduğu sicille kayd olundu. Ba'dehu Armağanî Mehemed Efendi keşf-i râz etdüğünden haz etmeyüp yine Kocaeli'ne varup anda merhûm oldu. (s.187)

Ve **Kapanî Deli Sefer Dede:** Unkapanı'nda Ekmekci Alî Çelebi'nin âteş-i germâ-germli ekmek furununa girüp hâb-ı râhata vardı. Andan çıkup niçe yüz kimesne ile vedâlaşup Unkapanı'nda kendüyi deryâya atup gâ'ib oldu. Bu ahvâle ahâlî-yi Kapan-ı dakîk vâkıflardır. Yedi yıldan sonra Cezâyir'den Kara Hoca ve Alî Peçenoğlu kalyonları ile Der-i devlete geldiklerinde Deli Sefer Dede anların kalyonları ile bile gelüp yine Unkapanı'mızda sâkin olurdu. Ammâ bî-zebân olmuşdu. Mezbelistânlarda papuç eskilerinden gayrı bir şey tenâvül etmezdi.

Kara Hoca ve Alî Peçenzâde tevâbi'leri nakl ederlerdi: "Yedi sene mukaddem bu Sefer Dede'yi Sedde Boğazı'ndan taşra Bahr-i Muhît üzre bir balığa süvâr olup şinâverlik ederken gemimize alup muvafık eyyâm ile Cezâyir'e gelirken Sefer Dede süvâr olduğu neheng akîbimizden ayrılmayup biz Cezâyir'e geldikde balık dahi limana girüp kenâra düşüp merhûm olup lâşesin Sefer Dede ricâsıyla defn eyledik" deyü bu kadar ibâdullâh şehâdet etdiler. İşte merhûm Sefer Dede böyle bir âşık-ı serbâz, büdelâ-yı mümtâz idi. Ol sene Unkapanı mahzeninde merhûm olup Unkapanı hâricinde Horosî Dede yanında defn etdiler.

Ve sârbân-ı râh-ı hakîkat **Yetmiş Guruş Dede:** Budin eyâletinde Şimatorna nâm kal'a ağasıyken fâtihi Eğre Sultân Mehemed ile yedi kiral yedi kerre yüz bin kâfirler ile katl olundukları sâ'at bu Yetmiş Guruş [114a] Dede ricâlül-gayb asker içinde kalup küffâra kılıç urup ba'de'l-feth tabur {cengin} keşf-i râz etdüğiyçün yedi sene lâl olup yedi yıldan sonra "Yetmiş guruş" kelâmından mâ'adâ bir kelâm bilmeyüp "Yetmiş guruş" deyü feryâd edüp gezerdi. Yine kobçalı çakşırı ve çekirdekli kubâdî Boşnak pabucu ve kaba kabaniçe ve serhadlı kısa dolama geyüp "Yetmiş guruş" diyerek refât ederdi. Ammâ garâyib andadır kim Unkapanı

semtinin çamuru İslâmbol içre meşhûrdur, ol kesret-i tînde ve ol şitâda gezerken pabucunun üzerine değil na'ıçasında bir kırât çamur bulunmazdı, tâ bu mertebe pâk ü pâkîze gezüp evkât-ı hamseyi cemâ'atle edâ ederdi. Sultân Murâd'a

"Yedi günde Revân'ı feth edersin ammâ yine verirsin" deyü feth-i Revân'ı tebşîr etmişdi. Hakikat yine yedi günde feth olup yine Kızılbâş istilâ eyleyüp Murâd Hân Der-i devlete gelirken Yetmiş Guruş yetmiş yetmiş iken âhiret hisâbın görüp Zeyrekbaşı'nda Çivizâde kabristânında Kâ'immakâm Bayram Paşa fermânıyla defn olundu.

Merhûm efendimiz Melek Ahmed Paşa Sultân Murâd ağzından nakl eder. Murâd Hân bir kaç kerre buyurmuşlar kim "Her bâr ordu-yı İslâm içinde Yetmiş Guruş'un sadâsın istimâ' ederim, görün ordu içre kankı haymede sâkindir" deyü su'âl edermiş. Ol ise İslâmbol'da "Vardı Murâd yetmiş guruşa aldı, Murâd yetmiş guruşa {verdi}" deyü feryâd edüp serserî gezmede idi.

Ve Karaman'da **Eskici (---) Dede:** Ulu bûdelâ idi. Cümleden biri Cüvâncapucubaşıya Şâm'a bir pirinç mühür hedâyâ gönderüp ol hafta mühür kendüye varup sadriâ'zam olup Dersa'âdet'e geldikde Eskici Dede merhûm olup yine Karaman'da sâkin olduğu mahalde defn olunup Mehemed Paşa üzerine bir türbe-i pür-envâr inşâ etdiler.

Ve **Na'ıncı Hüseyin Çelebi:** Azebler çârsûsunda zikri sebkât etmişdir

Ve **Keçeli Dede:** Geysûdâr Mehemed Efendî halifelerinden Mevlevî külâhı ve bol yenli kebe cübbe ve ayağına na'ın geyüp elinde münakkaş keçesiyle a'yân-ı kibârı devrân edüp keçesine altun ve guruş doldurup ol dahi kırkar ve ellişer yetimleri cem' edüp mâl-ı firâvân bezl edüp mezkûr yetimlere pâk libâslar geydirüp çeng [u] çağâna ve hây-hû ile ma'sûmları sünnet etdirüp birer üstâda ve hocaya veyâhûd bir vüzerâ ve a'yâna hizmete verirdi. Bu hüsn-i hâl ile bir dervîş âdem idi. Bağdâd fethi haberi geldiği gün Ramazân-ı şerîfde merhûm olup Necâtî Beğ mezâristânında defn olundu.

Ve **Uşûm Dede:** Sarrâchânebaşı'nda idi. Dâ'imâ sükûnüzre summun bükümün gezüp tarîk-i âmda galtân olan bî-ma'nâ taşları kaldıru[p] şâhrâhı tathîr etmeğe me'mûr idi, kande medfûn olduğu ma'lûmum değildir.

Ve **Dîvâne Duhân-keş Dede:** Mecâzibûndan bîzebân sâhib-i kayalık bir dîvâne idi. Burun otunu içmeğe mübtelâ olup ba'zı sıbyân burun otudur deyü türâbı

avucuna koyup burnundan çeküp günde yüz dirhem türâbı içse çok değildi. Bir kaç kerre kerâmeti zâhir olmuşdur.

Ve **Geysûdâr Seyyid Abdullâh Çelebi**: Selânik mevleviyyetinden ma'zûl iken Geysûdâr Mehemed Efendi çoçrasından bir nefes bâde nûş edüp cümle erzâkın terk edüp fakr [u] fâkada kâkûl perîşân ser-bürehne ve pâ-bürehne deverân edüp harâbât erenlerinden olmuşdu.

Ve **Geysûdâr Mollâ Mustafâ Çelebi**: Kazancılar câmi'i müderrisi iken Geysûdâr Mehemed Efendi'yle ihtilât edüp cemî'i kitâbların Hayreddîn câmi'ine vakf eyleyüp bu dahi geysûdâr olup harâbâta yüz dutdu. Ammâ bunlardan gûnâ-gûn hâletler zâhir olurdu kim kürsî nâsîhlarından zâhir olmazdı. Hakîr Tarabefsûn diyârı seyâhatine gitdiğimizizde merhûm olup kabr-i şerîfleri ma'lûmumuz değildir.

Ve Eyyûb'da **Bülbül Dîvânesi**: Yaz ve kış bir kafes ile bülbül gezdirirdi. Mu'tâd andelîb bahâr eyyâmında feryâd ederken bunun bülbülü hezâr hezârân nağamâtları şiddet-i şitâ vaktinde ederdi. Cümle ahibbânın ta'accüb etdüğü şeydir kim sırr-ı acîb idi. **[114b]** (s.188)

Ve Kâsımpaşa'da **Tabak Dîvânesi**: Cemî'i eyyâmında uryân gezerdi. İslâmbol'un ol şiddet-i şitâsında Okmeydânı'nda kar içinde yatup la'1-gûn yanakları arakrîz olup iki elleri ketiflerinde şallak mallak devrân [u] seyrân ederdi.

Yine Kâsımpaşa'da **Boynuzlu Dîvâne Ahmed Dede**: Kocamişoğlu nâm bir yeniçeri hânesinde sâkin idi. Rûz-ı tavîlde Kâsımpaşa salâhânesi cisri üzre oturup âyende ve revendeye,

"Şalla Ka'be'ye gidesin Ahmed çebu, şalla Ka'be'ye gidesin Mehemed çebu" deyü söz atardı. Garâbet bunda kim ömründe görmediği âdemi görünce ism [ü] resmiyle fülân çebu deyü âşinâlık arz ederdi ve yigirmi sene mürûr etmiş âdemi gördükde "Fülân kadının oğlu fülân çebu hoş geldin" deyü ayağa kalkup sıçrayup refât ederdi. Koynu ve koltuğu mâl-â-mâl koyun ve sığır ve keçi ve kuzu ve karaca ve sığın ve ceyrân boynuzları ile mâl-â-mâl idi.

Garâbet-i sâlis: Ba'zı zürefâ tefe'ül niyetiyle varup "Ahmed kanı benim boynuzum" dedükde hikmet-i Hudâ eğer herîf müte'ehhil ise ehl-i beyti evzâ'ına göre "İşte senin boynuzun" deyü kimine küçük kimine büyük boynuz çıkarırdı.

Garîbe-i râbî': Eğer ol âdem mücerred ise "kanı benim boynuzum" dedükde "dahi senin boynuzun bitmedi" der, aceb temâşâ idi.

Garîbe-i hâmis: Ba'zı kefere ve Yahûdî tebdîl-i kıyâfetedüp Deli Ahmed'e bile getirüp bizi gördükde "Fülân çebu fülân çebu" deyü âşinâlık edüp keferelere aslâ âşinâlık etmezdi. Hakîr ve gayrı yârân "Ahmed Dede bunlara âşinâlık etmedi ki" dediğimizde "Gavur Beşe Çufud Ağa" deyü keşf edüp cümle avret yerin açup gazab-âlûd olurdu.

Garîbe-i sâdis: "Ahmed Dede sana bir boynuz vereyim bana bir dandin eyle" desen hemân kıyâma gelüp sağ elinin parmakların silkdikce de leylek kuşu sadâsı gibi parmakları sadâ verüp eyle raks [u] refât eder kim gûyâ Rakkâs Zühre'dir ve herkes kendüye bir boynuz hedâyâ getirirler.

Garâyîb-i sâbi': Bir aydan sonra "kanı benim boynuzum" desen hemân elin koyna sokup "işte senindir" deyü verdiği boynuzu bi-emrillâh çıkarır. Bu dahi garîb sırdır.

Sırr-ı sâmin: Bir âdeme üç kerre biri biri akîbince "Şalla Ka'be'ye gidesin" dese elbette ol âdem Mekke'ye revâne olurdu. Hâsıl-ı kelâm bir sebük-rûh, hoş-likâ yârândan dîvâne idi. Habeş ve Sûdân ve İsvân diyârları seyâhatine düşeli Dîvâne'den haberimiz yokdur.

Ve Galata'da **Papas Dîvâne**: Bu bir mesîregâh kefere idi kim her gören âdem evzâ' [u] etvârından ve refât [u] güftârından hazz edüp hayrân kalırdı. Cemî'i a'yân-ı kibârın ma'lûmu bir dîvâne idi. {Şakanâme'mizde taklîdi mufassal tahrîr olunmuşdur}.

Ve Rûmeli Hisârı'nda **Durmuş Dede**: Cümle âyende ve revende keştibânlar gidüp tasadduk birer at verirlerdi. Ba'zı re'îslere sen fülân tarafa gitme fülâna git, dediği yere giden selâmet varup, fâ'ide edüp gânimîn gelirdi, gitme dediği yere giden rahne görüp bî-fâ'ide ya gelir ya gelmezdi. Böyle bir esrâr-ı hafî sâhibi olup durmuş kalmış durulmuş Durmuş Dede idi.

Atmeydânı'nda **Sümüklü Dede**: Dîvâna giden bir âdeme sümük atsa ol gün dîvânda elbette fâ'ideden hâlî olmazdı. Ve eğer bir âdem üzre tükürse dîvânda mu'âteb olması mukarrer idi. Böyle bir hizmete me'mûr meczûb-ı ilâhî idi. Hadîs-i Kudsî:

اوليائى تحت قبابى لايعرفهم غيرى

Ve **Elekçi Dîvânesi**: Bî-zebân bir dîvâne idi. Biemrillâh elekden gayrı bir şey tenâvül etmezdi. Elbette lekçi avretleri bu dîvânenin yanı sıra gezüp murâd edindiği âdeme işâret edüp ol âdem bir elek aliverüp fi'l-hâl eleği pâreleyüp

çemberin atup bürüncüğün helvâ gibi ağzın köpürderek yiyüp çeşm-i mestin süzüp safâ ederdi. Garâbet bunda kim bir hırsıza zindânda cellâdlar işkence etseler ibtidâ ol harâmîye bürüncük yutdurup yine ipile ağzından çıkarırken âdemin zehresi ve ma'îdesi ağzına gelir, harîr bürüncük böyle bir bed şey iken bu dîvâne bürüncüğü nebât-ı hamavî gibi ekl eder, garîb temâşâdır. Yine böyle iken bu dîvânenin bir merd tebevül [ü] tağayyuz etdüğün görmemişlerdir.

Ve cemî'i zamânda rahm-ı mâderden müştak olduğu gibi uryân gezüp dünyâ kelâmın etmemişken hâlet-i nez'den bir gün mukaddem (---) nâm kimesne varup ba'de's-selâm "Biri inşâ'allâh gasl edüp techîz ü tekfînimiz helâl [ü] zülâl mâlınızdan alup biri (---) kapunun taşrasında defn eyle. Yürek oynamasına mübtelâ olanlar gelüp ziyâret edüp türâbımdan sehel su ile ezüp içeler, bi-emrillâh şifâ bulalar" deyü vasiyyet edüp câ-yı ma'hûda varup rûh teslîm eder. Ba'dehu ol âdem gelüp vasiyyeti üzre defn eder. Hâlâ (---) hâricinde cîsr üzre ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim hafakân derdine mübtelâlar ziyâret edüp bi-emrillâh şifâ bulurlar. (s.189)

Sultân-ı melâmiyyûn ve büdelâ-yı mecâzibûn mahbûbü'l-kulûb-ı benî âdem ve mesîregâh-ı her dem **Dîvâne Burnaz Mehemed Çelebi ve eş-şehîr Sabâh Delisi**: Pederi, fâtihi-i Eğre Mehemed Hân'dan berü (---) ocağında çavuş kethudâsı olup kânûn-ı kadîm üzre yeniçeri ağaları kola bindikde Deli Çelebi pederi dahi bile kol dolaşup kendülere müte'allik bir mücrim yoldaşları ele girse haps ederdi. Bir gün bu Deli Çelebi pederine elem-zede olup "sabâh ölürsün" der.

Hikmet-i Hudâ vakt-i seherde pederi merhûm olup ol zamândan berü bu Dîvâne Çelebi'ye "Sabâh sabâh" dediklerinde başını taşdan taşa urdukda Hudâ âlimdir, başı Adana kabağı gibi küt küt öter. Ve bir sâhib-i minkârdır kim gûyâ Minkârîzâde kendiler kaçan bir âdeme gazab etse burnundan "pof" deyüp bir konralı(?) lakoz balgam çıkarup atdıkdâ fakîr-i herîf-i zarîfin üstü sandalozlu balgam olur.

Mesîre-i evvel: Bir kerre bir kaç yârân ile dîvân seyrine giderken râh-ı dîvânda bu dîvâneye râst geldik. Başına bir pâre pâre bostâncı külâhı geyüp omuzunda bir tûfeng kundağı ve altında bir ağaca at gibi süvâr olup elinde licâmı ağaç atın sıçradup gelirken yemîn [ü] yesârında olan ehl-i dükkânlara birer gûne evzâ' [u] etvâr gûna gûn şakalar ederek gelüp hemân bir yârânımızın yanından geçerken,

"Sakın atım deper" deyü altında deyenek atın aşığı ucunu yârânımızın ayağına eyle urdu kim yârânımız leng olup,

"Bire gidi deli" deyü bir sille urunca hemân dîvâne elin burnuna koyup âhir dîv burnundan bir fasla sümük yârânımızın çehresine urunca hemân yârânımız,

"Vay gözüm çıkdı" deyü feryâda başladı. Biz dahi,

"Hay gidi dîvâne elinde taş var imiş yârânımızın gözü çıkdı" deyü nazar etdik meğer zâlim dîvânenin burnunda bir aydan berü kaskatı olmuş sümük ile urunca yârânımız balgamı gözünün akı karası zan edüp feryâd ederdi.

"Bire aç gözün bürâder gözün sağdır, urduğu balgamdır taş değildir" dediğimiz yârânımın gözün açup,

"*Elhamdü lillâh* deli balgamı imiş" dedi.

Hakîkatü'l-hâl tâ bu mertebe yarım akçe tahtası kadar burnu var idi. Ammâ mütekebbir olup burnu büyük değil idi. Sebük-rûh eylece âlem bir dîvâne idi. Ve'l-hâsıl tuz cemî'i ta'âmın muslihi olup her ni'metde bulunduğu gibi bu Burnaz Deli dahi her cem'iyet ve her yerde ve her alayda ve dîvânda ve berde ve bahirde bulunup şeb [u] rûz yatmaz uyumaz İslâmbol'u geşt [ü] güzâr eder bir dîvânedir.

Mesîre-i sâni: Bir kerre bu Dîvânenin vâlidesin tütün içerken dutup haps ederler. Bu Dîvâne, Kara Mustafâ Paşa'ya vâlidesi halâsıyçün dîvâna vardıkda Boynueğri Çavuşbaşı,

"Sabr eyle Paşa'nın işi vardır" der, hemân Dîvâne, Çavuşbaşıya,

"Sen b*k yeme Paşa beni bekler" dedükde cümle ehl-i dîvân tebessüm ederler. Hemân Mustafâ Paşa Dîvâne'nin fer yâdı ve latîfesin istimâ' edüp,

"Nedir Çelebi?" der. Hemân Çavuşbaşı mukaddemce hüsn-i ta'bîr için,

"Sultânım, Çelebi'nin vâlidesi borçlu olup haps etmişler ıtlâkın ricâya gelmiş" deyince

"Yalan söyler anam borçlu değildir b*k yer, anam tütün içerken dutup zindâna kodular, avretler zindânından çıkarup erler zindânına kosunlar zîrâ babam yokdur" deyü [115b] bu gûne ricâ edüp Çavuşbaşı ile bu gûne münâkaşa etdüğinden cümle erbâb-ı dîvân gülmeden dem-beste ve hayrân olup Kara Mustafâ Paşa hazzından Dîvâne'ye bir avuç atıyye ihsân edüp vâlidesin ıtlâk fermân edüp "Vâlidesin bir âdeme versinler" deyüp kethüdasına tenbîh eder. Zîrâ Kara Mustafâ Paşa merhûm dîvânelere gâyet mu'tekid idi.

Mesîre-i sâlisi: Cemî'î zamânda her kârda bulunmak mu'tâdi {idi}. Ekseriyyâ mevtâ önü sıra mü'ezzinler ile berâber fodullanup halıyyât âğâzeler ederek meyyit önü sıra giderek kayığa girüp kürek çekerdi.

Hikmet-i garâyib: Bir gün bu Dîvâne, Nesîm nâm bir Yahûdînin lâşesine üç yüz cuhûd ile râst gelüp hemân Koca Dîvâne, Yahûdîlerin içine girüp başındaki bostâncı külâhın bir Yahûdînin başına geydirüp Yahûdî şapkasın kendü başına geyüp çufud leşi önü sıra mü'ezzinlik ederek ubûr ederken Yahûdîler feryâd edüp,

"Bire Çelebi çufuddur, müselmân değildir" dedikçe kimine balgam kimine sümük atarak kimine muşt urarak Yahûdî tâbûtu altından geçmek murâd edindikde cuhûdların akılları başlarından gidüp tâbûtu şâhrâh üzre bırağırlar. Meğer Yahûdîlerin zu'm-ı bâtıllarınca bir müselmân, Yahûdî meyyiti altından geçse yâhûd üstünden atlasa ol meyyit câzû olup ehl-i cehennem ola. Bu hâl üzre lâşe-i Yahûd meydânda kalup âhir Dîvâneyi ba'zı müslimler bir kaç guruşa sulh edüp yine ba'de's-sulh edebde dal-kîr mühmele olup lâşe-i Yahûd üzre sepe sepe işeyüp başında şapka ile firâr etdi. İşte bu gûne bir bûdelâ cân idi.

Bu gûne evsâfların tahrîr eylesek bir tomar-ı dırâz olur. Nasreddîn letâyifâtları gibi cümle şakaları mükallidîn ve mudhikîn mâbeyninde meşhûrdur kim a'yân [u] kibâr beyninde fasl olunur. Ammâ tehi dîvâne değildir.

Menâkıb-ı râbi': Bir kerre üç gün gece "Kızıl Adalar'da yankın vardır" deyü feryâd etdi. "Dîvâne kelâmıdır" deyü kimse vücûd vermedi. Hikmet-i Hudâ dördüncü sene (---) târîhinde bir ihrâk-ı azîm olup Odunkapusu'ndan tâ Yedikulle kurbüne ve bir tarafı Monlâ Gürânî'ye varup üç gün üç gecede karâr etdi. Ya'nî bu mertebe tehî dîvâne değildir. Bu dahi ne cânibde medfûn olduğun bilmeziz.

.....(16 satırlık yer boş)..... **[116a]** (s.189- 190)

eş-Şeyh Mehmed eş-şehîr bi-Kadızâde: Sultân Murâd Hân-ı Râbi''in şeyhi idi. Belde-i Sâfiye-i Sofya'dan be-dîdârdır. Dragomanî Şeyh Ömer Efendi yerine şeyh olup Ayasofya'da Sofyalı Kadızâde revnak bulup ulemâ-yı zâhirden idi. Kâhîce ehl-i tevhîd sofıyyûna taşcuğaz atardı. Anlar da ana nisbet tahta kakardı. Sultân Murâd ile Bağdâd seferine giderken Konya'da Hazret-i Mevlânâ ziyâretine varmadığından mâ'adâ varanları men' edüp âhir Murâd Hân ziyâret edüp âyîn-i semâ' etdirirken,

"Bire meded şeyhi çağırın gelüp bu nây [u] kudümü dinleyüp semâ' [u] safâyı görsün" deyü haber vardıkda gelmeyüp âhir-i kâr,

"Ya gelsün {yohsa ayağın kırarım} yâhûd kendüyi bu âsitânedede âşbâz ederim" deyü ibrâm [ü] ilhâh ile gelirken âsitâne kapusuna geldükde pâdişâhdan hışmile bir âdem dahi seğirdüp giderken şeyhe ber-sîne nice urursa şeyh tepesi üzere zîr [ü] zeber olup (---) ayağı kırılıp Mevlânâ'yı ziyâret müyesser olmayup İslâmbol'a ric'at edüp (---) sene hilâlinde merhûm olup (---) (---) medfûndur.

Ammâ Mi'e başında zuhûr eden meşâyih-i izâmın güzîdesi idi kim bunda olan fesâhat ü belâgat ve zekâvet [ü] necâbet ve fikr [ü] firâset ve talâkat-ı lisân ol asırda bir kimesneye müyesser olmamış idi. Kaçan kim Bâyezîd Hân'dan Ayasofya meşihatine nakl olunduklarında yevm-i pencşenbeden Ayasofya'da i'tikâf niyyetiyle yatır âdem bî-hisâb idi. Âlim ü fâzıl olduğundan mâ'adâ üstâdâne pâkîze eş'ârı vardır, İlmî tahallüs eder, âşıkâne güftârı vardır.

el-Mevlâ Niksârîzâde Mustafâ Efendi: Âşıkpaşa haremindedir medfûndur. Yüz elli altı aded mücelled kütüb-i mu'tebere nefis te'lifâtı vardır.

el-Mevlâ Ak Hüsâmeddîn: Selîmiyye hammâmı cenbinde kendü medresesinde medfûndur.

el-Mevlâ Kara Hasan Efendi: Karesidendir. Emîr Buhârî tekyesi'nde medfûndur. Ulemâ-yı dehrden idi, ammâ dehrî mezhebinden değil idi.

el-Mevlâ Hurrem Çelebi el-Cemâlî: Aksarâyıldır. Kemâlpaşazâde kurbünde medfûndur. Müverrih-i âlem ve zû-fünûn âlim bir kimesne idi.

el-Mevlâ İbrâhîm bin Ni'metullâh ibn Rûşenîzâde: Eğrikapu hâricinde medfûndur.

el-Mevlâ Küçük Tâceddîn İbrâhîm Çelebi: Diyâr-ı Hamîddendir, yegâne-i zamân idi. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî zâviyesinde âsûdehâldir.

el-Mevlâ Sinâneddîn bin Yûsuf el-Hatîb: Süleymâniyye câmi'inin imâmı ve hatîbi idi. Evkât-ı hamseyi Süleymâniyye'de kılup câmi'den taşra çıkmaz. Cemâ'atin hadd [ü] pâyânı yok idi kim Sinân Efendi'nin hitâbetin ve imâmetin ve hoş-elhân ile Kur'ân-ı azîmi tilâvet etdüğün cemâ'at-i kesîre istimâ' etmeğičün câmi'de i'tikâf niyyetine mâl-â-mâl idi. Kabr-i şerîfi Selîm {Hân} câmi'i kurbünde Koğacı Dede mescidi sâhasında medfûndur.

eş-Şeyh Hazret-i Sultân-ı fukarâ Muslihiddîn ibn Hazret-i Şeyh Vefâ: Âşıkpaşa türbesinde medfûndur.

Dîde-dûz-ı sahâyif-i âsâr u iber olan erbâb-ı nazara müstetir değildir kim silsile-i aliyye-i meşâyih-i kirâm bi-hasebi'l-meşârib bir kaç şu'beye mensûb olup

zıkr-i cehri ihfâ hasebiyle tarîk-i Nakşibendiyye ve tarîk-i Halvetiyye'ye münkasımdır. Ve Halvetiyye tarîki bir kaç tabakaya münkasımdır.

Ammâ Et-tarîku ilallâhi bi-adedi *enfâsi'l-halâyık* mazmûnu üzre niçe bin tarîk vardır. Ammâ cümleden tarîk-i kadîm, tarîk-i Muhammediyye'dir. Andan tarîk-i Nakşibend ve Halvetiyye ve Bayramiyye ve Vâhidî ve Zeyniyye ve Mevleviyye ve Rûşenî ve Gülşenî ve Bektaşî ve Ni'metullâhî ve Nûrbahşî'dir ki şöhre-i şehri olan bunlardan mâ'adâ yüz kırk tarîkdir. Cümleye ser-çeşme, tarîk-i Nakşibend'dir kim Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk'a müntehîdir. Bir fırkası tarîk-i Vâhidî'dir kim Hazret-i Ömer'e müntehîdir. Ve bir tarîki dahi Zeyniyye'dir, Hazret-i Osmân'a müntehîdir. Ve bir tarîki dahi Halvetî'dir kim tarîk-i Celvetî andan ayrılmıştır kim Hazret-i Alî'ye müntehîdir.

Ammâ şehir-i İslâmbol'da ibtidâ tarîk şeyhi olan Habîb-i Karamanî hazretleridir. Merhûm olup Eyyûb Sultân mukâbelesinde Südlüce nâm kasabada Ca'fer-âbâd tekyesi kurbünde medfûndur. Zamân-ı hayâtlarında yetmiş bin müride mâlik idi.

Ba'dehu yerine halîfesi Şeyh Üveys hazretleri Kocamustafapaşa tekyesi'nde şeyh oldu. Tekye-i kadimdir kim kefare asrında kızlar manastırı idi. Sene (---) târihinde Hârûnu'r-Reşîd İslâmbol'un nısfın sulh ile feth edüp tekye ve kal'a binâ edüp yine **[116b]** ba'de'l-feth Ebû'l-feth Gâzî tekye edüp ba'dehu Bâyezîd-i Velî vüzerâlarından Koca Mustafâ Paşa câmi' ve imâret inşâ etmeğiyle Mustafâ Paşa derler.

Ba'dehu şehir-i İslâmbol'da Yahyâ Şîrvânî'nin dörd halîfesi iştihâr buldular. Andan tarîk-i Zeynîler iştihâr bulup on iki imâm gibi ve on iki e'imme-i hadîs gibi on iki kümmelîn meşâyıhları vardır. Anlara beyne'l-meşâyih Abâdile derler. Hamd-i Hudâ çoğun ziyâret etmek müyesser olmuşdur.

Ammâ Seyyid Yahyâ Şîrvânî halîfesi Seyyid Ömer Rûşenî'dir. Andan Seyyid İbrâhîm me'zûn olup Rûşenî'den Gülşenî olup kendüler Mısır'da medfûnlardır. Ammâ tarîk-i Gülşenî ve Mevlevî ve Halvetî ve Kâdirî ve Celvetî ve Sinânî (---) (---) (---) (---) iştihâr bulmuşlardır. (s.190-191)

Ziyâretgâh-ı Sultân-ı şu'arâ Revânî: Edirne-i dâr-ı İremde müştak olmuşdur. İsimleri Şücâ'dır. Süleymân Hân hareminde neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Ba'dehu Kırkçeşme kurbünde kendü câmi'i hareminde şâhrâha nâzır bir pençere dâhilinde medfûndur. Mevtine târih:

İşidüp rûh-ı kudsî dedi târîh

Cinândan yana azm etdi Revânî.

Sene (---).

Pâkîze eş'âr [u] güftârı ve bir dîvân-ı müdevveni vardır.

.....(23.5 satırlık yer boş).....

Elhamdü lillâhi Ta'âlâ İslâmbol kal'ası dâhilinde olan cemî'i imârât ve hayrât [u] hasenât, ziyârât-ı makâm-ı aliyyeler ve cemî'i âsâr-ı binâ-yı kadîmelerin sâhibü'l-hayrâtları ism [ü] resimleri ile ve her imâretin dervezeleri üzre musanna' târîhleri ile tahrîr olunup, (s.191-192)

- EYYÛB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 292, c.1)
- EYYÛB-I BASRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 256, c.1)
- EYYÛBÎ MAHMÛD EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- F-**
- FAHREDDÎN İSKİLİBÎ³** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.163, c.1)
- FAKÎRÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir) (s.167, c.1)
- FERÎDÛN BEĞ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- FÂTIMATÛ'Z-ZEHRÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 261, c.1)
- FAZL İBN HAZRETİ ABBÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.330, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
- FAZLULLÂH BİN AKŞEMSEDDÎN** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- FENNÎ ÇELEBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'da olan akl-ı Arasto üstâdları) (s.359, c.1)
- FERHÂD PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- FERHÂD PAŞA, DÂMÂD (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. ezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)

³ **Fahreddîn İskilibî:** Alî Kuşcu'nun damadıdır.

- FERHÂD PAŞA, SOLAK** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s. 77 c.1)
- FERHÂD PAŞA, VEZÎR** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. ezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- FETHULLÂH ŞÂMÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- FEYZULLÂH, KÂFZÂDE** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- FİDYÂN-I ACEMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
- FİGÂNÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- FİRDEVSÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- FİRÛZ BEĞ, NİŞÂNCI** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s.96, c.1)
- FİSAGORES-İ TEVHÎDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.262, c.1)
- FRANSA KIRALI** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Âl-i Osmân'a Fransa kiralının karâbetin bildirir) (s.46, c.1)
- FUZAYL İBN ALÎ EL-CEMÂLÎ,** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- G-**
- GAFÎR-İ HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.334, c.1)
- GAZANFER PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78, c.1)
- GÂZÎ KOCA MURÂD PAŞA** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- GÂZÎ PALAK MUSTAFÂ PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- GINÂYÎ EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)

GÜLÂBÎ AĞA

Sergüzeşt-i Gülâbî Ağa

Sultân Süleymân Hân'ın rikâbdârlığı hizmetinde neşv [ü] nemâ bulmuş yüz elli bir yaşında merhûm olmuş mü'min ü muvahhid sâhib-i sülûk bir pîr-i nâ-tüvân kimesne idi. (59-60)

Ol Gülâbî Ağa hikâyet eder: Bir gün Sultân Selîm-i Sâni' asrında tâ'ûn-ı azîm olup şehir-i İslâmbol içre eyle tâ'ûn-ı ekber olur kim İslâmbol'un yigirmi yedi kapusundan taşra beher yevm üç bin âdem cenâzesi çıkdığı Selîm Hân'ın mesmû'-ı hümâyûnları olup du'â-yı istiskâ için üç gün nâdiler nidâ edüp "Leyle-i Kadir'de Ayasofya câmi'inde ihyâ olup cem' olalar ve Ayasofya câmi'i ne kadar âdem alur add olunsun" deyü fermân-ı şerîf sâdir olunca el-azametullâh Ayasofya-i Kebîr içre âdem deryâsı cem' olup {omuz} omuzu sökmeyüp benî âdem zânû-bezânû çitâ-çit oturup eş-Şeyh Beşiktaşî Yahyâ Efendi hazretlerinin va'z [u] nasîhatına muntazir olmuşlar idi.

Ve mezkûr Yahyâ Efendi Tarabefzûn'da neşv [ü] nemâ bulup Sultân Süleymân Hân'ın süd karındaşı olup Selîm-i Sâni' asrında kutbiyyete kadem basup va'z [u] nasîhatın değil, bir kerre ol münevver vech-i şerîfin müşâhede etmeğe cemî'i âhâli-i İslâmbol üç gün mukaddem âdem âdemî-zât Ayasofya'da kat-enderkat olup va'z [u] nasîhatdan sonra tâ'ûn du'âsına hâzır olurlar.

Hikmet-i Hudâ Yahyâ Efendi hazretleri kürsî-i şerîfe urûc edüp mahalle münâsib pend [ü] va'za âğâze edüp cümle halk cân kulağıyla sâmi'inden olup istimâ' ederlerken beri tarafda mezkûr ihtiyâr Gülâbî Ağa'ya kazâ-yı mübrim gibi tekâzâ-yı hâcet iktizâ edüp batn-ı kebîri Bağdâd kösü gibi gürelemeye başlar;

"Bire hay meded hâlim nice olur" deyü âlem-i hayrete düşüp hicâbından cümle vücûdu fiska fiska şişüp iki üç kerre ayağ üzre kalkup cânib-i erba'aya nigerân edüp [37b] görse kim bir âdem deryâsı içre gark olmuş bir tarafa bir kadem atmağa mümkün değil, zîrâ tekâzâ ol mertebede kim bir kadem atsa kazıyye ma'lûm. Hemân Gülâbî Ağa, Şeyh Yahyâ Efendi'ye teveccüh-i tâm ile nazar edüp derûn-ı dilden bir imdâd taleb edüp yine merkezinde oturduğu yer Kırklar makâmı idiği hâtırına hutûr edüp;

"İlâhî bu Yahyâ Efendi azîzin âb-ı rûyıyçün olsun ve bu Kırklar makâmı sâhibleriyçün olsun beni bu câmi' içre bu cemâ'at-i kesîre beyninde beni halka melâmet etme" deyüp cân [u] dilden istimdâd taleb edince hemân yanında bir sipâh hey'etinde bir muhteşem âdem eydir:

"Bire âdem senin derdin nedir kim yüzün gözün şişüp bu yerde safâ-yı hâtırın yokdur. Senin derdine devâ edeyim ammâ esrâr-ı ilâhî bu mahalde kala" deyü yemîn teklîf eder.

Hemân Gülâbî Ağa yemîn edince ol sipâh havrânî cübbesinin sağ yenin Gülâbî Ağa'nın başına örter. Derhâl Gülâbî Ağa kendüyi, Kâğızhâne nehri kenârında bir çemenzâr yerde görüp "Bire meded" deyü def'-i takâzâ edüp tecdîd-i vuzû' etdükde kırk kerre secde-i şükr edüp,

"Âyâ bu benim vâkı'am mı yohsa vâkı'-ı hâlim mi? Hamd-i Hudâ Ayasofya içre Hazret-i Hızır'a râst geldim. Bire meded dâmenin elden komayam" deyüp hamd ederken kendüyi bir zulemât basup gözün açup kendüyi yine Ayasofya içinde mezkûr sipâhın yanında bulup şâha vâfir ta'zîm edüp henüz ol mahalde Beşiktaşî Yahyâ Efendi kürsî üzre kâ'im olup du'âya âğâze edüp cemî'i ümmet-i Muhammed derûn-ı dilden "âmîn" deyüp ba'de'd-du'â ve's-senâ cümle ibâdullâh Ayasofya'dan taşra hurûc etmeğe kâsd edince câmi'in yüz bir aded kapusun sed edüp ancak büyük kible kapusunu küşâde koyup Defterdâr Dervîş Çelebi ki eş-Şeyh Baba Nakkâş hazretlerinin ferzend-i ahteridir, anlar Bâb-ı Ayasofya'da durup cümle tevâbi'iyile Ayasofya câmi'i derûnundan ve üç kat tabakasından taşra çıkan cemâ'at-i kesîreyi add edüp elli yedi bin âdem Ayasofya câmi'inden taşra çıkdığı sicill-i şer'-i Resûl-i mübîne tahrîr olunup Selîm Hân pâyine arz olundu. Hakkâ ki câmi'-i azîmdir. Andan Gülâbî Ağa Ayasofya içre kendüye Hızır-misâl yetişen sipâhın dâmenine pek yapışup;

"Sultânım ben senin dâmenini elden komayup şimdengerü kulun kurbânınım, lütf eyle beni bermurâd eyle" deyü ricâ eder. Hemân mezkûr sipâh zebâne gelüp eydir:

"Bire var âdem, bizi kendi hâlimize koy. Biz senin dediğin âdem değiliz" deyü niçe gûne elfâz-ı yâve ve niçe kerre şütûm-ı dilâzârlıklar eder, yine Gülâbî Ağa sipâhın eteğin elinden komayınca sipâh Gülâbî Ağa'ya bir pergâr çevirüp bir kaç yerde başın mecrûh edüp semmûr kürkün pâre pâre eder. Cemâ'at-i kebîrenin bir

haylisi bunların mâbeynlerin fasl edüp giderler. Ammâ yine Gülâbî Ağa sipâhın yanından bir hatve ba'îd olmayup ricâ ve minnet etmede.

Bunlar ikisi lecc [ü] cidâl ederek Ayasofya'nın hâcethânelerine gelince sipâh bir kazâhâneye girirken Gülâbî Ağa'ya sehel te'hîr eyle deyüp sipâh hâcethâneye girince Gülâbî Ağa kapuyu alup bekler. Ân-ı sâ'atden taşra bir siyâh meşinli, çuka dolamalı, beli bıçaklı ve gümüş zencîrli ve burma sarıklı bir yeniçeri maryolu kıyâfet bir yeniçeri âşçısı çıkar.

Hemân Gülâbî Ağa yine yeniçeri âşçısının giribânın alup yine ricâ ve temennâya başlar.

"Bire var âdem, sen ma'tûh olmuşsun, ben senin dediğin âdem değilim, var benden şerrin def' eyle" deyüp bilâhire Gülâbî Ağa'ya bir kötek çeker kim fakîr ihtiyârı sâ'ir temâşâcılar yeniçerinin elinden halâs ederler. Andan Ayasofya çârsûsunda yeniçeri bir bozahâneye girince Gülâbî Ağa bile girüp kebâb ve nân-pâre yeyüp boza nûş edüp Gülâbî Ağa'ya aslâ bakmayup bir nân-pâre vermez. Andan yeniçeri def'-i cû' edüp bozahânedan taşra çıkınca yine Gülâbî Ağa peşine düşüp Ayasofya'nın Sovukçeşme ensesinde bir daracık sokaklı bir tenhâ mahalle vardır, hemân ol mahalde Gülâbî Ağa yeniçerinin ayağına düşüp, (s.60-61)

"Amân Hazret-i Risâlet aşkına olsun beni bermurâd eyle" dedükde hemân yeniçeri eydir:

"Ey tâlib, gerçi âşık-ı sâdıksın ammâ dahi feleğin germ [ü] serdin çekmeyüp nâ-puhtesin, seni bir kaç kerre tecrübe için itâb [ü] şitâb edüp kulûbuna [38a] dokundum, ammâ yine benden rû-gerdân olmayup i'tikâd-ı tâm ile eteğimden ayrılmadın. Ammâ seni bir pîre götürürüm, içeri girüp selâm verüp sana dediğim köşede kırk gün çille-i merdân çeküp otur, ammâ anda olan kimesnelerin bir fi'line karışmayup sümmün bükmün durup aslâ dünyâ kelâmın etme,

Görelim âyîne-i devrân ne sûret gösterir

deyü ol tenhâ mahalde bir künc-i muzlimde bir mülevves sidikli kapuya gelüp yeniçeri dakk-ı bâb edince bâb küşâde olup içeriden bir zengî-sıfat şütür-leb bir abûsül'-vech bir Arab zâhir olup bunlar kapudan içeri girince hemân zengî Arab Gülâbî Ağa'yı bâzûsundan berk yapışup hâne içine nîm elma-misâl atar. Hemân Gülâbî Ağa'nın aklı başına gelüp cümle hâzırûna,

"Es-selâmü aleyküm" etdükde cümle huzzâr-ı meclis,

"Ve aleykümü's-selâm" deyüp mezkûr yeniçeri Gülâbî Ağa'ya yer gösterüp anda bir hâk-i mezellet üzre ber-karâr olup hemân âşcı-sıfat kendüyi tebdîl-i câme edüp sadr-ı âlîde karâr eden pîşvâ-yı tarik ihtiyârın dest-i şerîfin bûs etdükde Gülâbî Ağa ile mâcerâ-yı sâbıkların bir bir tafsîl üzre hikâye eder. Şeyh eydir:

"Telezzüz-i dünyâdan ve cümle mâsivâdan kat'-ı alâka etdi ise bu âsitâne-i Kırklarda ber-hordâr olup kendüyi Nucebâ Alî'nin postuna koruz. Safâ geldin kişi" deyü Gülâbî Ağa'ya ta'zîm edüp üç gün üç gece Gülâbî Ağa anda aç susuz bî-tâb [u] bî-mecâl kalup Unkapanı'ndaki hânedânı ve evlâd [u] ensâbları hâtırına gelüp,

"Âyâ bunun sonu neye müncer ola" deyü tevekkül-i Hak olup oturur. Dördüncü gün hemân köşeden Şeyh,

"Emr-i Hak ile me'mûr olduğunuz işleriniz görün" deyü fermân etdükde hemân mezkûr sipâhdan yeniçeri sûretine giren âdem ayağ üzre kalkup bir hücreyi küşâde kılup içeriden otuz sekiz gûne âlât-ı silâh çıkarup otuz sekiz âdemin önüne birer âlât-ı silâh koyup kendi önüne yeniçeri bir leğen içre su koyup yerinde herkes karâr eder. Hemân Gülâbî Ağa, "Şu sudan sehel su içsem" dedikde,

"Sabr eyle bu ün görelim sana bundan ni'met müyesser olur mu?" der. Ân-ı sâ'at mürûr edüp hemân karşı tarafda bir âdem önündeki kılıcı alup bir küçük âdem oğlanı zâhir olunca ol âdem kılıç ile zâhir olan şahsın başın kat' eder. Hemân Gülâbî Ağa, "Cânım ol âdemi niçün öldürdü?" deyü su'âl etdükde yeniçeri,

"Refik, mukayyed olma demedim mi?" deyü cevâb eder. Hemân yine karşı taraftan iki âdem zâhir olup bunları bir arslan kovarak meydâna getirüp âdemin biri şeyhin ardında pinhân olup halâs olur. Birisini arslan paralayup tenâvül eder. Yine Gülâbî Ağa su'âl eder.

Andan yine bir âdem önünden bir oğlancık zâhir olup ardı sıra kurd ma'sûmu kovarken seccâde-nişîn âdemin biri önündeki oku yayı alup kurda bir ok urup helâk eder. Ba'dehu ma'sûm bir köşede gâ'ib olur. Gülâbî Ağa şükr eder. Hemân karşı taraftan üç âdem zâhir olup ikisini şeyhin izniyle salb edüp birin dahi salb ederken hemân Gülâbî Ağa'nın karârı kalmayup huzûr-ı şeyhe varup herîfi ricâ edüp afv ederler. Hemân yeniçeri Gülâbî Ağa'nın girîbânından yapışup yerinde oturdup,

"Bire ben sana demedim mi kırk gün sabr eyle" deyü tenbîh eder. Hemân yeniçerinin önündeki taşt içre olan su cûş [u] hurûşa gelüp leğen içinde iki küçük gemiler zâhir olup gark olma sadedinde iken geminin birin yeniçeri direğinden yapışup yelkenine "Ûf" deyüp telattum-ı mevtden halâs olup giderler. Öbür gemi

temevvüc-i mâdan gark olma mahallinde iken içinde olan ibâdullâh "Ya Allâh" deyü feryâd [ü] figânları evce peyveste olup hemân yeniçeri şeyhin izniyle geminin direğinden basup gemiyi gark edince içinde olan bu kadar mahlûk-ı Hudâ kimi gark olup kimi halâs olurken yeniçeri kimisin gark eder.

Hemân bir oğlancık ve bir kızcuğaz leğenin kenârına çıkarken ma'sûmı kenârdan yeniçeri su içre gark edüp kızı leğenden taşra çıkarır. Hemân bu hâli dahi Gülâbî Ağa görünce,

"Ya ol bî-cürm ma'sûmun kanına girüp niçün gark etdin ve ol gemilerin niçün gark edüp bu kadar mahlûk-ı müslimînin kanına girdin" deyü feryâd edince hemân sadr-ı âliden Şeyh,

"Buna bir nân pâresi verelim getirin [38b] şu Kırklar huzûrunda bir du'â edelim" deyü Gülâbî Ağa'yı meydân-ı mahabbete getirüp cümle huzzâr-ı meclis huzûrunda Gülâbî Ağa'ya bir ekmek ve bir akçe ve bir altun ve bir salkım üzüm ve bir hurmâ ve bir zeytûn verüp, (s.61)

"Ecel-i müsemâmına dek mu'ammer ve tendürüst olup cümle erzâkın hazâyin-i gaybden Cenâb-ı Bârî ihsân edüp melikler beyninde mu'azzez ü mükerrerem olup âfât-ı semeviyye ve araziyyeden masûn [u] mahfûz olup inkırâzu'd-devrân zürriyetine inkırâz gelmeyüp yevmen-fe-yevmen tenâsül-i nesl bulup âhir nefesde hüsn-i hâtîme ile livâ-i Resûl-i Hudâ tahtında sâyelene" deyü hayr du'â edüp cümle huzzâr-ı meclis "Âmîn" deyüp ba'de'd du'â yeniçeri ve zengî Arab bevvâb Gülâbî Ağa'nın giribânın alup "Yum gözünü" derler. Gülâbî garîb dahi hayâl-i hâb gibi göz yumup açınca kendüyi Galata meyhâneleri içre görüp,

"Bire hay meded devleti aldırđım elden" deyü dâğ-ı derûnundan köşe be-köşe gezüp âhir bir meyhâneye girince görse kim bir alay yeniçeri serhoşları

"Gel pîrim bir dolucığımız iç" deyü meclise da'vet eder. Fakîr Gülâbî Ağa mukaddemâ Ayasofya çârsûsunda refiki olan sipâhdan tebdîl yeniçeri ile bozahâneye girmişlerdi.

Fakîr Gülâbî bunları dahi ana kıyâs edüp üç gün[den] berü aç âdem meyhâne ta'âmına girüp def'-i cû' eder. Ammâ yine bu harâbâtî erenlerine hüsn-i zan edüp bunlardan istimdâd taleb eder. Âhir vakt-i gurûb karîb olup Galata'dan bir kayığa süvâr olup Unkapanı cânibine ubûr edüp Gülâbî Ağa'ya bir desti şarâb verüp yükledirler. Bu dahi beni imtihândır deyü i'tikâd ile bir desti şarâb ile vakt-i

gurûbdan sonra bir tenhâ sokakda Gülâbî Ağâ'nın başından destârın, eyninden semmûr lepâçesini alup,

"Seni katl ederiz, elbette bu şarâbdan nûş edersin" deyü ibrâm [u] ilhâh ile teklîf-i mâlâ-yutâk edüp hâh-nâ-hâh ol mu'tekid ihtiyâr bir câm bâde nûş edince "Yâ Allâh" deyü ol ân uryân olup hânesine gelüp artık hânesinden taşra çıkmayup alâyık-ı dünyâdan el çeküp halkdan münzevî bir câzibe sâhibi büyük âdem idi. Ammâ Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcular içinde sâkin olup sarâyında âyende vü revendeye ni'meti eyle mebzûl idi kim bu kadar ni'met-i uzmâ ve bu kadar masrûf mâl-ı firâvân nereden hâsıl olduğuna bir kimsenin aklı ermemiş idi.

Merhûm [u] mağfûrun leh Gülâbî Ağâ'nın Ayasofya câmi'i içinde Kırklar makâmı nâm yerde sergüzeşt [ü] serencâmın bizzât kendilerden istimâ' edüp münâsebetiyle bu mahalle kayd olundu. *El-uhdetü ale'r-râvî*. Hadîs: الكذاب من يتحدث بكل ما سمعه (s.61-62)

- GÜLÂBÎ PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- GÜLŞENÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- GÜZELCE KÂSİM PAŞA (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- H-**
- HABÎBÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- HABÎBÎ** → İSLÂMBOL (~ 'un Kasabaları) (s.202, c.1)
- HABÎB-İ KARAMANÎ, EŞ-ŞEYH** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- HABÎB NECCÂR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.304, c.1)
- HACEGÎZÂDE MUSTAFÂ EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)

- HACI BEĞ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)
- HACI BEKTAŞ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
- HACI BEKTAŞ VELÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.254, c.1)
- HACI HAMZA** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- HACI MEHEMMED PAŞA (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- HADİCE-İ KÜBRÂ ANA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- HAFÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161 c.1)
- HAFÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
- HÂKÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-su'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- HAKKÂK ABDULLÂH-I YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.312, c.1)
- HÂKÂN-I ÇÎN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.336, c.1)
- HÂKİM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
- HÂLİD BİN NASR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.292, c.1)
- HÂLİD-İ UMMÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
- HALÎLÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- HALÎL AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- HALÎL ARMAĞANÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.301, c.1)
- HALÎL PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)

- HALÎL PAŞA, KAPUDAN** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.122, c.1)
- HALÎL PAŞA, KAPUDAN** → İSLÂMBOL (~ ’un Şehirleri) (s.223, c.1)
- HALÎL PAŞA, (VEZÎR)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a‘zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- HALÎMÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu‘arâları bildirir) (s.167, c.1)
- HALÎM BİN CEZZÂR-I TÂ’İFÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.276, c.1)
- HALÎMÎ ÇELEBÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu‘arâları bildirir) (s.167, c.1)
- HAMZA BİN YETÎMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.259, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.341, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.343, c.1)
- HAMİD EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.198, c.1)
- HARÎRÎ** → EBÜ’L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerindeki şu‘arâları bildirir) (s.161, c.1)
- HÂRÛT-I HAYBERÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.306, c.1)
- HASAN** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- HASAN AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- HASAN-I BASRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.258, c.1)
- HASAN ÇELEBÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78, c.1)
- HASAN ÇELEBÎ, AHÎZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- HASAN DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.187, c.1)

- HASAN EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- HASAN HALÎFE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hân-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- HASAN HALÎFE AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- HASAN KATTÂL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
- HASAN MU'ÂD** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- HASAN PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk.Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- HASAN PAŞA, DÂMÂD** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- HASAN PAŞA, GÂZÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- HASAN PAŞA, RÛS** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- HÂSİB-İ MÂV** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.299, c.1)
- HASSÂN-I SÂBÎT** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- HÂŞİMÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- HÂTEM-İ ADDÂSÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- HAYDAR** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161 c.1)
- HAYDAR ÇELEBÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)
- HAYDAR PAŞA, HÂDİM (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)

- HAYREDDİN EFENDİ, MONLÂ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- HAYREDDİN PAŞA, KAPUDAN GÂZÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- HEKÎM ÇELEBÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- HELVÂÎ ÖMER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.287, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.289, c.1)
- HELVÂYÎ ÖMER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
- HEMDEM PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- HEZÂRFEN AHMED ÇELEBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'da olan akl-ı Arasto üstâdları) (s.359, c.1)
- HIZIR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.308, c.1)
- HIZIR PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78, c.1)
- HIZIR PAŞA, EL-VEZÎR** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadriâ'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- HİDÂYETULLÂH EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- HİDÂYETULLÂH İBN ZÜNNÛN-I MISRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)
- HİLÂLÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- HOCA ÇELEBÎ** → (---) AHAVEYNZÂDELER
- HOCAZÂDE** → SA'DEDDİN HASAN
- HOCAZÂDE MES'ÛD ÇELEBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)

- HOROSÎ DEDE** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- HÛD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- HUDÛRÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir) (s.167, c.1)
- HURREM ÇELEBÎ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- HURREM-İ HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.335, c.1)
- HURREM PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s. 77, c.1)
- HURÛM GÂZÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.316, c.1)
- HUSREV AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- HUSREV BEĞ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79, c.1)
- HUSREV PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.107, c.1)
- HUSREV PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78, c.1)
- HUSREV PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- HUSREV PAŞA, DELÎ (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- HUZEYME** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
- HÛSÂM EFENDÎ, TULUMCU** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)

- HÜSÂM BİN ABDULLÂH-İ BASRAVÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)
- HÜSÂM İBN ABDULLÂH-İ BASRAVÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.326, c.1)
- HÜSÂM PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- HÜSÂMEDDÎN BİN ABDURRAHMÂN** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- HÜSÂMEDDÎN NECEFÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.334, c.1)
- HÜSENG ŞÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- HÜSEYİN, EŞ-ŞEYH** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.187, c1)
- HÜSEYİN, SADRÎ ÇELEBÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- HÜSEYİN BEĞ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)
- HÜSEYİN BİN NUSAYR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)
- HÜSEYİN ÇELEBÎ, NA'LINCI** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- HÜSEYİN ÇELEBÎ, YEGÂNZÂDE** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- HÜSEYİN DOĞANÎ DEDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.187, c.1)
- HÜSEYİN EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)

- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'ın devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- HÜSEYİN EFENDİ, AHÎZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- HÜSEYİN EFENDİ, RÛM** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- HÜSEYİN EFENDİ (ŞEYHÛLİSLÂM)** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- HÜSEYİN HÂN** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- HÜSEYİN İBN MUHAŞŞÎ SİNÂN EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- HÜSEYİN İBN NASR BİN ABDULLÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.310, c.1)
- HÜSEYİN PAŞA** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- HÜSEYİN PAŞA, BASRA EFRÂSİYÂBOĞLU** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- HÜSEYİN PAŞA, DELİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.122, c.1)
- HÜSEYİN PAŞA, DİŞLEN** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.108, c.1)

HÜSEYİN PAŞA, LALA TÛTÛNSÛZ → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s.96, c.1)

HÜSEYİN PAŞA, MERRE → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)

HÜSEYİN PAŞA, POTUR → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)

-I-

İTRİDDÎN-İ HİNDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.262, c.1)

-İ-

İBRÂHÎM → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.264, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.278, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.278, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)

İBRÂHÎM BİN Nİ'METULLÂH → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)

İBRÂHÎM ÇELEBÎ → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

İBRÂHÎM DEDE → EVLİYÂ ÇELEBÎ (s.13, c.1)

İBRÂHÎM EFENDİ → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

İBRÂHÎM EFENDİ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zâmân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)

İBRÂHÎM EFENDİ, CERRÂHPAŞA → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)

İBRÂHÎM HÂN, ŞEHZÂDE → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)

- İBRÂHÎM HÜSÂMZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân
asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin
beyân eder) (s.179, c.1)
- İBRÂHÎM MAĞRİBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
- İBRÂHÎM PAŞA (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-
ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i
a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- İBRÂHÎM PAŞA, HÂDİM (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret
müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77,
c.1)
- İBRÂHÎM PAŞA BİN ALÎ PAŞA-YI CELÎL** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk.
Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları
beyân eder) (s.163, c.1)
- İBRÂHÎM TENNÛRÎ İBN SARRÂF HÜSEYİN** → EBÛ'L-FETH SULTÂN
MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde
olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- İDRÎS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.318, c.1)
- İKRİME BİN EBÛ CEHİL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
- İMÂM ALÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- İMÂM-I A'ZAM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
- İMÂM GAZÂLÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)
- İMÂM HASAN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.261, c.1)
- İMÂM HÜSEYİN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.261, c.1)
- İMÂM ŞÂFİ'Î** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.256, c.1)
- İSÂ, MEVLÂNÂ HEKÎM** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı şerîflerindeki hükemâlardır)
(s.96, c.1)
- İSHÂK** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis)
(s.97, c.1)
- İSHÂK, HEKÎM** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı şerîflerindeki hükemâlardır)
(s.96, c.1)

İSHÂK PAŞA

→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)

İSKENDER ÇELEBİ, DEFTERDÂR → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

İSKENDER-İ KÜBRÂ

Bânî-i râbî': İskender-i Kübrâ'dır kim Makdonya'yı taht edinüp bâğ-ı İrem etmişdi. Ba'dehu yine emr-i Hudâ ile Akdeniz'in Sebte Boğazı olan mahalli dahi kat' edüp Akdeniz'i Bahr-i Okyûnûs'a munsab [10a] etdi.

Lisân-ı Yûnânda Bahr-i Okyûnûs derler. Lisân-ı Arab'da Bahr-i Muhît derler. Zîrâ bu dünyâ cezîresin ihâta etmişdir. Ve ba'zılar Bahr-i Ummân derler kim mâverâsına ferd-i âferîdenin aklı ermeyüp ilmullâhda kalmış bir bahr-i muhîtdir. (s.16)

Bahr-i Sefîd ile Bahr-i Siyâh'ın mâbeynin beyân eder: Hikmet-i Huda mellâhân-ı ehl-i bihâr ve fellâhân-ı Bahreyn-i ehl-i züvvâr kavlı-i sahihleri üzre Azak'dan İslâmbol Boğazı'na gelince Karadeniz ola. İslâmbol'dan Gelibolu Boğazı'na varınca ol mâbeyn Bahr-i Rum ola. Kilidü'l-Bahreyn ki Ebü'l-feth Sultân Mehemmed binâsı kal'ateyindir, ol boğazdan aşağısı Akdeniz ola. Ammâ bu hakîr-i kalîlü'l-bizâ'a Akdeniz ile Karadeniz'in mâbeynin niçe ehl-i dil yârândan tekmîl-i fûnûn ve tekmîl-i seyâhat-i ibretnümûn etmiş, yârân-ı bâ-safâlar ile mu'tedil hevâda temevvüç-i deryâ olmadan kayıklara süvâr olup İslâmbol'un Yedikulle Burnu'ndan Üsküdar tarafında Kadıköy nâm belidenin Kalamış nâm burnuna dak rû-yı deryâda seyrân u cereyân ederek, temâşâ ederdik, bi emrillâh-i Ta'âlâ Yedikulle Burnu'ndan mezkûr Kalamış nâm burnuna varınca rû-yı deryada bir hatt-ı ahmergûn çekilmişdir kim güyâ hatt-ı yed-i kudretidir, bu hattın şimâl tarafı İslâmbol'a doğru siyâh deryadır ki Karadeniz derler. Ve yine bu hattın cenûb tarafına aşağı Kızıl Adalar'a ve gayri cezâyirlere doğru nîlgûndan beyaz deryâ olmak ile Akdeniz derler. Bi-emri Hudâ bu iki elvân bahreynin mabeyninde bir râdde-i hamrâ çekilmişdir kim aceb sun '-ı Lem-yezeldir.

Ve hikmet-i Hallâk-ı âlem bu hattın Karadeniz tarafı sehel şordur. Akdeniz tarafı acıdır. Bahr-i Muhît dahi ziyâde acıdır. Ammâ Bahr-i Kulzüm kim Bahr-i Süveys'dir Allahümme âfinâ zehr-i mârdır. Amma Karadeniz mâhîlerine kadar bir bahrin balığı leziz değildir. Husûsa İslâmbol boğazlarında olan leziz mâhîler güyâ mâ'ide-i Mûsâ'dır. Ve İslâmbol

Boğazı'nda Akdeniz ile Karadeniz birbirine mahlût olduğuyçün ba 'zı müverrihîn ol bağaza merece 'l- bahreyn derler.

Ammâ Karadeniz'in mâhîleri kadar bir bahrin balığı leziz mâhîler gûyâ mâ'ide-i Mûsâ'dır. Ve İslâmbol boğazlarında olan Akdeniz ile Karadeniz birbirine mahlût olduğuyçün ba'zı müverrihîn ol boğaza merece'l-bahreyn derler.

Ve İskender İslâmbol'u ta'mîr ü termîm-i İremezât etdükden sonra ömr[ü] vefâ etmeyüp vilâyet-i bâ-sa'âdet-i Resûl-i Kibriyâ'dan 882 [/1477-78] sene mukaddem vefât edüp Fahr-i âlemden yedi yüz yıl mukaddem bir zelzele-i azîm olup İslâmbol-ı Makdon'un serâpâ der [ü] dîvârı ve deyr [ü] diyârı münhedim ve içinde olan müşrikinler cümle mün'adim olup niçe kerre yüz bin cân helâk olup şehr-i Makdon kırk yıl harâb [ü] yebâb hâlî ve türâb kaldı. (s.16-17)

- İSKENDER PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimân-ı Süleymân Hân) (s.78 c.1)
- İSKENDER PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- İSKENDER PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- İSKENDER PAŞA** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- İSKENDER PAŞA, ÇERKES** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- İSMÂ'ÎL** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- İSMÂ'ÎL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.316, c.1)
- İSMÂ'ÎL, ŞEYH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.225, c.1)
- İSMÂ'ÎL EFENDİ, CÜNÛNÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)

İVAZ EFENDİ, MANAVKADÎ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân
asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin
beyân eder) (s.181, c.1)

-K-

KÂBİL → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)

KADIZÂDE → ŞEMSEDDİN AHMED

KADIZÂDE EFENDİ → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da
bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

KÂDIRÎ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)

KÂDIRÎ ÇELEBİ, MEVLÂNÂ → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân
Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79
c.1)

KADRÎ ÇELEBİ → ABDÜLKÂDİR

KÂFZÂDE → FEYZULLÂH

KÂFZÂDE → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki
meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)

KÂFZÂDE EFENDİ → AHMED

KÂFZÂDE FÂ'İZÎ EFENDİ → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da
bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

KALIN ALÎ PAŞA (VEZİR-İ A'ZAM) → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk.
Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri
vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)

KAMBER-İ ALÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.296, c.1)

KÂMÎ EFENDİ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân
asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin
beyân eder) (s.181, c.1)

KÂMİL-İ HİNDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)

KANBER-İ ALÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.256, c.1)

KANDÎ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)

- KAPANÎ MEHEMMED EFENDÎ**⁴ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.186, c.1)
- KAPUDAN PAŞA, PİYÂLE (VEZÎR)** → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s. 96, c.1)
- KARA ÇELEBİZÂDE** → MEHEMMED BİN HÛSÂM
- KARA ÇELEBİZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- KARA HASAN EFENDÎ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- KARA MEZÂK** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyî'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106,c.1)
- KARA MONLÂ SÛNBÛL ALÎ EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- KARA MUSTAFÂ PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- KARA NİŞÂNCI** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- KARAGÖZ PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- KÂRÛN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.311, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.314, c.1)
- İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.318, c.1)
- KASSÂB CÖMERD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)

---

⁴ Kapanî Mehemed Efendi: Melâmiyyûnlerin en büyüğü

- KÂSİM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.335, c.1)
- KÂSİM BEĞ, ÇERKES** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)
- KÂSİM BİN ABDULLÂH-I KÛFÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- KÂSİM BİN NASR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.339, c.1)
- KÂSİM BİN NUSÂYR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
- KÂSİM ÇELEBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- KÂSİM ÇELEBÎ, SIRÂCÜ'D-DEVLE** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- KÂSİM PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- KÂSİM PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- KÂSİM PAŞAZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- KÂSİM PAŞA, GÂZÎ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- KÂSİM PAŞA (KÂ'İMMAKÂM)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadrîa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- KÂTİBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlâhu'-ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)

KAYSER-İ RÛM

Bânî-i sâdis: Kayser-i Rûm'dur kim İslâmbol'a nijâd-ı bünyâd uralı Ebû'l-feth Sultân Mehmed'e gelince 2288 sene olmuşdu. Bu kayser, Hazret-i Ömer hilâfetinde olan Antâkiyye ve Haleb ve Şâm ve Kudüs'e mâlik olan Hirkîl Kayser değildir. Anlar niçe kayserlerdir, cem' olsa anlara kayâsıra derler, yigirmi bir aded kayserlerdir. Ammâ İslâmbol'u termîm eden Kayser-i Rum'dur kim Kayseriyye ve Niğde ve Konya'yı binâ etmişdir. Yunâniyân'ın ulu kırallarından idi. İslâmbol'da Fethiyye câmi'i kurbünde bir deyr-i müzeyyen etmişdir. Anda târihi mastûrdur. (s.17)

- KAYSÛNÎ** → BEDREDDÎN MEHEMMED İBN MEHEMMED

- KEBİRİ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- KEÇELİ DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- KEMÂL EFENDİ, TAŞKÖPRÜZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- KEMÂL PAŞAZÂDE AHMED EFENDİ (ŞEYHÜLİSLÂM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79, c.1)
- KEMÂL-İ ZERD** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebû'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- KEMÂLEDDİN MEHEMMED BİN AHMED, TAŞKÖPRÜZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- KEMÂNKEŞ ALÎ PAŞA** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- KEN'ÂN PAŞA, KOCA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.122, c.1)
- KESEGEN DEDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- KEYKÂVÛS** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Esnâfi) (s.281, c.1)
- KIZILBAŞ** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- KIVÂMÜDDİN KÂSİM BİN HALÎL** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- KİBRİYÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~'un Esnâfi) (s.275, c.1)
- KOCA KÂSİM PAŞA (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)

KOCA KÂSİM PAŞA → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.205, c.1)

KOCA MUSTAFÂ PAŞA → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî
asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)

KORKUD → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis)
(s.97, c.1)

KORKUD HÂN, ŞEHZÂDE⁵ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

KOSTANTÎN

Andan Kostantîn İslâmbol'u gayrı tarz (u) tarh üzre binâ etmeğe mübâşeret edüp bâni-i tâsi' Kostantîn oldu. Cemî'i mâl-ı ganâyimini sarf edüp şehrini teshîr ve sûr (u) bârûsunu ta'mîr edüp ol sehr-i dilâvîzi tahtgâh etdüğü Hazret-i İsâ ile Hazret Risâlet-penâh mâbeyninde idi. Ve Freng memleketinden tâ İrân-zemîn ki Acem diyarının serhadlerine dek fermân-fermây olup takvîyet-i dîn-i millet-i Mesîhiyân ve niçe bin deyr-i belîd-bünyân nümâyân etdi.

Cümleden biri bir âsâr-ı azîm etdi kim dillerde dâstân-ı dostân bir deyr-i ibret-nümâ idi kim ismine Erzâyil derler idi. İslâmbol'un tâ vasatında iki Karaman mâbeyninde bir kenîse-i nâdirü'l-asr idi kim hemân içinde papas ve kissîs ve bîtrîkden on iki bin dalâlet -âyîn müşrikin ile mâl-â-mâl idi. Niçe yüz sene ma'mûr durup Haret-i Risâlet-penâh sa'âdetle rahm-ı maderden müştak oldukları gece âteş-gede-i Nemrûd, Urfa şehr-i içre dâ'imâ çerâğân idi, söndü ve tâk-ı Kısra ve Kızılelma deyr-i kubbesi ve Ayasofya kubbesi ve bu Kostantîn binâ etdüğü mezkûr Erzâyil kilisası dahi esâsından münhedim olup ba'de'l-feth Gâzî Mehmed Hân'ın yümn-i mukdimiyle Belde-i Tayyibe ya'nî şehr-i Kostantîniyye feth (u) tehsîre geldikde mezkûr deyrinesâsı üzre Sultân Mehmed Hân bir câmi' binâ etmişdir kim hâlâ ma'bedgâh-ı müslimîndir. İnşâllâh mallinde tavsif olunur.

Ve Kostantîn'in bir deyr-i mu'azzamı dahi İslâmbol'da Zeyrekbaşı nâm bir püşte-i âlî üzre Hazret-i Yahyâ aleyhi's-selâm nâmına üç yüz altmış kubbeli bir manastır bünyâd edüp cânib-i erba'asına kal'a dîvârı-misâl bir rabât-ı kavî inşâ edüp içine üç bin ruhbân (u) huddâmân koyup âyîn-i Mesîhiyye ederlerdi.

Ve bu deyre muttasıl bir sahrîc inşâ edüp içine Kırkçeşme uyûnun cereyân ettirüp üzerine bir medâris-i incîlhâne bünyâd etdi. Hâlâ Zeyrekbaşı kurbünde âbâdân Medrese-i Peri Paşa derler ve mezkûr sarîc-i mahzen-i âb'a Savuksu derler. Yedi yüz amûd-ı âlîler üzre

⁵ Şehzâde Korkud Hân: Bâyezîd Hân'ın oğlu.

mebni buhayre-misâl bir yah-pâre âb-ı rakîki vardır. Mâh-ı Temmûz'da Un (12b) -kapanı keşîfânları ve gayrı cânlar andan def'-i atşân ederler.

Ve Sultânselim'de ve Sivasî Tekyesi altında ve Edirnekapusu dâhilinde ve Ma'cûncu mahallesi kurbünde ve Gedikpaşa kurbünde ve Peykhâne kurbünde azîm su sahrîcleri bünyâd edüp âb-ı rahmet ile leb-ber-leb edüp cümle şâhrâhları hâr ü hâşâkdan ve gird ü gubârdan pâk etdirirdi.

Ve Atmeydânı'nı dîvângâh-ı ünâs edinüp anda acâyibât-ı dehrden mutalsamât-ı acibe ve timsâlât-ı garîbe ebniyeler ihdâs edüp adâletgâh-ı nasârâ-yı kusârâ edinmişti. Ve cemî'i vüzerâ ve vükelâlarına fermânedüp İslâmbol içre niçe bin imâretler ve âsâr-ı garâyibler ve tasâvîr-i acâyibler binâ etdiler. Kostantîn vâlidesi Hellena Firav nâm kâfire (diyâr-ı Rûm'a karîb pâytaht-ı Nemrûd olan Rûhâ şehrinde kıral kızı idi, ya'nî Urfa şehrinde idi.) Küçük Ayasofya deyrin inşâ edüp Hazret-i Zekerîyya nâmına târîhin tahrîr etdi.

Bu sene-i mezbûrda yine Kostantîn kıyâma gelüp Ayasofya deyrinin cânib-i erba'asına binbir kubâb-ı azîmeler binâ edüp herbirinde âyîn-i dîn-i millet-i İryâziliye olurdu kim dîn-i Hazret-i Mesîh-i enfâsıdır. Evvelâ binâ olunan kubâb-ı âlînin biri hâlâ Arslanhâne ve Nakkashâne olan kubbe-i nüktâkdır.

Biri dahi Bâb-ı Hümâyûn dâhilinde hâlâ cebehâne olan kubbe-i köhne bünyâddır kim ilâ yevminâ cebehâne-i Âl-i Osmân ile mâl-â-mâldır kim hisâb [u] kitâbdan hâric ve âric bir dahme-i Efrâsiyâb-misâl bir âlât-ı silâhhânedir. Bu güne kubâb-ı azîmler ve dâr-ı şifâlar ve dâr-ı ulûmlar ve dâr-ı müsâfirîn ü mücâvirîn ve mihmânihâne ve tîmârhâneler ile Ayasofya etrâfın ârâste ve şehir-i Makdonya'yı pîrâste edüp mezkûr bin bir kubâbların tâ vasatında Tavukbâzârı nâm mahalde evc-i âsumâna ser çekmiş seng-i sumparadan bir serâmed amûd-ı mûntehâ inşâ edüp tâ zirve-i a'lâsına beyâz mermer-i hâm üzre bir tuyûr timsâlin ihdâs etdirüp her sene ol murg-ı bî-rîğ te'sîr-i vefk ile sayha urup perr [ü] bâlîn küşâde edince azamet-i Hudâ ekâlîm-i seb'ada ne kadar murg-ı zeyrek ve tuyûr-ı sığırcık-ı pür-reng var ise cemî'i dünyâ hadîkalarına müstevlî olup minkârlarına birer zeytûn ve nâhuneynlerine ikişer zeytûn alup her tayr üçer dâne zeytûn hedâyâ ile İslâmbol'a gelüp mezkûr amudun zeylinde olan kilar kubbesinin zirvesindeki delikden zeytûnları birağup edâ-yı hizmet edüp giderlerdi. Aceb te'sîrât-ı mutalsamâtdır. Ve bu zeytûnları cemî'i ruhânlar tenâvül edüp def-i cû' ederlerdi. Bu güne niçe bin mutalsamât-ı acîbler olduğu mahallinde tahrîr olunur.

Ve Kostantîn'in ümm-i şümmi İslâmbol kal'asının ta'mîr [ü] termîmi içün cedd-i nâ-pâkinden intikâl eden mâl-ı mevrûs-ı habîsden bin milyon mâl Kostantîn'e verüp kendi terk-i dünyâ olup Hazret-i Meryem tariki üzre keşîşe olup lâ-yu'ad ve lâ yuhsâ mâl-ı Kârûn ile

deryâdan yüz pâre gemi ile arz-ı Filistîn'de Akka kal'asına varup ibtidâ anı binâ edüp bir sûr-ı metîn ve bir liman-ı azîm inşâ edüp andan Arz-ı Mukaddes'de Kudüs-i Şerîf içre Kumâme nâm bir deyr-i benâm binâ-yı tâm etdi kim rû-yı arzda bî-misâl ve bî-bedel bir deyr-i pür-dalâl oldu. Hâlâ cemî'i küffâr-ı dûzah -karârın bilâ teşbih kıblegâhlarıdır kim her sene niçe bin nasârâ varup Kumâme'de pür gumâm olup ziyâret edüp hâşâ sümme hâşâ hac etmiş olalar. Ammâ haç edüp haçperestlik etdikleri mukarrerdir.

Ba'dehu bu Aline nâm râhibe Arz-ı Mukaddes'e melike olup niçe hayrâtlar binâ edüp âhir devri âhir olup Kudüs-i Şerîf'de Tûr-i Zeytâ dâmeninde Hazret-i Meryem cenbinde medfûndur. Ba'dehu cemî'i mâl-ı Kârûn'un oğlu Kostantîn ahz [ü] kabz edüp İslâmbol'un sûr [u] bârûsunu müceddeden binâ etmeğe sa'y [ü] himmet bezl-i makdûr etmeğe azîmet edüp şürû' etdi. (s.20- 21)

Bânî-i tâsi' olan Kostantîn'in İslâmbol sûrun binâ idüp eşkâl-i kal'ayı beyân eder

Be-kavl-i müverrihân-ı âlem ve muhaddisân-ı benî Âdem kavilleri üzre İslâmbol'a ibtidâ esâs uran Hazret-i Süleymân'dır. Andan oğlu Melik Rac'îm'dir. Andan Yanko ibn Mâdyân oğlu Pozantin Kralıdır. Andan Kayser-i Rûm'dur. Andan Yanko nebîresi Vezendon Vezendon'dur. Andan merkum Kostantîn'dir.

Bu mezkûrûn kıralların mâbeynlerinde niçe bin kiral, kırâle, melikeler ve kayâsıralar ve tekfurlar [13a] gelmişdir ammâ bu Kostantîn'den evvel kiral-ı cihângîr olayım diyen İskender-i Yûnâniyân'ın sene 595 [/1198-99] târîhinde Kiral-ı dâll Donkolad Yanoş ya'nî Tâkyânûs Kiral az kaldı kim cihân-ârâ olayazup diyâr-ı Acem'de Şâpûr Şâhı ve cümle askerinden dâni tîğdan geçirüp iklim-i Acem'i harâca kesüp gâyet cebbâr olup Millet-i Mesîhiyye'ye ihânet etmeğe başlayup Haleb ve Şâm ve Irâk ve Mısır'da ne kadar dîn-i Mesîh'den kavm-i nasârâ var ise cümlesin kırup mâl-ı hazâyinleriyle asker cem' edüp İskenderiyye'de kendüye isyân eden Açile vezîri nâm vezîri üzre varup aslâ amân u zamân vermeyüp İskenderiyye'yi feth etdikde Açile vezîri ve cümle tâbi'lerin katl edüp İskenderiyye sâhibi oldu.

سبعة وثامنهم كلبهم رجما بالغيب

nassı vardır.

Böyle zâlim ü cebbâr olup nâ-hak kan dökdüğüçün bedeninin ve dişlerinin etleri dökülüp mürd olduğu sene bu Kostantîn anın havfindan Roma şehrine firâr etmişdi. Andan Tâkyânûs yerine oğlu Ferenyâl kiral olup iki yıldan ol dahi mürd olup yerine bu Kostantîn-i Kübrâ kiral olup âyîn-i İsâ üzre hayâtda olan havâriyyûnların meşveretleriyle Nûşîrevân-ı Kisrâ gibi bir âdil kiral olup ibtidâ dîn-i İsâ üzre nasrânî ya'nî yardımcı bu olup cümle putları

kırmışlardır ve cümle heyâkilleri yıkılmışdır ve yerlerine âyîn-i Îsâ olacak kenîseler yapmışdır. Ammâ bu Kostantîn evvel Mecûsî idi. Kırıl olup gayet şecî' ve bahâdır ve müdebbir kesüp İslâmbol kal'asın amâr etmeğe şürû' eyledi. Zîrâ cemî'i ulûm-ı şettâyı Roma şehrinde tahsil eyledi. Ammâ,

Hikâye: Mecûsî mezhebinden çıkup Mesîh mezhebine girmesinin sebebin *Tevârih-i Yûnâniyân*'da eyle tahrîr etmişler kim Kostantîn gâyet cimâ' edici idi. Roma şehrinde cüzâm zahmetine mübtelâ olup kaş ve kirpik ve saç ve sakal cümle dökülüp burnunun orta direği düşeyazup Şâm cinine döneyazdı. Cemî'i Frengistân ve Alman vilâyetin ve Sırf u Bulgar ve Arab u Acem hükemâları cümle bir yere gelüp aslâ birisi derdine bir devâ edemeyüp âhir Kostantîn cümlenizi kırarım dedikde bir nâ-hekîm-i mel'ûn Mecûsî, dîn-i Îsâ'ya hıyâneten eydir:

"Ey kırılım, eğer sıhhat istersen bu senin derdine bundan gayrı ilâc yokdur. Evvelâ bir büyük sarnıç havz eyle ol havzın içini anası memesin henüz emen ma'sûmların kanıyla ol havzı leb-ber-leb edüp içine girüp bir sâ'at dur, andan çıkup hammâma gir, kırk gün bu hâl üzre ma'sûmların kanıyla her gün havzı pür edüp girersen bu cüzâm zahmetinden halâs olursun" dedikde derhâl {Kostantîn} emr edüp üç bin aded nâ-resîde merdüm-i şîr ma'sûmları cem' edüp cellâdlar havuz kenârında ol ân boğazlamak sadedinde iken üç bin aded ma'sûmların üç bin aded babaları ve üç bin aded anaları ki herbiri ciğer-pârelerinden ayrılıyor ve on bin aded akrabâ ve ta'allukâtları ile cümle yigirmi bin ciğeri yanmış benî âdem baş açup derûn-ı dilden ve cân [u] gönülden lisân-ı Yûnânca :

"Ey İnpiretore Kostantîn İpol" ya'nî "Ey pâdişâhlar pâdişâhı Kostantîn Kırıl" ve "Ey megalos Hırîstos" ya'nî "Ey büyük Allâh" ve Latin kavmi olanlar "Boğ çarna Kostantîn" ya'nî "Allâh Kırıl Kostantîn" ve Urum olanlar, "Va pedakimo vandirfa bidemu va mavra matyamu va psiçemu va psihulemu" ya'nî "Vay oğul vay cânımdan sevgülüm vay iki gözlerim vay (--)" deyü feryâdları evce peyveste olup her biri birer gûne girye ve feza' u çeza' etdiklerin Kostantîn işidüp "Anpiretor İpol" dedikleri ya'nî "Azîmü's-şân pâdişâhlar pâdişâhı" dediklerin kendüye zann edüp ve yigirmi otuz bin benî âdemin feryâd [ü] figânları Kostantîn'e hoş gelmeyüp eydir:

"Ben cüzâm marazından ölürsem bana yeğdir. Nitekim bu kadar Hırîstiyânlar'ın ya'nî ümmet-i Îsâ'nın feryâd [ü] figânların işitmeyem ve bu kadar bin ma'sûm-ı nâ-resîdelerin kanı benim sıhhatim için zemîne dökülmeye. Tîz bu kadar ma'sûmları vâlîde ve pederlerine verin, Allâh için âzâd eyledim, ebeveynleri ba'de'l-yevm du'â-yı hayrımında olsun" deyü cümle ma'sûmları vâlîdeynlerine teslîm etdiklerinde niçesi teslîm-i rûh edüp şâd-merg olayazup

cümle ma'sûmların âbâ ve ecdâdları ve cümle akrabâ ve ta'allukâtları baş açup yüzlerin rû-yı zemîne sürüp şâdumânlarından bükâ-âlûd olup,

"Îlâhî pâdişâhımızı bu cüzâm zahmetinden halâs eyle" deyü tazarru' [ve] nâlişler edüp gitdiklerinde derhâl Kostantîn'e bir nevm galebe **[13b]** edüp hâb-ı râhata yatdıkdâ hemân-dem vâkı'asına Hazret-i Îsâ girüp eydir:

"Yâ Kostantîn, sen ol ma'sûmlara merhamet edüp bu cüzâm derdin çekmek bana yeğ gelir deyü kan dökmeği irtikâb etmeyüp ehl-i maraz olmağı irtikâb etdin. İmdi Allâhu Ta'âlâ dahi sana rahm edüp bu marazdan halâs oldun" deyüp Hazret-i Îsâ Kostantîn'in cümle endâmın dest-i şerîfiyle sığayup eydir:

"Ya Kostantîn sana bu ma'sûmları katl eyle diyen Mecûsî hukemâları katl eyle" deyüp Hazret-i Îsâ elindeki asâsıyla Kostantîn'e bir asâ urunca derhâl Kostantîn hâbdan bîdâr olup görse kim cümle vücûdunda cemî'i illetden bir ilel kalmayup ten-dürüst olup dürr-i beyz-âsâ olmuş; hemân parmak götürüp;

"Lâ ilâhe İllallâh Îsâ Rûhullâh" deyüp mezheb-i Mecûsî'den dîn-i Îsâ'ya girmesinin aslı budur. *Târîh-i Yanvan*'da dahi mufassal yazmışdır. Ba'dehu ma'sûmları katl eyle ve issi kanlarına gir deyü ta'lîm eden cümle hukemâları huzûruna kığırdup nicesini katl ederken bir tabîb-i fasîh ü zarîf eydir:

"Pâdişâhım hele beni bir kerre söylet, andan katl eyle" dedikde hemân hekîme destûr-ı şâhî olup eydir:

"Pâdişâhım, cemî'i diyârın Bokrât ve Sokrât ve Restetâlis ve Câlinûs ve Eflâtûn mertebesinde olan hukemâları kıralıma niçe yüz bin gûne edviyeler ile mu'âlece etdük, aslâ ilâc pezîr olmadı. Âhir bildik kim sana derûn-ı dilden ve cân [u] gönülden du'â lâzımdır, âhir bunu tedbîr eyledik kim ma'sûmların kanına giresin, ma'sûmları cem' edüp cellâdlar katl edecek mahalde cümle ma'sûmların vâlideynlerine pes ü perdeden haber etdük, anlar dahi hâzır olup vâveylâ vü vâveledâ deyü feryâd etdüklerinde kıralım merhamet edüp cümle ma'sûmları âzâd etdüğünüzde du'âları müstecâb olup anlara rahm etdüğünden Hırîstos dahi sana merhamet edüp şifâ verdi" deyü hekîm-i hâzik kelâm-ı cevâb verdikde Kostantîn ol hekîm-i sâhib-keîâmı afv edüp azâd etdi.

Ba'dehu Kostantîn günden güne cihân-ârâ pâdişâh- ı Cem-cenâb olup Kostantîniyye kal'asın eyle ta'mîre başladı kim beher yevm üç kerre yüz bin ırgat ve yüz bin mi'mâr işlerdi. (s.21-22)

**İslâmbol suruna zemîme kârgîr şeddâdî binâlar ihdâs etdüğün ayân ü beyân
eder**

Evvelâ İslâmbol'un cânib-i berrinde garb tarafında Yedikulle'den tâ Ebû Ensârî rüknüne varınca iki kat hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn sûr-ı kavî dîvârı binâ etdi kim evvelki kat dîvârının irtifâ' yigirmi bir zirâ'-ı melikî âlîdir ve arzı on zirâ'dır ve iç kat dîvârın kaddi yetmiş zira' arızdır ve sûr hâricinin irtifâ'ı ka'r-ı handakdan tâ bedenlere varınca kırk iki zirâ' edüp esâsından âb-ı sâfiler tulû' edüp iki dîvâr mâbeynin horasânî rıhtım-ı dolma ile metânet verdi.

Ve bu rıhtım olmuş temelîn arzı kâmil seksen zirâ'dır ve sûr-ı dâhilin mâbeyni altmış zira' fâsıla bir bâğ-ı İrem-misâl bir yerdir. Hâlâ Topkapusu'yla Edirnekapusu mabeynindeki bâğ-ı İrem içre Al-i Osmân'ın yeniçeri zağarlarının yaylağıdır.

Ve sûr-ı hâricden hâric bir kat alçak hisâr-pîçe dîvâr dahi binâ edüp ka'r-ı handakdan irtifâ'ı yigirmi beş z[ir]â'dır, azrı altı zirâdır. Ve bu iki dîvârın mâbeyni kırk zirâ' fâsıla dîvârdır. Bu hisâb üzre İslâmbol kal'asının kara cânibi üç katdır.

Ve bu dîvârların önündeki bir kat fecc-i amik handak-ı garîkın arzı yüz zirâ'dır. Ve bu handak içre Yedikulle'den tâ Silivri Bâbı'na gelince deryâ girirdi. Ve Eyyû[b] Ensârî Kapusu'ndan tâ Eğrikapu'ya gelince yine deryâ girüp kal'a-i İslâmbol cezîre-misâl olmağa sehel kalmışdı. Hâlâ kara cânibi bu mertebe üç kat metânet üzre onar ruhbân dîdebân ta'yîn edüp şeb [u] rûz nigezbânlık ederlerdi.

Ve kal'a-i İslâmbol şekl-i müselles vâkı' olup cânib-i garbı ber tarafı, şerkı ve cânib-i şimâli bahr vâkı' olup müsellesü'-ş-şekl samsa olmağile içinden fitne ve isyân [u] tuğyân ve nâr-ı tâ'ûn-ı hüsrân eksik değıldir. Ammâ bu Bahreyn tarafları yalın kat sedd-i Ye'cûc-vâr metîn ü müstahkem dîvar ve burç [u] bârûları hezâr vehezârân dendân-ı bedenler ile ârâste ve pîrâste olmuş kal'a-i üstüvârdır.

Ve Kostantîn'in bu kal'aya bezl-i himmet etmeden murâd [u] merâmı ol idi kim ilm-i nücûmda yegâne-i asr idi İlim kuvveti ile Hazret-i Risâletpenâh'ın tulû'-ı zuhûrundan haberdâr olup cihânârâ bir pâdişâh-ı mürselîn gelecekdir deyü havfından bu kal'aya sa'd sâ'atdır deyü seratân burcundan imaretine şurû' edüp tâli'-i imâreti seretân olduğıyçün islâmbol içre tâ'ife-i cüyüşun fitnessi eksik değıldir.

Ve kal'a-i İslâmbol dâ'iren-mâdâr kâmil on sekiz mîl ihâta eder şekl-i müselles bir kal'a-i bîmisaldir. Bir köşesi cânib-i kibleye mevzûn Yedikulle'dir, bir köşesi cânib-i şimâle nâzır Sarayburnu'dur. Bir köşesi cânib-i garb ile yıldız rüzgârı mâbeynine nâzır Ebu Ensârî kapusu köşesidir. Ve Kostantîn Ciniviz kıralından kız alup kerâbet takrîbiyle kırala ruhsat

verüp İslâmbol Halîc'inin şimâl cânibinde Galata nâm kal'ayı Ciniviz kırıklı dörd oğluna dörd kal'a birbirine muttasıl hisâr-ı azîmler binâ etdi kim her biri birer hasîn-i üstüvârdır. Lisân-ı Yûnân'da "gala" süde derler. Mukaddemâ Kostantîn'in südhânesi olup cümle sağmal hayvânâtları anda durduğıyçün Galata derler. (s.23)

{Her lisânda İslâmbol ismin beyân eder}

Ve İslâmbol kal'asının ibtidâ ismi {lisân-ı Latin'de} *Makdonya*'dır.

Andan Yanko binâ etdüğüyçün {lisân-ı Süryânî'de} *Yankoviçe* dediler.

Andan İskender binâ etdüğüyçün {lisân-ı İbrî'de} *Aleksandıra* dediler.

Andan bir zamân {Sırf'da} *Pozanta* dediler.

Bir zamân {lisân-ı Yahûd'da} *Vejendonya* dediler.

Andan {Freng'de} *Yağfurya* dediler.

Tokuzuncu kerrede Kostantîn binâ etdüğüyçün {lisân-ı Yûnân'da Poznatyam} ve *Kostantiniyye* dediler. Ve,

Lisân-ı Nemse'de *Kostantîn Opol* derler.

Lisân-ı Maskov'da *Tekurya* derler.

Lisân-ı Afrika'da *Grandurya* derler.

Lisân-ı Macar'da *Vezendovar* derler.

Lisân-ı Leh'de *Kanaturya* derler.

Lisân-ı Çeh'de *Aliyana* derler.

Lisân-ı İsaç'da *Harkılban* derler.

Lisân-ı Felemenk'de *İstifanya* derler.

Lisân-ı Fransa'da *İğrandona*.

Lisân-ı Portakal'da *Kostiyya*. [14b]

Lisân-ı Arab'da Kostantiniyye-i Kübrâ.

Lisân-ı Acem'de *Kayser-zemîn*.

Lisân-ı Hind'de *Taht-ı Rûm*.

Lisân-ı Mogolî'de *Cakdurkan*.

Lisân-ı Tatar'da *Sakâlibe*.

Lisân-ı Âl-i Osmâniyân'da *İslâmbol* derler.

Gulgule-i Rûm nâmıyla şöhre-i şehre olmuşdur. *Hafzahullâh*.

Ba'dehu mürûr-ı eyyâm ile bu İslâmbol, Kostantîn asrında ol kadar ma'mûr [u] âbâdân olduğundan mâ'adâ bir Kızıl yumurta bed-nâmları gününde cemî'i düyûrlara âyîn-i

Mesîhâ etmeğe giren nasârâları cümle ruhbânlar hisâb edüp kırk kerre yüz bin bed-âyîn-i müşrikîn olduğu defteri Kostantîn'e arz eylediler.

Ve bir hâne-i kefere bir milyon hazîneye bey' ü şirâ olunurdu. Ve sâhil-i bahreynde kırk bin dalyan-ı mâhî var idi. Ve Yedikulle'den tâ Sarâyburnu'na gelince niçe sayyâd-ı mâhîler ıgrib ve şebeke ve tor ve ağ ve serpme ve kafas ve düzenleri deryâya döküp gûnâ-gûn mâ'ideler ve hayvânât-ı bahrîler sayd edüp kifâflanırlardı.

Ol asırda Sarâyburnu'ndan Yedikulle'ye varınca zeyl-i kal'a şâhrâh idi. Şimdiki zamânımızdaki gibi kal'a dîvârın lodos rûzgârı döğüp münhedim etmezdi. Ammâ yine tâ ibtidâ binâsından berü bu İslâmbol kal'asının iki deryâsı tarafında handakı yokdur, zîrâ leb-i deryâ olmağla handak ve hafre tahammülü yokdur, hemân su zâhir olur. Ve İslâmbol kal'asının deryâ tarafından havfı olmaduğundan bir kat kal'a dîvârıdır. Ammâ Akdeniz ve Karadeniz boğazlarında Ebü'l-feth Sultân Mehemmed kilidü'l-bahreyn kal'alar binâ edüp İslâmbol kal'ası emn [ü] emânda olup dahi metânet buldu.

Hulâsa-i kelâm vaz'-ı binâsın hukemâ-yı selef istihrâc etmişlerdir. Ve esâs-ı binâsın mühendisîn-i halef istihkâm etmişlerdir kim misl-i kablehâ ve ba'dehâ nazîri binâ olunmamışdır. Ve ol kadar vâsi' kal'a-i azîmdir kim Kostantîn binâ etdükte üç yüz altmış altı kapu etdi. Ebü'l-feth-i Meğâzî feth edüp yigirmi yedi bâbın alıkoyup mâ'adâsın mesdûd eyledi. Hâlâ sedd olan kapu yerleri cânib-i selâsında aşikâredir.

{Netîce-i kelâm Kostantîn'in ömrü bu İslâmbol kal'ası amârıyla âhir olup murg-ı dili, bâz-ı ecelden kurtulmayup kafes-i tenden tayerân edüp bir hâkim-i âdil ve dîn-i Îsâ'da kâmil olduğundan ehl-i cennetdir, derler. Cümle saltanatı (---) sene olup yerine oğlu Mikra Kostantîn kıral olup ol dahi dîn-i Îsâ üzre şân u şöret ve şevket verüp Ayasofya anın zamânında binâ olunup hamd-i Hudâ ma'bedgâh-ı müslimîn olup bâng-i Muhammedî verilir.

Ba'dehu Mikra Kostantîn dahi mürd olup yerine Şilbiştir nâm bir kibirli kefere kıral olup ol dahi mürd olup anın yerine Niron adlu bir kefere kıral olup Havâriyyûnun birin katl edüp sonra Roma şehrine kıral olup kavm-i nasârâyı kırmağa başladı. Ba'dehu Kostantîn'in anası Hellana bu Niron Kıral'ı el altında katl etdi}. (s.24)

KUBÂD PAŞA

→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)

KURD BEĞ

→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)

KURD PAŞA → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadria'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)

KÜÇÜK TÂCEDDÎN İBRÂHÎM ÇELEBÎ → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)

KÜMEL BİN RİYÂZÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)

-L-

LÂĞARÎ HASAN ÇELEBÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'da olan akl-ı Arasto üstâdları) (s.359, c.1)

LÂLÎ → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)

LEYS ÇELEBÎ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)

LİKÂYÎ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

LOKMÂN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.261, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.327, c.1)

LÜTFÎ BEĞ → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

LÜTFÎ PAŞA (VEZİR-İ A'ZAM) → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)

LÜTFULLÂH → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)

-M-

[MA'DÎ] KEREB GÂZÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)

MAHMÛD → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.194, c.1)

MAHMÛD EMÎN KARABÂĞÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)

MAHMÛD ÇELEBÎ → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)

- MAHMÛD EFENDÎ, MÛ'EMZİNZÎDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- MAHMÛD EFENDÎ, ÜSKÛDARÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)
- MAHMÛD NİKSÂRÎZÂDE** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebû'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- MAHMÛD PAŞA** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- MAHMÛD PAŞA, GÛZELCE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadrıa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- MAHMÛD PAŞA, SOFU** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadrıa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- MAHMÛD PAŞA, (VEZÎR)** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- MAHMÛD PAŞA, ZÂL** → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s.96, c.1)
- MAHMÛD PAŞA İBN SİNÂN PAŞA, CIĞALAZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadrıa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- MAHMÛD PÎR YÂR-I VELÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.316, c.1)
- MAKDON** → SÛLEYMÂN, HAZRET-İ (s.14, c.1)
- MÂLİK EJDER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)
- MÂLİK EŞTER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.253, c.1)
- MA'LÛLZÂDE** → MEHEMMED İBN MEHEMMED
- MANAVKADÎ** → İVAZ EFENDÎ
- MANSÛR İBN MU'ÂZ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- MANSÛR-I ENDELÛSÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.333, c.1)
- MANSÛR-I ZÂHİDÛ'L-KATTÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
- MAVRO BEĞ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)

- MEHDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'araları bildirir) (s.161, c.1)
- MEHEMMED, MEVLÂNÂ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- MEHEMMED AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- MEHEMMED AĞA, KÖSE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- MEHEMMED AĞA, TAVÂŞÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MEHEMMED AZMÎ EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- MEHEMMED BÂKIR, DÖKMECİZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- MEHEMMED BEĞ, KADIZÂDE** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir) (s.166, c.1)
- MEHEMMED BİN ABDÜLGANÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- MEHEMMED BİN ABDÜLVEHHÂB** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- MEHEMMED BİN ALÎ BİN YÛSUF BALI** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- MEHEMMED BİN HÛSÂM, KARA ÇELEBİZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- MEHEMMED BİN İBRÂHÎM BİN HASAN NİKSÂRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)

- MEHEMMED BİN İBRÂHÎM BİN HASAN-I NİKSÂRÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- MEHEMMED BİN MEHEMMED** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- MEHEMMED BİN MEHEMMED BİN BERDA'Î** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- MEHEMMED BİN MUSTAFÂ, BOSTÂNZÂDE EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MEHEMMED BİN RECEB EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- MEHEMMED BİN SEYDÎ AHMED** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- MEHEMMED BİN ŞEYH MEHEMMED, ÇİVİZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- MEHEMMED BİN ŞEYH ŞÂDİLLÜ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- MEHEMMED BİN YA'KÛB** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- MEHEMMED BİN YÛSUF, BAŞI EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- MEHEMMED BİRGİLİ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- MEHEMMED ÇELEBİ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

- MEHEMMED ÇELEBÎ** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân)
(s.96, c.1)
- MEHEMMED ÇELEBÎ, LALAZÂDE** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân
ve nişâncıyân) (s.96, c.1)
- MEHEMMED ÇELEBÎ, MEVLÂNÂ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki
ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- MEHEMMED ÇELEBÎ, RAMAZÂNZÂDE** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk.
Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları
beyân eder) (s.78 c.1)
- MEHEMMED ÇELEBÎ İBN SİNÂNEDDİN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.
Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı
ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- MEHEMMED ÇELEBÎ İBN SUN'ULLÂH EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN
(bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı
ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MEHEMMED DEDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında
merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder)
(s.184, c.1)
- MEHEMMED EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth
Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle
müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- MEHEMMED EFENDÎ, ABDÜLGANİZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk.
Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları
ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MEHEMMED EFENDÎ, ARMAĞANÎ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi
Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.187, c.1)
- MEHEMMED EFENDÎ, BOSTÂNZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd
Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı
kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MEHEMMED EFENDÎ, BOSTÂNZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed
Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, ÇEŞMÎ

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, DÂMÂD → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, GANÎZÂDE → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, GEYSÛDÂR → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.187, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, KARA ÇELEBİZÂDE → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, MEMİKZÂDE → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, MEVLÂNÂ ŞEYH → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)

MEHEMMED EFENDİ, NİŞÂNİZÂDE SEYYİD → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, ŞERÎF → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)

MEHEMMED EFENDİ, YAZICIZÂDE → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)

- MEHEMMED EFENDİ İBN HÂCE SA‘DEDDİN** → SULTÂN AHMED HÂN
(bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- MEHEMMED FEHMÎ ÇELEBİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MEHEMMED GERAY** → SULTÂN OSMÂN (bk. İcmâl-i saltanat-ı Sultân Osmân ibn Ahmed Hân) (s.102, c.1)
- MEHEMMED HAMDÜDDİN İBN AKŞEMSEDDİN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- MEHEMMED HÂN** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- MEHEMMED HÂN PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- MEHEMMED HÂN, ŞEHZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)
- MEHEMMED İBN ABDÜLVEHHÂB** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- MEHEMMED İBN AHMED** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba‘zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- MEHEMMED İBN ARRÂF** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)
- MEHEMMED İBN KUTBEDDİN** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba‘zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- MEHEMMED İBN MEHEMMED** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- MEHEMMED KETHUDÂ AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)

- MEHEMMED KESTELÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- MEHEMMED KUDSÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- MEHEMMED MU'ARREFZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MEHEMMED NÛRÛ'L-HÛDÂ BİN AKŞEMSEDDÎN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- MEHEMMED NÛRULLÂH, AHÎZÂDE EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- MEHEMMED PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân defterdârların bildirir) (s.124, c.1)
- MEHEMMED PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- MEHEMMED PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, BALTACI** → SULTÂN SÛLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- MEHEMMED PAŞA, BIYIKLI** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, BIYIKLI DERVÎŞ** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.133, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, BOYNUEĞRİ** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.134-135, c.1)

MEHEMMED PAŞA, ÇERKES

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.103, c.1)

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)

MEHEMMED PAŞA, DÂMÂD (VEZÎR) → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)

MEHEMMED PAŞA, DUKAGİNZÂDE GÂZÎ → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrmîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)

MEHEMMED PAŞA, GÜRCÎ HÂDIM → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadria'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)

MEHEMMED PAŞA, GÜRCÎ → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)

→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)

MEHEMMED PAŞA, GÜRCÎ → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümayûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.132, c.1)

MEHEMMED PAŞA, HAMÂLI ARNAVUD → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)

MEHEMMED PAŞA, HAYDAR AĞAZÂDE → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)

- MEHEMMED PAŞA, KÖPÜRLÜ** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.135, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, MEVLEVÎ KOCA DERVÎŞ** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.131-132, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, SOKULLU (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, SOKULLU (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s.96, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, SOKULLU (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SELÎM HÂN (s.96, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, SOKULLU KOCA (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, TABANIYYASSI** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, VEZÎR-İ A'ZAM** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, YAHYÂLİ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, ZİLELİ ÇAVUŞZÂDE** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- MEHEMMED PAŞA BİN HIZIR BEĞ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- MEHEMMED PAŞA BOYNUEĞRİ** → SULTÂN İBRÂHİM HÂN
- MEHEMMED PAŞA İBN HAYREDDİN PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder) (s.78 c.1)

- MEHEMMED PAŞA İBN LALA MUSTAFÂ PAŞA** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- MEHEMMED PAŞA, MEVLEVÎ DERVÎŞ** → SULTÂN İBRÂHÎM HÂN (bk. Zamân-ı hilâfetine olan vüzerâları bildirir) (s.127, c.1)
- MEHEMMED REMZÎZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MEHEMMED SÂDIK** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- MEHEMMED ŞÂH BİN ALÎ BİN YÛSUF** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- MEHEMMED TAŞKÖPRÛZÂDE** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- MEHEMMED TÛNUSÎ** → SULTÂN SÛLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- MEHEMMED ZEYNEDDÎN İBN HAMÎDULLÂH** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- MELEK AHMED PAŞA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.132, c.1)
- SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- MELÎHÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- MEMÎ CÂN EFENDÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)

MELİK RAC'İM

Ba'dehu {bânî-i sâni}, Hazret-i Süleymân oğlu Melik Rac'ım, Yunâniyân'a pâsişâh olup İslâmbol'da babası Hazret-i Süleymân'ın binâsı üzre niçe binâlar dahi zamîne edüp amâr etdi. Ve tahtgâh edinüp dîn-i Süleymân Nebî üzre iki yüz kırk sene hilâfet etdi.

Ve Melik Rac'ım ibn Hazret-i Süleymân be-kavl-i Muhammed ibn İshâk vilâdet-i Fahr-i âleme gelince 1600 sene olmuşdur. Âhir bu dahi dâr-ı bâkîye irtihâl edüp Kudüs-i Şerîf kurbünde Hazret-i İsâ'nın maksat-ı re'si olan Beytullahm cebinde bir kehf azîm içre medfûndur. (s.14)

- MESTÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- MEVLÂNÂ CA'FER EFENDÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki
ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- MEVLÂNÂ ABDÜLKERİM BİN MEHEMMED** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı
hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- MEVLÂNÂ KÂSİM HATÎB BİN YA'KÛB** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk.
Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı
ulemâları ayân u beyân eder) (s.163, c.1)
- MEZÂK, KARA** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. İcmâl-i cülûs-ı mükerrer
Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehemmed Hân) (s.103, c.1)
- MİHRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- MİRİMİRÂN NASÛH PAŞAZÂDE** → SULTÂN İBRÂHİM HÂN (bk. Zamân-ı
saltanat-ı İbrâhîm Hân'da olan serdâr-ı mu'azzamlarının
feth [u] fütûhâtların beyân eder) (s.128, c.1)
- MONLÂ ALÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-
ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı
ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MONLÂ HAMDÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161
c.1)

- MU'ÂVİYE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.284, c.1)
- MU'ÂZ İBN CEBEL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.331, c.1)
- MUHAMMED BİN TALHA BİN ABDULLÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
- MUHAMMED İBN EKBER-İ YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.325, c.1)
- MUHAMMED BÛSİRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- MUHAMMED EKBER İBN HAZRET-İ EBÛBEKİR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.282, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.314, c.1)
- MUHAMMED EKBER-İ YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.325, c.1)
- MUHAMMED SUMMÂTÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.284, c.1)
- MUHAMMEDÛ'L-MUSTAFÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.261, c.1)
- MUHARREM ÇELEBÎ** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s.96, c.1)
- MUHSİN İBN OSMÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
- MUHTEREM EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- MUHYİDDÎN, MEVLÂNÂ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- MUHYİDDÎN ARABZÂDE** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79, c.1)
- MUHYİDDÎN BİN ALÂEDDİN CEMÂLÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- MUHYİDDÎN İBN HATÎBÛ'L-KÂSİM** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- MUKBİL-İ ZERRİN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.264, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.286, c.1)

- MURÂD ÇELEBİ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın
asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78
c.1)
- MURÂD ÇELEBİ (DEFTERDÂR)** → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve
nişâncıyân) (s.96, c.1)
- MURÂD HÂN, ŞEHZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-
ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)
- MURÂD PAŞA** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa'âdetlerindeki
mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- MURÂD PAŞA, GÂZÎ KOCA** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed
Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- MURÂD PAŞA, KARA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı
Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78, c.1)
- MURÂD PAŞA, KARA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i
hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir)
(s.134, c.1)
- MURTAZÂ PAŞA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân
Mehemmed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet
vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- MÛSÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
- MÛSÂ ÇELEBİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân
Murâd Hân) (s.104, c.1)
- MÛSÂ ÇELEBİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- MÛSÂ EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı
Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân
eder) (s.124, c.1)
- MÛSÂ EFENDİ, HEKÎMBÂŞI** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın
zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı
ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MÛSÂ PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı
Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77, c.1)
- MUSLI EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s. 194, c.1)

- MUSLİHİDDİN, MEVLÂNÂ** → SELİM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- MUSLİHİDDİN, NÜREDDİNZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- MUSLİHİDDİN EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- MUSLİHİDDİN BİN HALÎL** → SULTÂN SELİM HÂN (bk. Sultân Selim Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- MUSLİHİDDİN İBN ŞEYH VEFÂ** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- MUSLİHİDDİNÜ'N-NAKŞİBENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)
- MUSTAFÂ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- MUSTAFÂ, BOSTÂN EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- MUSTAFÂ, ŞEHZÂDE** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- MUSTAFÂ AĞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- MUSTAFÂ AĞA, KARA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)
- MUSTAFÂ BİN CELÂL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- MUSTAFÂ ÇELEBİ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78 c.1)

- MUSTAFÂ ÇELEBİ, CEMÂLİZÂDE** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder) (s.78, c.1)
- MUSTAFÂ ÇELEBİ, GEYSÛDÂR MOLLÂ** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, AZMÎZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, NEFESZÂDE** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, NİKSÂRİZÂDE** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, SELÂMÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ İBN AZMÎZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.186, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, KETHUDÂ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, KETHUDÂ** → SULTÂN AHMED HÂN (s. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s. 99, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, KÜÇÜK** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)

- MUSTAFÂ EFENDİ, MU‘ALLİMÜ'S-SULTÂN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s. 99, c.1)
- MUSTAFÂ EFENDİ, MÜFTÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179, c.1)
- MUSTAFÂ MEHEMMED** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181-182, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA** → SELÎM HÂN (bk. Zamân-ı sa‘âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder) (s.96, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, ÂKIL KARA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.123, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, DEFTERDÂR** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, İPŞİR** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a‘zamları zikrindedir) (s.133, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, KARA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a‘zamları zikrindedir) (s.135, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, KARA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, KARA** → SULTÂN İBRÂHÎM HÂN (bk. Zamân-ı hilâfetinde olan vüzerâları bildirir) (s.127, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, LALA KARA** → SELÎM HÂN (bk. İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân tâbe serâhümâ) (s.96, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, LEFKELİ** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)

- MUSTAFÂ PAŞA, LEFKELÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârinin hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.106, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, PILAK (VEZÎR)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, SARIKCI** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadria'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, VEZÎR** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, VEZÎR** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder) (s.77, c.1)
- MUSTAFÂ PAŞA, ZURNAZAN** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümayûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.134, c.1)
- MUZAFFER EFENDİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- MUZAFFER PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- MÜCELLİDZÂDE** → SEYDÎ BİN MAHMÛD
- MÜNİRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- MÜSLİM BİN AKÎL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
- MÜYESSER-İ EZHERÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
- N-**
- NAKKÂB-I YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.255, c.1)
- NA'LINCI DEDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.183-184, c.1)

- NÂMÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.178, c.1)
- NÂMÎ NİŞÂNCI PAŞA** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- NASR BİN ABDULLÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.309, c.1)
- NÂSİR BİN ABDULLÂH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)
- NASR-I ŞÜCÂ'-I BASRAVÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
- NÂSİR HABÎB-İ MAĞRİBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'da olan akl-ı Arasto üstâdları) (s.359, c.1)
- NASİRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- NASRULLÂH İBN AKŞEMSEDDÎN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- NASÛH AĞA, SEKBÂNBAŞI** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- NASÛH PAŞA (VEZİR)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- NECÂTÎ BEĞ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- NECÂTÎ BEĞ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- NECÎBÜDDÎN İBN KAMBER-İ ALÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.289, c.1)
- NECMÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- NEŞRÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- NEVÂTÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.273, c.1)
- NEV'Î EFENDÎ** → YAHYÂ BİN PÎR ALÎ BİN

- NIHÂNÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir) (s.167, c.1)
- NIHÂLÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir) (s.167, c.1)
- NIKSÂRÎZÂDE MEHEMMED EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- NI'METULLÂH** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- NIŞÂNÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'araları bildirir) (s. 161, c.1)
- NIŞÂNÎZÂDE SEYYİD** → MEHEMMED EFENDÎ
- NIŞÂNÎZÂDE SEYYİD MEHEMMED EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- NIYÂZÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'araları beyân eder) (s.165, c.1)
- NIZÂMÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'araları bildirir) (s.161, c.1)
- NOGAYOĞLU** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Sultân Mehmed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir) (s.135, c.1)
- NÛH** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.268, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.268, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.272, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.273, c.1)
 → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.273, c.1)

NÛH EFENDÎ → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)

NÛH EFENDÎ, MONLÂ AHMED EFENDİZÂDE → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)

NÛREDDÎNZÂDE → MUSLİHİDDİN

NÛRÎ → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)

NÛRULLÂH BİN AKŞEMSEDDİN → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)

NUSAYR-I HİNDÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.260, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.282, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.311, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.311, c.1)

-O-

OĞLAN MEMİ ÇELEBÎ → SELÎM HÂN (bk. Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân) (s.96, c.1)

OSMÂN → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s. 97, c.1)

OSMÂN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.310, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.312, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)

OSMÂN, ŞEHZÂDE → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)

OSMÂN BEĞ İBN MEHEMMED PAŞA → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan

kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)

OSMÂN EFENDİ, HEKÎM → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır) (s. 96,c.1)

OSMÂN PAŞA → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)

OSMÂN ŞÂH BEĞ, KARA → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır) (s.79 c.1)

-Ö-

ÖMER → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)

ÖMER BÂKÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.198, c.1)

ÖMER BİN HADDÂM → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)

ÖMER BİN İMRÂN-I BERBERÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.264, c.1)

ÖMER BİN NASÎRÜ'L-VETTÂRÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.282, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.282, c.1)

ÖMER EFENDİ → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

ÖMER EFENDİ⁶ → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.187, c.1)

ÖMER EFENDİ → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir) (s.99, c.1)

ÖMER EFENDİ, HOCA → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)

ÖMRÎ → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

ÖZDEMİR PAŞA → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77, c.1)

⁶ **ÖMER EFENDİ:** Dragoman Cami'nin şeyhi

-P-

- PAPAS DÎVÂNE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- PERTEV PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- PEYGÂM-I ALÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.297, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi)(s.332, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.334, c.1)
- PÎR AHMED** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- PÎR AHMED** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kasabaları) (s.194, c.1)
- PÎR AHMED BİN NÜREDDÎN** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- PÎR MEHEMMED ÇELEBÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- PÎR MEHEMMED PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- PÎR MEHEMMED PAŞA (VEZÎR-İ A'ZAM)⁷** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- PÎRÎ PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrmîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77, c.1)

PUZANTİN

Bânî hâmis: Yanko ibn Mâdyan oğlu Puzantin nâm kıral Ungurus diyârından cüyûş-1 müşrikîn ile İslâmbol'a gelüp babamın binâsı ve tahtıdır deyü şehr-i Makdon'ı müceddeden ta 'mir ü termîm edüp taht edindi. Yüz sene mu 'ammer olup İslâmbol'u eyle amâr etdi kim hemân bitrîk ve ruhbândan altı kerre yüz bin kıssîs var idi. (Anıniçün İslâmbol'un bir ismi dahi Puzanta'dır.) Puzantin dahi Tuna nehri buzı üzre at ile ubûr ederken buz meksûr olup Puzantin'in ömrü buz gibi şikeste olup vücudu buz gibi eridi. Ol sene yine bir zelzele-i kübrâ olup İslâmbol münhedim olup ancak Hazret-i Süleymân'ın binâ etdüğü kasır ve Ayasofya câmi 'i yerindeki harâb (ü) yebâb kalup yılan ve çıyan ve bûm ve masasa kanı oldu. (s. 17)

-R-

⁷ KARAMANLI

- RAMAZÂN EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- RAMAZÂN EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- RAMAZÂN EFENDÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- RAMAZÂN İBN ŞÂZİLÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
- RÂZÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- RECEB EFENDÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- RECEB PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- RECEB PAŞA (VEZÎR KAPUDAN)** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.122, c.1)
- RESMÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- RESÛL-İ EKREM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
- REŞÂD İBN MUHAMMED EKBER-İ YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.324, c.1)
- REŞİD İBN HELVÂYÎ ÖMER** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
- RETEN-İ BÂĞBÂN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 285, c.1)
- REVÂNÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)

- REVÂNÎ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- REYYÂN-I HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
- REYYÂS BİN ÖMERÜ'L-HARRÂT** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.263, c.1)
- RİDVÂN EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- RİDVÂN EFENDÎ, SALINCAK RİDVÂN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.178-179, c.1)
- RİM PAPA** → YAĞFÛR (s.20, c. 1)
- RİSÂLET** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.272, c.1)
- RÛSTEM PAŞA, GÜZELCE** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77, c.1)
- RÛSTEM PAŞA (VEZÎR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- S-**
- SABÂH DELİSÎ** → BURNAZ MEHEMMED ÇELEBÎ
- SABÂYÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- SAÇLİZÂDE ABDÛLEVVEL EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- SA'D BİN EBÎ VAKKÂS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.315, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.315, c.1)
- SA'D İBN UBEYD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.268, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
- SA'D İBN UBEYD-İ HÜZZERCÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.323, c.1)
- SA'DEDDÎN HASAN, HOCAZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- SA'DEDDÎN-İ MISRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.308, c.1)

- SA‘DEDDİN İBN KEREB GÂZÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.315, c.1)
- SA‘DEDDİN İBN NÂSİR** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.266, c.1)
- SÂDÎ ÇELEBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’da olan akl-ı Arasto üstâdları) (s.359, c.1)
- SÂDÎ EL-HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.267, c.1)
- SA‘DÎ PAŞA** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerindeki şu‘arâları bildirir) (s.161, c.1)
- SA‘DİZÂDE EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte‘addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- SADRÎ ÇELEBÎ** → HÜSEYİN
- SA‘DULLÂH İBN AKŞEMSEDDİN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder) (s.162, c.1)
- SAFÂYÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu‘arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- SÂFÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerindeki şu‘arâları bildirir) (s.161, c.1)
- SAFYÂN-I YEMENÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Esnâfi) (s.292, c.1)
- SALÂHADDİN, KÂTİB** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerindeki şu‘arâları bildirir) (s.161, c.1)
- SALINCAK RIDVÂN** → RIDVÂN EFENDÎ
- SÂLİH EFENDÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- SÂLİH EFENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ ’un Şehirleri) (s.200, c.1)

SÂLİH PAŞA	→ SULTÂN İBRÂHİM HÂN (bk. Zamân-ı hilâfetinde olan vüzerâları bildirir) (s.127, c.1)
SÂLİH PAŞA	→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder) (s.78 c.1)
SALSÂL	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.355, c.1)
SÂM	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.317, c.1)
SÂNÎ	→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
SÂRÎ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.309, c.1)
SARI MUSLİHİDDİN	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
SARI SALTİK SULTÂN	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.353, c.1)
SAYÂN-I HİNDÎ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.275, c.1)
SA'YÎ	→ SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
SEFER DEDE	→ EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
SEHÎ BEĞ	→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
SEHÎ BEĞ	→ SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
SELÎM	→ SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)

SELÎM HÂN

{İcmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân *tâbe serâhümâ*}

(---) sene vilâdet-i bâ-sa'âdetleri sene 929 [1522-23] târihinde olup {târih-i cülûs-ı

Selîm-i Sâni:

Şeh Selîm oldu emîrû'l-mü'minîn.

Sene 974 [1566-67]

Târih-i diğeri:

Sultân Selîm-i âdil sâhib-kırân-ı kâmil.

Sene 974 [1566-67]

Târih-i diğeri: Güft-i Abdurrahmân Efendi, Çekmece cisrini itmâmına târih olmuşdur,

Temme emrû'l-cisr.

Sene 975 [1567-68]

Diğer târîh-i musanna'-ı zîbâ:

Hâkim-i kişver-küşây.

Sene 974 [1566-67]

Haysiyyet-i târîh-i ibtidâ-i cülûs:

Adl-i bî-gâyetest u ayn-ı nizâm,

Sene 974 [1566-67]

Diğer târîh:

Hâmî-i dîn Sâni Sultân Selîm.

Sene 974 [1566-67]}.

Müddet-i saltanatları (---) sene olup sene 974 Rebi'ü'l-evvelinin tokuzuncu [24 Eylül 1566, Salı] (---) gününde merhûm olup ayş [u] nûşa mâ'il Cem-meşreb Cem-cenâb idi. **[58a]** Ammâ {bu} Selîm Hân-ı Sâni bir halûk [u] halîm [u] selîm pâdişâh idi kim: الا من اتى الله بقلب سليم âyeti gûyâ anın hakkında nâzil olmuşdu. Ve cümle ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân [u] şâ'irân ile dâ'imâ sohbet edüp akl-ı Berhayâ vezîr-i dilî[r]lerin re'y [ü] tedbîriyle cânib-i erba'asında olan düşmanlardan intikâm alup yine kendü zevkine meşgûl idi.

{Târîh-i livâ-i Selîm Hân-ı Sâni:

Livâ-yı adl-i şehzâde verüp nûr

Karaman ellerini kıldı Aydın.

Sene (---)

Konya sahrâsında Selîm-i Sâni karındaşı Bâyezîd Hân ile cengine târîhdir:

Eyledi Sultân Selîm ile kâtâli Bâyezîd.

Sene 966 [1558-59]}.

Vezîr-i a'zamı Sokullu Mehmed Paşa ve vezîr-i sâni fâtihi Tımışvar Ahmed Paşa, Vezîr Piyâle Kapudan Paşa ve Zâl Mahmûd Paşa ve Lala Kara Mustafâ Paşa ve Lala Tütünsüz Hüseyin Paşa'dır. Bu vezîrlerin her biri akl-ı Arasto-tedbîr dilîr vezîr-i bînazîrler idi. (s.95-96)

Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder: Kapudan Alî Paşa ve Sofu Alî Paşa ve Potur Hüseyin Paşa ve Mahmûd Paşa ve Mehmed Paşa ibn Lala Mustafâ Paşa ve Abdurrahmân Paşa ve Dâvûd Paşa ve Rûs Hasan Paşa ve Murâd Paşa ve Hâdım Ca'fer Paşa ve Dervîş Alî Paşa ve Arab Ahmed Paşa ve Mustafâ Paşa. (s.96)

Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân: Defterdâr Murâd Çelebi ve Dervîş Çelebi Şeyh Baba Nakkâş oğludur ve Lalazâde Mehmed Çelebi ve Oğlan Memi Çelebi ve

Abdülğafûr Çelebi ve Muharrem Çelebi ve Nişâncı Fîrûz Beğ ve Mehemed Çelebi merhûm Nişânî Celâlzâde Beğ hâherzâdesidir. (s.96)

Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir: Beşiktaşî Yahyâ Efendi, Mevlânâ Mehemed ibn Abdülvehhâb ibn Abdülkerîm ve Mevlânâ Muslihiddîn ve Mevlânâ Ca'fer Efendi, Mevlânâ Atâullâh Efendi, Mevlânâ Mehemed Çelebi ve Ahmed Çelebi, Ahaveyn Çelebi derlerdi. Mevlânâ Abdülkerîm bin Mehemed ibn Hazret-i Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendi. (s.96)

Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır: Mevlânâ Hekîm Sinân, Hekîm Osmân Efendi, Mevlânâ Hekîm Îsâ, Hekîm İshâk, Hekîm Bedreddîn Mehemed ibn Mehemed eş-şehîr bi-Kaysûnî ve Tabîb Ahmed Çelebi. (s.96)

Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder: eş-Şeyh Alâeddîn kuddise sırruhu Karaman'da Aksarây nâm vilâyetdendir. İlm-i cifr'de hakâyık-ı bahr-i ma'ânî idi.

Ve eş-Şeyh Abdülkerîm ve Şeyh Ârif-i billâh Mahmûd Çelebi ve Şeyh Ebûsa'îd, eş-Şeyh Hekîm Çelebi kuddise sırruhu.

eş-Şeyh Ya'kûb Kirmânî, erbâb-ı tîmârdan iken meşâyih-i Halvetiyye'de Sünbül Sinân Efendi hizmetine yetdi.

Şeyh Sarhoş Balı Efendi, eş-Şeyh Ramazân Efendi, el-mulahhas be-Behiştî.

eş-Şeyh Mehemed Birgili sene 981 [/1573-74] vefât edüp şehr-i Birgi'de medfûndur. (s.96)

Zamân-ı devletinde olan fütûhâtları beyân eder: Basra'da Ulyânoğlu isyân edüp münhezimen itâ'at etdi sene 975 [/1567-68].

Ve sefer-i Ejderhân sene 976 [/1568-69].

Feth-i Irâk-ı Dâdyân ve Deşt-i Kıpçağ sene 976 [/1568-69].

Feth-i tekrâr Yemen be-dest-i Sinân Paşa bevilâyet-i Aden sene (---).

İşpanya'dan ehl-i İslâm Mübtecel kavmin İslâmbol'a taleb etdikleri sene 978 [/1570-71].

Feth-i cezîre-i Kıbrıs ma'a kılâ'-ı tevâbi'hâ bedest-i Lala Kara Mustafâ Paşa sene 978 [/1570-71], kal'a-i Lefkoşe ve kal'a-i Mağosa ve kal'a-i Girniye ve kal'a-i Baf umûmen üç senede cezîre-i Kıbrıs feth olundu.

{Târîh-i feth-i Kıbrıs:

İki fâtih Kıbrıs'ı feth etdiler.

Aldı Kıbrıs atasın Şeh Selîm.

Sene 978 [/1570-71]}.

Feth-i kal'a-i Tûnus ve iklim-i Afrika an yed-i Kılıç Alî Paşa sene 977 [/1569-70].
Ve inhizâm-ı kebîr Tonanma-yı Hümâyûn sene 979 [/1571-72].
Ta'mîr-i sath-ı Mekke-i mükerrerme sene 979 [/1571-72].
Çapkun-ı Tatar Hân be-vilâyet-i Maskov sene 979 [/1571-72].
Ayasofya câmi'ine pâyeler ve iki minâreleri binâ olundu sene 981 [/1573-74].
Küffâr Bosna'ya istîlâ edüp Serdâr Sinân Paşa feth etdi sene 982 [/1574-75],
Vefât-ı Selîm Hân-ı mağfûr fî 18 Şa'bânü'l-mu'azzam sene 982 [/3 Aralık 1574,
Cuma].

İslâmbol'da ve Mekke ve Medîne'de hayrâtı bîhaddir. Ammâ Edirne'deki câmi'i bu günde yokdur. İnşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur. Ammâ İslâmbol içre eyle bir câ mi'-i kebîri yokdur.

Andan yerine Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Selîm Hân müstakil pâdişâh oldu. (s. 95- 96)

**Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm-i Sâni ibn Süleymân Hân aleyhi rahmetü'l-Bârî
hazretlerinin âsâr-ı amârını ve saltanatı ve müddet-i ömrün beyân eder**

Sene (---) târîhinde mevlûdu (---) olup Ma'nisa hâkimiyken pederi Süleymân Hân Seğitvar'da merhûm olup ılgar ile Seğitvar altına (---) günde asker-i İslâma yetişüp sene (---) târîhinde cülûsuna târîhdir:

Şeh Selîm oldu emîrî'l-mü'minîn.

Sene (---).

Andan İslâmbol'a gelirken Edirne tahtına uğrayup anda bir câmi' binâsına mübâşeret edüp İslâmbol'da müstakil pâdişâh olup etrâf-ı memâlik-i mahrûsalara serdâr-ı mu'azzamlar salup berren ve bahren cezîre-i Kıbrıs'ı kuşadup feth edüp ve niçe kılâ'lar feth etdüğü bâlâda cümle evsâfları ile mastûrdur. Ve müddet-i devletleri serî'üz-zevâl olmağile cemî'i vüzerâ ve vükelâ ve meşâyihân ve şâ'irân cümle pederleri zamânında olanlardır, tekrâr tahrîre ihtiyâc yokdur. Ays [u] nûşa mâ'il Cem-cenâb [u] Cem-meşreb bir halîm, selîm, pâdişâh-ı kerîm idi. Hikmet-i Hudâ pederi Süleymân ve dedesi Selîm ve kendi Selîm idi. Süleymân Hân bu iki Selîm mâbeyninde vâkî' olup {Süleymân-ı zamân olmuşdu}.

Âkîbetü'l-emr bu {Selîm Hân} dahi tarîk-i bâkîye azîmet etmeğe bezl-i himmet edüp tuğ [u] alemin Edirne cânibine gönderüp Edirne'de itmâmı müyesser olan câmi'inin ibtidâ cum'asına revâne oldukda Çorlu nâm mahalle varup kendülere bir veca' ârız olup cemî'i etebbâ mu'âlece edemeyüp sene (---) târîhinde 18 Şa'bân'ının cum'a günü merhûm olup Edirne'de binâ etdüğü câmi'in evvel cum'asın edâ etmeğe giderken meğer âhir cum'ası

Çorlu'da edâ olunup na'ş-ı şerîfin İslâmbol'da Ayasofya-i Kebîr haremindedür türbe-i münevverindedür defn etdiler. Müddet-i devleti 9 sene ve ömreş (---) sene, fevtine târîh:

Hâtif-i kudsî dedi târîhini

Türbe-i Sultân Selîm-i pâk-dîn.

Sene (---).

Ve türbe-i pür-envârının atebe-i ulyâsı üzre tarz-ı Karahisârî ile kâşî-i Çîn üzre bu âyet mastûrdur *الا من اتى الله بقل بسليم* merkumdur kim gûyâ bu âyet anların şânına nâzîl olmuşdur. Ve bir târîhde ibtidâ İslâmbol merhûm pederimiz Selîm-i Sâni ile Edirne'ye bile gitmeğe me'mûr olup cenâzesinde hâzır oldukların nakl ederlerdi. Ve Süleymân Hân'lı Kuzu Alî Ağa ve Gülâbî Ağalar dahi Çorlu nâm mahalde çorlu olup merhûm olduğun nakl ederlerdi. Ve bir nakilleri dahi budur kim zikr olunur. (s. 169-170)

Der-beyân-ı tahkîk-i beddu'â-yı selâtîn: Sene (---) târîhinde Sultân Bâyezîd Hân-ı Velî üzre oğlu Selîm Hân-ı Evvel hurûc edüp Çorlu nâm fezâda Selîm, Bâyezîd Hân ile harb [ü] kîtâl edüp hâh-nâ-hâh galebe-i kul ile pederinden hilâfeti aldıkda Bâyezîd Hân beddu'â edüp

"Selîmler ömrünüz az olsun ve gazânız çok olsun ve hilâfeti benden Çorlu'da aldınız yine Çorlu'da veresiz" dedikleri müsbetdir kim ser-i kârda olan sika âdemlerden nakl olunur. Hikmet-i Hudâ nutk-ı dürer-bârları vücûd bulup iki Selîm dahi Çorlu'da merhûm olup ikisinin dahi hilâfetleri sekiz ile tokuz senesi mâbeyninde merhûm oldu. Vallâhu a'lem dahi gayrı selâtîn-i Selîm'e dahi te'sîr eder derlerdi. *لا يعلم الغيب الا الله* (s. 170)

Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni: Şehzâde Murâd Hân kim vâlid-i mâcidleri yerine hayru'l-halef olup taht-ı Osmânî'de müstakîl pâdişâh olmuşdur. Ammâ pederleri cenbinde medfûn olan şehzâdeler bunlardır kim ziyâret olunur.

Evvelâ **Şehzâde Sultân Mustafâ**, Murâd Hân'dan kiçidir. Ve Şehzâde Osmân Hân ve Şehzâde Süleymân ve Şehzâde Alî Hân. Ve iki şehzâdenin dahi ism-i şerîfleri ma'lûmumuz değildir. Türbedârlardan su'âl etdim, anların dahi ma'lûmu değildir.

Ve bu türbe içre ol kadar şehzâd ü hâniyeler medfûndur kim add olunmaz. Cümle kemer ve zerrîn tâclı ve otağalı şehzâdelerdir.

.....(1 satırlık yer boş).....**[103b]** (s. 170)

SELMÂN → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)

SELMÂN-I KÛFÎ → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)

- SELMÂN-I PÂK** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
- SELMÂN-I PÂRİS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.254, c.1)
- SEMÂ'İL** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.106, c.1)
- SELMÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.297, c.1)
- SEMR-İ AHÎM** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.330, c.1)
- SENÂYÎ ÇELEBÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161 c.1)
- SEYDÎ BİN MAHMÛD** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- SEYDÎ ÇELEBÎ, MEVLÂNÂ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- SEYFÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- SEYFULLÂH** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- SEYYİD AHMED EL-BUHÂRÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- SEYYİD AHMED EL-BUHÂRÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)
- SEYYİD ABDULLÂH ÇELEBÎ, GEYSÛDÂR** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- SEYYİD KÂSİM GUBÂRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- SEYYİD MURTAZÂ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- SEYYİD-İ VİLÂYET** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.164, c.1)

- SEYYİD-İ VİLÂYET** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- SİNÂN, MEVLÂNÂ HEKÎM** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı şerîflerindeki hükemâlardır) (s.96, c.1)
- SİNÂN ÇELEBİ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir) (s.163, c.1)
- SİNÂN EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- SİNÂN PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- SİNÂN PAŞA, CIĞALAZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadriâ'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- SİNÂN PAŞA, KAPUDAN** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder) (s.78 c.1)
- SİNÂN PAŞA, SOFU** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sadriâ'zam olmayan vüzerâyı beyân eder) (s.99, c.1)
- SİNÂN PAŞA, TAVAŞÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- SİNÂNEDDÎN** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- SİNÂNEDDÎN BİN YÛSUF** → EVLİYÂ ÇELEBİ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.191, c.1)
- SİNÂNEDDÎN YÛSUF BİN HÛSÂM** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- SİRÂCEDDÎN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.332, c.1)
- SİVASÎ EFENDİ** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)

- SİYÂVUŞ PAŞA** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder) (s.123, c.1)
- SİYÂVUŞ PAŞA** → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümayûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.134, c.1)
- SİYÂVUŞ PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.199, c.1)
- SOFFA EBÛ DERDÂ'-İ ÂMİRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.261, c.1)
- SOFU MEHEMMED PAŞA**⁸ → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- SOKULLU KOCA MEHEMMED** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)
- SUHEYB-İ RÛMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.259, c.1)

SULTÂN AHMED HÂN

İcmâl-i saltanat-ı Sultân Ahmed Hân

Sene 998 [1589-90] târîhinde şehr-i Ma'nisa'da mütevellid olup esnâ-yı cülûsda ma'sûm [u] pâk çâr-sâle idi. Cülûs-ı hümayûnları sene 1012 Recebül-müreccebinin on sekizinci günü [22 Aralık 1063, Pazartesi] (---) olmuştur.

Târîh-i vilâdeti, "Hâkân-ı Rûm" sene 998 [1589-90]. Nev'-i âhar târîh-i vilâdet, "Hafızahullâh". Târîh-i cülûs:

Edicek taht-ı sa'âdetde karâr

Oldu târîh-i cülûs-ı Bahtî Sene 1012 [1603-04].

Diğer târîh: "Hayru's-selâtin" [59a]

{Târîh-i cülûs-ı Ahmed Hân güfte-i Ferîdûn Beğ et-Tevkî'î:

Bu bir âdil şehinşehdir ki tâ haşr,

Tefâhur edinür ahdiyle eyyâm.

Kuşanup tîğ-ı zer geçdikde tahta

Sipâha genc-i bî-had kıldı in'âm

Atâ-bahş oldu ihsânına târîh

Cülûs-ı sâline şemşîr-i İslâm.

⁸ Sofu Mehemed Paşa: Mehemed Paşa'nın damadı.

Sene 982 [/1574-75].}

Bu hakîr-i pür-taksîr Evliyâ-yı bî-riyâ ibn Dervîş Mehemed Zillî rahm-i mâderden müştak olup rû-yı arza kadem basdığımız bu Sultân Ahmed Hân'ın zamân-ı saltanatında bin yigirmi Muharremü'l-harâm'ın onuncu günü yevm-i âşûrâda vücûda gelüp yigirmi altı târîhinde nâmûs [u] ârı fark edüp Sultân Ahmed Hân'ın Edirne seferin ve Yeni câmi' binasına mübâşeret olunduğun a'lâ biürdüm. Hamd-i Hudâ kim böyle bir azîmü's-şân pâdişâh-ı Cem-cenâb asrında vücûda gelmişiz. (s.98)

Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân dâme izzuhu: Evvelâ Şehzâde Osmân.

Şehzâde Mehemed Hân, Sultân Osmân'ın bürâder-i kihteridir. Osmân Hân Hotin Seferine giderken Mehemed Hân'ı şehîd edp Hotin'den bî-feth gelüp âkıbet *فہوہا سمنہ و تدان* fehvâsınca Osmân Hân'ı dahi kul şehîd etdiler.

Ve Şehzâde Murâd Hân fâtihi-i Bağdâd'dır.

Ve Şehzâde Bâyezîd Hân.

Ve dahi Şehzâde Süleymân Hân tâbe serâhümâ. Şehzâde Bâyezîd'in vâlidesi gayrı idi.

Ve Bâyezîd Hân Murâd Hân'dan sinnen üç ay sağır idi.

Murâd Hân, Şîrvân seferinde iken Beşîr Ağa ile Kapucular kethudâsı Âsitâne'ye gelüp iki şehzâdeyi ma'nûkan şehîd edüp ol gün Sultân Mustafâ ibn Mehemed Hân merhûm bulunduğunda rivâyet var.

Ve Şehzâde İbrâhîm Hân sinnen cümleden sağır idi. Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.

{Sultân Ahmed Hân ulemâya ve sâdâta ulûfe ikrâm etdiklerine târîhdir: Güfte-i Kâfzâde Fâ'izî Çelebi,

Anıla nâm-ı şerîfi ile târîh ola bu

Pâdişâh eyledi evlâd-ı Resûle ikrâm.

Sene 1026 [/1617].}

(s.98-99)

Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır: Vezîr-i a'zam Yavuz Alî Paşa, Mısır vâlisi iken sadrîa'zam oldu.

Vezîr-i a'zam Mehemed Paşa, Bosna'da Şâhin oğlu nâmıyla meşhûrdur.

Vezîr Dervîş Paşa.

Ve Gâzî Koca Murâd Paşa Anadolu'da cümle celâlîyi katl etmiştir.

Vezîr Nasûh Paşa.

Vezîr Dâmâd Mehemed Paşa, iki kerre vezîr-i a'zam olmuştur.

Vezîr Halîl Paşa, bu dahi iki def'a sadrîa'zam olmuştur. (s.99)

Sadrîa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder: Kâ'immakâm Kâsım Paşa. Hâdım Ahmed Paşa el-Hâfız. Ve Sarıkcı Mustafâ Paşa. Ve Sofu Sinân Paşa. el-Vezîr Hızır Paşa. Ve Gürcî Hâdım Mehemed Paşa, bir kaç def'a kâ'immakâm olup asr-ı Mustafâ Hân'da vezîr-i a'zam idi. el-Vezîr Etmekçizâde Ahmed Paşa. Ve Kurd Paşa. Ve Güzelce Mahmûd Paşa. Ve Cıgalazâde Sinân Paşa. Vezîr-i sâni Cıgalazâde Mahmûd Paşa ibn Sinân Paşa. Ve Sofu Mahmûd Paşa. (s.99)

Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder: el-Mevlâ Mustafâ Efendi, cülûs-ı hümâyûnda şeyhülislâm idi. el-Mevlâ Sun'ullâh Efendi. el-Mevlâ Mehemed Efendi ibn Hâce Sa'deddîn, eş-şehîr bi-Çelebi Müftî. el-Mevlâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi. el-Mevlâ Mu'allimü's-sultân Mustafâ Efendi. el-Mevlâ Kâfzâde. el-Mevlâ Yahyâ Efendi. el-Mevlâ Dâmâd Efendi. el-Mevlâ Kemâl Efendi [eş-şehîr] bi-Taşköprüzâde. el-Mevlâ Kethudâ Mustafâ Efendi. el-Mevlâ Bostânzâde Mehemed Efendi. el-Mevlâ Ahîzâde Hüseyin Efendi. el-Mevlâ Ganîzâde Mehemed Efendi. (s.99)

Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir: eş-Şeyh Üsküdarî Mahmûd Efendi *kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-azîz* kutbiyyete kadem {basup} Sultân Ahmed, rikâbında piyâde yürümüşdür.

eş-Şeyh Sivasî Abdülmecîd Efendi. eş-Şeyh Ömer Efendi eş-şehîr bi-Tercümân şeyhi. eş-Şeyh Emîr İştibî.

eş-Şeyh İbrâhîm Efendi, eş-şehîr bi-Cerrâhpaşa, Emîr İştibî hazretlerinin halifesi âşık-meşreb ve küşâde mezheb va'z [u] nasihatde te'sîr sâhibi bir ârif-i billâh idi. Cemî'i erbâb-ı ma'ârif dersine hâzır olurlardı.

Eş-Şeyh Muslihiddînü'n-Nakşibendî, Cerrâhpaşa'da vâ'iz iken hâfız-ı Kur'ân olmağın muktedâ-yı Ahmed Hân oldu. (s.99)

Sultân Ahmed Hân'ın zamânında olan fütûhatları beyân eder: Vezîr-i a'zam Yavuz Alî Paşa serdârlığı ve Belgrad'da vefâtı ve Üstürgon'u küffâr mahsûr etdüğü ve Erdel kiralı Boçkay İşvan'ın zuhûru sene 1013 [/1604-05].

Feth-i kal'a-i Üstürgon-ı ibret-nümûn [59b] ve Erdel kiralı Boçkay ile Serhoş İbrâhîm Paşa ile taht-ı Nemse çâsârı olan kal'a-i Beç tarafların gâret etdikleri ve

yine Boçkay ile Âl-i Osmân askeri kal'a-i Uyvar etrâfların nehb [ü] tâlân etdikleri sene 1014 [/1605-06]

Celâlî Tavîl ile Nasûh Paşa muhârebesi ve Kâ'immakâm Mustafâ Paşa'nın katli ve Sofu Sinân Paşa sadrîa'zam olduğu ve Ahmed Hân'ın cânib-i Bursa'ya azîmeti ve Sofu Sinân Paşa'nın sadâretten azli sene 1013 [/1604-05].

Cığalazâde'nin vefâtı ve Nasûh Paşa'nın Haleb üzre serdâr ta'yîn olunduğu sene 1014 [/1605-06].

Koca Mehemed Paşa'nın Acem'e serdârlığı. Ba'dehu Vezîr Murâd Paşa serdâr olduğu. Ba'dehu Dervîş Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu. Ba'dehu Bostâncıbaşı Ferhâd Paşa'nın serdârlığı. Ba'de'l-fütûh Celâlî Murâd Paşa-yı dilîr vezîr-i a'zam olduğu. Ba'dehu Dervîş Paşa-yı kem-endîşin katl olunduğu cümle sene 1015 [/1606-07] târihinde vâkı' olmuşdur.

Kuyucu Murâd Paşa'nın Haleb diyârında Cânûlâdzâde üzre serdârlığı ve Kalenderoğlu nâm celâlî Bursa'yı gâret ettiği ve Murâd Paşa'nın Haleb kal'asının feth ettiği sene 1016 [/160-08].

Ve Kalenderoğlu'nun inhizâmı ve Murâd Paşa-yı vezîr-i celîl Tavîl-i avîli basdığı ve kemân-ı iktidarın yasduğı sene 1017 [/1608-09]. {Târîh:

Dedi târihini ol dem Mevcî

Bin on altıda kırıldı sekbân}.

Erbâb-ı tuğyândan Yûsuf Paşa Üsküdar'da katl olundu sene 1018 [/1609-10].

Vezîr-i sâhibü't-tedbîr Acem üzre sefere gidüp Tebrîz'i ve yetmiş pâre şehri azîmleri harâb [ü] yebâb etdi sene 1019 [/1610-11].

Ba'dehu Murâd Paşa Diyârbekir kurbünde Çölek nâm mahalde terk-i fanî edüp bâkîde bâkî kaldı sene 1021 [/1612-13].

Nasûh Paşa serdâr olduğu ba'dehu vezîr-i a'zam olup Acem ile sulh ettiği ve Nasûh Paşa'nın dâmâd-ı pâdişâhî olduğu ve Betlen Gabor Erdel'e kıral olup anın sebebiyle asâkir-i İslâm Erdel'i nehb [ü] gâret edüp iki yüz bin esîr ve bilâ-hisâb mâl-ı ganâyim alınup mansûr [u] muzaffer gelindiği. Ba'dehu sa'âdetlü pâdişâh Edirne'ye teveccüh etdikleri. {Târîh-i sefer-i Edirne, güfte-i Ganîzâde:

Cennet-âbâd oldu Sultân Ahmed ile Edrene.

Sene 1021 [/1612-13]

Târîh-i diğeri, güfte-i Mahmûd Efendi,

Edirne tahtına bu yıl ferah geldi ve gam gitdi.

Sene 1021 [1612-13]

Cümle sene 1021 [1612-13] târîhinde vâkı' olmuştur.

Karadeniz'de Kazak-ı âk Sinop kal'asının ihrâk etmeğile Nasûh Paşa müttehem olup katl olundu sene 1023 [1614-15].

Ve Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup Revân'dan bî-feth avdet etdiği sene 1024 [1615-16]. İskender Paşa Kırı(?) taburun münhezim etdüğü fi 1025 [1616-17].

Ve zîr-i a'zam Halîl Paşa serdâr olduğu sene 1026 [1617].

Sultân Ahmed Hân'ın bu saltanat-ı sûrîden âzim-i dâr-ı cinân olduğu fi Zilka'de sene 1026 [1617].

Bir hâlûk sebük-rûh [u] sâhib-i kerem ve sâhibü'l-hayrât bir pâdişâh-ı zîşân idi. Şehr-i İslâmbol zamân-ı adlinde ol kadar emn [ü] emân ve ma'mûr [u] âbâdân oldu kim diller ile ta'bîr olunmaz. Hattâ cümleden hayrât-ı azîminin biri Atmeydânı'nda binâ etdiği câmi'-i cedîddir kim tahrîr olunur. Bâlâda on beşinci fasılda câmi'ler evsâfı tahrîr olunmağile yine sade[de] rücû' edüp, (s. 99-100)

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Ahmed Hân

Belde-i İslâmbol içre selâtîn câmi'lerinin (---) sidir. Ayasofya kurbünde Atmeydânı nâm mahalde bir mürtefi' yerde kibleşi Çatladıkapu tarafında deryâya nâzır bir câ-yı vâsi'de bir câmi'-i cedîddir kim gûyâ bir nâ-münkab bir dürr-i yektâdır.

Merhum Sultân Ahmed bu câmi'in zemininde beş aded sarây-ı vüzerâyı mâlıyla alup cümlesin esâsından münhedim edüp bir sahrâ-misâl câ-yı küşâde olup cemî'i üstâd-ı mi'mârân [u] mühendisîn cem' olup Üsküdarî Mahmûd Efendi'nin ve üstâd{ımız} Evliyâ Efendi'nin du'âları ile esâsı hafrına şürû' eyleyüp ibtida Sultân Ahmed Hân dâmenine türâb doldurup,

“Ya Rabbî Ahmed kulunun hizmetidir kabul-ı dergâh eyle” deyü ırgatlar ile temelden türâb taşımıştır.

Ve Evliyâ Efendi temel imâmı ve Mahûd Efendi temel şeyhi ve Kara Sünbül Alî Efendi temel kadısı ve Kalender Paşa temel nâzırı oldu. Üçüncü senede kubbeye mübâşeret olundu. (s.100)

Eşkâl-i câmi'-i Ahmed Hân: Çâr-pâye-i mermer üzre eflâke [60a] yetmiş arşın kad çekmiş bir serâmed kubbe-i müdevverdir. Bu kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbeler ile ârâste olmuş câmi'-i rûşendir. Ayasofya ve Süleymâniyye gibi

içinde amûd azîmler yokdur, hemân kubbe-i azîm dörd aded amelî zıh zıh musanna‘ pâyeler üzre azîm dörd aded amelî zıh zıh musâna‘ pâyeler üzre mebni kubbe-i nakş-ı bukalemundur.

Ve bu câmi‘in üç tarafı atrâfında incecik sütunlar üzre dâ‘iren-mâdâr cemâ‘at tabakalarıdır. Andan yukarı tâ kubbe dâmenine varınca üç kat kanâdiller çerâğan edecek demir kafes kenârlı tabakalardır ve (---) sûtûn-ı rakîk üzre bir mü‘ezzin mahfili ve (---) sûtûn-ı gûnâ-gûn üzre bir hünkâr mahfili var, gûyâ bu mahfileyn mahâfil-i cennetdir. Bu mahâfillerin ve yan soffa maksurelerin altında cümle (---) aded amûd-ı gûnâ-gûn ile pîrâste olmuş bir câmi‘-i dîl-küşâ[dır.]

Ve bir serâmed mermer-i müşebbekden bir minberi var kim gûyâ bir kürsî-i vâlâdır. Üstâd-ı mermer-bür minbere eyle direfş, tilsimân, tîşe urup nakş etmiş kim gûyâ nakş-ı Mânîdir. Ve minber-i makâm-ı Resûl üzre tâcı bir serâmed müzehheb ü mutallâ tâc-ı kiyâniyândır ve zirvesinde altun alemi alem-i mînâdır.

{Târih-i minber-i câmi‘-i Ahmed Hân:

Kultü temmen temme bi ‘l-hayrân fi târihihi.

Minberü ‘s-Sultân Ahmed Rabbi ekmil birrehu.

Sene 1026 [1617]}

Ve mihrâbın vafında lisân lâldir ve mihrâb üzre (---) (---) tahrîr olunmuşdur. Ve iki cânibinde birer âdem kaddi şem‘dânlar üzre yigirmişer kantar beyâz şem‘-i kâfûriler ve çerâğdân buhûrdânlar ile tezyîn olmuş bir câmi‘dir.

Ve mihrâbın sol tarafındaki pencere mâbeyninde çâr-küşe rengâmîz bir sahra-i şerîf var kim Cenâb-ı Bârî yed-i kudretiyle halk edüp kudretin ızhâr etmiş bir vâcibü’s-seyr sahratullâhdır.

Ve cümle (---) peçereler eyle müzeyyendir kim cümle kanatları sedefkârî murakka‘ kapaklardır ve cümle kat-ender-kat reng-â-reng billûr ve necef ve moran (---) câmlardır. Ve gerüdeki iki aded pâyelerde Süleymâniyye’deki gibi çeşmeler vardır, cemâ‘at tecdîd-i vuzû edüp nûş ederler.

Ve bu câmi‘in beş kapusu vardır. Sağ taraftaki köşede hatîb kapusu, sol tarafda hünkâr mahfili altında imâm kapusu ve iki yan kapuları dahi cümle sedefkârî bâb-ı kebîrlerdir. Ve bu dörd aded kapulardan câmi‘e (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur. Ammâ beşinci bâb-ı kebîr kıble kapusudur kim cümleden serâmed ve musanna‘ ibret-nümûn bâb-ı bukalemundur.

Ve bu câmi' içre olan maslûbât âvîze-i gûnâ-gûnlar bir câmi'de yokdur. Ehl-i bâsiret cevherfür[û]ş olanların hisâbları üzre bu câmi'in âvizeleri yüz Mısır hazînesi değer deyü bahâ takdîr etmişlerdir. Zirâ merhûm Ahmed Hân bir pâdişâh-ı azîmü's-şân bir çelebi sâhib-i tab' [u] ehl-i iz'ân olmağile cedd-i izamlarından berü ne kadar zikıymet ibret-nümâ cevâhir makulesi hedâyâlar var ise câmi'e âvîzeler eyledi ve cemî'i divelden niçe hedâyâlar gelüp ve cemî'i diyârın erbâb-ı ma'rifeti ihsân ümniyyesiyle birer ibret-nümâ eşyâlar ihtirâ' edüp getirdiklerinde câmi'[i] tezyîn etmişler.

Hattâ cümleden biri hünkâr mahfilî üzre Habeş veziri Ca'fer Paşa altı aded zümürüd kandîller hedâyâ gönderüp bir mühr-i Süleymân üzr[e] altısın dahi mücevher altun zencîrler ile âvîze etmişlerdir kim her bir kandîl altışar vukıyye gelir birer kâse-i müdevver kadar vardır ve herbirinde mücevher altun ayaklar ile kâr-zer-kâr ile mînâ olmuş kanâdîl-i sebiz-gündur. Ehl-i hurdedân, her biri birer Rûm harâcı değer deyü tahmin etmişler. Ve buna mânend niçe zî-kıymet âvîze-i bî-mânendler ile ârâste ve pîrâste olmuş huld-ı berîn maksurelerinden nişân verir bir tarh [u] tarz-ı acîb ü girân-bahâ bir câmi'-i garîbdır kim vassâflar âcizdir.

Ve bu câmi'in mihrâb tarafında olan müzehheb ve sadevkârî rahleler üzre olan niçe yüz Kelâm-ı izzetler diyâr-ı İslâm'da bir pâdişâh mâlik olmayup bir câmi'de yokdur kim her biri birer diyârın pâdişâhlarından [ve] vüzeralarından hedâyâ gelüp bu câmi'e konmuşdur. Ve tuğra-yı garrâ ile memhûrlu tokuz bin aded teslîm-i mütevellî olmuş mücelled kitâblar var kim her biri birer mülûkda ve şeyhülislâmlarda yokdur.

Ve bu câmi'in mihrâbı önünde ravza-i cinândan nişân verir bir bâğ-ı İremezâtı var kim içinde hezâr hezârânın destânın dostânlar istimâ' etdikde [60b] mürde diller hayât bulup rûha gıdâ hâsıl olur. Cemî'i eşcâr-ı müsmirât ve cümle ezhârât, nebâtât giyâhât anda menbût olduğundan câmi' içre cemâ'attar olur. Başka bâğbânı ve huddâmları vardır.

Ve bu câmi' tûlen ve arzen (---) ayaktır. Hemân Şehzâde câmi'i cirminde ve ol tarz üzre tarh olup vaz'-ı esâs olunmuşdur. Ammâ bundan olan kâr-ı şîrînkârlık bir diyârın cevâmî'lerinde yokdur. Ve bu câmi'in kible kapusu üzre târîhi (---):

{Târîh:

Göricék bu câmi'i dedim anın târîhini

Eyledin bu dehr içinde Hak bu kim âlî-nişân

Kankı bâb üzre idiği ma'lûmum değildir.}

Ve harem-i muhteremi dahi şekl-i murabba' bir beyâz mermer-i hâm ile mefruş bir sahrâdır. Cânib-i erba'asındaki yan soffaları üzre cümle (---) aded amûd-1 gûnâ-gûnlar üzre reng-â-reng hücerâtlar ile müzeyyen (---) aded tâk-1 havernaklardır, dahi fevkinde (---) aded tâk-1 havernaklardır, dahi fevkinde (---) aded kubbe-i nîlgûnlardır. Ve harem etrâfında cümle tuç kafesli (---) aded revzenlerdir, dahi fevkinde cümle (---) aded câmlardır.

Ve bu harem tâ vasatında bir kasr-1 âlî-misâl bir havz-1 şâzrevânı var. Fevvalerinden ayn-1 zülâlleri pertâb edüp cemâ'at nûş edüp def'-i harâret ederler. Ammâ bu havzdan âbdest alınmaz, zîrâ cânib-i erba'ası (---) şebeke kafesdir. Üstü bir kubbe-i serâmeddir.

Ve bu harem tûlen ve arzen (---) ayaktır ve üç aded bâb-1 kebiri vardır. Sol kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve sağ yan kapu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve harem kible kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Ammâ bu harem kible kapusu Hudâ-yı Mûte'âl hakkıyün bir diyârda misli yok altun-misâl bir pirinc kapudur. Kaddi on iki zirâ'dır. Üstâd-1 zerger kâr-1 iksirin ayân u beyân için bir bâb-1 sa'âdet etmiş kim gûyâ Bâb-1 Mu'allâdır kim im'ân-1 nazar ile dikkat edenler vâlih [ü] hayrân olur.

Eşkâli böyle binâ olunmuş kim pirinç ma'âdin tahtalar üzre hürde nakş-1 bukalemun kalemkârî zerger nakışları içre cümle türünce ve kitabe ve mutahıllar içre sîm-i hâlis ile güller ortasında savatkârî mînâlar ile ve ba'zı zî-kıymet taşlar ile tezyîn olmuş ve gümüş kalka ve gümüş kufüller ve gümüş bendîşeler ile müzeyyen bir bâb-1 lâ-nazîrdır.

Ba'zı kimesneler bu kapu Üstürgon'da Kızılelma Kilisesi'nden gelmiştir derler ammâ galatdır. Ol kapu hâtırıyün Nemse küffârî Üstürgon'u küffâr sene 1013 [1604-05] târîhinde alup mezkûr kapusu yerinden kal' edüp hâlâ Beç kal'ası içre İstifani deyrine Bâb-1 Meryem etmiştir. Ammâ bu Ahmed Hân câmi'inin mezkûr harem kapusu merhum u mağfurun-leh pederimiz Devîş Mehemed Zillî serzergerân iken bu bâb-1 sa'âdeti inşâ edüp bâlâda iki kitâbeler içre tâhrîr olunan hatlarda ketebesiyile mestûrdur.

Ve bu harem üç kapusundan dahi taşra harem-i kebîre (---) kademe mermer nerdübân ile nüzûl olunur. Ve bu harem pencerelelerinden taşra üç tarafda yan

dehlizleri vardır. iki tarafında nahif amûdcuklar üzre sûtûhlar vardır. Cemâ'at-i kesîre oldukda bu yan dehlizlerinde dahi ibâdet olunup şeb [u] rûz Hindî ve Özbekî fukarâları ile memlû maksurelerdir. Bu soffaların tahtında haremın iki cânib[i] (---) aded çeşmesârlardır kim cümle cemâ'at andan âbdest alırlar.

Ve bu câmi'in **evsâf-ı minârâtı** altı aded ayyuka ser çekmiş minâre-i serâmedlerdir. Bu câmi'-i Ahmed Hân selâtînlerin on altıncısı olmağın ve on altıncı pâdişâh binâ etdiğiyçün ana alâmeten altı minâresi on altı tabakadır. Mihrâb dîvârının yemîn [ü] yesâr köşesinde iki minâre ve harem kapusunun şimâl-cenûbundaki minâreteyn dahi üçer tabakalı minârelerdir kim dördü on iki tabaka eder ve taçları ve yigirmişer zirâ' tavîl alemleri cümle zeheb-i hâlis ile mutallâ minâre-i bâlâlardır kim külâhlarının ve alemlerinin şu'lesinden merdüm-i dîdeler hîrelenir. Ve haremın gerüdeki **[61a]** köşelerindeki iki minâreler dahi alçak ve ikişer tabaka ve taçları rusâs-ı hâs ile mebni minâreteyndir. Bu hisâb üzre altı minâre on altı şerifedir. Her leyle-i mübârekelerde on iki bin kanâdîller ile bu minâreler çerâğan oldukda güyâ her biri birer nurdan servi gibi Pertev-i fer verir.

Bu câmi'in cümle kubâbları serâpâ rusâs-ı hâs ile mesturdur ve cümle huddâmı yedi yüz elli huddâmdır. Zîrâ evkâf-ı kavîdir. Galata şehrinin cümle hâs harâcı ve niçe evkâflar dahi Sultân Ahmed Hân'ındır.

Ve bu câmi'in taşra heremi dahi rimâl-i beyâz ile döşenmiş bir vâdî-i haremdir kim gûnâ-gûn şecere-i müsmirâtlar ile müzeyyendir. Cânib-i erba'asında sekiz kapusu vardır. Şimâl tarafında medrese kapusu ve ol tarafda türbe-i pür-envâr-ı Sultân Ahmed Hân'dır. Ve Atmeydânı tarafına üç kapudur ve ol tarafı Meydân-ı Hussâna nâzır cümle (---) aded pencerelerdir. Cümle kapular serâpâ kal'a kapusu-misâl hadîd kapulardır. Ve dahi taşrası Atmeydânı'dır kim bir başından (---) adım at müşvarıdır. Bu meydânın cenûb tarafı imâret-i it'âm ve dârü'z-ziyâfe ve bîmârhâne ve sebîlhânelerdir. Ammâ Sultân Ahmed Hân bu câmi'in taşra heremi ve türbe ve medresesin tamâm etmeden merhum olup yerine Mustafâ Hân cülûs etdi

Târîh:

Kaldı Ahmed'in {yerinde Sultân Mustafâ.

Sene 1026 [/1617]}

(s.101- 102)

**Ziyâretgâh-ı merhûm u mağfûrun-leh Sultân Ahmed Hân ibn
Mehemmed Hân'ın mehbit-ı nûr-ı pür-envârı ve terk-i saltanatı ve fevti
târîhin bildirir**

Mevlûdları Ma'nisa'da, cülûsları İslâmbol'da sene (---) Receb'inin on sekizinci günü idi. Eyyâm-ı devleti, celâlî ve cemâlî ceng [ü] cidâli ve Üstürgon kal'asının harb [ü] kıtâli ile güzer edüp bir ân râhat olmadılar. Niçe feth [u] fütûhlar edüp niçe bin hayrât [u] hasenâtlar etdüğü bâlâda tahrîr olunup cümle vüzerâsı ve ulemâsıyla ale't-tafsîl terkîm olunmuşdur.

Âhir bunlar dahi kabza-i ecelden girîbân-ı ömrün halâs edemeyüp sene (---) târîhinde ecel nâhunu girîbânın çâk çâk âhir yerin hâk edüp kendüleri binâ etdüğü câmi'i kurbünde Atmeydânı'na nâzır türbe-i huld-ı berînde defn etdiler.

Müddet-i saltanat (---) sene ve müddet-i ömr (---) sene olup kabr-i şerîfinin atebe-i âlisi üzre mevtinin târîhi böyle tahrîr olunmuşdur. Türbe-i ulyâsının itmâmına târîhidir:

Türbe-i Sultân Ahmed evc-i illiyyîn ola.

Sene (---).

Bu türbe-i münevver, cümle merâkıdlardan müzeyyen ve mücevher zî-kıymet tâc u mücevher sorguc ve kemer ve zî-kıymet kanâdiller ile müzeyyendir. (s.171)

Ziyâretgâh-ı Şehzâdegân-ı Sultân Ahmed Hân Tâbe serâhümâ Rahmetullâhi aleyhim ecma'în: Evvelâ bu türbede sene (---) târîhinde şehîd ü sa'îd Sultân Osmân Hân-ı mazlûm ibn Ahmed Hân peder-i büzürgvârlarının (---) tarafında medfûndur.

Sebeb-i şehâdeti cümle bâlâda tahrîr olunmuşdur kim Ahmed Hân'ın esenn evlâdıdır. Pederleri vefâtında bunlar sağîr ve ammileri Mustafâ Hân kebîr olmağile Mustafâ Hân halîfe olup (---) andan kul fetretiyle meczûbdur deyü hal' edüp Osmân Hân'ı pâdişâh edüp Hotin seferine gidüp bî-feth avdet edüp dâr-ı devlete gelüp kula dilgîrliğinden Şâm ve Mısır'a gitmek sadedinde iken edebde hayâsın sıkup Yedikulle'de şehîd edüp sene (---) târîhinde bu türbede defn etdiler.

Ve Şehzâde Bâyezîd Hân (---) Şehzâde Süleymân Hân ibn Ahmed Hân *tâbe serâhümâ*. Bâyezîd Hân, Sultân Murâd'dan yedi ay küçük idi. Âhir-i kâr Sultân Murâd hünkârlık ve hûnhârlık edüp bu iki şehzâdeyi Revân'dan Beşîr Ağa'yı ve

kapucular kethudâsını gönderüp bu iki şehzâde-i mazlûmu ma'nûkan şehîd edüp pederleri cenbinde bu türbe içre medfûnlardır.

Ve Şehzâde Sultân Mehemed ibn Ahmed (Ahmed) Hân, bunlar Sultân Osmân'ın li-eb ve ümm bürâder-i kihteridir. Hotin'e giderken Osmân Hân bu fakîri şehîd edüp [104b] gitdi. Âkıbet hûn-ı nâ-hakkı Kemâ tûdînü tûdân mazmûnı üzre anı dahi şehîd edüp bu Şehzâde Mehemed Hân ile bir yerde defn etdiler.

Ba'dehu sene (---) târihinde fâtihi-i Bağdâd Sultân Murâd Hân-ı Râbi' vefât edüp bu türbe-i pür-envârda Revân seferinde iken şehîd etdüğü iki karındaşları yanına defn etdiler. Ammâ cümlesinin mâbeyninde bir mehâbet ü salâbet ile ejder-i heft-ser-misâl türâb-alûd olup yadır.

Târîh-i cülûsu sene (---) ve müddet-i devleti (---) sene ve müddet-i ömr-i azîzi (---) sene oldu. Ve cümle şehzâdegân-ı Murâd Hân (---) neferdir. Cümlesi kendülerden evvel vefât edüp bu turbe içre âsûdelerdir. İllâ Kaya Sultân, Melek Ahmed Paşa'nın akd-i nikâhında olup mu'ammere kalmışdır. Sultân Murâd Hân'ın kendülere mahsûs türbeleri olmaduğundan pederleri cenbinde medfûn olduğı ecilden bu mahalle tahrîr olundu. Ammâ cemî'i evsâfı ve vüzerâsı ve a'yân-ı ulemâsı bi'l-cümle bâlâda mastûrdur.

Zamân-ı Murâd Hân'da olan fusahâ-yı bülegâ şu'arâları bildirir

.....(16 satırlık yer boş) ..... (s.171- 172)

**Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların
ziyâretlerin beyân eder**

el-Mevlâ Nâmî: Sâdât-ı kirâmdandır ve ferzend-i İstanbul'dur. Târîh:

Güm oldukda dehr içre nâm u nişânı

Bir eksikli dedi vefât etdi Nâmî.

Sene (---).

Edirnekapusu hâricinde hâk-âlûddur. (s.178)

el-Mevlâ el-fâzıl ve el-üstâdü'l-kâmil Abdülhalîm Efendi, ya'nî Ahîzâde Çelebi: Bunlar Ebussu'ûd-ı Sâni'dir, diller ile medh olunmaz. Târîh-i güfte-i Hâşimî:

Cinân ola Ahîzâde Efendi'nin câyı.

Sene 1013 [1604-05].

Târîh-i diğeri,

İrtahale'l-ulûm ba'de'l-halîm.

Sene 1013 [/1604-05].

Pâkîze eş'ârı vardır. Halîmî tahallüs eder. (s.178)

el-Mevlâ Akçalı Bekir Efendi: Nâzlı, Nâzlı'dandır ammâ nâzilden değildir.

Seng-i mezârı üzre mevtine târîhdir:

Şüden Bû Bekr Efendi vâsıl-ı Rab.

Sene 1013 [/1604-05]

Edirnekapusu hâricinde Gûr kazanlar ve Türbedârlar tekyesi yanında bir soffa üzre medfûndur.

Bu mahalde olan türbedârânlarda Ebü'l-feth Gâzî'den berü ne kadar bin a'yân-ı kibâr defn olundu ise sene-be-sene ve rûz-merre sicillâtlara kayd etmemedir. Cümle müte'ayyin ehl-i kubûrlar ism [ü] resimleri ile mastûrdur. Zîrâ ba'zı zamânda makâbir hudûdları da'vâsı olup fermân ile sicillâtlarına mürâca'at olunur. Acâyib tevârîh-i mevtâdır, gûyâ bu hakîrin Seyâhatnâme'sidir. Ammâ ol sicillâta nazar olursa kıyâmetden bir nişândır. Cümle mevtâyı bu gûne tahrîr etmek bir diyârda ve bir pâdişâh memleketine mahsûs değildir kim garîb temâşâdır. (s.178)

el-Mevlâ Abdülvehhâb Efendi: Kuçuk Tâceddîn Efendi'nin ferhunde ahteridir. Dâhil-i sûrda Sarıgürz mescidi hazîresinde âsûde gavvâs-ı bahr-i ma'ânî idi. (s.178)

el-Mevlâ Rıdvân Efendi eş-şehîr Salıncak Rıdvân: Zâl Paşa huddâmlarından olup *Ravza-i Rıdvân* ile meşhûrdur. Edirnekapusu'nda medfûndur. Nâz u na'îm ile perverde olup nâzıklığıyle refât etdüğüyçün beyne'l-ulemâ Salıncak Rıdvân derlerdi. Ammâ cemî'î muhâverelerde hâzır-cevâb idi. (s.178-179)

el-Mevlâ Müftî Mustafâ Efendi ibn Alî: Sarıgürzzâde kayını demeğile meşhûr idi. Târîh-i vilâdeti:

Hayru'l-benîn.

Sene (---).

Târîh-i mevti:

Çeküp Câmî mey-i mevti demiş âh eyleyüp târîh

Benim fülk-i vücûdum rûzgârı geldi yaprakdan.

Sene (---).

Ve Tırhala kurbünde kasaba-i Fenâr'da tilmizi olan {Şeyh} Habîb Efendi Müftî Mustafâ Efendi fevtini istimâ' edüp bu gûne târîh demişdir:

Küntü ed'û lehu bi-enne lehu

İndenâ rabbe Cenneti'l-me'vâ

Hâtifün kâle fihi târihen

Edhalallâhu rûhahu fihâ.

Sene (---)

Sultân Mehemed câmi'inin haremine muttasıl hânelerinin mukâbilinde medfûnlardır. (s.179)

el-Mevlâ Şeyh Mehemed Çelebi ibn Sun'ullâh Efendi: Kurretü'l-uyûn-ı ulemâdır. Atbâzârı kurbünde Hüsâm Beğzâde mescidi hazîresinde medfûndur. Mahdûm-ı mezkûr, salâh-ı hâl ile meşhur halîm ü selîm bir zât-ı kerîm çelebi idi. (s.179)

el-Mevlâ Mustafâ Efendi: Sultân Ahmed Hân'ın hocası idi. Sultân Selîm trbesi hazîresinde müte'ârif-i mezâr, fâ'izü'l-envâr ve gavta-zen-i deryâ-yı rahmet-i Perverdîgâr olmuşdu. Hulvü'l-lisân, hâlisü'l-cinân, sâfi mevâd, pâk-i'tikâd kimesne idi. Bu hakîr her sabâh derse giderken elbette rûhıçün birer Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp ubûr ederdim. (s.179)

el-Mevlâ Cünûnî İsmâ'îl Efendi: Fâzıl u kâmil ü âlim ve şâ'ir ü mâ'ir kimesne idi. Cemî'i keyfile âlûde olduğundan kendüye cünûn galebe edüp üç sene dârü's-şifâ zencîri mansıbında makyûd olup şarâb-ı asâ ile aklı başına gelir şekilli oldukda bu şi'iri demişlerdir:

Başka bir gûne cefâ eylerise her mûsâ

Geçemem çember-i geysû-yı mutarrâsından

pesendide ebyâtdır. Zî-akl olan idrâk edüp demeğe kâdir değildir. Ba'dehu ifâkat bulup cemî'i menâhî ve me'âsîden tâ'ib ü tâhir olup maraz-ı tâ'ûndan merhûm olup Kesegendede civârında âsûdedir. (s.179)

el-Mevlâ İbrâhîm Hüsâmezâde: Germiyanî Hüsâmezâde'dir kim bu hakîrin akrabâlarındandır. Çârşenbebâzârı'nda Mehemed Ağa câmi'i kurbünde Şerîfe Hâtûn mescidi sâhasında medfûndur. Mevlânâ-yı merkûm, efrâd-ı ulemâdan ma'dûd zât-ı şerîfi kâmil vücûd idi. Şerîfi mahlası ile şi'iri ve kâbil-i kabûl pâkîze eş'ârı var idi. (s.179)

el-Mevlâ Abdullâh Abdülkerîmezâde: Nişancı Mehemed Paşa haremindedir. (s.179)

el-Mevlâ Mehemed Mu'arrefzâde: Koğacı mescidi hareminde medfûndur. (s.179)

el-Mevlâ Küçük Mustafâ Efendi: Kurşumlu Türbe'de medfûndur. (s.179)

el-Mevlâ Mehemed Fehmî Çelebi: Kınalızâde Fehmî Çelebi'dir kim vilâdetine târîh: Mehemed fahr, sene 972 [/1564-65] vâkı' olmuştur. İntikâl etdükte hâs [u] âm namâzın Sultân Mehemed câmi'inde yevm-i arifede kılup na's-ı Mehemed Fahrî kayınatası Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde defn olundu. Fevtine târîhdir:

Bin sûz-i derdile dedi târîh Hâletî

Gitdi adem diyârına Fehmî gibi vücûd.

Sene 1004 [/1595-96].

(s.179)

el-Mevlâ Abdülkâdir eş-şehîr Kadrî Çelebi: Su'ûdî Efendi'nin mes'ûdü'l-vürûdudur. Karaman kurbünde kayınatası Beğzâde Efendi civârındaki Mi'mâr Sinân mescidi sâhasında medfûndur. Mevtine târîh-i Tabîbî:

Etdi Kadrî Çelebi azm-i bekâ.

Târîh-i diğêr,

Gitdi hayfâ bilinmedi Kadri.

Sene (---).

Arabî ve Fârisî eş'âr, ızhâr-ı iktidâr eylemiş bir fârisü'l-hayâl idi.

{Ve Şehzâde câmi'i kurbünde Rüstem Paşa türbesi ve Eski Husrev Paşa türbesi ve Topkapu'nun iç yüzünde Ahmed Paşa türbesi bu üç aded türbe-i pür-envârlar Mi'mâr Sinân'ın kârıdır. Ve dahi Yenibâğçe kurbünde Şâh Hûbân türbesi ve Edirnekapusu hâricinde Ahmed Paşa türbesi dahi Usta Sinân kârıdır}. (s.179)

el-Mevlâ el-a'zam Mehemed bin Mustafâ ya'nî Bostânzâde Efendi: Şehzâde câmi'i hareminde şâhrâha nâzır manzarası dâhilinde pederleri Mustafâ Efendi cenbinde medfûndur. Sinn-i şerîfleri altmışa yetmiş idi ve çâr-yârî idi. Zülâl-i amîmü'l-feyz-i Perverî ve deryâ-yı ma'ânî idi. (s.179)

el-Mevlâ Mehemed Remzîzâde: Meşâyih-i izâmdan Mü'eyyedzâde Hacı Efendi duhter-i pâkîze-ahterinden vücûda gelmiştir. Kâmûs-ı Ahterî hıfz edüp ilm-i lügatda bahr-i amîk idi. Koğacı mescidi hareminde medfûndur. Fusahâ-yı büleğâ şâ'ir idi. (s.179)

el-Mevlâ Yahyâ bin Pîr Alî bin Nasûh eş-şehîr Nev'î Efendi: Medrese-i

Dâhil'e dâhil oldukda Seyfî Çelebi bu târîhi demişdir. Târîh:

Dedi ahbâb cem' olup târîh

Geldi Nev'î Efendi Dâhil'e ha.

Sene 991 [1583-84].

Bu dahi ehline târîhdir:

Er gibi çok sevdiğim Nev'î Efendi er gibi.

Sene 993 [1585].

Târîh-i diğêr:

Nev'î Efendi aldın ehliyyetinle sahnı.

Sene (---).

Sultân Murâd-ı Sâlis'in Şehzâde Mustafâ Hân'ına hoca oldukda târîhdir:

Aşkıyâ târîhini edüp hitâb

Hâce-i şehzâde oldu dediler.

Sene (---).

Cemî'î ulûmda tekmîl-i fûnûn edüp yetmişden mütecâviz mücelled kitâbı vardır. {Târîh-i Şerh-ı Fusûs min te'lîf-i Nev'î Efendi:

Tamâm oldukda ol şerhin Fedâyî-i senâ-güster

Dedi târîhini: Şerh-i Füsûs-ı Nev'î-i kâmil.

Sene (---).}

Âhir dâr-ı âhirete intikâl edüp Şeyh Vefâ hazretleri câmi'î hazîresinde kutb-ı cihân eş-Şeyh Şa'bân Efendi cenbinde medfûndur. Târîh-i güfte-i Keşfî Manastırî:

Yerün cennât ola Nev'î Efendi.

Diğêr târîh-i Vahdetî Bağdâdî:

Adem gülzârını cây etdi Nev'î.

Sene 1007 [1598-99].

Târîh-i ıslâh-ı fakîr:

Cinân gülzârını cây etdi Nev'î. (s.179-180)

el-Mevlâ sultânı'ş-şu'arâ ve'l-büleğâ **Bâkî Efendi:** Süleymân Hân şu'arâlarından. Mu'ammer olup Mehemed-i Sâlis'e erdiler. Hâk-i İstanbul'dan Kargazâdeliğile meşhûrdur, ba'zı [109b] zurafâ Gurâbzâde Bâkî dermiş. Mu'teber dîvânı ve kasâyidi ve muhammesâtı ve müseddesâtı lâ-nazîrdir. Edirnekapusu

hâricinde Emîr Buhârî tekyesi kurbünde bir soffa üzre medfûndur. Seng-i mezârında celî hat ile tahrîr olunan târîhi budur, güfte-i Hâdî-i Bağdâdî:

Sultân-ı mülk-i ma'nî

Bâkî Efendi ya'nî

Edüp vedâ'-ı fânî

Dünyâya bin sekizde.

Mevtine lafz u ma'nen

Târîh dedi Hâdî

Bakî Efendi gitdi

Ukbâya bin sekizde.

Sene 1008 [1599-1600].

Diğer târîh-i zîbâ:

Bir seher esdi meğer båd-ı fenâ

Mevtden Bâkî'ye erdi râyiha

Câhî-i dâ'î dedi târîhini

Oku rûh-ı Bâkî için Fâtîha.

Sene 1008 [1599-1600].

(s.180)

Ve Bâkî Efendi civârında **Hattât Abdullâh Kırımî** hazretlerinin seng-i mezârında olan kendü hatları ile sihr-i mübîn mertebesi tahrîr olunan târîhdir kim kerâmetdir. Hayâtında târîhlerin iki tokuz rakamı yazarlar. Ahîbbâdan ba'zısı eydir "Yâ Sultânım bu iki tokuz târîh değildir" derler, buyurlar kim "Bir tokuz yeri dahi alıkodum, fevtimizden sonra bir tokuz dahi yazup sene 999 [1590-91] ola" derler. Şâhrâh üzre bir soffada medfûn olup ziyâretgâh-ı temâşâgâh-ı hattâtân bir hatt-ı garîbdir. (s.180)

eş-Şeyh Hazret-i Sünbül Efendi: Kocamustafâpaşa hareminde medfûndur.

Târîh:

Cennete azm eyledi pîr-i azîz.

Sene 936 [1529-30].

{Diğer târîh-i Sünbül Efendi:

Eyledi bostân-ı zühdün sünbül ü me'vâya azm.

Sene 936 [1529-30]}.

(s.180)

eş-Şeyh Hazret-i Ya'kûb Efendi: Bunlar dahi ol harem-i muhteremde âsûdedir. Mahdûmları Sinân Çelebi lisânından târîhdir:

Gitdi kutb-ı rûzgâr.

Sene 979 [1571-72].

(s.180)

eş-Şeyh Ebûsa'îd ibn Şeyh Sun'ullâh: Tebrîz kurbünde kend-i Kürkerân'dandır. Süleymân Hân ile Tebrîz'den bile gelüp merhûm oldukda Şeyh Vefâ civârında türbe-i pür-envârının atebesi üzre mastûr olan kıt'adır:

Çün Şeyh Ebûsa'îd merhûm

Zîn (...) fenâ bi-âb-ı rû şüde

Ez beski vefâ nümâd bâ-halk

Meydân-ı Vefâ ez ân-ı û şüde (s.180)

eş-Şeyh Ramazân Efendi: Muhakkık Alî Paşa haremindedir medfûndur.

(s.180)

eş-Şeyh Sarhoş Balı Efendi: Tirevîdir, Kurşumlu Türbe'de medfûn olup türbesinin derîçesi üzre bu mısra' mastûrdur, târîh-i {Sâ'î}:

Fenâ câmı ile Balı Efendi mest idi geçdi.

Sene 1040 [1630-31].

(s.180)

el-Mevlâ Kınalızâde Alî Efendi: Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde medfûndur. Târîh:

Kadı-ı asker-i İslâm-ı güzîn

Ol Alî nâm reîsü'l-fuzalâ

Nakl edicek dediler târîhin

İrtihâl eyledi kutbü'l-ulemâ.

Sene 979 [1571-72].

(s.180)

eş-Şeyh Muslihiddîn eş-şehîr bi-Nüreddînzâde: Filibe kurbünde Nesi (?) nâhiyesinde Anbârlı nâm karyeden zâhir olup Süleymân Hân'ın na'sını Seğitvar'dan bile götürüp kendüler dahi Kocamustafâpaşa haremindedir medfûn olup fevtine târîh:

Vâ-şeyh

Sene 981 [1573-74].

(s.181)

el-Mevlâ Mü'ezzinzîde Mahmûd Efendi: Edirnekapusu'ndan taşra bir sed üzre medfündür. (s.181)

el-Mevlâ el-A'zam Sinâneddîn Yûsuf bin Hüsâm bin el-Abbâs: Sonisa kasabasındandır, derlivâ-i Amasiyye. Muhaşşî lakabıyla mülakkabdır. Sarıgürz mescidi hazîresi mütevârî hâk-i amber-âsâda medfündür. Ulemâ-yı Rûm'un Kemâl Paşazâdesi ve Ebussu'ud'dan sonra bu Muhaşşî Sinân Efendi fuzalâ-yı dehrdendir. (s.181)

el-Mevlâ Mehemed Çelebi ibn Sinâneddîn: Bunlar dahi pederleri cenbinde medfûnlard[ır]. (s.181)

el-Mevlâ Kâmî Efendi: Edirnevîdir. Sahn-ı Semâniye olduğuna târîhdir:

Mübâre bâd Kâmî sahn-ı izzet.

Sene 966 [1558-59].

Âhir-i kâr âhirete intikâl edüp Edirnekapusu hâricinde bir soffa üzre medfûn olup seng-i mezârında merkum olan târîhdir:

Dilâ yüz kodu hâke Kâmî nâgâh.

Sene (---).

(s.181)

el-Mevlâ el-fâzıl Şemseddîn Ahmed eş-şehîr bi- Kadızâde: Pederlerinin türbesi bâbına El-hayru fihi deyü târîh yazar. Zürefânın biri dahi tas[h]îh edüp Lâ hayre fihi yazar. Ve bu Şemseddîn Kadızâde, şeyhülislâm iken merhûm olup Küçük Karaman reh-güzârlarında türbe-i pür-envârlarında medfûnlardır. (s.181)

el-Mevlâ Mehemed Nûrullâh eş-şehîr Ahîzâde Efendi: Yemiş iskelesinde câmi'leri hazîresinde medfündür. Seng-i mezârında târihi:

Ahîzâde ukbâya azm eyledi.

Sene 989 [1581-82].

Bu hakîr Evliyâ'nın ibtidâ seyâhate me'zûn olduğumuz bunların câmi'-i şerîfnde niyyet-i i'tikâf ile hâb-âlûd iken Hazret-i Risâlet'i ve Çar-yâr-ı bâ-safâyı gördüğümüz bunların helâl mâlıyla binâ etdüğü câmi'-i **[110a]** pür-envârdır. (s.181)

el-Mevlâ (---) Ahaveynzâdeler eş-şehîr Hoca Çelebi: Fevtine târîh:

Bu iki sadra geldi nakkâd iki bürâder.

Sene 1015 [1606-07].

(s.181)

el-Mevlâ el-fâzıl Fuzayl ibn el-Mevlâ Alî el- Cemâli: Lafz-ı fâzıl vilâdetlerine târihtir. Murâd Hân-ı Sâlis'de fetvâyı teklif etdiklerinde kabûl etmeyüp sene (---) târihinde intikâl edüp Zeyrekbaşı seddi üzre pederlerinin (pederlerinin) kubbesi içre hâk-i pâ-yı pederinde defn ederken pederlerinin pâ-yı sa'âdeti kefinden taşra nümâyân olup mâbeynden elli tokuz sene mürûr etmişken pâ-yı şerîfi ter ü tâze müşâhede olunmuşdur.

Ve bu türbe-i pür-envârda bir mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân vardır. Her sabâh birer hatm-i şerîf tilâvet olunur. (s.181)

el-Mevlâ Hüseyin ibn Muhaşşî Sinân Efendi'nin mahdûm-ı mihteridir. Sarıgürz'de pederlerinin mescidi sâhasında âsûdedir ve salâh-ı hâl ile müsellemdir. (s.181)

el-Mevlâ es-Seyyid Mehemed el-Fâzıl ibn Mehemed en-Nakîb eş-şehîr bi-Ma'lûlzâde, târih-i güfte-i Peyâmî:

Rahmete vâsıl oldu Nakîb.

Sene 993 [1585].

Zencîrlükuyu kurbünde vâlidelerinin dârü'l-kurrâlarının hazîresinde medfûndur. Monlâ-yı azîz, Azîz ismine mazhar olmağile beyne'l-ulemâ ve's-şürefâ şerîfün-nefes idi. (s.181)

el-Mevlâ Hüseyin eş-şehîr Sadrî Çelebi: Şehr-i İştibdendir. Mevtine târih: *Gitdi Sadrî cihân-ı fânîden.* 993 [1585].

Ne mahalde medfün idiği ma'lûmum değildir. (s.181)

el-Mevlâ el-fâzıl İvaz Efendi eş-şehîr bi-Manavkadî: Alâ'iyye livâsında Manavgad nâhiyesindedir.

Eğrikapunun iç yüzünde bir latîf câmi'i ve medrese ve dârü'l-hadîs-i rûşeni hareminde medfûndur. Târih:

Bursa'ya vâli oldu Manav.

Sene 983 [1575-76].

Sultân Murâd-ı Sâlis ile letâyifâtı ve te'lifâtı çok bir sebük-rûh yârândan zarîf kimesne imiş. Târih-i intikâli:

Vahîdün kazâ nahbehu.

Sene 994 [1585-86].

(s.181)

el-Mevlâ Mehemed bin Şeyh Mehemed bin İlyâs eş-şehîr Çivizâde:

İslâmbol hâkidir. Zeyrekbaşı'nda câmi'î hazîresinde başka mezâristânı vardır. Târîh-i mevlûdu güfte-i Hâverî:

İnnehü hayru'l-veled.

Sene (---)

Ve mevtine târîh:

Dedi Sâ'î-i Dâ'î intikâli sâline târîh

Çivizâde Efendi bu cihândan eyledi rihlet.

Sene 993 [/1585].

Ve pederleri fevtine târîh:

Mâte zübtetü'l-hükkâm.

Sene 954 [/1547-1548].

(s.181)

el-Mevlâ Mustafâ Mehemed: Birgi şehrindedir. Azm-i dârü'n-na'îm-i câvidânî edüp Edirnekapusu hâricinde Kemâl Paşazâde ile Emîr Buhârî tekyesi mâbeyninde bir soffa-i ravza üzre medfûndur. (s.181-182)

el-Mevlâ Mehemed bin Seydî Ahmed bin Üveys bin Ahmed bin Mahmûdü'l-Bagavî: Cedleri Tefsîr-i Bagavî sâhibidir. Kendülere Gürz Seydîzâde derler, hasîbü'n-nesîb çelebîdir. Fünûn-ı şettâyâ mâlik musannıf u mü'ellifdir. Kadıçeşmesi'ne muttasıl pederlerinin mektebi hazîresinde medfûndur. (s.182)

el-Mevlâ Ahîzâde Hasan Çelebi: Vilâdetine târîh: Fazlullâh, sene 976 [/1568-69]. Ve evlâdı târîhi:

Hüsnü'l-hulk Hasan.

Sene (---).

Pederleri câmi'î sâhasında âsûdedirler. (s.182)

el-Mevlâ Seyyid Murtazâ: Livâ-i Karaman'da Beğşehrindedir. Edirnekapusu bîrûnunda mestûrdur. Gazûb u lecûc kimesne idi. Âhir künc-i ibâdet ihtiyâr edüp halkdan munkatî' idi. (s.182)

el-Mevlâ Mustafâ: Uzun Hasan Efendi'nin mahdûm-ı ercümendidir. Cinânî Efendi tahallüs eder. Mevtine târîh:

Kıldı rihlet Cinânî Efendi âh.

Sene 999 [/1590-1591].

Tekmîl-i mevâd etmiş müverrih-i âlem Türkî ve Fârisî tevârîhleri makbûl-i enâmdır. (s.182)

el-Mevlâ Bitli Alî Efendi: Şeyhülislâm Çivizâde Şeyh Mehemed Efendi'nin bürâderi Defterdâr Abdî Çelebi'nin mahdûm-ı kihteridir. Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehemed Ağa câmi'î kurbünde vâlideleri Şerîfe Kadın mescidi sâhasında medfûndur. (s.182)

el-Mevlâ el-a'zam Zekeriyâ Efendi: Ankaravî'dir ve şeyhülislâm-ı güzîndir. Hayâtî Çelebi mevtine târîh demişdir:

Füc'eten Zekeriyâ Efendi geçdi hemân.

Sene 1010 [1601-02].

Selîm-i Evvel câmi'î kurbünde inşâ ettikleri dâ[r]ü'l-hadîs civârında vâkî' şifâ[ha]ne(?) içinde medfûndur. Ne gûne gavvâs-ı ma'ânî idüğü ism-i şerîflerinden ma'lûmdur. Ve bunlar Murâd Hân-ı Râbi'de müftî olan Yahyâ Efendi'nin pederleridir ve yedi aded telâmîzleri dahi şeyhülislâm olmuşdur. (s.182)

el-Mevlâ Nâmî Nişâncı Paşa: Boyalı Mehemed Paşa derler. Târîh-i güfte-i Sâ'î Çelebi:

Dedi ihvân-ı safâ fevtine târîh ne ola

Dediler vâsıl-ı Hak oldu Nişânî Paşa.

Sene 1001 [1592-93].

Kesegendede kurbünde câmi'ine muttasıl türbesinde medfûndur ve bu târîh türbe atebesî üzre mastûrdur. (s.182)

el-Mevlâ Abdülkerîm eş-şehîr Deli İmâm: Ma'nisavîdir. Mevtine târîh:

Vâsıl-ı cennet-i Hak oldu İmâmü's-Sultân.

Sene (---).

Kira nâmında Yahûdî avretin bu katl etdirdi ve katline târîh: gazâ lafzıdır, sene 1008 [1599-1600]. Mezkûr İmâm Okmeydânı'nda tekye önünde medfûndur. (s.182)

el-Mevlâ Tâcbeğzâde Nişânî mevtine târîh:

Dedi târîh fevtine Vâlî

Âh fevt oldu Tâcbeğzâde.

Sene 996 [1587-88].

Mahmûdpaşa'da beddâvî şerbetcisi dükkânının mukâbilinde tarîk-i âmma nâzır bir demir pencere içinde pederi cenbinde medfûndur. Meşhûr-ı âfâk hattât-ı dîvânî olan Tâczâde bunlardır. Ammâ bu Tâcbeğ merhûm olduğu gün şâ'ir **el-Mevlâ Sûzenî Efendi** merhûm olup Tâc ile Sûzenîzâde musallâda cenâzeleri kılınup Sûzenî Edirnekapusu hâricinde medfûndur. Mevtine târîh, güfte-i Hayâtî:

Sefer kıldı bugün fânî cihândan Sûzenîzâde.

Sene (---).

Meşâyih-i izâm ve sulehâ-yı kirâm eş-şeyh Süleymân Efendi: Diyârbekrîdir. Şem‘-i mihrâb-ı mücâhede, gark-ı deryâ-yı müşâhede, mazhar-ı sâhib-i kerem bir kerâmât-ı aliyye sâhibi sâlih merd idi. (s.182)

eş-Şeyh {Seyyid} Muslihiddîn Efendi: Meşâyih-i Halvetiyye'de Merkez Muslihiddîn Efendi'nin halîfesi ve dâmâdıdır. Sene (---) târîhinde Yenikapu hâricinde kendüler binâ etdüğü zâviyesinin hazîresinde Merkez Efendi türbesi cenbinde kendülere mahsus türbelerinde medfûndur. (s.182)

{Menâkıb-ı Pîr Merkez Efendi}: Ve pîr-i azizi Merkez Efendi hayâtda iken fukarâsına buyururlar kim "Şu yerde bir kerre secde ederken zîr-i zemînden bir sadâ geldi kim, 'Ya Şeyh ben şu yerde yedi bin yıl mahpûs bir kırmızı-gûn zülâlden lezîz bir aynü'l-hayâtım senin sebebinle vech-i arza çıkmağa me'mûrum ve beni Cenâb-ı Bârî maraz-ı hummaya mübtelâ olanlara dâ'-i devâ halk etmiştir. Elbette beni bu hapsden halâs eyle' deyü zîr-i zemînden böyle bir sadâ geldi. Gelin ey ahibbâ sizinle şu seccâdemiz mahallinde bir hafr kazalım" deyüp bism-i İlâh ile ibtidâ {kendiler} zemîne bir püşt-i pâ urup {ba'dehu} cümle fukarâ üşüp bir bi'r-i mâ kazarlar kim hâlâ ahmerü'l-levn bir ayn-ı azîmdir. Bu âb-ı hoş-güvârı üç kerre ale's-sabâh tahte'l-kahve tenâvül etmeden nûş etseler bi-emrillâh hummâ-yı rub'dan ve hummâ-yı muhrikden halâs olur. Merkez Efendi ayazması nâmıyla meşhûr-ı âfâk bir câh-ı mâdır. (s.182)

eş-Şeyh Hazret-i Ekmeleddîn Efendi: Ayas Paşa huddâmlarındandır. Tarîk-i Halvetî'de Süleymân Efendi halîfesidir. Sofular hammâmı tekyesi sâhasında medfûndur. Azîz-i mezbûr esrâr-ı irfân ile meşhûrdur. (s.182)

eş-Şeyh Selâmî Mustafâ Efendi: İznikîdir. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi hazîresinde medfûndur. (s.182)

eş-Şeyh Ahmed Buhârî: Unkapanı kurbünde hânesi cenbinde kendülere Murâd Hân-ı Sâlis binâ etdüğü türbe içinde âsûdedir. Mücerred [u] bî-ayâl, fânî meşreb, ehl-i hâl azîz idi. (s.183)

eş-Şeyh Ahmed Sâdik: Vilâyet-i Buhârâ'dan Taşkendi hâk-i pâk[in]dendir. Üç kerre İslâmbol'dan ve üç kerre diyâr-ı Belh'den piyâdece hacca gidüp İslâmbol'a geldikde Emîr Buhârî zâviyesinde medfûndur. Mevtine târîh-i Sâ'î:

Dirîğâ Taşkendi derdile yüz koydu tofrağa

Anın tek kanı bir şeyh-i muhakkık âlim u fâ'ik

Vefâtın kör kaç aytur Sâ'î-i Dâ'î anın târîh

Vebâdın keçdi Sünnî Nakşibendî Ahmed-i Sâdık.

Sene 994 [/1585-86].

Özbek kişisi olmağile târîhi dahi Çağatayca denmiştir.

Diğer târîh-i Misâlî Çelebi:

Ahmed-i Sâdık Efendi gitdi dünyâdan meded.

Sene 994 [/1585-86].

Bir şeyh-i fâzıl ve mürşid-i kâmil idi. (s.183)

eş-Şeyh ser-çeşme-i mecâzibûn **Hazret-i Na'lıncı Dede**: Hâk-i Bergama'dandır. Zamân-ı hayâtında Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler câmi'î çârsûsunda bir dükkânçede na'lıncılık edermiş.

{**Menâkıb-ı Na'lıncı Dede**}: Kendülerden sonra Abdî Çelebi postuna geçüp ömründe tîşe-i Habîb-i Neccâr urmamış iken üstâd na'lıncı olur. Ammâ bunlar dahi mecâzib-sıfat imişler. Hâsıl-ı kelâm bu dükkân na'lıncı dükkânından gayrı bir şey olmazdı.

Hikmet-i Hudâ sene (---) târîhinde Unkapanı'nda Süğlün Muslı sultânı sarâyından bir ihrâk-ı azîm zâhir olup târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Hakîrin hâne ve dükânları ihrâk olup tâ Eskiödalar'da karâr edüp mezkûr Na'lıncı Memi Dede dükkânının **[111a]** cânib-i erba'asındaki dükkânlar serâpâ ihrâk bi'n-nâr olup mezkûr Dede dükkânı cümle tahtadan iken bir levhasına aslâ zarar isâbet etmeyüp içinde olan Na'lıncı Hüseyin Çelebi:

"Benim dedem dükkânıdır, ben bunda yanarım içinden çıkmam" deyü ol âteş-i Nemrûd içinde kalup na'lıncı yonkaların dükkândan taşra atarken câ-be-câ esbâbı ve sakalı yanardı. Bi-emrillâh Unkapanı'ndan tâ Vefâ Meydânına varınca âteş-i azabdan bir sahrâ-yı bî-pâyân olup bu dükkân meydân-ı mahabbetde kalup cümle halk temâşâsına gelüp âlem-i hayretde kalırdı. Mezkûr Hüseyin Çelebi gûyâ ihrâk görmemiş gibi ol şiddet-i hârda ve ol kesret-i gubârda dükkânda oturup na'lın işlerdi. Su'âl edenlere,

"Benim dedemin postu döşendüğü dükkândır" deyü cevâb edüp tebessüm ederdi.

Ba'de'l-ihrâk dükkânlar zî-kıymet olmağile Kûpeli nâm bir Yahûdî attâr bu dükkânı mütevellîsinden bir kaç akçe ziyâde kirâsıyla miftâhın alup mezkûr Na'lıncı Hüseyin Çelebi'yi dükkândan çıkarup Yahûdî girdiğine ahâlî-i mahalle hazz etmediler. Âhir Yahûdî dükkâna girüp kepengleri küşâde edem derken kepengi Yahûdî zabt edemeyüp başı üzre kepeng düşü[p] Yahûdî'nin başı hurd olup mürd oldu.

Merre Hüseyin Paşa ağalarından bir vezîr ağası ve Hacı Subaşı gelüp keşf edüp Yahûdî'nin lâşe-i murdârın ol dükkânçe-i mübârekden kaldırup yine Na'lıncı Hüseyin Çelebi'ye dükkânı verdiler. Allâh âlim ü dânâdır.

Bu Hüseyin Çelebi dahi bir sulb-i büdelâ meşreb halîm ü selîm bir mübârek âdem idi ve Na'lıncı Memi Dede hazretlerinin türbedârı idi. Bu hakîrin semtinde olmağile cümle ahvâlâtına vâkıfım, mazanna-i kerâme bir halûk kimesne {idi}.

Ammâ eş-Şeyh Na'lıncı Memi Dede Sultân cezbe-i İlâhiyyeye mazhar ve âteş-i cân-sûz ile hâkister olmağın mezkûr ihrâkın içinde türbe-i pürenvârı kalup kubbe-i pür-nûrunun kurşumu âteş-i Nemrûd'dan erimediğinden mâ'adâ civârında olan Hacı Kâsım hânesi ve Mehemed Çelebi hânesi dahi bi-emrillâh halâs olup meydân-ı harâbistânda kalup bizzât Murâd Hân kendüler gelüp temâşâ ve azizi ziyâret edüp fukarâlarına tasadduklar ihsân eyledi.

Bu Na'lıncı Dede tekyesi Süglün Muslı sultânı sarâyına muttasıl Harâccı mescidi mukâbelesinde bir kubbe-i âlîdir. Dede Sultân bizzât anda medfûnlardır kim zamân-ı sohbetlerinde sâkin olup ibâdet etdikleri künc-i mihnethâneleri imiş. Merhûm olduğu gece Sultân Murâd-ı Sâlis'in vâkı'asına girüp

"Murâd cenâzemi Ebü'l-feth'de kılmağa hâzır olup yine beni hânemde defn edüp üzerime bir kubbe ve bir tekye ve bir çeşme inşâ et kim dünyâda elli bir sene su içmedim" deyü menâm-ı pâdişâha girüp ale's-sabâh Murâd Hân, Sultân Mehemed câmi'inde Dede'nin cenâzesine hâzır olup sâ'ir ümmet-i Muhammed gibi nevbet ile Murâd Hân teberrüken na's-ı Dede'yi iki kerre ketfine alup tâ hâne-i Dede'ye getirüp anda defn ederler. Ba'de'd-defn üzerlerine bir kubbe-i pür-envâr ve bir ayn-ı câriye edüp hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Pederimizin güftesiyle çeşmeye târîh, (---) (---) (---) (---) ve fevtine târîh, Bursevî Cinânî demişdir:

Kerd Na'leynî Dede azm-i sarây-ı ukbâ

Emr-i Hak râz-ı ser-i sıdk u safâyî zed lebbeyk

Kademeş râ çü be-vâdî-i mukaddes be-nihâd

Geşt târîh-i vefâtes liye فاخلع نعليك

Sene 1001 [1592-93].

Diğer târîh-i Cinânî:

Gitdi Na 'leynî Dede hayf meded ukbâya.

Sene 1001 [1592-93].

Müddet-i ömürlerinde sayf [u] şitâda na'leyn geyerlerdi. Gerçi mecâzib-sıfat imiş ammâ sözleri sırr-ı esrâr-ı rumûz ve sînesi mahzen-i künûz idi. (s.183-184)

eş-Şeyh Şa'bân-ı Sâni: Bu dahi Kastamonu hâkindendir ve Büyük Şa'bân Efendi halîfesidir. Şeyh Vefâ câmi'i haremde medfûndur. Gayrı evsafları ma'lûmumuz olmamağıle hadîs: الكذاب من يتحدث بكل ما سمعه için gayrı menâkıbı tahrîr olunmadı. (s.184)

eş-Şeyh Ya'kûb el-Helvayî: Pîr Alî Dede halîfesidir, Bozdoğan kemeri altında medfûndur. (s.184)

eş-Şeyh Fethullâh Şâmî: İdrîs-i Halvetî halîfesidir. Şeyh Vefâ türbesi civârında medfûndur. (s.184)

eş-Şeyh Ni'metullâh: Lügat sâhibidir. Belîde-i Sofya-i [111b] sâfiyedendir ve tarîk-i Nakşibendî'dir. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi sâhasında medfûn diyâr-ı Acem'dendir. Lügat-ı Halîmî'yi, Selîm-i Evvel ile Mısır fethine gitdükde bir sene Şâm'da meştâ edüp anda te'lif etmişdir. Âlimâne pâkîze eş'ârı vardır. (s.184)

eş-Şeyh Sinân Efendi: Yenikapu hâricinde bir soffa üzre medfûndur. Her bâr masrû'lar ziyâret ederler. (s.184)

el-Mevlâ Mehmed bin Abdülvehhâb ibn Abdülkerîm: Ulemâ-yı ârif-i billâh idi. Edirnekapusu hâricinde Kemâlpaşazâde kurbünde medfûndur. (s.184)

el-Mevlâ el-fâzıl Mustafâ eş-şehîr Bostân Efendi: Tire şehrinde bir tâcir-zâdedir. Edirnekapusu hâricinde medfûndur. Fazîlet-i bâhire sâhibi ve ahlâk-ı hamîdesi bir vech ile ta'bîr ü tavsîf olunmaz. (s.184)

el-Mevlâ Atâullâh bin Ahmed: Kasaba-i Birgi'dendir. Cenâzesi namâzın Ebussu'ûd Efendi, Süleymâniyye câmi'inde edâ edüp Şeyh Vefâ câmi'i sâhasında âsûdedir. Mevtine târîh: *Hatt-ı Mollâ*, sene 979 [1571-72]. (s.184)

el-Mevlâ Sinâneddîn: Sarhan Akhisârındandır. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi kurbünde âsûde-hâldir. (s.184)

el-Mevlâ Muhterem Efendi: Taşkendîdir, Ayasofya'da hânesi kurbünde medfûndur. (s.184)

el-Mevlâ Nîksârîzâde Mehemed Efendi: Edirnekapusu hâricinde pederi cenbinde medfûndur. (s.184)

eş-Şeyh Mehemed Dede: Hâk-i İslâmîbol'dandır. Yedikulle kurbünde zâviyesi sâhasında müstetirdir. (s.184)

eş-Şeyh Yorgancı Emîr Efendi: Şehr-i Gîlân'dandır. İslâmbol'da Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ile şehîd olan ecdâdların ziyârete gelüp Gül Câmi' kurbünde Sirkeci tekyesi'nde ecdâdlarının hâk-i amber-pâkine yüz sürüp kendüler dahi ol şühedâların ve niçe Ashâb-ı güzînin içinde medfûndur. (s.184)

el-Mevlâ Kara Nişâncı hısımlı Şâh Mehemed Efendi: Yine Nişâncı Paşa câmi'i haremde medfûndur. (s.184)

el-Mevlâ, el-fâzıl, el-âlim, el-âmil Kemâleddîn Mehemed bin Ahmed eş-şehîr bi Taşköprüzâde: Şakâyık-ı Nu'mâniyye sâhibi Taşköprüzâde Efendi'nin mahdûm-ı mükerreridir. Sultân Osmân ile Hotin gazâsına bile revâne olup Boğdan'da Yaş şehri'nde yaşı tamâm kuruyup meyyitin araba ile Nehr-i Tuna üzre İshâkca cisrinden sırât-ı müstakîmi ubûr etdirüp Tolça nâm kal'a zeylinde rahmet deryâsında gasl edüp ol deryâda kadirga ile İslâmbol'a getirüp Cübbealîkapusu'ndan na'şın geçirüp Âşık Paşa haremde peder-i büzürgvârları cenbinde günüde kılındı. Pâk-nejâd [ü] melek-nihâd ve selîmü'l-kalb musannıf ü mü'ellif kimesne idi. (s.184)

el-Mevlâ Nişânîzâde Seyyid Mehemed Efendi: Sene 1025 [/1616-17] de merhûm olup Emîr Buhârî zâviyesinde medfûndur. Ulûm-ı târîhde ve ba'zı fûnûnda dahi te'lifâtları vardır. Hattâ Mir'atü'l-Kâ'inât nâm tevârîh anındır ve Gınâyî Çelebi tercüme etmiştir. (s.184)

el-Mevlâ Mehemed Kudsî: Nişâncızâde Efendi'nin ferzend-i ercümendidir ve Emîr Buhârî hazretlerinin dâmâdına dâmâd olan Abdülatîf Efendi'nin duhterzâdesidir. Osmân Gâzî ile Leh seferine bile gidüp meşakkat-i râhdan müşevveşü'l-hâl oldukda izn-i şehriyârî ile avdet edüp yolda merhûm olup cedd-i âlîleri Emîr Buhârî hazretleri hazîresinde defn olundu. *Rahmetullâhi aleyh.*

Fevtine târîh, güfte-i Emîr Alî Efendi:

Rûh-ı Kudsî cennete buldu vusûl.

Sene 1029 [/1619-20].

(---) (---) (---) târîhidir:

Rûh-ı Kudsî ede arşı me'vâ.

Sene 1041 [1631-1632].

el-Hatîb Zâkirî: Kocavîdir. İslâmbol'a gelüp Şeyh Nûreddînzâde Efendi hizmetlerine vâsıl olup hânkâh-ı azîzde niçe yıllar zâkir u şâkir olmağile Zâkirî tahallüs edüp iştihâr bulmuşdu. Ve kavî-i edvâr üzre ilm-i mûsikîde gûyâ Abdullâh Fâyâbî kendüleri idi. Hakîr Evliyâ

Gülşen-i vahdetde dâ'im açılıp cân bülbülü zikrin anlardan istihrâc etmişdim.

Ba'dehu devlet-i Sultân Mustafâ Hân'da Kazancılar câmi'ine hatîb olup bir gün vakt-i zuhr ezânın, iktizâ hasebiyle minâreye o örf izâfetiyle çıkup ezân-ı mâhûr okurken hemân bir caylak murgî âşiyânından pervâz urup Zâkirî Efendi'nin başından ol imâmesin kapup minârenin tâ zirve-i a'lâsında alem üzre koyup alem üzre bir alem olup halk-ı âlem temâşâ ederlerdi. Kâmil bir hafta durup pâdişâh ma'lûmu olup Zâkirî Efendi huzûr-ı Mustafâ Hân'a varup sergüzeşt-i destârın nakl edüp ol gece mevlûd-ı şerîf ve niçe ilâhiyyât ve zikr-i tesbîh tilâvet [112a] edüp Mustafâ Hân bunlara bir kîse altun ihsân etdükde,

"Şununla borçları edâ edüp techîz [ü] tekfi[n]inize dahi masrûf eyleniz" buyururlar. Hikmet-i Hudâ gûyâ keşf etdi. Andan Zâkirî Efendi hânesine geldikde bir rîh-ı akîm zâhir olup minârenin zirvesinde destârı zemîne düşer. Ol gece tâc-ı devleti zemînde yatup ertesi gün kendüler füc'eten merhûm olup bedürüstî tâc-ı devleti başından gidüp cemî'i âşıkân cenazesine hâzır olup Kazancılar câmi'i sâhibi Monlâ Hayreddîn hazretlerinin cenbinde medfûndur. Mazanna-i kerâme hâl-sâhibi bir sebûk-rûh kimesne idi. Hâlâ bilâd-ı Rûm'da ehl-i tevhîdler mâbeyninde zâkirân ve şâkirânların âğâze etdikleri savt ve zecel ve zikir ve tasnîfât ve ilâhiyyât cümle Zâkirî Efendi'den münteşir olmuşdur. *Rahmetullâhi aleyh.*

Mevtine târîh, güfte-i (---):

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.184-185)

el-Mevlâ, el-merhûm Mehmed bin Receb Efendi: Murâd Hân-ı Râbi' ulemâlarındandır ve hâk-i tayyibe-i İslâmbol'dandır. Hâtûnu mel'ûne, semm-i helâhil yedirüp İmâm Hasan gibi şehîd olup Eğrikapu hâricinde medfûndur. (s.185)

el-Mevlâ Şeyhzâde: Edirne kurbünde Akçakızanlık nâm belîde-i meşhûredendir. İslâmbol'da merhûm olup Kesegendede civârında medfûndur. Merhûm ka'b-i şâmih ilm [u] irfân ile mümtâz idi. (s.185)

el-Mevlâ el-ma'rûf Alî bin Abdürra'ûf: Sünbüle-i vücûdu diyâr-ı Zengibâr'dan idi. Sultân Bâyezîd câmi'i hazîresinde Okcular'a nâzır bir revzen dâhilinde medfûndur. Celî hat ile Atâyî Çelebi güftesiyle târîhdir:

Meskeni Mollâ Alî'nin cennet-i a'lâ ola.

Sene 1033 [/1623-24].

Monlâ-yı âdil, kazâsında câsım, fazl-ı kazâda seyf-i sârım idi. (s.185)

eş-Şeyh Hazret-i Kesegen Dede: (---) (---) asrında aşk-ı ilâhî ile âlûde ulu sultândır. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Mekâbirinde ehl-i hâl rivâyetleri üzre Sahâbe-i kirâmdan ve şühedâdan ve gayrı a'yân-ı kibârdan kırk elli bin mazanna-i kerâme kimesneler medfûndur derler. Başka bir cebbâne-i münevverdir. Eğer bu dergâhda medfûn olan kibâr-ı kümmelînin seng-i mezârları târîhleri ile ziyâret etdiklerimiz tahrîr etsek başka bir mücelled kitâb olur. (s.185)

el-Mevlâ Mehemed bin Yûsuf eş-şehîr Bahşı Efendi: Vilâyet-i Hamîd belîdelerinden Isbarta şehrindedir. Hakkında (---) zâde hiciv-gûne Etrâk lehcesi ile "Deli Bahşı gadı oluyor" deyü bir muhammes etmişdir. Ammâ kendüler bir sebük-rûh âlüfte ve âşüfte meşreb bir merd [ü] ferd idi. Âhir bin otuz üç hilâlinde gülşen-i hayâtı varağı hâke düşüp Kesegen Dede mekâbirinde medfûndur. (s.185)

el-Mevlâ Bostânzâde Küçük Mehemed Efendi: Kayınataları Nişancı Mehemed Paşa câmi'i hazîresinde âsûdedir. Monlâ-yı müşârün-ileyh ecdâdlarından âlim u fâzıl ve hüsnü'l-ahlâk, tayyibü'l-ağrâk, elsine-i selâsede şî'ir [ü] inşâya kâdir fasîhü'l-lisân ve bedî'ü'l-beyân idi. (s.185)

el-Mevlâ Mehemed bin Abdülganî: Cenâzesinin namâzın Sultân Mehemed'de deryâ-misâl cemâ'atle kılunup Âbid Çelebi mescidi hazîresinde medfûndur ve mîl-i mezârı nişângâh-ı tîr-i du'â-yı ehl-i derûndur. Müddet-i ömrü târîhi, tahlîl tarîki üzre ârifler:

Bî-günâh vâkı'dır.

56 sene

ve târîh-i intikâlleri:

el-Cennetü mesvâhü.

Sene 1036 [/1626-27].

el-Mevlâ Abdülkerîm Çelebi: Sahîhü'n-neseb ulemâ ibn ulemâdır. Edirnekapusu hâricinde pederleri cenbinde âsûdedir. Ammâ yegâne-i asr idi. (s.185)

el-Mevlâ Kınalızâde Abdurrahmân Çelebi: Tırhala'da vücûda gelüp Kesegendede civârında âsâyîş-i ikâmet etdi. Bir halûk ve halîm ü selîm vücûd-ı mûkerrem idi. (s.185)

el-Mevlâ Mehemed Sâdık: Ya'nî Sıdkı Çelebi derler. Manav Tâc olan Efendi'nin mahdûmudur. Mâderi tarafından Muhaşşî Şeyhzâde Efendi nesebine nisbeti vardır. Dâhil-i sûrda (---) Muhaşşî Şeyhzâde ecdâdı yanında medfûndur. (s.185)

el-Mevlâ el-kâmil ve's-sadr el-fâzıl Abdullâh Efendi bin Alî ibn Abdullâh bin İlyâs bin Şeyh Mehemed bin İlyâs eş-şehîr Alî Çelebizâde'dir: Avâm-ı nâsda Bitlicezâde demekle meşhûrdur. Târîh-i vilâdeti, Fazl-ı ilâh'dır, sene (---). Dâhil-i kal'ada Şerîfe Kadın [112b] mescidi haremindedir ol azîz pederleri cenbinde medfûndur. Monlâ-yı merhûm vâsıtatü'l-akl, ulemâ-yı fuhûl, mecma'u'l-bahreyn, cevâhir-i ma'kûl u menkûl usûl [u] fûrû'da yegâne-i asr idi. (s.185)

el-Mevlâ Kecdahân Abdullâh Efendi: Bilâd-ı Karaman'da Gafiryad nâm kasabasındandır, sene (---) hilâlide terk-i fânî edüp Koğacı Dede mescidi mukâbilinde dârı civârında medfûndur. Merhûm fukâraya nâfi' bir pîr-i edîb mütevâzî' merd-i mürîd idi. (s.185)

el-Mevlâ Ahmed Efendi mahdûm-ı Şeyhülislâm Hüseyin Efendi eş-şehîd: Sene (---) târîhinde bu Ahmed Efendi dağdağa-yı câh-ı celâl edüp irtihâl etdi. Vâlid-i mâcidleri medreseleri civârında i'dâd etdikleri türbede medfûndur. Târîh:

Dedi târîhini Atâyî anın

Rûhuna rahmet eyleye Allâh.

Sene (---).

(s.185-186)

el-Mevlâ, el-fâzıl, el-kâmil Mustafâ Efendi ibn Azmîzâde: Hâletî Çelebi derler. Asrında sultân-ı şu'arâ idi. Niçe mücelled te'lîfâtı vardır ve *Dîvân-ı Hâletî* gâyet mu'teberdir ve rubâ'ıyyâtda bî-bedeldir. Hattâ bu Hâletî hâlet-i nez'de bu kıt'ayı bi'l-bedâhe demişlerdir. Kıt'a,

Mahzûn oluruz kaçan kim dil-şâd olsak

Vîrân oluruz kaçan kim âbâd olsak

Şol murg-ı hümâ perver-i aşkız biz kim

Dama düşeriz kafasdan âzâd olsak.

Âhir dârü'l-hadîs-i Süleymâniyye iken hadîsi âhir olup azm-i bakâ-yı huld-i berîn edüp hâneleri kurbünde binâ etdikleri mektebi Mühürdâr(?) Ahmed Çelebi mâl-ı firâvân harc edüp evkâf-ı azîm ile dâr-ı kurrâ etdüğü dârü't-ta'îmin sâhasında medfündür. Mevtine târîh:

Kesbî târîhin dedi ol fâzıl-ı nazm-âverin

Adne kıldı azmi geçdi Azmîzâde Hâletî.

Sene 1040 [1630-31].

Monlâ-yı nâmdâr ferîd-i sadef-i rûzgâr, hâme-i tahrîri, Mânî-çehre-i küşâ-yı ma'ânî idi. Bî-hisâb te'lifâtından mâ'adâ rubâ'ıyyâtına göre zamânemiz şu'arâları {nazîre} diyememişlerdir. El-hak reşk-i revân ve binâ-yı murabba'-ı tarh-ı zîbinde Nizâmî ve müzekkir-i ma'nâ-yı hûr maksûrât-ı fi'l-hıyâm vâkı' olmuşdur. Tarz [u] tarh-ı Acemâne bir vâdî tarh eylemişdir kim garîb lehce-i mahsûsa elfâzdır. (s.186)

eş-Şeyh Sultân-ı Melâmiyyûn Hazret-i Kapanî Mehemed Efendi: Ve dahi Geysûdâr Mehemed Efendi derlerdi. Zîrâ pâ-bürehne ve ser-bürehne olup geysûları mergûle mergûle ve fetîle fetîle pîç u pîç ham-be-ham kâkül-i perîşân bir dervîş-i zîşân olduğundan Geysûdâr lakabıyla meşhûr-ı âfâk bir kutb-ı istihkâk kimesne idi. Sayf [u] şitâda bir beyâz İmroz kebesinden gayrı "*Lâ-cübbete velâ-sivâllâh*" deyü destinde bir teberi eksik değil idi. Gelibolu etrafındandır derlerdi. Ammâ Peçuy-ı Sirem mânend-i bâğ-ı İrem taraflarında akrabâları kabaniçeli ve kopçalı çakşırlı âdemler gelüp Unkapanı'nın iç yüzünde Arabacılar meydânı önündeki (---) Paşa mektebinde sâkin olurlardı. Akribâları dahi atları ve donları ile anda olurlardı. Ve bizzât kendüleri dahi lehceleri Boşnak lisânı üzre fesâhat ü belâgat sâhibi olup tekellüm eder.

Konya'da Erlizâde hazretlerinden inâbet edüp ba'de cezbe-i ilâhîye mazhar olup mecâzibûn [u] harâbâtî erenlerinden olup geysûdâr olmuşdu. Niçe yıllar vâdî-i televvünde temekkün ve mahv-âsâr ta'ayyün kılup mânend-i encüm Geysûdâr Mehemed Efendi demekle şöret-şi'âr olmuşdu. Kırk sene semtimizde sâkin olup hattâ bu fakîr tevellüd etdüğümüz mahalde sağ kulağımıza ezânı Sun'ullâh Efendi ve sol gûşumuza menkûş için bu Geysûdâr Mehemed Efendi ezân okumuşdur. Anıniçün aşinâlığımız ezeli olduğundan rûz-merre cemî'i ahvâlâtlarına ve niçe yüz keşf [u] kerâmâtlarına vâkıf olmuşuz. (s.186)

Cümleden biri **Menâkıb-ı Kapanî Mehemed Efendi:** Bir gün bu hakîr âlem-i sabâvetde Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu dükkânlarımızda sûre-i (---)

وكتبنا عليهم فيها ان النفس بالنفس

âyetin tilâvet ederken Kapanî Efendi gelüp bu âyeti istimâ' edüp "Allâh Allâh" dediler. Derhâl berber dükkânında Güleşçiler tekyesi şeyhi Pehlivân Alî Halhâlî zâhir olup bizim dükkân önünde Geysûdâr'ı görünce bir na'raya rehâ buldurup eydir:

"Ey dost, Şâhımız Şâh Alî'dir kurbân olsun Şâh [113a] Hüseyin'e cânım, başım top eyleyüp geldim belâ meydânına, Kerbelâ Meydânı'dır meydânımız" deyüp Kapanî Mehemed Efendi'ye temennâ edüp dest-bûs edince hemân Kapanî Efendi eydir:

"İnşâ'allâh Dervîş Alî bu ânda murâd [u] maksuduna erüp şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ savâbına bu yevm-i âşûrâda nâ'il olursun" {deyü} elindeki çoçtura kumkumadan Dervîş Alî'nin eline vurup Dervîş Alî ol câmdan bir kaç nefes çekdi ve bir kerre na'ra edüp uryân olup berber dükkânına girince Kapanî Efendi hakîre {eyitdi}:

"İşte كتبنا âyeti mahalli geldi yine tekrâr oku" derken anı gördük Dervîş Alî kaçarak bizim dükkânımız önüne gelince berber dükkânından Hacı Ahadoğlu nâm bir yiğit dal-bıçak gelüp Dervîş Alî'yi memesi üstünden urup şehîd etdi. Hemân Kapanî {Mehemed Efendi Dervîş Alî'ye eydir:}

"Kerbelâ şehâdetin buldun mu?"

وكتبنا عليهم فيها ان النفس بالنفس

âyetine mazhar oldun mu?" deyüp gitdi.

Hemân pederimiz merhûm,

"Bire şu Hacı Ahadoğlu'nu dutun" deyüp huddâmlarımız derhâl kâtil-i mezbûrun girîbânın devşirüp Yeniçeri Ağası Şehîd Hasan Halîfe'ye götürüp ba'de's-sübût Ahadoğlu'nu dahi Ağakapusu'nda esâmesin çalup zindânda katl edüp çardak önünde gece ile deryâya atdılar. Peder, Dervîş Alî'yi Güleşçiler tekyesi bâğçesinde defn etdiler. Dervîş Alî'nin okuduğu ebyâtlarına mutâbık cevâbları Kapanî Mehemed Efendi keşf edince ân-ı sâ'atde zuhûr etdi. *Alimallâh* böyle vâkı' olmuştur. (s.186)

Menâkıb-ı dîğەر: Bir kerre Vezîr-i a'zam Receb Paşa Kapanî Mehemed Efendi'ye Unkapanı meyhâneleri içinde elinde çoçtura şarâbiyla râst gelüp,

"Dede bize du'â eyle" dedükde Kapanî derler kim,

"Sihhat-i bedenle ye iç, s*ç gine ye, gine iç, âhir s*ç" derler.

"Â Dede bu du'â değildir bunu kabûl etmem, dahi bir himmet-i âlî eyle" dedükde,

"Hâlâ vezîr-i a'zamsın pâdişâh olacak değilsin, ey imdi bu du'âyı kabûl etmedinse ye iç s*çma" der. Ba'dehu sadrîa'zam yedi gün hâli mükedder olup tabî'ati yübûset üzre olur.

"Bire meded Dede'yi bulun" der.

Derhâl Geysûdâr'ı bulup bir kere dest-i şerifiyle Receb Paşa'nın vücûduna {el} sürüp ol sâ'at Recep Paşa renc-i inkıbâzından halâs olur. (s.187)

Menâkıb-ı sâlis: Bir gün Sultân Murâd'a varup eydir:

"Murâd Çelebi Unkapanı'nda Süğlün Muslı sultânı hâlan üç günden sonra pek müflise olsa gerek, ana elli kîse imdâd eyle, onunu [evini?] meremmât edüp borcuna versin" deyü ricâ eder. Murâd Hân "N'ola" deyü cevâb eder, bu cevâbı Kapanî niçe a'yânda dahi söyler.

Hikmet-i Hudâ üçüncü gün Muslı Paşa sultanının sarâyından bir âteş-i azîm zâhir olup hemân sultân pâ-bürehne firâr edüp cân halâs edüp bir ânda mâl-ı firâvândan ayrılup müflise oldu. Bu güne niçe keşf [ü] kerâmetleri bî-nihâyedir.

Âhir Geysûdâr sene (---) târîhinde geysûların târumâr edüp dâr-ı ukbâda karâr edüp yine sâkin olduğu tekyesi sâhasında tarîk-i şâhrâha nâzır bir revzen dâhilinde medfûn olup ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Mevtine târîh:

.....(1 satırlık yer boş)..... (s.187)

eş-Şeyh Hazret-i Ömer Efendi Şeyh-i Câmi'-i Dragoman: Üsküb kurbünde Dabra nâm kasabadandır. Tercümân şeyhi Abdülmü'min Efendi'den inâbet edüp ba'dehu yerine seccâde-nişîn oldu ve hacc-ı şerîfden gelüp sene (---) târîhi Şa'banında yine âzim-i kiblegâh tahtrevân-ı tâbût ile âlem-i âhirete revâne oldu. Tercümân tekyesi hazîresinde medfûndur. Sebeb-i mevti, kendi katırı depdi derler.

Azîz-i merkûm hâfız-ı Kelâm-ı kadîm ve hamele-i Furkân-ı azîm, meclis-i hirmen-i va'zı kân-ı cevâhir ve her mesâ'ili müşkil-küşâlîğa kâdir bir deryâ-yı amîk ve bir ummân-ı bahr-i tahkîk idi. (s.187)

eş-Şeyh Hüseyin Lâ-mekânî: Budin kal'ası mukâbilinde Tuna aşırı kal'a-i Peşte içindendir. Tarîk-i Bayramiyye'den tekmîl-i fûnûn edüp âhir terk [ü] tecrîd olup İslâmbol'da Şâh Sultân câmi'î hareminde uzlet-nişîn olup sabâh-ı ömrü vâsıl-ı

revâh olup zâviyesi kurbünde medfûndur. Hamd-i Hudâ bu azizin şeref-i sohbetleri ile müşerref olmuşuzdur.

Azîz-i merkûm Lâ-mekânî lakabıyla meşhûr **[113b]** dervîş-i ehl-i fenâ, hâneberdûş âl-i abâ bir merd-i kâmil ve ârif-i billâh, âlim u âmil pâk-dâmen kimesne idi.

eş-Şeyh Hüseyin Doğanî Dede: Sofya-i sâfiye şehri kurbünde Bergofça nâm kasabadan be-dîdâr ve sipâh zümresiyle niçe yıllar küffâr-ı hâksâr ile mutasaddî girdâr olmuşdu. Âhir fenânın bakâsın bulmayup bâkî tarafından haberdâr olmağa tarîk-i Mevlevî'de karâr edüp Yenikapu tekyesinde otuz sene fakr [u] fâka ile çille-i merdân çeküp tahsîl-i ulûm edüp âhir seccâde-nişîn-i halîfe-i Celâleddîn olup nakl-i Mesnevî ve ders-i Ma'nevî ederken sene (---) de intikâl edüp rûh doğanın uçurup tekyesi sâhasında selefî meşâyihler cenbinde âsûde-hâl olup rûh doğanı zîr-i zemînde âşiyân etdi. Mevtine târîh: (---) (---) (---) (---) (---) (---). (s.187)

→ SULTÂN MEHEMMED (bk. Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr) (s.171, c.1)

SULTÂN BÂYEZÎD HÂN

→ EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (Ebü'l-feth Gâzî'nin Zamân-ı Saltanatlarındaki Fütûhâtı beyân eder) (s.66, c.1)

Evsâf-ı câmi'-i selâtin-i sâmin [sâlis] Sultân Bâyezîd Hân-ı Velî

Dâhil-i Kostantiniyye'de Sarây-ı atîk kurbünde esâsına bed' etdüğü câmi'-i güzînin ibtîdâ târihi sene selâse ve tis' mi'ede [903] [/1497-98] şürû' olundu ve sene ihdâ aşere [ve] tis' mi'ede [912] [/1506-1507] itmâm olundu. Bu câmi'-i şerifin evsâfı hemân Sutân-ı mûmâileyhim vâlid-i emcedi fâtilh-i Kostantiniyye Sultân Mehemed Hân Gâzî'nin zikr olunan câmi'î evsafına yakındır. Ammâ bu câmi'in iki münâre-i mevzûnu birer tabaka olup câmi'e muttasıl değildir. Câmi'e muttasıl yemîn [ü] yesârında müsâfirîn için iki aded tevâne binâ olunmuş, minâreler anlara muttasıldır. Ba'dehu mezkûr tevâneleri câmi'e ilhâk edüp câmi'-i şerif iki canibinden dahi vâsi' oldu.

Kible kapusundan tâ mihrâba varınca zergerdân ayak ile (---) ayakdır. Ve arzı yemîn ü yesârında (---) ayakdır. Ve arzı yemîn ü yesârından (---) ayakdır. Arzı tûlünden dirâz olmuş olur. Zîrâ zikr olunan tevâneleri ilhâk etmişlerdir. (s.66-67)

Eşkâl-i câmi‘-i Bâyezîd Hân-ı Sâni‘ni Bâyezîd-i Velî: Evvelâ çâr-pâye-i âlî üzre eflâke kad çekmiş bir kubbe-i müdevver-i âlîdir. Ve kıble tarafında mihrâb üzre ve kıble kapusu üzre nîm kubbeler dahi kubbe-i kebîre zamîme olmuştur.

Ve câmi‘in yemîn ü yesârında iki unnâbî-gûn sommâkî amûdları var kim misilleri meğer Mısır‘da Sultân Kalavan câmi‘inde ola. Ve bu amûdlar üzre câmi‘ içre iki tabaka kanâdîl zeyn edecek devvâreler ile bezenilmiş bir câmi‘-i müzeyyendir.

Ve bu câmi‘in yemîninde selâtîn-i kirâm-ı Âl-i Osmân salât-ı cum‘a edâ [e]decek bir makâm-ı fevkânî etmişler kim lâ-nazîrdir.

Ba‘dehu sene (---) târîhinde Sultân İbrâhîm Hân bu mahallin cânib-i selâsına müzehheb ü mutallâ şebeke kafesler inşâ edüp gûyâ kafes-i huld-i berîn oldu. Ammâ mihrâbı ve minberi ve mü‘ezzinân mahfili mermer-i hamdan sâde güzelidir. Ve mihrâb üzre Hattât Şeyh hattıyla (---) tahrîr olunmuştur.

Ve beş kapusu vardır. Ve taşra haremının cânib-i erba‘asında yan soffaları üzre cümle gûnagûn (---) aded sütunlar üzre (---) aded kubbe tâs-ı ser-nigûnlardır.

Ve haremın tâ vasatında bir havz-ı azîmi vardır, cümle cemâ‘at-i kesîre andan tecdîd-i vuzû’ ederler.

Ve havuz üzre fâtihi-i Bağdâd Sultân Murâd sekiz mermer sütûn-ı beyâz üzre bir serâmed kubbe-i mevzûn inşâ etmiştir.

Ve bu havzın etrafında dörd aded serâmed serv-i tûbâları var kim her bir gûne serv-i sehîlerdir.

Ve bu câmi‘-i şerîfin esâsına ibtidâ olundukda mi‘mârbaşı

“Padişâhım mihrâbı nice vaz‘-ı esâs edelim” deyü su‘âl etdükde Sultân Bâyezîd-i Velî mi‘mâra hitâb edüp,

“Ayağım üzre bas” derler.

Mi‘mâr kadem ber-kadem basup Ka‘be-i şerîfi müşâhede edüp hemân Bâyezîd Hân‘ın pâyine mi‘mâr yüz sürüp mihrâbı ibtidâ kılup yine mihrâbda iki rek‘at salât-ı hâceti Bâyezîd-i Velî kılup hayır ile itmâmıyçün hayr du‘â ederler.

Ve ba‘de‘l-itmâm ibtidâ cum‘ada niçe yüz bin cemâ‘at-i kesîre içinde Bâyezîd-i Velî buyururlar kim.

“Her kim salât-ı asrın ve salât-ı işânın sünnetin ömründe terk etmemiş ise ol imâmet etsin” buyurdıklarında deryâ-misâl cemâ‘at içre salât-ı asr [ve] işânın

sünnetin bir tertîb üzere edâ etmiş bir âdem bulunmayup meğer kendüleri sâhib-i tertîb imişler.

“*Elhamdü lillâh* sefer ü hazardsa ve müddet-i medîd ömr-i azimizde biz cemâ’i sünnetleri terk etmedik” deyü imâmet ederler.

Ve gâyet helâl [ü] zülâl-i mâl ile binâ olunduğundan gayet [42a] rûhâniyyetli câmi‘ olup ve İslâmbol’un çârsû-yı bâzârı içre vâkı‘ olunduğundan şeb [u] rûz niçe bin cemâ‘at-i kesirden ârâm yokdur. Kerrâtîle vâkı‘ olmuşdur kim bir cemâ‘at salât-ı asrı edâ edüp ba‘de’s-selâm bir cemâ‘at dahi kâmete ibtidâ edüp evvelki cemâ‘ate Âyetü’l-kürsî ved[â‘] etmeğe mâni‘ olup gayrı cemâ‘at basar. Tâ bu mertebe izdihâm kesirdir. Ve şeb [u] rûz havz-ı azîmin muslukları kapanmayup dâ’imâ cereyân etmededir. Zîrâ cemâ‘atden bir ân ârâm yokdur.

Ve bu câmi‘ üzere dâ’imâ nûr berk urur. Ve mihrâbı revzenleri önünde bir ok menzili bir dîka-i İremzât’dır kim cemî müsmirât-ı gûnâ-gûn ile ârâste bir bâğ-ı İremdir. Mihrâb tarafında sultân-ı mûmâ-ileyhi-i cennet-mekânın âşiyân -âsûde olduğu mekân ve merkad-i münevveri enârallâhu mazca‘ahu âsâr-ı meşhed-i zâhiri mermer-i hâm-ı sefidendir ve rusâs-ı hâs ile pûşîdedir.

Ve mâhavl-i merkad-i pür-envârı ravza-i Rıdvân’dan nişân verir bir bâğ-ı cinândır.

Ve bu câmi‘in iç harem[i] hâricinde olan sahrâ-misâl harem-i azîmin cânib-i selâsında dekâkînler inşâ edüp esnâf-ı sanâyi‘ât [u] ehl-i hıref ile ârâste ve bir matbah ve me’kel-i dârü’z-ziyâfe ile pîrâste ve dâr-ı müsâfirin ile perhaste bir haremdir.

Ve bir mekteb-i sıbyân [u] sıflân-ı fukarâ-yı a’yânzâdeler için bir ta’lîm-i Kur’ânı ve dârü’l-kurrâsı vardır.

Ve haremın cânib-i erba‘asında altı kapusu vardır. Bu hareminden hâ{ric} serâpâ gûnâ-gûn dıraht-ı muntehâlar ile müzeyyen olmuşdur. Ammâ ekseri şecere-i tût-ı gûnâ-gûndur. Bu eşcârâtların zıll [u] himâyesinde niçe bin güne eşyâlar fûrûht ederler.

Ve bu haremde taşra bir azîm vâdî vardır, Sultân Bâyezîd meydânı derler. Cânib-i erba‘ası dekâkîn-i gûnâ-gûnlar ile müzeyyendir. Bir tarafında Bâyezîd Hân’ın yetmiş kubbe-i azîm bir medresesi vardır.

Bu câmi‘in nâzırı şeyhülislâmlar olması haysiyyeti ile bu medresenin dersiâmı şeyhülislâmlardır. Haftada bir kerre ders takrir eder. Talebelerine bahâ-i

lahmiyye ve şem'iyye vazife-i mu'ayyeneleri mâh be-mâh vâsıldır. Zîrâ gâyet metîn evkâfıdır.

Ve cümle iki bin kırk hüddâmı vardır. Cümleden muvakkıtının ulûfesi şart-ı vâkıf üzere ziyâdedir. Zîrâ memalik-i İslâm'da ne kadar keşîbân [u] mellâhânlar var ise cümlesi Sûltân Bâyezîd Hân muvakkıtına muhtâclardır. Zîrâ câmi'-i şerifin kiblesi keşf-i kerâmet ile dürüst olduğundan cümle re'îslerin kible-nümâları ve sâ'at kafleleri bu câmi' mihrâbında tas[h]îh olup muvakkıte muhtâclardır. Ve cemî'i Frengîstân'da ilm-i nücûma mâlik olan üstâd kefereler mîkâtları ve kible-nümâların câmi'-i Bâyezîd Hân'da tas[h]îh ederler, mehûr-ı âfâk bir mihrâb-ı sahîhdır.

Bu mihrâbdan mâ'ada Sultân Bâyezîd-i Velî'nin fethetdüğü diyârlarda ve gayrıda cümle (---) altmış hutbe ve mihrâba mâlikdir. Câmi'i Emîr Buhârî aleyhi rahmeti'l-Bârî tekyesi ve câmi'i ve Galatasarâyı ve câmi'i, Bâyezîd Hân binasıdır. *Tekabbellâhu cemî'a hasenâtihim.* (s.67-68)

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan feth [u] fütûhâtı: Evvelâ feth-i kal'a-i Moton ve Koron ve Arkadiya ve Kalamata ve Kalavrata ve Holumiç ve Taraboliçe ve Ballıbadra ve Anavarin kal'aları sene 906 [/1500-1501] feth oldu. Bu merkûm kal'alar cümle Mora cezîresinin cenûbî ve garbîsi tarafında vâkı' olmuş kal'alardır. Mahallinde birer birer tavsîf olunur.

Andan feth-i kal'a-i İnebahtı sene 905 [/1499-1500]ve feth-i kal'a-i Kili ve kal'a-i Akkirman sene 889 [/1484-85]. Feth-i Tarsûs ve Adana ve Arnavudluk'da kal'a-i Dırac ve kal'a-i Avlonya Kanye'si ve Kara Boğdan isyân edüp harâca kesildi. Sene 918 [/1512-13].

.....(1 satırlık yer boş).....

Niçe kal'alar fethinden sonra oğlu Sultân Selîm-i Evvel ile def'a-i sânîde Çorlu sahrâsında ceng edüp inhizâm sûretinde olup cümle kul kendüden rû-gerdân olup Bâyezîd Hân İslâmbol'a gidüp akabinde Selîm Hân İslâmbol içre girüp Yenibâğçe nâm mahalde hayme-i bâr [u] büngâhiyle meks edüp cümle kul (Selîm) **[42b]** Selîm Hân'dan tecdîd-i bî'at edüp Selîm Şâh müstakil pâdişâh-ı zîşân olup pederi Bâyezîd Hân'ı Edirne kurbünde Dimetoka kal'asına fermân edüp Edirne'ye bir merhale karîb kasaba-i Havsa'ya vardıkda bi-emrillâh {Bâyezîd Hân} sene (---) vefât etdi. Sebeb-i intikâlinde kıyl [ü] kâl-i kesîre olup "Âh Cem Şâh" deyü rûh teslîm etdi derler. Ba'zılar mesmûmen merhûm olurken,

"Selim ömrün az olup gazân çok olsun" deyü rûh-ı pür-fütûhu revân-ı evc-i ılliyyîn olup na'ş-ı şerifi merkûm câmi'î hazîresinde medfûndur.

Müddet-i saltanat 33 sene, ömreş (---) sene,

Andan oğlu Selim Şâh-ı Evvel halîfe-i müstakil olup ibtidâ gazâsı Îrân-zemîn şâhı Şâh İsmâ'îl'i kal'a-i Ahıska altında Çıldır sahrâsında münhedim edüp iki kerre yüz bin Kızılbâş-ı evbâşı dendân-ı tîğdan geçirüp bizzât şâh yedi atlı ile cân halâs edüp Tâclı Hânım nâm hâtûnu üç yüz cevârîsiyle esîre olup Defterdâr Tâczâde Ca'fer Çelebi'ye emânet kondu ve Âsitâne-i sa'âdet'e getirildi.

Bu sefer-i zafer-me'serde kal'a-i Kars ve kal'a-i Ahıçka ve kal'a-i Ardahan ve ma'ahû tevâbi'î ve kal'a-i Hasan ve Erzurûm ve Bayburd ve Canha ve kal'a-i Kemâh ve yine Kara Hamîd ve Diyârbekir ve kırk pâre tevâbi'î kal'aları ve inhizâm-ı sâhib-i Mar'aş ibn Zülkadr Sultân Alâüddevle katl olunup yetmiş aded boybeğleri kelleleri ile Mısır Sultânı Gavrî'ye gönderildi.

Andan Gavrî'ye Mısır üzre sefer olunup feth-i kal'a-i Halebü's-Şehbâ yigirmi pâre kal'asıyla sene (---) ve kal'a-i Şâm kırk iki pâre kal'aları ile sene (---) feth olundu.

Ve kal'a-i Şâm-ı Tarabulus yetmiş pâre kal'asının cümle Dürûzî ve Rûzî kal'aları feth oldu.

Ve feth-i Beytü'l-mukaddes ve Gazzetü'l-Hâşim Gazze ve Remle on yedi pâre kal'aları ile feth olup bir sene Şâm-ı cennet-meşâmda meştâ edüp andan sene (---) (---) ayında Kâkûn sahrâsında Sultân Gavrî ile ceng-i azîm edüp Gavrî Hân bu gazâda âhîret gavrına erüp şehîd olup cümle asker-i Çerâkis-i nâkes dendân-ı tîğdan geçüp bakıyyetü's-seyflerin akîbince Selim Hân Mısır'ı muhâsara edüp kâmil (---) ay ceng-i azîm edüp sene 922 [1516-17] târîhinde Sultân Selim şivey şivey lafzı târîh olup üç yüz pâre şehriyle ve yedi bin pâre kurâsıyla eyâlet-i Mısır'ı feth edüp Hayrebeği Mısır hâkimi ve Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi'yi kadı'asker edüp Mekke ve Medîne zabt [u] rabt olunup Selim Hân hâdimü'l-Haremeyni's-şerîfeyn olup kılıcı arşa asdı.

Ba'dehu İslâmbol'a gelüp sene 926 [1519-20] târîhinde ömür kemânın yasdı. Esâsına mübâşeret olunup nâ-tamâm kalan câmi'inin mihrâbı önündeki kubbe-i mahbît-ı pür-envâr içinde medfûndur. Tarabefzûn'da mütevellid olup anda şehzâde hâkim olmuşdu.

Müddet-i saltanat 9 sene, ömreş (---) sene. Ve cülûsuna târîh "Feyz-i Îlâh" ve diğêr târîh "Dayf-î Îlâh" lafızları vâkı' olmuşdur, sene 926 [/1519-20]. Tokuz senede bin bir hutbesi tilâvet olunup hâlâ ma'mûr cevâmî'lerdir.

Andan yerine oğlu nâsır [u] mu'în-i ehl-i îmân ve kâsir-i ru'ûs-ı ehl-i nazar-ı tuğyân âşır-ı selâtîn-i Âl-i Osmân es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Gâzî Süleymân Hân ibnü's-Sultân **Selîm Hân**-ı Evvel kişver-keşân-ı Îrân [u] Tûrân tâbe serâhümâ müstakil pâdişâh olunca **Süleymân Hân** vâlid-i mâcidinin esâsında nâ-tamâm kalan câmi'inin itmâmına bezl-i ihtimâm etdi. (s. 68)

Ziyâretgâh-ı Sultân Bâyezîd-i Velî ibn Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî

Mevlûdları Trabuzon'da vâkı' olup sene (---) târîhinde İslâmbol'da cülûs edüp müddet-i saltanatları 32 sene oldu ve ömr-i azîzleri 57 sene olup sene 918 [/1512-13]târîhinde terk-i fânî etdikleri Edirne kurbünde Havsa kasabasında vâkı' olmuşdur. Andan na'ş-ı şerifin İslâmbol'a getirüp câmi'inin mihrâbı önündeki ravza-i Rıdvân içre olan kubbe-i pür-envârın içinde medfündür. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir. Bir kerre bir hasta ziyâret etse bi-emrillâhi Ta'âlâ şifâ bulur. Zîrâ Orhân Gâzî gibi ve Sultân Mustafâ Hân gibi hâl sâhibi pâdişâh idi.

Bu Bâyezîd Hân'ın çok menâkıbı var ammâ bu menâkıb-ı Bâyezîd Hân garîbdir. Zamân-ı saltanatlarında intikâlınden yedi sene mukaddem cânlı ve kanlı ve zî-rûh kısmı tenâvül etmemişlerdi. Bir gün tekâzâ-yı nefis edüp tabî'atı paça istedi. Nefsi ol kadar ibrâm [ü] ilhâh edüp mümkün olup paça yemeyüp nefsi ile cihâd-ı ekber eder. Âhir huzûruna bir sahan sirkeli ve sarımsaklı paça getirdüp nefesine hitâb edüp buyururlar kim,

"Ey nefis murâdın üzre işte paça geldi, eğer hâcetinse çık tenâvül eyle" deyince ol ân mübârek ağzından hemân gelincik-misâl iki gözü kör bir mahlûk çıkup sahanın kenârına çıkup kelb-i akûr gibi paça suyundan nûş edüp def'-i cû'dan sonra yine ol mahlûk Bâyezîd-i Velî'nin hırka-i şerîfine pertâb edüp yine dehân-ı şerîfinde içeri girmek kasdında olunca mübârek dest-i şerîfleri ile çarpup zemîne düşdükde pur-putur olup yatırken,

"Şunu urun" deyü fermân etdikde masdıcıbaşı gediğinde olan hâsoda gilmânı yetişüp zîr-i pâyi ile katl edüp ol asrın şeyhülislâmı (---) Efendi,

"İnsân-ı kâmil, bu nefis ile mu'azzedir vücûd-ı insânın rüknüdür. Bunu techîz ü tekfîn ile defn etmek gerekdir." deyü kefenleyüp ve cema'ât-i kesîre ile

namâzın kılup hâlâ kubbe-i pür-envârı kurbünde bir küçük kabirde medfündür.
Anniçün elsine-i nâsda,

"Sultân Bâyezîd iki kerre ölüp iki kerre namâzı kılındı" deyü meşhûr-ı âfâkdir. Ammâ bu nefsinı katl etdikden sonra künc-i mihnehaneden taşra çıkmayıp halkdan münzevî olup mesâlih-i müslimîn ve umûr-ı devlet-i mü'minîn hâli kalup kul tâ'ifesinin zabt [u] rabtı müşkil olup cânib-i erba'adan düşmenler serkeşlik edüp Eflak ü Boğdan Mengli Geray Hân ile yek-dil [ü] yek-cihet olup Kili ve Akkirman ve İsmâ'îl ve İbrâ'il [ve] İshâkca ve Kalas ve Tomarova'yı zabt edüp nehr-i Tuna'nın beri tarafında Silisre ve Uruscuk ve Nigebolı ve Vidin ve Feth-i İslâm taraflarını dahi harâca kesüp nehb [ü] gâret ederdi.

Anadolu tarafında ise Kızılbaş Kemâh'ı ve Koylıhisâr'ı ve Niksâr'ı ve Arpaçukuru olan Sivas'ı ve Tokad'a cümle istîlâ edüp Acem çapkuncusu tâ İzmit şehrinden [99b] baş alup Tokad'a giderlerdi. Acem tâ bu mertebe Âl-i Osmân üzre musallat olup Âl-i Osmân Acem'e at çulu hedâyâ gönderdiklerinden Bâyezîd-i Velî'ye "Çulcu Baba" derlerdi. Selîm Hân cülûs etdikde,

"Çulcu Baba gidüp Topuzcu Baba geldi" deyü Şâh İsmâ'îl'e nâme içre,

"Vaktine hâzır ol seninle Çıldır sahrâsı'nda devlet sınaşalım, yâ taht ola yâ baht" deyüp elçi gönderdi.

Netîce-i kelâm Bâyezîd Hân bu mertebe bir pâdişâh-ı velî idiğine şübhe yokdur. Bâyezîd-i Bistâmî dahi nefislerin çıkarup muhallebî ta'âmın tenâvül edüp yine mübârek ağızlarından içeri girmiştir. Ammâ Bâyezîd Hân-ı Velî katl etdirüp kendüler dahi mu'ammer olmamışlardır. Bir halûk ve halîm ü selîm, sâhib-i hâl pâdişâh-ı sâhib-i celâl idi.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan hayrât [u] hasenatları ve fütûhâtları cümle bâlâda mastûrdur. Üç yüz kırk kal'a feth edüp dörd yüz hutbesi tilâvet olunur. (s.162-163)

Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder

Evvelâ cülûs günü katl olunan Mehmed Paşa ve İshâk Paşa ve Kâsım Paşa ve Dâvûd Paşa ve Mehmed Paşa bin Hızır Beğ ve Ahmed Paşa-yı Fenârî ve İbrâhîm Paşa bin Alî Paşa-yı Celîl, Osmâncık'dan berü eban an-ced vezîr ibn vezîrdir. Ve Hâdım Alî Paşa ve İskender Paşa ve Ahmed Paşa bin Hersek ve Hâdım Ya'kûb Paşa ve Dâvûd Paşa-yı sâni ve Koca Mustafâ Paşa, Zencîrliservide olan

câmi'-i kebîr bunlarıdır. Ve Yahyâ Paşa, Üsküb şehrinde bir azîm câmi'i var. Ve Karagöz Paşa ve Hasan Paşa ve Sinân Paşa ve Yûnus Paşa (---) (---) (---). (s.163)

Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir

Mevlânâ Muhyiddîn ve Ahmed Çelebi ve Cendrecizâde Ahmed Çelebi ve Leys Çelebi ve Alî Çelebi ibn Zağanos Paşa ve Yegânzâde Hüseyin Çelebi ve Sırâcü'd-devle Kâsım Çelebi ve Pîr Mehemed Çelebi ve Kâsım Çelebi ve Sinân Çelebi ve Ahmed Çelebi ki Hind'den mürâca'atla Rûm'a geldi ve Ca'fer Çelebi ibn Tâc, hattât-ı cihân-ârâdır. (s. 163)

Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder

Evvelâ Şeyhülislâm (---) Efendi. Ve Mevlânâ Mehemed bin İbrâhîm bin Hasan Niksârî, Şeyh Vefâ câmi'i hazîresinde medfûndur. Ve Mevlânâ Kâsım Hatîb bin Ya'kûb, Amasiyyevîdir ve yine anda medfûndur. Ve Mevlânâ Aliyüddînü'l-Yegânî, târîh-i vefâtı:

Haddede ve kayyede mâte merhûmen sa'iden.

Sene (---)

Ve Mevlânâ Abdurrahmân bin Alî bin Mü'eyyed, Amasiyyelidir, mevtine târîh:

Kul lillezî yenbağî târîhe rihletihî

Tahallü'l-mü'eyyede merhûmun ve mebrûmun.

Sene 924 [1518-19]. (---) (---) (---)

(s. 163)

Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder

eş-Şeyh Fahreddîn İskilibî, Şeyh Yâvsî derler Alî Kuşcu'nun dâmâdıdır ve Ebussu'ûd hazretlerinin ecdâdıdır. Ve yine şehir-i İskilib'de medfûndur sene 902 [1496-97]. Ve,

eş-Şeyh Seyyid-i Vilâyet, İslâmbol'da mescidi hazîresinde asûde, sene 941 [1534-35]. Ve,

eş-Şeyh Mehemed ibn Arrâf, Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur. Babası Mısır'da ümerâ-i Çerâkise'den ve kendüsi mîr-i muhterem iken terk-i dünyâ olup Seyyid Alî hizmetine yetmiş yaşında yetmişdir. Medîne'nin şiddet-i hârında yigirmi günde bir su içdüğü meşhûr-ı âfâkdir.

eş-Şeyh Seyyid Ahmed el-Buhârî, Şeyh İlâhî hazretleri ile Simav şehrinden Rûm'a gelüp Şeyh Vefâ hazretleri ile hem-sohbet oldular. Emîr Buhârî nâmıyla iştihâr bulup Sultân Mehemed kurbünde tekyesi ve câmi'i sâhasında âsûde-hâldir. Ve,

eş-Şeyh Uzun Muslihuddîn, Bursa'da medfûndur. Ve,
eş-Şeyh Âbid Çelebi, İslâmbol'da tekyesinde medfûndur. Ve,
eş-Şeyh Lütfullâh, Üskübîdir ve yine anda medfûndur. Ve,
eş-Şeyh Baba Yûsuf, tarîk-i Bayramîdir, Eyyûb'da medfûndur. (s. 163-164)

Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder

Evvelâ şehzâde-i âzâde **Cem Şâh**-ı pâdişâhzâde ibn Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân'dır kim Bâyezîd Hân'ın bürâder-i kihteridir. Sâhib-i divân bir âşık-ı şeydâ Cem Şâh'dır. İlm-i Arabî'de mu'teber te'lifâtları vardır. Ve,

Şehzâde Korkud Hân ibn Bâyezîd Hân bunlar Şehzâde Selîm'den mihter ve Şehzâde Ahmed'den kihter olan çiğir-kûşe-i Bâyezîd Hân Korkud'dur. **[100a]** Babası Bâyezîd Hân'dan korkup Antalya'dan münhezimen gemilere süvâr olup hac niyeti ile Mısır'da Sultân Kayıtbay'a giderken bu ebyât anlarındır. Beyt:

*Tâc [u] kabâyı terk edüp uryân olalım bir zamân
Gurbetde seyrân eyleyüp mihmân olayın bir zamân.*

Âfitâbî: Bursevîdir.

Emîrî: İsmi Seyyid Mahmûd'dur, âşıkâne na't-ı şerîfleri vardır.

Nasîrî: bilâd-ı Acem'de mütevellid olup Monlâ Câmî ve Monlâ Gürânî mektûbları ile ba'zı a'yân-ı Rûm'a gelüp Fârisî eş'ârlarına nihâyet yokdur. Bu ebyât anlarındır:

*Âşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür
Bu âdem oldur[ur] ki Mesîh âdem öldürür.*

Bu ebyâtdan murâd-ı şu'arâ oldurur kim, âye[t]:

ان مسل عيسى عند الله كمثل ادم dir.

Behîştî: İsmi Sinân'dır. Karışdıran'da Süleymân oğludur. Hamse nâmına te'lifâtı vardır.

Tâcî: Nişânî Ca'fer Çelebi'nin pederidir.

Sânî: Rûmî'dir, hüsn-i cemâli mahallinde Yûsuf-ı sâni derlerdi, mutarraş oldukda Yusûfluğu gidüp sâdece sâni kaldı.

Çâkerî: Ümerâ-yı Bâyezîd Hân'dandır.

Celîfî: Bursevîdir.

Hasan Mu'îd: Hâk-i Rûm'dır. Terk-i diyâr edüp seyâhat ile Acem'e vardıkda bir râfîzî "Sünnîdir" deyü Hasan Mu'îd'i şehîd etmişdir. Âlimâne reddü'l-acz ale's-sadr, eş'âr-ı pesendîdeleri vardır.

Hâkî: Üskübîdir eş'âr-ı pesendîdesi çendân değildir.

Zekâyî: Şehzâde Alemşâh'ın dîvân kâtibi idi.

Zihnî: Bâyezîd Hânzâde şehzâdesi Mehemed Hân'ın Kefe'de dîvân kâtibi idi.

Râzî: Üskübîdir. Koca Hasanzâde derler, pâk eş'âr-ı belîği vardır.

Seyfî: Sinobîdir Sofya şehrinde hayrât [ü] hasenâtı olup anda medfûndur.

Şâmî: Ümerâlardandır. Şâmîdir ammâ şûmî değildir. Ne cânibe me'mûr olsa mansûr [u] muzaffer gelüp kendi gazâlarına kasâyidleri ve musanna' târîhleri vardır.

Şâhidî: Edirnevîdir. Cem Şâh defterdârı idi.

Şevkî: Edirne'de bir fertûte-i cihânenin abd-i memlûkü idi. Cümle eş'ârı dehr-i denî ve pîrezen-i dünyâ içündür.

Safâyî: Sinobîdir Bâyezîd Hân nâmına bir dîvânı vardır.

Likâyî: Hoş âyende eş'ârı vardır.

Sun'î: Kastamonîdir ve Necâtî Beğ telâmîzindedir. Firdevsî eş'ârına nazîre-misâl te'lîfâtı ve pâk-zebân kasâyidleri {var} ve bir na't-ı şerîf etmişdir kim aslâ nazîre kabûl etmez.

Tarîkî: Vidinlidir. Cihân-ârâ bir nev-cüvân iken cihândan Vidin'e gitdi, kal'a cenbinde medfûndur.

Zarîfî: Boluvî'dir. Hayli rûzgâr-ı zorkâr-dîde seyyâh-ı âlem idi.

Ömrî: Abdülkerîmzâde'dir, ebâ an-ced şu'arâlardır ki lâ-nazîrdir.

Andelîbî: Şâhzâde Mehemed Hân'ın nedîmlerindedir, bülbül-âsâ nağamâtlar ile kendü eş'ârların savt-ı hazîn ile dü-beyt ve taksîm ederdi. Üstâd-ı kâmil hânende idi.

Ahdî: Edirnevîdir. Şi'ir:

Kande varsam sâye-i serv-i bülendim var iken

Kime kul olam senin gibi efendim var iken.

Firdevsî: Bursevîdir, üç yüz altmış cild Süleymânnâme anın te'lîfâtındandır kim gûyâ Ebü'l-me'âlîdir.

Figânî: Karamanîdir. İskendernâme manzumu anındır. Ba'dehu Figânî salb olunmuşdur. Zîrâ mahlasında hurûf-ı gaynın te'sîridir derler. Selefde iki Figânî dahi gelmişdir biri salb olup biri mülhiddir deyü derisi yüzülmüşdür.

Kâdirî: Edirnevîdir.

Kandî: Sirozîdir.

Kâtibî: Bursevîdir.

Kebîrî: Florinalıdır ammâ filorili değildir. Fîrûzîne tab' Florunyalıdır.

Mestî: Edirnevîdir, çeşm-i mest-i gazâlin Süzebolı etdikde âşıkları mest olup Mestî'ye Mestî demişler. Âhir mahlasının te'sîriyle Mestî mest-i müdâm olup ayş [u] nûşa müte'allik pâk eş'ârı vardır.

Münîrî: Amasiyyelidir Fârisî ve Türk. eş'ârı çokdur. Şehzâde Sultân Ahmed'in vüzerâsındandır. Ammâ kasâyidlerine söz yokdur, her mısra'ları birer matla' olmağa liyâkatli kasâyideleri vardır.

Mihri: Amasiyyelidir. Gûyâ binti İmri'l-kays-vâr bir hâtûn-ı aşkbâz idi. Bîkr-i fikri gibi mümtâz ser-fîrâz-ı cihâne olup [100b] nâ-şüküfte bâğ-ı cinâne revâne oldu. Sâhib-i dîvândır ve fıkha, ferâyize müte'allik hayz ü nifâs bahsinde manzûm risâleleri vardır.

Necâtî Beğ: Ol asırda sultân-ı şu'arâ ve fusahâ [vü] büleğâ mîr-i bî-nazîr idi. Şehr-i Edirne'de Sâ'ilî nâm şâ'irin Kurret-i ayn-ı lî ve lek mâ-sadakı üzre abd-i memlûkü ve oğulluğu idi. İsmi İsâ'dır. Tîr-i kemân vasfında bir penc beyti vardır kim hakkâ tîr-i kemânın arşa asmışdır. Yetmiş altı aded mücelled te'lîfâtları ve D[iv]ân'ı ve Hamse'si vardır. Sene (---) târîhinde merhûm olup Vefâ Sultân kurbünde medfûndur.

Sehî Beğ: Necâtî Beğ dâmâdıdır. Yarân-ı zürefânın güft [ü] gûları üzre Sehî Beğ, Necâtî'nin kızın almadan murâdı Necâtî'nin Evrâk-ı Perişân'ın almakdır murâd, deyü hâlâ durûb-ı emsâldir. Hakkâ ki Sehî Beğ eş'ârı gûyâ Necâtî'ye necât vermişdir. Yâhûd serv-i Sehî yâbis iken eş'âr-ı Necâtî ile necât bulmuşdur.

Necmî: Canikî'dir. İlm-i nücûmda dahi kâmyâb ve dânenide-i rumûz-ı usturlâb ve nâzikâne eş'ârına âbutâb vermişdir.

Niyâzî: Üç Niyâzî [var] ammâ bu Niyâzî, Necâtî ile hem-asır olup Geliboluludur. Pâk eş'ârı vardır.

Vaslî: Aydınlı'dır. Gâyet dehhâllık ile meşhûrdur.

Vasfî: Sirozî'dir.

Hâşimî: Acem sâdât-ı kirâmlarındandır. Acemâne pâkîze eş'âr-ı pâkîzesi vardır.

Hilâlî: Bursevîdir. Şi'ir:

Asacaksın cihânda ey Mansûr

Sana görmem imâmeti ma'kûl

İsm-i mef'ûl adın takındın çün

Câ'iz olmaz imâmet-i mef'ûl.

Mef'ûl ve ma'kûl sözü dahi mef'ûl sözüdür ki nâma'kûldür. (s.164-165)

SULTÂN İBRÂHİM HÂN

İcmâl-i cülûs-ı Sultân İbrâhîm Hân-ı şehîd ibn Sultân Ahmed Hân

Fî şehîr (---) sene 1049 [/1639-40]. Merhûm Sultân Ahmed Hân'ın yedi şehzâdesinden İbrâhîm Hân küçük idi. Mevlûdu Tershâne bâğçesi'nde mütevellid olmuşdur. Hân-i cülûsunda (---) seneye bâliğ idi. Ammâ âkıl [u] bâliğ değil idi.

Târîh-i cülûs-ı İbrâhîm Hân güfte-i (---):

Yine kadr ü şeref buldu serîr-i mülk-i Osmânî

Erişdi âfitâb ü âsumâna efser ü deyhîm

Yazıldı resm-i Osmânî ile teşrîfine târîh

Cülûs-ı pâdişâh-ı dâd-ger Sultân İbrâhîm.

Sene 1049 [/1639-40].

Diğer târîh:

Halledallâhu mülke İbrâhîm (---)

.....(2 satırlık yer boş)..... (s. 126)

Zamân-ı hilâfetinde olan vüzerâları bildirir: Yevm-i cülûslarında Kara Mustafâ {Paşa} vezîr-i a'zam bulunup ibkâ olundu. Ve halk-ı âlem râhat olup (---) sene sadrîa'zam olup âhir-i kâr hasûd-ı nüdemâ-yı şehriyârî iğvâları ile katl olunacağı bilüp Hâs bâğçeden sarâyına firâr edüp der-akab tebdîl-i câme sarâyından taşrada Mûsâ Paşa sarâyı önünde Bostâncıbaşı Sarhoş İbrâhîm Paşa râst geldiği mahalde bir Uskok bostâncı, başına bir tüfeng kundağı urup şehîd etdiler ve na'sın Parmakkapu'da türbesinde defn etdiler.

Andan mühür Şâm-ı Şerîf de Cüvân Kapucubaşı sadrîa'zam oldu, [Sene] (--
-). Andan ma'zûl olup Girid'e serdâr olup andan vefât etdi.

Andan Sâlih Paşa vezîr-i a'zam oldu. Livâ-i Hersek'de kasaba-i Lubin'den
Bosnavîü'l-asl idi sene (---) sadrîa'zam olup Tezkireci Ahmed Paşa'nın mekriyle
ma'nûkan hürri-î şehîd etdiler.

Andan Ahmed Paşa-yı Hezerpâre sadrîa'zam oldu (---) sene sadâretde olup
gulû-yı âm havfından ihtifâ edüp Mevlevî Dervîş Mehemed Paşa bulup ma'nûkan
katl edüp lâşe-i pür-şikemin Atmeydânî'na birağup na'sını der-akab kul pâre pâre
etdiler. Ol gün ol gulûda mülakkab-ı kabîh Oğlan Püzevengi nâm (---) ve Hünkâr
musâhibi Hâce Cinci nâm [76b] (---) Atmeydânî'nd[a] cümle ulemâ ve sulehâların
izniyle pâre pâre eyleyüp leşlerin Ahmed Paşa lâşesi yanına bıraktılar. (s.127)

Sultân İbrâhîm Hân'ın asrında olan şeyhülislâmları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Zamân-ı İbrâhîm Hân'da kadı'askereynleri bildirir:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Saltanat-ı İbrâhîm Hân'da İslâmbol mollâlar[ı] bildirir:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Devlet-i İbrâhîm Hân'da hekîmbaşı ve müneccimbaşları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Asr-ı İbrâhîm Hân'da olan vezâret ile defterdârları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Ahd-i İbrâhîm Hân'da nişâncı paşaları beyân eder:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Divel-i Hân-ı İbrâhîm'de yedikubbe vezirlerin bildirir:

Târîh:

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.127)

Mülûk-i İbrâhîm Hân'da olan eyâlet vüzerâların beyân eder:

Târîh-i Mehemed Paşa eş-şehîd Boynueğri:

Mîrimîrân-ı Haleb oldu, Mehemed Paşa.

Sene (---).

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.127)

Hük-m-i İbrâhîm Hân'da âsî olan vüzerâları ayân u beyân eder: Varvar

Alî Paşa, Sivas vâlîsi iken İbrâhîm Hân İpşir Paşa hâtûnu Mavrol kızın taleb etdikde

Varvar Paşa "Nâ-şer'îdir vermem" deyince Sivas'dan ma'zûl olup katline fermân vardıkda başına asker cem' edüp "Şer'ile da'vâm vardır" diyerek gelirken Köpürlü Mehemed Paşa'yı bozup Çerkeş nâm mahalle geldikde İpşir Paşa ale'l-gafle Varvar'ı basup İpşir için âsî olmuşken İpşir Varvar'ı katl etdi sene (---). (s.127)

Fermân-ı İbrâhîm Hân ile Yeni Sarây'da binâ olunan kasırların târîhlerin bildirir:

Dedi fermân ile târîh-i binâsın Cevrî

Nüzhet-âbâd-ı cedîd oldu bu kasr-ı âlî.

Sene (---).

Târîh:

Bu müferrah menzilin Cevrî dedi târîhini

Seyr için oldu binâ bu kasr-ı Sultân-ı cihân.

Sene (---).

Târîh:

Mübârek eylesün Mevlâ bu âlî kasr-ı zîbâyı.

Sene (---).

Târîh:

Keştî mübârek ola yâ Rab {yümnile bu zevrak-ı zîbâ.

Sene (---)}.

(s. 127)

Der-zikr-i şehzâdegân-ı İbrâhîm Hân

Du'â-i hayr ile Cevrî dedi Şehzâdeye târîh

Ola Sultân Mehemed âfitâb-ı matla'-ı ikbâl

Târîh-i bî-nazîr: (---) (---) (---) (---)

Nûrdur geldi Mehemed sulb-i İbrâhîm'den.

Sene (---).

Târîh-i diğér:

Vechini bir ârifè sordum dedi târîh için

Geldi dünyâya vücûdu Hân Mehemed yümnile.

Sene (---).

.....(1 satırlık yer boş)..... [77a] (s.127)

**Zamân-ı saltanat-ı İbrâhîm Hân'da olan serdâr-ı mu'azzamlarının
feth [u] fütûhâtının beyân eder**

{Târîh-i Mîrimîrân Nasûh Paşazâde:

Mübârek eyleye câh-ı vezâreti Mevlâ.

Sene (---).

İnhizâm-ı Nasûh Paşazâde Hüseyin Paşa be-dest-i vezîr Kara Mustafâ Paşa be-sahrâ-yı Üsküdar, sene (---).

Ba'dehu katl-i Nasûh Paşazâde, bâ-eşedd-i ukubet der-sene-i mezbûr be-dest-i Kara Mustafâ Paşa}.

İbtidâ sene (---) târîhinde Maskov küffârı Karadeniz sâhilinde Azak kal'asına Tatar Hân'ın batîü'l-hareke olması sebebiyle kal'a-i Azağ'a Kazak istilâ edüp deryâ-misâl asker ile yedi yüz pâre yelken gemilere bu kadar bin asker mâl-â-mâl olup kal'a-i Azağ'ı kâmil (---) ay muhâsara edüp darabât-ı top-ı kûpdan kal'anın der [ü] dîvârında bir alâmet kalmayup cümle küffâr-ı sakar-karâr hâl-i hayâtlarında ka'r-ı zemîne girüp bir ay dahi zîr-i zemînde ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kitâl edüp âhir vakt-i şitâ erüp cümle guzât-ı müslimîn keştilere mâl-â-mâl olup bî-feth rucû' edüp Âsitâne-i sa'âdete geldiler.

Def'a-i sâniide Serdâr Cüvân Kapucubaşı sene-i âtîde yine deryâ-misâl askeri Azak deryâsında şinâverlik edecek üç yüz pâre firkate asker-i İslâm doldurup ke'l-evvel kânûn üzre donanma-yı hümâyûn ile berren ve bahren bu kadar yüz bin asker kal'a-i Azağ'ı ihâta edüp küffârdan bir sît [ü] sadâ olmayup cümle Kazak-ı âk'ın karârları firâra mübeddel olup kal'anın esâsın hâli üzre birağup dâr-ı nîrâna gitmişler. Hamd-i Hudâ bilâ-ceng [ü] cidâl kal'a-i Azak dest-i Âl-i Osmân'a bu takrîb ile girdi. Hâlâ darb-ı meseldir kim,

"Hüseyin Paşa Azak'da ceng etdi, Mehemmed Paşa cengsiz feth etdi" derler.

Der-akab Serdâr Mehemmed Paşa Eflak ve Boğdan ve Tatar ve Çerâkise ve Âl-i Osmân askerine "koma kurdum" edüp yedi ayda müceddeden bir kal'a-i Azak oldu kim hâlâ dâr-ı azâb bir kal'a-i hısn-ı metîndir. Binâ-yı İbrâhîm Hân be-dest-i Sultânzâde Mehemmed Paşa.

Hamd-i Hudâ bu hakîr'in dördüncü gazâsı bu Azak kal'ası olup hakîr ol sene Kırım diyârında kalup cümle asker-i İslâm Tatar Hân gâzîleri ile Azak'da meştâ edüp serdâr-ı mu'azzam kendü mensûbâtı ile donanma-yı hümâyûna süvâr olup Der-i devlete revâne oldu. (s.128)

Feth-i sâni

Zamân-ı İbrâhîm Hân be-vilâyet-i Eflak ve Boğdan be-dest-i Tatar

Hân ve mu'âvenet-i asâkir-i Akkirman

Sene (---) târîhinde Eflak beği Matey Voyvada ve Boğdan beği Lipul voyvada yigirmişer sene hükûmet edüp mâl-ı Kârûn'a mâlik olup iki kâfir birbirine hasm-ı kavî olup Boğdan beği Lipul Beğ bir kızını Kazak-ı âk hatmanı İhmilnic'e verüp yigirmi bin tûfeng-endâz keferi imdâdı gelüp Eflak beği Matey Voyvada dahi yüz bin asker ile Berkovişte nâm tahtından kalkup iki küffâr birbirine gelmede.

Bu ahvâl Der-i devlete arz olunup Rûmeli eyâleti ve Özi eyâleti ve Tatar Hân askeri bu küffârların cengini men' etmeğiçün me'mûr olup asker-i İslâm cem' olunca iki küffâr askeri Eflak ve Boğdan hudûdunda şehr-i Fohşan'da nehr-i Fohşa sâhilinde bir ceng-i azîm edüp Eflak beği Matey gâlib gelüp Boğdan beği Lipul münhedim olup tarafeynden yetmiş bin kâfir dendân-ı tîğdan geçüp Tatar ve Âl-i Osmân askeri bu mahalde Eflak ve Boğdan diyârına akınlar ve şebhûnlar salup yüz binden mütecâviz esîr ve niçe kerre yüz bin devâbbât-ı kesîr ve mâl-ı ganâyim alınıp Eflak ve Boğdan diyârın harâb [ü] yebâb ve halkın esîr [ü] kebâb ve hânelerin ihrâk bi'n-nâr ile türâb edüp İslâm Geray Hân, Boğdan beği Lipul'ı giriftâr-ı bend-i hicrân edüp Der-i devlet-masîre gönderüp Yedikulle'de Lipul haps olundu. Ve Eflak beği Matey'den iki bin kîse alınıp cürmü afv olunup beğliği kendüye yine ibkâ ve mukarrer kılındı. Hamd-i Hudâ Tatar-ı sabâ-refât-ı adû-şikâr ile bu gazâ-yı ekberde bulunup mâl-ı ganâyimle muğtenim olup diyâr-ı Kırım'a dâhil olduk, *ve's-selâm*. (s.128)

Feth-i sâlis

Kal'a-i Hanya der-cezîre-i Girid, zamân-ı İbrâhîm Hân be-dest-i

Silîhdâr Yûsuf Paşa-yı serdâr

Sebeb-i feth-i Hanya oldur kim ibtidâ Sultân Ahmed Hân'ın mübârek nefeslerinin te'sîridir kim feth-i Girid evlâdı İbrâhîm Hân'a müyesser oldu. İnşâ'allâh Ahmed Hân'ın Venedik'den Girid cezîresin Yeni Câmî'e vakf olmağiçün ricâ etdiği tahrîr olunur. Ammâ mezkûr senede İbrâhîm Hân'ın Dârü's-sa'âde Ağası Sünbül Ağa âzâd [77b] olup ve Esîrî Mehemed Efendi ma'an Sünbül Ağa ile Mısır'a müteveccih olmağiçün İbrâhîm Çelebi nâm {re'îsin} bir azîm karavana kalyonununa üç bin kadar huccâc ü züvvâr ve tüccâr girüp Mısır'a giderken Değirmenlik nâm cezîre önünde altı pâre Malta gemisi bu İbrâhîm Çelebi kalyonun

ihâta edüp bî-eyyâm mahalde döğë döğë iki günde kalyon içre ibâdullâh az kalup ol mahalde Kızlar Ağası ve kalyon sâhibi İbrâhîm Çelebi dahi şehîd olup küffâr gemiye zafer bulup yedek ile cezîre-i Girid'de kal'a-i Hanya limanına varup lenger-endâht olup yatdı. Ahidnâme-i Hayreddîn Paşa'da eyle der kim,

"Âl-i Osmân'dan bir gemiyi düşman alup ellik olan kâfiristânın limanına komayalar."

Bu Hanya küffârı bu sulh [u] ahidnâmeye muhâlefet edüp Malta küffârına ıgâmâz-ı ayn edüp limanlarına kodular ve cümle Kızlar Ağası'nın atları ve kısrakları ve mâl-ı ganâyimin Hanya kal'asında bey' [ü] şîrâ etdiler. Bu ahvâl-i pür-melâl, İbrâhîm Hân'a mün'akis olup,

"Tîz Malta üzre seferim vardır" deyü yedi yüz pâre gemiyle Silihdâr Yûsuf Paşa serdâr olup Malta niyetine giderken Anavarin kal'asında sultanup yigirmi pâre batîü'l-hareke mecrûh kadırgaları bırağup içinde olan mühimmât [ü] levâzımâtların sâ'ir kadırgalara askerleri ile leb-ber-leb edüp yine avdet edüp ibtidâ cezîre-i Girid'de Todori kal'aların birer sâ'atde feth edüp andan Hanya kal'asın muhâsara edüp (---) günde hamd-i Hudâ feth olduğu seyecî'ü tahrîr olunur.

Hamd-i Hudâ bu altıncı gazâmızda bulunup İnebahtılı Durak Beğ firkateleri ile cezîre-i Çukalar'ı nehb [ü] gâret etmede bile bulunup Durak Beğ ile İnebahti vilâyetine gidüp fâtihi Hanya Yûsuf Paşa, Âsitâne-i sa'âdet'e Donanma-yı Hümâyûn ile vardukda Yûsuf Paşa'yı hizmeti mukâbelesinde Cinci Hoca tahrîkiyle ol mazlûmu zâlimler amân vermeyüp nâ-hak şehîd etdiler. (s.128-129)

Fütûhât-ı Rabi'

İnhizâm-ı Mağdûr Varvar Alî Paşa be-dest-i Fâ'in İpşir Paşa

Bâlâda tahrîr olunduğu üzre bî-günâh Varvar azli ihtiyâr edüp İpşir'in avretin İbrâhîm Hân'a na-şer'î vermeyüp Tokat kal'asında Perî Hân Hâtûn'u emânet koyup netîce-i merâm İslâmbol'a gelirken zâlim İpşir fâ'in ühâ'in,

"Babam sen benim ehlim için azli kabûl eyledin, ben dahi senin ile yek-dil [ü] yek-cihet şerî'at kapusu İslâmbol'a giderim" deyüp Varvar'a hâb-ı hargûş verüp bir gün Çerkeş nâm mahalde ale'l-gafle Varvar'ı basup niçe bin âdemin kırup Varvar'ı şehîd edüp kellesin Der-i devlete gönderüp Sivas eyâleti İpşir'e tevcih olundu.

İnhizâm-ı Serdâr Tekelü Mustafâ Paşa: Sene (---) târîhinde Hanya feth olunca ana intikâmen Venedik küffârı fâtihi Hanya olan Yûsuf Paşa Kırka

sancağında (---) nâm kal'adan Hırvadü'l-asl olmağile küffâr Yûsuf Paşa'nın elin vilâyetin nehb ü gâret edüp yetmiş pâre kal'aya kiliseye ve kal'a-i Dirnişe müstevlî olup Bosna ve Hersek ve Kırka ve Kilis sancakların berbâd edüp cümle re'âyâlarımız Uskok olup Venedik'e tâbi' oldu.

Âhir sene-i mezbûrda Tekelü Paşa'yı serdâr edüp Venedik körfezi halîci sâhilinde Şibenik nâm bed-nâm-ı menhûs kal'ayı yüz bin asker ile kırk gün kırk gece muhâsara edüp topcubaşı kal'a-kûp toplar ile kal'ayı rahnedâr etdikde Mustafâ Paşa,

"Bak-a topcubaşı bârûd-ı siyâhı isrâf edüp bu kal'ayı münhedim edersen ammâ feth eylediğim zamân sana kal'ayı kirpiğınle yapdırırım" der idi.

Âhir-i kâr kal'ayı derûn-ı dilden döğmeyüp cümle asker âlet-i mülâhaza taht-ı kal'ada oturup kırkıncı gün semâdan bir matar nâzil olup cümle asâkir-i İslâm pâymâl-i rimâl tîn-i belâya müsteğrak olup bi'z-zarûrî cümle asker metrisden çıkup selâmete avdet edüp kal'a-i Şibenik kurbünde Danilova nâm bir sahrâ-yı azîme meks edüp ale's-sabâh anı gördük, mezkûr sahrânın cânib-i erba'asın niçe kerre yüz bin haç bayraklı küffâr, asker-i İslâmı ihâta edüp vakt-i zuhurda bir ceng-i azîm olup yigirmi iki bin ibâd-ı müslimîn şehîd ve on sekiz bin âdem esîr olup niçe bin hayme ve hargâh ile ve bu kadar mâl-ı ganâyim ile küffâr ganîme [78a] olup hakîr ol menhûs cengde yeniçeri ocağıyla idim, hemân var kuvveti bâzûya getirüp at boynuna düşüp Gılamuc kal'ası dağlarına firâr edüp atımı dahi bisâtıyla bırağup bir sık çengelistan içre girüp yedi gece dağlarda pinhân olup nebâtât [ü] giyâhât tenâvül edüp def'-i cû' eylerdim.

Ba'dehu küffâr bu kadar hayme ve hargâh ile Kilis kal'ası altına varup Tekelü Mustafâ Paşa'nın otağın kırup ceneral-i la'în başına serdârın selîmîsin geyüp âdet üzre dîvân-ı Âl-i Osmân etdikde Kilis kal'asının cümle a'yân [u] eşrâfî ve serdârı ve dizdârı taşra çıkınca kemîngâhda olan küffâr der-akab kal'aya müstevlî olup bu takrîb ile Kilis kal'ası gibi eflâke ser-çekmiş bir kal'a-i metîni kabza-i tasarrufa alup cümle a'yân-ı kal'ayı ehl [ü] iyâlleri ile esîr etdiler. Bu güne nuhûset Âl-i Osmân devletinde bir târîhde olmamışdır.

Ve dahi Venedik küffârının bu güne isyânı sebebiyle Akdeniz'de olan cemî'i cezîreleri {küffâr} harâca kesüp niçe bin huccâc [u] tüccâr gemilerin alır oldu. Ve her sene Akdeniz'e çıkan donanma-yı hümâyûnı münhedim edüp gemileri Venedik'e götürür oldu. Bu hâl üzre ahvâl-i Âl-i Osmân perîşân-hâl oldu. (s.129)

**İcmâl-i saltanat kâr-ı âkîbet, sa'âd-i şehîd Sultân İbrâhîm Hân ibn
Sultân Ahmed Hân tâbe serâhümâ**

Sene (---) târîhinde pâdişâh-ı mağfûr cuülûs etdikde Kara Mustafâ Paşa sadria'zam bulunup hayrhâh-ı devlet bir vezîr-i dilîr idi, anı katl edüp cümle musâhibîn ve cüceler ve bî-zebânlar ve tavâşî Arablar ve hâsekî ve nisvân u sâhib-isyân ve musâhibeler ve gayrı musâhib Cinci Hoca ve Hezârpâre Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa taraf taraf fûrce bulup ol pâdişâh-ı sâde-dili niçe bin tatlı dil ile urûkuna girüp gûnâ-gûn hevâ-yı hevese düşürüp vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve sulehâlarından celb-i mâl için rüşvet almağa başlatdılar.

Ve pâdişâhı zenân sohbetine dadandurup Mısır'dan gelen hazîneyi cümle Mülkî Bula'ya ve Şekerpâre Bula'ya ve Telli Hâsekî ve Saçbağlı hâsekîlere birer Mısır hazînesi ihsân ve bir hazîne dahi Cinci Hoca'ya ve niçe hazâyinler dahi bî-ma'nâ sarâyılara ve sûr-ı hümayûnlara ve semmûr döşeli köşklere itlâf-ı hazîne etdin deyü bir kerre kul gulû edüp hayli fetret oldu.

Bu harekât-ı gulûdan vezîr ve Cinci Hoca ve sâ'ir musâhibler mücâb olmayup cezîre-i Girid'e serdâr Deli Hüseyin Paşa ile asâkir-i İslâm büryân ü giryân, "Bire imdâd, el-amân" deyü feryâd etmede.

Beri tarafda Cinci Hoca Hünkâr'dan bir ân münfek olmayup ind-i pâdişâhda andan mukarreb ferd-i merd yoğidi. Vezîr-i a'zamdan ve valideden takarrübü ziyâde idi. Hinto koçuya binse bile binerdi. Tahtırevâna girse bile girüp ener binerdi. Ve hergiz nasîhat edenlere rîş-hand edüp yüzlerine gülerdi. Ve her sâ'at ol pâdişâh-ı mazlûmu hoş-âmed kelimâtlar ile mağrûr edüp sû'-i tedbîr ederdî. Zîrâ umûr-ı devletde bir iş görmemiş Za'frânborlu'sundan Şeyhzâde nâm bir sûhte idi. Âsitâne'ye gelüp hakîr, Hâmid Efendi medresesi'nde Monlâ Câmî ve Kâfiye'yi Ahfeş Efendi üstâdımızdan i'râb ederken bu mezkûr Cinci Kitâb-ı İzzî okurken hikmet-i {Hudâ} Azîz ismine mazhar düşüp bir günde izzet bulup sa'âdetlü pâdişâha sürh-bâd ve gencü'l-arş ed'iyelerin tilâvet edüp İbrâhîm Hân hoş-hâl olup şeyhzâdenin ismi Cinci Hoca nâmıyla iştihâr buldu. Ammâ Hudâ âlimdir şerîkimiz olması cihetiyle ma'lûmumuzdur ilm-i da'vetden aslâ bir hurûf bilmezdi. Ancak baht [u] tâli'i bir zamân müsâ'ade edüp ol dahi felek-i atlas-ı bûkalemûndan pây-bâflık edüp sağa ve sola mekikler atdı.

Âhirü'l-emr cezîre-i Girid'den feryâd ile Kara Murâd Ağa gelüp imdâd istediğinde pâdişâh tarafından feryâdcı Murâd Ağa'dan bin kîse ve bu kadar şemâme amber ve yetmiş tahta semmûr kürk ve iki hâsekî câriye talep etdiler.

Hemân Murâd Ağa cümle yeniçeri odalarına ve sipâh ağalarına haber edüp [78b] sipâh Atmeydânı'na, yeniçeri Etmeydânı'na cem' olup gulû-yı âm ile "Allâh Allâh" diyerek Atmeydânı'na cem' olup Sultân İbrâhîm Hân mazlûmu Sırçasarây'da haps edüp yerine oğlu Şehzâde Mehemed Hân'ı pâdişâh edüp cümle vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve sulehâ bî'at edüp Mevlevî Dervîş Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup Kara Murâd Ağa yeniçeri ağası oldu ve Ahmed Paşa firâr etdi.

Ve ertesi gün Ahmed Paşa'yı muhtefî bulup Koca Vezîr katl edüp leşini Atmeydânı'na bırağup yanı sıra mülakkab Oğlan Püzevengi (---) Monlâyı pâre pâre edüp leşini Ahmed Paşa yanına bıraktıklarında cümle asker Ahmed Paşa'nın leşine kılıç üşürüp pâre pâre edüp cümle yağın dâ'-ı devâ-ı sızî içün yağmâ etdiler.

Ba'dehu Cinci Hoca'yı dahi katl edüp cümle musâhibleri kimin katl ve kimin nefy-i ebed eylediler.

Ve musâhibe avretlerden Şekerpâre Bula'yı İbrîm'e nefy etdiler. Ve sâ'ir nisvânları Eski Sarây'a nefy edüp her birin bir vüzerâ ve a'yâna verdiler.

Ertesi ale's-sabâh {mâh-ı Receb'in 25. gün} alay-ı pâdişâhî ile Sultân Mehemed Hân'ı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ziyâretine götürüp anda kılıç kuşadup yine alay ile Edirnekapusu'ndan içeri gelüp ecdâdı Ebü'l-feth'i ziyâret edüp şâhin âşiyânında dünekler gibi hâsodada karâr etdi. Ve ol arada,

"Bire, Sultân İbrâhîm Sırçasarâydan rehâ bulup hapsden kaçup bostancı ocağına dahl düşüp kulun bir fırkası yine İbrâhîm Hân'ı istermiş" deyü İslâmbol içre azîm vezni üzre velvele ve gulgule olup Atmeydânı'nda âlât-ı silâh ile niçe yüz bin âdem cem' olunca Abdürrahîm Efendi'den istiftâ edüp Koca Vezîr ve Kara Murâd Ağa ve Emîr Paşa ve niçe iş erleri {Hünkâr'dan hat alup} Sırçasarâyaya cem' olup Koca Vezîr, Cellâd Kara Alî'yi hezârân deyenek ile ura ura Sırçasarâyaya koyup Cellâd Kara Alî Bismillâh deyüp içeri girince mazlûm İbrâhîm Hân,

"Cânım Usta Alî neye geldin?", {der}

"Hünkârım cenâze namâzı kılmağa geldim" deyüp İbrâhîm Hân'a sarılır.

İbrâhîm Hân dahi gürbüz tüvânâ er, birbiriyle küşte-gîrlük ederken cellâdın bir huddâmı dahi yetişüp İbrâhîm Hân'ın cân evine bir diz bendi urup cân havlinde iken Kara Alî kemendbâzlık edüp şâkirdi hayâkârlık edüp ol an sene 1058 mâh-ı

Receb'in 29 [19 Ağustos 1648, Çarşamba] nuhûset gününde mazlûm İbrâhîm Hân'ı ma'nûkan şehîd edüp Kara Alî'ye beş yüz altun verüp "Durma hacca git" derler.

Na's-ı İbrâhîm Hân'ı techîz ü tekfîn edüp {Hâsoda önünde gasl edüp dîvânihâne önünde serviler altında cenâze namâzına er kişi niyetine deyüp cümle vüzerâ ve vükelâ cenâze-i İbrâhîm Hân'a hâzır olup Abdürrahîm müftî idi, imâm olup Mehemmed Hân dahi namâza gelüp salât-ı cenâze edâ olunup na's-ı İbrâhîm Hân'ın tâbûtu önü sıra ters eğerli atlar ve cümle vüzerâ siyâh nikâblar örtünüp mü'ezzinler وحده لا شريك له diyerek tâbût-ı İbrâhîm Hân'ı ammisi Mustafâ merkadine götürdüler} ammisi Sultân Mustafâ türbesinde yanına defn edüp Mehemmed Hân-ı Râbi' Rûm'a müstakil pâdişâh oldu. (s.129-130)

Zikr-i ziyâretgâh-ı Sultân İbrâhîm Hân ibn Ahmed Hân Tâbe serâhumâ:

Sene 1049 [1639-40] târîhinde cülûs edüp zamân-ı devletinde cihân emn [ü] emân oldu. Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam bulunmağile halk-ı âlem râhat buldu.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Kara Mustafâ Paşa'yı, nedîm-i bed-hâhlar şehîd etdirüp cümle musâhibân [u] musâhibe-i sâhib-isyân taraf taraf furce bulup nâkısâtü'l-akl nisvânlar ile müşâvere ve sohbet ederek devletine her taraftan rahneler zuhûr etdi. Beyt:

Avretile kim ki çok sohbet eder

Şâh ise kendüyi bî-hürmet eder.

Âhir-i kâr Hezârpâre Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa ve Cinci Hoca (---) Efendi tahrîkiyle tahrîre gelmez şenâ'atlar etdirüp ol pâdişâh-ı sâde-dili rüşvete mâ'il edüp kullarından niçe zulm ile hezârân mâllar alınıp ekseriyyâ a'yân-ı İslâmbol'a amber-i hâm ve semmûr kürkler fermân olundukda ol mahalde fâtih-i Hanya Yûsuf Paşa, ba'de'l-feth Sarâyburnu'na gelüp şâdumân ederken ol ân şehîd etdiler.

Yine ol mâh-ı mezbûrda Girid'den Kara Murâd Ağa kul kethudâlığıyla Der-i devlete feryâda gelince andan dahi bin kîse ve bu kadar amber ve semmûr talep etdiklerinde ol ân Atmeydânı ve Etmeydânı deryâ-misâl âdemîzâd ile temevvüc eder.

Vezîr-i a'zam'ı ve Cinci Hoca'yı ve mülakkab (---) efendiyi ve niçe musâhibleri katl edüp Şehzâde Mehemmed Hân-ı Râbi''den bî'at edüp ertesi gün yine Sultân İbrâhîm Sırçasarây hapsinden halâs olup yine "Kul tâ'ifesi anı pâdişâh isterlermiş" deyü bir gulgule-i azîm olup âhir bu bahâne ile ol mazlûm ve bî-günâh oğuz pâdişâhı hâh-nâ-hâh ol Sultân İbrâhîm Hân'ı sene (---) târîhinde mâh (---)

gününde Cellâd Kara Alî eliyle eşedd-i ukûbet ile hâh-nâ-hâh bî-günâh ma'nûkan şehîd etdiler ve ammisi Mustafâ Hân cenbinde yan yana defn etdiler.

Bir Hâtem-i Tay ve Ca'fer-i Bermekî haslet sâhib-i kerem pâdişâh idi. Eyle cömerd ehl-i kerem idi kim ednâ bir âdeme ve bir musâhibe hâtûna birer Mısır hazînesin kerrât ile ihsân etmişdir. Ve dâ'imâ fukarâlara in'âm edüp çerâğ-efrûhte ederdi. Bir hammâmcı garîbi vezâret ile yeniçeri ağası etdi ve Şekerpâre Hâtûn musâhibe ricâsıyla Pirinccizâde nâm yeniçeri ağası etdüğine târîhdir:

Amel-i sükker ile oldu pirincim zerde.

Sene (---).

demişler ba'dehu zırva etmişler.

Ve Ahmed kolu nâm ser-çeşme-i bâzbâzân-ı pehlivânân olan Ahmed kolu Çingânesinin çağanabâzlığından ve kâr-sâzlığından haz edüp yüz kîse ve yeniçeri ağalığı ihsân etdi. Âhir Çingâne Ahmed {eydir}

"Pâdişâhım biz bir oyuncu tâ'ifesiyiz, ceddimiz Âl-i Fir'avn'dan berü vezîr ve yeniçeri ağası olmuş yokdur. Ancak dahi uluca mertebe da'vâsında Fir'avn dedemiz olmuşdur" deyü yeniçeri ağalığı kabûl etmeyüp âkılâne hareket edüp Hacc-ı şerîfe gitmeğe me'zûn oldu.

Ve Diyârbekirli (---) [105b] bir saç bağı hedâyâ verüp (---) nâm hâsekî ricâsıyla vezâret ile (---) ihsân olunup beyne'l-akrân Saçbağı Paşa lakabıyla mülakkab bir çerâğ-efrûhte oldu. Ammâ zıllı memdûd olmayup rûzgâr-ı zorkârından sönüp dûd-ı siyâhı rû-yı zerdine urup âhir-i kâr (---)

Ve bir Tikrît Arabı meş'alcinin savt-ı hazîn ile mevâl ve dü-beyt âgâze etdüğinden safâ edüp mezkûr meş'alciye kapucular kethudâlığı ve ba'dehu mîrimîrânlık ihsân etdi.

Tâ bu mertebe sâhib-i kerem olup zamân-ı sa'âdetinde sâyiller dilenmeden müstağnî olup memâlik-i Âl-i Osmân'da mâl-ı firâvân meydâna çıkup cümle halk-ı âlem, şâd [u] handân idi. Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsi'a. Niçe yüz şu'arâlar âh-ı enîn ile fevtine mersiyeler ve mevtine târîhler demişlerdir. Târîh: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Hâlâ Ayasofya hareminde Sultân Mustafâ ile bir kubbe içre berâber âsûde olup ziyâretgâh-ı nisvândır. Zîrâ zenâne tâ'ifesine mahabbet edüp ziyâde ihsân edüp niçe bin cevârîleri birer vezîre ve mîrimîrânlara ihsân edüp çerâğa ederdi.

Ve bu kubbe içinde hikmet-i Hudâ yine zenânelerden selâtîneler medfûndur. Evvelâ Bayram Paşa sultânı Hânzâde Sultân binti Ahmed Hân sene (---) târîhinde merhûme oldu.

Ve Ken'ân Paşa sultânı Burnaz Âtike Sultân binti Ahmed Hân sene (---) guresinde merhûme oldu.

Ve efendimiz Melek Ahmed Paşa efendimizin ehli İsmehân Kaya Sultân binti Murâd Hân-ı Râbi', pederi Murâd Hân gibi yigirmi yedi yaşında vaz'-ı haml ederken Ebâ Eyyûb-ı Ensârî yalısında ciğeri pâre pâre olup merhûme oldu. Ciğer-kûşesi hayâtda olup yetîme kaldı. Târîh-i mevlûd-ı Fâtıma Hânım binti Melek Ahmed Paşa:

(---) (---) (---) (---) (---) (---)

Du'â ile dedim ey Evliyâ târîh ola mahfûz.

Sene 1072 [1661-1662].

Ammâ Melek Ahmed Paşa, Kaya Sultân'ı aldıkda târîh düşmüşdür:

(---) (---) (---) (---) (---) (---)

Kaya Sultân'ı alan sikkeyi mermerde yazar.

Sene (---).

Ammâ merhûme Kaya Sultân'ın fevtine târîhdir:

Bir eksikli dedim ey Evliyâ fevtine târîhin

Melek seng ile dögünsün kim ayrıldı Kaya'sından.

Sene (---).

Diğer târîh güfte-i Evliyâ:

Mevtine târîh için dedi Melek bin âh ile

Gülşeni Firdevs-i me'vâ eyleye cânım Kaya.

Sene (---).

Diğer târîh-i zîbâ:

Hâtîf-i gayb du'â ile dedi târîhin

Kaya Sultân rûh-ı pâki ede Firdevs-makâm.

Sene (---).

Târîh-i diğer:

Evliyâ hayr du'â ile dedi târîhin

Kaya Sultân'ın ola rûhuna menzil Firdevs.

Sene (---).

.....(12 satırlık yer boş).....

Ve Şehzâde câmi'i haremde Süğlün Muslı sultânı sene (---) târîhinde vefât edüp türbesinde medfûn[dur].

.....(1 satırlık yer boş).....[106a] (s.172-173)

SULTÂN MAHMÛD → SULTÂN MEHEMMED (bk. Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr) (s.171, c.1)

SULTÂN MEHEMMED

→ EVLÎYÂ ÇELEBÎ (s.12, c.1)

Zikr-i saltanat-ı Sultân Mehemed Hân ibn Murâd Hân tâbe serâhümâ.

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri Ma'nisa'da olmuşdur fî sene 976 [/1568-96]. Hîn-i cülûsda sene 1003 Cemâziyelulâ'sının on altıncı günü [/27 Ocak 1595, Cuma] yevm-i cum'a idi.

{Târîh-i Cülûs-ı Mehemed Hân-ı Sâlis:

Cülûs etdi bu gün Sultân Mehemed adl ü dâd ile.

Sene 998 [/1589-90].

Sûr-ı hümâyûnda hitânının târîhidir:

Mehemed sünnetine eylen ikrâm

Şerî'at kesdiği parmak ağtırmaz.

Sene 990 [/1582-83].

Târîh-i cülûs-ı Mehemed Hân-ı Sâlis:

Şeh-i şâhân-ı âlem devleti târîhidir mülhem

Cülûs etdi gelüp Sultân Mehemed adlile hâlâ.

Sene 998 [/1589-90].}

Sultân Murâd Hân merhûm olunca Bostâncıbaşı Ferhâd Ağa ılgar ile Ma'nisa'ya varup cülûs müjdesin edüp eyâlet-i Mısır sadaka olundu. (s.98)

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütûhâtları beyân eder: Tatar Hân Boğdan'a gelüp re'âyâ itâ'at etdi sene 1004 [/1595-1596]. Tımışvar kal'asın Ca'fer Paşa küffârdan tahlîs etdi sene 1004 [/1595-96]. Feth-i kal'a-i Eğre {Târîh:

Âzim-i râh-ı gazâ şüdü yâft dil târîh-i ü,

Şeh Mehemed kerd bâ-lütf-i likâ azm-i cihâd.

Sene 1004 [1595-96]}

Ve feth-i Tabur-ı makhûr der-sahrâ-yı Hırıştoş kurb-ı Eğre sene 1005 [1596-97].

İstîlâ-yı küffâr kal'a-i Yanık sene 1006 [1597-98].

Muhâsara-i kal'a-i Varat be-dest-i Sâtûrcu Hasan Paşa sene 1007 [1598-99].

Defterdâr Etmekcizâde Ahmed Paşa ve katli-i Sâtûrcu Hasan Paşa sene 1008 [1599-1600].

Feth-i kal'a-i Kanije ve muhârebe-i Tabur {Târîh:

Feth olup kal'a bozuldu tabur.

Sene 1005 [1596-97].

Feth-i [kal'a-i Hisâr] târîh:

Kaçırdın kâfiri aldın Hisârı

Sene 1009 [1600-01]}.

Celâlî Karayazıcı ve karındaşı Deli Hasan zuhuru sene 1007 [1598-1599]. Yemişci Paşa'nın azli ve ba'dehu katli ve Kızılbaş'ın Tebrîz'e zafer bulduğu ve Kızılbaş Nahçıvân'a istîlâ etdüğü ve Revân kal'asın Kızılbaş aldığı ve Serdâr Cığalazâde'nin vefâtı sene 1002 [1593-94]. Gence ve Şîrvân'a Kızılbaş'ın istîlâsı sene 1012 [1603-1604](---) (s.98)

Vefât-ı Sultân Mehmed Hân: Fî 18 Receb sene 1012 [22 Aralık 1603, Pazartesi] müddet-i saltanat 9, ömreş (---) sene zamân-ı devletinde İslâmbol içre kendülere bir türbe inşâ edüp gayrı hayrâtları Eğre'de ve gayrı diyârda ve Mekke ve Medîne'de bî-haddir. Hattâ Mısır'dan Mekke ve Medîne'ye her sene iki gemi gılâlî gider. Muhammediyye evkâfi derler azîm evkâfdır. Andan serîr-i saltanat Ahmed Hân'a değdi. (s.98)

Ziyâret-i Sultân Mehmed Hân-ı Sâlis ibn Sultân Murâd-ı Sâlis tâbe

serâhümâ ziyâretlerin ayân u beyân eder

Sene 976 [1568-69]'da vilâdet-i bâ-sa'âdetleri şehr-i Ma'nisa'da vâkı' olup fî sene 1003 [1594-95] târîhinde mâh-ı Cemâziyelulâ'nın on altıncı günü yevm-i cum'ada cülûs edüp müstakil pâdişâh olup cemî'i feth [u] fütûhâtı ve vüzerâ ve vükelâları ve ulemâ ve sulehâ ve meşâyıhları bâlâda merkûm olmuştur. Ammâ târîh-i cülûsı:

Cülûs etdi bu gün Sultân Mehmed adl [u] dâd ile.

mısra'ı târîh olmuşdur [sene] 1003 [/1594-95]. Âhir gazâsı gazâyı Eğre'dir kim hübü't-ı Âdem'den berü yedi gazânın biri dahi Eğre gazâsıdır kim yedi kerre yüz bin küffâr dendân-ı tığ-ı Âl-i Osmâniyân'dan güzer etdi. Târîh-i tabur-ı Eğre:

.....(1 satırlık yer boş).....

Ba'dehu bunlar dahi okun atup kemânın yasdığı sene (---) târîhinde vâkı' olup Ayasofya haremının Dîvânyolu köşesinde serâpâ beyâz beyâz mermer-i hâm ile mebnî bir kubbe-i âlî içinde medfûndur. Sandûkası [104a] zer-ender-zere müstağrak olup ser-i sa'âdetinde ablak ve cığa-i şâhîn ve otağa-i turnalar ile zeyn olmuş bir kabr-i şerîfdir. Saltanat 9 sene ve ömreş (---) sene ve târîh-i vefâtı türbe-i pür-envârının şâhrâha nâzır revzenleri üzre Karahisârî tarzı hatt-ı müzehheb ile tahrîr olunan târîhdür. Târîh:

Hürm-i Firdevs idüğüne Azmiyâ târîhdür

Okuyun Sultân Mehemed cânıyıçün Fâtiha.

Sene (---).

Diğer târîh-i zîbâ,

Hükmî görüp binâsı için târîhin dedi

Firdevs oldu merkadi Sultân Mehemed'in.

Sene (---)

Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsdır. (s.171)

Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr: Evvelâ Şehzâde Sultân Mahmûd Hân eş-şehîd, bir pâdişâhzâde-i gayyûr idi. Münâfıklar Mehemed Hân'a gamz etdiler kim "Pâdişâhımın vefâtıyçün filân şeyhe vefk etdirüp En'âm tilâvet etdirir" deyü kızlar ağası bir sahte vefk peydâ edüp pâdişâha verince ol ân Şehzâde Mahmûd'u ve iftirâ etdikleri veffâk şeyhi ve Şehzâde vâlidesin ma'nûkan şehîd edüp türbe-i pür-envârında medfûndur.

Ve Şehzâde Sultân Selîm Hân, cülûs-ı Mehemed Hân'dan sonra merhûm olmuşdur.

Ve Şehzâde Sultân Cihângîr, bu dahi pederi hayâtında vedâ'-ı fânî etdi. {Târîh-i Cihângîr Hân,

Firdevs ede makâm-ı Cihângîr'i ol Celîl.

Sene 960 [/1552-53].

Süleymân oğludur}.

Ve Şehzâde Sultân Ahmed Hân, Ma'nisa'da mütevellid olup kendüye taht-ı Âl-i Osmân müyesser oldukda [on] dörd yaşında idiler.

Ve Şehzâde Mustafâ Hân iki kerre pâdişâh oldu. (s.171)

SULTÂN MEHEMMED → **SULTÂN İBRÂHİM HÂN** (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı İbrâhîm Hân) (s.127, c.1)

SULTÂN MEHEMMED HÂN

Der-zikr-i saltanat-ı Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' kerîmü's-şân ibn Merhûm Sultân İbrâhîm Hân

Halledallâhü hilâfeteHu ve ebbede saltanataHu ilâinkırâzı'd-devrân âmîn ve yâ müste'ân.

Cülûs-ı hümâyûnuna târîhdir:

Cülûs-ı Hân Mehemed eyledi âsûde dünyâyı.

Diğer târîh-i âhar,

Oldu Sultân Mehemed-i Gâzî

Cümle hâkândan a'del ü ekrem.

Sene 1058 [1648-49].

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Yevm-i cülûsu bin elli sekiz Recebû'l-müreccebinin on sekizinci günü [8 Ağustos 1648, Cumartesi] yevm-i sebt idi. Vakt-i asırda sa'âdetle mesned-nişîn-i pâdişâh oldukda sinn-i sâlleri henüz yedi yaşına bâliğ idi. (---)

Hîn-i cülûsda hazînedede bir fülûs-ı ahmer kalmayup merhûm Sultân Murâd Hân'ın dîn uğruna masrûf edeceği yedi aded hazînededen dahi bir habbe kalmamış idi.

İmdi "Kula dahi cülûs in'âmı lâzımdır" deyü Mehemed Hân-ı âlişân peder zamânında hazineyi itlâf edenlerin girîbânın çevirüp Cinci Hoca mâlından üç bin kîse ve maktûl Hezârpâre Ahmed Paşa vezirden beş bin kîse ve Şekerpâre'den bin kîse ve'l-hâsıl bunların emsâli niçe yüz yerlerden penc hazâyin-i Mısır tahsîl olunup {sene 1058 Şa'bân[in]ın beşinci günü [25 Ağustos 1648, Salı] yevmü's-selâse idi,} üç bin yedi yüz kîse cülûs [79a] in'âmı verilüp dahi akîbince yedi bin kîse mevâcib ihsân olunup Bağdâd'a imdâd için henüz kapuya çıkmış üç bin yeniçeriyi ve Girid'e imdâda yazılan üç bin sipâhîleri nâ-mustahak iken cülûs in'âmına ve mevâcib-i

cedîde kayd eyleyüp anlar için dahi bin kîse in'âm aldılar. Ve cümle askerî tâ'ifesi ihtiyâcdan müstağnî olup devletinde bir ganîmet oldu kim ta'bîr olunmaz. Ve gündün güne etrâf-ı memâlikin hıfz [u] hırâsetinde olup itlâf olan hazîneleri bi'l-küllîye yerine koyup devlet-i Âl-i Osmân'a nizâm [ü] intizâm verdi.

{Ammâ sene 1058 Şa'bân'ının on birinci [31 Ağustos 1648, Pazartesi] gün yevmü'l-isneyn cümle sarâyılara bahşîş-i cülûs ihsân olunup âşcı ve helvâcılara bahşîşleri noksân çıkmak ile cümle neferât gulû edüp kılarcıbaşığı azl edüp sarây ağası kılarcıbaşı oldu}. (s.131)

Hilye-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi': Gerçi hîn-i cülûsda (---) yaşında gâyet za'îf ü nahîf sabî idi. Ammâ gâyet reşîd ü necîb ve akl-ı Arasto ve halîm [u] selîm idi. Ba'dehu yigirmiye bâliğ oldukda sayd [ü] şikâra mâ'il olup kesb-i hevâ etmeden tarâvet hâsıl edüp vasatü'l-hâl semîn ü cesîm olup cesedi cüssedâr ve sînesi ber-karâr ve mübârek kitifleri vâsi' ve zahır vâsi' ve mübârek miyânlarından aşağısı tavîl idi. Ve kadd [ü] kâmetleri pederi gibi kadd-i bâlâ idi. Ve bâzûları semîn ve yed-i mübârekleri arslan pençesi gibi vâsi' idi.

Ve vech-i şerîfî vecîhü'l-manzar idi. Açık kaşlı ve ala gözlü ve şîrîn sözlü ve münevver yüzlü idi. Ve şekl [ü] şemâyilde ve güftâr [u] reftârda gûyâ bir sâhibkırân idi. Hakkâ ki yine şân-ı şerîfleriyçün cemî'i ilm-i nücûmda ve ilm-i cifrde İbrâhîm Hân oğlu Yûsuf nâm bir pâdişâh olup hüsn-i Yûsuf-misâl olup kırân sâhibi olup şarka ve garba velvele salup cümle kâfiristâna ve re'âyâ ve berâyâyâ ve celâlî ve cemâlîlere vâveylâ salup Venedik ve Nemse ve Leh ve Çeh [ve] Rûs ve Maskov diyârların harâb [ü] yebâb edüp Yûsuf-sıfat bir pâdişâh-ı gayyûr ola deyü cümle ceffârlar böyle istihrâc edüp tahrîr etmişler idi.

Hikmet-i Hudâ bu Mehemed Hân rahm-ı mâderden müştak olmazdan mukaddem İbrâhîm Hân ta'ahhüd etmişdi kim,

"Eğer bir merd evlâdım vücûda gelirse müjde edenden mâ'adâ ibtidâ kimi görürsem evlâdıma anın ismin korum" deyü ta'ahhüd etmişdi.

Hikmet-i Hudâ salât-ı fecre Hünkâr imâmı Yûsuf Efendi vardıkda mevlûd-ı Mehemed Hân müjdesin kızlar ağası getirince İmâm-ı hümâm Yûsuf Efendi zâhir olunca hemân İbrâhîm Hân

"Vallâhi şehzâdemin ismini Yûsuf kodum. Zîrâ ibtidâ ahdim böyledir kim evvel gördüğüm âdemin ismin koyam. Hamd-i Hudâ böyle muktedâ-yı nâs kibâr-ı

ulemâ kimesneyi gördüm" deyüp ism-i şerifin Yûsuf koyup yine şehzâde-i cüvân-bahtın gûşuna bâng-i Muhammed'i Yûsuf Efendi okudu.

Bu hâl üzre yedi sâ'at ism-i şerîfi Yûsuf olup ba'dehu musâhibeler pâdişâhın urûkuna girüp,

"Yûsuf kul ismidir, meymenet yokdur, ismi Mehemmed olsun" deyü ricâ edüp Mehemmed dediler. Ammâ ibtid[â] kulağına ezân-ı Muhammedî tilâvet olundukda Yûsuf ismiyle müsemmâ idi. Hikmet-i Hudâ ceffârların istihrâcları üzre ibtidâ ismi Yûsuf olup ve bi-emrillâh Yûsuf-sıfat bir mahbûb-ı cihân pâdişâh-ı zîşân olup kalîlül-lihye ve kesîrüş-şevârib fârisü'l-hayl sayd [ü] şikâra ve gazâya mâ'il {ü râğıb} bir pâdişâh idi. (s.131)

Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir

Evvelâ yevm-i cülûsd[a] vezîr-i cedîd **Mevlevî Koca Dervîş Mehemmed Paşa** (---) asl bir halûk âdem idi. Sâbıkan vezâret ile defterdârlıktan ma'zûl olup münzevî-i künc-i mevlevîhâne olup yevm-i cülûsda sadrıa'zam etdiler. Ba'dehu îrâd [u] masârıf-ı Âl-i Osmân'a nizâm [ü] intizâm verem deyü sa'y-i belîğ edüp nâmüstahak kimesnelerin kat'-ı erzakıyla mukayyed olup devletde eyle dîndâr hizmetkâr vezîr-i müdebbiri (---) sonra ma'zûl edüp Malgara'ya nefy-i beled edüp anda ma'nûkan şehîd edüp azl-i ebed etdiler. Ammâ mansıb-ı bâkiye nâ'il oldu. (s.131-132)

Andan yerine sene (---) târîhinde **Kara Murâd Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Yeniçeri ocağında neşv [ü] nemâ bulup Arnavudü'l-asl idi. Bu dahi selefi Koca Vezîr gibi bir donanma-yı hümâyûn ile cezîre-i Girid'e asker gönderüp küffârın Akdeniz'de zehresi çâk, eli vilâyetleri hâk oldu.

Bu dahi (---) ay kâmil [79b] sadrıa'zam olup "Hazîneden çok mâl itlâf etdin" deyü ma'zûl edüp sene (---) târîhinin mâh-ı (---) (---) günü efendimiz **Melek Ahmed Paşa** sadrıa'zam oldu. Hâk-i İslâmbol'da Tophâne şehrinde vücûda gelüp üç yaşına bâliğ iken Abaza diyârında (---) nâm aşîretde süd vâlidesinde perveriş bulup on beşine bâliğ iken bu hakîrin vâlidesiyle Sultân Ahmed'e hedâyâ getirüp Melek'i harem-i hâssa alup vâlidemizi pederimize ihsân edüp bu hakîr andan mütevellid olmuşuz. Ammâ Melek Ahmed Paşa'nın pederi Özdemiroğlu Osmân Paşa'nın kapucular kethudâsı olup Gence ve Şîrvân ve Şamâkı ve Demirkapu seferlerinde bile yüz kırk yaşında merhûm oldu. Bir zâl-i zamân idi.

Ba'dehu Melek, Murâd Hân'a silihdâ[r] ve musâhib olup Bağdâd'ın fethi günü eyâlet-i Diyârbekir vezâret ile ihsân olunup Âl-i Osmân'ın cemî'i âli mansıbların üçer dörder kerre Mısır ve Budin'den mâ'adâ mutasarrıf olup âhir ihtiyâr umûr-dîde ve dîndâr vezîr-i dilîr olmağile sadrîa'zam etdiler.

Cezîre-i Girid'e üç bin sipâh ile defterhâneyi Deli Hüseyin Paşa'ya ve vezâretle bir tuğ dahi Bıyıklı Mustafâ Paşa'ya gönderüp Girid'e imdâd etdi. Ve Akdeniz'e bir donanma-yı hümâyûn çıkarmışdır kim nazîri sebkat etmemişdir. Ol imdâd-ı azîm cezîre-i Girid'e serdâr-ı mu'azzam Hüseyin Paşa'ya vardıkda Marko Zavil cünûd-ı cünübün Hüseyin Paşa münhedim edüp Seline kal'ası ve Retime kal'asının feth edüp Der-i devlete müjdecileri geldi.

Ve (---) sene ayında Hüsâmoğlu Alî Paşa'yı kapudan paşa edüp üç yüz pâre kalyon kadirge ile bir donanma-yı hümâyûn dahi çıkarmışdır kim gûyâ donanma-yı Kılıç Alî Paşa idi. Akdeniz'de küffâr ile bir kerre elleşüp küffâr münhedim olup vakt-i gurûb oldukda küffâr firâr edüp donanma-yı hümâyûn Kara Foçalar limanında lenger-endâz olup cümle asker taşra bâğ u bâğçelerde zevk u safâda iken vakt-i seherde küffâr ale'l-gafle donanmayı basup cümle asker taşrada ve kimi hâb-ı istirâhatde iken küffâr âteşbâzlık ederek cümle gemileri ihrâk bi'n-nâr edüp bâkî asker karaya çıkup kırk pâre kadirge ve on bir aded kalyonları yedeğe alup sâ'ir kalyonlarımız ceng ede ede yigirmi pâre kâfir gemilerin helâk edüp her biri bir cânibe firâr edüp donanmanın inhidâmı haberi geldi.

Ba'dehu Paşa mührü sa'âdetlü pâdişâha teslîm etmek murâd edinüp kendüye taraf-ı pâdişâhîden itâb ü şitâb olup yine kemâ-kân sâhib-i mühür olup senevî yedi yüz kîse hâss-ı vüzerâyı Bâb-ı Hümâyûn'a teslîm etmeği kanûn etdi. (s.132)

Sebeb-i azl-i Melek Ahmed Paşa: Azak kal'asında kul gulü edüp ağaların ve ba'zı çorbacıların pâreleyüp mevâcib için Âsitâne'ye feryâdcılar gönderdiklerinde eyyâm-ı şitâ olup hazîneleri deryâdan gitmek mümkün olmayup üç yüz kîse guruşu altun edüp ulaklar ile karadan Kırım'a, Kırım'dan Azağ'a göndermek için mezkûr üç yüz kîseyi İslâmbol esnâfına tevzî' edüp bu mâbeynde Defterdâr Emîr Paşa ve Kudde Kethudâ ve Gümrük Emîni Hasan Çelebiyek Beytül-mâl-ı müslimînden kalmış Diyârbekir bezi ve kırmızı ve sarı sahtiyân ve attâr şebi şekilli eşyaları dahi sîri'n-nâs ehl-i hirefe tevzî' etdiklerinde,

Anı gördük: Bir sabâh Atmeydânî'ndan berü bir sadâ-yı Allâh Allâh kopup cümle esnâf âlât-ı silâhları ile Bâb-ı Hümâyûn önüne gelüp

"Pâdişâhımıza Defterdâr Emîr'den ve vezîr kethudâsı Kudde Kethudâdan ve gümrük eminininden feryâdımız vardır" deyü dâd-ı feryâd etdiklerinde Pâdişâh'ın bu feryâd mesmû'-ı hümayûnları olup üç kerre Melek Paşa'yı pâdişâh huzûruna da'vet etdikce mührü verüp,

"Umûm içre gitmek kuvvet-i hatâdandır ve tehlikedir" deyü huzûr-ı pâdişâhîye gitmezdi. Âhir dördüncü kerrede Kapucular Kethudâsı İbrâhîm Ağa ile Hâsodabaşı gelüp,

"Yâ pâdişâha gelüp cevâb verin, yâhûd mührü ihsân edün" dedükde hemân Paşa cân baş üstüne diyüp mührü kapucular kethudâsına verüp birer kîse altun ve birer semmûr lepâçeler ihsân olunup kendüye Silisre eyâleti sadaka olunup sene (-- -) mâh-ı Ramazân [80a] el-mübârekin (---) günü mühürden ma'zûl olup İslâmbol hâricinde Topcular nâm sarâyında meks edüp **Siyâvuş Paşa** vezîr-i a'zam oldu. (s.132)

Abaza tâ'ifesinden Sultân Murâd Hân'ın çukadârlığından kapudan paşa olup Mısır'dan gayrı cemî'i menâsıb-ı âlilere mutasarrıf olup sadrıa'zam oldukda cümleden melik olmak mülâhazasında olup ibtidâ efendisi Sultân Murâd Hân'ın vâlideyi Ümmü'l-mü'minîn Kösem Vâlide'yi Kızlar Ağası Dîv Süleymân Ağa yediyle vâlideyi saçıyla ma'nûkan boğup şehîd eylediler. Ve Yeniçeri Ağası Kara Çavuş'u ve Kul Kethudâsı Çelebi Mustafâ Ağa'yı ve Bektaş Ağa'yı ve Sarı Kâtib'i ve niçe iş erlerin cümle katl edüp cümleden melik vezîr-i a'zam oldum der iken elli dördüncü günü mezkûr Kızlar Ağası Dîv Süleymân Ağa dîv-i akûr gibi Siyâvuş Paşa'nın çehresine bir sille-i Fir'avnî urup "Ver mührü bire sefih oğlan" deyü mührü alup **Gürcî Mehmed Paşa**'ya verdi. (s.132)

(---) neşv [ü] nemâ bulup Hotin seferinde cebecibaşı olup ba'dehu mîrimîrân [u] vezâret ile zabt etmedüğü menâsıb kalmamışdır. Bu dahi bir azîm donanma çıkarup Girid'e iki bin yeniçeri ve üç bin sipâh yazup imdâd gönderüp (---) sene halk ile hüsn-i ihtilât edüp geçinirken "ma'tûhdur" deyü ma'zûl edüp,

Tarhuncu Ahmed Paşa vezîr-i a'zam oldu. Mûsâ Paşa ve Hezârpâre Ahmed Paşa'ya dahi kethudâ olup ba'dehu Diyârbekir'i müsellemi zabt ederken Mısır ihsân olundu}. (---) el-asl idi. Mısır'da kubbe altında adl [ü] adâleti meşhûrdur. Bu dahi Girid'e donanma (---) kula mevâciblerin bi't-tamâm verirken "mühîn-i devletdir" deyü bahâne edüp dîvân-ı pâdişâhîden kaldırıp ol sâ'at katl etdiler. (s.133)

Yerine kapudan olan **Bıyıklı Dervîş Mehmed Paşa** sadrîa'zam oldu. Osmân Hân'ın Kızlar Ağası Mustafâ Ağa kullarından idi. Çerkeziyyü'l-asl bir vezîr-i dilîr, sâhib-i tedbîr idi. Umûr-ı devlet-i Âl-i Osmân'a ve ahvâl-i re'âyâ ve berâyâyâ mukayyed iken hikmet-i Hudâ maraz-ı felce mübtelâ olup altı ay sâhib-firâşlığında mühür yine kendüde durup Melek Ahmed Paşa kubbe altında kâ'immakâmlığın ederdi. (s.133)

Âhir-i kâr (---) sene vezâretinde maraz-ı felce devâ bulmayup âhirete intikâl, yerine Melek Ahmed Paşa tekrâr mühre mâlik oldu. Ammâ yedi sâ'atden cümle ulemâ ve sulehâ ile Melek Paşa meşveret edüp mührün İpşir Paşa'ya gitmesin evceh görüp Ahmed Paşa'nın re'y [ü] tedbîriyle mührü Haleb'de **İpşir Mustafâ Paşa**'ya gönderdiler.

Erzurûm'da celâlî olan Abaza Paşa'nın akrabâ ve aşîretinden idi. Revân seferi'nde Sultân Murâd Hân'ın imrâhoru idi. Niçe menâsıb-ı âlîler zabt edüp Varvar Alî Paşa'yı münhezim etdiğinde nâm [ü] kâm sâhibi olup mühür kendüye gitdükde Melek Ahmed Paşa Der-i devletde kâ'immakâmı olup vezîr-i a'zam mesâbesinde hükûm-i hükûmât ederdi. İpşir'e mühür vardıkda kabûl edüp Der-i devlete gelmeyüp Acem câniblerinde bir iş açmak için Kürdistân'a haber gönderüp,

"Sulha muğâyir bir iş edesiz" deyü başına yüz bin asker cem' edüp,

"Kızılbaş'ın tuğyânı vardır" deyü sa'âdetlü pâdişâha telhîsi gelüp aslâ nazar olunmayup Voynuk Ahmed Paşa'dan mahlûle Âyişe Sultân'ı verüp

"Elbette Âsitâne-i sa'âdetime gelesin" deyü nikâh müjdesiyle hatt-ı şerîfler gidüp bi'z-zarûrî "Tevekkülen alallâh" deyüp kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil ederek yedi ayda Âsitâne-i Sâ'âdete gelüp Üsküdar dârında karâr edüp pâdişâha gitmedi.

Âhir sa'âdetlü pâdişâh tarafından kızlar ağası ve Şeyhülislâm Ebû Sa'îd Efendi, Üsküdar'da Salacak İskelesi'ne andan Âyişe Sultân sarâyı'nda İpşir Paşa'ya gelüp bir semmûr kürk ve bir mücevher hançer-i zülfeccâm götürüp,

"Buyurun sizi Âsitâne-i sa'âdet'de sa'âdetlü pâdişâh ister" dediklerinde İpşir'e istikbâle çıkan Melek Ahmed Paşa'yı ve Koca Nişâncı Paşa'yı ve Dellâl Mustafâ Paşa'yı ve Defterdâr Moralı Mustafâ Paşa'yı ve ulemâdan niçe kimesneleri nezâketle bölükbaşalarına tenbîh edüp mezbûrları rehin alıkodular.

İpşir Paşa bostâncıbaşı kayıgıyla Sarâyburnu'nda sa'âdetlü pâdişâha **[80b]** buluşup yine semmûr lepâçeler ile kâmyâb olup niçe kelîmâtdan sonra yine Üsküdar[a] ubûr edüp {geldikde} yüz kurbân edüp ertesi İslâmbol'a geçmeyüp yine

gerüye dönmek sadedinde olduklarında alay için istikbâle çıkan yeniçeri tâ'ifesi ol gün havflarından cümle İslâmbol'a geçdiler. Kapudan Murâd Paşa dahi başdardayı tershâneye getirüp âsûde oldular.

Netîce-i merâm İpşir'in basîreti bağlanup kendüsi başdardaya süvâr olup seksen bin askeri dahi İslâmbol'a ubûr edüp bir alay-ı azîm ile Eyyûb'dan ve Edirnekapusu'ndan Âyişe Sultân sarâyına girüp andan sa'âdetlü pâdişâha varup,

"Pâdişâhım Kızılbaş'ın hareketi olduğundan yedi ayda Der-i devlet-masîre gelmemin sebebi oldur. Gerekdir kim pâdişâhım Melek Ahmed Paşa lalana Van eyâletin ihsân edüp ol câniblerde eyle bir iş görmüş mührden ma'zûl vezîr-i âlîşân lâzımdır" dedikde pâdişâh-ı zîcâh buyururlar kim,

"Yâ lala, eyle bir ihtiyâr vezîri eyle bî-hâsıl eyâlete atmak revâ değildir" dedükde,

"Hayır pâdişâhım ey eyâletdir. Ben bir kerre Van eyâletine mutasarrıf olmuşum. Yigirmi yedi sancağı vardır. Senevî yüz bin guruş hâsıl olur" dedikde,

"İhsânım olmuşdur, berât emrin gönder" deyüp fermân eder. Der-akab İpşir-i bî-şîr sarâyına gelüp bir kapucubaşısı ve on çavuş ile Van emrin getirüp derhâl Paşa emr-i pâdişâhîyi tilâvet edüp mefhûmu ma'lûmları olunca emr-i pâdişâhîyi bûs edüp başı üzre koyup "el-emrû emrüküm" deyüp ağaya üç kîse guruş ve bir semmûr kürk ve on çavuşa ellişer guruş verüp,

"Buyurun sultânım bu ân Üsküdar'a geçin" deyü ibrâm [ü] ilhâh etdiler.

Paşa-yı sâbit-kadem metânet edüp kapudan taşra çıkmayup beş gün İslâmbol'da mühimmât [ü] levâzımâtın görüp meks eyledi. Beşinci gün İpşir pâdişâha varup,

"Hünkâr'ım Ahmed Paşa lalan emrine itâ'at etmeyüp Van'a revâne olmayup durur. Elbette pâdişâhım katl eyle" deyü ibrâm [ü] ilhâh eder.

Derhâl pâdişâh bir hâsekî gönderüp,

"Buyurun sizi sa'âdetlü pâdişâh ister" dedikde

Melek Paşa der-akab huzûr-ı pâdişâha varup ba'de's-selâm ber-pâ durur.

Hemân sa'âdetle pâdişâh eydir:

"Lala ben sana Van eyâletin ihsân eyledim, niçün gitmezsin?" dedükde,

"Pâdişâhım ihsân eylediğinden sonra niçün gitmem, yüzüm üzre iki evli bir köy ise de giderim" dedi. Pâdişâh eyitdi:

"İpşir lalam bir kerre Van'a hâkim olmuş. Yüz bin guruş hâsıl olur" dedi.

Hemân Melek Paşa:

"Pâdişâhlar huzûrunda ve cemî'i edyânda kizb harâmıdır. İşte lalana rû-be-rû söylerim, yüz elli âdem ile bu İpşir Paşa lalan Van'a vardıkda kal'a kapuların sedd edüp kal'aya komayup 'zâlimsin' deyü redd etdiler. Zîrâ intihâ-yı serhad bir cezîre yerdir, iki yüz âdemle varmağa tahammülü yokdur. Ve cevz-i ma'dâdu yedi bin guruşdan mâ'adâ bir îrâdı yokdur. Ol vilâyete beni hakâret için gönderüp pâdişâhıma hilâf anlatmışlar" deyince hemân pâdişâh devât kalem getirdüp mübârek hatt-ı şerîfiyle "Üsküdar'dan Mısır'a ve Bağdâd'a ve Erzurûm'a varınca cümle Anadolu vilâyetlerinin menâsıb-ı âlîlerinin azl [u] nasbları elinde olup Van üzre serdâr-ı mu'azzamımsın" deyü yarlığ-ı belîğ-i şâhî ile harc-ı râh beş kîse altın ve yüz katar deve ve yüz katar katır ve bir serâperde-i Süleymânî ihsân edüp iki semmûr hil'at-ı fâhire ihsân edüp,

"Yürü Allâh âsân getire, tuğra-keş vezîr serdârımsın, ale'l-akîb inşâ'allâh ben dahi lalam ile ol câniblere azîmetim vardır" dedükde İpşir Paşa eleminden zerd-rû olup meyyit-i müteharrik oldu. Melek zemîn-bûs eder şekilli olup pâdişâha hayr du'âlar edüp sarâyına gelmeden Sarâyburnu'ndan bostâncıbaşı kayığına süvâr olup hâzır olan cümle askeri dahi yüz elli pâre kayıklara süvâr olup Üsküdar'daki Kaya Sultân bâğçesi'ne geçüp karâr etdi.

Kâmil bir hafta âlât-ı mühimmâtlarımız görüp Paşa Van'a revâne olup yüz on yedi günde Van'a alay-ı azîm ile girirken İslâmbol'dan Yıldırım nâm kapucu yıldırım gibi yetişüp İpşir Paşa'nın [81a] katli haberi getirdi. (---)

İpşir Haleb'den katli gününe gelince (---) şehir sadrıa'zam oldu. Gâyet sâlih ve dîndâr âdem idi. "Kahve harâmıdır" deyü süd ve bahârlı şerbet içüp bir kandan(?) kırk elli bin guruş alurdu, zîrâ cem'iyet-i kübrâ sâhibi idi. (s.133-134)

Andan def'a-i sânide **Kara Murâd Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Kul ile hüsn-i zindegânîsi olmadığı ecilden sadâretten azl olunup eyâlet-i Şâm ihsân olunup Hamâ'da Arnavud Mehemmed Paşa sarâyında haste-hâl olup anda merhûm olduğunda Arnavud Paşa kendü türbesine Murâd Paşa'yı defn eder. Zîrâ Arnavud Paşa, Murâd Paşa sadâretinde bu türbeyi binâ ederken Arnavud Paşa'nın hedâyâsıyla bir kapucubaşısı Murâd Paşa'ya hedâyâları teslîm edince Murâd Paşa eydir:

"Arnavud Paşa ne kârdadır" deyü ağadan su'âl edince ağa-yı mezbûr eydir:

"Sultânımın hayr du'âsına meşgûl olup ihtiyâr olmağile hâliyâ kendü için bir türbe binâ ediyor" dedükde Murâd Paşa eydir:

"İnşâ'allâh ol türbe ana müyesser olmayup ben ol türbeye bir kara domuz gömdürürüm" deyü nutk eder. "Elsinetü'l-halk aklâmü'l-hakdır.

Bu Kara Murâd Paşa'nın bu kelâmı Hamâ'da Arnavud Paşa'ya gelince,
"Belki bu türbeye kendüyi gömeler" deyü bir rumûz eder.

Hikmet-i Hudâ yine eyle olup Kara Murâd Paşa'yı mezkûr türbeye Arnavud Paşa defn etdi. Bu kelâmlar tevâtür ile dâstân olup meşhûr-ı âfâkdir. (s.134)

Andan **Silîhdâr Süleymân Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Sultân İbrâhîm'in silîhdâr[ri]ğından sene 1056 [1646-47] eyâlet-i Erzurûm ile behre-yâb olup mutasarrıf olmaduğı menâsıb-ı âlîler kalmadı. Ba'dehu sene (---) târîhinde sadrîa'zam olup azîm donanmalar ile cezîre-i Girid'e ve cânib-i erba'a serhadlerine imdâdlar gönderüp basîret üzre hareket ederdî. Hâk-i Malatıyye'de hâsıl olup Harem-i hâs'da neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Bir halûk ve sâhib-i tab' ve âlufte-meşreb vezîr-i dilîr idi. (---) vezâret edüp (---) bahanesiyle ma'zûl eyleyüp, (s.134)

Zurnazan Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam oldu. Arnavud asl Harem-i hâsda perveriş bulup (---) (---) lıktan (---) (---) (---) (---) Melek Ahmed Paşa vezâretinde defterdâr olup tama'-ı hâmindan azl olunup niçe pes-pâye eyâlet ve sancaklara hâkim olup elharîsu mahrûm mazmûnunca bir sâ'at ya'nî bir ân çâşnisi helâl lezzetin müşâhede etsin içün mührü verüp lezzeti demâğını mu'attar etmeden bir sâ'atde yine mührü alup Sipâhî Mehemed nâm hâsekî mührü Deli Hüseyin Paşa'ya cezîre-i Girid'e götürüp Menekşe nâm mahalde eyyâm muhâlif olup Girid'e hâsekî geçmek sadedinde iken akîbince Âsitâne'den bir hâsekî dahi gelüp mühr-i şerîfi gerüye avdet etdirüp mührü Özü eyâletine mutasarrıf Siyâvuş Paşa'ya gönderdiler. (s.134)

Sene (---) târîhinde def'a-i sânde **Siyâvuş Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Ol ân Melek Ahmed Paşa'yı Van'dan ma'zûl edüp,

"Âsitâne-i sa'âdetde bilece olalım ve bilece ölelim" deyü azîm mekâtibleri ve emr-i şerîfleri gelüp ol şiddet-i şitâda Van'dan Erzurûm'a gücile gelüp kışdan kıyâmetden kapanup karâr etdik.

{Hikmet-i Hudâ} Âsitâne tarafında Siyâvuş Paşa mükedderü'l-hâl hasta olup (---) günden merhûm olup Defterdârzâde Defterdâr Mehemed Paşa'ya,

"Sen Siyâvuş Paşa'ya En'âm okudup katl etdin" deyü eyle Cem-cenâb vezîr-i dilîri mazlûmen zâlimler ma'nûkan şehîd edüp iki vezîrin mevti haberi ile Boynueğri Mehemed Paşa'nın vezâreti haberi Erzurûm'a geldi. (s.134)

Sene (---) târîhinde mühür Âsitâne'den (---) gidüp **Boynueğri Mehemed Paşa**'ya gidüp Haydar Ağazâde, kâ'immakâm oldu. Boynueğri'den Melek Ahmed Paşa'ya Erzurûm'da emirler gelüp Der-i devlete da'vet olunup Boynueğri Âsitâne-i devlete alay ile girüp Kâ'immakâm Haydar Ağazâde'ye Özi eyâleti ihsân olundu. (s.134-135)

Ve Melek Ahmed Paşa İslâmbol'a geldükde sa'âdetlü pâdişâha buluşup kubbe-nişîn olduğu gün Haydar Ağazâde'nin hakkına hatt-ı şerîf çıkup Silivri kal'asında Silisre'ye gitmek **[81b]** sadedinde iken katl olunup Melek Ahmed Paşa'ya ol sâ'at Özi eyâletin Boynueğri, müft [ü] meccânen ihsân edüp Hacıoğlu bâzârına vardığımızda Boynueğri'ye tama'kârlık isnâd edüp (---) sadâretinden sonra sene 1067 [/1656-57] târîhinde **Köpürlü Mehemed Paşa** müstakil sadria'zam oldu. (s.135)

Ve de[v]let-i Âl-i Osmân'a velvele-ârâ olup Anadolu'da celâlî ve cemâlî nâmıyla dörd kerre yüz bin âdem ve on yedi vezîr ve kırk bir mîrimîrân ve yetmiş mîrilivâ ve üç mollâ ve bir ceffâr Şeyh Sâlim Mağribî'yi katl edüp Âl-i Osmân devletinde îrâd [u] masrûfu berâber edüp üç yıllık tedâhulü ref' eyleyüp niçe feth [u] fütûhâtlar eyledi.

Beyne'l-müneccimîn ve'l-ceffâr bu Köpürlü'ye sâhib-hurûcdur derlerdi. Rumûz-ı kelâm "Alî ka'b ismuhu Cisrî ve beyne halk ismuhu Küfrî ve min indillâh kutb-ı aktâb velî-i sahîh kâmetî" Köpürlü Mehemed Paşa hakkında bulmuşlardır kim lafz-ı "ka'b" ve "Mehemed" toksan ikişerdur, Cisrîden murâd Köpürlü Mehemed'dir.

Ve'l-hâsıl devlet-i Âl-i Osmân'ı nush edüp (---) sene vezîr-i a'zam olup sene (---) târîhinde (---) merhûm olup na'şını İslâmbol'a getirüp Tavukbâzârı kurbünde türbe (---) lahd etdiler.

Ammâ Köpürlü Mehemed Paşa Arnavudü'l-asl dîn-i mübîn için lecûc ve muhassıl ve hâkim idi. Harem-i hâs'da neşv [ü] nemâ bulup Husrev Paşa Harem'den yeniçeri ağalığı ile çıkdıkda bu Köpürlü Mehemed Paşa ol asırda içeriden bile tulû' edüp hazînedârı olup Bağdâd seferlerinde ve Abaza seferinde ve bu kadar zamân sadâretinde müdebbiri cümle Köpürlü hazînedâr idi. (s.135)

Andan **Fâzıl Ahmed Paşa** ibn Köpürlü Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup babası gibi hûnhâr olmayup âdil ve gâzî ve fâzıl ve mücâhidün fî-sebîlillâh bir müdebbir ve akl-ı Arasto vezîr-i sâhib-vakâr, âlî-tabâr vezîr idi. Sivas eyâletinde

Köprü nâm kasabada mütevellid olup evvel tarîk-i mevleviyyetde idi. Bursa'da kendüye ibtidâ eyâlet-i Erzurûm andan Şâm andan Âsitâne'de kâ'immakâm andan vezîr-i a'zam oldu. Babadan oğula ibtidâ mühür mîrâs değmesi bunlardan kaldı.

Niçe feth [u] fütûhâtdan sonra Kandiye kal'asın ve Kamanîçe kal'asın feth edüp (---) sene sadâret-i uzmâda mu'azzez ü mükerrerem olup câm câm bâde-i nâbı nûş ederek sene (---) târîhinde Edirne ile Tekirdağı mâbeyninde Karabüber nâm âdemin çiftliğinde câm-ı eceli nûş edüp na'sın İslâmbol'da pederi Köpürlü Mehemed Paşa cenbinde defn edüp, (s.135)

Yerine Edirne kâ'immakâmı **Kara Mustafâ Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Yine Köpürlü'nün haremindedir olup imrâhor-ı kebîr ve Silisre ve kapudan paşa ve kâ'immakâm olup sene (---) târîhinde Edirne'de vezîr-i a'zam oldu. Şehr-i Marzifon'da bir sipâhîzâdedir. Ammâ gâyet cerî ve sâhib-i re'y ve âkıl u dâna bir vezîr-i tüvânâdır. (s.135)

Sultân Mehemed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâları bildirir

Evvelâ ibtidâ yevm-i cülûsunda sipâh ve yeniçeri birbiriyle Atmeydânı'nda ceng-i azîm olup sipâhîleri yeniçeriler münhedim edüp minârelerde kuşluk vaktinde "Mü'ezzînim" deyü ezân okuyan sipâhîleri ve (ve) câmi' içre tilâvet-i Kur'ân edenleri cümle katl edüp leşlerin arabalar ile taşıyup Âhûrkapu'dan deryâyâya dökünce azamet-i Hudâ deryâ temmevüce gelüp ol sâ'at Haydar Ağazâde Mehemed Paşa tonanma ile Sarâyburnu'ndan içeri giremeyüp niçe kadırgalar köşe köşe kenâra düşüp pâre pâre olup bu kadar âdem gark oldu.

Ol gün Mehemed Hân silihdârlıktan Murtazâ Paşa'ya ibtidâ vezâret ile Şâm ihsân olundu ve Diyârbekir'den Melek Ahmed Paşa'ya Bağdâd ihsân olundu. Ve Zileli Çavuşzâde Mehemed Paşa'ya Kudüs-i şerîf ve Emîr Paşa'ya Mısır ihsân olunup Haydar Ağazâde'nin Mısır hapsinden ıtlâkı fermân olundu. Ve Nogayoğlu'na Haleb ihsân olundu. Ve Hamâlî Arnavud Mehemed Paşa'ya Tarabulus in'âm olundu. Ve Basra Efrâsiyâboğlu Hüseyin Paşa 'ya ibkâ olundu. (---) [82a] Ve,

.....(2 satırlık yer boş)..... (s.135)

Sultân Mehemed Hân'ın ahd-i şerîfinde olan kubbe vezirleri beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Devr-i şerîfnde olan vezîr kapudan paşaları beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Zamân-ı devletinde olan defterdârları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Saltanat-ı aliyyesinde olan vezîr nişancı paşaları zikr eder:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Asr-ı şerîfnde meşâhîr-i mîrimîrânlar zikrindedir:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Devr-i adlinde olan mîrîlivâları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.135)

Evlâd-ı zevi'l-ihtirâmları olan şehzâdegânları bildirir:

Târîh-i {vilâdet-i} Şehzâde Mustafâ Hân ibn Mehemmed Hân-ı Râbi‘ fâtih-
i Kandiye:

Hazret-i Hân Mehemmed-i Râbi‘

Tavvelallâhu ömrehu ebedâ

Şâni-yâ sûret-i mu‘ammâda

Nazm-ı târîh buldu semt-i edâ

Yazdı levh-i burûc üzre felek

Enbetallâhu nebâten hasenâ.

Sene 1071 [1660-61].

.....(1.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Zamân-ı sa‘âdetlerinde olan şeyhülislâmları beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Ahd-i şerîflerinde olan Rûmeli kadı‘askerleri bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... [82b] (s.136)

Hilâfetlerinde olan Anadolu efendilerin beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Hükm-i adlinde İslâmbol mollâların beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Eyyâm-ı devletinde olan imâm-ı hümâm-ı sultânîleri bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Eflâtûn-ı ilâhî ilmîne âmil olan hekimbaşları bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Ve ilm-i nücûmda sâhib-i rasad müneccimbaşlar zikrindedir:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Devlet-i Sultân Mehemed Hân'da meşâyih-i kibârları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş)..... (s.136)

Adl [ü] dâdında âbâdân etdikleri imâretleri ayân eder: Evvelâ ümm-i dünyâ Mısır'da Defterdâr İbrâhîm Paşa Kademü'n-nebî nâm teferrücgâh [u] ziyâretgâhda bir câmi'-i âlî binâ edüp savâbın Sultân Mehemed Hân'a hibe edüp kible kapusu üzre ta'lik hattıyla Zekî Çelebi güftesiyle târîhleri Sultân Mehemed ismine tahrîr olunmuşdur. Târîh:

Du'â edüp dedi itmâmına Zekî târîh

Yerinde câmi'-i âlî-esâs bî-hemtâ.

Sene 1074 [1663-64].

Târîh-i kasr-ı Çamlıca:

Dedim ey Evliyâ bu kâha târîh

Mübârek ola kasrın pâdişâhım.

Sene (---).

Târîh-i kasr-ı bâğçe-i Karaağaç kurb-ı kasaba-i Südlüce:

Dediler Evliyâ bu câya târîh

Zehî kasr-ı ser-efrâz-ı hümâyûn.

Sene 1083 [1672-73].

Andan Târîh-i kasr-ı Akbınar kurb-ı Edirne:

Görünce Evliyâ târîhini der

Latîf şâhâne eyvân oldu kasrı.

Sene 1082 [1671-72].

Târîh-i kasr-ı Adâlet binâ-yı ba'de'l-ihrâk:

Evliyâ itmâmına târîh dedi

Kasr-ı divân oldu şâhâne latîf.

Sene 1083 [1672-73].

Ve târîh-i binâ-yı kal'a-i Zaranta

.....(6.5 satırlık yer boş) ..... **[83a]** (s.136)

Pâdişâh-ı Cem-cenâbın zamân-ı sa'âdet iktirânlarında bizzât vücûd-ı serîfleri ile eyledikleri gazâları ve dahi sipehsâlâr-ı mu'azzamları ile vâkı' olan fütûhât-ı cemîle ve gazavât-ı cezîleleri ala kadri'l-imbân beyân eder

Bi-emrillâh ibtidâ-i cülûsda Atmeydânı içre sipâh eşkiyası ser-tâ-ser dendân-ı tûğ-ı âteş-tâbdan geçdiler. Yine ol mâh-ı mezbûrda Anadolu diyârın da (---) nâm mahalde Celâlî Kara Haydaroğlu münhedim olup cümle cünd-i cünübiyle katl olunup ser-kaplanlar(?) olan vâcibü'l-izâleler ile Kara Haydaroğlu nâm celâlîyi Türkmen ağası Kara Abaza Hasan Ağa kayd [ü] bend ile Der-i devlete getirüp sâhib-i cülûs Mevlevî Koca Vezîr huzûruna Kara Haydaroğlun getirüp birez kelimâtdan sonra gördüler kim kurşum zahmından uyluğu pâre pâre olup ilâc-pezîr değildir. Ol ân amân vermeyüp hammâl beygirine ta'zîm ile bindirüp asesbaşı ve subaşı tevâbi'leri ile Haydaroğlu'nu divân-ı siyasete getirüp beygir üstünde iken Parmakkapu'da salb edüp altında çâr-pây çeküp Haydarzâde dârda berdâr-ı berhordâr olup üç gün karâr edüp üç günden lâşe-i murdârın deryâya ilkâ edüp mâhîlere şikâr oldu. Yine ol sâl-i mübârekde, (s.136)

Vilâyet-i Cezâyir'de fütûhât-ı Mahallât be dest-i Emîr Paşa: Mahalle Urbân-ı kal'a-i Cezâyir üzre gelirken Cezâyir gâzîleri Urbâna karşı çıkup yigirmi bin Urbân-ı uryânı tu'me-i şemşîr edüp meserret haberleri geldi. Yine sene-i mezbûrun âhîrinde, (s.136-137)

İnhizâm-ı Gürci Nebi ve Katırcıoğlu be-dest-i vezîr-i dilîr Kara Murâd Paşa: Seksen bin asker ile Gürcî Nebî nâm şakî isyân edüp eli vilâyeti tâ Üsküdar'a gelince gâret edüp zulm ederek Bulkurlu ve Çamlıca nâm mahalde hayme ve hargâhıyla meks edüp yetmiş âdemin katlin ve Haleb'in eyâletin taleb edüp cenge âmâde durdu.

Beri taraftan asker-i deryâ-misâl fevc fevc ve mevc mevc olup Defterdârzâde Mehemed Paşa tali'a-i asker olup zeyl-i Çamlıca'da bir ceng-i azîm olup Murâd Paşa dahi yetmiş yerden cümle mîrimîrânlar tabılların döğerek imdâda yetişüp dörd sâ'at savaşı perhâş olup ol ân hamd-i Hudâ cümle celâlîler münhedim olup dağlara firâr edüp akîblerince asker-i İslâm kovarak, kırarak mansûr [u] muzaffer Der-i devlete geldiler. Ba'dehu sene 1059 [/1649-50] tarihinde, (s.137)

İnhizâm-ı Dürûzî-i Şâm-ı Dârü's-selâm be-dest-i Kara [Murtaza Paşayı nîk-nâm: Mukaddemâ Sıfet hâkimi Tabanıyassılı Yavaşca Mehemed Ağa ve Nal'band Alî Ağalar Sıfet hâkimiyken beşer yüz kîse mâllarından bin kîse mâl

Dürûzî şeyhleri üzre kalup emr-i pâdişâhiyle Murtazâ Paşa Şâm eyâletiyle mezkûr mâlî tahsîl etmeğe çetr-i mülemma'ıyla ve yetmiş bayrak askeriyle Dürûzî üzre çıkup Nâkûra nâm boğazda ceng-i azîm olup cümle Dürûzî ve Teymânî ve bî-îmânî münhedim olup ba'dehu bî-pâk u bî-pervâ bin kîse yerine Murtazâ Paşa üç bin kîse tahsil edüp Der-i devlete gönderdi.

Hakîr ol sene Mısır'a Hacc-ı şerîfe azîmet edüp Şâm'a geldiğimizde bu gazâda bulunup sikeşte beste ol gazâyâ târîhdir:

Lafzen u ma'nen dedim ey Evliyâ bir nâm için

Sene-i elli tokuz tarihidir oldu gazâ.

Sene 1059 [1649-50].

Ba'dehu cezire-i Girid'de feth-i kal'a-i Seline ve dahi feth-i kal'a-i Retime ve inhizâm-ı Pençpirimoğlu ve feth-i kal'a-i Apo Koron ve dahi feth-i cibâl-i İsfakiye be-dest-i Serdâr-ı mu'azzam Deli Hüseyin Paşa sene 1006 [1060]. Andan sene (---) tarihinde, (s.137)

İnhizâm-ı Dasnik Emirzâ ve ma'an Celâfî Hanefî Halîfe nâmân celâlîlere Türkmen ağalıkları ihsân olunmaduğundan Vezîr-i a'zam Melek Ahmed Paşa'ya dilgîr olup Üsküdar'dan hayli asker cem' edüp Anadolu'yu nehb [ü] gârete azîmet eyleyüp Hersek Dili'nden deryâyı ubûr edüp râst geldikleri kârbânı gâret edüp Lefke ile Söğüd nâm kasabaların mâbeyninde hayme ve hargâhların kurup meks etmişler. Fî'l-hâl Melek Ahmed Paşa ve Bektaş Ağa ve Yeniçeri ağası Kara Çavuş ve Kul kethudâsı Çelebi Mustafâ Ağa **[83b]** askerleri yetişüp vakt-i seherde âlem ağyâr-ı gayrdan bî-haber iken bu ağyârlara Allâh deyüp kılıç uruldukda hakkâ ki âmedâne basılıp dilîrâne ceng edüp şebhûn eden vezîr askerinden hayli benâm yiğitleri hâke saldılar.

Âhir anlar dahi halâs olmayup dendan-ı tîğdan geçüp bakiyyetü's-seyfi dağlara firâr etdi. Ammâ serdâr-ı murdârları olan Dasnik Emirzâ ve Hanefî Halîfe (---) âdemleri ile esîr-i bend-i hicrân olup Der-i devlet-masîre getirirken Bostâncıbaşı cisri nâm mahalde emr-i padişahî vârid olup cümlesin anda katl edüp kelleleri Bâb-ı Hümâyûn önünde galtân olup bi-emri Huda ol gece Hanefî Halîfe kellesinin üzerine nur yağduğın niçe yüz âdem müşâhede etmişdir. Ve on yedi günden gulû-yı âm Allah Allah ile Melek Ahmed Paşa'yı ma'zûl eyleyüp eyalet-i Özi ihsân olundu. (s.137)

Ve sene (---) tarihinde cezire-i Girid'e feth-i kal'a-i (---) be-dest-i Kapudan Çavuşzâde Mehemed Paşa ve **inhizâm-ı donanma-yı küffâr-ı hâksâr be-dest-i kapudan-ı mezkûr**: Üç pâre küffâr kadırgası ve bir kalyonuyla Âsitâne-i sa'âdete geldi.

Ve sene (---) tarihinde **çapkun-ı vilâyet-i Kazak-ı âk der-şehr-i İşcerez ve sahrâ-yı İlvov be dest-i Mehemed Geray Hân**: Bu sefer-i meserretde Tatar-ı saba-reftâr-ı adû-şikâr yüz elli bin esîr ile bilâ-hisâb mâl-ı ganâyimler almışlardır. Ba'dehu sene-i mezbûrda, (s.137)

Çapul-ı vilâyet-i Boğdan be-dest-i Kalga Sultân Mehemed Geray Hân: Boğdan diyârının taht-ı menhûsu olan Yaş şehri tâ Fohşan'a ve Hotin'e ve Seçovalya varınca vilâyet-i Boğdan ihrâk bi'n-nâr olup elli bin esîr ve on kerre yüz bin at ve sığır ve lâ yu'ad ve lâ yuhsâ koyun, keçi ganîmet olunup sâ'ir yu'ad akmişe-i fâhire ve âvânî makulesi ganâyimin hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür. (s.137)

Ba'dehu sene 1061 [/1650-51] **inhizâm-ı keştiyân-ı Kazak-ı âk der-kal'a-i Varna be-dest-i Melek Ahmed Paşa**: Karadeniz sâhilinde Varna kal'asın ve Balçık kasabasın yetmiş pâre şayka ile Rûs-ı menhûs nehb [ü] gâret etmeğe şehre çıkup Melek Paşa askeri mukaddem yetişüp ale'l-gafle leb-i deryâda olan küffârın gemilerin basup yigirmi adedin feth edüp ma-bâkîsi deryâya açılıp firâr etdiklerinde cümle küffâr karada kalup kâfir-i şeytân ile Melek Paşa ceng edüp cümle küffârı dere ve depelerden cem edüp kimin depeleyüp kiminin gerdenlerine tavk-ı la'net geçirüp yedi yüzden mütecâviz esîr, binden ziyadesi şemşîr-i âbdârdan diyâr-ı ademe ve binden mütecâvizi gark olup ka'r-ı deryâda karar etdiler. Bu feth-i fütûha târîhdir:

Evliyâ bu fethi gördükde dedi târîhini

Bârekallâh olmamışdır bir dahi böyle gazâ

Sene 1061 [/1650-51]

Nev'-i diğeri tarih:

Lafzen u ma'nen dedim ey Evliya tarihini

Sene-i altmış birin tarihidir böyle gazâ.

Sene 1061 [/1650-51]

(s.137)

Sene 1064 [/1653-54] tarihinde **istihlâs-ı kala-i Gönye sâhil-i Karadeniz munsabb-ı nehr-i Çoruğ be-dest-i Ketencizâde Mehemed Paşa ve Seydî Paşa.** Ve sene 1065 [/1654-55] tarihinde,

İnhizâm-ı Bitlîs hânı Abdâl Hân be-dest-i Melek Ahmed Paşa: Van eyaletinde böyle bir ceng-i azîm olmamışdır. Ba'dehu sene (---) tarihinde, (s.138)

İstihlâs-ı kal'a-i Özi be-dest-i Melek Ahmed Paşa: Karadeniz ile Nehr-i Özi mahlût olduğu mahalde Kazak serhadlerinden bir metin kal'adır. Kazak istilâ eyleyüp {Melek} Ahmed Paşa eliyle halâs olundu. Bir ceng-i tavîledir, mahallinde tahrîr olunur. Ba'dehu sene (---) tarihinde, (s.138)

İstihlâs-ı Bozcaada be-dest-i Köpürlü Mehemed Paşa: Venedik küffârî destinden ceng-i azim ile feth olundu. Andan sene-i mezbûrda, (s.138)

İstihlâs-ı cezire-i (---) be-dest-i Köpürlü Mehemed Paşa: Bu cezîreye dahi Venedik küffâr istilâ edüp cümle donanma-yı hümâyûn ile imdâd dökülüp cezire-i (---) feth olundu. Sene (---) târîhinde, (s.138)

İnhizâm-ı tabur-ı makhûr-ı Rakofçi Kıral be-vilâyet-i Leh be-dest-i Mehemed Geray Hân ve ma'an Melek Ahmed Paşa: Erdel kıralı Rakofçi Leh kıralı olmağîçün Boynueğri'den emr-i padişâhî alup Boynueğri vezâretten ma'zûl olup Köpürlü vezir-i [84a] a'zam olup Rakofçi'yi Leh kıralı olmadan men' eyleyüp Rakofçi Köpürlü'nün men' etmesine bakmayup iki kerre yüz bin küffâr-ı füccâr ile Leh üzre gelirken Leh kıralı Âl-i Osmân'a tazallum edüp.

"Harac-güzârımız olayım bu Rakofçi'yi üzerimizden def eylen" deyü küçük elçi ile hedâyaları gelüp Tatar Hân Mehemed Geray Hân'ı ve Özi eyâletiyle ve aşağı dörd bölük sipâhiyle Melek Ahmed Paşa'yı serdar-ı mu'azzam edüp Bender nâm kal'aya Melek Paşa ağır asker ve cebehâne ile sefere varınca zaman ubûr edüp Tatar Hân mukaddem târîh ile Leh diyarında (---) kal'a sahrâsında Rakofçi taburun Mehemed Geray Hân komayup on yedi kiralzâde Tatar Hân'a rehne çıkup küffâr yine Erdel vilayetine ric'at üzre iken bir yerden cümle Tatar-ı adû-şikâr "Cılu cılu" deyüp ân-ı sâ'atde taburu münhezim edüp Rakofçi la'in üç yüz mikdârı küffâr-ı hâksâr ile Seykel dağlarına firâr edüp kırk bin kâfir tîr-i belâdan ve seyf-i anâdan geçüp yetmiş bin küffâr ve on yedi kiralzâde ve Rakofçi vezîri Kemen Yanoş dahi esir olup cümle asker-i Tatar Orhay altında Melek Ahmed Paşa ordusuna dâhil olup iki deryâ-misâl asker-i bî-pâyân Akkirman altına sâlimîn ü gânimîn vâsıl oldukları gazâyâ târîhdir. Târîh:

Hamdü lillâh bu gazâ oldu bin altmış yedide

Bu fütûhâtı müyesser ede Mevla Girid'e

Devr-i Âdem'den berü olmuş değildir bu gazâ

Seyf-i Muhammed çekildi şimdi Macar-ı pelîde

Esb-i taz seyf-i müczem tîrkes hep sizdedir.

Sehm kavşından çıkınca güzer eyler hadide

Evliyâ feth [u] furahu goricek târîh dedi

Hamdü lillâh bu fûrühât oldu hâlâ ulvîde.

Sene (---).

Hamd-i Huda bu gazâda bu hakirin destine on yedi esîr ve yigirmi at ve üç semmûr ve bir çift sîm üzenği ve gayrı sim âvâni elimize girdi. Tarih-i güfte-i Kemen Yanoş-ı esir:

Bir eksikli Kemen Yanos-ı Macar

Bir ah edüp dedi kim geldi Tatar.

Sene (---).

Küffâr-ı Macar-ı füccâr bu inhizâmı gördükden sonra Erdel vilâyetine varup kırk milyon hazîne mâl defînelerden çıkarup Seykelistân'dan ve Saz Macari ve Hayduşak'dan ve Çeh ve Leh'den ve İsfac ve İslovin ve Korol ve Rûs'dan [ve] Nemse ve Dodoşka ve Hirvad ve Orta Macar'dan yüz bin asker cem' edüp Tımışvar eyâletinde Lipova ve Çanad ve Göle ve Façad ve Fenlak nâmân kal'aları gâret eyledüğünün feryâdcıları Der-i de[v]let-masîre gelüp Budin veziri Kenan Paşa'yı ta'yîn etdiler. (s.138)

İnhizâm-ı Serdâr-ı Budin vezîri Sofi Ken'ân Paşa: Seksen bin asker ile serdâr-ı mûmâ-ileyh nehr-i Moriş kenarında Arat ve Lipova nâmân kal'alar mâbeyninde iki asker birbiriyle mukâbele ve mukâtele olunca bi-emrillâh asker-i İslâm münhezim ve küffâr gâlib olup Ken'ân Paşa nice bin küheyl atlı ile Salanta sahrâsı'na cân atup hallâs oldu. Elçi Hasan Paşa dahi nehr-i Moriş'e can atup nehre batup anda yatup kimi kanda yitüp gark olup halâs olmadılar. Netice-i kelâm bu inhizâmında on bir bin âdem helâk ve gâ'ib oldu.

Ba'dehu münhezim Ken'ân Paşa'yı Budin'den ma'zûl edüp Bosna'dan Seydi Ahmed Paşa'ya tuğra-yı garrâsız Budin serdârlığın ihsan edup sene (---) târîhinde Seydi Ahmed Paşa Erdel'e serdar-ı mu'azzam oldu ve Bosna eyâleti Melek Ahmed Paşa'ya sadaka olundu.

Gâzî Seydî Ahmed Paşa sene-i mezbûrun ol şiddet-i şitâsında on iki bin salt ve sebûkbâr asker ile Erdel Demirkapu'sundan içeri girüp Haçek sahrâsında Kolçvar kal'asına arka vermiş Rafokçı la'inin yüz bin askerine on iki bin nâmdâr asker ile ceng edüp aç kurd koyuna sarılır gibi Tımışvar vezîri Siyâvuş Paşa karındaşı Hüseyin Paşa küffârın böğründen girüp ân-ı sâ'atde cümle küffârı beyaz kar üzre beyâz [84b] tenli küffârı dendân-ı tiğdan geçirüp kar suyu gibi eritdiler. Cümlesinin kelleleri ve kapudanları ve hınto arabaları ve cebehâneleri cümle alay-ı azîm ile Der-i devlete gönderilüp bu Seydî gazâsı aslâ minnete geçmeyüp mukâbelesinde bârekallah bile demediler. Ammâ fâtihi Eğre Mehemmed Hân'ın gazasına mu'âdil bir gazâdır. Ammâ Seydî askeri on iki binden ziyâde değil idi. Ammâ küffâr-ı dûzah-karâr yüz altmış bine yetmiş idi. Rakofçı la'in bu arbededen halâs olup Kolojvar kal'asına firâr edüp karar etdi ve yine asker cem' etmeğe şurû' eyledi.

Sene (---) târîhinde Venedik küffârı Bosna eyâletin nehb ü gâret etdiği pâdişâh-ı bâ-vakârın mesmû-ı hümâyûnları olup eyâlet-i Bosna ile Melek Ahmed Paşa kal'a-i Zadra üzre serdâr-ı mu'azzam oldu. Seksen bin asker ile kal'a-i Zadra altına varınca küffâra mahsûl kaldırtmayup elin vilayetin nehb ü gâret edüp bu kadar hasardan sonra kal'a-i Ribniçse'ye sarılıp amân vermeyüp yedi sa'atde feth edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle asâkir-i İslâm muğtenim olup kal'ayı berbâd edüp cümle ehl [ü] iyâlleri esîr-bend olduklarına hakîr'in tarihidir:

Bi-hamdillâh bu ceng içre aceb feth [u] fütûh oldu

Şibenik kâfirinin ekseri makyûd-ı katl oldu

Leb-i deryâda ey ceng eyledin hakkâ dilîrâne

Tüfeng-endaz olanlar sürdüler atını meydâne

Bu cenge Evliyâ târîh ne ola dedi rızâyı

Biri kalkup dedi yaz tarih ile böyle gazâyı

Sene (---)

Sene (---) târihinde def'a-i sâni Serdâr Seydî Ahmed Paşa yine Erdel diyârında Rakofçi küffâr kıral isyân edüp Der-i devlete kânûn-ı Süleymân Hân üzre harâcın göndermeyüp cüyûş-ı menhûs cem edüp iki kerre yüz bin kâfir ile Kolojvar kalasının altında meks edüp beri taraftan Seydî Paşa Budin ve Eğre ve Kanije ve Tımışvar askerlerinin güzidesiyle kırk bin müsellaah ve şeci' ü nâmdâr bahâdırân ile evvelbahârda sahrâ-yı Kolojvar'da iki asker birbirine mukâbele olup mukâtele edince bi-emrillâh küffârın iki kerre yüz bin askeri dendân-ı tîğdan geçüp cümle guzât-ı müslimîn mâl-ı ganâyime mustağrak olup Rakofçi la'în ol arbede içre mecrûhen firâr edüp Varat'a cân atar. Anda dahi karar edemeyüp,

"Dut beni ya Îsâ" deyüp kal'a-i Kalov'a firar edüp vardıkda Îsâ Nebî dutmayup Hazret-i Azrâ"îl dutup anda mürd olur.

Seydî Paşa hazîneyi peydâ edüp bu kadar mâl [u] menâl ile hazîne-i pâdişâhî ve kapudanları ve niçe bin kelleleri gülle-misâl tabl [ü] nefirlerin çalarak Asitâne-i sa'âdete getirdiler. Yine makbûl-i şehriyârî olmadı. (s.138-139)

Ammâ sene (---) târihinde **feth-i kal'a-i Yanova ve feth-i kal'a-i Şebeş ve feth-i kal'a-i Logos be-dest-i Serdar-ı ekrem Sadria'zam Köpürlü Mehemed Paşa**: yedi varoş dahi feth edüp Arat nâm bir kal'a-i cedîd edüp kal'a-i Yanova'yı ta'mir [ü] termîm edüp bâğ-ı İrem-misâl bir şehir-i müzeyyen olup Tımışvar vezîrlilerine taht edüp dahi Erdel diyânında Şarbatak ve Sekelhit ve Eçetvar nâm kal'aları fethine azimet sadedinde iken Asitâne-i sa'adette padişah-ı âlem-penâh hazretlerinden biri kaç kıt'a mü'ekked hatt-ı şerifler gelüp,

"Erdel kıralın ve Nemse çâsârın kayd [ü] bend ile huzûruma getirirsen makbûl-i hümâyûnum değildir. Anadolu vilâyetlerinde Kara Hasan Paşa ve Sarı Ken'ân Paşa ve Tayyâröğlü Ahmed Paşa ve kırk aded mîrimîrân ve sâ'ir bî-imân bî-hisâb mîrilivâlar bana âsî olup deryâ-misâl asker ile taht-ı kadîmim Bursa üstüne gelmededirler. Elbette ve elbette Der-i devlete ale'l-acele gelesin" deyü Köpürlü'ye bu hatt-i şerîf gelince meyyit-i müteharrik olup eydir:

"Âferîn Kara Hasan Paşa âferîn. Macar kâfirine ey imdâd etdin. Olmaya illâ hayr" deyüp Yanova altından **[85a]** bism-i İlâh ile niyyetü'l-gazâ-yı ekber bi-kasd-ı mu'în [u] mühîn kâfir Kara Hasan deyüp kemerine iki yerden gayret kılıcın kuşanup dellâllar nidâ edüp.

"Her kime nân pâresi ve ırzı lâzım ise Der-i devlete gelsin" deyü Yanova'ya Sinan Paşa'yı serdâr ve Seydî Paşa'yı imdâd koyup Köpürlü ılgar ile (---) günde

hayme ve hargâhıyla sahrâ-yı Kağızhane'de meks edüp nâdiler nidâ ederek yoklama edüp şeb [u] rûz meş'allar ile ulûfeleri verüp devir tamâm olup Hasan Paşa ve gayrı paşaların yanında olup nâ-mevcut olan kimesnelerin on üç bin esâme-i sipâhi yanı ve yedi bin yeniçerilerin esâmelerin sahîfe-i defterden hakk edüp imzâ etdi. Ve padişâh-ı heft kişver ile celâlî gazâsına sene (---) tarihinde Üsküdar'a geçüp meks etdi.

Ve Anadolu vilâyetlerine mezâhib-i erba'adan fetvâ-yı şerîfler gidüp, aye[t]:

فقطع دابر القوم الذين ظلموا والحمد لله رب العلمين

nass-ı kâtı'ı üzre celâlî ve cemâlî ve yağı ve bâğî ve dağî zâlimleri katline evâmîr-i şerîfler ile teftîşçiler ile vilâyet vilâyet nefir-i âmlar gidüp Diyarbekir vâlîsi Kara Murtaza Paşa'ya ve Erzurûm vâlîsi Gürcî Mustafâ Paşa'ya ve Haleb vâlîsi Dutsak Alî Paşa'ya emr-i şerîf ve hatt-ı şerîfler gidüp Abaza Kara Hasan Paşa üstüne me'mûr olup bir kaç gün Üsküdar'da meks edüp ba'dehu Âsitâne-i sa'âdete mürâca'at olundu. Ve sene-i mezbûrun (---) günü, (s.139)

İnhizâm-ı Serdâr Murtaza Paşa der-sahrâ-yı İlgin be-dest-i Celâlî

Hasan Paşa: Ba'dehu Murtaza Paşa münhezimen kal'a-i Haleb'e varup Kara Hasan Paşa'nın dahi cânib-i erba'asın cümle re'âyâ ve berâyâ çevirüp şiddet-i şitâ dahi gelüp mâbeynlerinde kaht-ı azîm olup âhir Kara Hasan Paşa sekbân ve sarıca haşerâti derdinden Haleb'de Murtaza Paşa'ya ve Çerkes Kadri Paşa'ya ve Vâlî-i Haleb Dutsak Alî Paşa'ya dahl düşüp her bir vezîri birer sarâya i'zâz [u] ikrâm ile kondurup cürmlerinden afv olunmak için Der-i devlete arz [u] mahzarlar ile Murtaza Paşa ve Kadri Paşa'nın ademleri ile Abaza Hasan Paşa'nın ve gayrı celâlî paşaların nihânîce yarar âdemleri gitdi. Ammâ bunların Haleb kal'asına dahl yüzünden girmelerinde bir şeytanatları vardır deyü bir günde cümlesin Haleb içre hânelerinde katl edüp ser-i bî-devletlerin Der-i devlete yollayup sene (---) tarihinde vâsıl olup Köpürlü,

"*Elhamdü lillâh* henüz Yanova kâfirine imdâd eden kâfirleri feth eyledim" deyü hamd [ü] senâ edüp. (s.139-140)

Pâdişâh-ı Cem-câhın celâlî katline Bursa'ya teveccühlerin bildirir:

Selâmetle Bursa'ya varup rûz-merre yüz iki yüz Hasan Paşa'lı celâlî gelüp serâperde önünde katl olunurdu. Andan pâdişâh-ı âlem-penâh azîmet-i Kildü'l-bahreyn ya'nî Boğaz hisârlar

Sene (---) târîhinde **binâ-i kal'ateyn-i Boğaz hisâr:** Anadolu kal'asına Ankebût Ahmed Paşa'yı mu'temed ü mübâşir etdiler. Rûmeli tarafına kapudan Köse Ali Paşa'yı ta'yîn etdiler.

Bu mahalde sene (---) târîhinde Bosna'dan serdâr Melek Ahmed Paşa tarafından yedi bin kelle ve feth-i kal'a-i Kamin ve kal'a-i Kaminkrad ve kal'a-i Ribniçse miftâhları geldi.

Andan sene (---) târîhinde Boğazhisar'da Kapudan Alî Paşa ma'zûl olup Kapudan (---) Paşa olup Alî Paşa Varat kal'ası üzre serdâr oldu. Feth-i kal'a-i Varat ve kal'a-i Senköy ve ba'zı kıla'lar be dest-i Serdâr Alî Paşa feth olmuştur. İnşâ'allâh mahallinde tahrîr ederiz. Târîh-i Varat:

Varadı aldı adûdan Alî Paşa-yı dilîr

Sene (---).

Ali Paşa Varat'ı feth edüp ta'mir [ü] termîm ederken sene (---) târîhinde **isyân-ı Mihne Beğ be-vilâyet-i Eflak:** On bin mikdârı tüccâr-ı müslimîni şehîd edüp isyânî aşikâre olup Fazlı Paşa'yı ve Cân Arslan Paşa'yı ve niçe mîrimîrân ve ümerâları ta'yîn eyleyüp Yergögü nâm kal'ada ceng-i azîm edüp asker-i İslâm münhezimen Yergögü kalası altında taburlanup nehr-i Tuna'ya arka verüp şeb [u] rûz ceng etmede. Ber[ü] cânibde yine mâh-ı mezbûrda, (s.139-140)

İsyân-ı Boğdan berâ-yı Burunsuz Kostantîn nâm la'în: Elli bin kâfir ile **[85b]** taht-ı Boğdan olan Yaş şehrin zabt edüp yeni zolta kesmeğe başlayup diyâr-ı Boğdan'ı kabza-i tasarrufa aldı.

Bu ahvâl-i pür-melâl Der-i devlet-me'âba mün'akis olup Tatar Hân'a ve Özi eyaleti vezîrine ve Bucak Tatarına emr-i pâdişâhîler gidüp Boğdan seferine me'mûr oldular.

Andan Yedikulle'de mahpûs sâbıkan Boğdan beği olan Lipul Voyvadaoğlu Cüvân İstifan nâm veledi Boğdan beği edüp Fazlı Paşalı Kemânkeş Ahmed Ağa'yı iskemle ağası edüp Gazzizoğlu Silâhşör Ahmed Ağa'yı sancak ağası edüp kat-ı menâzil Boğdan tahtı olan Yaş altında cümle asker cem" olup mâh-ı (---) (---) günü beyâz kar üzre bir ceng-i azîm olup bi-emri Hudâ küffâr münhezim olup Burunsuz Kostantîn nâm la'în firâr edüp on bin küffâr beyâz üzre kızıl kanları cereyân ederek cümlesi dendân-ı şemşîrden ve peykân-ı teberden cân verüp Cüvân İstifan'ı kurtede hükûmet sâhibi etdiler.

Andan Yalı Tatarı ve Kalga Sultân ile Kırım Tatarı münhezim olup bakıyyetü's-seyf olan küffârların akîbine düşüp çapul bıraktılar. Boğdan diyârın ihrâk bi'n-nâr ederek firâr eden küffârları kırarak Eflak diyârına düşürürler.

Hikmet-i Hudâ mukeddemâ Yergöğü kal'asında mahsûr olan Fazlı Paşa ve Cân Arslan Paşa bozulup Tuna nehrine kendülerin gark etmek sadedinde iken küffâr handak içinden {taşra çıkup},

"Bire Boğdan'da Burunsuz Kostanta bozulup koma Tatar askeri geldi" deyü küffâr Yergöğü kal'asında {mahsûr olan} Âl-i Osmân askerinin muhâsara etmeden ferâgat edüp Tirkovişte cânibine firâr edince küffârın akîblerince mahsûr olan asâkir-i İslâm kâfiri kova kıra bu kadar mâl-ı hazâyin ve esîr ü defâyin almışlardır kim diller ile ta'bîr ve kalemlerle tahrîr olunmaz. Hattâ ol gazâda Konakci Alî Paşa Sâm Nerîmân-vâr bir ceng-i azîm edüp mâl [u] menâl almışdır kim tahriri mümkün değildir, derler.

Ba'dehu Tatar askeri dahi gelüp Praşov dağlarına ve İrşova bellerine varınca küffârı becenelerde ve kemîngâhlarda bulup yigirmi binden mütecaviz Eflak esîri ve altmış yedi bin Boğdan esîri alındı deyü tahrîr olunmuşdur.

Hamd-i Hudâ bu üslûb üzre Eflak u Boğdan vilâyeti yigirmi günde feth olup bu hakîrin eline yigirmi esîr bahâsı girüp ganîme aldık. Andan yine Boğdan tahtında Cüvân İstifan Beğ'e gelüp bir kîse ve altı yorga ve bir pâçe kürk ve bir raht peydâ etdik. Ve Gazzâzzâde Ahmed Ağa'dan bir kîse ve bir yorga ve bir mahbûb köle ihsânın alup kırk ikinci günde Edirne'ye dâhil olup hamd-i Hudâ bu gazâlarda ve Varat gazâsında bulunup ba'dehu Bosna'da efendimiz Melek Ahmed Paşa'ya varup Hilevne kal'ası altında vâsıl olup şeref-i sohbetleri ile müşerref olduk.

Bunda dahi niçe gazâlarda bulunduğumuz tahrîr eylesek bu fihrisimiz bir tomar-ı dirâz olur.

Netice-i merâm Melek Ahmed Paşa'yı Bosna'dan sene 1071 [/1660-61] {mâh-ı Rebî'ül-evvel'in on ikinci bâzâertesesi gün} tarihinde (Köpürlü vezîr) ma'zûl edüp eyâlet-i Rûmeli ihsân olunup Bosna fatih-i Varat Serdar Alî Paşa'ya ihsan olunup sene 1072 [/1661-62] târîhinde. (s.140-141)

Ali Paşa Erdel diyârında Kemen Yanoş üzre serdâr olduğun beyân eder: Rûmeli ile Melek Ahmed Paşa, Anadolu ile Çavuşzâde Mehemed Paşa (ve) ve'l-hasıl yigirmi eyâlet sâhibi mîrimîrân ve yetmiş sancak ve yigirmi oda yeniçeri ve cebeci ve topcu ve dör[d] aşığı bölükler ile cümle seksen yedi bin asker sahrâ-yı

Tımışvar'da cem' olup sene 1072 [1661-62] târihinde Gâzî Seydî Ahmed Paşa'yı Serdâr Alî Paşa şehîd edüp ordu-yı İslâm cânsız cisme dönüp yine bi'z-zarûrî Erdel Demirkapusu'ndan içeri girilüp Haçek sahrâsında meks edüp yigirminci gün kırk bin Tatar ile Yalı ağası Şah Polat Ağa gelüp asker-i İslâm tâze cân bulup Tatar askerine çapullar fermânlar olunup Kemen Yanoş askerinden habere gidüp nice bin kâfir dil getirüp Kemen Yanoş üzre azîmet olunup [86a] Budin veziri İsmâ'îl Paşa çarkacı olup tuğlar ile talî'a-i asker olup hulâsa-i kelâm Erdel içre nâm [ü] nişanımız güm olup sekiz ayda Erdel memleketin nehb ü gâret, alan [u] tâlân ve kâfirleri nâlân ederek tâ nehr-i Tise kenârına varup (---) vezîri Siyâvuş Paşa karındaşı Hüseyin Paşa'yı Tise nehrin ubûr etmek fermân olunup eyâleti askerinin güzîdesiyle nehr-i Tise'yi güzer edüp tâ Kaşa kal'asına ve Husvar kal'asına varup Zolomioğlu nâm kâfiri kırallığa taleb etdikde küffârlar,

"Kıralımız Kemen Yanoş Kıraldan hoşnûduz, bir gayrı kiral istemeziz" deyü cevâb edüp Zolomioğlun kiral etmeğe vermeyüp Hüseyin Paşa hazretleri yine Tise nehrin yüz bin renc [ü] anâ ile beri cânibe ubûr Serdâr Alî Paşa Tise kenârından avdet edüp İsmâ'îl Paşa'yı Seykel vilâyetine serdâr edüp Seykel boğazında ceng-i azîm ile tabur feth olup sahrâ-yı Seykel'de cümle küffâr evli evinde âsûde hâl dururlarken nice bin kâfir katl olup on yedi bin esîr ve bu kadar mâl-ı ganâyimle Serdâr İsmâ'îl Paşa ordu-yı İslâma dâhil olup andan kalkup Udvarhel nâm kal'a altında Betlen Gabor soyundan Apopi Mihâl nâm fecere kiral nasb edüp re'âyâ zemînde bâkî kalan üç sene hazineden iki bin kîse tahsîl edüp Sibin kal'ası nâm Saz Macarı kalası altına meks etdiğimiz sene (---) târihinin (---) günü idi.

Köpürlü Mehemed Paşa'nın fevti ve oğlu Fâzıl Ahmed Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu, Kapucular Kethudâsı (---) Ağa ile haber gelüp Foğraş nâm kal'a altında bir azîm ceng ve bir azîm kar yağup mâh- mezbûrun (---) günü kırk bin araba mâl-ı ganâyimle ve yüz bin esîr ile Demirkapu'dan taşra çıkılıp cümle asker-i İslâma meştâlar verilüp Melek Ahmed Paşa efendimize Belgrad şehri kışla verilüp zevk [ü] safâda iken Fâtima Sultân binti Ahmed Hân nikâh olunmuşdu.

Ol ecilden Melek Ahmed Paşa'ya ferman-ı şehriyârî gelüp kat-i menâzil ederek Âsitâne-i devlete gelüp ba'de'z-zifâf Melek Ahmed Paşa kubbe altında üç ay olup sene (---) tarihinde merhûm olup Eyyûb Sultân mezâristanında Kiçi Mehemed Efendi üstâdının ayağı ucuna defn edüp bu garîb, Evliyâ bî-kes kaldı. Hudâ kerimdir. Sene (---) tarihinde. (s.141)

Feth-i kal'a-i Uyvar be-dest-i Köpürlüzâde Ahmed Paşa: Feth-i kal'a-i

Litre ve kal'a-i Leve ve kal'a-i Novigrad ve kal'a-i Sečan ve kal'a-i Germat ve kal'a-i Diregel ve kal'a-i Hollok ve kal'a-i Buyak bu kal'alar feth olup niçe yüz şehirleri ve niçe bin belîdeleri ve niçe bin esîrleri alınup kal'a-i Uyvar'a Budin vezîri Hüseyin Paşa'yı serdâr ta'yîn edüp Kurd Paşa'yı eyâlet sâhibi etdiler. Ammâ bu kal'alar feth olmazdan kırk yedi gün mukaddem gazâ-yı Üstürgon-ı ibret-nümûnda olan ceng-i azîm meğer Eğri'de ve Mihaç gazâlarında ola. İnşâ'allâh. mahallinde ale't-tafsîl tahrir olunur.

Andan sene (---) târîhinde yine deryâ-misâl asker ile feth-i kal'a-i Keckivar ve kal'a-i Kemenvar ve kal'a-i Egirvar kal'a-i Egirsek ve kal'a-i Tuzda ve kal'a-i Yeleşke [ve] kal'a-i Vajon ve kırk aded kılâ'lar dahi feth olup cebehâneleri ve mâl-ı ganayimleri alınup cümlesi ihrâk bi'n-nâr olup münhedim etdiler.

Bu mezkûr kal'alar cümle Zirinoğlu ve Beganoğlu kal'aları idi. Bu mezkûr Keckivar ya'nî Yeni Kal'a feth olunmazdan mukaddem istihlâs-ı kal'a-i Ösek ve kal'a-i Valpova ve kal'a-i Şiklofça ve kal'a-i Peçuy ve kal'a-i Kapoşvar ve kal'a-i Kopan ve kal'a-i Nadaj ve kal'a-i Bobofca ve kal'a-i Berezençse ve kal'a-i Segitvar ve kal'a-i Kanije bu mezkûr kal'aları serâpâ yedi Hersek la'înleri muhâsara edüp pâdişâh-ı âli-câhın himmet-i âlileri ile her biri birer vüzerânın imdâdları ile dest-i küffârdan halâs olup Kannije [86b] kal'ası altında yedi kırılın küffârî {Kannije'yi muhasara etdiler.}

Deryâ-misâl asker ile sadrîa'zam geldiğın (küffâr) istima' edüp cümle küffâr Kanije kal'ası altında hayme ve hargâhları ve bâr [u] büngâhları ve cebehâne ve balyemez topların ve bilâ-hisâb mâl-ı firâvânların cümle bırağup Yeni kal'a {nâm dâr-ı menhûslarına) firâr edüp anda karâr edem zan edüp anı dahi sadrîa'zam {(---) gün muhasara edup} başları na dar etdi.

Ba'de'l-feth târumâr olup esâsından münhedim olundu. {Bakıyyetü's-seyf olan küffâr kal'adan nehr-i (---) üzre cisrden ubûr ederken akîblerince asker-i İslâm dahi kovarak cisrden güzer ederken karşı taraftan küffâr,

"Türk beri tarafa geçmesin" deyü cisri kat' edüp cümle küffâr, âye[t]:

قال اخرقتها لتغرق اهلها

mazmûnunca gark olup Hirvâdistân vilâyeti nehb ü gâret olunup bu kadar mâl-ı ganâyim [ve] esîr-i firâvân alınup otuz altı pâre kılâ'larını ihrâk bi'n-nâr edüp vilâyetlerin tâlân ve halkın esîr [u] nâlân edüp asker-i İslâmın gurûriyyet urûkları

hareket edüp nehr-i Raba cânibine azîmet olundu}. Andan ba'de'l-feth-i Keckivar, (s.141-142)

İnhizâm-ı asker-i İslâm kenâr-ı nehr-i Raba berâ-yı sû'-i tedbîr-i sadria'zam ve İsmâ'îl Paşa ve Gürcî Mehemed Paşa: Musîbet-i azîm olup nice bin ümmet-i Muhammed nehr-i Raba'ya gark-ı âb olup cengde bir âdemin burnu kanamamışken küffârdan ibtidâ bu kadar kelle ve hinto araba mâllar alınup mansûr [u] muzaffer olmuşken yeniçeri ocağı ceng-i perhâşda iken beyâz buyurdu varup "Gerüye avdet edüp metrislerinize giresiz" deyü fermân sâdır olunca cümle yeniçeri fermâna itâ'at edüp metrislerine ale'l-umûm rucû' edince sipâh bu hâli görüp,

"Bire yeniçeri yoldaşlar bire kardaşlar bire nereye gidersiz" deyü anlar yeniçeriye firâr etdi zann edüp sipâh dahi at boynuna düşüp suya vurdu.

Yeniçeri dahi sipâhin suya urup karşı geçdiğin görünce anlar dahi sipâhi firâr etdi zann edüp cümle yeniçeri dahi fermân-ı sû'-i tedbîr olan metrislerinde karâr etmeyüp top ipleriyle bağı cizr üzre cümle yeniçeri varınca cizr kırılıp cümle yeniçeri biri biri üzre kat-ender-kat bağlanup Raba nehri bügenüp deryâ-misâl olup gelen {asker} gark oldu.

Ve gelen gark olup sahrânın ma'reke mahallinde kalanlar ceng-i Alî ceng-i Alî ede ede cümle şehîd olup sadria'zam yine metânet eyleyüp ol gün ol gece sâbit-kadem eyleyüp ertesi gün cümle balyemez toplar cebehâneler ile (---) günde kal'a-i Ustolni Belgrad altına andan Üstürgon'a ve andan tekrâr kal'a-i Uyvar'a varup sene (---) târîhinde Nemse çâsârı sulha rağbet edüp sadria'zam cümle asâkir-i İslâm ile Belgrad'da meşâ verilüp küffâr-ı Nemse'den elçiler gelüp Âl-i Osmân tarafından Elçi Kara Mehemed Paşa Rûmeli pâyesiyle Nemse çâsârına teveccüh etdikde bu hakîri devlet tarafından fermân-i şerîf ile ta'yîn edüp kat'-ı menâzil ederek Nemse çâsârına anda sulh [u] salâh mün'akid olup hakîr çâsârın papinta hattıyla Alman diyârına andan Donkarkız vilâyetine andan Danimarka vilâyetine andan Felemenk vilâyetinde Amıstırdam'a andan İsfeç vilâyetine andan Çeh vilâyetine andan Leh vilâyetine andan Krakov vilâyetine kâmil üç buçuk senede bu yedi kıral kâfiristânda pâdişâh-ı vakt misâl Cenâb-ı Allah'ın mülkünü seyr [ü] temâşâ edüp Rabbü'l-âlemîn böyle müyesser etmiş.

Sene (---) leyle-i Mi'racında nehr-i Özi kenârında memleket-i İslâm'dan Doğan Geçidi nâm bir cedîd kal'a binâ olunmuş. Kulağızlarımız Kazak ta'ifesi hakîri getirüp hamd-i Hudâ şe'âyir-i İslâm'dan mi'râc-ı berîn kanâdîllerin anda görüp

üç buçuk senede bâng-i Muhammedîyi ibtidâ anda istimâ' edüp ol gece kal'a kapusun açmayup tagra bozahânelerde mihmân olup andan nehr-i Özi'yi ubûr edüp karyu tarafda kal'a-i Şâhinkirmân andan üç günde vilâyet-i Kırım'a andan Dağıstân'a andan vilâyet-i Maskov'a dâhil oldum ammâ kiralın görmedim.

Hamd-i Hudâ ekâlîm-i seb'ayı seyâhati[m] bu Maskov diyârında tamâm oldu. Andan Mesköv elçisi ile yetmiş günde kal'a-i Azak'da Ak Mehemed Paşa'ya ve Kul Kethudâsı Süleyman Paşa'ya andan Ak Mehemed Paşa ile Azak'dan ma'zûlen tekrâr vilâyet-i Kırım'a anda Çoban Gerayoğlu Tatar Han'dan ihsânlar alup Ak Mehemed Paşa ile seksen günde karadan İslâmbol'a andan hakir Edirne'ye, andan cezire-i Girid'e, sadria'zama vâsıl olduk. (s.142)

Feth-i kal'a-i Kandiye kanı diye be-dest-i Köpürlüzâde Fazıl Ahmed Paşa: Kâmil üç sene ceng-i azîm olup sene (---) tarihinde mâh-ı (---) (---) günü amân ile feth olunup berren ve bahren sulhlar olup asker-i İslam Edirne'ye dâhil oldular. Ammâ bu kal'a-i Kandiye üç sene dahi ceng etmeğe kâdir idi. Ammâ bizzât sa'âdetlü pâdişâh-ı {tarih-i Kandiye} [87a] Cem-salâbet bizzât kendüleri sa'âdetle Ağrıboz cezîresine gelüp anda Köse Alî Paşa başdardasıyla cezîre-i Girid'e geçmeleri muhakkak olunca beri Kandiye altında asker-i İslâm havfe düşüp var kuvveti bâzûya getirüp Kandiye bu takrîb ile feth oldu.

Andan sene (---) târihinde feth-i vilâyet-i Manya ve binâ-i kal'a-i Zarnata be-dest-i Serdar Kapudan Köse Alî Paşa, beş sancak askeri me'mûr olup bilâ-ceng ü cidâl feth olduğuna târîh:

Evlîyâ bu feth içinde bulunup etdi pesend

Âh edüp Manyalı dedi târihin vay Zarnata.

Sene 1081 [1670-71]

(s.142-143)

İcmâl-i fütühât-ı sefer-i hümâyûn kal'a-i Kamanıçse: Be-vilâyet-i Leh azîmet-i pâdişâh-ı âlîşân ba-asâkir-i nusret-nişân sene (---) fi (---) (---) Bâre'y [ü] tedbîr-i Serdâr Ahmed Paşa ve Sadria'zam Ahmed Paşa ve Yeniçeri Ağası Abdurrahmân Paşa

.....(1 satırlık yer boş).....

Leh memleketinde değil belki cümle kâfiristânda yed-i kudret kayası üzre böyle bir Kahkahâ-yı hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn kal'a-i gevher-nigîn yokdur. Asâkir-i deryâ-misâl rûz-ı rûşende alâ mele'i'n-nâs kal'ayı cümle cüyûş-ı ünâs

muhâsara edüp (---) günde cebren ve kahren vere ile feth olunup içinde câmi'-i selâtîn inşâ olup âyîn-i Muhammedî oldu.

Ve cânib-i erba'asında İşçere[z] ve kal'a-i İlvov (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve niçe varoşlar muti' [u] münkâd olup Leh kıralı harac-güzâr olup bizzât sa'âdetlü pâdişâh mansûr u muzaffer taht-ı sâni Edirne cânibine azîmet eyleyüp Hacıoğlubâzâr kasabasında meştâ etdi. Ve vezîr Babadağı'nda kaldı. Tarih-i feth-i Kamanıçe:

Hâtifi gaybi beşâretle dedi târihin

Aldı Leh'den Kamanıçe'yi şehinşâh cihan.

Sene 1083 [/1672-73].

Andan sene (---) târihinde, (s.143)

İcmâl-i sefer-i hümâyûn gazâ-yı Umanıçe, azîmet-i hümâyûn-ı padişâh-ı zafer-makrûn: Bizzât kendüleri sa'âdetle taht-ı Bogdan'da Yaş şehrin de karâr edüp Sadria'zam Fazıl Ahmed Paşa'yı serdâr-ı mu'azzam edüp feth-i kal'a-i azîm Umanıçe ve kal'a-i (---)

..... (3.5 satırlık yer boş) .....

Andan sene (---) tarihinde, (s.143)

Feth-i kal'a-i Çehriliçe be-dest-i vezîr-i azam Mustafâ Paşa: Kala-i

..... (2 satırlık yer boş) .....

Tabur-ı makhûra ceng-i azîm olup terefeynden niçe bin âdem tu'me-i şemşîr olup meydân asker-i İslâmda kalır şekilli olup Çehriliçe kalasın yere berâber olunup sa'âdetlü pâdişâh Edirne'ye gelüp sadria'zam Babadağı'nda meştâ verdi. Tarih-i feth-i Çehril:

(---)(---)(---)(---)

Oldu bu hısn-ı metin el-ma'mûr.

Sene 1089 [/1678-79]

Bu bâlâda tahrîr olunan kılâ'lar feth olup hamd-i Hudâ memâlik-i İslâma zamm olunup cümle kenîseleri ma'bedhâne-i müslimîn olup içinde âyin-i Muhammedî olup tevhid ü tecvîd kırâ'at olup salat-ı hamse edâ olunur. Hamd-i Perverdigâr bu fütühatlar, Sultân Mehemmed Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olup Hak Ta'âla ömr-i şerîfin tavîl edüp mu'ammer eyleye. Ve niçe gazâlar dahi müyesser eyleye. Ve bu hakîr Evliyâ-yı pür-taksîri niçe gazâlarda Cenâb-ı Bârî hazır eyleye, âmîn ve yâ Mu'în. Beyt der hakk-ı pâdişâh-ı Haremeyni'l-muhteremeyn:

Hak Ta'âlâ tâ kıyâmet pâdişâh-ı âlemi

Kenda zât-ı pâkine zil olmağa ta'yîn ede.

..... (2.5 satırlık yer boş) ..... **[87b]**

Bu mahalde Ebü'l-feth Sultan Mehemed Hân-ı Gâzî'den beri Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'a gelince icmâl-i saltanatları ve vüzerâ ve vükelâ ve hayrat [u] hasenâtları ve feth [u] fütühâtları tamâm oldu. Zîrâ bu mezkûr pâdişâhlar cümle İslâmbol'da medfûn ve neşv [ü] nemâ bulmaları cihetinden İslâmbol evsâfında câmi'leri evsâfin tahrîr ederken sadeden çıkup ba'zı kavânîleri ve havâdisâtlar mahalle münâsib tahrîr olunup yine şehir-i İslâmbol içre olan selâtin câmi'leri evsâfına rucû' edelim.

Evvelâ hâlâ pâdişâh-ı güzîn Sultan Mehemed Han-ı Rabi'in vâlidisi câmi'in beyân eder. (s.143)

Evsâf-ı câmi'-i selâtin-i Vâlide-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'

Mukaddemâ fâtihi (---) Sultân (---) Hân'ın vâlidisi on Mısır hazînesi mâl sarf edüp tâklar peydâ olacak mahalle dek binâ olunup bânîsi Vâlide Sultân merhûm olup (---) sene harâb ü nâ-tamâm kalup Zulmiyye nâmıyla iştihâr bulmuş bir câmi'-i nâ-tâmam idi.

Ba'dehu sene (---) târîhinde vâlide-i Mehemed Hân deverân-ı büldân ederek İslâmbol'un ihrâkı günlerinde bu câmi' esâsı meydân-ı mahabbetde âşikâre olunca "Tîz bu esâsın itmâmına adl ile mübâşeret olunsun" deyü mâlından beş bin kîse ifrâz edüp binâsına şürû' edüp nâmına Adliyye dediler. Hâlâ şehir-i İslâmbol kal'ası içre onuncu câmi'-i selâtin budur.

Şehîdkapusu ile Balıkbâzâri kapusu'nun mâbeyninde Yahûdiler içinde kalmış bir garîb esâs idi. Biemrillâh cümle Yahûdî hâneler ihrâk bi'n-nâr olup cemî'i Yahûdiler ol taraftan nefy edüp ihrâk olan hane-i harâblarının zemîn Vâlide Sultân kendü mâlıyla alup câmi'in haremine ve çârû-yı bâzârlarına ihrâk edüp (---) senede tamâm bir câmi'-i münevver olup Zulmiyye iken Adliyye oldu. şimâl tarafı kal'a dîvârı üzre, cenûb tarafı taşra harem-i kebîr içre bir vâsi' sahrânın vasatında kat-ender-kat kubâblar ile mebni bir kasr-ı cihân-ârâ-misâl şîrînkâr bir câmi'-i devr-i rüzgârdır.

Kubbesinin kaddi zemininden tâ zirve-i âlisine varınca yetmiş zirâ'-ı melikidir ve zemînden beş arşın âlîdir. Cânîb-i erba'asındaki bâblardan (---) kademe taş neredibânlar ile urûc olunur bir câmi'-i fevkânîdir.

Eşkâl-i câmi': Hemân Şehzâde Sultân Mehemed Hân ve Atmeydânî'ndaki Câmi'-i Ahmed Hân tarzında orta kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbeler ve cânib-i selâsında yan maksureleri ve kubbe-i kebîr çâr-pâye-i kebîr üzre ve yan maksureleri cümle (---) aded sûtûn-ı nahif üzre ve mü'ezzinân mahfili (---) pâye-i rakîk üzre ve sol tarafda hünkâr mahfili kasr-ı Havernak mânend bir maksûredir kim sihr-i i'câz mermer-i hâm ma'rifetleri ile mebnidir.

Ve (---) aded sûtûnunun biri fâtih-i Hanya Yûsuf Paşa bu amûd için katl olunmuştur. Gammâzlar altun amûddur deyü gamz edüp ba'del'l-katl bir sarı amûd olduğun müşâhede edüp peşîmân oldular. Ammâ "Ba'de harâbi'l-Basra". Ba'dehu ol kanlı amudu hünkâr mahfili altına kodular. Ammâ bu amudun rub'-ı meskûnda naziri yok bir cevâhir-i seng-i yerakânîmisâl zî-kıymet bir cevahirdir.

Ve bu câmi'in cânib-i erba'asında cümle (---) aded revzenler ve (---) aded billûr ve necef ve moran câmlar ile münevver bir câmi'dir.

Ve üç tabaka kanâdîl çerâğân edecek tabakaları vardır. Ve mihrâb ü minberi evsâfdan müberrâ ibret-nümûn-ı bûkalemûn mihrâb ve minberdir.

Ve cümle beşkapudur. İki yan kapular ve bir imâm kapusu ve bir hatîb kapusu ve bir kible kapusu vardır.

Ve bu câmi' içinde olan maslûbât-ı zî-kıymet âvîzeler İslâmbol'da câmi'lerde değil belki cümle diyâr-ı İslâm cevâmi'lerinde olmadığı muhakkaktır kim her bir âvîze birer pâdişâh ve birer vezir hedâyâ göndermiştir. Ve cümle pençerelerin ve bâbların kapakları serâpâ sedefkârîdir.

Ve bu câmi'de olan Acem ve Mısır halîçeleri nigârhâne-i Çîn'de yokdur.

Ve bunda olan hüsn-i hatt-ı kelâm-ı izzetler bir ma'bedhânelerde yokdur.

Ve cemî' revzenler üzre Teknecizâde Mustafâ Çelebi'nin Karahisârî tarzı kâşî-i Çîn üzre sûre-i Mülkü ve gayrı âyet-i şerîfleri [88a] ve mine'l-acâyibdir.

İmâmeyn [ü] hatîbeyn, mü'ezzinânları ve şeyhi Vanî Efendi ve İspirî (---) Efendi ve hâfızları ve na'thân ve ta'rifhânları bir câmi'de yokdur. Cümle erbâb-ı ma'ârifin ve dersiâm şeyhü'l-kurrânın güzîdesi bu câmi'de cem'olmuştur.

Ve bu câmi'in kible kapusundan mihraba varınca şekl-i murabba'ı tûlen ve arzen (---) kademedir. Ve kible kapusu gayet musanna' bâb- mu'allâdır. Celî hatt-ı müzehheb ile atebe -i ulyâ üzre târîh-i câmi' budur.

Câmi'-i Vâlide Sultân bulup itmâmı

Oldu her köşesi bir şeyh-i güzîne me'vâ

Sâl-i itmâmına târîh murâd etmişdim

Biri kalkup dedi kim ka 'betü ehli 't-takvâ

Sene 1074 [1663-64]

Diğer târîh-i musanna‘,

Dedi bir merd kalkıcak târîh

Acillû bi 's-salât kable 'l-fevt

Sene 1074 [1663-64]

{Diğer târîh li-nâmıkîh:

Evliyâ gördüğünde itmâmın

Dedi târîhini binâ-i azîm.

Sene 1074 [1663-64]}.

Ve bu kapudan taşra sahrâ-misâl bir mücellâ beyâz mermer-i hâm ruhâm ile mefruş haremin cânib-i erba‘asında yan soffaları üzre cümle (---) aded gûnâ-gûn amûd-ı ibret-nümûnlar tâk-ı eyvânlar üzre cümle (---) aded kubbe-i ser-nigûn rusâs ile mestûr nîlgûn kubâblardır. Ve cânib-i erba‘ası pencereler üzre câmlardır.

Ve haremin tâ vasatında bir havz u şâzrevândır. Ve hareminiki yan ve bir kible kapusu ve dahi taşra haremi bir sahrâ-yı azîmin içinde niçe yüz ecnâs-ı eşcâr-ı müsmirât ile müzeyyen bir haremdir.

Ve kible tarafında bir kubbe-i pür-envârı, Vâlide Sultân ömr-i tavîl ile mu‘ammere ola, kendüleri için türbe inşâ etmişlerdir. Ve sultân Mehemmed Hân mihrâb önündeki bağçe hâricinde Gömlekle kulle nâm burûç üzre bir kasr-ı âlî-bünyâd etmişdir kim gûyâ kasr-ı İrem'dir.

Ve bu câmi‘in harem-i kebirinin cenubunda ve gardında bin mikdârı kârgîr-binâ dekâkînler binâ olunmuşdur kim ta‘bîr olunmaz.

Ve bu haremin dahi etrâfında dörd kapudur. Ve iki minâre-i âliyesi var kim eflâke ser-çekmiş serpuşu nuhâs-ı mutallâdır kim şa‘şa‘asından merdüm-i insân hîrelenir üçer tabaka musanna‘ minâreteyn-i serâmedeyndir. *Ammerekallâhü Ta‘âlâ ilâ inkırâzı 'd-devrân.* (s.143-144)

Evsâf-ı câmi‘-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ

İslâmbol içre on birinci câmi‘-i selâtin budur. Ebü'l-feth Sultân Mehemmed binâ etmişdir. Ol kadar büyük câmi‘ değildir ammâ rûhâniyyet var bir müstecâbü'd-

da‘ve câmi‘-i azîm ve ma‘bedhâne-i kadîmdir. Bir tabaka bir minâresi ve haremi ve medresesi ve imâreti ve hammâmı vardır. (---) târîhi (---)

.....(1 satırlık yer boş) ..... (s.144)

Der-sitâyîs-i câmi‘-i selâtîn-i eş-Şeyh Hazret-i Emîr Buhârî: Binâ-yı Ebü‘l-feth Sultân Mehemmed Hân bir küçük câmi‘dir ammâ nûr-ı mübîn ile memlû bir câmi‘-i pür-envârdır. Zâviyesi ve haremi ve bir tabaka bir minâresi ve imâreti vardır. İslâmbol içre on ikinci câmi‘-i selâtîndir. Andan, (s.144)

Evsâf-ı câmi‘-i selâtîn-i Fethiyye: Sene (---) târîhinde bir deyr-i azîm iken feth olup (---) Hân Gâzî için câmi‘ binâ olunmuşdur. Binâ-yı kadîm câmi‘-i azîmdir. Bir minâresi ve harem-i azîmi vardır. Kân-ı fukarâ bir küşâde câmi‘-i rûşendir. (s.144)

Ve Yedikulle içinde **Ebü‘l-feth câmi‘i:** Ma‘bedgâh-ı kadîmdir. (s.144)

Ebü‘l-feth Sultân Mehemmed Hân’ın, **Orta Câmi‘i:** Yeni Odalar içinde bir câmi‘-i âlîdir ammâ kubbe değildir, ihrâk olup Süleymân Kethudâ ta‘mîrine târîhdır:

Ey Nisârî şükr edüp Hakk’a dedim târîhini

Hamdü lillâh Orta Câmi‘ oldu pek a‘lâ binâ

Sene (---).

.....(2 satırlık yer boş).....

Kal‘a-i İslâmbol içre olan câmi‘-i selâtînler bu tahrîr olunanlardır. Ammâ İslâmbol’un hâricinde dörd mevleviyyet yerde olan câmi‘lerin güzîdesi Eyyûb Sultân câmi‘i, Tophâne’de Cihângîr câmi‘i, Rûmeli Hisârı’nda Ebü‘l-feth câmi‘i ve Boğazhisâr Rûmeli Kavağı’nda Murâd Hân-ı Râbi‘ câmi‘i ve Kavak-ı Anadolu Hisârı’nda yine Sultân Murâd-ı Râbi‘ câmi‘i ve Göksu Anadolu Hisârı’nda Ebü‘l-feth câmi‘i ve Üsküdar’da iskele başında Süleymân Hân’ın duhter-i bülend ahteri Mihrimâh Sultân câmi‘i ve yine Üsküdar’da Yeni Mahalle’de Sultân (---) Hân Vâlîde câmi‘i ve yine Üsküdar’da Sultân Murâd-ı Râbi‘in **[88b]** vâlidesi Kösem Vâlîde Sultân câmi‘i.

Bu tahrîr olunan cevâmi‘lerden mâ‘adâ İslâmbol’un dörd mevleviyyet yerinde olan (---) aded hünkâr bâğçelerinde dahi birer câmi‘-i şerîf vardır. Ol hisâb üzre nefsi İslâmbol’da ve etrâfında cümle (---) selâtîn câmi‘ler vardır. İnşâ‘allâh İslâmbol etrafındaki kasabaların câmi‘-i selâtînleri dahi mahallinde tahrîr olur. (s.144-145)

SULTÂN MURÂD

{İcmâl-i Saltanat-ı Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Sultân Selîm-i Sâni

tâbe serâhümâ

Cülûsu târîhidir,

Ey Tûrâbî oldu târîhi anın,

Oldu şâh-ı müslimîn Sultân Murâd.

Sene 982 [1574-75],

diğer târîh:

Murâd Hân ebbedallâhu.

Sene 982 [1574-75].

Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis: Şehzâde Mustafâ, Osmân, Bâyezîd, Selîm, Cihângîr, Abdullâh, Abdurrahmân, Hasan, Ahmed, Ya'kûb, Alemşâh, Yûsuf, Hüseyin Hân, Korkud, Alî, İshâk, Ömer, Alâeddîn, Dâvûd Hân ve yigirmi dörd duhter-i pâkîze-ahterleri kendülerden sonra müte'ehhile kaldılar.

Cümle yüz yigirmi yedi evlâdı vücûda gelüp kendilerden sonra cümlesin ma'nûkan şehîd edüp Ayasofya sâhasında Murâd Hân cenbinde cümle medfûnlardır. Rahmetullâhi aleyhim ecma'in}.

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri sene 953 Cemâziye'lulâ'sının beşinci [3 Ağustos 1546, Salı] gününde vâkı'dır kim {târîh-i mevlûdu, "külli sâbit" lafzıdır sene 953 [1546-47]. Târîh-i diğer, "külli beşâret hayru'n-neseb" sene 953 [1546-47]} cülûs-ı sa'âdetleri sene 982 Ramazân-ı şerîfinin sekizinci [22 Aralık 1574, Çarşamba] **[58b]** günü yevmü'l-erba'ada vâkı' olmuşdur.

{Târîh-i cülûs-ı Murâd Hân Gâzî,

Pâdişâh-ı âlem oldu gül gibi Sultân Murâd.

Târîh-i kasr-ı Sinân Paşa (---) sene (---),

Kıldı bu kasrı binâ Sultân Murâd.

Sene 990 [1582-83].

Târîh-i Kapudan Sinân Paşa güfte-i Sağır Riyâzî Efendi,

Bâ-i bismillâh ile hâtif dedi târîhini,

Kapudan oldu Sinân Paşa-yı deryâ-dil yine.

Sene (---)}.

(s.97)

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütûhatları beyân eder: Lala Kara Mustafâ

Paşa'nın Acem'e serdârlığı sene 985 [/1577-78].

Muhârebe-i azîm der-sahrâ-yı Çıldır *sene 982* [/1574-1575].

Feth-i kal'a-i Çıldır ve kal'a-i Tümeç ve kal'a-i Hirtîz ve kal'a-i Dâhil ve kal'a-i Tiflis ve kal'a-i Şeki ve binâ-i kal'a-i Ereş ve feth-i kal'a-i Bâbü'l-ebvâb a'nî Demirkapu ve feth-i Eyâlet-i Şîrvân {târîh-i vilâyet-i Şîrvân,

Aldı Sultân Murâd Şîrvân'ı. Sene 986 [/1578-79]},

Özdemirzâde Osmân Paşa'ya verildi. Bu fütûhâtlar cümle sene 986 [/1578-79] târîhinde vâkı' olmuştur.

İbtidâ sûr-ı hümâyûn sene 990 [/1582-83].

İmâmku lu Hân'ın inhizâmı, sene 991 [/1583-84].

Binâ-i kal'a-i ta'mîr-i Revân, sene 991 [/1583-84].

Feth-i kal'a-i Gûri ve kal'a-i Lûri, sene 992 [/1584-85].

Şehzâde Mehemed Hân'ın Ma'nisa sancağına teveccüh etdikleri sene 991 [/1583-84].

Semiz Mehemed Geray Hân'ın izâle-i vücûdu, sene 992 [/1584-85].

Binâ-i kal'a-i Tebrîz, sene 993 [/1585].

Feth-i kal'a-i Gence ve Cığalazâde'nin Bağdâd üzere serdârlığı ve feth-i Despül ve feth-i kal'a-i Nihâvend, feth-i kal'a-i Kehredân [Kehrevân]. Cümlesi sene 995 [/1586-87] târîhinde feth olmuştur.

Muhârebe-i azîm Hâdım Ca'fer Paşa der-kurb-ı Tebrîz sene 997 [/1588-89].

Şâh ile sulh olup Şâhzâde rehine geldiği sene 1000 [/1591-92].

Feth-i kal'a-i Bihke ve binâ-yı Yenihisâr-ı küffâr nehr-i Sava sene 1000 [/1591-92].

Inhizâm-ı tabur-ı azîm Bosna sene 1000 [/1591-1592].

Feth-i kal'a-i Pespirim ve kal'a-i Polata ve inhizâm-ı asker-i İslâm der-sahrâ-yı Ustolni-Belgrad, kal'a-i Tata ve kal'a-i Senmartin feth olup ibtidâ Yanık kal'ası muhâsara olduğu. Ve bâlâda kal'alar fethi sene 1002 [/1593-94] târîhinde olmuşlardır.

Ammâ Yanık sene 1003 [/1594-95] feth oldu.

{Feth-i kal'a-i Yanık be-dest-i Sinân Paşa:

Adû-yı dîn sınıp feth oldu Yanık.

Sene 1003 [/1594-95].

Târîh-i diğêr feth-i Yanık:

*Kal‘a-i Yanık‘a top atdı Sinân Paşa çün,
Dest-gîr oldu ana nusret [u] avn-i Hâlık.*

*Çâr rüknü yoğ olup fethine düşdü târîh
Nâr-ı kahr ile adû yanıp alındı Yanık.*

Sene 1003 [1594-95]}.

Bu fütûhâtlardan mâ‘adâ niçe yüz gazâları olup Âl-i Osmân‘ın âb-ı rûyı olup gîtdiler. Bizzât bir yere hareket buyurmadan bu kadar fütûhâta muvaffak olup âhirü‘l-emr merhûm [u] mağfûrun-leh Sultân Murâd-ı Sâlis terk-i saltanat-ı sûrî etdüğü fi Cemâziyelulâ sene 1003 [Ocak-Şubat 1595] târîhinde civâr-ı rahmete vâsıl oldular. *Rahmetullâhi aleyh.* (s.97)

Ziyâret-i Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Selîm Hân *el-mağfûreyn tâbe serâhümâ‘nın türbe-i pür-envârı ve şehzâdegânı ve saltanat cülûsun ve müddet-i ömrü ve fevti târîhlerin ayân u beyân eder*

Evvelâ mevlûdu (---) olup târîh-i mevlûdu, küllü sâbit, lafzıdır.

Ve diğêr târîh: Küllü beşâreti hayru‘n-neseb, târîh olmuştur, sene 953 Cemâziyelulâ‘nın beşinci [4 Temmuz 1546, Pazar] günündedir ve cülûs-ı sa‘âdet-i me‘nûsları sene 982 Ramazân-ı şerifinin sekizinci [22 Aralık 1574, Çarşamba] günü yevmü‘l-erba‘âda vâkı‘dır. Pederleri Selîm Hân, bürâderi Şehzâde Bâyezîd Hân ile Konya sahrâsında ceng ederken bu Murâd Hân on iki seneye bâliğ olup Konya kal‘asının burc [u] bârûsu üzre babasıyla ammisinin ceng-i cângâhın temâşâ edermiş. Fetâ yiğit olmağile Selîm Hân karındaşı Bâyezîd‘i münhedim edüp mâl-ı ganâyimiyle bu Murâd Hân‘ı dedesi Süleymân Hân‘a gönderüp niçe zamân cediti Süleymân Hân‘ın cemâlin müşâhede edüp ba‘dehu bu Murâd Hân‘a Süleymân Hân Ma‘nisa sancağın ihsân etdi.

Ba‘dehu sene (---) de babası Selîm Hân yerine halîfe-i rû-yı zemîn olup niçe yüz feth [ü] fütuhâtları ve vüzerâ ve ulemâları ve fütûhâtları bi‘l-küllîye bâlâda mastûrdur. Bizzât kendüleri bir sefere gitmediler. Ammâ cânib-i erba‘aya her sene serdâr-ı mu‘azzamlar gönderüp feth [u] fütûhâtlar olurdu.

Âhir sene (---) târîhinde terk-i saltanat-ı fânî edüp dâr-ı bâkîde karâr edüp kabr-i şerîfi Ayasofya-i Kebîr haremindedir başka bir kubbe-i âlîde evlâd-ı zevi‘l-ihtirâmları ile zer-ender-zere müstağrak olup âsûdedirler.

Müddet-i saltanat (---) sene ve müddet-i ömr (---) sene, işte ibtidâ İslâmbol'dan taşra çıkmayup merhûm olan bunlardır. Ahlâk-ı hamîde ve hayrât-ı cemîle ile meşhûr bir pâdişâh-ı re'y-i ahsen idi. Fevtine târîh:

Şâh-ı cihân oldu bin üçünde fevt.

Sene (---).

Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır.

Ve evlâd-ı emcâdları zikr olunur. Gâyetu'l-gâye cemmâ'-kâr, sâhib-i zevk [u] şevk hünkâr olmağile vücûda gelen zükûr [u] ünâs hadden bî-kıyâsdir derler. Ammâ cümle üç yüz yigirmi altı oldu deyü sikadan istimâ' olunmuşdur. Bir gece elli beşik sallanup tâyeler hizmet etdüğü muhakkaktır.

Ve Murâd Hân'ın hîn-i vefâtında kânûn-ı hünkârlık üzre on tokuz şehzâdeyi def'a-i vâhidede şehîd etdiler. Hattâ biri ol mertebe sabî imiş kim kestâne meyvesi tenâvül ederken cellâd katline gelüp ol şehzâde-i mazlûm eydir:

“Katlan kestânemi yiyeyim ba'dehu boğ” der, cellâd-ı bî-dâd emân [u] imdâd etmeyüp şehîd eder. Birini dahi şehîd etmeğe gelüp vâlidesi kucağından alup bir bucağda boğazından {boğarken} vâlidesi südü burnundan, rûh ağzından çıkup rûh teslîm eder.

Ve duhter-i pâkîze-ahterlerinden İbrâhîm Paşa {Âyişe} Sultân'ı ve Halîl Paşa sultânı Fâtîma Sultân'dan gayrı Murâd Hân'ın vefâtlarından sonra yigirmi altı nefer duhter-i büzürg [ü] kihterleri kalmış idi. Hâlâ Murâd Hân'ın türbesinde sağır ü kebîr mâl-â-mâl olup müstağrak-ı envâr yaturlar. *Rahmetullâhı aleyhim ecma'in.* (s. 170)

SULTÂN MURÂD HÂN

→ EVLİYÂ ÇELEBÎ (s.12, c.1)

→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)

İcmâl-i saltanat-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbi' ibn Sultân Ahmed Hân

Fî 14 Zilka'de sene 1032 [/9 Eylül 1623, Cumartesi]. Cülûsuna târîhdir güfte-i Yahyâ Efendi Şeyhülislâm:

Hân Murâdu'l-âdil.

Diğer târîh-i ra'nâ:

Dediler Sultân Murâd-ı Râbi' oldu pâdişâh

Sene 1032 [/1622-23].

Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân:Kâmetleri bülend-bâlâ ve vücûd-ı şerîfleri cesîm ü şahîm ve vech-i hüsneri müdevver ve lihye i şerîfleri siyâha mâ'il ve açık kaşlu ve âlâ gözlü beyâzı çok idi ve kitifleri vâsi' ve mübârek miyânı rakîk ve bâzûları kalın ve mübârek dest-i şerîfleri şîrâne pençe idi.

Devlet-i Âl-i Osmân'da böyle bir zâbit [ü] râbıt ve âdil-i hunhâr, celâlî ve eşkiyâ-küş asker-keş, Rüstem- salâbet, bedî'-şecâ'at pâdişâh gelmemiştir.

Akeb-i cülûsda Kemânkeş Alî Paşa'yı sene 1033 [/1623-24] amân vermeyüp katl etdi. Zîrâ zorbalılar ile yek-dil [ü] yek-cihet idi. {Diyâr-ı Hamîdîdir. Haremden vezâret ile Bağdâd'a ve Diyârbekir'e [vâlî] olup Merre yerine vezîr-i a'zam olup tama'ı belâsından katl olundu.}

Çerkes Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza üzre serdâr-ı mu'azzam oldu sene 1034 [/1624-25].

{Silihârlıktan Şâm oldu ve mühr ile Abaza'yı münhedim edüp Tokat'da merhûm oldu. Vezâreti şehir 7, yevm 10.} Ba'dehu Hâfız Ahmed Paşa vezîr-i a'zam olup Bâkî Paşa ve Çerkes Mehemed Paşa merhûm oldu.

Ve Gürcistân beğlerinden Mavro Beğ, Kızılbâş hânlarından Karçıgay Hân'ı katl edüp cümle Gürcistân'ı itâ'at ettirdi sene 1034 [/1624-25]. Hâfız Ahmed Paşa Bağdâd'ı muhâsara edüp bî-feth avdet eyledi sene 1035 [/1625-26].

Hâfız Ahmed Paşa'nın azli hâli ve Halîl Paşa'nın def'a-i sâniye vezâreti ve Abaza üzre serdârlığı ve Dişlen Hüseyin Paşa'nın Acem elinden Kars kal'ası istihlâsına Erzurûm'a vardıkda Dişlen Hüseyin Paşa'yı Abaza cümle askeriyle şehîd ettiği sene 1036 [/1626-27]. (s.103)

Ve Husrev Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza'dan Erzurûm'u ve Acem'den Ahıçka'yı feth eylediği ve Husrev Paşa Abaza Paşa'yı amân ile Murâd Hân'a getirip ricâ ettiği sene 1038 [/1628-29].

Ve Husrev Paşa'nın Bağdâd'a azîmeti ve Şehrezûl haddinde Erkek Ahmed kal'asının binâ ettiği ve Mihribân kal'ası fethi ve Zeynel Hân'ın inhizâmı ve Acem diyârının nehb [ü] gâret olduğu ve Bâğ-ı Cinân kal'ası etrâflarında yigirmi pâre kal'alar harâb olduğu andan Şehr-i Hemedân ve kal'a-i Dergezîn cânibleri alan u tâlân ve ahâlisi nâlân u giryân ve mâlları yağmâ olup uryân kaldıkları cümle sene 1039 [/1629-30] târîhinde vakı' olup.

Sene 1040 Saferü'l-muzaffer'in yigirmi yedinci [/5 Ekim 1630, Cumartesi] gün Bağdâd'ı muhâsara edüp Husrev-i şîr-i şîrân delîrâne metrise girdiler. Kırk gün

muhâsara olup âhir bî-feth şiddet-i şitâ havfindan cümle cebehâne ile topları keşân-ber-keşân çekerek Hille kal'asına muhâfazacı asker konulup Musul kal'asına gelüp binâ olundu ve Husrev Paşa Mardin'de kışladı sene 1040 [/1630-1631].

Husrev Paşa'nın azli ve Hâfız Ahmed Paşa'nın tekrâr vezâreti ve Husrev Paşa'nın Tokat'da katli. (---) (---) (---) (---) **[62a]** Ve Receb Paşa'nın vezâreti ve Defterdâr Mustafâ Paşa'yı Atmeydânı'nda sinirinden çınâra asdılar. Ve Hâfız Ahmed Paşa'yı Murâd Hân huzûrunda hançer-i ser-tîz üşürüp pâre pâre etdiler, {yevmü's-süles. Fî Receb sene 1041 [/Ocak-Şubat 1632].} Ve Yeniçeri Ağası Hasan Halife'yi katl etdiler. Ve Mûsâ Çelebi'yi musâhib-i şehriyârî iken Atmeydânı'ndaki Receb Paşa sarâyında katl edüp cesedin aşağı Atmeydânı'na atdılar. Ve Receb Paşa'nın katli ve Tabanyassı Mehemed Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu sene 1041 [/1630-31].

Ol sene Tabanyassı Mısır'dan ma'zûl gelüp kubbe-nişîn idi. Ba'dehu pâdişâh-ı Cem-cenâb vâkı'asında dest-i Hazret-i Ömer'den kılıç alup ertesi **Şeyhülislâm Hüseyin Efendi**'yi katl edüp andan bism-i İlâh ile cemî'i zorbaları ve aşkıyaları ale'l-umûm katl edüp âlemi ıslâh etdi sene 1042 [/1632-34].

Sultân Murâd Hân'ın Revân seferi'ne azîmeti ve ba'de'l-feth Tebrîz ve Hoy [u] Menend vilâyetlerin harâb ettiği sene 1044 [/1634-35]. **Târîh-i feth-i Revân:** (---) (---) (---) (---) Kal'a-i Revân'ı yedi günde kuvvet-i bâzûsıyla feth edüp içine Murtazâ Paşa'yı kırk bin askerle sâhib-i eyâlet edüp kendüler Âsitâne'ye müteveccih olup Tabanyassı Muhammed Paşa'yı mühürle Erzurûm'da alıkoyup kendüler Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil oldukda yedi gün yedi gece şadumânîler oldu {sene 1045 Receb'inin tokuzuncu [/19 Aralık 1635, Çarşamba] günü idi.} Ammâ ol senede ale'l-fevr şâh-ı bed-fi'âl Revân'a sarılıp muhâsara etdi.

Berü tarafda Mehemed Paşa, Erzurûm şitâsından imdâd etmeğe iktidârı olmayup ve Murtazâ Paşa'yı mahsûra adâveti sebebiyle imdâd etmeyüp hâh-nâ-hâh Sultân Murâd'ın yedi günde feth ettiği Revân'ı, Şâh yedi ayda güc ile alup içeride Murtazâ Paşa zehir nûş edüp asker-i İslâm amân ile kal'ayı teslîm edüp bî-silâh taşra çıkdıklarında akîblerinden Kızılbaş yetişüp cümlesin dendân-ı tîğdan geçürüp kimi şehîd ve kimi atıyla firâr edüp dağlara düşdü. Bu haber-i mühiş Sultân Murâd Hân'ın mesmû'-ı hümayûnları olup Mehemed Paşa'yı mühürden ma'zûl edüp Silisre eyâletin ihsân eyleyüp mührü Kâ'immakâm Bayram Paşa'ya ihsân edüp Bağdâd-ı behişt-âbâd üzre serdâr-ı mu'azzam etdi sene 1045 [/1635-36].

Ale'l-akîb Murâd Hân-ı Râbi‘ deryâ-misâl asker ile Bağdâd üzre müteveccih oldukda Bayram Paşa vefât edüp Tayyâr Mehemmed Paşa vezîr-i a‘zam olup Bağdâd’ın mühimmât [u] levâzımâtın görüp Sultân Murâd Hân Bağdâd’ı kırk gün muhâsara edüp cebren ve kahren feth etdiğine târîh oldu. Târîh:

Şâh Safî’nin nâlesi,

Der imiş kim vâhey Bağdâd hey.

Târîh-i güfte-i Cevrî,

Asker-i şâhî düşünce fethine târîh olur,

Aldı Bağdâd’ı adûdan ceng ile Sultân Murâd.

Târîh-i âhir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) . Bağdâd feth olduğu mahalde Tayyâr Mehemmed Paşa şehîd olup Kapudan Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a‘zam olup Melek Ahmed Paşa silihdâ[r]lıktan çıkup Diyârbekir eyâletiyle vezâret ihsân olunup Bağdâ[d-ı] behişt-âbâd ta‘mîr [ü] termîm ile âbâdân olup Küçük Hasan Paşa Bağdâd vezîri oldukda muhâfaza için Bağdâd’a kırk bin asker kondu.

Hikmet-i Hudâ karanlık kuyuda bir hayli Kızılbaş kapanup cenge tekrâr âheng etdikleri mahalde iç kal‘adan dahi bârûd-ı siyâh tutuşup ol sâ‘atde cümle guzât-ı müslimîn Bağdâd içre amân diyen Kızılbaş dahi cümle dendân-ı tîğ-ı âteş-tâbdan geçirüp kanlar cereyân edüp Bağdâd bu güne feth olup Revân’da şehîd olan guzât-ı müslimînin kanları intikâmı bu yüzden alınup Sadria‘zam Kara Mustafâ Paşa ve efendimiz Melek Ahmed Paşa, Acem haddinde Derne ve Derteng mahallerine varup hudûdlar kesilüp ahidnâme ve sulhnâmeler kesilüp Murâd Hân Diyârbekir’e azîmet edüp geldikde Kîmyâcı Ma‘ânoğlu kızın ve Rûmiyye Şeyhi Azîz hazretleri bir günde şehîd edüp Âsitâne-i sa‘âdete sene 1048 [1638-39] târîhinde dâhil olup yedi gün yedi gece şadumânlar oldu. (s.104)

Andan [62b] bâde-i nâba tevbe edüp Malta gazâsına niyyet edüp beş yüz pâre kadirge binâ olunmak fermân olunup iki aded kara mavunalar ve bir başdarda-i azîm binâ olunmuşdur. Mellâhân-ı bihâr {Hazret-i} Nûh Necî’den berü görmemişler idi. Vezîr-i a‘zam Kara Mustafâ Paşa dahi İslâmbol’a sene-i mezbûrede dâhil oldular.

Ol mahalde Murâd Hân bâdeye tevbe [ü] istiğfâr etdiğin ferâmûş edüp bâde-i nâba başladıkda gündün güne mizâc-ı latîfleri tenezzülde olup on yedi gün sâhib-firâş oldu. Âhir ارجعي الي ربك emrine imtisâl edüp sene (---) târîhinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Atmeydâni'nda peder-i büzürgvârı {Ahmed Hân} kubbesinde defn etdiler.

Beyt:

Âh elinden ey adâletsiz felek feryâd [ü] dâd

Sen murâdın aldın ammâ oldu hep halk nâ-Murâd.

Târîh-i vilâdeti sene (---), târîh-i cülûsu sene (---) ve müddet-i saltanat 17, ömreş (---) sene ve târîh-i vefâtı sene (---). Cümle otuz iki evlâdı oldu.

{Târîh-i şehzadegân-ı Murâd Hân:

Oldu târîh-i vilâdetleri Cevrî bu du'â,

Ya ilâhî ola şehzâdelerin ömr-i tavîl.}

Kendülerden sonra ancak İsmehân Kaya Sultân nâmında bir duhter-i pâkîze-ahteri kalup Melek Ahmed Paşa'nın akd [ü] nikâhında merhûme oldu ve Sultân İbrâhîm ile Sultân Mustafâ'nın Ayasofya'da türbesine defn etdiler.

Ammâ merhûm Sultân Murâd Hân bir zamân aşkıyâ zorbalardan ârâm bulmadı. Bir zamân Bursa'ya Edirne ve Revân ve Karadeniz donanmasına ve Bağdâd seferlerine mukayyed olmağile ârâm bulamayup şehri İslâmbol içre bir azîm âsâr edemedi. Ancak kendiler Revân'da iken fermân-ı şehriyârî ile Kâ'immakâm Bayram Paşa İslâmbol kal'asın ta'mîr ü termîm edüp dürr-i beyz-âsâ oldu. Ve Musul kal'ası ve Şehrezûl'da Çiğ Ahmed kal'ası ve Kuşada kal'ası ve Karadeniz Boğazı kal'aları ve İslâmbol'da Gül câmi'. (s.104-105)

Evsâf-ı câmi'-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Gül Câmi'

Sene (---) târîhinde Ömer ibn Abdül'azîz ve Mesleme, Hârûnu'r-Reşîd ve Yıldırım Bâyezîd Hân ve Ebü'l-feth Mehemmed Hân asrında bir câmi'-i atîk idi. Âkîbet Sultân Murâd-ı Râbi' asrında İslâmbol içre bir zelzele-i azîm olup eyle münhedim olup zîr-i zemînleri bile harâb olup bizzât Gâzî Murâd Hân üzerine gelüp niçe bin ırgat ve bennâ ve mi'mâr-ı kâmiller cem' edüp binâsına şürû' etdiler. Ammâ teng mahalde vâkı' olmağile bir ibâdullâhın hududuna vaz'-ı yed etmeyüp yedi yılda bir câmi'-i zîbâ oldu kim gûyâ bir nûr-ı mübîn oldu. Ve metânet üzre olsun deyü üstâd-ı mühendis orta kubbenin cânib-i etrâfına hurde kubbeler edüp gûyâ bir gül-misâl kubbe olduğıçün Gül câmi' derler. Ve itmâm buldukda yüz güğüm gülâb ile derûn-ı câmi'i gasl eylediler. Mihrâbı ve minberi sâde güzelidir.

Ancak bir kapusu kıbleye nâzırdır. Bu kapudan mihrâba varınca bu câmi'in tûlu (---) ayaktır arzı (---) ayaktır. İçinde sommâkî ve gayrı güne sütunları yokdur.

Ve kible kapusunun tarafeyninde yan soffaları vardır. Ammâ taşra haremi yoktur ve dahi taşra haremi hayli vâsi'dir.

Ma'bed-i kadîm olmağile ba'zı zamân bu câmi'e istiskâ du'âsına çıkarlar. Müstecâbü'd-da've mahaldir. Ancak bir tabaka bir minâresi vardır. Zirâ minâre ve câmi'in zemîni serâpâ zîr-i zemînler olduğundan binâ-yı azîm etmeğe havf etdiler. Ve bu câmi' içre dâ'imâ hâl sâhibi kimesneler eksik değildir. (s.105)

Ve Murâd Hân'ın bu câmi'den (Gül Câmi'i) gayrı Karadeniz Boğazı'ndaki karşı karşıya iki aded kal'aları müceddeden binâ edüp azîm vezni üzre neferât ve dizdârı cebehâneler ve birer câmi' binâ etdi. Ve Kandîlli bâğçesinde bir kasr-ı âlî ve Istarvroz bâğçesinde bir kasr-ı Havernak ve Üsküdar bâğçesi'nde Revân köşkün binâ etdi. Rahmetullâhı aleyh rahmeten vâsi'a. Târihler kenârda.

{Târih-i taht-ı sîmîn-i Murâ[d] Hân, kâr-ı peder-i men:

İki târih edüp esnâ-yı ta'rîfinde ey Cevrî.

Dedi bu matla'ı kerrûbiyân-ı arş-ı Rahmânî

Serîr-i sîm-i kubbe mesned-i vâlâ-yı Sultânî

Sene (---).

Mu'allâ kadr ü âlî pâye evreng-i Süleymânî.

Sene (---).

Târih-i binâ-yı Hâsoda:

Bu sa'âdethânenin Cevrî dedi târihini

Devlet-âbâd ü makâm-ı pâdişâh-ı Cem-cenâb.

Sene (---).

Târih-i diğeri:

Vasf edüp Cevrî dedi târihini,

Beyt-i ma'mûr oldu bu âlî makâm.

Sene (---).

Diğeri kasr-ı Sultân Murâd Hân:

Bu nüzhetgâh-ı zibânın dedi târihini Cevrî

Zehî kasr-ı hümâyûn u bülend eyvân-ı şâhâne.

Sene (---).}

(s.105)

Merhûm u mağfûrun-leh Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cûlusundan
nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi'ât [u] ihtilâlleri ve cümle
gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder [63a]

Çünkü takdir-i Hudâ bu imiş kim bî-günâh Osmân Hân'ı cümle asker gulûsıyla şehîd edüp yerine Mustafâ Hân'ı yine pâdişâh etdiler. Ammâ "Mükellef değil aklında hiffet vardır" deyü seng-i mezâr mesâbesine kodular. Ammâ terk-i dünyâ Behlül-i dâna-reviş bir âkıl ve dâna ve ednâ sultân idi. Ammâ zamân-ı sa'âdetlerinde rûz-merre fitne ve fesâd olup cümle asker zorba oldular. Ve niçe hânedânları gâret edüp bir cübbeye mâlik olmayan bin kîseye mâlik olup hâne sâhibleri bir habbeye muhtâc kaldı.

Yeniçeri ocağında Kara Mezâk re'yiyle mührü Dâvûd Paşa'ya verdiler. Yine andan mührü alup Mısır'dan ma'zûl Merre Hüseyin Paşa'ya verdiler. Cümle asker andan şükrân üzre olmayup mührü Lefkeli Mustafâ Paşa'ya verdiler. Ol dahi bu derde vâlih [ü] hayrân kalup yetmiş sekiz gün ma'zûl edüp zorbaların zûr-ı bâzûları ile mührü Gürcî Mehmed Paşa'ya verdiler. Ol dahi hazîne-i pâdişâhîyi bezl etmeğe başlayup tekrâr mührü Merre Hüseyin Paşa'ya verdiler. Ammâ Haccâc-ı zâlim olup dîvân-ı pâdişâhîde kadı'askereyn huzûrlarında bir monlâyı alt edüp iki yüz asâ urdular. Cümle ulemâ ve sulehâ bu hâli istimâ' edüp Sultân Mehmed câmi'ine şeyhülislâm ile cem' olup mâbeynden müftî,

"Ben vezîr-i a'zam'a varup te'dîb edeyim" deyü firâr etdi.

Bu cem'iyet-i ulemâyı Merre istimâ' edüp cümle hudd[â]mânları ve harbende ve Mercân çârsûsunda pabuccu bekârı ve bîkârlarına fermân sâdir olup ba'de'l-asr ale'l-gafle niçe yüz ulemâ ve sulehâyı katl edüp Ebû'l-feth haremindeki kuyulara lahd-misâl doldurdular.

Erzurûm'da bu ahvâlâtı Abaza Paşa ve Diyârbekir'de muhâfız Hâfız Ahmed Paşa istimâ' edüp isyân etmeğe bel bağlayup hûn-ı ulemâyı [ve] sulehâyı ve hûn-ı zillullâh-ı fi'l-arş olan Osmân Hân'ın kanın almağışün ibtidâ Erzurûm'un iç kal'asın {Abaza} alup cümle yeniçerileri katli'âm etdiği haberi gelüp derhâl Cığalazâde Vezîr Mahmûd Paşa'yı Abaza üzre serdâr ve Kara Mezâg'ı yeniçeri ağası ta'yîn olunup Bursa'ya vardıklarında,

"Biz bu kadar asker ile Abaza'ya mukâvemet edemeziz" deyü Bursa'dan İslâmbol'a geldiler.

Bu mahalde Kızılbaş fırsat bulup be-dest-i Çopur Bekirzâde la'în imdâdıyla Acem bin otuz üç senesinde Bağdâd'a istilâ eyleyüp Musul'u dahi aldı. Ba'de sene 1032 [/1622-23] Merre ma'zûl olup Kemânkeş Alî Paşa âsaf-ı mühr oldu.

Tekrâr gulû-yı asker olup Bayram Paşa olan ol asırda yeniçeri ocağında kethudâyeri iken zorbalar ile bir olup Sultân Ahmed'in duhteri Hânzâde Sultân'ı nikâh ile akd-i nikâha çekdi. Bir çorbacı pâresi iken bu kadar evzâ'-ı zorbalık etdi.

Andan yeniçeri ve sipâh yek-dil [ü] yek-cihet olup Sadrı'zam Kemânkeş dahi anlara teba'ıyyet edüp zulm hadden tecâvüz eyledi.

Ammâ cemî'i re'âyâ ve berâyâ ve a'yân [u] eşrâf [ve] fukarâ ve ulemâ ve sulehâ ve e'imme ve hutebâ ve meşâyih [ve] sâdât ve vüzerâ ve vükelâ ve sarây-ı hâssda olan mukarreb-i enderûn [u] bîrûn ol kadar müteyakkız oldular ve zorbalar elinden ehl [ü] iyâl hammâmlara ve çârsû-yı bâzâra çıkamaz oldular. Ve,

"Fülûn Ağa'nın hânesin basalım" deyü nihânî değil alâniyeten güft ü gü ederlerdi. Âhir bu hâl devlet-i Âl-i Osmân'a rahne vermeğe başladı, deyü cemî'i ibâdullâh hayır-hâh-ı devlet müşâvere edüp,

"Cülûs edelim ammâ Sultân Ahmed'den berü üç kerre cülûs in'âmı olup beytü'l-mâl-ı müsliminde bir habbe yokdur, nice olur" dediler.

Cümlesi "İhsân-ı cülûsdan ferâgat ederiz, hemân devletde nizâm [ü] intizâm olsun" deyü cümle a'yân-ı ocak yemîn-billâh edüp sene 1032 mâh-ı Zilka'de'sinin 14. [/9 Eylül 1623, Cumartesi] günü Sultân Murâd-ı Râbi' ibn Ahmed Hân, pâdişâh-ı zill-ı Yezdân olup taht-ı hilâfet-gîr cenâb-ı âlilerine müyesser oldu.

Azamet-i Hudâ hemân ol ân Belde-i Tayyibe ya'nî kal'a-i Kostantiniyye içinden zulemât ref' olup halk-ı cihân mesrûr [u] handân olup mürde diller tâze cân **[63b]** buldu. Ganî ve fakîrin yüzü güldü.

Hemân ertesi gün pâdişâh-ı heft-kışver alay-ı azîm ile Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretlerine varup anda salât-ı cum'ayı edâ edüp iki yerden gayret kılıcın kuşandı kim bir kılıç Selîm Hân-ı Evvel'in idi, biri Hazret-i Resûl'ün tîğ-ı âteş-tâbı idi. Böyle şemşîr kuşanmak bir pâdişâh-ı sâhib-i câha müyesser olmamışdır.

Yine alay-ı Muhammedî ile Edirnekapusu'ndan içeri girüp alaya muntazır olan ibâdullâha selâm vererek du'â-yı hayr-ı ibâdullâhı alarak hâsoda içre Hazret-i Resûl'un Hırka-i şerîfine yüz sürüp Hazret-i Yûsuf'un Gavri hazînesinden alınan destâr-ı şerîfi ser-i sa'âdetine geyüp iki rek'at namâz kılup,

"İlâhî beni halk mâbeyninde hor hakîr etme, dîn-i mübîne lâyıık hizmetler[e] müyesser eyle" deyü tazarru' [u] nâlişler eyledi. Gerçi sinn-i sâlde dahi (---) bâliğ idi, ammâ gâyet reşîd ü necîb ve müdebbir ve âkil ü dâna idi.

Derhâl huzûruna hâsodabaşı ve hazînedârbaşı ve hazîne kâtibi ve hazîne kethudâsını çağırıp,

"Tîz cülûs in'âmıyçün hazîne" dediler.

Anlar dahi "Pâdişâhım kânûndur, sa'âdetle hazînenize teşrîf buyurun" dediler. (s.106)

Meğer bu hakîrin pederi Dervîş Mehemed Zıllî dahi hâzır olup ma'an hazîne-i pâdişâhiye girüp hâr [ü] hâşâkdan ve tecemmülât [u] mühmelâtdan gayrı deyyâr bir dînâr mâl add olunur gümüş ve altun âvânından bir şey bulunmayup ancak altı kîse mâl ve bir garâr mercân ve bir sandûk Fağfûrî fincân bulunup ol dem Murâd Hân'ın gözlerinden çekide çekide demler cereyân edüp eşk-i hûnâbdan hazîne hüzünden pür olup derhâl hazîne içre iki rek'at salât-ı hâcet kılup ba'de'du'â buyururlar kim,

"İnşâ'allâh seyecî'ü bu hazîneyi gâret edenlerin mâlı ile ke'l-evvel leb-berleb edüp elli hazîne dahi cem' ederim" derler.

Andan var kuvveti bâzûya getirüp on günden cülûs in'âmıyçün üç bin kırk kîseyi hâzır edüp cümle ocağa haber oldukda cümle ahâlî-i ocak,

"Biz in'âmı almamağa yemîn etmişiz, bizden pâdişâha helâl olsun" deyü haber gönderdiler. Tîz ertesi kalebe dîvân fermân olunup ale'l-zor cümle ocaklara terakkîler ve in'âm-ı cülûs ihsân olunup cümle bay [u] gedâ mesrûr [u] şâdân oldular.

Ol gece Murâd Hân vâkı'asında Hazret-i Ömer'i görüp,

"*Yâ Murâd lâ-tehaf*" deyü Murâd Hân'ın beline bir kılıç kuşadup gılâfindan kılıcı uryân edüp Murâd Hân'ın destine verir.

Hemân Murâd Hân hâb-ı râhatdan bîdâr olup ertesi ammisî Mustafâ Hân'ı Eski Sarây'a nefy edüp,

"Bizim hayr du'âmıza meşgûl olsun" buyurdular.

Ve Murâd Hân ba'zı zamân piyâdece tebdîl-i câme olup ahvâl-i âleme ıttılâ' hâsıl etmeğiçün Melek Ahmed Ağa ile ve Vuçu bostâncıbaşı ile reh-revlik edüp köşe-be-köşe ba'zı eşkıyâyı kelle-pezan paça edüp vücûdların hâke salup rûhların adem diyarına gönderüp başların gönderler üzre dikerdi.

Bu pâdişâhın etdiği hûnhârlığı bir pâdişâh etmemişdir. Kahvehâneleri ve meyhâne ve bozahâneleri ve tütünü dahi yasak edüp niçe yüz bin âdemi ol bahâne ile her gün yüzer, ikişer yüzer âdemi katl ederdi. Ammâ *aleyhi mâ-yestehak* Anadolu tarafında dahi Abaza Paşa yeniçeri nâmında ve zorba sipâhî nâmında olanları ve üzerine gelen askerleri beşer onar binin bir kümeden mûr-ı za'îf gibi hulika'l-insân-ı za'îfi kırardı.

Ve'l-hâsıl cümle zorbalar zûr-ı bâzûları ile veledes ve gulâmiyyeler isteyüp defterleri mûcebince cümlesine hizmetler verilüp ol defter Murâd Hân'da kalup her bir zorba bir diyârda hizmetde iken bunları beşer onar kıra kıra yedi seneye dek zorbaların zoru kesilmeyüp câ-be-câ nihânîce var idi. Ammâ Murâd Hân bir ferd-i âferîdenin hâsılı hareminden bir dâne-i direm dermedi.

Cümle eşkıyâ havf u haşyetlerinden sûret-i salâhda görünüp kimi sûhte ve kimi ummâl ve kimi cemmâl [u] {hammâl} ve kimi Üsküdarî Mahmûd Efendi mürîdi ve kimi celâ-yı vatan edüp kimi hâb-ı Ashâb-ı Kehf'e varup münzevî oldular.

Ol mahalde sene (---) [64a] târîhinde Kemânkeş Alî Paşa'nın tahrîkiyle {1033 [1623-24]} Şeyhülislâm Yahyâ Efendi azl olunup fetvâ-yı şerîf Es'ad Efendi'ye ihsân ve yine sene-i mezkûrede Kemânkeş ilkâsıyla sâbikan Vezîr Halîl Paşa ve Gürcî Mehemed Paşa'yı mahpus etdiler. Ba'dehu bunların Abaza Paşa isyânından haberleri olmaduğuna Murâd Gâzî ittilâ' hâsıl edüp afv olunup habsden iki vezîri dahi itlâk etdiler.

Ba'dehu Kemânkeş "Vezîr-i sâhib-cülûsum" deyü hemvâre evzâ'lar edüp mûcib-i i'tizâr-ı hâtır-ı âtır-ı şehriyârî olmağile Harem-i hâssın sırçasarâyında mahpûs kılınup ertesi gün katl olunup sene 1033 [1623-24]'de Çerkes Mehemed Paşa Âsaf-ı Berhayâ-vâr Abaza üzre serdâr-ı dilîr olup Revân cânibine revâne oldu.

Vezîr-i mûmâ-ileyh bir mü'min ü muvahhid ve perhîzkâr ve dîndâr serdâr-ı bâ-vakâr idiği gördüğümüz vüzerâlarda misli yok idi.

Ol sene-i mübârekde Kayseriyye altında Abaza-yı pür-girre ile ceng-i perhâş ve bî-misâl savaşı ve niçe cân u baş oynayup âhir-i kâr Abaza Paşa münhedim olup Erzurûm kal'asına varup kendüye ve asker-i makhûruna dârü'l-karâr eyledi ve mürdeleri dârü'l-bevârda karâr eyledi.

Ba'dehu Bâkî Paşa ve Çerkes Mehemed Paşa merhûm olup Mardin'de defn olunup sene 1034 [1624-25] Diyârbekir'de Hâfız Ahmed Paşa mühr ile sipehsâlâr-ı mu'azzam olup Husrev Paşa'ya yeniçeri ağalığı mukarreri gitdi.

Ve sene-i mezbûrede Şâh Abbâs nedîmlerinden Karçıgay Hân'ı askeriyle Gürcistân beği Mavro kırup yigirmi bin Kızılbaş başı ve buğu başıyla Diyârbekir'de Serdâr Hâfız Ahmed Paşa'ya getirüp cümle kelle ve kerrenây ve tabl [u] kûs ve direfş-i kâviyâniyle hâk-i pâ-yı Murâd Hân'a gönderilüp Mavro'ya Gürcistân beğliği ile hil'at-ı fâhire ve çıgalar gitdi.

Sene (---) de Hâfız Ahmed Paşa Diyârbekir'den Bağdâd üzre serdâr olup Bağdâd'ı tokuz ay döğdü. Kal'a-kûp toplar ile Akkapu ve İmâm-ı A'zam kapusundan rahneler açılıp yürüyüş sadedinde iken Şâh Abes İrân-zemîn askeriyle İslâm askerinin cânib-i erba'asında meks edüp önlerinde Bağdâd içre düşman, ardlarında dahi dîninde pişmân kavm-i dâllin mâbeyninde kalup etrâf [u] eknâfdan zehâyir ayağın kesüp asker-i İslâm içre bir kaht-ı azîm müstevlî olup guzât-ı müslimîn şeb [u] rûz âteş-i Nemrûd içinde kalup ceng etmede. Şâh dahi bir gece fırsat bulup şebhûn esnâsında kal'a içre yigirmi bin Mâzenderânî tülüngi imdâd-ı Alî koyup ale's-sabâh İslâm metrisleri basılıp gerüden Şâh dahi hücum edüp bir ceng-i Muhammedî olmuşdur kim bir târîhde olmamışdır. İslâm askeri ne çâre eylesün iki düşman mâbeyninde kalup ve her cânibi çöl [ü] çölistân-ı bî-amân içre kalup yine şeb [u] rûz hem kal'ayı döğüp hem Şâh askeriyle ceng ederlerdi. (s.107-108)

Hele hamd-i Hudâ Şâh tarafından sulha rağbet edüp asker-i İslâm'ın cân-ı azîzine minnet olup taht-ı Bağdâd'dan Diyârbekir'e selâmetle vâsıl oldukları haberi geldi. Ammâ pâdişâh-ı Cem-cenâbın hatırına hoş gelmeyüp sene 1036 [/1626-27] târîhinde Hâfız Ahmed Paşa'yı ma'zûl edüp mührü def'a-yı sânde Halîl Paşa'ya tevcîh buyurulup ordu-yı İslâm'a gönderildi.

Ve bu senede asker-i İslâm Tokat meştâsında iken Ahıçka kal'asını Kızılbaş-ı evbâş {aldığı} haberi geldi. Fi'l-hâl serdâr-ı âkıbet-endîş Halîl Paşa, Dişlen Hüseyin Paşa'yı on bin güzîde asker ile ılgar [e]düp Abaza Paşa'ya dahi emr-i pâdişâhîler tahrîr olunup "Gayret senindir, sen dahi Hüseyin Paşa ile Ahıçka'nın istihlâsına revâne olasın" deyü fermânlar vardıkda "Sem'an ve tâ'aten" dedi. Ammâ Abaza havf edüp,

"Hay gidi Osmânlı Ahıçka bahânesiyle üzerime geliyor" diyüp Dişlen Hüseyin Paşa'yı ziyâfet tarikiyle kal'aya çağırıp taşrada kalan askerinin cümle erzâkların gâret ü tâlân etdirüp bî-günâh ve bî-haber niçe bin ümmet-i Muhammed şerbet-i şehâdeti nûş edüp Hüseyin Paşa dahi kal'ada bu câm-ı ecelden nûş edüp

[64b] mest [u] medhûş olup bakıyyetü's-seyf olanlar uryân [ü] büryân ve nâlân [ü] giryân Tokat'da Halîl Paşa'ya yetişüp feryâd [ü] tazallum etdiler.

Bu ahvâl Âsitâne-i Sâ'âdet'e arz olunup Abaza Paşa'nın isyân [ü] tuğyânı sarîhaten âşikâre oldu. Ammâ Kayseriyye altında Abaza münhedim oldukda cürmü afv olunup Erzurûm eyâleti kendüye ihsân olunmuş idi.

Lâkin Dişlen Hüseyin Paşa askerın kırduğı haberi gelince hemân ol sâ'at taraf-ı şehriyârîden cümle vüzerâ [vü] vükelâlara hatt-ı şerîfler yazılıp sene (---) târihinde mühür Tokat kal'asında Halîl Paşa'ya gidüp Erzurûm'da Abaza Paşa'yı muhâsaraya başladılar. Ammâ kal'a-kûp topları yok idi. Âlet-i mülâhaza kal'ayı döğerken bir kaç kerre içeriden Abaza taşra çıkup yeniçeri metrislerin basup hûn-ı Osmân Hân aşkına yeniçerileri kırup niçe binin eşedd-i ukûbet ile katl ederdi.

Bu hâlde iken bir gece tûfân-ı azîm olup cümle haymeler kar ve buz altında kalup niçe bin âdemin eli ve ayakları donup cümle asker gulû-yı âm edüp seferden avdet etdiklerinde Abaza askerın akîblerine düşüp rûz-merrede yeniçeri tâ'ifesin kıra kıra Hınıs ve Mama Hâtûn nâm menâzillerde niçe bin benî âdemin dest [u] pâları donup erre-i Zekerıyyâ ile bürüm eyleyüp bir kuyuya doldurdular.

Hâlâ ol kuyuya çâh-ı dest [u] pâ derler. Mama Hâtûn türbesi kurbündedir. Niçe âdem halâs olup niçe bin eli ayağı kesildiğinden şehîd oldular.

Bu hal-i pür-melâl dahi Der-i devletde Murâd Hân'a mün'akis olup sene 1038 [1628-29]'de mührü Husrev Paşa'ya verüp Abaza üzre serdâr-ı mu'azzam oldu. {Husrev Paşa Bosnavî idi. Silihdârlıktan tulû' edüp Bayram Paşa yerine yeniçeri ağası ve Diyârbekir vâlisi olup Âmid'e giderken mühr ile Abaza üzre serdâr oldu}. Ve Ahıçka'yı istihlâsına me'mûr olup Tokat'dan ılgar ile dahi anca kar var iken Erzurûm içre imdâd ve zahîre girmeden Erzurûm-ı behçet-rüsûm altında meks edüp kal'ayı muhâsara etdiler.

"Belki Abaza-yı bî-niyâz kal'ayı Kızılbaş'a vermek ihtimâli ola" deyü kırk bin salt atlu asker ile sene-i mezbûrun Muharrem'inde yedinci gün kal'ayı kat-enderkat kuşadup metrislere girildi.

Mâh-ı Safer'de gerüden asker-i İslâm hayme ve hargâh ve bâr [u] büngâhları ve cebehâne ve balyemez topları ile deryâ-misâl asker gelüp tarfetü'l-ayn içre hâzır metrislere girilüp şeb [u] rûz amân vermeyüp lağımlar endâht olunup yedi koldan balyemez toplar ile kal'a-i Rûm'a rahneler açılıp subh u mesâ hücûmlar olup

içeriden taşra, taşradan içre yürüyüşler ve şebhûnlar olup husrevâne ceng [ü] cidâller olunup içeriden tâ'ife-i sekbân-ı sek-pây birer ikişer taşra firâr etdiler.

Taşrada serdâr istimâlet ve ihsân [ü] in'âmlar etdiğin içerideki haşerât sekbânlar işidüp küme küme taşra çıkup, "El-amân ey güzîde-i Âl-i Osmâniyân'dan ey Husrev-i şîrân" deyüp her bir remmâsı bir kola dahl düşüp halâs oldular.

{Abaza Paşa dahi} kal'adan cemî'i ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân taşra çıkup şemşîr ber-gerdân amân ile Serdâr Husrev-i şîr huzûruna gelüp yüz sürdüklerinde "*El-afv zekâtü'l-feth*" deyüp cümlesinin defter-i cerâyimine kalem-i afv keşîde kılınup hil'at-ı fâhireler ile şeref-yâb oldular. Mâh-ı mezbûrun tokuzuncu gün[ü] idi. Asâkir-i İslâm kal'a içre leb-ber- leb olup şiddet-i şitâ gelmeden kal'ayı ta'mîr [ü] termîm edüp elli bin asker ile Ken'ân Paşa'yı serdâr edüp Ahıçka kal'ası dahi Mavro Hân imdâdıyla feth olup eyâlet-i Çıldır, Sefer Paşa'ya ihsân olundu.

Bu feth [u] fütûhâtların zafer meserretleri sem'-i hümâyûna vâsıl olup Abaza Paşa'yı Der-i devlete getirmek fermân olunup şiddet-i Rûm ermeden kat'-ı menâzil ederek Husrev Paşa alay-ı azîm ile Abaza Paşa'yı rikâb-ı hümâyûna getirüp huzûr-ı pâdişâhîde Abaza ser-ber-zemîn edüp ayak üzre durdu. (s.108)

Ol gün bir dîvân-ı azîm idi kim bin bir ayak bir ayağ üzre idi. Cümle vüzerâ ve vükelâ-yı devlet huzûrunda pâdişâh-ı Cem-haşmet mübârek kelâm-ı dürer-bârları ile Abaza Paşa'ya hitâb edüp buyurdular kim,

"Bire kâfir, bu senin bu kadar seneden berü ibâdullâh-ı müslimîn üzre etdiğin zulm [ü] ta'addî ve benim niçe bin güzîde kullarımı katl eyleyüp isyân eyledin" buyurdularında,

Cevâb-ı Abaza Paşa, yerinden pertâb kılup üç kerre zemîn-bûs edüp eydir:

"Pâdişâhım Hazret-i Risâlet-penâh'ın pâk r[û]hıyçün ve ecdâd-ı izâmılarının [65a] rûhlarıyçün olsun bana bu ayda amân verüp afv ile mu'âmele edüp dâğ-ı derûnum söylesem" deyü izin talep etdikde,

"Söyle" deyü destûr-ı şâhî oldukda Abaza eydir:

"Pâdişâhım, karındaşın Sultân Osmân Hân Gâzî *tâbe serâhu* azametiyle dîn-i mübîn uğuruna düşmandan intikâm almağıçün Hotin seferine teveccüh buyurdularında gördü kim yeniçeri tâ'ifesi azacık ammâ ulûfeleri çok bunları 'yoklama ederim' dedikde gulû edüp yoklamağa rızâ vermediler.

Bundan Pâdişâha dilgîr olup Hotin kal'ası metrisine yüz bin renc [ü] anâ ve nâz [ü] istiğnâ ile metrise girüp küffâr-ı dûzah-karâra sıyâneten dâ'imâ kuru sıkı

tüfeng atup pes-i perdeden küffâr ile mu‘âmelât edüp dîn-i mübîne hıyânet etdikleri günden ayân idi. Kal‘adan kâfir bunlara şarâb, bunlar kâfire kebâb gönderüp yiyüp içerlerdi.

Bu hâlde iken Budin vezîri Karakaş Paşa kara kaşından kurşum ile urulup şehîd olup cümle askeri meydânda kalup şehîd olup bir merd imdâdlarına varmadı. Ve Tatar Hân'a ‘Kâfir taburu üzre gelme ve İslâm ordusuna geç gel, tîz gelme’ {deyü haber gönderirlerdi}.

Ba‘zı vüzerâ kulların yeniçeri çaşıtların dutup karındaşın Osmân Hân huzûruna getirüp katl ederlerdi. Bu hâl üzre dîn-i mübîne bu gûne hıyânetleri zâhir olup Hotin gibi bir sarây-misâl bir küçük kulleyi feth etmeyüp metrisden bir gün ale'l-umûm çıkup firâr etdiler.

Beytü'l-mâl-ı müslimînden yedi bin kîse hebaya gidüp niçe kerre yüz bin re‘âyâ ve berâyâ pârekende ve perîşân olup bir habbe değer iş görülmeyüp pâdişâh-ı İslâma beyne'l-akrân bu kadar bed-nâmlık olup sa‘âdetle İslâmbol'a gelüp ol pâdişâh-ı azîmü'ş-şânın üzerine niçe kerre gulû-yı âmm edüp pâdişâh dahi onların etdiklerine kalmayup ocaklarına ayağıla varup dahl düştükde bu kadar itâle-i lisân ve bu kadar şütûm-ı fâhiş ile ağa kapularından Osmân Hân'ı kovup andan yeniçeri odaları içre Orta Câmi‘e varup anda dahi dahl düşdü. Anda Binyâz nâm bir pehlivânı pâdişâh üzerine musallat edüp kendüler mübârek dest-i şerîfleri ile Orta Câmi‘ mihrâbının sol cânibindeki pençereye mübârek kolların geçirüp sarılmış idi.

‘Amân ey ümmet-i Muhammed’ deyü mazlum Osmân Hân feryâd ederken mezkûr Binyâz nâm kâfir:

‘Eş Osmân Çelebi seninle dilberi çok Yûsuf Şâh kahvesine yâhûd bizim odaya gidelim’ deyü tahkîrâne niçe yâve kelimâtlar etdikde Osmân Hân rızâ vermeyüp Osmân Hân'ın pençerede olan bâzûlarına birer muşt-ı pehlivânî urarak mübârek kolların kırarak Orta Câmi‘den Osmân Hân'ı bir arabaya koyup Yedikulle'ye götürüp bu kadar nâ-meşrû‘ işler ile mel‘ûn Binyâz Pehlivân, Osmân Hân'ın hayâsın burup anda şehîd oldukda cesed-i şerîfin bir pâre köhne bûryâ üzre bî-riyâ yatırken cebecibaşı olan (---) Ağa kâfir, Pâdişâh'ın mübârek sağ kulağın kesüp ve bir yeniçeri hâtemiyçün mübârek engüştün kesüp tîz Dâvûd Paşa'ya kulağın ve parmağın müjde ile götürüp anlara birer kîse altun verdikde cebecibaşı, Dâvûd Paşa'ya eydir:

‘Bire Sultânım, hemân cümle ocaklara altun bezl eyleyüp sultân hazretlerinden olan Süleymân Beğ efendimiz olan şehzâde-i cüvân-bahtını pâdişâh eyle, inkırâzu'd-devrân devletin mü’ebbed olup Âl-i Dâvûdiyân, deyü cihânda nâmın dâstân ola’ dedikde bu kulağın getiren cebecibaşıya sipâhîler ağalığı ihsân edüp oğlu Suüleymân Beğ'i pâdişâh etmeğe azîmet edüp cümle yeniçeriye Selânik çukası yerine kırmızı saya çuka vermeğe ahd [ü] emân etdi.

Pâdişâhım, bu ahvâl-i pür-melâl dâstân-ı dostân olup şöhre-i şehr oldukda cümle ehl-i ırz ve bî-garaz hâmû-yı dîn olanlar ‘*Hayfâ ve dirîg vâ hasretâ ve vâ firkatâ*’ deyü âh [u] enîn etdiler.

Ve yine cümle acemî oğlanı ve yeniçeri haşerâtları Sultân Mehemed câmi‘inde niçe bin musannif ve mü’ellif [ve] ulemâları katledüp cesed-i şerîflerin kuyuya doldurup bu kadar fezâhat edüp bu kadar ibâdullâhın hâneleri ve taşra hazîne ve içeri hazîne zorbalar elinde yağmâ olundu.

Âkîbetü'l-emr hakîr bu ahvâleri istimâ‘ edüp dâğ-ı derûnumdan **[65b]** haste-hâl olup şifâ buldum. Ammâ eyle bir pâdişâh-ı Cem-cenâb Osmân Gâzî'den ayrılıp böyle nâ-hak hürr-i şehîd etdiler, hemân pâdişâhım sağ olsun. Bu Abaza lalan dahi nân [u] nemek gayretine düşüp âyâ veliyy-i ni‘am efendim Osmân Gâzî'nin intikâmın bu âsî kâfîrlerden nice alam derken hikmet-i Rabbânî ammin Mustafâ Hân, Erzurûm eyâletinin (---) sene târîhinde ihsân eyledikde gördüm ki, bir kal‘a-i Kahkahâ ve şiddet-i şitâsı bî-bahâ her gün Lala Paşa merhûm câmi‘inde edâ-yı evkât-ı salât etdikce yeniçeri aşkıyâları önüme gelüp eydirler kim:

‘Abaza Lala akrabâ-yı ta‘allukâtından yine Lala Paşa kilisesine vardın’ deyü ol mübârek câmi‘-i şerifi kenîseye teşbîh ederlerdi. (108-109)

Ve kol dolaşmağa şehir içre deverân etsem şâhrâh üzre yatan köpeklere hitâben bana işittirerek ‘Oş Abaza oş’ dediklerin istimâ‘ edüp ıgmâz ederdim.

Bu cümle ile yine müdârâ edüp giderdim. Ve yine cümleye ihsân [ü] in‘âmlar ederdim. Ve Pâdişâhım buna göre niçe bin mâlâya‘nî ve turrehâtların hazm ederdim. Ve dîvânhâneye şarâb [u] kebâbları ile gelüp,

‘Abaza, senin mehterhânen ile bir meclis edelim’ deyü mehterhâne ile dîvânhâne-i pâdişâhîde çeng ü çegâne ile ayş [u] işret edüp yine ıgmâz edüp me’kûlât [ü] meşrûbâtların verirdim.

Ve şehir içre a'yân [u] eşrâfin ehl [ü] iyâllerin çekmeğe başlayup niçe yüz hâneleri ve bedâsteni nehb ü gârete başladıkların sicill-i şer'a kayd etdirüp elime pâdişâhım hüccet-i şer'iyye aldım" deyü koynundan hücceti Sultân Murâd'a verir.

"Ve bundan sonra pâdişâhım, yeniçerinin bu isyân [u] tuğyânları hadden efzûn olduğu Acem şâhı'na mün'akis olup bir gün Şâh, Ahıçka kal'asın muhâsara sadedinde iken,

'Bire gâziler, dîn-i mübînin intihâ-yı serhaddi olan Ahıçka kal'asın halâs etmeğe yetişelim' deyü feryâd ede gördüm.

Bir yeniçeri meyhânelerden ve Ermenî evlerinden ve bozahâneden çıkarmak mümkün olmayup âhirü'l-emr Kızılbaş-ı evbâş, ecdâd-ı izâmın Sultân Selîm Hân'ın fethi olan hısn-ı hasîn kal'a-i Ahıçka'yı alup mülk etdi.

Ba'dehu bu ahvâl-i pür melâlim müşâmızda olan mîrimîrânlara dahi ma'lûm olup anlar dahi yeniçerilerden dilgîrler imiş, cümle mîrimîrânlar ile pes-i perdeden yeniçeri kırıp hûn-ı Osmân Gâzî taleb etmeğ için yemin-i billâh ve kasem-i tallâh edüp herkesin taht-ı hükûmetinde olan zorbaları ve eşkıyâ yeniçerileri kırmağa ahd [ü] emân etmişdik.

Ol günkü oldu, bu hakîr ahde vefâ edüp ibtidâ Erzurûm'un iç kal'asın feth edüp cümle yeniçerileri kırdım. Sâ'ir vüzerâ ve ümerâlar beni peraya atup yan çaldılar. Benim adım âsî olup iş başa düşüp gündün güne hâlîm müşt edüp işte sergüzeşt [ü] serencâmım budur kim ne etdim ise bu Devlet-i aliyyenin hâyır-hâhı olduğum gayretiyle etdim. Yohsa pâdişâhım bu Abaza kulun yetmiş gurusluk bir abd-i memlûkündür, âsî olup cihângîrlik ile pâdişâh olacak değilim" deyüp ahvâl-i mâcerâsın niçe bin âdem içinde bir bir bî-bâk [u] bî-pervâ takrîr edüp yine zemîn-bûs edüp el bağlayup hâmûş-bâş oldu.

Bu kelimâtlara Pâdişâh-ı cem-azamet gûş-ı hûşile sâmi'inden olup şehâdet-i Osmân Hân yâd oldukda mübârek çeşm-i gazâlinden çekîde çekîde hûn-âlûd nem yemm-i nem gibi cereyân edüp bir âh-ı serd çekdi kim cümle huzzâr-ı meclis mest [ü] medhûş oldular. Ba'de hatmi'l-keâm.

Cevâb-ı Sultân Murâd Hân: "Ya Kayseriyye altında lalam Çerkes Mehmed Paşa ile ceng edüp münhedim olduğunda cürmünü afv edüp sana Erzurûm eyâletini ihsân eyledim. Ba'dehu Ahıska imdâdına me'mûr olunan Dişlen Hüseyin Paşa'yı ve bu kadar ibâdullâhı katil edüp mâlların yağmâ ve tâlân edüp Halîl

Paşa lalam ile ceng edüp kal'ayı teslim etmeyüp rikâbıma niçün yüz sürmedin?" buyurdıklarında,

Cevâb-ı Abaza Paşa: "Pâdişâhım, üstüme me'mûr olup gelen serdârlarının her biri askerine [66a] mağlûb olup zabt [u] rabta kâdir değiller idi. Uğradıkları yerleri Karayazıcı ve Kalenderoğlu ve Sa'îd Arab gibi eli vilâyeti harâb [ü] yebâb ve halkı kebâb ederek gelüp beni muhâsara edüp her gün serdâr üzre bir gulû edüp serdârın başına otağın yıkup gûnâ-gûn fesâd işleyüp anlar celâlî ve harâmî, ben anların yanında aslahu'z-zaleme ve halâlî idim. Cânım korkusundan ceng edüp verilmedim. 'Amân ile çıksam bir alay amân bilmez başsız bugusuz çemapur askeri-misâl bunlara râm olmak kuvvet-i hatâdan ve tehlikedir' deyü var kuvveti bâzû-yı tûvânâyâ getirüp ceng ederdim.

Ammâ bu Husrev Paşa lalan Âsitâne-i sa'âdet'den fermân-ı pâdişâhîyle Tokat'dan kalkup üzerime geldikde çayıtlarım rûz-merre gelüp cümle menâzillerde adl [ü] adâletin ve zabt [u] rabtın ve aşkıyâyâ amân vermeyüp katl edüp asker-i Abdülmü'min gibi geldiğın istimâ' edüp bildim ki bu merd-i kâmilidir, günden güne mehâbet [ü] salâbeti yâd olundukda derûnuma bir bîm [u] ru'b hâsıl oldu.

Âhir bir gün gördüm ki Erzurûm altına gelüp meks ettükde amân vermeyüp ol ân rûz-ı rûşende askere amân vermeyüp ol sâ'at cümle askeri metrislere koyup aç kurd koyuna sarılır gibi sarılıp gûyâ ciğerime yapışdılar.

Ol gün toplar ile yedi yerden kal'aya rahneler verdiler. Ve Erzurûm sahrâsına şeb [u] rûz nazar ederdim, askerî tâ'ifesinden bir merd metrisinden çıkup kurâlara gitmezlerdi, re'âyâ vü berâyâlar gürûh gürûh olup askere zahîre getirirlerdi. Andan bildim ki zabt [u] rabt sâhibi serdârdır ve sahrâda bir kurâ ihrâk bi'n-nâr olmazdı ve her şeb cümle çadırlarda Feth-i şerîfler tilâvet olunup ezân-ı Muhammedîler okunup evkât-ı hamseyi kol kol cemâ'at-i kesîreler ile edâ olunurdu. Ammâ evvelki serdârlarda ne tâ'at ve ne ibâdât olup cümle kurâları âteşe urup re'âyâyı kebâb edüp iki üç ayda ancak metrise girüp ma'a'l-kerâhe bir kaç tûfeng atup yine çadırlarında fisk [u] fücûr ederlerdi ve sâz [ü] söz ve Ermenî avretleri ve oğlanları feryâdında çadırlarda durulmazdı. (s.110)

Ben bunları bu hâlde görüp üçer dörder kerre kal'adan taşra çıkup şebhûnlar edüp her çıkışda bu kadar yeniçeri kırup bu kadar mâl-ı ganâyimle yine kal'aya tahassun ederdim ve yeniçeri kelleleri ile kal'anın burc [u] bârûların zeyn ederdim.

İki aydan kış gelüp serdârın başına otağın yıkup avdet ederlerdi. Ammâ bu Husrev lalan hakkâ ki Rüstemâne hareket etdiğinden,

‘Ha işte bu hâkim-i âdildir’ deyü ‘el-amân’ deyüp hâk-i pâyine yüz sürüp hamd-i Hudâ mülâhazamda hatâ etmeyüp bu kadar günden berü deryâ-misâl asker içinde beni pâdişâhıma sâlimîn ü gânimin getirdi. Emir pâdişâhımındır. İşte gayretimden böyle etdim. Şân-ı şerîfine ne lâyük ise eyle. İşte kılıç boynumda, pâdişâhıma Erzurûm'dan kurbâna geldim" deyüp hâk-i pâye yüz sürüp iki dizi üzre yüzü kibleye müteveccih çöküp kelime-i şehâdete başladı.

Pâdişâh-ı pür-rahim, Abaza Paşa'nın sâdikâne sözlerinden ve bu mertebe inkıyâdından haz edüp gazab-âlûd iken gazabı teskîn olduğun cümle musâhibîn ü mukarrebîn ve huzzâr-ı meclis olan vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve sulehâ ve e'imme ve hutebâ ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendî ve Serdârü'l-mu'âzzam Husrev Paşa dahi cümlesi hâk-i pâ-yı serîr-i sa'âdete yüz sürüp,

"Pâdişâhım, Abaza Paşa kulunun cürmünü afv eyle" deyü ricâ etdiklerinde ricâları hayyiz-i kabulde vâkı' olup afv olundu. Ve Bosna eyâleti ihsân olunup Abaza gazâsından gelen cümle vüzerâ ve mîrimîrânlarla ve sâ'ir ümerâlara ve ocak ihtiyârlarına hil'at-ı fâhireler geydirilüp Abaza Bosna'ya gitdi.

Ve andan ma'zûl olup Silisre eyâleti ihsân olunup deryâ-misâl asker ile Kamaniçse câniblerinde Leh diyârından firâvân mâl-ı ganâyim ile Abaza Paşa Kamaniçse'den bî-feth avdet edüp Silisre'ye [66b] gelüp andan dahi ma'zûl olup Âsitâne-i Sa'âdet'de musâhib-i şehriyârî olup cümleden ziyâde takarrüb bulmuş idi.

Bir gün yeniçeri tâ'ifesi Murâd Hân'a dilgîr olup dîvânda çorba içmediler. Hemân Abaza Paşa,

"Pâdişâhım izn-i şerîfinle ben anlara bir kerre görüneyim, ol ân ben anlara çorba tâsların bile yutdurayım" dedikde, izn-i pâdişâhîyle Abaza dîvâna çıkınca yeniçeri mâbeyninde bir güft [u] gû olup,

"Bire Abaza geliyor" deyü cümle yeniçeriler çorba ile tâsları yutayazdılar. Yeniçeriyânın tâ bu mertebe Abaza gözlerin korkutmuş idi.

Ba'dehu Revân seferi esnâsında kul mâbeyninde bir güft [u] gû olup,

"Abaza bizi kıra gelmişdir, Anadolu'ya çıkarsak yine Abaza bizi kırar. Pâdişâhımızın hâceti Revân ise Abaza ile gidüp feth etsün" deyü ittifâk etdiler.

Âhir bi'z-zarûrî bir gece hâsoda sırcasarâyında Abaza'yı haps edüp ale's-sabâh Vuçu bostâncıbaşıya bir beyâz çarşafa sarılmış Abaza'yı teslim edüp Vuçu

bostâncıbaşı Abaza Paşa'yı ma'nûkan katl edüp bostâncıbaşı desti ile dest-i kazâ yek-dil [ü] yek-cihet olup Abaza'nın dilin sahîfe-i rûzgârdan kesüp na'şını alâ mele'i'n-nâs Sultân Bâyezîd'de mürekkebcileri başında Gâzî Murâd Paşa'nın cenbinde defn etdiler. Anlar dahi etdiğin buldular.

Ahvâl-i garâyibe: Bu hakîr bin elli altı târîhinde Süleymân Paşa Erzurûm vâlisiyken Acem diyarından Abaza Paşa gelüp zuhûr edüp Süleymân Paşa cümle ta'yînâtın ihsân edüp pes-i perdeden Âsitâne'ye arz eyledi.

Beri cânibde Abaza günden güne eski dostları ve tevâbi'leri ile sayd [ü] şikâra başlayup cem'iyet-i kübrâya mâlik oldu. Ve cümle etdiklerin bir bir takrir edüp kerr ü fer sâhibi oldu.

Abaza Paşa'nın hikâyeti üzre Revân seferi esnâsında yeniçeri gulû edüp,

"Biz Abaza olduğu yerde gazâyâ gitmeziz" deyü ayak basdiklarından bi'z-zarûrî Murâd Hân bir gayrı âdemi çarşaf içre sarup Vuçu bostâncıbaşıya katl etdirüp ol gece Abaza Paşa'yı bir Sönbeki firkatesine koyup Gelibolu'da Cezâyir kalyonlarına süvâr olup yedi sene Cezâyir'de korsanlık edüp kalyon sâhibi kapudan olur.

Hikmet-i Hudâ yedi seneden sonra Murâd Hân Âsitâne'de merhûm olduğu gün Abaza Paşa dahi Tementis burnu nâm mahalde bir azîm ceng edüp bi-emrillâh münhedim olup Danimarka küffârında yedi sene esîr olur. Andan Portakal küffârına Abaza Paşa'yı satup Portakal donanmasıyla üç sene Hindistân'a seferler edüp andan yine Portakal ile Çîn'e varup anda gemileri bir kenârda gark olup Abaza, Çîn ü Fağfûr ve Kalmah ve Horasân ve Belh u Buhârâ'dan Isfehân'a seyâhat ederek gelir.

Andan sene (---) târîhinde Erzurûm'da Süleymân Paşa'ya gelüp ahvâl-i mâcerâyı kıssa-i pür-hissenin hikâye etdikde aklımız perîşân olurdu. Ve niçe bin güne sergüzeşt [ü] serencâmların nakl edüp cümle etdiği işleri isbâtile tahkîk ederdi.

Meğer mukaddemâ Süleymân Paşa'nın Abaza'yı arz eylediği İbrâhîm Hân'a varınca Vuçu bostâncıbaşıyı çağırup,

"Karındaşım Murâd Hân asrında Abaza'yı nice katl eyledin?" deyince, (s.110-111)

"Vallâhi Pâdişâhım bir beyâz çarşaf içre sarılmış bir âdemi verüp Abaza'dır deyü katl edüp bâğçe imâmı gasl edüp cümle vüzerâ ile Murâd Paşa türbesinde defn eyledik anı bilürüm ve's-selam" deyü bu kelâma niçe bin nâ-tamâm kelimâtlar olup Erzurûm'a hatt-ı şerîf ile bir kapucubaşı gelüp Abaza Paşa'yı Aşağı Dîvânihâne'nin

iç mehterleri kapusu mâbeyninde başına üşüp başın teninden cüdâ edüp kellesin Âsitâne'ye götürüp ol şehirde Süleymân Paşa'yı Vezîr-i a'zam Sâlih Paşa ma'zûl edüp çelebisi Defterdâr Mustafâ Paşa'yı mazlûm-ı maslûbun oğlu Mehemed Paşa'ya eyâlet-i Erzurûm ihsân olunup Terzi Mustafâ Ağa müsellemler gelüp hakîr gümrük nezâreti ile Revân [67a] hân'ı tarafına kârbân getirmeğe revâne olduk.

Ve'l-hâsıl Abaza Paşa'nın ahvâl-i pür-melâli bu gûne tahrîr olundu. Ba'dehu, {**Husrev Paşa'nın serdârlığı**} sene 1038 [/1628-29] târîhinde Abaza Paşa fethinden sonra Husrev Paşa Bağdâd üzre asker-i deryâ-misâl ile Bağdâd üzre serdâr-ı mu'azzam olup aslâ Bağdâd tarafına nazar etmeyüp Acem memleketlerin nehb ü gâret etdiği bâlâda mastûrdur.

Ba'dehu asker-i İslâm ile tâ Isfehân ve nısf-ı cihâna dek gâret edelim deyü ahd [ü] emân edüp gitmek sadesinde iken sa'âdetlü Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı şerîf gelüp,

"Bizzât şâh-ı bed-fi'âli kayd [ü] bend ile pâye-i serîrime getirsen makbûl-i hümâyûnum değildir. Elbette sana başın gerek ise Bağdâd-ı Dârü'l-hilâfe'yi feth edüp mezhebimiz sâhibi Nu'mân ibn Sâbit olan İmâm-ı A'zam'ı ve Hazret-i eş-Şeyh Abdülkâdir el-Cîlânî hazretlerin Kızılbaş-ı bed ma'âş kallâş nâ-trâş-baş evbâş elinden ol sultânları halâs edesin" deyü hatları gelüp sene 1040 Saferü'l-muzafferinin yedinci [/15 Eylül 1630, Pazar] günü Bağdâd metrisine girilüp kırk gün muhâsara olunup Acem diyâr[r]larına asker-i İslâm gâret etmeden ganîmet olup âhir şiddet-i şitâ gelmek ile Bağdâd'dan ferâğat edüp avdet etdiklerinde Hille kal'asına asker konulup andan selâmetle Musul'a dâhil olup kal'a-i Kahkahâ-misâl ta'mîr edüp pâye-i serîre i'lâm olundu.

Ve ol zemistânda Mardin'de meştâ olunup evvelbahârda Revân üzre gitmek sadesinde iken,

"Âsitâne-i sa'âdetime gelesin" deyü hatt-ı şerîf gelüp Husrev Paşa Âsitâne'ye giderken Murtazâ Paşa'ya Diyârbekir tevcîh olunup Husrev Paşa Tokat kal'asına geldikde sâhib-firâş iken Murtazâ Paşa, Husrev Paşa'yı Tokat'da şehîd eyledi. {Fî yevmi'l-hamîs 18 şehr-i Şa'bân sene 1041 [/10 Mart 1632, Çarşamba]}.

Murtazâ Paşa Diyârbekir'e varup sene 1041 fî mâh-ı Recebi'l-müreccibinin on sekizinci [/9 Şubat 1632, Pazartesi] gün Hâfız Paşa tekrâr vezîr-i a'zam oldu. Mâh-ı mezbûrda kul gulû edüp Bâb-ı hümâyûnun iç yüzünde Hastalarkapusu önünde Hâfız'ı kul atından yıkup kendüsi Hastalar odaları içre firâr edüp kapuyu

sedd etdi, andan resenbâzlık ederek Hâsbakçe'ye firâr etdi ve bostâncıbaşının mücevvezesi ve hil'atın geyüp huzûr-ı pâdişâhiye varup i'lâm-ı hâl edüp,

"Bir kaç veled-i zinâ üstüme hücûm edüp biz dahi üstlerine at sürüp cümlesin dağıtdım" deyü huzûr-ı pâdişâhda yalan söyler.

Ertesi gün asker yine gulû edüp Pâdişâh'dan Hâfız'ı alup gözü önünde ibtidâ Husrev Paşa'nın bir ağası, Husrev'in kanın almak için Hâfız'ın depesinden bir hançer-i {tîz} urup tîz çenesi altından güzer edüp ol ân Hâfız'ı hezâr-pâre etdiler.

Ve sene 1040 Rece[b'i]nin [/Şubat-Mart 1631] evâhirinde Receb Paşa-yı müdebbiri vezîr-i a'zam edüp umûr-ı fetvâyı Hüseyin Efendi'ye tevcih etdiler. Receb Paşa Bosnavî-aslı olup bostâncıbaşılıktan vezâretle çıkup kapudan paşa oldu. Ve Akdeniz'de sene (---) târîhinde üç pâre azîm İngilis kalyonları feth etdi kim ve mine'l-acâyib idi. Ba'dehu Karadeniz'de üç yüz pâre Kazak-ı âk şaykasıyla ceng-i azîm edüp Kazağ'ın cümle şaykalarından feth edüp ser-nigûn haç peykerleri ile Âsitâne'ye dâhil oldu.

Ol sene Halîl Paşa Anadolu'da mühr ile Abaza üzre serdâr iken Receb Paşa kâ'immakâm oldu. Ve yerine {1036 [/1626-27]} Hasan Paşa kapudan olup nehr-i Özi Karadeniz'e mahlût olduğu boğazda bir kal'a binâ edüp Özi kal'asını tevsî' edüp çâr-küşe bir kal'a dahi binâ edüp zamîme etdi.

Ve Receb Paşa, Husrev Paşa serdârlığında dahi kâ'immakâm olup Hâfız Ahmed Paşa'nın katline sebep olup yerine vezîr-i a'zam olup, Mûsâ Çelebi musâhib-i şehriyârî iken hançer üşürdüp zorbalara katl etdirdüp cesed-i Mûsâ'yı Atmeydânı'na atdılar. Cüvân-ı nâ-murâd nedîm-i Murâd Hân iken mürd olduğuna târîhidir.

Mûsâ'ya cemâliyle tecellî kıla Bârî.

Sene 1041 [/1628-29]. **[67b]**

Ve Yeniçeri Ağası Hasan Halîfe'yi bir köşede muhtefî iken bulup tîğ-ı cellâd-ı şehriyârî ile vücâddan hâke saldılar.

Sene 1040 [/1630-31] mâh-ı Ramazân'ının gurresinde maslûb-lakab Defterdâr Boşnak Mustafâ Paşa efendimiz pinhân olduğu yerde hizmetkârları Receb Paşa'ya haber verüp zorbalar katl edüp na'sını Atmeydânı'ndaki çınâr dırahtına ka'blarından salb etdiler.

Ve Receb Paşa'nın dahi hıyâneti ve zorbalar ile ülfeti olup Mûsâ Çelebi'yi katl etdirdiği zâhir olup dîvâna geldikte {ma'nûkan} katl olundu. Hakîr, pederimle

ol gün Dîvân'da hâzır idim. Şehr-i Şevvâl fi yevmi'l-isneyn 27 sene 1041 [17 Mayıs 1632, Pazartesi].

Ba'dehu vezâret, Mısır'dan gelen Tabaniyassı Mehemed Paşa'ya tevcîh olundu. Sultân Osmân'ın Kızlar ağası Mustafâ Ağa'nın çırağı Arnavudü'l-asl idi. Harem-i hâs'dan çıkup Mısır ihsân olunup mühr ile Erzurûm'da Revân muhâfazasına serdâr iken Revân'a imdâd yetişmediğiçün ve Boğdan ile Eflak mâddesiçün sene (---) katl olunup Eyyûb Sultân merkadi cenbinde medfûndur. (s.111-112)

Yerine Bayram Paşa vezîr-i a'zam oldu. Hâk-i İslâmbol'dan zümre-i yeniçeriyândan neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Ammâ Murâd Hân, Tabaniyassı vezâretinde sene (---) de ecdâd-ı izâmları gitdiği minvâl üzre taht-ı sâni Edirne-i edne'l-arz[a] varup ahvâl-i re'âyâya vâkıf olup ve ba'zı zorbaların hakkından gelüp ve Nemse çâsârından tecdîd-i sulhnâmeler gelüp andan Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp sene 1044 [1634-35] Ramazânü'l-mübârekinde [Şubat-Mart 1635] Revân seferine revâne olmağa ihtimâm-ı tâm edüp Tabaniyassı Mehemed Paşa'yı mühür ile serdâr edüp mukaddem Revân'a revân olup Bayram Paşa kâ'immakâm olup pâdişâh-ı âlemşâh hazretleri Serdâr Mehemed Paşa'nın akîbince Üsküdar'a çıkup serâperde-i Süleymânî'de adl-i Ömer'e şurû' etdi.

Ol gün merhûm u mağfûrun-leh pederimiz ihtiyâr-ı umûr-dîde olup Süleymân Hân ile Seğitvar gazâsında bile olmağile fermân-ı şehriyârî sâdir olup Revân Seferi'ne pederimiz bile gitmeğe me'mûr olup cümle mühimmât [ü] levâzımâtların mîrîden müheyâ edüp hakîr dahi bile hâzır oldum.

Ve yine Süleymân Hânlılardan niçe gazâlarda bulunan niçe ihtiyâr ve lâzımü'l-i'tibâr kimesnelerden Unkapanı'nın iç yüzünde sâkin Ayasofya'da sergüzeşt sâhibi Gülâbî Ağa ve Zeyrekbaşında Pirinccizâde'nin hânesi sâhibi Matbah Emîni Abdî Efendi ve Kuzu Alî Ağa ve Îsâ Ağa ve bu makûle Süleymân Hânlı ihtiyâr çöngelmiş zâl-i zamân ve pîr-i nâ-tüvân âdemleri tahtirevân ile Revân Seferi'ne revâne etdirüp şeb [u] rûz bu müsinn [ü] kâr-âzmûde ihtiyârlar ile meşveret ederek kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil etdiği yerlerde ve menâzillerde celâlî ve cemâlî ve zorba yeniçeriyi kıra kıra Konya'dan Kayseriyye'ye, andan Sivas'a varup ıyd-i adhâyı anda edüp Silihdâr Mustafâ Paşa'yı nedîm-i hâs edüp vezîr-i sâni pâyesi ihsân edüp taşra çıkardılar ve yine şeref-i sohbetleri ile şeb [u] rûz müşerref idiler.

Andan Erzurûm'a varup serdâr-ı mu'azzamın âmâde etdiği toplardan mâ'adâ Tebr[îz] Kapusu'nda kırk pâre balyemez dahi döküp iki bin çift câmûslar ile topları

Erzurûm'dan keşân-ber-keşân çekerek Sınur çayırı nâm mahalden Kağızman altından kal'a-i Revân altına dâhil olup sene 1044 [/1634-35]'de Revân kal'ası altında meks edüp kal'a dibinden cereyân eden deryâ-misâl nehr-i Zengi'yi asker-i İslâm ayaktan ubûr edüp alâ-mele'i'n-nâs ol gün kal'aya amân vermeyüp metrislere yedi koldan girilüp *bism-i İlâh* ile ibtidâ kendüler nehir aşırı Muhânet bayırı nâm mahalden kal'aya bir balyemez topu urup münhedim etdikde cümle asker-i İslâm fâl-ı mübârekdir deyü şâd [u] handân olup yedi gün yedi gece göz açdırmayup hamd-i Hudâ fethi müyesser olup Revân hânı Emîrgüneoğlu amân ile taşra çıkup iki tuğ ile Haleb eyâleti ihsân olunup kal'anın sademât-ı top-ı kûplerden münhedim olan yerlerini ta'mîr ü termîm edüp kal'a içine Murtazâ Paşa'yı kırk bin asker ile muhâfız koyup kırk bin asker ile Koca Ken'ân Paşa Ahıçka kal'asına serdâr olup ol mâh-ı mezbûrda kal'a-i **[68a]** Ahıçka dahi feth olup sa'âdetle Pâdişâh-ı Cem-azamet, Revân altından Acem diyârın gâret etmeğe revâne oldular.

Revân'dan on altıncı günde menzil-i şehri Tebrîz-i dilâvîze dâhil-i hiyâm olup derhâl Tatar-ı gâretşi'âr-misâl asker-i İslâm şehri Tebrîz içre velvele salup gâret ü tâlân ve halkın esîr [u] nâlân ve ihrâk bi'n-nâr ile cemî'i hânedânların hâk ile yeksân edüp taş taş üzre taşı kalmadı.

Ve cünûd-ı İslâm'dan ednâ hizmetkârlardan ester üstürbân ve gûlam-ı sâysisân ve akkâm u meş'aleciyân ve sakkâ huddâmları dahi dahme-i Efrâsiyâblar bulup niçe medfûn mâl-ı ganâyimler ile muğtenim olup şehri Tebrîz'in ol âlî kasr-ı Havernak ve tâk u revâkı ve ma'mûr-ı âfâk olan bâğ-ı İrem-misâl Şâh-bâğı nâmıyla iştihâr bulan bâğ-ı hiyâbânı bizzât Murâd Hân seyr [ü] temâşâ edüp engüşt berdehen edüp fermânları üzre tarfetü'l-ayn içre asker-i deryâ-misâl bu bâğa girüp cümle der [ü] dîvârın ve müte'addid şâhâne şâhnişîn ve kâ'aların harâb [ü] yebâb edüp sahîfe-i rûzgârdan zerre mikdârı gubârın dahi komayup tîşe-i Ferhâd ve teberi Müslimî ile cemî'i eşcârât-ı müsmirâtların kat' edüp vâdî-i Tih-misâl bir hâmûn etdiler. Gûyâ ol zemînde hûbût-ı Âdem'den berü bir âsâr-ı binâ yok idi.

Andan Pâdişâh-ı âlem Tebrîz'den avdet edüp Âzerbâycân diyârının yemîn [ü] yesârında Hoy ve Menend ve Tesû ve Ordubâr ve Dümdümî ve Dübülî ve Rûmiyye diyârların nehb ü gâret ederek (---) günde sâlimîn ve gânimîn kal'a-i Kotur nâm kal'a Kızıldaş'ın sa'b kal'ası olmağile hayli toplar atup itâ'at etmedi. Zamân-ı şitâyâ kalmağile ana ıgmâz-ı ayn ile nazar edüp ubûr olundu.

Andan Şâh gedîğın aşup Muhammedî deresi içre vilâyet-i Mahmûd'u andan beşinci günde sehel kar yağup kal'a-i Van-ı sedd-i imân andan kal'a-i Amık ve kal'a-i Bârgirî ve kal'a-i Ercîş ve kal'a-i Adilcevâz ve kal'a-i Ahlât ve kal'a-i hân-ı Tahtıvan, bu mezkûr kal'alar cümle Van deryâsı kenârındadır.

Andan şehr-i azîm kal'a-i Bitlîs ve kal'a-i Kefender ve kal'a-i Hazzo ve kal'a-i Mîfârîkîn ve kal'a-i Diyârbekir ve kal'a-i Malatıyye ve kal'a-i Sivas ve kal'a-i Tokat ve kal'a-i Amasiyye ve kal'a-i Osmâncık ve şehr-i Tosya ve şehr-i Bolu ve altı günde kal'a-i İzmit.

Bu bâlâda tahrîr olunan kal'aların mâbeynlerinde olan kurâ ve kasabâtların menâzillerin Tebrîz'den Üskûdar'a gelince cümle (---) menzilde dâhil olup bin kırk beş Receb'inin tokuzuncu [/19 Aralık 1635, Çarşamba] günü taht-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnlarına Sâm-ı Nerîmân-vâr bir alay-ı azîm ile dâhil olmuşdur kim diller ile ta'bîr ü tahrîri mümkün değildir.

İstikbâl-i Pâdişâhîye çıkan ümmet-i Muhammed kâ'immakâm olan Bayram Paşa'dan hâtır-mânde idiler. Pâdişâhın mübârek cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede etdiklerinde gûyâ halk-ı cihân tâze cân buldular. Zîrâ Bayram Paşa zulmünden gûyâ halk-ı âlem bî-tâb u tüvân ve mutlakâ nev'-i beşer bir kâlib-ı bî-cân idi. Rû-yı Pâdişâh-ı münevverî görünce cümle ibâdullâh taraf taraf kûçe ve kûçe revzenlerden ve dam u bâmlardan, (s.112-113)

"Aleyke avnullâh yâ Gâzî Murâd Hân murâdın alup vefk-i murâdın üzre bahtın müsâ'id oldu, gazân mübârek-bâd, hoşgeldin" deyü vâcibü'r-ri'âyâ ve du'âgûlar hayır du'â edüp cânları yerine geldi ve yüzleri gözleri güldü. Ve bizzât kendüleri gök demire müstağrak olup demir budluklar ve hadîd uyluklar sarfî ve ser-i sa'âdetinde sîmurg-ı ankânın üç çatal otağaların ser-bende-i Îrân-zemîn üzre Acemâne zeyn edüp serbendin kec kılup süvârîlerin bükümleyüp Nogay alaçası üzre süvâr olup ol küheyl-i sâfinâtü'l-ciyâdı dahi yedi pâre âlât-ı silâha yancığ ve bahrî hotasa ve serâpâ murassa'ât-ı cevâhire müstağrak edüp Revân hânı Emîrgüne Yûsuf Hân ve gayrı esîr hânlar cümle askerleri ile pâdişâhın önü sıra kûs ü kerrenâylerin ve sûrnâ ve nefîr-i Efrâsiyâbîlerin çalarak ubûr ederlerdi.

Kendilerse sa'âdetle kağan arslan şikârın almış gibi iki cânibe nigerân ederek selâm vererek ardı sıra üç bin âlât-ı harbe müstağrak gilmân-ı hâslar ubûr ederlerdi. **[68b]** Temâşâ eden ibâdullâh ise hamd-i Hudâ edüp yüzlerin yerlere sürerlerdi. Ve şâhrâhın iki tarafına cemî'i ehl-i hîref atlas ü dîbâ ve şîb ü zerbâf ve sereng ve hârâ

vü dârây ve cânfes ve kaneviz ve katîfe ve gayrı elvân akmişe-i fâhireler ile tarîk-ı âmmın tarafeynine pâyendâzlar edüp solaklar ve peykler ve gayrı musâhib huddâmları yağmâ ederlerdi.

Koca Solakbaşı rivâyetinden nakl ederiz: "Hemân bizim solak tâ'ifesi yedi bin guruşluk pâyendâz harir İslâmbol içre tahsîl etmişler, gayrı askerînin tahsîli ne mertebe ola" deyü nakl ederdi.

Ve sa'âdetle sarây-ı hâssına varınca cümle deryâda olan keşfler ve Sarâyburnu'ndan ve Kızkulesi'nden ve Tophâne'de bir top şadumânları oldu kim gûyâ deryâ tutuşdu.

Ve dellâllar nidâ edüp yedi gün yedi gece İslâmbol müzeyyen olup geceleri Kadir ve rûzları rûz-ı ıyd olup şeb [u] rûz a'yân-ı İslâmbol hayr-ı mukaddem deyü zî-kıymet hedâyâları ile pâdişâhın pâye-i serîr-i a'lâsına yüz sürüp hedâyâların arz ederlerdi.

Eyle kâlây metâ' hedâyâlar geldi kim hazîne mâl-â-mâl olduğundan mâ'adâ Kuşhâneye dahi mâl-ı firâvân doldurdular.

Ertesi yevm-i cum'ada bir alay-ı azîm ile Ebâ Eyyûb-ı Ensârî aleyhi rahmetü'l-Bârî hazretlerine ziyârete gidüp ve Bâğçekapusu'ndan leb-i deryâ ile belde-i Kostantiniyye'nin ta'mîr [ü] termîmini seyr [ü] temâşâ ederek edâ-yı cum'a ve ziyâret edüp Edirnekapusu tarafının kal'a dîvârların dahi im'ân-ı nazar ile nazar edüp zevk [ü] safâsından Bayram Paşa'nın defter-i cerâyiminden hakk-ı afv ile cürmün afv edüp bir semmûr lepâçe-i şâhânî ihsân edüp alay ile Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân câmi'ine gelüp iki rek'at salât-ı hâcet kılup câmi' münevver olmuş gördükde mütevellîye ve yine Bayram Paşa'ya birer semmûr geydirdi.

Ve andan mehbit-ı pür-envâr türbe-i şerîfe girüp ziyâret edüp bin bin hamd [ü] senâ edüp andan Şehzâde câmi'ine ve türbesine andan Sultân Bâyezîd-ı Velî câmi'i ve türbesine, andan peder-i azîzi merhûm u mağfûr *tâbe serahû* Sultân Ahmed Hân câmi'i ve türbesini ziyâret edüp bu câmi'lerin ta'mîr [ü] termîmin görüp hamd [ü] senâ edüp Âsitâne-i sa'âdeti'ne gelüp karâr etdi.

Ol mâh-ı mezbûrda Erzurûm'da muhâfiz olan serdâr-ı mu'azzam Tabanıyassı Mehmed Paşa'dan feryâdcı gelüp Şâh Revân'ı alduğı ve şiddet-i şitâdan imdâdına yetişemediklerinin arz-ı mahzarları gelince ol ân mührü Bayram Paşa'ya ihsân edüp derhâl Bağdâd üzre gitmeğe azîmet edüp berren ve bahren mühimmâtlar görülmeğe bezl-i ihtimâmlar oldu.

Ve der-akab etrâf-ı âleme ya'nî hükm-i Âl-i Osmân'da şarkda ve garbda olan birden bine binden yüz bine varınca pâdişâh kulu olan evvelbahâr-ı huçeste-âsârda sefer-i hümâyûnuma âmâde olsunlar deyü taraf taraf hatt-ı şerîf ve emr-i latîfler ile dergâh-ı mu'allâ kapucubaşları ve hâsekîler ve musâhib-i şehriyâriler eyâlet-be-eyâlet gönderildi ve asker-i deryâ-misâl sene-i âtiyeye dek cem'iyet etmeğe başladı. (s.114)

Sergüzeşt-i Evliyâ

Bu hakîrin Harem-i hâssa girüp Gâzî Murâd Hân'a intisâb ettiğimizi ve huzûr-ı şerifinde olan ba'zı letâ'ifâta müte'allik kelimâtlarımız beyân olunur

Sene 1045 Ramazân-ı şerîfinin [/Şubat-Mart 1636] leyle-i kadrinde Ayasofya-i Kebîr'de her sene üç gece ihyâ olunup niçe bin âdem cem' olur. Hakîr ol asırda merhûm u mağfûrun-leh üstâdımız Evliyâ Efendi'den hıfzı tekâmül edüp sekiz sâ'atde kerrâtile hatm-i şerîf edüp Seb'a kırâ'atin dahi me'hazları ve Şâtıbî kitâbıyla tekâmül edüp Aşere kırâ'atine şürû' etmişdik.

Merhûm [u] mağfûrun-leh pederimiz Dervîş Mehemmed Ağa'nın ibrâm [u] ilhâhıyla ol senenin leyle-i kadrinde Ayasofya-i Kebîr'in mü'ezzinân mahâfili makâm-ı Bilâl-i Habeşî'de ba'de't-terâvîh Hafz kırâ'ati üzre hatm-i şerîfi tilâvete bed' edüp sûre-i En'âm'ı itmâm edince Kozbekci Mehemmed Ağa [69a] ve Silihdâr Melek Ahmed Ağa mahfele çıkup bu hakîri yüz bin cemâ'at-i kesîre içinde başıma zer-ender-zer bir tâc-ı Yûsufî geydirüp,

"Buyurun sizi sa'âdetlü Pâdişâh ister" deyü elimden yapışup mahfel-i Pâdişâhî'ye varup Gâzî Murâd Hân'ın cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede edüp huzuruna varınca zemîn-bûs edüp ba'de's-selâm ve'l-keâm vâfir tebessüm edüp,

"Kaç sâ'atde hatm-i şerîf edebilirsin" dediler.

"Pâdişâh'ım sür'at etsem yedi sâ'atde ederim, ammâ lahn-i hafî ve lahn-i celî olmasın için ne ifrât ve ne tefrît olmadan sekiz sâ'atde inşâ'allâhu Ta'âlâ hatm-i şerîf ederim" dedükde buyurdular kim, (s.113-114)

"İnşâ'allâh merhûm sa'id [u] şehîd Mûsâ'mın yerine yed-i beyzâ gibi yed-i tûlâsını ayân edüp musâhibim olur" buyurdularında iki avuç altın ihsân etdiler kim cümle altı yüz yigirmi üç sikke-i hasene idi.

Hakîr bu mahalde gerçi za'if ü nahîf tıfl-ı mürekkeb- eşkâl idim, ammâ sinn-i sâlimiz yigirmi seneye bâliğ gâyet necîb ü reşîd idim ve âdâb-ı meclisi bilüp niçe

vüzerâ ve vükelâ ve şeyhülislâmlar huzûrunda aşr-ı şerîf ve na't-ı şerîf tilâvet edüp musâhabet ederdim.

Ba'dehu Murâd Hân Ayasofya câmi'i'nden kalkup fânûs-ı me'nûslar ve meş'al-i fûrûğânlar çerâğân olup hakîr dahi bir ata süvâr olup Bâb-ı Servi'den Sarây-ı hâssa duhûl edüp kendüler bizzât Hâsoda'ya girüp hakîr'i Hâsodabaşı'ya teslim edüp kilar-ı hâssada kaftanlı olmak fermân eyleyüp kendiler harem-i hâssa revâne oldular.

Ale's-sabâh bu hakîri Kilarcıbaşı Hâdım Sefid Alî Ağa'ya teslim edüp Kilar-ı hâssa önünde ağalara mahsûs odada bir hücre içre bir mekân ta'yîn eyleyüp Turşucubaşı Ahmed Ağa lalamız ve Güğümbaşı Mehemed Efendi hat üstâdımız ve ilm-i mûsikîde Musâhib Dervîş Ömer pederimiz ve Dersiâm Kiçi Mehemed Efendi, ilm-i nahivde *Kâfiye* dersinde üstâdımız ve yine Evliyâ Efendi ilm-i tecvîdde üstad-ı kadîmimiz olup mübârek-bâd dediler.

Ve Horos İmâm, hâsodada ilm-i hıfzda şerikimiz ve Tâyezâde Handân ve Ferruhoğlu Assâf Beğ ve Ma'ânoğlu ve Keçeci Süleymân ve Amber Mustafâ mü'ezzinlikte ayakdaşlarımız olup şeb [u] rûz hammâm-ı hâs cenbinde meşkhâne nâm mahalde sâz u söz ve gûnâ-gûn fasıllar edüp Hüseyin Baykara faslı ederdik.

Bir gün bu hakîri zer-ender-zer akmişe-i fâhireler ile mülebbes edüp bir zerdûz arakiyye-i Yûsufiyyeye bir âriyetî zülf-i amber-efşan {zamm} edüp başıma tâc-ı devlet nişânıdır deyü du'â ve senâ ile geydirdiler.

Ve gâhîce ayakdaşlarımız sıbyânlar ile semmûr kalpak geydirirlerdi. Ammâ her bâr Silâhdâr Melek Ahmed Ağa ile {görüşürdüm. Zîrâ} vâlidemiz tarafından karâbetimiz olması cihetiyle dâ'imâ hakîri yoklayup hâtırım su'âl edüp ihsânlar ederdi. Ve Harem-i hâssa girmemize sebep anlar ile Rûznâmecî İbrâhîm Efendi ve Hattât Hasan Paşa olmuşdur.

Ol gün mezkûr libâs-ı fâhirelere müstağrak olduğumuzda Cüvân Dilsiz ile Tavşan Dilsiz gelüp gûnâ-gûn şaka ederek bu hakîri alup hâsodada Silihdâr[r] Melek Ağa ve Musâhib Silihdâr-ı sâbık Mustafâ Ağa hücrelerine iletdiler.

Anlar hakîre hayli tesellî-i hâtır verüp Pâdişâh huzûruna vardıkda âdâb-ı meclisi ve du'â vü senâ etmeği ve niçe kelimâtları ta'lîm edüp hakîri Hâsoda'ya götürüp anda bir sâ'at oturup temâşâ etdik.

Bir kubbe-i azîm içre çâr-küşede birer taht-ı azîm ve müte'addid şâhnişînlerin cânib-i erba'asında revzenler ile ârâste ve havz u şâzrevânlar ile pirâste

ve ferşi ibret-nümâ nakş-ı bûkalemûn ruhâm-ı gûnâ-gûn ile mefrûş bir kâ'a-i azîmdir kim gûyâ nigârâne-i Çindir.

Andan bizzât kendüler Harem-i hâsdan âfitâb-ı âlem-tâb burc-ı sa'âdetden tulû' eder gibi tulû' edüp cümle kırk hâsodalılara ve sâ'ir musâhiblere selâm verüp cümle du'â-i hayr ile aleyk alup bir taht-ı âlîde Efrâsiyâb-vâr karâr etdikde, hakîr pertâb edüp pâye-i serîr-i âlîye rûmâlîde kılup zemîn-bûs edüp hemân bi-emrillâh hâtıra bu ebyât hutûr edüp bî-bâk [u] bî-pervâ bu kıt'ayı zebâne getirdim, beyt:

Âfâkı şehâ ma' deletin nûr pür etsin

Hûrşîd gibi encümen-i dehre cerâğ ol

Geh nâfe gibi eyle diri deşt-i mu'attar

Geh gonca-sıfat gülşene gel ziyet-i bâğ ol

Dâdâr-ı cihân eylesin âlemi sensiz

Her kande isen Padişehim dünyede sağ ol,

deyü [69b] bu gûne hayr du'âlar etdikde sa'âdetle buyurdular kim,

"Bir şey oku" dediler.

Hakîr eyittim:

"Pâdişâhım yetmiş iki ulûmden Fârisî mi ve Arabî mi ve Rûmî ve İbrânî ve Süryânî ve Yûnânî ve Türkî ve Şarkî ve Varsağı ve kâr u nakş ve savt ü zecel ve amel ü zikr ve tasnîfât ve kavîl ve haznegîr veyâhûd ebyât-ı eş'ârdan bahr-i tavîl ve kasâyid ve tercî'-i bend ve terkîb-i bend ve mersiye ve ıydiyye ve mu'aşşer ve müsemmen [ve] müsebba' ve müseddes ve muhammes ve penc-beyt ve gazâliyyât ve kıt'a ve müselles [ve] {dübeyt} ve müfredât ve ma'niyyât-ı ilâhiyyâtdan ne murâd-ı şerîfiniz olursa be-ser [u] çeşm buyurun okuyayım" dedim.

Ol dem buyurdular kim:

"Bire şu rencîl ne acâyib da'vâ-yı merd etdi. Acabâ işidir revânî midir yohsa bu takrîr etdiklerin icrâ etmeğe kâdir midir?" buyurdularında,

"Pâdişâhım eğer afv ile mu'âmele edüp serbest ü ma'zûr ederseniz inşâ' allâh Pâdişâhımın huzûrunda meclis-i emânet olmak üzre nedîm-i hâslık edüp pâdişâhımı eğlendiririm" dedükde buyurdular kim,

"Nedîmlik ne demektir?" dediler. (s.115)

Cevâb-ı hakîr: "Pâdişâhım bir âdem herkes ile hüsn-i ülfet edüp musâhabet etse ana nedîm derler ve şarâb meclisine dâhil olup musâhabet edenlere dahi nedîm-i nâb derler, bu lügatın iştikâkı münâdimdendir ki lafzen müdâminden maktûbdur ve müdâm lügatda şarâba derler, pes nedâmete ma'nâsı şarâb içmek demek olur, ya'nî mest [ü] müdâm derler. Hâsıl-ı kelâm musâhib ma'nâsına gelir kim nedîm-i şehriyârî derler. Allâh pâdişâhıma ömürler versin" dedim. Hemân Hünkâr:

"Âferîm işidir revânî değil imiş" dedükde,

"Pâdişâhım işidir revânî ve yerin Revân'ı vâkı'ada görür Revânî bu Revân hân'ı Yûsuf Paşa kulundur" dedim.

Hemân Hünkâr iki ellerin iki zânûlarına urup kahkahâ ile hande eyledi kim ruhları gül-gûn ve la'lgûn olup,

"Mîrgûne ne dersin şu şeytân çerâğına" buyurdularında hemân Revân hânı eyitdi:

"Hey şâhım bu tıflı göresin Kayser-zemîn ve Îrân ve Tûrân ve Sûrân-zemîn halkını mât u mütehayyir kılsa gerekdir. Zîrâ görürsün gözleri sâ'at rakkâsı kimi ca'al-ı belh oynar" dedi.

Hakîr eyitdim,

"Belî Rûm halkı sâ'ir memleket kavmin Rûm'a getirüp sâ'at rakkâsı gibi oynadır" demeden murâdım ba'zı zamân Revân hânının keyfi germâ-germ oldukda kalkup raks edüp oynardı. Hemân Hünkâr,

"Hay veled ne aceb hâzır cevâb imiş" deyüp hande edüp safâsından,

"Çakır getirin" dediler.

Çakır anların ıstılâhında bâdeye derler idi. Bir câm bâde nûş edüp buyurdular kim,

"Evliyâ şimden gerü mahrem-i râz-ı nihânımızsın, fâş mekûn." buyurdular.

Hemân hakîr bu ebyâtı terennüm etdim, beyt:

Şöyle sakla sırr-ı aşkı tende cânın duymasın

Yanılıp ağzına alma kim zebânın duymasın

"Ve hadîs من حفظ بين الفكيه سلم من الآفات bu yurmuşlardır kim, pâdişâhım mahrem-i râz ola[n] mahzen-i esrâr olmak gerekdir" dedim.

Ve buyurdular kim,

"Evliyâ demin huzûrumda bu kadar ulûm [u] ma'rifetler kim dedin şimdi ilm-i edvârdan bir şey oku" dediler.

Hakîr eyitdim:

"Hünkârım ilm-i mûsikîden yekgâh mı dügâh [u] segâh mı ve çârgâh [u] pençgâh mı ve şeş-âğâz ve râst ve ısfehân ve nişâbûrek ve nikrîz ve mâhûr ve rehâvî ve ırâk ve hüseynî ve nevâ ve uşşâk ve sabâ ve muhayyer bâzâr ile âyâ bûselik edüp gerdâniyye ile makâm-ı zengûle ile râst karâr etsem olur mu?" deyü Emîrgüne Hân'ın kadeh-kârı Alî Hân'a hitâb etdiğimde Hünkâr ve gayrı musâhibler handekünân tebessüm edüp hayrân kaldılar.

Ve yemîn [ü] yesârda olan cümle huzzar-ı meclis zer-ender-zere müstağrak olmuş murassa‘ ve mücevher kemerlü cüvânlara hünkâr nazar edüp,

"Evliyâ'nın zengûle makâmın kankınız dinler?" dedi.

"Hünkârım anlar uşşâk makâmın dinlerler. Ammâ Yûsuf Hân kulunun mîrzâyârı makâmı ısfehânîdir, büzürg makâmı anda vardır, bir zengûle faslın eylesem rûhuna râhat olup lezzetinde cân-perver olurdu" dediğimde yine Hünkâr,

"Hay şakî göre ne gûne nezâketlerle ne kelimâtlar etdi" deyüp vâlih [ü] hayrân oldu.

"İlâhî Evliyâ mu‘ammer ol ammâ biz dahi bu âsitânda dükkan kirâsı çeküp kârhâne sâhibiyüz, sen nice gerdâniyyede karâr edersin" dedükde,

"Hünkârım yekgâh şehnâz etdikce hakîr buselik makâmın ederiz, zîrâ ibtidâ kırışmemezdür, nefesimiz ancak ol perdelere el verir, dervîşança afv ile mu‘âmele buyurun" dedim.

"Hay veled her güftesinde zerâfet [70a] ile bir gûne nükte ve rumûzât vardır" deyüp "Evliyâ sana destûr ve seni afv edüp vâcibü'l-ri‘âye eyledim ve şimden gerü sana çün-çerâ ve kapu-baca yokdur, musâhibimsin" deyü bir sammûr kürk ihsân etdikde hakîr eyitdim:

"Hudâ'ya şükür kim ihsân etdi bize şu kürkü" deyüp pâ-yı şerîfin bûs etdükde,

"Bu kürk sana uzundur babana gönder, bizi hayır du‘âdan ferâmûş etmesin" deyü bir gayrı kürk hakire ihsân eyledi ve mübârek dest-i şerîfiyle serime bir semmûr kalpak geydirdiler. Niçe zamân Tatar-pîçe-misâl kalpak ile gezerdim. Andan buyurdular kim,

"De bir varsağı oku" dediklerinde ilm-i mûsikîde üstâdımız olan sultân-ı hânendegân Dervîş Ömer, pîşvâ-yı tarîk-i Ömer Rûşenî'de fukarâ-yı Gülşenî idi. Hattâ Süleymân {Hân} asrında bizzât İbrâhîm Gülşenî hazretlerinin şeref-i

sohbetleri ile müşerref olmuş bir pîr-i fânî ve asrın hâcegânı idi kim Mısır'da İbrâhîm Gülşenî âsitânesinde on yedi sene hizmet edüp bu kadar kâr u savt zikirleri ol âsitânedeki okunup bir zâkir Dervîş Ömer'im deyü isbât-ı vücûd etmeyüp hâk-i mezellet içre gâh hâcethâneci ve gâh meydâncı ve gâh mihmândâr ve gâh âşçıbaşı ba'dehu zâkirbaşı olup bir gün yedi sene tamâmında İbrâhîm Gülşenî hazretleri keşf edüp,

"Ey Tokatlı Dervîş Ömer tîz sadef içre bir dürr-i yetîm gibi pinhân oldun, yürü Rûm'da seni Sarı Süleymân ister. Seyyidvar gazâsında bile bulunup Süleymân'ın anda netîce-i merâmında bulunup Rûm'da seccâde-nişîn post sâhibi ol" deyü mübârek seccâde-i şerîflerin verüp "Ol bir Âl-i Osmân pâdişâhıyla zânû-be-zânû olup Ahmedleri elinden ni'met yiyüp İbrâhîm berekâtın bulup Murâdla erüp Tarîk-i Muhammedî kitâbın tilâvet edüp anda hatm-i kelâm eyle" deyü bu güne rumûzlar edüp keşf ederler. (s.115-116)

Dervîş Ömer yetmiş nefer fukarâ ile Rûm'a gelüp azîzin nutk-ı dürer-bârları üzre Süleymân Hân ile Seğitvar gazâsında bulunup cenâze-i Süleymân Hân'da hâzır olup ol asırdan tâ efendimiz Sultân Murâd Hân asrına dek musâhib-i şehriyârî ve tarîk-i Gülşenî'nin sâhib-i vakârı bir azîz nedîm-i hâssu'l-hâs ve ilm-i edvârda gavvâs idi.

Anlardan hâsıl etdiğimiz ilm-i mûsikîden Murâd Hân'ın fermânı üzre destime bir dâ'ire-i müdevveri alup huzûr-ı pâdişâhîde zemîn-bûs ettiğimde Murâd Hân dâ'ireye nazar edüp dest-i şerîflerine alup,

"Ne acâyib musanna' dâ'ire olur, al imdi sana destûr, bu dâ'ireyi sana ihsân etdim, ammâ zinhâr bu dâ'ireden çıkma" buyurdıklarında levendâne cüst [ü] çâpüklük edüp seğirderek pâ-yı tahtı bûs edüp andan Dervîş Ömer'e temennâ edüp,

"İnşâ'allâh bu dâ'ire-i Âl-i Osmân'dan mahrum çıkmam, haddim bilürüm" deyü bu beyti okudum. Beyt:

Kişi haddini bilmek pek revâdır

Eğer dervîş eğer bay [u] gedâdır.

deyü ber-zemîn dü-zânû âdâb üzre meks edüp Feyyâz-ı Mutlakdan isti'ânet taleb edüp ibtidâ segâh makâmında,

"Ya Hazret gülüm Gülşenî pîrimin pîri Ömer Rûşenî hû" deyüp Dâvûdî bülend-âvâz ile bir ser-âğâz eyledim.

Ba'dehu makâm-ı segâh ta'allukâtından makâm-ı mâye ve beste-nigâr misilli şu'abâtlarda deverân ü seyrân ederek dübeyt:

*Şehâ çeşm-i çerâğ-ı âlem-i nûr-ı basarsın sen
Nazîrin görmedim bir merdüm-i sâhib-nazarsın sen*

*Görüp bir nâ-tüvânı kaçma lütf et ey perî peyker
Seni görsem vücûdum mahv olur kimden kaçarsın sen*

bu dübeyti makâm-ı beste-nigârda karâr edüp yine Murâd Hân'ın güftesinden Musâhib Mûsâ Çelebi hakkında bestesi üstâdımız Dervîş Ömer bestesinden bu varsağı okudum.

*Yola düşüp giden dilber
Mûsa'm eğlendi gelmedi
Yohsa yolda yol mı şaşdı
Mûsa'm eğlendi gelmedi*

deyü savt-ı hazîn ile okurken Murâd Hân destemâlin dest-i şerîflerine alup bükâ-künân oldukda,

"Hay veled, ibtidâ taksîminde câna tâze cân kısmet etdi. Ân-ı vâhidde bir varsağı ile merhûm Mûsâ Çelebi'nin rûhun yâd etdi. Tîz doğru söyle ben bu türki etdiğime peşimân olup yasak eyledim. Bunu sana Hünkâr huzûrunda kim oku dedi ve kimden öğrendin" deyü ibrâm [ü] ilhâh etdiler. Hakîr eyitdim,

"Hünkârım ömrün mezîd olsun pederimizin Ferruhzâd ve Bihzâd nâm rahmetli köleleri var idi. Armağanî Mehemed Efendi tahrîr etdiği tâ'ûnda fevt oldular. Anlardan öğrenmişdim. Gayrı kimesneden istimâ' etmeyüp ve bir âdem [70b] Hünkâr huzûrunda oku dememişdi. Allâh âlim [u] dânedir" deyüp hâmûş-bâş oldum.

"Hay veled ne kadar ârifdir, ölmüş âdemlere isnâd etdi kim anlardan bir dahi su'âl olmaz. Eğer hayâtda olan filân âdemden öğrendim dese belki hünkârın bir zararı isâbet eder mülâhazasıyla merhûm olmuş kimesnelerin ağzından nakl edüp avk-ı kelâm etdi. İlâhî ber-hordâr-ı ömür olasin" deyü hayr du'â edüp,

"De bu faslı tamâm eyle" buyurdıklarında hemân yine dest-ber dâ'ire olup yine makâm-ı segâh ta'allukâtında makâm-ı mâyeden murabba'ı:

*Yârin dehân[1] sırr-ı nihândan haber verir
Güftâre gelse sihr-i beyândan haber verir*

Hışmîle baksa vermez amân Rüstem-i zamân

Kirpiği kaşı tîr-i kemândan haber verir

Bu hoş âyende güfte ve besteden sonra semâ'î:

Alını hüsn-i mükemmel kadd-i dil-cû da güzel

Ol siyeh gözler ile hak bu ki ebrû da güzel

Hatt-ı nev-hîzimile dedi ne dersin rûhuma

Dedim ol rû da güzel hatt-ı semen-bû da güzel

deyüp bir dahi taksîm edüp kânûn-ı hânendegânı edâ edüp ser-ber-zemîn edüp ayağa durdum. Ol an âferîm ve sad tahsîn edüp bir avuç altun ihsân eyledi.

Andan Hünkâr, Emîrgüne Hân'a hitâb edüp eyitdi:

"Yâ mîr",

"Lebbey pâdişâhım" dedi.

"Bu Evliyâ'nın okuduğu murabba'ı benim nedimim Mûsâ garîbim için etmişdim. O Mûsâ benim nedîm-i hâsım ve yâr-ı gâr-ı gam-güsârım idi. Birkaç sene mukaddem bir gün ol nâ-resîde mazlûmı Receb Paşa lalama gönderdim. Ol dahi zorba eşkıyalara ıgmâz-ı {ayn} edüp katl etdiler ve leşin Atmeydânı'na atdılar. Bu murabba'ı anın hakkında mersiye olmak üzere etmiş idim. Hele görsen idi ey Mîrgüne Hân böyle zarîf, nüktedân ve necîb ü reşîd tîz-fehm sâhib-i iz'ân bir hizmetkâr-ı mahbûb-ı cihâna ilâ-hâze'l-ân mâlik olmadım. Bî-günâh eyle mazlûmu zâlimler şehîd etdiler" deyince bu cevâba karşılık Mîr dahi germiyyet-i keyf ile,

"Ey pâdişâhım sen dahi o hürri şehîdin kanın hâke salanların ırkını coymadın mı" dedükde Sultân Murâd eyitdi: (s.117)

"Ey Mîr anıniçün ve bürâder-i azîzim şehîd Osmân Hân Gâzî hûniyçün bu âna dek üç kerre yüz bin ve yedi bin dahi eşkıyâ ve zorbanın kellelerin galtân eyledim" buyurunca Mîr dahi bî-tekellüfâne eyitdi:

"Hey şâhım Perverdigâr seni ıslâh eyleye. Pes munlar belî benî âdem değillerdir. Ohum zemînden mantar kimi çiharlar" dedi. "Anıniçün senin askerinin cânları acıyup yoldaşları kanın anlar dahi Revân kal'asında menden alup yedi günde Îrân-zemîn askerinin kökün kesdiler" deyü cevâb etdikde bu hoşâmed kelâmdan pâdişâh haz edüp "Çakır" deyüp bir kâse nûş etdi ve ba'de'l-asr sohbet tamâmında hakîre,

"Bir aşr-ı Kur'ân-ı azîm tilâvet eyle" deyü hitâb etdikde üstâdımız Evliyâ Efendi'den gördüğümüz üzre leyle-i Kadir'de Ayasofya-i Kebîr'de sûre-i En'âm âhîrinde kalup bism-i İlâh ile sûre-i A'râf'ın ibtidâsından bed' edüp iki yüz altı adet âyet-i şerifi savt-ı a'lâ ile on iki makâm yigirmi dörd şu'be ve kırk sekiz terkîb üzre itmâm edüp ba'de'd-du'â Sultân Osmân'ı ve pederi Sultân Ahmed'i ve Âl-i Osmâniyân'ın selâtîn-i seleflerinin rûh-ı şerîflerin yâd edüp savâb-ı Kur'ân-ı azîmi rûhlarına hibe eyleyüp Fâtihatü'l-kitâb ile hatm-i kelâm edüp dest-i şerîflerinde yek pâre mücevher balık dışından bir arka kaşağısı var idi, hakîre ihsân etdi.

Andan Mîr'e hitâb edüp eydir:

"Ya Mîr, Acem'de böyle Kur'ân-ı azîm okunur mu?" buyurdular. Ol dahi,

"Hey şâhım anlar cemâ'atle namâz kılmazlar ve hükm-i Kur'ân'a amel etmezler. Îrân-zemînde Kur'ân okumak kandedir. Hamd-i Hudâ ki pâdişâhımın devletinde şeref-i İslâm ile müşerref olup şeb [u] rûz tâ'at [u] ibâdât edüp Hüseyin Baykara zevklerin ederiz" dedikde taşra sarây meydânında Arz odası nerdübânı ki sarây meydânına nâzırdır, anda iç mü'ezzinleri düğâh-ı hüseynîde ezân okumağa başladıklarında hemân Hünkâr:

"Var sen de Evliyâ imdâd eyle" deyince derhâl yek perende-i mu'allak tâvûsî atarak nerdübân başında *Hayye ale's-salâ* hânesin aldım.

Ba'de'l-ezân huzûr-ı pâdişâha varup namaza muntazır iken velî-ni'am üstâdımız Hünkâr imâmı Evliyâ Mehemed Efendi gelüp hakîri görüp hâsodaya muttasıl Hünkâr câmi'inin taşra- **[71a]** - sında maksûre içre Hünkâr ile mülâkî olup,

"Pâdişâhım bu benim çiğir-küşem Evliyâ, Kadir gecesinden berü derse gelmedi. Meğer harem-i hâssa almışsınız. Lûtf eyle pâdişâhım ana hakîrin nazarı var, hâlâ kırâ't-i Seb'ayı yedi pâre kitâb ile hıfzen tekmîl etmişdir. Ba-husûs (---) beyt manzûm *Şâtıbiyye* kitâbın hıfzen tamâm edüp Aşere kırâ'atine başladı. Bu içerde seferde ve hazerde hevâ-yı hevese düşer, bende neşv [ü] nemâ bulup tahsîl-i ulûm etdikden sonra yine pâdişâhımın hizmetinde olsun" deyü halâsımız içün bir hayli ricâ etdikde pâdişâhın sem'-i şerîfine bu ricâ sadâ-yı peşşe kadar gelmeyüp,

"Efendi ya bu bizim âsitânemiz tenbelhâne ve meyhâne ve eşkıyâhâne midir? Bunda üç bin kadar gilmân-ı hâssa şeb [u] rûz ilme meşgûllerdir ve halîfeleri ve yedi dersîâmları ve cenâbınız dahi haftada iki kerre bunda ders dersiniz. Her bâr yine ke'l-evvel sizden okusun, ancak size hizmet etmeyüp gâhice bize dil-nüvâzlık eder bir şûh-ı şengül uşakdır, bir zamân bizim de oğlumuz olsun. Ve pederi Koca

Kuyumcubaşı babamızdır, dâ'imâ benimle gelüp buluşdukda gelüp oğlun görsün" buyurdularında Evliyâ Efendi üstâdımız bildi kim bu ricâ geçmeğe kâbil-i imkân değildir. Âhir,

"Ey Pâdişâhım hânesinden kitâbları ve esvâbların getirsinler" dedikde hemân Hünkâr,

"Tîz hazînedârbaşayı çağırın ve devât ü kalem getirin" deyüp dest-i şerîfine kilik-i cevâhir-nisârın alup bir hâtt-ı şerîf yazup,

"Sen ki hazînedârbaşısın, Evliyâ'ya bir Kâfiye ve bir Monlâ Câmî ve bir Tefsîr-i Kadı ve bir Misbâh ve bir Dîbâce ve bir Müslim ve Buhârî ve bir Mülteka'lebhur ve bir Kudûrî ve bir Gülistân u Bostân ve bir Nisâbü's-sıbyân ve bir Lügat-ı Ahterî" el-hâsıl yigirmi kıt'a mülûk için tahrîr olunmuş kitâb-ı nefiseleri hazîne kethudâsı fi'l-hâl getirüp ve kendiler tilâvet etdikleri Yâkût-ı Musta'sımî hattıyla bir kelâm-ı izzet ve bir murassa' gümüş devât ve bir Hind sadefkârîsi üd levhalı pîş-tahta ihsân edüp me'kûlât [ü] meşrûbâtımıçün kılarcıbaşaya bizzât kendüleri tenbîh buyurdular.

Şeb [u] rûz ilme meşgûl olup yine Evliyâ Efendi'den haftada üç kerre tilâvet-i Aşere ederdim ve üç yerden Fârisî ve Arabî ve ilm-i hatta meşgûl idim.

Bu minvâl üzre hizmet-i şehriyârîde ba'zı evkât munkatı' olmazdım. Ve Hünkârımız hakîr ile ol kadar (---) hüsn-i ülfet etmiş idi kim sehel müte'ellim olsalar cümle musâhibân,

"Bire meded Evliyâ'yı getirin" deyüp bir güne evzâ' [u] etvâr ile huzûruna varup hakîri gördükde bi-emrillâh,

"İşte def'-i gam geldi" deyü tebessüm ederdi.

Ve bi-emrillâh Cenâb-ı Bârî hakîre ol kadar kelâm-ı örfiyye ve talâkat-ı lisân ihsân etmişdi kim bi'l-bedâhe niçe elfâz-ı tumturâk ile kendi ihtirâ'ımdan gûnâ-gûn latîfe-âmîz şakalar ve bîkr-i fikrimden bîkr mazmûnlar sâdır olurdu. Ve bir kerre etdiğim şakayı mükerrer etmek ihtimâlim yok idi, meğer kendüler tâlib olalardı. Ve Karahisârî tarzı hatta tâlib olup hâlâ Harem-i hâsda çok alâmetlerim vardır kim her fûnûnda yed-i tûlâ sâhibi olup pâdişâhımızın iltifât [u] ihsânından dâ'imâ mesrûr [u] handân idim. (s.117-118)

Ve böyle bir dervîş-nihâd lâ'ubâlî pâdişâh-ı halûk idi. Hattâ hakîr'e bir gün,

"Beni sever misin?" dedi. Ben dahi,

"Yok sevmem" dediydim,

"Niçün sevmezsin?" dedi.

Hakîr eyitdim:

"Sevdiğin için sevdiğinin rûh-ı mücessemisin, anı severim ki bir tâze gonça verd-i handân takınmışdır" dedim,

"Hay kâfir, benim Handân'a âşık olduğumu nezâketle işrâb etdi. Tîz bu mahalle münâsib bir ebyât söyle" deyince der-akab Yâ Fettâh isminden istimdâd taleb edüp bi'l-bedâhe hemân Keşşâfû'l-kerûb Allâh bir çovelân-ı tab' verüp hâtıra bu ebyât geldi. Beyt:

Gelsün ol gonça-dehen gül gibi handân olsun

Âh edüp bülbül-i dil aşk ile nâlân olsun

dedim. Derhâl buyurdular kim,

"Handân'ım başındaki gülü Evliyâ'ya ver, bir gülün şem etsin. Ve her bâr Evliyâ ile hem-celîs ve hem-enîs ol. Ammâ derslerinize mukayyed olun, gâhice sizi dinlerim" dediler.

Niçe bin kerre şeref-i sohbetleri ile müşerref olup eyle bir azîmü'ş-şân pâdişâh-ı Cem-cenâb'ın hayr du'âların almışız, eğer cümle sohbetlerimizde olan kelimâtları tahrîr eylesek bir müdevven [71b] kitâb olup tatvîl-i kelâma bâ'is olur.

Netîce-i merâm bir halûk dervîş-meşreb şecî' ü cesîm ve cüst ü çâpük kimesne idi. Ve parmakları kalın ve mevzûn idi. Ve bâzûları kalın idi. Pençesin bir zorâver pehlivân çevirmeğe kâdir değil idi. Ve cemî'i zamânda siyâbları kırık levendâne kesim esvâb-ı harîr-i dârây ve pûlâdî akmişe geymeğe mâ'il idi. Ve gâyet çâpük-süvâr idi.

El-hâsıl devlet-i Âl-i Osmân'da ve gayrı selâtîn-i İslâmiyyeden bu kadar zorâver ve dilâver ü bahâdır ve zâbit ü râbit ve hûnhâr-ı adû-şikâr pâdişâh-ı sâhib-vakâr gelmemişdir. Ve böyle hûn-rîz iken yine sagîr ü kebîr ile hüsn-i ülfet edüp bilâ-vâsita kelimât ederdi.

Ve fukarâ ve zu'afânın ahvâllerine vâkîf-ı esrâr olmağičün şeb-revânî esbâblar ile tebdîl-i câme olup şeb [u] rûz İslâmbol içre çârsû-yı bâzârda ve kûçe ve puçada tûl-ı nehârda piyâde gezüp def'-i cû' için bir âşbâz dükkânına girüp refîkleri ile ta'am yiyüp giderdi. Bu mertebe gedâ-meşreb pâdişâh idi. Ve bunların etdiği zorâverlikleri bir pâdişâh etmemişdir. (s.119)

Evsâf-ı Murâd Hân

Hattâ Bağdâd-ı behişt-âbâd'a giderken Kayseriyye'den kalkup Develi Karahisâr dağları'nda giderken bir keş-i vahşîyi görüp üzerine berk-i hâtif gibi at sürüp dest-i şerîflerinde olan nîze-i Kirmânîden nişân verir bir hişt-i İpşîrî ile ol keş'e yetişüp hâh-nâ-hâh keş-i ma'hûdu hişt ile urdukda hayyât süzeni harîrden güzer eder gibi perrân geçüp şâhin-vâr şikârın alup kurbân etdi. Ve cümle vüzerâya ol kurbândan hisse verdi. Cümle asker ol yalçın dağlara at bırağup urûc etdiğin görüp engüşt ber-dehen edüp vâlih [ü] hayrân kaldılar. Hakkâ ki pehlivânlıktır. (s.119)

Menâkıb-ı gayr

Bir gün efendimiz Melek Ahmed Ağa'yı ve Silihdâr Mûsâ Ağa'yı ikisi birer âdem ejderhâları iken ikisinin kemerlerine birer ellerin sokup mübârek ser-i sa'âdeti üzre kaldırup Mûsâ Paşa'yı sol elinden bırağup sağ eliyle Melek Ahmed Ağa'yı yedi sekiz kerre gürz gibi devr etdirdi. (s.119)

Evsâf-ı diğér

Melek Ahmed Paşa ve Deli Hüseyin Paşa ve Hattât Hasan Paşa ve Pehlivân Dişlen Süleymân, bunlar cümle sâhib-i zûr ve lu'bedebâz müntehâ pehlivânlar idi. Bunlar ile cümle yağlı kisbet geyüp bizzât kendüleri dahi uryânen kisbet geyüp Çemensoffa nâm vâdîde küştegîrlilik etdiklerinde hakîr du'âcıları idim ki du'â-i küşte-gîrân:

"Allâh Allâh hâce-i azîm seyyid-i kâ'inât ve mefhar-i mevcûdât ber-kemâl-i cemâl Muhammed Mustafârâ salavât. Engürü'de er yatır, Rûm'da Muhammed Buhârî Sarı Saltık tan geyer ve tummân çeker. Pîrimiz Hazret-i Mahmûd Pîr-yâr-ı Velî aşkına dest-ber-dest kafâ-ber-kafâ sîne-ber-sîne. Mahabbet-i Alî, şîr-i Yezdân-ı Velî aşkına Allâh onara" deyü du'â ederdim.

Bu du'âmızdan sonra sa'âdetlü Pâdişâh evrenmisâl apul apul meydân-ı mahabbete gelüp, Melek Ahmed Ağa ile yâ Deli Hüseyin Paşa ile hasmâne ba'de'l-musâfaha kânûn-ı pehlivânân üzre birbirlerine üç kelle pîr-i yârî urup, el dutuşup, öpüşüp görüşüp birbirlerine ejdehâ-vâr sarılırlar idi. Ammâ Hünkâr gazab-alûd olup bir dizin zemîne koyup yerden güleşmeğe sa'y edince anınla mukâvemet etmek müşkil olup elbette hasmın bir fend ile atup gâlib olurdu.

Pehlivânların fûnûnlarından ters kabza ve iç kabza ve tış kabza ve kesme ve kesme-bend ve şîrâzî ve hevâyî ve karakuş ve sâde sarma ve Cezâyir sarması ve

kündeden atma ve kabak dikme ve kabak atma ve girdimân dikme ve boğma ve ter[s] kepçe ve şîrâzî bulma ve göğüs şakısı ve yanbaşı ve sergele ve Tâlût bendi ve Alî bendi, ve'l-hâsıl Hazret-i Risâlet huzûrunda cümle kemer-beste ve miyân-beste olan pehlivânlardan Hazret-i Ma'dî Kereb ve Hazret-i Ukayl ibn Ebî Tâlib (ve Hazret-i Ma'dî Kereb) ve Süheyl-i Rûmî ve Sa'd ve Sa'îd ve Hazret-i Hâlid ibn Velîd ve Esved ibn Mikdâd ve (---) Haddâd ve Hazret-i Ömer ve Hazret-i Alî ve Hazret-i Hamza ve Hazret-i Mâlik Ejder bu cümle Ashâb-ı güzîn Hazret-i Risâlet huzûrunda küşte-gîrlik ederlerdi.

Ve bizzât Hazret-i Risâlet dahi pehlivân idi. [72a] Niçe kerre Ebû Leheb ve Ebû Cehil la'înler ile güleş edüp yenmiştir. Şe'âir-i İslâm olup mehâbet [ü] salâbet olsun için pehlivânlara i'tibâr edüp cümleye Mahmûd Pîr-yâr-ı Velîyi kemer-beste edüp ser-çeşme-i pehlivân etdikde bâlâda tahrîr olunan lu'bedebâzlıklardan kırk fen ve yetmiş bend ve yüz kırk hevâ oyunlardır kim zorâver [u] dilâver [u] server hünerverler iktizâ mahallinde bu fûnûnlardan fenlenüp gazâda düşmandan intikâm alınur. Ammâ pehlivânlar mâbeyninde karakuş oyunu ve boğma ve girt etme memnû'dur. Zîrâ yağ oyunudur ve hasmı düşman değildir. Eğer düşman ile cengde kucak kucağa olursa karakuş ve boğma ve kelle kesme bile makbûldür.

İşte merhûm Murâd Hân tûvânâ yiğit olmağile mezkûr fûnûnların çoğunu bilüp icrâ edüp elbette hasmın bir fen ile zahrın yere getirirdi. Tâ bu mertebe gürbüz er idi.

Latîfe: Bir gün sa'âdetle harem hammâmından taşra hâsodaya arak-âlûd olup çıkdıkca cümleye selâm verüp,

"Şimdi bir hammâm faslı eyledim" dediler.Cümle,

"Sahhâ ve âfiyâ" dediler.

Hakîr eyitdim:

"Hünkâr'ım pâk olup nûr olmuşsuz. Bu gün artık yağlanup güleş etmen, zîrâ içeri {haremdede} salavâtsiz güleşüp tamarınız kırılıp kuvvetiniz kalmamışdır. Hattât gibi Melek gibi hasmın vardır" dedim.

"Ya kuvvetim kalmamış mıdır, gör imdi" deyüp bu hakîri hemân kemerimden ukâb-vâr kapup doğancılar pefteresi ve sıbyân fırlağı gibi bu za'îfi ser-i sa'âdeti üzre fir-a-fir çevirüp deverân etdirirken hakîr eyitdim:

"Bire Hünkâr'ım bu du'âcın sakın yenme ve koyuverüp düşürme" dediğimde

"Hemân kendüni pek tut" dedi.

"Be-meded hünkâr, hemân Allâh duta yohsa iş işden geçdi" deyü feryâd ede gördüm. Yine hakîri gürz gibi çevirir.

"Bire Hünkâr'ım dönmeden gönlüm bulandı, kusacağım geldi, edebde sikime sıçarsın, bire pâdişâhım başınıçün o da geldi" deyince gülmeden bî-tâb u bî-mecâl olup bu latîfeden safâ edüp hakîre kırk sekiz altun ihsân eyledi.

Ve niçe kerre Silihdâ[r] Mûsâ Ağa'yı şâhin gibi kemerinden kapup eyle cüssedâr âdemi bâzû-yı tüvânâsı üzre alup Çemensoffa'yı iki üç kerre deverân etdirirdi. Bu mertebe bir gürbüz er pâdişâh-ı gazanferfer merd [ü] server idi.

Bu mertebeler kemâl-i kuvvetinden nâşî zorâverlikdendir. Ba-husûs ni'met-i Perverdigâr ile ni'met-i na'îmiyle perveriş bulmuş ekûl pâdişâh idi. Böyle Rüstemâne etdiği işleri ne Sâm ü Zâl ve ne Nerîmân ne Efrâsiyâb ü Güstehem etmemişdir. Anlar meddâhlar dilinde memdûhdur ammâ bu pâdişâhın niçe kerre şecâ'atleri manzûrumuz olmuşdur. (s.119-120)

Evsâf-ı diğەر: Bir kerre bir cirid peykânı ile tokuz kat incîr kökünden Arnavud kalkanın def'a-i vâhidde zerk edüp iki karış güzer edüp yalman gösterüp Mısır dîvânına gönderdi. Hâlâ Mısır'ın Gavri dîvânhanesinde maslûbdur.

Ve hüsn-i hatda ferîdü'd-dehr olduğundan beş zirâ' tûlu ve arzı hatâyî kâğız üzre bir levhalı tuğra-yı garrâ tahrîr etmişdir kim selef hattâtları etmeyüp bu dahi levha-i azîm üzre müzehheb ve lâciverdî ile hâlâ Mısır'ın Gavri dîvânhanesinde durur. Bu hakîr dahi bu tuğra-yı Murâd Hân'ın zîrinde bir levha üzre ism-i çaryârî Karahisârî tarzı üzre tuğra-yı garrâ-misâl tahrîr edüp bir Fâtiha ricâ eyledik. (s.120)

Diğەر alâmet-i Murâd Hân: Bir kerre yine şecâ'ati tamarları hareket edüp bir hişt-nîze ile on aded deve derileri ile müddakıl(?) Felemenk ve Nemse çâsârından gelme kalkanları elçinin önünde zerk edüp bilâ tereddüd güzer edüp Nemse çâsârı gönderdiği kalkanları {yine Nemse'ye} hedâyâ gönderdi. Hâlâ Beçkapusu'nun kemeri altında hişti ile maslûbdur kim hakîrin manzûru olmuşdur. (s.120)

Alâmet-i gayr: Yine bir gün Nemse çâsârının hedâyâ gönderdiği kalkanlardan on aded kalkanı bir hişt ile zerk edüp üç karış güzer edüp Budin'de Mûsâ Paşa'ya gönderüp ol dahi Budin'in Beçkapusu'nun iç yüzünde atebe-i ulyâsı üzre maslûbdur. (s.120)

Alâmet-i diğەر: Bağdâd'a giderken Haleb kal'asına çıkup şehri Haleb'i seyr [ü] temâşâ ederken bir cirid endâht etmişdir kim bir tîr-i tîrkeş menzili vardır kim

kal'anın tâ handak arzı ubûr edüp ve mâbeyninde kal'a meydânın güzer edüp üzengiciler çarsûsu üzre düşüp hâlâ bir amûd-ı müntehâ üzre târihiyle alâmeti vardır. Târîh:

Dediler Cevrî gibi tahsîn edüp {târîhini

Bârekallâh ey müselleme dâver u sâhib-hüner.

Sene (---)}. [72b] (s.120)

Alâmet-i nev'-i âhar: Yine bir gün Murâd Hân-ı Gâzî İslâmbol'da Sarây-ı Atîk'e göç edüp Sarây meydânında silâhşörlük esnâsında Sultân Bâyezîd câmi'inin sağ tarafındaki minârenin alemi üzre bir tuyûr-ı gurâb-ı garâyîb meks edüp durur. Hemân Murâd Hân bu gurâbı görüp altındaki Nogay alacası nâm esb-i sabâ-sür'atine mahmîz edüp berk-i hâtif gibi at sürüp elindeki ciridi Bâyezîd Hân minâresi üzre mezkûr gurâba atup bi-emrillâh gurâba isâbet edüp lâşe-i gurâb ile cirid minârenin zîrine düşdü. Hâlâ bir tîr menzili yerdir. Eski Sarây'ın tâ vasatında Cirid Meydânı kande Bâyezîd Hân minâresi kande.

Ve bundan mâ'adâ ilm-i hendese üzre hisâb olunsa ol cirid minâre depesindeki gurâba isâbet etmeyüp ubûr etse ol minârenin zirve-i a'lâsından öte tarafda zemîne cirid nüzûl edince bir o kadar menzil dahi gidüp ihtimâldir Tavukbâzârı'nda Dikilitaş'a düşerdi. Hakkâ ki dilberâne bâzû-yı tüvânâ idmânıdır kim mu'cize mertebesidir.

Hâlâ bu cirid vâkı' olduğu mahalde minâre dibinde bir âdem kaddi beyâz mermer üzre müzehheb hatt-ı Teknecizâde ile güfte-i Cevrî Çelebi târihi vardır.

Sıdk ile Cevrî du'â edüp dedi târihini

Kuvvet-i bâzû-yı Sultânı kıla Mevlâ füzûn.

{Sene (---).}

(s.120-121)

Alâmet-i diğere: İslâmbol'da Beğkoz Bâğçesi'nde piyâde cirid atdığıının târihidir.

Dedi târihini görüp Cevrî

Âferîn ey dilîr-i Sâam-akrân.

Sene (---).

(s.121)

Evsâf-ı âhar: Pehlivân Hacı Süleymân'dan ve Sarı Solak'dan ta'lîm edüp kemânkeşliği kemâline ergürdükte Okmeydânı'nda yıldız rûzgârı ayağından lodos

üzre atdığı ok menzili ki Tekye-i tîr-endâz kurbünde bir mermer amûd üzre müzehhebli târîhi var. Alimallâh Okmeydânı'nda selef pehlivânlarının alâmetinden geçgin menzildir. Allâhu a'lem Tozkoparan menzilinden sonra Murâd Hân menzilidir. Kara Lenduhâ ve Bâyezîd Hân ve Hattât Şeyh ve Şücâ' ve Demir Delisi ve Mısırlı Düveydâr menzillerinden yetmiş gez ileri yetmiş menzildir ve sâhib-i şasta yetmişdir. Zeber-desti bir kerre Tokat Bâğçesi'nde bir himârın cıdav yerinden bir tîğ-1 âteş-tâb nice çaldıysa himârın döşünden şemşîr sâf u perrân çıktı. (s.121)

{Fenn-i diğەر}: Ve her bâr dest-i yümnâları ile iki yüz vukıyye seng-i zeytûnî sommâkî pâre amûd gürzü on iki hâne ve kırk bend üzre ol gürzü deverân etdirir idi. Evvelâ sağ eliyle gürz-i mezbûru bend-i yemîn ve bend-i yesâr ve sîlâr(?) ve vefâ ve pâyesâ ve alem ü kalem ve divâl ve kemer ve kitfeyn ve asma ve kesme ve kemer-karâr ve zabtî ve rehâ ve pâydâr ve'l-hâsıl bu bendler üzre gürzbâzlığı ve şemşîrbâzlığı ve zûrbâzlığı ve gurebâlara çâresâzlığı kemâline ergürmüş idi kim her fûnûnda yegâne-i asr bir pâdişâh-1 Sâm-akrân idi. Hattâ üstûdımız serhânen degân {Dervîş Ömer} ba'zı asma, kesme, urma ve tutma kelâmları esnâsında latîfe yüzünden Murâd Hân'a,

"Baka kassâbbaşı" der idi. Ya'nî kesret-i hûnrîzlikden ve hûnhâr olup her gün âdem katl eylediğinden kassâbbaşı dedikde bizzât kendüleri tebessüm ederlerdi. (s.121)

Mu'arref-i diğەر: Ve matrakbâzlıkda ol kadar üstâd-1 kâmil çâpük ü çâlâk âmil idi kim anın mukâbelesine bir pehlivân mukâbil duramazdı. Her üstâdın elbette bir cânibin muhâlif bulup ana bir darb ururdu kim top karşı verenin matrak topundan güzer edüp başına "Matrak-tırak" deyüp ururdu. Ammâ matrakbâzlıkda yüz altmış bendedir, ancak yetmiş bendin bilürdü. Ammâ icrâsına kâdir idi.

Evvelâ fenn-i kesme ve bağla ve tanı ve haddâd ve bağal ve muhâlif ve sürme ve gazel ve kulak ve serre ve zîr ve hevâ ve bağla top ve rehâ top ve fidye ve cângûş ve top kafâ ve hevâkes bu makûle fûnûnları icrâ etdikde âdem hayrân kalırdı. Hattâ üstâdı olan Başdarda Cânâzı Taslak Kapudan bir şâtır-1 tayyâr [u] ayyâr çâpük levend [ü] elvend bir âdem idi. Cevrî Çelebi Şeyhzâdeyi on iki lisân ile Kasîde-i düvâz-deh lisânında lisân-1 Arab'da beyt:

Jeldi Taslak verdi matrak benim aldım saşısın

Biz açtırmazdır sizi Şeyhzâde kimler ajısın

deyü hicv etmişdir. Ol Taslak Kapudan [73a] bu kadar üstâd-ı kâmil matrakbaz iken Murâd Hân'a mukâbil durup lu'bedebâzlık edemez oldu. (s.121)

Ve fûnûn-ı âhar: Ve ilm-i şî'irde Nef'î ve Cevrî mertebesinde ebyât [u] eş'ârı olduğundan mâ'adâ üç yüz varak bir dîvânı vardır. Ammâ hurûf-ı tâ ve ayn redîfide nâ-tamâmdır. Vehbî Osmân Çelebi tamâm edem derken ol dahi nâ-tamâm olup tamâm-ı dünyâyâ intikâl eyledi.

Ve mu'tâd-ı Murâd Hân bir haftayı sayf [u] şitâda sekiz bahş etmişdi. İbtidâ leyle-i cum'ada ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân ve hâfız-ı Kur'ân edüp sabâha dek mübâhese-i ilm olurdu.

Ve leyle-i sebtde ilahî-hânlar ve na'thânlar ve hânende ve sâzendegân sohbeti olurdu.

Ve ahad gecesi meddâhân ve şâ'irân ve Tıflî ve Cevrî ve Nef'î ve Arzî ve Nedîmî ve Nisârî ve Beyânî ve Uzletî misilli şu'arâlar cem' olup cân sohbeti olurdu.

Ve isneyn gecesi cemî'i bâzbâzânlardan veled-i zinânın yetmiş cîlelerinden ibtidâ ser-şabbâzân Kör Hasanoglu ve dâmâdı Muslî Çelebi ve Mukallid Çufut Hasan ve Akbaba ve Sarı Celeb ve Çakman Celeb ve Simidcizâde ve cengîlerden Pıtıkoğlu ve Parpul kolu ve Osmân kolu ve Nâzlı kolu ve Ahmed kolu ve şehir oğlanları kolları cem' olup tâ sabâha dek Hüseyin Baykara meclisleri olur.

Ve selâse gecesi İslâmbol'un yetmiş tâsdan geçme ve bin çemberden geçmiş cihânı çekmiş çevirmiş atık köhne kocalar ile sohbet-i hâs edüp her birinden bir hisse hâsıl edüp mahsûl dururdu.

Ve leyle-i erba'ada sulehâ-yı ümmetden mazanna-yı kirâmlar ile ve leyle-i hamîsde dervîşân-ı dilrîşân ve sergüzeşt sâhibi erbâb-ı ma'ârif ile sohbet edüp ale's-sabâh umûr-ı müslimîni görerek bu güne zevk [u] safâ ederek cânib-i erba'asında olan düşmanlarından intikâm alup kabza-i tasarrufunda olan memâlik-i Âl-i Osmân üzre kuş kondurmayup cemî'i re'âyâ ve berâyâsı emn [ü] amânda idi.

Eğer cümle ahlâk-ı hamîdesin ve evsâf-ı cemilesin ve hüsn-i hulk [u] ülfetin ittîlâ' hâsıl etdiğimiz mertebe tahrîr eylesek bir mücelled kitâb olur.

Hamd-i Hudâ peder-i büzürgvârımız Sultân Süleymân'dan Sultân İbrâhîm Hân'a dek on pâdişâhın hidmet-i şerîfide olup ser-zergerân idi.

Bu hakîr dahi Murâd Hân-ı Gâzî gibi mücâhidün fî sebîlillâh pâdişâh-ı Cem-cenâb'ın sohbeti ile müşerref olup du'â-yı hayrları ile Bağdâd seferinden mukaddem Harem-i hâsdan kırk akçe ile sipâh zümresine çıkup behre-yâb olduk. (s.121-122)

Merhûm u mağfûrun leh Sultân Murâd Hân-ı Râbi' efendimiz asrında
olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder

Evvêlâ Vezîr Kapudan Receb Paşa: Karadeniz'de üç yüz pâre Kazak şaykasıyla ceng edüp mansûr u muzaffer Der-i devlete geldiği sene (---) târîhinde bâlâda tahrîr olunmuşdur.

{Kapudan Halîl Paşa: (---) el-asl idi. Akdeniz'de Kara Cehennem nâm bir kâfir gemisine râst gelüp üç gün cengden sonra Kalavra kıyılarında feth etmişdir kim devlet-i Âl-i Osmân'da görülmek değil belki eyle bir gemi binâ olunmamışdır. İçinde değirmeni ve hammâmı ve kıçında bâğçesi var idi}.

Kapudan Çelebi Hasan Paşa: İslâmbol kurbünde Çatalca nâm kasabada bir yeniçerinin oğludur. Hünkâr Çâşnigîrbaşısı Mehemed Ağa'ya hizmet edüp andan Kızlar Ağası Mustafâ Ağa'nın kethudâsı olup Sultân Ahmed ibtidâ Edirne'ye giderken Kızlar Ağası Hasan Çelebi'yi hünkâr kapucubaşısı ve andan imrâhor-ı kebîr ve kapudan paşa etdi. Fî Şevvâl sene 1035 [/Haziran-Tammuz 1629]. Sâhil-i nehr-i Özi'de iki pâre kal'alar inşâ etdi. Andan sene 1040 [/1630-31] târîhinde ma'zûl olup Rûmeli'ne asker sürmeğe gitdükdde Yenişehir'de füc'eten merhûm oldu, sene 1041 [/1631-32].

Andan Kapudan Vezîr Cân-pûlâdzâde Mustafâ Paşa: Dâmâd-ı pâ[di]şâhî olup Murâd Hân'ın hemşiresi Fâtîma Sultân'ı tezvîc etmişdir. Sene 1040 [/1630-31]'da kapudan olup Akdeniz'de küffâr gemilerinin nâm [ü] nişânın ref' edüp kaht [u] galâdan cemî'i kâfiristân elamân diyüp tâ Mağrib-zemîninde Sebte Boğazı'na ve Malta ve Çiçilya ve Mankortonya ve Kalavra ve Tementis kıyıların harâb [ü] yebâb edüp Atina nâm şehrimiz limanında bir kal'a-i azîm inşâ etmişdir kim gûyâ Cân-pûlâd'ın pûlâd-ı Nahşivânîsidir. Henüz nâtâmam iken kapudanlıktan ma'zûl edüp Rûmeli eyâleti ihsân olunup eyâlet-i mezbûr ile [73b] Revân seferine me'mûr olup bir asker-i deryâ-misâl cem' etmişdir kim Okmeydânı ve Kâğıdhâne ve Karadeniz Boğazı ve Çatalca'ya varınca asker cihânı dutup Beşiktaş'dan Üsküdar'a yüz pâre at gemisiyle kâmil üç ayda ubûr etdiler. Ba'dehu Revân'a gitdiler.

Andan Kapudan Ca'fer Paşa oldu. Sene 1043 [/1633-34]. Bostâncıbaşılıktan bir şedîd kapudan oldu kim cemî'i kâfiristâna velvele verdi. Hattâ bin kırk üç ıyd-i adhâsının evvelki günü Akdeniz'de Kesendire ve Koloz kal'aları mâbeyninde üç pâre İngilis galyonlarına râst gelüp bir gün ceng-i azîm olup İngilis kâfirleri âteşperest olmağile iki gemiyi âteşe urup ihrâk bi'n-nâr olup, âye[t]:

mazmûnı üzre kâfirleri gark olurken cümlesin rû-yı deryâdan filikalar ile cem' etdiler ve bir keştisi ihrâk olunmadan feth etdiler. İki yüz pâre yatırdıma top çekerdi. Huzûr-ı Murâd Hân'a mâl-â-mâl mâl-ı ganâyim ile şâdumân ederek getirdiler.

{Dedim ey Evliyâ serdâra bir beyt

Cihânda oldu târîh bu gazânız.

Sene 1043 [1634]}

Andan Deli Hüseyin Paşa kapudan olup kapudanlık ile Revân seferine revâne oldu. Ve ba'dehu Mısır ihsân olunup,

Yerine yeniçeri ocağında neşv [ü] nemâ bulan Âkıl Kara Mustafâ Paşa kapudan oldu. Arnavud asl idi. Ammâ müdebbir ü kâmil [ve] hayr-hâh-ı devlet idi. Kapudanlık ile Bağdâd seferine gidüp,

Yerine Piyâle Kethudâ tershâne ağası iken kâ'immakâm olup iki yüz pâre gemiyle Karadeniz'e donanma-yı hümâyûn ile deverân ederken Azak deryâsı boğazında Çoçka nâm sığılarda iken yüz pâre Kazak-ı âk şaykalarına râst gelüp bir ceng-i azîm edüp yetmiş pâre firratesin hatmanları ile feth edüp ol şeb-i zulmetde sığ deryâ içre gayrı Kazak şaykaları taşra Karadeniz'e çıkup firâr etdiler. Akîblerince Piyâle Kethudâ bu la'înleri kova kova cezîre-i Taman kurbünde nehr-i Kuban Karadeniz'e munsab olduğu mahalde Adahon boğazıyla Yeleşke boğazından içeri ol sazlık ve bataklık ve hınzîr bataklığı içre girüp pinhân oldular.

Ale's-sabâh ki oldu Piyâle Kethudâ iki yüz pâre firrate ve kadirge ve kalyeta ile boğaz ağzın alup yatdı. Küffâr dahi cümle gemilerin ol bataklıktan çıkarup arkaları ile karadan bir gayrı buhayreye koyunca boğaz ağzında Piyâle Kethudâ hâ'ib ü hâsir kalınca kara tarafından Özi eyâletine mutasarrıf Koca Ken'ân Paşa ve Tatar Hân Selâmet Geray Hân küffârın bu re'y [ü] tedbîr ile firârın görünce Piyâle Kethudâ'ya haber edüp derhâl Piyâle Kethudâ,

"Salpa demir avanta kürek" diyerek Taman cezîresin dolaşup fi'l-hâl küffârın rehâ bulacağı boğazı dahi aldılar.

Küffâr ol buhayre içre kara cânibi Tatar ve Ken'ân Paşa deryâ tarafı donanma ile beğler ve paşalar âhir Adahon boğazında ol sazlık içre gemilerin bir tabur-ı azîm edüp yedi gün yedi gece berren ve bahren ceng-i azîm olmuşdur kim hâlâ Adahon cengi dillerde dâstândır.

Âhirü'l-emr devlet-i Murâd Hân'da iki yüz pâre gemiden biri halâs olmayup on bin küffâr-ı hâksârı pâ-beste ve dil-haste alay-ı azîm ile Âsitâneye getirüp haçlı bayrakların ser-nigûn edüp Sarâyburnu'ndan içeri girüp şâdumânlar ederek kâ'immakâm Mûsâ Paşa'dan hil'at-ı fâhireler geyüp tershânedede lenger-endâht oldular.

Ve bu feth-i zafer-meserret Murâd Hân'a arz olunup Bağdâd muhâsarada iken bu haber-i meserret vardıkda pâdişâh-ı heft-kışver ve cümle guzât-ı müslimân şâdumânlıklar etdiler. {Târîh-i kapudan şüden-i Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa:

Kapudan oldu hâlâ Mustafâ Paşa mübârek-bâd.

Sene (---)}

Bağdâd avdetinden sonra Siyâvuş Paşa kapudan oldu. Abaza asl idi. Silihdârlıktan kapudanlık ile çıkup bir şecî' vezîr-i dilîr idi. Hergiz rüşvete mâ'il değil idi. Kapudanlığına târîhdir:

Dâd-ı Hak kıldı Siyâvuş'u kapudan vezîr.

Sene (---).

Lâkin Tershâne-i Âmire halkı mâl-ı pâdişâhîyi ekl [ü] bel' etmede sâhib-fünûn olup Siyâvuş Paşa mâni' olması haysiyyet ile azebistân halkının hüsn-i zindegânîsi olmayup ma'zûl olunup Murâd Hân'ın zamân-ı asrında kapudanlık Siyâvuş Paşa'da tamâm oldu. (s.122-123)

Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder

Evvelâ meşâyih-i İslâm ibn Şeyhülislâm Yahyâ Efendi ibn Zekeriyyâ Efendi'dir. Bin otuz bir Receb'inde [/Mayıs-Haziran 1622] Hocasâde Es'ad Efendi tekâ'üd ihtiyâr edüp Yahyâ Efendi mesned-nişîn-i fetvâ oldular. Hîn-i cülûsda bunlar müftî idi.

Ba'dehu [74a] bin otuz ikide [/1622-23] Yahyâ Efendi köşenişîn olup yine Es'ad Efendi şeyhülislâm oldu ve sene 1034 Şa'bân [/Mayıs-Haziran 1625]'ında intikâl edüp def'a-i sânde yine Yahyâ Efendi şeyhülislâm oldu ve ba'dehu Receb Paşa mekriyle mütekâ'id oldu.

Andan (---) sene 1041 [/1631-32] Hüseyin Efendi müftî oldu. Fetret-i askerde azl u nefy olunup İskender Çelebi bâğçesi'nde ma'nûkan bostâncıbaşı şehîd edüp leb-i deryâda defn etdiler.

Ba'dehu sene 1043 [/1633-34] târîhinde yine Yahyâ Efendi sâlisen şeyhülislâm-ı mü'ebbed oldu, sellemehullâh. Hakîre Çehârşenbebâzârında Tavâsî Mehemed Ağa câmi'inin ser-mahfilliğın ve devir-hânlığın ve na'thânlığın ihsân edüp her cum'a na't-ı şerîf-i Server-i dü-cihânı hizmetinde olup cihân cihân Yahyâ Efendi'nin hayr du'âları evrâdına müdâvim olup her cum'a huzûrlarına varmağa mülâzım idik. Eğer evsâf-ı hüsniyyâtın tahrîr eylesek bir müdevven olur.

Kethudâ Mustafâ Efendi yevm-i cülûsda Monlâ Alî yerine sadr-ı Rûm oldu sene 1034 [/1624-25].

Ba'dehu Bostânzâde Efendi sadr-ı Rûm'dan mütekâ'id iken Hekîmbaşî Mûsâ Efendi yerine Anadolu oldu sene 1031 [/1621-22].

Ba'dehu Bostânzâde Yahyâ Efendi bürâderleri yerine sadr-ı Rûm oldu. Fî selh-i Safer sene 1032 [/Aralık-Ocak 1622-23].

Ba'dehu sümme azl u nâsb el-Mevlâ Azmîzâde Efendi. Fî Zilhicce sene 1032 [/Eylül-Ekim 1623].

Ba'dehu Sâlih Efendi yevm-i cülûsda Hâce Abdullâh Efendi yerine İslâmbol monlâsı olmuşken ol gece ma'zûl oldu sene 1032 [/1622-23].

Ba'dehu Çeşmî Mehemed Efendi İslâmbol oldu ve sümme azl yerine Hasan Efendi oldu.

Sümme azl ve Çeşmî Efendi sâlisen İslâmbol olup yine ma'zûl olunca yerine Sâlih Efendi İslâmbol oldu sene 1032 [/1622-23].

Sadru'l-ulemâ-yı Rûm Hüseyin Efendi hîn-i cülûsda sadr-ı Rûm bulunup ba'dehu mütekâ'id oldu ve Bostânzâde Mehemed Efendi dâmâdı Kemânkeş Alî Paşa devletinde azl olundu sene (---).

Ve Abdülganîzâde Mehemed Efendi def'a-i sânîde sadr-ı Rûm olup ba'dehu mütekâ'id oldu sene 1034 [/1624-25].

Ve Şerîf Mehemed Efendi Anadolu'dan Rûm'a nakl olunup ba'dehu mütekâ'id oldu sene 1035 [/1625-26].

Ve Kara Çelebizâde Mehemed Efendi def'a-i sânîde sadr-ı Rûm olup Gürcî Mehemed Paşa katlinde azl olundu sene 1035 [/1625-26].

Hüseyin Efendi def'a-i sânîde sadr-ı Rûm olup ba'dehu mütekâ'id olmuşdu sene 1037 [/1627-1628].

Ve Azmîzâde Mustafâ Efendi Anadolu'dan ma'zûl olup sadr-ı Rûm oldu ve ma'zûl oldu sene 1038 [/1628-29].

Ve Hasan Efendi Anadolu'dan mütekâ'id iken sadr-ı Rûm olup azl olundu sene 1039 [/1629-30].

Ve Bostânzâde Yahyâ Efendi Anadolu'dan ma'zûl iken sadr-ı Rûm olup mütekâ'id oldu sene 1039 [/1629-30].

Ve Ebû Sa'id Efendi Anadolu'dan Rûm'a nakl olunup mütekâ'id oldu sene 1041 [/1631-1632].

Ve Hüseyin Efendi def'a-i sâni'de sadr-ı Rûm olup şîr-pençe marazından fevt oldu deyü haberi gelince Çeşmî Efendi yerine sadr-ı Rûm olup Hüseyin Efendi'nin şîr-pençeden fevti hilâf-ı vâkı' olup yine Hüseyin Efendi Rûm ve Çeşmî Efendi'ye Anadolu mukarrer oldu sene 1041 [/1631-1632].

Ve Hüseyin Efendi def'a-i râbi'de sadr-ı Rûm olup makâm-ı fetvâya terfî' olundu fi sene 1041 [/1631-1632].

Ve Kara Çelebizâde Mehmed Efendi def'a-i sâlisde sadr-ı Rûm olup mat'ûnen merhûm oldu sene 1042 [/1632-33].

Ve Abdullâh Efendi Anadolu'dan Rûm'a nakl olundu. Bostânzâde Yahyâ Efendi Anadolu iken bürâder-i mihterleri yerine sadr-ı Rûm olmuşlar idi. Cülûs-ı hümâyûndan sonra azl olundular sene 1032 [/1622-23].

Ve Azmîzâde Efendi İslâmbol'dan ma'zûl iken sâdr-ı Anadolu olup azl olundu sene 1032 [/1622-23].

Ve Şerîf Mehmed Efendi def'a-i sâni'de Anadolu'dan mütekâ'id iken tekrâr Rûm'a nakl olundu sene 1034 [/1624-25].

Ve Alî Çelebizâde Abdullâh Efendi İslâmbol'dan [74b] ma'zûl iken sadr-ı Anadolu oldu, ba'dehu azl oldu sene 1035 [/1625-26].

Ve Hüseyin Efendi İslâmbol'dan ma'zûl iken sadr-ı Anadolu olup ba'dehu ma'zûl oldu sene 1037 [/1627-28].

Ve Ebû Sa'id Efendi İslâmbol kazâsından nakl olunup ba'dehu Rûm'a terfî' olundu sene 1039 [/1629-30].

Ve Ebussu'ûdzâde Efendi İslâmbol'dan mütekâ'id iken sadr-ı Anadolu olup azl olundu sene 1041 [/1631-32].

Ve Hoca{zâde} Abdullâh Efendi İslâmbol'dan munfasıl iken Anadolu sadrı olmuşlar idi. Hüseyin Efendi hayâtda olmağile hilâf-inhâ olunup yeri yine mukarrer kılındı.

Ve Çeşmî Efendi dahi Anadolu'ya avdet olunup Hocazâde Abdullâh Efendi aralıkda kaldı sene 1041 [/1631-32]. Ve Çeşmî Mehemed Efendi Rûm olmuşken on günden sonra Anadolu'ya avdet olunduğu hilâf-ı kânûn idi. Ba'dehu Hüseyin Efendi müftî oldukda tekrâr halef olundu sene 1041 [/1631-32].

Ve Hocazâde Abdullâh Efendi mükerrer Anadolu olup Kara Çelebizâde mahlûlünden Rûm'a nakl olundu sene 1042 [/1632-33]. Ve Monlâ Ahmed Efendizâde Nûh Efendi atalığı ile âsûde-hâl idi. Biri Rûm ve biri Anadolu idi. (s.123-124)

{Murâd Hân defterdârların bildirir

Târîh-i defterdâr şüden-i Mehemed Paşa:

Ehl-i cûd oldu yine defterdâr.

Sene (---)}

(s.124)

Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder

Evvelâ Çeşmî Mehemed Efendi sene [10]42 [/1032-1033].

Ve Sâlih Efendi fâriğ oldu sene [10]31 [/1632-33].

Ve Hidâyetullâh Efendi azl olundu sene [10]33 [/1623-24].

Ve Uşşâkizâde Efendi ba'dehu azl oldu sene [10]34 [/1624-25].

Ve Ebû Sa'îd Efendi ba'dehu azl sene [10]35 [/1625-26].

Ve Tulumcu Hüsâm Efendi ba'dehu azl sene [10]35 [/1625-26].

Ve Ebussu'ûdzâde Efendi sonra azl sene [10]36 [/1626-27].

Ve Ebû Sa'îd Efendi def'a-i sâniide Anadolu'ya nakl olundu sene [10]38 [/1628-29].

Nûh Efendi ba'dehu azl sene [10]39 [/1629-30].

Ve Receb Efendi ba'dehu ma'zûl sene [10]40 [/1630-31].

Ve Mûsâ Efendi azl sene [10]41 [/1631-32].

Ve Çivizâde Efendi Galata'ya nakl olundu becâ-yı Hüseyin Efendi sene [10]42 [/1632-33].

Ve Mahdûm Hüseyin Efendi Edirne'den İslâmbol olup bî-cürm cezîre-i Kıbrıs'a nefy olunup anda merhûm oldu sene [10]43 [/1633-34].

Ve Aziz Efendi mahdûmu Kara Çelebizâde azl olunup bu dahi bî-günâh Kıbrıs'a nefy olundu sene [10]44 [/1634-35].

{Târîh-i re'îsü'l-etıbbâ şüden-i Emîr Çelebi:

Hikmetiyle oldu Eflâtûn etıbbâya re'îs.

Sene (---)}

(s.124)

Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder

Evvelâ Çeşteci Alî Ağa ve Kara Mustafâ Ağa ve Bayram Ağa ve Husrev Ağa ve Mehemed Kethudâ Ağa ve çavuşbaşılıktan çıkma Alî Ağa ve Halîl Ağa ve Süleymân Kethudâ Ağa ve Hasan Ağa el-kâtib ve Hasan Halîfe Ağa elmaktûl ve Mustafâ Ağa ve Köse Mehemed Ağa ve diğeri Mehemed Ağa.

.....(2 satırlık yer boş) ..... (s.124)

Sultân Murâd Hân-ı Gâzî Bağdâd-ı behişt-âbâd'ı feth edüp dârü's-saltanatı'l-aliyyeye gelüp Akdeniz'de cezire-i Malta üzre bizzât kendüleri cezîre-i Mora'da Avarin'e {varup} andan Donanma-yı hümâyûna süvâr olup Malta gazâsına himmet buyurdıkları alâ kadri'l-imbân ayân ü beyân olunur

Evvelâ sebep-i inân-ı azîmet-i gazâ-yı Malta oldur kim Akdeniz cezâyirlerinde ve sevâhil-i bahrde olan vilâyet-i Cezâyir ve vilâyet-i Tûnus ve Tarabulus ve Mora ve Kıbrıs ve Rodos ve gayrı bilâd-ı müslimîn ahâlîleri ve cümle gâzîleri ve Akdeniz kapudanları cümle Der-i devlete gelüp Malta küffârından ve ana tabi' sâ'ir kâfiristânın millet-i nasârâlarında[n] şikâyet edüp sâ'ir bilâd-ı İslâmın ulemâ ve sulehâlarından arz [u] mahzarlar getirüp,

"Bahr-i Sefid'in cemi'i bender [u] iskeleleri ve cezayiratları elden gitdi ve Mısır yoluna tüccâr ve huccâc ve züvvâr gitmeden kaldı. Ve memâlik-i mahrûsalar küffâr-ı bed-girdâr-ı murdârın tecâvüzleri hadden efzûn tecavüz eylediler. (s.124-125)

Bâ-husûs Mora cerîresi içinde cenab tarafı nihayetinde bir burunda sa'b ve çengelistan yerde Manya nim bir [75a] vilâyet vardır sene (---) târîhinde ecdâd-ı izâmın Ebü'l-feth Mehemed Han feth edüp emn [ü] emânda iken bu ân pâdişâhımızın zamân saadetinde Manya küffârı âsî olup elli bin küffâr ile Malta'ya tâbi olup yüz pâre yarar firkate ve balkarmatale ile Akdeniz içre cezîre Rodos'u ve İstanköy'ü ve Sakız'ı ve cezire-i Susam'ı ve İlimni ve Midilli cezîrelerinin kurâ ve kasâbatların nehb ü gâret edüp her sene re'ayâlarından harâc u bâc alup diyârların târâc ve halkını ac u zâc ve bir habbe ye muttâc eder oldular.

Ve her sene tüccâr ü züvvâr ve huccâcdan ve gayn sevahil-i bahrde olan belîde ve kasabâtlardan beher sene kırk elli bin ibâdullâh esîr-i pâ-beste [ve] dilhaste olup mâl [u] menâlleri gâret olur.

Ve arametlü padişâhımıza arz-ı bî-mikdârımız oldur kim Kapudan Cânpûlâdzâde Mustafâ Paşa lalan kâfiristânın Monkortonya ve Kalavra ve Çiçilya ve Korsika ve Sardilya ve Tementis caniblerin nehb ü gâret edelden berü bir donanma-yı hülmâyûn'un ol tarafda baş göstermemek ile cümle küffâr ve Malta küffârı baş kaldırmışlardır

Ve cümle kefereler ve fecereler yüz bulup gün-be-gün fitne ve fesâdları efzûn ve şekâvetleri hadden bîrûn olup dâ'ima leb-i deryâda olan diyarları nehb [ü] gâret edüp ol mübârek câmi'-i şerîfleri telvîs edüp belideleri ihrâk bi'n-nâr ederler. Ve her sene bu gûne fitne ve fesâd temelin birağup gûnâ-gûn şeytanat damın bünyâd etdikleri pâdişâhımın serîr-i sa'âdetine arz olundu. Fermân pâdişâhmındır"

deyü bu gûne arzlar ve gûnâ-gûn feryâdnâmeler kirâ'at olunup mefhûmu ma'lûm olunca bu arzları Kara Mustafâ Paşa telhîs ile Pâdişâha gönderüp ol dahi kira'at edüp ol an Kara Mustafâ Paşa ile Kapudan Siyâvuş Paşa ve Tershâne kethudâsı Piyâle Kethudâ ve yetmiş aded deryâ beğlerinden Bekir Paşa ve Hüsâm Paşa ve Abdurrahmân Paşa ve Köse Alî Paşa ve Memi Paşa ve Ca'fer Paşa ve Kâsım Paşa ve Cıgaloğlu ve Hüsâmoğlu ve Moralı Maryoloğlu Mustafâ Paşa ve Hasan Beğ ve Manca Carikoğlu ve Elvân Kapudan ve Melemenlioğlu ve Mustafâ Korsâ kapudanlar ve'l-hâsıl yetmiş aded deryâ beğleri ve Tershâne-i âmîrenin maslahatgüzâr iş-erleri ve ser-i kârda olan umûr-dîde ihtiyârları ba'de'l-meşvere "Tershâne-i âmîrenin her gözünde birer yarar başdarda ve sâ'ir vâsi' yerlerde yigirmi aded seksener marankoz arşını çekdirir mavunalar binâ oluna" deyü fermân-ı şehriyârî olup Rûznâmeci İbrahim Efendi yediyle hazîne mührüyle memhûrlu Kapudan (---) Paşa'ya ve Tershâne kethudâsına ve Tershâne emîni Sâlih Efendi'ye iki bin kîse-i Rûmî verüp mühimmât [ü] levazımâta masrûf etmeğe başlayup cemî'i memâlik-i Âl-i Osmân'a asker sürmeğe Dergâh-ı âlî kapucubaşları gidüp beri tarafda Tershâne dîvânhanesi kurbünde beş göz tershâne var idi, anları münbedim edüp üç aded göz yaptılar kim her biri birer kârbânsaray-misâldir. Anların içinde bizzât sa'âdetlü pâdişâha mahsûs bir pare mücevher taht-ı saltânü'l-bahr başdarda ve iki aded yeşil melek mavunalara *bism-i İlâh* ile mübâşeret olundu. Her keştinin kışları tenshâne gözlerinin evce ser-çekmiş tâk-ı Kısralarına berâber idi.

Murâd Hân'ın himmetiyle ve Tershâne emîni Sâlih Efendi'nin sa'yiyle iki kıt'a mavuna ve bir kıt'a başdarda binâ olunmuşdur kim Nûh Necî asrından berü yedi ka[t] deryâda bu gûne zevrak u merâkibler inşâ olunmamışdır. Üç ayda üçü dahi itmâm bulup rû-yı deryâya üçü dahi enüp gûya deryâ üzre birer kûh-misâl âmâde dururlardı.

Mavunalar yetmiş oturak olup yüz kırk aded cenâheyn-var yemîn ü yesârında küreklerinde sekizer forsa ve her birinde biner huddâm ve biner yarar müsellaah asker var idi. Ve her birinin kıçında ve başında ellışer aded kırkar vukiyye gelir demir gülleler atar balyemez toplar [75b] ve yemîn ü yesârında sağır ü kebîr yüzer aded sayka ve kolumburuna ve saçma ve zarbzan ve şâhî ve muskat toplan var idi.

Ve'l-hâsıl evvelbahâr olunca İslambol'da iki yüz pâre baştarda ve kadirga ve kalyeta ve kanca kıçlı forsa kadirgalar bi-kusûr alesta olup lenger-endâht olup her birine üçer kat mühimmât u levâzımât ve levendât verildi.

Ve bâlâda tahrîr olunan filân ibn fülân yetmiş pâre beğlerin birer ve ikişer yedekleri ile yüz pâre çekdirir alesta ve sugurya ve palpa ve müsellaah ve mükemmel deryâ kuşu gemileri ile on iki Cezâyir kadirgası ve on iki Tûnus ve on iki Tarabulus ve altı kadirga Mısır İskenderiyyesi ve Reşîd ve Dimyât'ın ve altı kaldırğa cezîre-i Kıbrıs'ın ve altı aded cezîre-i Rodos'un ve altı aded cezîre-i İstanköy ve cezire Sakız ve İlimni ve Midilli'nin ve altı kadirga dahi cezîre-i Mora'nın, bu mezkûrûn kadirgalar cümle bir yerden Âsitâne-i sa'âdete gelüp tershâne-i âmîrede cümle beş yüz pâre kadirga oldu

Ve beş yüz pâre kalyonlara sâ'ir mühimmât ü levâzımât ve cebehâne ve sâ'ir mirimirân ve erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve lağımcı ve çerâhor ta'ifesi konmak için beş yüz pâre karavana kalyonlardan Kara Hâce kalyonu ve Bodur Ca'fer ve Memiş Kapudan ve Karamanlı Alî ve Topal Muharrem ve Sarı Solak ve Kartaloğlu ve Katrazoğlu ve Kalafatoğlu ve Solak İbrâhîm Çelebi ve Kara Solak ve Abâcioğlu ve Ciminni ve Tafralı ve Bağçeli ve Yüz Arşın ve İskerledoğlu nâm karavana kalyonları her biri dörder anbârlı yüzer pâre top çeker karava nalardır kim yılda bir kerre Mısır'a sefer edüp altı ayda dolar ve altı ayda boşalır kûh- bi-sütûn-misâl gemiler idi kim bir pâdişâh asrında ikisi bir yere cem' olmamışdır. Her birinin beşer yüz levendâtı ve beşer yüz huddâmı vardır. Ve her birine ikişer bin asker konup âmâde durdular

Ve bu karavanalardan mâ'adâ yedi yüz barça ve galyon ve pink ve burtun ve şitiye ve şayka ve kara[mür]sel ve'l-hâsıl bu makûle yedi yüz pâre pür-silâh keştilere mühimmât ve cebehâne ve sâ'ir levâzımâtı ile leb-ber-leb asker doldurup yedi yüz pâre gemiye cümle taraf-ı pâdişâhîden kirâları verilüp hâzır-bâş oldular.

Vel-hâsıl cümle kadirga ve kalyonlar ve şayka ve karamürseller cümle bin yedi yüz pâre yelken olmak üzre limân-ı âmirede hâzırbaş olup, (s.125-126)

{Sultân Murâd Hân-ı Râbi' vedâ'-ı mülk-i fanî edüp saltanat-ı câvidânîye rihlet etdiklerin mersiyeleriyle ayân u beyân eder}

Sa'âdetlü pâdişâhın dahi tuğ u serâperdesi Dâvûd Paşa'ya meks-i hıyâm olmak sadedinde iken pâdişâh-ı âlî-nejâd bâ-heme ibtilâ-yı nikrîz ü herem ve {mübtelâ-yı} emrâz-ı müzmine ve sakam ve âlâm [u] şedâyid-i sefer ü sakar ıztırâbından şikeste-hâtır olup girde-bâliş-i nâliş üzre âh-ı enîn ile bî-mecâl ve halâs olması muhâl hâle düşdü. Çün mutlakâ vücûd-ı benî âdem كل من عليها فان nass-ı kâtı'ına mazhar düşüp âkîbetü'l-emr kabza-i ecele düşer. Beyt:

Eğer dünyâ bekâ bûdî Muhammed Mustafâ bûdî

Eğer hüsneş bekâ bûdî ne mürdî Yûsuf-ı Ken'ân

mazmûnunca ecelden ne mümkün halâs olmak. Hükemâ-yı kudemâ aklıyla bir mûy-ı rakîki kırk yarup akdan karayı fark etdiler ve eflâke ilm-i hendese ile nerdübânlar bulup riyâzât [u] mücâhede ile âsumâne urûc edüp maksûd [u] merâmlarına yetdiler. Ammâ ecel derdine dermân bulmadılar ve netîce-i ecelden bir câ-yı menâs bulup ol musîbetden kurtulmadılar. Pes bu pâdişâh-ı merhûm dahi maraz-ı mevte şifâ bulmayup ارجعي الي ربك emrine "ne'am" deyü emr-i Cenâb-ı Bârîye imtisâlen vedâ'-ı saltanat-ı fâniden pâdişâh-ı dâr-ı bâkî oldu sene (---). Menzili Firdevs-i berîn ola.

Mersiye-i merhûm Gâzî Murâd Hân:

Dâd elinden bî-bekâ gerdiş-i devvâr âh-dâd

Sen murâdın aldın ammâ halkı etdin nâ-Murâd

Böyle bir şîr-i Hudâ'yı hâke saldın âh-kâr

Kime dâd etsen elinden kim ede feryâd [u] dâd

Cemî'i ümmet-i Muhammed'e mâtem düşüp Atmeydâmı'nda siyâh donlu [76a] atların diyâr-ı ademe salup kendüyi pederi Sultân Ahmed Hân cenbinde defn edüp yerine Sultân İbrâhîm {Hân} pâdişâh oldukda Kara Mustafâ Paşa müstakil sadria'zam, Kara Hasan Paşa defterdâr-ı mu'azzam ve Abdürrahîm Efendi

şeyhülislâm-ı hümâm-ı akdem bulunup Sultân Murâd Hân merhûmun donanması hebâya gitmesin için yine Akdeniz'e donanma-yı hümâyûn çıktdı. Ammâ gûyâ bî-cân çıkdılar.

Âhir mavunanın biri gark olup Akdeniz'de ol kadar maslahat dahi görülmeyüp rûz-ı Kâsım'dan sonra cümle asâkir-i İslâm Der-i devlete gelüp karâr etdiler.

Ve Murâd Hân'ın bir mavunasın teberrüken Tershâne-i Âmire'de kara dağ gibi kara gemiyi kara katrân ile mâtem donuna müstağrak edüp Şâhkulu İskeleyi kurbündeki büyük gözlerin birisine çekdiler.

Hikmet-i Hudâ baht-ı dünyâ Malta küffârının imiş eyle bir re'y [ü] tedbîr sâhibi pâdişâh-ı Cem-cenâb merhûm olup bu kadar masrûf hebâya gidüp Malta ve gayrı küffârlar halâs oldular. Hemân el-abd yüdebbir vallâh yukaddir'e havâleden gayrı çare yokdur. Tasdîk-i kelâm.

Ba'dehu efendimiz Kara Mustafâ Paşa hazretlerinin lisân-ı gevher-nisârlarından mesmû'umuz olmuşdur kim "Eğer Cenâb-ı Bârî yârî kılup pâdişâh-ı mağfûr altı ay hayâtda olsa berde ve bahrde cümle küffâr kıralları harâc-güzâr olmaları mukarrer idi. Hattâ İspanya ve Malta küffârları, Dobra-Venedik Hersek'in mâbeyne vâsita koyup İspanya Kızilelma'yı ve Malta küffârı cezîre-i Malta'yı ve altı pâre kadırgasın pâdişâha vermeğe ta'ahhüd etmişler idi. Ammâ takdîr-i ezel bu imiş" deyü bu kelâmı Kara Mustafâ Paşa'dan istimâ' etdik, *ve's-selâm*. (s.126)

SULTÂN MUSTAFÂ

İcmâl-i cülûs-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehemed Hân

Fî 23 Zilka'de sene 1026 [/22 Kasım 1617, Çarşamba]. Ahmed Hân'ın şehzâdeleri henüz sağır olmağile bürâder-i cân-berâberi Sultân Mustafâ pâdişâh oldu. Ammâ sehel aklında hiffet olup beytü'l-mâl-ı müslimîni itlâf etdiği ecilden cümle vükelâ-yı devlet cem' olup Mustafâ Hân'ı hal' etdiler. Saltanat (---) andan yerine Sultân Osmân'ı halîfe etdiler. (---) (s.102)

İcmâl-i cülûs-ı mükerrer Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehemed Hân

Fî Recebü'l-mürecceb 8 yevm sene 1031 [/19 Mayıs 1622, Perşembe].

{Cülûs-ı sânisinin târîhidir,

İki def'a Rûm'a sultân oldu Sultân Mustafâ.

Sene 1031 [/1621-1622]}.

Hîn-i cülûsda Yeniçeri ocağından Kara Mezâk {ol mahalde orta çavuş iken ol sâ'at başçavuş oldu. (s.103)

Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar: Evvelâ Hoca Ömer Efendi ibtidâ menba'-ı fesâd budur ve Dârü's-sa'âde Ağası Süleymân Ağa'yı pâre pâre ve Vezîr Dilâver Paşa'yı pâre pâre, Kâ'immakâm Ahmed Paşa, Defterdâr Bâkî Paşa, Sekbânbaşı Nasûh Ağa, Yeniçeri Ağası Alî Ağa'yı pâre pâre etdiler.

Sultân Mustafâ, Dâvûd Paşa'yı vezîr-i a'zam etdi. Yevm 24. Mustafâ Hân'ın kız karındaşı zevci idi. Ba'dehu Murâd Hân katl etdi.

Ve yine vak'a'-i Osmân'da ol gece iç ağaları kapu ağasının pâreleyüp sabâhın leşin taşra atdılar ve Atmeydanı'nda leşini tuç ejdere asdılar, ayaklarından. Abaza Mehemed Paşa Erzurûm'da isyân etdi ve } hatt-ı şerîf yazup **[61b]** sadrîa'zamlık Dâvûd Paşa'da karâr etdi ve ol gün aşkıyâ ve zorbalar niçe bin hânedânları yağmâ etdiler. Bir kaç gündün vezâret Mısır'dan ma'zûl Merre Hüseyin Paşa'ya verildi.

{Merre Hüseyin Paşa anûd-ı Ârnâbûd asl Sâtûrcu Mehemed Paşa'nın âşcıbaşısı ve sipâh çavuşu ve koyun emîni ve çavuşbaşı ve kapucubaşı ve kapucular kethudâsı ve mîrâhûr-ı kebîr ve vâlî-i Mısır ve Dâvûd Paşa yerine sadrîa'zam olup def'a-i sâni sadâretinde zamân-ı (---) hânîde sene (---) de katl olundu ve yerine Lefkeli Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam oldu. Müddet-i vezâret[i] iki ay on sekiz gün, fi Zilka'de sene 1031 [/Haziran-Temmuz 1629]. Ba'dehu gâh Kastamonu ve gâh İzmit verilirdi. Halîm âdem olmağile cür'et sâhibi değil idi. Ol asırda ise aşkıyânın isyân [u] tuğyânın Hudâ bilürdü. Devlet-i Mustafâ Hân'da silihdârlıktan ibtidâ Mısır ile çıkup Azîz-i Mısır oldu. Mısır'dan ma'zûl olup Yedikulle habsinde hor [u] zelîl oldu sene 1031 [/1621-22]. Ve sonra vezir oldu.}

Hüseyin Paşa bir mollâyı dîvânda ta'zîr edüp cümle ulemâ Ebü'l-feth câmi'inde cem'iyet edüp cümle ulemâ ve sulehâyı hammâl ve ummâl ve acemî oğlanları kırup şehîd edüp na's-ı ulemâyı Sultân Mehemed {câmi'i} haremindeki çâh-ı mâlara ilkâ etdiler.

Gündün güne İslâmbol içre isyân [u] tuğyân-ı aşkıyâ şuyû' bulup şerî'at dinlenilmez oldu. Abaza Paşa Erzurûm'da celâlî olup Vezîr Mahmûd Paşa, Abaza üzre serdâr olduğu ve Bağdâd'a Kızılbaş'ın Çopur Bekir nâm şakînin eliyle zafer bulduğu sene 1033 [/1623-24].

Ve Kızılbaş Musul'a istilâ ettiği ve Hâfız Ahmed Paşa Bağdâd'dan bî-feth rucû' ettiği ve Tay kabilesi Kızılbaş ordusun gâret ettiği ve Merre Hüseyin Paşa'nın azli ve Kemânkeş Alî Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu sene 1032 [/1622-23].

Ammâ devlet-i Âl-i Osmân'da gûnâ-gûn ihtilâller vâkı' olup bilâhire yine Sultân Mustafâ'yı hal' etdiler. Saltanat sene 1, şehri 4 olup cümle ulemâların meşveretleri ile (s.103)

**Ziyâretgâh-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehemmed Hân ahi's-Sultân
Ahmed Hân ammi-yi Osmân Hân ve Murâd Hân ve İbrâhîm Hân'dır**

*Rahmetullâhi aleyhim ecma'in kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-mübîn ilâ
yevmiddîn.*

Evvelâ bu hakîr-i pür-taksîrin akl-ı kâsırı üzre Mustafâ Hân hakkında şöyle mazbûtumuzdur kim Sultân Murâd Hân-ı Râbi' kaçan kim Revân muhâsarası esnâsında iken kapucular kethudâsı yediyle karındaşı Bâyezîd Hân'ı ve Süleymân Hân'ı ma'nûkan şehîd edüp Sultân Ahmed Hân türbesinde defn etdiler. Ertesi gün Mustafâ Hân'ı dahi hânesinde merhûm olmuş buldular.

Bu husûsda niçe güft u gû vardır. Ammâ anı dahi ol gece şehîd etdiler deyü efvâh-ı nâsda gûnâ-gûn kıyl [u] kâl vardır. Ammâ bu Mustafâ Hân sâhib-i kerâmet bir pâdişâh idi. Devlet-i cihândan el çeküp yine kendü hâline komazlardı. Fâtih-i Eğre Mehemmed Hân'ın esenn evlâdı idi. Devlet-i dünyâya tama' etmedüğünden mu'ammer olup babası zamânında pâdişâh idi. Ve Ahmed Hân asrında kezâlik. Ve iki kerre kendüler pâdişâh oldular. Ve Osmân Hân'da kezâlik. Ve Murâd Hân'da kezâlik pâdişâh idi.

Bu hisâb üzre altı kerre pâdişâh olup müddet-i ömr-i azîzleri (---) sene olup vefât etdükde cümle pâdişâhların [105a] merkad-i âsitânları mülûk-i selef-i selâtînler ve şehzâdegânlar ile mâl-â-mâl olup Mustafâ Hân'a dünyâda bir câ-yı râhat bulunmayup on yedi sâ'at na'ş-ı şerîfi meydân-ı musallâda kaldı.

Âhir bu hakîrin pederi ilkâsıyla Ayasofya-i Kebîr'in hareminde zamân-ı kadîmde bir yağhâne kubbesi var idi, niçe yüz sene mu'attal idi, Mustafâ Hân'ı anda kârgîr-binâ içre defn edüp üzerine Hâs bâğçeden türâb getirüp sûtür etdiler. Ba'dehu cânib-i erba'asına revzenler açup bir türbe-i envâr olup atebe-i âlisi üzre târîh:

.....(1 satırlık yer boş).....

Âmmâ garîbe-i acibe bu kubbe-i kadîm tâ Ayasofya binâ olunaldan berü (-
--) kıralın binasıdır kim Hazret-i Risâlet'den (---) mukaddemdir kim bu kubbeyi

türbe etmeğe mübâşeret etdikleri asırda bin (---) sene olmuşdu. Üstâd-ı bennâ kühkenler bu kubbenin cânib-i cenûbunda Ferhâdî külünkler ile bir pençere yeri açarken iki tula mâbeyninde bir demirden tütün lülesi çıkup cümle halkın manzûru olmuşdur kim ol mahalde yine içinde duhân râyihası munkatı olmamış idi. Bundan ma'lûm oldu kim rû-yı arzda tütün içmek kadîm imiş. *Ve's-selâm*. (s.172)

→ SELÎM HÂN (bk. Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni) (s.170, c.1)

→ SULTÂN MEHEMMED (bk. Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr) (s.171, c.1)

SULTÂN OSMÂN

→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân)

İcmâl-i saltanat-ı Sultân Osmân ibn Ahmed Hân

Eş-şehîd tâbe serâhümâ

Fî gurre-i Rebi'ü'l-evvel sene 1027 [Şubat-Mart 1618]. Sultân Ahmed'in ekber evlâdı idi.

{Târîh-i cülûs:

Şeh-i Osmâniyân. Sene 1027 [1617-18].}

Tahta cülûs günü ol gulgulede Yedikulle'de mahpûs Mehemed Geray firâr edüp Rûmelinde Pravadi nâm kasaba kurbünde kayd [ü] bend edüp yine Yedikulle'de habs etdikler{inde},

{"İlâhî Osmân yakın zamânda sen dahi benim yanıma gelüp haps olasın" dediği müsbetdir. Hikmet-i Hudâ sene 42 sinden Yedikulle'de haps olup şehîd etdiler. (s. 102)

Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır

Evvelâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Nakîb Gubârî Efendi ve Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi ve Azmîzâde Hâletî Efendi ve Kâfzâde Fâ'izî Efendi, meşâyih-i izâmdan Ömer Efendi, Sivasî Efendi, Cerrâh şeyhi İbrâhîm Efendi, Dervîş Efendi, Kadızâde Efendi.

Devlet-i Osmân Hân'da Tatar Hân'ın Kızılbaş'a çapkun saldığı sene 1027 [1617-18]. Ve asker-i İslâm'ın Acem Revânî'na revâne olduğu ve diyâr-ı Erdebîl'e varduğu sene 1027 [1617-18].

Asker-i İslâm tâ Şîrvân sahrâsına varup Acem ile sulh etdikleri sene 1027 [1617-18].

Sofu Mehemed Paşa dâmâdı Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olduğı sene 1028 [1618-19]. Ve Kapudan Alî Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğı sene 1029 [1619-20].

İskender Paşa'nın Boğdan'da Asar Voyvada taburun bozduğı ve İslâmbol Boğazı şiddet-i şîta bu[zu]ndan müncemid olduğına {târîh:

Lafze vü ma'nen ana dedi Neşâtî târîh

Be meded tondu sovukdan bin otuz'da deryâ}

Ve Sultân Osmân bürâder-i kihterin şehîd etdiğı nâmı mazlûm Mehemed Hân idi sene 1029 [1619-20]. Vezîr-i a'zam Alî Paşa vefât edüp Hüseyin Paşa vezîr-i a'zam oldu sene 1030 [1620-21]. (s. 102)

İcmâl-i sefer-i hümâyûn be-cânib-i Hotin

Fî 7 Cemâziyelâhir sene 1030 [29 Nisan 1621, Perşembe]. Kal'a-i Hotin'i feth edemeyüp sene 1031 [1621-22] târîhinde alay-ı azîm ile Mahmiyye-i Kostantiniyye'ye dâhil olup

"Netîce-i kelâm Hotin gibi sarây-misâl kal'ayı bana feth etdirmediniz" deyü Osmân Hân dilgîr olup İslâmbol'dan Şâm'a ve Mısır'a gidüp anda karâr etmeğîçün tuğlar Üsküdar'a çıkmışken kul gulû-yı âm edüp Osmân Hân Ağakapusu'na dahil düşdü ve anda kabûl etmediler.

Andan Yeniodalar içinde Orta Câmî'e dahil düşdü, anda dahi kabûl etmeyüp Binyâz nâm bir pehlivân-ı haylazkâm müşt-i pehlivânî ile Osmân Hân'ı ura ura arabaya koyup Yedikulle'de hayâlarından sıkup şehîd etdiler.

Cebecibaşı nâm bir kâfir mübârek kulağın kesüp Dâvûd Paşa'ya müjde getirdi ve na's-ı şerifin Atmeydân'ında Sultân Ahmed türbesinde defn etdiler.

Vilâdet-i Osmân târîh-i {vilâdeti}:

Ede Bârî güzîn-i Âl-i Osmân Sene (---)

Ve saltanat 4 sene, ömreş 18 sene.

Târîh-i şehâdeti:

{Kafâsıyla bu gün} şehîd oldu Osmân.

Sene 1031 [1621-22].

{Târîh-i şehâdet-i Osmân Hân:

Kafâsıyla bu gün şehîd oldu Osmân.

Sene 1031 [/1621-22]}.

İslâmbol içre bir âsâr komadın azm-i bekâ eyledi. (s. 102)

→ SELÎM HÂN (bk. Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni) (s.170, c.1)

SULTÂN SELÎM HÂN

→ **SULTÂN BÂYEZÎD HÂN** (bk. Zamân-ı sa'âdetlerinde olan feth [u] fütühâtları) (s.68, c.1)

Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm Hân-ı Evvel ibn Sultân Bâyezîd Hân

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri Tarabefzûn'da sene 875 [/1470-71] târihinde vâkı' olmuşdur ve cülûsu sene 918 [/1512-13], hîn-i cülûsda kırk üç yaşında, ancak sekiz sene pâdişâh oldu. Ammâ sekiz yüz hutbesi tilâvet olunur. İbtidâ Âl-i Osmân'da "Hâdimü'l-Haremeyn" bunlar olmuşdur. Cifr-i Alî'de evsâfı vardır.

قل علي كرم الله وجهه لا بدمن سليم آل عثمان يملك الروم والعجم ثم يملك جزيرت العرب

Alî yârin lafz-ı dürer-bârlarıdır kim Cezîretü'l-Arab'dan murâd Mısır'dır kim cezîre itlâk olunur. Zîrâ Mısır'ın bir cânibi garb tarafında Arîşde Akdeniz'dir, bir cânibi cânib-i şarkda bahr-i Süveys'dir. Bu iki bahrin mâbeyni iki menzil Acrûd çölüdür. Bu çölü de Hazret-i İbrâhîm zamân-ı Melik Tavtîs kesüp birbirine mahlût edüp Mısır cezîre olmuşdur. Anıniçün kelâm-ı Alî'de Selîm cezîre-i Mısır'a mâlik ola buyurmuşlardır.

Ve sene (---) târihinde mâlik olmuşlardır. Bâlâda cemî'i fütühâtları mastûrdur. Âlem-i şehzâdeliğinde Tarabefzûn hâkimiyken Kemâh'ı ve Tercân'ı ve Bayburd'ı ve Canha'yı ve yetmiş pâre kal'ayı dahi feth edüp ibtidâ cülûsunda feth-i Şâh İsmâ'îl ile Çıldır gazâsı ve Ahıçka kal'ası fethidir.

Sekiz sene hilâfetinde sekiz yüz kal'a feth edüp âhir senesinde Mısır feth olup pederinden hilâfeti Çorlu ovası'n da dest-i kahr ile alup yine Çorlu'da çorlu olup sene (---) târihinde merhûm olup bu kadar gazâ eyleyüp kılıcın arşa asdı, âhir-i kâr ömrü kemânın yasdı.

Müddet-i saltanat (---) sene ve ömreş (---) sene olup na's-ı pâki(n) İslâmbol'da câmi'i mihrabının önünde bir hadîka-i cinân içinde medfûndur.

Târîh-i vefât-ı Selîm Şâh-ı Evvel:

Hest târih temîz ûrâ

Nevverallâhu kabrehu nûra.

Sene 926 [/1519-20].

Diğer târih:

Ehl-i îmân rûhıyicün Fâtıha.

Sene 926 [/1519-20].

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve kubbe-i pür-envârının önünde yine bir kubbe-i âlî içinde Şehzâde Sultân Murâd ve Sultân Mahmûd ve Sultân Abdullâh ibn Süleymân Hân, bu şehzâdelerin üçü dedeleri Selîm Hân civârında âsüdedirler. Bunlardan mâ'adâ Selîm Hân-ı Evvel'de ziyâret-i selâtın yoktur. Ammâ kendülerinin kabr-i şerîfnde olan mehâbet bir pâdişâh türbesinde yoktur. Selîmî destârıyla [101a] gûyâ bir ejder-i heft-ser-misâl kemîngâhda âmâde yadır. Rahmetullâhi aleyh. Bu âsitânesinde hakîr üç sene eczâhân ve câmi'inde devirhân ve na'thân olmuşuzdur. (s.165-166)

Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder

Evvelâ Tavâşî Sinân Paşa: Mısır cenginde Tûmânbay ve Kertbay nâm bahâdırlar bu Sinân Paşa'yı Selîm Hân zann edüp Mısır'da Âdiliyye cenginde şehîd etdiler. Mısır'da Şeyh Bekkâr kurbünde medfûndur.

Yûnus Paşa: Mısır'a giderken Gazze kurbünde katl olunup mâlî ile anda bir kal'a ve câmi' binâ olunup anda defn olunduğuyçün hâlâ râh-ı Mısır'da Hân-ı Yûnus derler bir câ-yı menâsıdır.

Hüsâm Paşa: Bu dahi Mısır yolunda katl olundu.

Ahmed Paşa: Dukaginzâdelerin cedd-i a'lâsıdır. Çıldır gazâsı avdetinde Amasiyye meştâsında katl olundu.

İskender Paşa: Ma'zûl olup katl olunmuşdur.

Zeynel Paşa: Kefe eyâletiyle mütekâ'id olmuşdur.

Mehemmed Paşa: Hocazâde demekle şöhet bulmuşdu.

Pîr Mehemmed Paşa: Karamanîdir, Sıddîk-nesebdir. İlm-i şî'irde üstâdâne güftârı vardır, Remzî tahallüs eder, mükellef dîvânı vardır.

Mustafâ Paşa: Gegbizye'deki câmi'i bunlar binâ edüp cümle zî-kıymet ruhâm-ı gûnâ-gûn hacerâtların Mısır'dan üstâdları ile getirdüp câmi' binâ etdi. Bunlar Mısır'dan ma'zûl olup Şâm ihsân olunup Mısır Hâ'in Ahmed Paşa'ya ihsân olunup Ahmed Paşa, Süleymân Hân cülûsunda isyân etmeğile Hâ'in nâmıyla şöhet bulup Makbûl iken Maktûl İbrâhîm Paşa mührüyle Mısır'a varmazdan mukaddem

askerî tâ'ifesi Ahmed Paşa'yı hammâmda uryânen dutup Bâb-ı Züveyle'de salb edüp ba'dehu İbrâhîm Paşa Mısır'a dâhil olup ma'mûr [u] âbâdân etdiğine târîh:

Âsaf-ı sultân-ı âdil Mısır'ı âbâd eyledi.

Sene 931 [/1524-25].

Ammâ hurûf-ı bâ-mahzûfdur.

Bıyıklı Mehemed Paşa: Kemâh kal'asın feth edüp Şâh İsmâ'il'in hânlar hânı Kara Hân nâm nâmdârın başın kesüp ve seksen bin bed-ma'âşı katl eyleyüp sadrıa'zam oldu.

Hemdem Paşa: Acem seferi'ne giderken katl olunup Erzincân'da medfûndur. (s.166)

Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir

Defterdâr Abdülvehhâb bin Abdülkerîm. Ve, Abdüsselâm Yahûdî iken müselmân olup ilm-i hisâbda lâ-nazîr olmağile defterdâr oldu.

Kadızaâde Mehemed Beğ Kırım hânı Mengli Geray Hân ricâsıyla nişâncı oldu.

Yûsuf Çelebi bin Alî Yegânî defterdâr idi. Ammâ yegâne-i asr idi. (s.166)

Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder

Evvelâ Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa: Bunların evsâfı bir mücelled kitâb olur. Ammâ yüz kırk pâre mücelled kitâb te'lifâtları ve âlimâne pâkîze tasavvufâne eş'ârları vardır. Ammâ bîmahlaslıkları kendülere mahlas olmuşdur. Mısır fethinde kadı'asker-i Rûm bulunup mevleviyyet ile Mısır kendülere ihsân olunup Vâlî-i Mısır Hayre Beğ ve Gazâlî Mısır'ın tahrîrine me'mûr olmuşlardır. Ba'de't-tahrîr gördüler kim Mısır'da gökde uçan yerde gezen ve deryâda yüzen cümle vakfullâhdır, Pâdişâha dâne-i hardal â'id ü fâ'ide olmaduğın Selîm Hân'a i'lâm etdiklerinde Selîm Hân buyurlar kim "Bize Hâdimül-Haremeyn huddâmı olduğumuz kifâyet eder". Ba'dehu Kemâl Paşazâde Mısır mevleviyyetinden ma'zûl olup Der-i devletde müfti's-sakaleyn olup intikâl edüp Edirnekapusu hâricinde medfûndur.

Mevlânâ Abdülhalîm bin Alî: Kastamonîdir. Selîm Hân'a imâm olup Şâm'da Muhyiddîn el-Arabî civârında medfûndur.

Mevlânâ Mehemed Şâh bin Alî bin Yûsuf: Âl-i Fenârî'dir. Sultân Mehemed asrında vücûda gelüp Bursa'da Zeynîler civârında medfûndur. Ve,

Mevlânâ Mehemed bin Alî bin Yûsuf Balı: Bu dahi âl-i Fenârîdendir. Eyyûb-ı Ensârî civârında medfûndur.

Mevlânâ Muhyiddîn bin Alâeddîn Cemâlî.

Mevlânâ Şâh Mehemed bin Mehemed Hacı Hüseyinzâde Çelebi: Gavvâs-ı bahr-i ma'ânî ve sâhib-i vera' idi.

Mevlânâ Hüsâmeddîn bin Abdurrahmân.

Mevlânâ Muslihiddîn bin Halîl Şakâyık-ı Nu'mâniyye musannifi Taşköprüzâde merhûmun pederleridir.

Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım bin Halîl: Mevlânâ Hüsâmeddîn'in bürâderidir.

Mevlânâ Abdülvâsi' bin Hızır: Sene 945 [/1538-39] Mekke'de medfûndur.

Mevlânâ Abdül'azîz bin Seyyid Yûsuf: **[101b]** Âbid Çelebi derler.

Mevlânâ Pîr Ahmed: Aydınlıdır.

Mevlânâ Muhyiddîn ibn Hatîbü'l-Kâsım: Bahr-i ulûm idi.

Mevlânâ Zeyneddîn bin Mehemed bin Mehemed Şâh: Fenârîdir. Şâm'da Kasr-ı Mencik'de medfûndur.

Mevlânâ Dâvûd bin Kemâl: Kocavîdir.

Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd: Âlim ü fâzıl idi.

Mevlânâ Üçbaş Nûreddîn Hamza: Edirnekapusu dâhilinde mescidi ve medresesi vardır.

Mevlânâ Mehemed bin Mehemed bin Berda'î: Edirnekapusu'nda medfûndur.

Mevlânâ Seydî bin Mahmûd eş-şehîr bi-Mücellidzâde.

Mevlânâ Mehemed bin Ya'kûb: Ecezâde derler, hakîrin ecdâdlarındandır.

Mevlânâ Mehemed bin Şeyh Şâdillü: Edirne'de medfûndur.

Mevlânâ Pîr Ahmed bin Nûreddîn: Leysîzâde derler.

Zamân-ı Selîm Hân mümted olmamağın cümle meşâyıhlar Bâyezîd Hân asrındaki meşâyih-i kibârlar olmağile ulemâlar mâbeyninde tahrîr olunmadı. *Ve's-selâm.* (s.166-167)

Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir

Evvelâ **Âhî Çelebi:** Rûm'da Nigebolı şehrinde Benli Hasan derler. Cemâl-i kemâlde Yûsuf-ı Sâni imiş. Gül ruhsârında bir hâl-i Hâşimîsi olmağile gören uşşâklar âh-ı ciğer-sûz çekdiklerinden Âhî tahallüs ederdi. Mahlasının te'sîrinden

ömr-i nâzenîni âh [u] vâh ile güzer edüp Karaferye'de medfûndur. Bî-hisâb te'lîfâtları var ammâ Hüsn-i dil-i Âhî nazîre kabul etmez bir dîvândır.

Habîbî: Acem'dir.

Hudûrî: Geliboluludur.

Andan **Halîmî Çelebi:** Kastamonî'dir Selîm Hân ile şehzâdeliği âleminde Çıldır ve Mısır fethinde bulunup Mısır'dan avdet edüp Şâm'da medfûndur. Nâzikâne pâkîze eş'ârı vardır.

Halîmî: Diyâr-ı Acem'den gelüp Şâm'da Lügat-ı Halîmî te'lif edüp anda medfûndur.

Revânî: Edirne'de bir ravza-i İrem'de müştak olup isimleri Şücâ'dır. Kırkçeşme kurbünde mescidi hazîresinde bir revzen dâhilinde şâhrâha nâzır yerde medfûndur. Târîhi:

İşidüp rûh-ı kudsî dedi târîh

Cinândan yana azm etdi Revânî.

Sene (---).

Sücûdî: Rûmeli'nde Kalkandelen'dendir ve Pîrî Paşa huddâmlarındandır.

Sürûrî: Şark âdemîdir ammâ mevlûdu ve belîdesi nâ-ma'lûmdur.

Sa'yî: Piriznelidir.

Sûzî: Bu dahi Piriznelidir. Mücâhidün fi sebîlillâh olup Mihaloğlu Alî Beğ ile hem-inân şu'arâ-yı bahâdırân ammâ sâhib-i dîvân değildir. Lâkin penc beyt ve müfredâtda lâ-nazîrdır.

Sehî Beğ: Abdullâhoğlu ve Necâtî Beğ dâmâdıdır. Hayli te'lîfâtı vardır. Şi'ir:

Dağlar halka zırhlar geyirüpdür tenime

Cebe satmak nice olur göstereyim düşmenime.

Sene 951 [1544-45] vefât etdi.

Şemsî: Bursevîdir.

Sabâyî: Edirnevîdir. İlm-i arûzda bahr-i ma'ânîdir. Ve,

Sun'î Beğ: İskender Paşazâde Mustafâ Beğ'dir. Tarabulus-ı Şâm vâlisi idi.

Hoş âyende eş'ârı vardır. Andan,

Tâli'î: Kastamonîdir, Necâtî'ye mânend emlahü'ş-şu'arâdır. Nazmuhu:

Görelî tal'at-ı garrâsını ol sîm-berin

Çarhı batdı güneşin yıldızı düşdü kamerin.

Fakîrî: Rûmelindendir, haylice matbû‘ eş‘ârı ve bedîhegûyluğu vardır, anınla şöhre-i şehîr olmuşdur.

Neşrî: Germiyanîdir ammâ Bursa'da neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Âl-i Osmân'a bir tevârih te'lîf edüp gâyetü'l-gâye âb-ı tâb vermişdir ve eş‘âr-ı hüsniyyât ile meşhûrdur.

Nihâlî: Bursevîdir. Nazmuhu:

Hammâma girdi nâz ile bir sîm-ten güzel

Şol şöyle diyecek yeri yok cümleten güzel.

Nihânî: Arnavud İskenderiyyesindendir. Nazmuhu:

Lâleler çıkdı kızıl tâciyle şâhîler gibi

Çaldı sûsen tığını Sünnî sipâhîler gibi

Râfizîdir lâle tâcın bâde ver Yârap deyü

Yâsemenler Hakka yüz tutmuş ilâhîler gibi

Ey Nihânî çâr-yârî sev Muhammed aşkına

Bâyezîdî meşreb ol olma tebâhîler gibi

.....(4 satırlık yer boş)..... [102a] (s.167)

→ SULTÂN MEHEMMED (bk. Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr) (s.171, c.1)

SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN

→ SULTÂN BÂYEZÎD HÂN (bk. Zamân-ı sa‘âdetlerinde olan feth [u] fütûhâtları) (s.68, c.1)

Evsâf Câmi‘-i Sultân Selîm Hân-ı Evvel

Peder-i azizinin kabr-i pür-envârının kurbünde pederi nâmıyla sene seb‘ ve ısrîn ve tis‘ mi‘ede [927] şürû‘ etdi ve sene selâse ve selâsîn ve tis‘ mi‘ede [933] itmâm olundu. Bu câmi‘ İslâmbol dâhilinde halîc-i bahre hâ’il bir kûh-ı bâlâ üzre bir câmi‘-i bâlâ-yı ibret-nümâdır. Ammâ sâ’ir cevâmi‘ler gibi derûn-ı câmi‘de aslâ amûd-ı âlîlerden bir âsâr yokdur. Hemân çâr-dîvâr üzre kubbe-i âlîdir kim ilm-i hendeseye mâlik olan üstâdlar gelüp temâşâ edüp,

“Koca Mi‘mâr Sinân yed-i tûlâsını ayân etmiş” deyü engüşt ber-dehen edüp hayrân olurlar. Hakkâ ki çâr-dîvâr üzre atlas-ı felekde böyle bir vâcibü’s-seyr

kubbe-i mînâ binâ olunmamıştır. Cümle mühendisîn nazar edüp {vâlih olurlar}. Ve zirâ'-ı bennâ ile ölçüp, [43a]

“Ayasofya kubbesinin cânib-i müdevverinden birer şibr vüs'at üzre binâ olunmuştur” deyü ta'rîf ü tavsif ederler.

Hakkâ ki kubbe-i eflâke mânend bî-mânend kubbe-i nîlgündür. Lâkin Ayasofya kubbesi bu kadar âlî değildir. Kaddi elli sekiz zirâ' binâ-yı âlîdir, dahi âlî binâ olunmamasının aslı zemîni gayet mürtefi' kûh-ı bâlâ üzre vâkî' olmuştur. Ve hareminin sağ tarafında kefere zamânı su sahrîci bir fecc-i amik sarnıç vardır. Ve yine hareminin şimâlî tarafında “Kırk Nerdübân” nâmıyla ma'ruf elli dörd kademe bir nerdübân ile nüzul olunur bir uçurum yerdur. Bu iki uçurum ortasındaki püşte üzre bu câmi' vâkî' olmağile zelzeleden masun [u] mahfuz olmasıyçün âkıbet-endîş Mi'mâr Sinân-ı hurdedân câmi'i alçak edüp çâr-dîvâr üzre inşâ etdi.

Bu câmi' tûlen ve arzen (---) ayakdır. Mü'ezzin mahfili sağ taraf dîvârına muttasıl (---) sûtûn-ı mermer üzredir. Ve minberi ve mihrâbı beyâz mermerden sâdekâr mihrâbdır. Üzerinde (---) (---) (---) olunmuştur.

Ve câmi'in solunda (---) sûtûn üzre bir hünkâr ma'bedhânesi vardır. Bunda dahi İbrâhim Hân müzehheb kafesler inşâ etmiştir.

Ve kubbe etrâfında leyle-i mübârekelerde kanâdiller çerâğân edecek bir kat tabaka vardır. Ve niçe bin âsâr-ı maslûbât âvîzeler ile müzeyyen bir câmi'dir. Bunlarda gayrı câmi'dir. Bunlardan gayrı câmi' içre bir alâmet yokdur.

Mihrâb tarafındaki revzenlerin önünde Selîm Hân'ın kubbe-i pür-envârı bir bâğ-ı İrem içinde feryâd-ı andelîb'in asvât-ı hazîni istimâ' olunur bir kubbe-i şeşhânedir.

Ve bu câmi'in üç kapusu vardır ammâ kible kapusu dâ'imâ küşadedir.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında câmi'e muttasıl tevhâne-i müsâfirînler vardır. Bu hakî yesârında birer şerifeli iki aded minâreleri dahi sâ'ir minâreler gibi âlî değillerdir. Kadleri (---) kademe nerdübândır.

Ve haremi beyâz mermer-i hâm ile mefruş üç bâblı ve cânib-i erba'asında yan soffaları üzre cümle (---) sûtûn-ı gûnâ-gûn üzre hurde (---) aded kanatlardır. Ve (---) aded revzenlerdir ve (---) aded câmlardır.

Ve haremin tâ ortasında bir âbdest havzı ve fevvâreleri dâ'ima pertâb edüp cemâ'at-i müslimîn tecdîd-i vuzû' ederler âb-ı hayâtından nişân verir zülâlî vardır. Bu

havuz üzre dahi Murâd Hân-ı Râbi‘ sekiz sûtûn üzre bir sivri kubbe-i levha inşâ etmişdir. Ve havuz etrâfında çâr servi dirahtı vardır.

Ve bu harem hâricinde bir harem-i azîm içre gûnâ-gûn eşcârlar ile müzeyyen bir harem-i kebîrdir. Üç kapusu var, kıblesinde Türbekapusu, garbında Çârsûkapusu, şimâlinde Kırknerdübânkapusu.

Çârsûkapusu dibinde Çukurbostân’a nâzır bir kubbe-i azîm mekteb-i sibyan-ı ebcedhânı ve bir imâret-i it’âmı ve bir mihmân-sarâyı var. Ammâ hammâm bu dâ’ireden üç yüz adım ba’iddir, ve’-selâm. Gayrı medâris ve tîmârhâne misilli imâretler yokdur. Andan beşinci câmi‘-i selâtîn. (s.69)

Evsâf-ı câmi‘-i Sultân Süleymân

Sene 951 [/1544-45] târîhinde şürû‘ olunup sene 963 [/1555-56] târîhinde itmâm bulmuşdur kim ta‘rîf ü tavsîfden müstağni bir câmi‘-i ibret-nümâdır. {Târîh:

Kâle abdün âbidün târîhahu

Ma‘bedün lillâhi ve ‘scüd vakterib

Sene 963 [/1555-56]}

Ulemâ-yı neşyândan tevârih yazan ve ol vech ile sikkeyi mermerde kazan fuzalâ-yı müverrihîn tahrîr-i midhatinde acz ü taksirlerine mu‘teriflerdirler, ammâ bu hakîr Evliyâ cür‘et edüp alâ kadri’l-imbân bu câmi‘-i bî-bedelin medhine cür‘et edelim.

Evvelâ zemîni mukaddemâ Ebü’l feth binâ etdiği Sarây-ı Atîk’in nısfın bölüp Süleymân Hân bu câmi‘i deryâyâ nâzır bir kûh-ı bülend üzre bir câmi‘-i bî-mânend binâ etdi. Cemî‘i memalik-i Âl-i Osmân’da ne kadar bin üstâd-ı kâmil mi‘mâr u bennâ vü ummâl u seng-trâş ve mermer-bür var ise cem‘ edüp üç sene kâmil üç bin pây-beste forsa pâyzen temelini ka‘r-ı zemîne endirüp kûhkenlerin darb-ı tîşeleri sadâsın ka‘r-ı zemînde hamele-i dünyâ olan sevr istimâ‘ ederdî. Tâ bu mertebe ka‘r-ı zemîne varınca hafr edüp andan esâsına rıhtım binâ çıkup zâhir oldu.

Andan bir sene hâli üzre durup gayrı esâslara ve gûna-gûn sengleri trâş etmeğe mübâşeret [43b] etdiler. Bir seneden sonra Sultân Bâyezîd-i Velî’nin mihrâbı peresesine göre vaz‘-ı mihrâb olunup cânib-i erba‘asında hâ’itlerin kubbe girehlerine varınca üç sene kâmil etdiler. Andan çâr-pâye-i kavî metîn üzre kubbe-i âliyi binâ etdiler. (s.69-70)

Eşkâl-i tarz-ı câmi‘-i Süleymâniyye: Bu câmi‘-i azîmin tâs-ı nîlgûn kubbesinin tâ zirve-i a‘lâsı Ayasofya kubbesinden müdevver ve yedi zirâ‘-ı meliki refi‘ül-bünyâd kubbe-i cihân-âbâddır.

Ve bu kubbe-i bî misâlin çâr-pâye-i amelîsinden mâ‘adâ câmi‘in yemîn [ü] yesârında dörd aded sommâkî mermer sütunlar var kim her biri onar Mısır hazînesi kıymet edüp yine Mısır diyârında (---) şehrinde Nîl ile İskenderiyye‘ye andan Karınca Kapudan sal gemilere tahmîl edüp muvâfık eyyâm ile İslâmbol‘da Unkapanı‘na getirüp andan Vefâ meydânına andan Süleymâniyye câmi‘inde Karınca Kapudan dörd aded sütunları Süleymân Hân‘a teslim etdükde Beyt:

Karıncalar budın çekmiş çekirgenin Süleymân‘a size lâyük nemiz vardır kabul eylen fakîrâne dedükde Süleymân Hân haz edüp hidmeti mukâbelesinde Karınca Kapudan‘a kadrince Yılanlı cezîresi ve Rodos ceziresi sancağı ihsân olunur. Ammâ Hudâ âlimdir, eyle çâr sommâkî ahmer-gündür. Cihânın çâr-kûşesinde nazîri yok ellîşer zirâ‘ bâlâ amûd-ı ra‘nâlardır.

Ve kubbe-i azîmin mihrâb üzre nîm kubbe ve kible kapusu üzre yine nîm kubbe ile binâ olunmuşdur. Ammâ mezkûr amûdlar üzre nîm kubbeler yokdur. Sütunlara bâr-ı sakîl olmasın içün üstâd Mi‘mâr Sinân billûr ve necef ve moran câmlar etmişdir kim cümlesi (---) câm-ı moranlardır.

Ve mihrâb ü minber üzre olan câm-ı gûnâ-gûn Sarhoş İbrâhîm‘in kârıdır kim bunun dahi medhinde za‘îf insân âcizdir. Kaçan kim vakt-i zuhurda bu câmlar âfitâb-ı âlem-tâbın şu‘lesi urdukda derûn-ı câmi‘ münevver olup cemî‘i cemâ‘atin merdüm-i dîdeleri hîrelenir. Her kıt‘a-yı câmda niçe kerre yüz bin pâre gûnâ-gûn hürde câmlar ile şükûfeler ve Esmâ‘ü‘l-hüsna hatları ile müzeyyen câmlardır kim seyyâhân-ı berr [ü] bihâr içre memdûh-ı âlemdir kim felekde misli görülmemiştir.

Gerçi mihrâbı ve minberi ve mü‘ezzin mahfili beyâz mermer-ı hâmdandır. Ammâ üstâd mermer bür (---) sûtûn-ı rakîk üzre bir mü‘ezzin mahfili etmiş kim gûyâ mahâfil-i huld-i berîndir. Ve bir serâmed hâm mermerden bir minberi ve bir tâc-ı surâhîsi var kim misli meğer Sinop câmi‘i minberi ola. Ve mihrâbı gûyâ mihrâb-ı Hazret-i Süleymân‘dır kim üzre Karahisârî hattıyla,

كلما دخل عليها زكريا المحراب

âyeti zeheb-i lâciverd ile tahrîr olummuşdur.

Ve mihrâbın yemîn [ü] yesârında burma zih zih amelî amûdlar var kim sihr-i i‘câzdır. Ve yine anda birer âdem kaddi nühâs-ı [ve] zeheb-i hâlis ile mutallâ

şam‘dânlar üzre yigirmişer kantâr şem‘-i asel-i kâfûrîler var kim her birine on beşer kademe nerdübân-ı haşeb ile urûc olunup her leylelerde çerâğân olup derûn-ı câmi‘ nûr içre nûr olur.

Ve bu câmi‘in sol köşesinde (---) sûtûn üzre bir makâm-ı âlî hünkâr mahfili vardır, başka mihrâbı vardır.

Bu mahfil-i şerîfden gayrı çâr sûtûn pâyeler köşelerinde dörd aded aşr-hân maksûrecikleri var. Anlardan gayrı câmi‘in iki cânibinde yan soffaları üzre (---) aded hurde amûd-ı gûnâ-gûn üzre derûn-ı câmi‘de cemâ‘at soffaları vardır.

Ve câmi‘in taşrasında yine bu soffalara mu‘âdil rakîk sûtûnlar üzre deryâyâ nâzır ve sağ tarafı çârsûya nâzır tabakalar vardır. Cemâ‘at vefret üzre oldukda bu soffalarda ibâdet ederler.

Ve câmi‘ içre kubbede ve amûdlar üzre iki kat tabakalar dahi vardır kim anlarda leyle-i mübârekelerde kanâdîller çerâğân ederler. Cümle yigirmi iki bin kanâdîl ve niçe bin maslûbât âvîzeler vardır.

Ve câmi‘in cânib-i erba‘asında cümle (---) pençelerdir. Her birinden birer gûne bâd-ı nesîm girüp cemâ‘at hayât-ı câvidânî bulup cennete girmiş olurlar.

Ve bu câmi‘de bi-emrillâhi Ta‘âlâ bir râyiha-ı tayyibe var kim âdemin demâğı mu‘attar olur. Ammâ dünyanın şükûfe ve ezheriyyâtı rayihasına müşâbeheti yoktur.

Ve bu câmi‘ içre gerüde kible kapusu tarafındaki iki pâyelerde bir{er} çeşmesârlar vardır. Cümle cemâ‘at âb-ı nâbından nûş edüp def‘-i atşân ederler. Ve ba‘zı tâklar altında fevkânî hazîne maksûreleri var kim a‘yân-ı vilâyetin ve niçe bin erbâb-ı seferin emâtullâh [44a] mâlları var kim hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür. (s. 70)

Der-sitâyiş-i hatt-ı Karahîsari: Bu câmi‘in enderûn [u] bîrûnunda olan hatt-ı Ahmed Karahîsârî bu günde ne yazılmışdır ve ne yazılsa gerekdir, bu vâdîyi Cenâb-ı Bârî ana muvaffak etmiş. Evvelâ kubbe-i kebirin tâ ortasında âye[t]:

الله نور السموات والارض مثل نوره كمشكاة
فيها مصباح المصباح في زجاجة الزجاج

âyeti tahrîr olunmuşdur kim hakkâ âyet-i Nûr tahrîr etmede yed-i beyzâsını ayân etmişdir. Ve mihrâb üzre nîm kubbe içre (---) tahrîr olunmuşdur.

Ve kible kapusu üzre nîm kubbe içre âye[t]:

انى وجهت وجهى للذى فطر السموات والارض حنيفا

âyeti terkîm olunmuşdur ve çâr pâyeler köşesinde Allâh, Muhammed birinde dahi Ebûbekr birinde Ömer ve Osmân ve Ali ve Hasan ve Hüseyin kitâbet olunmuşdur. Ve minberin sağındaki pencere üzre âye[t]:

وان المسائله قلا تدعوامع الله احدا

Bunlardan mâ‘adâ fevkânî revzenler üzre cümle Esmâ‘ü’l-hüsna mektûbdur. Ammâ kalem-i şikâfidir. Lâkin kubbedeki hatt-1 âlîler hatt-1 güzâfidir kim her bir elifi ve lâmi ve kâf-1 şikâfî onar arşındır. Zîrâ kubbenin kadd [ü] kâmetine göre tahrîr olunmuşdur kim aşâğıdan küşâde tilâvet oluna.

Ve bu câmi‘in beş kapusu vardır. Sağ tarafda imâm kapusu, sol tarafda hünkâr mahfili altında vüzerâ kapusu ve iki yan kapuları var, sol yan kapu üzre:

سلام عليكم مبا صبرتم فنعمة عقبي الدار

yazılmışdır. Ve sağ yan kapu üzre (---) (---) (---) (---) mastûrdur. Ve kible kapusu üzre

.....(2 satırlık yer boş).....

Sol cânibdeki kitâbe içre “*Ketebehu Ahmed el-Karahisârî sene (---)*” deyü tahrîr olunmuşdur. (s. 70-71)

Evsâf-ı harem-i beyâz: Câmi‘-i şerîfin mezkûr bâb-1 sa‘âdetlerine ve harem-i latîfîn üç aded der-i mu‘allâsına (---) kademe taş nerdübân ile urûc [u] nüzûl olunur. Ammâ bu harem-i hâs, mermer-i beyâz ile mefrûş bir ak yayladır kim her bir kıt‘a mermeri birer halîçe kıt‘asında mücellâ ve musaykal ve hem-vâr döşenmiş billûr-misâl vâdîdir. Tûlen ve arzen çâr-kûşe vâkı‘ olup yan soffalar ile bile (---) ayaktır. Ammâ derûn-ı câmi‘ bu haremde büyükdür. Kible kapusundan tâ mihrâba varınca (---) ayaktır.

Ammâ bu haremde cânib-i erba‘asında kırkar ayak enli yan soffaları üzre cümle reng-â-reng amûd-1 azîmler üzre (---) aded zî-kıymet imâdlardır. Ve her sûtûn üzre seng-i gûnâ-gûndan kemerler var kim her biri kavs-1 kuzahdan nişân verir, dahi fevkında dâi‘iren-mâdâr (---) aded kubbelerdir.

Ve bu haremde cânib-i erba‘asına nâzır cümle (---) aded pencerelerdir kim her bir şebeke-i hadîdî bâzû kalınlığı âhen pencerelerdir. Üstâd-ı hadîd-kûp san‘at-ı Dâvûdî icrâ edüp eyle sûhân urmuş kim ile‘l-ân cilâsına bir gird-i gubâr te’sîr etmeyüp pûlâd-ı Nahçıvânî gibi mücellâ revzenlerdir. Ve bu pençeler üzre cümle (-) câmlardır.

Ve bu harem-i beyâzın tâ vasatında bir havz-ı ibret-nümûn vardır. Bu dahi vâcibü's-seyr sihr-i i'câz bir havz-ı murabbadır'dır. Ammâ âbdest havzı değildir. Cânib-i erba'ası mermer kafeslerdir. Cemâ'at âb-ı hayâtından nûş ederler. Üstü yassı kurşum örtülü alçak kubbedir. Ammâ garâyib bu kim cemî'i havzın şâzrevânları aşağıdan yukarı pertâb etdüğüçün şâzrevân derler. Ammâ bunun âb-ı hayâtı kubbesinden aşağı Selsebîl-âsâ cereyân eder. Garâyib temâşâdır kim im'ân-ı nazar ile temâşâ eden hayrân olur.

Ve bu haremın kible tarafı soffası pençeleri üzre kâşî-i Çîn lâzüverd üzre (--
-) (---) (---) mastûr ve haremın sol yan kapusu üzre (---) (---) (---) âyeti merkûmdur. Ve haremın sağ kapusu atebesî üzre âyet[t] (---) (---) (---) merkûmdur. Ve haremın kible kapusu üzre âye[t] (---) (---) (---) tenmîk olunmuşdur.

Ammâ bu haremın kiblesi cümle kapulardan âlî bir musanna' bâb-ı sa'âdetdir kim edîm-i arzda bu der-i sa'âdete mânend beyâz mermer-i hâm atebeli ve kat-ender-kat kirişme zıhlı ve külüplü ve medeneli bir bâb [44b] görülmüş değildir. Cümle beyâz mermer-i hamdır. Üstâd-ı mermer-trâş cümle taşları birbirine eyle imtizâc etmişdir kim her hacerin mâbeynlerin değme âdem fark edemez.

Ve bu kapunun atebe-i ulyâsı üzre mihrâb-misâl mermerden oyma mukarnas mebrûmlar içre sernigûn mermerden lâle-i ibret-nümûnlar ve sanâyi'ât-ı gûnâ-gûnları yine mermerden zencîr ile musanna' âvîzeler var, ilm-i Cemşîd-i çeberşebîr'den haberdâr olan bilür.

Ve bu bâbın iki cânibinde tâ kubbeye müntehî olunca dörder tabaka hücrelerde muvakkıt [ü] sallihân ve bevvâbân [u] kayyımânlar sâkindir.

Ve bu kapudan içre bir azîm kırmızı müdevver sommâkî la'l-gûn döşelidir kim bu dahi lâ-nazîr pâre bir mücellâ ve musaykal taşdır. Ammâ cirmi bir summât-ı Muhammedî kadar vardır. Ve bir tarafı sehel rahnedâr olmuşdur.

Ve haremın sağ cânibindeki kapunun iç yüzünde çâr-kûş[esi]nde mevzûn bir sommâkî üzre bir haç yazılmışdır. Üstâd anı hakk edüp yine âsâr-ı haç zâhirdir. Küffâr bu taşta bir milyon mâl verüp vermemişlerdir. Âhir-i kâr bir deryâ şâdumânı mahallinde Galata'da yatan kâfir galyonlarının direği üzerinden bir şâhî top güllesini kasden atup tâ Süleymâniyye câmiinin {sol} harem kapusunun aşağı eşiğin kırup top güllesi gelüp mezkûr haçlı sommâkî üzre karâr etmişdir. Ammâ yerde olmağile bir zarar isâbet etmemişdir. Me'âl-i kelâm oldur kim mel'ûn Freng-i bed-reng ne adâvetdir ve ne mertebe üstâd topçusu vardır kim Galata'dan murâd edinüp

Süleymâniyye atebe-i süflîsin urup meksûr ede. Hâlâ darb âsârı zâhirdir kim temâşâgâh-ı ünâsıdır.

Ve bu haremin cânib-i erba‘asında olan amûdların aşağı kürsilerinde tuç bilâzikler vardır. Evkâf tarafından hakkâk müverrih vardır. Cümle vakâyi‘at-ı azîmeleri meselâ ihrâk bi‘n-nâr ve cülûs ve zelzele ve gulû-yı velvele misilli şeyler yazılmışdır kim acâyib târîhli sûtûn pâyeleridir.

Ve bu câmi‘in dörd aded evsâf-ı minârâtı var kim her biri birer makâm-ı bâng-i Muhammedîdir. Sultân Süleymân Hân, selâtîn-i Âl-i Osmân'ın onuncu pâdişâhı olmağile ana alâmeten dörd minâreyi on tabaka inşâ etmişlerdir. Câmi‘e muttasıl iki minâre üçer tabaka evc-i semâya ser-çekmiş (---) yüz kade[me] minâre anlardan dahi alçacık ikişer tabaka minâre-i mevzunlardır.

Ammâ sol taraftaki üç tabakalı minâreye cevâhir minâre derler. Sebeb-i tesmiyesi oldur kim; Süleymân Hân bu câmi‘i binâ ederken birez istihkâm bulmak için bir sene ferâgat edüp gayrı hayrâtlar binâ ederlerdi.

Acem şâhlarından Şâh Tahmâs Süleymân Hân'ın câmi‘den ferâgat ettiği istimâ‘ edüp tîz bir azîm elçi tedârük edüp bin hemyân mâl ve bir kutu zî-kıymet cevâhir-i gûnâ-gûn ile nâmesinde eyle tahrîr etmiş kim,

“Mesmû‘umuz oldu kim câmi‘i itmâm etmeğe kudretiniz kalmayup ferâgat etmişsiz. Size dostluğa binâen bu kadar mâl-ı hazâyin ve bu kadar cevâhir-i güvâyin (?) gönderdik. Bu cevâhirleri fütûht edüp ve bu mâlı masrûf edüp câmi‘i itmâm eylemeğe sa‘y [u] ihtimâm edüp bizim dahi hayrâtınızda hissemiz ola” deyü bu gûne ta‘n-âmîz nâmeler ile ale‘l-acel[e] elçi Süleymân Hân’a geldiği mahalde câmi‘ deryâ-misâl ummân [u] bennâlar ile binâ olunurken gelüp Süleymân Hân nâmenin mefhumundan âteş-pâre {olup} bin hemyân mâlı cümle İslâmbol Yahûdîlerine elçi huzurunda bezl edüp bir habbe kalmadı.

Elçiye hitâb edüp buyurdular kim, beyt:

Râfîzî rûz-ı kıyâmet har buved zîr-i Yahûd

“Böyle olıcak size süvâr olacak Yahûd tâ‘ifesi efendilerinize mâlınız nasîb ola kim rûz-ı kıyâmetde size süvâr oldukda mahmîz ve tâziyâne urmayalar. Yosa sizcileyin târikü‘a-salât kavm câmi‘ hayrâtında alâkaları ne ola”

Ve bir kutu cevâhiri yine elçi huzûrunda Mi‘mâr Sinân'a verüp,

“Bu zî-kıymet deyü gönderdiği taşları benim câmi‘imin taşları yanında bî-kıymetdir. Tîz bunları sâ‘ir taşlar içre koyup binâ eyle” dedikde elçi bu hâle vâkıf

olup akıl dâ'iresinden çıkup mebhût [u] mütehayyir kalup nâmesine karşılık niçe elfâz-ı mâlâ-yâ'nî ile nâmeler yazılıp elçi Revân cânibine revâne olmada.

Beri tarafda üstâd mi'mâr bu cevâh[ir]leri birer güne san'at ile minarenin her şeşhânesine [45a] zıhlar içre kitâbeler dahi ortasına gûnâ-gûn mutabbak mermer güller içre bu cevâhirlere birer san'at ile zeyn edüp anıniçün ol minareye hâlâ "Cevâhir Minâre" derler. Âfitabın şu'lesi ba'zı taşlara Pertev urup şu'le verir. Ammâ ba'zı taşlar şiddet-i hârdan ve berf [ü] emtârdan fenâ bulup ziyâsı mahv olmuş. Ammâ câmi'in kible kapusu soffa kemeri ortasında bir pîrûze-i nişâbûrî vardır kim bir kâse-i müdevver kadar vardır. Hâlâ şu'lesinden çeşm-i benî âdem hîrelenir.

Ve bu câmi'in iki tarafında kırkar aded tecdîd-i vuzû' edecek muslukları vardır. (s.71-72)

Evsâf-ı hıyâban-ı merkad-i pür-envâr: Mihrâb önünde bir sehm-i tırkeş menzili bir gül [ü] gülüstân [u] hıyâban-ı nisf-ı cihân içre meşhed-i Süleymân Hân tâbe serâhu bir kubbe-i eflâk altında yokdur. Zîrâ üstâd-ı şîrînkâr bir kubbe-i sağır üzre bir kat kubbe-i âlî dahi inşâ edüp biri {biri} içinde böyle musanna' kubbe bir diyârda vâkı' olmamışdır. Bu tarz-ı acîb ü garîb görülmemiştir. Ve bunda olan müşebbek ve mukarnas mermer tasni'âtları bir amâristân yokdur. (s.72)

Evsâf-ı harem-i bîrûn: Bu cânib-i selâsında bir kat taşra harem dahi var kim iki cânibi birer kat taşra harem dahi var kim iki cânibi birer at menzili sahrâ-yı rimâldir. Ve gûnâ-gûn çınâr-ı müntehâlar ve bîd-i. sernigûn ve servi ve ohlamur ve lisân-ı usfûr dırahtları ile müzeyyen bir harem-i azîmdir kim cânib-i selâsı cümle (- --) aded pencerele dîvârlardır.

Ve cümle on aded kapuları vardır. Kible cânibine iki kapusu var. Biri Merâkapusu, biri Eskisarâykapusu, cenûbda Mertebkapusu ve yine cenûba Çârsûkapusu ve cenûba Sağmedresekapusu ve yine cenûba Hekîmbaşıkapusu ve garda İmâretkapusu ve garda Tevhânekapusu ve yine garda Ağakapusu (---) kademe nerdübân ile urûc olunur.

Andan şimâle bin bir mismârlı Kubbekapusu, yigirmi ayak taş nerdübân ile urûc olunur bir kapudur. Kubbesi içre bin bir mismâr mihli olduğuyçün sebab-i tesmiyesi olmuşdur.

Ve cânib-i şarka nâzır Hammâmkapusu, bu dahi (---) kademe nerdübân ile hammâma nüzûl olunur. Ammâ bu tarafda harem dîvârı olmayup şehir-i

İslâmbol'u temâşâ için bir kenâr sedd-i dîvâr-ı pes çekilmiştir. Cümle cemâ'at anda meks edüp Hünkâr sarâyı ve Üsküdar'ı ve Boğazhisâr'ı ve Beşiktaş'ı ve Tophâne ve Galata ve Kâsımpaşa ve Okmeydânı serâpâ nümâyândır. Ve halîc-i İslâmbol ve Boğaz içre bâdbânların küşâde edüp niçe bin pereme ve kayık ve gayrı keştilerin şinâverlik etdikleri birer birer râyegân bir harem-i seyr-i cihân yerdir.

Bu harem-in cânib-i erba'asında Süleymâniyye câmi'i dâ'iren-mâdâr (---) bin adımdır.

Ve bir küçük harem dahi Süleymâniyye ile Eski Sarây dîvârı mâbeyninde ser-çeşme-i küşte-gîrân Pehlivân Demir meydânı nâmıyla meşhûr bir vâdîdir. Hâlâ ba'de'l-asr cümle tekye pehlivânları ol câyı latîfde güreşirler. Lügat-ı Türkîsinin sahihi gürâşdır.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında mezâhib-i erba'a şeyhülislâmlayçün dörd aded mederese-i azîmler var kim hâlâ ulemâ-yı âmilîn ve kâmiller ile mükemmel mâl-â-mâldır.

Ve bir dârü'l-hadîs ve bir dârü'l-kurrâ ve başka medrese-i ilm-i tıb ve bir mekteb-i sıbyân ve bir dârü's-şifa ve bir me'kelhâne ve bir dâr-ı it'âm ve bir tevâne-i müsâfirin ve bir kârbânsarây-ı âyende vü revendegân ve bir yeniçeri ağası sarâyı ve bir esvâk-ı zergerân düğmeciyân, haffâfân ve bir hammâm-ı rûşenâ-yı nısf-ı cihân ve tetimme-i sülhteyân ve bin aded beyt-i hüddâmân binâ edüp bu câmi' etrâfındaki cümle bin bir kubbe add olunmuşdur.

Galata canibinden bu Süleymâniyye imâretine nazar eden gûyâ bir gömgök kurşum ile pûşide bir sevâd-ı mu'azzam nümâyândır. Ve cümle üç bin hüddâmı var evkâf-ı metîndir. Akdeniz'de cümle cezâyirler Sönbeki ve İstanköy, Sakız ve Rodos ve gayrı cezâyirât cümle Süleymân Hân evkafıdır kim mütevellisi beş yüz âdem ile hükm-i hükûmât eder.

Bu câmi'den mâ'adâ Süleymân Hân'ın ekâlîm-i seb'ada fethi olması sebebiyle cümle (---) hutbesi tilâvet olunur. Ammâ diyâr-ı İslâm'da bu Süleymâniyye câmi'i'nden metîn ü müştahken imâret binâ olunmamıştır. Cemî'i ehl-i mühendisinin müttefikun aleyh oldukları bu kelâm üzredir kim.

“Bu edîm-i arzda Süleymâniyye [45b] binâsı gibi bir metîn binâ urulmamıştır ve bu kubbe-i müdevver gibi bir kubbe-i mînâ görülmemiştir” derler.

Vaz'-ı esâsında olan metânet ve köşesinde olan âsâr-ı zarâfet ve her sanâyi'ât sihr-i i'câzın kemâl-i nihâyeti bu câmi'in enderûn [u] bîrûnunda mevcûddur. Hattâ binâ itmâm buldukda Koca Mi'mâr Sinân eydir:

“Pâdişâhım sana bir câmi' inşâ etdim ki devr-i kıyâmetde Hallâc-ı Mansûr gelüp vech-i arzda olan mekâlîd-i cibâl-i kûh-ı demâvendleri hallâc kemânından pembe-misâl atdikda bu câmi'in kubbesi Mansûr'un yayı çillesi önünde çevgân topu gibi galtân ola” deyü câmi'in bu mertebe metânetin medh eder.

Hakkâ ki bu câmi' bir püşte-i âlî üzre mebni olmağile temelini ibtidâ tâ Tahta'l-ka'a üstündeki sedden ve Siyâvuş Paşa sarâyı seddinden ve Yeniçeri Ağası seddinden ve Küçükbâzâr sarnıcı seddinden ve Ağa mekteb[in]den ve tevhâne ve imâret ve kurşumhâne ve bîmârhâne tarafları sedlerinden cümlehâne ve bîmârhâne tarafları sedlerinden cümle Süleymâniyye câmi'-i âlî metânet bulmuşdur.

Hattâ bu hakirin bir kerre manzûru oldu kim on aded Freng keferelerinin ilm-i hendese ve ilm-i mi'mârîde kâmil ve sâhib-ayârları gelüp bevvâblar ile bu câmi'-i münevveri gelüp seyr [ü] temâşâ ederken bevvâb kayımlar bu kâfirlerin ayaklar{ına} başka mest geydirüp temâşâsına şürû' eyleyüp her ne canibine nazar etdilerse engüş ber-dehen edüp ta'accübâne birer parmakların ısırup hayrân olurlardı.

Kapuların Hind sadehkârîsi kanatların gördükçe başların salup ikişer parmakların ısırılırdı. Ve kubbe-i ser-nigûn-ı mînâyı gördüklerinde cümle başlarında manlifke şapkaların çıkarup “Marya Marya” deyü vâlih oldular. Ve dâmen-i kubbede olan tâk-ı Kısra'dan nişân verir dörd aded kemerleri gördüler kim beyt:

Kekeşân-âsâ semâya ser çeküp

Zirve-i a'lâya salmışdır kemend

mazmununca bir kavs-ı kuzah-vâr kemerlerdir kim gûyâ her biri birer yed-i Kudret kemeridir. {Ve hakîkatü'l-hâl mezkûr kemerlerin târihi Kudret kemeridir. Sene 944 [1537-38]}

Kâmil bir sâ'at-i nücûmî dikkat üzre bu kemerleri ve derûn-ı câmi'i engüş ber-dehen ederek temâşâ edüp taşra hareme çıkup çâr-minâreyi ve çâr-rüknü ve şeş-bâb-ı mu'allâları ve harem-i latifi ve etrâfında âmâde kemerler üzre kubâbları ve cümle mutallâ alem-i Muhammedîleri gördüklerinde şa'sa'asından gözleri hîrelenüp yine başlarından şapkaların çıkarup ser-bürehne câmi'-i şerîfin cânib-i

erba'asın temâşâ edüp kemâl-i ta'accübden cümle onar parmakların ısırıldılar kim anların beyninde nihâyet ta'accüb on parmağın ağzına komaktır.

Hakîr bunların tercümanına eyitdim:

“Bu binâyı nice gördünüz?” dedim.

Hemân biri kâbil-i hitâb imiş, eyitdi:

“Her mahlûkat [u] mevcûdâtın ve binâ-yı imârâtın yâ derûnu yâhûd bîrûnu güzel olup iki güzellik bir yerde olmaz. Ammâ bu câmi'in derûn [u] bîrûnu eyle şîrînkârlık üzre binâ olunmuşdur. Cemî'i Frengistân'da dahi böyle bir ibret-nümâ ilm-i hendese üzre kâmil ve mükemmel binâ görmedik” deyüp pesend hezâr ahsend etdiler. Hakîr eyitdim:

“ya Ayasofya ile bu câmi' nicedir?” dedim. Anlar eyitdi:

“Belî bundan büyük tula binâ bir kâr-ı kadimdir. Ol asrın metânet üzre musanna' binâ-yı azîmdir. Ammâ letâfet ü zerâfet [ü] nezâfetde ve şîrînkârlıkda bu andan musanna' binâ-yı ibret-nimâdır. Ve mâl-ı masrûfu cihetiyle bu câmi'e Ayasofya'dan ziyâde mâl gitmişdir” deyü niçe güft [u] gû edüp gitdiler. Hakkâ ki bu câmi'in on miskâl taşı bir altuna oldu, derler. (s.72-73)

Masârıf-ı câmi'-i Süleymâniyye: Câmi' itmâm buldukda binâ emîni ve nâzırı ve mu'temedî muhâsebeleri üzre sekiz kerre yüz bin ve toksan bin üç yüz seksen üç yük filori olmak üzre muhâsebe-i câmi' görülmüşdür.

Ve Süleymân Hân'ın İslâmbol içre bir hayrât-ı azîmi dahi hâlâ cârîdir kim Kırkçeşme kemerleri suydurlar. Bir kat kemeri Yanko asrında binâ olunup İslâmbol içre kırk aded çeşme idi. Ammâ mürûr-ı eyyâm ile câ-be-câ münhedim olup zamân-ı Süleymân Hân'a gelince ahâlî-yi İslâmbol bir içim suya muhtâc olup cümle şûre çâh-ı mâlardan nûş edüp def'-i atşân edüp kemâl-i müzâyaka ve kılllet çekilirmiş. Süleymân Hân İslâmbol'un garbîsinde bir menzil ba'îd yerde âb-ı nâblar bulup ilm-i hendeseyle İslâmbol'a getirmeğe murâd edindikde Mi'mâr Sinân:

"Pâdişâhım eğer bu hayrât-ı azîm sana müyesser olursa tâ bu mahalden İslâmbol'a on bir sâ'atmenzildir. Kîseleri uç uca [46a] dizüp bu kadar mâl-ı firâvân sarf ederseniz bu hayrât size nasîb olur. Ve illâ bu hayrâta bir mülûk kâdir değildir. Şâfi haber budur pâdişâhım" deyince hemân Süleymân Hân:

"Ey Mi'mâr Sinân, hele şu âb-ı nâb İslâmbol'a hendese üzre gitmek mümkün müdür?"

"Belî pâdişâhım mümkündür. Nehr-i azîm gibi cereyân eder. Ey imdi sen kîseleri uç uca eğer dizersen bu su İslâmbol'a varır, dedik. İnşâ'allâh hakîr kîseleri yan yana ve hemyân hemyâna muttasıl iki konak yer dizeyim."

Hemân bism-i İlâh ile bir kîse altını mezkûr uyûnun başına nisâr edüp esâsına şürû' edüp yedi yılda üç bin yedi yüz göz kemerlerdir kim ba'zı yerleri eflâke ser çekmiş ikişer üçer kat kantaralardır. İslâmbol içre girüp Atbâzârı kurbünde Yanko'nun Kırkçeşme kemerleri üzre geçirmek iktizâ edüp şehri İslâmbol içre mezkûr âb-ı nâbî taksîm eyleyüp şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ervâhların şâd eyledi.

Ve Çekmece-i Kebîr cisrine mübâşeret edüp itmâmı Selîm-i Sâni'ye müyesser oldu. Ve hayrât-ı Şehzâde câmi'i, Süleymân Hân'ındır. Ve hayrât-ı câmi'-i Cihângîr. Ve hayrât-ı câmi'-i İmâret-i Hâsekiyye. Ve hayrât-ı Tershâne-i cedîd. Ve Halıcılar köşkünde medrese-i Selîm Hân, Süleymân binasıdır kim pederi rûhuna savâbın hibe eylemiştir. Hayrât-ı câmi'-i iskele-i Üsküdar, duhter-i bülend-ahterleri Mihribân Sultân için bir câmi' ve iki hân ve bir imâret inşâ etdi. Rûmeli'ndeki hayrâtları bî-hisâbdır.

Ammâ kal'a-i Avlonya, Selânik'de kulle-i Kelemerye, Eğre serhaddinde kal'a-i Segedin ve Seğitvar'da kal'a-i Türbe ve Özi serhaddinde kal'a-i Bender ve Edirne'de bir mâ'-i zülâl câri etdi ve Edirne kurbünde Mustafâ Paşa cisri kasabasında bir câmi' ve imâret hân binâ etmiştir. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (s.73-74)

→ (bk. Anadolu cânibindeki hayrâtların beyân eder) (s.74, c.1)

→ (bk. Haremeyn-i Muhteremeyn'de olan hayrât [u] hasenâtları beyân eder) (s.74-75, c.1)

Evsâf-ı câmi'-i şerif ve binâ-yı musanna'-ı latîf Şehzâde Sultân

Mehemmed câmi'i

Cemî' mühendisler şekli-i müselles olan İslâmbol'un ortası sâ'at ve hatve ve zirâ' hisâbınca bu Şehzâde câmi'i zeminidir kim bir düz vâsi' sahrâya vâki' olmuştur, püşte üzre değildir. Altıncı câmi'-i selâfındır. Ammâ bu dahi Süleymân Hân'ın binasıdır kim ciğer-küşesi olan şehzâde-i cüvân-bahtı Şehzâd Mehmed'e gâyet muhabbet edüp cümle seferlerde bir ân yanlarından münfek olmazdı.

Âhir diyâr-ı Ma'nisa'da rehzen-i ecel girîbânın aldıkda ارجعي الي ربك emrine imtisâlen dâr-ı bekâya rihlet edüp na'ş-ı şerifini câmi'i olacak hıyâbân-ı koyah çemenistân içre defn edüp üzerine bu câmi'-i dil-küşâyı inşâ etdiler kim bu dahi vech-i arzda lâ-nazîr bir câmi'-i bî-bedeldir.

Eşkâl-i câmi'-i Şehzâde-i âzâde: Orta kubbe-i âlîsi eflâke kad çekmiş bir kâse-i nîlgûn kubbe-i mînâdır. Ammâ Süleymâniyye kubbesinden sehel küçükdür ve çâr-pâ şeşhâne amelî pâyeler üzre mebni kubbe-i mevzundur.

Ve bu kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbeler dahi vardır. Süleymâniyye ve Ayasofya gibi ikişer nîm kubbe kubbe değildir. Dörd nîm kubbe vasatında bir serâmed kubbedir. Mihrâbdan kible kapusuna varınca tûlen ve arzen hakirin zergerdân ayak mestiyle (---) ayakdır. Mihrâbı ve minberi gâyet musanna' ve müşebbek mermer-i hâm mihrâb [u] minberdir. Ve mihrâb üzre (---) (---) tahrîr olunmuşdur.

Ve sekiz sûtûn üzre mü'ezzinân mahfili gayet musanna'dır. Ve câmi'in sol tarafından (---) sûtûn üzre hünkâr mahfili ve câmi'in cânib-i selâsında cemâ'at mahâfilleri ile ârâste olmuşdur.

Bu câmi' içre amûd-ı azîmlerden bir şey yokdur. Ve iki tabaka kanâdîl-i şerîfeleri vardır. Derûn-ı câmi'de her şeb sekiz bin kanâdîl çerâğân olur.

Ve cümle (---) câm-ı münevvereler ile rûşenâbâd bir câmi'-i müzeyyen-âbâddır. Ve cânib-i erba'asında cümle (---) pençeredir.

Ve üç eded bâb-ı mu'allâsı yemîn [ü] yesârında ve kıblesindeki bâb-ı kebirî üzre târîhi:

Ma'bed-i ümmet-i Resûl-i Mübîn. Sene 955 [/1548-49].

Tokuz yüz {elli târîhinde esâsına şürû' olunup mâh-ı Rebi'evvel'in evvelli günü idi. Ba'dehu tokuz yüz elli beş senesi Receb'inde [/Ağustos-Eylül 1548] tamâm olup ihrâcâtına yüz elli yüz akçe gitmişdir. Bu dahi Mi'mâr Sinân kârıdır.}

Ve câmi'in taşra tarafında dahi yan maksureleri vardır. Andan rakîk ve mücellâ zî-kıymet gûnâ-gûn sûtunlar vardır. ve her kapusundan (---) kademe nerdübânlar ile câmi'e urûc olunur. Ve cümle bâb-ı âliyelerin ve cümle revzenlerin kanatları serâpâ Hind püsüs-kârîsi gibi sade-fkârî kanatlardır. Ve niçe bin musanna'ât âvize-i ibret-nümâlarla müzeyyen câmi'-i pür-env[â]rdır.

Ve mihrâb önünde İrem-i ravza-i Rıdvân'dan nişân verir bir bâğ içre bir kubbe-i âlîde Şehzâde Mehemmed medfûndur. Ve bir kubbede dahi bürâder-i cân-

berâberi Şehzâde Cihângîr, Süleymân Hân ile sene (---) Haleb meşâtında merhum olup cesed-i pâkin bu kubbe içre mestur etdiler.

Ve bu câmi'in haremi gayet musanna'dır. Cânib-i erba'asındaki soffalar üzre cümle (---) amûd-ı gûnâ-gûnlardır. Ve elvân hacerâtlar ile pîrâste olmuş tâk-ı Havernaklar üzre cümle (---) aded kubbelerdir ve cânib-i erba'ası taşra hareme nâzır cümle (---) aded pencerelerdir.

Ve harem vasatında bir havz-ı müdevveri âb-ı zülâl ile leb-ber-leb olup etrâf uyûnlarından tecdîd-i vuzû' ederler. Ve sekiz sûtûn üzre bir serâmed kubbe-i [47a] bâlâdır kim fâtihi-i Bağdâd Murâd Hân-ı Râbi' binâ etmişdir.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında iki minâre-i mevzûnları ikişer şerîfeli serâmed bâng-i Muhammedî makâmıdır kim İslâmbol ve Bursa ve Edirne'de misli bünyâd olunmamış eyle münakkaş ibretnümûn minârelerdir kim Koca Mi'mâr bu minârelerde ve câmi'de yed-i tûlâ-yı mi'mârîsin ayân etmişdir. Her minâre on sekizer hâne köşe tarh olunmuşdur. Her tarhında serâpâ kat-ender-kat zıhlar içre gûnâ-gûn kitâbe ve mutahhîl türünce ve islimî nakışları ve her tabakada ibret-nümâ kirişme mukarnas ve medeneler ihtirâ' etmişdir kim görenin akli vâlih olur. Zirâ bu câmi' altıncı câmi'dir. Her bir câmi'den birer zerâfet ü nezâfet serîka edüp binâ olunmuşdur.

Ve câmi'in sûtûhları kenârında ol kadar musanna' mermer zıhlar ve külüpler ve beden beden dîvâreler var kim naziri bir câmi'de yokdur.

Ve cümle kubâblarına üstâd-ı rassâs bir güne nîlgûn-ı hâs örtmüşdür. Zıh zıh râdde-i cedvâl gibi çekilmiş, kurşum örtüp bu dahi icrâ-yı ma'rifet etmiş.

Andan bu câmi'in cânib-i selâsında bir at menzili sahrâ-yı azîm haremi içre gûnâ-gûn şecere-i serâmedler ile müzeyyen bir haremdir. Sol cânibde bir çınâr-ı azîmin sâyesinde eş-şeyh Alî Tablî hazretleri medfûndur. Sahâbe-i güzîdesindedir kim Hazret-i Ebâ Eyyüb ile gelüp ol ma'rekede tabl çalarken şehîd olup bu mahalde defn olunmuşdur.

Bu harem-i kebîrin etrâfında imâret ü medresesi ve tâbhâne vü dârü'z-ziyâfesi ve hayrât [ü] hesenât-ı sâ'iresi vardır. Ammâ dârü'ş-şifa-yı hammâmı yokdur. Ammâ bu dahi bir cevâmi'-i selâtîn-i izâma giden masrafdan ziyâde buna dahi mâl-ı firâvân harc olunmuşdur. (s.75-76)

Câmi'-i Sultân Şehzâde Cihângîr

Fındıklı Kasabasında Şehzâde Cihângir rûhıyçün bunu dahi Süleymân Hân binâ etmişdir. Seyecî'ü evsâfı tahrîr olunur. (s.76)

Evsâf-ı câmi'-i vâlide-i şehzâdegân ya'nî Hâsekî Sultân

Avretbâzârı'nda bir câmi'-i âlîdir kim bî-bedeldir. Ammâ gayrı cevâmi'ler gibi kebîr değildir. Bir minâreli ve bir tabakalı câmi'-i rûşendir. Bir imâreti ve dârü'z-ziyâfesi ve bir dârü'l-cünûn tîmârhânesi ve bir medresesi ve bir mekteb-i sibyan-ı ebcedhân ile ma'mûr bir câmi'-i pür-envârdır. Ve pâdişâh Süleymân Hân-ı mağfûrun nezâket [ü] zerâfet-i tab'-ı şerîflerindendir kim Hâsekî Sultân hayrâtın Avretbâzârı'nda binâ etmişlerdir. *ve's-selâm*. (s.76)

Câmi'-i selâtin Mihrimâh Sultân duhter-i Süleymân Hân

Edirnekapusu'nun iç yüzünde bir âlî zemîn üzre bir câmi'-i âlîdir. Sâ'ir câmi'-i selâtinlerin kasr-ı İremezâtü'l-imâdıdır. Sene (---) târîhinde Süleymân Hân duhter-i pâkîze-ahteri nâmına inşâ edüp cemî'i masârıfı hazîne-i pâdişâhîden sarf olunmuşdur.

Tûlen ve arzen (---) kademedir. Mihrâb [u] minberi ve mahfili gâyet musanna'dır. Ammâ hünkâr mahfili yoktur. Ve taşra haremi serâpâ çınâr-ı mûntehâlar ile sâyedâr olmuş bir haremdir. Cânib-i erba'ası medrese hücreleridir.

Bir hammâmı ve bir esvâkı vardır. Ammâ dârü'zziyâfesi ve bîmârhânesi yoktur. Ve minâresi bir tabakalı duvâzdeh hâne minâre-i serâmeddir.

Ve'l-hâsıl pâdişâh-ı mağfûr kırk sekiz sene saltanatında cihânda adl [ü] dâd edüp memâllik-i Âl-i Osmân'ı pür-dâd [u] ma'mûr [u] âbâd edüp gazâ-yı cihâd etmede mücâhidün fî-sebîlillâh bir pâdişâh-ı Cem-cenâb-ı heft-kışverkiş idi. Bi-emrillâh ne cânibe müteveccih olup mansûr [u] muzafer, sâlimîn ü gânimîn tahtgâhında karâr ederdî. Zirâ وشاورهم فى الامر nass-ı kâtı'ına imtisâlen cemî'i kârâzmûde ihtiyâr ulemâ ve sulehâ ve vüzerâlar ile müşâvere edüp andan bir işe mübâşeret ederdî. (s.76)

Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder

Evvelâ Vezîr-i a'zam Pîr Mehmed Paşa-yı Karamanî: Hîn-i cülûsunda vezîr-i a'zam bulunup yine sadâret-i uzmâyı ihsân etdiler.

Vezîr-i a'zam Makbûl ü Maktûl İbrâhîm Paşa: Harem-i hâsda neşv [ü] nemâ bulup sadâret ile Mısır'a varup Hâ'in Ahmed Paşa'yı salb edüp Mısır kal'asına yedi kulle binâ edüp Mısır'ı amâr edüp Âsitâne'ye geldi.

Vezîr-i a'zam Ayas Paşa: Ârnâbûdü'l-asl idi. Harem-i Hümâyûn'da perveriş bulmuş idi. Ba'dehu yeniçeri ağası ve Rûmeli eyâletine mutasarrıf olup vezîr oldu.

Vezîr-i a'zam Lütfî Paşa: Bu dahi Arnavud-ı anûd kabîlesinden [47b] idi. Harem-i Hümâyûn'dan çıkup niçe livâlara mutasarrıf [ve] vezâret ile şeref-yâb oldukda dîvân-ı pâdişâhîde bir fâhişenin fercin oyup siyâset etdüğü ecilden Süleymân Hân'ın hemşîresi Lütfî Paşa'nın menkûhası olmağile sultân hâtır-mânde olup vezâretinden azline sebep oldu. Andan

Vezîr-i a'zam Süleymân Paşa: Beyâz tavâşî olup Harem'den Şâm, andan Mısır andan donanma ile Hindistân'da bender-i Dîv-âbâdı ve Ahmed-âbâdı ve niçe kılâ'ları Freng-i Portakal'dan feth edüp Hind râyna hibe edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle Yemen'de bender-i Adeni feth edüp Özdemir Beğ ile Habeş'i feth edüp Âsitâne'de vezîr-i a'zam oldu. Andan

{Vezîr-i a'zam Rüstem Paşa: Kul cinsinden Hırvadü'l-asl akl-ı Arasto idi.}

Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa: Arnavud kavminden hüsn-i tedbîr ve şecâ'at [ü] mehâbet ile dilîr bir vezîr-i râ-tedbîr idi. Harem'den ser-bevvâbânlık ile tulû' edüp yeniçeri ağası ve Rûmeli vâlîsi vezîr olup Acem şâhı Şâh Tahmâs'ı şebhûn edüp andan Tımışvar'ı feth eyledi. Andan,

Vezîr-i a'zam Kalın Alî Paşa: Hersek sancağında Pireçe kasabasındandır. Sarây-ı Âmire'den kapucubaşılık ile çıkup yeniçeri ağası ve Mısır oldu ve andan vezîr-i a'zam oldu ve gâyet mücessem âdem imiş. Andan

Vezîr-i a'zam Sokullu Koca Mehemed Paşa-yı Tavîl: Bosna sancağında Sokul ya'nî Şâhin kasabasındandır. Harem-i hâs'dan kapucubaşı ve niçe sancak ve Rûmeli eyâleti netîce üç pâdişâha kırk sene vezîr-i a'zam olup bir mahlûl getiren serhadli fedâyî kendüyi Kubbe altında kortela bıçak ile bir kaç yerden zahmdâr edüp şehîd etmişdir. Andan ol gazâ eden gâzî ba'de'l-gazâ halâs olmuşdur, bâ-vasiyyet-i şehîd Sokullu Vezîr. (s. 76)

Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder

Vezîr Mustafâ Paşa: Gegbizye'de imâret ve câmi' binâ eden Vezîr Mustafâ Paşa'dır ki Bosnavîdir.

Vezîr Ferhâd Paşa: Arnavudü'l-asldır.

Vezîr Koca Kâsım Paşa: Süleymân Hân'ın şehzâdeliği hâlinde defterdârî ve sonra lalası olup pîr olmağıle dördüncü vezîr olup Selânik'de mütekâ'id iken bir câmi' binâ edüp anda vefât etdi.

Vezîr Hâ'in Ahmed Paşa: Mu'ânid-i anûd Ârnâbûd kavmindendir. Harem'den çıkup yeniçeri ağası ba'dehu Belgrad fethinde Rûmeli ba'dehu Mısır'da âsî olup Mısır'da bâb-ı Züveyle'de salb olundu.

Vezîr Güzelce Kâsım Paşa: Harem'den çıkup vezîr olup Mora cezâiresinde Anabolı kal'asın üç Sene muhâsara edüp feth etdi ve sonra İslâmbol muhâzâsinde Kâsımpaşa kasabası ve câmi'in binâ edüp Kâsımpaşa ismiyle yâd olunur.

Vezîr Hacı Mehmed Paşa: Budin vezîri iken bir hekîm-i Yahûdî mesmûm şerbet verüp merhûm oldukda "Kırk Mehmed isimli âdem zehirledim" deyü Yahûdî i'tirâf etdikde Yahûdî katl olunup Mehmed Paşa Budin'de medfûndur.

Vezîr-i dilîr Deli Husrev Paşa: Koca Lala Mustafâ Paşa'nın bürâder-i mihteridir. İbtidâ çâşnigîrbaşı ve kapucular kethudâsı ve Rûmeli ve Mısır oldu.

Vezîr Hâdım İbrâhîm Paşa: Hayâ ve âdâbı gâlib sâhib-i vakâr bir ihtiyâr vezîr-i dilîr idi. Silivrikapusu'nun iç yüzündeki câmi'-i rûşen-binâ anın hayrâtındandır. Andan yine

Vezîr Hâdım Haydar Paşa: Harem-i hâs'da kapu ağası iken taşra çıkup Şehzâde Mustafâ katlinde meyl-i töhmet ile azl olunup Hersek sancağında mütekâ'id oldu. Erbâb-ı ma'ârifden suhandân [u] sâhib-i kelâm ve muhibb-i fukarâyı hâs [u] âm bir vezîr-i hümâm idi.

Vezîr Pılak Mustafâ Paşa: Bosnavü'l-asl olup lisân-ı Arnavud üzre "Pılak" koca demektir. Ol isimile mülakkab bir vezîr-i gazûb [u] dilîr idi. Mısır vezîri olup kapudan olup Ebâ Eyyûb'da medfûndur.

Vezîr Dâmâd Ferhâd Paşa: Şehzâde Mehmed Hân'a dâmâd olup Eski Sarây'dan bir köşesin bulup Sultân Bâyezîd kurbünde bunlara bir Sarây-ı cedîd binâ olundu. Hattât olmağıle mushaf-ı şerîf kitâbet edüp anın ile kifâf-ı nefis edinüp bir mushafı Bâyezîd Hân türbesindedir hâlâ.

Vezîr Mustafâ Paşa: Hâlid ibn Velîd neslindedir. Şemsî Paşa'nın karındaşıdır kim andan mihterdir. Haremde neşv [ü] nemâ bulup çakırcıbaşı olup Rûmeli eyâleti ile Malta üzre serdâr olup bî-feth geldikde [48a] hacca gidüp anda vefât edüp bu hakîr'in pederi defn etdi. (s.77)

Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder

Behrâm Paşa: İç oğlanları taş ile urup şehîd edüp cümlesin katl etdiler.

Dâvûd Paşa: Mısır vâlîsi iken merhûm oldu.

Üveys Paşa: Mîrimîrân-ı Şâm iken merhûm oldu.

Dukaginzâde Gâzî Mehemed Paşa: Vâlî-i Mısır oldu.

Diğer Üveys Paşa: Yemen serdârı iken Aden şehrinde diyâr-ı ademe gitdi.

Be-dest-i aşkiyâ Pehlivân Hasan eliyle şehd-i şehâdet câmin nûş etdi gitdi.

Özdemir Paşa: Mısır sultanı Gavri'nin akrabalarından Çerkesü'l-isr şeci' [u] dilîr idi kim fâtihi Habeş'dir.

Yahyâ Mehemed Paşa: Belgrad'da câmi' ve imârâtı ve niçe hayrâtı vardır.

Gâzî Kâsım Paşa: Süleymân Hân Beç kal'asın muhâsara edüp şiddet-i şitâdan bî-feth avdet edüp bu Gâzî Kâsım Paşa on iki bin serdengeçdi nâmdâr bahâdır yarar fetâlar ile Alaman diyârların üç ay nehb [ü] gâret edüp kâfire rahne verirken beri tarafda Süleymân Hân Cankurtaran kal'asına düşüp cân kurtardı. Ba'dehu Gâzî Kâsım Paşa üçer âdem ile Venedik diyârından Ösek kal'asına gelüp cümle askeri Alaman diyârında şehîd olup bu hakîr ol şühedâları Alaman diyârında niçe yerde ziyâret etmişimdir.

Güzelce Rüstem Paşa: Harem-i muhteremden yeniçeri ağalığı ve ba'dehu Budin olmuşdur. Süleymân Paşa Haremden Ustolni-Belgrad'da Gölbaşı muhâfazasında merhûm olup kal'a kapusu önünde medfûndur.

Osmân Paşa: Sarây-ı hâsda hâsıl olup Çerkesü'l-asl yarar âdem olmağla Nahçıvân seferinde Şâh ordusuna şebhûn edüp Erzurûm eyâleti ihsân olundu.

Gâzî Hasan Paşa: Yemen ve Habeş'e varup andan Tımışvar'da vâlî oldu.

Solak Ferhâd Paşa: Bağdâd vâlîsi iken anda vefât etdi.

Baltacı Mehemed Paşa: Bosnavî'dir. Bağdâd'dan ma'zûl olup Âsitâne'de vefât etdi.

Hurrem Paşa: Bosnavî'dir.

Pîrî Paşa: Âl-i Ramazâniyye'dendir.

Kubâd Paşa: Âl-i Ramazân'dan Pîrî Paşa mezkûrun li-ebin karındaşıdır.

Mûsâ Paşa: Âl-i İsfendiyâr'dandır. Erzurûm vâlîsi iken Gürcü keferesi cenginde şehîd oldu.

Hâdım Alî Paşa: Mısır vâlîsi iken merhûm oldu.

Arslan Paşa: Sâbıku'z-zikr Yahyâlı Mehemmed Paşa'nın oğludur. Budin bârûdhânesi bunun binâsıdır. Tata ve Papa kal'asına küffâr istilâ etmesi sebebiyle müttehem olup serâperde-i Süleymânî önünde katl olunup şühedâlar zümresine vâsıl oldu.

Ayas Paşa: Vezîr-i a'zam Koca Sinân Paşa'nın bürâderidir. Harem'de hâsıl olup ba'dehu katl olundu.

Behrâm Paşa-yı Kadîm: Vâlî-i Bağdâd iken irtişâ ile şöhret bulmuşdu.

Cenâbî Ahmed Paşa: Harem'de hâsıl olup yigirmi yıl Anadolu'da hâkim olup Engürü'de bir hammâm ve bir mevlevîhâne binâ etmiştir.

Ulama Paşa: vilâyet-i Teke'den Acem'e esîr olup ba'dehu hân oldu. Andan Rûm'a firâr edüp kendüye Lipova sancağı sadaka olup kırk gün muhâsara çeküp bi'z-zarûrî kal'ayı küffâra verüp amân ile taşra çıkarken "Kırk gün niçün ceng etdîn?" deyü {küffâr} şehîd edüp Lipova'da medfündür.

Yularkısdı Paşa: Harem'den çıkmıştır.

Şemsî Ahmed Paşa: Kızıl Ahmedlü'den Vezîr-i Hâs Mustafâ Paşa'nın bürâderidir. Üç pâdişâha nedîm-i hâs olmuştur.

Hacı Ahmed Paşa: Bu dahi Kızıl Ahmedlü'dendir.

Dâmâd Hasan Paşa: Süleymân Hân'a dâmâd olup Acem'e firâr eden Şehzâde Bâyezîd için Acem'e elçilik ile gidüp Şehzâde Bâyezîd'i evlâdları ile alup Sivas kal'asında ma'nûkan şehîd edüp Paşa kal'ası kurbünde defn etdiler. Ziyâret etmişim.

İskender Paşa: Bostâncıbaşılıktan Anadolu oldu.

Çerkes İskender Paşa: Diyârbekir'e on beş sene mutasarrıf olup anda merhûm oldu.

Temerrüd Alî Paşa: Bosnavî'dir.

Kara Mustafâ Paşa: Hâsodadan çıkmıştır.

Hızır Paşa: Hızır-misâl Şâm [u] Bağdâd'ı yemiş ve Harem-i muhteremden çıkmış sâhib-i vakâr ve kâni'-kâr, bekâr [ü] bîkâr âdem idi.

Kara Murâd Paşa. Andan,

Sofu Alî Paşa: Harem'de hâsıl olup Mısır vâlisi iken Kâhire derdinden kahrile Kâhire'de merhûm oldu.

Husrev Paşa (---) Muzaffer Paşa (---) Gazanfer Paşa [48b]

Gülâbî Paşa: Dervîş-nihâd âdem olmağile tekâ'üd ihtiyâr edüp dâ'imâ pederimiz ile hem-sohbet idiler. Ayasofya câmi'i evsâfında tahrîr olunan sergüzeşt [ü] serencâm bunlarıdır. Evliyâullâh mertebesinde bir halûk ve hulvu'l-kelâm ihtiyâr-ı hümâm kimesne idi.

Ve Mehemed Hân Paşa: Evlâd-ı Zülkadir'dendir. Şâh İsmâ'îl'e varup andan yine nâdim olup yine Âl-i Osmân'a gelüp Rûmeli'nde ve Anadolu'da sancağ-ı âlilere hâkim olup elkâbında cenâb yazılıp i'zâz ederlerdi. (s.77-78)

Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder

Kapudan Sinân Paşa: Harem'den tulû' edüp gâyet cebbâr idi.

Kapudan Hayreddîn Paşa: Vardar Yenicesindendir, cümle ecdâdı; ammâ kendüsi Midilli ceziresi içinde vücûda gelüp velvele-ârâ bir levend bahâdır fetâ kopup Cezâyirâtda niçe livâlara vâlî olup sene 940 [/1533-34] kendüye kapudanlık ihsân olunup Akdeniz'de üç bin pâre yelken söndürüp niçe kerre esîr olup ve niçe kerre kılâ'lar feth etdüğü mufassalan başka bir tevârihtir. Fütûhât-ı Hayreddîn Paşa derler. âkıbetü'l-emr Âsitâne'de merhûm olup Beşiktaş'da sâhil-i bahr iken kapudan-ı ber olup liman-ı gûrda ilâyevmi'n-nüşûr lenger-endâht olup yatır. Fevtine bu mısra' târih düşmüşdür. Târîh:

Taldı rahmet denizine kapudan.

Sene 970 [/1562-63]

Rahmetullâhi aleyh.

Andan **Sâlih Paşa:** Kazdağlıdır. Bu dahi Cezâyir paşası olup Hayreddîn Paşa gibi Akdeniz'de bir küffârı gezdirmezdi.

Yahyâ Paşa: Kapudan olup Cezâyir paşası oldu.

Turgud Paşa: Cezâyir paşası iken Malta kal'ası muhâsarasında top atarken top pârelenüp şehîd olup Malta'nın fethi müyesser olmayup bî-feth avdet olundu.

Mehemed Paşa ibn Hayreddîn Paşa: Cezâyir paşası olup velvele-ârâ-yı bahr-i Okyûnûs olup İngiltere cezâyirlerin harâb [ü] yebâb ederdi. (s.78)

Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder

Defterdâr İskender Çelebi.

Haydar Çelebi: Gelibolu'dandır.

Lütfî Beğ: Harem'den çıkmışdır.

Ebü'l-fazl Efendi: Monlâ İdrîs Bitlîsîzâde'dir.

Abdî Çelebi: Çivizâde'nin ferzendidir.

Mustafâ Çelebi: Meflûc olup yine dîvâna gelirdi. Zirâ kaleminde yegâne-i asr idi.

Mehemmed Çelebi: Eğri Abdîzâde derlerdi.

İbrâhîm Çelebi: Başdefterdâr idi.

Hasan Çelebi: Defterdârlıktan azl olunup çâşnigîrbaşılık verildi.

Murâd Çelebi: Kilidü'l-bahr Hisârî'ndandır.

Cemâlîzâde Mustafâ Çelebi: Ebyât [u] eş'ârında ve sâ'ir te'lifâtlarında bunlar "Nişâncı" tahallüs eder. Tosya'da Celâl nâm bir kadının oğludur. Defterdâr idi. Fenn-i tevârîhde Tabakâtü'l-Memâlik ve Kânûnnâme bunlarıdır.

Ramazânzâde Mehmed Çelebi: Nişâncı idi. Bir muhtasar târîhi vardır. (s. 78)

Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındır

Evvelâ Küçük Balı Beğ: Vezîr-i a'zam Yahyâ Paşa oğludur.

Husrev Beğ: Sultân Bâyezîd'in duhter-i pâkîzeahterindedir. Otuz üç sene Bosna hâkimi olup Sarây şehri içre bir câmi' ve hân ve hammâm ve imâret ve medrese ve mekteb-i sıbyân binâ edüp niçe bin fütûhât etmiştir.

Kara Osmân Şâh Beğ: Kara Mustafâ Paşa oğludur. Süleymân Hân'ın hemşîresinden tevellüd etmiştir. Tırhala'da bir acâyib câmi'i ve bir medrese ve imâretleri vardır.

Alî Beğ ibn Malkoç Beğ: Pojeğa beği iken Hırvadistân'a velvele vermiştir. Nevbahârzâde Celâlîzâde telâmîzlerinden olmağile ba'dehu defterdâr oldu.

Çerkes Kâsım Beğ: Defterdâr iken Kefe eyâlet olmak bunlardan kalup Heyhât sahrâsından Ejderhân seferine gitmiştir.

Hacı Beğ: Haremden çıkup Nâbulus hâkimi olup çölde Urbân âlât-ı silâh ile gezmez oldu.

Kurd Beğ: Sâbıkan vezîr-i sâni Deli Husrev Paşa'nın oğludur.

Canpûlâd Beğ: Kabîle-i Ekrâd'dan nâmdâr beğ idi.

Hüseyin Beğ: Ekrâd cezîresi beği iken bunların elkâbında cenâb yazılır idi.

(s. 79)

Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir

Evvelâ Monlâ Hayreddîn Efendi: Mukaddemâ hâceleri idi.

Ve Mevlânâ Seydi Çelebi: Kastamonu'dandır. Beyne'l-ulemâ benâm ve müftî-i enâm olmuştur.

Mevlânâ Kâdirî Çelebi. Ve,

Mevlânâ Şeyh Mehemed Efendi: Çivizâde demekle meşhûrdur

Mevlânâ Şeyh Mehemed ibn Kutbeddîn: Anadolu kadı'askeri idi.

Mevlânâ Mehemed ibn Ahmed ibn Âdil Paşa: İlm-i târîhde mâhir ve Fârisî eş'ârı vâfir [49a] idi.

Mevlânâ Abdülfettâh ibn Ahmed Âdil Paşa: Lezîzü's-sohbe ve hüsnü'l-muhâvere âdem idi.

Acem'de Berda' nâm şehirden zuhûr etmiştir.

Şeyh Mehemed Tûnusî: Hâfız-ı Kur'ân olup kırâ'at-ı aşere sâhibi idi. Meşhûr-ı âfâkdır.

Mevlânâ Zahîrüddîn Erdebîlî: Tebrîz'den Rûm'a gelüp Mısır'da Hâ'in Ahmed Paşa ile salb olundu.

Mevlânâ Mehemed: Kemâl Paşazâde telâmîzlerinden idi.

Mevlânâ Ya'kûb: Sene 929 [/1522-23] târîhinde Ma'nisa'da müderris iken vefât eyledi. Ece Halîfe demek ile meşhûr ve fâzıl kimesne idi.

eş-Şeyhülislâm Alâeddîn Cemâlî: Asr-ı Selîm Hân'da dahi şeyhülislâm idi. Âmil ü âlim ve kâmil ü fâzıl bir azîz idi. Elli akçe terakkî ile tekâ'üd ihtiyâr etdi.

Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi: Selîm Hân'da ibtidâ Mısır fethinde kadı'asker kaldı. Te'lîfât ü tasnîfâtına hadd [ü] hasr olmadığından gayrı Müfti'üs-sakaleyn olup asrında yegâne-i asr idi ve ilm-i cifr'de ferîdü'd-dehr idi. Ve

Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendi: Bu azîzin evsâf [u] midhati bir mücelled kitâb olur. Bin mücelled kitâb te'lîfât [u] risâlâtı vardır ve bir tefsîr-i şerîfi vardır kim beyne'l-ulemâ hummûs-ı Nahçıvânî'dir gayet mu'teber tefsîr-i nefisedir.

Mevlânâ Muhyiddîn Arabzâde: Ebussu'ûd Efendi'nin ta'zîr etirdiği Arabzâde'dir kim Mısır'a giderken Bahr-i sefid'de gark olmuştur.

Mevlânâ Alî ibn Sâlih: Hümâyûnnâme mü'ellifidir. Bursa'da medfûndur. (s.79)

Fasl: Kânûnnâme-i âyîn-i kavâ'id-i tertîb-i Sultân Süleymân'ı ayân u beyân eder → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (s.79, c.1)

Sûret-i Kavânîn-i Âl-i Osmân âyîn-i Nasîhü'd-devle Süleymân Hân → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (s.79, c.1)

**Süleymân Hân'ın zamân-ı saltanatlarında vâkı' olan fütûhât-ı cemîle
ve gazavât-ı cezîle:**

İbtidâ gazâları Şâm vâlisi Çerkes-i nâkes Cânberdî Gazâlî hâyinden (---) tâğî ve yağı ve bâğî olmağile Vezîr Ferhâd Paşa serdâr-ı mu'azzam olup sene 927 Saferü'l-hayrın yedinci [/17 Ocak 1521, Perşembe] gün Cânberdî Gazâlî münhedim olup ser-i bî-devleti galtân olup Âsitâne-i sa'âdete geldi.

Feth-i Yemen ve İskender Şakî'nin katli sene 927 [/1520-21].

Feth-i Belgrad ve Böğürdelen sene 927 [/1520-21].

Feth-i kal'a-i İslankamin ve Kopnik sene 927 [/1520-21].

Feth-i cezîre-i Rodos fi 20 Receb sene 928 [/15 Haziran 1922].

Feth-i kal'a-i Iskıradin. Ve katl-i Şehsuvârzâde Alî Beğ. Ve feth-i kal'a-i Helke [Hereke] ve kal'a-i İliki. Ve feth-i kal'a-i cezîre-i İncirli ve kal'a-i Tahtalu. Ve kal'a-i İstanköy ve kal'a-i Bodurum ma'a gayrı kılâ'hâ sene 928 [/1521-22] feth oldular.

Feth-i gazâ-yı Mihaç ve kal'a-i Varadin ve kal'a-i İlok ve Kopnik ve Dîmurçe ve kal'a-i İrik ve Gargofça ve Logan ve Sotin [ve] Vulkovar ve Ardud ve Raça ve Ösek, merkûm kal'alar ve taht-ı Ungurus Budin ve kal'a-i Peşte ve kal'a-i Segedin ve mâbeyninde niçe kal'alar ve bî-hisâb fütûhâtlar ile kal'a-i Budin sene 932 [/1525-26] târîhinde feth oldu.

İnhizâm-ı Kalender-i nâ-halef sene 933 [/1526-27].

Feth-i kal'a-i Yayıçse sene 934 [/1527-28].

Gazâ-yı Kızılelma-yı Alman Beç sene 935 [/1528-29].

Feth-i kal'a-i Budun bâ-ceng-i diğêr sene 936 [/1529-30]: Kırıl Yanoş kırıl-ı Budin oldu. Yanoş Kırıl Budin içinde muhâsara olunup Yahyâ Paşazâde gelüp tahlis etdiği sene 937 [/1530-31].

Feth-i kal'a-i İrşek ve Şıklofça ve Kapolin[y]e ve Şil[y]e ve Bobofca ve Berezense ve Balvar ve Vetoş ve Zakan ve Kannije ve Kapornak ve Yeleşke ve Çobaniçse ve Şarvar ve Ni'met Uğvar ve Kemendvar ve Egirvar ve Egirsek ve Meşter ve Hedvik ve Sünbüthel ve Meştı ve Kösek nâmân kal'alar cümle sene 939 [/1532-33] târîhinde feth oldular.

Feth-i kal'a-i Koron bâ-diğêr sene 940 [/1533-34].

Feth-i Irâkeyn ve Gazvin ve Karakan ve feth-i Bağdâd ve Revân ve tahrîb-i Sultâniyye ve kal'a-i Tebrîz ve Hemedân sene 941 [/1534-35].

Feth-i kal'a-i Van, kal'a-i Adilcevâz ve kal'a-i Ercîş ve kal'a-i Ahlât ve kal'a-i Bârgirî ve kal'a-i Amık ve kal'a-i Hoşâb ve kal'a-i Vestân ve kal'a-i Sebâdân ve kal'a-i Cerem ve kal'a-i Bîdkâr ve kal'a-i Rosni ve kal'a-i Hal ve kal'a-i Tennûre ve kal'a-i Van-ı celîlü's-şân ile merkûm kal'alar sene 941 [/1534-35] feth oldular.

Sene-i mezbûrda feth-i kal'a-i Tebrîz ma'a tevâbi'hâ sene 941 [/1534-35].

Akın be-vilâyet-i Gürcistân feth-i kal'a-i Fesliye be-vilâyet-i Polpa ve feth-i kal'a-i Kilis Bosna sene 943 [/1536-37].

Feth-i kal'a-i İvarnya ve kal'a-i Nadin ve kal'a-i Sin ve kal'a-i Pakriçse ve kal'a-i Karin ve kal'a-i Oburça ve sefer-i hümâyûn cezîre-i Kôrfos sene 943 [/1534-35].

Feth-i kal'a-i Pojeğa ve hezîmet-i Sorkuçyan İvan der-kurb-ı kal'a-i Ösek sene 944 [/1537-38].

Andan sefer-i hümâyûn vilâyet-i Boğdan feth-i şehir-i Yaş ve feth-i vilâyet-i Basra ve kal'a-i Tin, vilâyet-i Bosna. Mezbûr kal'alar cümle sene 945 [/1538-39] târihinde feth oldular.

İstihlâs-ı kal'a-i Nova der-livâ-i Hersek ve dahi feth-i vilâyet-i Yemen ve kal'a-i Aden ve azîmet-i tonanma-yı hümâyûn be-cânib-i Hind ve Bender-i Dîv ve bender-i feth-i kal'a-i Dimen(?) ve feth-i Habeş. Merkûm kal'alar cümle 940 [/1533-34] târihinde be-dest-i Tavâşî Süleymân Paşa feth oldu.

Feth-i kal'a-i Budun, makeddemâ iki kerre feth olup içine Erdel kralı Yanoş Kıral nasb olunup âhir-i kâr sene 948 [/1541-42] feth olup içine Gâzî Süleymân Paşa'yı vezîr nasb edüp Hayreddîn Efendi kadı oldu.

Feth-i kal'a-i Ustolni-Belgrad ve kal'a-i Valpova ve feth-i kal'a-i Üstürgon-ı ibret-meşhûn ve kal'a-i Tata ve kal'a-i Papa ve kal'a-i Pirespirim ve kal'a-i **[57b]** Polata ve Çavga nâm kal'alar Ustolni-Belgrad kurbünde olmağ ile mezkûr kal'alar cümle sene 950 [/1543-44] târihinde feth oldular.

Ve vefât-ı Şehzâde Mehemed Hân fî 8 şehir-i Şa'bân sene 950 [/6 Kasım 1543, Salı].

Feth-i kal'a-i Vişigrad kurb-ı Usturgon ve feth-i kal'a-i Novigrad ve kal'a-i Hatvan ve kal'a-i Şimatorna ve kal'a-i Velika der-livâ-i Bosna ve feth-i kal'a-i Çavka ve kal'a-i Andrik kurb-ı cezîre-i Girid. Bâlâda tahrîr olunan kal'alar sene 951 [/1544-45] târihinde feth oldular.

Şâh Tahmâs'ın bürâderi Elkâs Mîrzâ hâkim-i Şîrvân iken Der-i devlete rûmâlîde kıldı, sene 954 [/1547-48].

{Târîh-i kudûm-ı Elkâs Mîrzâ:

Mutî' oldu Süleymân-ı zamâna Mîrzâ Elkâs.

Sene 954 [/1547-48].

Târîh-i sefer-i Elkâs Mîrzâ be-cânib-i Isfehân

Şâh-ı şâhân eyledi Tahmâs'a azm.

Sene 956 [/1949-1550]}.

Feth-i kal'a-i Şîrvân ve kal'a-i Şamâkı ve def'â feth-i kal'a-i Van ve kal'a-i Tebrîz ve Şâh bürâderi Elkâs Mîrzâ vilâyet-i Kum ve Kâşân'ı ve Isfehân-ı nısf-ı cihânı gâret ve alan [u] tâlân edüp mâl-ı ganâyimle Der-i devlete geldi, sene 955 [/1548-49].

Feth-i kal'a-i Peçuy ve Beçkerék ve Arat ve kal'a-i Çanat ve Tımışvar ve muharebe-i Hâdim Alî Paşa der-sahrâ-yı Segedin. Bu cümle kal'alar sene 958 [/1551] feth oldular.

Ammâ Tımışvar elli tokuzda feth oldu. Be-dest-i Vezîr-i sâni Ahmed Paşa.

Feth-i kal'a-i Sonlok ve muhâsara-i kal'a-i Eğri rucû'eş bî-feth sene 959 [/1551-52].

Sefer-i Nahçıvân ve vefât-ı Şehzâde Cihângîr be-meştâ-yı Haleb ve âmeden-i Şehzâde Selîm be-meştâ-yı Haleb sene 960 [/1552-53].

Feth-i kal'a-i ülke-i Şehrezûl ve kal'a-i zâlim ma'a tevâbi'hâ sene 962 [/1554-55].

Feth-i kal'a-i Kapoşvar ve kal'a-i Korotine ve gazâ-yı Devlet Geray Hân vilâyet-i Kırım ve gazâ-yı Malkoç Beğ mîrîlivâ-i Kilis sene 961 [/1553-54].

Muhârebe-i Şehzâde Selîm Hân karındaşı Bâyezîd Hân ile {sahrâ-yı Konya'da} ceng-i azîm edüp Bâyezîd Hân münhedim olup şâh-ı Acem'e firâr edüp encâm-ı kârı Acem'den kayd [u] bend ile Sivas'a getirilüp anda evlâdları ile ma'nûkan şehîd edüp Paşa kal'asının kapusu hâricinde defn olundu sene 966 [/1558-59].

Azîmet-i sefer-i hümâyûn Seğitvar fi sene 973 [/1565-66] muhâsara olunup ceng-i azîm ederken Erdel cânibinde Serdâr Pertev Paşa kal'a-i Göle ve Yanova'yı ve kal'a-i Vilagoş'u feth etdiler sene 974 [/1566-67].

Bu fütûhâtдан on gün mukaddem pâdişâh-ı mağfûrun vedâ'-ı fânî edüp saltanat-ı câvidânîye rihletleri sene 974 [/1566-67] târîhinde vâkı' olup yedinci gün mürûrununda Seğitvar kal'ası dahi darb-ı şemşîr ile vezîr-i Âsaf-tedbîrin hüsn-i tedbîriyle yetmiş gün pâdişâhın şikeste-hâtırlığın ve merhûm olduğun hâsodalıların bile âgâhı olmayup Seğitvar kal'ası ve Göle kal'ası ve Komar kal'asını Süleymân Hân'ın ölüsü aldı derler.

Çün mutlakâ nüfûs-ı benî âdem âhirü'l-emr kabza-i ecele düşüp Kâfdan Kâf'a hükm eden pâdişâh-ı cihângîrlere ve cemî'i peygamberlere bâkî kalmayup ارجعي emrine râm olup dâr-ı Illiyyîn'i makâm etdiler. Pes pâdişâh-ı mağfûr dahi âsûdâr-ı gurûrda kırk sekiz yıl pâdişâh-ı devrân olup İslâmbol'u amâr edüp niçe bin hayrât [u] hasenâtlar edüp cemî'i feth [ü] fütûhât etdüğü kılâ' ve belîdelerde iki bin altmış hutbesi tilâvet olunup ekâlîm-i seb'ada fütûhâtları hissesi olup evvel gazâsı Şâm'da Çerkes Cânberdî Gazâlî fethidir, âhir kal'a-i Seğitvar fethidir kim yedi gün mukaddem mâh-ı Safer'in yigirmi ikinci gün leyle-i pencşenbenin tokuzuncu sâ'atde انالله يبعث لهذه الامة برأس كل مائة من يجدد لها دينها fehvâ-yı şerîfi mücebince vedâ'-ı tâc-ı taht-ı Süleymânî edüp na'ş-ı şerîfi yine pinhân edüp Ma'nisa'dan Selîm-i Sâni gelüp cümle guzât-ı müslimîn bî'at etdiler. Andan na'ş-ı Pâdişâh Süleymân Hân'ı Âsitâne'de kendü câmi'leri mihrâbı önüne defn edüp Selîm Hân müstakil pâdişâh oldu. (s.94-95)

Merhûm u mağfûrun-leh **Sultân Süleymân aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân**

ibn Sultân Selîm Hân tâbe serâhümâ ve ce'ale'l-cennete mesvâhümâ

hazretlerinin ziyâretgâh-ı merkad-i pür-envârı ve mevti târîhlerin beyân eder

Mevlûd-ı şerîfleri sene 900 [/1494-95] târîhinde pederleri gibi Tarabefzûn'da mütevellid olmuşlardır. Selîm Hân'ın bunlardan gayrı evlâdı olmamışdır kim re's-i mi'ede vücûda gelmişdir ya'nî kâmil tokuz yüz evvelinde vücûda gelmişdir. Hadîs:

انالله يبعث لهذه الامة برأس كل مائة من يجدد لها دينها

hadîs-i şerîfinin mazmûnuna mazhar düşmüşlerdir. Anınçün kırk sekiz sene pâdişâh-ı sâhib-hurûc olup ekâlîm-i seb'ada memâlik-i mahrûseler feth edüp hisse-mend olmuşdur ve on sekiz pâdişâhı kendüye mutî' [ü] münkâd edüp harâc-güzâr etmişdir.

İbtidâ gazâsı Tuna Belgradı ve ikinci gazâsı Cezîre-i Malta ya'nî Rodos ve (---) gazâsından sonra âhir gazâsı Seğitvar olup sene 974 Saferü'l-muzafferinin yigirmi ikinci [/8 Eylül 1566, Pazar] gününün gecesini tokuzuncu sâ'atde ارجعي الي fehvâsı mücebince vedâ'-ı saltanat edüp na'ş-ı şerîfin Sokullu vezir

pinhân edüp cesedin muzahrafât-ı kalbden pâk edüp derûn-ı Süleymân'ı Seğitvar'da Türbe kal'ası nâm bir mürtefi' yerde altun leğen içinde defn edüp anda türbedâr ve kal'a ve tekye inşâ etdiler. Ba'dehu na's-ı Süleymân Hân'ı müşk-i amber-i hâm ve milh-i üçâc ile tuzlayup bir a'lâ salamura mûmya-yı Süleymân edüp pinhân etdiler. Kimesnenin fevtinden âgâhı olmayup âhir sâhib-i vezîr-i pür-tedbîrin re'yiyle Seğitvar kal'ası feth olup "Seğitvar'ı Süleymân Hân'ın ölüsü almışdır" deyü meşhûrdur.

Ba'dehu Selîm-i Sâni Seğitvar altına gelüp cümle asâkir bî'at edüp Süleymân Hân'ın (---) günde mevti haberi şâyi' olup na's-ı Süleymân Hân'ı sarup sarmalayup İslâmbol'da câmi'i mihrâbının önünde behişt-i illiyyîn-misâl bâğ [u] bostân [u] gülîstân içinde olan kubbe-i âlisinde medfûndur. Ser-i sa'âdetindeki Süleymânî destârı üzre yedi sekiz otağa mücevher ve gâziyâne turna telleri ile tezyîn olmuş bir kabr-i münevverdir. Müddet-i saltanat 48 sene ve müddet-i ömr (---) sene, mevtine târihtir:

.....(1.5 satırlık yer boş) .....

Cümle hayrât [u] hasenâtları ve feth [u] fütûhâtı ve vüzerâ ve vükelâ ve ulemâları ve meşâyıhları cümle bâlâda mastûrdur. Ammâ kabr-i şerifi kurbündeki kubbelerde **ziyâret-i şehzâdegân-ı Süleymân Hân**. *Rahmetullâhi aleyhim ecma'in*.

Evvelâ Orta kubbede (---).

.....(2 satırlık yer boş) .....

Ammâ Şehzâde Bâyezîd ibn Süleymân Hân merhûm, bürâderi Selîm Hân'a âlem-i şehzâdeliklerinde birbirine menâsıblarıçün buğz [u] adâvet üzre olup ığvâ-yı bedhâhân ile Bâyezîd, Selîm üzre asker çeküp Konya sahrâsı'nda ceng-i azîm etdiklerine târihtir:

Eyledi Sultân Selîm ile kâtîli Bâyezîd.

Sene 966 [1558-59].

Tarafeynden niçe bin âdem şehîd olup âhir Şehzâde Bâyezîd münhedimen beş nefer evlâdı ve bu kadar asker ile Şâh'a firâr edüp dahl düşdükde Süleymân Hân'dan nâmeler ile elçiler gönderilüp Bâyezîd'i Der-i devlete taleb etdiklerinde Şâh dahi Isfehân'dan Şehzâde Bâyezîd'i elçiye teslîm edüp Sivas'a geldükde beş nefer evlâdlarıyla katl olunup Paşahisârikapusu önündeki mezâristânda medfûnlardır.

Ve şehzâde (---) bî-günâhı bizzât Süleymân Hân kendü eliyle hançer-i bürrân ile şehîd edüp Eyyûb Sultân'ın şarkîsi tarafında harem kapusu dibinde şehirli

fukarâları mâbeyninde fakîrânece medfûndur. Hattâ seng-i mezârında târîhleri ve mücevvezesi taşında üstâd-ı mermer-bür hançer alâmetleri nakş etmiş. Hattâ elsine-i nâsda meşhûrdur kim bir gün Süleymân Hân şikâr tarîkiyle Kâğızhâne'ye giderken şehîd Şehzâde (---) Hân'ın kabrine [102b] uğrayup,

"Hay zâlim pâdişâh olurmuşun, yohsa böyle ölürmüşün" derken hemân şehzâde kabrinden bir siyâh tuman zâhir olup Süleymân Hân'ın atı ürküp {Süleymân Hân} zemîne pâymâl-ı rimâl olup cümle musâhibler atdan ayrılıp ol mezâristân içinde bir vâveylâ ve feza' kopup Süleymân Hân'ı piyâde bulup bir köşede âh-ı serd çeküp durur. Anı görseler Sarı Rüstem Paşa'nın çehresi ve Çârkâb Alî musâhibin çehreleri simsiyâh olmuş. Bu hâle hayrân kalup ol günden Süleymân Hân'ın sağ ayağı nıkrîs marazına mübtelâ olup Kaysûnîzâde tîmâr ederdî. Rüstem Paşa'nın yetmiş gün yüzü kara olup dîvâna varmayup yüzünün bir kat derisi yüzölüp yine asfaru'l-levn oldu. Meğer ol şehzâde-i mazlûmun katline sebep Rüstem Paşa ve Çârkâb musâhib olup ol mahalde Süleymân Hân,

"Îlâhî Rüstem âhiretde yüzün kara olsun, bizi kana şerîk etdin" deyü "mekr-i Rüstem" derler şehzâdenin şehâdetine târîh vâkı' olmuşdur, sene 960 [/1552-53]. (s.167-168)

Ahvâl-i şehâdet-i Şehzâde Sultân Mustafâ

Sene (---) târîhinde Süleymân Hân, Nahşivân seferi'ne azîmet edüp Karaman Ereğlisi nâm mahalle vardıkda Şehzâde Mustafâ Hân kânûn-ı kadîm üzre serâperde-i Süleymânîye girüp pederi Süleymân Hân'ın dest-i şerîfin bûs etdikde ol ân ma'nûkan şehîd edüp na'sın meydân-ı siyâsete birağup taşra ağalarından yedi aded ağasının dahi kellelerin galtân edüp cümle asâkir-i İslâm bî-cân olup şehzâde-i merhûmun na'sını Bursa'da (---) defn etdiler.

Mevtine târîhidir:

Kad kutile şühedâ.

Sene 960 [/1552-53].

Dürüst târîhidir. Bu dahi Rüstem Paşa'nın def'a-i sâni vezâreti mekrile oldu derler. Bir şehzâde-i kerîmü's-şân ve bir şehzâde-i âlîşân idi kim henüz kırk seneye bâliğ ve kâmil [ü] sâhib-i ayâr şehzâde imiş. Şâh [u] Gedâ sâhibi Yahyâ Beğ, merhûma bir mersiye etmişdir kim gûyâ Hadîkatü's-sü'adâ'dır. Âdem kırâ'at etmeğe tâkat getiremez. *El-hükmü lillâh.* (s.168- 169)

Ziyâretgâh-ı Şehzâde Sultân Mehemed ibn Süleymân Hân

Bunlar Süleymân Hân'ın, Şehzâde Mustafâ Hân'ından bihter şâhzâdesi idi. Gâyet zekî-tab' ve tîz-fehm, âkıl ü dâna ve müdebbir cüvân idi. Hattâ Süleymân Hân ihtiyâr olup nıkrîs marazına mübtelâ olmağile hâl-i hayâtlarında velî'ahd etmeleri mukarrer iken el-abdü yüdebbiru vallâhu yukaddiru. Rehzen-i ecel, Ma'nisa şehrinde şehzâdenin yolun kesüp peymâne-i ömrün şikest edüp na's-ı rahmet-nefisîn İslâmbol'a getirdüp yine Şehzâde câmi'i mihrâbı önünde defn edüp her bâr Süleymân Hân mahabbetinden ziyâretine giderken birer kîse mümessek filori tasadduk ederdi.

Târîh-i vefât-ı şehzâde-i merhûm, güfte-i Süleymân Hân-ı Muhibbî:

Merkad-i Sultân Mehemed bâd Firdevs-i ebed.

Sene 950 [/1543-44].

Diğer târîh-i Süleymân Hân:

Şehzâdeler güzîdesi Sultân Mehemed'im.

Sene 950 [/1543-44].

{Diğer târîh (---) (---) }. Ve, (s.169)

Ziyâret-i Şehzâde Sultân Cihângîr-i merhûm

Dâ'imâ pederi pâdişâh-ı âlem ile enüp binüp sayd [u] şikâr ve gazâ ederlerdi. Nahçıvân seferi'ne müteveccih olduklarında Haleb meştâsında vefât edüp vücûd-ı Cihângîr-i cihân edîm-i arzdan İslâmbol'a getirüp Şehzâde câmi'inde ka'r-ı arza defn edüp cihângîr iken zemîn-gîr oldu. Fevtine târîh:

Firdevs ede makâm-ı Cihângîri ol Celîl.

Sene 960 [/1552-53].

.....(5 satırlık yer boş)..... **[103a]** (s.169)

→ SELÎM HÂN (bk. Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni) (s.170, c.1)

SUN'Î

→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

SUN'Î

→ EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMEDE (bk. Ebü'l-
feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir)
(s.161, c.1)

- SUN'Î BEĞ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- SUN'ULLÂH EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- SUN'ULLÂH EFENDÎ İBN CA'FERÜ'L-İMÂDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.176, c.1)
- SUN'ULLÂH-I HAMÎDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.177, c.1)
- SUN'ULLÂH İBN EBÜ'L-KÂSİM ABDÜLVÂHÎD** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.335, c.1)
- SUN'ULLÂH KURTUBÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.272, c.1)
- SÛZÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- SÛZENÎ EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- SÛCÛDÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- SÛDCİZÂDE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- SÛFYÂN-I SEVRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.258, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
- SÛLEYMÂN AĞA** → SULTÂN MUSTAFÂ (bk. Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar) (s.103, c.1)
- SÛLEYMÂN EFENDÎ, BIYIKLI** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- SÛLEYMÂN EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)

SÜLEYMÂN HÂN, ŞEHZÂDE → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Der-zikr-i
şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân) (s.98, c.1)

SÜLEYMÂN, HAZRET-İ

Fî beyân ta'mîr-i şehri kadîm ve kal'a-i azîm

Belde-i tayyibe ve Dârü's-saltânati'l-aliyye ve taht-ı Yûnâniyân-ı Makdonya ya'nî mahmiyye-i Kostantiniyye ve hasretü'l-mülâk dâr-ı İslâm binâ-yı Hazret-i Süleymân aleyhi's-selâm hakkında niçe bin müverrihîn evsâfin ve şehrengîzin tahrîr edüp Kur'ân-ı azîmde fethi târihin بلدة طيبة bulmuşlar.

Ve الم غلبت الروم في ادني الارض dan murâd Kostantiniyye'dir demişlerdir.

Ve ba'zı müfessirîn البلاد في مثلها لم يخلق Nassından murâd bu kal'a-i Makdonya'dır demişler.

Hülâsa-i kelâm gulgule-i Rûm ve tantana-i Rûm ve velvele-i Rûm ve debdebe-i Rûm ve gulibeti'r-Rûm bir dâr [u] diyâr kim vech-i arzda nazîri yokdur.

Bel-kavl-i Tevârîh-i Yûnâniyân-ı Yanvan ve gayrı müverrihân binâ-yı Kostantiniyye hakkında cümle müttefekun aleyh olmuşlardır kim be-kavl-i İshâk vilâdet-i Resûl'den 1600 sene mukaddem Hazret-i Süleymân ibn Dâvûd aleyhisselâm Kâf'dan Kaf'a ve ins [ü] cin, hûş [u] tuyûra hükme etdi.

Ammâ Mağrib-zeminde Bahr-i Okyûnûs içre Ferendûz nâm bir cezire içre Saydûn nâm bir azîmü's-şân pâdişâh var idi. Gâyet mağrur ve müdemmiğ olup Hazret-i Süleymân yer götürmez cünd-i firâvân ile ve cemî'i ecnâs-ı heyevân ile Saydûn Pâdişâh'ın üzerine varup cümle dâr [u] diyârın harâb [ü] yebâb ve ahâlîsin esîr [ü] **[8b]** itâb edüp âhir Melik Saydûn'u sayd-ı dâm-ı giriftâr-ı bend-i hicrân edüp âhir Melik Saydûn'u sayd-ı dâm-ı giriftâr-ı bend-i hicrân edüp serâperde-i Süleymân önünde şemşîr-i âteş-tâb ile katl edüp bî-nâm [u] bî-nişân etdi. Ammâ bu maktul Saydûn melikin felekde misli lâ-nâzir bir perî-peyker, melek-manzar duhter-i nâ-şüküfte-i münevvere-i ahteri ve matla'-ı bâhteri var idi. Hazret-i Süleymân ol duhteri mâl-ı ganâyimden alup izdivâclarında indirâc etdiler. Zirâ ol mahalde Hazret-i Süleymân mücerred-i pâk idi kim Yemen diyârında Sabâ şehri pâdişâhının kızı Belkîs Havvâ Bursa nevâhilerinde Aydıncık nâm taht-ı azimde merhume olup Süleymân Nebî mücerred kalup bu Saydûn Padişâhın kızı Aline'yi firaşiyle müşerref edüp Rûm ellerine getürdükde ol kız ığvâ-yı şeytân ile dâimâ bükâ-âlûd idi. Hazret-i Süleymân bu duhter-i bed-ahterin ahvâl-i pür-melâlınden su'âl etdükde kız eyitdi:

“Ya Emînallâh dilerim kim benim için bu mahalde bir sarây-ı âlî binâ edüp anda dâ'imâ bakıyyetü'l-ömrümü ibâdet ile geçirem ve babamın suretin inşâ kıldırup ana nazarım ta'alluk etdükçe bülkâdan fâriğ olam” deyü gûna-gûn ricâlar etdi. Derhâl ricâsı hayyiz-i kabulde vâkî' olup Hazret-i Süleymân cemî'i ins [ü] cinne ve perîlere emr edüp Diyâr-ı Makdon'da {ya'ni Erzurûm ve Filibe ve Edirne ve İslâmbol ve İzmit'de} âb [u] hevâsı latîf yerleri deverân ederek yedi günde Hazret-i Süleymân'a gelüp haber verdiler.

Andan Hazret-i Süleymân Atina'ya gelüp anda Temâşâlık nâm bir kasr-ı cihân-nümâ etmişdir kim ile'l-ân vâcibü's-seyr binâ-yı azîmlerdir kim âdemin aklı çâk olur.

Andan İslâmbol zeminine gelüp hâlâ Hünkâr bâğçesi ki Sarâyburnu nâm mahalle gelüp anda serâperde-i Süleymâniyi kurup meks etdükde bir gece hâb- râhat edüp âb [u] hevâsından terâvet kesb edince ol mahalde bir sarây-ı âlî ve gûnâ-gûn nüzhet-âbâd maksureler inşâ etdi kim dillerde dâstan-ı dostân olup inkırâzu'd-devrân ma'mûr u âbâdân ola deyü İslâmbol zemîni için hayr du'â etdi. Meğer ol duhter-i bed-ahter, babası timsaline mahfî putperestelik eder. Hazret-i Süleymân vâkif-ı esrâr olunca mezkûr kızı {babası gibi} katl etdi.

Ba'dehu. Süleymân Nebî Sarâyburnu'nda ol âsâr-ı azîmeleri hâli üzre bırâğup Arz-ı Mukaddese'ye gidüp anda Hazret-i Dâvud'un binasına şurû' etdüğü Mescid-i Aksâ'yı Süleymân Nebi tamâm ederken merhum olup pederleri cenbinde Kudüs-i Şerîf'in kal'ası hâricinde bir âsitâne-i azimde medfûnlardır. (s. 14)

→ YANKO (s.15, c.1)

→ MELİK RAC'ÎM (s.15, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 275, c.1)

SÜLEYMÂN KETHUDÂ AĞA → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri ağaların beyân eder) (s.124, c.1)

SÜLEYMÂN PAŞA, SİLİHDÂR → SULTÂN MEHEMMED HÂN (bk. Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir) (s.134, c.1)

- SÜLEYMÂN PAŞA (VEZİR-İ A'ZAM)** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.76, c.1)
- SÜMÜKLÜ DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- SÜNBÛL EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
- SÜNBÛL SİNÂN EFENDÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
- SÜRÛRÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- Ş-**
- ŞA'BÂN-I SÂNÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- ŞÂH MEHEMMED BİN MEHEMMED HACI HÜSEYİNZÂDE ÇELEBÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- ŞÂHİDÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ŞÂMÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ŞÂZİLÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.276, c.1)
- ŞEHDÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- ŞEHHÂB-I RÛMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)
- ŞEHÎDÎ** → ŞEHDÎ
- ŞEHRÎ ÇELEBÎ** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- ŞEKERPÂRE KADIN** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.201, c.1)

- ŞEMSEDDİN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- ŞEMSEDDİN AHMED, AHMED EFENDİ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- ŞEMSEDDİN AHMED, KADIZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)
- ŞEMSEDDİN AHMED BİN SÜLEYMÂN** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.166, c.1)
- ŞEMSEDDİN AHMED BİN SÜLEYMÂN** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175-176, c.1)
- ŞEMSEDDİN AHMED İBN İSMÂ'ÎL MONLÂ GÜRÂNÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- ŞEMSÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir) (s.167, c.1)
- ŞEMSÎ AHMED PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- ŞEVKÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ŞEYBE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.257, c.1)
- ŞEYHZÂDE** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.185, c.1)
- ŞİS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.269, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.319, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.320, c.1)

- ŞU‘AYB** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.277, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.285, c.1)
- ŞU‘AYB-I HAYRÂNÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.264, c.1)
- ŞU‘AYB-I HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.335, c.1)
- T-**
- TABAK DİVÂNESİ** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.189, c.1)
- TABANIYYASSI MEHEMMED PAŞA** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.200, c.1)
- TÂCBEĞZÂDE NİŞÂNÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- TÂCÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu‘arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- TÂHİR-İ ACEMÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.312, c.1)
- TALHA BİN ABDERÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.314, c.1)
- TÂLÎ‘Î** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu‘arâları bildirir) (s.167, c.1)
- TARÎKÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu‘arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- TATAR HÂN** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- TAŞKÖPRÜZÂDE** → KEMÂL EFENDÎ
- TAŞKÖPRÜZÂDE** → KEMÂLEDDİN MEHEMMED BİN AHMED
- TEKFUR** → YAĞFÛR (s.20, c.1)
- TÎB ALÎ BİN SÜFYÂN-I SEVRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi)(s. 262, c.1)
- TOHTAMIS BAY** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.323, c.1)
- TURGUD PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder) (s.78 c.1)
- TÜRÂBÎ, ŞA‘İR** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa‘âdetlerindeki şu‘arâları bildirir) (s.161 c.1)

-U-

- UBEYD-İ ATTÂR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.262, c.1)
- UBEYD-İ MISRÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.329, c.1)
- UBEYD TÂHİR** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.306, c.1)
- UKKÂŞE** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.265, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.312, c.1)
- ULAMA PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- ULVÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- ÛRYÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
- UŞÛM DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- UŞŞÂKÎZÂDE EFENDÎ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olan İslâmbol mollâların beyân eder) (s.124, c.1)
- UZUN MUSLİHUDDÎN** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder) (s.163, c.1)

-Ü-

- ÜÇBAŞ NÛREDDÎN HAMZA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- ÛMM-İ VELEDZÂDE** → ALÎ İBN ABDÛL'AZÎZ
- ÛVEYS PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)
- ÛVEYS PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.77 c.1)

-V-

- VASLÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)
- VASFÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.165, c.1)

- VEFÂ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- VELÎ EFENDÎ** → EBÜ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- VERRÂD-İ BERBERÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.254, c.1)
- VERTEN-İ HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
- VEYS EL-KARANÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.267, c.1)

VEZENDON

Bânî-i sâbi': Binâ-yı şehir-i Makdon hakkında cemî'i müverrihân-ı mütekaddimîn tahrîrleri üzre cemî'i müvverrihân-ı mütekaddimin tahrîrleri üzre İslâmbol surunun ve Ayasofya binasının keyfiyyet-i binâsı bu yüzden tafsil (ü) beyân ederler kim yedinci kerrede ta'mîr (ü) termim eden Ebü'l-beşer Hazret-i Âdem Safî aleyhi's-selâm vech-i arza hübü't etdükden sonra beş bin elli iki sene mürur etdükde Yanko ibn Madyân'ın nebîresinden Vezendon nâm bir pâdişâh-ı zîşân zuhûr edüp cihâna ferr ü şevket salup cemî'i memalik-i Rûm'a ve bilâd-ı Frengistân ve Kızılelma'ya ve diyâr-ı Alman'a ve Karaman ve Yunâniyan'a ve Bahr-i Rûm içre ve Ummân (u) Okyûnûs'da olan cümle cezâyirâta ve sâhil-i bahreynde olan bi'l-cümle memalik-i mahrûse kılâ'lara hükmü câri olup bi't-tamâm mülûk-i âfak fermanına râm oldukdan sonra şehir-i Makdon'a gelüp gördü kim dedesi Yanko'nun bina etdüğü o şehir-i kadîm harâb (ü) yebâb olmuş, hemân sâ'at Makdon'da meks edüp cemî'i hukemâ ve kehene ve âsafları ile meşveret edüp cümle memalik zabtı için İslâmbol'u tahtgâh edinmek için binasına şürû' etdükde rû-yı arzda fermân-beri olan pâdişâhlara haber gönderüp her diyârın ilm-i hendesede üstad-ı kâmil mi 'mâr ve ummâl ve bennâlarından on kerre yüz bin âdem cem' olup tâli' -i imâreti seretân olsun deyü tenbîh edüp Edirnekapusu cânibinde bir rasad peydâ edüp bir mîl minâre üzre bir nâkûs ihdâs edüp âmâde idi. Sa 'd sâ'at oldukda ol çanı çalup cemî'i bennâlar ellerinde olan taş ve kireçleri zemet-i Hudâ bir leylek bir yılan şikâr edüp ber-hevâ âşiyânına getirirken ol yılan leylek murgunun minkârından rehâ bulup hikmet-i Rabbânî mezkûr rasad çanınin üzerine yılan düşünce çan çalınup cemî'i ummâllar ellerinde olan hacerâtları ve cibs-i Horasânîleri zemîne birağup tarfetü'l-ayn içre esâs-ı sûr bir zirâ'-ı meliki zemînden âlî oldu. Cemî'i müneccimin ve kehhânîn

"Bire sa'd sâ'at olmadı, sabr edin" deyü feryâd etdiler. Mümkün olmayup binâyâ nahs sâ'atde mübâşeret etdiler. Bu kal'a içinden tâ'ûn ve âteş ve askerî tâ'ifesinden isyân [u] tuğyân eksik olmaz. Ve şekl-i müselles vaz'-ı esâs olundu, nuhûsetten halâs olmaz, bu diyâr yine harâb [ü] yebâb olur deyü müte'ellim olup feryâd etdiler. Âhir-i kâr cümle kârların takdîre havâle eyleyüp bu beyt ile amel etdiler. Beyt:

Edemez def' sakınmağla kazâyı kimse

Bin sakınsan yine ön son olacak olsa gerek.

deyüp bu beyt mazmûnuyla mütesellâ olup şimâl ve cenûb tarafının deryâları sâhilinde İslâmbol Hisârı'na bünyâd urup yedi kûh-ı pür-şükûh üzre sûr-ı mezbûr ile ihâta eylemeğe bezl-i himmet etdi.

Ve cemî'i taht-ı hükûmetinde olan pâdişâhlar deryâ-misâl askerleri ve ırgat bennâları ile gelüp binâyâ imdâd etdiler. Ve her pâdişâha biner zirâ' yeri amâr etmeğe me'mûr eyleyüp her pâdişâh hissesine düşen yeri gûnâ-gûn san'atlar ile inşâ etdiler. Kal'a-i İslâmbol ol asırda Sarâyburnu'ndan tâ Silivri kal'asına, Silivri'den cânib-i şimâle Karadeniz sâhilinden Terkoz kal'asına varınca tokuz sâ'at yerdîr. Mâbeynehümâda yedi kat germe kal'a dîvârı binâ etdiler. Her dîvâr mâbeyninde yüzer zirâ' arîz handak-ı amîkler inşâ etdiler. Hâlâ Silivri'den Terkoz'a varınca kal'a dîvârlarının burc [u] bârûları ve hafr [u] handakları zâhir ü bâhirdir. Ol tarafda olan kurâlar kim hâlâ amârdır, meselâ Feteköy ve Sazlıköy ve Arnavudköy ve karye-i Kovukdere ve karye-i İzzeddînli ve karye-i Kiteli ve karye-i Baklalı ve karye-i Türk-eşeli nâm kurâların cümle hân ve câmi' ve mesâcid ve imâretleri mezkûr kal'a dîvârlarının seng-i hârâları ile inşâ olunup câ-be-câ kulleleri ve yedi kat handakları kalmışdır kim Akdeniz'den Karadeniz'de nihâyet bulmuş bir hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn bir kal'a-i üstüvâr imiş.

Ve bu mâbeynde kasaba-i Çatalca nâm mahal hâlâ bir ma'mûr belde-i âbâdândır. Ol asırda bu dahi İslâmbol kal'asına muttasıl bir kal'a-i bender ve derbend-i calender sevâd-ı mu'azzam idiğinin hâlâ esâr-ı esâsları nümâyândır. Ve mezkûr Terkoz kal'asından İslâmbol Boğazı'nda Yanko ibn Mâdyân patirgâhı binâ etdüğü Yoroç kal'ası'na andan içeri Tarabya kal'asına ve Rûmeli Hisârı zemîninde Fıranda kal'asına ve Ortaköy arzında Ayanta kal'asına ve Fındıklı kasabasında Fındıkça kal'asına ve Galata burnunda Kurşumlumahzen yerinde Ayaniko Ayazması kal'asına, andan Azebkapusu zemîninde Galya kal'ası, andan Tershâne-i kadîm arzında Petrîne kal'asına, andan Tershâne bâğçesi yurdunda Aline kal'asına [11a] andan Galemikra kal'ası ki hâlâ Südlüce kasabasında Ca'fer-âbâd tekyesi zemininde mezkûr kal'anın esâs-ı binâları zâhirdir.

Ve bu bâlâda tahrîr olunan kılâ'lar ki sâhil-i bahrde vâkî' olmuşdu, bir kal'adan bir kal'aya İslâmbol Boğazı'nın iki tarafında olan kal'aların birbirlerine muttasıl serâpâ kal'a dîvârları ile ihâta etmiş bir kal'a-i azîm idi kim cemî'i cirm-i İslâmbol yedi günde devr olunurdu.

Ve bu Vezendo nâm kıral İslâmbol'u bu tertîb üzere tekmîl edüp hâlâ İslâmbol kal'ası olan ol a'sârda iç kal'a idi. Cümle pâdişâhlar edâ-yı hizmet edüp İslâmbol içre yedi kûh-ı bâlâ üzere birer deyr-i azîm ihyâ etdiler ve yetmiş mürtefi' püşte üzere yetmiş aded manastır-ı azîm inşâ etdiler. (s.17-18)

{Der-beyân-ı bâni-i Ayasofya-yı kebîr}: Ve bu Vezendo Kıral'ın bir duhter-i pâkîze-ahteri Makdona şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellid olup babasının İslâmbol'u binâ etdüğün istimâ' edüp iki bin milyon mâl-ı hazâyinleri Sirem ve Semendire arabalarına tahmîl edüp İslâmbol'da Ayasofya deyrine mübâşeret etdükde Hazret-i hızır gelüp

“Mühimmât (u) levâzımâtların benden alın ve şu resm-i musanna' üzere vaz'-ı esâs eylen” deyü Hazret-i Hızır ta'limiyle Ayasofya'nın binâsına şürû' etdiler. İbtidâ zemînin ka'ra varınca hafr-ı azîm edüp bir ay kâmil temeline rusâs-ı hâssı eridüp nehr-i azîm gibi akıdup ibtidâ zemine kurşum temel bıraktılar. Anın üzerine bin bir amûd-ı müntehâlar üzere tâklar ve toloz kubbelere inşâ etdiler kim altı su sahrîci olup âb-ı rahmet ile mâl-â-mâl ola. Ve İslâmbol'da zelzele-i azîmeler olmağile cümle binâların esâsın boş edüp zelzeleden emîn olmak mülâhazasıyla Ayasofya'nın zîr-i zemînin sahrîc etdiler. Hâlâ Kırkçeşme Suyu ile memlûdur. Ve câ-be-câ yerlerin ta'îr için ve rahnedâr yerlerin gözetmek için Ayasofya altında kayıklar vardır.

Ve câmi'in tâ vasatında bakır kapaklı bir çâh-ı mâ vardır. Andan delveler ile su çeküp ba'zı kimesneler nûş-ı âb edüp def'-i atşân ederler. Andan cânib-i erba'asının der(ü) dîvârının imaretine şürû' eyleyüp cümle (---) (---) bu sommâkî ve zenbûrî ve ruhâmî yerakânî ve beyâz mermer-i mücellâ serâmed amûdlar üzere dörd tabaka tâk-ı Hevarnaklar üzere bir kubbe-i ma'mûr etdiler.

Ve kible tarafında nîm kubbe içre yine nîm kubbede mihrâb vaz' olunmuşdur. Ve kible kapusu üzere dahi nîm kubbelere ile mebnîdir. İnşâllâh câmi'ler evsafında ale't-tafsîl tahrîr olunur.

Ve bu İslâmbol'un yedinci bânisi Vezendo Kıral'ın ammisi Yanvan Kıral ki *Tevârîh-i Yûnân* sâhibidir, ol asırda Erdel Macarîstân'ında Yanova nâm şehirde makarr edinüp tahtgâh edinmiş idi. Çünkü bürâderzâdesi Vezendon Kıral babasının tahtgâhı olan Makdonya şehrini ta'mîr [u] termîm edüp her pâdişâh İslâmbol içre birer âsâr-ı hayrât etdüklerin istimâ' edince

Yanvan Kıral dahi eyle seva[d-ı] mu‘azzamaya su lâzımdır deyü İslâmbol'a su getirmeğe bezl-i himmet edüp makdûrum sarf eyledi. (s.18)

Cereyân-ı Nehr-i Tuna be-himmet-i Kıral Yanvan: Yancan Kıral deryâ-misâl cüyûş-ı küffâr ummâllar ile Nehr-i Tuna'nın mâh-ı temmûz'da tenezzülde olduğu mahal üzerine gelüp İslâmbol ile Tuna'nın ilm-i hendese üzre irtifâ'ın alup Tuna sâhilinde Feth-i İslâm kal'ası kurbünde Severin ve Siverin kal'alarına karîb mahallin arzın âlî bulup ol mahalde Tuna kenârın hafr edüp niçe kerre yüz bin ırgat u bennâlar ile Nehr-i Tuna'nın cereyânı üzre yayarak eyle tur'alar kazarak Ferhâdî külünkler ile kûh-ı bâlâları kırarak darelere kantaralar ihdâs ederek İslâmbol kurbünde Azatlı nâm mahalle Tuna'yı getirdiler. Andan nehr-i Tuna içre azîm seng-i hârâlar ile bir rasîf-i şeddâdî binâ edüp ol mahalle bir demir kapu inşâ etdiler, hâlâ nehr-i Tuna tenezzülde oldukda mezkûr demir kapuyu üç def'a görmek vâkı' olmuşdur. Hâlâ ol câ-yı merkuma Tuna Demirkapusu derler. Tuna keştîbânları ol rasîf sedde geldikde havf edüp ba'zı gemilerin yüklerin çıkarup gemiler sebûkbâr oldukda bî-bâk (u) bî-pervâ ol Demirkapu mahallinden ubûr ederler. Ve nehr-i Tuna içre bir sedd dahi inşâ edüp ana hâlâ Tahtalunseddi derler. Her sene niçe keştiler bu sedde (11b) pârelenüp helâk olurlar.

Ba'dehu Yanvan Kıral asrında nehr-i Tuna evvelbahârda cûş (u) hurûşa gelüp bu Demirkapu seddine ve tahtalu seddine **nehr-i Tuna** bügenüp tur'alar içre Demirkapu'dan girüp tâ İslâmbol içre Yenibakçe'den Aksaray mahallesinden cereyan edüp İstiridy kapusu ki hâlâ Lankapusu'dur, ol mahalde nehr-i Tuna Akdeniz'e munsab oldu. Ol mahalde İslâmbol'u ta'mîr eden Vezendo Kıral, Kudüs-i Şerîf ziyaretinden geldikde ammisi Koca Yanvan Vezendo Kıral'ın istikbâline Üsküdar tarafına geldükde Vezendo Kıral ile mülâkat olup Vezendon eydir:

“Ya ammin da'vâ-yı merd etdüğün Tuna nehrin nice eyledin” deyü su'âl eder.

Derhâl Yanvan (eydir):

“Kıralım devletinde Tuna nehrin avret gibi saçından keşân ber-keşân yedüp Makdonya içinden hâlâ cereyân etmededir” deyü mağrur u mütekebbirâne cevâb edince bi-emrillâhi Ta'âlâ hemân Tuna nehri rücu' edüp cereyân etdüğü yolları harâb edüp ibtidâ Varna ile Pravadi kurbünde Duna değirmenleri nâm mahalden depüp bir ayn-ı azîm zâhir olup hâlâ azîm âsiyâbları deverân edüp cümle Dobruca halkı anda gendüm dakik hâsıl ederler, Duna Değirmenleri deyü meşhur-ı âfâkdir.

Andan Tuna'nın bir aynı dahi Kırkkilisa şehrine karîb Yene kasabasında ve Bunarhisâr nâm kal'anın kayalarından tulû' etdi. Ve Tuna'nın bir kolu dahi Büyük Çekmece ve Küçük Çekmece buhayrelerinden tulû' edüp Bahr-i Rûm'a mahlut oldu.

Ve bu takrir etdüğümüz mahallerden cereyân eden ayn-ı zülâller Tuna nehrinden olduğuna isbâtımız oldur kim Tuna nehrinde hâsıl olan moruna balığı ve mersin balığı ve uştuka ve çıka balığı cümle (Tuna nehrine mahsus iken) mezkûr uyûnlardan ve Çekmece haliclerinden çıkup seyyâdların damına düşdüğü hakirin birkaç kerre Çekmece buhayresinde manzûru olmuşdur.

Ve Yıldırım Hân Nigebolı'yı ve Feth-i İslâm'ı feth edüp nehr-i Tuna'nın İslâmbol'a cereyân etdüğü esnâ-yı kelâmda yâd olup Demirkapu'dan saman ve kömür döküp Duna Değirmenleri'nden ve Bunarhisârdan ve Çekmece göllerinden saman ve kömür çıkduğu Tuhfe nâm tevârîhde mastûrdur.

Hattâ duhter-i Sultân Ahmed Hân olan Fâtıma Sultânzâde Süleymân Beğ ile İslâmbol ile Çatalça mâbeyninde Azadlı nâm karyede evce ser çekmiş kayaları kûhkenler nakb edüp nehr-i Tuna niçe eyyâm cereyân etdüğü yerlerde alâmetleri zâhirdir. Meş'allar çerâğân edüp atlarımız ile ol gârlar içre bir sâ'at cânib-i şimâle gidüp temâşâ etdik, ammâ kebûter kadar yarasa kuşlarının kesretinden ve bed rayihalarından rücû' edüp taşraya çıktık. Eğer selâtîn-i Âl-i Osmân himmet etse sehel bahâne ile yine nehr-i Tuna Yenibâğçe ve Aksarây içinden cereyân etmek mümkün idi, *ve's-selâm*.

Ba'dehu bu Tuna'dan imdâd olmayınca yine Vezendon Kıral, İslâmbol'a su getirmek için su kemeri canîbinden bir ayn-ı zülâli üstâd-ı mühendisler mâl-ı firâvân bezl edüp Kırkçeşme kemerleri ile İslâmbol'a bir mâû'l- hayât getirüp Kırkçeşme'den gayrı üç bin çeşme-i heyevân cereyân etdirüp İslâmbol'u eyle ma'mûr (u) âbâdan etdi kim Yanko veziri Kanator'anın binâ etdüğü Yedikulle kal'asından tâ Sarâyburnu kal'ası rûknüne gelince şâhrâhın tarafeynine murassa' mînâ' iskemleler üzre zer-ender-zerre müstağrak olmuş kat-ender-kat kemer kuşaklu sipâh kulları selâma durup el bağlarlardı. Ve yüz bin piyâde murâssa' tâclu kemer-beste kullar dahi önü sıra saf saf olup gürûh gürûh alay ile ubûr ederlerdi. Ve iki kerre yüz bin esb-süvâr asker dahi alay ederlerdi. Tâ bu mertebe kerr ü fer sâhibi zîşân kıral idi. (s.18-19)

-Y-

YAĞFÜR

Anın dahi âhi devri âhir olup yerine oğlu Yağfûr nâm kıral mesned-nişîn olup **bânî-i sâmin** müstakil pâdişâh olup mâl-i Kârun sarf edüp veziri Rûvende nâm zî-akl âsafın re'y (ü) tedbiriyle ve hukemâ-yı mühendisinin ve mi'mâr-ı pîşînin re'y-i ahseniyle Sarayburnu nâm mahalle deryâya müte'allik üç yüz altmış altı tılısmâtlar inşâ etdiler kim her gün tılsım amel edüp deryâ ka'rında olan mâhîler derkenâr olup cümle sâkinân-ı dâr (u) düyûr gûnâ-gûn mâhileri sayd edüp kifafırlardı. Ve üç yüz altmış altı tılısmâtlar dahi berre müte'allik inşâ edüp her birin birer püşte üzre inşâ etdiler.

Meselâ Avret [12a] bâzârındaki Dikilitaş'da Yanko ibn Mâdyân'ın Hindistân'a gitdiği askerinin alay-ı bî-misâlin timsâl edüp ayân u beyân etdi. Ve ol amudun için cevîf edüp minâre vâru ruhânlar çıkup İslâmbol'a bir bâğî ve dağî asker gelse çan çalardı. Hemân sâ'at cümle asâkir-i bî-pâyân hâzîrbâş olurlardı. Ve niçe bin âsâr-ı acibe ve garîbe ve mutalsamâtlar binâ etdüğü inşâ'allah mahallinde ve mutasamâtlar binâ etdüğü inşâ'allah mahallinde tahrîr olunur. Hülâsa-i kelâm bu Yağfûr Kıral İslâmbol'u ol mertebe ma'mûr u âbâdan etdi kim gûyâ ravza-i cinândan bir köşe etdi. Bu dahi âlem-i dalâlet içre mürd olup yerine Tekfur nâm pelîd-i anîd kıral-ı dâl oldu. Tâ beş bin yedi yüz elli seneye gelince niçe kayâsıra ve batâliseler ve niçe bîtrîk ve kıssîs ve efârikaların tahtgâhı ve karârgâhları olup gündün güne şehir-i Makdon'u amâr etdiler. Ve niçe yüz sene hükûmet üzre müstakarr olup gitdiler.

Ba'dehu târih-i mezbûrda diyâr-ı İspanya'da Rim Papa nâmıyla iştihâr bulan memleketin kıral-ı dâll-i bed-fi'âli hâkim-i Freng-i bed-rengdir. Ve imâret-i vüs'atda nümûdâr-ı hisâr-ı heft evrengdir. Dâr (u) diyârına Merene-i kübrâ derler. Ol diyâr-ı müşrûkînden Kostantîn nâm bed-kâm bir pâdişâh hurûc edüp memâlik-i şarkı ve garbı ve şimâli ve cenûbu ve'l-hâsıl ekâlîm-i seb'a şehinşâhların kabza-i teshîre alup şehir-i Makdon kaldı deyü hasretü'l-mülûk olan İslâmbol'u feth (u) teshîr dâ'iyesiyle ol sûr-ı azîm üzre diyâr-ı Efârikadan ve bilâd-ı Makdonya'dan on kerre yüz bin cüyûş-ı kefer ve fecere cem' edüp berren ve bahren deryâ-misâl asker ile dârü'l-mülk olan Makdonya'ya gelüp Kostantîn karada Silivri câbinden muhâsara etdi. Deryâdan bin pâre keştî ile Ciniviz kıral-ı dâlli i'ânetiyle (cânib-i) baherden muhâsara etdiler. Yedi ayda İslâmbol'u cebren ve kahren alup Silivri'den Terkoz kal'asına varınca yedi kat germe kal'a dîvârların ve burç (u) bâruları ve handakların harâb (ü) yebâb edüp hâlâ iç kal'a olan İslâmbol'a istilâ edüp tahtgâh edindi. Ve Ciniviz kıralı dahi Galata câniblerinden tâ Karadeniz Boğazı'na varınca sâhil -i bahrede olan kılâ'ları harâb (ü) yebâb edüp cümle Freng-i bed-reng Galata'yı tahtgâh edindi. (s.19-20)

- YAHYÂ BİN PÎR ALÎ** → (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.179-180, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.222, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Şehirleri) (s.223, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. İcmâl-i saltanat-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ ibn Sultân Ahmed Hân) (s.103)
- YAHYÂ EFENDİ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemaları beyân eder) (s.99, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ, BEŞİKTAŞÎ** → SELÎM HÂN (bk. Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir) (s.96, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ, BOSTÂNZÂDE** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
→ SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.124, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ, ŞEYHÜLİSLÂM** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ, ŞEYHÜLİSLÂM** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülusundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi‘ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerlârının hükûmâtları ve azl [u] nasbları beyân eder) (s.107, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ, ZEKERİYYÂZÂDE** → SULTÂN OSMÂN (bk. Şehâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır) (s.102, c.1)
- YAHYÂ EFENDİ İBN ZEKERİYYÂ EFENDİ (ŞEYHÜLİSLÂM)** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan şeyhuülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemaları beyân eder) (s.123, c.1)
- YAHYÂ PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder) (s.78 c.1)

YAHYÂ PAŞA	→SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
YA'KÛB	→ SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
YA'KÛB	→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
YA'KÛB, MEVLÂNÂ	→ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
YA'KÛB BÂNYÂNÎ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.303, c.1)
YA'KÛB-I FAHFARÎ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.266, c.1)
YA'KÛB EFENDÎ	→ SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.180, c.1)
YA'KÛB KİRMÂNÎ	→ SELÎM HÂN (bk. Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder) (s.96, c.1)
YA'KÛB PAŞA, HÂDİM	→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN
YA'KÛB-I TÂ'İFÎ	→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.317, c.1)

YANKO

bânî-i sâlis Yanko ibn Mâdyân melik oldu kim hübü-t-ı Âdem Safî'den dörd bin altı yüz yılda pâdişâh olup İslâmbol'un binâ etdi. Bunun hilâfeti İskender-i Rûmî mevlûdundan dörd yüz otuz sene mukaddemdir. Ve İskender-i Kübrâ [e]vkâtından Hazret-i Risâlet'in vilâdetine gelince 882 [1477-78] sene oldu Yanko ibn Madyân Amlâk oğullarındandır. Ays ibn İshâk Nebî'ye müntehidir. Bir rivâyetde Yanko, kısraktan tevellüd etdüğüçün Yanko ibn Madyân derler. Batâlise-i Yûnâniyân'ın ibtidâsıdır.

Rû-yı zemîni Kâf'dan Kâf'a kabza-i teshîre alan dörd pâdişâh-ı cihangirdir. İkisi İslâm'da, ikisi gayrı edyân-ı bâtıldadır. Biri Hazret-i Süleymân Nebî, biri İskender-i Zülkarneyn'dir, buna dihi Nebî demişlerdir. Ve gayr-ı müslimden rû-yı arza ser-tâ-ser mâlik olanın biri Buhtunnasr-ı Kürdî ve biri dahi Yanko ibn Mâdyân'dır, altı yüz yıl mu'ammer olup edîm -i arzda imâretler binâ etmeğe mâyil idi. Karındaşı Tevârîh-i Yûnân sâhibi Yanvan, Kudüs-i Şerîfe kayser idi. Kayâsıraların ibtidâsı bu Yanvan'dır. Bu dahi beş yüz yigirmi sene

kayser olup gâh Arz-ı Mukaddes'de ve gâh arz-ı Makdon ki Rûmeli'dir, anda pâdişâh-ı zîşân olurdu.

Hikmet-i Hudâ bir gün Yanko ibn Mâdyân ayş [u] nûş edüp mest [u] medhûş câme-i hâb-ı nâzda hâb-âlûd [9a] olup yatırken ale's-sabâh serîri ile kendüyi Sarâyburnu nâm mahalde bulup niçe eyyâm anda sâkin olup cem'î vüzerâ ve vükelâları ve cümle ser-i kârda olan huddâmları başına cem' olup İslâmbol'un Sarâyburnu nâm mahallin âb [u] hevâsından hazz edüp bir kal'a bünyâd etmeğe itimâm etdi. Zîrâ bu Yanko ibn Mâdyân, cihângîr-i kübrâ azîmü's-şân bir pâdişâh idi. Cümle Yûnâniyân buna Süleymân-ı Sâni derler. Bunun zamân-ı hilâfetinde Kürdistân'dan Buhtunnasr dîn-i Yahyâ Nebî'yi taleb için Arz-ı Mukaddes'i ve Haleb [ve] Şâm'ı ve Taberistân ve arz-ı Filistîn ve arz-ı Askalân'ı ve arz-ı Hâsân'ı ve bilâd-ı Mısr'da yetmiş pâre şehir harâb u yebâb edüp yedi kerre yüz bin Benî İsrâ'il'i katl edüp Hazret-i Ermiyâ'yı ve Hazret-i Dânyâl'ı Sıfet şehrinde esîr edüp bilâ-hisâb mâl-ı hazâyin cem' edüp Yanko ibn Mâdyân'a isyân etmek kaskında olduğun Yanko istimâ' edüp karındaşı Yanıvan'ı Buhtunnasr üzre deryâ-misâl asker ile gönderüp kendünün baş vezîri olan Kanator vezîri iki kerre yüz bin asker ile talî'a-i cüyûş edüp azm-i Buhtunnasr deyüp Karaman sahrâsında iki asker-i bî-pâyân birbirleriyle dokuşup hikmet-i İlâh Buntunnasr bî-nasr olup bedbaht-ı bî-nusret münhedim olup bu kadar mâl [u] menâl-i firâvânı Yanko'ya gelüp ol mâl-ı ganâyim ile Yanko ibn Mâdyân, Hazret-i Süleymân'ın binâsı ve makamıdır deyü İslâmbol'un suruna mübâşet edüp karındaşı Yanıvan Tuna nehrin İslâmbol içinden cereyân etmeğe ta'ahhüd edüp Yanko vezîri Kanator'a Yedikulle'yi binâ etmeğe mübâşeret etdi. Silivrice Vezîri Silivri kal'asın, Burgazice Vezîr Burgaz kal'asın, Bugados kal'asın, Ereğliye Vezîr Ereğli kal'asın, iki karındaş iki vezir idi, Çekmece kal'aların ve Terkoziçe Vezîr Karadeniz Boğazı kurbünde Terkoz kal'asın ve Karadeniz nihâyet bulduğu mahalde Yoroz nâm bîtrîk-ı kıssîs Yoroz kal'ası ki hâlâ Kavak nâm kasabanın ensesinde Yoroz nâmıyla meşhur kal'a-i ma'mûredir, anı binâ etdi.

Ve'l-hâsıl cem'î ekâlîm-i seb'ada yedi yüz veziri var idi, cümlesine haber olup İslâmbol ki kal'a-i Makdonya'dır, ana temel bırağup bünyâd etdikleri inşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur. (s.14-15)

YANVAN

→ VEZENDON (bk. Cereyân-ı Nehr-i Tuna behimmet-i Kırıl Yanvan) (s.18-19)

- YÂVEDÛD SULTÂN** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Menâkıb-ı Yâvedûd Sultân) (s.48-49, c.1)
→ EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.175, c.1)
- YÂVER-İ ÖZBEKÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
- YÂVSÎ, ŞEYH** → FAHREDDİN İSKİLİBÎ (s.163, c.1)
- YAVUZ ALÎ PAŞA (VEZİRİ A'ZAM)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır) (s.99, c.1)
- YETMİŞ GURUŞ DEDE** → EVLİYÂ ÇELEBÎ (bk. Evliyâ Çelebi Zamanında Hayatta Olan Büdelâlar) (s.188, c.1)
- YULARKISDI PAŞA** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Mîhrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder) (s.78 c.1)
- YULUK MEHEMMED** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzide medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- YÛNUS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.288, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.288, c.1)
- YÛNUS PAŞA** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk.Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder) (s.163, c.1)
- YÛNUS PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)
- YÛSUF** → SULTÂN MURÂD (bk. Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis) (s.97, c.1)
- YÛSUF** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.254, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.270, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.310, c.1)
- YÛSUF ÇELEBÎ BİN ALÎ YEGÂNÎ** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir) (s.166, c.1)
- YÛSUF PERENDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.323, c.1)
- YÛŞÂ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Kal'aları) (s.229, c.1)

-Z-

- ZAHÎRÜDDÎN ERDEBÎLÎ, MEVLÂNÂ** → SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN (bk. Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir) (s.79 c.1)
- ZÂKİRÎ (EL-HATÎB)** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.184, c.1)
- ZARÎFÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ZEKÂYÎ** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân asrındaki emlahu'ş-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)
- ZEKERİYYÂ EFENDÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk. Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.182, c.1)
- ZEYD BİN HÂRİS** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s. 331, c.1)
- ZEYD-İ HİNDÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.307, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.321, c.1)
- ZEYD-İ KAYSERÎ** → İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.278, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.278, c.1)
→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfi) (s.278, c.1)
- ZEYNEB HÂTÛN** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir) (s.161, c.1)
- ZEYNEDDÎN BİN MEHEMMED** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder) (s.167, c.1)
- ZEYNEL'ÂBİDÎN, KÂTİBZÂDE** → EBÛ'L-FETH SULTÂN MEHEMMED (bk. Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir) (s.178, c.1)
- ZEYNEL HÂN** → SULTÂN MURÂD HÂN (bk. Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân) (s.104, c.1)
- ZEYNEL PAŞA** → SULTÂN SELÎM HÂN (bk. Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder) (s.166, c.1)

ZİHNÎ

→ SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Bâyezîd Hân
asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder) (s.164, c.1)

ZÜNNÛN-I MISRÎ

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâflı) (s.261, c.1)

→ İSLÂMBOL (bk. ~ 'un Esnâfı) (s.326, c.1)

- (---) -

(---) **EFENDİ, ŞEYHÜLİSLÂM** → SULTÂN BÂYEZİD HÂN (bk. Sultân Bâyezîd-
i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân
u beyân eder) (s.163, c.1)

(---) **AHAVEYNZÂDELER, HOCA ÇELEBÎ** → SULTÂN AHMED HÂN (bk.
Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı
ulemâların ziyâretlerin beyân eder) (s.181, c.1)

III. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ansiklopedi çalışması, Evliyâ Çelebi'nin İstanbul hakkında nasıl bilgiler verdiğini göstermek için yapılmıştır. Çalışmada madde başlıkları, Yapı Kredi Yayınları tarafından neşredilen Evliyâ Çelebi *Seyahat-nâmesi*'nin birinci cildinin incelenmesiyle yapıldı. Bunun sonucunda 1.276 tane madde başlığı, 745 tane de alt başlık tespit edildi. Madde başlıklarından anladık ki İstanbul'un pek görünmeyen kültür, inanç ve sanat zenginlikleri de varmış.

17. yüzyıl İstanbul'unda Evliyâ Çelebi'nin verdiği bilgiye göre 147 tane hamam, 26 tane han, 15 tane imaret, 76 tane medrese olduğu tespit edildi. Demek oluyor ki, hammamlar, insanların temiz olduğunu; hanlar, Osmanlı yabancılar için cazibe merkezi olduğunu; imaretler, zenginlerin fakir insanları düşündüğünü, insanların zekat verdiğini ve inaçlarına göre yaşadıklarını; medreseler ise eğitime önem verildiğinin göstergesidir.

Seyahat-nâme metninde, “Mesîregâh-ı Bülbülderesi: Niçe bin andelîbânın nağmesinden âdeme safâ ve sürûr hâsıl olur. (---) (---) (---) (---)” görüldüğü gibi bir satırlık boş bırakılan yerlerde (---) gibi ifadeler, işaretler vardır. Bunlar metin tamiri gerektiriyor. Bu ayrı bir çalışma konusu olduğu için tezimizde böyle bir yola başvurmadık.

Seyahat-nâme'den alınan aşağıdaki cümlede de görüldüğü gibi (---) boşluk vardır: “Mesîregâh-ı Bülbülderesi: Niçe bin andelîbânın nağmesinden âdeme safâ ve sürûr hâsıl olur. (---) (---) (---) (---)” Ansiklopedi yapma safhasında o boşluklar mutlaka doldurulmalıdır, diye düşünüyoruz. Bunun mümkün olduğunu Gülçin BARMANBAY'ın *Evliyâ Çelebi'nin Doğu Karadeniz'de Gördüğü Yerleşim Yerleri ve Bu Yerlerin Günümüzdeki Hâli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* isminde yüksek lisans tezinde gösterilmiştir.

Madde başı olarak seçtiğimiz bir kısım yer adlarının imlâlarının doğruluğundan şüphemiz vardır. Çünkü bu imlâlar Osmanlı haritaları mukabele edilerek ve mahallinde araştırmalar yapılarak imlâ edilmemiştir. Bu husus ayrı bir tez

konusu olacak kadar önemlidir. Biz *Seyahat-nâme*'deki kelimelerin imlâsına aynen uyduk. Aktardığımız metinde [ ] içinde bazı kelimeler mevcuttur. Bu tamir işlemi bize ait değildir.

IV. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKALIN, Ş. H. (2011). *Seyyâh-ı Âlem Evliya Çelebi*, Ankara, Türk Dili Kurumu Yayınları.

DANKOFF, R., KAHRAMAN, S. A., DAĞLI, Y. (2006). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu- Dizini 1. Kitap*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

İZ, F. (1989). *Evliyâ Çelebi ve Seyahatnâmesi*, Ankara, Tarih Kurumu Basımevi.

ANSİKLOPEDİLER

BAYSUN, M. C. (1948). "Evliya Çelebi", *İslâm Ansiklopedisi*, IV. Cilt, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, s. 400-412.

İlgürel, M. (1995). "Evliyâ Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XI. Cilt, İstanbul, TDV Yayınları, s. 529-533.

DİĞER KAYNAKLAR

TEZCAN, N. (2002). "KKTC-Gazimuğasa Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin Düzenlediği Uluslararası Evliya Çelebi Sempozyumu 8-9 Kasım 2001", *Kebikeç Dergi*.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Kübranur KOÇAK

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : 2019, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen- Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

MESLEKİ DENEYİM

Kaya Sebati Tuncay :Mart 2022- Haziran 2022

İlkokulu

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER

Kübranur KOÇAK, “Evliyâ Çelebi Seyahat-nâmesi’nde Na‘lincı Memi Dede”,
Aydın Türlük Bilgisi.

